

HONORATI TOURNELY

SACRÆ FACULTATIS PARISIENSIS
Doct̃oris, Socii Sorbonici Regii & emeriti Professoris,
Sacrosanctæ Capellæ Regii Palatii Parisiensis Canonici,

CURSUS THEOLOGICI

SCHOLASTICO-DOGMATICI
ET MORALIS,
TOMUS VI.

Sive

PRÆLECTIONUM THEOLOGICARUM,

Quas Auctor in Scholis Sorbonicis habuit,

CONTINUATIO
CONTINENS TRACTATUS

De Universa Theologia Morali

I. De Virtutibus Theologicis.	IV. De Censuris.
II. De Legibus.	V. De Irregularitatibus.
III. De Peccatis.	VI. De Dispensationibus.

Editio post Parisiensem & Venetam, in Germania Secunda.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Ex Officina METTERNICHIANA Sub Signo Gryphi,
ANNO MDCCLII.

Cum Privilegio Sac. Cesar. Majestatis Speciali, & Permissu Superiorum.

FACULTAS CENSORIS ORDINARIII.

Omnia Sextus Prælectionum Theologicarum, in quo continuatur Tractatus de Universa Theologia Morali: signanter de Virtutibus Theologicis, de Legibus, de Peccatis, de Censuris, de Irregularitatibus, & de Dispensationibus, Authore Eruditissimo Honorato Tournely Doctore Sorbonico, Doctrinæ Christianæ & Sacris Canonibus conformis prælo publico condecorari meretur. Datum Coloniae Agrippinae 2. Decemb. 1740.

JOANNES NEUMANN J. V. D. Insignium Collegiatarum S. Severini, Archidiaconalis S. Cuniberti, & ad SS. Apostolos Canonicus, ac respectivè Decanus, Proto-Notarius Apostolicus, Serenissimi ac Reverendissimi Principis Electoris Coloniensis Consiliarius Ecclesiasticus, ac per Archidiocesis Librorum Censor Ordinarius. mp.

A P P R O B A T I O.

Jussu Illustrissimi DD. Regionum Sigillorum Custodis legi Tractatus Theologicos De Legibus, Peccatis & Censuris; atque eam esse Operis indolem judicavi, ut ex illo magnam capere utilitatem res Christiana possit. In Sorbonâ die decimâ die nonâ Januarii anni 1736.

THIERRY,
Regius Sorbonæ Professor.

A P P R O B A T I O.

DE mandato Illustrissimi Galliarum Cancellarii legi Tractatus De Irregularitate, & de Dispensationibus. Hoc opus; non minùs quàm præcedentia clarissimi Authoris Opera, Theologiæ studiosis profuturum esse confido. Parisiis die nono Augusti 1740.

R O B B E.

I N D E X

T R A C T A T U M.

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS MORALIBUS.

- C**APUT PRÆAMBULUM. *De virtutibus in communi.* Pag. 1
- ARTICULUS I.** *De nomine, essentia & divisione virtutis.* ibid.
- ARTICULUS II.** *De proprietatibus virtutum.* 3
- CONCLUSIO I.** *Non omnes virtutes sunt in medio formaliter.* 4
- CONCLUSIO II.** *Virtutes morales ita connexæ sunt, ut qui una caret, nullam habeat in statu perfectio.* ibid.
- CONCLUSIO III.** *In homine charitate destituto esse possunt veræ virtutes, non tamen perfectæ.* ibid.
- CONCLUSIO IV.** *Virtutes non sunt inter se æquales.* 6
- CONCLUSIO V.** *Neque fides aut spes, neque virtutes morales, quantum ad earum materiale, remanent post hanc vitam.* ibid.
- CONCLUSIO VI.** *Post hanc vitam perseverabit charitas.* ibid.

TRACTATUS, DE PRUDENTIA, FORTITUDINE ET TEMPERANTIA.

- CAPUT I.** *De prudentia.* 7
- ARTICULUS I.** *Quid & quotuplex sit prudentia.* ibid.
- ARTICULUS II.** *De proprietatibus prudentiæ.* 8
- CONCLUSIO I.** *Tres generatim sunt prudentiæ actus seu functiones; nimirum benè consultare, benè judicare, & benè imperare, seu executionem præcipere & promovere.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Prudentia in actus aliarum virtutum, sive moralium sive Theologicarum, communiter loquendo influit.* ibid.
- CONCLUSIO III.** *Prudentia infusa reperitur in omnibus justis, sed non est in peccatoribus mortali labe infectis; acquisita sæpe non est in justis, quamvis aliquando sit in peccatoribus.* ibid.
- ARTICULUS III.** *De partibus prudentiæ.* 9
- CONCLUSIO I.** *Prudentiæ partes integrantes aut quasi integrantes sunt octo, nimirum memoria, intellectus, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, & cautio.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Partes subjective prudentiæ sunt prudentia personalis, & gubernatrix, atque aliæ species quas in ejus divisione supra explicuimus.* ibid.
- CONCLUSIO III.** *Tres sunt partes potentiales*

- prudentiæ, scilicet eubulia, synesis, & gnome.* ibid.
- ARTICULUS IV.** *De vitiis prudentiæ oppositis.* ibid.
- CONCLUSIO.** *Contra prudentiam dupliciter peccari potest, nempe per defectum, & per aliquam excessus speciem.* ibid.
- CAPUT II.** *De fortitudine.* 10
- ARTICULUS I.** *De essentia & actibus fortitudinis.* ibid.
- ARTICULUS II.** *De partibus fortitudinis, seu de virtutibus fortitudini annexis.* 11
- CONCLUSIO I.** *Quatuor recenseri possunt partes integrantes fortitudinis, nimirum magnanimitas seu fidentia, magnificentia, tolerantia, & constantia seu perseverantia.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Eædem quatuor virtutes, si spectentur prout versantur circa aliam quam fortitudinis materiam, id est circa materias quæ licet aliquid difficultatis & periculi habeant, non ita tamen difficiles sunt & periculose, ut qui eas aggreditur, verè & propriè fortis dicendus sit, sunt partes potentiales fortitudinis, juxta S. Thomam.* ibid.
- ARTICULUS III.** *De vitiis fortitudini oppositis.* 12
- CAPUT III.** *De temperantia.* 13
- ARTICULUS I.** *De natura, objecto & partibus temperantiæ.* ibid.
- ARTICULUS II.** *De abstinentia.* 14
- SECTIO I.** *Quid sit, & quotuplex distinguatur jejunium.* ibid.
- SECTIO II.** *An, & quâ lege præceptum sit jejunium.* 16
- CONCLUSIO I.** *Jejunium lege naturali & Ecclesiastica præcipitur.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Lex jejunii sic obligat, ut qui eam transgreditur, etiam sine contemptu, & non ex consuetudine, peccet mortaliter.* ibid.
- SECTIO III.** *Qui jejunii lege teneantur.* 17
- CONCLUSIO I.** *Jejunium omnes obligat Christianos, quibus est competens ætas: hæc autem incipit à vigesimo primo anno completo, & usque ad mortem perseverat.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Causæ à jejunando excusantes, tres recenseri possunt impotentia, necessitas, & pietas seu majus aliquod bonum.* 18
- SECTIO IV.** *De requisitis ad jejunium.* 21
- CONCLUSIO I.** *Tempore jejunii abstinendum est à carnibus, aliisque cibis particularium Ecclesiarum consuetudine prohibitis.* ibid.
- CONCLUSIO II.** *Ad jejunium requiritur ut non fiant plures refectioes quam una; cui tamen* ex

TRACTATUUM.

Ex præfenti Ecclesiæ usu additur cænula quæ collatio vocitatur. 22
CONCLUSIO III. *Non licet jejuniumolvere ante horam meridianam aut circiter.* 24

TRACTATUS DE LEGIBUS.

CAPUT I. *De lege in communi.* 1
ARTICULUS I. *De nomine, essentia & existentia legis.* ibid.
ARTICULUS II. *De causis legis.* 3
ARTICULUS III. *De effectibus & conditionibus legis.* 5
ARTICULUS IV. *De divisione legis.* 6
CAPUT II. *De lege æterna.* ibid.
CAPUT III. *De lege naturali.* 10
ARTICULUS I. *An & quid sit.* ibid.
ARTICUL. II. *Quæ præcipiantur lege naturali.* 12
SECTIO I. *Quenam præcepta sint de lege naturæ.* ibid.
SECTIO II. *An virtus & virtutis modus cadant sub legem naturæ.* 13
ARTICULUS III. *De affectionibus legis naturalis.* 15
SECTIO I. *An lex naturalis sit una, & indelebilis.* ibid.
SECTIO II. *An lex naturæ sit mutabilis.* 16
SECTIO III. *An dispensatio locum habeat in lege naturali.* 18
APPENDIX. *De jure gentium.* 22
CAPUT IV. *De lege divina.* 23
ARTICULUS I. *De lege divina ut sic.* ibid.
ARTICULUS II. *De lege veteri.* 24
SECTIO I. *An lex vetus bona fuerit.* ibid.
SECTIO II. *An lex vetus fuerit imperfecta.* 26
SECTIO III. *An lex Moyfi per Angelos data fuerit.* 28
SECTIO IV. *De fine & materia legis veteris.* 29
SECTIO V. *Quinam lege veteri obligarentur.* 30
SECTIO VI. *An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.* ibid.
SECTIO VII. *Quando lex vetus mortua sit.* 33
SECTIO VIII. *An lex vetus statim ut obligare desit, inutilis fuerit.* 38
SECTIO IX. *An lex vetus prius mortua fuerit quam mortifera.* 39
SECTIO X. *Quo præcisè tempore lex vetus mortifera fuerit, & an Gentilibus priusquam Judæis.* 47
ARTICULUS III. *De lege Evangelica.* 50
SECTIO I. *De nomine & essentia legis novæ.* ibid.
SECTIO II. *De causis legis novæ.* ibid.
SECTIO III. *De affectionibus legis novæ.* 52
CAPUT V. *De lege humana.* 54
ARTICULUS I. *De lege humana in genere.* ibid.
SECTIO I. *De essentia & authore legis humanæ.* ibid.
SECTIO II. *De objecto seu materia legis humanæ.* 58
SECTIO III. *De subjecto legis humanæ.* 60
SECTIO IV. *De conditionibus ad legem humanam requisitis.* 66
SECTIO V. *De effectibus legis humanæ.* 70
PUNCTUM I. *Unde cognosci possit an legifer sub gravi peccato obliget.* 71
PUNCTUM II. *An ad peccatum mortale contra legem requiratur aut sufficiat contemptus.* 73

PUNCTUM III. *An uno actu pluribus obligationibus satisfieri possit.* 74
PUNCTUM IV. *An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis.* 76
PUNCTUM V. *An peccet qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni legis.* 79
SECTIO VI. *De affectionibus legis humanæ.* 80
ARTICUL. II. *De variis legis humanæ speciebus.* 83
SECTIO I. *De lege pœnali.* ibid.
SECTIO II. *De lege tributorum.* 86
SECTIO III. *De lege irritante.* 87
SECTIO IV. *De lege civili.* 88
SECTIO V. *De lege Ecclesiastica.* 89
CAPUT VI. *De dispensatione.* 91
ARTICULUS I. *Quid, & quotuplex dispensatio.* ibid.
ARTICULUS II. *An, & quis in lege humana dispensare possit.* 92
ARTICULUS III. *An legitima sit dispensatio sine causa.* 94
ARTICULUS IV. *De defectibus qui dispensationem irritare possunt.* 96
ARTICULUS V. *An cessante dispensationis causa cesset dispensatio.* 99
CAPUT VII. *De lege non scripta, seu de consuetudine.* 101
CAPUT VIII. *De lege favorabili, seu de privilegiis.* 103
ARTICULUS I. *De essentia & divisione privilegii.* ibid.
ARTICULUS II. *A quo, cui, & qua de causa privilegium concedi possit.* 104
ARTICULUS III. *De desitione privilegii.* 105

TRACTATUS DE PECCATIS.

PARS I. *De peccato in genere.* 106
CAPUT I. *De natura peccati.* ibid.
ARTICULUS I. *An peccatum ideo sit peccatum quia legi æternæ vel naturæ repugnat.* ibid.
ARTICULUS II. *An essentia peccati consistat in privatione.* 107
CAPUT II. *De causis peccati.* 110
ARTICULUS I. *De subjecto peccati.* ibid.
SECTIO I. *De subjecto mediato peccati.* ibid.
SECTIO II. *De subjecto immediato peccati.* 111
ARTICULUS II. *De causa efficiente peccati.* 114
SECTIO I. *De ignorantia ut causa peccati.* ibid.
SECTIO II. *De aliis interioribus peccati causis.* 116
SECTIO III. *De exterioribus peccati causis.* 117
APPENDIX. *De occasionibus peccati.* 122
CAPUT III. *De proprietatibus peccati.* 124
ARTICULUS I. *De unitate & distinctione specifica peccatorum.* ibid.
ARTICULUS II. *De distinctione numerica peccatorum.* 129
ARTICULUS III. *An peccata omnia sint æqualia, & secum connexa.* 131
CAPUT IV. *De conditionibus ad peccatum requisitis.* 132
ARTICULUS I. *De advertentia ad peccatum requisita.* ibid.
Soi vuntur Objectiones. 134
ARTI-

I N D E X

ARTICULUS II. De consensu ad peccandum requisito, ubi de delectatione morosa.	136
CAPUT V. De effectibus peccati.	140
PARS II. De peccatis in specie.	143
CAPUT I. De peccato originali.	ibid.
ARTICULUS I. De existentia peccati originalis.	ibid.
ARTICULUS II. Quomodo peccatum Adæ posteris eius communicetur.	151
ARTICULUS III. In quo sita sit natura peccati origi- nalis.	155
ARTICULUS IV. De subjecto peccati originalis.	158
ARTICULUS V. De pœnis peccati originalis.	162
CAPUT II. De peccato mortali & veniali.	163
ARTICULUS I. De existentia peccati mortalis & ve- nialis.	ibid.
ARTICULUS II. De regulis quibus peccatum morta- le à veniali secerni potest.	165
ARTICULUS III. De affectionibus peccati venialis.	167
CAPUT III. De peccato commissionis & omisso- nis.	169
CAPUT IV. De reliquis peccati speciebus.	171
ARTICULUS I. De superbia.	ibid.
ARTICULUS II. De avaritia.	173
ARTICULUS III. De gula.	175
ARTICULUS IV. De invidia.	178
ARTICULUS V. De accidia, seu desidia.	ibid.

TRACTATUS DE CENSURIS.

PARS PRIMA. De censuris in genere.	179
CAPUT I. Quid, & quotuplex censura.	180
CAPUT II. De causa efficiente censurarum.	184
ARTICULUS I. Quis instituerit, aut instituere pos- sit censuras.	ibid.
ARTICULUS II. Quis possit ferre censuras.	185
CAPUT III. De conditionibus ad censuram re- quisitis.	187
ARTICULUS I. De conditionibus ex parte ferentis censuram.	ibid.
ARTICULUS II. Quam ob causam ferri possit cen- sura.	188
ARTICULUS III. De subjecto censuræ.	191
ARTICULUS IV. De forma censuræ.	196
SECTIO I. De monitione censuris prævia.	ibid.
SECTIO II. De iis quæ censuram comitantur.	202
SECTIO III. De denuntiatione.	204
CAPUT IV. De causis ab incurrenda censura im- pedientibus.	206
CAPUT V. De absolutione à censuris.	210
ARTIC. I. Quis absolvere possit à censuris.	ibid.
ARTIC. II. Quis absolvi possit à censuris.	218
ARTIC. III. De forma & ritu absolutionis.	220
PARS SECUNDA. De censuris in specie.	221
CAPUT I. De excommunicatione.	ibid.
ARTICULUS I. Quid, & quotuplex excommuni- catio.	ibid.
ARTICULUS II. De subjecto & forma excommuni- cationis majoris.	222
ARTICULUS III. De effectibus excommunicationis majoris.	223
SECTIO I. De privatione suffragiorum.	ibid.
SECTIO II. De privatione usus activi Sacramento- rum.	266
SECTIO III. De privatione usus passivi Sacramen- tum.	228

SECTIO IV. De privatione rerum sacrarum.	230
SECTIO V. De privatione habilitatis ad Benefi- cia.	232
SECTIO VI. De privatione jurisdictionis.	233
SECTIO VII. De privatione communicationis poli- ticæ, & aliis effectibus per accidens.	234
ARTICULUS IV. De præcipuis excommunicationi- bus.	235
SECTIO I. De excommunicatione contra percusso- res Clericorum.	ibid.
SECTIO II. De excommunicatione ad finem revela- tionis, seu Monitorii.	238
ARTICULUS V. De excommunicatione minori.	244
CAPUT II. De suspensione.	246
ARTICULUS I. Quid, & quotuplex suspensio.	ibid.
ARTICULUS II. De suspensionibus quæ ipso jure contrahuntur.	250
CAPUT III. De interdicto.	252
ARTICULUS I. De essentia & divisione interdicti.	ibid.
ARTICULUS II. De effectibus interdicti.	355
ARTICULUS III. De cæteris ad hanc materiam spe- ctantibus.	356
APPENDIX. De depositione, degradatione, cessa- tione à divinis, & violatione Ecclesiæ.	357

TRACTATUS DE IRREGULA- RITATIBUS.

PARS I. De irregularitatibus in genere.	360
CAPUT I. De natura & divisione irregularita- tis.	ibid.
CAPUT II. De causis irregularitatis.	362
CAPUT III. De effectibus irregularitatis.	364
CONCLUSIO. Tres sunt irregularitatis effectus, duo per se, tertius per accidens.	ibid.
CAPUT IV. De iis quæ ab incurrenda irregulari- tate excusant.	367
CONCLUSIO I. Ignorantia solius irregularitatis ab ea non excusat eum qui sciens & volens violat legem Ecclesiasticam, cujus transgressionem annexa est irregularitas.	ibid.
CONCLUSIO II. Neque etiam ignorantia legis Ecclesiasticæ, transgressorem illius excusat ab irre- gularitate.	368
PARS II. De irregularitatibus ex defectu.	370
CAPUT I. De irregularitate ex defectu natalium.	ibid.
CONCLUSIO I. Illegitimi tam physice quam ca- nonice, irregulares sunt; sive illegitimitas eorum occulta sit, sive publica.	ibid.
CONCLUSIO II. Legitimi sunt relative ad Or- dines & Beneficia, i. Qui nati sunt de matrimo- nio vero, sive in ratione Sacramenti verum sit, ut esse solet matrimonium quod contrahunt fideles; sive solummodo verum sit in ratione contractus civilis, quale est matrimonium Infidelium, quo- rum filii adhuc essent legitimi, etiamsi eorum pa- rentes in gradibus ab Ecclesia prohibitis contra- xissent, ut docet Innocentius III. cap. 15. Qui filii sint legitimi.	372
CAPUT II. De irregularitate ex defectu animi.	374
CAPUT III. De irregularitate ex defectu corpo- ris.	378
CONCLUS. I. Corpore vitati per quatuor ad minus secula	

TRACTATUUM.

- secula irregulares non fuere; ne ad Episcopatum quidem, nisi vitium corporis tale foret, ut eo laborans sacrarum functionum incapax efficeretur.* ibid.
- CONCL. II. *A quinto Ecclesiae seculo & deinceps vitium corporis irregularitatem induxit.* ib.
- CONCL. III. *Ille solum corporis defectus hominem facit irregularem, quo quis laborat; vel securè propter debilitatem, vel sine scandalo, seu notabili quadam indecentia quæ ministri adeoque & ministerii ipsius contemptum pariat, propter deformitatem, functiones suas exercere non potest.* ibid.
- CAPUT IV. *De irregularitate ex defectu ætatis.* 381
- CONCL. I. *Varia fuit variis temporibus Ecclesiae disciplina circa ætatem ad Ordines requisitam.* ib.
- CONCL. II. *Juxta præsentem quæ jam diu viget disciplinam, nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveri potest.* ibid.
- CONCL. III. *Jus commune & Gallicum non semper conveniunt in assignandâ ætate ad Beneficiorum possessionem necessaria.* ibid.
- CONCL. IV. *Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad Beneficia.* 383
- CONCL. V. *In defectu ætatis solus nunc Papa dispensat, neque omnis ejus dispensatio valet in Galliâ.* ibid.
- CAPUT V. *De irregularitate ex defectu libertatis.* 384
- CAPUT VI. *De irregularitate ex defectu famæ.* 385
- CONCL. I. *Infamia saltem aliqua parit irregularitatem.* 386
- CONCL. II. *Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiam si ex iis sit quæ in jure famosa seu infamantia dicuntur, infamiam & irregularitatem inducit, quamdiu manet occultum, exceptis paucis.* ibid.
- CONCL. III. *Infames omnes, seu jure, seu factò etiam populariter tales sint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.* ibid.
- CONCL. IV. *Probabile est infames, non solum infamia juris, sed & facti legalis, verè esse irregulares.* ibid.
- CONCL. V. *Infamia multis modis auferri potest.* 387
- CAPUT VII. *De irregularitate bigamiæ.* 388
- CONCL. *Bigami, quocunque ex assignatis modis tales sint; sunt irregulares.* 389
- CAPUT VIII. *De irregularitate ex defectu lenitatis.* 392
- ART. I. *Statuuntur principia generalia.* ibid.
- CONCL. *Irregularis est omnis & solus baptizatus, qui actu consummato & voluntarie hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proximè concurrat.* ibid.
- ART. II. *An irregulares sint qui occidunt ad defensionem vitæ &c.* 394
- CONCL. GENERALIS. *Qui, ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, eundem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis.* ibid.
- ART. III. *De occidentibus ordine judicio.* 397
- ART. IV. *De militibus & chirurgis.* 399
- PARS III. *De irregularitatibus ex delicto.* 402
- CAPUT I. *De irregularitate ex homicidio.* ibid.
- CONCL. *Homicidium non est voluntarium prout voluntarium opponitur casuali mixto quoties est contra intentionem agentis, etiam si ex tali opere non raro sed sæpius, modò tamen non necessario & inseparabiliter sequatur. E. contra homicidium erit voluntarium, si ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tametsi raro admodum ex aliqua actione sequatur.* 403
- ART. I. *De irregularitate ex homicidio voluntario.* ibid.
- CONCL. I. *Homicidium simpliciter voluntarium gravissimam inducit irregularitatem.* ib.
- CONCL. II. *Homicidii hujus voluntarii, ii omnes rei sunt, qui actione sive physica sive moralis, proximi mortem directè intendunt & procurant.* ibid.
- ART. II. *De irregularitate ex homicidio casuali.* 407
- CONCL. I. *Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliasve homicidii pœnas, etiam si ex facto ejus sequatur homicidium.* ibid.
- CONCL. II. *Qui dat operam rei illicitæ, sed non periculose, non nisi ex culpa lata, casualis homicidii irregularitatem incurrit unde ab ea immunis est, si ad præcavendum homicidium eandem adhibeat diligentiam quam adhibere communiter solent homines qui vel similem, vel eandem actionem licitè exercent.* 408
- CONCL. III. *Tenendum est in praxi eum qui vacat rei illicitæ & non parum periculose seculo homicidio irregularem fieri, licet sufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.* ibid.
- ART. III. *An, & quis dispenset in irregularitate ex homicidio.* 409
- CONCL. I. *Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate etiam ex homicidio voluntario procedente.* ibid.
- CONCL. II. *Episcopi non possunt dispensare in homicidio voluntario justo vel injusto.* ibid.
- CONCL. III. *Episcopi dispensare possunt in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto.* 410
- CAPUT II. *De irregularitate ex iteratione Baptismi.* 410
- CAPUT III. *De irregularitate ex mala Ordinum receptione.* 411
- CONCL. I. *Qui Ordines recipiunt furtivè, id est, qui examen fraudulenter effugerunt, nec aliàs approbati aut admissi fuere, sed per dolum, aut ignorante Episcopo immiscent se ordinandis, sunt irregulares.* ibid.
- CONCL. II. *Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sayrum c. 10. n. 42. non sunt irregulares; sicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Episcopo recipiunt.* 412
- CONCL. III. *Incertum est an qui per saltum, seu omisso Ordine inferiori ad superiorem promotus est, sit irregularis.* ibid.
- CON-

INDEX TRACTATUUM.

- CONCL. IV. *Incertum quoque est, an incurrat irregularitatem, qui Ordines sacros recipit ab Episcopo qui dignitati suæ, id est jurisdictioni & executioni Ordinis Episcopalis renuntiavit.* ibid.
- CONCL. V. *Neque etiam certum est, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam scienter, vel cum ignorantia affectata, verè & strictè irregularis sit.* ibid.
- CONCL. VI. *Qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato excommunicatione majori, suspenso, interdicto, deposito, vel degradato, peccat mortaliter, & est suspensus ab Ordinis suscepti executione, & aliquo modo irregularis.* ibid.
- CONCL. VII. *Qui durante matrimonio nondum etiam consummato, aliquem de sacris Ordinibus præsumit accipere, nec in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines provehi potest, soluto etiam matrimonio.* 413
- CAPUT IV. *De irregularitate ex malo Ordinum usu.* ibid.
- CONCL. I. *Ligatus majori excommunicatione, suspensione, vel interdicto, etiam si toleratus sit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo solemniter seu ex officio actum majoris Ordinis, nisi legitimam habeat excusationem.* ib.
- CONCL. II. *Quisquis serio, scienter, & quasi ex officio, sacrum quem non recepit Ordinem, exercet, est irregularis.* ibid.
- CAPUT V. *De irregularitate ex delicto hæretico.* 414
- CONCL. I. *Jure communi irregulares sunt hæretici, apostatæ à fide, eorumque fautores ac defensores; unde nequidem post conversionem sunt ordinandi.* ibid.
- CONCL. II. *Hæreticorum filii, usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam, per maternam vero, ad primum duntaxat, sunt irregulares.* 415
- CAPUT ULTIMUM. *De dispensatione irregularitatis.* ibid.
- TRACTATUS DE DISPENSATIONIBUS IN SPECIE.**
- PARS PRIMA. De dispensationibus ab impedimentis matrimonii.** 418
- CAPUT I. *De impedimento erroris.* ibid.
- CONCL. *Impedimentum erroris circa personam, nec à Romano Pontifice, nec ab ipsa Ecclesia dispensari potest.* 420
- CAPUT II. *De impedimento conditionis.* ibid.
- CONCL. I. *Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesia relaxari potest.* 421
- CONCL. II. *Impedimentum erroris circa conditionem, à solo Papa relaxari potest nisi aliud ferat consuetudo locorum legitime præscripta.* ibid.
- CAPUT III. *De impedimento voti.* 422
- CONCL. *Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemniter vota emisit, ut valide matrimonium contrahat.* 424
- CAPUT IV. *De impedimento cognationis, seu consanguinitatis.* ibid.
- ART. I. *De cognatione carnali.* ibid.
- CONCL. I. *Matrimonia consanguineorum in quolibet rectæ lineæ gradu, saltem jure Ecclesiastico illicita sunt & nulla.* 429
- CONCL. II. *Matrimonia consanguineorum in linea collateralis usque ad quartum gradum inclusive sunt nulla jure Ecclesiastico.* ibid.
- ART. II. *De cognatione spirituali.* 432
- CONCL. *Cognatio spiritualis jure solum Ecclesiastico matrimonium dirimit; adeoque impedimentum hoc ab Ecclesia relaxari potest.* 434
- ART. III. *De cognatione legali.* ibid.
- CONCL. *Impedimentum à cognatione legali procedens, per Ecclesiæ auctoritatem relaxari potest.* 436
- CAPUT V. *De impedimento criminis.* ibid.
- CONCL. *Impedimentum criminis est dispensabile.* 439
- CAPUT VI. *De impedimento disparitatis cultus.* ibid.
- CONCL. *Impedimentum disparis cultus est dispensabile.* 441
- CAPUT VII. *De impedimento vis, seu violentiæ.* ibid.
- CONCL. *Matrimonium gravi metu injusto initum jure solum Ecclesiastico invalidum est haud tamen impedimentum metus ab Ecclesia relaxari potest.* 446
- CAPUT VIII. *De impedimento Ordinis.* ibid.
- CONCL. *Cælibatus eorum, qui sunt in sacris, est solum Juris Ecclesiastici, sicque in eo dispensare potest.* ibid.
- CAPUT IX. *De impedimento ligaminis.* 447
- CAPUT X. *De impedimento honestatis.* 448
- CONCL. *Impedimentum honestatis dispensabile est.* 451
- CAPUT XI. *De impedimento amentię.* ibid.
- CAPUT XII. *De impedimento affinitatis.* ibid.
- CONCL. I. *Impedimentum affinitatis in quocunque lineæ transversæ gradu dispensabile est.* 453
- CONCL. II. *Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, si ve orta sit ex copula illicita, si ve ex conjugali.* 454
- CAPUT XIII. *De impedimento clandestinitatis.* 458
- CAPUT XIV. *De impedimento impotentiæ.* 463
- CONCL. *Ecclesia dispensare non potest in impedimento impotentiæ.* 468
- CAPUT XV. *De impedimento raptus.* ibid.
- CAPUT XVI. *De impedimentis prohibentibus, eorumque dispensatione.* 470
- CAPUT XVII. *A quibus, & qualiter obtinendæ sint dispensationes matrimoniales.* 472
- ART. I. *Unde, & quomodo obtinenda Romæ dispensatio.* ibid.
- ART. II. *De executione dispensationis.* 477
- ART. III. *Quid in impedimentis matrimonialibus possint Episcopi.* 481
- PARS SECUNDA. De cæteris dispensationibus remissivè.** 484

FINIS INDICIS.

TRACTA-

TRACTATUS

DE

VIRTUTIBUS MORALIBUS.

IN primâ hujus Operis editione , nihil differueram de cæteris præter Justiciam virtutibus cardinalibus. Quoniam vero viri graves , à quorum nutu pendeo , amicè monuerunt , me rem Theologiae Candidatis haud ingratam facturum esse , si brevem earum quas omiseram virtutum notitiam , à subtilioribus Scholæ tricus liberam exhiberem , idcirco totam hanc materiam quàm breviter fieri poterit , in præsentī completar : sic tamen ut & nihil præteream eorum , quæ ad praxim pertinent , & penè omnia ea prætermittam , quæ à Philosophis Moralibus agitari consueverunt , atque adeo ab iis sunt repetenda.

CAPUT PRÆAMBULUM.

De virtutibus in communi.

DUO erunt hujus Capituli Articuli. In primo dicemus de essentiâ & divisione virtutis. In secundo de ejusdem proprietatibus.

ARTICULUS I.

De nomine , essentiâ , & divisione virtutis.

S. Thom. 2. 2. 55. 1. **V**irtutis nomen multiplici sensu accipitur ; & quidem 1. pro eo omni , quod ad operandum inservire potest : sic potentia animo , aliquando dicuntur ejusdem animæ virtutes. 2. pro effectu rei alicujus vel operationis : sic Joël. 2. *ficus & vinea* , virtutes suas dedisse dicuntur ; siceriam in Scripturis miracula sæpius vocantur virtutes , quia sunt effectus extra ordinariæ cujusdam potestatis. 3. demum pro quâdam benè operandi dispositione & facilitate , potentia intellectuali superadditâ. Et hæc acceptio præsentis est instituti.

2. Ethic. 6. Multiplex etiam est virtutis definitio. 1. enim definitur ab Aristotele : *Habitus qui bonum facit habentem , & actum ejus bonum*. Omnis quippe virtus , & subjectum , in quo est perficit , eoque sensu saltem aliququaliter bonum facit ; & idem subjectum disponit ad opus bonum. 2. definitur ab eodem *Dispositio perfecti ad optimum* , quia suppositum in Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

intellectuale , suis jam potentiis instructum , & sic perfectum , ordinat & disponit ad actum , qui , cum sit potentia agentis complementum , est eo sensu aliquid optimi. 3. definitur à SS. Augustino & Thoma : *Bona qualitas mentis , quæ rectè vivitur*, Vid. S. quæ nullus male utitur , & quam Deus in nobis sine nobis operatur. Virtus enim est dispositio bona , quæ qui instructus est , *benè vivit* , vitâ , ut ajunt , secundâ ; seu operationes rectæ rationi , legisque æternæ consentaneas producit. Nemo eâ dispositione male utitur , quia quod malè fit , jam non est à virtute : unde actus misericordiæ , ad inanis gloriæ aucupium elicitus ; actus item temperantiæ , ad sordidam paritatem , non sunt veri misericordiæ aut temperantiæ actus. Hanc demum Deus in nobis operatur sine nobis ; sine nobis , inquam causantibus & producentibus , non autem sine nobis adultis consentientibus , & disponentibus , ait Polman. Postrema hæc verba , *Quam Deus in nobis sine nobis operatur* , non conveniunt nisi virtutibus infusis , adeoque relecanda sunt ab eo , qui definitionem hanc omni & cuilibet virtuti accommodare volet. Circa has definitiones qui plura volet , adeat Theophilum Raynaud. in florulento tractatu de virtutibus & vitiis lib. 1. sect. 1. cap. 1.

Pressius fortè & clariùs definiri potest virtus : *Habitus , quo creatura rationalis ad benè operandum expedita & proportionata efficitur*. Vox habitus locum habet generis , cæteræ voces locum tenent differentiæ.

1. Itaque virtus est *habitus*. Habitus enim in genere est qualitas firmiter inhærens , quæ subjectū benè vel malè disponitur , vel secundum se , vel in ordine ad operationem : atqui virtus est qualitas quæ firmiter inhæret. *Inhæret* quidem , cum cessante actu virtutis , ut in homine dormiente , non ideò cesset virtus ipsa ; inhæret verò *firmiter* , quia nonnisi contrario & libero voluntatis actu destruitur , ut patet in habitu justitiæ & charitatis , à quibus nunquam excidet homo nisi volens. Sicuti tamen habitus naturalis unico actu intenso comparari aliquando potest , ut docent recentiores Philosophi ; sic habitus etiam supernaturalis actu unico deleri potest , & quidem in instanti. Unde multas inter propositiones excerptas è libro , cui titulus , *Lettres sur la justice chrétienne* ex merito proscriptæ sunt à Facultate Parisiensi , die 1. Sept. an. 1734. *Cette espece d'impeccabilité que saint Jean. attribue*

an iuste, est si essentielle à son état, que c'est per cet unique caractère qu'il veut, qu'on distingue... les véritables justes, d'avec les pécheurs. Hæc item Ut Chretien ne sçauroit être véritablement iuste s'il ne l'est constamment. Huic doctrinæ suo modo præ-

D. Bourdaille. verat author libri, cui titulus, *Theologie morale de S. Augustin*, is enim gratiæ statum reponit in charitate dominante, censetque eam dominari posse, etiam si quis, veluti cunctim peccato mortali succumbat; unde sequitur gravem cujuslibet præcepti transgressionem, cum habituali iustitiâ subsistere posse: quod impium systema reprobavit Clerus Gallicanus an, 1700.

2. Virtus est habitus *rationali creatura* insidens: hæc enim sola bonæ hujus operationis de qua loquimur, capax esse potest, cum sola capax sit cognitionis & libertatis ad ejus exercitium necessaria.

3. Est habitus, quo creatura rationalis *expedita & proportionata efficitur ad operationem*, quæ cunque tandem ea sit, siue intellectus, siue voluntatis, siue ordinis naturalis, siue ordinis, qui naturæ vires excedat. Ea enim est habituum natura, ut ad actus sibi conformes inclinent, eorumque eliciendorum facilitatem tribuant, si sint acquisiti, aut potentiam iisdem aliquatenus proportionatam reddant, & commensuratam, si sint infusi, ut paulo post dicam.

Virtutes dividuntur 1. in intellectuales, morales, & theologicas. Virtutes *intellectuales* ex sunt, quæ intellectum perficiunt in ordine ad cognitionem veri, speculativi, seu practici, & quinque recenseri solent, *intelligentia* nimirum, quæ est habitus inclinans mentem ad assentiendum primis principiis: unde etiam vocatur habitus primorum principiorum. Porro prima principia ea sunt, quæ immediate, seu absque medio ullo, & ex sola terminorum notitia comprehenduntur. Talia sunt, istud in ordine speculativo, idem non potest esse & non esse; istud quoque in ordine practico, Quod tibi factum velis, id aliis facito. *Sapientia*, quæ est habitus attingendi res altissimas & maximè universales, & per medium causarum altissimarum ac maximè universalium. *Scientia*, quæ attingit quidem res necessarias & infallibiles, sed per causas proximas & singulares. *Prudentia*, quæ est habitus percipiendi, quid in quolibet negotio hîc & nunc independentem à potentiis externis agendum sit vel omittendum, & ideo dicitur versari circa *agibilia*: & *ars*, quæ inclinatur ad judicandum, quid in casu singulari per potentias exteriores faciendum sit, ideoque dicitur occupari circa *factibilia*. Uberior horum omnium cognitio à Philosophis repetenda est, utinam & clarior.

Virtutes *morales* ex sunt, quæ voluntatem perficiunt in ordine ad bonum honestum cujuscunque sit generis, & in quâcunque materia consideratur. Quatuor sunt præcipuæ, prudentia scilicet, fortitudo, temperantia & iustitia: & ex quidem cardinales vocitantur, tum quia his veluti cardinalibus ac principiis tota humanæ vitæ honestè & laudabiliter instituendæ ratio innititur; tum quia cæteræ virtutes ad has quatuor, veluti *partes potestativæ*, id est quasi subministræ reducuntur; atque circa eas volvantur, ut januæ circa cardines. De prudentiâ, fortitudine & temperantia, breviter dicemus; multò latius de iustitia, siue cujusamplâ cognitione, ne uno quidem passu in sacro tribunali procedi potest.

Virtutes *theologice* sunt ex, quæ Deum superna-

turaliter cognitum habent pro objecto immediato; ita ut Deus ipse sit objectum earum materiale, & divina perfectio, quæ Deo ipsi identica est, sit objectum formale. Sic fides versatur circa Deum ut primam veritatem revelantem; spes circa Deum ut summum nostrum bonum; charitas ut summam bonitatem infinite propter se diligibilem. De his practice loquemur in Tractatu de Decalogo.

Sunt, qui divisionem hanc negent accuratam esse, quia sub ea non comprehenditur religionis virtus, quæ neque moralis est, neque theologica. Verum alibi ostendam religionem ad iustitiam quadantenus reduci sicque ad virtutes morales pertinere.

2. Virtutes dividuntur in infusas, & acquisitas. *Acquisitæ* ex sunt, quæ solis naturæ viribus comparantur, & disponunt hominem ad quamcunque operationem rectæ rationi consentaneam. *Infusæ* ex sunt, quas Deus *in nobis sine nobis operatur*, quæque ad honestatem divinam & ordinis superioris disponunt. Virtutes infusæ, vel sunt infusæ *per se* vel *per accidens*. Infusæ *per se*, ea sunt, quæ ex naturâ suâ postulant à Deo, produci quia sunt ordinis supra naturam positi, nec proinde viribus ejus comparari valent: tales sunt tres virtutes theologice. Infusæ *per accidens*, sunt ex, quæ licet naturæ conatu acquiri possint: absque eo tamen à Deo menti humanæ insertæ sunt. Porro virtus per accidens infusa, vel est ejusdem generis cum acquisita, sicut indita Adæ philosophia ejusdem ordinis cum eâ quam sudore nostro acquirimus, esse potuit; vel est ordinis omnino supernaturalis, puta si Deus tam infundat, ut mens non humano & naturali, sed divino quodam & supernaturali modo operetur.

Gravis hîc exurgit quæstio, an in homine admittendæ sint virtutes morales per se infusæ, quæ homini conferantur cum gratia sanctificante, & cum eâ indissolubiler connexæ sint. Negant Scotistæ, sed affirmant S. Thomæ discipuli, & multo melius.

Prob. 1. ex Sapient. 8. ubi sic habetur: *Sobrietatem & prudentiam docet Deus, & iustitiâ & virtutem*. Et infra: *Scivi quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det*. Et Galat. 5. *Benignitas, mansuetudo, castitas, &c.* dicuntur *fructus Spiritus sancti*. Unde sic illæ virtutes sunt infusæ per se, quæ absque Dei dono & operatione haberi non possunt: atqui ex citatis textibus, quidam est moralium virtutum ordo, quædam species, quæ absque dono Dei haberi nequit; ergo licet virtutes morales in ordine naturali acquiri possint, in alio tamen ordine necessariae sunt & infundi postulant.

Prob. 2. ex Concilio Viennensi, quod opinio- *Clementi-*
nem, quæ dicitur tam parvalis quàm adultis conferri nat. tit. 1.
in baptismo informantem gratiam & virtutes, tan- *S. 2.*
quam probabiliorem, & dictis Sanctorum &
Doctorum modernorum Theologia magis conso-
nam, seligit & amplectitur: atqui per vir-
tutes, quas hîc infundi declarat Concilium, non
intelliguntur solum theologice, sed & mora-
les. Quæstio, enim quam definit Clemens V. ea
ipsa erat, quam non definierat Innocentius III. in
Concilio Lateranensi, ut fatetur Valques: atqui
quæstio in Concilio Lateranensi agitata, non solum
respiciebat virtutes theologicas, sed & morales, eas
nempe quæ distinguuntur à fide & charitate, ut pa-
tet ex istis Innocentii verbis, cap. Majores 3. De
Baptismo, ubi sic habetur: Illud verò, quod Hæretici
dicunt,

Vid. Gomet tom. 3. dif. 4. p. 337.

dicunt, *fidem aut charitatem, aliasque virtutes*, (pondera, nam extra fidem aut charitatem non sunt aliae virtutes theologicae in plurali, sed sola spes) *parvulis, utpote non consentientibus non infunditur, à plerisque Catholicis non conceditur absolute.* Ergo opinio, quæ virtutes morales unâ cum gratiâ sanctificante infundi declarat, definita est à Concilio Viennensi ut probabilior. Unde Scoti opinio à quibusdam ut erronea, ab aliis ut temeraria & post Concilii definitionem planè improbabilis rejicitur.

Prob. 3. ratione. Non minor esse debet gratiæ perfectio, ut in ordine supernaturali operetur, quàm naturæ, ut operetur in ordine naturali: atqui natura habet non solum id, quod sibi necessarium est ut operetur circa finem ultimum, sed id etiam quo indiget, ut operetur circa ea, quæ sunt media ad finem ultimum: habet enim & synderesim, & virtutes acquisitas; ergo & gratia habere debet id, quod sibi nec solum est, tum ad finem ultimum nempe virtutes theologicas; tum ad ea quæ finem ultimum per se non attingunt, nempe virtutes infusas. Vid. S. Thom. 1. 2. q. 63 a. 3.

Obijciuntur duo. 1. quod virtus tribuat facilitatem operandi: sed qui gratiam recipit per infusionem, hanc operandi facilitatem non recipit, cum experientiâ constet peccatores vitiiis assuetos, non nisi cum magna difficultate, bonum iisdem vitiiis oppositum exercere; ergo signum, est quod nullæ iis unâ cum gratiâ sanctificante virtutes infusæ sint.

2. Quod virtus infusa habere debeat objectum supernaturale: atqui temperantia, v. g. non habet objectum supernaturale. Objectum enim temperantiæ est mediocritas in cibo & potu: atqui hæc mediocritas non excedit naturæ vires.

Ad primum respondent aliqui negando majorem, ob rationem in objectione contentam. Satis enim est, inquit, ut, habitus infusi, animæ potentias elevent, & actui supernaturali proportionatas faciant: non requiritur verò, ut iisdem majorem operandi facilitatem tribuant, ad discrimen habituum naturalium, qui cum actibus repetitis comparati sint, ad eosdem suapte naturâ inclinant. Unde.

Vid. *Fras-*
senom. 3.
pag. 726.

Resp. 2. dist. maj. Virtus etiam infusa tribuit facilitatem intrinsecam operandi, C. extrinsecam, N. Facilitas intrinseca, nihil est aliud quàm principii complementum, ejusque proportio cum actu eliciendo; & hæc tribuitur per virtutes tum infusas, tum acquisitas, quæ eo ipso, quo menti inhærent, efficiunt, ut eadem mens actus suos connaturalius eliciat, Facilitas extrinseca consistit in remotione impedimentorum quæ operationis exercitium arduum & difficile reddunt. Hæc facilitas virtutes acquisitas concomitatur, quia qui per actus diu repetitos aliquam virtutem acquisit, contra obvios obices luctari diu, adeoque & eos removere debuit. Verùm hæc eadem facilitas nec comitatur nec comitari debet habitus infusos, qui non magis excludunt operandi difficultatem quàm novæ per baptismum regeneratio excludat concupiscentiam.

Ad 2. resp. neg primam minorem, & distinguo secundam. Mediocritas in cibo & potu ut ordinanda ad finem naturalem, non excedit vires naturæ, C. ut ad finem supernaturalem dirigenda. N. unde ut indiget homo temperantia acquisita qua mediū quærat in ordine ad bonum vite presentis, ita & mul-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

S. Thom.
q. 1. de
virtut. a.
10. ad 8.

tò plus indiget temperantiâ infusâ, quæ exquirat medium secundum rationes legis divinae, & in ordine ad ultimum finem.

Ex quibus colligere est, virtutes morales per se infusas specie distingui ab acquisitis: tum quia infusæ quoad substantiam supernaturales sunt, non acquisitæ; tum quia licet infusæ & acquisitæ idem medium quærant, at non eadem ratione, ut statim dixi.

ARTICULUS II.

De proprietatibus virtutum

Quatuor virtutum proprietates recensentur à S. Thoma hinc q. 64. & sequentibus. Prima est earum mediocritas, seu consistentia in medio. Secunda, connexio earum. Tertia, inæqualitas. Quarta; duratio. Quæ ut explicantur,

Not. 1. Medium generatim est id, quod est inter duo extrema, à quibus æqualiter distat. Duplex respectu virtutis medium distinguí potest. Aliud rei, aliud rationis. Medium rei illud est, quod ita ex naturâ rei fixum est & determinatum, ut semper & ubique idem sit & unum, nec varietur pro loco, tempore & personâ. Medium rationis est illud, quod non est semper idem, sed variari debet pro loco, tempore & personâ, prout pensatis omnibus vir prudens definierit.

Not. 2. virtutem dupliciter intelligi posse esse in medio, formaliter scilicet, & effective seu causaliter. Virtus dicitur esse in medio formaliter, quando oppugnatur duobus hinc & inde vitiiis, quorum aliud sit per excessum, aliud per defectum. Dicitur verò esse in medio causaliter, cum inclinat ad actus in iusta mediocritate consistentes, sive mediocritati huic opposita sint vitia per excessum simul & defectum sive non.

Not. 3. virtutem possideri posse vel in statu perfecto, vel in statu imperfecto. Tunc virtus in statu perfecto possideri dicitur, cum, qui eam possidet, ita firmus est, ut obvias quasunque tentationes non solum in hujus virtutis materia, sed & in alia quacunque facile superare possit. Tunc vero virtus in statu imperfecto possidetur, cum etsi firmus sit animus contra tentationes alicui virtuti contrarias, haud tamen firmus est contra eas, quæ aliis virtutibus adversantur; unde si ab iis invadatur, in ipsa, quam perfectè possidere videtur, virtutis materia vinci potest.

Not. 4. Virtutes morales, vel secum invicem comparantur, vel cum charitate. His positis.

Certum est 1. virtutes omnes esse in medio rationis, hoc saltem sensu quod nulla sit ex iis, quæ non habeat certam conformitatem cum lege & regula rationis.

Certum est 2. cæteras præter justitiam virtutes morales non sectari medium rei, sed rationis. Medium enim temperantiæ, v. g. non est certa cibi quantitas omnibus ex æquo accommodata, quod enim deficeret in uno, excederet in alio. Idem proportionem servata dicendum de aliis virtutibus.

Certum est 3. justitiam sectari medium rei; quia servare debet æqualitatem rei ad rem, quæ eadem semper est respectu omnium. Nec minùs certum est eandem justitiam servare etiam medium rationis; quia actus ejus per prudentiam rectamque rationem dirigi debet. Unde qui debitum redderet,

a 2

sed

sed loco aut tempore indebitis, vel absque debita intentione, immunis quidem maneret à restituendo, sed veræ justitiæ actum non exerceret. Tota itaque difficultas est, an virtutes omnes sint in medio formaliter. Quæ ut solvatur sicut & aliæ, quarum principia posuimus, sit.

CONCLUSIO I. Non omnes virtutes sunt in medio formaliter.

Prob. Eæ solùm virtutes sunt in medio formaliter, quæ sunt inter duo vitia, quorum unum iisdem opponitur per excessum, aliud per defectum: atqui licet multæ virtutes sint inter duo hujusmodi vitia, ut liberalitas, v. g. cui opponitur hinc prodigalitas, quæ dat, cum non decet, & non retinet cum expedit, inde verò avaritia, quæ non dat cum decet, retinet verò cum dandum esset; non omnes tamen sunt inter opposita duo vitia, Nam virtutes contra quas per excessum peccari non potest, non sunt, saltem per se, inter opposita duo vitia: atqui charitas v. g. & fides, sunt virtutes contra quas non potest peccari per excessum, cum nemo vel Deum nimis diligere, vel nimiam verbis ejus fidem habere possit: *Modus enim diligendi Deum est diligere sine modo*, ut bellè ait S. Bernardus in Lib. De diligendo Deo; ergo hujusmodi virtutes non sunt per se, in medio formaliter. Cujus hæc est ratio, quod actio creaturæ, utpotè finita, objecti sui dignitatem nullatenus adæquare possit, multò minùs excedendo superare; secùs de virtute purè morali.

Per accidens tamen fieri potest, ut contra eas virtutes peccetur per excessum; unde & earum actus per prudentiæ regulas dirigi, & ad aliquod rationis medium revocari debent, prout ibidem docet S. Bernardus his verbis: *Cum nullum finem vel terminum habere debeat devotio amantis, tamen terminos suos & fines, & regulas habere debet actio operantis*. Diligendus est enim Deus secundum conditionis nostræ, nostrique ingenii vires, non nimio conatu, quo læditur aut debilitatur corpus, & vera pieras opprimitur, atque suffocatur: at excessus iste usque adeo paucorum vel nullorum est, ut non sit, cur hæc in eum pluribus invehamur.

CONCLUSIO II. Virtutes morales ita connexæ sunt, ut qui unâ caret, nullam habeat in statu perfecto.

Prob. 1. Quia qui virtutem aliquam moralem habet in statu perfecto, promptè & delectabiliter operatur in ejus materiâ: atqui nemo, qui vel unâ virtute caruerit, promptè & delectabiliter operari potest in materia illius, quam habet, ut patet exemplo tum judicis, qui justitiam amat, sed avarus est; tum mulieris castæ, sed meticulosæ: si enim vel huic judici ingens pecuniæ summa objiciatur, vel ei scæminæ minæ graves aut ipsa mors intententur, haud difficili negotio ambo jacturam facient, æquitatis ille, illa castitatis.

Prob. 2. Virtus in statu perfecto perfectam includit prudentiam: atqui prudentia perfecta esse nequit absque aliarum virtutum consortio. Major patet, quia, ut benè ait S. Thom. hic q. 6. §. a. 1. *proprium virtutis moralis est facere electionem rectam*, quæ quidem absq; determinatione prudentiæ fieri non potest, cum recta electio pendeat à concilio & judicio recto, qui totidem sunt prudentiæ actus. Probatur itaque minor: Prudentia perfecta importat appetitum rectum circa omnia quæ agenda occurrunt; unusquisque enim judicare solet prout affectus est, ut docet experientia: sed cui vel una

virtus deest, rectum circa omnia agibilia appetitum habere nequit; malè enim judicabit in materia ejus virtutis, quâ carebit.

Obj. 1. Virtus quæ secundum se totam possidetur, habetur in statu perfecto: atqui una quædam virtus, v. g. temperantia, potest secundum se totam possideri absque aliarum virtutum consortio. Ubi enim est habitus electivus in mediocritate consistens, ibi habetur virtus secundum se totam, atqui temperantia, v. g. haberi potest, ut habitus electivus &c. absque fortitudinis, aut alterius virtutis consortio.

Resp. ad 1. nego min. Tunc enim solùm virtus secundum se totam possideri dicitur, cum in eo possidetur gradu, in quo facilè removeri possunt omnia impedimenta quæ voluntatem ab hujus virtutis medio avertere possunt: atqui virtus nunquam in hoc gradu possidetur absque consortio aliarum virtutum. Impedimenta enim quæ virtutis alicujus, v. g. castitatis exercitio repugnant, non petuntur solùm ex materia castitatis, sed ex aliarum insuper virtutum materia: aliàs, ut benè notat Gonet, mulier quæ mortis metu castitatem perderet, non esset censenda peccasse contra castitatem, sed contra fortitudinem, sicque diceretur casta, licet non fortis, quod insulsum est; ergo ut virtus secundum se totam & perfectè possideatur, indiget aliarum virtutum consortio: licet in statu imperfecto, & quoad substantiam possideri possit absque eo quoddam aliæ possideantur.

Obj. 2. Si perfectus uniuscujusque virtutis status ex aliarum consortio dependeret, qui unam acquireret in statu perfecto, omnes alias simul comparare deberet: atqui id planè impossibile est; tum quia alioqui omnium simul virtutum actus elici deberent, quod fieri nequit; tum quia non omnes virtutum omnium actus elicere valent: neque enim egenus, actum magnificentiæ, aut conjugatus virginitatis actum elicere possunt.

Resp. ad 1. nego min. Omnes enim virtutes frequenti & diuturna actuum virtutis aliæ usque repetitione sic comparari possunt, ut eo instanti, si non physico, saltem morali, quo quis unam aliquam perfectè adipisci incipit, aliis omnes in eodem gradu perfectè possideat. Constat enim intra breve temporis spatium fieri posse, ut omnium aut saltem præcipuarum virtutum actus, ab eo eliciendi sint, qui virtutem aliquam perfectè adipisci conatur, cum materiæ morales multum habeant inter se connexionis, & aliæ aliis immisceantur. Hinc patet solutio ad primam probationis partem.

Quod spectat ad secundam, duo responderi possunt cum citato Thomista. 1. cum dicimus virtutes inter se esse connexas, de iis solùm loquimur, quarum subjectum est capax: unde fatemur judicem qui uxorem duxit, in gradu perfecto justum esse posse absque eo, quod virginitatem possideat, quia ejusdem capax non est; cum vir sui corporis potestatem non habeat, 2. ut virtus perfectè possideatur, necesse non est, ut hæc & nunc exerceantur illius actus, satis est ut exerceantur in sincera animi præparatione. Quis portò neget virum inopem, serio sic affectum esse posse, ut si blandior sibi quondam arrideat fortuna, liberalitatis & misericordiæ actus exercere velit?

CONCLUSIO III. In homine charitate destituto esse possunt veræ virtutes, non tamen perfectæ.

prob.

Prob. pars 1. contra Jansenianos. Virtutes vel sunt theologicæ, vel morales: atqui utraq; in homine charitate destituto subsistere possunt. 1. quidem theologicæ; idque expressè docet S. Thomas hic q. 65. art. 4. & clarè Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 28. his verbis: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ, simul & semper fidem amitti; aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non vivam; aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum; anathema sit.* Hinc meritò proscriptæ sunt hæ Quænelli propositiones: 48. *Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.* & 49. *Nec Deus est, nec religio ubi deest charitas.* Hæc item, ab Alexandro reprobata: *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides.* 2. virtutes morales & conservari & acquiri possunt absque charitate, prout etiam docet Angelus Scholæ ibid. art. 2. Possunt quidem conservari in eo, qui à charitate excidit. Habitus enim acquisiti per actus repetitos, & quorum essentia à charitate non pendet, sine charitate remanere possunt: atqui virtutes morales, de quibus hic loquimur, sunt habitus per actus repetitos acquisiti, & qui à charitate non pendent secundum essentiam, cum charitas eorum essentiam non ingrediatur, sed sit perfectio quædam iis per accidens superaddita: aliunde verò, quæ per multos actus comparata sunt, non destruuntur totaliter uno actu contrario; ergo.

Deinde iidem habitus absque charitate & gratiâ acquiri possunt. Ad hoc enim sufficit ut qui utraq; destitutus, possit per solas naturæ vires opera moraliter bona exercere in materia virtutū moralium; ex his enim operibus crebrò repetitis necesse, est ut exturgant habitus: atqui potest homo opera moraliter bona exercere per solas naturæ vires, ut latius docent Theologi in Tractatu de gratia; ergo. Hinc jure reprobatae sunt hæ Baii propositiones: 27. *Liberum arbitrium sine gratiâ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet* & 25. *Omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.*

Prob. 2. pars contra Scotistas. Virtus perfecta perfectam prudentiam supponit, ut supra dictum est, atqui ubi deest charitas, deest & perfecta prudentia. Perfecta enim prudentia importat firmum & rectum judicium de agendis in omni eventu: atqui firmum hoc & rectum judicium absque charitatis habitu subsistere non potest, cum nequidem subsistere possit absque consortio virtutum purè moralium, ut mox ostensum est. Et certè qui fieri possit, ut voluntas per peccatum corrupta, eique adhærens, & sic ab ultimo fine averfa, rectè judicet de iis omnibus, quæ media sunt ad ultimum finem?

Confirm. Qui virtutem habet in statu perfecto, dispositus esse debet ad eligendum in quacunque materia, & contra quemcunque obicem; virtutis medium: atqui homo in sensu composito statûs peccati, sic dispositus esse non potest, cum sit conversus ad aliquid huic vel illi virtuti contrarium, nempe ad peccatum hujus aut illius generis; ergo virtutes à justitia habituali separatæ, licet subsistant quo ad essentiam, & hoc sensu veræ sint virtutes, haud tamen perfectæ virtutes censeri possunt.

Obj. 1. contra primam partem: Fides sine charitate, fides est dæmonum, ut patet ex his *Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.*

Epistolæ S. Jacobi verbis. cap. 2. *Tu credis, quoniam unus est Deus credunt dæmones & contremiscunt*: atqui fides dæmonum non est vera fides; ergo.

Resp. neg. maj. Fides enim dæmonum nec est supernaturalis divina, sed fundata tum in evidenti rerum experientia, tum in continuo sensu potestatis divinæ quæ torquentur; nec voluntaria & libera, sed coacta prorsus, quia ut sentiunt, sic & credunt inviti: at verò fides etiam informis, supernaturalis est, cum sit vera fides ex Tridentino, & libera atque etiam christiani operis productiva; quod his expressit verbis Apostolus, *Credis, quoniam unus est Deus, benè facis*, quæ non repetit Apostolus, cum locutus est de fide dæmonum. Id itaque unum intendit Apostolus, fidem hominis, quamdiu bonis operibus non intendit, non plus ei ad salutem sufficere, quam dæmonibus profit sua rerum divinarum cognitio. Vide Estium hic.

Obj. 2. S. Augustinus, nullam veram in Infidelibus aut peccatoribus virtutem agnoscit, ut patet potissimum ex Lib. contra Julian. c. 3. ergo.

Resp. nego conseq. Nam Augustinus nomine veræ virtutis eam intelligit, quæ liberandis & beatificandis hominibus deservit. Unde, inquit, *si ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis... fides, quæ in Christo est vera promittit, nihil profunt homini virtutes, nullomodo veræ possunt esse virtutes*: porro fatemur seclusâ charitate nullam esse virtutem, quæ ad æternam salutem conducat. Sicuti tamen fides à charitate separata, vera est fides, quia essentiam fidei non amittit; sic & virtutes morales, in eo etiam, qui excidit à charitate, veri nominis virtutes dici possunt & debent, licet admodum sint imperfectæ: neque id unquam negavit Augustinus, ut fuse probat Doctif. Tournely Tom. 2. de Grat. q. 4. art. 2. pag. 74. & seq. ad quem vitandæ repetitionis gratiâ remittimus.

Obj. 3. Impossibile est rem esse sine sua forma; atqui charitas est forma virtutum ex S. Thoma 2. 2. q. 23. art. 8.

Resp. dist. min. Charitas est forma virtutum, assistens & extrinseca, quia cæteræ virtutes per eam in suis actibus diriguntur ad ultimum finem, sicque veluti formantur, hancce à charitate recipiendo perfectionem, quam à semetipsis habere non possunt, concedo: est forma virtutum essentialis, quasi absque charitate finem sibi proprium, saltem imperfectè attingere non valeant, nego. Id enim à nullo probato authore assertum est, ait Gonet, & expressè quoad fidem rejectum est à S. Jacobo citatis verbis, *Credis & benè facis*; & ab Ecclesia quoad alias virtutes, ut patet ex Baiianarum propositionum censurâ.

Obj. 4. contra secundam partem. Charitas per unicum, v.g. intemperantiæ actum destrui potest: atqui vix ulla est virtus acquisita, quæ per unicum actum deperdi possit: alioqui vitiosus habitus per unicum peccati actum generaretur, quod etsi aliquando, rarissimè tamen contingere potest.

Resp. dist. min. Virtus per unicum actum non perditur quoad essentiam, concedo: quoad statum & perfectionem, nego: actus enim unicus prudentiæ perfectionem destruere potest; destructâ autem eâ perfectione non subsistit aliarum virtutum perfectio, ut probatum est.

CONCL. IV. Virtutes non sunt inter se æquales.

Prob. Quia virtutes, quarum alia aliis nobilius habent objectum, & mentem magis perficiunt, non sunt inter se æquales: atqui ex virtutibus alia sunt, quæ nobilius habent objectum, & mentem magis perficiunt quàm cæteræ; idque, ut theologicas omittam, in quibus *major est charitas*, patet in sapientia, quæ primas tenet inter virtutes intellectuales, & Justitia ac prudentia, quæ priorem inter morales locum sibi vindicant, de quibus utpotè in praxi superfluis, silendum arbitramur. Consultatur S. Thomas ibid. 1. 2. q. 66. per totam.

CONCLUSIO V. Neque fides aut spes, neque virtutes morales, quantum ad earum materiale, remanent post hanc vitam.

Prob. 1. pars. Fides videt per speculum & in ænigmate; unde Augustinus Serm. 27. de verb. Apost. *Est fides inquit, credere quod nondum vides*: atqui post hanc vitam non videbimus per speculum sed facie ad faciem.

Prob. 2. pars. Quia nemo sperat id, quo jam fruitur, ex Apost. Rom. 8. atqui beati jam fruuntur Deo; ergo nihil est, quod sperent.

Prob. 3. In virtute, prout est in via, duo considerari possunt, materiale scilicet, seu materia, circa quam nunc occupantur virtutes, concupiscentiam vincendo, obices removendo &c. & formale, qui ipse est rationis ordo, & omnimoda potentiarum cum æternâ lege conformitas, ut docet ibid. S. Thomas q. 67. art. 1. atqui in patria subsisteret & remaneret ille rationis ordo, quia *ratio uniuscujusque rectissima erit circa ea, quæ ad ipsum pertinent, secundum statum illum*, ut loquitur

S. Doctor; non subsistent verò concupiscentiæ motus, venereæ delectationes, & alia hujusmodi, quæ nisi continuo nunc oppugnentur, virtus exerceri non potest; unde S. Augustinus Lib. 14. de Trinit. c. 9. *Ibi, inquit, erit prudentia sine ullo periculo erroris; fortitudo sine molestia tolerandorum malorum; temperantia libidinum*; ergo post hanc vitam remanebunt virtutes morales quoad formale, non verò quoad materiale.

CONCLUSIO VI. Post hanc vitam perseverabit charitas.

Prob. ex Apostolo 1. Corint. 13. *Charitas nunquam excidit; sive prophetia cessabunt &c.* quod autem nunquam excidit, manet in æternum; ergo.

At inquires, ex Apostolo ibid. *cum venerit quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est*, sed id quod est imperfectum: atqui charitas hujus viæ, est admodum imperfecta; ergo non remanebit, sed dignior alia alterius speciei in locum ejus succedet.

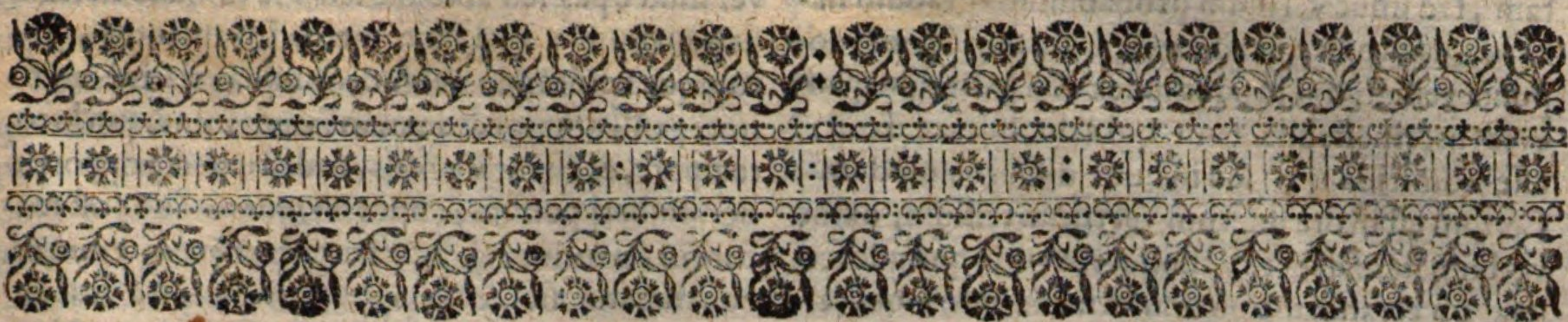
Resp. dist. Id quod est imperfectum, evacuabitur vel quoad substantiam, si cum statu gloriæ compati non possit, ut fides, vel quoad imperfectionem, concedo; quoad substantiam necessario, nego. Porro imperfectio charitatis per accidens se habet ad ipsam: quia non est de ratione amoris imperfectio; remoto autem eo, quod est per accidens, nihilominus remanet substantia rei: unde *evacuata imperfectione charitatis, non evacuabitur ipsa charitas*. Ita S. Thomas ibid. art. 6

ad 1. De donis Spiritûs sancti disserit

Doctor Angelicus

ibid. q. 68.

TRACTATUS

DE

PRUDENTIA, FORTITUDINE ET TEMPERANTIA.

TRIPlicem hanc virtutem uno Tractatu complectimur, ob materiæ brevitatem, neque enim innumeras, quas hic volunt Scholastici Theologi, speculativas quæstiones evolvere nobis est in animo, ut ab initio monuimus. Tria ergo erunt Tractatus hujusce Capita, quorum unumquodque naturam, divisionem, proprietates & partes uniuscujusque virtutis explanabit.

CAPUT PRIMUM.

De prudentia.

ARTICULUS I.

Quid & quoruplex sit prudentia.

S. Thom. **2.2.4.47.** **P**Rudentia sumitur 1. latissimè, pro omni iudicio practico, quo mens congruenter decernit quibus utendum sit mediis ad finem aliquem sive bonum sive malum consequendum: quo sensu dicitur Luc. 16. *Filii hujus seculi prudentiores filiis lucis in generatione suâ sunt.* 2. minùs latè, pro cognitione & iudicio, quibus mens dirigi potest ad consequendum finem bonum, sive bonus sit moraliter, sive hoc tantùm sensu bonus sit, quòd careat turpitudine oppositâ honestati. Hoc sensu prudentes dicuntur, tum ii, qui artem aliquam egregiè norunt; unde Exod. 28. v. 3. *artifices quidam vocantur repleti spiritu prudentia, ut faciant vestes &c.* tum ii, qui etiam in iis, in quibus non est ars, media ad finem suum idonea assumere edocti sunt; unde qui divitias legitimè congregant, qui vires & valetudinem foveant, prudentes dicuntur. 3. propriè, & hoc sensu qui propiùs non tangit, definiri potest: Virtus cardinalis quâ in quovis rerum genere cognoscitur & judicatur, quid tanquam honestum agendum sit, aut quid fugiendum sit tanquam turpe. Hæc definitio, paucis explicanda est per partes.

1. Itaque prudentia est *virtus*: tum quia ut talis exhibetur in Scriptura, Prov. 3. *Beatus vir qui... affluit prudentiâ*; & Math. 10. *Estote prudentes sicut serpentes*; tum quia habitus mentem inclinans

ad boni prosecutionem, & fugam inhonesti, non nisi virtus esse potest.

2. est virtus *cardinalis*, quia cæteras virtutes dirigit, & à dextra lævaque deducit, ne per excessum aut defectum exorbitent.

3. *Quâ cognoscitur & judicatur.* Is enim unus verè & perfectè prudens censetur, qui in cujuslibet virtutis materiâ, quid agendum sit quid fugiendum practicè cognoscit & judicat.

3. *Quâ cognoscitur... quid in quovis rerum præsertim moralium genere, agendum sit &c.* Objectum enim materiale prudentiæ est actio humana singularis. seu, ut loquuntur alii agibilia particularia; de iis enim, antequam fiant, judicat prudentia, num fieri honestè possint, an non verò ut inhonesta debeant vitari. Objectum autem formale, est objecti materialis conformitas cum rectâ ratione per prudentiam procuranda.

At, inquires, virtus tendit in objectum suum infallibiliter. Hæc enim, est ratio, cur opinio virtutibus non annumeretur, quia nempe eidem potest subesse falsum: atqui prudentia non tendit in objectum suum infallibiliter; quisque enim, etiam prudenter judicando, falli & errare potest. Sic prudens est iudicium, quo censent Magistratus Petrum à testibus omni exceptione majoribus, homicidiū accusatum, capite plectendum esse: prudens quoque est iudicium, quo censet unusquisque se legitimè baptizatum esse, & ideo promoveri posse ad Ordines: atqui tamen utrumque hoc iudicium potest esse falsum; ergo.

Resp. 1. neg. mag. quæ licet consentiat Aristoteli, non omninò consentit rationi. Ad hoc enim ut prudentia censeatur virtus, satis esse videtur, ut mentem dirigat, quantum humano modo fieri potest; & sic proinde ut alicui involuntario errori obnoxia sit.

Resp. 2. neg. min. Ad 2. nego quòd falli possit, qui judicat prudenter, aut quòd judicet prudenter, qui fallitur. Quod ut intelligatur, notandum est id, de quo judicatur vel esse evidenter quale judicatur, vel esse obscurum. Si res evidens sit, nullus est erroris locus: si verò dubia sit & obscura, tunc prudentia sufficientem adhibet diligentiam, priusquam judicet; neque plùs de objecto enuntiat, quàm motiva seu conjecturæ ferant; ac proinde non dicit rem in his aut illis circumstantiis esse omninò cer-

tam, sed hunc vel illum probabilitatis gradum habere. Quapropter, ut ad exempla in objectione proposita veniamus, prudens iudex non judicabit quasi evidens & ineffabile, eum, qui à duobus accusatur, esse homicidam, sed in hunc discurrat modum: Certum est in ore duorum vel trium testium, omne verbum stare debere; alioqui enormia quæque scelera ob errandi metum inulta manerent: atqui certum est Titium à duobus accusari testibus, qui à nemine recusantur, aut recusari possunt; ergo etiam si fieri absolute possit, ut non sit reus, capite plecti debet. Idem est de aliis, quæ hic congeri possent exemplis; in quibus, ut attendenti patet, error non est practicus, cum nemo quantumvis prudens, in iisdem circumstantiis melius in ordine ad praxim judicare possit, sed solum speculativus, ac proinde extra objectum prudentiæ. Vide Martinon tom. 3. part. 2. ubi materiam hanc fuse omnino versat.

Ex his colliges cum eodem Theologo, quod & nos alibi docuimus: id scilicet, quod non aliunde certo atque infallibiliter constat esse licitum, non esse pro tali habendum in praxi, quia periculum est, ne illicitum sit; quare nemo prudenter & licite in moralibus operari potest, nisi inveniat aliquid, in quo certo quiescat, & absque rationabili dubitatione. Quod addo propter scrupulosos, qui tamen ut contra scrupulum licite agant, debent eum ex principio certo contemnere, ut anxietatem nullâ probabili ratione innixam.

Prudentia dividitur 1. in *personalem* seu *solitariam*, & *gubernatricem* seu politicam. Prior solum bonum operantis; posterior bonum communitalis seu perfectæ seu imperfectæ attendit. Unde gubernatrix subdividitur in *economicam*, quâ pater aut superior propriam familiam bene regit; *legislatoriam*, quâ iustæ decernuntur leges; & *politicam*, quâ per legum custodiam communitas ad finem suum perducitur.

2. Prudentia tam personalis quàm gubernatrix, alia est *naturalis*, alia *supernaturalis*: illa homines ad finem naturalem per media eidem proportionata; hæc eosdem ad finem supernaturalem per accommodata, quæ præponit media, dirigit.

3. Prudentia tam naturalis quàm supernaturalis, vel est *perfecta*, & *completa*, & quasi generalis, cum ad id omne, quod agendum est, se extendit; vel *imperfecta* aut *incompleta*, cum vel aliquod tantum rerum genus respicit, vel si ad omnia se extendat genera, non nisi imperfectè eadem attingit.

ARTICULUS II.

De proprietatibus prudentiæ.

UT plenè exponantur prudentiæ proprietates, videndum 1. qui & quot sint ejus actus. 2. quæ ipsius necessitas, & in cæteras virtutes influxus. 3. quæ ipsius connexio cum aliis virtutibus.

CONCLUSIO I. Tres generatim sunt prudentiæ actus seu functiones; nimirum *benè consultare*, *benè judicare*, & *benè imperare*, seu executionem præcipere & promovere. Ita post Aristotelem S. Thomas hic q. 47.

Prob. Prudentia ex dictis est virtus cæterarum directrix, & in omni rerum genere per media legitima ad legitimum finem conducens: atqui ad hoc tria prædicta requiruntur. 1. enim opus est consultatione, quâ ante omnia discutiatur an hoc

vel illud opus seu absolute seu hic & nunc licitum sit honestum; quâ item media inveniantur, eorumque commoda vel incommoda relative ad finem pensentur, quâ demùm inquirantur, quo loco, tempore, & circumstantiis, eadem media opportunè adhiberi possint. 2. opus est *judicio*, quo post maturum rei totius, ejusque circumstantiarum examen, concludatur sic & sic agendum esse. Ad hoc autem judicium prout notat Lessius lib. 1. c. 1. n. 17. multum expedit, ut quis in promptu habeat Sapientum sententias, easque præsertim, quæ in Proverbiis Salomonis & Ecclesiastico continentur; hæ enim ad omnem prudentiam in variis vitæ statibus animum informant. 3. demùm opus est imperio, id est aliquo mentis actu, quo volûtas ad executionem moveatur: qui enim rectè agendi media & circumstantias detegeret solum, aut simpliciter judicaret sic agendum esse, & in eo sisteret, nec progresseretur ad opus, verè imprudens censeretur.

Hi porro tres actus, ut benè fiant, certo quodam modo fieri debent, nempe cum *solicitudine* & *diligentiâ* qualem exigunt tum negotii momentum, tum conditio personæ; alii enim majorem, quàm alii diligentiam adhibere possunt.

CONCLUSIO II. Prudentia in actus aliarum virtutum, sive moralium sive theologicarum, communiter loquendo influit. Ita suares in 2. disp. 3. de virtutibus in genere, sect. 9.

Prob. 1. Virtus moralis ex Philosopho, habitus electivus in mediocritate consistens, prout vir prudens definierit; quæ definitio cum sponte ab omnibus recipiatur, evidens est, prudentiam in virtutes saltem morales influere.

Prob. 2. generalius. Virtus est *ordo amoris*, ex Augustino: atqui amor ordinatus non est sine prudentiâ. Ut enim amor sit ordinatus, voluntas debet media ad finis honesti consecutionem idonea eligere; atqui hæc electio sine prudentiâ ejusque actibus fieri potest. Non enim eliguntur media idonea, nisi mens de iis *consultaverit*, expenditque an hic & nunc convenient, & judicaverit sic & sic adhibenda esse, quæ omnia ad prudentiam pertinent; ergo.

Dixi, saltem *communiter loquendo*. Censent enim aliqui cum Martinon disp. 1. de prudentia n. 79. prudentiæ habitum non ita necessarium esse ad actus singulos, ut nullus unquam absque ejus influxu elici possit. Quin & existimat idem Theologus, speculativam veritatis alicujus notitiam, ad ejus praxim sufficere posse: ad hanc enim cognitionem, *Deus est summum bonum*, sequi potest affectus amoris, sicut ad sensuum perceptionem sequitur delectatio de objecto jucundo. Verùm hæc tam exigui sunt momenti, ut nihil sit, cur iisdem plurius immoremur.

CONCLUSIO III. Prudentia infusa reperitur in omnibus justis, sed non est in peccatoribus mortali labe infectis; acquisita sæpe non est in justis, quamvis aliquando sit in peccatoribus. Quatuor sunt partes.

Prob. 1. pars. Justi quæ tales habent gratiam sanctificantem: atqui non theologicæ tantum, sed & morales etiam virtutes, simul cum gratiâ sanctificante infunduntur, ut supra probatum est.

Prob. 2. pars. Prudentia infusa supponit appetitum in negotiis omnibus rectum: atqui appetitus hominis mortali peccato corrupti in omnibus rectus esse non potest; cum malè affectus sit saltem circa unum quoddam punctum, & benè judicare non consueverit qui malè affectus est; ergo ut prudentia

dentia infunditur cum charitate, [sic & ea amissa amittitur.

Prob. 3. pars, Prudentia non acquiritur nisi frequenti actuum exercitio, unde multum exigit temporis & experientiae: atqui frequens hoc exercitium, haec item experientia iustis pluribus deesse possunt, puta iis, qui per vividum contritionis actum statim à peccato liberantur; & multo plus iis, qui cum in infantia baptizati sint, rationis usum adipisci incipiunt, suntque simul & iusti & experientiae inopes; ergo.

Prob. 4. pars à contrario. Prudentia per repetitos ejusdem actus, & frequens exercitium acquiritur: atqui fieri potest, ut homo in peccati statu constitutus, repetitos prudentiae actus tum per naturae vires, tum per actualis gratiae subsidium eliciat; ergo prudentia acquisita in homine peccatore esse potest. Erat tamen tunc imperfecta, ut ex ante dictis colligere est.

ARTICULUS III.

De partibus prudentiae.

TRes unicuique virtuti partes assignantur à S. Thoma 2. 2. q. 48. art. unic. integrales scilicet, subjectivae, & potentiales, Partes integrales virtutis dicuntur ea, quae licet ad essentiam virtutis necessariae non sint, ad ejus tamen perfectionem ita conducunt, ut iis sublati perfectus non sit virtutis actus; quomodo partes integrales corporis humani sunt manus, aures, oculi, pedes & similia, quibus sublati non tollitur homo, sed imperfectus manet. Partes *subjectivae* sunt variae species quae sub virtute aliqua, v. g. sub prudentia ut sic, tanquam sub genere continentur, eique subjiuntur; eo modo, ait S. Thomas, quo bos & leo sunt partes animalis. Partes *potentiales* sunt quaedam aliae virtutes, aut qualitates, quae licet totam virtutis principalis rationem & potentiam non participant, ad eam tamen accedere videntur, & aliquibus ejusdem actibus inserviunt. Sicut enim, ait hic Sylvius, intellectus & voluntas vocantur partes animae potentiales, quia sunt quarundam actionum principia, animae subservientia; ita virtutes quae prudentiae, v. g. aut fortitudini in operatione ipsarum famulantur, nec tamen totam earum vim & conditionem habent, vocantur partes earundem potentiales. His praemissis sit.

CONCLUSIO I. Prudentiae partes integrantes, aut quasi integrantes sunt octo, nimirum memoria, intellectus, docilitas, solertia, ratio; providentia, circumscriptio & cautio Ita S. Thoma hic q. 49.

Prob. Ea merito recensentur inter partes integrantes prudentiae, quae ad ejus acquisitionem & usum summopere conducunt: atqui praedictae octo qualitates sic se habent. Aliae enim ex iis ad comparandam prudentiam inserviunt, ut *solertia* seu sagacitas, quae est velox consideratio medii, seu facilitas detegendi rationes, cur res fieri debeat, aut quae media ad propositum finem conducere possint; & *docilitas*, quae est promptitudo & affectus ad monita aliorum audienda, eorum praesertim, quibus maturior aetas experientiam facit. Quanquam & ipsos senes oportet dociles esse, si prudentes esse velint, quia *nullus in his quae subsunt prudentiae, sibi quantum ad omnia sufficit*, S. Thomas. 2. aliae ex iisdem qualitatibus ad usum prudentiae in consultando & judicando plurimum juvant, ut 1. me-

moriam, quae est recordatio eorum, quae legimus, vidimus, aut olim experti sumus: ex his enim saepenumero facile colligimus quid in simili casu agendum sit, unde Job. 12. *in antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia*. 2. *intellectus* seu intelligentia, per quam hic exprimitur sive notitia praesentium, id est plena status rei agenda cognitio; sive principiorum moralium scientia. 3. *providentia*, quae est vel recta mediorum ordinatio seu dispositio ad finem, vel, ut explicat Lessius, consideratio eventuum futurorum qui ex suscepto opere sequi possent. 4. *ratio*, id est promptitudo & facilitas unum colligendi ex alio, & ex notioribus concludendi, quid in iis, quae minus nota sunt fieri conveniat. Denique aliae ex iisdem qualitatibus efficiunt, ut opus prudentiae prudenter executioni mandetur: idque praestat, tum *circumscriptio*, quae non solum respicit media in genere, & prout secundum se conveniunt, sed & expendit an ea fini secundum omnes suas circumstantias spectato convenient; tum *cautio*, quae ipsamet est malorum & impedimentorum extrinsecorum consideratio, per quam fit ut evitentur; saepe enim contingit bonis immisceri mala, quae satius est averti, quam bona ipsa procurari.

CONCLUSIO II. Partes subjectivae prudentiae sunt prudentia personalis, & gubernatrix, atque aliae species, quas in ejus divisione supra explicuimus.

Prob. Partes subjectivae prudentiae sunt ea, quae ut species subjiuntur prudentiae tanquam generi: atqui species illae in prudentiae divisione continentur; ergo.

CONCLUSIO III. Tres sunt partes potentiales prudentiae, scilicet eubulia, synesis, & gnome.

Prob. *Eubulia* est habitus, quo quis rectum & bonum concilium in rebus perplexis & ambiguis invenit; *synesis* est habitus bene judicandi de iis, quae fiunt secundum communes regulas *gnome*; demum est habitus recte judicandi ex principiis quibusdam altioribus, non quidem contra mentem legislatoris, sed contra tenorem verborum legis: atqui ii habitus, totidem sunt partes potentiales prudentiae. Sunt enim virtutes, quae licet sigillatim sumptae totam prudentiae potentiam non adaequant, ei tamen ita subserviunt ut iisdem seclusis tollatur prudentia. Unde censent multi praedictos habitus ab ipsa prudentia non distingui realiter, sed esse ipsam prudentiam inadaequate secundum varias suas functiones consideratam, prout contra Sylvium & Thomistas censet Lessius cap. 2. n. 13.

ARTICULUS IV.

De vitiis prudentiae oppositis.

Certum est peccatum omne quodammodo prudentiae adversari; quia quisquis peccat, contra aliquod prudentiae saltem latius sumptae dictamen operatur. Quæritur quae peccata specialius pugnent contra prudentiam, quae de re sit.

CONCLUSIO. Contra prudentiam dupliciter peccari potest, nempe per defectum, & per aliquam excessus speciem.

Prob. inductione Peccant enim ex defectu contra prudentiam, qui praecipitanter, inconsiderate, inconstanter, aut negligenter ajunt; ii nempe omnes, primarias prudentiae regulas violant. Praecipit enim prudentia, ut priusquam opus aggrediaris, tuumve judicium teras, 1. deliberes de mediis, de

de modo & ordine exequendi, de cavendis incommodis &c. huic autem regulæ opponitur *præcipitatio*, quæ proposito aliquo fine statim opus aggreditur, vel non satis deliberat de mediis. 2. præcipit eadem prudentia, ut rem de qua judicandum est, ejusque circumstantias diligenter consideres; huic porro legi obstat *inconsiderationis* vitium, quo quis judicat omisâ diligenti rerum inspectione. 3. præcipit, ut rebus deliberatis & judicatis prout rectè judicatae sunt inhæreas, neque te finas hinc divelli ob ratiunculas leves; & contra hoc est *inconstantia*, quâ quis absque causâ sufficienti à priori proposito deterretur. 4. demùm præcipit, ut rem deliberatam & judicatam opportuno tempore exequaris; & contra regulam hanc pugnat *negligentia*, quæ hîc est omisio diligentiae requisitæ ad movendam voluntatem & vires externas, ut suo quæque modo in opus erumpant. Vid. Sylvium hîc q. 54.

Si verò per excessum, aut potius per fictam prudentiae imaginem, contra prudentiam peccant, qui agunt ex prudentia carnis, astutiâ, dolo, fraude, & nimia sollicitudine tum temporalium, tum futurorum. *Prudentia carnis* est vitium, quo quis idonea excogitat media ad implenda carnis opera, v. g. ad expiendas libidines, honores comparandos, & similia. *Astutia*, vitium est, quo quis occultis mediis alios circumveniendo, simulando & dissimulando, in finem suum tendit. Astutiæ executio si fiat verbis, vocatur *dolus*; si factis, *fraus* nuncupatur, ut cum mensura minor est justo, aut cum adulterina moneta in pretium datur. *Sollicitudo temporalium*. est nimia animi in iis conquirendis aut conservandis occupatio. *Sollicitudo futurorum*, est inordinata anxietas, ne vitæ necessaria in posterum nobis defint. Hæc anxietas annexum habet defectum fiduciæ in Dei providentiam, atque ideo redarguitur Math. 6. his Christi verbis: *ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini*. Est alia sollicitudo, quæ importat diligentiam tranquillam quærendi quod deest, & hæc in pluribus Scripturæ locis commendatur. Sic Joseph. futuræ septem annorum fami laudabiliter providit, Genes 41. sic invigilaverunt Discipuli, ne fratres in Judæa habitantes, majori rerum inopiâ laborarent tempore famis ab Agabo prædictæ, Act. 11. sic prov. 6. dicitur: *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus..... quæ parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat &c.*

Ad uberiores eorum, quæ mox dicta sunt intelligentiam, quæres 1. an imprudentia, prout est carentia prudentiæ, sit peccatum speciale. Sensus quæstionis est, an qui ex imprudentia mali quidpiam facit, duplex admittat peccatum, unum imprudentiæ, & aliud homicidii, v. g. vel adulterii, à quibus abstinuisset, nisi caruisset prudentiâ.

Resp. duplex est eâ de re opinio. Alii censent imprudentiam esse speciale peccatum. saltem veniale. Ita Martinon ibid. n. 100. Sylvius &c. Alii in homicidio ex imprudentiâ orto, nullam aliam quam homicidii ipsius culpam agnoscunt, quia imprudentia non nisi in ordine ad vitandum homicidium prohibita erat. Ita Vasques 1. 2. q. 76. disp. 119. cap. 2. Azor. tom. 1. l. 1. c. 12. quem malè pro opposita opinione adducit Sylvius. Quæ opinio alteri præferenda sit, colligitur ex dicendis in Tractatu de peccatis, ubi de ignorantia.

Quæres 2. an & quale peccatum sint vitia prudentiæ per excessum opposita.

Resp. esse peccatum nunc mortale, nunc veniale solum, prout materia levis fuerit aut gravis. Sic prudentia carnis, quæ animæ mors est ex Apostolo Rom. 8. 6 aliquando levis solum culpa esse potest, si in objectum leve se ferat: sic astutia, nunc gravis vel levis culpa est, prout grave vel leve nocumentum proximo infert: sic sollicitudo temporalium & futurorum, licet saluti plurimum noxia & ideo pluries in Scripturis reprobata, haud tamen semper est peccatum mortale; sed tunc tantum quando quis ob temporalia violat aut violare paratus est grave aliquod præceptum; alioqui levis esse potest, licet summo opere cavenda sit, & à Christo generatim & indistinctè prohibita, tum Matth. 6. tum Luc. 21. his verbis: *Attendite, ne forte graventur corpora vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ & superveniat in vos repentina illa dies.*

CAPUT SECUNDUM.

De fortitudine.

ARTICULUS I.

De essentiâ & actibus fortitudinis.

Fortitudo dupliciter sumitur, 1. latè pro firmitate animi quâ adhæretur omni bono honesto, sive ei omni, quod lex divina & recta ratio dicat bonum esse, & sic quædam est generalis conditio ad omnem virtutem requisita, quia unaquæque virtus objecto suo firmiter adhærere debet; 2. strictè; & sic definitur à S. Augustino lib. 83. quæst. q. 31. post Tullium: *Considerata seu prudens periculorum susceptio, & laborum perpassio*. Et accuratius: *Virtus cardinalis, qua in arduis & difficilibus, animi motus & passionibus juxta præscriptum rationis moderatur*; adeoque & timorem eoërcet, ne mens periculorum metu perturbata, indecori aliquid ac minus honesti agat; & audaciam temperat, ne homo nimium auit, & demissâ fronte in periculum se conjiciat.

Hinc colliges, objectum formale fortitudinis esse ipsam hanc honestatem; quæ in eo consistit, ut homo circa labores & terribilia moderatè se gerat, neque timori nimium cedendo, neque ultra modum se dando audaciæ. Objectum verò materiale duplex est, aliud remotum, aliud proximum. *Remotum*, sunt gravia quæcunque mala aut pericula, ut vincula, carceres, belli discrimina, & ipsa præcipue mors omnium terribilium terribilissima, ut ait Aristot. 3. Ethic. c. 6. *Proximum*, sunt ipsi sive timoris sive audaciæ motus, qui ne rectæ rationis præscriptum excedant, suos intra fines sunt, coërcendi. Idèò autem motus illi & passionibus, ut proximum fortitudinis objectum assignantur à S. Thoma, quia res periculosa & graves non retrahunt animum à bono rationis, nisi in quantum timentur, aut temerariè quærantur; unde primarium fortitudinis officium in retrahendis hujusmodi motibus reponi debet.

Quæres 1. quot sint fortitudinis actus.

Resp. duos esse, aggressionem, & perpassionem. Ratio enim aliquando, exigit ut qui bono obstant impugnentur; aliquando ut sustineantur incommoda, quibus viri probi ac improbi premi solent: at qui ad hæc præstanda requiruntur aggressio & perpassio. Est autem juxta S. Thomam hic art. 6. perpassio, principalior fortitudinis actus, quia difficilius

cilius est immotum stare in periculis jam prementibus, quam ipsa adire pericula: quæ, cum advenitur, adhuc distant; cum sustinentur, jam præsentia sunt. Hæc occasione,

Quæres 2. an Martyrium sit actus fortitudinis.

Not. martyrium græcè, idem est quod latine testimonium: unde egregii fidei testes & confellores aliquando martyres vocantur, ut Cyrillus Hierosolymitanus in vita Alcuini. Ex recepto tamen & communiori Ecclesiæ usu, illud solummodo fidei testimonium, martyrium nuncupatur, quo quis fidei divinæ, alteriusve veræ virtutis veritatem tueretur & confirmat per mortis perpersionem.

Resp. 1. martyrium, prout est voluntaria mortis pro Christi fide, aut aliâ virtute acceptatio, est actus fortitudinis. Ad fortitudinem enim pertinet hominem confirmare, ne ob mortis metum à recto fine deflectat: atqui hac indiget confirmatione, qui mortem patitur pro fide Christi, aut ne iustitiam violet, ne excidat à charitate; ergo.

Dices: Infantes ab Herode propter Christum occisi, sunt martyres, & ut tales coluntur: atqui tamen non fuerunt illi capaces actus virtutis, qualis est fortitudo; ergo martyrium non est actus fortitudinis.

Respondent aliqui apud Sylvium hîc q. 124. acceleratum fuisse in illis infantibus rationis usum, ut meritorie paterentur. Verum id nec Scriptura probari potest, nec Patrum autoritate: imò contrarium docent sancti Patres. Sic Augustinus Serm. 66. de diversis, parvulos illos alloquens: *Non habebitis, ait, ætatem, quâ in Christum passum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis* Et S. Bernardus in Serm. de Innocentibus: *Habemus, inquit, in beato Stephano martyris simul opus & voluntatem & habemus solam voluntatem in beato Joanne, solum in beatis Innocentibus opus.* Unde.

Resp. 2. sanctos Innocentes nonnisi materialiter fuisse martyres; quia quod in aliis meretur propria voluntas auxilio Dei adjuta, hoc illi propter Christum occisi, per gratiam Dei consecuti sunt. Et verò si in infantibus baptisatis, Christi meritum ad gloriam obtinendam sufficiat, quidni in occisis propter Christum, meritum passionis & martyrii Christi, ad palmam martyrii consequendam operetur? Hinc merito colligit idem Sylvius, pueros non baptisatos qui propter Christum, vel in odium Christianæ Religionis hodie occiderentur, similem cum infantibus Herodis jussu interemptis, martyrii palmam consecuturos esse. Quod & probat tum exemplo S. Cyrici, qui licet triennis tantum mortem pertulerit, unâ tamen cum Julitâ matre colitur; tum exemplo pueri cujusdam, Simeonis nomine, qui cum, menses solum viginti novem natus, à Judæis in urbe Tridentinâ in fidei nostræ contemptum crudelissimè occisus esset an. 1475. celebratur ut martyr die 24. Martii, & multis miraculis illustratus est.

Dices iterum: Martyrium est actus charitatis; ergo non pertinet ad fortitudinem.

Resp. neg. conseq. Martyrium enim ad varias virtutes refertur, v. g. ad fidem, ut ad bonum circa cujus defensionem versatur; ad fortitudinem, ut ad principium à quo proximè elicitur; & ad charitatem, ut ad virtutem, à qua imperatur, & ex quâ habet, ut sit meritorium, sicut & quilibet virtutis actus: & ideo sine charitate non valet martyrium, ait S. Th. hîc q. 124. art. 2. ad 3. & 3. p. q. 66. art. 12.

Quod autem S. Doctor dicit martyrium esse actum charitatis, ut imperantis non sic accipiendum est quasi semper imperetur à charitate habituali; cum juxta enim ibid. art. 1. ad 1. *effusio sanguinis propter Christum gerat vicem baptismi*, ejusque effectum producat, ut iterum docet 3. p. q. 66. art. 11. & 12. atque adeò primam gratiam justificantem conferat: sed is est ejus verborum sensus, martyrium in adultis semper imperari à charitate, si non habituali, at certè actuali: *Quia verus martyr semper ad subeundum martyrium movetur ex amore Dei super omnia, qui est quadam charitas*. Vide eâ de re Sylvium ad loca citata, Martinon sect. 3. per totam, & alios qui ab eo pro & contra citantur Theologos: ubi etiam expendit, an martyrium vi suâ & instar Sacramenti gratiam ex opere operato producat.

Martynon
sect. 3.

ARTICULUS II.

De partibus fortitudinis; seu de virtutibus fortitudini annexis.

Fortitudo, quatenus est specialis virtus, non habet partes subjectivas, prout docet Angelus Scholæ hîc q. 128. Ratio est, quia fortitudo est virtus specialissima, quæ in multas virtutes specie differentes non dividitur: utpotè quæ materiam habeat valdè specialem, ardua nempe pericula, quæ licet alia aliis majora sint, quatenus tamen maximè ardua sunt, ejusdem sunt generis. Quæritur an & quas habeat partes sive integrantes, sive potentialis, quâ de re sit.

CONCLUSIO I. Quatuor recenseri possunt partes integrantes fortitudinis, nimirum magnanimitas seu fidentia, magnificentia, tolerantia, & constantia, seu perseverantia.

Prob. Partes integrantes fortitudinis ex sunt, quæ ad integrum fortitudinis officium requiruntur, ita ut iisdem seclusis nulla actio veræ & propriæ fortitudinis elici possit: atqui tales sunt prædictæ quatuor qualitates aut habitus. Nam ad fortitudinis exercitium quædam necessaria sunt ex parte aggressionis, quædam ex parte perpersionis seu sustinentiæ. Ex parte aggressionis necessum est 1. ut vir fortis magno & alacri animo in pericula, cum opus est, proruat, & hoc præstat *fidentia* seu *magnanimitas*. 2. ut multam in executione strenuitatem præ se ferat, & hoc facit *magnificentia*. Ex parte verò perpersionis duo etiam necessariò requiruntur, nimirum ut mens nec asperitate dolorum frangatur, nec eorum diuturnitate victa, tandem aliquando succumbat: ad hæc autem necessaria sunt & *patientia*, quâ mens præsentis mali tristitiam moderatur; & *perseverantia*, quâ homo non obstantibus quibuscunque malis, & quantumcunque perdurantibus, in opere incepto firmiter perseveret. Unde patet perseverantiam non hîc sumi pro singulari dono, quod est iustitiæ usque in finem conservatio, ut bene notat Sylvius; sed pro firma & immobili in duris etiam & continuis cruciatibus constantia, quæ minùs patet quàm perseverantia priori sensu intellecta.

CONCLUSIO II. Eadem quatuor virtutes, si spectentur prout versantur circa aliam, quàm fortitudinis materiam, id est circa materias quæ licet aliquid difficultatis & periculi habeant, non ita tamè difficiles sunt & periculose, ut quæ eas aggreditur, verè & propriè fortis dicendus sit, sunt partes potentialis fortitudinis, juxta S. Thomam.

Prob.

Prob. Virtutes, quæ aliquam cum virtute principali connexionem habent, neque tamen totam habent ejus vim seu potentiam, sunt respectu illius potentiales: atqui quatuor prædictæ virtutes, cum extra propriam fortitudinis materiam versantur, aliquam cum fortitudine convenientiam habent, quia inclinant ad vincendas difficultates, ad quod etiam inclinat fortitudo; neque tamen totam fortitudinis potentiam adæquant, cum fortitudo propriè sumpta, gravia pericula attingat, quod nec præstant nec præstare possunt citatæ virtutes, quæ sic sumptæ circa pericula longè minora occupantur; ergo.

*Marri-
non p. 48.*

Nec dicas cum Martinon, magis & minus non mutare speciem, ac proinde eam fortitudinis virtutem, quæ graviora rider pericula, ut mortem in bello &c. nequaquam differre ab ea, quæ minora pericula aggreditur & vincit.

Et si enim magis aut minus speciè physicam non mutant, at speciem moralem mutare possunt. Sic tamen si comestio modica carnis in die jejunii, non differat speciè à comestione majori, ab ea tamen specificè differt in genere moris, unde hæc Dei amicitiam dissolvit, non illa. Quidni ergo virtus quæ minora pericula vincere potest, vere & propriè non dicatur fortitudo, & ab ea specificè distinguatur, cum virtutes sint in genere moris? Verùm hæc nimis philosophica sunt, leviorisque momenti quàm ut ipsis diutius inhæreamus.

ARTICULUS III.

De vitiis fortitudini oppositis.

Quæ fusè hæc in parte disputat & evoluit S. Thomas q. 130. & sequentibus, paucis contrahere enitemur pluribus ea seligentes, quæ ad praxim conducere possunt.

Duplex ei, de qua nunc differimus, virtuti adversatur vitiorum genus. Alia pugnant contra fortitudinem præcisè sumptam alia contra virtutes eidem annexas. Præcipua assignabimus.

Fortitudini in se sumptæ opponitur per excessum temeritas; per defectum verò ignavia. Temeritas est vitium, quo quis periculis contra rectæ rationis dictamen se committit, Ignavia ex adverso vitium est, quo quis ab iis deterretur periculis quibus se se pro tempore & loco exponere potest, & debet; utraque sæpius est peccatum mortale.

Magnanimitati opponuntur per excessum præsumptio, ambitio, & inanis gloria; per defectum verò pusillanimitas. De præsumptione, ambitione & inani gloriâ dicemus in Tractatu de peccatis.

Pusillanimitas est vitium, quo quis ea refugit aggredi vel tentare, quæ non superant vires ejus, ipsiusve facultatem, sive quam actu habet, sive quam obtinere potest, vel suâ ipsius operâ: vel divinæ gratiæ adjutorio, si illud ut par est, postulet. Pusillanimitas prohibetur Eccli. 7. his verbis: *Noli esse pusillanimis in animo tuo.* Imò peccatum est mortale, quoties animum retrahit ab iis quæ ad salutem necessaria sunt, aut simpliciter, aut ratione statûs; ut si pastor à concionando absteineat, quia timet, ne res sibi malè succedant. Eà de causâ reprobatu est servus piger, qui deficiendi metu, pecuniam domini sui adsconderat, nec dederat negotiationi. Cum pusillanimitas ab iis solum bonis retrahit, quæ nec simpliciter, nec huic vel illi ad salutem necessaria sunt, non est nisi peccatum veniale.

Triplicem pusillanimitatis causam assignat Sylvius hîc q. 133. Prima est superbia, quæ quis proprio sensui nimis inhærens, obstinatè existimat se esse imparem negotiis, quibus par est, aut non ita difficile par esse potest. Secunda est negligentia *con-* S. Thom. *siderandi suam facultatem*, eam præsertim quæ ex *ibid. art.* Dei adjutorio haberi potest. Tertia est conscientia malæ reprehensio. Sicut enim, *si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum*; ita si sumus nobis male consci, & Deum placare non satagimus, facile in animi pusillanimitatem decimur. 1. Joan. 3. v. 21.

Magnificentia opponitur per excessum nimia & indecora consumptio, quæ ut notat B. Thomas hîc q. 135. a. 3. græcè, dicitur *banusia*, à furno, quia videlicet admodum ignis, qui est in furno, omnia consumit; per defectum verò parvificentia, quæ vitium est, quo quis minus vult expendere, quàm operis dignitas requirat; ut si quis templum constrerevolens, rectum stramineum efficiat, ut parcat sumptibus. Utraque variis in casibus est peccatum mortale. Banusia quidem, cum quis inopè sua consumit, sive ob inanem gloriam letalem, sive cum ea creditoribus suis, vel pauperibus necessitate pressis tribuere teneretur. Parvificentia verò, cum quis notabiliter imminuit sumptus ad quos obligatus est ex voto, juramento, testamento, defuncti, aut legitimo contractu.

Patientia per defectum opponitur impatientia, quæ vitium est, quo quis non satis comprimit tristitiam sibi ex variis vitæ hujus, quæ militia est, casibus advenientem, sed in murmura erumpit, aut nimium permittit se dolori; per excessum verò *intimiditas, vel insensibilitas*, quæ hîc est vitium quo quis patitur quod pati non debet. Quædam enim sunt calumniæ contra quas non modo licitum est insurgere, sed & necessarium, præsertim in materiâ fidei, juxta tritum id S. Hieronymi Epist. 61. ad Pammachium: *Nolo in suspicionem hæreseos quemquam esse patientem.* Utrumque hoc peccatum, mortale esse potest. Impatientia quidem, quæ est murmurum radix, quæque sæpius causa est, cur mens dejecta & oppressa, nec satis sui compos, tentationi cuicumque facile cedat. Insensibilitas verò, ex quâ fieri potest ut Sacerdos v. g. nemini profit. Si enim nobis necessaria sit vita nostra, utique populis, necessaria est fama nostra; cum eos ea qua decet reverentia non audiant, qui *nomen bonum* non habent.

Perseverantiæ duo itidem opponuntur vitia, per defectum, *mollities animi*; per excessum, *pertinacia*. Mollities est vitium, quo quis facile cedit difficultatibus, quæ in executione & progressu boni operis occurrere solent, contra id Scripturæ: *Noli esse...* Eccli. 4. *inutilis & remissus in operibus tuis.* Est peccatum mortale, ait Sylvius hîc q. 183. si sit in remagni momenti, quam ex præcepto, voto vel juramento tenearis prosequi; alias solum veniale. Pertinacia, seu *pervicacia* est vitium quo quis rei temel susceptæ ita tenax est, ut ab ea recedere nolit, etiâ si comperiat vel eam ex se illicitam esse; vel eam ob novas, quæ supervenerunt circumstantias, esse deferendam: estque peccatum mortale, cum res aut actio, in qua vult quisquam contra rectam rationem persistere magni momenti fuerit; aliàs veniale. Pertinaciam impetit S. Jacobus Epist. cap. 3. cum ait eam, quæ desursum est, sapientiam, *suasibilem* esse: suasibilis enim sapientia ea est, quæ libenter aliorum rationibus & consiliis melioribus cedit, & in altum, in vitis etiam ventis, tenere non amat.

CAPUT

CAPUT TERTIUM.

De temperantia.

Materiam hanc, quæ multa Confessariis scitu necessaria complectitur, absolvemus Articulis duobus, quorum prior naturam & objectum temperantiæ exponet; posterior de abstinentiâ & præcipuâ ejus parte, jejunio nimirum, fusè disputabit.

ARTICULUS I.

De naturâ objecto & partibus temperantiæ.

S. Thom.
2.2. q. 141

Temperantia dupliciter sumitur, latè scilicet, & strictè. Temperantia latius sumpta, est moderatio cujusvis affectus secundum rectam rationem. Temperantia hoc sensu non est virtus specialis, sed generalis virtutum omnium conditio: quia unaquæque virtus, actiones, passioneseve animi, in quibus versatur, juxta rectæ rationis normam & leges temperat atque moderatur. Temperantia strictè & propriè sumpta definitur ab Aristotele Eth. 1. mediocritas in voluptatibus gustûs & tactûs. A S. Isidoro, virtus, quâ libido & concupiscentia refrænatur. A nobis verò, Virtus, cardinalis quæ moderatur usum rerum, quæ sensus magis alliciunt, & ad delectationem movent.

Ibid. art
7.

Est 1. *virtus cardinalis*. Omni enim virtuti commune est mentem ita sistere & moderari, ut nihil faciat ultra vel infra rectæ rationis dictamen: hoc autem egregiè præstat temperantia; moderatur enim & refrænât eas animæ passionese, quæ omnium difficilimè coërcentur, concupiscentias scilicet delectationes, tactûs præsertim & gustûs.

2. Est virtus *qua moderatur*: non enim tollit, sed tantum justis limitibus concludit usum delectabilem. Quapropter verè temperans non esset conjugatus, qui debitum reddere detrectaret; neque is à fortiori, qui nec cibo nec potu uri velleret. Hinc temperantia, juxta Philosophos aliquos, duas reipsâ virtutes complectitur, quarum prior quæ temperantiæ nomen servat, avertit ab illicitis & superfluis voluptatibus, posterior, quam hilaritatem nominant, convertit ad licitas, decentes, & utiles. Ut cæteræ definitionis particule intelligantur,

Quæres 1. quodnam sit præcisè objectum temperantiæ

Resp. 1. objectum materiale temperantiæ sunt delectationes omnes corporeæ, quales ex sunt quæ ex visu, olfactu & auditu percipiuntur, sed ex præsertim quæ nascuntur ex gustu & tactu. Ratio est, quia delectationes illæ, ea ipsa sunt materia circa quam tota occupatur temperantia, & cui specialis insidet difficultas per ipsam superanda: unde cum major sit difficultas vincenda ubi vehementior est delectatio, vehementiorque delectatio ex gustûs & tactûs sensu, quam ex cæteris percipiatur; quia ad sensum gustûs & tactûs pertinent ea, quibus conservatur aut natura individui per alimentum, aut natura speciei per generationem, in quæ duo maximè propender homo; consequens est, quod delectationes gustûs & tactûs præcipuum sint temperantiæ objectum materiale. Hoc quidem objectum ad solam tactûs delectationem revocat S. Thomas

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

hic art. 4. & 5. sed tactûs nomine & ipsum gustum comprehendit, ut monet Sylvius, quia gustus est tactus quidam, neque sit gustatio absque aliquo contactu.

Resp. 2. objectum formale temperantiæ sunt eadem delectationes, prout intra legitimos fines coërcendæ. Ratio est, quia objectum formale virtutis, ipsa est honestas quàm materiæ suæ adungere debet: atqui honestas, quæ corporeis delectationibus imponi potest, in eo consistit, ut ex intra justis & æqui limites contineantur, adeo ut nec refugiantur, quia necessariæ sunt, nec iis ultra modum, sed parcè & cautè indulgeatur, quia valdè periculosæ sunt. Atque id ipsum est, quod docet, S. Augustinus lib. de moribus Ecclesiæ cap. 21. his verbis: *Habet vir temperans in rebus mortalibus & fluentibus, vitæ regulam... ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putes; sed ad vitæ hujus, atque officiorum necessitatem, quantum satis est, usurpet utentis modestia, non amantis affectu.*

Quæres 2. quor & quæ sint partes temperantiæ.

Resp. 1. partes subjektivæ hujus virtutis, sunt quatuor, castitas scilicet, pudicitia, abstinencia & sobrietas. *Castitas* prout distinguitur à pudicitia, cum qua sæpius confunditur, est virtus, quæ usum & delectationem commixtionis venereæ moderatur. *Pudicitia*, prout distinguitur à castitate, est virtus, quæ cohibet ac moderatur actus & signa, quæ ad corporum commixtionem ordinantur tactus v. g. oscula colloquia & aspectus. *Abstinencia* affectum & usum esculentorum ita regit, ut nec deficient, nec plùs æquo excedant. *Sobrietas* demùm rei cujuscunque, quæ inebriare potest usum & appetitum temperat. Quod autem prædictæ quatuor virtutes temperantiæ subjiciantur ut species generi, hinc probat S. Thomas, quod generis alicujus species multiplicari debeant secundum diversa specie objecta, quæ illo genere attinguntur: porro temperantia prædicta quatuor objecta specie diversa attingit, scilicet actus conjugales, actus item, qui ad eos tendunt, ac demùm eas delectationes, quæ ex alimentis & potu percipiuntur; ergo.

Castitas dividitur à S. Thoma hic q. 152. art. 3. in conjugalem, vidualem & virginalem. Castitas conjugalis est donum Dei, quo venereorum usus intra conjugii limites coërcetur. Vidualis est donum, quo quis in perpetuum respuit veneris illecebras quas expertus est sive licite sive illicite, qui enim nubere volunt, vidui sunt corpore non animo. Virginalis est donum, quo servatur immunitas omnimoda venereæ voluptatis; seu, ut loquitur S. Ambrosius, est *expers contagionis integritas*. Hæc sola est verè & strictè dicta castitas, quia sola id attingit quod in hujus virtutis materiâ perfectum est.

Lib. de
Virgin.

Virginitas considerari potest, vel prout est status quidam, vel prout est virtus. Virginitas prout est status, est naturalis carnis integritas, expers libidinis. Virginitas ut virtus, est fixum propositum perpetuo abstinendi à venereis delectationibus, sive illis, per quas amittitur membri corporei integritas, sive ab aliis. Unde sequitur quod virginitas ut status potest violenter auferri, pudicitia integra permanere, ut latè probat S. Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. quia *pudicitia est res animi; virginitas sumpta pro statu, res corporis*. Unde iterum, virginitas ut virtus non læditur, etiam læsâ (modò per vim omnimodam, & absque patientis consensu) membrorum integritate.

b

Virginitas

Vid. Sylv. & hoc verum est quamvis pudoris claustra non violantur, ait Comitulus lib. 4. resp. moral. q. 17. n. 152. a.

3. 2. per voluntariam pollutionem seu seminis resolutionem, etiam sine copula. 3. per libidinosos contactus voluntarie factos vel admissos. Quia tamen ex usu communi ex puellæ, quæ carnis integritatem servant, pro virginibus habentur coram hominibus, licet coram Deo tales non sint, cum polluerunt se: idcirco censet Sylvius eas ut virgines Deo consecrari posse. Idem docet de iis, quæ per vim corruptæ sunt, nec ullum corruptioni aut delectationi consensum præbuere, si tamen factum est occultum; alioqui enim, ne suboriatur scandalum, non sunt virginibus aliis adjungendæ. Contrarium pro priori parte tenet S. Antoninus, negatque eam, quæ etiam sine claustrifractione, in pollutionem lapsa est, posse virginem Deo consecrari: idque, ait Comitulus, & plurium authorum est, & verius; sed haud satis scio, an in praxi fieri possit.

In 3. part. vir. 2. cap. 1. § 9.

De luxuriâ castitati opposita dicemus in Tractatu de Decalogo.

Resp. 2. duæ sunt partes integrales temperantiæ, verecundia scilicet, & honestas: eæ enim se habent ut conditiones ad exercendum temperantiæ actum requisitæ, Verecundia, quæ est timor de turpi actu perpetrato, avertit à quacunque turpitudine temperantiæ contrariâ: honestas verò, quæ ipsa est persecutio honesti in actibus temperantiæ elucens, ad eisdem temperantiæ actus inclinatur.

Resp. 3. septem sunt temperantiæ partes potentiales: scilicet continentia, humilitas, mansuetudo, studiositas, modestia, eutrapelia, & parcitas. Ratio est, quia virtus omnis, quæ appetitum in aliquid inordinati tendentem refrænât & moderatur, poni potest ut pars temperantiæ & virtus ei adjuncta: atqui ex allatis virtutibus ne una quidem est quæ appetitum in aliquid inordinati tendentem non coercet. *Continentia* enim reprimat motus, qui ad delectationes obscenas sollicitant. *Humilitas*, utpote quæ sit virtus quæ homo verissimam sui agnitione sibi ipsi vilescit, refrænât animum, ne immoderate & præter rectæ rationis regulam tendat ad excessum. *Mansuetudo* impetum ac passionem ire cohibet. *Clementia* moderatur usum potestatis in inflictione poenarum, sicq; obstitit ne homo puniat quantum potest. *Studiositas* desiderium cognoscendi, iustos intra fines continet, & monet non sapere plus quam oportet sapere. *Modestia* gestus corporis docenter componit, eorumque luxuriam refrænât. *Eutrapelia* debitum ludis & joci modum imponit, & consuetudinem nostram sic intelligit, ut & gratia omnibus esse valeat, & expers levitatis: *Parcitas*, corporis cultum sic attemperat, ut neque vilior sit neque luxum & delicias redoleat.

S. Thom. 2. q. 155.

Vid. Sylv. unum hic q. 157.

Ex his virtutibus, quas fusiori stylo evoluit S. Thomas, ejusque interpres Sylvius, solam hinc explicabimus abstinentiam, cujus plenior investigatio, jejunii investigationem importat. Sic itaque,

ARTICULUS II.

De abstinentiâ.

Abstinentia; prout hinc accipitur, est cibi aut potus subtractio facta secundum dictamen rectæ rationis ad spiritualem animi utilitatem: unde abstinentia quæ solo vel avaritiæ, vel valetudinis intuitu fieret, non esset vera virtus. Oportet ergo, ait Sylvius, quod propter spiritualem ali-

quam animæ utilitatem fiat, v. g. ad subiiciendam carnem spiritui, ad frangendas gulæ, libidinis, aliorumque vitiorum cupiditates, ad placandam Dei iram &c.

Abstinentia varios habet gradus. Alii enim Abstinēt ab omni cibo & potu per longum tempus, ut Christus per dies quadraginta: alii abstinent à tali cibo vel in perpetuum, ut Judæi à carne porcinâ; *Abst. 15.* vel ad tempus, ut primi Christiani à sanguine & suffocatis: alii à tali potu, idque etiam, vel semper, ut à vino abstinerunt Samson, Joannes Baptista, Luc. 1. Recabitæ, Jerem. 31. vel ad tempus, quomodo Sacerdotes abstinebant à vino, cum essent ministraturi, Levit. 10. *Judic. 13.*

Cum jejunium pertineat ad abstinentiam, sitque ipsius pars, ut docet hic S. Thomas q. 147. art. 2. de eo nobis in præsentis disputandum est. Quod ut accuratè fiat, videndum 1. quid & quotuplex sit jejunium. 2. quo jure præcipiatur 3. quinam ad illud obligentur, quæ item causæ ab eo excusent. 4. quæ conditiones ad illud requirantur.

SECTIO I.

Quid sit, & quotuplex distinguatur jejunium.

Jejunium idem est ac abstinentia: unde totuplex distingui potest jejunium, quotuplex est abstinentia. Quadruplex tamen distingui consuevit, metaphoricum scilicet, naturale, morale, & ecclesiasticum.

Jejunium metaphoricum seu spirituale, est abstinentia à quibuslibet nocivis quæ maxime sunt peccata: verba sunt S. Thomæ hic art. 2. Ad hoc jejunium Fideles adhortatur S. Petrus cum ait *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam*, Nec dubium est, quin jejunium illud primas in religione partes sibi vindicet, juxta id Isaïæ 58. *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis.* Unde S. Augustinus Tract. 17. in Joan. *Jejunium magnum & generale, inquit, est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi, quod est perfectum jejunium.* *1. Part. 2.*

Jejunium naturale, prout ad Eucharistiæ suspensionem requiritur, est abstinentia omni moda post mediam noctem ab omni cibo & potu, qui in stomachum trajiciatur.

Dixi 1. post mediam noctem, id est à duodecimâ nocturnâ, eaque per primum horologii pulsum designatâ; idque intelligendum non solum de ipso horæ pulsu, sed & de pulsu quadrantum, qui multis in locis, horæ sonitus præcedunt. Ita Lugo disp. 15. n. 37. Qui dubitat an post mediam noctem comederit, tutiorem amplecti partem debet, & à communione abstinere. Idem dicendum, cum dubium oritur ex diversitate horologiorum, quorum, alia prius, alia posterius sonitus dant; nisi horologium posterius sonans communiter habeatur ut regula certa, aliud verò, ut incerta, & ut plurimum malè constituta: tunc enim præsumptio staret pro priori, eique hoc in calu, ut in aliis adherere liceret.

Dixi 2. ab omni cibo & potu: unde medicinæ sumptio solvit jejunium naturale, quia medicina nunquam sumitur nisi per modum cibi aut potus; neque ut aliquid jejunium naturale frangat, nec esse est id esse nutritivum, ut cum aliis docet Habert: *Habert. de Eucb. c.* ex quo concludit, eum qui chartam comederet jejunium. 10.

Jejunium non fore; quod lubens admisero, præsertim quia charta ex se digestibilis est, & aliquantulum nutritiva. Idem de terra, creta & similibus docet Henno, modò, inquit, digeri possint. Major est difficultas, an qui plumbeam glandem, vel aureum nummum, sive ex levitate, sive latronis imminenti metu deglutiret, posset hæc eadem die sacrum facere. Negat Habertus, sed contrarium tenent alii plures, vel ut certum, vel ut probabile. Quia, inquit, jejunium consistit in privatione cujuscunque assumpti per modum cibi aut potûs, sub quo etiam comprehenditur medicina; atqui neq; glans plumbea, neque partes aureæ, sumuntur per modum cibi, potûsve aut medicinæ, cum eo deglutiantur modo de quo nunc sermo est: unde qui sic deglutierit, nullibi censetur comedis, bibisse, aut sumpsisse medicinam; ergo. Ita Sylvius hîc q. 147. 3. 1. *Æthica* amoris de Euchar. n. 712. Lugo, & alii communius. Ut ut sit, fatentur vulgò Theologi, ea quæ per modum salivæ aut respirationis in stomachum decidunt, pituitam v. g. sanguinem è cerebro, vel gingivis, (aliud enim esset de sanguine digiti, quem quis sugeret) reliquias item vini & aquæ quibus os abluitur; cibus, qui inter dentes remanent, floccum nivis, culicem & similia, jejunio naturali non nocere, atque id docet Missale Romanum: *Si inquit lavando os, deglutiat stilla aquæ præter intentionem, non impeditur communicatio.* Idem dicit Henno de iis, qui in culina positi præter intentionem devorant fumum caponum, perdicum &c. quia hæc omnia sumuntur per modum respirationis, vel per modum salivæ, à qua separari non possunt. Neque etiam, ait Sylvius, celebrationem aut communionem impedit, quòd quis aut cibum momordit, aut vinum lingua degustavit, si nihil deglutierit, aut casualiter & per modum salivæ deglutierit; idque ad coquos qui etiam carnis jusculum palato solum & lingua gustaverint, extendi solet, *Æthica* ibid. Dixi si casualiter, post S. Thomam 3. p. q. 80. si enim deglutierit ex proposito, arcendus est à communione juxta Salmanticenses Tract. 4 c. 7. n. 67. Qui lectulum ingrediens, glycyrrham vel saccharum aut quid simile sensim in ore liquefiens, ori imposuerit paulatim solvendum & trajiciendum, ad leniendam pectoris vel faucium raucedinem sequenti die sacram ad mensam accedere non potest, nisi moraliter certus sit, se nihil post mediam noctem transglutuisse. in dubio enim non potest Jejunium se præsumere, qui exposuit se periculo solvendi Jejunium ab Ecclesia præscriptum. Et verò quòd post mediam noctem trajici potuit, non est reliquia sed pars illius cibi, cujus comestio fit per continuam liquefactionem & trajectionem. Ita omnes, ait Lugo ibid. Coninch q. 80. n. 48:

Dixi 3. qui in stomachum trajiciatur, ea scilicet vitali actione quæ aliquo saltem sensu sit comestio & potatio. Jejunium enim naturale non violatur nisi comedendo & bibendo: unde, ait *Æthica*, si cibus vel potus in stomachum meum non trajiceretur vitaliter a me, sed ab alio, v. g. per fistulam, non obstarat Jejunio meo, quia nihil comedissem aut bibissem. Id tamen negant alii ut Lugo hîc n. 35. Et si enim Ecclesia Jejunium naturale sanciendo, respirationem & ea quæ per se loquendo cum respiratione & aere attrahuntur, qualia sunt pulvis, paleæ, animacula quædam &c. prohibere non intenderit. at ea prohibere potuit, quæ non feruntur ab aere, sed aliunde in os vel fauces injiciuntur; ea enim non propter aerem, sed ob extrinsecam

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

aliam causam trajiciuntur, & verè nutriunt, sicque aliquo sensu dici possunt comedi. Quo sensu ægroti qui cum respiratione deglutiant ea quæ sibi incautis in os infunduntur, utcumque censentur comedere, nec postquam ea sumpserunt, jejunii reputantur.

Hîc inquiri solet, an jejunium Eucharisticum violet, 1. qui tabaci folium ore sumit & masticat ut aquas ex ore projiciat. 2. qui fumum tabaci per os aut nares attrahit. 3. quid de eo sentiendum, qui tabaci pulverem naribus sumit.

Resp. ad 1. affirmativè Ratio est, quia fieri non potest quin plurimæ tabaci particule succulentiores trajiciantur in stomachum, aut saltem semper periculum est, ne trajiciantur: atqui trajectio hæc ad jejunii solutionem sufficit, sicut & tractio sacchari in ore liquefacti; neque ambiguum est ait Van Roy. quin nutritio, tabaci magis quàm sacchari particulis adjuvetur. Ita idem Van-Roy tom. 4. p. 254. *Æthica* p. 75. Henno, Paulus à Lugduno &c. Si quis tamen certus sit se nullam tabaci foliorum particulam trajecisse, aut non aliter trajecisse, quàm trajici solet aliqua aquæ guttula, quæ cum lavatur os una cum saliva indeliberatè pertransit, non est, cur existimet se solvisse Jejunium; tamen hæc ante communionem tabaci masticator, vix militi, multò minùs Sacerdoti condonanda sit. Ita fermè Pontas ubi infra.

Ref. ad 2. Triplex est eà de re opinio. Alii censent Jejunium solvi per tabaci fumum ore aut naribus fumigantis exceptum, trajectum. Ita pontas v. *Messe* cas. vi. qui hoc tam clarum esse putat, ut ne uno quidem verbo probare dignetur In idem inclinât *Æthica* cum aliis quibusdam, quorum hæc est ratio, quòd fumus ille facilè in stomachum trajiciatur. Alii negant Jejunium per huncce fumum frangi. 1. quia Jejunium non solvitur non verà comestione vel potatione: atqui tractio fumi per nares, nec vera est comestio, nec vera potatio. 2. quia alioqui qui cum fumigantibus iter facit, & invitus fumum ore vel naribus excipit, Missam postea celebrare non posset; idemque dicendum esset de eo, qui in culina ciborum fumos excipit. Qui enim proprii tabaci fumum excipit, vulgò tam invitus eum excipit, quàm alii, qui circumstant: unde vel totum per os & nares ejicit, vel nonnisi parùm admittit per modum respirationis. Alii verò sic distinguunt cum Salmanticensibus ibid. n. 71. vel quis instrumento ad id destinato fumum tabaci ad stomachum transmittit per fauces sponte & voluntariè, & tunc Jejunium naturale frangit, quòd à fortiori franget si per os fumum eundem volens excipiet; vel, ut fieri consuevit, nihil trajicit in stomachum, aut nonnisi involuntaria respiratione trajicit, eo modo quo trajiciatur musca, aut herbarum fumus per quem transitur, & tunc non magis in uno quàm in alio casu Jejunium frangere dicendus est.

Resp. ad 3. cum Van Roy, satis constare, quòd qui tabacum naribus sumit, Jejunium non violet, quia sumptio hæc neque habet unquam, neque habere potest rationem cibi, vel rei alimentaris. Ita expressè docet Zachias tom. 2. qq. Medico-legalium Romæ pluries impresso, quem sequitur Pontas ibid. Existimant tamen aliqui, eum, qui sic compositus est, ut sumptum naribus tabacum facilè in stomachum transmittat, Jejunium non manere, idque satis sequitur ex dictis.

Cæterum fatentur omnes, eum, qui ad communionem accedere debet, meliùs sibi & multò decentius

centius consulere, si ab iis omnibus abstineant: tum quia ea ut plurimum meræ sunt sensualitates, quibus nemo est, qui saltem per aliquot horas, juvante Deo, resistere nequeat: tum quia usus tabaci sive fumo sive naribus vel ore sumpti, quibusdam in locis, v.g. in Diœcesi Hispalensi, sub excommunicationis pœnâ, alibi verò sub pœnâ interdicti prohibitus est. Quæ quidem leges licet iis solum obligent in locis, in quibus promulgatæ sunt, summam tamen rei hujus indecentiam demonstrant.

Hæc paulò fusiùs, licet extra locum suum hîc referenda esse duxi, quia de iis siluit D. Tournely.

Jejunium *morale seu philosophicum*, est illa potûs & cibi temperantia, quæ juxta rationis naturalis dictamen servatur. Hoc Jejunium ab Æthnicis meliori indole præditis servatum fuisse docet S. Hieronymus lib. 2. adversus Jovianum c. 9.

Jejunium *ecclesiasticum* est abstinencia à certò victûs genere, juxta Ecclesiæ præscriptum, cum unica refectione horâ competenti sumenda. Unde fit.

SECTIO II.

An, & quâ lege præceptum sit jejunium.

LEx alia est naturalis, alia est positiva. Quæritur an sub utramque cadat Jejunium.

CONCLUSIO I. Jejunium lege naturali & ecclesiastica præcipitur.

Prob. 1. pars. Lex naturalis præcipit ut unusquisque satisfaciatur pro peccatis præteritis, temperet à futuris, & mentem ad cœlestia erigat: atqui multi sunt, qui moraliter loquendo, ad hos fines sine Jejunio pervenire non possunt; prout bellè explicat & probat S. Augustinus lib. de jejunii utilitate c. 3. Si, inquit, *jamento forti infideres, si equo uteris qui te gestiando posset præcipitare, nonne ut securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem frano non posses? Caro mea jumentum est: iter ago in Jerusalem: plerumque merapit, & de via conatur excutere. Via autem mea Christus est: ita exsultantem non cohibebo jejunio?* Et verò si Moyses, Exod. 14. & 34. Elias: 3. Reg. 19. Daniel, cap. 9. & 10. totque alii novi, Testamenti Heroës ad Jejunii remedium confugerunt, quori sunt, quibus necessarium non sit?

Prob. 2. pars ex variis legibus, quas de observatione jejuniorum sanxit Ecclesia. Hæ autem leges licet humanæ obligant in conscientia, ut probatum est in Tractatu de Legibus.

Nec desunt, qui cum Sylvio existiment, Jejunium his Christi verbis Matth. 9. constitutum fuisse: *Venient dies cum auferetur ab eis sponsus, & tum jejunabunt.* Fatentur tamen iidem, Christum eâ lege nec tempus nec modum Jejunio præfixisse, sed præfigendum reliquisse Apostolis, eorumque successoribus. Quoderiam docet S. Augustinus, cum ait: *Ego*

Epist. 36. in Evangelicis & Apostolicis litteris video præceptum esse jejunium: quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum.

Cæterum obligatio Jejunii oriri potest, tum ex statutis Concilii generalis, aut Synodi diœcesanæ; tum ex consuetudine loci alicujus vim legis habente; tum ex præcepto Episcopi, tum ex Constitutionibus alicujus Ordinis, tum ex voto, aut mandato Confessarii.

CONCLUSIO II. Lex Jejunii sic obligat, ut qui eam transgreditur, etiam sine contemptu, & non ex consuetudine, peccet mortaliter. Ita ait Sylvius, communiter Casuistæ post S. Thomam hîc q. 147. a. 4. Est autem 1. contra Aërium, qui sensit neminem ad Jejunia cogendum esse, de quo vide Epiph. hæresi 75. & Augustinum hæresi 53. 2. contra Jovinianum, qui Jejunia nihil prodesse dogmatizavit, August. hæresi 82. 3. Beguardos & Beguinæ qui volebant perfectos & justos Jejunii legi constringi. 4. nostri temporis Hæreticos, qui Jejunia vel libera esse volunt, vel ea ut nullius momenti rejiciunt, aut ea confundunt cum sobrietate; sed malè prorsus, quandoquidem sobrietas semper servanda sit, Jejunium non item.

probatur autem 1. quia gravis pœna pro culpa levi non infligitur: atqui Canones iis, qui Jejunium violant, gravem indicunt pœnam. Sic Can. 68. inter eos, qui Apostolici dicuntur Jejunii violatores, si Clerici sint, deponi; si Laici, privari communionem debent. Similia videris Can. 19. Concilii Gangrensis, & 63. Concilii IV. Carthaginensis.

Prob. 2. ex Patribus, quos inter S. Leo Serm. 3. de Jejunio decimi mensis ait, *impium esse negligere Jejunium ab Ecclesia præscriptum.*

Prob. 3. quia lex in materiâ gravi graviter obligat: atqui Jejunii materia semper in Ecclesia reputata est gravis; ergo meritò proscripta est ab Alexandro VIII. laxior hæc quorundam propositio, *Frangens jejunium Ecclesia ad quod, penetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat.*

Obj. 1. obligatio Jejunii pertinet ad Jugum Legis Mosaicæ: atqui ab eo jugo liberavit nos Christus; ergo & liberavit ab obligatione Jejunii.

Resp. neg. maj. Obligatio enim Jejunii pertinet ad ritum populo fideli convenientem, sive sit sub Lege Mosaicæ, sive sub aliâ quâcunque lege. Hæc igitur obligatio etiam in lege gratiæ viget, non quia à Moyse sancita est, sed quia vel à Christo, vel ab Ecclesiæ Pastoribus imposita fuit, neque verò nos magis ab eâ liberavit Christus, quàm ab aliis Ecclesiæ, vel Magistratum legibus liberaverit.

Obj. 2. Peccatum inobedientiæ non est per se solum & secluso contemptu mortale: atqui violatio Jejunii non est nisi peccatum inobedientiæ. Cum enim lex id prohibet, quod per se malum non est, ejus transgressio non est peccatum nisi inobedientiæ: atqui certis cibis, v.g. carnibus uti hoc vel illo tempore, non est per se malum; ergo.

Resp. 1. neg. maj. Inobedientia enim voluntaria in materia gravi, etiam secluso contemptu grave esse potest peccatum, ut patet in eo, qui communicat non Jejunus; neque enim per se malum est sic communicare, ut ex primitivæ Ecclesiæ praxi manifestum est.

Resp. 2. neg. min. Posito enim Ecclesiæ præcepto, abstinencia à cibis quibusdam, non tantum est materia obedientiæ, sed etiam virtutis abstinentiæ: porro abstinentiæ violatio grave peccatum esse potest, ut nemo ambigit.

Quæres an non solum peccent, qui Jejunium frangunt, sed & caupones etiam, aliive qui vel iis cibos prohibitos offerunt, vel offerunt quidem non prohibitos, sed eo tempore, quo verisimile est futurum ut propter hoc jejunium frangant.

Resp. cum Navarro in Manuali cap. 21. n. 26. Sylvio hîc, & aliis pluribus, hujusmodi caupones sive certò sciant, sive dubitent, aut dubitare debeant, eos, quibus tales talive tempore cibos offerunt,

S E C T I O III.

Qui jejunii lege teneantur.

DUO hinc nobis præstanda sunt, 1. afferenda est regula generalis. 2. proponenda sunt ejus exceptiones.

CONCLUSIO I. Jejunium omnes obligat Christianos quibus est competens ætas: hæc autem incipit à vigesimo primo anno completo, & usque ad mortem perseverat.

Prob. tum ex S. Leone, qui Serm. 11. de Quadrag. c. 1. sic loquitur: *Adest maximum sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis Fidelibus sine exceptione denuntiat; quia nemo tam sanctus, ut non sanctior; nemo tam devotus, ut non debeat esse devotior; tum ex unanimi Fidelium sensu; tum denique quia rationes, ob quas institutum fuit Jejunium in omnes sive justos sive injustos cadunt; ii nempe corpus domare, carnem spiritui subicere, peccata præterita ablueri. aut saltem adversus futura sese munire debent,*

Dixi, omnes Christianos; ac proinde Hæreticos ipsos, qui per baptismum Ecclesiæ subjecti fuerunt: unde qui hæresim ejurant, debent in confessione aperire, quoties hanc Ecclesiæ legem violaverint.

Dixi 2. à completo 21. ætatis anno. Juvenes enim *quamdiu sunt in statu augmenti, quod est (ut in pluribus) usque ad finem tertii septennii, non tenentur ad ecclesiastica jejunia observanda. Conveniens tamen est, ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant plus vel minus secundum modum suæ ætatis,* verba sunt S. Thomæ hinc q. 147. a. 4. qui ibidem monet quædam aliquando magnâ tribulatione imminente indicî jejunia, quibus ipsi juvenes necdum 21. annos assecuti adstringuntur.

Quod ergo dicit Innocentius IV. in titulum *De observat. jejun.* pueros doli capaces ad jejunium teneri, intelligi potest de jejunio quantum ad abstinentiam à cibis tunc prohibitis: pueri enim septen- nes in Quadragesima nec carnibus, nec ovis, cum hæc vetita sunt, vesci debent, peccantque quia ipsis ministraverint, Tolet. l. 6. c. 3. Azor. p. 1. 7. c. 17. q. 2. Imò qui ante vigesimum primum annum vegeti sunt & robusti, à parentibus & Confessariis ad jejunium sunt inducendi. si non per totam Quadragesimam, saltem per alternos, vel certè per duos tresve in hebdomadâ dies ad arbitrium viri pii & prudentis; etsi enim fortè exultentur ab ecclesiasticâ jejunii lege, non tamen à lege naturali, quæ ebullientes hæc præsertim ætate concupiscentiæ impetus refrænari jubet: unde S. Basilii Orat. 2. *Pueri, inquit, velut plantæ virides, jejunii aquâ irrigantur.* Nec nocet S. Thomas: tum quia vult, ut pueri ante annos 21. plus vel minus jejunio se exerceant; tum quia supponit pueros aliquando ante annos unum & viginti desinere esse in statu augmenti, solumque in pluribus oppositum contingere docet; tum quia certum non est tempus augmenti perdurare usque ad annum 21. cum alii existiment illud uno, duobusve antea annis desinere.

Hinc patet eos graviter satis errare, qui eo quod sibi desint aliquot horæ vel dies ad complendum ætatis annum vigesimum primum, à jejunio penitus abstinent; quasi aliquot horæ vel dies magnam in corporis constitutione immutatione parere valeant;

b 3

leant;

runt Jejunium soluturos esse, peccare mortaliter; partim quia cooperantur gravi aliorum peccato, partim quia etiam si fortè non sint causa peccati quantum ad initium pravæ voluntatis, sunt tamen causa actûs, quo perpetratur & continuatur peccatum. Et hoc verum est ait Sylvius, etiam si cibi illi offerantur in terris Hæreticorum: cui enim illicitum est certis cibis vesci, illicitum est eos cibos præbere ubicunque sit: imò vult idem Theologus, ut si cui nondum pranso, paranda sit cœna vespertinis horis, moneat caupo eos, qui inde scandalisari possent, illum, cui paratur cœna, necdum pransisse. Vid. Pontas v. *Cabaretier* cas. 1. ubi docet potius ejiciendos esse plures, qui ad Jejunium non tenentur, quàm permittendum sit ut cum iis cœnet unus, qui tenetur lege Jejuni.

Hinc sequitur, quod mortaliter peccet qui hominem Jejunio obligatum invitat ad cœnam, etiam si ille dispositus sit ad cœnandum, si cœnam invenire possit, Ita post Cajetanum Azorius tom. 1. l. 7. c. 20. n. 12. quia non licet ad malum invitare & allicere quemquam etiam paratum ad illud malum.

Sed quid, si is, quem invitas, ut tecum cœnet, erat cerò alibi cœnaturus, peccabisne eum invitando; Negat Navarrus, quia hoc non est invitare ad cœnam simpliciter, sed ut hinc potius quàm alibi cœnet. Opinio hæc Azorio probabilis videtur. Non placet tamen; tum quia hoc est cooperari peccato alterius, tum quia non licet mihi peccare, eo quod alii sint peccaturi. Aliud fortè dicendum esset, si qui alibi cœnaturus invitat, ut apud se cœnet, non tam invitare velit ad cœnam, quàm retrahere à majori malo: ut si mater filio nebuloni cœnam apud se offerat, quia alioqui apud meretricem cœnaturus est, & cum eâ peccaturus; neque tunc magis cooperatur mater peccato filii, quàm aliquis cooperetur peccato meretricis, cum eidem locat domum in ea civitatis parte, in quâ commercium ejus toleratur, de quo vide, quæ dicturus sum Tract. de Contractib. part. 2. c. 7.

Annon ergo, inquires, unquam licet cauponi carnes præbere iis, qui apud se divertunt?

Resp. licere 1. cum ii, qui etiam pransi cœnam petunt, satis evidenter apparent à Jejuni lege immunes, putà si sint adolescentes, infirmi, nutrices. Ita Navarrus ibid. n. 26. 2. cum viri sunt honesti, talesque, qui probabiliter judicari possint Ecclesiæ præcepta revereri; quo in casu scrupulosius inquirendum non est an legitimam habeant Jejuni solvendi rationem. Ita post Nat. Alexandrum Æthica amoris tom. 2. lib. 4. in fine. 3. cum jejunii, infractio sine gravi damno averti non potest, ut si perdiri homines, nullâque coerciti disciplinâ minentur incendium domûs, vel necem aut vulnera hospiti, nisi carnes die vetito iisdem ministret. Item si probabile immineat majoris mali, blasphemiae v.g. & perjurii periculum. Ita Sylvester, Angelus, Medina, & S. Antoninus 2. p. tit. 6. c. 3. §. 1. quos citat & sequitur Æthica ibid. n. 514. Idem tenet Sylvius, qui hæc de causâ excusat famulos, qui heris jejunare nolentibus cœnam apponunt, cum id sine magno sui damno reculare non valent;

quod quidem non caret difficultate.

leant, & hodie jejunio impar sit, qui post aliquot dies eidem par esse censebitur.

Quæres, an Religiosi ante annos viginti & unum Professi, teneantur ad jejunia, quæ per regulam Professis omnibus imperantur. Negat Medina, quia Regula non videtur arctius obligare quam lex ecclesiastica. Sed contraria opinio indubiè tenenda est, ait Sylvius, dicendumque hujusmodi Professos, juniores v.g. Franciscanos, etsi non magis teneantur ad jejunia per Ecclesiam præcepta, quam alii ejusdem ætatis juvenes, teneri tamen ad jejunandum unaquaque feriâ sextâ, & Quadragesimâ Resurrectionis, quia utrumque per regulam expressè imperatum est. Ratio est 1. quia Jejunium Regulæ cadit in omnes, qui ipsum servare possunt: atqui juvenes annis viginti & uno minores, capaces sunt jejunii, cum aliquando jejunent sive propriâ voluntate, sive ex Confessarii præcepto. Nolit quidem Ecclesia eos ante illud tempus generaliter obligare; non tamen quia eos jejunando prorsus impares censebat, sed ex mera indulgentia, cui, si velint, renuntiare possunt. 2. quia ut tenentur ii adolescentes ad Jejunium, si ad illud voto se obstrinxerint, sic ad illud obligantur, si per Religionis professionem, ei se Regulæ manciperint quâ jejunia quædam præcipiuntur. Ita Azor. ibid. Sylvius Henno, Pontas v. *Jeûne* cas 2. & alii penè omnes, qui etiam notant pueros, qui Jubilæi participes esse volunt, ad Jejunia per ipsum præscripta obligari.

Dixi 3. *ad mortem usque*. Et si enim Leander q. 27. & viginti Casuistæ apud ipsum, senes sexagenarios à jejunii lege absolvant, verius tamen est quod docent S. Antonius, Prosper Fagnan in cap.

Cum sit, De convers. conjug. alique melioris notæ
S. Anton. Theologi, senes *ratione senectutis tantum non excusari à jejunio, si sunt fortes ad illud sufferendum neque enim est determinata ætas ab aliquo usque ad quos annos quis tenetur ad jejunium.* Citant quidem aliqui declarationem Pii V. anno 1570. in gratiam senum, qui annos 60. nati sunt: sed miror, ait Henno Tract. de peccat p. 189. quosdam aucthores etiam modernos huic privilegio adherere; cum omnia vivæ vocis oracula; per Gregorium XV. & Urbanum VIII. expressissimè revocata fuerint. Dicendum ergo senes non excusari à jejunio, nisi sint *multum debiles*; & addendum non paucos esse septuagenarios, qui jejunent sine gravi incommodo, imò tam commodè quàm varii quinquagenarii & quadragenarii. Unde Cardinalis Ximenes, ultra septuagesimum annum profectus, se adhuc jejunii lege adstrictum censebat, nec ab ea à Leone X. ob senectutem absolutus fuit, sed *ob varias corporis infirmitates*, prout refert Odo-
Idem. ricus Raynaldus ad an. 1517. quod & exemplo suo confirmat Navarrus citato cap. 21. n. 16. *E- quidem*, inquit, *octogesimum annum agens, perinde possum jejunare, ac cum agerem sexagesimum, imò & quinquagesimum.*

Quod de senibus viris, hoc de feminis dicendū, quæ & facilius jejunium ferunt quàm viri, ut docet experientia, & ipso magis indigent, quia major in ipsis, pituita & humorum copia generatur. Quapropter falsum est, quod aliqui docent, uxorem, si maritus repugnet, ab Ecclesiæ jejuniiis, sicut & ab iis, quæ vovit, liberam fieri: dato enim, quod uxorum vota à maritis irritari possit, non tamen Ecclesiæ præcepta. Ita Navar. ibid. n. 19. Si tamen ex uxoris jejunio, ipsam inter & maritum oritur notabilis discordia, odium, rixa, percussio aut blasphemia; item si fiat ad familiæ curam moraliter

impotens, censet Sylvester, jejunium in alia opera pia, superioris autoritate commutandum esse.

CONCLUSIO II. Causæ à jejunio excusantes, tres recenseri possunt, impotentia, necessitas, & pietas seu majus aliquod bonum.

Prob. Conclusio singularum partiū explicatione.

1. itaque excusat *impotentia*, cum scilicet aliquis vel jejunare non potest, vel id non potest sine magno suū aut alterius detrimento Ratio est, quia Ecclesiæ leges hoc in casu non obligant, ut alibi probatum est.

Varii porrò sunt impotentia modi. Nam 1. alia est impotentia, quæ oritur ab ætate, de qua statim dictum est. 2. alia est, quæ oritur à morbo & languore, ratione cujus, ait Sylvius hîc art. *excusa- jantur non tantum ægroti lecto decumbentes, sed etiam languidi, valetudinarii, & qui à morbo adhuc sunt debiles, quando sine valetudinis læsione non possunt unicâ refectioe tantum sumere, quantum nature sustentanda est necessarium; aut non possunt expectare competentem horam refectiois. Quibus annumerandi sunt illi, qui tam infirmæ sunt complexionis, ut vacuo stomacho capitis dolorem aut vertiginem patiantur vel noctes ducant insomnes.* Idem iisque penè verbis repetit Boudart tom.

2. tract. 7. p. 614. circa quæ communiter loquendo, medici eruditi & Deum timentis judicio adherendum est, uti monet S. Gregorius Epist. 34. lib. 11. cavendumque, ne nobis; quod sæpe solet, nimium blandiamur; ille inhæreamus aut medicis aut Casuistis, quibus omnis & quæcunque infirmitas, plena solvendi jejunii ratio est. Sic, nostro quidem & saniorum Theologorum judicio, non sunt à jejunio eximendi, 1. qui duo aut plura habent cauteria, cum hæc non ita extenuent habentem, ut cœnâ indigeat. 2. neque ii etiam, qui magnam noctis partem, nisi sumptâ cœnâ dormire non possunt: huic enim incommodo medebuntur, si meridiè collationem sumant, plenam refectio- nem differant in vespere. Nec audiendi sunt, qui cum Escobario volunt neminem teneri *pervertere ordinem refectiois*; hoc enim & pietati repugnat, & meritò à Facultate Lovanienfi reprobatum est anno 1657. 3. etsi defessus ex quocunque labore etiam flagitio à jejunii lege per aliquos Casuistas excusetur, reipsâ tamen violati jejunii reus haberi debet; quia ea solum impotentia à peccato excusat quæ involuntaria est, non ea item, quæ prævisa est aut prævideri debuit: unde qui post amariam cur- rendo defatigatus, jejunare non potuit, vel duplex admisit peccatum, vel unum duplici æquivalens, quia commisit crimen, ex cujus admissione potuit & debuit prævidere securitatem legis ecclesiasticæ violationem.

Tertius impotentia modus oritur ex conditio- ne personarum: unde, ait S. Thomas hîc art. 4. ad 4. *à jejunio Ecclesia excusari videntur illi pauperes, qui frustratim elemosinas mendicant quique non possunt simul habere, quod eis ad victum sufficiat.* Adde cum Pontas, & qui nihil fere recipiunt in villis præsertim, quàm panem, quod ad jejunium non sufficit. Alii verò pauperes, *qui possunt suffici- enter habere, quod eis sufficiat ad unam comestione* non excusantur propter paupertatem. Idem cum aliis pluribus docet Æthica n. 93. Huc pertinet conditio mulierum prægnantium aut nutricium: eæ enim communiter excusantur, quia non sibi solum sed & aliis edere debent; nec proinde iis una suffi- cit refectio: imò peccarent, juxta Navarrum, jejunando cum periculo prolis. Quod si robustæ sint,

sint, ait *Æthica* n. 92. nihil ipsi vel proli timendum videtur ab uno vel altero jejunii die; sed hanc restrictionem improbat Pontas. Caterum etsi gravidis & nutricibus permittatur non jejunare, haud tamen permittitur carnibus vesci, quia carnibus verè non egent, ut declarat experientia: nisi fortè tam avido in eas ferantur appetitu, ut si resistent, periculum sit abortus Ita Henno.

Secunda causa à jejunio excusans est *necessitas*, cum quispiam ad opus aliquod, cum quo jejunare non potest, obligatur, sive ut inde vivat, sive ut suum vel alterius damnum vitet, sive ad tuendam salutem animæ vel corporis.

Æthica n. 74. Ex hac causa excusantur 1. illi & soli artifices qui opus pro tunc necessarium faciunt, quo aded defatigantur, ut simul cum jejunio laborare non possint. Tales sunt fabriferrarii, lignarii, fossores, lapidæ, bajuli, agricolæ vinitores, aurigæ, & cursores: sed non excusantur barbitonfores, pictores, advocati, scribæ, notarii totâ licet die scribentes, typographi, qui torcular non tractant, sed solum characteres ordinant, musici, & nentes, vestimenta sarcentes, & alii, quicunque ea faciunt opera, quibus non adeo debilitantur vires corporis, ut jejunio impares efficiantur. De sutoribus, textoribus, aurificibus, aliisque ejusdem generis, prudentiæ Confessarii relinquendum est, ut attentio labore qui non est semper idem, attentâ etiam complexionis personarum qualitate, eos à jejunio exemptos dicat, aut ad illud obligatos. Ita Sylvius. Professores, & ii, qui multum atque etiam utiliter student, non ideo eximuntur à jejunio, ut patet ex timoratorum praxi: iis tamen paulò major cœnula permitti posse videtur, quia longè plures spiritus animales consumunt; unde studium quædam est lima, quæ hominis vitam sensim corrodit.

Hic movetur difficultas, an agricolæ & similes, qui pœnalia opera exercent, possint Jejunium non servare eâ die, quâ opera hæc intermittunt, ut si Jejunium concurrat cum die festa, qua non laboratur. Affirmant aliqui eâ ratione, quod una refectio sufficere non videatur iis, qui labore diei præcedentis multum defatigati sunt: sed negat Sylvius id communiter esse concedendum, quia sicut præcedenti die laboraverunt, sic & corpus quantum satis erat refecerunt. Merito tamen addit idem Doctor, examinandam esse à Confessario tum complexionis qualitatem, tum naturam laboris, cui vacant artifices: ea enim aliquando esse potest laboris magnitudo & diuturnitas, v. g. in cursoribus, ut à jejunio immunes debeant censeril, non ii solum, qui eo defuncti sunt diebus præteritis, sed & ii quoque, quibus idem labor proximè imminet, qui que sapienter judicant futurum, ut succumbant, si corpus jejunio debilitent. Adde quod, ut notat ibid. Pontas cas. 9. plerique eorum, qui rure laborant, tam malis utantur alimentis, ut sive multum, sive parum laborent, à jejunio immunes videantur, imò jejunium quoddam perpetuum observent.

Excusantur 2. qui iter faciunt, sed hæc triplici conditione, 1. ut immineat necessitas statim peregrinandi: seu prout alibi loquitur S. Doctor, ut *per peregrinatio commodè differri non possit, vel quia tempus jejunii hominem in viâ præoccupat, vel quia dies festus alicui imminet, ad quem ex devotione homo pergere cupit*: hoc enim prohibere non intendit Ecclesia, ait ibid. S. Thom. Quod si peregrinatio, & labor operis, quod aggrediuntur artifices, commodè differri possit aut diminui absque detrimento corpo-

ralis salutis, aut exterioris status, qui requiritur ad conservationem corporalis vel spiritualis vite, non sunt propter hoc Ecclesia jejunia præmittenda. Circa quæ docet Sylvius, non multum ponderandum esse, an qui laborant sint divites, an pauperes; sed an justa occasione moti laborent. Si enim, inquit, laborant ex officio communiter quo communiter exercere solent, parum refert, an divites sint, nec ne; sed indifferenter sunt excusandi: & similiter si laborent propter aliquod notabile lucrum, cujus occasio tunc se offert. Hactenus ille. Sed, nemo quidem judicio, melius sentiunt, magisque S. Thomæ congruunt, qui docent cum Halensi, Paludano, & aliis, quos sequitur Pontas ibid. cas. 8. & 10. eos, non jejunando, peccare, qui jejunare possent, si minus laborarent; & minus labore possunt, sive quia alii divites sunt, sive quia minori labore, qui secum jejunium compatitur, lucrari sufficientia sibi & familiæ suæ possunt. Ita S. Thom. in 4. dist. 15.

Hinc colliges 1. eos à peccato immunes non esse, qui operarios conducere volunt, nisi ex tali pacto, ut jejunium solvant, quod amplius laborent; nisi forte sit causa necessaria, quæ festinationem operis, pro quo laboratur, exposcat S. Thom. ibid.

Colliges 2. contra Sylvium, notabilis lucri occasionem non esse rationem solvendi jejunii; si eâ etiam omittâ occasione spes affulgeat futurum, ut consueto labore, qui cum jejunio compatitur, ea quæ ad victum sufficient, deinceps haberi possint. Pontas ibid.

Colliges 3. contra P. Henno, eum, qui in die jejunii venatur aut piscatur, solius recreationis causâ, non excusari propter eundem laborem, qui alteri ex officio venanti, excusando sufficeret; & idem est de iis qui pilæ lusu & similibus multum defatigantur. Nec verum est, quod addit idem Theologus, hujusmodi venatores uti jure suo: nemo enim Jus habet, se, citra ullam necessitatem, in eo constituendi statu, in quo Ecclesiæ præcepta implere non possit.

Colliges 4. contra eundem studiosum qui vacationum tempore de urbe in urbem pedestris ambulat animi causa, debere in die jejunii iter intermittere ex toto vel ex parte, si simul jejunare non possit, modò non nimium inde percipiat detrimento.

Colliges 5. contra eundem adhuc, peregrinantem ad Loca sancta, si possit in alium diem iter differre. peccare, si non jejuset: idque verum est, etiam si statuerit ea die proficisci; satius enim est id, quod incautus statuerit revocare, quam Ecclesiæ, cui obedire facile potes, vocem aspernari.

Colliges 6. cum eodem, itinerantem etiam ad Loca sancta, expressè ut eximatur à jejunio, violati Jejunii reum esse; illudque ab eo esse servandum, nisi adsit periculum morbi.

Secunda conditio excusans viatores à jejunio, est necessitas magnas diatas faciendi, ut loquitur S. Thomas. Quæ verò quantitas ad magnam diatam requiratur, an sufficiant leucæ tres, ut aliqui volunt, an quatuor vel quinque, ut aliis placet, certò determinari non potest: tum quia viri robusti minus gravantur confectis octo vel decem leucis, quam alii minus vegeti, confectis duabus aut tribus defatigantur, tum quia plüs aliquando unumquemque fatigant duæ vel tres leucæ, quam aliæ quinque vel sex, ut si incedendum sit tempore magni æstus, aut per vias omninò præruptas, lutosasve aut alio modo difficiles. Standum est ergo ipsius S. Thomæ explicationi, juxta quam illi soli ratione itineris

neris excusantur à Jejunio, qui labore itineris adeo affliguntur, *ut simul cum jejunio itinerari non possint*, prout loquitur S. Doctor in 4. dist. 15. art. 2. Ut autem facilius expendi possit, an labor itineris cum Jejunii labore compari possit, hanc aliqui regulam afferunt, ut homo se à Jejunio dispensatum credat, quoties ita itineris poena angitur, ut sentiat se moraliter esse impotentem ad exequenda ea, in quibus ordinariè occupatur. In his utique, ut in cæteris, plurimum inservit pia & sagax conscientia, secundum quam, qui satis virium in se animadvertit, jejunare debet; qui nimis labore exhaustum judicat, non jejunet; qui dubius est, sine dispensatione Jejunium solvere non præsumat.

Tertia conditio est, ut iter eo fiat modo, qui reipsa fatigat, v. g. pedibus. Non nego tamen fieri posse ut qui vel equo moroso utuntur, vel præcipiti gradu; sicut cursores, incedere coguntur, vel diebus multis iter continuaturi sunt sive sub ardenti sole, sive sub immani vento, à jejunii lege liberi maneant. Idem de iis dicendum qui in vecturâ seu plastro non pensili per asperum pavementum gradiuntur: ii enim hâc peregrinatione non minus alterari possunt, quam si plures leucas pedibus decurrerent. Ex quibus patet in materiâ Jejunii res ex æquo & bono ad arbitrium viri prudentis pensandas esse: neque enim vel damnari possunt omnes, qui ob iter Jejunium omittunt, nec omnes absolvi. Unde meritò proscripta est an. 1700. in generalibus Cleri Comitibus ista hæc propositio, *Excusantur absolute à præcepto jejunii, omnes illi, qui iter agunt equitando utcumque iter agant & etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius diei conficiant.*

Ultima causa à jejunio excusans est pietas, seu opus aliquod pium & sanctum, quod melius est quam Jejunium, & cum Jejunio fieri non potest. Hâc de causâ excusantur à Jejunio, qui adeo laborant v. g. plures eâdem die conciones habendo, confessionibus, aliisve piis functionibus, vel die totâ, vel magnâ diei parte vacando, ut viribus inde multum exhaustis jejunium ferre nequeant. Ut autem excusentur hujusmodi homines, sufficit juxta Sylvium, ut hæc pietatis opera vel ex officio peragereteneantur, vel propter singularem utilitatem expediat, ut hæc tali die fiant, purâ quia major est concursus; vel etiam ex mera pietate, hac die fieri consueverint, nec commodè in aliam possint transferri. Atque ita communiter censent Doctores apud Ethicam amoris n. 84. quia jejunium, quod propter bonum præcipitur, excellentius charitatis bonum impedire non potest. Idem censendum de iis qui ut infirmis spiritualiter aut corporaliter assistant, totâ nocte, aut majori noctis parte vigilant, magnæque defatigationi & pluribus molestiis subjacent. An autem ex his operibus merces aliqua vel retributio percipiatur nihil interest, quia, ut à jejunio excusent, satis est ut fiant ex officio, vel pietate, aut utilitate singulari, nec differri commodè possint. Sed in his omnibus cavendum, ne laboris pii occasio capteretur in fraudem jejunii: idque, ne jejunes facere velis, quod alii, qui jejunium non omittunt, non minùs benè facturi sint.

Si petas an vir, qui jejunando debitum comparti reddere non potest, dispensetur à jejunio.

Resp. negat. 1. quia non tenetur ad illud justitiæ opus, nisi quantum Dei & Ecclesiæ mandata simul servare potest; ac proinde nullam tunc comparti faciat injuriam. 2. quia nedum conjuges jejunium violare possint, ut reddant debitum, quin

potius vehementer optat & suadet Ecclesia, ut jejunii tempore ab opere conjugali abstineant, ut jejunio vacent & orationi. *Quamdiu*, ait S. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum c. 4. *impleo officium mariti, non impleo omni ex parte officium Christiani*; quia nimirum est *tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus*. Idem constanter docet alii Patres. Sic Ambrosius lib. 2. de poenitentia c. 10. *An illam, inquit, poenitentiam quisquam putat, ubi ipsius copula conjugalis usus?* Augustinus Serm. 205. aliàs 68. de diversis: *Per hos Quadragesimæ dies, etiam à conjugibus abstinete*. Cæteros omitto, quos fusè recenset Nat. Alexander. Sed ne si N. Alex. fuerit prætermittere decretum in Poenitentiali Romano ab annis plusquam octingentis edito, contentum, hisque expressum verbis: *Qui in Quadragesimâ ante Pascha cognoverit uxorem suam, & noluerit abstinere ab ea, annum unum poeniteat... si per ebrietatem & sine consuetudine acciderit, 40. dies poeniteat*. Et verò non alio fine prohibuit Ecclesia, ne Quadragesimali tempore celebrarentur matrimonia, quam quia *carnales commixtiones prohibere* voluit, ait Synodus Toletana anni 1473.

Censet tamen Henno, quòd si ex denegato debito adducatur sponsa in periculum evidens incontinentiæ, possit maritus, si id necesse sit, sæpius comedere; non quidem, inquit, ex virtute justitiæ, sed charitatis, cui debet præceptum ecclesiasticum cedere.

Hinc sequitur multò minùs posse puellam violare jejunium, eo quod jejunando pallida fiat, sicque minùs placeat amasio, cui matrimonio jungi peroptat: eæ enim considerationes, prorsus humanæ sunt, & Christianis indignæ.

Ut explicentur aliæ, quæ ad eandem materiam spectant difficultates,

Quæres 1. penes quos sit potestas dispensandi in Jejunii lege.

Resp. eam competere Superioribus Religionum erga inferiores suos, & Episcopis atque ipsis etiam Parochis erga parochianos suos: quod verum est, etiam si facilis sit ad Episcopum recursus, quia sic est consuetudine receptum. Idem possunt Parochorum Vicarii, absentibus Parochis.

Quæres 2. quo pacto gerere se debeant, qui Jejunii dispensationem concedunt, aut qui eâ utuntur.

Resp. 1. dispensatio concedi potest, cum vel ipsi Parocho, vel medico pio & experto causa dispensandi sufficiens videtur. Pietatem jungo cum experientia, quia plures reperientur medici, hoc præsertim tempore, qui carni & sanguini nimium indulgent, qui, ne alios suum in locum substitui videant, omnium petitioni acquiescunt; qui divitibus, & feminis ob levem, sæpiusque imaginariam infirmitatem, carnis usum concedunt, & *alienæ culpa participantes*, ut ait S. Carolus Boromæus, *Act. Ecel. Mediol. p. 3. p. 301.* dum aliorum corpora fovant, propriam animam occidunt.

2. Cum dubium est, an adsit sufficiens dispensationis causa, Prælati & Parochi dispensare possunt: tum quia vix necessaria est in hac materia dispensatio, cum necessitas clara est & evidens; tum quia periculum est, ne plenior expectando causam, inanis & tardior reddatur dispensatio. Atque ita communiter censent Doctores, ait Henricus à S. Ignatio, vir nequaquam laxior. Neque, ut notat Sylvius, Superior, ad quem in casu dubii recurritur, facile subditos conscientiae suæ relinquere

quere debet, ut expendant, an jejunare possint, necne, sed ubi suppetit causa quamvis non certa, saltem probabilis, absolute declaret eos non teneri jejunare; quando verò est dubia, etiam ex consilio medici, aut remittat ad Episcopum, si facilis est ad eum recursus, aut commutet in aliud opus, prout etiam Navarrus docet. Neque verò credendum est solam jejunandi difficultatem, causam esse, quæ ad dispensandum sufficiat, cum pauci sint, ex iis præcipue qui jejunare non consueverunt, qui Jejunium facile ferant: neque illud verò ad hoc institutum est ut delectet corpus, sed ut ipsum humiliter atque affligat. Ea tamen difficultas, quæ primò terret, consuetudine vincitur, & aspirante Dei gratiâ paulatim evanescit.

3. Quo amplior esse debet dispensatio, eo major requiritur infirmitas. Quapropter secunda refectio facilius permittitur quàm esus carniū: etsi porro censent aliqui, dispensatum super carniū elu pro Quadragesimâ tota, iis posse vesci, diebus veneris & sabbati, id tamen speciali attentione dignum est; unde nec concedendum est, nisi causa sufficienter id quærat. Mirum enim esset, quod qui ante Quadragesimæ tempus, in eo erat statu ut feriâ sextâ & sabbato à carniū abstinebat, iisdem uteretur per Quadragesimam, perseverante priori suo statu.

4. Dispensatio non plùs valet quàm sonat. Unde 1. cui permissum est ut jentaculum sumat, putà quia manè Scholasticos docet, & infirma utitur valetudine, non statim permissum est ut cœnet, si reliquum Jejunii servare potest. 2. qui Quadragesimâ totâ jejunare non potest, potest autem per aliquot in hebdomada dies, iisdem jejunare tenetur. 3. quibus concessum est ut carnem manducant, sive ob piscium penuriam, sive quia eosdem digerere nequeunt, nica refectio contenti esse debent, nisi excuset naturæ debilitas vel morbus, 4. quibus permissa sunt ova, non statim carnes: quibus verò permissæ sunt carnes, & ova permitti videntur, ait Sylvius: idque eo magis verum apparet quòd ova permittantur etiam cum prohibita sunt carnes.

Mover hîc quæstionem Sylvius, an qui carniū vesci potest, possit simul uti piscibus; & respondet affirmativè, quia superior dum privilegium concedit, non aufert id quod jure communi competit. Neque, inquit, valet argumentum hoc, Vel tali homini pisces nocent, nec non: si nocent, peccat comedendo; si non nocent, ergo malè ei conceditur carniū esus. Fieri enim potest, ut neque noceant pisces, quia in minori quantitate, & appetitûs recreandi causâ sumuntur; & tamen legitima subsit carnis comedendæ causa, quia alioqui vel plùs piscium comedi deberet, quod non ferret valetudo, vel sanitas non satis reparari posset.

S E C T I O IV.

De requisitis ad jejunium.

Conditiones ad legitimè jejunandum requisitæ, aliæ se tenent ex parte qualitatibus ciborum, aliæ ex parte tum quantitatis, tum numeri refectio-
num; aliæ ex parte temporis quo refectio sumenda est. Quæ omnia ut paucis explicentur, sit

CONCLUSIO I. Tempore Jejunii abstinendum est à carniū, aliisque cibis particularium Ecclesiarum consuetudine prohibitis. Hæc propositio, quæ tum ex Doctorum, tum ex Fidelium sensu

unanimi constat, probatione non indiget, sed explicatione.

1. itaque abstinendum est à carniū: non quia judicet Ecclesia eas secundum se malas esse, ut olim somniarunt Hæretici complures; sed quia earum privatio quoddam est supplicium carni, eamque affligit: unde ad eam recurrerunt qui Deum sibi vel aliis conciliare nisi sunt. Sic Daniel: *Caro, inquit, & vinum non introierunt in os meum.* Vid. Tob. 12. Judith 9. Esther 4.

Daniel.
c. 10.

Porro carniū nomine intelligitur, tum substantia animalium, prout distinguuntur à piscibus, hi enim etsi tuam habeant carnem 1. Cor. 15. non eam tamen habent, de qua hîc agitur; tum ea quæ substantiæ hujus partes sunt, ut sanguis, adeps & similia; tum ea, quæ carnis substantiam continent ut Jusculum carnibus expressum. Pisces verò, aliave animalia, quæ ad pisces reductive pertinent, ut ranæ, testudines, gallinæ aquaticæ, marini anates, Jejunii tempore manducari possunt, vel quia frigidiū habent sanguinem, vel quia diu extra aquam vivere nequeunt, vel quia id piorum etiam Religiosorum usu receptum est, sicque observatū vidi in territorio Morinorum. Sicubi tamen quædam sint animalia, de quibus ambigatur an inter jejunandū assumi possint, consulendi sunt Episcopi; imo si quæ in una diocesi tolerantur, in alia prohibita sint, nunquam comedi debent, ubi verita sunt, ut de ovis fieri consuevit.

Quæ autem carnis quantitas necessaria sit ad peccatum mortale, non convenit apud Casuistas. Quæ de re tria dico: 1. in comestione carniū dari parvitatem materiæ; tum quia sic ubique aperte sentiunt Doctores & viri timorati, nemine Episcoporum reclamante; tum quia modicissima carnis sumptio est quid leve, tum in se, tum in ordine ad finem quem Ecclesia ex jejunio reportari intendit: porro materia ex omni parte levis, non præcipitur sub peccato mortali: Dico 2. juxta aliquos dimidiam carnis unciam comedi debere ut quis mortaliter peccet: atque hoc usque adeo laxum est, ut ab ipso Diana Casuistarum ferè mitissimo fuerit improbatum; unde ipse octavam uncie partem cum aliis pluribus designat; adeo ut levis sit materia id quod sumere solent coqui ad prægustandos cibos, gravis verò id quod ultra est. Sed dico 3. non posse certò definiri quæ quantitas ad peccatum grave requiratur: quapropter qui etiam octavam uncie partem degustasset, id tanquam mortale dubium confiteri teneretur, imò forte tanquam mortale certum, quia hujus periculo se exposuit; hoc enim facit, quisquis voluntariè facit aliquid, quod an mortale sit, an veniale, certò definiri non potest.

An qui aliis præter panem careret cibus, carnem comedere possit, controversatur. Affirmant aliqui de eo etiam, cui non nisi unâ die deessent alii cibi: sed reclamant alii, præsertim si agatur de personis robustis, quæque vilioribus cibis assuetæ sint; iis enim non ita grave est uno vel altero die, solo pane vesci. Neque, ait Henricus à S. Ignatio n. 20. durius ut videbitur iis, qui meminerint, quòd cum imperante Justiniano gravis Constantinopolim premeret fames, jussissetque Princeps, secundâ Quadragesimæ hebdomadâ carnes in macello venum exponi, Fideles unanimi quasi concentu exclamaverint, *mortem sibi potius tolerandam ac subeundam esse, quom ut quidpiam de Patriis moribus ac Traditionibus immutarent.* Eâ tamen penuriâ paulò diutius perseverante: obtinenda esset dispensatio si ad Superiores recurri posset.

2. Ab-

2. Abstinentum est non à carnibus solum, sed & ab aliis cibis juxta locorum consuetudinem prohibitis. Sic lactinia & ova certis in diebus prohibita, ibidem sine peccato comedi non possunt, ut patet ex Censura, qua Alexander VII. hanc quorundam propositionem percussit, *Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova & lactinia in Quadragesima obligat. Nam quisque ut docet S. Thomas hica. 8. ad 3. observare debet Jejunium, secundum morem eorum, inter quos conversatur, unde Hier: dicit de jejunis loquens: Unaquaq; Provincia abundet in suo sensu, & precepta majorum leges Apostolicas arbitretur.* Porro lex ab ovis abstinendi obligat sub mortali, ut cum sanioribus Theologis ex communi Fidelium sensu probat Henno. Eadem verò lex extenditur non solum ad ova solitarie sumpta, sed & ad ea etiam quæ ex ovis coalescunt: unde ubi prohibentur ova, prohiberi censendi sunt panes dulciarii, seu biscotti; nisi, ait *Æthica*, vel resistat particularis consuetudo loci, legitime præscripta vel in hujusmodi panibus tam parum sit ovi, ut parum pro nihilo reputetur: *Quomodo*, inquit, *biscotti illi apud PP. Minimos in usu esse videntur.*

*Æth. n. 2.
9.*

CONCLUSIO II. Ad jejunium requiritur, ut non fiant Plures refectioes quàm una, cui tamen ex præsentis Ecclesiæ usu additur cænula, quæ collatio vocatur. Hæc Conclusio sicut & præcedens sola indiget explicatione.

1. Itaque qui jejunat, refectioe unica contentus esse debet. Hinc peccat mortaliter, 1. qui plures in una die refectioes sumit, etiam si nec ex contemptu id faciat, nec ex inobedientia, ut patet ex iis quæ dixi Sect. 2. Concil. 2. 2. qui tertiam & quartam refectioem sumit, quia licet, postquam duas sumpsit refectioes jam Jejunium extoto servare nequeat, potest tamen adhuc illud servare ex parte. 3. qui plura etsi parva extra refectioem frustula comedit, cum ad notabilem quantitatem devenerit. Hinc proscripita est ab Alexandro VII. hæc laxioris *Æthicæ* propositio, *Qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, frangit jejunium.*

Porro refectiois nomine ea intelligitur sumptio cibi, quæ fit ad alendum corpus; atque ideo ait Sylvius hica a. 6. sumptio medicinæ, aut medicinalium, quæ ad reficiendum corpus non ordinantur jejunium ecclesiasticum non solvit. Ei autem, qui medicinam sumpserit, jusculem herbarum permittit Henno, idque consuetudine receptum esse videtur apud timoratos.

Quæres 1. an refectiois nomine ita intelligatur sumptio cibi, ut sumptio potus nihil noceat jejunio. Quæres proinde quid de hoc sentiendum sit communi effato, *Liquidum non frangit jejunium.*

Ref. senserunt laxiores sæculi præteriti Casuistæ, licitum esse intra diem jejunii bibere, vinum, mustum, cerevisiam, aquas ex herbis vel eodem vino distillatos etiam de mane etiam ob solam delectationem, etiam multoties in die. Addiderunt iidem vel alii eum, qui sæpius bibit, toties, ne potus noceat, sumere posse aliquid cibi, v. g. duas ficus, aut quinque vel sex amygdalas saccharo confectas. Alii, chocolatæ, thæi, caffèi &c. usum etiam ad sedandam famem permiserunt; alii, poma, pira, mala aurea, benignè concesserunt; eoq; omnes vel plerique nisi sunt principio, quod hæc omnia ex se suæque natura sumantur per modum potus, potus verò jejunium non frangat. Circa quæ,

Dico 1. Jejunium etiam potu olim violabatur. probat id Nat. Alexander cap. 5. de tertio Decalogi præcepto, art. 7. regula 14. tum. 1. edit, in fol. p. 734. 1. ex S. Gregorio Nysseno, qui Orat. in principio jejunii sic loquitur: *Amarum est jejunium, sed dulcis paradysus. Molesta est sitis, sed prope est fons, ex quo qui biberit non sitiet in æternum.* 2. ex Historia tum S. Fructuosi Tarraconensis Episcopi, qui cum ad martyrium traheretur, oblatum potum recusavit, quia jejunii dies erat, & necdum illuxerat hora nona; tum ex eo quod narrat Rufinus Lib. 2. de Vitis Patrum cap. 31. his verbis: *Discipulus Silvani invenit aquam. & volebat bibere. Cui Abbas Silvannus: Zacharia, jejunium est hodie.* 3. Idipsum docet hymnus Ecclesiæ: *Carnis terat superbiam, potus cibique parcitas.* Unde Ambrosius vel quilibet alius author Sermonis de jejunis & eleemosinis, ex professo refellit eos, qui se æstivo tempore jejunium ferre non posse arbitrabantur; quia, inquebant, *dies longa est, torrentior sol est, sitim ferre non possumus, poculis nos refrigerare debemus.... dic mihi*, reponit prædicti Sermonis author, *o delicate Christiane, qui æstivum solis jejunando ferre non potes, numquid æstus quem sustenturus es, torrentior est gehennæ?* Hæc autem à potu temperandi praxis, Judæorum aliorumque, qui Christum præcesserant, consuetudini consentanea erat. Sic Esdras jejunans, *panem non comedit, & aquam non bibit.* Sic inditum Ninivitis jejunium, potus perinde ac cibi abstinentiam complectebatur Jonæ 3. *Homines & jumenta non gustent quidquam, & aquam non bibant.*

*Esdr. 1.
cap. 10.*

Quin & certum videtur, prioribus Ecclesiæ sæculis, vini usum, tempore jejunii interdictum fuisse, *Jejunamus*, ait S. Cyrillus Jerosolymitanus Cath. 4. *à vino & carne abstinentes.* Theophilus Alexandrin. Epist. pasch. 3. *Jejuniorum tempore à vino & carnibus abstinentum.*

Dico 2. Ecclesia, juxta S. Thomam hica art. 6. ad 2. *instituendo jejunium non intendit interdiceret abstinentiam potus illius qui magis sumitur ad alterationem seu refrigerationem corporis, & digestionem ciborum assumptorum quàm ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat: & ideo licet jejunantibus pluries bibere.* Circa quæ verba, quoniam iis multi abutuntur, quædam sunt animadvertenda.

1. Quidem facultas extra refectioem bibendi à S. Thoma concessa, iis solum in locis admitti potest, in quibus contraria consuetudo non viget. Censent porro multi consuetudinem bibendi extra refectiois tempus in Galliâ admissam non esse: idque indicat praxis timoratorum, qui nequidem aquam bibunt nisi premente siti, solitâ majori; ergo etiam si liquidum certis in locis jejunium non frangat, ad minus incertum est, an id locum habeat in Galliâ, aliisque vicinis Diocæsis, ut ait Henno, ac proinde sibi temperandum est à potu, juxta mentem ipsius S. Thomæ, qui vult, ut quisque observet morem eorum, inter quos conversatur.

2. Iis etiam in locis ubi non interdiceretur abstinentia potus, non liceret, seclusâ communitatiæ priorum consuetudine, bibere nisi ad refrigerationem corporis, simulque ad digestionem ciborum assumptorum; ac proinde id, in mente S. Thomæ, ante prandium, illicitum foret.

3. Tum duntaxat, potum permittit S. Thomas, qui licet aliquo modo refocillet & nutriat, ad nutritionem, tamen non assumitur; ac proinde qui assumi.

assumitur ut merus potus, non ut multum nutritivus, verba sunt Sylvii; ergo si quis extra refectionem utatur cerevisiâ crassâ, vino quod saccaro aut similibus conditum sit, aut quod aliqui multum nutriat, is violati jejunii reus censetur, idque ad mentem S. Thomæ. Nam S. Doctor non aliter potum permittit, quam electuaria: atqui de electuariis sic loquitur ibid. ad. 3. *Electuaria etiam si aliquo modo nutrant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi, hoc est ad nutritionem*, ait Sylvius. Ex quibus patet, quod sicuti jejunium solvit, qui electuariis utitur in magna quantitate, & non per modum medicinz decoquendis cibis necessariæ, sic & jejunium frangit ex D. Thoma, qui potualiter utitur quam ad digestionem, & medicinz instar, aut saltem ad sedandam sitim, quæ vix tolerari possit. Unde pater eos à S. Thomæ scopo aberrare, qui censent hominem, qui ad ebrietatem usque potaret, peccaturum quidem, contra temperantiæ, non autem contra jejunii leges.

4. Adde, quod etiam si intendisset S. Thomas, potum præcisè ut potus est, & prout nihil fere ad nutritionem conduceret, non nocere substantiæ jejunii, vix tamen ex ejus opinione sic intellectâ, posset concludi in gratiam mollioris Ethice patronorum. 1. quia fatetur expressè S. Thomas in 4. dist. 15. q. 3. a. 4. quæstione. 3. ad 2. eum qui sic biberet meritum jejunii amissurum esse, *vel in toto vel in parte*, idque expressè docet Henno. An verò præcipit Ecclesia jejunium quod nullius meriti esse possit? 2. quia quantacunque sit S. Thomæ auctoritas, non desunt Doctores multi qui, (si fortè ita sensit) contra eum sentiant, illos, qui extra refectionis tempus, nimio potui indulgent, non solum temperantiæ, sed & ipsius jejunii legem transgredi, ut notat Pontas v. *jeûne* cas. 12.

Ex his colligitur quæstionis satis agitatæ resolutio, an nimirum licita sit cassiæ, thæi, salviati, & aliorum id genus sumptio extra tempus refectionis. Dicendum enim cum iis etiam, qui moralem austeriorem non habent, hæc licita esse cum medicinaliter sumuntur, & ad curandam realem infirmitatem; aliàs verò esse prohibita, & eo magis prohibita, quo plùs ad nutritionem inserviunt. Unde præcipuè à chocolate abstinere debent, qui jejunant, quia plurimum nutrit, ut probat Pontas ibid. cas. 14. & alii præsertim cum testetur Strabba Medicus Anglus, uniam cacao, ex quo partialiter conficitur chocolate, plùs producere humoris nutritivi, quam producat libra carnis bubulæ.

Quæres iterum, an & quousque refectio dividi possit absque peccato.

Respondet Sylvius, non posse unâ certâ regulâ definiri, quanta possit esse interruptio, sed id prudentum arbitrio in particularibus casibus esse judicandum, habitâ ratione tum negotii, propter quod interrumpitur refectio, tum temporis, loci & intentionis illius, qui interrumpit. Sic non culpatur Parochus, qui in medio prandii admonitus ut infanti, vel seni jam morituro, baptismum aut unctionem extremam ministret, refectionem dividit. Idem servatâ proportionem dicendum, tum de eo qui pecuniam recipit à rustico mox proficisci coacto, à quo vix alias eam recipere possit; tum de mercatore, qui mensam relinquit, ut aliquid notabile vendat, aliàs non venditurus; tum de mi-

nistris & mensæ lectoribus, qui aliquid ante mensam sumunt *non ante horam legitimam sed ante commoditatem plena refectionis, Sui præservativum ne deficient*. Ii enim omnes justam habent dividendæ refectionis causam, eaque causa veræ jejunandi intentioni conjuncta efficit ut in iis occasionebus una sit refectio moraliter, etiam si plures sint refectiones physicè discretæ.

Ex quo sequitur, eum, qui absque rationabili causâ refectionem tanto dividit intervallo, ut moraliter loquendo jam non una sit refectio sed plures, frangere jejunium, etiam si unam sumere refectionem intenderit, quia intentio, cui opere ipso contradicitur, nihil operari potest. Quorum autem temporis intervallum requiratur, ut quis divisâ refectione mortaliter peccet vix definiri potest. De duabus horis non dubitat Sylvius, quin ad peccatum mortale sufficiant; de una magis ambigit, & putat, intervallum illud non satis esse notabile, ut certo sufficiat ad peccatum mortale. Ut ut sit, qui per horæ unius spatium, refectionem divisit, hoc ad minus dubium mortale confiteri debet: neque verò desunt, qui quadrantis aut circiter intervallum satis esse putent. Ita sentire videtur Henno, juxta quem qui mensam in uno loco relinquit, cum intentione absolvendi in alio, non videtur saltem peccati gravis arguendus, *modo inquit, prandium non excedat duas horas, nec intervallum, quadrantem circiter*: secus si quis mensam reliquerit absque animo continuandi; alioqui enim, si de novo comedat, novam refectionem sumere censetur.

Quod spectat ad collationem vespertinam, æqua admodum & accurata videntur, quæ de ea scribit Sylvius in hunc modum. *Quæ quantitas in collatione sumi possit, non videtur aliquâ regulâ posse definiri: sed attendenda est cujusque, ad quem venit consuetudo, inter bonos communiter observata; & ita modicè aliquid sumendum est, ut canula non vertatur in canam, imò nec æqualeat ei, quod pro jentaculo accipi solet* (à juvenibus in diebus, quibus non jejunatur, ait, Nat. Alexander.) *Similiter etiam consuetudini standum est, quantum ad qualitatem ejus quod pro collatione sumitur. Non est illicitum, modicum panis accipere, vel seorsim vel unâ cum fructibus, herbis, aliisque cibis levioribus, cujusmodi sunt ficus, uvæ, nuges, poma, vel alia ex saccaro condita, imò & aliquid butyri vel casei, ubi ita consuetudo obtinuit ut passim in Galliâ. Pisces autem pro collatione comedere... non credimus esse licitum, sicut nec juscula ex iis expressa quæ maximè nutriunt, quæque propter spiritus, quibus abundant, multæ ciborum copiæ ad instar sunt, ait Juenin) tum quia pisces edere magis esset sumere canam quam canulam; tum quod non viger in Galliâ apud timoratores, consuetudo talia sumendi, quæ sicubi omnimodè recepta esset toleranda deberet juxta Ethica amoris n. 9. modò hæc modica quantitate sumerentur.*

Et si porro eorum, quæ in collatione sumi possunt, quantitatem & mensuram determinare nec velimus, nec possumus, nec Fideles adigere, ut panem suam appendant in statera; cum quantitas nec in omnibus, nec ubique eadem esse possit, sed alia & alia, secundum diversitatem complexionis, laboris & regionum, quæ quia aliæ aliis frigidiores sunt, plùs minùsve cibo indigent, utiliter tamen animadvertemus S. Carolum non nisi unam panis cum dimidiâ vini poculum pro canulâ permisisse; neque iis assentiemur, qui vel mediam panis libram.

Ibid.

Tom. 7. p. 88.

bram, vel quartam cœnæ ordinariæ partem concedunt.

CONCLUSIO III. Non licet jejunium solve-
re ante horam meridianam aut circiter.

Prob. quia, ut bene discurret S. Thomas in 4. dist. 15. q. 3. à 4. *ille jejunium solvit, ac proinde graviter peccat, qui Ecclesiæ determinationem non servat: unde cum Ecclesiâ instituerit certum tempus comedendi jejunantibus; qui nimis notabiliter anticipat, jejunium solvit.* Porro tempus quo, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, jejunantibus comedere possunt, est hora meridianæ, aut circiter. Neque id factum est sine gravi antiquæ disciplinæ immutatione, cum prioribus Ecclesiæ sæculis jejunium non ante solis occasum solveretur, juxta id S. Augustini lib. de morib. Eccles. cap. 33. *Quotidie semel sub noctem reficere corpus in diebus jejunii, usquequaque usitatissimum est.* Lapsu temporum refectionis maturius sumpta est, sic ut tempore S. Thomæ horâ nonâ pranderetur. Deinceps tamen, annuente Ecclesiâ, sub meridiem jejunium solvi potuit, & etiamnum potest; sed in Quadragesimâ Vesperæ ante refectionem dicuntur, ut aliquod supersit veteris disciplinæ monumentum, & meminerint Fideles olim refectionem non ante, tempore quadragesimali permissam fuisse, quam vespertinum officium fuisset celebratum.

Etsi verò non intendat Ecclesiâ arctare ad subtilem temporis inspectionem, nec oporteat astrolabium accipere ad horam refectionis cognoscendam, ut ibid. loquitur Angelicus Doctor, id tamen certo tenendum est contra Lessium, Bonacinam & alios quosdam, eos mortaliter peccare, qui ad tres aut quatuor horas, horam refectionis anteverrunt: ii enim in re gravi Ecclesiæ determinationem non servant. Quod autem dicunt laxiores calum arbitri, refectionis horam esse jejunio accidentalem, omnino falsum est, cum æquè sit de ratione ipsius, ac unica refectionis, eaque ex cibis talibus confecta, ut patet, tum ex Can. Solent. 50. De consecrat. dist. 1. ubi nullatenus jejunare dicuntur, qui ante manducaverint quàm vespertinum celebretur officium, id est priusquam hora eo tempore ad solvendum je-

junium præscripta advenisset; tum ex Concilio Rothomagensi anni 1072. quod sic decernit: *Nullus in Quadragesimâ prandeat, antequam hora nona peracta, vespertina incipiat: non enim jejunat qui ante manducat.*

Haud tamen arguendæ sunt variæ Communitates & Seminaria, in quibus mediâ ante meridiem hora pranderetur; tum quia earum consuetudo sive ab Episcopis, sive à Romanis Pontificibus approbata est; tum quia eæ Communitates plerumque constant ex adolescentibus, qui primo manè surgentes, & continuam labori improbo operam navantes, aliqualem egent indulgentiâ. Sed hinc ponderandum quod docet, nec solus docet, Nat. Alexander ibid. reg. 13. notabilem scilicet anticipationem, qualis est, inquit, anticipatio horæ integræ, lethale esse peccatum. Quid ergo de iis sentiendum, qui jam ab hora sesqui-decima prandent sub prætextu operis quod aliud in tempus differti non posse censent? certe primum viri Christiani opus est ut ab Ecclesiæ lege non recedat.

Addit idem Doctor, eum, qui manè jentaculum sumit, prandio in vespem dilato, jejunium violare ac peccare mortaliter, nisi necessitas vel infirmitas cogat: collationem verò meridiæ sumere, plenâ refectione in serotinum tempus dilatâ non licet, nisi legitima subsit causa, ut si ante vespem prandere nequeas ob negotia, proficiscendi necessitatem, hospites vespere venturos: aut summam vacuo stomacho dormiendi difficultatē. Addit insuper idem Theologus, quem utiliter consulēs, ab iis jejunii meritum plus aut minus perdi qui ciborum ac liquorum delicias, varia gula irritamenta jejunii diebus exquirunt; qui iisdem, jejunii tempore ac alio quocunque, voluptatibus etiam licitis, ludis, v. g. venationibusve indulgent; qui elemosinam jejunii comitem non faciunt; qui non dimittunt injurias, & quam proximo negant,

à Deo misericordiam obtinere volunt. Circa

quæ videris prædictum Authorem

à regulâ 15. ad decimum

nonam.

TRACTATUS DE LEGIBUS.

DUPLEX est morum regula, interior, scilicet, seu conscientia, de qua superiori Tomo dictum est; & exterior, nimirum lex de qua nunc differendum: quod ut distinctè fiat, præsentis hujus Tractatus octo erunt Capita. Primum aget de lege in communi. Secundum, de lege æternâ. Tertium, de lege naturali. Quartum, de lege divinâ, tum veteri, tum novâ. Quintum, de lege humanâ, sive civili, sive ecclesiasticâ. Sextum, de dispensatione. Septimum, de lege non scriptâ, seu de consuetudine. Octavum denique, de lege favorabili, seu de privilegio.

CAPUT PRIMUM

De lege in communi.

Dicendum hîc 1. de nomine, essentia & existentia legis. 2. de causis ejus. 3. de ejus conditionibus. 4. demum de ipsius divisione.

ARTICULUS I.

De nomine: essentia & existentia legis.

Legis nomen variè derivant Authores. Alii à *legendo*, quia lex legi debet, sive in libris, si de legibus positivis agitur; sive in cordibus, si sermo sit de lege naturali, quæ in ipsis scripta dicitur ab Apostolo, Rom. 1. Alii ab eligendo: tum quia leges non nisi cum prudenti electione ferri debent, tum quia quid eligendum sit ostendunt. Alii demum à ligando, quia leges ad aliquid agendum obligant, unde sæpius vinculorum nomine designantur in Scripturis, ut Psalm. 2. v. 3.

Lex multiplici sensu accipitur, v. g. pro libro legem continente, ut Lucæ 10. *In lege quid scriptum est?* aut pro Religione, quæ certis legibus utitur: sic dicimus legem novam, legem Christianorum. Item pro eo, quod lege præscribitur, ut Joan. 7. *Nemo ex vobis facit legem; sed in præsentem lex sumitur pro regula: atque hinc fit, ut duplex adhuc sit legis acceptio, alia minùs, alia magis propria. Lex minùs proprie, & latius sumpta, est mensura ac veluti regula, secundum quam res omnis sive bona sive mala, sive rationalis sive non, inducitur ad operandum, vel ab operando retrahitur. Hoc sensu viri militares, homines mündani, belluæ, ac ipsa etiam corpora, quæ sensu carent leges suas habere dicuntur: sic Prov. 8. legitur quòd Deus legem ponebat aquis, ne transirent fines suos &c. Lex propriè sumpta est regula morum; & hæc proinde non nisi agentibus ratione præditis & intelligentiæ capacibus competit. Desi-*

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

nitur autem: Præceptum commune, justum & stabile; ad bonum publicum, ab eo qui communis curam, habet promulgatum.

Dicitur 1. *præceptum*, quæ vox locum habet generis: præceptum enim latius patet quàm lex, lex quippe omnis præceptum est, sed non è contra: sic mandatum occidendi filii Abraham datum, præceptum erat, non lex, quia ad privatum hominem, non verò ad communitatem ordinabatur. Lex porro quatenus præceptum, differt à consilio, quod, tametsi recta sit agendi regula, per se tamen non obligat, quia *ubi consilium datur, offerentis arbitrium est; ubi præceptum, necessitas servientis*, ait Hieron. L. 1. contra Jovinianum.

Dicitur 2. *publicum* seu commune, quia, ut mox dictum est præcepta privatae personæ imposita non sunt leges. Hinc L. *Jura ff. de legib. jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.* Ad hoc tamen ut præceptum legis rationem habeat, necesse non est, ut omnibus communis partibus cujuscunque conditionis sint, imponatur; sed sufficit quòd generatim feratur sive pro quâlibet, sive etiam pro certâ conditione, modò non uni tantum personæ, aut etiam soli cuidam hominum ejusdem conditionis parti imponatur. Hinc apud nos non ea solum præcepta pro legibus habentur, quæ omnes Regis subditos afficiunt, sed ea etiam quæ pertinent ad certam conditionem, v. g. ad opifices, mercatores &c. imò nec desinerent legis rationem habere, si conditio hæc unâ solum aut alterâ personâ constaret, dummodo huic vel istis personis non in individuo & quasi personaliter, imponerentur sed modo generali, qui præsentis & futuros attingerent. Hinc leges esse possunt de Imperatore, de Rege, etiamsi unus tantum mundo toti præesset.

Dicitur 3. *justum*: neque enim lex dicenda est, quæ justa non fuerit ut benè August. L. 1. de lib. arb. c. 5. Et verò triplex ex parte legislatoris considerari potest justitia, nempe legalis imperans, commutativa, & distributiva: atqui triplex hæc justitia in legibus occurrere debet. Legalis quidem, ut bono communi prosint: commutativa, ut legislator pro iis solum leges ferat, qui à se dependent, pro iis verò non plùs statuatur quàm statuere possit; inane enim est præceptum superioris qui suam excedit potestatem: ac demum distributiva, ut inter subditos servetur proportio in onerum distributione, & ii minùs graventur qui minùs habent facultatis. Si tamen aliquos pueros plùs æquo vexari contingat, non ideo lex statim cassâ erit, sed ab iis servanda à quibus servari potest: qui verò injustè gravabuntur, quo ad excessum injustum non obligabuntur nisi fortè ratione scandali & perturbationis, quæ etiam cum proprii boni dispendio vitari debent.

bent. Ita Suares in eximio suo de Legibus Tractatu. Addo tamen cautè incedendum cum agitur de arguendâ legis iniquitate, quia quæ privatis aliquibus duriora videntur, non rarò gravissimis de causis statuuntur à Principibus. Tria hîc annotanda,

1. legem non ideo esse injustam, quia mala quædam permittit: quædam enim sunt mala, quæ sine incommodo malis ipsis graviori impediri non possunt. 2. legem justam dici, non quia solos justitiæ actus præcipit, sed quia nihil præcipit, nisi quod licito modo ad bonum commune ordinatur. 3. in dubio de honestate vel justitiâ legis, legem servari debere; præsumptio enim est pro legis latore, cujus utpote possidentis conditio melior est, nec per inferioris dubium tolli potest. Unde

L. 1. de solidè S. Bernardus: *Delicata satis, imò nimis præc. &c. molesta est obedientia*, quæ non paret nisi cum parendum esse demonstraverit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.

Dicitur 4. *stabile*, seu perpetuum, quia lex semel lata durare debet, quamdiu stabit communitas, cui imponitur, nisi abrogetur, aut mutatis circumstantiis noxia vel inutilis fiat. Ratio est, quia finis legis est commune bonum: atqui commune bonum efficaciter procurari nequit per leges, quæ firmæ non sint; mutatio enim frequens clamores communitatis & turbas ciere solet. Porro lex ut perpetua differt à *mandato*, quod non modò privato alicui, sed & toti etiam communitati imponitur ad certum tantum diem & tempus. Eo etiam differunt mandatū & lex, quod lex etiam mortuo legislatore perseveret, nisi à successore vel consuetudine abrogetur; mandatum verò finitur morte mandantis, *re integrâ*, seu nondum incœptâ. Hinc statuta Episcopi, nisi ab ejus successore revocentur, post mortem ejus obligare pergunt; at verò mandata ejus per mortem ipsius expirant, nisi res jam incœpta sit: unde si quis mandatum acceperit instruendæ litis, & jam partes citatæ sint, aut saltem lis contestata, potestas ejus per mortem concedentis non expirat. Imò rescripta quæ non sunt *justitiæ*, sed *gratiæ*, v.g. potestas absolvendi à peccatis & censuris, seu calibus reservatis, dispensandi in votis, aut impedimentis matrimonii, eligendi Confessarium, celebrandi in privato Oratorio, Ordines ab alieno Episcopo suscipiendi, hæc, inquam, & similia non extinguuntur morte concedentis, tametsi res integra sit, id est licet is, cui facultas seu gratia concessa est, eâ nunquam usus fuerit. Ita Pirhing, L. 1. tit. 29. sect. 7. Henricus à S. Ignat. pag 613. Caball. L. 4. c. 14 à quibus malè recepit Pontas v. *Cas réserve*, cdf. 13. Sed de his alibi.

Dicitur 5. *ad bonum publicum*: lex enim nullo privato commodo, sed communi utilitate conscripta esse debet ex c. 2. dist. 4. Et verò legislatores *ministri Dei* sunt, nihilque habent potestatis nisi quod ipsis datum est desuper: atqui Deus eam qua gaudent Principes potestatem non ipsis concessit ut privatis serviant commodis, sed ut subditorum, quos pro filiis habere debent, commoda procurare nitantur.

Dicitur 6. *ab eo, qui curam habet communitatis*, seu; ut alii dicunt à Superiore politico, id est habente potestatem non quidem dominativam, ut domini in mancipia; aut proprietatis, ut proprietarii in bona sua, sed politicam & jurisdictionis, quâ possit coercere refractarios, transgressores punire &c. quæ potestas non privatis in privatos, sed vel communitati soli, vel iis, qui curam ejus habent, competit. Porro communitas duplex est: *perfecta*, quæ sufficit sibi ad assequen-

dum finem ad quem instituta est nempe ad conciliandam & servandam pacem ac tranquillitatem publicam, ut Ecclesia, Regnum, Provincia sui juris: & *imperfecta*, quæ per se solam finem hunc assequi non potest, ut familia, parochia &c. Sola communitas perfecta leges propriè dictas condere potest, non autem imperfecta, quæ se solâ procurandæ earum executioni non sufficit. Lex ut perpetua, & à persona publica ad bonum publicum ordinata, rursus differt à præcepto, quod à persona singulari ad propriam mandantis aut mandatarii utilitatem imponi potest.

Dicitur 7. *promulgata*, id est enuntiata & intimata iis, à quibus servari debet; lex enim nisi innotescat, custodiri non potest. Sed hoc infra.

Obj. 1. Dantur leges, quæ non præcipiunt ut aliquid fiat, sed tantum id fieri permittunt: atque hæc leges non sunt præcepta; ergo non omnis lex est præceptum.

Resp. neg. min. Hæc enim leges virtualiter saltem præceptivæ sunt; quia eo ipso, quo aliquid fieri permittunt, prohibent, ne quis impedire audeat quominus illud fiat.

Obj. 2. Prohibitio comedendi fructus fuit vera lex respectu Adami: atqui tamen lex illa non fuit communis, non enim ad communitatem, sed ad singularem personam directæ est; ergo falsum est quod ea solùm sit propriè dicta lex, quæ pro communitate fertur. Et verò tam accidentale est ad rationem præcepti, quod præceptum uni vel multis imponatur quàm accidentale est orationi, quod ad unum vel plures dirigatur.

R. neg. min. Præcepta enim Adæ imposita tunc tantum fuere veri nominis leges, cum eidem non ut privato alicui, sed ut humani totius generis capiti imposita fuere; quo sensu non ad unum hominem, sed ad omnes qui futuri erant, extendebantur. Atque hinc est quod licet præceptum Adæ soli indictum fuerit, priusquam formaretur Eva, hæc tamen per illud obligata est, ut patet ex cap. 3. Gen.

Ad id quod additur, fateor esse quidem accidentale præcepto, ut pro uno aut pro multis feratur, sed nego id accidentale esse præcepto prout est lex. Tum quia conventum est ut ea solùm præcepta nomine legis donentur, quæ pro communitate feruntur; tum quia lex perpetua esse debet & ad bonum publicum ordinari, quem scopum assequi nequit nisi multis imponatur. Vid. Suarum, L. 1. c. 6.

Obj. 3. Particula definitionis allatæ quæ requirit ut lex justa sit, inducit ad seditionem; solent enim populi de legum iniquitate conqueri.

R. neg. ant. Non enim ex vulgi opinione, sed ex sapientum judicio pensanda est æquitas legum. Porro qui verè sapiunt, non malè suspicantur de omni præcepto cujus causa latuerit, ut loquitur S. S. Bernardus: & hoc præcipuè verum est de legibus Principum, quas niti plerumque oportet motivis admodum occultis, juxta id Tobie 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est*. Adde quod, ut supra diximus, in dubio melior esse debet conditio Superioris, utpote qui sit in possessione regendi subditos.

At, inquires ex saltem leges, quæ iniquæ vel superflue sunt, non amplius debent observari; cessante enim fine legis, ipsa quoque lex cessare debet.

Resp. legem si superflua, & à fortiori si iniqua fiat respectu totius communitatis, jam amplius non obligare. Hæc de causâ lex ab Apostolis sancita ut Gentiles recens ad fidem conversi abstine-

abstinerent à suffocato & sanguine, ne scilicet Judæi, qui ab esu sanguinis abhorrebant, ab in-
eunda cum iisdem Gentilibus communione remo-
verentur, hæc, inquam, lex, utpote jam pri-
dem inutilis, evanuit, & desit obligare. Verum si
lex, quæ communitati utilis esse perseverat, quibus-
dam tantum privatis superflua fiat, hæc ab iis et-
iam, quibus inutilis est, servanda erit. Unde, in-
quit Habert. licet statutum, quo cavetur, ne Clerici
extra peregrinationis casum comedant in taber-
nis, ut nempe vitentur gravia, quæ hinc oriri so-
lent scandala, licet, inquam statutum illud videatur
inutile respectu Clerici qui à tabernario amico,
fortè etiam consanguineo invitatus, apud ipsum
pranderet secluso scandalo & servatis temperantiæ
legibus, illud tamen ab hoc etiam Clerico servari
debet, quia finis ejusdem statuti in Diacefi totâ
subsistit, exigitque rectus ordo, ut pars toti coha-
reat, & privatus Clericus à communi disciplina
non recedat. Quod si lex respectu privati alicujus
non superflua solum, sed etiam injusta evadat,
tunc ut in omnibus servetur ordo petenda erit à
Superiore dispensatio, quæ ab eo etiam erit conce-
denda.

Obj. 4. Lex vetus fuit vera lex, nec tamen
perpetua fuit; ergo ad rationem legis non requi-
ritur perpetuitas. Et verò quare præceptum à
Principe pro communitate tota latum ad certum
tempus, non esset vera lex?

R. dist. min. Lex vetus non fuit perpetua po-
sitivè, C. negativè, N. Lex dicitur perpetua posi-
tivè, cum natura sua, vel per expressa verba fer-
tur ut semper duret, nec unquam revocetur.
Hoc sensu perpetua est lex evangelica, quæ usque
ad finem mundi mutari non debet. Lex est per-
petua negativè, cum indefinitè fertur, & tamdiu
duratura est, donec aut per se cesset, factâ
rerum mutatione, aut positivè revocetur. Lex
Mosaica hoc sensu perpetua fuit, quia posita est
donec veniret semen seu Christus, qui eam perfe-
ctioris legis institutione revocaret. Hæc posterior
perpetuitas sufficit, ut patet in legibus humanis:
at ea saltem requiritur; unde constitutio à principe
lata pro omnibus subditis esset potius præceptum
quàm lex, vel esset lex secundum quid & quasi
analogicè: eo ferè modo quo visio Dei intuiti-
va alicui ad certum tempus concessa, etsi ejus-
dem conditionis foret cum visione quæ est bea-
tudo, non esset tamen simpliciter beatitudo,
quia hæc perpetuitatem necessariò importat. Vid.
Suar. L. 1. c. 10.

Obj. 5. Si lex ad commune bonum referri
debeat, vel ex parte operantis, seu legislatoris;
vel ex parte operis seu legis ipsius: neutrum dici
potest. Non primum, ut omnes fatentur. Non
secundum; nam leges tributorum non cedunt in
bonum commune. Idem dicendum de lege vitam
propriam conservandi; item de legibus in gra-
tiam minorum, Clericorum &c. Et verò 1. Reg.
c. 8. Samuël inter ea, quæ ad jus Regis pertinent,
multa recenset, quæ in publicum potius incom-
modum quàm utilitatem vergunt: *Hoc, inquit,
erit jus Regis... filios vestros tollet, & ponet in
curribus suis... filias quoque vestras faciet sibi un-
guentarias... agros quoque vestros & vineas & oli-
veta optima tollet &c.*

R. ad 1. neg. min. & dico legem ut licita sit
debere ad bonum commune dirigi ex parte legis-
latoris, qui *justè quod justum est* facere debet; ut
verò valida sit, eique obediri debeat, satis esse ut
ex se ipsâ ad bonum commune tendat: neque
enim mala Superioris intentio magis legi nocet,
Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

quàm mala dispositio Judicis noceat sententiæ
quæ hominem verè reum ex legum præscripto
condemnat. Hæc autem dispositio efficit quidem,
ut peccet Judex, dum v. g. ex privato odio agit, non
efficit tamen, ut sententiæ ejus, quæ aliunde legiti-
ma est, resistendum sit.

Ad primam confirmationem, dico legem tri-
butorum non quidem immediatè, sed mediatè
ordinari ad bonum commune: quatenus Prin-
ceps ex tributis thesauros comparat, quibus & sub-
ditos, cum opus fuerit, ab invasoribus tueatur, &
semetipsum in eo statu sustentet, qui dicit Reipu-
blicæ Caput. Quod si Princeps suam præcisè non
verò populorum utilitatem quæreretur, is non tam
Princeps esset quàm Tyrannus, prout docet S.
Basilus, Hom. 12. in Proverb.

Ad 2. dico hujusmodi leges, licet proximè
privatum in commodum referantur, remote ta-
men ad commune bonum ordinari, quatenus Rei-
publicæ interest 1. ut vita cujuslibet servetur im-
munis, ne civibus suis orbata communitas multum
hinc patiatur dispendii. 2. ut pupilli, qui ob æ-
tatis suæ imbecillitatem sibi satis providere non pos-
sunt, ab injuriis, quibus obnoxii forent, vindicentur.
3. ut qui de communitate benè merentur, ejus-
que obsequio siue temporali ut milites, siue spi-
rituali ut Clerici, se se devovent, & hunc in fi-
nem dici & æstus pondus portant, ad perseveran-
dum accendantur.

Ad id, quod objicitur ex 1. Reg. Respondent
multi Samuelem hic non loqui de jure legitimo,
quod Regibus verè conveniat; sed de jure usur-
pato, quod sibi Reges arrogaturi erant, contra Dei
ipsius voluntatem, qui reipsâ eos, punivit qui a-
lienos agros & vineas tulere, ut patet exemplo
Achab & J. zabel 3. Reg. c. 21. Ita SS. Clemens,
Greg. & alii complures. Sentiunt tamen nonnulli,
jus, de quo hic loquitur Samuel, fuisse legitimum,
& ordinatum ad bonum commune, non quidem
absolute, sed relative ad Judæos, qui cum duræ cer-
vicis essent, despoticè gubernandi ac perpetua
quâdam pœnâ mulcandi erant.

Ceteræ difficultates quæ ad alias ejusdem defi-
nitionis partes pertinent, discutientur infra Ar-
ticulo tertio.

Quod spectat ad legis existentiam, hæc certis-
sima est, tum ex sacris Scripturis, in quibus lex ve-
tus & nova recensentur; tum ex omnium Gen-
tium historiis, quæ leges legumque conditores
commemorant; tum ex ipsa peccati natura, quæ
legem legisque transgressionem supponit, *ubi e-
nim non est lex, nec pravariatio*; tum denique
lex generali, qui gentibus etiam immanitate barba-
ris inest, conscientia sensu, quique efficit, ut actio-
nes facinorosas edituræ, tenebras quarant, bonas
verò apertâ luce operentur.

ARTICULUS II.

De causis legis.

Revocandum est quod alibi diximus, causam
à Theologis quadruplicem distingui, effi-
cientem [nimirum, finalem, formalem, & mate-
rialem; materialem porro aliam esse circa quam;
quæ idem est cum objecto; aliam in qua, quæ i-
dem est cum subjecto. Ab hac ultima exordium
ducemus.

Quæres itaque 1. quoddam sit proximum legis
subjectum, an intellectus, an voluntas. Ut solva-
tur questio.

Not. 1. legem considerari posse tum ut est

in legislatore à quo sancitur, tum ut est in subditis, quibus imponitur.

Not. 2. triplicem esse de hac controversia sententiam: alii legem, prout à legislatore fertur, solius esse intellectus; alii eandem solius esse voluntatis; alii demum eam utriusque facultatis esse contendunt. Qua de re.

Dico 1. Lex præsuppositivè pertinet ad intellectum, formaliter verò ad voluntatem.

Prob. 1. pars; Illud præsuppositivè ad intellectum pertinet quod præviā intellectus cognitionem requirit: atqui lex ex parte legislatoris præviā intellectus cognitionem requirit: debet enim legislator varia media, mediocrumque utilitatem, & cum fine proportionem cognoscere Ergo.

Prob. 2. pars. 1. ex Scripturis, quæ legem nomine voluntatis exprimunt. Sic Psalm. 39. *In capite libri scriptum est, ut facerem voluntatem tuam, hoc est legem*, ut ex verbis proximè sequentibus manifestum est: *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Psalm. 102. *Notas fecit vias suas Moysi filiis Israel voluntates suas.* 2. Machab. c. 1. *Dei vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, id est legem ipsius observetis.*

2. Lex est actus imperans honesta, & inhonesta, prohibens. Atqui imperium & prohibitio sunt actus voluntatis: imperare enim est velle ut subditi certa ratione certisque mediis ad assequendum finem urantur; velle autem solius est voluntatis.

Confirm. lex est actus, quo legislator subditos obligat: atqui solus voluntatis actus subditos obligare potest. Eatenus enim legislator subditos obligat, quatenus imperat, præcipit, & vult aliquid fieri vel vetari: atqui non vult aliquid fieri aut vetari per solam intellectus cognitionem. Quantumcunque enim cognoscat aut judicet melius esse ad commune bonum ut hoc fiat, quam istud, nondum censetur legem ferre; sed tunc tantum cum districtè præcipit, ut id, quod bonum judicavit à subditis executioni mandetur. Atque hinc est, quod subditi, dum legibus obtemperant, voluntati Principis obsequi dicuntur; ipse verò Princeps dum legem statuit, his utitur verbis, quæ voluntatis actum arguunt, non verò intellectus: *Sic volo, sic jubeo, &c.*

Obj. 1. Lex Psalm. 4. & 118. sæpe vocatur *lumen super nos signatum, lux, lucerna illuminans*: atqui hæc soli conveniunt intellectui.

R. dist. maj. lex relativè ad hominem, cui imponitur, considerata, est lumen, quod nempe homo sequi debet, C. considerata relativè ad legislatorem, à quo imponitur, subdist. est lumen præsuppositivè, quia multas intellectus cognitiones prærequirit. C. est lumen formaliter, N.

Inst. 1. Lex est formaliter rationis ordinatio ad bonum commune, &c. ex S. Thom. hica. 4. atqui ordinatio rationis pertinet ad intellectum.

Resp. dist. maj. lex est ordinatio rationis, id est ordinatio à ratione directa, seu rationi contentanea, C. id est ordinatio residens in ratione sumptā pro intellectu, N. hæc enim ordinatio nihil aliud est, quam voluntas decernens, ut aliquid fiat, vel omittatur; ergo intellectum pro subjecto habere non potest.

Inst. 2. Si lex nihil aliud si quam voluntas, vel erit voluntas efficax, vel inefficax: neutrum dici potest. Non primum, alioquin divina lex suum semper haberet effectum, cum voluntas Dei efficax semper impletur. Non secundum: si

enim voluntas inefficax sufficiat ad constituendam legem, jam lex non distinguetur à consilio; qui enim consilium alicui dat, vult saltem inefficaciter, ut consilium illud impleatur.

R. neg. min. & dico ad legis constitutionem requiri efficacem voluntatis actum, non quidem de ipsa legis executione, aliās divina lex semper impleatur, ut benè arguit obiectio; sed de subditorum obligatione: hæc autem subditos obligandi voluntas in iis, qui leges condunt, reperitur.

Inst. 3. Si ad legem requiratur voluntas obligandi subditos, nulla erit lex, ubi nulla erit obligandi voluntas, atqui falsum consequens. Si enim Rex aliquis hæresi addictus, post certas pacis conditiones legem ferat, quā Catholicis conscientiae libertas relinquatur, lex ea vera lex censetur: atqui tamen Princeps ille nullam habebit obligandi voluntatem.

R. ad 1. & 2. neg. min. Vel enim Princeps nullam intus habebit præcipiendi intentionem, & tunc lex ejus non erit nisi lex exterior & simulata, cui, si præcisè sumatur, nemo quidem cognoverit, tenebitur obedire: vel habebit intentionem præcipiendi, & tunc reipsa habebit voluntatem obligandi, quia velle præcipere, nihil aliud est, quam velle obligare; sicut velle votum emittere, nihil est aliud, quam velle voto constringi.

Obj. 2. cum juvenis Lex est idea, cui actus nostri conformes esse debent: atqui idea est in intellectu, cum sit forma seu exemplar, cui conformes esse debent voluntatis operationes.

R. ut supra dist. maj. lex in mente subditorum est idea, C. lex ex parte legislatoris, N. Lex enim est imperium decernens aliquid esse faciendum; imperare autem seu velle ut quis ad hoc vel illud faciendum obligetur, ipsius est voluntatis.

Conclusio nostra de legibus positivis, sive Dei sive hominum, præcipue intelligitur an verò lex æterna & naturalis sint etiam voluntatis actus, ambigitur. Certè lex æterna, quam Deus ipse consulere & sequi tenetur, prior videtur omni voluntatis actu; lex verò naturalis, potius est natura ipsa rationalis, quam actus voluntatis aut intellectus.

Dico 2. Lex prout est in subditis, ejusdem est facultatis, cujus est cognitio, & judicium.

Prob. Quia lex prout est in subditis duo videtur importare. 1. cognitionem eorum quæ nobis præcipiuntur. 2. judicium practicum quod hæc nobis exequenda sint: ergo lex, prout in nobis existit, idem habet subjectum quod cognitio & judicium; sive judicium ad intellectum pertineat, ut volunt Peripatetici; sive ad voluntatem, ut recentioribus Philosophis placet.

Quæres 2. quænam sit causa finalis legis, item quæ causa ejus efficiens.

R. causam finalem legis esse bonum commune; efficientem verò eum esse omnem, qui communitati perfectæ præest. Utrumque sequitur ex dictis, sed posterius fusiùs discutiatur, ubi de lege humanâ.

Quæres 3. quænam sit formalis causa ejusdem legis.

R. eam allatâ ejus definitione contineri. Verum circa postremam ejusdem definitionis particulam enascitur quæstio in præsentī tractanda, an scilicet promulgatio legis sit de ejus essentiâ: cui ut satisfiat.

Not. 1. promulgatio legis est intimatio seu declaratio ejusdem, iis facta, à quibus legislator eam adimpleri vult.

Not. 2. legem spectari posse vel in actu primo

primo, prout aptitudinem habet ad obligandum vel in actu secundo, prout reipsa & de facto obligat.

Not. 3. questionem hanc moveri de legibus positivis: lex enim naturalis vel promulgatione non eget, vel per ipsam sui singulis hominum mentibus impressionem satis promulgata esse intelligitur. His positis.

Dico 1. promulgatio essentialis est legi, prout actu & de facto obliganti.

Prob. Illud est essentialis legi prout actu obliganti, sine quo lex nec esse nec concipi potest ut actu obligans, atqui sine promulgatione... Lex enim ut obliget, debet innotescere: atqui lex non innotescit nisi per promulgationem, cum per eam solam eo intimetur modo qui obediendi necessitatem inducit.

Confirm. ex S. Thoma hic art. 4. Lex imponitur per modum regulæ ac mensuræ, cui subditorum actiones conformari debent: atqui essentialis est tali regulæ ut iis innotescat qui eidem se conformare tenentur; quamdiu enim in mente legislatoris subsistit nullius actionis regula esse potest. Huc accedit eritum illud Augustini apud Gratianum, dist. 4. c. 3. *Leges instituuntur, cum promulgantur.*

Prob. 2. Si lex aliqua sine promulgatione obligaret, maximè lex divina, quæ plus per se roboris habet quam quælibet hominum leges: atqui lex omnis divina ante semper promulgata fuit quam obligaret, lex quidem vetus per ministerium Moysis, lex verò nova ope Christi & Apostolorum.

Obj. 1. Illud non est de essentiâ legis quod legem jam constitutam supponit: atqui promulgatio legis supponit eam jam in esse suo constitutam. Lex enim est regula, promulgatio autem est ejusdem applicatio: atqui regulæ applicatio, regulam jam constitutam præsupponit.

R. ad 1. neg. min. Non enim loquimur de lege prout est simpliciter imperium quoddam in mente legislatoris existens, & ex se habens virtutem obligandi quasi in actu primo; sed de eadem prout actu obligat & dirigit, quo sensu essentialiter necessarium est ut iis applicetur, qui per eam dirigi & regulari debent. Unde patet solutio ad 2. lex enim in actu secundo non est solùm regula sed regula prout applicata iis qui eandem sequi debent; ac proinde apud eosdem promulgata, cum non nisi ipsâ promulgatione applicetur.

Obj. 2. Si ad valorem legis necessaria sit ipsius promulgatio, ii solùm ad ejus executionem tenebuntur qui notitiam illius habuerint: atqui falsum consequens. Suppono enim legem à Rege latam, quâ irritetur contractus sine certâ quâdam formalitate factus: atqui contractus ille invalidus erit, etiamsi ab iis factus fuerit qui nullam legis hujus notitiam habuerint. Ergo.

R. neg. maj. Aliud est enim promulgatio legis, aliud ejusdem divulgatio, ut notant post Suarez. l. 3. c. 16. Sal. Suarem Salmanticenses. Divulgatio exigit ut lex per aures singulorum diffundatur; ad promulgationem verò satis est si lex communiter publicata fuerit, adeo ut subditi moraliter in ejus notitiam venire possunt. Divulgatio necessaria non est, tum quia sine eâ lex satis publica esse potest, quod ad rationem legis sufficit: tum quia alioquin leges omnes irritæ fierent, quia moraliter impossibile est ut lex singulis intimetur. Sufficit itaque promulgatio, quâ positâ, lege constringuntur sive qui eam norunt, sive qui ignorant, sed diversis modis. Qui enim contra legem cognitam operantur, formaliter peccant, & ignorantem Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

tiam prætexere non possunt; qui vero legem nesciunt, indigent quidem excusatione, (quod argumento est ipsos aliter obligari lege quam extraneos qui hic excusatione non indigent,) sed excusationem hanc in ipsâ suâ ignorantia, si inculpabilis sit, sufficienter habent. Si tamen lex aliqua contractum irritet, contractus post legem factus non subsistet, quia ignorantia excusat quidem à culpa, sed eos qui ad actum sunt inhabiles, ad eundem habiles non facit. Pariter si lex gratiam aut privilegium aliquod indicat, neutrius participes erunt qui legem hanc ignoraverint: sic qui de baptismo nihil audierunt, ab originali peccato non mundantur, nec vitam æternam obtinent.

Inst. Qui non sit reus transgrediendo legem, non obligatur lege: atqui ex concessis, ii quibus lex proposita non fuit, non fiunt rei eam transgrediendo.

R. neg. maj. Ut quis enim obligetur lege sufficit ut vel actio ejus contra legem facta, eo ipso invalida sit; vel ut gratiam legis executioni alligetur non obtineat, vel demùm ut sit reus materialiter; qui enim nullatenus constringitur lege, his inconvenientibus non subjacet: atqui actio illius qui legem ignorat, non desinit esse invalida si legi repugnet, &c. Ergo lex eos etiam à quibus ignoratur obligat sub aliquo respectu, quatenus nempe & notitiam ejus comparare debent si possunt, & statim ut eam comparaverint, formaliter peccant si contra eam operentur; imò & inutiliter agunt, si contra eam etiam invincibiliter incognitam contrahant, & in aliis casibus materialiter delinquant: tametsi eos non sic obliget, ut peccatum formale vel pœnam incurrant cum ignorantia laborant invincibili. An promulgationis necessitas ad leges etiam Pontificias extendatur, expendam agendo de legibus humanis, ubi etiam de acceptance legum, earumque materiâ differetur.

ARTICULUS III.

De effectibus & conditionibus legis.

Legis effectus hoc versu exprimi possunt.

Præcipit ac prohibet, permittit, punit; honorat.

Ratio est, quia actus qui sub legem cadunt, vel sunt boni, vel mali vel indifferentes. Porro boni si qui necessarij sunt, imperantur; mali vetantur, indifferentes permittuntur, id verò per quod legislator ad legum observationem inducit, est timor pœnæ, & mercedum repromissio.

Ex his legis effectibus alii colligi possunt, atque is imprimis quod lex obliget; quomodo autem, dicemus ubi de lege humana.

Quod spectat ad legis condiciones, ex à Gratiano his exprimuntur verbis: *Erit autem lex c. 2. Dist. honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem loco temporisque conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communitivum utilitate conscripta.* Hæ omnes condiciones penetratâ legis definitione, qualem Articulo primo dedimus, penetrantur, exceptâ ultimâ, cujus occasione quæritur an lex scripturæ mandari debeat. Quâ de re.

Dico 1. Convenientissimum est legem scripturis mandari. Ratio est 1. Quia sic melius, firmitus, ac universalius cognoscitur quid lex

ferat, faciliusque redargui possunt qui eam transgrediuntur. 2. Quia saniores legum conditores eadem scribi voluerunt. Sic Deus ipse in tabulis lapideis, Romani in æreis, Carthaginenses in æburneis, Græci in ligneis leges suas inscripserunt.

Dico 2. Scriptura tamen non est necessaria legis conditio.

Sup. 3. *ges constituuntur, eum sollemniter promulgantur*, quod etiam sine scriptura fieri potest, tum civili, ubi veræ esse leges dicuntur *ea etiam quas sine scripto populus probavit*. Ergo scripta ne sint leges an non scripta, interesse nihil videtur, ait Philosophus 10. *Æthic. c. 9.*

Prob. 2. Illud non est necessaria legis conditio, sine quo lex obligare potest; atqui lex etiam non scripta potest obligare. An enim non obligabitur populus si Princeps mandatum iustum promulgari iusserit, nec voluerit ipsum litteris consignari?

Obji. Lex à consuetudine differt, quod consuetudo sit jus non scriptum; ergo lex debet esse jus scriptum. Prob. ant. tum ex c. 3. dist. 1. ubi lex est constitutio scripta; tum ex Instit. l. 1. tit. 2. §. 3. & 9 ubi *jus scriptum* dicitur *lex*, jus verò non scriptum consuetudo.

Tom. 1. R. 1. apud nos consuetudinem, ut aliquid roboris habeat, scriptam esse debere, ut alibi diximus. Ergo ex hac parte legem inter & consuetudinem nihil est discriminis.

R. 2. legem distinguere à consuetudine, quod hæc usque à statuatur, illa expressa superioris voluntate; unde fit ut consuetudo vel serius vel nunquam scribatur, lex vero statim scribi soleat. Hoc ergo legis & consuetudinis discrimen accidentale est; porro multa sunt quæ ex accidentalibus, non autem ex primariis rerum rationibus in jure à se invicem distinguuntur.

ARTICULUS IV.

De divisione legis.

Lex communiter dividitur in æternam, naturalem, divinam, & humanam, quas leges in Tractatûs decursu sigillatim definiamus.

Quæritur 1. an divisio legitima sit.

Resp. affirmativè cum S. Thom. q. 91. Tot enim admitti debent in præsentî statu leges, quot necessariæ sunt ut foveantur variae relationes seu societates quas habet homo: atqui ut earum relationes foveantur, quatuor opus est legibus modò recensitis. Duplex enim est hominis commercium ac societas, alia quidem hominis cum Deo alia hominis cum homine: atqui duplex hæc societas sine prædictis quatuor legibus foveri non potest.

1. quidem ut foveatur societas hominis cum Deo, necessaria est in Deo lex æterna, & in homine lex naturalis: æterna quidem in Deo, secundum quam velit ut homo nunquam ab ordine aberraret, malum fugiat, bonum amplectatur; naturalis verò in homine, quâ ipsi incrimetur & nota fiat hæc Dei voluntas, quâ item bonum à malo discernat, &c. Cum autem homo non naturalem tantum: sed & supernaturalem communionem cum Deo habeat, necessaria fuit lex supernaturalis, quâ ad finem supra intellectûs & voluntatis suæ vires positum dirigeretur interiùs & exteriùs; & hæc est lex quam divinam vocamus.

2. Ut foveretur hominis cum homine societas, debuit id omne averti quo pax ea perturbari posset. Ergo necessum fuit ut obviam iretur dolis & fraudibus, ut ceteræ contractibus apponerentur conditiones, ut pævaricatores pœnis non arbitrariis punirentur ut imperitum vulgus in casibus obscuris fixâ quâdam ratione gubernaretur: atqui ad hoc necessariae erant humane leges; lex enim naturalis hæc omnia non præscribit modo saltem evidenti & qui ab omnibus percipi facile possit. Ergo.

Quæritur 2. an lex fomitis pro vera lege admitti debeat.

Not. cum Sylvio hîc q. 91. a. 6. Occasionem huic dubio fecerunt hæc Apostoli verba, *Videō aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*. Est enim lex fomitis, juxta S. Thomam, propensio appetitûs sensitivi in ea quæ sensibus placet, etiam repugnante ratione; & hæc propensio dicitur esse in membris, sive quia est in toto homine prout sensitivo; sive quia præsertim se quibusdam in membris exerit; putà iis qui generationi deserviunt. Eadem sensualitas dicitur etiam fomes, quia vitiorum fomentum ac materiam subministrat. His præmissis.

R. legem fomitis non esse veram ac propriè dictam legem. 1. Quia lex est aliquid rationis, seu aliquid rectæ rationi consentaneum: atqui fomes repugnat *legi mentis*, seu rectæ rationi. 2. Quia lex est obligatoria, ita ut peccent qui eam non sequuntur: atqui non peccat qui non sequitur membrorum legem, imo peccat qui eam sequitur.

Quòd si lex sumatur latiùs pro eo quod ad aliquid inducit & inclinat, fomes potest hoc sensu lex dici; quia, ut alibi loquitur S. Thomas, sicut, lex inducit ad bonum faciendum, ita fomes inducit ad peccandum. Verùm hæc legis acceptio admodum impropria est & metaphorica.

Lex à quibusdam adhuc dividitur. 1. in æternam & temporalem. 2. in naturalem & positivam. 3. in divinam & humanam. Verùm hæc divisio eadem est cum præcedenti.

CAPUT SECUNDUM.

De lege æternâ.

Difficile admodum est ut de lege æterna congruè loquamur, quia naturam Dei, cui lex æterna identificatur, non nisi obscure capimus, Veritas tamen quæ circa legem hanc in Scholis proponuntur quæstiones expediemus, qui cum homines sumus finiti & limitati conceptûs, hoc unum exigere à nobis debet quod homines præstare possent.

Not. itaque 1. Per legem æternam non hîc intelligimus legem omnem quam Deus ab æterno sancire voluerit, etiam liberè, aliòqui lex Mosaica esset lex æterna; sed eam intelligimus quæ tam necessaria sit quàm ipse Deus, quæque ipsi inexistere, tamen nulla creatura exteriùs producenda unquam fuisset. Unde lex æterna concipi debet ut actus quo Deus necessariò velit regulari creaturas, si quas è nihilo educere decernat.

Not. 2. legem æternam spectari posse vel in ordine ad creaturas vel in ordine ad Deum ipsum ut enim creatura certis subjacet regulis, sic & Deus summâ quâdam ratione dirigi concipitur à quâ

à qua discedere non potest : sic fieri non potest , ut Deus canem homini præponat , aut hominem justum odio prosequatur. De lege æterna sumpta utroque hoc sensu , sed priori potissimum , nempe in ordine ad creaturas , hic disputamus.

Quæres itaque 1. quid Lex æterna , & an existat.

R. 1. Lex æterna non ineptè definitur à S. August. lib. 22. contra Faustum , c. 27. *Ipsa ratio vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens , perturbari vetans* : vel ut loquitur S. Doctor. I. 1. de lib. arbit. *Ratio quæ justum est ut omnia sint ordinatissima* : seu , quod in idem recidit , Actus divinæ mentis dictans quid sequi aut fugere debeat creatura , cum voluntate eam obligandi.

Prob. In re obtusissimâ ea potest definitio admitti , quæ satis aperit in quo lex æterna cum aliis legibus conveniat , in quo etiam differat tum ab iisdem , tum à nonnullis Dei actibus quibuscum posset confundi : atqui talis est allata definitio. 1. enim explicat id quod lex æterna cum aliis legibus commune habet , id nimirum quod sit actus rectæ rationi conformis , bonum universæ naturæ intendens , eamque in finem suum per legitima media ordinans. 2. explicat id quo lex æterna à cæteris legibus distinguitur. Hæc enim lex , prout est divinæ mentis actus , distinguitur à lege naturali , quæ , quatenus talis , est humanæ mentis modificatio , eaque soli creaturæ rationali competens , cum lex æterna ad creaturas etiam irracionales extendatur , easque suos in fines dirigat. 2. Eadem lex differt tum à lege humana , ut per se evidens est , tum à lege divina positiva , 1. Quia lex omnis positiva multa præcipit quæ ex se necessaria non sunt , ut circumcisionem apud Judæos , & baptismum apud Christianos ; item multa prohibet quæ ex se nihil mali habent , ut certam alimentorum speciem apud Hæbræos , &c. lex verò æterna id solum præcipit quod ex se & necessario bonum est , nec prohibet nisi quod intrinsecè malum est. 2. Quia lex æterna omnino immutabilis est , lex autem positiva non nisi ex Dei voluntate habet ut non mutetur : unde lex vetus abolita est , lex verò nova post finem mundi definit. Denique per eandem definitionem distinguitur lex æterna , sive ab ideis Dei , sive ab ejus providentiâ. Ab ideis quidem , quia ideæ versantur circa res ut repræsentandas , lex verò circa easdem ut gubernandas ; à providentiâ verò , quia providentiâ respicit singulos diversimodè , alia Petrum , alia Paulum ; lex verò respicit universos , quia est commune præceptum. Unde ut benè notat Mag. Gradin , idea Dei hæc vel simili mentis actione exprimitur , *Homo talis esse debet ; lex hoc judicio , Homo id agere debet , id vitare* ; providentiâ verò sic *Huic Gilli homini hoc agendum est , hoc & illo medio*. Haud tamen diffidendum est providentiâ inter & legem æternam plurimum esse affinitatis , quatenus utraque res creatas suos in fines ordinat ; quamquam providentiâ videtur in exequi in tempore , quod lex æterna præscripsit ab æterno.

R. Existit lex æterna.

Prob. 1. Lex æterna ex dictis est constans & necessaria voluntas res omnes suos in fines ordinandi secundum ideas quas Deus mente gerit : atqui hæc voluntas in Deo admitti debet ; vult enim Deus omnia esse ordinatissima , ordinemque in omnibus servari. Hinc Boëtius Deum

sic alloquitur : *O qui perpetuâ mundum ratione gubernas ; & Sap. 3. Attingit à fine ad finem fortiter ; &c.*

Prob. 2. Si non esset in Deo lex æterna , nunquam constare nobis posset de bonitate legum humanarum , quæ ex se & naturâ suâ sunt defectibiles : atqui falsum consequens. Minor patet , prob. maj. Ut de legis ex se defectibilis bonitate constet , debet hæc cum regula & mensura quæ indefectibilis sit comparari , ut videatur an cum ea quadret nec ne : atqui sublatâ lege æternâ nulla præsto esset regula indefectibilis ; imò nulla foret lex naturalis , quia eadem lex in Deo est æterna , naturalis dicitur cum hominum cordibus inscribitur. Ergo.

Quæres 2. an omnia subjaceant legi æternæ. Quæstio est 1. de Deo. 2. de creaturis , tum ratione præditis , tum ratione carentibus.

R. 1. Si certo quodam rigore loqui velis , Deus non subjicitur legi æternæ.

Prob. 1. Lex quælibet est regula vim habens obligandi : atqui Deus nulli potest regulæ subjacere quæ vim habeat illum obligandi. Quod enim obligat , superius est ei qui obligatur : atqui lex æterna non est aliquid Deo superius , quia est quid realiter idem cum Deo ; ergo.

Prob. 2. Lex regorose sumpta est regula quæ respicit aptos in finem dirigi , & in actionibus suis ex se suaque natura defectibiles ; quod enim est de re prorsus invariabili , dici quidem potest exemplar & idea , non verò propriè præceptum & regula : atqui nec de Deo , nec de divina voluntate dici potest quod ab alio dirigi possint in finem suum , multò minùs quod sint defectibiles ; ergo.

Prob. 3. Quæ subjiciuntur æternæ legi , Dei quoque gubernationi subjiciuntur ; lex enim est ratio gubernationis rerum : atqui nec Deus ; nec ejus attributa concipi possunt quasi ulli gubernationi subjecta ; ergo.

Prob. 4. Si Deus æternæ legi subiceretur , profectò legi æternæ jam esistenti , jam latæ , jam obliganti : atqui nec concipitur lex ante Deum existens nec ab alio lata , nec consequenter obligans ; ergo.

R. 2. Impropiè saltem dici potest quod Deus legi æternæ subjaceat.

Prob. Qui seipsum negare non potest , qui semper agit secundum id quod est , qui semper sequitur eam agendi rationem quæ attributorum suorum characterem præ se ferat , ille aliquo sensu legem sequi dici potest , legem , inquam , sibi non superiorem , sed sibi perfectè identificatam : atqui Deus Potest ergo Deus ad extra agere vel non ; sed si agat , in eo gloriam reponit suam ut operetur secundum id quod ipse est.

Obj. Qui tenetur non mentiri , stare promissis suis , & justis in bono perseverantibus gloriam rependere , ille subjacet propriè legi ; subjacet enim sicut & ipse homo : atqui Deus tenetur non mentiri &c.

R. dist. Qui tenetur propter aliquam legem Superioris obligantem , quæ ipsi imperet , C qui tenetur propter suæ voluntatis perfectionem , N.

Dici itaque potest quod Deus non sit sine lege , quia ipsa voluntatis ejus rectitudo , quia ipse sibi met sua lex est , sed minùs propriè legi subjici diceretur , quia nec Superiorem habet , nec deficere potest.

R. 3. Creaturæ , sive , ut dicunt alii , contingentia tum naturalia , id est irrationalia , tum libera legi subjacent æternæ.

Prob. 1. pars. contingentia naturalia ea sunt quæ nec cogitatione pollent , nec libertatis usu fruuntur : atqui hujusmodi creaturæ legi æternæ subjacent. Et

enim legi subjacent æternæ, quibus Deus certos præscripsit limites, extra quæ non feruntur, quæ faciunt verbum Dei, id est voluntatem ejus quæ Deo cum timore obsequuntur: atqui hæc omnia præstant creaturæ irrationales ex Scripturâ. Psalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.* Proverb. 8. *Quando mari circumdabat terminum suum & legem ponebat aquis ne transirent fines suos.* Baruch. 3. *Qui emittit lumen, & vadit; & vocat illud, & obedit illi in tremore.* Job. 38. *Dixi Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Ergo.

Nota creaturam legi æternæ duplici modo subjacere posse, vel ut est directiva vel ut est præceptiva. Lex ut præceptiva supponit subjectum præcepti capax, id est quod & præceptum intelligere valeat & ipsum exequi ex rationis dictamine; lex verò ut directiva non exigit subjectum quod directionem intelligat, sed quod dirigi possit. Porro creatura etiam sensu destituta dirigi potest, & de facto dirigitur seu per quandam impressionem sibi à Deo inditam, seu per ipsum Deum immediatè; ergo.

Confirm. ex D. Thoma. Lex æterna est ratio divinæ gubernationis; ergo quæcunque gubernationi divinæ subduntur, ea legi æternæ subjici necesse est: atqui res omnes sive rationales sint sive non, divinæ subjacent gubernationi. Ea enim divinæ subjacent gubernationi, quæ Deus impressione continuâ in suos fines movet & regit: atqui Deus omnia in fines suos regit & movet, cum à sese ipsis modo ordinatissimo moveri non possint; ergo.

Prob. 2. pars. nempe quod contingentia libera subsint æternæ legi, non solum prout est directiva, sed etiam prout est obligatoria. Probatur, inquam: Contingentia libera sunt actiones humanæ morales; atqui actiones morales æternæ legi subjiciuntur. Triplicis enim generis distinguuntur actiones morales, aliæ bonæ, aliæ indifferentes, aliæ malæ atqui nullæ ex iis divinæ legi subtrahuntur. Non bonæ: quæ enim ex Dei directione & motu fiunt, quæ ideo formaliter bonæ sunt, quia legi æternæ sunt conformes; quæ à lege æternâ necessariò præcipiuntur, eæ actiones æternæ legi subjacent: atqui actiones bonæ ex Dei directione & impulsu fiunt, & ideo bonæ sunt, quia cum lege æternâ congruunt sive immediatè, mediatè. Non actiones indifferentes, seu, ut hîc debet intelligi, eæ quæ non cadunt sub præceptum. Quæ enim actiones ex hypothesi quod fiant, rectè & propter legitimum finem fieri præcipiuntur, & è contrariò prohibentur ad malum referri finem, eæ quoque à lege æternâ reguntur & ordinantur: atqui tales sunt actiones de quibus loquimur; unde si non cadunt sub præceptum quoad substantiam seu quoad exercitium, quatenus omitti possunt, vel non omitti, cadunt sub præceptum æternæ legis. 1. quatenus tali vel tali modo fieri debent. 2. quatenus non debent contemni 3. quia parati esse debemus ad eas eliciendas prout vel gloria Dei, vel salus nostra postulaverit. Non demum malæ. 1. quia eæ omnes æternâ lege prohibentur. 2. quia eæ actiones multum cum æterna lege relationis habent, propter quas dum peccator voluntatem Dei jubentem fugit, incidit in voluntatem ejus justissimè punientem: atqui... Unde S. August. de Angelis apostatis ait: *Refugientes ejus bonitatem quæ beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere iudicium, per quod miserrimi effecti sunt.*

Et Lib. 5. Conf. c. 2. *Fugerunt ut non viderent te videntem se, atque excacati in te offenderent... subtrahentes se lenitati tuæ, offendentes in rectitudinem tuam, & cadentes in asperitatem.* Huc etiam attinet quod ibidem habet S. Doctor, Lib. 1. c. 12. *Iussisti Domine & sic est, ut pœna sua sibi sit omnis inordinatus animus.*

Dices: Si res ita sit, Beati in cœlis, & in inferis reprobi legi æternæ subjacent: atqui falsum consequens. Si enim soli subjiciuntur legi æternæ, qui meriti demeritique capaces sunt: atqui nec Sancti in cœlis merendi, nec reprobi in inferis demerendi capaces sunt.

R. ad 1. neg. min. Sentiunt enim Beati id omne quod agunt divinæ rationi plenè esse consentaneum, & contrarium experiuntur reprobi; ergo utrique divinæ legi subjacent.

Ad 2. neg. maj. Ex eo enim quod Sancti & reprobi nec meriti nec demeriti capaces sint, sequitur quidem eos aliter æternæ legi subjacere quàm eidem subjaceant viatores, id est non liberè: at non inde colligendum est eos legi huic omninò subtrahi; sed potius eos legi huic necessariò conformes esse aut diffformes. An autem plena sit & in eluctuabilis hæc necessitas, alibi expendunt Doctores.

R. 4. Lex æterna non est propriè dicta lex respectu creaturæ irrationalis.

Prob. Lex quæ præcipuum circa creaturas irrationales effectum suum non potest sortiri, non est lex verè & propriè dicta: atqui lex æterna... Quippe præcipuum legis effectus est vis obligandi: atqui lex æterna non habet vim obligandi creaturas irrationales. Ea enim obligari non possunt, quæ nec legem cognoscunt, nec materialiter etiam peccant contra legem agendo: atqui tales sunt creaturæ sensûs expertes; ergo.

Confir. ex S. Paulo, qui 1. Cor. 9. postquam hanc retulit legem, *Non ligabis os bovis trituranti,* addit: *Nunquid de bobus cura est Deo?* Atqui cura illa quam Deus de bobus non habere dicitur, optimè cum glossâ intelligi potest de cura legis lativæ: non enim intelligi potest textus ille, quasi qui providentiam ad boves extendi neget; hæc enim non ad boves modò extenditur, sed & ad volatilia cœli, quæ, ut dicitur Matth. 6. à Patre cœlesti pascuntur; ergo.

Quæres 3. an lex æterna sit vera & propriè dicta lex.

R. legem hanc semper fuisse veram legem saltem in actu primo.

Prob. Lex in genere definitur, Præceptum justum stabile ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis; vel etiam cum S. Thomâ, *Rationis ordinatio* &c. atqui hæc definitio legi æternæ competit. 1. est præceptum justum, seu ordinatio rationis. Quæ enim decernit quid agendum sit, aut omittendum ut creaturæ ad suum finem perveniant: ea meritò dicitur præceptum justum: atqui lex æterna decernit... 2. ad bonum commune. Commune enim universi bonum est pax & ordo, qui ordo cum ex S. August. sit *parium dispariumque sua cuique tribuens dispositio*, efficit ut unaquæque res suo sit in situ: atqui lex æterna communi illi rerum omniū paci studet. 3. ab eo qui curam habet communitatis, Deo nempe, qui & rerum creator est, & earum gubernator, resque omnes ad fines sibi convenientes dirigit & movet; ergo.

Confirm. Si quid deesset legi æternæ quominus esset vera lex, maximè promulgatio; atqui promulgatio quæ est essentialis legi in actu primo spectata, reperi-

reperitur in lege æterna; hæc enim promulgatio, est tantum possibilis, non autem actualis: atqui lex æterna semper promulgari potuit, quia semper possibles fuerunt creaturæ, pro tempore quidem, non pro æternitate, quia repugnat creatura æterna.

Quia tamen lex æterna ante creaturarum existentiam verè & strictè obligans non fuit, cum nihil esset ad extra, quod eà obligaretur, palam est rationem plenam & completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cum existerent creaturæ quibus inimata fuit ac promulgata, aut saltem, quæ impressione ipsius ordinari ac moveri cœperunt.

Quæres 4. an lex æterna sit omnibus nota.

R. 1. legem æternam in seipsa sumptam viatoribus perfectè notam non esse. Lex enim æterna secundum se sumpta est ipsa Dei ratio, est ipse Deus: atqui ipsa Dei essentia viatoribus perfectè cognita non est; eorum enim respectu Deus habitat lucem inaccessibilem.

R. 2. legem æternam aliquo modo in effectibus suis, puta cognitione veritatum, vel eorum, quæ fieri postulat ordo, dici posse omnibus notam.

Prob. 1. Illud omnibus notum dici potest, cuius ipse conscientia sensus jugiter admonet: atqui de lege æterna jugiter homines monet ipse conscientia sensus. Quippe ex Apost. 2. hominem accusant aut descendunt propria ejus cogitationes, sive conscientia, prout vel benè, vel malè se gessit: atqui non alia de causâ advertit homo se malè vel benè egisse, quam quia moneatur interiùs hoc vel illud rectè & æternæ rationis dictamini congruere vel adversari, quod dictamen ab ipsa lege æternâ dimanat, ergo.

Prob. 2. Ea lex dici potest omnibus nota, quæ in omnibus per imperfectam sui communicationem reperitur: atqui lex æterna Ea quippe est ipsa veritas incommutabilis: atqui veritas incommutabilis in omnibus reperitur per imperfectam sui communicationem; nullus enim est, qui veritatem saltem secundum communissima morum principia non intelligat, v.g. quod bonum agendum sit, & malum vitandum. Hinc S. August. q. 67. in Exod. *Legem hanc, inquit, consulunt omnes pia mentes, ut, quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, secundum quod illâ incommutabili veritate perceperint.*

Quæres 5. utrum lex humana ab æterna derivetur.

Nota. Lex quælibet à lege æternâ duobus modis derivari potest. 1. formaliter. 2. virtualiter. Ea lex ab æterna derivatur formaliter, quæ præcipit aut vetat id ipsum, quod jam antea lex æterna præcipiebat aut vetabat, v. g. mendacium, furtum; unde lex omnis humana non purè humana, sed quæ præcipit aliquid essentialiter bonum, aut vetat aliquid essentialiter malum, ab æterna formaliter derivatur. Tunc verò lex ab æterna lege derivatur virtualiter, cum consideratur vel ratione authoritatis, per quam posita est, quæ authoritas venit à Deo, in quo est lex æterna; vel ratione veritatis & æquitatis suæ, quam participat ex veritate & æquitate, quæ est in lege æterna. His positis.

R. 1. Lex humana derivatur à lege æterna, saltem virtualiter.

Prob. Tunc lex dicitur à lege æterna virtualiter derivari, quando & potestas obligandi quæ est in lege, & ipsius æquitas, à Deo ejusque lege æterna dimanant: atqui omnis legum potestas, earundem justitia & æquitas, à Deo & æternâ ejus lege dimanant. 1. quidem potestas seu leges

ferendi, seu per leges obligandi est à Deo.

Tum quia ut habetur Rom. 3. *Non est potestas nisi à Deo*; tum quia hæc potestas in se justa est, ac proinde fluit à lege æternâ, quæ est justitiæ totius fons & origo. 2. humanæ legis æquitas est quoque à lege æterna. Ab ea enim lege fluit humanæ legis æquitas, quæ est justitiæ cuiusvis legis fons, regula, & mensura: atqui lex æterna fons est, regula & mensura justitiæ cuiusvis legis humanæ. Earum quippe legum regula & fons est lex æterna, quæ ideo justæ sunt, quia judicant secundum incommutabile æternæ legis præscriptum, quarum tota bonitas in eo est, quod faciunt, jubeant aut verent secundum quod in illa incommutabili veritate perceperint: atqui ex S. August. leges temporales ideo justæ sunt, quia in iudiciis suis sequuntur incommutabile legis æternæ præscriptum; earumque tota bonitas in eo est, quod faciunt, jubeant, aut verent secundum quod in illa incommutabili veritate perceperint. *Simul etiam, ait S. Aug. L. 1. de lib. arb. c. 6. te videre arbitror in illâ temporali lege nihil esse justum atque legitimum, quod non ex hac æterna sibi homines derivaverint.* Idem dicit q. 67. in Exod. supra; ergo.

Utramque hanc rationem involvit brevis iste textus: *Per merces regnant* id est à me suam habent auctoritatem & potentiam leges condendi: *& legum conditores justâ decernunt*, id est in tantum justâ præcipiunt, in quantum legi meæ sese confirmant.

R. 2. Lex humana, quatenus humana, seu prout vetans aliqua quæ ex se mala non sunt, non derivatur ab æterna lege formaliter.

Prob. Ut lex humana quâ talis derivaretur à lege æternâ formaliter, necesse foret, ut lex æterna jam præcepisset aut vetuisset, quod vetat aut præcipit lex humana ut humana, atqui lex æterna non præcipit. ... Idem enim sit iudicium de qualibet lege humanâ, ac de ea, quæ vel tale tributum præcipit à subditis reddi, vel vetat extra regnum transvehi pecuniam: atqui lex æterna neutrum præcipit aut vetuit, alioqui utrumque esset peccatum, saltem certo tempore, etiam independentè à lege Principis, quod falsum est; ergo.

Dico 1. Jam vetita est per legem æternam hæc argenti transportatio; ergo.

Prob. anteced. Nam ideo vetatur à Principe, quia tali tempore noxia foret subditis, aut etiam injusta: atqui lex æterna vetat id, quod injustum est aut noxium, saltem pro eo tempore, pro quo est noxium; ergo.

R. dist. Vetita est consequenter ad legem positivam Principum, quia Deus voluit ab æterno. subditos parere potestati legitimæ nihil injustum exigenti, C. vetita erat antecedenter, subd. ex hypothesi, quod tunc injusta & per se noxia futura esset, C. si solum futura erat indifferens, & ideo mala, quia prohibita, N. Potest autem res indifferens aut minus bona vel præcipi vel vetari à Principibus, eaque tunc ideo mala est, quia prohibita: non enim semper id vetant, quod in se noxium est, sed illud etiam, unde nonnihil mali imminere putant, quod quidem malum quandoque non contingeret etiam si nullam ferrent legem.

Dico 2. Si lex humana derivaretur ab æterna, obligaret jure divino, non humano solum: atqui falsum consequens.

R. 1. neg. sequelam: ex enim solum leges jure divino obligant, quas Deus per se & immediatè tulit.

R. 2. dist. maj. Obligarent jure divino mediatè, quæ-

Provid. 8.

Provid. 8.

quatenus potestas eas condendi, & per eas obligandi venit à Deo, C. immediatè, N. itaque leges humanæ quatenus tales obligant immediatè, quia feruntur ab hominibus, à quibus si non ferrentur, nihil circa eas esset obligationis, quia supponitur Deum eas per se non tulisse: obligant tamen mediatè ex parte Dei, quia, qui eas ferunt, hanc à Deo potestatem recepere. Idem de Lege Moisaicâ, dici non potest, hæc enim etsi ab homine promulgata fuerit, à Deo immediate sancta est.

Dices 3. Si leges humanæ deriventur ab æternâ, vel ut ejus conclusiones, vel ut ejus determinationes: atqui neutrum potest dici. Neque enim cognoscimus vel connexionem, quam habet lex humana cum æternâ, vel quando lex æterna determinari possit.

R. neg. min. Ex legibus humanis quædam ab æternâ lege derivantur ut conclusiones ab eâ elicite, ut lex, quâ Princeps fornicationem vetat; nisi dicere malis legem talem non tam in æternâ lege contineri ut conclusionem, quàm ut principium. Aliæ verò ab eâ dimanant ut ejus determinationes, ut lex quâ hanc vel illam in fornicatores pœnam decernit legislator, si enim lex æterna supplicium jubet, at non certè supplicii genus.

Quæres 6. An etiam dici possit quòd lex naturalis ab æternâ derivetur.

Nota legem naturalem sumi posse, vel pro judicio seu dictamine rectæ rationis moventis hoc vel illud esse faciendum; vel pro aliquo, quod concipiatur antecedere judicium illud, sive sit ipsa rerum natura, sive aliquid aliud.

R. 1. Lex naturalis priori sensu sumpta, derivatur à lege æternâ.

Prob. Duplici modo potest lex una ab æternâ lege derivari, formaliter, & virtualiter, ut notatum est: atqui lex naturalis utroque modo ab æternâ lege derivatur. 1. quidem formaliter, quatenus vetat id, quod vetat lex æterna, v. g. homicidium, furtum, & similia; hæc enim licet jam in se mala, non desinunt ab æternâ lege prohiberi, imò necessariò prohibentur, quia jam mala sunt; unde ut in hoc casu lex naturalis ab æternâ formaliter derivetur, satis est, ut hujusmodi mala utraque lege necessariò prohibeantur. 2. virtualiter quia quidquid habet justæ lex naturalis, quidquid roboris ad obligandum, hoc habet à lege æternâ, quæ est lex per essentiam.

R. 2. Si lex naturalis sumatur pro aliquo antecedente dictamen rationis, putà pro ipsâ rerum natura, non derivatur à lege æterna. Ita Gamach. Grandin, &c.

Prob. illud non derivatur à lege æterna, quod antecedit id omne, in quo consistere potest lex æterna: atqui lex naturalis sumpta pro ipsâ v. g. rerum natura, pro relatione & habitudine terminorum, qui exigunt essentialiter hoc vel illo modo disponi, antecedit id omne in quo lex æterna potest consistere. Nam lex æterna vel est actus intellectus increati, vel actus voluntatis. atqui utrumque hunc actum antecedit natura rerum. Nam etiamsi Deus per impossibile nec vellet, nec intelligeret, bonum esset reddere unicuique quod suum est, malum verò alteri nocere; hæc enim ex se, suâque naturâ bona sunt vel mala, alioqui non necessariò præciperentur à Deo, sed liberè, ac proinde odium Dei potuisset esse mediû ad ejus possessionem, quia Deus odium sui, utpotè ex natura rei non malum, sed indifferens ad bonum vel malum, præcipere potuisset, quod repugnat. Adde quòd inde se-

queretur nullam esse æternam legem nisi eo sensu quo Lex Moisaica dici potest æterna, quod admitti nequit. Ergo.

CAPUT TERTIUM.

De lege naturali.

ARTICULUS. I.

An sit & quid sit.

Lex naturalis concipitur ut radius quidam legis æternæ, hominum animis impressus ordinem servari jubens, perturbari verans: unde à multis dicitur, dictamen rationis ad bonum movens, à malo avocans, seu præscribens, quid agendum sit, quid fugiendum: vel, Rationis ordinatio in bonum ab authore naturæ nobis impræssa.

Dico: Existit lex naturalis omnium mentibus ingenta.

Prob. 1. ex Script. Illa lex in nobis existit, ad quam Deus hominem officii sui monens, eum revocat, tanquam ad interius tribunal judicio ferendo idoneum; quam vult nos sequi ut actuum nostrorum regulam; quæ hominem vel absolvit vel damnat, nullum vanis ejus excusationibus locum faciendo: atqui Deus hominem revocat ad legem naturalem, &c. Isaia 6. *Redite prævaricatores ad cor.* Luc 19. *De ore tuo te judico serve nequam,* id est prout te judicat cor tuum. Matth. 7. *Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, facite illis.* Inde est, quòd Apostolus Gentiles, qui legem scriptam non habebant, ex eo condemnet quòd legem, quam in cordibus scriptam gerebant, neglexerint. *Cum gentes,* inquit, *quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus.*

Probari 2. posset eadem veritas, non solum ex Patribus, sed & Ethnicorum testimonio: verum in re tam evidenti sufficiat adduxisse S. Augustinum. Sic ille, lib. 2. Confess. n. 9. *Furtum certe punit lex tua, Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur aquo animo furem patitur?* Idem in Psalm. 57. docet hanc in cordibus nostris Creatoris manu scriptam esse veritatem, *Quod tibi fieri non vis, ne facias alteri.* Hoc, inquit, & antequàm lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset, unde judicarentur & quibus lex non esset data: sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur, scriptum est & in tabulis, quod in cordibus non legébant. non enim scriptum non habebant, sed legere nolebant. Unde juxta S. Doctorem, si non esset lex naturalis, non esset, unde judicarentur aut damnarentur impii; ii quippe vel bonum fugiendo, vel non deviando à malo, id efficerent quod nulla inclinatione, nulloque impulsu sibi constaret omitti aut fieri debere: atqui est, unde justissimè judicentur impii, & justissime damnentur; ergo &c. Plura videris apud Feu, t. 2. p. 7.

Prob. 3. Deus homini non deest in necessariis, neque minùs ei providet quàm animantibus brutis: atqui Deus brutis ipsis instinctum & impressiones indidit, quibus suos fines dirigantur; ergo à fortiori dedit homini legem eidem longè magis necessariam quàm brutis quàm suum ad finem se dirigeret: hæc autem lex naturalis vocatur ergo.

Dices:

Dices : Si adulterium & similia naturali lege prohiberentur, Deus ea non prohibuisset lege positivâ, cum nihil frustra faciat : atqui tamen hæc positivâ Dei lege prohibita sunt.

R. neg. maj. Inanis enim non est lex positiva, quia per eam legerunt homines in tabulis, quod in cordibus... legere volebant, ut supra agebat S. August. Adde quod homines ad legis naturalis transgressionem prout, poenarum metu coerceri debuerint ; has autem poenas in specie non lex naturalis sed positiva præscribit.

Inst. Saltem necesse non erat certæ Adæ leges, v. g. de non comedendo fructu verito imponerentur ; is enim in lege naturali id omne quod officii sui erat legere potuisset.

R. legem hanc Adæ fuisse impostam, ut commendaretur ejus obedientia, ut majori merito locus fieret, ut disceret creatura rationalis utile sibi esse non suam sed ejus à quo creata est facere voluntatem. Ita S. August. Lib. 14. de Civ. Dei cap. 12. & 23. Præterea quis neget iis legibus, quarum cognitio à naturâ homini indita est alias à Deo super addi posse quibus summum quo in creaturas suas pollet, dominium exhibeat ?

Quod spectat ad essentiam legis naturalis, mirum est, quanta quàmque futilis sit eâ de re Theologos inter discrepatio. Alii legem naturalem reponunt in iis ipsis actibus, quibus Deus aliquid præcipit aut prohibet. Alii docent legem hanc esse ipsammet naturam rationalem secundum se, quatenus ratione essentiae suæ talis est, ut ex actionibus nostris quædam ei moraliter conveniant, & sic honestæ sint ; quædam verò ei repugnent, & sic sint malæ. Ita Vasquez disp. 15. c. 3. & Maratus disp. 2. sect. 2. Alii legem naturalem reponunt in habitu congenito, qui ipsum est lumen intellectuale prout in actu primo spectatur, & est vis discernendi ea, quæ moraliter turpia sunt & honesta. Ita Alensis 3. p. q. 27. & S. Bonaventura in 2. dist. 39. a. 2. Alii demum legem hanc reponunt in actu seu simpliciter ostendente quid bonum aut malum sit, ut volunt Gabriel & Almainus, seu non simpliciter ostensivo sed verè præceptivo, ut Thomistis placet. Nos rem, quæ per hujusmodi disputationes obscurior efficitur, paucis expediemus.

Dico itaque. Lex naturalis in actu primo, ac velut in genere habitus spectata ; est vis à Deo menti creatæ impressa, imperativè dictans, seu potius nata dictare quid sit faciendum vel omitendum ut consentaneum aut dissentaneum legi æternæ. Eadem verò lex in actu secundo spectata, est actuale dictamen præcipiens quid hîc & nunc fieri debeat aut omitti &c.

Prob. Illa sufficiens est legis naturalis definitio, quæ essentiam ejus per genus & differentiam propriam exprimit : atqui talis est nostra definitio. Per eam enim lex naturalis convenit cum cæteris legibus, quæ etiam præcipiendo dictant, quid faciendum sit, aut fugiendum : per eandem verò hæc ipsa lex à quibusvis legibus distinguitur. Et quidem 1. à lege æternâ, quæ Deo inexistit, cum lex naturalis, utpote mentibus creatis impressa, eadem habeat pro subjecto, & consistat in impressione, quæ est æternæ legis participatio, quæ proinde ab eâ distinguitur ut effectus à causâ, & rivulus à fonte. 2. à legibus positivis, sive Dei, sive hominum ; tum quia hujusmodi leges non sunt menti inditæ à naturâ, sed quasi adventitiæ aut extrinsecæ ; tum quia leges positivæ multa præcipiunt aut prohibent quæ ex naturâ rei nec conveniunt æternæ legi, nec ab eâ discrepant.

Obj. 1. Lex naturalis est unum & idem cum lege æternâ ; ergo. Prob. ant. Lex, quæ omnes habet legis æternæ proprietates, non distinguitur à lege æternâ : atqui lex naturalis habet... Lex enim quæ est lex ipsius Dei, quæ est cœlestis, sancta, & invariabilis, habet omnes divinæ legis proprietates : atqui lex naturalis est lex Dei, ex August. Lib. 2. Confess. c. 4. sancta est & cœlestis, ex Lactantio, Lib. 2. Instit. c. 8. denique invariabilis est ex omnium confesso : quæ enim prohibet aut præcipit, semper mala sunt, ut fornicatio ; aut semper & necessario bona, ut reddere unicuique quod suum est.

R. ad 1. neg. ant. Lex enim naturalis est vis, seu motio & impressio nobis indita : atqui hæc motio à lege æternâ dimanat ; ergo ipsius est effectus. Ad 2. neg. min. Ad 3. dist. Lex naturalis dicitur lex Dei quia à Deo dimanat ; dicitur etiam sancta & cœlestis objectivè, quia id, quod præcipitur lege naturali, idem est, quod præcipitur lege æternâ, C. lex naturalis est, sancta & cœlestis per essentiam, & subjectivè. N.

Obj. 2. positâ nostrâ definitione decendum erit legem naturalem consistere in dictamine, quo non solum ostenditur, quid boni sit aut mali, sed verè præcipitur ut unum fiat, alio neglecto : atqui falsum consequens.

R. neg. min. 1. quia lex naturalis est vera lex : porro lex vera non solum ostendit quid fieri debeat, sed & illud quoque fieri præcipit. 2. quia lex naturalis est quædam legis æternæ participatio, ut docet S. Thomas hîc q. 91. a. 2. atqui lex æterna non est ostensiva solum, sed verè præceptiva ; ergo.

Inst. Si lex naturalis verum includat præceptum, vel præceptum illud erit hominis ad alium hominem ; vel hominis ejusdem ad seipsum ; vel Dei ad hominem : atqui nullum ex his dici potest. Non primum, quia præceptum hominis ad hominem est lex humana, non naturalis. Non secundum, quia præceptum est superioris ad subditum : idem porro respectu sui superior & inferior esse non potest. Non tertium, præceptum enim Dei ad hominem pertineret ad legem æternam : lex autem æterna distinguitur à lege naturali, ut supra fatebantur.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico præceptum quod in lege naturali includitur, esse præceptum quo Deus dicta homini, ut legi æternæ se conformet, v. g. colendo parentes, nemini damnum inferendo &c. unde præceptum illud ex parte Dei est lex æterna, & se habet ut quod, ex parte verò hominis est lex naturalis & se habet ut quo ; non quidem ut quo homo sibi metipso præcipit, sed ut quo Deus homini præcipit. Unde duo sequuntur. 1. legem æternam & naturalem à se distingui. 2. legem naturalem legitimo sensu dici posse præceptivam.

Non desunt tamen Theologi qui contrarium sentiant ; & ii fatentur quidem legem omnem, prout est in superiore, esse præceptivam, non verò prout est in subdito, quia tunc, inquit, potius est indicativa præcepti à superiore lati, quàm verè præceptiva : porro lex naturalis formaliter sumpta, consideratur tantum prout est in inferiore ; ergo necesse non est ut sit præceptiva. Hæc expositio admitti potest, tuncque ex assertione nostrâ tollenda erit vox imperativè.

Quæres, an & quomodo distinguantur lex naturalis, conscientia, & sinteresis.

R. Hæc tria à Theologis distingui solent. 1. quia conscientia potest esse erronea, non autem lex naturalis,

naturalis; quia lex eo ipso quo lex est, errori obnoxia esse nequit. 2. quia lex naturalis, sicut & quælibet alia, non respicit, nisi ea, quæ faciendæ sunt; conscientia verò non solum est de futuris & præsentibus, sed & etiam de præteritis: unde eos, qui malè egerunt, remordet & accusat conscientia. 3. quia conscientia spectat, ea quæ in particulari seu hic & nunc agenda sunt, lex verò naturalis est universalis regula, quæ præscribit, quid agendum sit aut vitandum in communi: quamquam non video cur negari possit hoc vel illud homicidium in specie per naturæ legem prohiberi. Differt etiam synderesis à lege naturali, quòd hæc ordinem dicat ad legislatorem, non verò synderesis, quæ concipitur tanquam generalis primorum benè vivendi principiorum cognitio absque alia ulla relatione. Hæc discrimina, quæ satis metaphysica sunt, non impediunt, quominus lex naturæ, synderesis, & conscientia sæpe confundentur. Sic synderesis, à S. Basilio vocatur lex naturalis scilicet. Sic Apostolus, Rom. 6. legem in cordibus gentium scriptam esse probat ex testimonio, quod iisdem perhibet conscientia.

ARTICULUS II.

Quæ præcipiantur lege naturali.

Alias legis naturalis causas omittimus. quia nihil habent difficultatis: constat enim efficientem legis hujus causam esse Deum; finalem verò esse ipsum, tum cujuslibet sigillatim hominis, tum totius humani generis bonum, quod prosperè succedet, si privatus quilibet legem sibi ab Authore naturæ inditam sequatur. Loquimur de causa materiali, seu de his, quæ naturali lege præcipiuntur. Hic porro triplex moveretur difficultas: prima est de principiis, secunda de virtutibus, tertia de virtutum modo. Quæ ut distinctius solvatur, sit

SECTIO I.

Quanam præcepta sint de lege naturæ.

Not. 1. multas esse propositiones practicas. seu præcepta ad mores spectantia: alia enim spectant cultum Deo debitum, alia pietatem parentibus exhibendam &c. Docent porro Theologi, sicut unum est in speculativis principium à quo cætera fluunt, putà istud *Impossibile est idem esse & non esse*; aut istud, *Quidquid in ideâ clarâ &c.* sic & in practicis unum esse generale principium ad quod alia omnia reducuntur, & à quo dimanant; hoc autem principium illud esse volunt, *Declina à malo & fac bonum*: tum quia per se nullum est eo universalius à quo dependeat; tum quia ab eo derivantur omnia principia quibus homo indigere potest, sive prout est animal, sive prout est rationalis. Ut enim est animal, tenetur tum ad sui conservationem tum ad speciei suæ propagationem, nisi quid melius obstat: ut autem est quid rationale, tenetur ad certam five cum Deo, five cum aliis hominibus societatem per variarum virtutum exercitia: atqui omnia hæc hominis officia inde facillè colligi possunt, quod bonum expetendum sit, malum verò respuendum; ergo.

Not. 2. inter principia quibus homo practicè dirigi potest, alia esse primaria, alia verò secundaria. Primaria ea sunt quæ cuivis attendenti facillè innotescunt, & ex sola terminorum notitia intelliguntur & approbantur: tale est istud, Quod-

tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Secundaria ea sunt, quæ ex primariis colliguntur, sive admodum evidenter, sive non ita evidenter; sive per unam, sive per plures consequentias. Sic ex hoc principio, Alteri ne feceris, quod tibi factum doleas, evidenter inferet unusquisque; ergo non ita facillè colliget, ergo ne divitibus quidem danda est pecunia ad usuram. His præmissis quaritur, quænam principia practica sint de jure naturali, an primaria solum, an etiam secundaria.

Dico: Non tantum prima principia practica per se nota, sed conclusiones etiam omnes, quæ ab iis necessariò derivantur, sunt totidem legis naturalis præcepta: unde non solum præcepta Decalogi (excepto tertio de Sabbati sanctificatione, quod quantum ad determinationem temporis, est legis divinæ positivæ) sed alia benè multa pertinent ad legem naturalem.

Prob. 1. Ea sunt vera legis naturalis præcepta, ad quæ ex natura rei obligamur, & independentè à quacunque lege positiva: atqui non modò ad ea, quæ primà propositione practica continentur, sed & ad ea etiam quæ aliis propositionibus ab ista necessariò deductis continentur, obligamur ex natura rei, & independentè à quacunque lege positiva. Si enim ad ea non obligaremur ex natura rei, atque ex ipsa creaturæ rationalis constitutione, sed solum per liberam Dei vel hominis voluntatem, sublata vel mutata hac voluntate possemus obligari ad oppositum: atqui implicat hominem obligari posse ad aliquid oppositum conclusioni quæ è primariis juris naturalis propositionibus necessariò colligitur: alias enim conclusio hæc & necessariò sequeretur à lege naturali. & simul liberè: necessariò quidem, ut supponimus; liberè verò, quia alia planè opposita colligi aut saltem practicè teneri possent; ergo.

Prob. 2. Ideo conclusiones magis remotæ non essent de lege naturali, quia per discursum eliciuntur ab aliis; atqui hæc ratio nulla est. Ad obligationem enim legis impertinens est quòd ea percipiatur per discursum sive unum, sive, multiplicem. Si enim hæc propositio, *Non furaberis*, sit de lege naturali, licet ab hoc deducatur principium, *Alteri ne feceris &c.* quidni hæc propositio, *Non furaberis*, dicatur esse de lege naturali, secus ac contendit l' Herminier, quia, ut a-4. alijs. libi probatum est, per plures discursus eruitur ex ista, *Non exiges id, quod exigendi jus non habes*, seu quod idem est, *Non furaberis*. Atque id confirmari potest ex Apost. qui Rom. 1. recenset multa adversus legem naturæ peccata, ut immunditiam, avaritiam, & alia id genus, quæ non nisi per discursum è principiis eruantur. Idem videre est Rom. 13. ubi Plures præcepta hæc: *Non adulterabis; non occides, non furaberis, non falsum testimonium feres, non concupisces & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instaurari ait: Diliges proximum tuum sicut te ipsum*; ergo supponit conclusiones, quæ minùs aut magis remotè ab aliis conclusionibus ad legem naturæ pertinentibus eruantur, ad eandem legem non minùs ac ipsa principia pertinere.

Obj. cum citatol' Herminier. Illud propriè loquendo non pertinet ad legem naturæ, quod non est omnibus notum ut rectum, quodque non censetur obligare nisi vi alicujus legis positivæ: atqui tales sunt veritates quæ remotè solum eruantur à primariis legis naturæ principiis, ut quòd usura sit per se mala, hoc enim multis populis incognitum est

R. neg

Edit. 2. p.
254.

R. neg. maj. Neque enim requiritur ut id quod ad legem naturæ pertinet, sit omnibus notum: sufficit ut notum sit sapientibus, & iis qui sufficientem neque viribus humanis majorem attentionem impendunt. Imò fieri potest ut aliquid ad jus naturale pertinens invincibiliter ignoretur, uti docet ipse l' Herminier, in Tract. de actib. humanis. Ratio est, quia principia juris naturæ non ideo talia sunt, quia sunt ab omnibus cognita, sed quia tam necessariam habent cum primis ejusdem juris naturalis principiis connexionem, ut independentem ab omni lege positivâ, & ex naturâ rei vera sint, sive interim eorum veritas facile aut difficile cognoscatur.

Inst. 1. Eodem modo principia practica pertinent ad jus naturale, quo speculativa ad intelligentiam: atqui ea solum principia ad intelligentiam pertinent, quæ sunt immediata & omnibus nota.

R. neg. maj. 1. quia inde sequeretur eas etiam conclusiones quæ proximè & evidenter eruuntur à primis morum principiis, non pertinere ad legem naturalem; nam conclusio omnis eo ipso quo eruitur per discursum, non est immediata, cum habeat medium illud vi cuius eruitur è principio. 2. quia lex naturalis eandem habet in practicis extensionem, quam in speculativis intelligentia & scientia simul sumptæ: atqui scientia & intelligentia versatur circa omne prorsus objectum speculativum, sive illud sit conclusio, sive principium; ergo.

Inst. 2. Lex naturalis ea tradit præcepta quorum notio omnibus ingenta dicitur à Patribus: atqui si lex naturalis aliud haberet objectum in practicis quàm intelligentia in speculativis, & versaretur circa conclusiones etiam remotas, jam præceptorum ejus notio non esset omnibus ingenta; cum multæ sint ex iis conclusionibus quæ in dubium ab ipsis etiam eruditis revocantur.

R. notionem præceptorum legis naturalis dici ingentam, vel quia generaliora ejus principia naturaliter ac sine difficultate cognoscimus; vel quod nobis à natura indita sit vis qua à primorum principiorum cognitione ad conclusionem ex iis dimanantium notitiam assurgamus; non quòd nullum sit ex iis præceptis cuius cognitio tam evidens sit quàm evidens est totum esse suâ parte majus.

Obj. 2. ex Gratiano dist. 1. c. 1. *Jus naturale illud est quod in lege & Evangelio continetur*: atqui in lege & Evangelio non continentur ea solum ad quæ ex rei naturâ obligantur homines.

R. Sensus Gratiani non est ea omnia quæ lege & Evangelio continentur, pertinere ad jus naturale; lex enim præcipit v. g. ut Deus potius colatur die Sabbati, quàm alio quocumque, quod non præcipit jus naturale: sed sensus ejus est ea quæ lege naturali præcipiuntur, lege Mosaicâ & Evangelicâ iterum præcipi, atque illud in primis *quo quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alii inferre quod sibi nolit fieri*, ut ibidem loquitur Gratianus.

SECTIO II.

An virtus & virtutis modus cadat sub legem naturæ.

Not. 1. aliquid sub legem naturæ dupliciter cadere posse 1. ita ut lege naturali jubeatur aut prohibeatur. 2. ita ut non jubeatur quidem lege naturali, sed naturæ maximè congruat.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Not. 1. per modum virtutis nihil aliud intelligi quàm certas quasdam conditiones quæ actui virtutis inesse debent, ut actus ille benè & perfectè eliciatur. Eæ vero conditiones vel sunt extrinsecæ, ut quòd actus virtutis cujuslibet eliciatur ex motivo charitatis; vel intrinsecæ, ut quòd qui virtutis alicujus actum elicit, eundem eliciat 1. sciens. 2. volens vel eligens, & propter hoc eligens, id est hoc propter peculiarem virtutis honestatem. 3. firmiter & immobiliter. His positis.

Dico 1. Actus omnium virtutum possunt aliquo sensu dici pertinere ad legem naturæ; sed non hoc sensu quòd omnes naturali lege præcipiantur.

Prob. 1. pars: Quæ naturæ maximè congruunt, & creaturam rationalem perficiunt, possunt hoc sensu dici cadere sub legem naturalem: atqui actus virtutum omnium naturæ maximè conveniunt; & licet ex his multæ sint ad quas natura sibi relicta inclinationem non habet, ut sunt virtutes supernaturales, ceterum tamen est naturam nostram iis maximè perfici; ergo hoc saltem sensu dici potest quòd cadant sub legem naturæ.

Dices: Non magis virtutes omnes dici possunt esse secundum naturam, quàm peccata omnia sint contra naturam: atqui non omnia peccata sunt contra naturam.

R. neg. min. Et si enim ea peccata contra naturam dici solent, quæ sunt contra consuetam sexuum commixtionem; alii tamen non desinunt esse contra naturam, eo sensu quòd naturæ rationali adversentur. Ita sanctus Thomas.

Prob. 2. pars. Eæ solum virtutes lege naturali præcipiuntur, quarum exercitium non potest sine peccato omitti: atqui multæ sunt virtutes, ut virginitas, paupertas evangelica, quæ sine peccato possunt omitti: & quæ in omni statu locum non habuissent. Item multi sunt actus qui non nisi à lege positivâ habent quòd virtuosè & laudabiliter fiant, ut abstinencia à carnibus, & similia; ergo:

Dices, Lex naturæ præcipit id omne quod ex natura sua & necessariò bonum est: atqui omnis virtus eo ipso quo virtus est, est ex se & necessariò bona.

R. dist. maj. Lex naturæ præcipit id omne quod est ex natura sua bonum, id est quod bonum est independentem ab omni lege positivâ, & quod non potest sine peccato omitti, C. id est quod bonum est vel dependentem solum à lege positivâ, vel ita ut non sit pro quocumque statu necessariò bonum, N. Porro multa sunt quæ à legibus solum humanis habent quod laudabiliter fiant, ut abstinencia à carnibus: multa item quæ in omni statu locum non habuissent ut exterior corporis modestia quæ protoparentibus nec necessaria nec cognita erat; ergo mirum videri non debet si dicamus hujusmodi virtutes non sic esse de lege naturali ut eâ præcipiantur.

Quæres an omnes actus vitiosi lege naturali prohibeantur.

R. ex actibus vitiosis alios esse tales, quia sunt prohibiti, ut certis temporibus carnes comedere; alios verò prohibitos esse, quia sunt ex se vitiosi, ut blasphemia. Secundi lege naturæ necessariò prohibiti sunt. Primi verò, utpote qui non nisi à lege positivâ & arbitraria vitiositatem suam habent, per se non prohibentur lege naturali; nisi hoc sensu quòd prohibeantur lege cui lex naturalis obsequi nos jubet.

Dico 2. Modus virtutis ut quis sciens & volens operetur cadit sub præceptum affirmativum legis naturæ.

B.

Prob.

9.94.a.3.

Prob. quia cum lex præcipit ut aliquis virtutis actus exerceatur, à fortiori præcipit ut exerceatur actus humanus: atqui ut exerceatur actus humanus, necesse est ut qui operatur, agat sciens & volens, ergo modus virtutis ut quis sciens & volens agat, cadit sub præceptum legis tum naturalis, tum positivæ; ratio enim nostra pro utraque concludit.

Obj. Si res ita sit, sequeretur eum non satisfacere præcepto eleemosynæ, vel restitutionis, qui in ebrietate positus stipem erogaret pauperi, aut qui invitus solveret debitum: atqui falsum consequens; neuter enim tenetur vel de novo sublevare pauperis egestatem, vel de novo restituere.

R. neg. min. quia enim neuter liberè fecit id quod fecit exterius, neuter verè & propriè præcepto fecit satis: ambo tamen immunes sunt hic à restitutione, ille ab eleemosynâ, quia subtracta est utriusque materia, verum est jam redditum esse proximo id quod ei sive ex charitate, sive ex justitiâ reddendum erat. Illud autem in allatis casibus ebrium inter & invitum esset discriminis, quod invito animo debitum solvens peccet, quia in voluntate alterius bona retinet; ebrius autem non peccet, nisi quatenus exposuit se periculo nullum ex actione sua fructum coram Deo referendi; quod quidem peccatum in ebrietate voluntariâ satis involvitur.

Dixi modum virtutis cadere sub præceptum affirmativum; aliter enim loquendum est de præceptis negativis, seu prohibentibus. Cum enim hæc eò tantum spectent, ut ne quis sciens & volens operetur id quod prohibitum est, certum est, inquit vulgò Theologi, iis satisfieri statim ut quis non facit sciens & volens id quod per ea prohibetur: unde qui non occidit, sive quia de occidendo non cogitat, sive quia de occidendo cogitare non potest, ut dormiens, tam implet præceptum non occidendi, quam qui vigilans & cogitans non occidit. Ita Maratius; pag. mihi 694. & alii communiter. Juxta hunc explicandi modum, lex non præcipit omissionem humanam actus mali, sed tantum ne quis sciens & volens actum malum ponat.

Quia tamen satisfacere præcepto importare videtur aliquid positivum & meritorium, & implicat ut homo nec sciens nec volens agat & mereatur, mallet dicere eum qui nec scit nec vult, non esse violati præcepti reum, quam dicere eundem præcepto satisfacere; alioqui dicendum erit hominem, qui dormit tot implere præcepta quot non committit peccata, quod satis ridiculum videtur.

Quæres, an præcepto satisfaciatur qui sciens & volens elicit actum præceptum, sed eum non elicit ut præceptum. Triplex hic fingi potest suppositio. 1. audit quis Missam die festâ, sed ex devotione, non autem ut obediat Ecclesiæ, quia diem hanc festam esse nesciebat. 2. audit quis Missam die quam festivam esse noverat, sed non vult præcepto satisfacere, quia vult eidem satisfacere, aliam, putâ solemnem Missam audiendo. 3. demùm audit quis Missam, sed positivè vult non satisfacere præcepto.

R. in primo casu impleri præceptum. Qui enim piè & devotè eum exercet actum, quem religio vult exerceri ille præcepto satisfacit: sed qui audit Missam in loco aut in die, quâ eam ex præcepto audiendam esse nesciebat, exercet piè, ut supponimus, & devotè actum religioni imperatum: non enim probari potest id à religione exigi ut actus eliciatur tanquam præceptus, sed

solum ut eliciatur. Hæc opinio communis est, & traditur à S. Thom. 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2. ut notat Henricus à S. Ignatio. Atque id ipsum docet communis Fidelium praxis, qui licet expressam non habuerint adimplendi præcepti voluntatem, ab eo immunes, se credunt cum rem præceptam executi fuere. Ratio est, quia in iis qui sic agunt reperitur generalis, consueta & interpretativa satisfaciendi intentio, ultra quam nihil aliud requirit Ecclesia.

Obj. Qui obligatus ad restituendum pauperibus certam pecuniæ summam, hanc iisdem erogaret nihil de obligatione suâ cogitans, teneretur ad restituendum de novo, prout alibi docuimus; ergo à pari.

R. neg. conseq. Ratio est, quia actus præceptus ei qui pauperibus restituere debet, est restitutio: sed qui gratis donat, ut donat qui restituere non intendit, non ponit actum restitutionis, sed liberalitatis; ergo adhuc manet obnoxius restitutioni. Crederem tamen, ait Habert, * Clericum qui non advertens se quosdam Beneficii fructus non fecisse suos, largas interim Ecclesiæ vel pauperibus fecit eleemosynas, eâ mente quod Beneficarii ex justitiâ teneantur dare superfluum pauperibus, à restituendo immunem fieri: is enim verè restituit omne quod debet, supposito quod eleemosynæ quas fecit adæquant id quod debeat ratione fructuum malè perceptorum. Adde eum qui intenderet non donare gratis sed restituere, si forte aliquid debeat quod sibi exciderit e memoria, non videri ac novam restitutionem obligatum, quia quod donat reipsâ datur per modum restitutionis saltem conditionatæ: hic autem sufficeret intentio generalis, neque necesse foret ut ea toties renovaretur, quoties homo aliquid donaret. Huic decisioni favet rigidus Author Ethicæ amoris, n. 160.

R. 2. in tertio casu non satisfieri præcepto. Nam ex regula communi, *In legem delinquit qui verbalem legis amplexus contra legislatoris voluntatem & intentionem*; sed qui vult præcepto non satisfacere in præsentis casu, agit contra voluntatem & intentionem legislatoris. Is enim etsi non exigit ut ponatur actus reduplicativè prout à se præceptus, vult tamen ut nemo legi suæ positivè resistat, sive ex pertinaciâ, sive ex contemptu, sive ex simili motivo.

Confirm. Non satisficit præcepto, nisi per obedientiam & subjectionem saltem interpretativam respectu legis & legislatoris; nam obedientiam ubique exigit Scriptura: sed qui expressè vult non satisfacere, hanc obedientiam non habet, alioqui consistere posset obedientia cum expresso actu nolendi obedire, & cum formali contemptu legis & legislatoris, quod licet admiserit Sanchez, haud tamen videtur admittendum.

3. in secundo casu, de quo major est difficultas, non videtur præcepto satisfacisse, qui Missam audivit nolens satisfacere, sed alii adesse volens cujus auditione satisfaceret. 1. quia actus hominis ultra intentionem ejus non operantur, ex communi effato: atqui ex hypothesi homo ille non habet intentionem satisfaciendi; ergo reverâ non satisfacit. 2. ideo qui de præcepto Ecclesiæ non cogitat, satisfacit ponendo actum ab Ecclesia præceptum, quia affectum saltem interpretativum habet legem adimplendi: atqui repugnat in terminis ut qui vult expressè non satisfacere, affectum hunc habeat. 3. qui ad Sacrum audiendum tenetur ex voto, non satisfacit voto, si velit non satisfacere; ergo qui ex præcepto Ecclesiæ ad

Tom. De
Just. p.
2 72.

* c. 5.1
Quæres.

L. 5. Cod.
De legi-
bus &c.

ad idem! Sacrum tenetur, haud etiam satisfaci-
er si velit non satisfacere. Antecedens admitti-
tur à Lessio, Suarez, Valquez, Valentin. Prob.
consequentia contra eisdem. Ideo, inquiunt,
qui votum emisit, eidem non facit satis, si nolit
quia ipsi liberum est prorogare voti obligatio-
nem: atqui non minus liberum est homini pro-
rogare obligationem legis cum eidem per alterius
Missæ auditionem satisfacere potest. Qui enim
non tenetur ad satisfaciendum hanc potius quam
illâ auditione, ei liberum est legis obligationem
protrahere: atqui non tenetur homo... Nec ul-
lum exhiberi potest Ecclesiæ præceptum quo ob-
ligetur quis ad satisfaciendum legi de audiendâ
Missâ, de annua communione, per primæ cui
aderit Missæ auditionem, per primam quam
faciet tempore paschali communionem. Et verò
quare negaret mihi Ecclesia solatium satisfaciendi
præcepto suo in ipso Paschatis die?

Obj. cum Mag. Grandin, Lex non exigit ut e-
liciatur actus tanquam præceptus; sed tantum ut
eliciatur, alias non satisfaceret præcepto cum non
adest intentio eidem satisfaciendi, quod est con-
tra primam responsionem; ergo.

R. neg. conseq. Ideo enim lex exigit solum
ut ponatur actus qui præceptus est, quia supponit
eos qui actum hunc ponunt, sic affectos esse ut le-
gi parere velint, si eam cognoscerent; sed sic
affecti non sunt qui expressè volunt legem non
implere. Aliud enim est, Non intendo expressè
implere legem, quia de ea non cogito; aliud:
Volo expressè non implere legem, etsi existentia
ejus mihi cognita sit. Primum compatitur cum in-
terpretativo affectu legem implendi, secundum
affectui huic positivè repugnat.

Hic duo addenda. 1. qui utcumque renitens
actum lege præceptum exequitur, non semper
est transgressor præcepti, ut patet in pueris qui
Missam piè audiunt, quam non audiissent, nisi
parentum minis coacti. 2. qui præceptum ali-
quod implevit v. g. Clericus qui officium recita-
vit, sed minus piè quam optasset, quique novam
Horarum recitationem sibi proponit ut præcepto
satisfaciat; si postea suo vel alieno consilio novæ
recitationis voluntatem abjiciat, non peccat, quia
cum tempore recitationis interpretativam saltem
satisfaciendi voluntatem habuerit, reverà satisfacit,
novumque ejus propositum nihil in actu præ-
cedente immutare potuit.

Dico 3. Modus virtutis ut quis agat propter
honestum finem cadit sub præceptum legis na-
turæ.

Prob. Lex naturæ ita præcipit virtutis actus,
ut omni ex parte boni esse debeant: sed actus
virtutis ex omni parte boni esse non possunt, nisi
fiant propter bonum finem. Si enim fiant propter
finem malum aut indifferentem, eo ipso ma-
li sunt, ut superi Tomo ostensum est: unde
qui ob vanam gloriam erogat stipem mendico,
ponit quidem materiam præcepti, sed non de-
finit peccare, saltem contra eam legis partem
quæ præcipit ut bonum benè fiat. Porro si con-
tingat ut actus virtutis, temperantiæ v. g. aut
misericordiæ, non propter ipsam harumce vir-
tutum honestatem, sed propter honestatem vir-
tutis alterius, puta religionis aut charitatis elicia-
tur, actus ille non desinet esse bonus, nisi quid aliud
obsit.

Dico 4. Modus ut quis constanter & firmiter
operetur, non cadit sub præceptum.

Prob. Modus ut quis constanter & firmiter o-
peretur, habitum supponit: atqui ad satisfaci-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

dum præcepto non requiritur ut quis agat ex ha-
bitu. Si enim id requireretur, qui semel malus
est nunquam posset habitum bonum comparare
habitus enim bonus per repetitionem actuum ma-
lorum comparari non potest: atqui actus omnes
qui habitum præcederent essent mali; cum nullus
ex hypothese esset actus bonus qui ab habitu non
procederet; ergo ad satisfaciendum præcepto non
requiritur ut quis agat ex habitu, seu, quod idem
est, ut constanter & firmiter operetur.

Confirm. Si modus operandi ex habitu cade-
ret sub præceptum, peccaret homo etiam iavitus
& nolens, & penam mereretur pro iis quæ in suâ
potestate non haber; non enim pro libitu ex ha-
bitu agere possumus: atqui &c. Ita Gamachæus. 2. Cor. 9

Obj. illud Apostoli, *Non ex tristitia & necessi-
tate, hilarem enim datorem diligis Deus.* Unde
sic: Tenetur homo ex ea dispositione agere quæ
tristitiam & necessitatem excludit: atqui nisi agat
ex habitu, non agit cum tali dispositione.

R. neg. min. Quia multi habitum habent ju-
stitiæ, qui tamen magnas in agendo difficultates
experiuntur. Mon ergo docet Apostolus neminem
benè operari, nisi facile & cum delectatione agat:
sed docet eos malè, aut minus benè operari, qui
misericordiæ alteriusve virtutis opera aut inviti,
aut ferè inviti exercent; & id nemo nostrum nega-
verit.

Dico 4. Modus charitatis non credit sub præ-
ceptum pro quocunque virtutis actu, ita ut pec-
cet saltem venialiter qui ex charitatis propriè dictæ
motivo non agit. Sequitur ex dictis Tom. 2. p. 665.

ARTICULUS III.

De affectionibus legis naturalis.

SECTIO I.

An lex naturalis sit una, & indelebilis.

Certum est legem naturalem licet plura con-
tineat præcepta, esse tamen multipliciter u-
nam. Est enim una 1. unitate finis, quia uni-
versa ejus præcepta in id unum tenduntur serve-
tur ordo, & unaquæque creatura suum attingat fi-
nem secundum propensionem sibi à natura indi-
tam. 2. una est unitate principii quia ab uno au-
thore, Deo scilicet dimanat. Difficultas est, utrum
eadem lex apud omnes una sit, tam quoad cogni-
tionem, quam quoad rectitudinem; seu an ejus
principia ab omnibus cognoscantur ut vera: & ha-
beantur ut recta & justa. Quibus præmissis,
Dico: Lex naturalis, tam quoad rectitudinem
quàm quoad cognitionem apud omnes est una, si
spectetur quantum ad prima & generaliora prin-
cipia, secus si spectetur quantum ad principia re-
motiora, id est quantum ad præcepta quæ ex prin-
cipiis communibus educuntur tanquam conclusio-
nes.

Prob. 1. pars 1. quia, ut benè Sylvius, pri-
ma principia practica sunt similia primis principiis
speculativis, nec majori quàm ista, sed nullo, vel
facili discursu indigent & ad simplicem ferè ter-
minorum notitiam intelliguntur: atqui prima
principia speculativa ab omnibus rationis usu præ-
ditis cognoscuntur, & judicantur vera; ergo &
practica. Hinc c. 7. dist. 1. *Jus naturale est com-
mune omnium nationum, eo quod ubique instinctu
naturæ, non constitutione aliqua habetur.*

2. Lex naturæ homini indita est ut ad societa-
tem natus, societatem fovere possit: atqui ad socie-
tatem hanc fovendam inutilis, imò & noxia foret
ea lex quæ in variis hominibus varia foret. Lex

enim quæ inter homines perpetua esset jurgiorum & contentionum origo, ad societatis conservationem noxia foret: atqui talis esset lex quæ non una in singulis, sed varia in omnibus foret, quia varias omnibus inclinationes ac contraria desideria largiretur.

Prob. 2. pars. Si lex naturæ apud omnes una foret etiam dum spectatur quoad principia remotiora, omnes omnino homines de eorum veritate & iustitiâ convenirent: atqui fallum consequens. Ut enim omittam veteres Germanos

Vid. lib. 6. Com- ment. Cæs. de bello Gallico Plut. archum 6c. qui furtum, Lacedemonios qui adulterium, Antropophagos qui carnis humanæ comestitionem licita esse putaverunt, ex passione, seu, consuetudine quæ non excusabat à peccato, ut docet hic S. Thomas, certum est ne ipsos quidem Ecclesiæ Doctores, semper inter se consensisse de remotioribus legis naturæ consecrariis, unde eorum quidam id damnare quod aliis nihil habere mali visum est. Quapropter alibi probavimus remotiores juris naturalis conclusiones invincibiliter

Tom. 2. Moral. p. 538. ignorari posse. Ut solvatur secunda difficultas de legis naturalis deletionem, revocandum est quod supra dixi, legem naturalem spectari posse vel in actu primo, vel in actu secundo. Unde.

Dico 1. Lex naturalis sumpta in actu primo, seu, ut alii dicunt, fundamentaliter, non potest in humanis cordibus aboleri.

Prob. Lex naturalis hoc sensu sumpta est ipsa met natura rationalis, prout vim accepit à Deo quâ bonum à malo discernat, & judicet unum rejecto alio teneri debere: atqui quamdiu homo sanæ mentis est, tamdiu hanc bonum à malo discernendi vim habet, quantumvis omni vitiorum cœno immersus sit, sicut semper vim habet veritates speculativas intelligendi, quantumvis ignorantia tenebris involutus supponatur; ergo.

Confir. ex S. August. L. 8. de Genesi ad litt. c. 23. Sic ille: *Nunquam ita punit Deus voluntatem malam, ut natura perimat dignitatem*: atqui perimeretur funditus humanæ naturæ dignitas, si nulla in ea remaneret impressio dictans quid agi debeat, quid devitari; ergo.

Dico 2. Lex naturalis in actu secundo seu formaliter sumpta non deletur quoad principia generaliora, deleri potest quoad minus generalia & obscuriora.

Prob. 1. ex S. August. Lib. de spir. & litt. c. 28. ubi de Gentilibus, qui maximè corrupti erant, sic loquitur: *Non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labedetruta est. ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vita sua facere aliqua legis vel sapere.* Et Confess. L. 2 c. 4. *Lex tua Domine . . . scripta est in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur aquo animo furem patitur, Unde S. Prosper.*

Nam quis erit modò, non pecus agri aut bellua ponti,

*Qui vitis adeo stolidè oblectetur apertis,
Ut quod agit velit ipse pati? Mendacia fallax,
Furta rapax, furiosum atrox, homicidia cruentum*

Damnat, & in machinè gladius distringit adulter;

Unde sic: Si in aliquibus delebantur penitus primaria legis naturæ principia, maximè in impiis & atheis qui vitam per omnia solutam agentes, projectæ aut nullius sunt conscientia, atqui ex Augustino, ne in his quidem penitus extincta sunt legis naturalis principia; cum vitium quod ipsi

perpetrant, in aliis detestentur: virtutem quam non colunt, laudent; imò aliquam legis partem nonnunquam impleant: ergo lex naturæ potest obumbrari, quia non est Deus: *extingui non potest, quia à Deo est*, ait Tertull. de anima c. 41.

Prob. 2. Non magis prima morum principia è corde deleri possunt, quàm à mente deleri quæ at cognitio primarum veritatum, v.g. quòd totum sit sua parte majus; par enim est utrobique ratio: atqui hæc non possunt deleri; ergo nec illa.

Obj. Sap. 2. quidam esse dicuntur quos excæcavit malitia eorum. Et Rom. 3. *Non est intelligens, non est requirens Deum &c.* Sed qui excæcati sunt, qui nihil intelligunt, ne prima quidem morum principia cognoscere valent; ergo.

R. neg. min. Hæc enim non sic accipienda sunt, quasi flagitiosi homines omnem boni & mali noticiam exuerint, cum graves aliquando patiantur conscientia remorsus & teste S. Paulo, *iustitiam Dei* cognoscant, etiam cum in omnia scelera genera prorumpunt; sed quia eò tandem deveniunt ut conscientia murmur quantum in se est compellant, & frontem gerant mulieris meretricis, unde nolunt erubescere. Erubescerent ergo si vellent, sed præ malitia sua nolunt. *Nul-* *lum*, ait sanctus Augustinus, *vitium ita contra naturam est ut natura deleat etiam extrema vestigia.* Sed multa sunt vitia quæ tam graves exhalant nebulas, ut non discernatur serenitas à lectio-

nis à caliginelibidinis, prout de seipso dicitur S. Doctor, Lib. 2. Confess. c. 2.

Prob. 2. pars. Legem naturalem in cordibus deleri quoad principia remotiora, nihil est aliud quàm quædam admitti ut bona quæ ex natura rei mala sunt, & vicissim; sive hoc fiat culpabiliter, ex passione aut prava consuetudine, ut iis contingit à quibus non solum non putatur esse peccatum, id quod grande peccatum est, sed etiam putatur vel Dei donum, vel certè suave, blandum & licitum, ut loquitur S. Augustinus; sive hoc fiat inculpabiliter, ut cum Ecclesiæ Doctores circa quædam morales disciplinæ capita in varias opiniones scinduntur incerti: atqui docet experientia & historia non rarò evenisse, atque etiamnum evenire, ut quæ quibusdam mala videntur, hæc ab aliis admittantur ut bona & licita; ergo.

SECTIO II.

An lex natura sit mutabilis.

Mutatio legi alicui multis modis accidere potest. 1. per additionem, cum ei nova lex superadditur. 2. per interpretationem, cum explicatur aliquid ejus præceptum. 3. per subtractionem, cum aliquid quod prius erat de lege, de ea esse desinit. Hæc autem subtractio multipliciter contingit. 1. per derogationem, cum pars legis tollitur alterâ vim suam retinente. 2. per abrogationem, cum lex omnino tollitur sive per definitionem materiæ, sive per revocationem superioris, vel consuetudinis contrariæ præscriptionem. 3. per irritationem, cum lex necdum perfectè obligans aboletur. 4. per dispensationem, cum obligatio legis relaxatur respectu personæ particularis. ex causa quæ sola non sufficeret obligationi tollendæ, aliàs foret interpretatio legis. De dispensatione dicemus Sectione sequenti.

Dico 1. Lex naturæ mutari potest per additionem.

Prob.

Prob. Ea lex per additionem potest mutari , cui de facto additæ sunt variæ leges : atqui legi naturali de facto superadditæ sunt multæ leges ; scilicet lex verus & nova , leges tum canonicæ tum civiles , quibus multa imperantur aut verantur quæ lege naturali nec vetita erant nec imperata ; ergo.

Obj. Lex naturæ per additionem mutari nequit , si nemo prohibere possit id quod permissum est lege naturali , aut præcipere id quod eadem præceptum non est : atqui res sic se habet. Inferior enim legislator prohibere non potest id quod supremus permittit : atqui authores legum canonicarum & civilium , sunt inferiores respectu legis naturalis quæ est legis æternæ rivulus , imò & aliquo sensu à Deo independens ; ergo.

R. neg. min. Ut enim possit inferior ea prohibere quæ à superiore permissa sunt , satis est ut superior non modò non impediat ne inferior ea prohibeat , sed hæc eo ipso prohibita esse velit quo ab inferiore prohibebuntur : atqui sic se habet supremus legislator. Et id eo verus est , quòd leges ab inferioribus non ferantur , nisi ad promovendam legis supremæ , æternæ scilicet & naturalis executionem ; alioqui leges esse desinent ; ergo.

Dico 2. Interpretatio aliqua cadit in legem naturæ , aliqua non cadit.

Nota igitur : Interpretatio duplex , alia simplex , alia quæ dicitur per *ἐννοια*. Prima est mera legis explicatio , cuius necessitas oritur ex ignorantia subditorum qui legitimum legis sensum assequi non possunt , nisi explicentur ejus termini. Secunda , est emendatio legis , quæ in aliquibus casibus quos legislator non prævidit , sine malo servari non posset. His positis.

Prob. quod primum interpretationis genus in quamcunque legem , & in ipsam naturalem cadat. Interpretatio simplex est expositio terminorum legis : atqui legis ipsius naturalis termini quandoque exponi debent. Idem enim sit de aliis legis naturæ præceptis iudicium ac de istis , *Non occides* , *Reddes unicuique quod suum est* &c. atqui termini quibus constant istæ leges , explicari debent. Exponendum enim est quid occisionis nomine intelligatur , ut constet non eam intelligi quæ fit autoritate publicâ , sed quæ privatâ : lex quoque quæ depositum reddi jubet eget explicatione , ne ad eos extendatur casus in quibus depositi redditio esset contra iustitiam vel charitatem.

Circa utramque hanc thesim , quæ pariter à Theologis admitti solet , duo notata velim. 1. mutationem quæ fit additione vel interpretatione , non esse nisi mutationem impropiam ; lex enim quæ pergit id esse quod semper fuit , propriè non mutatur : porro lex cui vel aliæ adduntur , vel accedit expositio terminorum sine legis ipsius diminutione , pergit id esse quod hæcenus fuerat ; ergo non nisi impropriè mutari dicitur. 2. nec rectius dicitur legem naturæ explicari , ipsa enim semetipsam satis explicat. Lex enim naturæ non dicit generaliter , *Non occides* ; sed dicit , *Non occides autoritate privatâ , vel extra casum iustæ defensionis* &c. ergo minus rectè dicitur quòd interpretatio cadat in legem naturæ , quasi lex naturæ ambigua sit ejusque ambiguitas ab hominibus explicari debeat.

Prob. 2. pars : nempe quòd in legem naturalem non cadat epicheia. Epicheia enim non est simplex legis interpretatio , sed quædam ejus correctio , quia cum universaliter lata sit , non potest

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

justè & rationabiliter servari in quibusdam casibus , quos tamen rigorosè accepta comprehendere videtur : atqui nullus est casus in quo lex naturæ non possit & non debeat servari ; quia id omne quod prohibet est necessariò malum , ut odium Dei , adeoque & in omnibus casibus malum est ; ergo.

Prob. 2. Ideo in legibus humanis locum habet epicheia , quia legislator non potuit prævidere casus omnes in quibus inutilis aut nociva foret suæ legis observatio : atqui hæc ratio nec in divinam nec in naturalem legem cadere potest ; ergo.

Obj. Lex naturalis præcipit ut votum & iuramentum liberè facta adimpleantur : atqui præcepta hæc necessariò admittunt epicheiam ; nam votum & iuramentum de re illicita vel impossibili servari non debent.

R. legem naturæ non præcipere simpliciter ut votum omne & iuramentum adimpleatur , sed tunc tantum cum adimpleri possunt : non autem nisi cum sunt de materia licita & possibili , prout alibi docuimus ; ergo nec in hoc nec in similibus punctis lex naturalis ullâ indiget emendatione.

Inst. Si lex naturalis non recipiat epicheiam , neque eam recipiet lex humana ; falsum consequens &c. Prob. maj. Ideo juxta nos lex naturalis non patitur epicheiam , quia in nullo casu deficere potest , quatenus qui eam legem nobis indidit omnes prævidit circumstantias , voluitque ut id quod generaliter prohibitum , videbatur , v. g. alterius hominis occisio , non esset in certis quibusdam circumstantiis prohibitum , præcùm agitur de necando malefactore , vel de vitæ suæ conservatione : atqui pariter legislator humanus noluit ut lex sua locum haberet in omnibus circumstantiis. Si enim Princeps prohibuerit ne arma noctu deferantur , lex hæc hunc sensum evidenter habet : Non deferentur arma , nisi fortè urbem invadat hostis qui armorum ope propelli debeat , & sic de aliis casibus ; alioqui lex hæc manifestè injusta foret , & ideo non esset vera lex ; ergo.

R. Optimè dici potest ad sensum objectionis , nec ipsam legem humanam epicheiæ subijci , quia non fuit lata ut obligaret in iis circumstantiis , in quibus sine detrimento observari non posset. Si autem lex illa non sit pro talibus circumstantiis , ergo in iis non subjacet epicheiæ , quia quod nihil est , pro eo tempore quo nihil est epicheiam non capit. Dicitur non satis communiter epicheiam locum habere in legibus humanis , quia leges illæ universaliter feruntur , & legislator circumstantias omnes non prævidit. Unde qui ob circumstantiarum mutationem , legem servare nec possunt nec debent , etsi contra legislatoris intentionem non agant , videntur tamen contra legis verba agere , quod non contingit in lege naturali. Lex enim naturalis non dicit universaliter , *Non occides* , sed ipsa exceptiones suas apponit : lex verò Principiis generaliter dicit , *Non gestabis arma noctu* , nec ullam apponit exceptionem ; qui verò in quibusdam circumstantiis exceptionem apponere tenentur , dicuntur uti epicheiæ.

Dico 3. Lex naturæ per subtractionem mutari non potest.

Prob. Si lex naturæ per subtractionem mutari posset , vel ab intrinseco , vel ab extrinseco : atqui neutrum dici potest. Non Primum. Ea enim lex ab intrinseco mutari dicitur , quæ vel ex rationabili & utili fit noxia , vel pro certo tantum tempore

lata, ipso expirante ipsa quoque per se extinguitur: atqui neque fieri potest ut lex naturalis evadat noxia, neque ut temporum successu expiret. Lex enim quæ est imago quædam legis æternæ & incommutabilis; lex quæ non prohibet, nisi quod ex naturâ suâ malum est, quæque vel necessaria tantum principia, vel conclusiones cum illis necessariò connexas continet; lex denique quæ homini quatenus homo est, & animal ad societatem natum, absolutè necessaria est, ea lex, inquam, nec ex utili noxia fieri, nec post certum tempus definere potest: atqui talis est lex naturæ, ut ex iis quæ hætenus dicta sunt evidens est, & expressè tradit S. Augustinus L. 1. de lib. arb. c. 3. ubi docet adulterium, (idem dicendum de cæteris quæ lege naturali vetantur) non sanè ideo malum esse quia vetitum lege, sed ideo vetitum esse quia malum est; ergo.

2. Neque etiam ab extrinseco mutari potest lex naturæ. 1. quia nulla autoritas efficere potest ut quæ sunt essentialiter mala, mala esse definant. 2. quia si mutaretur lex naturæ, vel per abrogationem, vel per derogationem, vel per irritationem &c. atqui nullum ex his dici potest. Non primum. Mutari enim per abrogationem est definire quoad omnes sui partes: atqui lex naturalis quoad omnes sui partes tolli nequit, cum communia illius principia, ut, Bonum est agendum, malum verò fugiendum, & conclusiones cum iis necessariò connexæ, tam necessariò vera sint quàm ipsa lex æterna, à quâ tanquam rivuli à fonte dimanant. Non secundum, quia mutari per derogationem est mutari quoad aliquam sui partem: porro nulla est ratio cur lex naturæ potius ex unâ parte tolli possit quàm ex aliâ, cum necessaria sit secundum omnes sui partes. Non tertium, quia mutatio per irritationem est ea quæ fit ut cessent vis & obligatio legis antequam perfectè stabilita sit: porro lex naturæ & semper viguit, & nequidem ex Dei dispensatione in vigore suo retardari potest, ut paulo post dicemus.

Obj. Ab actu ad posse legitima est consecutio: atqui lex naturæ de facto pluribus in punctis mutata est. Nam 1. investa est ab hominibus bonorum divisio; hæc autem repugnat legi naturali, quæ volebat ut omnia forent communia. 2. homo jure naturali liber est, adeo ut peccasset contra justitiam, qui nascente mundo, alium hominem sibi servum effecisset: atqui tamen homo leges humanas excidit à libertate. 3. jure naturæ valet matrimonium ex solo viri & mulieris consensu initum: atqui jus illud nunc mutatum est, cum testes exigantur. 4. idem dicendum de jure testamenti condendi, donandi res suas &c. quæ non licet pro arbitrio suo facere, sed cum certis formalitatibus quas certè non præscripsit lex naturalis.

R. neg. min. quam exempla in objectione adducta non probant, unde.

Ad 1. Omnia eo tantum sensu sunt jure naturæ communia, quod natura promiscuè omnibus bonorum communionem initio mundi concesserit; non autem quod vetuerit ne unquam fieret bonorum divisio; imò pro statu naturæ ut nunc est corruptæ, divisionem hanc vehementer suadebat lex naturalis, ut alibi diximus. Quapropter bonorum communitas potest quidem dici esse de jure naturæ negativè, quia jure hoc non prohibetur; non verò positivè, quasi præcipiat lex naturalis ut bona non aliter quàm in communi possideantur.

Ergo, inquires, bonorum communio jure

naturæ indifferens est: atqui hoc posito lex naturæ verè mutata est. Tunc enim mutatur lex naturæ, cum aliquid de se & ex natura rei indifferens, evadit bonum & necessarium: atqui bonorum communio, ac proinde divisio, erat ex se & ex naturâ suâ indifferens; ergo si divisio nunc bona sit, jus naturæ mutatum est.

R. ad 1. dist. min. Lex naturæ mutata est per additionem, C. per subtractionem &c. N. Supra fatebamur, positivis legibus factum fuisse ut multa quæ lege naturali nec imperata nec prohibita erant, bona evaserint aut mala, prout iis legibus præcepta fuere vel prohibita: verum simul advertimus non ideo intrinsecè mutatam fuisse legem naturæ, quia nihil unquam ab eâ periit intrinseci. Et certè ut mutaretur lex naturæ dum id quod secundum ipsam est indifferens, fit bonum, deberet id quod est indifferens vel recipere aliquid secum incompatible, vel amittere aliquid sibi essentialiter annexum: atqui non ita se res habet cum aliquid ex indifferenti bonum aut malum redditur per legem positivam. Quod enim indifferens est ad bonum aut malum, neutrum excludit vel includit, sed abstrahit ab utroque, donec inferiorum legislatorum potestas quæ jure naturali firmatur, ab eoque dimanat, & propriè non nisi in res indifferentes exerceri potest, rem ex se prius indifferentem vel effecerit bonam præcipiendo, vel malam prohibendo, vel ex bonâ simul & liberâ necessariam.

Ad secundum exemplum è libertate positum, dist. homo jure naturali liber est moraliter, seu est actuum suorum dominus, esto; neque enim hic vacat inquirere an Deus possit hominem sine libero arbitrio condere: liber est civiliter, subd. liber est si res spectentur prout fuissent durante innocentia statu, C. liber est pro quocunque statu, N. Potest enim homo vel libertatem suam vendere se Superiori Subjiciendo, vel ea ex una Rei publicæ sententiâ pro criminibus suis spoliari: si enim vitâ privari potest, quanto magis libertate.

Ad tertium valet quidem jure naturæ matrimonium solo partium consensu initum, sed jus naturæ liberam reliquit legislatoribus facultatem exigendi testes, si id expedire judicarent: unde non mirum est si nunc non valeant matrimonia quæ olim valuissent. Et verò jus naturale id omne permittit vel potius suadet & quodammodo exigit, quo melius ac firmitus ordo servari potest: atqui ex eo quod matrimonia, contractus, testamenta, sine certis solemnitatibus fieri non possint, melius ac firmitus servatur ordo, sic enim innumeris occurritur fraudibus, ut docet experientia. Hinc patet solutio ad quartum.

SECTIO III.

An dispensatio locum habeat in lege naturali.

Dispensatio in Scripturis sumitur pro curâ rerum domini alicujus, unde dispensatores iidem sunt ac æconomi qui rem alienam curant: sic Luc. 12. dicitur, *Quis putas est fidelis dispensator quem constituit Dominus supra familiam suam &c.* Non ab simili sensu loquitur Paulus 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, qui nempe res sacras cautè tractare debent, & pensare quibus, quomodo, & quantum eas erogari & distribui oporteat. Verum apud Canonistas dispensatio sumitur pro quâdam legis venia, seu juris commu-

nis relaxatione, quâ aliquis ab oneribus legis eximitur, tamen ejusdem legis obligatio respectu aliorum perseveret. Quæritur itaque, an sicut legislator à lege positivâ quam tulit, dispensare potest, ita possit saltem Deus hominem à legis naturæ vinculo absolvere, adeo ut is non peccet vel ea faciendo quæ lege naturali prohibentur, vel ea omittendo quæ eadem lex fieri præcipit. Quæ de re variaz sunt Theologorum opiniones.

1. enim existimant aliqui omne peccatum contra legem naturalem ideo esse peccatum, quia à Deo liberè prohibitum est: unde cum Deus præcepta quæ liberè posuit, liberè tollere possit, sequitur eum in omnibus prorsus legis naturæ præceptis dispensare posse, imò aliquid legi ut nunc est naturali, contrarium præcipere, v.g. odium sui, & similia. Pro hac sententiâ citantur Ocham in 2. q. 19. Petrus de Alliaco in 1. dist. 14. Gerson in Tract. de vitâ spirituali Lect. 1. & alii apud Suarez L. 2. c. 15. Gonetum L. herminier &c.

2. Alii distinguunt inter præcepta primæ tabulæ, tria nempe quæ circa Deum versantur, & præcepta secundæ tabulæ, septem scilicet quibus circa proximum & creaturas dirigimur. Hæc dispensabilia esse volunt, non illa, nisi tertium excipias prout involvit circumstantiam Sabbati, quam reipsâ abrogatam fuisse nemo Christianus negat. Ita Scotus in 3. dist. 37. & alii plures quos citat & sequitur Frassen tom. 2. disp. 2. Henno tom. 3. disp. 1. q. 5. a. 3. Quanquam Scotus non tam asserit præcepta naturæ esse dispensabilia, quam negat præcepta secundæ tabulæ pertinere ad legem strictam naturæ, ad quam si non pertinent, haud mirum est si sint dispensabilia.

3. Alii quædam secundæ tabulæ præcepta indispensabilia esse volunt, putâ hæc, *Non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices*: in quibusdam verò dispensari posse docent, ut in hoc, *Non occides*. Ita ex parte Major in 2. dist. 37. q. 10.

4. Communior longè est aliorum opinio, quæ absolute & simpliciter docet omnia Decalogi præcepta esse dispensabilia, etiam per potentiam Dei absolutam: Ita multi quos refert & sequitur Suarez ibid. His præmissis.

Dico. Nulla sunt legis naturæ præcepta in quibus Deus dispensare possit:

Prob. 1. Dispensare aliquem à lege naturali, est eidem permittere ut faciat aliquid quod lege naturali prohibitum est: atqui Deus nemini permittere potest, Quod enim lege naturali prohibitum est essentialiter repugnat rectæ rationi: atqui Deus concedere non potest ut aliquis id faciat quod rectæ rationi essentialiter adversatur. Jam enim actio hæc quam Deus contra rectam rationem fieri concederet, esset simul recta & non recta secundum se totam. 1. esset recta, quia fieret ex Dei dispensatione, quæ non potest esse rectæ rationi difformis. 2. tamen recta non esset, quia esset essentialiter mala, cum lex naturæ id solum prohibeat quod essentialiter malum est.

Confirm. Duplicis sunt generis in lege naturali præcepta, alia affirmativa, alia verò negativa: atqui nec hæc nec illa dispensationem capiunt. Si enim ab iis vel in toto vel in parte dispensare posset Deus, maximè quia, ut Ochamo placuit, quod præcipitur præceptis affirmativis, bonum non est nisi quia præceptum est; quod verò prohibetur negativis, ideo malum est, quia verum: atqui hoc evidenter falsum est, ut jam pluries declaravimus. Quæ enim antecederet

ad quodlibet præceptum Dei liberum, congruunt cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis, ea ante omne præceptum liberum bona sunt: atqui ante quodlibet liberum Dei præceptum, quædam sunt quæ conveniunt necessario cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis. Etsi enim nullam positivam legem tulisset Deus, veracitas in verbis quæ mendacium excluditur congrueret cum veracitate Dei, essetque creaturæ rationabili bona; à contrario mendacium eidem Dei veracitati repugnatet, nec proinde congrueret creaturæ rationali, cujus perfectio tota in eo est, ut Deum quàm propius fieri potest, referat.

Confirm. iterum. Si mendacium non repugnat essentialiter Deo, sed sit quid ei indifferens, quidni possit Deus ipsum præcipere? quidni possit ipse mentiri? quidni supponatur de facto mentitus in iis quæ per Scripturas revelavit? Jam verò si horrenda hæc suppositio non repugnat, certum est nihil esse quo nobis de mysteriorum veritate constet: hæc enim non cognoscuntur nisi ex Scripturis, quæ ex hypothese ut verum sic & falsum proponere poterunt.

Prob. 2. ex Apost. Rom. 13. ubi sic loquitur. *Non occides, non mœchaberis &c in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Quibus verbis docet S. Paulus præcepta hæc intrinsecè & ex naturâ rei connexa esse cum amore proximi; instaurari enim, idem est hic ac intimè ac summatim comprehendere: atqui amor proximi pertinent ad legem naturæ, nec dispensari potest, cum sine eo natura humana nec in ordine debito, nec in suo esse conservari possit; ergo & alia ejusdem tabulæ præcepta ad legem naturalem pertinent, nec in iis dispensari potest.

Obj. 1. Deus dispensavit non semel in lege naturali; lex enim naturalis vetat ne occidatur infons: atqui Deus Abrahamum ab hac lege dispensavit.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. lex enim naturalis non vetat simpliciter & absolute ne occidatur infons, sed ne occidatur autoritate privatâ. Porro qui alium occidit autoritate Dei ipsius qui vitæ & necis dominus est, eundem non occidit autoritate privatâ. Ergo non magis agit contra legem naturalem quam contra eandem agit tortor qui jubente Magistratu sicarium necat, nec magis jussio filium immolandi Abrahæ imposita dispensationis nomine vocari potest, quam jussio suspendendi homicidam à Magistratu facta vocetur dispensatio: non vocatur autem, alioqui homines in lege naturæ dispensarent, quod nemo admiserit.

R. cum aliis dist. Deus dispensavit cum Abraham dispensatione improprie dictâ, C. proprie dictâ, N. Dispensatio proprie dictâ est relaxatio legis in casu in quo manentibus iisdem circumstantiis & eadem materiâ lex alioqui vigeret, & de facto obligat eos omnes qui in iisdem sunt circumstantiis. Sic si qua lex prohiberet ne Christiani rectè valentes vino uterentur per Quadragesimam, & hoc tempore daretur alicui rectè valenti licentia bibendi vinum, is à lege communis dispensatus diceretur, prout inculpatè faceret, id quod alii quibus eadem exemptio concessa non esset, sine peccato facere non possent. Dispensatio improprie dictâ est remissio legis, vel potius est ejus non obligatio, ob mutationem materiæ vel circumstantiarum in quibus neminem obstrinxit aut obstringere potuit. Sic in hypothese mox allatâ, qui vinum in aquam conversum biberet

biberet, nec peccaret contra legem, nec propriè ab eà dispensatus diceretur; quia legislator vinum prohibendo, censeretur non potest prohibuisse usum aquæ undecunque veniat. Esto itaque Deus dispensaverit dispensatione impropriè dicta cum Abraham, quia eo ipso quo hominem occidi iussit, mutavit materiam præcepti *Non occides*, quo ea solum vetatur homicidii species quæ sit autoritate privatâ; at certè non dispensavit dispensatione propriè dictâ, quia non iussit nec approbavit homicidium in iis circumstantiis in quibus lege naturali prohibitum est. Hoc enim, ut toties dixi, prohibitum non est, nisi cum sit à non habente potestatem: porro implicat ut cui Deus aliquid præcipit, ejus exequendi potestatem non habeat; ergo.

Dixi, *Esto dispensaverit dispensatione impropriè dictâ*; negari enim posset ullam hinc intervenisse dispensationis speciem. Sicut enim posita hæc lege, Nemo nisi infirmus utetur vino per Quadagesimam: qui verè infirmus est, vino uti potest absque eo quod etiam impropriè à lege dispensatus dicatur, quia nempe lex lata non fuit generaliter, sed cum exceptione: sic etiam cui à Deo præceptum est ut alium hominem occidat, ne impropriè quidem dispensatus dici debet; quia lex naturalis non dicit simpliciter, Non occides, sed addit, Non occides, nisi Deus, vel iusta & legitima potestas, vel vitæ propriæ servandæ necessitas id exigerint.

T. 2. p.
468.

Inst. 1. cum Frassen: Ille propriè dispensat in præcepto non occidendi innocentem, qui autoritate suâ licitam facit occisionem, quæ aliàs foret illicita: atqui Deus jubendo infontem occidi, licitam fecit autoritate suâ occisionem, quæ aliàs fuisset illicita.

R. dist. maj. Ille propriè dispensat qui facit licitum id quod aliàs illicitum foret, idque facit in casibus per legem non expressis, C. qui facit licitum id quod aliàs esset illicitum; sed id non facit nisi in casibus lege expressis, ita ut auctoritas ejus se solum habeat per modum conditionis sine qua non, N. Itaque ad dispensationem non sufficit ut ex alicujus actione licitum fiat id quod aliàs illicitum foret, alioqui qui hominem ex fano ægrum facit, dici posset eum dispensare à lege jejunii: item Judex qui tortori præcipit ut alium laqueo suspendat, cum eo dispensaret in præcepto non occidendi, quod repugnat opinioni adversariorum contententium ne ipsum quidem Papam in præceptis legis naturæ dispensare. Ut ergo quis dispense, necesse est ut legem quæ generaliter fertur, & ex se exceptionem non habet, in certis circumstantiis, restringat. ubi obligare deberet: atqui lex de non occidendo, etsi satis generaliter in Decalogo expressa, hanc tamen, prout est à lege naturali, exceptionem secum fert, nisi Deus, vel homines legitimâ instructi potestate jusserint; ergo cum Deus aliquem occidi jubet, non magis, dispensat, quam dispenset Judex dum idem jubet. Unde auctoritas Dei se solum habet ut conditio sine qua non occurreret casus particularis in quo lex naturæ homicidium fieri permittit; non autem ut vera legis exemptio, quia lex nunquam lata fuit ita universaliter, ut in iis etiam circumstantiis vigeret in quibus qui vitæ & mortis arbiter est: aliquem sive reum sive infontem è vivis aut per se aut per alium tollere vellet.

Inst. 2. cum eodem. Ideo Princeps aliquis censetur dispensare in lege à se posita, & Pontifex in comestione carnis die jejunii, quia uterque au-

thoritate suâ facit ut actus ille sit licitus iis in circumstantiis in quibus aliàs foret illicitus, ergo Deus etiam dispensare dicendus est, cum facit ut actio aliàs illicita, licita evadat.

R. Vel casus in quo Princeps & Pontifex dispensare dicuntur, suam in ipsorum lege exceptionem habet, vel non. Si primum, non dispensant propriè, cum lex propriè non relaxetur in casu pro quo non est lata. Si secundum, dispensant quidem, verum nihil inde contra nos, quia hæc suppositio suppositioni nostræ similis non est, cum casus in quo legitima occurrit hominem occidendi auctoritas, expressè excipiat à lege quæ quempiam occidi vetat.

Confirm. Quia, ut notat post Suarem Marti-^{Suar 2.1.} nonus, dispensatio propriè dicta in eo consistit^{6. 15.} quod legislator purè ut legislator restringat legem^{Marii non.} eadem potestate quâ ipsam tulit, & personam ali-^{disp 25. n.} quam subducit legi, cæteris quæ in eodem casu^{48.} sunt, remanentibus lege obligatis: atqui 1. fieri nequit ut Deus pro nutu legem naturalem restringat, cum hæc non magis à Deo dependeat quam lex æterna cujus est rivulus. 2. fieri etiam non potest ut quis in casu Abraham constitutus, lege homicidium verante constrictus remaneat; ergo in hoc casu locum non habet dispensatio.

Obj. 2. Furtum, usura & fornicatio prohibentur jure naturali: atqui tamen in his dispensavit Deus: in primo, permittendo, Judæis ut Ægyptiorum bona auferrent, Exod. 11. in secundo, permittendo iisdem ut pecuniam suam darent alienigenis ad usuram, Deuteron. 23. in tertio demum, præcipiendo Oseæ ut fornicariæ ad meretricem accederet, Oseæ 1.

R. neg. min. Argumentatio hæc usque adeo infirma est, ut eam confuteret vel ipse Frassen. Ad 1. igitur dico actionem quâ Hæbræi Ægyptios spoliaverunt, furtum dici non posse: quod enim ii rapuerunt non alienum erat, sed suum, tum titulo *donationis* sibi factæ à Deo, qui ratione supremi sui domini in bona temporalia, hæc pro nutu dividit, atque ab aliis in alios transfert; tum titulo *mercedis*, continuis quibus oppressi erant laboribus debitæ, nec hæcenus redditæ ab Ægyptiis; tum, denique titulo *justi belli*: nam bellum hoc Israëlitis ut miserrimis hostibus indixerant Ægyptiis; hæc autem est belli conditio, ut victores victos sive vi sive astutiâ boni spoliare possit.

Ad 2. eadem est penè solutio: iniqui non erant Judæi aliquid supra sortem recipiendo, sive quia hoc ipsis à Deo donatum erat, sive quia hoc recipiebant ab hostibus suis, quibus non fortunâs modò, sed & vitam eripere potuissent. Vid. Tom. 1. Moralis nostræ p. 611.

Ad 3. nego Oseam esse fornicatum. Nam fornicari est accedere ad eam in cujus corpus verum & legitimum dominium non habeas: atqui verum & legitimum habebat Oseas dominium in corpus illius ad quam accessit. accessit enim, tum ex voluntate Dei, cujus sunt omnia; tum ex suo & ipsius mulieris consensu. Ita docet S. Hieron. in hunc locum: *Quanto illa sordidior est, ait, tanto Propheta patientior qui talem duxit uxorem.* Et S. August. Lib. contra Secundin. c. 21. *Quid inimicum fidei Christianæ, si meretrix relicta fornicatione in castum conjugium commutetur?* Ergo Oseas ad eam accessit quæ verè conjux sua erat.

Inst. 1. Voluit Deus ut Propheta faceret filios fornicationum, quia, inquit, fornicans fornicabitur terra à Domino. Hinc cap. 2. filii isti filii fornicationum sunt, quia fornicata est mater eorum, confusa

confusa est quæ concepit eos &c. Atqui ait Henno, filii fornicationum non essent, qui è legitimo matrimonio procreati fuissent.

Vid. Cal- R. filios hujus mulieris vocari filios fornicationum, vel quia præcipit Deus Prophetæ ut filios ab illa muliere fornicariâ genitos adoptaret: favent hebræi, græci, & latini Codices, qui non legunt, *Fac tibi*, sed simpliciter, *Sume tibi uxorem & filios fornicationum*: vel quia nati sunt ex muliere quæ ante fuerat fornicaria: sæpe enim evenit in Scripturis, ut res exprimatur nomine sibi ob aliquid præteritum conveniente: sic serpens ex Moisis virga productus vocatur virga, Exod. 7. sic corpus Christi etiam post consecrationem dicitur panis: vel demum quia Oseæ filii à Deo recesserunt Idolis sacrificaturi, quod scelus fornicationis nomine exprimitur præteritum apud Oseam, & alibi, ut Psalm. 72. *Maledicti qui fornicantur abs te.*

Inst. 2. Atqui ipsa Prophetæ commixtio cum muliere de quâ agitur verè fuit fornicaria: ergo. Prob. ant. quia alioqui mulier hæc repræsentare non potuisset mytheria quorum figura erat. Hæc enim mytheria erant ipsa Christi unio cum natura humana omni criminum genera inquinatâ: atqui unio hæc malè repræsentaretur per unionem cum legitima uxore.

R. ad 1. & 2. neg. ant. ad 3. 1. neg. maj. Hujusmodi enim mystici sensus sunt arbitrarii: unde optimè dici potest voluisse Deum ut Oseas ex meretrice procrearet filios, quibus repræsentaretur spiritualis generatio filiorum ex Ecclesia olim Gentili, quæ ante suam cum Christo unionem in omni criminum spurcitie volutabatur. Ut verò Ecclesia, quando Christo unita est, immaculata evasit, & non habens rugam: ita quæ prius scortum fuerat, per suam cum Prophetâ & viro fideli unionem sanctificata est. Unde etiam patet minorem posse negari: unio enim Christi cum Gentilibus olim corruptis, optimè exhibetur per unionem Prophetæ cum uxore olim corruptâ: imò accuratior erit ac plenior comparatio, si mulier quam assumpsit Oseas fornicaria esse desierit, ut desit mala esse Gentilitas, Christo conjugata.

Obj. 3. Lex naturæ vetat 1. conjugium fratris cum sorore. 2. polygamiam, quæ cum pace familiarum & bonâ liberorum educatione componi non potest. 3. matrimonii dissolubilitatem. Atqui tamen tria hæc à Deo permessa sunt: nam initio mundi fratres sororibus suis copulati sunt; lapsu temporum Patriarchæ multas duxerunt uxores, ac tandem concessum fuit iis qui uxoribus suis contenti non erant, easdem, dato repudii libello propellere.

R. neg. maj. & dico nullum ex his legi naturæ adversari, saltem cum eadem occurrunt circumstantiæ in quibus tria hæc in usu fuerunt, id est Dei mandatum, aut permissio, & necessitas sive absoluta, sive Dei ipsius judicio verè sufficiens. Cum enim propagari deberet humanum genus, nec plures Deus mares aut feminas condidisset, necesse fuit ut sorores fratribus commiscerentur. Pariter cum juxta consilia Dei multiplicari deberet gens Israëlita, licitum esse debuit uni marito plures simul uxores ducere, præsertim cum Deus incommodis quæ inde exoriri poterant, satis mederetur. Denique nec lex naturalis obstat: quin Deus qui supremus est corporum dominus, matrimonium dissolvere possit, Verùm de his quæ fusiori indigerent discursu, & multis difficultatibus obnoxia sunt,

consulendus est D. Tournely in Tractatu de Matrimonio.

Edit. Ma-
bill. p. 501

Obj. 4. S. Bernard. qui L. de præcept. & dispensat. c. 2. n. 4. triplex distinguit præcepti necessarii genus, scilicet stabile, inviolabile, & incommutabile. Stabile dixerim, ait, quod ita est necessarium ut non cuilibet hominum illud mutare fas sit, nisi dispensatoribus mysteriorum Dei, id est Præpositis, ut Regula 38. Basilii, Augustini, Benedicti. Etc. 3. Necessarium quod inviolabile nominavi illud intelligo quod non ab homine traditum, sed divinitus promulgatum, nisi à Deo qui tradidit, mutari omnino non patitur, ut v. g. Non occides, non machaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabule legissimæ quæ nullam prorsus humanam dispensationem admittunt, Dominus tamen horum quod voluit, quando voluit salvit, sive cum ab Hebræis Aegyptios spoliari, sive quando Prophetam cum muliere fornicariâ misceri præcepit; quorum utique alterum quid nisi grave furti facinus, alterum flagitii turpitudine reputaretur, si non excusasset utrumque factum auctoritas imperantis? Etc. 7. Jam verò necessarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nihil congruentius quam quo divinâ ita constat & æternâ ratione firmatum, ut nulla ex causa possit vel ab ipso Deo aliquatenus immutari. Sub illo genere est... quidquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, ceterisque virtutibus tam in novo quam in veteri Testamento spiritualiter observandum traditur. Unde sic: Necessarium quod sanctus Bernardus inviolabile appellat, omnia complectitur secundæ tabulæ præcepta, quæ juxta nos sunt de lege naturali: atqui in hoc necessario dispensavit Deus ex eodem S. Bernardo.

R. 1. hoc argumentum nimis probat, ideoque nihil. Sanctus enim Bernardus de omnibus secundæ tabulæ præceptis indistinctè loquitur: atqui tamen ex iis præceptis unum est in quo ne Deum quidem dispensare posse fatentur adversarii, istud nempe, *Non loqueris falsum testimonium*: ergo ipsimet à S. Bernardo recedere coguntur.

R. 2. dist. min. Deus in hoc necessario dispensavit dispensatione improprie dictâ, C. proprie dictâ, N. Itaque putat Bernardus Deum in quibusdam legis naturæ præceptis dispensare, sed improprie tantum, quatenus efficit ut materia quæ præcepto subiacebat, eidem subiacere desinat, & sic aliquo modo mutetur, quæ quidem mutatio quia fit ex peculiari Dei dominio, & præter ordinarias providentiæ leges, dispensatio dicitari solet: at verò necesse non est ut dicatur S. Bernardum existimasse Deum etiam proprie in hisce præceptis dispensare, quia exempla quæ affert de furto Israelitarum, & de commercio Oseæ cum fornicaria, optimè intelligi possunt de dispensatione improprie sumptâ. Id quidem negat Frassen, sed in hoc aperte sibi contradicit, ipsemet probationes à quibusdam Scotistis ex his exemplis duci solitas confutet, ut jam animadverti.

At, inquit Frassen, dispensatio de qua loquitur sanctus Bernardus in objecto loco, ea est de qua expresse agit S. Doctor in toto illo opere; agit autè de dispensatione proprie dictâ. Deinde dispensatio hæc potest quidem à Deo concedi: sed non ab hominibus, juxta sanctum Doctorem: atqui dispensatio improprie dicta ab ipsis etiam hominibus concedi potest.

Verùm hæc facile solvuntur. 1. enim mirum non est quòd qui ex professo agit de dispensatione ut sic

sic, aliquando loquatur de dispensatione minus strictè sumptâ. 2. etsi homines improprie dispensent, longè tamen major est Dei quàm hominum potestas, & ad plura se extendit; unde Deus licitum facere potest in multis casibus, quod homines non nisi in paucis licitum reddere possunt: sic v. g. potest quis permittendo furi ut oves suas auferat, impedire ne is peccet; at id ipsum circa alterius oves concedere nequit: Deus verò illud in omnibus omnium bonis potest, quia quidquid possidet homo Dei bonum est. Idem adhuc evidentius est in exemplo matrimonii, potest enim pro nutu Deus consensum mutuum in duobus operari, aut pro sua summa potentia supplere, saltem ut quibusdam videtur; id verò nemo mortalium potest; ergo textus S. Bernardi necessariò intelligi non debet de dispensatione proprie dictâ.

Inst. S. Bernardus discrimen hoc constituit inter necessarium inviolabile, & necessarium incommutabile, quòd prius à Deo mutari possit, non posterius: atqui ruit illud discrimen si Deus in præceptis secundæ tabulæ non nisi improprie dispenset; sic enim & in primæ tabulæ præceptis dispensare potest.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. ant. Nam ex S. Doctore necessarium incommutabile habet materiam quæ nullatenus pendet à Deo, atque ab ipso mutari non potest: sic nullo modo nullæque materiæ mutatione fieri potest ut Idolum colere, aut pejerare liceat; ergo cum in aliis quibusdam præceptis fieri possit materiæ mutatio, longum inter hæc præcepta subsistit discrimen, quod cum S. Bernardo satis agnoscimus.

Appendix de jure gentium.

TRia hîc inquiri solent. 1. quid sit jus gentium 2. an ad jus naturale revocari debeat, an ad positivum. 3. an merè concessivum sit, an non potius præceptivum. Quæ ut solvantur.

Dico 1. Jus gentium est illud quod *usu exigente & humanis necessitatibus, gentes humana sibi constituerunt.*

Prob. tum ex Instit. Lib. 1. tit. 1. §. 2. ubi hæc nostra definitio totidem verbis continetur; tum ex Decret. dist. 1. c. 9. ubi jus gentium inde sic appellatum dicitur, *quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.* Ideo autem utuntur, quia exigente necessitate uti coactæ sunt.

Ibid. Ad jus gentium pertinet *Sedium occupatio, edificatio, munitio, bella captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, inducia, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita.* Item *manumissiones, rerum divisio, commercia, contractus venditionum, & alii similes.* Ita habetur ff. de just. & de jure, & Instit. unde supra.

Dico 2. Jus gentium reduci debet ad jus positivum, non autem ad jus naturale.

Prob. Ex dictis jus gentium est illud quod exigente ulu, & suadente ratione homines sibi constituerunt, quo *omnes ferè gentes utuntur*: atqui tale jus positivum est, non naturale. Jus enim naturale non constituitur ab hominibus, sed ipsis à naturâ inseritur, aliunde non solum *ferè* apud *omnes gentes*, sed apud omnes prorsus gentes etiam immanitate barbaras viget ejus cognitio & exercitium, nisi ob sint passionibus; ergo.

Prob. 2. Quidquid præcipitur jure naturali, tam indispensabile est, ut omitti sine peccato non possit: atqui non ita est de eo quod jure gentium

inducitur; nam manumissiones, servitutes, contractus venditionis, bonorum divisio, ab humana voluntate pendent, possentque absolute omitti sine peccato; ergo.

Obj. 1. L. 2. ff. supra, Religio erga Deum, pietas erga patriam & parentes, dicuntur esse de jure gentium: atqui tamen hæc pertinent ad jus naturale.

R. objectam Legem ex hac parte minus esse accuratam; amor enim Dei & parentum non potest recenseri inter ea quæ homines exigente usu sibi constituerunt, sed inter ea ante quamcunque hominum conventionem necessariò sunt exercenda.

Obj. 2. S. Thomas docet ad jus gentium pertinere ea quæ derivantur ex lege naturæ sicut conclusiones ex principiis, *ut sunt*, inquit, *justæ emptiones, venditiones, & alia hujusmodi, sine quibus homines ad invicem convivere non possunt, quod est de lege naturæ; cum homo naturaliter sit animal sociale*: sed quæ derivantur ex jure naturæ, ad jus naturale pertinent; ergo quæ sunt de jure gentium, sunt etiam de jure naturæ, adeoque jus gentium ad jus naturale revocari debet. 1.2.9.95. a. 4.

R. dist. maj. Quæ pertinent ad jus gentium derivantur ex lege naturæ secundum quid, C. simpliciter & absolute, N. Ea ex jure naturali simpliciter & absolute derivantur, quæ ex ejus principiis necessariò colliguntur: ea verò ex eodem jure secundum quid derivari dicuntur, quæ licet non necessariò ex ejus principiis sequantur, ita tamen cum natura nostra congruunt, ut in ipsa multum propendeamus. Hoc posteriori sensu quæ ad jus gentium pertinent, ex naturali jure derivantur. Sic ad agrorum divisionem vehementer inclinat natura, ex hypothesi quod non omnis ferat omnia tellus, & sint homines nimis multi, qui seclusâ hæc divisione tanquam fuci inertes aliorum laboribus vescerentur, Unde bonorum divisio aliquatenus ex naturæ principiis colligitur: non tamen necessariò, neque enim peccassent homines si omnia habuissent communia.

Inst. S. Thomas in exemplum juris gentium adducit justas emptiones, venditiones &c. atqui hæc ad jus naturale strictè & necessariò pertinent.

R. quòd quamvis juris naturæ sit ut venditiones ac emptiones quæ fiunt: juste fiant; non tamen juris est naturæ ut venditiones & emptiones fiant inter homines diversarum nationum, nisi hoc juris naturæ esse dicitur, quatenus ad id à natura plurimum inclinamur. Vid. Sylvium hîc, Suarem Lib. 2. de legib. c. 19. & Mag. Gradin p. 52.

Dico 3. Jus gentium non est simpliciter concessivum, sed verè præceptivum. Ita Suares *ibid.* c. 18. contra Vasquem disp. 157 c. 3.

Prob. 1. quia vera lex non est merè permissiva, sed etiam præceptiva: atqui jus gentium est vera lex, Nam S. Thomas legem humanam dividit in jus gentium, & civile; Jurisconsulti verò juri triplex assignant, naturale scilicet, gentium. & civile.

Prob. 2. Si jus gentium non esset verè præceptivum, non peccaret quis ipsum violando: atqui falsum consequens. Nam receptio legatorum, & libertas celebrandi commercia: pertinent ad jus gentium, eoque solo, non jure naturali sunt introducta: sed qui legatos non reciperet, aut læderet libertatem commercii, posito communi Regum & populorum consensu, tum de receptione legatorum, tum ex libertate commercii verè peccaret, justitiæque & honestatis legibus contradiceret, eique justè bellum indiceretur; ergo.

CAPUT QUARTUM.

De lege divinâ.

Dicemus 1. de lege divinâ in genere. 2. de lege Mosaicâ. 3. demum de lege Evangelicâ.

ARTICULUS I.

De lege divinâ ut sic.

Lex divina positiva de qua hîc loquimur, sumitur dupliciter. 1. latè, quo sensu significat id omne quod in libris divinis continetur, adeoque non præcepta sola, sed consilia etiam, minas, promissiones, & cætera quæ Religionem spectant: sic accipitur Rom. 10. ubi ait Apostolus, *Finis legis Christus*, 2. sumitur propriè pro peculiaribus præceptis ad finem supernaturalem spectantibus: sic sumi videtur Levit. 18. *Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens vivet homo in eis.* Lex divina sic accepta definitur: Decretum Dei præscribens hominibus modum quo ad finem supernaturalem pervenire possint. Circa legem hanc quæstiones aliquas proponemus & solvemus cum S. Thoma hîc q. 91. a. 4. & 5.

Quæres itaque 1. an necessaria fuerit lex divina præter naturalem & humanam.

Respondet S. Doctor affirmat. 1. quia homo creatus est ad æternam beatitudinem, tanquam ad finem ultimum: atqui ad hunc finem dirigi non potuit sine lege divinâ. Sic enim homo ad finem supernaturalem dirigi potuisset sine auxilio legis divinæ, vel per legem naturalem, vel per humanam, vel per utramque simul: atqui nullum ex his dici potest; lex enim naturalis & humana, sive solitariè, sive conjunctim sumptæ, nullam habent cum fine supernaturali proportionem.

2. Quia homo cujus iudicia crebris erroribus obnoxia sunt, dirigi debuit per legem quæ errare non possit, atqui errare non posse, aut saltem sine errore & erroris metu intelligi, soli divinæ legi competit; ipsa enim lex naturalis, etsi de se errori obnoxia non sit, sæpe tamen errorem omnem non abigit ob humanæ mentis tenebras, passiones &c.

Hæc tamen S. Thomæ rationes & aliæ quas adducit, & non invictè probant necessarium fuisse simpliciter & absolute ut Deus legem aliquam positivam ferret; poterat enim homo cum auxilio gratiæ, absque ullâ exteriori legè ad felicitatem æternam conducì. Et de facto potuerunt homines salvari sine legè Mosaicâ, antequàm daretur, & Gentiles etiam post eam datam absque ejus observatione, ut notant Sylvius hîc ad q. 98. a. 4. & Suares l. 9. c. 5. Ergo divinæ legis necessitas fuit solum ex suppositione Synagogæ vel Ecclesiæ, non suppositione finis supernaturalis, ad quem homines ordinarentur. Ita Suares l. 1. c. 3. n. 15.

Quæres 2. quomodo dividatur lex divina.

R. eam dividi 1. in legem purè positivam, & non purè positivam. Prima, ea præcipit aut vetat, quæ ex se sunt indifferentia, ut circumcisionem, & abstinentionem à carne suillâ. Secunda, ea præcipit aut vetat quæ jam ante jure naturali præcipiebantur, aut prohibita erant, ut adulterium; & hæc non differt à lege naturali, nisi quantum ad modum quo intimatur.

2. in veterem seu Mosaicam, & novam seu Evangelicam, de quibus infra.

An autem divisio hæc adæquata sit, nec ne disputant Theologi. Alii eam inadæquatam esse putant, quia inquit, extitit lex divina ante Mosaicam. 1. enim prohibuit Deus Adæ ne fructu quodam vesceretur: hoc autem præceptum non fuit personale, ut vult Martinon, sed capitale, id est impositum Adamo prout erat generis humani parens & caput, unde non minus obligabat Adæ posteros quàm ipsum Adam, licet ei soli immediatè intimatum fuisset. Hinc Eva ad quam Deus locutus non erat, verè dixit Gen. 3. *Præcepit nobis Deus ne comederemus &c.* Ita Suares l. 9. c. 1.

2. Quia etiamsi diceremus præceptum abstinendi à certo quodam fructus genere, ad solum Adam ejusque uxorem pertinuisse, certum est plura hominibus ante Mosaicam legem imposita fuisse à Deo præcepta. Sic v. g. docent communiter Theologi, post Adæ peccatum, præcepisse Deum ut homines aliquo uterentur Sacramento, quo adulti & ipsi infantes ab originali noxâ purgarentur. Sic etiam probabile est ex Gen. 7. animalia quædam jam ante diluvium munda fuisse, quædam immunda, dicente Deo ad Noë: *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & sepe tena. . . de animantibus verò immundis duo & auct.* Si enim animalia omnia tunc ejusdem fuissent æstimationis & usûs, locum non habuisset diversus ille præcipiendi modus: atqui hinc ulterius colligitur Deum tunc aliquas sacrificandi leges tulisse, quia munda & immunda animalia non distinguebantur, nisi in ordine ad sacrificia. Denique alias leges exhibet Scriptura lege veteri antiquiores, etsi posteriores diluvio. Sic Gen. 9. dicit Deus: *Carnem cum sanguine non comedetis.* Et Gen. 17. *Circumcideretur ex vobis omne masculinum.* Unde Joan. 7. v. 20. dicitur: *Moyse dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est, sed ex patribus,* Abraham scilicet, Isaac & Jacob, quibus imposita erat à Deo lex circumcisionis: ergo datur lex divina à lege tum novâ tum veteri distincta.

Retineri tamen potest communis divisio: quod ut fiat dicendum est per legem antiquam intelligi præcepta omnia quæ Deus sive ante Moysen, sive post Moysen usque ad Christum populo suo tradidit verbo aut scripto, præsertim cum præcepta Noëmo, Abraham & aliis qui Moysen præcessere Patriarchis data, in Moysis libris conscripta sint, & fuerint quædam legis Mosaicæ primordia: unde patet quæstionem hanc totam esse de nomine.

Quæro 3. an epicheia cadat in legem divinam.

R. aliquo sensu cadere, aliquo non cadere. 1. cadit hoc sensu quod lex divina verbis tam generalibus concipiatur, ut propter universalitatem hanc in aliquo casu particulari deficere videatur. Sic lex quæ generatim vetat, ne de Sabbati fiat opus ullum servile, hanc patiebatur interpretationem, nisi necessitas aliud fieri postulet. Unde 1. Mac. Mathathias & ejus amici prudenter sanxerunt 2. pugnandum esse adversus hostes in ipsa Sabbatorum die, ne plebs omnis hæc die ab hostibus internectioni daretur.

Quoniam verò per epicheiam sæpe intelligitur emendatio legis in certis casibus quos legislator non prævidit, ideo dicendum est epicheiam hoc sensu non cadere in legem divinam; quia licet noluerit Deus exceptiones omnes legibus suis apponere, optimè tamen prævidit casus omnes in quibus futurum erat ut restrictione indigneretur:

cur

tur verò lex divina vulgò non obliget in extrema necessitate, in qua tamen obligare posset Deus si absolutà potestate uti vellet; ratio hæc meritò affertur quòd Deus qui suaviter omnia disponit, & omnium miseretur, infirmitati nostræ accommodare se voluerit, & eum legislatoribus humanis exhibere modum quem in condendis suis legibus subsequi debent.

ARTICULUS II.

De lege veteri.

PER veterem legem, eam hîc intelligimus quæ populo Israëlítico data est, & per Moysen promulgata; atque hæc triplici nomine vocatur: *vetus*, ut distinguatur à lege Evangelicâ; *Mosai-ca* quia Moyli data est & per eum promulgata; & *lex simpliciter*, quòd juberet aut prohiberet, sed per se gratiam non conferret. De hæc lege multa quærentur, à nobis expedienda, putà an bona fuerit, an Deum habuerit authorem &c. Unde sit.

S E C T I O I.

An lex vetus bona fuerit.

Legem veterem malam fuisse & à malo Deo traditam, hæresis fuit quorundam qui duo di-
*Vid. Nat. Ale-*stinguébant omnium rerum principia, bonum
and. ad alterum, alterum verò malum, cui tribuebant
sec. 1. non solum mala omnia & peccata, sed etiam
e. 11. corporum creationem. Hujus opinionis author fuit Simon Majus. Eidem errori adhærere Cai-ani, Cerdoniani, Marcionitæ &c. sed præ cæteris palestram tenuere Manichæi, contra quos disputat Augustinus in libris contra Faustum, contra Adimantum Manichæum &c.

Aliter, teste S. Epiphani. Hær. 33. in hoc erravit Ptolomæus quidam, dicens authorem illius legis non fuisse unum, sed tres, & nullum eorum fuisse Deum. Nam partem legis dicebat fuisse datam ab opifice mundi, quem non Deum, sed Numen secundum esse dicebat; aliam partem à Moyse, aliam verò à senioribus, quod ultimum nullo nititur fundamento: in libris enim Moysis nihil est unde conjici possit legem per alium seniore quam per Moysen datam fuisse; tamen si ei nonnullæ humanæ leges additæ fuerint, qualis est lex judicialis quæ habetur 1. Reg. c. 30. *Æqua pars erit descendenti ad prælium & remanenti ad sarcinas, & similiter dividant. Et Factum est hoc ex die illâ, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.* Vide etiam Esther 9. & 1. Mach. c. 4. His præmissis.

Dico. Lex vetus bona est & à Deo orta. Pars posterior prioris probatio est.

Prob. 1. pars. Ea lex est bona, cujus sanctitatem ubique celebrat Scriptura, quam viri pietate insignes utriusque Testamenti executioni mandaverunt, quæ omnia præcipit virtutum genera, nullum verò non prohibet peccatum & scelus, quæque sancita sunt in fœdus Deum inter & homines: atqui tales sunt legis veteris characteres.

1. quidem dicitur recta Psal. 18. v. 8. & 9. *Lex Domini immaculata convertens animas &c.* Rom. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum & bonum.* 1. ad Tim. 1. v. 8. *Bona est lex, si quis ea legitime utatur.* Hinc Deut. 4. v. 7. *lex ut singulare Dei beneficium com-*

mendatur: Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus ad cunctis observationibus nostris. v. 8. *Quæ est alia gens sic inclita, ut habeat ceremonias justaque iudicia & universam legem quam ego proponam vobis ante oculos vestros.* Hinc variæ illæ quas exegit Deus Dispositiones ut lex susciperetur Exod. 19. v. 10 scilicet Moysis Jejunium & secessus per dies 40. vestium mutatio, accedentium ad montem reverentia & tremor &c.

2. Eam implere quotquot in utroque Testamento florere viri religione ac pietate commendabiles. In veteri, Patriarchæ, Prophetæ, Moyses, Samuel, Salomon, quos intereminet David qui continuo psallebat: *Lex tua meditatio mea est: legem tuam non sum oblitus; testimonia tua exquisivi.* Ipsam executioni mandavit Christus, qui de se ait Matth. 5. v. 17. *Non veni solvere legem, sed adimplere;* quique voluit circumcidi, Sabbatum servare, celebrare Pascha, & leproso à se mundatos remisit ad Sacerdotes, quorum erat lepram à leprâ secernere. Hanc implevit B. Virgo Luc 2. v. 22. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini.*

Psal. 118.

3. Lex eadem genus omne bonorum præcipit, malorum vetat. Quæ enim in eo tota est, ut homines ad Deum adducat, & à falsis avertat numinibus, cui nihil est antiquius quàm ut honorentur parentes, serventur æquitatis regulæ, non adhibeatur mensura & mensura; quæ variis pœnis à peccato retrahit, variis promissionibus ad Deum sollicitat; ea bonum omne suadet, malum omne quantum in se est tollit: atqui &c. ergo.

4. Lex antiqua sancita est in fœdus Deum inter & homines initum. Deut. 26. v. 17. *Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias ceremonias illius, & mandata, atque iudicia, & obedias ejus imperio.* Deut 31. v. 26. *Tollite librum istum, & ponite eum in latere arce fœderis Domini Dei vestri, ut sit ibi contrate in testimonium;* ergo.

Obj. 1. Ea lex mala erat, cujus præcepta bona non erant. atqui... juxta in Ezech. 20. *Dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non vivunt.*

Respondent 1. quidam cum S. Hieronymo, textum illum intelligi debere non de lege veteri sed de iniquis Gentilium præceptis, quæ à Deo data dicuntur, quia Deus gentes tradiderat desideriiis suis propter peccata earum. Confirmatur, quia Deus ibidem leges suas opponit præceptis quæ vocantur præcepta non bona: *Dedi eis præcepta mea... quæ faciëns homo, vivet in eis.* Et Exod. 9. *Dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias & præcepta bona.* Posset quoque textus intelligi pro futuro, juxta phrasim Hæbræis familiarem, ita ut dedi, idem sit ac dabo, id est permittam ut sub leges idololatrarum cadant.

R. 2. cum S. Augustino, dist. Præcepta non bona, id est quæ per se non sufficiebant ad justificationem ideoque erant imperfecta, C. non bona, id est quæ quidpiam haberent rationi difforme, N. *Fortè*, inquit S. Doctor Epist. 82. n. 14. *propterea non dixit mala, sed tantum non bona id est non talia ut illis homines boni fiant, aut sine illis boni non fiant.* Et ea ista quoque est solutio S. Greg. Lib. 28. Mor. cap. 9. qui docet legem veterem dici non bonam non absolute, sed comparatè ad legem novam: *Bona, inquit, quasi bona non sunt comparatione meliorum;* idque probat ex

exleo quoddam Ezech. 16. sic Deus amare carpit Israël : Ergo & tu porta confusionem tuam, qua viciisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis & iustificasti sorores tuas Sodomam & Samariam in omnibus abominationibus tuis quas operata es : neque enim iustificata erat Sodomam in se, sed comparata cum Israël.

Inst. Ea lex fuit absolute mala, quia ideo cessavit quia culpa non vacabat : atqui Hæb. 8. Si illud prius, Testamentum culpa vacasset, non utique secundum locum inquireretur.

R. dist. Non vacavit culpa improprie sumpta, id est defectu qui peccatum non erat, quia nempe deficiebat à perfectione novæ fidei, ut umbra à veritate, C. culpa proprie dicta, N. Quid ergo dicemus, ait Apost. Rom. 7. Lex peccatum est? absit... Eatenus igitur culpa erat in lege veteri, vel quia culpas & animæ peccata non sanabat : vel quia erat peccati occasio, quatenus nitimur in vetitum. Hinc S. Paulus, Occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.

Inst. 2. In eâ lege fuit culpa proprie dicta, cui deerat id quod est in lege præcipuum, nempe ut sit salutifera ; quæque contra mortifera erat & fecunda peccatorum seges : atqui ex Apost. Rom. 7... Cum venisset mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus sum. Cap. 5. Lex subintravit ut abundaret delictum. 2. ad Cor. 3. Littera occidit, spiritus autem vivificat. 1. ejusdem 3. Lex dicitur ministratio mortis, ministratio damnationis, Rom. 7. lex mortis. Ergo.

R. dist. Lex fecit ut abundaret delictum, occidebat, erat mortis ministratio, occasionaliter, & quidem occasione sumpta ex parte hominis, C. ex instituto legis & fine legislatoris, quasi cupiditati fomenta præberet, hominemque terrenis amoribus implicaret ex professo, atque à Deo averteret, N. Eorum igitur malorum lex fuit occasio, sicut quotidie superiorum mandata peccati occasio fiunt, quatenus nempe concupiscentiam fræni impatientem irritant ; non autem quasi hominem de se ad peccatum impellant. Adde quod hominibus sub lege veteri constitutis non deesset gratia, quæ licet per legem non daretur, unâ tamen cum lege conferebatur, prout docet S. Thomas 1. 2. q. 98. a. 2. his verbis : Ad quartum, dicendum quod quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandum hominem, tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant : scilicet fides Mediatoris, per quem iustificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos iustificamur. & sic Deus non deficiebat hominibus quin daret eis salutis auxilia. Hinc planè impium est quod docet Jansenius, gratiam supernaturalem

L. 3. de Gr. Christi c. 5. & 7. Ibid. l. 1. c. 8. ferret iustitiæ facilitatem, sed potius eam difficiliorem fecerit, & quasi muro quodam interposito impossibilem. Quæ errorum portensa piè renovavit Quenellus Prop. 6. & 7.

Inst. 3. Ea lex verè & per se erat peccati causa & mortis ministratio, cujus præcepta pietati adversabantur quæ concupiscentiam fovebat, & illud permittebat quod leges sanctissimæ merito prohibent : atqui lex vetus... 1. pietati adversa erat, cum vetaret ne mortuis redderetur officium sepulturæ, & præciperet immundum esse eum qui tetigisset hominis mortui cadaver, de quo vid. Num. 19. 2. fovebat concupiscentiam, cum vindictam permitteret, oculum pro oculo

Theol. Honor. Tournely, Tom. VI.

lo, dentem pro dente erui sineret ; unde Christus Matth. 5. eam abrogavit : Audistis quia dictum est, dentem pro dente &c. ego autem dico vobis non resistere malo. Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum &c. 3. permittebat quod jure ventant leges sapientissimæ Principum, ab æterna lege derivatæ, puta permittebat heris enecare servos suos Exod. 21. v. 20. Qui percusserit servum suum vel ancillam virgâ & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reuserit. v. 21. Sin autem uno die, vel duobus supervixerit, non subiacebit pœna, quia pecunia illius est ; quæ lex ordini aperte repugnat, utpote quæ homines cum jumentis & bobus exæquet, nec magis aut ferè magis in unius quàm alterius morte peccati agnoscat, dignitatemque hominis cum pecuniâ quæ emptus est metiatur ; ergo.

R. neg. min. Ad 1. sunt qui putent eos qui mortui tentorium ingrediebantur, immundos quidem fuisse, sed tunc tantum cum nulla erat vel tentorium illud ingrediendi, vel mortui cadaver tangendi necessitas ; posita verò necessitate, nihil impuritatis contractum fuisse contendunt ; idque, inquiunt, colligitur ex historia Tobie, cujus pietatem sic celebrat sacer contextus : Esurientes Tob. 1. aiebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Quod humanitatis officium sic commendavit Angelus Raphaël cap. 12. Quando orabas cum lacrymis & sepeliebat mortuos... ego obtuli orationem tuam Domino ; ergo nedum talis actio homines faceret immundos, efficiebat Deo acceptissimos. Hinc Moyses tulit secum ossa Joseph, eò quod Joseph adjurasset filius Israel dicens, Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum. An enim Moyses toto eo tempore immundus fuisset ? Ita Pontas in opere cui titulus, Sacra Scriptura sibi ubique constans.

Alii verò ex necessitate contrahendi immunditiam legalem nihil contra legis antiquæ sanctitatem colligi posse respondent : tum quia immunditia hæc peccatum non erat, tum quia per opera etiam justa & necessaria contrahi poterat, sicut nunc à Judicibus reum morti addicentibus contrahitur irregularitas, tamen si sententia mortis contra reum, opus sit sanctum & justum ; tum denique quia immunditia illa non vacabat mysteriis. Inde enim colligere erat 1. vitandos esset peccatores, quorum mortui veræ sunt imagines. 2. eos ad sacrificia Deo exhibenda inhabiles esse, qui immunditiam spirituales quæ per exteriorum significabatur, gererent ; ergo immunditia legalis Mosaicæ legis sanctitatem arguit, nedum injustitiam probet.

Ad 2. neg. ant. Ea enim lex concupiscentiam non fovebat quæ vindictæ & furoris, non fomes sed limes erat : talis porro erat ex Augustino lex talionis de quâ agitur in objectione ; prohibebat enim ne qui læsus ab alio fuerat, asperiori uteretur vindictâ. Unde, ut notat Jansenius, erat in legis sensus, non injustè vindicabis ; sicque per eam rudi populo primus lenitatis gradus constituebatur. Addit Tertullianus Lib. 2. contra Marcion. cap. 18. inde refrænatum fuisse aggreendi cupidinem, adeo ut commissio injuria, metu vicis statim occursura repastinaretur, & licentia retributionis prohibitio esset provocatio. Cæterum lex illa locum non habebat, nisi ubi personæ æqualis erant dignitatis ; neque enim licitum erat servo par pari referre, cum à domino percussus erat.

C

Quod

Quod additur, lege Moysis præceptum fuisse odium inimicorum, planè falsum est, cum illud expressè prohibeatur Levitici 19. his verbis: *Non quæres ultionem, nec memor eris injurie civium tuorum*; & Exod' 23. Quod verò dicit Christus: *Audistis quia dictum est &c.* non debet intelligi de lege Moisaicâ, quasi hæc odium inimicorum præstiberet, sed de iniquis Phariseorum traditionibus, qui ex eo quod sæpe inscripturis præcipiatur amor in amicos, malè colligebant ibidem præcipi odium inimicorum. Hæc & alia plura videris apud Calmet in c. 5. Evang. secundum Matthæum.

Ad 3. nego permissam fuisse heris servorum occisionem. Equidem heris nulla pœna constituta erat, quia consulendum erat ipsis in quos plerumque insurrexissent servi, nisi pœnarum mortisque ipsius metu compressi fuissent: at non ideo propriè ipsis licitum erat servos occidere; alioqui cur reus habitus fuisset dominus, in cujus manu sub virgis expirasset servus? immunes quidem erant à pœna domini, cum servi uno tantum aut altero die post flagella expirabant; sed quia tunc censebantur domini non habuisse animum servos occidendi, benè, verò corrigendi. Ita notat D. Fleury in Libro de moribus Israëlitarum, ubi addit legis hujus asperitatem duplici ex capite fuisse mitigatam. 1. quia lege aliâ præceptum erat ut Judæi proximos diligerent; inter proximos autem non infimam habent locum qui vicinitatis servitutisve titulo nobis conjunguntur. 2. quia domini suis consulere commodis non poterant, quin servorum quoque salutem consulere quos suâ sibi pecuniâ pepererant, quia servi herilis boni pars magna erant.

Dico 2. Lex vetus secundum omnes sui partes est à Deo vero Patre Domini nostri Jesu Christi, cui proinde Christus non fuit adversus.

Prob. 1. pars contra Cerdonem. Illa lex Deum habet pro authore, quæ vocatur mandatum Dei, quæque continetur in Libris à Spiritu Sancto dictatis: atqui talis est lex vetus. Matth. 5. Christus Phariseos alloquens ait: *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram*, Luc. 1. *Benedictus Dominus Deus Israel... sicut locutus est per os Sanctorum*. Et rursus: *Sicut locutus est ad patres nostros*. Heb. 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis*, Similia habentur 2. Petr. c. 1. &c.

Confirm. ex Conciliis. Concilium Tolet. I. sic in Manichæorum errorem insurgit: *Si quis dixerit vel crediderit alterum Deum esse prisce legis, alterum Evangeliorum, anathema sit*. Tridentinum sess. 4. in Decreto de canonicis Scripturis: *Omnes, inquit, Libros tam noviquam veteris Testamenti, cum utriusque unus Deus sit author, Ecclesia Catholica pari pietatis affectu ac reverentiâ suscipit & veneratur*.

Prob. 2. pars contra Ptolomæum. Illa lex secundum omnes sui partes est à Deo, quam Moyses non pro arbitrio, sed ex Dei jussu populo dedit; quæ simpliciter dicitur ex Dei, quam qui violat, non in hominem peccat, sed in Deum: atqui talis est lex vetus. Deut. 4. *Scitis, ait Moyses ad Israëlitas, quod docuerim vos præcepta atque iustitias sicut mandavit mihi Dominus meus*. Et cap. 6. *Hæc sunt præcepta & ceremonia, & judicia quæ mandavit mihi Dominus Deus vester*. Huc redeunt probationes superius allatæ.

Et verò Ptolomæitarum sententiâ omnem veteris Testamenti libris fidem detrahit: cum defini non possit quænam eorum partes Deo, aut Moyse, aut Senioribus tribui debeant.

Prob. 4. pars contra Marcionem. Ea lex lata non fuit à Deo cui Christus adversatus fuerit, quam Christus semper implevit, ex quâ divinitatis suæ argumenta eruit, in quâ se divinitus præfiguratum fuisse ostendit: atqui Christus... Matth. 5. *Non veni solvere legem sed implere*. Luc ultimo, *Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me*. Joan. 5. *Si crederetis Moyse, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit*. 1. Corinth. 10. *Omnia in figurâ continebant illis &c.*

Obj. 1. Deut. 32. *Dei perfecta sunt opera*. Et Eccles. 3. *Didici quod opera omnia quæ fecit Deus perseverent in perpetuum*: atqui lex Moisaica nec perfecta erat, nec in perpetuum perseveravit; ergo lex illa Dei opus non fuit.

R. Legem Moysis esse quidem imperfectam si cum Evangelii lege comparetur, sed addo eandem suo in genere perfectam fuisse: conveniebat enim statui infirmitatis in quo vertabantur Judæi, quos pœnarum metu petrahebat à malo, & quos uti pædagogus ad Christum conduxit tanquam ad verum justitiæ Doctorem, ut ex fide ejus justitiam consequerentur. Gal. 3. v. 24.

Quod spectat ad textum Ecclesiastæ, certum est ea solùm Dei opera in perpetuum permanere, quæ eo fine producta sunt ut in perpetuum maneant: porro lex Evangelii sola sic condita est, ut ad usque mundi finem permanere debeat.

Obj. 2. Scriptura quasdam habet leges quæ Moysistætus sunt, quasdam quæ à Senioribus conditæ fuerunt. Matth. 19. Christus Judæos alloquens: *Moyse, inquit, ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*. Ibid. c. 15. Pharisei Christum sic compellant: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum?* ergo.

R. ad 1. Non magis ex objectis verbis colligi potest Moysen authorem esse legis de repudio, quàm ex istis quæ Marci 7. leguntur, *Moyse dixit: Honora patrem tuum*, colligi liceat Moysen authorem esse legis de colendis parentibus: atqui posterius nemo colliget; ergo ideo leges illæ Moysi attribuantur, quia earum promulgator fuit non quia earum institutor fuerit. Vide Sylv. q. 98. a. 2.

Ad 2. Traditiones de quibus loquebantur Pharisei, humana erant commenra, quæ inter Scripturæ partes recenseri non poterant.

SECTIO II.

An lex vetus fuerit imperfecta

Res dupliciter imperfecta dici potest, ut notat Suarezius Lib. 9. c. 18. privativè scilicet, & negativè. Illud imperfectum dicitur privativè, cui deficit aliqua perfectio eidem secundum speciem debita vel maximè conveniens; illud verò dicitur imperfectum negativè, cui deest aliqua perfectio cujus vel capax non est, vel quæ saltem ipsi secundum statum suum nec debita est, nec conveniens. Prior imperfectio est in re secundum se spectata; posterior verò in re cum alia perfectiori comparata. Quibus positis,

Dico 1. Lex vetus imperfecta fuit negativè.

Prob. Illa lex imperfecta erat negativè, quæ multis caruit perfectionibus quæ in lege novâ concurrunt: atqui lex vetus... Lex enim quæ in Scripturâ vocatur inutilis, infirma, ad salutem insufficiens, multis caruit perfectionibus quæ legi novæ non desunt: atqui lex vetus 1. vocatur infirma

firma & inutilis. Galat. 4. *Quomodo iterum convertimini ad infirma & egena elementa?* Heb. 7. *Reprobatio fit precedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem.* 2. lex vetus erat ad salutem insufficiens, quia per se non dabat vires ad assequendum finem suum, neque ad præcipuos suos actus. Unde Gal. 2. ait Apostolus: *Scientes quod non justificabitur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Heb. 7. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Rom. 8. *Lex spiritus vita in Christo Jesu liberavit me à lege peccati & mortis . . . quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem &c.*

Atque id passim docet Augustinus, sed aperte Tract. 3. in Joan. n. 14. *Lex, inquit, minabatur, non opitulabatur; jubebat, non sanabat; languorem ostendebat, non auferbat, sed illi preparabat medico venturo cum gratia & veritate, tanquam ad aliquem quem curare vult medicus, mittat primo servum suum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, sanari volebat, & ne sanaretur sanum se esse jactabat: missa est lex qua ligavit eum, invenit se reum, jam clamat de ligaturâ. Venit Dominus curat &c.*

Joan. 1. Confirmatur inductione .1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est;* ergo nova ratione promulgatoris superat antiquam. 2. ratione subditorum; lex enim Evangelica pro omnibus lata fuit, *Ite docete omnes gentes,* Matth. ult. lex Mosaica non nisi pro Judæis, ut patet ex ejus proœmio, *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terrâ Egypti,* Exod. 20. 3. ratione durationis, lex vetus propter transgressionem posita est donec veniret semen; lex Evangelica usque ad mundi finem consistet, Matth. 26. *Hic est Calix sanguinis mei, novi & æterni Testamenti,* Ibid. cap. ult. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* 4. ratione modi, lex Mosaica in lapidibus descripta est, lex nova in hominum cordibus inscribitur. 5. ratione materiæ, lex vetus tantam complectebatur præceptorum multitudinem, ut vocetur ab Apostolorum Principe, *jugum*, quod neque patres nostri, neque nos portare possumus; lex nova pauciora habet, eaque longè faciliora.

Obj. 1. Lex quæ multos habuit & peperit justos, sterilis & egena dici non potest: atqui lex vetus multos habuit & fecit justos; unde proscripta est hæc Quenelli propositio num. 65. *Moyses, Propheta, Sacerdotes & Doctores legis mortui sunt, absque eo quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.*

R. dist. maj. Lex quæ per se habuit, & peperit justos egena non est, lex quæ non per se, sed per fidem & merita Mediatoris venturi justos peperit, egena non est, N. Porro Justii qui sub lege vixerunt, non per ipsam legem, sed per merita Christi justitiam consecuti sunt: *Bibebant illi de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Eadem ergo fides & nostra & illorum fuit; quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum, unde dicit Apostolus. *Habentes eundem spiritum fidei: non diceret autem eundem spiritum fidei nisi admonens etiam antiquos justos habuisse ipsum spiritum fidei, hoc est Incarnationis Christi.* Ita docet S. Augustinus Ep. 157. n. 14.

Nec noceret censura propositionis 65. hæc enim

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

merito damnata fuit, quia licet lex neminem per se justificare potuerit, certum tamen est collatas cum ea fuisse gratias non timoris solum quo mancipia fierent, sed & amoris quo constituerentur Israëlita, homines & filii Dei. 1. quia timor ipse quo Moyses & Prophetæ Judæos adimplebant, ad justitiam conducebat, juxta id Eccli. 2. *Qui timent Dominum, sanctificabunt animas suas.* Et Isaia 26. juxta 70. *A timore tuo concepimus & peperimus spiritum salutis, qui sanè spiritus propriè spectat ad filios Dei.* 2. quia Prophetæ ita docebant homines, ut ex diaboli servis filii Dei efficerentur: *Docebo, ajebat Psaltes Regius, iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* 3. quia juxta Augustinum timor in veteri Testamento ita dominabatur, ut amor eidem non omnino deficeret: *Utrumque (amor & timor) in utroque Testamento est,* ait S. Doctor Lib. de mor. Ecclesiæ. Unde rursus Lib. de pecc. orig. sic loquitur: *Erant & legis tempore homines Dei, non sub lege terrente . . . sed sub gratia delectante, sanante, liberante . . . & tunc ergo ista gratia Mediatori Dei & hominum erat in populo Dei.* Ergo falsò docet Quenellus Moysen & Prophetas non nisi servos effecisse per timorem.

At, inquis, non ipse Moyses, sed gratia Dei filios pariebat. Ita sanè. Sed quid inde? An legis novæ Doctores Deo filios ex semetipsis & sine gratiæ & charitatis auxilio parturiunt nequaquam profectò: unde hæc quorundam Quenelli defensorum evasio planè ridicula est. Damnent nobiscum eos qui contendunt negata fuisse à Deo Judæis auxilia quibus salubriter timerent, & amarent, & nihil iater nos supererit controversiæ.

Obj. 2. Indignum est Deo quod legem imperfectam & inutilem tradat; ergo.

R. dist. quod tradat legem imperfectam & inutilem simpliciter, & quoad omnia, C. imperfectam secundum quid tantum, N. Ut intelligatur solutio,

Dico 2. Lex vetus in suo ordine & gradu perfecta fuit. Ita S. Thom. q. 98. a. 2 ad 1.

Prob. 1. quia legis alicujus perfectio non absolute consideranda est, sed cum proportionem ad eos quibus lex imponitur; unde, ut notat S. Thomas, lex quæ puero præciperet ea quæ virorum propria sunt, perfecta non esset: atqui lex vetus iis quibus imponebatur, proportionata erat; siue spectentur ut homines, præcipiebat enim quidquid ad cognitionem & cultum veri Dei necessarium est; siue spectentur ut talis populus, qui complectebatur ea omnia quæ ad rectitudinem vitæ tam moralis quàm humanæ & politicæ desiderari possunt: aliunde multa importabat præcepta, quia populus ille duræ cervicis gravi præceptorum sarcinâ indigebat; ergo.

Prob. 2. inductione. 1. quia hujus legis ope Judæi præ cæteris Gentilibus magnitudinem & sapientiam Dei edocti sunt: Psal. 147. *Qui annuntiat verbum suum Jacob. . . Non fecit taliter nationi.* Rom. 3. *Quid ergo amplius Judæo est, aut quæ utilitas circumcisionis? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.* 2. quia lex non solum prohibebat omne peccatorum genus, sed omnes virtutes præcipiebat, præcipue verò dilectionem Dei, quod timerè nimis & absurdè à quibusdam negatum est: sic Deut. 10. v. 11. *Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut diligas eum?* 3. quia si lex vetus non omninò fuit lex amoris, fuit

saltem timoris, *Initium autem sapientia timor Domini*. Eccli. 1. 4. quia homines per eam legem de infirmitate suâ convicti ad Mediatorem Christum recurrerant &c.

SECTIO III.

An lex Moyfi per Angelos data fuerit.

DUplex est eâ de re Patrum ac Theologorum opinio. Prima, quam tuiti sunt Patres Augustino antiquiores, docet vel Angelum qui cum Moyse colloquebatur, ipsum fuisse Dei Verbum, cui Angeli nomen inditum fuerit, quia gerebat vires Angeli seu nuncii; est enim Angelus officii nomen, non naturæ: vel Angelum quidem sub specie corporeâ apparuisse immediate, sed in quo Verbum specialiter assistens, per corpus ipsi circumdatum voces idoneas ad conceptus exprimendos efformaret, eoque tanquam instrumento uteretur ad excitanda tonitrua, fulgura, clangorum tubæ, fumum, ignem &c. Hanc sententiam amplexi sunt è recentioribus multi, qui, ut Verbi divinitatem potentiùs contra Socinianos adstruant, ostendunt Jehovah nomen, quod nulli creaturæ competit, ipsi tamen Verbo in Scripturis attribui. Ita inter alios Bullus, Presbyter Anglicanus, in defensione fidei Nicenæ sect. 1. §. 10. & 11. Wital de Trin. p. 216. Tournely ibid. p. 351. Secunda opinio quæ propugnatorem, & juxta multos, patrem habuit Augustinum, quem exinde multi subsecuti sunt, censet legem per Angelum meorum Moyfi traditam fuisse. Atque hæc opinio probatur.

1. Ex Act. 7. ubi qui apparuit Moyfi vocatur *Angelus*, & quidem à Deo missus. Et infra: *Accepistis legem in dispositione seu operâ Angelorum*: atqui vox Angelorum de multitudine quidem dici potest, non de solo Verbo.

2. Idem tradit S. Paulus Gal. 3. *Quid igitur lex propter transgressionem posita est... ordinata per Angelos in manu Mediatoris*. Urget multò magis quod habet idem Apostolus in Epist. ad Hebr. ubi legem novam eo nomine antiquæ legi præfert, quod hæc non nisi per Angelos, illa per ipsum Dei Filium annuntiata fuerit. c. 1. *Multi faciemus multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in filio &c.* Et c. 2. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis pravariatio & obediencia accepit justam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est.* Atqui, ait l'Herminier, hoc argumentum Apostoli nullius planè roboris erit, si lex antiqua non secus ac nova, ab ipso Dei Verbo data sit hominibus: jam tum enim inter utramque nihil erit hæc in parte discriminis; ergo &c.

3. Quia, ut discurret S. Thomas, congruum erat ut lex minùs perfecta daretur per minùs perfectos: atqui lex vetus minùs perfecta erat.

His non obstantibus censent, ut jam dictum est, multi, eum qui legem dedit, & veteribus Patriarchis apparuit, ipsum persæpe fuisse Dei Filium quæ Incarnationi suæ præludebat. Probant autem 1. quia ita sensit primæva antiquitas, contra cujus torrentem Scripturas interpretari non licet. S. Irenæus l. 4. adversus hæreses. 11. *Qui, inquit, à Prophetis adorabatur Deus vivus, hic est vivorum Deus, & verbum ejus, qui & locutus est*

Moyfi. Tertul. L. contra Judæos c. 9. *Qui ad Moysem loquebatur, ipse erat Dei Filius, qui & semper videbatur*. Et Lib. adversus Prax. c. 14. *Deus in terris cum hominibus conversari alius non potuit quam sermo (id est Verbum) qui caro erat futurus*. Ediscebat autem ut nobis fidem sterneret, ut faciliùs crederemus Filium Dei descendisse in sæculum, si & retro tale quid gestum cognoscere-mus. Idem docent apud Bullum Justinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Chrysostomus, Ambrosius, & ipse aliquando Augustinus.

Probant 2. quia hæc Patrum traditio cum Judæorum traditione seu cabalâ apprime consentit, ut ostendit idem Bullus. Sic Philo Deum qui Adamo post peccatum, qui Moyfi in rubo, qui Abraham sapiùs apparuit, Verbum esse dicit, & primo genitum Dei Filium, universo mundo superiorem. Vid. Lib. de agricult. & de mundi opificio. Sic author libri Sapientiæ qui apud nos sacer & est Canonicus, apud Socinianos testis autem esse debet, loquens de Angelo qui Moyfi sæpe apparuit, *Egyptiorum primo genitis delevit per noctem*, Cum inquit c. 18. *quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Sermo tuus de cælo à regalibus sedibus... stans replevit omnia morte, & usque ad cælum attingebat stans in terrâ*: Atqui his verbis non Angelus aliquis & minister inferior designatur, ut Grotio visum est, sed persona divina: Verbum enim, seu Sermo de quo hic agitur, vocatur omnipotens, regia ipsi sedes attribuitur in cælis, eaque est ejus magnitudo & potentia, ut vim suam in cælo & in terris exerceat; ergo.

Probant 3. quia licet S. Augustinus ideo à Veterum explicatione recesserit, ut faciliùs revinceret Arianos, qui Filium Dei meram esse creaturam probare conabantur, ex eò quod olim instar creaturæ ad Patriarchas missus esset, certum tamen est eadem S. Doctoris opinione convelli præcipuum divinitatis Filii argumentum. Unde sic in formâ: Ea opinio sine gravi necessitate (quæ in præsentia nulla est) admitti non debet, quâ positâ vix subsistunt argumenta præcipua quibus Filii divinitatem adstruimus: atqui posito quod is qui Antiquis apparuit, simplex sit Angelus, vix subsistunt &c. Invidè enim Filii divinitatem probamus, ex eo quod characteres & nomina quæ soli Deo competunt, omnipotentia, v. g. omniscientia, cultus latræ, nomen Jehovah, quæ totidem sunt supremæ divinitatis appendices, de Christo prædicentur: atqui si is qui Veteribus apparuit, simplex sit Angelus, jam augusta hæc nomina non uni Deo, sed simplici etiam creaturæ accommodari possunt; nam Angelus ille Deum se vocat, omnipotentiam, & alia Dei attributa sibi attribuit; ergo eadem de Verbo dici potuerunt absque eo quod esset verus Deus; ergo labefactatur magna Verbi divinitatis probatio.

Probant 4. quia vel is qui legem Moyfi dedit est Deus, vel Dei legatus: atqui hoc non. Legatus enim loquitur quidem regis nomine, sed ea quæ regis sunt insolenter non usurpat; unde dicit quidem: Hæc loquitur, hæc vult rex, quæ formula frequens est apud Prophetas qui Dei nomine loquebantur, sed non dicit: Ego sum rex, multò minùs, Ego sum Deus, mihi debetur adoratio &c.

Nec nocent prioris opinionis momenta. Ad 1. dist. qui apparuit Moyfi erat, *Angelus magni consilii*,

filii, ut de Filio Dei loquitur *Isaias*, C. Angelus inferior, subd. Angelus in quo esset Dei Filius, vel quia eam imitabatur rationem in qua Angeli hominibus apparebant, quâ de causâ Angeli ipsi aliquando vocantur viri, ut *Genes.* 18. C. Angelus simplex, N. Hæc objectio nihil habet roboris contra nos: non enim negamus eum qui Moyfi apparuit immediate, fuisse Angelum corpore visibili indutum; sed contendimus cum Patribus antiquis in eodem Angelo specialiter adfuisse Dei Filium, qui ope corporis ab ipso assumpti, ea perfecit quæ exterius videbantur. Solutio est S. Athanasii: *Qui apparuit*, ait S. Doctor, Orat. 4. contra Arianos, *Angelus quidem erat, sed Deus in ipso loquebatur.* Imò & id ipsum alicubi admisit S. Augustinus: sic Lib. 3. contra Maximin. In Angelo, inquit, qui Moyfi apparuit in rubo, *Deum fuisse quis dubitat?* Hanc sententiam adstruunt ipsi sacri Codices. Sic *Exod.* 23. Deus Moysem alloquitur: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te: observa eum, quia est nomen meum*, id est Verbum meum in illo. Favet ipse qui objicitur Actuum textus; sic enim pergit S. Stephanus: *Moyse autem videns admiratus est visum. & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini dicens. Ego sum Deus &c.* ergo apparebat quidem Angelus unus aut multiplex, sed Deus solus loquebatur.

Ad 2. textum qui petitur ex Epistola ad Galatas, eadem est responsio.

Ad 3. dico in nostro etiam systemate legem novam ex parte promulgationis præstare vereri. Lex enim verus à Filio quidem Dei data est, sed in creatura sibi hypostaticè non unitâ: porro, ut solidè, licet minùs eleganter, loquitur Ludovicus de Tena, in apparitione Verbi incarnati, de quâ loquitur Apostolus his verbis: *Novissimè locutus est nobis per Filium, non mediat aliquod suppositum creatum, neque corporeum, neque angelicum; sed Verbum divinum immediate in meditatione suppositi loquebatur hominibus*, cum iis familiariter conversabatur, dubia eorum excipiebat & solvebat &c. in veteri autem lege inter fulgura & tonitrua cum apparatu ita terribili loquebatur, ut Moyse ipse dixerit, *Exterritus sum & tremebundus.* Heb. 12.

S E C T I O IV.

De fine & materiâ legis veteris.

SUUS est unicuique sigillatim præcepto finis, id nempe quod præcipit aut prohibet, de quo hîc non loquimur. Solum quærimus quis fuerit legis antiquæ generatim sumptæ finis sive proximus, sive remotus, circa quod

Dico 1. Finis proximus legis fuit institutio populi Israëliti in iis quæ spectant ad rectitudinem naturalem ad cultum Dei, & ad politiam civilem.

Prob. quia triplex apud Judæos erat genus præceptorum, alia erant moralia, alia ceremonialia, alia demùm judicialia: atqui moralia ad rectitudinem naturalem, ceremonialia ad cultum Dei, judicialia ad politicam administrationem spectabant: adeo ut per hæc tria simul sumpta homo convenienter ordinaretur circa seipsum, circa Deum, & circa proximum; ergo.

Dico 2: Finis à Deo magis principaliter in legis concessione intentus, fuit spiritalis & supernaturalis felicitas ejusdem populi tum in hac vitâ per morum sanctitatem, tum in alterâ per beatitudinem æternam. ita cæteri contra Jansenium,

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

juxta quem *lex data est sine ullâ gratiâ sufficiente aut adjuvante*, adeo ut gratia illa repugnaret scopo legis.

Vid Lib. 3. de gr. Cbr. e. 5.

Prob. Eum præcipuè finem habuit Deus, quem distinctius exprimunt Scripturæ: atqui quod Deus gentem electam in hac & alterâ vitâ verè & supernaturaliter beatam reddere voluerit, est quid in Scripturis ubique expressum. Homines enim in utrâque vitâ beati efficiuntur, cum declinant à malo, justitiam sectantur, æternam damnationem fugiunt, æternam vitam adipisci nituntur: atqui hæc omnia à Judæis præstari voluit DEUS, cum legem ipsis concessit; unde lex illa vocatur *Psalm.* 118. *Immaculata & convertens animas.* Ibidem, *In custodiendis illis mandatis retributio multa*, eaque non temporalis solum, sed & æterna, juxta id *Tobiæ* cap. 2. *Filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Et *Daniel.* 7. *Suscipient regnum Sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum usque in sæculum & sæculum sæculorum.* Cum autem qui vult finem velit & media ad ejus consecutionem necessaria, pro certo tenendum est Deum gratias quibus utrumque hunc finem obtinere possent, nunquam denegasse Judæis, prout latius docent Theologi in Tract. de gratiâ.

Duo hîc sponte confitemur unde objectiones solvi possunt. 1. populum carnalem sæpe ad bonum boni temporalis intuitu accensum fuisse, à malo autem supplicii metu revocatum. 2. gratias quæ Judæis sub lege positæ concedebantur, parciore fuisse quàm quæ dantur Christianis, easque non vi legis, sed ob merita Christi aliquando venturi fuisse collatas. At neuriquam inde colligendum est Judæos non aliis quàm temporalibus motivis ad bonum inductos fuisse, iisve negata fuisse auxilia supernaturalia quibuscumpiè & salubriter bonum operari, & à malo declinare possent.

Quod spectat ad materiam legis, hîc præcipuè quæritur, an ipsi etiam actus interni hæc lege præciperentur, cui quæstioni ut satisfiat,

R. affirmat. 1. quia lex illa præcipiebat quæcunque erant necessaria ad vitam æternam, quæ ipsiuserat finis, ut modò dictum est; & colligitur ex *Matth.* 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*: atqui ad justificationem & vitam æternam, actus interni sunt maximè necessarii; ergo.

Confirm. Lex verus præciebat actum amoris Dei ex toto corde, totâ animâ, & totâ fortitudine, *Deut.* 6. item dolorem de peccatis, *Levit.* 16. prohibebat quoque odium proximi, concupiscentiam uxoris aut rei alienæ, *Levit.* 19. *Exod.* 20. atqui ii actus sunt maximè interni.

Dices: Hinc sequitur actus fidei, spei, & charitatis lege veteri præceptos fuisse: atqui hoc falsum est. Si enim hos & similes actus præcepisset lex Mosæica, jam fuisset perfecta, & par justificationi conferendæ: atqui hoc repugnat Apostolo *Rom.* 3. *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Et ad *Galat.* c. 2. *Si ex lege est justitia, ergo gratis Christus mortuus est.*

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. Licet enim lex præciperet actus fidei quibus crederentur ea quæ à Deo revelata erant, v. g. futurus Messias adventus Deuter, 18. & *Genes.* ultimo; item actus spei & charitatis quibus Deus speraretur ut merces magna nimis, & ut talis super omnia diligeretur, non desinebat tamen esse imperfecta. 1. quia hujusmodi actus non eliciebantur per ipsas legis vires, sed per gratiam Christi,

C 3

2. quia

2. quia lex illa carebat Sacramentis quæ justitiam ex opere operato conferrent. Neque ideo tamen lex vetus jubebat impossibilia, quia aliunde, quamvis non ex vi legis, concedebatur hominibus gratia necessaria, emendicata quodammodo à lege novâ & à Christo ejus authore, ob cujus fidem conferebatur. Hoc sensu dicit Apostolus, neminem justificari coram Deo ex legis operibus, utique solitariè sumptis, ac præcis à fide in Christum, uno verbo vi ipsius legis. Ita Martinon disp. 26. de legib. sect. 3.

S E C T I O II.

Quinam lege veteri obligarentur.

Lex vetustria præceptorum genera complectebatur, moralia, ceremonialia & judicialia, juxta illud Deut. 5. *Loquar tibi mandata mea, & ceremonias, & judicia.*

Præcepta moralia sunt ea quæ potissimum spectant ad mores juxta justitiæ regulas componendos. Hujusmodi præceptorum summam complexus est Deus in Decalogo. Decalogus dicitur, quasi decem verba quæ in duabus tabulis ad regimen populi descripta fuerunt, ut memoriæ facilius mandarentur. Legatur caput 20. Exodi: præcepta hæc, tamen si sint de lege naturæ, legi veteri ascribuntur, quod in eâ renovata fuerint.

Præcepta ceremonialia, sunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præscribuntur: dividuntur in sacrificia, sacramenta; & festivitates.

Sacrificia triplicis potissimum generis erant. Nempe *holocausta*, cum in agnitionem divinæ majestatis tota comburebatur victima, ab igne sive supposito, sive cælitus emisso: *pacifica*, quæ vel ad petendam pacem, aut sanitatem, vel pro iis iam obtentis in gratiarum actionem fiebant, & ideo Eucharistica nuncupabantur; & *propitiatoria*, quæ pro expiandis hominum peccatis, erroribusve aut immunditiis offerebantur. Immolabantur è pecudibus boves, oves, capræ; ex avibus columbæ, turtures, passeræ; de fructibus terræ, panis, vinum, sal & thus. Vide Introductionem ad S. Scripturam, authore P. Lamy. cap. 9.

Sacramenta alia erant omnibus communia, ut circumcisio; alia propria Sacerdotum, ut eorum consecratio.

Festivitatum genus apud Judæos triplex: alia ordinariæ erant, Sabbatum nempe & Neomenia; alia singulis annis revertebantur, ut Pascha, pentecostes, festum tubarum, expiationum, scenopægiæ seu tabernaculorum, sortium & dedicationis; alia non nisi post plures annos, ut annus Sabbaticus & Jubilæus Levit. 23. & 25. Lamy c. 12.

Præcepta judicialia sunt ea, per quæ publica & politica res administrabatur. Alia erant Principum ad subditos, alia subditorum ad se invicem, quædam populi Israëliti ad extraneos, alia ad suos domesticos. In unâquaque Tribu vir erat primarius à quo illa regeretur, qui propterea dicebatur princeps Tribus. Lamy cap. 5.

Certum est omnes populos, præceptis moralibus, non præcisè quatenus legis veteris, sed quatenus legis naturalis erant, fuisse subditos. Inde est quod peccaverint graviter Gentiles qui legem Mosaicam non habentes, ipsi sibi erant lex, quique nedum Deum glorificarent, quod solo naturæ lumine faciendum esse noverant, exarserunt in desideriis suis. Et verò homines ad ea semper obligati fuere quæ recta ratio præscribit; ratio autem præscribit ea quæ in Decalogo continentur,

aut quæ ad ipsa reducuntur. Quæstio est, an etiam cæteri præter Hebræos populi, ceremonialibus & judicialibus præceptis subjacerent.

Dico: Lex Mosaicæ quantum ad præcepta ceremonialia & judicialia solos obligabat Judæos.

Prob. Lex utpote in imperio posita non obligat, nisi eos quibus imponitur: atqui lex vetus non erat imposita cæteris præter Judæos populis. Hinc Deus in ferendâ lege soli loquitur populo Israël. Deut. 1. *Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad populum Israël.* Et c. 5. *Audi Israël... Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.* Hinc Rom. 7. *Quid ergo amplius Judæo est? ... multum quidem per omnem modum. Primum quia credita sunt eis eloquia Dei.* Deut. 4. *Qua est aliæ gens sic inclita, ut habeat ceremonias ac iusta judicia?* Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi.*

Confirm. 1. Si lex Mosaicæ omnes obligasset, nemo tunc temporis sine illius observatione salutem suam potuisset consequi: falsum consequens, ut patet exemplo tum Job, qui certè Israëlita non erat; tum Naaman Syri 4. Reg. 5. qui veri Dei cultor, nec tamen Mosaicæ legis sectator evasit.

Confirm. 2. Si Gentiles Mosaicæ lege obligati fuissent, contra eam peccassent, quoties contra legem naturæ peccaverunt: atqui falsum consequens ex S. Paulo Rom. 2. *Quicumque, ait, sine lege peccaverunt, sine lege peribunt; & quicumque in lege Mosaicâ peccaverunt, per legem judicabuntur.*

Obj. 1. quod quicumque subduntur Regi, subduntur & legi quam tulit. 2. quod si lex vetus solos obligaverit Judæos, Gentiles qui sine eâ salvari poterant, melioris fuerint conditionis quàm Judæi, qui intolerabili legis iugo obruebantur.

R. Ad 1. eos qui subduntur Regi, ejus quoque legibus subjacere, cum eæ pro omnibus ferantur, secus si pro familiaribus quibusdam institutæ sint. Porro lex vetus pro populo Dei solo instituta est, ut patet ex Deut. c. 4 supra.

Ad 2. neg. maj. pejor enim conditio non est repetenda à præceptorum multitudine, sed ab impedimentis quæ à salute remonent: hæc verò impedimenta longè majora in Gentilibus fuere quàm in Judæis quos lex arctius conjungebat Deo, & ad Christum uti pædagogus conducebat. Et verò Clerici & Religiosi melioris sunt conditionis quàm laici & sæculares ut ait hic D. Thomas art. 5. tamen ad multo plura obligentur quàm laici; ergo à fortiori melior fuit Israëlitarum quàm Gentilium conditio, ac proinde lex vetus pro singulari beneficio haberi debuit.

Ergo, inquit, fuit in Deo acceptio personarum, cum Judæos præ reliquis mundi populis elegit.

R. neg. ant. ut enim bene docet S. Thomas hic art. 4. non est acceptio personarum qui ex liberalitate de suo dat uni, & non alteri; sed si esset dispensator bonorum communium, & non distribueret æqualiter secundum merita personarum, esset personarum acceptor.

S E C T I O VI.

An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.

Circa utrumque erraverunt Cerinthus & Ebion, qui legem Mosaicam perpetuè duraturam, & unâ cum Evangelio servandam esse, suscipiendamque circumcisionem docuerunt, ut tradunt Epiphanius & Augustinus Lib. de hæresib. Idem sensere

N. Alex.
l. i. c. 11.
ars. 5.

senſere Nazaræi quidam , qui ex ipſo Chriſti
ejuſque diſcipulorum exemplo legis perpetua-
tem adſtruere conabantur : pro eodem errore
pugnant acriter omnium temporum Judæi. Nec
difficilior occurrit in hoc Tractatu , quàm iſta de
abrogandis & abrogatis Moſaicis ritibus diſce-
ptatio , quia de lege Dei agitur , cujus violationem
ne ſimulare quidem ac fingere voluerunt Judæo-
rum ſapientiſſimi , etiamſi de capite ageretur , ut
videre eſt in Eleazaro ſene , 2. Machab. c. 6. Inde
capitale odium quo Judæi S. Paulum , etſi mira-
culis inſignem , proſequebantur , quòd diſceſſio-
nem à lege doceret. Quà de re

Dico : Lex vetus abrogari debuit , & de facto
abrogata eſt.

Prob. 1. pars. Ea lex abrogari debuit , cujus
abrogationem prædixerunt Prophetæ : atqui Pro-
phetæ.... Illi enim legem Moyſis abrogandam
eſſe prædixerunt , qui polliciti ſunt fœdus anti-
quum reſciſſum iri , & novum ſacrificium abjectis
veteribus inſtituendum eſſe ; *Translato* , enim Sa-
cerdotio, *neceſſe eſt ut & legis translatio fiat* : atqui
7. hæc prædixerunt Prophetæ. Jerem. c. 31. *Ece
dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel
& domui Juda fœdus novum , non ſecundum pa-
ctum quod pepigi cum Patribus eorum in die quâ
apprehendi manum eorum ut educerem eos de ter-
rà Egypti.... ſed hoc erit pactum quod feriam cum
domo Israel poſt dies illos, dicit Dominus: dabo le-
gem meam in viſceribus eorum*. Idem dixerat
Iſaias cap. 2. *De Sion, inquit, exhibet lex, & ver-
bum domini de Jeruſalem ; projecisti enim popu-
lum suum domum Jacob. Porro dicendo novum
fœdus, veteravit prius: quod autem antiquatur
& ſeneſcit, propè interitum eſt*, ut bene ratiocina-
tur Apoſtolus Hebr. 8. Nec minùs evidenter pro-
phetaverat Melachias futurum ut ceſſarent vete-
ris legis ſacrificia, iſque, quæ non niſi intra Hie-
roſolymæ mœnia offerri poterant , ſucceſſurum
aliud quod in orbe toto offerendum erat : *Non
eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & mu-
nus non ſuſcipiam de manu veſtra: abortu enim ſo-
lis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in
gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur no-
mini meo oblatio munda. Huc facit quod dicitur
Danielis. 9. In medio hebdomadis deficiet hoſtia &
ſacrificium.*

Prob. 2. pars, ſimul & confirmatur prima. Ea
lex de facto abrogata eſt , quam vel ipſi acerrimi
ejuſ zelatores abrogatam eſſe taceri coacti ſunt :
atqui legem Moyſis abrogatam eſſe fateri coacti
ſunt, vel acerrimi ejus zelatores , Judæi nempe,
quæ licet ad Chriſtum converſi , eandem perpetuò
obſervandam eſſe crediderant. Pater id ex va-
riis Actuum textibus C. 10. *In veritate* , ait Apo-
ſtolorum Princeps , *comperi quia non eſt persona-
rum acceptor Deus , ſed in omni gente qui timet
Deum .i. . acceptus eſt illi, ſive Judæus ſit, ſive
Gentilis. Et cap. 11. ut compeſcat murmur eo-
rum qui offendi erant quòd introiſſet ad viros præ-
putium habentes, id eſt quòd cum Gentilibus com-
mercium haberet, narrat quo pacto Spiritus ſan-
ctus in Gentiles deſcenderit : His auditis, ait ſa-
cer textus, tacuerunt & glorificarunt Deum, di-
centes: Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus
ad vitam. Renovata deinceps Antiochiæ pro liſ-
dem ſervandis legis antiquæ ritibus contentio ,
Concilii quod Hieroſolymis habitum eſt autho-
ritate compreſſa eſt. Igitur, Act. 15. *convenerunt
Apoſtoli & ſeniores videre de hoc verbo, an nimi-
um-legalium obſervatio continuari deberet ; &**

re ſollicitè diſcuſſâ , hoc tandem decretum emiſe-
runt ; *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ul-
tra imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria , ut
Abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſan-
guine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cu-
ſtodientes vos bene agetis. Totus in eâ adſtruendâ
veritate fuit S. Paulus, præſertim in Epift. ad Ga-
lat. c. 4. Quomodo, inquit, convertimini ad infirma
& egena elementa? c. 5. Nolite iterum iugo ſer-
vitudinis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quo-
niam ſi circumcidamini Chriſtus nihil vobis pro-
derit &c.*

Etſi unica mutationis hujus ratio ſit ſuprema
Dei voluntas , ratione tamen ſuaderi poteſt. 1.
quia opere conſtructo rejicitur exemplar tan-
quam ſiutile; accedente realitate vaneſcit figura ,
ſicut fulgente ſolis radio deſinunt umbræ ; atqui
lex vetus erat futurorum figura, exemplar , & um-
bra. *Umbram habet lex futurorum bonorum, non
ipſam imaginem rerum*, ait Apoſt. Hebr. 10. Et 1.
Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

2. Lex inſtituta fuit inſtar pædagogi quo Ju-
dæi ad Meſſiam adducerentur. Galat. 3. atqui jam
advenit Meſſias ille, prout fuſius in Tract. de In-
carni probatum eſt; ergo jam inutilis eſt lex; ergo
reprobari debuit propter hanc inutilitatem , ut la-
tè probat Apoſt. in Epift. ad Hebr.

Obj. 1. Lex in æternum duratura, nec aboga-
ta eſt nec abrogari debuit : atqui lex vetus... Prob.
min. ex Baruch. c. 4. *Hic eſt liber mandatorum
Dei, & lex quæ eſt in æternum.*

R. ad 1. neg. min. Ad 2. vox æternum multi-
pliciter accipitur in Scripturis. 1. pro duratione
quæ finem nunquam habitura ſit, ſic dicitur Deus
eſſe æternus. 2. pro duratione valdè longâ. etiamſi
non ſit abſque fine , ut cùm colles dicuntur æter-
ni. Hic poſteriori ſenſu lex dicitur æterna
Quamquam lex multiplici ſenſu æterna dici po-
teſt. 1. ratione præceptorum moralium, quorum
viget ſemperque vigebit obligatio. 2. ratione re-
rum quæ per veteris legis Sacramenta & ceremo-
nias figuratæ ſunt, & quæ in perpetuum duraturæ
ſunt. Ita ferè Sylviuſ hic q. 103. a. 3.

Obj. 2. Si lex vetus abrogata fuerit , vel forma-
liter à Chriſto ipſo ; vel virtualiter, quatenùs
ſtabilità lege novâ, veterem deſinere oportuit :
atqui neutrum dici poteſt. Non primum , quia
Chriſtus eam non abrogavit legem quam non ve-
nit ſolvere, ſed adimplere, ex Matth. c. 5. Non
ſecundum , quia obſervantia legis antiquæ cum
novæ legis obſervantiâ conciliari facile poteſt
ergo.

R. ad 1. neg. min. & dico 1. legem antiquam
ab ipſo Chriſto abolitam fuiſſe. *Ipe eſt enim*, ait
Apoſt. Ephel. 2. *qui fecit utraque unum, & me-
dium parietem macerie ſolvens.... legem manda-
torum decretis** Evangelicis evacuans, ut duos po-
pulos Judaicum & Gentilem condat in ſemetipſo...
& reconciliet &c.

Ad id quod additur ex Matth. 5. diſt. Chriſtus
non venit ſolvere legem , id eſt eam dum viguit
ejuſ obligatio, violare , hanc enim quamdiu fuit
in uſu ſtrictè obſervavit, etſi eâ, utpote Dei Eiliuſ
minimè teneretur, C. non venit ſolvere, id eſt ab-
rogare, ſubd. non venit abrogare quoad præce-
pta moralia, ſecundum ſe ſumpta , imò hanc po-
tiùs adimplevit , & accuratiùs à ſuis adimpleri ,
fecit, eam benè interpretando , gratiam quâ ſer-
vari poſſet & ſervaretur largiendo , ea quæ in le-
ge promiſſa erant exhibendo : unde ſapienter
Tertullianuſ , Plus , ait , *lex quam amiſit invenit.*
Et Auguſt. L. 1. de Serm. Dom. in monte : *Qui*

docet ut non irascamur, non solvit legem ne occidamus, C. non venit abrogare quoad judicialia & ceremonialia, N. Quamquam & hanc sic abrogando simul adimpleverit, ut appositè explicat Theophilactus similitudine pictoris, qui inchoatæ & quibusdam tantum lineamentis adumbratæ imagini dum extremam apponit manum, & colores super inducit, priorem imaginem abolet, non tam dissolvendo quàm perficiendo.

Dico 1. legem antiquam cessare debuisse, sive cum nova compossibilis foret, sive non, eo ipso quo ipsam cessare voluit Christus, & Christi tempore cessaturam prædixerunt Prophetæ. Addo quod utraque lex aliquo modo impossibilis foret. 1. quia Sacramenta novæ legis à Christo instituta sunt, ut ad salutem planè sufficientia; non sufficerent autem si cum legalium observantiâ conjungi deberent. 2. quia antiquæ legis ceremoniæ eo præsertim institutæ erant, ut futurum Christi adventum ac mysteria præsignificarent: Christum autem nunc significare ut venturum, ejusque mysteria, ut deinceps instituenda, esset significare falsum. 3. quia Sacerdotium legis veteris translatum est; ergo cetera quæ in lege longè minora erant, ac proinde totam legem transferri necesse fuit. *Abstine ergo ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Evangelio, & circumcisionem cum Baptismo servandam.* Ita Innoc. III. cap. Majores 3. de Baptismo &c.

Obj. 3. Lex abrogata non fuit, nisi quatenus figura erat & umbra futurorum; ergo lex ex omni parte abrogata non fuit. Antecedens patet ex dictis; Prob. consequ. Lex quoad præcepta judicialia non erat figura futurorum, sed tantum ordinabatur ad politicam populi gubernationem; ergo lex quoad præcepta judicialia abrogari non debuit.

R. neg. ant. Lex enim non ideo solum cessavit, quia futurorum umbra erat & figura, sed aliis plurimis de causis. 1. quia ita placuit legislatori, ut ex allatis textibus patet & hæc ratio quæ indefinita est & generalis; peremptoria est. 2. quia posito quod per Christum sublatus sit Judaicæ Reipublicæ status, cessare debuerunt leges quæ ad politicum ipsius regimen ordinabantur; atqui per Christum sublatus est Judaicæ Reipublicæ status. Is enim status erat status populi Deo peculiariter accepti, & ad Messiam suscipiendum præparandi; atqui status ille desit post Christum; nunc enim totus quodammodo mundus, seu Ecclesia Christi & Catholica, facta est populus Dei: & si quis à populo illo excluderetur, maximè Judæi qui Christum in propria venien-

Joan. 1. tē non receperunt, & semetipsos æternæ vitæ in-
Act. 13. dignos judicaverunt; ergo cum mutato principali, desinat accessorium, desinente populo Dei, desinere debuerunt leges quibus ipsum servare & custodire voluerat Deus. Atque id videtur de fide certum, ait Suarez Lib. 9. c. 11. Unde sequitur Julium II. validè dispensasse cum Henrico VIII. ut Catharinam Arturii fratris sui viduam duceret; quia lex moysi quæ tales nuptiæ irritabantur, jam non subsistit.

Major est difficultas an lex vetus quoad moralia præcepta desierit.

Certum est præcepta moralia, quatenus legis naturalis præcepta sunt, abrogari non potuisse, quia lex naturæ indispensabilis est, uti supra probatum fuit. Sed quaeritur an etiamnum observari debeant, non solum vi legis naturæ, sed in super vi legis Mosaicæ. Affirmant aliqui, ut Bel-

larmin. Lib. 4. de justif. c. 6. & alii apud Suarez. *Ubi sup.* negant multo plures ex quibus aliqui opposunt. *Ubi sup.* opinionem erroneam aut hæreticam judicant. *Ubi sup.*

Dico: Lex vetus desit etiam quoad præcepta moralia.

Prob. 1. quia sine necessitate distinguere non debet, ubi non distinguit Scriptura; atqui cum Scriptura de veteris legis abrogatione loquitur, non distinguit inter hanc vel illam ipsius partem; sed dicit simpliciter legem desisse ubi venit plenitudo temporis, & postquam venit semen cui pro-

Gal. 4.
Ibid. 3.

Prob. 2. ex Apost. Gal. 3. *Lex paedagogus noster fuit in Christo... at ubi venit fides jam non sumus sub paedago.* Unde sic: Lex quæ fuit Judæorum paedagogus cessavit, alioquin adhuc essent sub paedago; atqui lex fuit paedagogus, non solum quoad præcepta ceremonialia, sed etiam multo magis quoad moralia. Nam paedagogi ratio magis ei congruit qui commissos sibi rudes pueros de rebus scitu dignioribus, magisque necessariis erudit; atqui lex per moralia præcepta Judæos de rebus dignioribus, & magis scitu necessariis erudiebat. Quid enim magis necessarium homini, quàm ea cognovisse quæ vel intrinsecè bona sunt vel, intrinsecè mala, & quorum executio Deo præcipue placet? ergo.

Prob. 3. Præcepta moralia legis Mosaicæ quæ talia non obligabant Gentiles sive fideles, sive infideles; ergo nunc nec Infideles obligant neque Christianos. Antecedens patet ex dictis; Prob. consequentia de Christianis. Christiani vel sunt ex Gentilibus oriundi, vel ex Judæis; atqui neutros obligat lex vetus. Non eos qui ex Gentilibus oriundi sunt; nullibi enim declarat Scriptura, vel Ecclesia Scripturæ interpret, eos qui Christi fidem amplectuntur ad Decalogi observantiam teneri vi legis Mosaicæ, imò potius contrarium docet, cum communior Theologorum sententia legem veterem penitus obsolevisse contendat. Non etiam eos qui sunt ex Judæis: omnium enim Christianorum præcisè quæ tales sunt, una eademque est obligatio, neque hi magis, illi minus obligantur. Et certè obligatio inutilis admitti non debet; atqui inutile est quod Christiani ad legis naturalis observantiam vi legis Mosaicæ obligari dicantur; planè enim sufficit obligatio tum legis ipsius naturæ, tum legis Evangelicæ; quæ eadem obligatio confirmata est; ergo.

Dices cum Vasque: Lex vetus reverà ipsos etiam Gentiles obligabat; ergo. Prob. antec. Lex disp. 180. quam Deus tulit ut author naturæ creatæ cui necessariò convenit, non minus obligabat Gentiles quàm Judæos; atqui lex vetus prout moralia præcepta complectebatur, lata est à Deo ut auctore naturæ.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Nam legem ferri à Deo quatenus auctore naturæ, est eam ferri non circa ea quæ homini necessaria sunt, sed eam ferri necessariò; sic Deus dicitur hominem corpore & animâ donare quatenus naturæ auctor est, quia hæc homini negare nequit; atqui lex Mosaicæ eo ipso quo positiva, necessariò lata non fuit; ergo lex Mosaicæ malè dicitur à Deo tanquam auctore naturæ lata. Et verò lex vetus erat lex non naturæ solum, sed favoris, juxta id, *Non fecit taliter omni nationi*; ergo uni cuidam populo dari potuit, etsi non daretur cæteris. Hinc Rom. 3. Judæos præ reliquis gentibus exaltat Apostolus, eo quod Deus ipsis eloquia sua crediderit.

Inst. Præcepta de rebus necessariis sunt immutabi-

tabilia: atqui præcepta moralia legis antiquæ sunt derebus necessariis.

R. dist. maj. Sunt immutabilia, cum feruntur lege æternâ, cujus Deus dominus non est, C. cum feruntur lege positivâ, N. Lex enim positiva sicut liberè sancita est, sic potuit liberè post certum tempus revocari.

Inst. iterum: Ex dictis Christus non venit abrogare legem quoad præcepta moralia; ergo.

R. dist. ant. Non venit abrogare quoad præcepta moralia materialiter & secundum se sumpta; adulterium enim non minus, imò strictius in novâ lege quam in veteri prohibitum est, & semper prohibitum erit, C. quoad præcepta moralia formaliter sumpta, id est prout veteri lege imperabantur, N. Uno verbo præcepta moralia semper vigent, sed nunc non vigent vi legis Mosaicæ, sed vi legis naturalis & Evangelicæ. Contra verò præcepta ceremonialia vigere quidem dum vixit Christus, sed nunc nullatenus vigent, quia nec ex naturâ rei obligabant, nec Evangelicâ lege confirmata sunt.

Inst. 3. Si lex Mosaicæ non vigeret quoad præcepta moralia, comminationes & promissiones ejus nullam nunc vim haberent, ubi enim lex cessat, cessant pœnæ transgressoribus impositæ, sicut & merces observatoribus ejus proposita: atqui falsum consequens. Hæc enim lex, *Honora patrem tuum*, cui veteri lege annexa erat ista promissio, *Ut sis longævus super terram*, cum eadem promissione in novo testamento durat. ut patet ex Apostolo Ephes. 6. dicente, *Honora patrem tuum.... quod est mandatum primum in promissione, ut benè sit tibi, & sis longævus super terram.*

R. neg. min. & dico promissionem pietati erga parentes alligatam, si eadem sit cum promissione factâ in lege veteri, non ab illâ lege habere vim suam, sed à lege nova in qua confirmata est. Ceterum promissio in veteri lege facta, non videtur eadem esse cum promissione de quâ loquitur S. Paulus in textu citato. Illa enim temporalis erat, ut patet ex his verbis, *Ut sis longævus super terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi*; hæc verò potius est spiritualis; promittit enim benè esse: seu esse virtutis & sanctitatis, & longævitatē non in terra promissionis, sed in bono, quæ in præsentī sæculo habetur per perseverantiam, in vitâ gratiæ, in futuro autem per gloriam ipsam. Ita Cajetanus & Suares ibidem num. 3.

SECTIO VII.

Quando lex vetus mortua sit.

Lex mortua dicitur cum desiit obligare, quæritur an legis Mosaicæ obligatio cessaverit ante Christi mortem. an in ejus morte, vel aliquantò post,

Supponimus 1. legem non ante fuisse mortuam quam Christus in carne nasceretur, quia data fuit *donec veniret semen*, Gal. 3. Supponimus 2. quæstionem hanc non habere locum, nisi respectu Judæorum, quia cum lex vetus nunquam Gentiles obligaverit, assignari non potest tempus quo eos obligare cessaverit. His positis,

Dico: Lex vetus non desiit obligare ante mortem Christi. Ita ceteri Theologi contra Scotum & Gabrielem, qui censent aut centere dicuntur * præceptum circumcisionis obligare desiisse statim ac Christus Baptismum instituit.

Prob. 1. Illa lex non cessavit ante mortem

Christi quam Christus servavit, & servari usque ad mortem præcepit: atqui Christus... Minor patet 1. ex Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere.* 2. ex Matth. 8. ubi præcipit Christus ut leprosus quem mundaverat, sese ostendat Sacerdoti, & munus lege præscriptum offerat. 3. Matth. 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: omnia ergo quæcunque dixerint vobis facite;* ergo necdum extincta erat virtus Sacerdotum. Denique pridè quam pateretur Christus, ait Lucas cap. 22. *Venit dies azymorum in quâ necesse erat occidi Pascha.* Id autem necesse non fuisset, si Christus Moysis legem jam abrogasset.

Atque hinc colligitur præceptum circumcisionis ante Christi mortem sublatum non fuisse, etiam si jam tunc institutum fuerit Baptisma, ut communiter docent Theologi. Si enim sublata esset ante Christi passionem circumcisio, tota lex simul abrogata fuisset, quia cetera Mosaicæ legis præcepta non nisi in lege circumcisionis fundabantur, juxta illud Apostoli, *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.* Et cerè circumcisionis præceptum nec explicitè abrogatum est à Christo, nec implicitè, quia nulla res à Christo posita fuit, unde sequatur circumcisionem statim cessare debuisse, ut statim patebit.

Prob. 2. Heb. 7. *Translato Sacerdotio necesse est ut & legis translatio fiat;* ergo à contrario non translato Sacerdotio necesse est ut lex perseveret, alioquin daretur Sacerdotium sine lege, quod implicat. quia Sacerdotium & sacrificia sunt præcipui legis actus: atqui Sacerdotium legis Mosaicæ non fuit translatum ante Christi mortem; prius enim, seu vetus Sacerdotium translatum non est, nisi cum à novo veteratum est, secundum id Apostoli Heb. 8. *Novum veteravit prius:* atqui novum non veteravit prius ante Christi mortem, quia novum non est confirmatum, nisi ipsâ Christi morte, juxta illud ejusdem Apostoli, *Testamentum in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est.*

Hinc colliges ante mortem Christi viguisse simul Evangelium & legem antiquam, ita tamen ut lex esset in præcepto, & Evangelium in consilio; unde obligabat circumcisio, nondum autem Baptismus. Quare si tunc Judæus quispiam prolem baptizasset, infans quidem salutem consecutus fuisset, sed pater peccasset contra præceptum circumcisionis: si verò Gentilis infantem baptizasset, necesse non fuisset, ut eum circumcidi curavisset, quia Gentiles legis antiquæ præceptis non subiacebant.

Sed Gentilis tenebatur ne tunc saltem Baptismum suscipere? Non tenebatur, inquit Gamachæus, baptizari, aut Evangelicam legem observare ex præcepto, usque ad Christi mortem, sed solum ex consilio; satisque erat ut iis crederet quæ à Christo dicebantur; tunc enim non minus poterat salvari quam ante Christi adventum.

Dices: Non magis vigere potuit circumcisionis præceptum, stante Baptismi consilio, quam posito virginitatis consilio, vigere possit matrimonii necessitas: atqui &c.

R. neg. maj. & paritatem. Virginitas enim & matrimonium quo ipsa perimi solet, simul, ordinariè loquendo, subsistere non possunt, ut satis evidens est: at verò circumcisio & Baptismus simul servari possunt, quia eorum effectus non sunt absolutè impossibiles. Etsi enim supponamus circumcisionem in remedium peccati originalis

* Vid. Suares l. 9. c. 12. Vasq. disp. 18 l. c. 5.

Galat. 5.

Gamach. r. 2.

Boudart. r. 2.

Simonez. 5.

Tom. 2. p. 327.

* Vid.
Tournely
de Sacram
in gen.

institutam fuisse, quod multi * negant, alius tamen ejusdem erat effectus, isque, quantum opinor, primarius, nempe consignatio populi Dei, ejusque à cæteris populis discretio: hunc autem effectum Baptismus supplere non poterat, quia Baptismus nunquam institutus fuit ut esset janua legis Mosaicæ quæ tunc adhuc vigeat; ergo circumcisio ad hunc saltem effectum assumenda erat. Hinc circumcisi sunt ii etiam qui peccato originali infecti non erant, ut Joannes Baptista in utero matris justificatus, Christus Dominus, & infantes qui ante diem octavum remedio legis naturalis, non autem circumcissione propter mortis periculum sanctificari nihilominus postquam ex morbo convalescerant, debebant circumcidi juxta præscriptum legis.

Confirm. Tenebatur Judæus filium primo genitum in Templo offerre, & reliquas legis ceremonias exercere circa ipsum, ut docet Christus citatis verbis, *Super Cathedram Moysis &c.* atqui hæc fieri non poterant, nisi præsupposita circumcissione; lex enim non obligabat nisi circumcisos. Hinc si quis vellet celebrare Phasce Domini, prius circumcidendum erat omne masculinum ejus; ergo cum Pascha usque ad Christi mortem celebrandum fuerit, circumcisio usque ad eandem mortem vigere debuit, fuitque necessaria, non quidem necessitate medii, cum peccatum originale sine eâ deleri posset, sed necessitate præcepti.

Inst. Umbra vanescit præsentem re cujus est umbra: atqui circumcisio figura fuit Baptismi ejusque umbra.

R. dist. maj. Umbra vanescit quantum ad effectum quem producit realitas per umbram præfigurata, C. quantum ad alios effectus quos realitas non producit, qui adhuc manent in præcepto, N. Solutio patet ex dictis. Circumcisio erat janua legis Mosaicæ ejusque Sacerdotii, quæ usque ad novi Sacerdotii institutionem vigere; ergo cum hunc ejus effectum supplere non posset Baptismus, circumcisio permanere debuit.

Dices 2. Colere Deum signis intrinsecè falsis malum est: atqui instituto Baptismo, circumcisio signum erat omnino falsum; significabat enim futurum id quod jam præsens erat. Idem de aliis dicendum ceremoniis.

R. 1. Objectio hæc nimis probat, legem scilicet ante mortem Christi, non mortuam solum, sed insuper mortiferam fuisse: quod ne adversarii quidem asserere audent.

R. 2. dist. min. Circumcisio aliæque legis veteris ceremoniæ signa erant falsa, si sumerentur ut signa quæ annuntiarent ut futurum id quod jam completum erat, quomodo nunc passim sumuntur à Judæis qui Messiam ut aliquando venturum expectant, C. si sumptæ fuerint secundum alias veras significationes quæ nunquam defuere: v. g. circumcisio, prout significabat spirituales circumcissionem, vel resurrectionem, ut vult S. Cyprianus Epist. 59. N. Adde quod ceremoniæ illæ sumi possent ut significantes mysterium secundum se, & sine habitudine ad tempus futurum: v. g. circumcisio, quatenus significabat ipsam Baptismi substantiam, non verò tempus quo institutus fuit vel instituendus.

Dices 3. *Lex & Propheta usque ad Joannem*, Lucæ 16. ergo saltem in Baptismo Joannis lex mortua est.

R. neg. conseq. Sensus enim objecti textus est, vel quod ad Joannem usque Prophetæ prædixerint Christum ut deinceps venturum; Joannes

verò ipsum præsentem indicaverit dicens: *Ecce Agnus Dei*, quod clariùs indicat Matthæus cap. 11. dicens: *Lex & Propheta usque ad Joannem prophetaverunt*: vel quod lex Joannis tempore ægrotare cœperit paulò post moritura; quia tunc incipiebat prædicari Christus novæ legis author futurus; unde ibidem habetur: *Lex & Propheta usque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur &c.* Eodem modo explicatur illud Apostoli . . . *Lex posita est donec veniret semen*, id est Christus. Sensus enim non est in ipso adventus Christi puncto cessasse legem, sed voluisse Deum ut lex usque ad Christi adventum in robore foret? Christo adveniente quasi ægrotaret, & completis quæ de Christo ejusque Evangelio prænuntiata erant tandem moreretur. Quapropter lex posita non fuit donec veniret Christus præcisè & simpliciter, sed donec veniret ut redemptor Jacob, novi fœderis institutor, & largitor gratiæ; quæ omnia ante Christi mortem perfecta non fuere.

Superest ut explicemus, an lex vetus in ipso mortis Christi puncto cessaverit. Cessatio hæc dupliciter intelligi potest. 1. ita ut lex abolita sit tum in se: tum quoad vim obligandi. 1. ita ut lex in se quidem abolita sit, nondum tamen obligare desierit, quia nondum promulgata erat ejus mutatio. Legem tum quoad se, tum quoad vim obligandi, in ipsa Christi morte abolitam esse censent Durandus, Major, Vasquez disp. 181. Mæratius disp. 18. sect. 2. quos sequitur Gonet disp. 11. a. 4. Idem docet Domin. Soto Lib. 2. de just. q. 5. a. 4. cum eo tamen discrimine, quod Christi mortem non præcisè & mathematicè sumi velit, moraliter, ita ut includat totum triduum mortis. Oppositam sententiam tuentur Suares Lib. 9. c. 13. Martinon disp. 26. sect. 6. Frassen & alii plures, quibuscum

Dico: Lex vetus abrogata est secundum se in ipsa Christi morte; ejus tamen obligatio non cessavit in morte aut resurrectione Christi, sed paulò post simul ac lex Evangelica sufficienter promulgata fuit.

Prob. 1. pars. Tunc cessavit lex vetus, quando cessavit ejus Sacerdotium: sine Sacerdotio enim nulla lex, nulla Religio consistere potest: unde Apostolus, *Translato Sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat*: atqui Sacerdotium Aaronicum cessavit in morte Christi. Tunc enim cessavit Sacerdotium vetus, cum institutum est novum, & Christus completè Sacerdos fuit: atqui hoc contingit in morte Christi tunc enim Christus præter potestatem sacerdotalem quam semper habuit completam, corporis sui sacrificium obrulit Patri suo & unâ sui oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ut ait Apost. Heb. 10.

Prob. 2. ex eodem Apost. Heb. 9. ubi docet novum Testamentum in morte Christi confirmatum esse. *Ubi testamentum est, inquit, mors necesse est intercedat testatoris, testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est.* Unde sic: Testamentum prius definit & revocatur per posterius, statim ut posterius valorem suum habet, si condatur ad revocandum prius; ut patet in humanis, à quorum similitudine argumentatur Apostolus. atqui posterius testamentum suum habuit valorem in morte Christi. Non enim confirmatum est in morte Christi, nisi quia in hac morte vim habuit testamenti validi; aliunde verò novum Testamentum conditum fuit ut per ipsum revocaretur prius, uti fatentur omnes, & docet idem Apostolus

Exod. 12.
28.

Apostolus Heb. 10. *Aufert primum ut sequens statuat* Et cap. 8. *Dicendo novum Testamentum, veteravit prius; quod autem antiquatur & senescit prope interitum est.*

Dices cum Soto: Lex non desit, nisi cum impletæ sunt figuræ omnes: atqui figuræ omnes in ipsâ Christi morte completæ non sunt, sed solum in resurrectione quæ etiam præfigurata fuerat.

R. neg. min. Nam Christi in cælos ascensus, descensus Spiritus sancti, vocatio gentium ad fidem in lege veteri præfigurata erant, imò & ipsa ultima hominum resurrectio: non ergo necesse fuit ut figuræ prorsus omnes implerentur, satis fuit si implerentur quæ de præcipuis mysteriis erant; alioqui ne nunc quidem desisset lex antiqua: neque hoc solum attendi debet, sed maxime promulgatio ad legis novæ introductionem, & veteris exclusionem necessaria.

Prob. 2. pars. Nempe quod obligatio Mosaicæ legis non cessaverit in ipsâ morte Christi. Prob. inquam, quia lex vetus non ante desit obligare, quam obligare cœperit lex nova: atqui lex nova non obligavit statim in ipsa Christi morte. Major evidens est, quia sicut generatio legis unius est alterius corruptio, sic generatio obligationis legis Evangelicæ, sola potest esse corruptio obligationis legis antiquæ. Atque id disertè adstruit Apostolus, qui ut reciproca conjungit, antiquæ legis cessationem, & introductionem novæ, *Novum, inquit, veteravit prius.* Et rursus *Rperobatio fit præcedentis mandati seu legis, introductio verò melioris spei &c.* Prob. itaque minor: Lex Evangelica non obligavit, nisi postquam sufficienter promulgata est: atqui lex Evangelica non fuit sufficienter promulgata in morte Christi. Idem enim de cæteris ejus præceptis esto judicium, ac de præcepto Baptismatis, quod cum Ecclesiæ novæ janua sit, debuit præ cæteris promulgari: atqui præceptum Baptismi non magis in morte aut resurrectione Christi promulgatum est quam in ejus vitâ; nulli enim ante Pentecosten reperitur hæc Baptismi tanquam necessarij promulgatio; ergo.

Confirm. 1. Quia, ut optimè notat suares, si lex Baptismi jam à Christi morte verè obligasset, utique obligasset universos homines. cum Baptisma pro omnibus institutum sit, & nulla sit ratio cur alii citius, alii serius obligati fuerint, præsertim in systemate adversariorum, qui negant promulgationem legi novæ necessariam fuisse: atqui absurdum planè consequens; tum quia impossibile erat obligationem illam toti mundo innotescere in instanti; tum quia in eodem temporis puncto abrogatum fuisset remedium originalis peccati datum pro infantibus sive Judæis, sive Gentibus, quod de divina misericordia credi non potest, quia periissent innumeri, quibus nec Baptismo ut pote non cum promulgato succurri potuisset, nec remedio quocunque alio, utpote jam inutiles; cum Baptismi necessitas, remedii cujuscunque utilitatem statim excluderet; & remedium penitus abrogatum, nullum parere possit effectum. Hæc ratiocinatio tota est S. Bernardi, in Epist. ad Hugonem.

Confirm. 2. Abrogatio legis Mosaicæ quoad obligationem & operationem, sine dubio facta est prudenter & utiliter: atqui si facta esset in ipsâ Christi morte, nec utiliter facta esset, prudenter. Abrogatio enim invincibiliter ignorata, nec utilis est, nec prudens: nocet enim, quia remediis antea validis effectum suum aufert; non prodest verò, quia qui legis abrogationem invincibiliter ignorat, eam semper tenetur: atqui ab-

rogatio in morte Christi facta, invincibiliter ignorata fuisset, tum à Judæis per totum orbem dispersis, tum à Judæis vicinioribus quibus à nemine annuntiari poterat, cum id prohibuisset Christus his verbis, *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto:* tum ab Apostolis ipsis, qui nedum è veteri Testamento colligerent legem Moysis in morte Christi omnino cessaturam, ab eo post resurrectionem quærebant num in promptu restitutus esset regnum Israël.

Obj. 1. Secunda pars assertionis nostræ pugnat cum primâ; lex enim quæ abrogata est non obligat, & lex quæ obligat, abrogata non est; ergo si lex vetus una cum sacerdotio suo in ipsâ Christi morte desierit, non potuit deinceps obligare.

R. neg. ant. cujus falsitas patet ex civilibus. Licet enim lex in Concilio Principis abrogata sit secundum se, servat tamen vim obligandi, & eodem parit effectus; donec abrogatio promulgata sit; ergo fieri potuit ut lex vetus secundum se desierit, aut si malis cum aliis ita loqui, desierit radicaliter, fundamentaliter, & quasi in actu primo, non desierit autem quoad effectum, quia tamdiu permanet legis prioris effectus, quamdiu abrogatio ejus non est publicè denuntiata. Et verò lex nova ejusdem est conditionis ac novum Testamentum, imò ab ipso non distinguitur: atqui Testamentum quantumvis confirmatum, non potest eos quos respicit dirigere, quamdiu clausum manet, sed prius aperiri debet quam operetur; non aperitur autem, nisi cum sit ejus promulgatio. Eodem modo, ait Parisiensis Theologus, si quis populus non aliis legibus quam testamentis suorum Principum regeretur, moriente hoc Principe, prædecessoris Principis testamentum interiret secundum se; tamdiu tamen obligare perseveraret, donec apertum esset postremi hujus Principis testamentum, quia Respublica benè ordinata omni prorsus lege carere non debet.

Inst. 1. Testamentum etsi longo post mortem testatoris tempore apertum, censetur per fictionem juris in ipsâ ejus morte apertum, adeo ut ejus effectus ad ipsam mortis diem retrahatur; ergo testamentum Christi censi debet ipsâ Christi morte apertum & promulgatum.

R. dist. ant. Censetur per fictionem juris apertum quoad bona in quæ succedit hæres, unde testatoris reditus à die mortis ipsius pertinent ad hæredem, C. censetur apertum quoad præcepta & obligationes, N. Quapropter si velit testator, ut quod ante mortem suam fiebat in gratiam familiæ suæ, jam amplius non fiat, sed loco ejus fiat aliquid novi, apertio testamenti quæ hodie fit, efficere non potest ut id quod hæc dispositione testamentaria præcipitur, ante diem hodiernam fieri debuerit. Porro bona quæ è novo Christi Testamento nobis redeunt, non habentur nisi per præcepta, quæ ut impleantur cognosci debent, ut cognoscantur promulgationem supponunt.

Inst. 2. Saltem lex vetus post Christi mortem obligavit solum ex conscientia erroneâ, quia nempe necdum cognoscebatur lex nova: atqui lex quæ ex conscientia solum erroneâ obligat, verè non obligat; ergo.

R. neg. maj. 1. quia ea solum conscientia circa legis obligationem, erronea dicitur, quæ privata est, non autem quæ publica; alioqui populus omnis in errore esse diceretur, cum legem à Principe secreto conditam & necdum promulgatam

Luc. 24.

Grandin.
p. 75.

Vid. to. 2. Moral. p. 526. tam ignorat, "quod nemo dixerit. Nescire enim quod sciri non potest, non est errare, imò nec ignorare, si strictè loqui velis: atqui omnibus ignota erat revocatio veteris Testamenti, antequam promulgaretur, eam Christi morte promulgata non est; ergo nulla hic erat erronea conscientia. 2. quia Dei voluntas erat, ut lex vetus, etsi fundamentaliter everfa, obligare & operari pergeret, donec lex nova promulgaretur; ergo ejus obligatio in erronea conscientia non confundebatur.

At, inquit, nonne melius & clarius loquuntur qui dicunt legem veterem non prius revocata fuisse secundum se, quam desierit obligare?

R. Ita quidem loqueremur si lex nova (idem de veteri dici potest) non esset simul lex & testamentum; sed quia lex Christi simul est testamentum, & testamentum illud quod per se & ex natura sua veteris expulsum est, in morte Christi confirmatum fuit: hinc verius dicimus legem veterem in ipsa Christi morte desisse, quia in illa morte incepit lex nova, novumque testamentum. Addimus tamen legem hanc non desisse obligare in morte Christi, quia ejus abrogatio non nisi post mortem Christi publicè promulgata fuit.

Obj. 2. S. Paulus Rom. 7 sic loquitur: *An ignoratis fratres, quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam qua sub viro est mulier, vivente viro obligata est legi si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri... Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit.* Unde sic: Ex Apostolo tā lex vetus soluta est in morte Christi, quā lex maritalis respectu mulieris solvitur in morte ejus mariti: atqui hæc ita solvitur in morte mariti, ut nullatenus deinceps obliget.

R. neg. maj. Nam dicit quidem Apostolus Judæos legē mortuā eidem amplius obligatos non fuisse, sicut mortuo viro, mulier lege maritali non tenetur amplius; utrum verò lex in ipsa Christi morte statim omnino mortua fuerit, non discutit; nec potest id colligi ex his verbis: *Et vos mortificati estis legi per corpus Christi*; quia corpus Christi non idem est ac in morte Christi, sed idem est ac quando incorporati & insiti fuisti corporis Christi: unde sequitur, *ut sitis alterius*, nempe Christi, qui ex mortuis resurrexit. Porro Judæi non statim in morte Christi Christo incorporati sunt, sed eo tempore quo promulgato Evangelio credere cœperunt; ergo ex Apostoli textu sequitur quidem Judæos non amplius veteri lege obligatos fuisse, cum Christi fidem amplexi sunt, sed non sequitur eos lege veteri in ipso mortis Christi puncto nullatenus constrictos fuisse. Juxta alios *per corpus Christi*, idem est ac per veritatem evangelicam substitutam figuræ legis Mosaicæ; vel *per corpus Christi*, id est per virtutem & passionem corporis Christi. Ex eo autem textu sic exposito, ut certè eum exponi non repugnat nihil contra nos colligi potest.

Respondentalii, legem mortuam esse per corpus Christi, fundamentaliter, & dispositive, quia mors Christi lethale vulnus impexit legi, non autem actu & formaliter, quia non statim mori debuit quoad operationem. Vid. Suarem cit. cap. 13. num. 8. ubi obscurum hunc S. Pauli locum fusè & profundè pertractat.

Instat Gonet. Communis est Sanctorum opinio legem in ipsa Christi morte mortuam esse, atque id ex æquo supponebant SS. Hieronymus & Augustinus in celebri suā circa legalium observantiam controversiā: atqui si lex vetus non desisset quoad obligationem, non posset dici mortua.

R. dist. min. Non posset dici mortua quoad obligationem & operationem, C. mortua secundum se, N. Et certè lex illa penitus mortua dici nequit, per cujus operationem justificantur infantes: atqui fateri cogitur adversarius, etiam post Christi mortem, Judæorum infantes, eosque qui legem hanc bonā fide observabant, mandatos & justificados fuisse; ergo quod dixerunt aliqui Patres, legem, cum velum Templi scissum est, dissolutam fuisse, & mysteriorum Synagogæ prophanationem declaratam, non strictè & ad litteram urgeri debet, alioqui & ipsis adversariis noceret, sed ad sensum Conclusionis nostræ intelligendum est.

August. Ambros.

Quæres quo igitur præcisè tempore desierit antiqua legis obligatio.

R. ut quæstioni huic satisfiat, attingi debere quæstionem aliam proximè annexam, quando scilicet incepit obligatio legis novæ. Quæ solvatur,

Not. 1. Non hîc agitur de lege nova prout gratiam confert; hæc enim ante Christum incepit, & in æternum duratura est, quia gratia semper collata est, & semper usque ad mundi finem conferetur, intuitu meritorum Christi.

Not. 2. novam legem statim ac instituta est, utilem fuisse iis qui ipsā usi sunt: Sic Baptismus ab ipso institutionis suæ exordio vim habuit sanctificandi; idem dicendum de Eucharistia. Hæc extra dubium sunt, tota difficultas est de obligatione legis evangelicæ, circa quam

Dico: Lex evangelica cœpit obligare per modum legis publicæ à die Pentecostes, cum in urbe regia ac veluti Metropolitana Judæorum, facta est illius promulgatio, præsentibus Judæis qui ex variis mundi partibus Hierosolymam confluerant. 2. hæc obligatio non cœpit simul & eodem instanti pro toto terrarum orbe, sed successivè prout sufficiens promulgatio ad varias nationes humano modo pervenire potuit. 3. demum promulgatio hæc non tam citò aquod Gentiles quàm apud Judæos facta est. Tres sunt partes, ex quibus faciliè colligere est quo tempore promulgata sit legis Judaicæ abrogatio, & consequenter quando lex illa obligare desierit.

Prob. 1. pars. Tunc solum obligare cœpit lex nova, quando communitati sufficienter propoſita est, & promulgata; obligatio enim quæ per legem imponitur, est obligatio moralis quâ superior subditos obstringit humano atque morali modo, quod sine legis cognitione fieri non potest: atqui non ante Pentecosten promulgata est lex evangelica, sed in ipsamet festi hujus solemnitate.

1. Enim promulgata non est ante Pentecosten, Nam ut orbiter repetamus quæ paulò ante diximus, triplex solum est tempus quo lex nova ante Pentecosten promulgata dici possit, nempe vel ante Passionem Christi, vel in ipsa Passione, vel tempore Passionem inter & Pentecosten medio: atqui nullum ex dici potest. 1. non fuit ante Passionem promulgata; tum quia lex nova novum est testamentum, quod ante Passionem aperiiri non potuit, quia in mortuis confirmandum erat ex Apost. tum quia non decebat ut cætera novæ legis præcepta prius imponerentur quàm præceptum Baptismi, qui professionis evangelicæ janua futurus erat: atqui Baptismi præceptum non nisi post resurrectionem Christi impositum est, cum Christus è terris statim discessurus dixit Apostolis: *Ite docete omnes gentes, baptizantes eos*, quod non nisi post descensum Spiritus S. exequendum erat, cum præcepisset Christus ut Apostoli sederent in civitate quoad usque indurentur virtute ex alto. *Lua. 24.*

Matth. ult.

2. Non

2. non etiam promulgata fuit in Passione, quia dispersæ erant oves gregis pastore percussio; fugâ sibi consuluerant præcipua Ecclesiæ capita; aberat Petrus quem ut Ecclesiæ principem promulgationi huic interesse necessum erat.

3. nec eo tempore quod Passionem inter & Pentecosten mediu effluxit: tum quia nullus est textus unde promulgatio hæc inferri possit; tum quia conveniens non erat legem prius promulgari quàm tota lex instituta esset: atqui lex tota non fuit instituta nisi ad tempus Ascensionis proximum; circa illud enim tempus institutum fuit Pœnitentiæ Sacramentum, concessa est Apostolis vera in corpus Christi mysticum potestas quâ ligant vel solvunt in foro tum interiori tum exteriori, creatus S. Petrus Ecclesiæ caput & rector, quo hæc tanquam rupe fundanda orat, juxta promissionem factam Matth. 16. *Ego tibi dico quia tu es Petrus &c.* impletam verò Joan. 21. cum eidem Petro dictum est: *Pasce agnos meos . . . oves meas &c.* ergo lex nova non ante Pentecosten promulgata est.

Vid.
Trid.
Sess. 14.
c. 1.

Dico: Fides in Christum unum est è præceptis novi Testamenti & quidem præcipuum: atqui fides in Christum obligavit ante mortem Christi: Judæi enim Christi sermonibus credere tenebantur, & excusationem non habuerunt dum credere renuerunt; ergo lex nova ante Christi mortem obligavit.

R. dist. maj. Fides unum est è præceptis novi Testamenti simul & antiqui, C. novi Testamenti præceptum proprium, N. Fides in Mediatorem omni tempore necessaria fuit: unde quod per fidem credimus olim impletum fuisse, hoc Prophetæ & Patriarchæ aliquando implendum esse crediderunt; ergo fides in Christum novo Testamento antiquior est, adeoque inter ejus præcepta numerari non debet. Imò, ut benè notat Suares l. 10. c. 4. præceptum credendi Christo, non est positivum, sed naturale suppositâ revelatione, statim enim ac loquitur Deus, nemo est qui jure naturali non teneatur ad eisdem credendum.

Inst. Baptismi præceptum promulgatum est Joan. 3. his verbis, *Nisi quis renatus fuerit &c.* atqui Baptismo initiati omnibus legis evangelicæ præceptis adstringuntur: unde S. Augustinus l. 1. de origine animæ c. 9. dicit: *Ex quo illud à Christo dictum est, nemo fit membrum Christi sine Baptismo aqua vel sanguine.*

R. neg. maj. Citata enim Christi verba quæ privatim dicta sunt, non induxerunt actualem Baptismi suscipiendi necessitatem, sed ad tempus quo præceptum Baptismi imponendum erat, referebantur; ut & hæc verba, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, non significabant Eucharistiæ susceptionem actu necessariam fuisse cum necdum instituta foret, sed eam aliquando necessariam futuram esse. Unde Matth. 19. juveni interroganti; *Quid boni faciam ut habeam vitam æternam?* Christus solum respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, statimque recenset præcepta Decalogi, nullâ habitâ mentione Baptismi, quem certè non tacuisset, si jam ad salutem fuisset necessarius.

Ergo pro certo tenendum est legem novam in ipso Pentecostes die fuisse promulgatam. Ita Theologi omnes, è quibus nemo est qui primam legis novæ promulgationem ulterius differat. Et certè tunc nova lex promulgata fuit, quando præsentente ingenti hominum multitudine ex omni natione quæ sub cælo est, repleti Spiritu sancto Apostoli sic Dei magnalia loqui cœperunt, ut simul fi-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

dei in Christum ac Baptismi necessitatem declararent: atqui hæc omnia contigerunt, cum compleretur dies Pentecostes: unde cum multi ad Petri prædicationem compuncti corde, quærent quid sibi faciendum esset, non iis injungit Apostolus Mosaicæ legis observantiam, sed novam prædicat legem his verbis, *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.* Statim verò additur eos qui sermonem hunc susceperunt, perseverantes fuisse in doctrinâ Apostolorum, & communicatione fractionis panis, seu Eucharistiæ; ergo.

Confirm. Omnia in figurâ contingebant Judæis; ergo sicut apud Judæos lex Mosaica die Pentecostes promulgata fuerat: ita apud Christianos eadem die promulganda erat.

Prob 2. pars, nimirum quod obligatio novæ legis non simul cœperit pro toto orbe. Lex enim quæ sufficienter promulgata non est, non obligat. atqui lex uno instanti pro toto orbe sufficienter promulgata non fuit. Nam ad sufficientem legis promulgationem, necesse est ut ejus notitia humano modo possit ad eos pervenire qui ipsâ obligandi sunt: atqui in ipso Pentecostes die notitia hæc humano modo pervenire non potuit ad ultimos usque mundi fines: ergo licet hæc obligatio in illâ die pro Hierosolymâ locisque vicinis incœperit, non tamen pro locis omnibus incœpit.

Nec obest quod tunc Jerosolymis adesset Judæi & Proselyti ex omni natione quæ sub cælo est. Nam 1. ut appositè notat Martinon, diuturno opus fuit tempore, ut illi ad suos redirent. 2. non omnes credidère, quia non omnes ad vitam præordinati erant; unde si, quæ viderant, narraverint, non narraverunt ut vera; qui verò crediderunt, non satis credibile fecerunt id, quod narravère. 3. & ipsa fidei prædicatio longum ex parte prædicatoris tempus postulat: exponenda sunt dogmata, quæ annuntiat, confirmanda est miraculis verborum veritas, solvenda sunt objectiones. Adde quod, cum dicitur ex omni natione, quæ sub cælo est, id debeat moraliter intelligi de multis, quæ ibi recensentur.

Prob. 3. pars, quæ etiam sequitur ex dictis. Lex enim Evangelica prius eos obligavit, ad quos prius pervenit, aut humano modo potuit pervenire: atqui prius pervenit ad Judæos. Ad eos enim citius pervenit, quibus ante alios annuntiata fuit: atqui Judæis præ Gentibus annuntiata est. Judæos alloquebatur S. Petrus Act. 3. cum legem Christi publicè prædicans, agebat: *Vos estis filii Prophetarum . . . vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum &c.* cap. 10. Obstupère Judæ ad finem conversi, quod Spiritus sanctus in Gentiles perinde ac in Judæos descenderet: & cap. 11. qui didicerant Cornelium Gentilem à Petro baptizatum fuisse, hoc penè eidem Petro vertunt crimini, nec acquiescunt nisi cum ostendit Petrus à Deo sibi per visionem præceptum esse ut Gentiles à fidei gratiâ non arceret, & id quidem mirati sunt Judæi dicentes. *Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Quin & hanc fuisse Dei voluntatem ut Apostoli Judæis primum annuntiarent legem Christi, patet ex cap. 13. ubi sic loquitur Paulus: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vita æterna, ecce convertimur ad gentes: sic enim præcepit nobis Dominus &c.* Rom. 11. *Illorum Judæorum delicto salus est gentibus &c.*

Nec nocet quod Christus indistinctè dixerit Apostolis: *Ite docete omnes gentes &c.* Nam 1.

D

aliud

Act. 2.

aliud est Apostolos potuisse simul Gentilibus & Judæis prædicare; aliud eos utrisque simul prædicasse Evangelium: Judæos enim Gentilibus; repositos fuisse, patet tum ex citato 13. Actuum capite, tum ex cap. 11. v. 19. ubi discipuli qui sub persecutione S. Stephani dispersi fuerant, perambulaverunt usque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Judæis. 2. non prohibuit Christus ne Apostoli prædicationis suæ exordium ducerent à Judæis: tum quia ipsis primum factæ erant promissiones, tum quia alioqui Apostoli avertissent à fide Judæos qui ex Scripturis Gentiles contempnere edocti, in Christi fidem acrius inturrexissent si Gentilibus statim communicata fuisset; tum denique quia exigebat charitas, ut Apostoli præceteris eos inquirerent qui Christo sibi que cognati erant.

Dices: Act. 9. ut primum Paulus Jerosolymam advenit, loquebatur Gentilibus & disputabat cum Græcis: illi autem querebant occidere eum; ergo Gentilibus simul & Judæis prædicatum est Evangelium.

R. 1. neg. conseq. Non enim negamus legem Christi Gentilibus aliquando simul & Judæis prædicatam fuisse, sed comparamus communitatem, ut ita loquar, Gentilium cum Judæorum communitate, & dicimus iis citius quàm illis generaliter loquendo annuntiaturum fuisse Evangelium, quod ex dictis patet. Cæterum si quibusdam è Gentilibus prius annuntiata sufficienter fuerit lex nova quàm Judæis, haud dubium est quin eà prius quàm Judæi obligari fuerint. Vid. Suar. l. 10. c. 4. n. 22.

R. 2. Vox hæc *Gentibus* deest in Græco, & apud Chrysostomum & Bedam, & multa è latinis exemplaribus. Ita Fromondus hic. 2. Gentiles illi poterant esse proselyti, id est Religionem Judaicam professi; per Græcos autem intelligi possunt Græcizantes, id est Judæi inter Græcos nati, qualis erat ipse S. Paulus. 3. etsi supponatur hic agi de Gentibus Religione & origine, non dicitur hic Paulus ipsis Evangelium prædicasse: sed cum iis locutus fuisse ac disputasse: fieri autem potuit ut Paulo adversus Judæos disputante, audierint Gentiles aliquid ertoribus suis dissonum, unde nata sit Pauli cum ipsis disceptatio. Et verò ibidem evidens est Paulum aliorum Apostolorum ordinem secutum esse: Continuo, ait sacer textus, in Synagogis prædicabat Jesum; quod & ipse testatus est Act. 13. *Vobis oportebat primum loqui &c.*

Hunc ergo, quantum conjicere licet, in Evangelii promulgatione ordinem servarunt Apostoli quem præceperat ipsis Christus Act. 1. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samariâ, & usque ad ultimum terra.* Atque id ex Apostolorum historiâ evinci facillè potest. Act. 2. Judæis Evangelium prædicant. Act. 8. Discipuli dispersi Samaritanos edocent, ad quos etiam mittuntur Petrus & Joannes. Ibid. mittitur Phillippus ad Eunuchum Candacis Reginae Æthiopum, qui ab eo baptizatur, & proselytus esse poterat, ut suadet tum ejus in Scripturam quam pervolvebat veneratio, tum Templi Jerosolymitani frequentatio in quod venerat adorare

Act. 13. Judæis legem novam rejicientibus Apostoli convertuntur ad gentes

* * *

* *

*

SECTIO VIII.

An lex vetus statim ut obligare desit, inutilis fuerit.

Quæstio non movetur de præceptis moralibus, hæc enim utiliter quovis tempore impleta sunt, si non quatenus lege veteri, saltem quatenus lege naturali & Evangelicâ imponebantur.

Quæstio etiam non est an præcepta sive ceremonialia, sive judicialia legis Mosaicæ ex opere operantis utilia fuerint, quamdiu non fuere mortifera; si enim res etiam indifferentes utiliter fieri possint, cum nempe fiunt ad gloriam Dei, à fortiori opera quæ ex se honesta erant & religiosa, utiliter exerceri potuerunt. Quæstio igitur est an in hypothesi eorum qui aliqua legis veteris Sacramenta, ut ex opere operato gratiam contulisse putant; ut non pauci de circumcisione docent, an, inquam, eadem perseveraverit iis in signis efficacia, postquam promulgatâ sufficienter Christi lege cessavit eorum obligatio; quâ de re,

Dico, Lex vetus inutilis fuit, seu nullû deinceps habuit effectum, cum desit obligare.

Prob. Lex vetus desit obligare cum lex nova sufficienter promulgata est, tunc enim novum testamentum debuit veterare prius: atqui lex vetus debuit esse inutilis, cum lex nova satis promulgata fuit. Lex enim nova evasit necessaria, statim ut sufficienter promulgata est: atqui lex vetus facta est inutilis cum lex nova necessaria evasit, neque hæc necessaria fuisset & in præcepto, si illa perinde ac antea suam servasset efficaciam Ergo.

Idem strenuè docet, Bernardus in tract. de To. 2. O. Baptismo, &c. seu Epistolâ 77. ad Hugon. Vi. pusc. 10. ubi confutans aliquem qui contendebat bil. obligasse Baptismum, ex quo dictum fuit Nicodemus, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* sic loquitur: *Sed nec obligavit, quando Apostolis palam injunctum est, Ite docete omnes gentes, &c. sed ex eo tempore tantum cuique cæpit antiqua observatio non valere, & non baptizatus quisque novi præcepti reus existere, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire noticiam: sanè parvulis... tamdiu credendum est antiqua valuisse Sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse constiterit. An verò ultra? penes Deum est, non meum deffinire.* Hæc posterior pars in quâ dubitare videtur S. Doctor, num circumcisio, aut fidei professio etiam nunc valeat parvulis, quorum parentes nihil audierunt de Evangelio jam defendi non potest: certum est enim tum ex communi Theologorum consensu, tum ex definitione Concilii Trid. neminem post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto à peccato originali mundari posse.

Ex dictis colliges cum Suare, remedium quod ante Christi tempora contra peccatum originale c. 2. fuit à Judæis, sive à Gentilibus usurpabatur, non fuit simul inutile pro universis hominibus factum esse, sed successivè prout lex gratiæ introducebatur, & obligare incipiebat. Suar. l. 9

Obj 2. Si lex vetus inutilis fuerit, statim ac desit obligare, defuit multis remedium adversus peccatum originale, quia multi legem Baptismi etiam publicè promulgatam ignorare potuerunt: atqui hoc pugnat contra misericordiam Dei.

R. remedium illud iis temporibus defuisse, sicut nunc nostro tempore deest illis qui nihil de lege Evangelicâ audierunt: nunc autem deest per accidens, aut ex defectu causarum secundarum;

cundarum; non autem per se, & ex intentione Dei; Deus enim Baptismum instituit pro omnibus, eumque omnibus applicare vult verè & sincerè. Unde Deus in institutione Baptismi se habet ut rex qui captivos redempturus pretium propriæ redemptionis in propriâ ejusque manu omnibus opportunè & importunè vocatis & invitatis consignaret, pretium verò infantulorum patribus aut aliis committeret: atqui etiam si contingeret ut aliquis parentum vel ex negligentia, vel propter aliquod accidens pretium illud non reciperet, aut receptum solvere & applicare nollet, non desineret sincera esse regis de omnium redemptione voluntas: ergo idem dicendum in proposito casu. Verùm accuratior hujusce difficultatis indagatio pertinet ad tractatum de gratia. *Vid. Tournely de Gr. 10. 2. p. 632. Suar. ibid. n. 7.* Unum est quod hîc cum Suare notatum velim, scilicet in hac materiâ attente distinguendum esse inter ignorantiam prævenientem ex defectu promulgationis, seu temporis ad promulgationem hanc requisiti; & ignorantiam prævenientem ex aliis impedimentis non obstante promulgatione jam factâ. Prior ignorantia est ex partè legis ipsius, inducitque impotentiam quâ necessario tollitur legis obligatio; alia verò ignorantia est per accidens, quæ nunquam legis ullius obligationem abstulit.

Obj. 2. Ea lex inutilis censi non debet, quæ eisdem nunc ac ante Christum effectus parit apud Judæos: atqui lex verus matrimonia enim apud Judæos nunc contracta in gradibus lege veteri, prohibitis, omnino nulla sunt; ergo subsistit lex vetus quoad præcepta judicialia, nec proinde inutilis est.

R. ad 1. neg. min. Si quæ enim matrimonia secundum jus naturæ sed contra legem Mosaicam contracta, nunc invalida sint, id non contingit quod aliqua præceptis judicialibus virtus insit quâ matrimonia hæc irritentur, sed quod Judæi hisce legibus vivere velint, & vivere permittantur à Principibus in quorum territorio manent. Unde sequuntur duo. 1. matrimonia in his gradibus contracta non esse invalida jure divino, sed humano solum, prout invalida forent si leges illas adoptasset Ecclesia, & contra eas contrahere quis præsumeret. 2. leges judiciales quæ aliquid Judæis permittebant, ut repudium, & à Christo revocata sunt, nunc iisdem Judæis prodesse non posse; quia nec profunt vi, ut ita loquar, divinâ, cum à Christo abrogata sint; nec vi humanâ, cum quæ à deo irritata sunt vim nullam ab hominibus accipere possint. Unde consequens est matrimonium inter Judæos infideles contractum, non posse nunc dato repudii libello dissolvi, ideoque matrimonium cum aliâ deinceps contractum, nullum esse. Quapropter si talis vir convertatur ad fidem, separandus erit à secundâ conjuge & ad primam reducendus, si tamen hæc converti velit: nam si nolit jam ex alio capite dissolvatur matrimonium, licebitque viro aliam ducere quæ Christiana sit, de quo vide cap. 8. de divortiiis.

Cæterum quod diximus legem veterem, statim ut obligare cœpit lex nova, inutilem factam esse, præcipuè intelligitur de præceptis ceremonialibus; quod enim ad præcepta judicialia pertinet, probabilissimum est quod docet Suarez, illa vim suam servasse donec extincta fuerit Synagoga post consummatam Evangelii prædicationem. Quia quamdiu Judæorum Respublica statum suum retinuit, judicialia præcepta quibus regebatur debuerunt subsistere, ideoque obligare, *Suar. c. 21. n. 4.*

irritare, &c. Porro Judæorum Respublica tamdiu statum suum retinuit, quamdiu Synagoga ejus extincta non est; tunc enim ceremoniis suis, licet jam inutilibus, uti poterat sine peccato. Ergo lex non fuit mortua quoad judicialia nisi cum fuit mortifera quoad ceremonialia, idest cum jam satis promulgato Evangelio, penitus tandem desuit Judæorum Respublica.

S E C T I O IX.

An lex vetus prius mortua fuerit quàm mortifera.

Lex dicitur mortua, cum jam nullam habet vim obligandi; mortifera verò cum sine peccato observari amplius non potest. In primo casu lex desinit quasi privativè, quatenus tollitur imperium ejus & obligatio; in secundo lex revocatur quasi contrariè, quatenus prohibetur id quod antea præceptum erat, vel præcipitur id quod antea prohibitum erat.

Certum est apud omnes 1. præcepta moralia ne nunc quidem mortifera esse aut mortua, cum quisquis vult ad vitam ingredi, eadem servare debeat.

Certum est 2. præcepta judicialia, licet nunc mortua sint, haud tamen esse mortifera; nam ex iis præceptis quædam in lege Evangelicâ retinentur, ut sunt aliqua impedimenta matrimonii, decimæ fructuum, &c. Ratio est, quod præcepta judicialia non ordinarentur nisi ad politicam utilitatem, ergo ad eundem usum acceptari possunt ab iis qui potestatem habent.

Certum est 3. præcepta ceremonialia jam dudum esse mortifera, unde cum S. Hieronymus in Epistolâ Augustini legisset licere Judæis ad fidem conversi legales ceremonias servare, ad eum scribere ausus est se in Epistolâ ejus aliquid legisse quod hæreticum sibi videbatur. Non negavit Augustinus esse id hæreticum, sed verba sua mentemque interpretatus est *de illo duntaxat tempore quo primum gratia fidei revelata est.* Quæstio igitur est an statim ac lex verus quoad præcepta ceremonialia inutilis ac mortua evasit, evaserit etiam mortifera, ita ut circumcisio v. g. eo ipso quo inutilis fuit jam non potuerit sine peccato observari.

Gravis olim super illo negotio Augustinum inter & Hieronymum exarsit controversia; quæ ut facilius intelligatur, notandum est utrumque S. Doctorem in quibusdam convenisse, in quibusdam verò dissensisse. Consentiebant ambo quod ex æquo agnoscerent 1. observationem sive fictam sive seriam legalium aliquo modo post Christi mortem fuisse licitam, modò tamen legalia non observarentur quasi vim aliquam aut efficaciam habentia, multò minùs quasi ad salutem necessaria, aut ut signa Christi aliquando adventuri. 2. observationem hanc mortiferam fuisse statim ut Evangelium sufficienter promulgatum est. Dissentiebant verò 1. in eo quod Hieronymus contenderet legalia statim post mortem Christi fuisse mortifera iis à quibus in Dei cultum seriò observabantur; unde inferebat Apostolos iisdem usos fuisse non sincerè, & ut cultum Deo exhiberent, sed simulatoriè, dispensatoriè, & ne Judæis scandalo forent: Augustinus è contrà legalia post passionem Christi mortua quidem fatebatur, sed negabat statim mortifera fuisse, unde ea ab Apostolis observata fuisse aiebat, non *Ep. 40. mentientis astu sed compatiens affectu, nec simula- tione*

Id. Suar. ar. 1. 9. c. 14.

Aug. edit. nov. tom. 2. Ep. 28. 48. 9. 2. 75. 82.

itione fallacia, sed compassione misericordia, quâ fiebat ut Apostolus verè diceret: *Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem.* 2. quòd

1. Cor. 9 Hieronymus post Originem, Didymum, Joannem Chrysostomum & alios illustres viros, existi-

Hiero. a-
pud Aug.
Epist. marer Petrum nullius omnino peccati aut culpæ reum fuisse cum Antiochiæ gentes Judaizare;

75. n. 7. coëgit; Augustinus verò post Cyprianum & Ambrosium doceret eundem Petrum venialiter errasse, defectu attentionis ad scandalum quod ex suo legalium usu oriturum esse præviderere debuit. 3. quòd Hieronymus vellet Petrum non nisi simulatoriè reprehensum à Paulo; Augustinus autem eundem seriò correptum esse putaret, eo quod reipsa reprehensibilis esset, nec ad Evangelii veritatem rectè ambulet.

Ex his patet tria hîc à nobis esse discutienda.

1. an legalium observatio eodem tempore mortua simul & mortifera evaserit. 2. An Apostoli sincerè legalia observaverint. 3. An Petrus à Paulo verè reprehensus fuerit, an tantum ex pacto & consensu utriusque: ut Hieronymò placuit. Qua de re.

Dico 1. Lex vetus ante fuit mortua quàm mortifera; unde legalia post Christi mortem, & postquam cessavit Mosaicæ legis obligatio, inculpatè observari potuerunt.

Prob. Ea observatio non potest censeri mortifera, quæ nullâ lege prohibita erat, imò quàm suâ agendi ratione permittent Religionis Christianæ magistri, iidemque libertatis Evangelicæ vindices: atqui talis erat legalium observatio, etiam post Christi mortem, & ablatam legi Mosaicæ vim obligandi. 1. quidem nullâ lege prohibita erat. Ea enim lex vel divina fuisse vel Ecclesiastica; porrò nec divinam nec Ecclesiasticam legem citavit unquam aut citare potuit Hieronymus. 2. Legalium observationem ipsâ suâ agendi ratione comprobarunt Apostoli; & inter alios SS. Petrus, Paulus & Jacobus Ecclesiæ Hierosolymitanæ Antistes. 1. quidem S. Petrus, cum enim cecidisset *super eum mentis excessus*, seu

Act. 10. extasis, *vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terra, & volatilia cæli*, ac proinde animalia multa quæ juxta Judæos immunda erant. *Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.* Ait autem Petrus: *Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum.* Ergo Petrus hætenus abstinerat à cibis per legem vetitis: vox enim absit, non simulationem, sed realem ex animo

Act. 16. abstinentiam denotat. 2. S. Paulus Timotheum filium *mulieris Judææ fidelis, patre gentili*. . . . *circumcidit propter Judæos qui erant in illis locis; ne scilicet Judæi sciebant omnes* quòd pater Timothei erat Gentilis, conquererentur quòd Paulus virum gentilem sibi adscivisset in socium: Paulum autem scelere quodam ac perversâ simulatione Judæos voluisse demereri, non cogitabit qui hæc ipsius ponderaverit verba, *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* 3. S. Jacobus author fuit Pauli ut cum quatuor viris Naza-

Gal. 1. reatûs votum habentibus: abrado capite sisteret se

Act. 21. coram Sacerdote Levitico: *Sanctifica te cum illis*. . . . *& scient omnes quia qui dete audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.* Atqui si legalium observatio vel levissimam habuisset nubeculam peccati, neque eam Paulo suavisset Jacobus, nec suadenti Jacobo acquievisset, Paulus. Ubi obiter nota legalium observantiam

licet Jacobo maximè licita visa fuerit, ab eo tamen pro necessariâ ad salutem habitam non fuisse, ut patet ex iis quæ ibidem subjiciuntur: *De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus judicantes nihil ab iis exigendum esse, quam ut abstineant ab idolis: immolato, & sanguine & fornicatione.* 4. demum Apostoli omnes in Concilio Hierosolymitano congregati, statuerunt ut Christiani ad tempus abstinerent à sanguine & suffocato: atqui abstinentia à sanguine & suffocato una erat ex ceremoniis legalibus; ergo Apostoli non judicarunt mortiferam esse observantiam legis antiquæ, statim ac mortua fuit vis ejus & obligatio.

Confirm. Ea legalium observantia pro licita haberi debet, quæ primis hisce temporibus quasi necessaria erat: atqui observantia legalium primis illis temporibus quasi necessaria erat. Illud enim quadamtenus necessarium est, sine quo juxta solitas Dei leges gravissima incommoda vitari non possunt: atqui sine legalium observatione gravissima incommoda vitari non poterant. Nam remotio Judæorum à fide, & contemptus sacrorum veteris Testamenti rituum, gravissima sunt incommoda: atqui hæc incommoda quasi necessariò sequebantur ex præcipiti & omnimodâ legalium abrogatione. An enim ad Religionem Christianam, quam vix pati poterant, facile adduci potuissent Judæi, si jam à primo passu deferenda omninò fuisset lex vetus, cujus Deum esse authorem merito existimabant, & quâ tam citò rejectâ, Deus ipse rejici videbatur? An non in animum sibi induxissent Gentiles, Moysis legem nihil habere sacri, cum Christiani ab eâ non minùs quàm à nefariis Gentilium superstitionibus recederent? Ergo ut suaviter ostenderetur Judaicos ritus non rejici per se malos, imò Deum habuisse authorem, utque conciliarentur Judæorum animi, eorum ritibus aliquamdiù utendum fuit, donec Judæi ipsi consideratis legalium onere & inutilitate, ab iis sensim sine sensu avocarentur.

Obj. 1. Quod tollit fructum mortis Christi, & evacuat à Christo, mortiferum est: atqui legalium observatio. . . . Minorem probabat S. Hieronymus ex cap. 5. Epistolæ ad Gal. ubi sic habetur: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Et intra: *Evacuati estis à Christo qui in lege justificamini: à gratiâ excidistis.* Ergo observatio legalium mortifera fuit, eaque non ex animo sed fictè ab Apostolis impleta sunt.

R. Ad 1. neg. min. ad 2. dist. textum Apostoli. Christus nihil prodest iis qui circumciduntur eâ intentione quâ circumcidebantur Galatæ, existimando scilicet salutem sine circumcisione haberi non posse, C. qui circumciduntur alio fine, quo v. g. Paulus circumcidit Timotheum, ut nempe Synagoga cum honore sepeliretur, utque ostenderetur legem Moysis malam non esse; N. Is igitur Galatarum error erat, quòd à Judæis quibusdam malè edocti, circumcisionem non necessariam minùs in novâ lege quàm in veteri existimarent. Errorem hunc merito proscribit Apostolus, ut Christi redemptionis eversum: at nec damnavit, nec damnare unquam potuit sapientem œconomiam quâ identidem observabantur ritus Mosaicæ, ut cognoscerent Judæi falsum omnino esse quod malevoli quidam evulgaverant de præcipuis Evangelii præconibus, eos nimirum ritus Moysis non minùs detestari quàm Gentilium abominationes.

Respon-

Ep. 82. n.
19.

Responsio hæc tota est Augustini, qui aliâ viâ Hieronymi opinionem confutat: ostendit enim, juxta hæc Apostoli verba, *Si circumcidamini, &c.* non magis licitum esse simulatè circumcidi, quàm sincerè. Non enim distinguit Apostolus inter circumcisionem simulatam, & veram, nec dicit: *Si circumcidamini veraciter, sicut nec fallaciter, sed sine ullâ exceptione dicit, Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.... Illos itaque arguit qui se justificari in lege credebant, non qui legitima illa in ejus honorem à quo mandata sunt observabant, intelligentes & quæ præannuntiandæ veritatis ratione mandata sint, & quousque debeant perdurare.*

Objicies 2. Non licebat eos usurpare ritus qui vel ipso usu falsi erant, atqui legalia seu ritus Mosaici, vel ipso usu falsi erant. Nam ritus illi Christum venturum significabant atqui mortuo Christo falsi erant ritus qui illum venturum significabant.

R. dist. min. Ritus illi vel ipso usu falsi fuissent, si is us essent Judæi ad significandam Christi mortem ut nondum impletam, sed implendam aliquando, C. scilicet fine & quidem legitimo is uterentur, N. Porro Apostolorum finis erat ut Judæos lucrifacerent, ut Synagogam cum honore sepelirent, ut ostenderent sibi persuasum esse Judaicam Religionem toto cælo à prophetis Gentilium ceremoniis differre, ne si ab illâ sicut ab istis pariter defecissent, lex Moysis improbatâ potius quàm terminata videretur, ut advertit Augustinus.

Objiciebat insuper Hieronymus. 1. legalium observantiam Christo, ejusque morti, quasi ad salutem non sufficeret, esse injuriosam. 2. si olim legalia bono fine post Christi mortem observari potuerint; nunc quoque posse observari, 3. Deum non posse per eas ceremonias coli quas reprobaverat porro per Christi mortem reprobatio facta erat præcedentis mandati.

Verum hæc tria nihil difficultatis habent. Non primum, ritus enim Mosaici non servabantur ut necessarii, sed ut Synagoga honorificè sepeliretur, & ut palam fieret ritus ejusdem à Deo ipso institutos fuisse. Non secundum nunc enim mortifera sunt legalia, quia jam pridem sepulta est Synagoga, & nulla exigit aut exigere potest necessitas ut ritus ejus nunc observentur. Non tertium, ceremoniæ enim legis non reprobatae sunt ut illicitæ, sed ut inutiles ad justificationem; quod autem nullam habet vim justificandi, aliquando ad certum tempus aliis de causis retineri potest.

Dico 2. Apostoli non fictè sed sincerè legalia observarunt.

Prob. ex textibus supra citatis, qui demonstrant nullum in totâ Apostolorum agendi ratione deprehendi posse simulationis vestigium. Hoc manifestè evincit narratio Lucæ referentis consilium quod dedit Paulo Jacobus, quodque die postea post maturam deliberationem executioni mandavit Paulus. En sacri Scriptoris verba, *Dixerunt Paulus Jacobus & seniores: Hoc fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor votum habentes super se. His assumptis, sanctifica te cum illis... & scient omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.... Tunc Paulus assumptis viris, apostorâ die purificatus cum illis intravit in Templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offeretur pro unoquoque eorum oblatio: atqui in hoc textu ne levissima quidem detegi potest simulationis nube.*

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

cula. Non dicit Jacobus, finge, simula; sed *fac quod tibi dicimus*: addit Jacobus, *& scient omnes.* Porro, ut subtiliter notat Augustinus, Epist. * 82. n. 10. si Paulus legalium observantiam tantum simulaturus erat, non diceret ei Jacobus: Et scient omnes, sed diceret, *Et putabunt omnes, quoniam de te audierunt falsa sunt.* Denique aliis uti verbis non potuisset sacer Scriptor, si rem seriò & sincerè gestam exprimere voluisset.

Prob. 2. Ea simulatio Apostolis imputari non potest quæ mendacium includit, quæ falsæ Religionis professionem involvit, quæ grave in animis Christianorum scandalum peperisset: atqui si fuissent characteres simulationis quam Apostolis imputabat Hieronymus. 1. quidem simulatio hæc verum fuisset mendacium. Tunc enim quis mentitur, cum signis exterioribus & falsis opinionem propriæ suæ persuasioni contrariam in aliorum mentibus ingenerat; nam ut in verbis sic in factis reperiri mendacium docet S. Thomas 2. 2. q. 111. a. 1. in corp. atqui in hypothesis S. Hieronymi, Apostoli usi essent signis exterioribus ut in animis Judæorum opinionem propriæ suæ persuasioni contrariam ingenerarent. Adhibuissent scilicet externam legalium observantiam, Sacramenta & sacrificia legis Mosaicæ, ut Judæis persuaderent se per hæc ceremonias religiosè Deum colere, licet tamen eum colere non intenderent; cum nemo pius possit intendere cultum Dei per exercitium rei in se malæ, quales erant ceremoniæ, Judæorum in mente S. Hieronymi. 2. eadem simulatio veram includit falsæ Religionis professionem. Non enim magis licuit Apostolis, posito quod legalia inter res malas & mortiferas recenserent, eadem etiam cum restitutione & simulatione exequi, quàm licitum fuerit Martyribus idola exterius tantum & simulatè colere: atqui hoc postremum nunquam licuit, quia manifestam complectitur irreligionem, ergo nec prius licitum esse potuit in systemate S. Hieronymi. Et verò si licuisset Apostolis uti simulatione superstitionis Judæorum cultu, ut eos facilius converterent, licuisset iis similiter uti superstitionis Gentilium ritibus ut eos lucrarentur; idem quoque nunc licitum esset, ut rectè contra Hieronymum arguit Augustinus: et si enim ritus æthnicorum contineant superstitionem magis culpabilem, veram tamen superstitionem continebant ritus Judaici juxta S. Hieronymum; omnis autem superstitio, eo ipso quo talis est, verum est peccatum. 3. demum simulatio hæc grande scandalum peperisset. Ibi enim est scandalum, qui aliis exemplo præesse debet, eodem exemplo invitat ad faciendum quasi licitum, id quod in corde suo malum esse judicat: atqui si valeat Hieronymi sententia, hæc fuit Apostolorum conditio. Nam juxta Hieronymum, perniciosum fuit legalia post Christi mortem observare: atqui tamen Apostoli exemplo suo docebant ea observari posse; Judæi enim qui Apostolos legalia observantes videbant, è duobus alterutrum judicare debuerunt, aut bona adhuc esse legalia, cum ab Apostolis observarentur; aut Apostolos Judaicâ teneri perfidiâ, qui ritus jam malos observare pergerent. Prima judicii species, falsissima erat in mente Hieronymi, secunda non minùs exitialis; ergo. Vid. Suar. l. 9. c. 17.

Prob. 3. Quia, ut benè Maratius, si legem Mosaicam licet in se mortiferam Apostolis simulatione implere licitum fuerit, nunc quoque licet:

D 3

atqui

* Scripta
circa an.
405.

atque falsum consequens ex Hieronymo ; ergo , &c. Prob. maj. Tum nunc liceret servare legalia quam tunc licuerit , si nihil nunc obstat magis quam temporibus Apostolorum , & sic nunc eadem suppetere possint causæ quæ tunc suppetebant : atqui 1. nulla magis hodie obstat causa quam Apostolorum temporibus : nam legalia non minus illis temporibus mortifera erant quam hodie , unde sentiebat Hieronymus Augustini sententiam in hæresim Nazaræorum præcipitare. 2. Rationes quibus ad fictam hanc observationem movebantur Apostoli , etiamnum vigere possent ; ideo enim Apostoli legalia fictè & in speciem observabant , ut Judæos facilius lucrarentur ; atque etiamnum utilis esse posset simulata hæc observatio ad Judæos lucrificandos.

Obj. 1. Si ex sententiâ Hieronymi sequitur Apostolos mendacii reos fuisse , idem sequitur ex sententiâ S. Augustini. Prob. sequela. In illius sententiâ Apostoli mendacii rei fuerunt , in cujus sententiâ verâ usi sunt simulatione non minus periculosâ ; atque in Augustini sententiâ Apostoli usi sunt simulatione non periculosâ minus quam in sententiâ S. Hieronymi. Nam ex Augustino Apostoli legalia observarunt animo colendi Deum , ex æconomia , &c. non autem ex animo servandi legem tanquam adhuc obligantem : atque tamen Apostoli simulabant se legem observare quasi adhuc obligantem , idque à Judæis judaïsantibus credi permittebant. Minor patet ex Act. c. 21. *Sanctificate cum illis . . . & scient omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt , sed ambulas & ipse custodiens legem.*

R. Ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico quod in facto Apostolorum juxta Hieronymi mentem intellecto , vera fuerit & exitialis simulatio , nulla verò in eodem facto secundum Augustini mentem intellecto. Prima pars patet quia in systemate S. Hieronymi , Apostoli legalia observabant non intentione colendi Deum quem per rem malam colere non poterant , sed intentione simulandi se colere : atque hæc agendi ratio perniciosum simul & officiosum mendacium complectebatur. Perniciosum quidem , quia tunc perniciosè mentitur aliquis , cum exterius contra mentem suam ostendit se non habere pro mortifero , seu pro peccato , id quod intus tale judicat : atque is erat in opinione Hieronymi Apostolorum situs ? quocunque enim motivo ducerentur , emittebant externam falsæ fidei professionem , adeoque committebant peccatum irreligionis , quæ in eolposita est , quod quis ritus falsæ Religionis assumat eâ intentione ut credant alii se non habere ut malam , eam Religionem quam reipsâ malam esse judicat. Idem mendacium simul officiosum erat : fiebat enim ut Apostoli tum propriis , tum Judæorum commodis servirent ; porro nihil tale in Augustini sententiâ animadverti potest. Unde

Ad 3. neg. min. Judæi enim non calumniabantur duntaxat Paulum quod legem non servaret , ve eam jam cessasse prædicaret , sed etiam quod illam quasi malam rejiceret , ideoque separationem & apostasiam ab eâ doceret , ut innunt hæc verba , *Audierunt de te quod discessionem doces à Moyse.* Ut autem calumniam hanc refutaret Paulus , non necessesse fuit ut legem exqueretur quasi adhuc obligantem , satis fuit si eam exqueretur ut nondum mortiferam.

Præterea , ut non exercebant Apostoli legalia quasi vim obligandi conservantia , sic nec simu-

labant se ea observare quasi adhuc obligatoriâ. Ratio est , quia nihil obstat quominus quis ex liberâ voluntate faciat , quod alii solâ præcepti necessitate ducti efficiunt : porro qui liberè facit quod alii necessariò faciunt , aut sibi necessariò faciendum esse putant , non ideo simulant se id facere quasi sibi necessariò faciendum ; alioqui , ut benè notat Marcius , Christus nullum legis præceptum sine simulatione implere potuisset , quia legis præceptis nullatenus subjacebat : lex enim puris hominibus instituta erat , non homini Deo , qui ut *sabbati* , sic & reliquæ legis dominus erat ex Matth. 12.

Instat Suarez contra primam solutionem quam ipse suggerit , & sic urget. Judæi quorum animos lenire voluit Paulus , eum calumniati non fuerant quod legem quasi malam rejiceret ; ergo Paulus non servavit legem ut ostenderet se eam non habere pro malâ , sed ut simularet se eâ obligari.

Prob. ant. Judæi de quibus agitur , erant Judæi fideles , ut patet ex his Jacobi ad Paulum verbis , *Vides , frater , quot millia sunt in Judæis qui crediderunt , & omnes emulatores sunt legis , audierunt autem de te quod discessionem doces à Moyse* : atque Judæi fideles Paulum non calumniabantur ; ergo non putabant eum docere discessionem à lege tanquam malâ , sed tanquam non habente amplius vim obligandi ; ergo cum conformiter eorum sensui observaverit legalia , ea observavit ut adhuc obligantia.

R. ratiocinationem hanc si quid probet , probare Paulum sin minus verbis , at saltem facto mentitum esse. Utenim verbis mentitus esset si palam dixisset : Existimo legem Moysei necessariò esse servandam ; sic facto mentitus erit , si facto & usu hanc Mosaicæ legis necessitatem professus fuerit.

R. 2. agendi rationem Pauli idoneam fuisse compescendis Judæorum fidelium calumniis , & murmuribus Judæorum fidelium , è quibus multos per iniquas priorum accusationes fuisse deceptos probabile est. Si enim legalia palam observabat Paulus , ergo falsum erat eum à lege Moyse abhorrere , sive ut malâ , sive ut quæ promulgato semel Evangelio observari amplius non posset. Neque inde colligere poterant Judæi fideles , Paulum legem quasi adhuc obligatoriam observare , cum ipsi nossent in Concilio Hierosolymitano definitum fuisse , nullam exinde superesse Mosaicæ legis observandæ necessitatem. Et si enim Concilium illud solos Gentiles ab observantiâ legalium eximere videatur , ipsos tamen Judæos ab iis etiam liberos esse indirectè adstruit , ut ex D. Chrysostomo docet Fromondus adversum 11. capitis 15. & ex ipso contextu satis evidens est.

Obj. 2. Ille simulatoriè implevit legalia , qui factus est *Judæis tanquam Judæus* : atque S. Paulus ex 1. Corint. 9. *factus est* , &c.

R. neg. maj. Si enim Paulus simulatè legalia licet mortifera observasse dicatur quia Judæis tanquam Judæus factus est , dicendum erit eum impios Gentilium ritus observasse , quia ibidem addit se omnia omnibus factum esse. Quapropter *Judæis* hoc sentit *Judæus factus* est Paulus , quod lege nondum mortiferâ legalia observabat ; *iis qui sub lege erant* , tanquam fuisset sub lege quia erroneam eorum conscientiam ferebat patienter ; *iis qui sine lege erant* , Gentilibus nempe , tanquam sine lege , quia cum ipsis disputans nec Moysen nec Prophetas citabat , sed Poetarum carmina ,

carmina, inscriptiones ararum, ut Act. 17. uno verbo factus est Apostolus omnibus omnia, non *Ep. 40. n. 6. mentientis astu, sed compatiens affectu, non simulatione fallacia, sed compassione misericordie*, ut loquitur August. *sit enim tanquam agrotus qui ministrat agrotis, non cum se febres habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat quemadmodum sibi serviri vellet, si ipse agrotaret.*

Ergo, inquit, legalia etiam nunc servari poterunt, eo modo quo primis illis temporibus, ab Apostolis servata fuere?

R. neg. sequelam: ideo enim legalia tunc temporis inculpate servari potuerunt, quia nondum erant mortifera, & quia Synagoga cum honore sepelienda erat; nunc autem & legalia mortifera sunt, & Synagoga, dilata Evangelii face, cum honore sepulta est. Ita S. August. Epist. 82. n. 16. *Sicut, inquit, defuncta corpora necessariorum officiis deducenda erant quodammodo ad sepulturam, nec simulate sed religiose; non autem deserenda continuo, vel inimicorum obrectationibus tanquam canum morsibus projicienda: proinde nunc quisquis Christianorum, quamvis sit ex Judæis, similiter ea celebrare voluerit, tanquam sopitos cineres eruens, non erit pius deductor, vel bajulus corporis, sed impius sepulture violator.*

Dico 3. S. Paulus Cepham non fictè ac simulate, sed verè & ex animo reprehendit.

Prob. 1. ex simplici facti narratione, prout habetur cap. 2. Epist. ad Galatas. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat; græcè, reprehensus, si ve ab aliis fratribus quos jam offendisset ejus agendi ratio, si ve à veritate Evangelicâ cui factum hoc adversabatur, seu quia participium pro nomine posuerit Paulus, ut assolent Hæbræi, qui pro laudabili laudatum, pro diligibili dilectum dicunt, ut Psal. 83. Quam dilecta tabernacula tua, id est quam amabilia! Priusquam enim venirent quidam à Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent subtrahabat & segregabat se timens eos qui ex circumcisione erant; & simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non rectè ambulant ad veritatem Evangelii, dixi Cepha coram omnibus: Si tu cum Judæis sis gentiliter vivis & non judaicè, (vixerat enim gentiliter qui cum Gentilibus non præselytis, cibos sine distinctione manducaverat) quomodo gentes cogis judaisare? Id est, quomodo exemplo tuo quod verbis potentius esse solet, cogis & impellis Gentiles ad finem conversos, ut credant legalia adhuc servari debere, dum temetipsum judaizantem, & ab eorum mensâ juxta Moysis præceptum, recedentem.*

Atqui si S. Paulus simulate tantum & dispensatorie, ut Hieronymo placuit, Cepham reprehendisset, falsa esset hæc D. Pauli narratio à capite ad calcem. Supposito enim pacto quod Paulum inter & Cepham intercessisse volebat Hieronymus, jam Cephas nullatenus reprehensibilis erat, jam falsum erat quod non rectè ambularet ad Evangelii veritatem, &c. Ita S. Augustinus Epist. 82. n. 7. *Si inquit hoc fecit Petrus quod facere debuit, mentitus est Paulus, quod eum viderit non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii: quisque enim hoc facit quod facere debet, rectè utique facit; & ideo falsum de illo dicit, qui dicit eum non rectè fecisse, quod eum novit facere debuisse.*

Confirm. 1. Quia si tota ea res, ex communi Pauli ac Cepha consensu peracta esset, S. Paulus à gravi in Cepham calumniâ vix excusari posset; ne-

que enim sine gravi injuriâ scribere potuit Paulus Cepham publicâ reprehensione dignum fuisse, eumque aberrasse à veritate Evangelii, & Gentiles ad judaizandum malo exemplo coegisse, si nulum ex his verum fuerit.

Confirm. 2. Quia Paulus non minus finem suum assequeretur scribendo ad Galatas, Cepham non nisi dissimulante & in speciem reprehensum fuisse. Adde quod si Paulus non aliâ quàm mendacii viâ finem suum potuisset assequi, non ideo tamen viam hanc amplecti tutò potuisset, cum non sint facienda mala ut eveniant bona.

Probatur 2. ex Patribus qui ante Augustinum scripserant, & quorum autoritate, Origenis aliorumque qui sibi ab Hieronymo objiciebantur, autoritatem frangebatur Augustinus. Tertullianus lib. 5. contra Marcion. c. 3. *Paulus reprehendit Petrum, non recto pede incedentem ad Evangelii veritatem. Plane reprehendit Petrum, non ob aliud tamen quam ob inconstantiam victus... non ob aliquam divinitatis perversitatem, de qua & alius in faciem restitisset, qui de minori causa conversationis ambigua, Petro ipsi non pepercit. Idem docet L. de Præsc. c. 23. Sanctus Cyprianus Epist. 71. Nam nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & super quem adificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcisione disceptaret... despexit Paulum &c. Addit ibidem Petrum patientiæ exemplum tribuisse. Quænam verò ea fuisset patientia, si reprehensio hæc ex utriusque pacto facta esset.*

Suffragatur ipse S. Hieronymus, qui palinodiam cecinisse videtur, & à priori sententiâ recessisse. Nam Lib. 1. contra Pelagium c. 8. inter alia testimonia quibus probat nullum esse Episcopum qui reprehendi non possit, profert Petri exemplum: *Si, ait, ipse Apostolus dicat de Petro quod non recto pede inceserit in Evangelii veritate, & in tantum reprehensibilis fuerit, ut & Barnabas adductus fuerit in eandem simulationem; quis indignabitur id sibi denegari quod princeps Apostolorum non habuit?* Eadem Hieronymi retractatio colligitur, ut notat Estius, ex Libro 3. Apologiæ adversus Ruffinum. Atque hanc S. Doctoris mutationem observavit Augustinus Epist. 180 ad Oceanum scripta, an. 416. *Hieronymus, inquit, in Opere recentissimo, quod sub nomine Critobuli adversus Pelagium modo edidit, eandem de ista re gesta dictisque Apostolis sententiam tenuit, quam beatissimi Cypriani etiam nos secuti sumus. Mitto alios Patres quos videris apud Nat. Alexand. differt. 11. in Histor. Eccl. sæculi primi.*

Obj. 1. Qui non nisi specie tenus Petro restitit, ille non verè sed simulate Petrum reprehendit: atqui S. Paulus specie tenus solum restitit Petro. Prob. min. ex lectione græcâ, quæ ubi Vulgata legit, *in faciem*, legit, *secundum faciem*: atqui resistere secundum faciem, est resistere specie tenus & fictè; idque præsertim verum est in stilo Apostoli. Sic 2. Cor. 5. eos qui simulate gloriantur, gloriari dicit *in facie*, & non in corde. Et cap. 10. *Quæ secundum faciem sunt videte*, id est quæ foris apparent. Ita tenet S. Hieronymus post S. Chrysost.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ut enim valeret objectio, verba illa, *secundum faciem*, idem semper apud Apostolos significare deberet ac ista, *foris, exterius, in specie*: si enim sensum hunc necessariò & semper non efficiunt, non efficiunt in textu præsentis, in quo ambiguitas eorum si qua sit, tollitur tum per lectionem vulgatam, tum per tractationem:

nem : atqui nemo dixerit verba hæc , *secundum faciem* , semper idem esse ac speciem ; nam in aliis plerisque Apostoli textibus ly *secundum faciem* , idem est ac *coram* & *in præsentia* . Sic citato cap. 10. 2. Corint. *In facie quidem humilis sum inter vos , absens autem confido in vobis* : in facie , seu , ut habet græca lectio , *secundum faciem* , idem est ac *præsens* & *coram* , opponitur enim *absenti* . Sic etiam Act. 25. *Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem , priusquam is qui accusatur præsentem* , græcè , *secundum faciem* , habeat accusatores suos . Ergo in textu quem expendimus , eodem sensu intelligi debet ly *in faciem* , aut *secundum faciem* , præsertim cum Apostolus ipse sibi videatur interpret esse cum ait *Dixi Cephæ coram omnibus* .

Matth.
18.

Inst. 1. Ex ipso contextu manifestum est . ly *in faciem* , idem esse ac *fictè* & *dissimulanter* ; nam S. Paulus dicere non vult se in Petri reprehensione omnino iniquum fuisse : atqui si S. Paulus Petrum seriò reprehendisset , jam in hac reprehensione omnino iniquus fuisset . Minor probatur ex duplici capite . 1. quia Paulus non servasset correctionis fraternæ leges quæ exigunt ut publicè & palam non arguatur ; nisi qui jam antea privatim & inutiliter reprehensus est . 2. quia iniquus est qui in alio reprehendit quod ipsemet facit liberè : atqui si S. Paulus Petrum reprehendisset ex animo , in eo arguisset quod ipsemet non semel fecerat . nam Paulus observabat legalia , cum id expedire judicabat : sic circumcidit Timotheum , & caput sibi Nazaræorum more totondit , seque purificavit cum Judæis ; ergo .

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico S. Paulum nec iniquum dici posse ex violatis correctionis fraternæ legibus , nec in Petro arguisse culpam cujus ipse reus existeret . 1. quidem Paulus leges quas in fratrum nostrorum emendatione servari iussit Christus , non violavit : tum quia non prohibuit Christus ne publicè argueretur qui publicè delinquit , præsertim cum ex ejus culpâ nascitur malum quod publicè tantum reprehensione coerceri potest , ut in casu præsentis , in quo Cephæ dissimulatio vel ipsi Barnabæ perniciosa erat ; tum quia haud dubium est quin Paulus ad Cephæ reprehensionem impulsus fuerit speciali S. Spiritûs instinctu : absit autem ut qui Spiritu Dei agit & agitur , ejus leges violasse credatur . 2. Paulus non reprehendit in Cepha culpam quam ipsemet admisisset . Utenim Paulus ob legalium observantiam nullatenus culpâri possit , satis est ut ea observaverit sine periculo veritatis Evangelicæ , & in circumstantiis in quibus observatio hæc nullum Gentilibus scandalum parere poterat , Petrus verò non ita : atqui res sic se habet . Paulus enim inter Judæos legalia usurpavit , ut iis persuaderet se Mosaicam legem non habere ut malam ; neque ob hoc se subduxit à convictu Gentilium , unde nullam dedit eis ansam suspicandi , quod necessaria esset ad salutem legis observatio . At S. Petrus minùs prudenter se gessit , quia in civitate quæ Gentilium erat , non Judæorum , cum Gentilibus manducabat priusquam Judæi Jerosolymis huc advenissent , sed statim post eorum adventum à Gentilium mensâ se subduxit prout jubebat lex Moysis , sicque priorem suam agendi rationem corrigens , occasionem præbuit Gentibus existimandi necessarium adhuc esse servare legem quæ Judæos à Gentilium convictu abstinere jubebat . Ergo longa est inter utriusque Apostoli agendi rationem disparitas , petita scilicet à diversitate circumstantiarum ,

è quibus actionum humanarum bonitas & malitia æstimari solent . Hanc solutionem tradit S. Augustinus Epist. 82. Ergo Paulus , ait , & Timotheum circumcidit propterea ne Judæis , & maxime cognatione ejus maternæ , sic viderentur , qui ex Gentibus in Christum crediderant , detestari circumcisionem sicut idololatriam detestanda est , cum illam Deus fieri præceperit : hanc Satanæ persuaserit : & Titum propterea non circumcidit , ne occasionem daret eis qui sine ullâ circumcisione dicebant credentes salvos esse non posse , & ad deceptionem Gentium , hoc etiam Paulum sentire jactarent . At verò Petrus & qui simulationi ejus consenserunt , legalia servantur in circumstantiis in quibus servari non poterant quin verum esse crederetur id quod dicebat judaïsantes , qui sine circumcisione præputii , atque aliis observationibus quæ erant umbra futurorum , putabant credentes salvos esse non posse .

Inst. 2. Ideo S. Petrus reprehendi potuit , quia legalia servavit in circumstantiis in quibus Gentes judaïsare cogebat exemplo suo : atqui non minùs S. Paulus Gentes judaïsare coegit . Ut enim Paulus Gentes judaïsare coegerit sicut & Petrus , satis est quod Gentes tam ex ejus quam ex Petri agendi ratione inferre potuerint legis observationem Gentilibus conversis esse necessariam : atqui hoc inferre potuerunt Gentes ex agendi ratione Pauli . Si enim hoc collegerint ex eo quod Petrus à Gentilium convictu abstinuerit secundum legem , quantò magis id colligere debuerunt ex eo quod Paulus cujus actio Gentes latere non potuit , circumcidit Timotheum , qui licet ex matre Judæa progenitus , erat tamen ex patre Gentili , adeoque Gentilis ipse ; nec proinde circumcidi poterat , quin crederetur circumcisionem adhuc esse necessariam ?

R. ad 1. & 2. neg. min. & dico Gentes nunquam habuisse legitimam rationem existimandi legalia juxta sanctum Petrum adhuc esse necessaria : aliud enim est , ut appositè monet Theologus Parisiensis , legem aliquam simpliciter & sine affectatâ quâdam religione observare ; aliud ipsum implere scrupulosè . S. Paulus legalia quidem non semel observavit , sed absque ullâ prorsus affectatione , neque magis ex ipsius agendi ratione colligi poterat legis observationem esse necessariam , quam ex eo quod quispiam feriali die inter sit sacro sine affectatione , concludi possit necessariam esse hanc die Missæ auditionem . Equidem Timotheum semi-Judæum circumcidit , sed quia ejus auxilio usus erat ad conversionem Judæorum , qui nequidem eum recepissent , si circumcissus non fuisset : ac nullum inde ingenerari potuit scandalum Gentilibus , qui cum nossent Paulum nusquam adduci potuisse ut Titum , aut alium quemvis purè Gentilem circumcidi permetteret , noverant & nosse debeant circumcisionem ab eo necessariam non judicari . Verum alia fuit Cephæ agendi ratione , qui cum recessit à mensa Gentilium quibuscum antea volvebatur , prius suum factum corrigere affectavit , sicque hominibus adhuc in fide infirmis , & quos multi ad judaïsandum impellabant , tacitè persuasit Judæis prohibitum esse omnem cum Gentilibus convictum ; & hæc Petri simulatio tam infelicem habuit exitum , ut Judæi omnes qui cum eo erant , in eandem inciderint , imò & Barnabas à torrente cum aliis traheretur . Solutio est ad mentem D. Thomæ 1. 2. q. 103. a. 4.

Inst. 3. Culpandus non fuisset S. Petrus si à Gentilium mensâ se se in occasione hac non sub-

L. Her-
min.

subduxisset, quamvis inde offendendi fuissent Judæi; ergo nec culpam debet eo quod subduxerit se à mensâ Gentilium, etsi contigerit ut inde Gentiles offenderentur: Consequentia evidense est, probatur antec. Paulus non subduxit se à convictu Gentilium, etiam si Judæi inde offendi potuerint; ergo Petrus non debuisset reprehendi, si se pariter ab eorum convictu non subduxisset.

Ad. 11.
& 15.

R. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quod si Petrus à Gentilium mensâ non recessisset, nullam legitimam offensionis & scandali causam dedisset Judæis. qui didicerant ex historiâ Cornelii, & concilio Jerosolymitano, licitum esse Judæis conversis introire ad viros præputium habentes, & manducare cum illis. At idem Petrus à Gentilium mensâ recedens vera erat perturbatio- nis & scandali causa Gentilibus, quibus posterius illud factum, retractatio & emendatio prioris videbatur, & ut loquitur Nat. Alexander, animata quædam prædicatio quâ docebatur legem esse servandam.

Adde cum Estio, quod simulatio Petri nihil obesse poterat ne Judæi paterentur illud scandalum quod ab iis avertere conabatur Judæos enim latere non potuit Petrum cum Gentibus comedisse: cum enim id secretò factum non esset. Judæi alii eodem tempore Antiochiæ degebant, sine dubio id retulerunt Judæis à Jacobo missis; ergo dissimulatio Petri & Gentilibus noxia erat, & Judæis proficere non poterat, & utroque hoc nomine reprehensionem merebatur.

Obj. 2. Qui simulatè tantum à Gentilium mensâ recessit, simulatè tantum & ex compacto reprehensus est: atqui S. Petrus simulatè tantum à Gentilium mensâ... Hoc testatur ipsemet S. Paulus, & simulationi ejus, inquit, consenserunt ceteri Judæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

R. ad 1. neg min. & ad 2. dico nomine simulationis hic intelligi exemplum quod Barnabæ & aliis dedit Petrus, quod quidem non immeritò simulationem vocavit Paulus, quia Petrus ita se gerebat ac si cum Judæis cibos discerneret, & à commercio Gentilium abhorreret, quod interius & ex animo non faciebat. Inde tamen non sequitur simulatam fuisse increpationem quâ in eum usus est S. Paulus, quin potius propter simulationem hanc quæ ab omni culpâ non vacat, Petrum verè reprehendit, quia verè reprehensibilis erat, adeoque nulla prorsus fuit ex parte D. Pauli simulatio.

Obj. 3. Opinio Hierosolymi auctoritate Patrum primæ antiquitatis suffulta est: eam docuerunt Origines, Didymus, Apollinaris, Alexander, Eusebius Emisenus, Theodorus Heracleotes, & S. Chrysostomus: atqui opinio tam gravibus nixa testimoniis deserui facile non potest.

Respondet Nat. Alexander, ex his Patribus quatuor priores ab ipso Hieronymo hæresis nomine fuisse notatos, ut animadvertit S. Augustinus citatâ Epist. 82. aliis verò opponi possunt & debent patres supra à nobis laudati, præcipue verò S. Paulus qui jam ab exordio Epistolæ suæ ad Galatas dicit: *Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Porro si verum est hæc in Epistolâ, sicut & in Scripturâ sacrâ nihil falsi contineri, verum est Petrum merito reprehensibilem fuisse, & verè à Paulo reprehensum. Hæc & alia plura videris apud eundem Nat. Alexandrum.

Obj. 4. Apostoli post acceptam Spiritus sancti gratiam die Pentecostes non peccaverunt:

atqui si Petrus verè fuisset reprehensibilis, verè peccasset.

R. Apostolos post Pentecosten non amplius peccasse mortaliter, quia fuerunt confirmati in gratiâ; ceterum peccare potuisse venialiter, quia non fuerunt confirmati in bono. Porro peccatum S. Petri fuit *veniale conversationis vitium, non doctrinæ*, ut loquitur Tertullianus Lib. 4. contra Marcion. c. 3. An verò ab omni culpâ etiam veniali excusari possit Petrus, non solum in sententiâ Hieronymi, sed etiam sinceram litteræ expositionem sustinendo, disputant Doctores, quos inter pro parte affirmativa pugnant Baronius ad an. 51. Vasquez 1. 2. disp. 182. c. 7. Videre potest Suares Lib. 9. c. 20. n. 23.

Quæres an Cephæ ille quem reprehendit D. Paulus fuerit idem cum S. Petro.

R. duplicem à prioribus Ecclesiæ sæculis ad nostra usque tempora fuisse eadē re opinionem. Prima, quæ semper fuit communior, Petrum à Cephâ non distinguit: secunda Cephâ hunc aliquem à Christi Discipulis esse propugnat. Præcipua utriusque opinionis momenta referemus quàm sincerè licebit.

Prima opinio probatur 1. ex unanimi Patrum consensu, quos citant & acriter sequuntur Suares Lib. 9. cap. 15. ubi distinctionem Cephæ à Petro frigidam evasionem vocat; Calmer, differt. in hunc locum, & alii, qui meritò animadvertunt Patres qui pro distinctione Petri à Cephâ pugnant, vix ullius esse momenti, si comparentur cum iis qui distinctionem hanc rejiciunt. Præter Tertullianum, Cyprianum, Augustinum, Chrysostomum hom. 61. citari possunt ii quorum pluris intererat distinctionem hanc admittere, qui tamen vel eam prorsus nescierunt, vel non cognoverunt, nisi ut impugnarent. Sic Hieronymus in cap. 2. Epist. ad Galat. *Sunt inquit, qui Cephâ, cui hic in faciem Paulus restitisse se scribit, non putent Apostolum Petrum, sed alium de septuaginta Discipulis isto vocabulo nuncupatum.* Quibus primum respondendum, alterius nescio cuius Cephæ nescire nos nomen, nisi ejus qui & in aliis Pauli Epistolis, & in hac quoque ipsâ modò Cephâ, modò Petrus scribitur. Idē expressè tradit Sanctus Gregorius Magnus, S. Petri, suæque Sedis prærogativarum studiosus Assertor. *Sunt nonnulli, inquit, qui non Petrum Apostolorum Principem, sed quemdam alium eò nomine, qui à Paulo sit reprehensus, accipiunt; qui si Pauli studiosius verba legissent, ista non dicerent.*

L. 18.
Moral in
Job. n.
10.

prob. 2. Quia usque adeo certum erat prioribus Ecclesiæ sæculis Cephâ quem Paulus reprehendit à Petro non distinguere, ut multi primæ antiquitatis codices in Pauli textu pro Cephâ quem nunc legimus, legerent Petrum. Ita olim legerunt Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus &c. Ita etiam nunc ferunt vetusti optimæ notæ codices, præsertim Claromontani, & San-Germanensis.

Prob. 3. Quia characteres quos Cephæ attribuit Paulus, non nisi Apostolo Petro competunt. sic v. 9. *Cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Jacobus & Cephâ & Joannes qui videbantur columna esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis: id est nos ut Evangelii comministros, & in Apostolatu socios agnoverunt, & ut tales receperunt: atqui hæc soli Petro, non autem ignoto cuiquam Discipulo convenire possunt. An enim Discipulus ille diceretur columna Ecclesiæ? An eo nomine cum Jacobo & Joanne præcipuis Christi Apostolis recenseri posset? An satisfisset Paulo*

Paulo si ostenderet se in Apostolatus societatem receptum fuisse ab aliquo qui ipse non erat Apostolus.

Respondent secundæ opinionis patroni, momenta hæc plus habere speciei quam soliditatis. Quod enim ad primam probationem attinet, esto, inquit, plerique Patres Petrum à Cepha non distinxerint; quid inde? Quis nesciat Patres in huiusmodi factis quæ ad dogma non pertinent, decipi posse, & reipsâ nonnunquam deceptos fuisse? An quia Patres unanimi ferè consensu docent Antichristum è Tribu Dan oriturum esse, non ideo licebit ab hac opinione aut recedere prorsus, aut eam non nisi ut probabilem tenere

Vid. Calmet. Disser. in Antioch. 5.

Traité de la Pâque, 2. p. 171. c. 2.

cùm Bellarmino? An quia, & hæc quæstio longè alterius est momenti, an quia Patres penè omnes docuere Christum pridie mortis legale cum Discipulis Pascha celebrasse, eos, quasi avitæ fidei desertores, censurâ notabit Calmetus, qui cum Patre Lamico dicent: *Cette question, si J. C. N. S. mangea l' Agneau Pascal la dernière année de sa vie, n'est pas un point qui se doit décider par la Tradition?* ut quid ergo opinionem hanc renovavit & ambabus ulnis amplexus est i. semet P. Calmet?

Addunt cum P. Harduino, opinionem quæ Petrum à Cepha discernit, esse oppositâ antiquiorem, eam enim expressè tenuit S. Clemens Alexandrinus, qui teste nec ullatenus improban- te Eusebio, L. 1. Hist. Eccl. c. 12 ait *Cephæm à Paulo reprehensum, unum fuisse ex 70. Discipulis, Petri Apostoli cognominem.* Atqui Clemente Alexandrino nemo unus proferri potest antiquior, qui Petrum affirmet ibi intelligi oportere Tertul- lianus enim Clementi æqualis moram facere non debet, quem Hieronymus scribens adversus Helvidium, *Ecclesia hominem fuisse negat.* Esto liber ille Clementis hodie omnino perierit: quid tum? An ideo genuinus non est textus quem ex eo citavit Eusebius, qui tot legerat veterum Opera quæ temporum lapsu evanuerunt? Idem sæculo quarto docebat Dorotheus Tyri; & hi quidem duo in Oriente scribebant, hoc est iis in locis ubi certior haberi, transmittique ad posteros, ejus dissidii memoria potuit. Ean- dem opinionem ætate suâ admissam fuisse, testes sunt ii etiam quibus minimè probata est, ut Chry- sostomus, Hieronymus, Gregorius Magnus; eamque *persuasibilem ac probabilem* esse fateba- tur Oecumenius sæculo decimo, sive, ut alii ma- lunt, undecimo.

Secunda probatio facilius adhuc eliditur: nam præter vulgatam lectionem quæ ab Ecclesiâ appro- bata est, innumeri melioris notæ codices, præser- tim verò Alexandrinus, annis 1300. antiquior, Cephæm habent, non Petrum; atque lectio hæc genuina est, ut apertè fatetur P. Calmet.

Tertia probatio, quæ præcipuum est opinio- nis hujus fundamentum, nec ipsa omni excep- tione major est: quod enim hîc dicit S. Paulus de Cepha, de insigni aliquo Discipulo intelligi potest, nec fortè de Apostolo Petro benè in- telligeretur.

Psal. in part. De nat.

An enim accuratè satis de S. Petro, super quem ædificata est Ecclesia Christi quique *petra* est illa quam non vincunt *superba inferorum porta*, ut loquitur Augustinus, an inquam, de tali ac tanto Apostolo accuratè satis diceretur, quòd *videbatur columna esse*, aut, ut habeatur v. 2. quòd *videbatur esse aliquid*? Profectò vox imminuti- va *videbatur*, multò melius convenit alicui non infimi nominis Discipulo, qui cùm magnam

Antiochiæ existimationem haberet, columna videri potuit & dici. Et verò Cephas tantè esti- mabatur, ut Corinthii eum ac Appollo videren- tur S. Paulo æquiparare, cùm dicerent: *Ego quidem sum Pauli, ego autem Appollo, ego vero Cepha.* ubi cum Cephas legatur post Appollo * qui simplex Discipulus erat, manifestum est per Cephæm aliquem à Petro diversum intelligi; imò aliquem non Paulo solum sed & Appollo mi- norem, aut ad summum ipsi æqualem, cùm per- gat Paulus, *Ego plantavi, Appollo rigavit*; ubi S. Paulus vir ubique modestus se se bis primo lo- co nominat, ut significet se Appollo & Cepha po- tiorem à Corinthiis existimandum esse, quippe qui plantaverit, cùm Appollo tantum rigaverit, Cephas autem nec plantaverit, nec rigaverit, aut certè duntaxat rigaverit. Hæc & alia plura videris apud Harduinum quæ subtiliter saltem & ingeniosè excogitata sunt. Adde quòd Corinthii de iis gloriarentur à quibus Baptismum accepe- rant, aut ad fidem conversi fuerant: porro faten- tur interpretes Petrum Corinthi nunquam prædi- casset; ergo Cephas ille qui tot & tanta Corinthi operatus erat, alius est ab Apostolo Petro.

Neque verò satis est iis qui Cephæm à Petro di- stinguunt, adversariorum suorum momenta & ra- tiones convellere, pugnant insuper rationibus propriis. Unde opinionem suam probant 1. quia antiquior est oppositâ ut supra dictum est:

Probant 2. quia magis coheret cum Apostoli textu. Sic ille cap. 2. v. 7. *Cum vidissent quòd cre- ditum est mihi Evangelium Præputii, sicut & Pe- tro circumcisionis: qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Et cùm cognovissent gratiam qua data est mihi Jacobus, & Cephas & Joannes, qui videbantur columnæ esse, &c.* Atqui incredibile est 1. quod Paulus scribens ad Galatas qui ab ipso longis locorum intervallis distiti erant, & quibus proinde nihil ambigui scribendum erat, eundem Apostolorum ter Petri nomine expres- sum, statim Cephæ nomine expresserit, præser- tim cùm Petrus hoc nomine nunquam donatus fuerit ab iis qui hætenus Evangelium scripse- rant. 2. Nec credibile est S. Petrum, qui ubi- que propter primatum primo loco ab Evangelistis recensetur, non nisi post Apostolum Jaco- bum, imò post fratres Domini qui Apostoli non erant, à Paulo appellatum fuisse quòd tamen di- cendum est in sententia eorum qui Cephæm con- fundunt cum Petro. 3. Nec satis credibile est Pau- lum, tam vividè, tam acriter, & publicè supe- riorem suum, & totius Ecclesiæ principem re- prehensisse, quem tot aliis modis ob eximiam ipsius humilitatem, ad veritatis viam reducere poterat. 4. Nec probabile est eum Petrum qui tot ab hinc annis cum Gentilibus palam & apertè in ipso Judææ medio manducaverat, Act. 10. qui- que viriliter responderat id à se jussu divino fa- ctum esse, eo usque veritum fuisse Judæos ali- quot, ut cum Gentilibus Antiochiæ comedere ausus non sit; & quos, quæso, Judæos? Judæos à Jacobo minore, Jerosolymæ Episcopo missos, coram quibus centies fecerat S. Petrus in ipsis Hierosolymis, id quod adversarii supponunt eum Antiochiæ facere ausum non fuisse.

Probant 3. Quia Petrus Antiochiæ non e- rat, cùm Paulus Cephæm reprehendit; & hoc quidem si satis adstrui posset, ait P. Calmet, ne- cessarium est ut corruant argumenta omnia quibus Petri & Cephæ identias probari potest. Sic au- tem probatur Petrum tunc non fuisse Antiochiæ

Vel

1. Cor. 1.
à Vid. ibid
c. 3. v. 22.

Vid. 1.
Cor. c. 9.
v. 5.

Veli Cephæ à Paulo reprehensus est paulò ante Concilium Hierosolymitanum de quo Act. 15. vel paulò post illud : atqui neutro illo tempore Petrus Antiochiæ erat. Major cetta est, tum ex confesso eorum omnium quide celebri hâc disputatione tractaverunt, tum ex initio capitis 2. Epistolæ ad Galatas, ubi dissidium Paulum inter & Cephæ refertur ad annum decimum quartum à conversione S. Pauli, aut saltem à primo ejus itinere in Jerusalem; quo quidem anno decimo quarto habitum esse Hierosolymitanum Concilium fatentur omnes. Prob. itaque minor. 1. quidem Petrus Antiochiæ non erat eo tempore quod Concilium Hierosolymitanum præcessit, (quo tamen tempore Cephæ à Paulo reprehensum fuisse credidit Augustinus & alii non pauci cum ipso) Ille enim Antiochiæ tunc temporis non erat, ad quem Hierosolymæ cum aliis Apostolis commorantem ascenderunt Paulus & Barnabas ut eos super ortâ Antiochiæ de legalibus controversiâ consulerent: atqui ex Act. 15. *Paulus & Barnabas ascenderunt ad Apostolos.* ideoque ad Petrum, ut etiam patet ex v. 7. *ut eos super hac legalium questione consulerent;* ergo Petrus Antiochiæ à Paulo redargui non potuit, si dissidium Pauli & Cephæ ante Synodum Hierosolymitanam evenisset, ut evenisse docet Augustinus, & clarè satis ostendunt, caput 15. Actuum Apost. & caput 2. Epist. ad Galatas, ex quibus secum collatis sequitur Paulum Hierosolymam ascendisse occasione gravis jurgii circa legalia, quod jurgium nihil aliud esse potest, quam disceptatio Antiochiæ habita cum Cephæ aliisque Judæis qui partes ejus amplexi erant.

2. Neque etiam post Concilium Hierosolymitanum adfuit Antiochiæ S. Petrus ut à Paulo reprehenderetur. Sic enim habetur Act. 15. *Illi Saulus, Barnabas, Silas, & Judas, à Concilio, legatorum instar dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregatâ multitudine tradiderunt Epistolam Judas autem & Silas facto ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos Post aliquot autem dies Paulus profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.* Non potuit certè, ait Harduinus, ea Cephæ reprehensio fieri illo aliquanto tempore quo commorati sunt Antiochiæ Judas & Silas dimissi à Petro ex urbe Hierosolymitanâ ad Antiochenos, ut ad hos perferrent decretum Concilii, Act. 15. v. 33. nam eo profectum fuisse Petrum, toto illo aliquanto tempore negat conceptis verbis Lucas loco citato: siquidem docet exacto illo aliquanto tempore Judam & Silam remissos fuisse *ad eos qui miserant illos*, id est ad Petrum & Jacobum qui proinde tunc adhuc erant Hierosolymis. Atqui potest legatorum ex urbe Antiochiâ discessum vix egit Paulus Antiochiæ dies decem: nam ibidem dicitur *post aliquot dies* Antiochia discessisse, nec illuc rediit, nisi post annos tres & eo amplius. (quod in tempus differri nequit reprehensio Cephæ, nam Barnabas hujus reprehensionis tempore Paulo comes erat; porro Barnabas jam post Concilium Hierosolymitanum recesserat à Paulo, Act. 15. v. 39.) Atqui hâc loquendi formulâ, *post aliquot dies*, vix plures quàm decem dies intelligi possunt, saltem apud Lucam: siquidem Act. 1. 5. *non post multos hos dies*, quod idem valet, atque *post aliquot dies*, decem omnino dies sunt: ut è diverso, Act. 13. v. 30. ubi Christus Dominus *per multos dies* visus fuisse dicitur, dies sunt quadraginta. Ergo Paulus ante discessit Antiochiâ

quàm ad eum Petrus pervenire posset, etiam si statim à legatorum reditu profectus diceretur, quod utique gratis diceretur.

Reponit P. Calmet, probabilius quidem esse Petrum nonnisi post legatorum reditum, Hierosolymis profectum esse Antiochiam: at eo, inquit, dierum ad summum quindecim spatio pervenire potuit; cum Antiochia non distet Hierosolymis nisi 125. leucarum gallicarum itinere.

Hæc responsio, ingenuè aperiam quod sentio, difficultate minor & infirmior videtur. Ut enim demus Petrum jam profectum ætate, victuris destitutum, Fideles in itineribus obvios confirmantem, adhortantem Infideles, &c. tam modico tempore confecisse iter cujus nulla appareat necessitas; certum est narrationem Pauli, ejusque cum Cephæ dissidium, longè plures quàm *aliquot dies* requirere. Cephæ enim cum Gentibus comedebat: deinde post adventum eorum qui à Jacobo venerant à Gentilium convictu secessit; postea simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas ipse tandem in illam simulationem abduceretur, &c. Quis hæc omnia intra aliquot dies evenisse credat, nisi obstitematibus sui necessitatem credere cogatur? Adde quod textus Pauli subindicet, quantum videretur mihi, eundem Antiochiâ abfuisse cum illuc accessit Cephæ. An enim qui Judæos à Jacobo venientes timuit, & idcirco recessit à Gentilium mensâ, Paulum qui unus multis Judæorum millibus prior erat; quique tam acriter Gentilium partes & libertatem tuebatur, non timuisset, si Antiochiæ adfuisset? An præsertim Paulo Barnabas individuus hætenus Pauli comes in nefariam dissimulationem abductus fuisset? hæc profectò fidem & probabilitatem superant: atqui si Petrus post Concilium Hierosolymitanum Antiochiam advenisset, ibidem reperisset Paulum; ergo reprehensio Cephæ præcessit illud, nec proinde Cephæ cum Petro confundi potest, ut supra dictum est.

Hæc sunt præcipua partis utriusque momenta, circa quæ unusquisque in sensu suo abundet, modo fides & charitas maneant integræ.

S E C T I O X.

Quo præcisè tempore lex vetus mortifera fuerit; & an Gentilibus prius quàm Judæis.

Certum est apud Catholicos omnes, legem veterem nunc esse mortiferam: de hoc conveniebant inter se Augustinus & Hieronymus, idque expresse definiit Innocentius III. cap. *Majores*, de Baptismo. Quæritur quo tempore id evenierit, fatentur omnes præcisè & mathematicè definiri non posse diem, mensem vel annum: videndum ergo an non probabiliter saltem & confuse tempus illud determinari posset. Quæ de re.

Dico probabilius videri legem evasisse mortiferam quadragesimo circiter Christi anno, cum eversum fuit Templum Hierosolymitanum.

Prob. Eo potissimum tempore lex vetus debuit fieri mortifera, quo lex nova sufficienter promulgata erat, & nulla jam erat necessitas utendi condescensu & indulgentiâ erga Judæos tamdiu divinæ vocationi rebelles: atqui circa excidium Templi Hierosolymitani 1. sufficienter promulgatum erat Evangelium. Ita expresse docere videtur Apostolus. Rom. c. 10. *Sed dico; Numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiit*

Vid. Act. 14. & 15.

Vid. Harduin. 5. 14.

exivit sonus eorum. Et Coloss. c. 1. v. 6. Evangelium pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est: & v. 23. immobiles à spe Evangelii quod audistis, quod predicatum est in universa creatura qua sub cœlo est. 2. Nulla jam erat necessitas œconomix cum Judæis servandæ; totus enim hujus œconomix finis erat ut Synagoga cum honore sepeliretur: atqui everso funditus Templo, nullus debebatur honos Synagogæ; hæc enim jam extincta erat, dispersi erant, & confusi totum per orbem Judæi, capta arca: trucidati Sacerdotes, &c. atque memorabilis hæc ruina quasi quoddam fuit divinæ voluntatis antiquam legem reprobantis argumentum. Unde vetus author Epistolæ ad Phillip. quæ falsò Ignatio Martyri adscribitur, *Vetera transferunt*, inquit, *& ecce facta sunt omnia nova.* Si enim nunc usque, secundum legem judaicam & circumcisionem carnis vivamus negamus nos gratiam accepisse.

Hinc colligit Maratius, remedium legis naturæ eodem tempore mortiferum evasisse: tum quia nullum est tempus quo commodius dici possit mortiferum evasisse; tum quia sicut circumcissioni sic & remedio legis naturæ successit Baptismus, ergo quo tempore mortua & mortifera evasit circumcisio, eodem mortuum & mortiferum fieri debuit legis naturæ remedium. Addunt aliqui vix credi posse Judæos in eo quoad infantium justificationem attinet, dederioris fuisse conditionis quam Gentiles: fuissent autem si dum uterque populus Baptismi remedium habebat, Judæi licet uti non potuissent circumcissione, potuissent verò Gentiles naturæ remedio uti. Sed hæc tertia probatio ab iis admitti non potest qui censent remedium naturæ Judæis & Gentilibus commune fuisse.

Obj. Si post sufficientem Evangelii promulgationem lex vetus mortifera evasisset, Apostoli ab omnibus ejus ceremoniis abstinuissent: atqui nedum abstinuerint, quasdam ex ipsis renovaverunt. Prob. min. ex celebri decreto quod in Concilio Jerosolymis habito emisit Apostoli: *Visum est*, inquit Act. 15. *Spiritus sancto & nobis. nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione*: hoc autem decretum & hæcenus rigide servatur à Græcis, & in Ecclesiâ Latinâ pluribus sæculis observatum est. *Satius est*, ait S. Augustinus, l. de bono conjug. c. 16. *mori fame quam idolothytis vesci.* S. Leo Papa, Epist. 129. c. 5. graviter in eos invehitur qui cibis immolatis vesciebantur, sive hoc terror extorserit, sive fames suaserit. Concilium Aurelian. II. an. 533. habitum hæc habet canone 20, *Qui cibis idolorum cultibus immolatis... utuntur ab Ecclesia catibus arceantur: similiter & hi qui bestiarum morsibus extincta, vel quolibet morbo aut casu suffocata vescuntur.* Eadem disciplina apud Germanos sæculo nono erat in usu, ut patet ex can. 64. Concilii Vormatiensis*, quo præcipitur ne qui comedat animalia quæ à lupis seu à canibus lacerantur, aut aves & alia animalia si in retibus strangulantur.

Respondent aliqui neg. min. & hi contendunt decretum Jerosolymitanum non cadere in ceremonias legales quæ renoventur, sed in res jure naturali prohibitas quæ de novo prohibeantur. Atque, inquit, id patet, 1. de fornicatione, quæ licet per se mala, ibi prohibetur ob errorem Philosophorum Gentilium, quibus licita videbatur, ut docet Hieronymus in. cap. 5. Epist.

ad Ephesios. 2. de idolothytis, quæ quatenus in honorem idolorum comedebantur, lege naturali verita erant; & hic sub hoc solo colendi falsi numinis respectu prohibentur, quomodo etiam prohibentur ab Apostolo 1. Cor. 10. his verbis, *Quæ immolant Gentes, diis immolant, & non Deo; nolo autem vos socios fieri demoniorum.* Cæterum idolothyta quasi materialiter comedere, nec per se malum est, inquit iidem Theologi, nec ab Apostolis prohibitum, alioqui id licitum non fuisset etiam secluso scandalo, quod falsum est, ut patet ex eodem capite, ubi dicit Apostolus: *Omne quod in Macello venit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam*; id est non inquirentes an idolis immolatum sit, nec ne. 3. de sanguine, quia, inquit, non præcipitur ibi abstinencia ab esu sanguinis belluarum, sed ab iniquâ sanguinis humani effusione. Porro nonnulli ex responsionis hujus authoribus, præceptum abstinendi à suffocatis rejiciunt, quia, inquit, vox à suffocatis in textum intrusa est, ut ex eo patet quod ipsam non legerint Tertullianus, Irenæus, & Ambrosiaster qui explicans Epistolam ad Galatas, notat vocem hanc insertam fuisse à Græcorum Sophistis qui Scripturam sacram adulterant. Alii verò voculam à suffocatis admittunt: tum quia repetitur in exemplaribus græcis & latinis antiquioribus, tum quia Concilium Trid. vulgaram lectionem secundum omnes sui partes approbavit: & hi nihilominus censent esum carnis suffocatae vel sanguinis effusi prohibitum fuisse ab Apostolis, non præcepto merè ceremoniali, sed quia speciem habebat ethnicae superstitionis, quo sensu jure naturali jam vetabatur. Quoddam autem speciem hanc malam haberet, probant, quia inter pretiosa sacrificia quæ diis offerebantur, computabantur carnes suffocatae & ipse sanguis quibus immolantes vesciebantur, ut probat Valques ex Origene, Statone & aliis: nimirum quia sic totum animal, ne subtracto quidem sanguine, diis consecrabatur. Unde suffocata & sanguis non propter habendum aut habitum Synagogæ honorem, & Mosaicæ legis observantiam, ab Apostolis, ac deinceps ab Ecclesiis pluribus verita sunt, sed ut Christiani ab omni superstitionis specie abstinerent, & ne Discipuli Christi in demonum societatem accedere dicerentur, si ex Judæis essent; aut in eâ remanere, si ex Ethnicis ad fidem fuissent adducti. Vid. Suarem l. 9. c. 20. n. 12. Valquem displ. 182. c. 9. Martinon. disp. 26. sect. 8 Feu p. 69. &c. sed quia solutio hæc difficultate non caret,

R. 2. dist. maj. Si lex vetus mortifera evasisset, Apostoli ab ejus ceremoniis abstinuissent, id est nec eas renovassent in quibus sita erat summa Religionis Judaicæ; nec eas quas renovabant, vi legis Mosaicæ observari voluissent, C. id est nullas omnino adoptare potuissent. N. Itaque Apostoli non potuerunt eas Moysis ceremonias servare, quibus servatis ipsam Moysis Religionem servari necesse erat: unde sacrificia & Sacramenta Moysis restitui non possunt, quia in Ecclesiâ Christi non nisi unum esse potest sacrificium, sicut unus est Sacerdos, nec plura esse possunt Sacramenta quam quæ instituit Christus. 2.: Tamen nihil obstat quominus quidam ritus apud Judæos, imò etiam apud Gentiles usurpati, ab Apostolis adoptarentur, v. g. vestes, vasa, & alia id genus: verum hæc non debebant servari vi legis Judaicæ quæ abrogata est, sed vi novæ Pastorum Evangelicorum constitutionis; atque hunc

*An. 869.

hunc tenere modum Apostoli, cum prohibitiones aliquas à Moyse factas ad tempus acceperunt.

1. enim Religionem ejus radicitus convellebant, cum circumcisionem quæ legis totius janna erant, auferrent. 2. consequenter ostendebant obligationem ab immolatis & sanguine abstinendi, non referri debere in legem Mosaicam, quæ nulla erat, sed in decreti ab ipsis emissi auctoritatem. 3. ex eorum agendi ratione manifestum erat decretum illud non poni nisi ad tempus, cum satis probabile sit quod docet Martinon, edictum Apostolicum multis in locis promulgatum non fuisse, præsertim verò apud Corinthios; cum eos, lege hæc non obstante, hortetur Apostolus ut omne quod in macello venit, indistinctè manducet, non discutientes idolisne immolatum sit, an secus. Nota fateri omnes cum Baronio, Epistolam primam ad Corinthios sex aut saltem pluribus annis post Concilium Jerosolymitanum scriptam esse.

Quæres 1. an lex vetus Gentilibus conversis priusquam Judæis mortifera facta sit.

R. negat. Ita cæteri contra Salmeron, qui negat circumcisionem ab ullo Gentili converso licitè recipi potuisse.

Prob. Illud Gentilibus sicut & Judæis licitum erat, cujus observatio non magis Gentibus quam Judæis perniciofa erat: atqui legalium observatio nullo unquam tempore Gentibus magis perniciofa fuit quam Judæis. Si enim perniciofa fuisset, vel quia eisdem prohibita fuisset, vel quia eis fuisset intrinsecè mala: atqui neutrum cum fundamento dici potest. Non primum: tum quia nullum apparet hujusce prohibitionis vestigium; tum quia Christiana Religio tam stare poterat cum legalibus in Gentilibus conversis, quam in Judæis. Non secundum: ea quippe non erant intrinsecè mala, quæ continebant cultum ab ipsomet Deo approbatum, & per se Evangelii veritati non repugnantem: atqui tales erant legales ceremoniæ, quamdiu Judæis mortiferæ non fuerunt, ergo.

Confirm. 1. Quia si alicubi prohibita fuisset Gentibus legalium observantia, utique in Concilio Hierosolymitano, ubi ex professo tractatum est de legalium usu, respectu Judæorum: atqui nulla ibi facta est prohibitio; id unum declaratum est observationem hanc necessariam non esse aut fuisse Gentibus: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, &c.* Porro qui onus non imponit, non dicit acceptionem ejus esse prohibitam.

Confirm. 2. Quia non permisit quidem unquam Apostolus ut observatio hæc admitteretur quasi necessaria, at voluntariam ejus professionem pro illo tempore nullibi reprobavit.

At inquit Salmeron, S. Paulus Timotheum quidem ex patre Judæum circumcidit, Titum verò utpote ex utroque parente Gentilem nunquam circumcidi permisit; ergo non censuit Apostolus legalia à Gentilibus observari posse.

R. neg. conseq. Imò contrarium colligitur ex circumcisione Timothei, qui licet ex matre Judæa, Gentilis tamen erat, cum patrem haberet Gentilem, & à patre non autem à matre genus æstimeretur præsertim apud Judæos, apud quos mater familias non facit familiam. Porro nihil mirum quod Eunice Timothei Gentili non profelyto nupisset; tunc enim cultus disparitas matrimonium non irritabat: sic Esther nupserat Assuero, sic Salomon filiam Pharaonis Regis Ægypti in matrimonium duxit.

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

Hic solutioni aperte favet S. Augustinus in expositione Epistolæ ad Galatas. Nam expendens hæc verba, *Sed neque Titus qui, mecum erat compulsum est circumcidi*, sic loquitur: *Quamvis Titus Græcus esset, & nulla eum consuetudo aut cognatio parentum circumcidi cogeret, sicut Timotheum; facile tamen etiam istum circumcidi permisit Apostolus: non enim tali circumcisione dicebat salutem auferri, sed si in eâ constitueretur spes salutis, hoc esse contra salutem ostendebat, &c.*

Inst. Ideo permillum est Judæis ut aliquamdiu legalium observationem protraherent, quia his à juventute assuefacti erant, neque ab iisdem sine vi multa distrahi potuissent: atqui hæ rationes locum non habebant pro Gentilibus.

R. alias fuisse causas quæ licitam fecerint Gentilibus legalium observantiam, atque hæc præsertim omni exceptione major est, quod Gentiles ante Evangelii prædicationem legalia observare potuerint: atqui probari nequit potestatem hanc ipsis prædicato semel Evangelio ademptam fuisse: quamdiu legalia observari potuerunt à Judæis; nulla enim citari potest lex, aut legalium cum Christi fide incompatibilitas, quæ licentia hæc revocata fuerit.

Duo hic addendi. 1. legalium observationem per accidens ante Gentilibus mortiferam esse potuisse quam Judæis, quia cum nimis onerosa forent: præsertim verò circumcisio, facilius potuissent Judæis ansam præbere existimandi durum hoc & grave legis onus non portari nisi ab iis qui necessitatem ejus agnoscerent: quo in casu à legalibus abstinendum erat ob imminens scandalum periculum. 2. probabile admodum esse Gentiles conversos in legalium observantia secutos esse exemplum Apostolorum quos ut vitæ duces ac magistros venerabantur, ita ut aliquando, prout exigebat pietas, Judæorum infirmitati indulgerent, quandoque verè eorumdem resisterent errori; & ita se gessit S. Paulus, qui Timotheum, non verò Titum circumcidit. Ita Suares, Martinon, Grandin, &c.

Quæres quo jure lex vetus facta sit mortifera.

R. præcipua saltem legis Mosaicæ capita jure divino mortifera facta esse. Illa enim jure divino mortifera sunt quæ lex Evangelii per se excludit, & quæ cum ipsâ servari non possunt: atqui lex Evangelica præcipuos Moysis ritus excludit, ut patet in Aaronis Sacerdotio & sacrificiis quæ cum unico Christi sacrificio ubique offerendo compati non possunt. Idem patet quoad ritus judiciales: nam permissio vel dandi libellum repudiî, vel plures simul uxores ducendi stare non potuit cum restitutione matrimonii in pristinum statum, & cum lege quâ Christus veruit ne quis uxorem suam dimitteret. Unde longè probabilius videtur quod contra Suarem docet Martinon, nimirum hujusmodi leges judiciales non durasse quamdiu duravit Reipublicæ Judaicæ status, & donec lex vetus cæpit esse mortifera. Quare dicendum has & similes leges quæ Evangelio directè repugnabant, promulgatâ sufficienter Christi lege mortiferas evasisse; cæteras verò leges quibus specialiter per Evangelium non derogabatur, durasse quamdiu duravit Judaicæ Reipublicæ status, ut jam supra dixi.

Quod spectat ad alias ceremonias minus principales, dici potest eas jure solum Ecclesiastico abrogatas fuisse: unde vasa, vestes, & similia quæ in lege veteri usurpabantur, in novâ admitti possent saltem ex parte; non quidem vi primæ institutionis

Suar. l. 9. c. 21.

Sup. pag.

stitutionis quæ cessavit, sed vi autoritatis ipsius Ecclesiæ.

ARTICULUS III.

De lege Evangelicâ.

TRes erunt hujus Articuli Sectiones. Prima legis novæ nomen & essentiam expendet. Secunda causas ejusdem investigabit. Tertia de-
S. Thom. 129. 160. etc. mum de affectionibus disseret.

SECTIO I.

De nomine & essentia legis novæ.

Lex Christi multis donatur nominibus. Dicitur 1. lex nova: vel ab effectu, quia hominem per gratiam renovat; vel à tempore, quia est ultima lex à Deo data quæ veterem antiquavit. Ita Joan 3. *Mandatum novum do vobis.* 2. Vocatur *lex fidei*, Rom. 3. *lex Spiritus vite.* Rom. 8. *lex gratia*, vel simpliciter *gratia*, Joan. cap. 1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* 3. lex libertatis, &c. 4. novum Testamentum, quia adveniente Christi lege omnia innovata sunt, secundum id Apost. 2. ad Corint. c. 5. *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* 5. lex Evangelica, quia, ut ait Author Operis imperf. in Matth *Evangelium est bonum nuntium: bona autem hominibus nuntiantur, quando promittitur eis beatitudo cœlestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, immortalis vita, &c.*

Lex nova definiri potest: Lex à Christo data & ab Apostolis promulgata, quæ conjunctam sibi gratiam supernaturalem habet.

Dicitur 1. lex. Existimavit quidem Lutherus Christum nullam legem novam tulisse, sed totum à lege veteri nos liberasse, ut patet ex his ejus verbis, *Nulla opere, nullâ lege homini Christiano opus est, cum per fidem sit liber ab omni lege.* Et
Luther de libert. Christiani in cap. 2. Epist. ad Galat. *Sola fides necessaria est ut justifimur.* Idem sensit Calvinus: sic enim in cap. 4. ejusdem Epist. ad hæc verba, *Misit Deus filium suum . . . factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret*, sic, inquam, novæ legis assertores compellat: *Opernitiosum errorem prædicantium Christum tanquam novum legislatorem! quasi veterem Judæorum legem abrogaverit, ut novam Christianis hominibus legem imponeret.* Sed hæc utriusque Novatoris opinio, à quâ nunc abhorrent plerique recentiorum sectariorum, error est evidens verbo Dei aperte contrarius. Nam 1. Isaia cap. 33. Christus promittitur ut *Dominus Judex, Dominus legifer*: & c. 2. dicitur: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem*: atqui hæc verba in sensu proprio & obvio intellecta, clarè exprimunt novam legem à Christo ferri debuisse; ergo. 2. Ibi est vera lex, ubi vera imponuntur præcepta ad bonum communis ordinata, & in perpetuum servanda: atqui Christus hujusmodi præcepta suis imposuit. Joan. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Ibid. c. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, c.* 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit.* Matth. 28. *Enites docete omnes gentes, baptizantes eos. . . docentes eos servare omnia quaecunque mandavi vobis.* 3. demum accedit ratio theologica. Christus enim rex est Ecclesiæ, juxta id Psalmi 2. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion*: atqui rex

regno suo de legibus ad bonum ipsius regimen necessariis providere debet. Ergo merito Lutheri & Calvinii errorem reprobavit Synodus Trid. sess. 6. can. 19. his verbis: *Si quis dixerit nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, anathema sit.*

Dicitur 2. à Christo data, &c. quæ vox locum habet differentia: lex enim vetus per Moysen data est, gratia & veritas Evangelii per Jesum Christum, Deum & hominem cum hominibus amicè converlantem facta est.

Dicitur 3. conjunctam sibi gratiam habens, &c. lex enim Christi virtus Dei est in salutem omni credenti, Jude primum & Græco, ait Apostolus, Rom. 1. in quem locum sic scribit S. Anselmus: *Virtus est, quia gratiam præstat per cujus auxilium valeamus facere quæ præcipit. Quod quia lex Mosaica non fecit, infirma fuit.*

Obj. 1. cum Nova oribus: Si Evangelium esset vera lex præceptiva, Christiani essent sub lege; atqui falsum consequens, ex Apostolo Rom. 6. *Non estis sub lege, sed sub gratiâ.*

Confirm. Quia ex eodem Apostolo 2. ad Cor. 3. *ubi Spiritus Domini, ibi libertas*, scilicet ab obligatione legis: atqui Fideles habent Spiritum Domini, ex eodem Apostolo; ergo Evangelium esse quidem potest lex directiva, non vero præceptiva.

R. dist. maj. essent sub lege Christi, C. sub lege Moysis, N. Ait quidem Apostolus Christianos jam non esse sub lege, sed eam hîc legem intelligit quæ timoris erat non amoris, quæ innumeris referta erat ceremoniis & sanctionibus; at non negavit Apostolus Christum verâ dedisse præcepta, stabilia & perpetua quibus Christiani obedire teneantur; imò præcepta hæc Domini ubique commendat.

Ad confirmat. eadem est responsio: ubi Spiritus Domini, ibi quidem libertas; id est exemptio à lege Mosaicâ quæ erat lex cogens & terrens, accusans & damnans: sed non ideo ibidem est immunitas ab omni lege, cum vera filiorum Dei libertas in prompta & alacri mandatorum executione consistat. Quamquam & id cum S. Chrysostomo dici potest. filios Dei tam sponte, tam liberaliter Dei mandata adimplere, ut potius supra
Chrysost. in 1. cap. 1 Timor. legem esse videantur quàm sub lege.

Obj. 2. Discrimen legis Christi desumi non potest ex eo quod ipsi commune fuit cum antiqua lege: atqui gratiam habuisse sibi annexam, commune fuit etiam antiquæ legi; ergo.

R. neg. min. Etsi enim gratia non defuerit sive Patriarchis sive Judæorum vulgo, cum alii per eam salutem consecuti fuerint, & alii potuerint consequi, jure tamen & merito legis utriusque discrimen ex parte gratiæ desumitur. 1. Quia longè parciore erat mensura gratiæ in veteri Testamento, nunc autem multò diffusior. 2. Quia gratia Judæis concessa, non fuit data vi hujusce status, in quo nondum solum erat redemptionis nostræ pretium, sed pertinebat ad legem novam ejusque authorem Christum, à quo & per cujus merita conferebatur.

SECTIO II.

De causis legis novæ.

Dico 1. causa efficiens legis novæ est Christus, isque solus.

Prob. 1. par ex iis quæ mox dicta sunt contra Lutherum & Calvinum.

Prob. 2.

Prob. 2. pars contra eos qui Joannem Baptistam novæ legis authorem esse contenderunt : prob. inquam, quia nec ex Scriptura nec ex Traditione ostendi post ullam à Joanne latam esse legem quæ apud nos vigeat : nam Baptismus ab ipso institutus erat potius dispositio ad Baptismum Christi, quam Sacramentum quod Fideles suscipere tenerentur.

Dico 2. Causa materialis seu materia novæ legis sunt præcepta tum moralia tum ceremonialia.

1. quidem lex Christi multa continet præcepta moralia. Præcepta enim moralia ea sunt quæ spectant ad mores secundum veri & æqui regulas dirigendos : atqui lex Christi multa hujusmodi præcepta continet tum in ordine ad Deum, tum in ordine ad proximum. Nam 1. in ordine ad Deum præcipit fidem, Matth. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur* ; charitatem, Luct 10. *Diliges Dominum Deum tuum &c.* 2. in ordine ad proximum, omnia legis naturalis erga ipsum præcepta paucis his verbis complectitur, *Omnia ergo quaecunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Hinc alibi prohibet usuram, ut *Matth. 7. Lub. 6. Mutuum date ; nihil inde sperantes ; adulterium, furtum & similia, Matth. 19.* Ergo lex nova non unum fidei præceptum continet, ut falsò prædicant pseudo reformati, sed multa præcepta, quorum alia sunt juris naturalis ut amor Dei & proximi ; alia juris positivi divini, ut fides Trinitatis & Eucharistiæ, cujus prædicatio fuit ex voluntaria Dei dispositione. Vid. Suarez, lib. 10. c. 2. n. 6.

2. Lex Christi præcepta habet ceremonialia. Præcepta enim ceremonialia ea sunt quæ ad externum Dei cultum, Sacramenta, & sacrificium pertinent : atqui lex Christi continet ejusmodi præcepta. Sic præcipit ut Baptismus cum aquâ & sub certa verborum formâ conferatur ; ut Eucharistia in pane & vino, atque cum talibus verbis conficiatur, &c.

At Christus, judicialia sicut Moyses præcepta non dedit ; sed Principibus temporalibus liberum reliquit, ut ea statuerent quæ ad publicam tranquillitatem potiora ipsis viderentur, modò contra fidem & mores nihil sancirent. Et verò præcepta judicialia ordinarentur ad regimen Reipublicæ Christianæ, vel prout est communitas civilis, vel prout est communitas spiritalis. Porro Christus civilem Rempublicam condere noluit, quia nec regnum suum de hoc mundo esse voluit : hinc adeum qui postulaverat. *Dic fratri meo, ut divinat mecum hereditatem,* respondit : *Homo, quis me constituit judicem inter vos ?* Et si verò in Ecclesia Christi, prout est communitas spiritalis, necessariae sint aliquæ leges judiciales quibus exterius dirigatur, has tamen ferre per semetipsum noluit, sed curam hanc & potestatem Pastoribus commisit, quia leges judiciales pro temporibus & occasionum varietate mutari sæpe expedit, non expediebat autem ut leges à Christo latæ mutarentur. Unde leges Ecclesiæ judiciales non sub lege divinâ, sed sub canonicâ computantur, & apud varios variæ sunt & sæpius variæ esse debent : quia lex Christi ad omnes extenditur mundi populos, quorum diversa sunt ingenia & mores ; lex verò Moyse soli imposita erat familiæ Jacob, quæ ut unius moris erat, & limitibus satis angustis conclusa, iidem legibus facile poterat contineri.

Causa formalis legis novæ ipsâ ejus definitione continetur : sed hic quæritur an & quomodo lex nova tradita fuerit.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Communis & vera sententia est legem Moisaicam in eo differre ab Evangelicâ, quòd illa scripto tradita sit in tabulis lapideis ; hæc verò per Spiritum sanctum in hominum cordibus insculpta sit. Ita expressè docet S. Augustinus L. de spir. & litt. c. 17. *Ibi, inquit, in tabulis lapideis dignus Dei operatus est, hic in cordibus humanis. Ibi lex extrinsecus posita est qua, injusti terrerentur : hic intrinsecus data est qua justificarentur.* Quod confirmat S. Doctor his Apostoli verbis 2. Cor. 3. *Epistola estis Christi, ministrata à nobis & scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi ; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.*

Verùm hîc subest difficultas ; quia utraque lex scripto tradita fuit, vetus quidem, ut nemo ambigit ; nova verò ab Apostolis & Evangelistis.

Resp. ex D. Thoma, q. 106. a. 1. legem novam duo complecti. 1. & præcipuè gratiam & charitatem in cordibus diffusam, quâ impellimur & juvamus ad benè operandum. 2. præcepta & externas benè operandi leges. Lex nova quoad primum non tradita fuit, sed insculpta, præcipuè in solempni ejus promulgatione facta in die Pentecostes : tunc enim tanta in discipulorum mentes effluxit gratiæ copia, ut vi illius nova lex sine scripto tota conservari potuisset, prout docet Irenæus, l. 3. contra hæretes c. 1. Quod spectat ad secundum, lex nova scripto quidem tradita est, sed per accidens, ut ita loquar, non per se, ut lex vetus. Enim verò lex Moisaica non ante data est populis quam scripta, priusque juxta Dei ordinationem, scribi debuit quàm dari : contra verò lex Christi ante data est, sive vivæ vocis oraculo, sive in die Pentecostes, quàm scripta cum nec statim, sed aliquot post Christi mortem annis annis, ab Evangelistis in lucem edita fuerit ; nec per se, si ita loqui fas est, scripta fuerit, sed quasi per accidens, quatenus ad Fidelium preces scribenda fuit Christi vita & contra Cerynthi & Ebionis hæreses agendum fuit. Ergo lex nova, nec secundum potissimam sui partem quæ est gratia : nec secundum præcepta sua scripto per se tradita fuit, ut tradita est lex Moisaica. Ita Suarez, l. 10. c. 3. Martenon, disp. 27. sect. 3. Frassen & Gonet.

Duo hîc observanda sunt. 1. legem novam aliter nobis esse inditam, quàm legem naturalem : hæc indita est ut aliquid quod ad hominis naturam pertinet ; illa ut supernaturale donum, non solum indicans quid agendum sit, sed adjuvans ad implendum, ut loquitur S. Thomas hîc a. 1. 2. legem novam sæpius simpliciter dici inditam quàm scriptam, quia gratia quæ interiori sola inditur, est pars præcipua legis novæ ; porro denominatio sumitur à nobiliori parte. Atque inde est quòd lex nova ab aliquibus definiatur, Gratia per Spiritum sanctum indita, quâ juvamus ad credenda & amanda ea quæ Christus verbo tradidit. Hæc autem gratia, ajunt iidem, lex dici potest, non metaphorice solum, ut concupiscentia quæ cum sit contra rationem & ad malum ferat, nec obligatoria esse, nec proinde legis nomen mereri potest ; sed verè & propriè, quia non minus, imò multò magis quàm lex naturalis, est ordinatio in bonum naturæ rationali maximè consentanea.

Causa finalis legis novæ manifesta erit ex iis quæ paulò post de ejus effectibus dicenda sunt.

SECTIO III.

De effectibus legis novæ.

Varias legis novæ affectiones discutiunt Theologi: sic expendunt quando dari debuerit, quando data fuerit, quousque duratura sit, &c. hæc nos paucis expediemus, quod ut fiat.

Quæres 1. an conveniens fuerit ut lex nova non daretur ab initio mundi.

R. affirm. cum S. Thoma 1. Quia gratia naturam imitatur: atqui natura non statim à principio aliquid ad perfectum adducit, sed temporis progressu. Sic homo prius est puer quam sit vir. 2. Quia expediebat ut homo sibi relictus infirmitatem suam agnosceret. 3. Quia lex nova, principaliter est ipsa S. Spiritus gratia in nos abunde effusa: atqui non decebat ut hæc gratiæ abundantia conferretur antequam redemptio nostra per Christi passionem in temporum plenitudine ad implendam, consummaretur, juxta id Joan. 7. *Nondum erat Spiritus datus*, in tantâ nimirum plenitudine, quantam in novæ legis statu dari debebat, ait Sylvius hic, *quia Jesus nondum erat glorificatus*.

Quæres 2. quando incæperit lex nova, & quantum duratura sit.

R. ad 1. legem novam si sumatur secundum præcipuam sui partem, scilicet gratiâ, incæpisse ab initio mundi. Ratio est quia ab initio mundi collata est gratia tum electis, tum aliis etiam quia electi non sunt, ut docetur in Tractatu de gratiâ: atqui gratia hæc pertinet ad legem novam, quia debetur meritis Christi quæ novæ legis author est. Hinc Augustinus, L. 3. ad Bonifac. c. 14. *Hi pertinent ad Testamentum novum filii promissionis, & regenerati à Deo patre & libera matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes iusti, & ipse Moyses Testamenti minister veteris, heres novi; quia ex fide quâ nos vivimus una eademque vixerunt, Incarnationem, Passionem, Resurrectionem Christi credentes futuram quam nos credimus factam.* Unde, juxta eundem Augustinum, *Patriarchæ nondum nomine, sed re ipsa fuerunt antea Christiani.*

Et quia gratia quæ sanctis cum Deo regnantibus confertur, datur etiam per merita Christi, hinc est quod lex nova secundum præcipuam sui partem sumpta, per totam æternitatem duratura dicitur.

R. 2. legem novam non uno tempore secundum omnes sui partes incæpisse: nam Baptismus v. g. ante Eucharistiam, Eucharistia ante Pœnitentiam instituta est. Porro unaquæque legis novæ pars, statim ac instituta erat, utilis erat, etsi nondum necessaria.

R. 3. legem novam obligasse cum & quâ proportionem satis promulgata est, id est in Pentecoste, & tempore subsequenti, ita ut communiter loquendo Judæos prius, deinde Gentiles obligaverit. Pater hoc ex iis quæ diximus Articulo præcedenti, Sect. 7.

R. 4. legem novam si sumatur prout est præceptiva, duraturam esse ad finem mundi, non ultra.

Prob. 1. pars. Quia si lex nova ante mundi finem desitura esset, deberet ei succedere lex alia & quidem præstantior; hæc enim de causâ lex nova successit veteri: atqui nulla lex lege novâ præstantior eidem succedere potest, Neque enim præstantior esse potest, vel ex authore qui ipse est unigenitus Dei Filius; vel ex sacrificio, quia nul-

lum Eucharistiâ dignius institui potest; vel ex Sacramento, quia nostra fecundissimi sunt salutis fontes; vel ex gratia, quia nobis abundantissime confertur, nec probari potest Deum alias abundantiores futuris temporibus collaturum esse; nec demum ex fine, quia nihil est sublimius æternâ vitâ quam lex nova proximè attingit, & in quam desinit.

Prob. 2. pars. 1. quia lex nova non est data, nisi pro hominibus viatoribus in Ecclesiâ militante: atqui Ecclesia militans non durabit post finem mundi, tunc enim desinent viatores, & ipsa consequenter Ecclesia quæ ex iisdem constat. 2. quia Matth. 28. *Ecce ego*, ait Christus ad Apostolos suos, eorumque legitimos successores, *vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Ergo post sæculi consummationem nulla janferit Ecclesia; porro desinente Republicâ, & deficiente ejus statu, cessat etiam lex quæ pro illo statu constituta erat. Vide Suarem Lib. 10. c. 7. & Sylvium q. 106. a. 4.

Quæres 3. an dispensatio cadere possit in legem novam. Non quæritur an Deus in lege hæc prout positiva est dispensare possit: ut enim eam liberè tulit, sic & ab ea quosdam pro nutu eximere posset, quos ab æterno eximere decrevisset. Verum dispensatio hæc non præsumitur, nisi miraculis aut aliâ viâ non minus efficaci probetur, ut docet Innocentius III. c. 12. *De hæreticis.*

R. neminem mortalium in lege divinâ dispensare posse. Ita Suares & alii multi, quos citat cap. 6. contra nonnullos Canonistas, qui credunt esse à Deo Papæ potestatem in quibusdam legis novæ punctis dispensandi.

Prob. Inferior dispensare non potest in lege superioris, nisi specialem ab eo dispensandi potestatem receperit; ex hoc enim potestatis defectu factum est ut nemo in lege veteri dispensare posset: atqui nemini concessa fuit à Christo hæc potestas, nequidem S. Petro, ut statim patebit.

Confirm. Præcepta legis novæ vel sunt de rebus secundum se necessariis, ut est amor Dei; vel de rebus quæ non nisi ex instituto Christi necessariae sunt, ut Baptismus, & alia Sacramenta: atqui nulla est hominum potestas quæ in his dispensare possit. Non in primis, præcepta enim de rebus per se necessariis, sunt præcepta legis naturalis in lege Christi confirmata: in his autem ne ipse quidem Deus dispensare potest. Non in secundis, præcepta enim legis novæ de rebus per se non necessariis, sunt præcepta de actu fidei, de Sacramento vel aliquando recipiendis, vel taliter administrandis: atqui nec Pontifex, nec Ecclesia dispensare possunt, ut quis aliâ utatur materiâ, quàm quæ instituta est à Christo, v. g. aqua in Baptismate; aut ut quis non teneatur ad iis credendum quæ à Christo revelata sunt; ergo.

Obj. 1. Hæc Christi verba Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis &c.* continent potestatem dispensandi in lege divina, nam generaliter dicta sunt, & nihil excipiunt: atqui verba hæc ad Petrum ejusque successores pertinent.

R. neg. maj. & dico verba hæc licet generaliter prolata, cum exceptione tamen intelligenda esse, prout ab Ecclesia ipsa, & usu perpetuo, qui optimus est legum interpretes, semper intellecta & recepta sunt. Et certè si nulla ibi admittenda foret exceptio, omnia legis novæ puncta solvi possent, sicque posset Ecclesia dissolvere matrimonium ratum & consummatum inter Christianos, posset mutare vel tollere sacrificium à Christo institutum.

institutum, posset mutare Sacramentorum substantiam, contra Tridentinum sess. 21. cap. 2. & Apostolum qui 2. Cor. 10. docet potestatem à Christo Apostolis concessam non fuisse *in destructionem*, sed *in edificationem*.

Obj. 2. Papa dispensat in multis quorum obligatio juris est divini: ut 1. in votis. 2. in juramentis. 3. in matrimonio rato non consummato quod dissolvit, licet jure divino indissolubile sit, juxta in Matt. 19. *Quod Deus conjunxit homo non separet* 4. in materia sacrificii Eucharistici, quod sine vino confici permisit Innocentius VIII. 5. in ministro Confirmationis, qui licet ex institutione Christi Episcopus esse debeat, aliquando tamen per Apostolicæ Sedi dispensationem simplex fuit Sacerdos, ex Concilio Florentino.

R. neg. antec. Ad 1. & 2. fateor quod Papa & sæpe Episcopi dispensant in votis & juramentis, non improprie solum & interpretative, explicando duntaxat votum in his & illis circumstantiis non obligare, quia non est acceptum Deo; sed verè & proprie, relaxando vicè Dei promissionem Deo factam in casibus in quibus alioqui stare obligatio voti. At non ideo dispensant Papa aut Episcopi in lege seu naturali seu divinâ servandivorum, sed mutant materiam, eamque mutatione hæc subtrahunt divinæ legi quæ non obligat ad servandam Deo promissionem, cui Deus per se aut vicarium suum renuntiavit. Se igitur habet Papa in hisce casibus non ut princeps & legislator, qui quâ autoritate legem condidit eandem revocat; non ut Deus ipse, qui si per semetipsum vota aliqua relaxaret, non diceretur dispensare, bene verò irritare; sed ut aliquis qui promissioni sibi ab alio factæ, juramento vel aliter confirmatæ renuntiat: is enim non dispensat in lege naturali quæ fidem datam servari jubeat, & quæ prorsus indispensabilis est, sed relaxatâ promissione materiam mutat, eamque legi subtrahit: vel, si mavis, tollit conditionem sub quâ sola lex obligabat. Lex enim non obligat absolute ut promissio quævis servetur; sed conditionatè, nimirum ut servetur, nisi promissarius aut qui vices ejus gerit, eidem renuntiet.

Ad 3. Verba Christi apud Matthæum, juxta aliquos, non cadunt in matrimonium duntaxat ratum, sed in illud quod consummatum est, & *urnely de ratum*, sed in illud quod consummatum est, & *Martim.* per quod conjuges fiunt una caro; unde, ajunt iidem, prius dissolvi potest Ecclesiæ autoritate, posterius non item.

Ad 4. Dispensatio hæc Innocentii VIII. mera est fabula, ut latius docent Theologi in Tract. de Eucharistia.

Ad 5. Episcopus non ita Confirmationis minister à Christo institutus est, ut ministerium illud nunquam simplici Presbytero committi possit; sed ita ut ei nunquam, nisi à Papa, gravibusque de causis conferri possit; ergo cum Pontifex illud simplici Sacerdoti committit, gravibus de causis, ipsam Christi ordinationem sequitur. De his vide quæ in propriis Tractatibus dicta fuere.

Quæres 4. an interpretatio cadat in legem novam.

R. Non cadit interpretatio per epikeiam, seu proprie dicta; cadit verò interpretatio improprie dicta seu doctrinalis. Prima pars probatur, quia lex Christiana omnibus obligat casibus in quibus eam Christus obligare voluit; nec ullus est hominum qui casus in quibus Christus obligare voluit, ab obligatione eximere ausit. Secunda pars probatur: tum quia sæpius explicant SS. Patres sensum, & verba legis novæ; tum quia exponunt

Doctores quo tempore & quibus in circumstantiis obligent quædam novæ legis præcepta: sic v. g. aliæ præceptum Confessionis, prout divinum est, post commissum mortale peccatum, alii non nisi in articulo mortis, alii sæpius aut rarius obligate interpretantur.

Quæres 5. an, & quæ sint legis novæ à veteri discrimina.

R. 1. utramque legem non distingui quoad substantiam, sed tantum penes accidentia.

Prob. 1. pars. Quia illæ leges non differunt quoad essentiam, quæ habent eundem authorem, eundem finem, & eadem præcepta primaria: atqui lex vetus & nova 1. eundem habent authorem, Deum scilicet qui *Patribus in Prophetis*, non *Heb. 1.* *vissime* verò *locutus est nobis in Filio*. 2. eundem finem, tum proximum, nempe cultum Dei, & cordis puritatem; tum remotum, scilicet vitam æternam. 3. eadem præcepta, fidei scilicet per charitatem operantis, per *legis plenitudo*, Rom. 13. Ita ferè Haber.

Prob. 2. pars. 1. quia lex vetus imperfectior erat, & quasi pædagogus quo Judæi tanquam *Gal. 3.* parvuli dirigebantur. 2. quia secundaria legis utriusque præcepta plurimum discrepabant, ut patet in præceptis ad Sacramenta & sacrificia pertinentibus. 3. quia lex vetus non nisi Judæos, lex Evangelica orbem totum obligat. 4. quia fidei myseria, Trinitatis v. g. Incarnationis &c. clariùs in nova lege quam in veteri proponuntur. 5. quia spiritus legis antiquæ, timoris erat, novæ verò amoris. 6. quia major est in nova lege præcepta implendi facilitas quàm in veteri. 7. quia lex nova justificat, vetus non item. Circa duas posteriores differentias.

Quæritur 1. an reipsa lex nova sit facilior veteri.

Respondet S. Thomas q. 107. a. 4. legem veterem esse Evangelicam graviolem. 1. si solum habeatur ratio actuum exteriorum. 2. si lex Evangelica spectetur ut spectari debet secundum præcipuam sui partem, quatenus lex est gratiæ & amoris. 3. legem Evangelicam esse graviolem veteri, si lex Evangelica spectetur prout extendit se ad interiores motus animi, qui expresse in veteri lege non prohibebantur, & prohibentur in novâ.

Prob. 1. pars. 1. ex Act. 15. ubi lex vetus exhibetur ut jugum importabile. 2. ut ait S. Thomas, *lex vetus ad plures actus exteriores obligabat in multiplicibus ceremoniis, quàm lex nova, quæ præter præcepta legis naturæ paucissima superaddidit.* Ubi notat S. Doctor ex Augustino Epist. 55. aliàs 119. cap. 19. eos à Christi scopo aberrare, qui *Religionem nostram, quam in manifestissimis & paucissimis celebrationum Sacramentis Dei voluit misericordia esse liberam, servilibus premunt oneribus; adeo ut tolerabilior sit conatio Judæorum, qui legalibus Sacramentis, non humanis præsumptionibus subiciuntur.*

Nec nocet quod præceptum Confessionis, prohibitio polygamie, matrimonii indissolubilitas: sint onera adeo gravia ut propterea multi Infideles à Religione nostra deterreantur.

Nam 1. præcepta hæc per abundantiam gratiæ facilia redduntur, prout prædixerat *Isaias cap. 10.* *In die illâ auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei.* 2. pondus legis non expenditur ab uno aut altero præcepto, sed ex tota præceptorum collectione. Porro quis neget sexcenta circiter legis Mosaicæ præcepta. è quibus multa erant quorum transgressores morte plectebantur,

graviora esse lege Christi, quæ pauca admodum præcepta continet, è quibus vix tria aut quatuor quæ nonnihil habent difficultatis, ut Confessio, tantum aliunde pacis afferunt & solatii, ut pœna iis annexa pro nihilo ferre debet computari.

Prob. 2. pars. Quia, ut verè loquitur gratia & L. de bo- charitatis doctor Augustinus: *Nullo modo onerosi sunt labores amantium, sed etiam ipsi delectantur. sicut vanantium, negotiantium, ludo aliquo sese oblectantium; nam in eo quod amatur, aut non laboratur, aut si laboratur, labor amatur: atqui lex nova secundum præcipuam sui partem, lex est amoris; ergo legis hujus mandata gravia non sunt*, ait idem S. Doctor: *quomodo enim gravia, cum sit mandatum dilectionis?*

Nec nocet quòd spiritus dilectionis in paucis Christianis vigeat; inde enim tantum sequitur multos esse qui gratiam Christi in vacuum recipiunt, & Spiritui sancto resistunt; non verò sequitur veliis à Christo negari gratias quarum ope diligere possint, vel eos, si talibus uterentur gratiis, non gustaturos quàm suavis sit lex Domini iis qui eam ex amore adimplent.

Tertia pars responsionis suam secum probationem affert: si enim lex vetus interiores animi motus non prohibebat; ergo lex nova quæ eosdem prohibet, lege veteri hæc in parte gravior esse videtur.

Verum hæc opinio difficultatem habet. Nam 1. lex vetus id omne prohibebat quod prohibet lex naturalis, cujus nova erat confirmatio, & propositio: atqui lex naturæ id omne quod essentialiter malum est, prohibet, siue exterius sit, siue interius. 2. lex vetus omni ex parte bona erat & sancta: talis autem non fuisset, si non attigisset peccata cordis, quæ cæteris graviora esse solent, ergo dicendum interiores animi motus ab ipsa etiam lege veteri fuisse prohibitos.

Quæritur 2. an lex nova præcisè vi præceptorum justificet.

R. negat. Si enim à præceptis legis novæ separaretur gratia, nihil magis posset lex Evangelica, quàm verus; & nihilominus quàm ista esset littera occidens. *Doctrina quæ mandatum accipimus*, ait S. Augustinus Lib. de spir. & lit. c. 4. *littera est occidens, nisi adsit vivificans spiritus*, Porro per litteram hæc intelligitur qualibet scriptura extra homines existens, etiam mortalium præceptorum, qualia continentur in Evangelio, ut docet S. Thomas q. 106. a. 2. Vid. Suarem Lib. 10. cap. 5. & Martinon disp. 27. sect. 4.

CAPUT QUINTUM.

De Lege humanâ.

Uo erunt hujusce Capituli Articuli: primus erit de lege humanâ in genere; secundus, de variis ejusdem speciebus.

ARTICULUS I.

De lege humana in genere.

DE lege humana ut sic multa expendenda sunt. 1. quid sit, & à quo condi possit. 2. quodnam sit ejus objectum. 3. quod subjectum. 4. quæ conditiones. 4. quoniam effectus. 6. quæ affectiones.

SECTIO I.

De essentia & auctore legis humanæ.

LEX humana est præceptum commune justum stabile, ab homine, vel hominibus qui curam vel politicam, vel Ecclesiasticam communitatis habent promulgatum. Hujus definitionis explicatio desumenda est ex iis quæ ab initio de lege in universum dicta fuere.

Certum est ex toto corpore Juris tum civilis tum canonici existere leges humanas; sed controversitur, an justè conditæ sint. Negarunt id olim Waldenses, Wiclefus, & cum iis Lutherus, qui Lib. de captiv. Babylon. sic loquitur: *Clamo fidenter Christianis nihil ullo jure posse imponi legem, siue ab hominibus, siue ab Angelis, nisi quantum volunt, liberi enim sumus ab omnibus*. Idem innuit Melancthon * in defensione Confess. August. art. de Traditionibus, & potestate Ecclesiæ. Calvinus quæstionem *De potestate in legibus ferendis* versat L. 4. Instit. c. 10. sed adeo ambiguit, ut vix quid sibi velit, satis intelligi queat: En summa doctrinæ Novatoris, ex propriis ejus verbis desumpta. *Ufus obtinuit, ait, num. 1. ut traditiones humane vocentur quæcunque de cultu Dei præter ejus verbum profecta sunt ab hominibus edita. Contra has nobis est certamen, non contra sanctas & utiles Ecclesiæ constitutiones quæ vel ad disciplinam, vel honestatem, vel pacem conservandam faciunt. Et infra: Hoc unum comendo, necessitatem imponi conscientis non debere in quibus rebus à Christo liberantur. Et num. 2. in fine: Hujus generis ergo constitutiones hic impugnare animus est, quæ in hoc feruntur ut animas intus coram Deo ligent, & religionem injiciant, ac si de rebus ad salutem necessariis præciperent. Et num. 3. Hæc quæstio plerisque ideo impedit, quòd inter externum, ut vacant, & conscientie forum non satis subtiliter discerunt. Præterea difficultatem auget quòd Paulus obediendum esse Magistratui præcipit, non pœna solum metu, sed propter conscientiam; unde sequitur politicis quoque legibus obstringi conscientias: quòd si ita esset, caderet quidquid proximo capite diximus, ac jam dicturi sumus de spirituali regimine. Et num. 30. contendit geniculationem quæ fit dum solemnes habentur preces, sic esse traditionem humanam, ut simul sit divina, quia quædam est præcepti divini determinatio, unde infert eam pro nutu non posse rejici vel negligi. Ex quibus hæc colligi posse videntur, Calvinum existimasse certas ab Ecclesiâ leges condi posse, sed solum in materia per legem divinam generaliter præscripta; cæteras verò leges vel penè omnes rejici debere, ut eas præcipuè rejicit quæ jure pontificio continentur, vel ad summum in foro exteriori, non autem in conscientia obligare. An crediderit Gersonius leges humanas prout humanæ sunt, in conscientia non obligare, fusè expendit l' Herminier, & Academiæ Parisiensis Cancellarium ab errore tam gravi liberum esse contendit. His præmissis.*

Dico: Superiores tum civiles tum Ecclesiastici possunt condere leges quæ conscientiam obligent circa ea etiam quæ jure divino præcepta non sunt. Conclusio est de fide quoad leges Ecclesiasticas; quoad civiles, verò ad minus est proxima fidei, ait Suar. l. 3. c. 21.

Prob. 1. pars de Superioribus sæcularibus. 1. ex Scrip. Luc. 20. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: ubi Christus legem de tributis ab æthnico Principè latam*

Tom. 2.
edit. Gen.
p. 288.
fol. vers.
Tom. 3.
edit. Basil.
p. 220. &
163.

L' Herminier.
p.
919. edit.

latam, in materia quæ jure divino præcepta non erat, servari mandat, eamque in robore fuisse supponit. Rom. 13. *Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas, nisi à Deo.... Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.... ideo necessitati subditi estote, non solum propter iram, seu poenam, sed etiam propter conscientiam.* Unde sic: Leges se quibus in hoc textu agitur, latæ erant ab Imperatoribus paganis, qui nec de oneranda subditorum conscientia, nec de renovandis veri Dei legibus cogitabant: atqui tamen leges illæ obligabant etiam in conscientia, ita ut qui ipsis resistebant; Deo ipsi resisterent, & idcirco damnationem sibi acquirerent æternam, ut patet tum ex contextu, tum ex unanimi Patrum consensu, ut videre est apud Bellarminum tom. 1, Controv. p. 1. l. 3. c. 2: ergo falsa est opinio tum Novatorum, tum aliquot Catholicorum, qui cum Thoma Hurtado existimant leges civiles non obligare in conscientia, nisi cum legislatores expressam hanc intentionem habent.

2. Idem docet unanimis Patrum traditio, quæ propter S. Justinus Christianorum omnium nomine compellens Imperatorem Antoninum, confidenter agebat: *Vestigalia sanè & collationes eis, qui à vobis sunt ordinati exactoribus, præ omnibus ubique inferre intendimus, quemadmodum ab eo sumus instituti.* Cæteros omitto, quia traditionem spernunt Novatores.

3. Idem evincitur ratione. Nulla enim lex sine essentia sua vel proprietate consistere potest: atqui obligare in conscientia, vel est pars essentia, vel saltem proprietas legis. Lex enim omnis præceptum est: atqui, ait S. Augustinus, Lib. de sancta virginitate c. 15. *Illud est præceptum, cui non obedire peccatum est: consilium, quod si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perperans; ergo &c.* Quid de poenalibus legibus sentiendum sit, dicemus infra.

Prob. 4. pars de Superioribus Ecclesiasticis. Id nunc potest Ecclesia quod olim potuit; potestas enim quam Ecclesiæ suæ concessit Christus, non ad unum tempus coarctatur, sed ad omnia sæcula se extendit: atqui Ecclesia potuit olim condere, & de facto condidit leges multas circa ea quæ in lege divina non continebantur. Nam 1. in Concilio Jerosolymitano, de quo Act. 15. edita est ab Apostolis lex qua gentes ad fidem convertere, jussæ sunt abstinere à suffocato & idolotryis: atqui lex illa obligabat in conscientia, quidquid contradicat Calvinus: tum quia veram obligationem important hæc verba, *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria;* quod enim non obligat, non imponitur ut onus necessarium: tum quia lex eadem ibidem recensetur inter præcepta Apostolorum & seniorum quæ Paulus custodiri præcipiebat. An autem & quare lex illa Corinthios non obligaret, ex iis colligi potest quæ supra diximus.

2. Paulus legem condidit qua vetitum est ne bigamini & neophyti ad Episcopatum assumerentur.

3. idem Apostolus sanxit 1. ad Timoth. 5. ne accusatio adversus Presbyterum recipiatur, aliter quam sub duobus aut tribus testibus.

Eadem veritas patet, tum ex constanti agendi ratione Ecclesiæ, quæ diversas diversis temporibus, prout expedire judicabat, leges sanxit; illæque usque adeo Fideles teneri persuasum habuit, ut à communione suâ eos remo verit, qui obtemperare recusabant. Sic indixit Ecclesia jejunium qua-

dragessimale, communionem paschali tempore faciendam, Pascha cum Judæis non celebrandum, eosque qui secus facerent, gravissimis multavit poenis quæ gravissimum peccatum supponunt.

Denique idem confirmat ratio. Ecclesia enim est perfecta societas; atqui societas perfecta potestatem legislativam habere debet. Ubi enim est perfecta societas, ibi esse debet potestas gubernandi subditos; ubi enim non est gubernator, corrumpitur populus, Proverb. 11. atqui potestas gubernandi, potestatem ferendi leges importat: occurrendum enim est abusus qui sensum irrepunt, mali sunt coercendi exterioribus poenis, quia inferi poenæ longius distant quam ut potenter carnales homines retrahant à malo &c.

Obj. 1. Ex potestate humanas leges condendi hæc sequuntur. 1. aliquid divinis mandatis ab homine addi posse. 2. eos qui hominum mandatis obsequuntur laude dignos esse, pedum vituperio. 3. Christianos alium à Christo legislatorem habere posse. 4. Christianum alterius hominis servum fieri posse. Atqui hæc quatuor repugnant Scripturis. Primum quidem, nam Deut. 12. ait Deus: *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito: nec addas quidquam nec minuas.* Secundum, quia Christus eos qui nova imponebant præcepta graviter redarguit. *Sine causa, inquit, colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum.* Tertium Jacobi enim 4. *unus est legislator & Judex, qui potest perdere & liberare,* Quartum denique, nam Apostolus 1. Corint. 7. *Prelio, inquit, empti estis, nolite servi fieri hominum &c.*

R. neg. min. cujus probatio manifesto Scripturarum abusu nititur. Unde ad 1. præcipit Deus, ut nihil legi suæ addatur, id est nihil ei contrarium, & quo ipsa corrumpi & labefactari possit. Hoc sensu S. Paulus anathema dicit iis qui aliquid prædicaverint, ut patet tum contextu, ubi ii refelluntur qui Christi legi legem Moysis sociari volebant; tum ex ipsa Apostoli agendi ratione, qui non paucas instituit leges, ut statim dixi. Hoc sensu intellecta à Judæis fuisse Moysis verba patet ex praxi; neque enim existimarunt se reos fore si quædam identidem divinæ legi leges adderent: sic Machabeus instituit festum sortium, Esth. c. 9. sic Judas statuit.... ut ageretur dies dedicationis 1. Mac. 7. *Altaris in temporibus suis ab anno ad annum per dies octo, quæ certè lex gravis erat momenti.*

Adde quod etsi Judæis illicitum fuisset novas leges condere, non idem continuo Christianis prohibitum censeretur. Tot enim legibus ad caeremonias onerati erant Hæbræi, ut novis vix indigerent: at verò Christus tam pauca dedit præcepta, ut Pastoribus plenam relinquere debuerit potestatem ea singulis in locis sancienti quæ necessaria judicarent.

Ad 2. solutio est in textu, *Populus hic labiis me Mattb. honorat, cor autem eorum longe est à me.* ubi evidens est, eas tantum reprobari à Christo Phariseorum traditiones quibus irritum faciebant mandatum Dei. Has & nostoto corde rejicimus.

Ad 3. Unus est legislator primarius qui suam suam auctoritate occidit & vivificat: at legislator ille potestatis suæ partem aliquam inferioribus ministris communicat, juxta id Prob. 8. *Per me reges regnant &c.* unde qui hominis legem violat, legem æternam & divinam simul transgreditur.

Ad 4. Non vetat Apostolus ne servi dominis, aut subditi Regibus obediant, qui hoc alibi expressè præcipit; sed id unum prohibet, ne Christiani quos Filius Dei sanguine suo redemit, ita

cujuspiam servitio se dedant, ut se à Christo obsequio subtrahant. Quo sensu idem Apostolus alibi vitio vertit si quis hominibus placeat, *Si hominibus placerem, inquit, Christi servus non essem.* Gal. 1.

Obj. 2. Non magis potest Ecclesia aliquid præcipere sub pœna peccati quod in lege naturali vel divina non contineatur, quam aliquid definire, ut fide credendum, quo in verbo Dei non includatur: atqui hoc non potest: ergo nec illud.

R. neg. maj. Nam. proponere aliquid ut credendum de fide, est necessariò aliquid proponere ut à Deo revelatum, & idcirco in verbo ejus contentum: verum præcipere aliquid quod in conscientia obliget, non est semper præcipere id quod jam à Deo præceptum fuerit quia multa sunt pro loco & tempore utilia quæ Deus non præcepit, sed ad hominibus præcipi permisit.

Obj. 3. Obligatio divinæ legis strictior esse debet quàm humanæ: atqui si lex humana obligaret etiam sub mortali, jam strictior non esset unius quàm alterius obligatio.

R. dist. maj. Debet strictior esse, quatenus Deo magis obediendum est quàm hominibus, C. debet strictior esse, quasi Deus semper sub graviore obliget quàm homo, N. Aliquando enim lex humana ob materiæ gravitatem obligat sub mortali, lex verò divina obejusdem materiæ levitatem, sub veniali tantum, Ceterum non tam obligat homo quàm ipse Deus, qui vult ut superioribus obediatur, juxta illud. *Qui vos audit, me audit &c.*

Inst. 1. Ille solus hominis conscientiam obligare potest, qui eum potest gratia privare: atqui nemo hominem alterum potest gratia privare; hæc enim non hominis sed Dei solius donum est.

R. dist. min. Homo hominem gratia spoliare non potest, per se, primariò, & independenter à voluntate Dei, C. secundò & occasionaliter, N. Ad hoc enim sufficit ut Deus velut eos omnes qui in materia gravi superiori legitimo juxta præcipienti resistunt, non peccare contra hominem solum, sed contra Deum ipsum: atqui hæc est voluntas Dei, ut docet S. Petrus. 2. Epist. c. 1. & ipse Christus, *Qui vos spernit me spernit* Luc. 10.

Inst. 2. Judex inferior non potest inducere obligationem in foro Judicis superioris: atqui legislator humanus Judex est inferior.

R. dist. maj. Non potest inducere obligationem in foro superioris, præter, aut contra voluntatem superioris, C. secundum voluntatem superioris, & ordinem ab eo constitutum, N.

Inst. 3. Ligare conscientiam est actus jurisdictionis spiritualis: atqui Deus nullam Principibus sæcularibus jurisdictionem spiritualem concessit.

R. Principes sæculares indirectè solum & quasi occasionaliter ligare conscientias, prout aliqua præcipiunt quæ sine peccato non omittuntur: porro jurisdictio spiritualis iis solum necessaria est qui animam directè ligant.

Inst. 4. Ille solum ligare potest, qui potest solve- re: atqui laici Principes, ne indirectè quidem solve- re possunt conscientias.

R. neg. maj. Homo enim multis modis ligare se potest: v. g. per peccatum, per vota &c. nec tamen potest se solve- re. Adde quod Principes sæculares etsi non possunt peccatum cum semel commissum est solve- re, possunt saltem impedi- re ne contrahatur, sive legem abrogando, sive in ea dispensando. Ideo autem peccatum semel

commissum non potest à laicis relaxari, quia pec- catum hoc non tantum contra hominem pugnat, sed & contra Deum, qui non nisi penitentiae mini- stris ejusdem remittendi potestatem concessit.

Quæres 1. quis leges civiles ferre possit.

R. 1. potestatem ferendi leges nulli privato competere ex naturâ rei, & independentem ab omni vel Dei, vel hominum instituto. Ratio est quia ex natura rei, nullus particularis habet jus in alterum: qui ergo leges condere possunt, vel hoc habent ex Dei voluntate, ut Saul quem Deus in Regem instituit; vel ex hominum conventionem, qui unum vel multis supremam potestatem contulerunt: hæc enim potestas ex naturâ rei pertinet ad communitatem, quæ non potest in unum corpus politicum convenire, absque eo quod varias possit condere leges quibus singula membra dirigantur. Cum autem potestas suprema satis malè administratur à multitudine, hinc nobilioribus quibusdam membris mandari solent, & ii jurisdictionem in cæteros habere dicuntur. Unde.

R. 2. Reges, Imperatores, principes supremi qui superiorem non agnoscunt, vel qui agnoscunt quidem superiorem, sed ob gradum dignitatis, aut vi consuetudinis jurisdictionem habent, possunt leges condere. Idem dicendum de Regina, quæ hæreditario jure talis est; ea enim sive à matrimonio soluta sit, sive non, potestatem vere regiam habet, ideoque legislativam, quam sæpe in maritum transferre non posset, quia reclamarent populi. Quapropter in hoc casu vir ita erit caput uxoris, ut hæc illi quoad matrimonium & familiæ regimen subjacere debeat; tamen si maritus uxori in administratione politicâ obsequi teneatur.

Quæres 2. an summus Pontifex & Imperator ferre possint leges civiles quæ totum orbem obligent.

R. negat. Prima pars patet, quia Papa nihil potest, sive in Infideles, utpote qui non sint ex ovibus Christi; sive in Fideles ipsos qui ex ejus ditione non sunt: tum quia nullibi potestas civilis Papæ ut tali concessa est à Christo; tum quia alii Principes supremam suis in regnis ac ditionibus potestatem habent, quæ talis esse desineret: si ab alio pro ejus nutu coerceri aut irritari posset.

Secunda pars non minus evidens est, quia Imperator nullam certè in Gallia, aliisque multis regionibus jurisdictionem habet; imò ne in iis quidem quæ aliquando Imperii membra fuerunt: ea enim jure belli, præscriptione legitimâ, aliisque justis titulis ad alios Principes devenerunt potuerunt.

Hinc colliges jus Cæsareum seu commune nullam per se in Galliis vim habere; unde sicubi obligat, ut in occitania, non vi authoritatis imperatoris, sed quia à populis illis receptum est. Cæterum jus illud usque adeo excellens est, ut decisiones ejus sequi, cum propriæ locorum deficiunt, convenientissimum sit, tamen si nulla lege sancitum sit, ut deficiente jure proprio ad Romanum recurratur.

Quæres 2. cujus sit Ecclesiasticas leges condere.

R. 1. potestatem hanc non competere Laicis. Iis enim solum comperit, quibus à Christo concessa est: atqui concessa non est à Christo, nisi iis qui oves Domini pascere debent, & regere Ecclesiam quam acquisivit sanguine suo; Ergo sicut Ecclesiastici ut sic non possunt civiles leges condere, sic nec Laici ecclesiasticas.

Qremade

Quemadmodum tamen Ecclesia civilium legum executionem pro viribus procurare nititur, cum id necessarium est; sic & Principes seculares Ecclesiasticarum constitutionum observantiam pie & sanctè procurant. Unde tot laudibus cumulati fuere Constantinus Magnus, Theodosius, alique Principes qui suam Ecclesiæ definitionibus submissionem in alios transmittere satagebant; idque Ecclesiæ Principes summopere commendarent, nedum vituperio verterent. Sic S. Leo Epist. 75. ad Leonem Imperatorem: *Debes, inquit, incunctanter advertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ presidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem his quæ sunt turbata restituas.*

R. 2. Multi sunt qui leges ecclesiasticas ferre possint, & quidem 1. S. Pontifex: tum quia data est S. Petro potestas ligandi, atque adeo obligandi, ut patet ex his verbis Matth. 16. *Tues Petrus.... quodcunque ligaveris super terram &c.* tum quia ei competit potestas ferendi leges, cui data est potestas Ecclesiæ gubernativa, atque hæc datâ est S. Petro ejusque successoribus, Joan. 1. *Pasce oves meas.*

2. Episcopus leges seu statuta in Episcopatu suo ferre potest: Episcopus enim est ordinarius Ecclesiæ rector & princeps, atque ex eorum numero quos posuit Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei; ergo particulares quibus Diocesis sua aliquando indiget, leges edere debet. Hinc jure communi potest Episcopus indicere jejunia, festa præcipere cum Clero & populo, ait Gregorius IX. id est de utriusque consensu, ut notat Piching in cap. 5. *De feriis.* In Gallia necesse est ut Episcopi obtineant regium diploma, idque verificatum à Parlamento, cujus intra jurisdictionis fines versantur; de quo vide Pontas cas. 5. v. *Petes:* ubi etiam probat hunc esse Ecclesiæ spiritum, ut potius minuatur quam augeatur festorum numerus. Cæterum potestas ferendi leges extenditur jure communi ad Episcopum electum & confirmatum, quamvis nondum consecratum. In Gallia, etsi Episcopus qui Bullas suas recepit & nondum consecratus est, possit id omne exequi quod à jurisdictione pendet, ut censuras ferre, visitare, jurisdictionem delegare &c. hæc tamen non potest, nisi postquam Episcopatus sui possessionem sive per se, sive per procuratorem iniit: alioqui perseverat jurisdictio Capituli, ut Sede adhuc vacante. Vide D. de Hericourt *De legibus ecclesiasticis*, in responsione ad observationes D. Duperari.

Quod de Episcopis dictum est, idem dicendum de Patriarchis & Archiepiscopis, qui & ipsi Episcopi sunt, & subditis suis, si quos habent; leges imponere possunt. Neutri tamen pro tota cui præfunt Provincia leges ferre possunt *sine consilio & voluntate omnium comprovincialium Episcoporum*; alioqui gradus sui periculo subjacebunt, & quod egerint irritum & inane habebitur. Ita sanxit Calixtus cap. 7. caus. 9. q. 3. Et verò cum ex Dignitates quatenus Episcopis superiores, non sunt nisi de jure ecclesiastico, hoc tantum possunt quod iisdem jure ecclesiastico concessum est: porro nullo jure iis concessum est, ut pro tota sua Provincia leges condant absque consensu Episcoporum comprovincialium, imò hoc iisdem expressè vetitum est, ut patet ex citato Canone.

3. Legati S. Pontificis, in territorio Legationis suæ Cardinales, in Ecclesiis titularum suorum, Abbates & inferiores Prælati qui jurisdictionem Episcopalem habent, leges condere possunt. Ra-

tio est, quia potestati quasi Episcopali, quibus ii omnes fruuntur, annexa est potestas leges condendi: qui verò jurisdictionem quasi Episcopalem non habent, aut habent quidem, sed jure aut consuetudine ligatam, nullas leges condere possunt. Nec obstat, ut etiam notat Juenin, quod in Conciliis suam sententiam ferant: aut enim id concessum est eis ex privilegio, ut Ordinum Præpositis Generalibus; aut suffragium ferunt, non quidem nomine proprio, sed Episcoporum quorum vicarii sunt & procuratores. Hic obiter notandum hanc esse Regni Gallicani praxim, ut Legati huc non mittantur, nisi de licentia Regis; nec quidquam statuere possint, nisi prius obtento ejusdem Regis diplomate, quod sub certis modificationibus à supremo Senatu agnosci & in publicas tabulas referri solet. Vide de Hericourt cap. 7. n. 6. 17. &c.

4. Concilia generalia, nationalia, provincialia, aut diocesana leges ferre possunt. Sequitur ex dictis: si enim Episcopus solus leges ferre possit; à fortiori id possunt vel Episcopi plures, vel idem Episcopus cum Clero suo. Verum privata Concilia nihil sancire possunt quo alia Nationes, Provincie aut Dioceses necessario constringantur: imò nec generalis ipsius Concilii leges ubique observantur, ut in ipsa Synodo Tridentina patet, quæ licet à Catholicis omnibus admittenda sit in iis quæ ad fidem pertinent, non tamen ubique admittitur pro iis quæ ad disciplinam spectant.

Quæres quid sentiendū de Collegio Cardinaliū.

R. 1. illud non posse leges ferre dum vivit Papa; quia Cardinales, ut tales, ordinariam jurisdictionem non habent: unde declarationes Cardinalium, licet non minimi ponderis esse debeant, eo quod ipsarum conditores, interpretandis Concilii Tridentini dubiis, S. Pontificis autoritate præpositi sint, per se tamen non sunt veræ leges, nisi eos pro legibus habendas esse decreverit S. Pontifex.

R. 2. idem Collegium non posse condere leges Sede vacante. Ita statuit Clemens V. C. 2. *De electione*, & merito, ut nempe Cardinales unicè vacent novi Pontificis electioni. Si tamen iidem Cardinales ab electione pervim majorem impediuntur, possent decreta provisionalia ad ecclesiasticæ disciplinæ defensionem condere. Cardinales quippe Cleri Romani locum tenent: at Clerus Romanus Ecclesiæ providere debet, cum ipsi aliquid imminet periculum. Hinc post mortem Fabiani Papæ, statuit Clerus Romanus ut lapsi, in casu mortis, absolutione & Eucharistia donarentur, etsi necdum impositos sibi pœnitentiæ labores adimplevissent.

Quæres 2. quid dicendum de Capitulo Sede vacante.

R. Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, (non autem Collegiatæ) ferre posse statuta tamdiu duratura donec ab Episcopo revocentur. Ita communiter Theologi. Ratio est, quia Capitulum succedit in jurisdictionem Episcopi, ex cap. unico *De majoris*, & *Obed.* 6. ergo id omne potest quod Episcopus, nisi id sibi specialiter prohibitum sit: atqui condere leges est de Episcopi potestate, neque Capitulo specialiter prohibitum invenitur; ergo.

Confirm. Tum quia hæc Capituli potestas & Ecclesiæ prodesse potest, & Episcopo futuro non nocet. Primum patet, quia non raro contingit ut quidam certis in locis abusus grassentur, qui personalibus statutis sine morâ debeant coerceri. Secundum non minus evidens est, quia si Capituli statuta

statuta futuro Episcopo non placeant, ab eodem vel ex parte, vel omnino poterunt revocari; ergo in praxi sequenda est opinio nostra, nisi forte alicubi contrariam teneat consuetudo: hæc enim semper servanda est, quia & potest dare jurisdictionem, & eam auferre. Ita Suarez Lib. 4. De legib. c. 6.

Dices: Caput 1. Ne sede vacante, Statuit Sede vacante nihil debere innovari: sed leges vel novas condere, vel ab Episcopis positas revocare, magna foret innovatio. Deinde caput 2. eodem, negat quod Capitulum vacante Sede fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum; ergo falsum est Episcopi jurisdictionem devolvi ad Capitulum.

R. ad 1. ibi quidem prohiberi ne quid innovetur in bonis ad Ecclesiam pertinentibus, puta ne bona hæc, communiter loquendo, alienentur, donentur, aut aliter distrahantur; non prohiberi verò ne quid in materia legum innovetur: imò neque id satis consultò prohibitum fuisset, cum exigere possint locorum circumstantiæ ut novis malis per novas leges occurrantur.

R. ad 2. ibi statui ut beneficia quæ vacant, Episcopo reserventur pro nutu ejus conferenda, quia collatio libera computatur ut fructus quidam; fructus autem Episcopo * reservantur jure communi: sed non inde sequitur nullas à Capitulo leges sanciri posse, ut per se evidens est. De potestate Capitulum Sede vacante; vide Institutionem ad Jus Ecclesiasticum D. Fleury 1. p. c. 16, & Librum cui titulus, Notes sur le Concile de Trente, notâ in cap. 10. sess. 7. pag. 158.

Quod spectat ad Capitulum vivente Episcopo, certum est apud omnes ipsum, jure saltem communi, nullas leges conficere posse quæ Diocesim obligent: potest tamen de minoribus ad se pertinentibus condere statuta, quibus singula Capituli membra obligentur; adeo ut Canonici qui ea transgressi fuerint, decretis contra transgressores pœnis subiaceant. Ratio est, quia Capitulum etiam sine Episcopo spectatum, est integrum corpus, Decano, aut alio quovis præposito tanquam capite, cæterisque Canonicis ut membris constans; ergo rationem habet communitatis satis perfectæ, ut quibusdam legibus se regat. Idem de communitatibus inferioribus dicendum est.

SECTIO II.

De objecto seu materiâ legis humanæ.

Certum est 1. legem omnem humanam versari in materiâ honestâ; lex enim quæ aliquid præciperet inhonesti, eo ipso vera lex non esset. Haud tamen necesse est, ut legis materia sit intrinsecè honesta, sufficit ut sit honesta extrinsecè, id est ut ad finem honestum, scilicet bonum commune referri possit. Hinc lex humana non solum virtutis, v. g. temperantiæ actus imperare potest, sed & multa præcipere quæ de se sunt indifferentia, puta ut arma certo tempore ferantur, vel non, quia armorum gestatio, vel dispositio ad publicæ rei bonum conducere potest.

Hinc ruit Machiavelis, aliorumque ejusdem farinae Politicorum opinio, qui id omne quod ad Reipublicæ utilitatem inservire potest, etiam si injustum sit humanæ legis materiâ fieri posse putant; quasi verò lex naturalis & divina, quæ peccatum omne prohibent, cuicumque hominum legi præponi non debeant. Ad hujusmodi ergo Politicos constanter dirigenda sunt hæc A-

postolorum verba, Si justum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate: hæc item Augustini Lib. 5. de Civit. Dei cap. 24. Felices imperatores eos dicimus si justè imperant, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majestatis ejus famulam faciunt.

Certum est 2. non omnem materiam honestam humanâ lege præcipi. Virginitas enim, jejunium in pane & aquâ, etsi materia sint admodum laudabilis, imprudenter tamen omnibus præciperentur, quia essent jugum quod plerique homines portare non possent: lex autem humana debet iis omnibus quibus imponitur esse moraliter possibilis. Atque hinc colligere solent Doctores, legislatorem politicum omnia vitia prohibere nec posse, nec debere, saltem sub pœnâ coactivâ: omnia enim mala cavere non omnino est, non etiam multorum, sed perfectorum, ut docet S. Augustinus, unde S. Thomas, Humanum regimen, inquit, derivatur à divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamvis sit omnipotens & summè bonus, permittit tamen aliquam malam fieri in universo, quæ prohibere posset, ne eis sublati majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Vid. Pontas v. Loc. cas 4. Hæc tamen non impediunt, quin certis in Communitatibus plura quam in aliis prohiberi possint: sic in Religione multa prohibentur quæ a iis in statu licita sint.

Certum est 3. propriam civilium legum materiam esse res temporaneas, propriam verò legis canonicæ materiam esse res spirituales: quia nec Principibus laicis concessa est potestas Ecclesiam dirigendi, licet eam & sanctas ipsius leges omni opetueri & protegere debeant, nec Ecclesiæ Pastoribus præcisè sumptis, datum à Christo est regna moderari: unde S. Bernardus Lib. 2. de Consider. cap. 6. sic Eugenium alloquitur: Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias Propheta. Et iterum: Esto ut aliâ quacunque ratione hac aurum, & argentum, potestatemque terrenam tibi vindices, sed non Apostolico jure. Nec enim tibi ille Petrus dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias, nunquid dominationem? Hoc disertè docuit S. Athanasius in suâ ad Constantinum Apologiâ: Tibi Deus imperium commisit; nobis quæ sunt Ecclesiæ contredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contra dicit ordinationi divinæ, ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te irahens, magno crimini obnoxius fias.

Non me fugit multos extitisse Principes qui varia emiserunt decreto ad spirituale Ecclesiæ regimen spectantia: at nihil inde contra nos. 1. quia à facto ad jus non valet illatio, certumque est Principes multa sæpe sæpius sibi arrogasse jura quæ ipsis non competeabant. 2. quia statuta ab iis circa res spirituales emissæ, eatenus aliquid roboris obtinere, quatenus expresso, vel tacito Ecclesiæ consensu confirmata sunt: inde Zenonis Henoticon, Ethesis Heraclii, Typus Constantis, palam rejiciuntur, quia nunquam ab Ecclesiâ approbata; imò reprobata sunt. 3. quia religiosi qui variis temporibus florere Principes, id unum, decreta hæc condendo, intendebant, non ut Ecclesiæ leges indicerent, sed ut latas ab eadem Ecclesiâ, & servarent ipsi, & à suis servari curarent; quod nedum ipsis vitio verti possit, magnæ è contra laudis argumentum est: unde S. Leo Leonem Augustum monebat Epist. 75. ut adverteret regiam potestatem sibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.

His,

His, quæ apud omnes inconcussa sunt, præsuppositis, duo hic disputari solent. 1. an lex humana ad actus internos se extendat. 2. an actus præteriti ejusdem legis materia esse possint. Non loquor de actibus externis, aut de actibus futuris; ii enim ex omnium confesso sunt humanæ legis materia, cum omnium maximè dirigi & coerceri possint. Ut solvatur prima difficultas de actibus internis.

Not. 1. Actus interni dupliciter cadere possunt sub legem: directe, cum præcipiuntur aut prohibentur per se & ratione sui; & indirecte, dum non prohibentur quidem aut præcipiuntur ratione sui sed ratione actus externi cui junguntur.

Not. 2. Actus interni, vel cum externis conjuncti non sunt, ut oratio purè mentalis; vel cum iisdem conjuncti; & si bifariam conjuncti esse possunt. 1. per se, cum scilicet actus internus, vel est causa actus externi, & sic volitio efficax furandi connectitur cum furto exteriori; vel est conditio necessaria ad actum exteriorem in genere moris consideratum, & sic attentio connectitur cum oratione vocali, dolor internus cum confessione, intentione baptizandi cum externâ actione baptizantis. 2. per accidens tantum cum actus externus ab interno separatus, non desinit humanus esse aut moralis: sic intentio orandi Deum ad obtinendam castitatem, accidentaliter est orationi; quæ sublatâ hac intentione non desineret humana esse & moralis, His positis.

Dico 1. Lex humana actus internos indirecte præcipere aut prohibere potest.

Prob. 1. Lex humana præcipere potest actus qui humani sunt, honesti, & in tali genere honestatis: sic quotidie præcipiunt Prælati ut Fideles Deum exorent ad obtinendam pacem: atqui hoc præcipiendo, indirecte præcipiunt actus internos. Actus enim non potest esse humanus, & in tali genere honestus, nisi à voluntate & quidem bene dispositâ, & in talem effectum tendente proficiscatur: atqui voluntatis exercitium, bona ejus motio, desiderium hunc vel illum finem obtinendi, sunt actus verè interni; ergo.

Respondet D. l' Herminier, actus internos qui orationem comitari debent ipso divino jure præcipi. Sed 1. quia inde? An non res eadem duplici lege imperari potest? 2. cum indicit Episcopus orationem ad certos fines, aliquando præcipit id quod Deus non præcipit; unde non peccassent ante præceptum qui hunc orationi suæ finem sibi non proposuissent.

Prob. 2. Si Ecclesia actus internos præcipere non posset, qui actum simpliciter exteriorem, ac, si ita loqui fas est, operis virtuosum cadaver poneret, ille satisfaceret Ecclesiæ præcepto: atqui falsum consequens. Nam damnata est ab Alexandro VII. propositio hæc, *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*; Hæc item ab Innocentio XI. *Præcepto communionis annuæ per sacrilegam corporis Domini manducationem*: hæc quoque à Clero Gallicano anno 1700. *Præcepto de Horis canonicis satisfacit, qui voluntariè labiis tantum, non autem mente orat.* Atqui censura harumce præpositionum supponit Ecclesiam præcipere posse actus interiores, quibus seclusis actus externi non valent in genere moris si enim per confessionem voluntariè nullam, per materialem Officii recitationem &c. non impleantur præcepta Ecclesiæ; ergo ut hisce præceptis satisfiat, necessaria est contritio, devotio, attentio, adeoque multi interiores.

Nec dicas propositiones eas damnatas solum fuisse quatenus divinum de confessione & communione præceptum interpretabantur, non verò quatenus Ecclesiæ legem continebant. Nam 1. in præpositione quæ loquitur de confessione voluntariè nullâ, sermo est de *Ecclesiæ præcepto*, quod Papa ab iis non impleri declarat qui confessionem invalidam emittunt. 2. propositiones illæ à variis laxioribus Casuistis defendebantur, ut declarant prædicti Pontifices in decretis suis: atqui nemo extitit unquam qui dixerit divino de communione præcepto satisfieri per sacrilegiam corporis Domini manducationem; ergo propositionum harumce defensores ideo solum proscripti sunt, quia falsò docebant actus externi positionem satis esse ut Ecclesiæ præceptum adimpleatur.

Confirm. ex Bullâ *Vineam Domini*, ubique acceptatâ, quæ definiit eos duntaxat Apostolicis contra Jansenium Constitutionibus facere satis, qui ex animo & interiùs, famosas quinque Propositiones in ipso Jansenii sensu condemnant.

Dico 2. Valdè etiam probabile est actus merè internos præcipi posse vel prohiberi lege purè Ecclesiasticâ, id est versante in materiâ quæ non sit juris naturalis nec divini. Ita Sylvius 2. 2. q. 104. a. 5. Henricus à S. Ignatio c. 16. de legibus, & alii multi contra multos. Assertio nostra intelligitur de lege prout directivâ, non autem prout coactivâ: an enim actus merè interni censuris obnoxii sint alibi perpendemus.

Prob. 1. ex textibus sæpe citatis, *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10, *Quodcunque ligaveris super terram*, &c. Matth. 16. *Obedire præpositis vestris*, Heb. 13. atqui verba hæc generalia sunt & illimitata; neque distinguunt inter actus internos & externos; ergo de utriusque generaliter intelligi debent, præsertim cum sensus generalis, ut pote Ecclesiæ favorabilis, extendi debeat, nedum restringi.

Prob. 2. Superiores ad id præsertim subditos obstringere possunt - quod maximè in istorum potestate est, quodque ita pertinet ad rectitudinem vitæ & virtutis, ut ad actus externos plurimum disponat: atqui actus interiores maximè sunt in subditorum potentia, & ad rectitudinem vitæ pertinent, non solum prout externis conjunguntur, sed prout etiam in mente latent, sic enim hominem ad actus externos habilem & promptum efficiunt.

Prob. 3. Si Ecclesia actus internos præcipere non possit, præcipere non poterit superior silentium quod est cessatio ab omni actu externo; vel meditationem mysterialicujus singularis: atqui hæc repugnant experientiæ. Sic Nicolaus IV. in Regulâ tertii Ordinis S. Francisci à Leone X. confirmatâ injungit quotidie Patribus examen conscientiæ, qui actus merè est interior: sic præcipit Ecclesia ut qui subdiaconatu donari volunt, castitatis votum emittant: sic, ut bene docet Sylvius posset Ecclesia cæco & muto de eadem bene merito beneficium conferre, aut antea collatum relinquere, injungendo ut in compensationem Horarum, preces quasdam mentales effunderet.

Obj. 1. De iis Ecclesia leges ferre nequit, de quibus judicare non potest: atqui non potest Ecclesia judicare de actibus merè internis, quia *non judicat de occultis*, ex Innoc. III. c. 33. *De simulatione*; eique datum est de manifestis tantummodo judicare, ibid. cap. 34.

R. dist. min. Ecclesia non judicat de internis & occultis, judicio forensi & cum strepitu judiciali;

ciali, C. non judicat directivè expendendo an secundum se bona sint, ut præcipiantur; an mala, ut prohibeantur, N. Itaque de occultis non judicat Ecclesia, ea agitando in foro exteriori, testes citando, partes, audiendo: nihilominus tamen expendere potest Ecclesia an occulta quædam ita bona sint aut mala, ut imperari debeant aut prohiberi. Atque hoc patet 1. quia actus exteriores occulti (de quibus, non autem de purè internis loquuntur objecti canones) verè prohibentur ab Ecclesiâ, & quidem sub pœnâ censuræ juxta plurimos, etsi de iis Ecclesia in exteriori foro judicare non possit. 2. Sicut Deus dare potuit Ecclesiæ potestatem ferendi leges quæ obligent in conscientiâ, tametsi nemo hominum de conscientiâ judicare possit; sic & ei dare potuit potestatem ferendi leges de actibus internis, tametsi nemo hominum de iis judicare possit judicio coactionis. 3. Si Ecclesia actus internos non punit pœnâ per sententiam in foro exteriori incurrendâ; at eos aliquatenus punit æterna pœnâ per Christum qui ejusdem Ecclesiæ sponsus est, infligendâ: quanquàm & pœnam actibus in mente consummatis imponit Ecclesia in foro pœnitentiæ, ubi non puniuntur actus illi prout exteriores, cum humilis eorum manifestatio peccatum exterius non conficiat, sed ut actus præcisè interni, id est in corde solo consummari.

Inst. Id de quo Ecclesia in foro exteriori judicare non potest, non subiacet ejusdem directioni: atqui Ecclesia de actibus internis judicare nequit in foro exteriori. Minor est ex concessis; prob. maj. Ut id de quo exterius judicare nequit Ecclesia, ejusdem directioni non subiaceat, satis est ut vis legis directiva, à coactivâ non separetur: atqui res ita est. Lex enim debet esse medium ad bonum commune, non solum optimum, sed & efficacissimum: atqui lex talis non esset, si vis ejus directiva posset separari à coactivâ; lex enim in hoc casu infirmis omnino foret & infirma; neque magis superior cogere posset subditos ad obsequium, quàm subditi superiorem.

R. ad 1. neg. maj. Ecclesia enim de actibus externis qui omnino occulti sunt, in foro contentioso & cum strepitu judicare non potest; & tamen ii actus Ecclesiæ directioni subjacent, imò contra eos decerni possunt pœnæ, etsi nemo sciat, an & quis eas incurrerit. 2. Actus interiores qui cum externis conjuncti sunt, ab Ecclesiâ præcipi possunt, aut patet ex assertatione primâ; atqui tamen non magis Ecclesia de iisdem in foro contentioso judicare potest quàm si purè interni forent.

Ad 2 & 3. neg. min. lex enim non definit esse medium efficax, ex eo quod vim omnem suam in omnibus casibus non exerat; quoti enim sunt actus etiam externi & manifesti, qui nullis à Deo aut homine exterioribus in hac vitâ pœnis mulctantur? Itaque ut lex efficax dicatur, sufficit ut vel transgressores exterius punire possit; vel iis pœnam à Deo comminari; vel demum homines ad id quod æquum est & justum dirigere.

Obj. 2. Potestas ferendi leges, involvit jurisdictionem: atqui Ecclesia nullam habet jurisdictionem in actus internos. Jurisdictio enim Ecclesiæ respicit societatem Fidelium ut visibilem: atqui societas Fidelium visibilis non est, ratione actuum internorum.

R. jurisdictionem quamlibet cadere immediate in personam, in actum verò mediante personâ.

Ergo eo ipso quo persona sensibilis est, actus etiam insensibiles eidem præcipi possunt, præsertim cum præcipiuntur autoritate spiritali, qualis est Ecclesiæ autoritas. Et verò si Ecclesiæ potestas ad pœnam spiritualesive censurarum, sive æternæ damnationis se extendat, quidni ad actus etiam merè spirituales se extendere possit?

Quid hæc de re senserit S. Thomas videris apud Henricum à S. Ignatio, & Sylvium.

Ut solvatur secunda difficultas, an actus præteriti legis materia esse possint, not. 1. legem dupliciter considerari posse. 1. ut est *constitutiva*, id est prout jus novum constituit, & obligat ad aliquid ad quod nulla lex antea obligabat. 2. ut est *declarativa*, id est prout declarat quid secundum jus antiquius fieri vel non fieri debuerit: lex hoc secundo sensu sumpta non tam est lex quàm doctrina. Notandum insuper tres distingui posse legis effectus scilicet obligationem in conscientiâ, cui respondet culpa in transgressione legis; pœnam quæ sæpe annexa est transgressioni & irritationem quæ aliquando sequitur legem etiam sine peccato violatam, quibus positus.

Dico: Lex ut *constitutiva* non extenditur ad actus præteritos, obligando.

Prob. 1. pars. ex cap. ult. *De constitutionibus* ubi declarat Gregorius IX. *leges & constitutiones dare formam futuris, non autem ad præterita facta trahi.* Et verò lex propriè dicta seu *constitutiva*, est essentialiter regula operandi, & præceptum: atqui regula operandi non potest ad actus præteritos extendi, qui cum facti sint, infecti esse nequeunt. Pariter præceptum non datur de eo quod à nobis non pender, quale est id quod præteritum est; ergo.

Dixi, *obligando*, quia etsi legislator nunquam efficere possit ut actus qui sine culpa factus est, fiat per legem postea latam culpabilis, potest tamen facere 1. ut pœna improprie dicta pro actu præterito imponatur: sic cum lata est lex quâ filii illegitimi constituebantur irregulares, irregularitatem contraxere qui ante legem illegitimierant. 2. absolute potest legislator ob commune bonum aliquos actus secundum leges omnes quæ tunc vigeant factos adeoque validos, lege subsequenti irritare; sed licet id non omnino repugnet, moraliter tamen loquendo vix unquam evenit, ut notat Suarez, l. 3. c. 14. quem consule.

Dixi insuper, *lex ut constitutiva*, quia lex declarativa ad actus præteritos extenditur, ut cum definiunt Pastores eum qui talem culpam commisit, censuram tali canone latam incurrisse: sic olim declaravit Innocentius II. Clericos in sacris, & Religiosos professos qui nupserant, debere ab uxoribus separari, quia *copulationem* hanc quam Cap. 40. *contra Ecclesiasticam regulam constat esse contra-ur lex 27. Etiam, matrimonium non esse, certum est.* Fieri ita. 9. 1. men potest ut in casibus satis intricatis, & circa quos divisi sunt Doctores, peccaverint quis solum materialiter, ideoque à pœnâ contra eos latâ qui formaliter peccassent, per ignorantiam suam immunis evadat.

SECTIO III.

De subjecto legis humane.

Subjectum humanæ legis dicitur quisquis eidem obedire debet. Porro multi sunt de quibus dubitari potest an lege humanâ, sive civili, sive Ecclesiasticâ teneantur, v. g. pueri, amantes, infideles, legislatores, ipsi, &c.

Quæres

Quæres itaque 1. an legislator suis ipse legibus oblegetur:

Not. 1. duplex est genus legislatorum: alii sunt absoluti, qui per se solos leges terre possunt absque communitatis consensu, ut rex in regno suo, Episcopus in sua Diocesi: alii non sunt absoluti, qui eadem potestate non gaudent; sed indigent communitatis autoritate, ut Dux Venetorum inter Senatores, Metropolitanus inter Episcopos, Prælatus in Capitulo. Sunt tamen aut esse possunt Principes aliqui, qui licet in ferendis legibus Magnatum aut Comitiorum suffragia expectare debeant non magis legibus suis subditi censentur, quam si eas soli tulissent; & de istis idem sentiendum quod de prioribus.

Not. 2. Legis materia aliquando Principi cum subditis communis est, ut cum in Ecclesia præcipitur annua confessio, & communio paschalis; aut cum in civili regimine taxantur pretia rerum, &c. aliquando materia legis subditis convenit, sed Principis statui & decentiæ accommodata non est, ut si lege cautum sit ne quis stipatus incedat, aut arma gesser.

Not. triplicem esse vim legis: dirigit enim, cogit per pœnas, & actus contra sui tenorem factos irritat.

Certum est Principem non absolutum teneri legibus quas unâ cum communitate, aut præcipua ejus parte sanxit. Ratio est, quia leges illæ supponuntur latæ ab aliqua communitate, quæ est supra quascunque ejusdem partes singulariter spectatas, & cui consequenter omnes ejusdem partes obedire tenentur. Certum est etiam Principem non teneri legibus quarum materia ad eum non spectat. Rex ex terminis evidens est: unde quæstio movetur de cæteris. Quare.

R. Principem etiam absolutum teneri propriis legibus quoad vim directivam, non autem quoad coactivam.

Prob. 1. pars. tum ex jure canonico, ubi statuitur ut quod quisque juris in alterum statuit, ipse C. 6. de debeat uti eo, juxta id Catonis, Patere legem quam Constituit, ipse tulerit; tum ex jure civili, juxta quod, L. 4. c. de legib. digna vox majestati regnantis est, legibus alligatum se principem profiteri; tum denique ex Patribus quorum instar sit Ambrosius qui Epist. 32. sic alloquitur Valentinianum. Quodcunque præscripsisti aliis, præscripsisti etiam tibi: legem enim Imperator ferit, quas primus ipse custodiat.

Prob. 2. tum quia superior, quilibet ille sit, pars est communitatis: atqui pars toti se conformare debet quando potest; turpis enim omnis pars est, suo universo non congruens, ait S. August. Lib. 3. Confess. cap. 8. cum quia leges non feruntur, nisi ad bonum commune: atqui Princeps non minus tenetur ad promovendum illud bonum, quam subditi; porro non promovent commune bonum qui dicunt & non faciunt, sed plus nocent exemplo, quam verbis profunt.

Cæterum communior opinio teneri superiorem lege propria non teneri directè, quasi ipsa lex humana per se aliquid possit in eum à quo lata est; sed indirectè quatenus lex naturæ præcipit ut cui boni communis procurandi cura inumbit, cæteris præeat exemplo? ne, ut bene Ambrosius ibidem, familia status nutet, si quod inquiritur in corpore, non inveniatur in capite. Cum autem obligatio quæ naturalis lege imponitur, non minor sit obligatione humanæ legis, hinc sequitur Principem qui proprias leges transgreditur in materia gravi, mortaliter peccare, ut docent Vasquez, Sylvester, Sylvius & alii. Et hoc verum est, non solum ratione

scandali, damne, aut injuriæ interitum redundantis, sed etiam quando hæc omnia absunt; quia naturalis æquitas notabiliter violari non potest sine peccato mortali: hanc autem æquitatem violat, qui in materia sibi cum aliis communi, gravia aliis onera imponit quæ ne ipso quidem digito movet. Unde colliges graviter peccare Pontificem si non jejuset in Quadragesima; si saltem semel in anno peccata non deponat, &c. item Episcopum, si in die quam festum instituit, sacro non interfuit.

Prob. 2. pars 1. autoritate S. Thomæ, qui cum docere solent Theologi legislatorem non teneri legibus suis quoad vim coactivam. 2. ratione. Tum quia omnis pœna imponitur invito, & à superiore: atqui legislator respectu sui ipsius nec invitatus nec superior esse potest. Tum quia legislator qui ipse non exequitur quod aliis præcipit, non peccat propriè nisi contra legem naturalem; lex autem naturalis non decernit pœnas quæ legibus positivis decernuntur.

Hinc certò colliges Episcopum qui sub pœnâ suspensionis ludum aleæ, aut ingressum tabernæ prohibuit, peccare quidem si ludum hunc aut tabernas frequenter, non autem incurrere pœnas quas aliis indixit. Ita Habert, Juenin, cum cæteris. An autem Clericus qui cum tali Episcopo luderet, suspensionem incurreret; controversitur, Affirmant Valentia & Bonacina, nisi Episcopus vim legis suæ suspendat; negant alii, quia supponunt Episcopum in hoc casu semper dispensare cum eo quem ad ludendum invitat. Eo nixus principio docet Suares Principem qui scienter contrahit sine solennitatibus juris, validè contrahere, quia secum ipse dispensat; unde valeret testamentum Regis etiam non servatis formalitatibus factum: at verò si alius sine iisdem formalitatibus in ipsius gratiam testamentum condidisset, illud jure communi invalidum esset, quia non præcessit regia dispensatio; unde, aiunt Salmanticenses tract. 11. cap. 3. n. 44. non posset Princeps hæreditatem vel legatum accipere. Idem docet Suares, l. 3. c. 35. idque expressè habetur L. Ex imperfecto, c. De testamentis.

Quæres 2. an Infideles Ecclesiæ legibus teneantur.

R. Infideles nunquam baptizati, ut Turcæ, Evangelicis legibus, non autem Ecclesiasticis; baptizati verò, ut Pseudo-reformati, utrisque tenentur. Tres sunt partes.

Prob. 1. pars, quia lex Evangelica omnibus omnino hominibus imposita est à Deo, cui omnes prorsus subditi sunt. Ergo Infideles tenentur lege Baptismi, imò & Eucharistiæ, non quidem tempore ab Ecclesia determinato, sed aliquando, quia susceptio ejus, juris est divini, non Ecclesiastici. Non peccant tamen, quamdiu ignorantia invincibili laborant, sicut non peccat subditus Regis qui facit contra legem ejus quam inculpabiliter ignorat.

Prob. 2. pars, quia Infideles foris sunt, id est extra Ecclesiam, in quam non intratur nisi per Baptismum: porro de iis qui foris sunt non judicat Ecclesia, ex Apost. 1. Corinth. 5. atque hoc expressè docet Innocentius III. c. 8. De divor. tiis. Hinc non peccat, neque censuris subjacere potest Infidelis qui in die prohibita vescitur carnibus aut non jejunit; atque id extendit Boncina ad Catechumenos, quia necdum sunt de Ecclesia: unde colligit cum Azorio & Sanche, eos qui carnes ministrant Infidelibus in die jejunii, non peccare; quia nullius peccati causæ sunt, cum non

peccet Infidelis non servando legem quā non obstringitur: idem docent Salmanticensēs. Haud tamen credidero immunem fore à peccato Christianum qui carnes porrigeret Infideli iisdem vescenti in contemptum Ecclesiæ, quod sæpe contingere potest.

Prob. 3. pars, quia omnes baptizati eo ipso sunt Ecclesiæ subditi, neque magis à legibus ejus eximuntur quā subditi contra legitimum Principem rebelles.

Quæres 3. quid sentiendum de infantibus, amentibus, & ebriis.

R. 1. pueros ante usum rationis, & perpetuò amentes nullis subjici legibus.

Prob. Lex est præceptum, præceptum autem non imponitur nisi subditis obedientiæ capacibus: atqui infantes, & perpetuò amentes, licet Ecclesiæ subditi sint per Baptismum, non tamen obedientiæ capaces sunt.

Opponuntur tria. 1. infantes tempore interdicti Ecclesiasticæ privari sepulturâ. 2. eosdem ad Baptismum obligari. 3. demum eos puniri si quando malè agunt.

Sed hæc non nocent. Ad 1. itaque, infantes non privantur Ecclesiastica sepultura quasi legibus Ecclesiæ obnoxii sint, sed vel in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci, in quo post interdictum nemo sepeliri debet.

Ad 2. debent quidem infantes Baptismum recipere, quia Baptismus medium est ad salutem necessarium, sicut cibi corporales ad vitæ conservationem; non autem quia subjacent præcepto Baptismi. Unde longa est disparitas infantem inter & adultum qui Baptismum suscipere negligit: is enim non solum damnatur quia remedio necessario caruit, sed quia inobedientis fuit præcepto; ille verò nulum inobedientiæ peccatum admisit.

Ad 3. puniuntur infantes eo fere modo quo verberantur belluæ, ut verberum metu, ab hac aut illa via quasi mechanicè arceantur.

Hinc colliges non peccare pueros qui ante septennium, vel potius ante usum rationis, quæ aliis seriùs, aliis ociùs advenit, Missæ non intersunt, aut carnes manducant diebus prohibitis; item nec peccant qui iis carnes præbent. An verò sicut non peccant infantes qui ante rationis usum, Monialium domos ingrediuntur, ita etiam non peccent Moniales quæ eos apud se introducunt; an item immunes: eæ sunt ab excommunicatione lata contra introducetes in claustra personas alterius sexus, controversitur. Negant multi hæc quidquam subesse mali, ideoque nec ullam perimendam esse censuram volunt: ita Navarrus, Barbosa & alii quidam. quorum opinio probabilior videtur Bonacina disp. 1. q. 1. punct. 6. alii verò pueros etiam lac sugentes, intra Monasterii septa, sine peccato annexaque ei excommunicatione, vel à Monialibus, si mares sint; vel à Religiosis viris, si puellæ, recipi non posse contendunt. Atque id probant, tum ex periculo hujusmodi ingressuum, nam & ipsos alterius sexus infantes tenerè deosculari, ut tunc sæpius contingit, periculi plenum est; & cum illa ætatula, sermonis ac vitii ignarâ peccatur impunius: tum ex responsione Cardinalis S. Severinæ summi Pœnitentiarii, atque Clementis VIII. qui ea de re consulti responderunt excommunicationem ab iis incurrî qui hujusmodi infantes intra septa Monasterii recipiunt. Ita Comitulus lib. 6. Resp. moral. q. 22. cui satis consonat Pontas V. Monastere cas 9. & apud eum Sambovius tom. 3. cas 131. Quod dictum est de parvulis, à fortiori lo-

cum habet in amentibus pubertatem nactis, quorum in præsentia majoris mali causa esse posset: non peccarent tamen ipsi, quia ob rationis defectum infanribus æquiparantur.

Peccant etiam qui amentes ad jurandum provocant: tum quia lubenter audire blasphemias quæ ab aliis evomuntur, peccatum est; tum quia blasphema intrinsicam habet deformitatem: quæ licet materialis sit in fatuo, formalis est in eo qui alium ad eam inducit, & ipsi tanquam principali agentî attribuitur. Eadem ratio adhuc efficacior est pro parvulis qui hujusmodi actibus non sine animarum suarû periculo assuefuerint. Non peccarent verò, ait Boudart, qui perpetuò amentem ad opera servilia diebus festis inducerent, quia hæc nec in se mala sunt, nec perpetuò amentibus prohibita.

Dixi, pueri ante rationis usum: alii enim lege naturali, divina, & Ecclesiastica obligantur; quia cum utantur ratione, legibus dirigi ac proinde ligari possunt: unde peccata confiteri semel in anno, Missam audire, carnibus prohibitis abstinere tenentur. Sunt tamen quædam Ecclesiæ leges tam arduæ, aut tanti momenti, ut iis non teneantur pueri etiam rationis usum adepti. Sic non tenentur ad jejunium ante virilem ætatem, id est, ut vulgò interpretantur, ante annum 21. sic etiam ad sacram sinaxim non admittuntur ante decimum aut duodecimum annum: an verò impuberes leges Ecclesiæ violando, censuras incurrant, dicemus ubi de censuris.

R. 2. ebrios, & qui ad tempus delirant, non desinere subjici Ecclesiæ legibus.

Ratio est, quia & subditi sunt legislatori, & perse loquendo legem ejus intelligere possunt eique obsequi, licet per accidens id non possint: atqui hoc sufficit ut ejus legibus teneantur; sicut & iisdem tenentur qui eas ignorant, etsi non peccent cum ignorantia invincibili laborant. Hinc peccant qui ebrio carnes apponunt, quia licet ebrius ob rationis defectum à peccato excusari possit, non tamen qui actioni ejus coope-rantur: An autem peccent qui homini ad tempus infanient cibos lege vetitos ministrant, controversitur. Negant Bonacina & alii, quia amentes etiam ad tempus, iis indigent alimentis, ne humor melancholicus incrementum capiat: tutò ager qui periti piique medici fidem interrogabit & sequetur. Certe ut non eadem est amentium omnium conditio, sic nec eadem est omnium Ecclesiæ juniorum ratio, plûsque requiri videtur ut quis à jejuniis hebdomadæ sanctæ, quam ut ab aliis quibusdam jejuniis solvatur.

Quæres 4. an Clerici legibus civilibus obligentur.

R. obligari, salvo tamen ipsorum privilegio. Ratio est, quia singulæ partes Reipublicæ, aliis partibus in iis quæ statum suum non dedecent, debent se conformes exhibere: atqui Clerici sunt partes Reipublicæ; sunt enim veri cives, quibus sicut aliis præest Princeps politicus. Hinc generaliter dixit Apostolus: *Omnis anima potestati sublimioribus subdita sit*: quem in locum sic scribit Theodoretus: *Et sacerdos & Antistes, & Monasticam vitam professus, iis debent parere quibus demandati sunt principatus*.

Dices cum quibusdam hæreticis, *Lex justo non est posita, sed injustis*, 1. Timor. 1. atqui Clerici præsertim justî sunt.

R. sensum Apostoli esse quòd justî non pœnarum

Comitol.
infra.

narum metu, sed virtutis amore legem amplectantur, non autem quod a legis obedientia immunes sint: alioqui & ipsi laici e quibus multi pietatem & iustitiam colunt, politicis legibus subtraherentur.

Dixi, salvo ipsorum privilegio: nam *immunitas Ecclesie & personarum Ecclesiasticarum, Dei ordinatione, & Canonis sanctionibus constituta est*, ut docet Synodus Trid. Sess. 25. de reform. c. 20. hujus autem immunitatis forma non eadem est in singulis Orbis Christiani regionibus. Præcipua Clericorum immunitas est exemptio à vectigalibus & tributis, qua non obstante, Clerici de Ecclesie bonis non nihil conferunt Principibus, tum ut ea Cleri subventionem pauperes, vectigalibus quibus solvendis impares sunt, saltem ex parte liberentur; quo in casu, nimirum ut subleventur egeni, ipsa etiam vasa sacra vendi voluerunt sanctissimi quique Ecclesie Præsules; tum ut Principes hostibus suis, quorum triumphus Ecclesie ruina esse solent, bellum feliciter indicant: Principes autem non alium in finem redditibus sibi ab Ecclesia concessit uti possunt. Ita apud Christianissimum Regem perorabat an. 170. Emin. Card. Noallius post generalia Cleri Gallicani Comitia. De immunitatibus seu privilegiis Clericorum vid. Fleury instit. ad Jus Ecclesiastic. 1. p. c. 29. vide & liberum cui titulus, *Maximes du Droit Canonique du France*, tom. p. 2. c. 4. pag. 219.

Quæres 5. an Monachi & Religiosi legibus Episcoporum obligentur.

Not. Religiosorum duplex est genus: alii sunt exempti ab Episcopi jurisdictione, alii non. De posteroribus nulla est difficultas: tum quia nullus est canon quo Monachi quæ tales ab observandis Episcoporum legibus dispensentur; tum quia jura antiqua præcipiunt ut Monachi Episcopis pareant & ab iis corripiantur, ut patet ex cap. 17. & 19. caus. 18. q. 2. unde S. Thomas, ut unicuique quod suum est reddat, ait in 2. dist. 44. *Monachum teneri ad obediendum Abbati plusquam Episcopo in illis quæ ad statum regulæ pertinent, in iis autem quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, magis teneri Episcopo, quia in his Episcopus est superior Abbate.* Quæstio est de Exemptis.

Æthica

2. 2. c. 25.

R. Religiosos exemptos non teneri legibus Episcoporum, nisi in casibus in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Ita Innocentius IV. in Concilio Lugdun. c. 1. *De privileg.* in 6. Quinam verò ii sint casus in quibus Monachi Episcoporum jurisdictioni sub sunt, difficile est definire: hos enim alii extendunt, alii intra justos limites coarctant. Author *Æthica* amoris è familia Carmeli, & alii communiter cum ipso, fatetur Religiosos exemptos, è quorum numero sunt Mendicantes, teneri Diocesani legibus, non solum quoad festa indicta, sed & quoad jejunia, publicas preces, & similia. Idque probat, tum quia Religiosi illi sunt pars communis legibus illis subjectæ: pars autem toti se conformare debet: tum quia in his materiis nullo modo probantur exempti; tum denique quia vix ac ne vix quidem aliis discordare possent sine scandalo: ex quo sequitur exemptos, si non vi legis humanæ, saltem vi legis naturalis ad hæc omnia teneri; eâ ratione qua Principem propriis legibus adstringi supra dictum est.

Typis

Cl. Fom-

bert &c.

Parisi.

an

1715.

Hinc inferes eum authore libri cui titulus, *Traité des droits des Evêques sur les Reguliers* Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

exempti, cap. 20. peccare Religiosos qui his diebus festis in interiori domo, hortis v. g. serviliter laborarent, aut à domesticis suis, vel commensalibus servilia opera exerceri permitterent. Addit idem scriptor, Regulares teneri ad celebrandum festum Patroni principalis loci in quo degunt cum officio eiusdem, licet ad octavam non teneantur; tum dedicationis Ecclesie Cathedralis: in aliis vero festis ritum sibi proprium retineant quoad Missas celebrandas, & cetera divina officia tam publicè quam privatim ab ipsis Regularibus in eorum Ecclesiis persolvenda. Ita statutum est à S. Congregatione Rituum, &c.

Vult quoque Synodus Tridentina 1. ut exempti omnes, etiam, Regulares & Monachi, da *Seff. 25. c. 13. de Regul.* publicas processiones vocati, accedere compellantur, etiam per censuras, ut multis placet; iis tantum exceptis qui in strictiori clausura perpetuò vivunt, aut qui longè ab urbe distant. 2. ut *Ibid. c. 12.* censuræ & in iudiciis... et am ab Ordinariis promulget mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesiis predicentur, atque servantur. Hinc, juxta authorem Collat. Andegav. in Galliâ receptum est, ut Religiosi sub pœna censuræ, post Monachi promulgationem, revelare teneantur. Hæc fusiùs non prosequimur, tum quia vix uno volumine caperentur; tum quia libri qui de Regularium privilegiis tractant, omnium manibus teruntur.

Quæres 6. quid dicendum de peregrinis, advenis, & vagis.

Not. Peregrini, advenæ, & vagi inter se differunt. Peregrinus is dicitur, qui extra locum domicilii sui moratur ad tempus, cum animo ad sua redeundi. Advena, qui extra patriam suam domicilium fixit. Vagus, qui nullum domicilium fixum, sed hîc hodie, cras alibi moratur, ut milites.

R. 1. peregrinos non teneri legibus patriis dum è proprio territorio absunt, unde non peccant eas non servando, nisi absint in fraudem, aut fictione juris censeantur ipsas in proprio territorio transgredi.

Prob. 1. ex cap. 2. de Constitut. in 6. le- cundum quod statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint; excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diocesim committentes, minime ligari noscuntur; cum extra territorium jus dicenti non patitur impune.

Prob. 2. ex S. Augustino, qui anceps an Mediolani jejunaret sabbate juxta Romanæ Ecclesie morem, S. Ambrosium eâ de re consuluit, à quo hoc accipit responsum, quod oraculi loco semper habuit: *Cum Romam venio, jejunio sabbato; Epist. 52. cum hic (Mediolani) sum, non jejunio. Sic et. n. 3. iam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, morem illius serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi: Hinc prodiere duo hi versiculi:*

Cum fueris Roma, Romano vivito more:

Cum fueris alibi; vivito sicut ibi.

Prob. 3. Qui legibus aliquem ligat, debet in ipsum habere jurisdictionem: atqui legislator extra proprium territorium nihil habet jurisdictionis; jurisdictio enim non nisi mediante territorio personas afficit. unde lex in Jure civili dicitur *jus proprium civitatis*, & differt à præcepto quod immediate personas ligat.

Dixi 1. nisi absint in fraudem. Nam juxta efatum ab omnibus receptum, & ubique obligans, nemini fraus sua patrocinarî debet. Unde qui e territorio suo jejunatur, aut agitur festa dies,

in aliud ubi neutrum viger, eo animo se transfert ut carnibus vesci, aut servile opus exercere possit, peccat mortaliter, & censuris si quæ contra transgressores lata fuerint, subjacet: & verò quæ ratione servari posset ordo, si cuique licitum esset Ecclesiæ leges, fugiendo eludere?

Dixit 2. aut nisi censeantur eas in proprio territorio transgredi. Hinc peccant & censuris obnoxii sunt, 1. Clerici qui fruuntur Beneficio residentiam exigente, & tamen residere nolunt, sed in aliâ Diocesi manent. 2. Canonici qui ad Capitulum vocati, accedere recusant. 3. qui contra loci sui leges in aliud territorium frumenta transferunt, aut locum peste infectum frequentant. 4. qui ubicunque sint, contra legitimum suum Principem arma ferunt. Ratio est, quia delicta quæ contra hæc leges fiunt, in proprio territorio consummari censentur; siue quia ibi quis delinquere videtur, ubi non facit id quod debet; siue quia actio quæ territorio nocet & damnum infert in ipso verè peragitur. Unde qui contra Regni legem, aliò frumenta aut arma transfert, se habet, ait Suares, ut qui corpore existens extra territorium, emissâ sagittâ hominem in territorio suo positum interimit; is enim homicida cum alterius territorio injuriam inferat, in eo peccatum consummare censetur, & sic censuram, si in eo lata esset, incurreret.

Lib. 3. de
legib. c. 32

Ex conclusione nostrâ sequitur 1. eum qui bonâ fide egreditur Parisiis, ubi diebus sequentibus jejunium erit & dies festus, seque Carnutum transfert, ubi neutrum in usu est, nec jejunii, nec Missæ audiendæ legibus teneri; atque id verum esset etiam si lex jejunii esset Ecclesiæ penè toti communis; unde qui transit Mediolano, ubi primis quatuor Quadragesimæ diebus non jejunatur non tenetur ad jejunium. 2. Gallum qui clandestinè matrimonium contraheret in locis in quibus receptum non est Concilium Tridentinum valide tamen contractum esse, nisi quid aliud obstarer. 3. immunem quoque à proprii territorii legibus esse eum qui in loco localiter exempto commoratur. Ratio est, quia locus ille non est in territorio, nisi materialiter, non autem formaliter, ut locus legi subiectus. Quod si locus non esset exemptus localiter, & secundum se, sed tantum ratione personarum quæ ibi degerent, ut esse solent Monasteria Religiosorum exemptorum, qui ibidem existerent, non desinerent territorii legibus subjacere. Ita Henno.

Sed quid dicendum de eo qui Versaliis, ubi viget festi vel jejunii lex, egreditur, paulò post adventurus in Diocesi Carnutensem, ubi neutra lex viget.

R. eum teneri ante discessum, Missam audire si possit, & prævideat se alibi non auditurum. Ratio est, quia præceptum quod actu obligat, actu impleri debet, si postea impleri non possit. Unde docent saniores Theologi, eum qui prævidet futurum ut vel Horas recitare non possit, si manè non recitet: vel annuam confessionem facere nequeat, nisi ante solitum tempus confiteatur, putà quia proficiscitur in locum ubi Confessarii copiam habiturus non sit, teneri illum quidem ad recitandum manè, hunc verò ad confessionem antequam proficiscatur: atqui præceptum audiendi Missam actu obligat in loco ubi festus dies habetur; ergo actu impleri debet, sicut ad primam Missam tenetur, qui videt se impeditum iri ab auditione secundæ Missæ.

Confirm. quia ex dictis alibi, opinio tutior simul & probabiliter, vel saltem æquè probabilis,

in praxi teneri debet: atqui hæc nostra opinio talis est; nihil enim solidi adversus eam objici potest, aut saltem tam facile: adversariorum argumenta solvimus, quam adversarii nostra.

At inquirunt, qui in die festo manè prævidet se ante ultimam Missam accepturum esse dispensationem ab auditione Missæ, non utique tenetur ad audiendam Missam: sed qui in aliud territorium ubi festus dies non agitur, justà de causâ paulò post transire debet, similis est ei qui dispensationem accipere debet; reipsâ enim solvi debet ab obligatione legis, quæ extra territorium suum non ligat.

R. neg. min. ideo enim qui dispensationem ante ultimam Missam certò expectat, hujus ultimæ Missæ tempus non prævenire debet, quia prævidet dispensationem ex voluntate dispensantis extendendam esse ad totum diem; alioqui enim dispensatio frustranea foret, cum à nullo onere eximeret. Verum qui è loco ubi Missa audiri debet, discessurus est, contrahit Missæ audiendæ obligationem, à qua solvi non potest, nisi ex Ecclesiæ voluntate quæ dispensationi quæ valeat: atqui probari non potest hanc esse Ecclesiæ voluntatem, ut sola in aliud territorium ubi festus non est, commigratio, obligationem hanc tollat; imò contrarium colligitur ex saniorum Doctorum consensu.

Instant Qui prævidet futurum ut sequenti Cinerum die jejunare non possit, non tenetur jejunare die præcedenti; ergo à pari.

R. neg. parit. nam, ut citè notat Henricus à S. Ignatio, dies præcedens Cineres non est dies jejunii; dies autem discessus ex hoc territorio, est dies festus, ut supponitur; hæc ergo similitudo solum probat discedentem è territorio, non teneti audire Sacrum die præcedenti non festiva, si prævideat se impotentem fore ad illud audiendum die sequenti festiva.

Dixi. si possit: tum quia evidens est neminem ad impossibile teneri; tum quia hujusmodi lex cum gravi incommodo non obligat, de quo infra. Interim notandum est, aliam esse conditionem incolæ loci ubi festus celebratur, aliam viatoris qui hunc in locum advenit. Prior longè gravius tenetur, & in eum cadunt quæ mox diximus; posterior verò si v. g. proficisci quotidie solet hora quinta aut sexta, non tenetur morem trahere longiorem v. g. ad horam usque nonam, licet prævideat se in loco ad quem pergit, non auditurum esse Missam. Discrimen inter utrumque sumitur ex communi hominum estimatione, secundum quam ad plus tenetur incola quàm viator, quia incola territorii sui legibus permanenter adstringitur, viator verò non nisi transitoriè. Et verò viator non tenetur ad permanendum in loco illo, sed solum supposita præsentia ad implendam legem quæ tunc impleri potest: unde, quod ait P. Antoine tom. 1. c. 4. in fine, viatorem, si sufficienti tempore moretur in loco ubi festus servatur, aut si in eo loco pernoctaverit, aut usque ad meridiem in eodem loco iter acturus sit, sacro interesse debere, falsum videtur pro secunda parte: nam pernoctasse in loco unde itineris tui ratio bona fide ordinata, te aliquot antequam Missa celebretur, horis avocat, non videtur sufficere ut Sacro interesse tenearis; atque ita sentit Habert, Casuista non laxior. Oppositum insinuat Pontas v. Fêtes cas. 1. sed nullam affert rationem. Et si autem fateamur peregrinum non teneri siue ad audiendam Missam, siue ad exequenda alia hujus generis præcepta affirmativa, quæ

iter

iter ejus nimium retardarent; non negamus tamen eum teneri præceptis negativis quibus aliqui actus prohibentur, ut elus carniū, opus servile, & similia. Nempe verò eadem ratio non urget in hisce casibus; hæc enim præcepta in transitu servari possunt, nec ullam injiciunt moram. Ita idem habent.

Dixi 2. si prævideat se alibi non auditurum. Verè enim, quidquid dixerint nonnulli, præcepto Missæ audiendæ satisfecit, qui eam audit etiam in loco ubi festum non agitur. Ratio est, quia ponit actum quem præcepit Ecclesia. Quod autem dicunt contrariæ opinionis patroni, legislatoris præceptum non minùs afixum esse loco quàm dici, plenè falsum est; alioqui qui unicæ quæ in Parochiâ festum agente celebrata est Missæ interesse non potuit, non teneretur ad eam audiendam in vicinâ Parochiâ quæ à festo vacat, quod penitus absurdum est.

At inquiunt, Parochus S. Mederici nullam habet jurisdictionem in Parochiam S. Severini. ita prorsus: sed quid inde? Ergo non potest præcipere Parochus S. Severini ut celebret Missam cui interesse possim, en tota conclusio quam sponte admittimus: verùm an non idem parochianis suis præcipere potest, ut secundum antiquam loci consuetudinem, Missæ intersint, ubicumque interesse poterunt? En quod erat probandum, & quod probari non potest, cum repugnet quotidianæ timoratorum praxi, qui, nemine Pastorum reclamante censent se præcepto Ecclesiæ satisfecisse, etiam si Missæ interfuerint in loco profesto. Eadem de causâ qui Sacrum audivit apud se ubi festum non erat, non teneretur ad aliud audiendum, dum ad aliam accedit Parochiam ubi festum Patroui celebratur.

Quod spectat ad secundam quæstionis partem, de homine qui è proprio territorio ubi est jejunium, paulò post transmigrare debet in aliud ubi licita est carniū comestio, tutior & sanior opinio docere non modo non posse vesci carniibus, ut pauci quidam contenderunt, sed nequidem jentare, nisi aliunde excusetur ob longitudinem vel molestiam futuri itineris. Ratio est, quia quilibet teneretur legibus territorii quamdiu in eo est: unde sicut immunis es à jejunii lege, etsi ab uno & minùs quadrante ingressus sis in territorium ubi non jejunatur; ita & eadem non manducandi lege tenere, etsi uno post quadrante discessurus sis è territorio ubi viget jejunii lex.

At, inquiunt Diana, Villabobos & alii quidam, qui jejunii lege teneretur, non nisi unicam refectio- nem sumere potest; sed qui perventurus est in territorium ubi non jejunatur, pluries in die refici potest; potest enim prandere etiam in loco jejunii ubi prandent qui jejunant; poterit etiam cœnare, & manducare carnes in loco ad quem deveniet, & ubi supponimus non jejunari.

R. verum quidem esse eum qui è territorio suo transit in aliud ubi non jejunatur, posse sub medium diei prandere, eo modo quo loci incolæ, & sub noctem cœnare: at non ideo in loco unde proficiscitur jentare potest, quia jejunium hoc, etsi pro omni loco absolè institutum non sit, & ideo non omni in loco obliget, saltem institutum est pro toto territorii loco, unde in hoc loco non nisi unica refectio sub meridiem sumi potest; adeoque ante illud tempus non licet manducare, nisi ex rationabili causâ.

R. 2. peregrinos, advenas, & vagos teneri legibus locorum per quæ transeunt.

Prob. 1. quia qui sentit commodum, debet &

onus sentire: atqui peregrini &c. sentiunt commodum, quatenus à patriis legibus immunes sunt; ergo & onus sentire debent, obsequendo legibus locorum in quibus actu degunt.

Prob. 2. ex August. qui in citatâ ad Januarium Epist. 54. ubi de consuetudinibus quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est quòd alii jejunant sabbato, alii non, sic mentem aperit suam: *Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quam fortè devenerit.* Neque id meri instar consilii habendum est; verum enim important præceptum alia hæc S. Doctoris verba Lib. 3. Confess. cap. 8. *Qua contra mores seu usus hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nullâ civis aut peregrini libidine violetur: turpis enim omnis pars est suo universo non congruens: ubi violatio legum territorii alieni, ad flagitium, libidinem, & turpitudinem revocatur.*

Dist. 9. c. 6.
Qua contra.

Prob. 3. Ut peregrini & vagi subjaceant legibus locorum in quibus actu degunt, satis est ut legislator sufficientem in eos jurisdictionem habeat: atqui hanc habet. Si enim non habeat, vel quia non vult, vel quia non potest: atqui vult & potest. 1. vult: vult enim sapiens legislator, qualis præsumi debet etiam in dubio, quisquis fert leges; vult, inquam, id quod plurimum conducit ad pacem, ordinem, & commune territorii sui bonum: atqui quòd locorum leges serventur ab iis, qui moram earundem observationi portionem his in locis faciunt, non parum conducit ad pacem & ordinem territorii. Quantæ enim forent in territorio turbæ, si advenæ frumentum contra Principis voluntatem è territorio exportare possent, aut huc advectum carius vendere, quàm lex permittat; aut in hoc loco diutius commorari quàm legibus sancitum sit? Hæc autem incommoda quæ Theologos impulere ad docendum peregrinos teneri locorum legibus quæ ad contractus spectent, in aliis etiam materiis contingere possunt, ut si peregrini laborant, aut epulantur, cum incolæ precibus vacant aut jejunio. 2. potest: ideo enim non posset, quia brevis per locum transitus non sufficit, ut quis alterius subditus fiat: atqui hoc falsum est. Nam ad subjectionem transitoriam sufficit transitoria præsentia, sicut ad transeuntem à patriis legibus exemptionem sufficit brevis & transiens absentia; ergo quod dicunt aliqui neminem alteri fieri subditum, nisi ratione originis, domicilii, aut delicti, verum quidem est, si de subjectione permanenti intelligatur, non autem si intelligatur de subjectione transitoria.

Prob. 4. Specialiter de vagis, qui si locorum per quæ transeunt, legibus immunes sint, quasi exleges erant, nullumque habebunt superiorem saltem particularem; quod absurdum est, & in Ecclesiâ quæ singulis Christi ovibus generaliter & specialiter invigilat, locum habere nequit.

Obj. 1. S. Aug. Epist. 54. mox citatâ, docet ea quæ per loca terrarum variantur, liberas habere observationes: sed quæ liberas habent observationes, possunt omitti à peregrinis.

R. dist. Docet ea liberas habere observationes, id est liberè instituta fuisse, neque necessariò omnibus in locis esse observanda, C. id est pronu admitti posse vel omitti iis in locis ubi semel sufficienti auctoritate instituta sunt, N. Eo loci distinguit S. Doctor duplex observationum genus: aliæ ab Apostolis ipsis, aut à totâ Ec-

Gloss. in
cap. 11.
dist. 12.

eclesiâ instituta sunt, & hæ etiam ab initio ab omnibus populis servari debent; aliæ ab ipsis aliquando privatis instituta sunt, ut quod quidam *jejunant sabbato*, & hæ initio quidem non admitti poterant, sed ubi semel in legem evaserunt, jam ab omnibus non incolis solum, sed & forensibus servari debent: nam S. Doctor non magis de advenis loquitur quam de incolis; unde Glossa quæ hujusmodi observationes advenis liberas fecit, loci hujus sensum assecuta non fuit, & ideo rejicienda est.

Obj. 2. Qui in hoc territorio puniri non possunt, hujus territorii legibus non subjacent: atqui peregrinus in territorio ubi peregrinus est puniri non potest.

R. neg. min. cujus falsitas patet 1. ex Jure canonico. *Ibi causa agatur*, ait Hadrianus, ubi *crimen admittitur*. 2. ex Jure civili, sic enim habetur art. 19. *Edicti à Carolo IX. dati an. 1563. Si le delinquant est pris au lieu du delit, son procès sera fait & jugé en la jurisdiction où le delit aura été commis, sans que le Juge soit tenu de le renvoyer en une autre jurisdiction dont l'accusé ou le prisonnier se prétendra domicile.* Hinc inferes cum Pontas v. *Official* cal. 3. Presbyterum Parisiensem qui Aurelia transiens, ibidem peccat, illic ab Ordinum executione suspendi posse; & id expressè docet S. Thomas 2. 2. q. 67. a. 2. ad 3. de Religio- so etiam exempto, quem ab Episcopo cujus in Diocesi delinquit, corripere posse ostendit, *nisi forte delinquat in re aliquâ exemptâ, puta in administratione bonorum alicujus Monasterii exempti.*

Obj. 3. Si peregrini locorum per quæ transeunt legibus subjacerent, 1. Sacerdotes Græci per Occidentem transeuntes, deberent consecrare in pane azymo, ut Latini; & Latini qui per Græcam transeunt, uti deberent pane fermentato. 2. Clerici iis in locis ubi versantur, independentes à proprio Episcopo Ordines suspicere possent: atqui utrumque falsum est.

R. neg. maj. Ratio est, quia ad servandam in *Vid. Tract. de Eucha.* Ecclesia Orientali & Occidentali pacem, sancitum est à Patribus Florentinis, ut unusquisque ubicumque degeret Ecclesiæ suæ ritum sequi posset: unde etiam Romæ fermentato pane utuntur ii Græci qui in hac urbe domicilium suum fixerunt. Imò Græcus qui celebrat in Ecclesia apud Latinos sita, sed ad Græcos pertinente, non potest licite consecrare in azymis; sicut nec Latinus, si apud Græcos celebret in Ecclesia quæ Latinorum sit non potest fermentato uti; quia libertas azymum aut fermentatum adhibendi non concessa est, nisi peregrinis; & iis quidem qui Ecclesiam ritui suo appropriatam non habent.

Quod ad Ordinationes spectat, jampridem constitutum est, ut nullus sine proprii Episcopi consensu ab alio Episcopo ordinari possit. Hæ porro exceptiones regulam confirmant, & ostendunt in aliis casibus peregrinos locorum per quæ transeunt, legibus obligari.

Obj. 4. Episcopus peregrinorum vota relaxare non potest; ergo neque illos legibus suis adstringere.

R. 1. antecedens à quibusdam negari, nec sine causâ: si enim Episcopus per se, vel per delegatos suos peregrinorum confessiones excipere possit, quidni & vota eorum, si quæ dispensatione indigent, relaxare?

R. 2. neg. conseq. Disparitas est quod vororum relaxatio nihil in territorium confert boni; at verò quod leges loci ab omnibus serventur, multum conducit ad pacificum territorii regimen.

Præter casus supra discussos, quidam hæc proponi solent. quæritur itaque 1. an qui totâ die versatus est in Diocesi ubi non jejunatur, & sub noctem accedit in aliam ubi jejunium viget, possit cenare.

R. negat. & dico eum solâ canulâ, seu, ut ajunt, collatione quæ sumitur diebus jejunii contentum esse debere. Ratio est, quia fit subditus legi loci, eamque saltem ex parte potest implere. Hinc à contrario colliges eum qui è loco jejunii sub noctem accedit in locum ubi carnibus vesci licitum est, posse ibidem carnes manducare.

Quæritur 2. an qui peracto Parisiis jejunio quadragesimali accedit Londinum, ubi ob veterem quem sequuntur styllum nondum absoluta est quadragesima, teneatur cum incolis loci jejunare.

R. affirmativè, tum ob rationem mox allatam, tum quia qui potest sentire commodum, debet & onus sentire: porro fieri potest ut homo ille qui ultra tempus lege præscriptum, quadragesimam continuat; anno sequenti minùs jejunet quam lege constitutum sit, puta si Londino ubi necdum jejunium incepit, advenit in Galliam ubi jam à diebus quindecim jejunatur. Hinc colligo eum qui Parisiis jejunavit in vigiliâ S. Matthæi quæ die suâ contigit, adhuc teneri ad jejunandum sabbato in Diocesi Carnotensi, in quâ festum hujus Apostoli in Dominicam proximè sequentem transfertur: eâ tamen lege ut si anno sequenti Carnuti vivat, cum Parisiis jejunatur, & postea Parisios adveniat, ab omni jejunio immunis sit, Ita P. Henno, & P. paulus, à Lugduno, alique qui plùs æquo rigidi non sunt.

Quod addit P. Henno Petrum in cujus territorio hodie jejunatur, posse tamen si extra illud ad prandium carniū invitatur, illud acceptare, modò etiam acceptaturus fuisset, si jejunii lex non viguisset in ipsius territorio; nec tutum satis, nec satis certum videtur: sola enim necessitas, non autem voluptas mera, jejunii lege dispensare potest; neque æquum videtur, ut cum hinc Ecclesia ad jejunium invitat, inde verò amici ad epulas, istorum voci non sine aliqua illius offensione obediantur; ita Sylvius.

SECTIO IV.

De conditionibus ad legem humanam requisitis.

Suppono 1. conditiones quas ad legem in genere necessarias esse diximus, ad legem humanam requiri, quia quod essentialiter competit generi, & in specie locum habere debet. Sup. p. 13.

Suppono 2. legislatoris intentionem ita esse animam legis, ut quantumcumque sive verbis, sive signis aliquid proponat faciendum, lex adhuc futura non sit, nisi ad hoc vel illud obligare velit: lex enim est necessariò actus quo legislator vulaliquid à subditis suis fieri; is verò actus si ne verâ intentione subditos ad aliquid obligandi concipi non potest. Unde L. 5. Cod. *De legibus*, dicitur: *Non est dubium in legem committere eum qui verba legis amplexus contra legislatoris nititur voluntatem.* Hinc licet communiter legislatoris mens ex verbis legis interpretanda sit, si tamen comperta foret legislatoris intentio, & plùs aliquid aut minus eâ contineretur quam verbis, tunc verba per intentionem interpretanda forent.

Suppono 3. verba legis debere esse præceptiva: alias non erit lex, sed consilium: hinc verba hæc,

hæc, *Hortamur, monemus*, non sufficiunt ad legem; bene verò hæc, *Precipio, jubeo, mando*; hæcitem: *Volumus, decernimus, intendimus*; isthæc quoque, *Obligenter omnes, teneantur, debent, oportet, necesse est*. Ita vulgò Theologi contra aliquos, qui voces, *debeo, & oportet*, ad debitum honestatis, & aliquid imperio minus restringunt. Hæ voces, *prohibeo, veto, interdico, nemini liceat, nemo possit, caveant omnes, abstineant* &c. ad legem negativam sufficiunt; si tamen quædam ex iis usurpentur in regulis quæ nullatenus obligant, non tam legem quam exhortationem continent.

Supp. 15.

Suppono 4. ex iis quæ supra dicta sunt, legem non prius obligare quam promulgata fuerit: quæ autem in promulgatione forma necessaria sit, pendet ex locorum usu. Jure Romano Constitutiones imperatoris in unaquaque Provinciâ promulgari debent, neque ante obligant quam duo menses effluxerint: Regum Francorum Statuta quæ dicuntur *Constitutiones*, gallicè *Ordonnances*, cum à Rege ad Magistratum privatorumve preces & rationes conceduntur; *Edicta*, cum proprio Principis motu efferantur; *Declarationes*, cum leges jam ante conditas restringunt, amplificant, aut quomodolibet interpretantur; hæc, inquam, omnia non ante obligant quam in supremis Curiis verificata fuerint, ait Ferriere.

Introduc-
t à la pratiq-
u Ordon-
nances,

Duo supersunt inquirenda. 1. an ipsæ Pontificiæ leges non prius in singulis mundi partibus obligent, quam ibidem promulgatæ fuerint. 2. an, & quæ lex Romana indigeat acceptari.

Suar. l. 4.
6. 15.

Circa primum duplex est Theologorum opinio. Alii præcipuè verò Itali, ad hoc ut lex Pontificia obliget satis esse putant si in Curia Romanâ evulgetur, & affigatur in acie Campi Floræ, valvis Basilicæ S. Petri, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis. Fatentur tamen iidem cum Cajetano, Suarez & aliis, eos qui Pontificiam legem, ob Pastorum incuriam ignorant, non peccare formaliter si contra fecerint. Alii verò, iique omnes ferè Galli, Germani, & Hispani qui questionem istam attigerant, necessariam esse per singulas Provincias legis ecclesiasticæ publicationem contendunt, ait Illustr. de Marca Lib. 2. de Concordiâ Sacerd. & Imperii cap. 15.

Dico: Leges Pontificiæ non ante obligant quam singulis in Provinciis promulgatæ fuerint.

Ab. 15.

Prob. 1. Pontifices in legibus condendis eam sequi debent formam quam ab initio secuta est Ecclesia, & quam semper in usu fuisse docet constans & perpetua ejusdem Ecclesiæ praxis: atqui ab initio & temporum decursu, leges suas non in eo solum loco ubi conditæ sunt, sed aliis in locis ubi servandæ erant, Ecclesia promulgari curavit. Nam 1. statim ut Apostoli in Concilio Jerosolymitano sanxerunt Gentiles ad Christum convertos Mosaica lege non obstringi, decretum hoc per Judam & Silam viros primos in fratribus miserunt ad eos qui erant Antiochia, & Syria & Ciliciæ. 2. Zephirinus Papa edictum quo meritis poenitentia functis Ecclesiæ pacem reddi volebat, ad omnes Orbis Christiani partes emisit, & ubique publicari curavit, ut aperte colligitur ex Tertulliano Lib. de pudicit. c. 1. 3. Synodus Arelatensis, quæ an. 314. ex omnibus ferè Occidentis Provinciis collecta est, post damnatos Donatistas, viginti duos canones constituit: at iis non ante Clerum aut plebem teneri credidit, quam promulgati fuissent; & hujus publicationis curam Sylvestro summo Pontifici commisit: *Placuit etiam*, inquiunt Patres, *à te*

qui majores Dioceses tenes, per te potissimum omnibus insinuare. 4. idem expressè docet agendi ratio quam servaverunt Patres Ephesini, ut Episcopos, Presbyteros, Diaconos & universum populum certiores facerent de iis quæ adversus Cœlestii, Pelagiique hæresim constituta erant: ea enim ubique promulgari voluerunt, quoniam oportebat absentes à S. Synodo, morantesque in urbibus & Provinciis hæc non ignorare. Alia mirro exempla quæ apud eundem Illustr. de Marca prolixè referuntur; sed nefas fuerit expressa duo hac de re Conciliorum generalium statuta prætermittere. Primum est Concilii Lateran. IV. sub Innoc. III. ubi Patres sic loquuntur contra Medicos, qui infirmos non monent ut quam primum in morbo ad spirituales animarum medicos recurrant: *Si quis autem Medicorum, hujus nostræ Constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tandem ab Ecclesia ingressu arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter*. Secundum est Concilii Trid. Sess. 24. de reform. matrim. c. 1. in fine, quo matrimonia clandestina irritantur, *Ordinariis omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum Diocesium Parochialibus Ecclesiis; atque ibidem decernitur ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post 30. dies habeat, ut incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos*.

Prob. 2. Ea ad ecclesiasticæ legis valorem necessaria est conditio, cujus defectu multæ sunt Ecclesiæ leges quæ certis in locis non vigent: atqui defectu promulgationis multæ sunt leges quæ in Galliâ, Germaniâ, aliisque ditionibus non vigent. Sic celebris Bulla *In Cœna Domini*, & multæ Tridentini Concilii constitutiones, quæ ad disciplinam pertinent, nihil in Galliâ roboris habent, quia nunquam ibi publicatæ sunt: sic matrimonia clandestina, etiam post Synodum Tridentinam, valent iis in locis in quibus nunquam promulgata sunt ejusdem Synodi decreta.

Prob. 3. Leges civiles pro iis sanctitæ ditionibus quæ ex pluribus Provinciis constant, non ante obligant quam in hisce Provinciis promulgatæ fuerint, ut docent Jurisconsulti ex Novella 66. Imperatoris Justiniani: adeo autem promulgari debent, vel quia in subditorum notitiam venire non possent, vel quia si eas à subditis cognosci contingeret, arbitrari possent Principis mentem non fuisse ut omnes Imperii sui Provincias obligaret: atque hæ rationes evidenter adstrunt necessum esse ut Ecclesiæ leges promulgentur; imò magis concludunt pro ecclesiastica quam pro civili lege, quia cum Ecclesia latius pateat quam mundi Regina sigillatim sumpta, fieri potest, ut quæ uni populo conveniunt, non conveniant cæteris, adeoque pro iis solum conditæ esse credantur, quibus intigmata sunt.

Confirm. Regimen ecclesiasticum civili suavius esse debet, minusque dominationem sapere, juxta id Christi. *Jugum meum suave est*; & rursus *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: atqui contrarium contingeret si legem statim ac Romæ promulgata est, in Galliâ, Hispaniâ, extremisque Christianarum Gentium partibus ratam statim, fixam & præpromulgatam censeretur oportere, cum plus viderentur Principes mundani subditos suos inquietari & turbari, quam id timerent Ecclesiæ Principes: ergo.

Obj. 1. Decretum Gratiani, Decretales Gregorii IX. & aliæ quæ Jus novum canonicum consti-

Mantua
lib. 2.

tuunt, vim legis habent in Galliâ, nec tamen ibi promulgatae sunt; ergo.

R. eas solum è Decretalibus vim legis habere apud nos, quæ vel promulgatae sunt, vel longo usu & iudiciorum consuetudine probatae: unde alias è Decretalibus sequuntur Galli, alias rejiciunt, sed eas quidem quæ Regis potestati, Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus, & consuetudinibus in Regno constanter observatis adversantur. De auctoritate Juris Pontificii pauca quædam dicemus Art. 3. hujus Capituli: hic obiter notandum, auctoritatem hanc colligi non posse ex eo quod Jus canonicum in variis Galliæ Scholis prælegatur, & frequenter apud summa Curiarum Tribunalia laudetur à Causidicis. *Non putet aliquis, aiebat Philippus Pulcher, in Epistola qua Academiae Aurelianensi nonnulla privilegia concessit, nos recipere, vel progenitores nostros recepisse consuetudines quaslibet sive leges, eo quod in diversis locis & Studiis Regni nostri per Scholasticos legi sinuntur; multa namque eruditioni & doctrina proficiunt, licet recepta non fuerint.*

Obj. 2. Papa est supremus Ecclesiæ Rector; adeoque leges quæ per orbem totum obligent condere potest: sed si leges ejus promulgatione indigeant, jam inanis erit hæc potestas.

R. magnam dubio procul esse R. Pontificis auctoritatem, sed prudentiæ, discretionis & justitiæ regulis temperatam: unde nec intendere potest ut Regna quæ probatas habent consuetudines, ab iis discedant, nec exigere ut leges etiam præ iis in locis promulgentur ubi confusionem & turbas parerent, nedum malo mederentur.

Obj. 3. Romæ dijudicantur lites variarum mundi regionum, juxta leges quæ extra Romam promulgatae non sunt; ergo pro certo habent Romani promulgationem Romæ factam sufficere.

R. neg. ant. Nam 1. etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandestina quæ iis in locis contracta sunt, ubi lex ea irritans necdum publicata fuit. 2. plura negotia Romæ non judicantur, sed committuntur in Provinciis secundum praxim quæ hisce in Regnis viget. Adde quod sicuti non sequimur in Galliâ leges etiam Romæ promulgatas, quia eas apud nos vigere credimus defectu promulgationis: sic fieri potest vel ut Romani qui promulgationem hanc necessariam non esse putant, judicent secundum leges non nisi Romæ promulgatas; vel pro ea qua pollent æquitate & sapientia, existiment leges illas extra Italiam fuisse promulgatas.

Obj. 4. Si ad vigorem legum ecclesiasticarum necesse sit eas promulgari, Canones fidei qui in Conciliis determinati sunt, poterunt ab iis non admitti apud quos nondum promulgati fuerint; pariter ii qui à R. Pontifice Sanctorum fastis adscripti sunt, poterunt pro Sanctis non haberi donec eorum canonisatio publicata fuerit: atqui utrumque falsum est; alioqui non eadem esset ubique fides, non eadem de Sanctis existimatio, quod repugnat.

R. neg. maj. Ratio est, quia quod semel ad fidem pertinere declaratum est, ubiq; bonum est, ubiq; necessario tenendum ut verbum Dei, unde ei adhærendum est statim ac certo cognoscitur, sive promulgationis viâ, seu aliâ quâcunque ratione cognoscatur. Idem proportione servatâ de iis dicendum qui inter Sanctos referuntur: verum alia est legum ad disciplinam spectantium conditio; earum enim non eodem modo locis omnibus conveniunt, nec necessario pro locis omnibus feruntur; ergo tamdiu incertum est, an pro hac vel illâ

Provincia ferantur, donec ibi cum ordinariis solemnitatibus promulgatae sint.

Obj. 5. Nicolaus I. Photii, qui se Canonibus Sardicensibus non obligari contendebat, excusationem respuit inde petitam quod Canones illos ignoraret; ergo censuit legem necdum promulgatam obligare.

R. neg. ant. Imò pro nobis stat Nicolaus; non enim docet Photium Canonibus etiam sibi ignotis obstrictum fuisse, sed negat Canones Sardicensis Concilii eidem fuisse ignotos: non fuisse autem ignotos inde probat, quod in eo continerentur Canonum Codice quo Græci quodridie uterentur. Vide Epistolam ipsam Nicolai, non lacerum ejus fragmentum quod exhibet Gratianus.

Inst. C. 1. De post. Pralat. statuit Innocentius III. excommunicatos esse vitandos per omnes Provincias, etsi excommunicationis sententia in unâ tantum Diocesi fuerit promulgata; ergo.

Tria reponit Illust. D. de Marca. 1. Jure antiquo non ante necessum fuisse ut abstentus seu excommunicatus vitaretur, quam de latâ in eum sententia certiores facti essent Episcopi per litteras illius qui sententiam tulerat: quin & is erat usus tempore Ivonis Carnot. ut ab uno Episcopo quemlibet pro injuriis Ecclesiasticis excommunicatum, vicini quoque Episcopi excommunicarent. Obiit an. 1115. 2. legem hanc quæ jure novo constituta est, ad summum esse quasi exceptionem quâ regula generalis confirmatur; & quæ ideo trahenda non est ad consequentiam. 3. demum Innocentii verba, si rectè capiantur, nostras partes tueri: ait enim necessarium non esse cum constitutio solemniter editur aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum aut litteras inculcari: id porro fatemur, & dicimus satis esse si lex in provinciis variis juxta locorum consuetudinem publicetur, unde alibi promulgationem ab avulgarione distinximus.

Sup. p. 16. Quod spectat ad secundum, an lex ut obliget, debeat acceptari.

Not. 1. quæstionem de lege purè humanâ moveri: lex enim; sive naturalis sive divina, non indiget acceptatione, quia neutra talis est, ut vel acceptari possit vel repudiari.

Not. 2. certum est apud omnes sufficere si lex à saniori parte acceptaretur; alioqui vix ulla foret lex valida, cum nunquam desit flagitiosi & contumaces, qui omnem quantum in se est disciplinam abjiciunt: sed quæritur, an hæc acceptatio necessaria sit. Quod ut magis pateat.

Not. 3. Multiplex est status: Monarchicus, in quo unus imperat, ut apud Francos; Aristocraticus, in quo soli Optimates dant jussa, ut apud Venetos; Democraticus, in quo rerum summa penes populum est; Monarchico-Aristocraticus, in quo Princeps una cum Primatibus præest. Certum est in iis locis in quibus ligata est Superioris potestas, & à quorundam v. g. Primatum consortio pender, non valere leges quæ ab uno ferrentur inconsultis aliis. De his quæ ad nos non pertinent non loquimur; sed quærimus, an qui vel populis imperat, ut Monarcha; vel communitatem habet sibi immediatè subditam, ut Episcopus; possit ferre leges, quæ sine consensu sanioris partis communicatis obligent.

Not. 4. quadruplex est eâ de re opinio. Alii nullam legem, sive civilis sit, sive ecclesiastica, obligare volunt, nisi acceptetur; alii utramque independenter ab acceptatione obligare putant. Alii legem ecclesiasticam acceptari debere docent, non civilem; alii ecclesiasticam independenter ab acceptatione

ratione obligare contendunt, non civilem. Quid sentiam paucis indicabo. Itaque.

Dico: Lex humana non indicet populorum acceptatione.

Prob. 1. Ea lex non pendet ab acceptatione, quæ ad sui acceptationem obligat: atqui lex humana... Lex enim hæc essentialiter est præceptum: atqui nisi ad sui acceptationem obligaret, jam non esset præceptum, sed consilium quoddam, aut mera boni propositio.

Prob. 2. Si lex indigeret acceptari jam potestas legislativa plùs esset penes subditos quàm penes Principem: is enim tribueret quidem materiam legis, eo ferè modo quo Conciliarii Regii suggerunt quæ ad statûs regimen expedire judicant; subditi verò approbatione suâ tribuerent legi vim obligandi, in quâ consistit ejus essentia; unde qui nunc legibus jamdiù factis obediunt, dicere possent se non ideo parere legi quia eam tulit Princeps, sed quia hæc à majorib. suis acceptata fuit.

Prob. 3. ex censura hujus propositionis quam notarunt Alexander VII. & Clerus Gallicanus an. 1700. *Populus non peccat etiam si absque ullâ causâ non recipiat legem à principe promulgatam*. . . Præverat Facultas Parisiensis cum hanc Lutheri propositionem, ut seditiosam ac in fide & moribus erroneam damnavit an. 1521. *Neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus unius syllabæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu.*

Vid. A. E. ibic. amor c. 6.

Obj. 1. ex Can. 6. dist. 4. *Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur, cum moribus utentium approbantur*; ergo.

R. neg. conseq. Nam leges per usum firmantur non quia ex ulu habent ut obligare incipiant, cum ipsâ suâ promulgatione institutæ sint, ut ibidem dicitur, adeoque jam veræ sint leges obligatoriæ; sed quia per usum eximuntur à periculo abrogationis: leges enim quæ non servantur, vel in desuetudinem abeunt ex se ipsis, vel à Principe ob nimiam populi resistantiam relaxantur.

Obj. 2. Si lex non pendet ab acceptatione, poterit esse vera lex cui toto communitas repugnat: atqui falsum consequens. Lex enim essentialiter est ad bonum commune: atqui lex cui repugnaret tota communitas, non esset ad bonum commune, sed potius ad tumultum, rebellionem &c.

R. ad 1. & 2. neg. min. Fieri enim aliquando potest, ut populus magna ex parte repugnet legi quæ ad bonum commune ordinetur: sic Israëlitarum plerumque contra Dei leges, ut quæ sibi duriores esse viderentur, obmurmurabant; ergo lex quæ contradictionem magnam experietur, non desinet esse vera lex. Supponimus enim eam ferri de rebus quæ ad bonum Reipublicæ conducunt; ideoque poterit Princeps ejus transgressores pœnis coercere intuitu utilitatis quæ ex eadem lege sequetur, victâ populi contumaciâ; & hæc quidem contumacia, cum ex parte populi rebellis se teneat, non legis sed populi ipsius vitium est.

Si tamen prævideret Princeps legem suam, habitâ ingeniorum ratione, plùs allaturam mali quàm commodi, satiùs, imò, ut docet Mæratius, ali-
 12. quando necessarium foret executionem ejus non
 5. urgere, & Deum ipsum imitari qui quædam Judæis permisit, v. g. libellam repudiij, primæ-
 5. væ institutioni minùs consentanea, tunc autem lex invalida fieret non defectu acceptationis populi, sed voluntate Principis qui pacis amore, eidem legi derogaret.

Marat. disp. 12. sect. 5.

Obj. 3. Qui potestatem non nisi à populo habent, populum cogere non possunt: atqui legislatores humani suam accipere potestatem à populis, qui initio rerum quasdam familias ad regimen publicæ rei liberè vocaverunt.

R. 1. neg. ant. Nam ut omittam Judæorum Reges, qui à Deo ipso constituti erant, & Ecclesiæ Principes à quibus Christus dedit quosdam quidem Apostolos... alios autem Pastores & Doctores, certum est electionem eorum qui rebus politicis præficiuntur, non tam oriri ab arbitrariâ populorum voluntate, quàm ab ipsa lege naturali, quæ aliquem qui cæteris præsit institui jubet, juxta id S. Thomas, *Homo naturaliter est animal sociale: socialis autem vita multorum esse non posset nisi aliquis præsideret, qui ad bonum commune intenderet*; ergo populi ex Dei ipsius ordinatione præficiunt sibi Principes qui proinde suam à Deo ipso potestatem recipere censendi sunt, juxta id Rom. 13. *Non est potestas nisi à Deo*. Ita Habert.

Ephe. 4.

R. 2. dato antec. neg. conseq. Cum enim populus potestatem legislativam in unum aliquem transtulit, in eum etiam transferre debuit id omne quod ad perfectam gubernationem necessarium est: atqui ad hanc gubernationem necessaria est potestas multitudinis per leges cogendæ ad id quod commune bonum promovere potest. Ecquid enim regi posset multitudo, si quod displiceret sibi, pro nutu rejicere queat? Certè in hac hypothefi non regeretur, sed regeret.

Præterea, ut benè notat Habert, qui sponte se alterius obsequio addixit, ex eo contractu legibus ejus obsequi tenetur: pariter qui sponte militiæ nomen dedit, is, irruente etiam periculo, stationem deferere suam non potest; ergo qui voluntariè sibi Principem elegit, eidem obsequi tenetur.

Inst. Populus non se submisit Principi ut ab eo per fas & nefas, sed ut juste regeretur; ergo ex jure naturali habet populus ut videre possit an Princeps justè regat; ac proinde facultatem habet examinandi leges Principis, utpote ab auctoritate fallibili protectas. unde sic in forma. Illa lex pendet ab acceptatione populi, de qua populus ex jure naturali judicat: atqui populus à jure naturali habet ut de lege Principis judicet. De ea enim lege judicat populus quam examinare potest, ut videat an rectè rationi congruat nec ne: atqui populus leges Principis examinare potest &c.

R. ad 1. dist. maj. de qua populus judicat, id est quam pro libito approbat aut repudiat, C. id est quam comparat duntaxat cum recta ratione, vel bono publico, N. Hæc enim comparatio non impedit quominus lex per se obliget, sed tantum efficit, ne id quod injustum foret, loco legis subrepat.

Confirm. 1. Certum est apud omnes legem Christi non pendere à Gentilium acceptatione: atqui Gentilis qui de amplectenda fide cogitat, legem Christi cum recta ratione comparare potest: ut videat an ei quadret, & saltem confusè cognoscat legem hanc nihil habere quod lumini naturali adversetur? dicat enim ratio etiam Gentilibus non omni spiritui credendum esse. Equidem Dei loquentis auctoritas, ne à Gentilibus quidem in dubium vocari potest: at explorare possunt an hæc vel illa auctoritas sit auctoritas Dei; non enim cæcum est, sed rationabile obsequium quod ab ipsis exigitur. Sic Pontificium Bullas accipiunt Ultramontani, qui Papam esse intallibilem putant;

tant : nihil quidem dubitant de Constitutione pontificiâ, sed ea ne Constitutio à Papâ dimanaverit an non, examinant, eandem cum Traditione & Scripturis comparando.

Confirm. 2. Si obligandi vis penderet à liberâ populi acceptione, posset populus legem hanc etiam justè latam, & cognitam ut talem rejicere, quando non est de re per legem Dei aliunde præscriptâ, neque eam rejiciendo peccaret, quia nihil aliud tunc ageret quàm jure suo uteretur : at qui falsum & seditiosum consequens ; tum quia alioqui populus injustè puniretur à Principe, quod nemo dixerit ; tum quia non licet resistere Potestati à Deo ordinatæ, quæ potissimum exerit se per legum positionem ; tum denique, quia ut supra dictum est, jam non Princeps, sed populus foret legislator.

Nec dicas Principem adhuc fore legislatorem, quia populi acceptatio erit mera conditio sine quâ non, sicut & promulgatio juxta multos non est nisi conditio.

Nam veram legis ferendæ potestatem non habet qui eam ferre nequit, nisi dependenter à conditionibus quarum ipse dominus non est : at qui tunc Princeps dominus non esset acceptionis populi, quia eam teneretur liberam relinquere ; unde ruit instantia : promulgatio enim à Principe pendet, ab eo autem non penderet acceptatio.

Posset quoque negari minor, quia multæ sunt Principis leges, etiam in speciem injustæ, de quibus populus judicare nequit : sic Princeps etiam tempore pacis tributa magna urgere potest, vel quia monitus fuerit de tacitis hostium consiliis, vel quia meditatur recuperationem eorum quæ ab hostibus usurpata sunt, quod ne subditi quidem odorari debent, ne hoste rumoribus publicis monito, corruant Principis consilia & apparatus.

Obj. 4. Consuetudo potest legem abrogare : at qui non acceptatio æquivaleret consuetudini ; cum consuetudo quæ legem abrogat nihil aliud sit quàm quædam legis jam obligantis non acceptatio.

R. dist. maj. Consuetudo legitimè præscripta potest legem abrogare, C. consuetudo quævis, N. porro ideo consuetudo legitimè præscripta legem abolet, quia Princeps tunc consentit ut lex sua in consuetudinem abeat : nihil autem mirum est si lex non obliget cum Princeps eam tacitè revocat.

Morâ non facit ; 2. ff. De legib. in eo enim non agitur de legibus à supremo & absoluto principe latis, sed à legislatore qui pendeat à consensu populi legum approbationem sibi reservantis, prout eam sibi reservabat populus Romanus durante Rei publicæ statu, imò & sub Imperatoribus suis ad tertium usque sæculum, ut multi sentiunt.

Ex Conclusionem nostram sequitur peccare eos qui sine legitimâ causâ legi promulgatæ resistunt, quia resistunt legitimæ Potestati. Non peccarent tamen 1. si legis executionem differrent, quia Principi repræsentassent incommoda ex lege secutura. 2. si legislator in observatæ legis conscius, transgressionem quas facillè coercere posset, dissimularet, quia qui tacet, consentire videtur ; atque optimi Principis est relaxare obligationem ex cujus impositione sequitur evidens boni publici detrimentum. 3. si incio etiam Principe lex à majori & saniori parte communitatis non servetur post legitimam præscriptionem, quod expendimus cap. 7. 4. neque lex obligat cum non servatur à majori parte, & ideo nec à minori parte sine gravi incommodo servari potest. Hinc Barbitonfor

diebus etiam Dominicis artem suam exercere potest, si in eo sit loco ubi homines ejusdem professionis & laxioris conscientiæ, clientes ei suos abriperent, non sine gravi familiæ suæ incommodo. Pontas v. Dimanches, cap. 7. Ex quibus apparet sæpius evenire, ut qui legem primi transgrediuntur graviter peccent, immunes verò sint ab omni culpâ qui eam postea negligunt.

SECTIO V.

De effectibus legis humanæ.

PRæcipuus legis effectus est obligatio, de quâ hîc pluribus disputandum : sed prius quædam statuere juvat principia, quæ dicenda sunt, clariùs intelligentur.

Certum est 1. aliquas à Principibus sive laicis, sive Ecclesiasticis ferri posse leges quæ obligent sub peccato : sequitur ex dictis supra pag. 107.

Certum est 2. nullam esse legem quæ non obliget sub pœnâ vel sub culpâ disjunctivè : si enim sub neutro obliget, intelligi nequit quâ tandem ratione obliget, nec tam pro lege habenda erit quàm pro consilio, quod aliquando lex vocatur.

Certum est 3. non omnem legem obligare sub mortali ; quod si de lege divinâ verum est, à fortiori in humanâ verum esse debent.

Certum est 4. legem intrinsecè malam, sive ex parte rei quæ præcipitur, sive ex parte præcipientis, non obligare ; quia in primo casu res quæ præcipitur est per se mala aut contraria bono communi, in secundo autem res etiam bona, ponitur præcipi ab eo qui jurisdictionem non habet : hinc leges tyranni qui alienam ditionem injustè occupant non obligant, nisi toleretur ; si enim toleratur, censetur Respublica licet invita ab eo petere leges quibus gubernetur, ideoque & ipsis se subicere. Quod si lex extrinsecè solum mala sit, putâ quia legislator malum finem sibi proponit in condenda lege quæ de se ad bonum tendit, tunc legem servari necesse est : sic si Prælati ut Principis gratiam aucupetur, preces indicat pro regis exercitibus, haud dubiè obediendum. In dubio de justitia legis, præsumendum est pro legislatore, ideo lex ejus servanda est.

Certum est 5. legem in præsumptione fundatam aliquando obligare, aliquando non : quod ut intelligatur ; distinguenda est cum Suare duplex præsumptio, alia periculi moralis, alia facti. Præsumptio periculi moralis, est ea qua legislator præsumit in tali actu esse aut fuisse, aliquid repugnans substantiæ ejusdem actûs, v. g. dolum, timorem, defectum consensûs aut judicii, quia plerumque ita accidit in tali casu. Præsumptio facti ea est qua præsumitur actus tali modo factus, quo reipsa factus non est.

Lex fundata est præsumptione periculi, obligat & suum habet effectum, etiam si id quod time-ri poterat, non intervenerit in particulari casu. Unde, ait Suares, lex quæ irritat professionem ante annos sexdecim emissam, obligat etiam si puer professus esset doli capax. Pariter lex quæ statuit ut votum à filio impubere factum, possit à patre ejus irritari, vim suam habet etiam in conscientia etsi constet puerum perfectum hâc in ætate judicium habuisse Idem dicendum de lege quæ matrimonia clandestina irritat, ne sponsus relicta uxore clanculum ducta ad alias nuptias convolet. Ratio est 1. quia hujusmodi leges

non tam fundantur in simplici præsumptione periculi, quàm in iudicio certo periculi ut sæpe aut aliquando contingentis; atqui iudicium hoc semper verum est: semper enim verum est matrimonium clandestinum plena esse periculi semper verum est professionem ante tempus factam à puero, quem fortè post aliquot annos status sui pœnitebit, gravibus obnoxiam esse incommodis.

2. ut ex leges verè obligent sufficit ut legislator velit & velle possit eas obligare iis etiam in casibus ubi non intervenit malum quod timetur: atqui legislator hoc vult & velle potest. Nam legislator vult & velle potest id sine quo malum quod timetur: efficaciter removeri nequit: atqui nisi lex generaliter omnes, & in quibuscumque casibus obliget, efficaciter removeri non potest malum quod timetur: nemo enim est eorum præsertim qui aliquid vividè desiderant, qui facillè & falsò sibi non persuadeat periculum quod aliis imminet, sibi non imminere; adeoque multi imò plerique existimarent legem aliis esse latam non sibi, unde paulò post omnia redirent incommoda quæ ad legem hanc ferendam impulerant. Ex his principiis alibi collegimus quid sentiendum de testamentis, donationibus, & aliis huiusmodi contractibus in quorum celebratione omisæ sunt formalitates legibus requisitæ.

Moral.
tom. 1.
pag. 484.
752. 761.
&c.

Verùm si lex fundetur in præsumptione facti, quod reipsa factum non sit, dicendum est eam non obligare. Ratio est, quia tunc tollitur fundamentum legis; neque superior intendit obligare, cum nulla est obligandi ratio. Hinc si aliquis ex falsò allegatis ad restituendum obligatus sit à superiore, non tenetur ad restituendum secluso scandalo. Pariter si Iudex Ecclesiasticus, etiam interposita excommunicatione sponsam quæ matrimonio sui nullitatis conscia est cum viro habitare præcipiat, debet hæc potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale ex cap. 44. De sentent. exsom. His præsuppositis, leorsum tractanda sunt cætera quæ ad hanc materiam pertinent. Sic itaque.

PUNCTUM I.

Unde cognosci possint an legifer sub gravi peccato obliget.

Hac de re sit regula unica: Judicari debet legem obligare sub mortali, cum materia ejus gravis est & graviter præcepta. Ratio est 1. quia in hoc casu nihil deest legi. sive ex parte rei præceptæ, sive ex parte præipientis, qui in materia gravi graviter obligare potest, & potestate sua uti præsumendus est, cum nulla adest contrariis præsumendi ratio. 2. quia lex humana divinam imitari solet; lex autem divina graviter obligat in materia gravi, leviter in levi.

Porro materia censetur gravis 1. non solum quando talis est in se, sed etiam quando etsi de se levis sit, gravis ramen est in ordine ad circumstantias. Hinc Protoparens graviter peccavit comedendo fructum veritum, quia comestio hæc, etsi in se levioris momenti foret, magni tamen ponderis erat in ordine ad hominem & Deum qui creaturæ tantis donis conuolatæ obedientiam experiri, ejusque subjectionis recognitionem, & homagium, ut ajunt, recipere volebat. Hinc graviter prohibitum est Clericis ne tabernam ingrediantur, arma deferant, habitus induant sæculares, quia aliter agendo grande statui Ecclesi-

astico dedecus incurrunt. Hinc demum graviter peccat, & ult mis quandoque suppliciis afficitur, miles qui è castris uno temporis puncto egreditur, quia militarem disciplinam quæ summi est momenti, malo, quod alii statim sequerentur, exemplo labefactat. 2. materia censetur gravis, cum pro tali habetur sive ex communi prudentum iudicio, sive ex consuetudine benè fundata; unde si in hac vel illâ communitate lex quæpiam à viris timoratis & doctis spectetur ut gravem inducens obligationem, judicandum est eam sub mortali obligare.

Jam verò materia censetur graviter præcepta. 1. cum legislator utitur verbis quæ magnum & grave præceptum exprimunt, ut si quid præcipiat sub indignatione omnipotentis Dei, aut Sancti aliquis; sub interminatione divini iudicii, vel maledictionis æternæ; in virtute obedientiæ quæ sibi promissa sit, aut voto vel juramento confirmatâ. 2. cum graves pro transgressione pœnas, sive spirituales, censuras v. g. depositionem &c. infligit, aut comminatur, (nam gravis pœna etiam incurrenda, gravem culpam præsupponit,) sive temporales, ut cum lex fertur sub pœnâ mortis, mutilationis, servitutis, exilii, damnationis ad tritemes, infamiæ, amissionis magnæ summæ; nam tales pœnæ ab æquo Iudice pro levibus culpis de erni non possunt. minueretur quidem culpa si certò constaret hæc pœnas non serio sed ad terrorum legibus adjunctas esse, sed in dubio præsumendum est Iudicem velle pœnam exequi. 3. communia etiam verba quibus uti solent legislatores, ut *injungimus, mandamus, sancimus, ordinamus*, sub mortali obligare possunt, sed materia tunc attendenda est: hæc verò *firmiter, districtè* præcipimus, materiam gravem & serio præceptum indicare solent, nisi ob sit consuetudo & legitima in contrarium interpretatio, quod vix alibi contingit quàm in Religionibus, in quibus id solum sub mortali præcipi solet, quod præcipitur *in vim obedientiæ*, aut *sub pœna gravis censura*.

Quæres an legislator possit rem reipsa levem præcipere sub mortali.

R. negativè. 1. quia talis lex injusta foret, nec proinde vera lex. Lex enim hominis justa non est, nisi prout legi divinæ congruit: atqui tunc non congrueret legi divinæ, cum hæc res leves sub reatu peccati mortalis non prohibeat, ut patet de furto levi, mendacio jocosò. Hinc alibi diximus votum de re levi, v. g. de una salutatione Angelica, sub levi, solum obligare.

Tom.
Moral.
p. 274.

2. Si lex civilis rem levem sub pœnâ capitis prohiberet, non solum injusta, sed & ridicula foret; ergo à fortiori injusta esset ea humana lex, quæ sub æternæ damnationis pœna rem levem imperaret.

At, inquires, potest utique legislator humanus Deo se conformare: atqui Deus esum pomi, rem sanè levissimam, sub peccato mortali prohibuit.

Confirm. Quia leges humanæ sub gravissima tritremi pœna prohibent ne columbæ occidantur.

R. 1. Deum, utpote absolutissimum humanæ voluntatis dominum, plura posse quàm hominem, unde ex ejus potentiâ ad hominis potestatem non valet illatio.

R. 2. esum pomi rem quidem fuisse in se & præcisè circumstantiis levissimam; sed magnam fuisse in ordine ad finem à Deo intentum, prout dictum est.

Idem dicendum de legibus humanis quæ sub gravibus pœnis quædam in speciem levia prohibent:

bent: v. g. ne columbæ occidantur, ne in bello rusticorum olera rapiantur, ne religiosi colloquia cum mulieribus habeant: hæc enim non ita exilia sunt, quin gravem bonis & honori dominorum, militari disciplinæ & sanctis Religionum Institutis injuriam faciant. De columbarum occasionibus vid. tom. 1. Moral. p. 57.

Quæres 2. an tale præceptum saltem obliget sub veniali,

R. id esse probabile; qui enim intendit obligare plus quam potest, vult ad minus obligare quantum potest. Nec dicas præceptum hoc esse injustum: non enim tale est ratione materiæ, quæ honesta esse supponitur, & capax obligationis sub veniali; sed solum ratione excessus pœnæ, quæ idcirco suos ad limites restringi debet, ut utile per inutile non vitiatur.

Quæres 3. an legislator in re gravi possit sub veniali tantum obligare.

R. affirmat. cum Suare L. 3. c. 27. Martinon disp. 29. sect. 5. aliisque pluribus. Prob. 1. quia multæ constitutiones Religiosæ à summis Pontificibus approbatæ, ad peccatum solummodo dō veniale obligant in materia alioqui gravis peccati capaci, qualis est auditio Missæ, plurimum jejuniorum praxis &c. atqui constitutiones illæ sunt veræ leges, ex omnium confesso; easque imitari poruisset Ecclesia, Missæ auditionem festis diebus, saltem quibuldam, & jejunii observantiam sub venialis tantum peccati pœna præcipiendo.

Prob. 2. Lex cujus obligatio tota pendet à legislatoris voluntate, non obligat nisi prout vult legislator; actus enim agentium, non operantur ultra voluntatem eorum: atqui legis humanæ obligatio tota pendet à legislatoris voluntate; alias enim vel vis & gradus hujusce obligationis à jure naturali repeti deberent, quatenus licet, ut ait Vasques, penes superiorem sit leges condere, vel non, iis tamen positis, vis obligandi oritur à jure naturæ; vel repeti deberent ab ipsa materiæ gravitate: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia lex naturalis docet parendum esse superiori quantum præcipit superior: atqui superior non præcipit tunc, nisi secundum eum gradum qui peccatum veniale efficit; ergo nec tunc jus naturale ad mortale obligabit; quia, ut benè notat Suares, jus naturale non operatur, nisi mediante superioris voluntate, eique efficaciam dando, non contra illam. Non secundum, nam materia quantumlibet gravis non obligat, nisi prout est ad finem necessaria; hinc enim materiæ gravitas in se præcisè spectata nihil facit ad obligationem: atqui materia non est necessaria ad finem, nisi secundum eum necessitatis modum quem legislator ipsi imponit; ex se enim non est necessaria, alioqui etiam ante præceptum superioris fuisset amplectenda necessariò, non ex pura convenientia, quod falsum est. Hinc licet materia illa eo sensu gravis sit, quod gravis obligationis sit capax, non tamen eo sensu quod gravis sit ejus habitudo ad finem.

Confirm. Quia legislator materiam illam sub veniali solum proponere potest, quam potest sub consilio solum proponere, vel etiam sub pœnâ; atqui legislator materiam hanc posset aut sub consilio solum, aut sub pœna mera; non autem sub ulla culpa proponere, ergo potest eam solum sub culpa veniali proponere, quæ & timoratas conscientias pungat, & tamen in gravis lapsus discrimen non adducat.

Prob. 3. Tam potest homo non obligare subditos, etiam in gravi materia, nisi sub veniali, quam

possit semetipsum non obligare nisi sub veniali in voto de materia etiam gravi; est enim votum privata lex quæ leges publicas imitatur: atqui ex communiore sententia potest vovens se sub culpa solum levi in materia gravi obligare, uti diximus Tom. 2. pag. 276. Posset etiam, ait Mag. Grandin. p. 139. aliquis à peccato eximere furem, quamvis rem subriperet, quæ ad peccatum mortale sufficeret; ut si pater furti boni sui filius suis prohibens, expressè declararet nolle se eos quidquid furentur, unquam incurrere mortale peccatum: atqui ideo hæc in hypothefi filii non peccarent mortaliter, quia pater iisdem condonaret id quod excederet materiam peccati venialis, sicque furtum intra eum modum prohiberet qui ad peccatum veniale sufficit & requiritur; ergo.

Prob. 4. Vel possibilis est lex quæ sub veniali solum obliget in materia gravi, vel impossibilis est. Si primum, vera est assertio nostra: si secundum, eo ipso lex, de qua loquimur, invalida erit, quia eam facere vult legislator & non aliam; vult ergo impossibile, adeoque nihil omnino faciet; sicque falsum erit, quod contendit Maratius, legem quacunque de gravi materia, velit, nolit legislator, obligare sub gravi.

Obj. 1. Obligatio sub veniali vel sub mortali ab opete solo, seu à sola materia pendet, non autem à legislatore; ergo. Prob. ant. Ab eo non pendet, ut peccatum in quacunque materia grave sit vel leve, à quo non pendet; ut lex in materia gravi restringatur ad mensuram peccati venialis: atqui non pendet.... Si enim ab intentione legislatoris penderet, ut lex sua in materia gravi vel ad peccati mortalis lineam ascenderet, vel ad peccati levis mensuram restringeretur, jam remanente verà obligandi intentione, sed sublata intentione obligandi sub veniali vel mortali, legislator nullatenus sub peccato obligaret: atqui falsum consequens ex confesso omnium, qui in hoc casu materiæ gravitatem statuunt pro regula gravitatis obligationis.

R. ad 1. neg. ant. Nam eatenus peccatum contra voluntatem alicujus leve est vel grave, quatenus per ipsum læditur graviter vel leviter jus superioris; atqui potest efficere legislator, ut jus suum magis aut minus lætatur: nam legislator libere jure suo utitur, adeoque ipsum pro nutu relaxare possit; ergo non præcisè à materia repeti debet peccati gravitas, sed à gravi vel levi præcipientis imperio: sic potest quis circa rem gravem quæ à suâ voluntate pendet, levem per votum obligationem sibi imponere.

Ad 2. neg. min. Ad 3. neg. maj. communi enim omnium consensu receptum est, ut leges modo materiæ gravitati proportionato obligent, nisi legislator obligationem earum expressè limiter. Scilicet vult superior ut quod sine restrictione præcipit, sine restrictione servetur: atqui cum legislator obligare volens, de peccato veniali aut mortali non cogitur, non limitat obligationem legis suæ; ergo nunc lex ejus secundum totum materiæ capacitatem obligat.

Obj. 2. cum Maratio: Si legislator sub veniali solum in materia gravi obligari possit, poterit sub majori peccato veniali, nunc sub minori, in eadem materiâ prorsus invariata obligare: atqui falsum consequens; alioqui facere posset legislator ut non magis reus sit qui cum plenâ advertentia legem transgreditur, quam qui cum minima; qui cum actu intensissimo, quam qui actu remissiore: atqui hoc repugnat. Non enim potest legislator legem ferendo, id quod legi naturali legum

legum omnium exemplari repugnat: atqui legi naturæ repugnat quod actus intensissimus contra legem, non majus inducat peccatum, quam remissior; nam lege naturali magis reus est qui intense, quam qui remisse peccat.

R. ad 1. neg. min. Tam enim potest legifer in eadem materiâ sub peccato veniali nunc majori nunc minori obligare, quam potest vel non obligare simpliciter, vel obligare sub peccato, aut obligare sub pœnâ leviori aut graviore: atqui potest legislator non obligare simpliciter; potest aliquando vel pœnam imponere leviolem, qualis est suspensio ad tempus, vel majorem, qualis est suspensio perpetua, modò materia sit pœnæ gravioris capax.

Ad 2. neg. maj. si propositio intelligatur ut intelligi debet de unâ eademque lege: etsi enim qui actu parùm intenso aleâ ludit Annecii, ubi aleæ ludi sub gravibus censuris prohibentur, gravius peccare possit, quam qui actu longè intensiori luderet Parisiis, ubi idem ludus sub veniali solum peccato prohiberetur, semper tamen verum erit è duabus personis uni eidemque legi subiectis eam gravius peccare quæ actu intenso, quam quæ remisso legem transgreditur, ut ex se evidens est.

Obj. 3. Lex Dei in materia gravi graviter obligat: atqui lex humana legem divinam secum habet.

R. dist. min. Secum habet legem divinam, cuius obligationi præit obligatio per legem humanam determinata, C. legem divinam quæ contra hominis legiferi voluntatem obligat, N. itaq; vult Deus ut subditi superioribus obediant, sed non vult ut gravius obedire teneantur, quam ipsimet superiores velint; ergo si superiores non nisi leviter subditos suos obligari velint, Deus non strictius eos obligari vult.

At, inquit, non potest subditus in materia levi graviter obligari; ergo nec leviter in gravi.

R. neg. conseq. Disparitas est, quod gravis materia sit levis obligationis capax; levis verò gravem obligationem suscipere nequit. In postremo casu legislator vellet aliquid supra vires suas positum; in priori verò, potest quidem imprudenter velle, non tamen vult invalidè, quia nihil vult quod potestatem suam excedat, imò vult quod infra est.

PUNCTUM II.

An ad peccatum mortale contra legem requiratur aut sufficiat contemptus.

Duo hîc quærentur: an scilicet ad peccandum mortaliter, contemptus vel requiratur in materia gravi, vel in in materia levi sufficiat, quæ ut solvas,

Not. 1. cum Martinon disp. 29. sect. 7. Contemptus duplex est: alius benè ordinatus, quo res vel persona parvi fit, quia parvi fieri meretur; alius inordinatus, de quo hîc agitur, & qui definiri potest, Actus mentis quo quis scienter & positivè rem vel personam minoris æstimat quam exigit ejus meritum & dignitas.

Dixi, *scienter & positivè*: quia si quis vel negativè se gerat, neque aspernando, neque æstimando, præsertim cum ad positivè æstimandum non tenetur; vel bonâ fide alterius meritum minoris æstimet, quam in se sit, non censetur contemptor: unde contemptus prout hîc sumitur, est actus injustitiæ, quia qui alium contemnit, jus ipsius violat, ex ejus æstimabilitate detrahendo. Hinc

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

autem injustitiæ peccato admisceri potest peccatum aliud contra religionem, si Deus; contra pietatem, si parentes; contra reverentiam & observantiam, si Prælati contemnantur.

Not. 2. Contemptus inordinatus duplex distinguitur: alter materialis seu virtualis, quo quis rem vel personam aliis quidem postponit, sed absque eo quod alterum cum altero compareret, aut præferre intendat; quo sensu ajunt post D. Thomam Theologi, Deum mortali quolibet peccato contemni: alter formalis, quo quis directè & expressè rem aut personam minoris æstimat aut æstimare velle videtur, quam eam æstimari debere cognoscit. Unde infert Van-roy, legem ex contemptu propriè dicto non violari, nisi cum quis eam transgreditur eo fine ut lex, vel legislatoris autoritas in contemptum veniat.

Not. 3. Contemptus formalis, alius cadit in personam legislatoris, alius in rem ab ipso præceptam: alius in ipsam ejus legem; quanquam lex vix aliter contemni possit quam in ordine vel ad rem quæ præcipitur, vel ad eum qui præcipit: porro qui præcipit contemni potest vel formaliter ut legislator & superior; vel materialiter ut quidam homo.

Not. 4. Contemptus personæ pugnat contra justitiâ, etsi contra alias virtutes pugnare possit, ut dictum est. Contemptus verò rei præceptæ pertinet ad speciem vitii oppositi virtuti præceptæ: v. g. contemptus orationis ad speciem irreligiositatis; contemptus eleemosynæ ad speciem immisericordiæ; contemptus jejunii ad speciem intemperantiæ.

Dico 1. Ad peccatum mortale contra legem non requiritur contemptus formalis, si lex sit in materia gravi.

Prob. Ad peccatum mortale duo sufficiunt, materiæ gravitas, & plena voluntatis consensus: atqui hæc sæpe reperiuntur sine contemptu formali; ut cum quis præ negligentia semel in anno peccata non confitetur, aut confitendo unum aliquod reticet præ timore: hinc censuræ ab iis etiam incurri possunt, qui ex contemptu prævaricati non fuerint, ut docet Sylvester v. *Obedientia*.

Obj. S. Bernardus sic loquitur Lib. de præc. & disp. c. 11. *Mandatum peccato obnoxium facit, non tamen magno, si contemptus defuerit*, ergo.

R. S. Bernardum nomine mandati, ut vocat, factitii, quod transgressores levi peccato obnoxios facit intelligere leviora quædam Religionis statuta, quibus v. g. risus interdicitur, aut indicitur silentium; hæc enim affert exempla S. Doctor: sed nunquam negavit S. Bernardus ab iis mortaliter peccari qui etiam sine contemptu graviora legis mandata violant, cum doceat eos gravis esse peccati reos qui ipsa per negligentiam transgrediuntur.

Dico 2. Transgredi legem ex contemptu formali rei præceptæ, vel legislatoris præcisè ut hominis & prout aliquos habet defectus, non semper est peccatum mortale.

Prob. 1. pars. Ad peccatum mortale requiritur gravis deordinatio: atqui gravis hæc deordinatio non necessariò reperitur in contemptu rei minimæ; unde non videtur graviter reus, qui ex quodam contemptu, silentium non servat, aut leve mendacium profert; tunc enim materiam parvi æstimat, non quia præcepta est, sed quia parva est, Ita Salmanticenses Tract. 11. c. 2. n. 29.

Duo tamen hîc cavenda sunt. 1. ne ex contemptu rei ad contemptum legislatoris deveniatur.

2. ne contemptus rei gravem quemdam in doctrina errorem involvat. Sic, ait Suares, graviter peccaret qui jocosum mendacium contemneret, quia arbitrareretur peccatum veniale nullam apud Deum poenam mereri, aut Deo non displicere. Porro haud necesse est, ut in hisce erroribus versetur qui mentitur jocose; saepe enim mentis praecipitatio, quaedam abstractionis species mentem aliò avocans, occasionum necessitas ad mendacium impellunt eos etiam quibus persuasum est à mendacio abstinendum esse.

Prob. 2. pars. Ideo contemptus legislatoris peccatum mortale in re etiam levi aliquando inducit, quia eo contempto censetur contemni auctoritas ejus prout à Deo est: porro qui legislatorem non ut talem contemnit, sed ut hominem defectibus suis obnoxium, non ideo auctoritatem ejus contemnit, ut supponimus; sed tantum quandam circa eum animi amaritudinem ostendit, ut à Cajetano notatum est: hæc autem dispositio licet mala, non videtur in materia levi, nisi leve peccatum; ergo etiam si legem ex hocce contemptu omittat, non peccat mortaliter, si lex sit de re levi.

Dico 3. Transgredi legem etiam in re levi, mortale est si fiat ex contemptu legislatoris ut talis.

Prob. 1. ex S. Thomâ, qui 2. 2. q. 186. a. 9. ad 3. sic habet: *Tunc committit aliquis vel transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis vel regule, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam: atqui nolle aliquid facere ex eo quod illud lege vel regulâ præcipiatur, gravis est de ordinatione.*

Prob. 2. ex S. Bernardo, unde supra: *Contemptus, inquit, in omni specie mandatorum pari pondere gravis & communiter damnabilis est.* Et infra: *Convertit in crimen gravis rebellionis, culpam levis transgressionis.*

Prob. 3. Legislator vel est Deus, vel homo: atqui neuter præcisè ut legislator contemni potest sine gravi peccato. Non Deus ut per se patet, cum in omni Dei contemptu, sive interno, sive eo quo quis aliis manifestaret se modicam de Deo estimationem habere, sit semper gravis deordinatio, & quoddam Dei odium, quod à mortali nunquam eximi potest, etiam si agatur de levibus præceptis, aut etiam de consiliis. Non etiam homo, quia cum homo contemnitur ut legislator, contemni videtur ut vices Dei gerens, ut fungens legatione pro Deo, ut partem auctoritatis divinæ exercens; ergo qui legem ejus hoc modo violat, etiam in materia levi, v. g. qui ex contemptu silentii legem violat, graviter peccat, non præcisè ratione inobedientiæ quæ solum venialis est, sed ratione irreverentiæ quæ mortalis est.

Ex dictis colligi potest errare eos qui ex contemptu peccari dicunt, cum peccatur ex scientiâ & sine passione, quasi peccatum contemptus, sit quoddam malitiæ peccatum. Nam contemptus formalis facit ut peccatum solum veniale ratione sui, fiat mortale: atqui nec carentia passionis, nec scientia efficiunt ut peccatum de se leve, mortale fiat, tametsi malitiam ejus augere possint: unde mendacium jocosum, etiam à sciente & volente commissum, non erit peccatum grave, si in ejus materiâ sistatur.

2. Falluntur ii quoque qui peccatum ex consuetudine, eo ipso censent esse ex contemptu: hoc enim dupliciter intelligi potest. 1. ita ut consuetudo sit adæquata contemptus causa, quasi contemptus ex solâ consuetudine oriri possit; & id manifestè falsum est: nam contemptus ex superbiâ,

indignatione, atque similibus causis produci potest. 2. ita ut consuetudo, licet ad contemptum non necessaria, sit tamen unus ex modis peccandi per contemptum; & id pariter falsum est: nam contemptus ex se consistit in uno actu, sed consuetudo vel dicit habitum, qui actus esse nequit, vel multos actus. Adde quod actus qui consuetudinem pariunt, sint inter se similes; ergo si eorum primus, licet fuerit legis transgressio, non tamen fuerit contemptus, ita nec secundus nec tertius; ac proinde designari non posset quando quis vi consuetudinis inciperet legem transgredi ex contemptu. Doctrinam hanc paucis tradit Angelicus Doctor, qui post adducta superius verba sic pergit: *Quando quis propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regule, non peccat ex contemptu, sed ex aliâ aliquâ causa, etiam si frequenter ex eadem causa, vel alia simile peccatum iteret.... frequentia tamen peccati dispositivè inducit ad contemptum, secundum illud Prov. 18. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

PUNCTUM III.

An uno actu pluribus obligationibus satisfieri possit.

Certum est apud omnes, unico actu satisfieri non posse pluribus obligationibus, quæ titulo justitiæ contractæ fuerint, nisi alicujus earum remissio facta fuerit. Hinc si Titio centum aureos debes ex contractu, & alios centum ex delicto, non sufficit si semel centum solvas; quia justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem; hæc autem æqualitas non servatur ab eo qui ducenta debens, non nisi centum solvit.

Dixi, *ni fiat remissio*: nam propter hanc remissionem aliquando contingit, ut qui duo debet, satisfaciatur non reddendo, nisi unum. Sic qui duo habet Beneficia, non tenetur, nisi ad unius Officii recitationem; contra verò qui duas habet Capellanias, quarum unicuique annexa est obligatio semel in hebdomadâ Missam celebrandi, non satisfacit, si unam duntaxat Missam celebrari curret, quia Ecclesia obligationem bis celebrandi per se, vel per alium, ex communi omnium æstimatione non condonat. Pariter Capellanus qui ratione foundationis Missas aliquot, unaquâque hebdomadâ, celebrare tenetur, pro iisdem Missis stipendium accipere non potest, etiam si Fundator nihil statuerit circa Missarum applicationem, quia, ut habet Regula 45. Juris in 6. *inspicimus in obsequiis quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit*: porro veri magis simile est Fundatorem intendisse ut Missæ sibi applicarentur, ea enim esse solet Fundatorum intentio; ergo nulla hîc supponi potest condonatio. Tota difficultas est de obligationibus legalibus, quæ cum à solâ legislatoris voluntate dependeant, nunc unum pro pluribus obligationibus actum, nunc plures exigere possunt. Quâ de re.

Dico: Tunc solum pluribus præceptis & obligationibus uno actu satisfieri potest, cum vel impossibile est plures actus eo tempore poni quo plura urgent præcepta, vel uno actu posito tollitur alterius præcepti causa, vel superior eodem actu pluribus præceptis satisfieri concedit.

Hæc regula per se evidens est: nemo enim tenetur ad impossibiles; nemo obligatur ad actum cum deest

Cabassut.
l. 2. c. 28.
Pontas v.
Melle, cas
34.

deest causa ob quam solam actus ille pro tunc præceptus est; nemo demum plus vi legis facere tenetur, quam velit legislator.

Hinc 1. Si vigilia quæ per se annexum habet jejunium, incidat in jejunium Quatuor temporum, unico jejunio satisfiat utrique legi. Pariter si voveris jejunare per Quadragesimam, eodem jejunii actu, & voto tuo, & præcepto Ecclesiæ satisfacies quia bis eadem die jejunare non potest: secus dicendum si simpliciter vovisses jejunium, nec diem ab Ecclesiâ præceptum determinasses; tunc enim & voto & Ecclesiæ præcepto diversis diebus satisfacere posses.

Hinc 2. qui eleemosynam vovit, si occurrat pauperi extremâ necessitate laboranti, eique ut voto suo satisficiat, eleemosynam conferat, ad nihil amplius obligatur, quia prior eleemosynæ largitio tollit extremam necessitatem, adeoque & materiam præcepti naturalis. Nec nocet quod ante omnia satisfaciendum sit præcepto naturæ, utpote, quod magis urgeat quam privata voti lex: nam præceptum quod magis urget tunc quidem alii præferendum est, cum utrumque simul impleri nequit; non autem necessario alteri præferendum est, si unius adimpletio alterius adimpletionem ponat, ut contingit in casu præsentis.

Hinc 3. si Confessarius alicui injungat, ut diebus singulis Sacro intersit, ei satis erit si unicam Dominicis & Festis diebus Missam audiat; quia legitime præsumitur Confessarii intentionem esse, ut pœnitens uno actu duplicem impleat obligationem. Quod si regulam quâ hæc Confessarii intentio dignoscatur generalem quæras, hæc videtur asserri posse: Tunc Confessarius præsumi potest concedere, ut pœnitens uno actu & Ecclesiæ & ipsius Confessarii præceptum adimpleat, cum pœnitentia satis adhuc longa remaneat, ut peccato proportionata videri possit; & hoc locum habet in casu mox proposito: tunc verò obligationem ab obligatione aliunde impositâ diversam injungere censendus est, cum alioqui nullam aut ferè nullam pœnitentiam imponeret. Hinc si voveris recitationem Rosarii pro singulis diebus, & Confessarius unam Rosarii recitationem tibi imponat, teneris ad bis recitandum. Pariter si voveris, aut si præceperit Confessarius, ut aureos decem pauperi tribuas, non sufficit, si pauperi reddas id quod ei ex contractu aut delicto debes. Ratio ulterior est, quia legis interpretatio fieri debet ex communiter contingentibus: porro intentionem mox expositam communiter habent Confessarii, eamque ita interpretari solent Doctores.

Hic duo notanda ad plenioram rei totius intelligentiam. 1. nunquam satisfieri posse per actum unum pluribus præceptis, nisi quando hæc simul concurrunt. Unde merito proscripta est ab Alexandro VII. propositio hæc, *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis & crastino.* 2. eum qui multis præceptis simul concurrentibus non potest unico actu satisfacere, si uni potius quam alteri satisfacere non intenderit, censendum esse satisfecisse vel graviori, si unum aliis gravius sit, vel omnibus prorata, si eadem sit omnium gravitas. Ita aperte colligitur ex L. 97. ff. *De solutionib.* Quod si uni præ aliis satisfacere intenderit, huic non aliis satisfecisse judicandus est, nisi cum expressâ voluntate implendi unum, simul habuerit interpretativam voluntatem eamque majorem implendi aliud: sic qui vovit auditionem Missæ, eique interfuit die quam festam esse nesciebat, satisfecit Ecclesiæ

præcepto, non autem voto, nisi expressam habuerit voluntatem non satisfaciendi Ecclesiæ præcepto. Confer quæ supra dixi pag. 49.

Quæres an possit quis per plures actus simul satisfacere pluribus præceptis. Supponendum est actus illos non esse incompatibiles, & præcepta hæc non esse diversis temporibus affixa.

R. affirmativè cum omnibus ferè Doctoribus quos citat Sanchez, L. 1. Moral. c. 14. & sequitur Henricus à sancto Ignatio, qui inde colligit eum præcepto audiendæ Missæ satisfacere qui in die festo dum Missam audit, simul recitat Horas canonicas, aut alias præces ad quas ex voto vel injunctâ pœnitentiâ tenetur: quia, inquit, attentio ad auditionem Missæ & Officii recitationem, non est attentio ad verba, sed ad Deum resque divinas, ut communiter tradunt Doctores cum S. Thomâ 2. 2. q. 83. art. 13. porro ad Deum resque divinas attendit, qui Missam audit & Officium recitat. Idem eadem de causâ extendit ad eum qui Missæ tempore conscientiam examinat: secus verò cogitat de eo qui peccata per hoc Missæ præceptæ tempus confiteretur, aut qui historias etiam spirituales legeret.

Ego quidem principium lubens admitto, & fateor per plures actus, (si tamen attentio v. g. ad Missam & Officium plures actus importet) pluribus præceptis satisfieri posse, cum actus illi incompatibiles non sint: verum non ita mihi constat de consequentiâ, nec certum videtur eum qui ad Horas, ut aliis temporibus solet, attendit, ad Missam sufficienter attendere, & planè compatibilem esse attentionem ad unum cum attentione ad alterum. Certè tam facilè absolverem rusticum qui per Missæ tempus historiam legit spiritualem qua crebrò ad Dei amorem accenditur, quam Beneficiarium qui sæpè absque causa ulla Officium Missæ tempore persolvit. Ut ut sit, si hunc condemnare non ausim ob momenta tum intrinseca tum extrinseca hujus opinionis, unicuique semper auctor ero, ut per tempus Missæ, spiritum & præces Ecclesiæ eo meliori modo sequatur, quo sequi poterit. Vide Tom. 2. Moralis nostræ pag. 122.

Quæres 2. an præcepto de audienda Missâ satisficiat qui plures Missæ partes simul audit à diversis celebrantibus, v. g. ab uno, initium Missæ ad usque consecrationem, ab alio autem Missæ Canonem, usque ad finem ipsius.

R. negat. 1. quia Innocentius XI. hanc damnavit propositionem, *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.* 2. quia Ecclesiæ præcipit auditionem Sacri, per modum totius successivi, & actionis continuæ.

Quæres 3. an præceptum quod totum impleri nequit, impleri debeat quoad partem quæ possibilis est.

R. affirmat. Unde qui tempore Præfationis venit ad Sacrum, nec alterius copiam habeat, tenetur residuam singularis illius Missæ partem audire, ut docent Sanchez, Suares & alii communiter. Pariter qui semiquadrante ante mediam noctem, meminit se Officium non legisse, tenetur ad recitandum quidquid potest ante duodecimam noctis. Item qui Breviario caret, Psalmos quos memoriter tenet, recitare debet, etsi ad Capitulum, Lectiones, & alia quæ nescit non obligetur. Ratio est, quia cum obligatio quæpiam est divisibilis, ea ejus pars necessario impleri debet, quæ impleri potest Hinc damnata fuit ab Innocentio XI. hæc Dianæ propositio, *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reli-*

quas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. Et verò qui vaccam & vitulum promittit, si vaccam dare nequeat, quia mortua est, vitulum debet quem dare potest.

PUNCTUM IV.

An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis.

Triples est ea de re Theologorum opinio. Alii simpliciter negant dari posse humanam legem, aut divinam positivam, quæ obliget cum periculo mortis, aut gravis damni, puta famæ, mutilationis, amissionis bonorum, gravisve infirmitatis. Ita Almainus, Major, Sylvester, quibus adjungunt Valentiam Salmanticenses, quanquam Valentia non negat dari posse leges humanas quæ tam strictè obligent, sed potius eas de facto non existere contendit. Alii ex adverso censent legem omnem verè justam semper obligare, etiamsi imminet periculum vitæ. Ita Cajetanus 1. 2. q. 96. a. 4. & 2. 2. q. 125. a. 3 qui opinionem suam adversam errore notat. Alii per mediam quæ securior esse solet viam incedunt, & docent hominem legibus humanis aliquando teneri cum vitæ dispendio, sæpius verò non teneri.

Dico igitur 1. Lex humana non semper obligat cum periculo vitæ, aut gravis incommodi.

Prob. 1. Strictior non est obligatio legis humanæ quàm divinæ, sed e contra: atqui lex divina positiva, non semper obligat sub periculo gravi. Nam lege divina veteri prohibitum erat, ne quis vel panes propositionis comederet, exceptis Sacerdotibus, vel die Sabbati serviliter laboraret, item lege novæ præcepta est integra peccatorum confessio: atqui ex Dei ipsius leges non obligant sub gravi periculo. Nam potuit David in casu necessitatis comedere panes sanctos, teste ipso Christo, qui Matth. 12. Discipulos suos vellentes spicas hoc tanti Prophetæ exemplo excusat: potuerunt Machabei pugnare die sabbati; semperque licitum fuit Judæis eadem sabbati die serviliter operari, ut jumentum è fovea in quam fortè decidisset, extraherent: potest denique quis in confessione ob mortis periculum, peccatum aliquod reticere, tuncque confessio ejus, etsi materialiter dimidiata, integra est formaliter, ut a libi docent Theologi.

Prob. 2. Idem de cæteris legibus humanis esto judicium, ac de lege jejunii, aut Missam diebus festis audiendi: atqui hæc leges non obligant cum periculo vitæ, aut incommodi longè minoris quàm ipsa mors, ut docet timoratorum omnium praxis, & expressè Innocentius III. c. 2. De observatione jejuniorum cum, inquit, non subjaceat legi necessitas. Ratio ulterior est, quia ut lex obliget debet condi ab aliquo qui velit, aut saltem qui possit obligare non obstante quacumque necessitate: atqui legislator humanus nec vult obligare in tali casu, quia alioqui lex ejus moraliter impossibilis foret, & hoc sensu imprudens, quod præsumi non debet; vel etiamsi vellet, reipsa non potest. Nam superior non potest præcipere, nisi id quod ad bonum commune necessarium est: porro ad bonum commune non est semper necessarium, ut subditus servet legem quam sine gravi damno servare nequit: v. g. ut Missionarius à Pyratibus captus, Officium suum coram iisdem recitet, à quibus idcirco in mare projiciendus sit; imò id communi bono plurimum noceret. Cæterum quod lex divina in hujusmodi casibus non obliget, non oritur ex

defectu potestatis: Deus enim ut supremus creaturae suæ arbiter, potuisset suis nos astringere legibus in quocumque casu; sed ex defectu voluntatis, quatenus misericordia Dei in omnibus ejus viis primas sibi partes vindicat.

Obj. 1. Lex humana obligat sub peccato, ex dictis: atqui lex obligans sub peccato, obligat sub periculo vitæ; quia potius moriendum est, quàm peccandum etiam venialiter.

R. dist. maj. Lex humana obligat sub peccato, extra casum gravis periculi, C. obligat semper in hoc casu, N. Fatemur quod stante legis obligatione non liceat ire contra legem, etiam cum imminet capitis discrimen; sed contendimus in hoc necessitatis casu sæpius fieri, ut lex nequidem sub peccato veniali obliget, secundum regulam hanc Juris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*

C. 4. De regul. Juris.

Obj. 2. Tenetur quilibet bonum commune bono sui privato præferre: atqui si possit homo legem transgredi ut mortem vitet, bonum commune cedit bono privato; lex enim quævis ad bonum commune lata est.

R. dist. maj. Tenetur quilibet privato sui bono bonum commune præferre, cum commune bonum non potest aliter procurari; unde, ut statim dicemus, tenetur miles stationem suam non deserere, quia civitati aliter consuli non potest, C. tenetur, cum bonum commune sufficienter obtineatur per ordinariam legis observationem, N. Porro, etiamsi non recitem Officium, aut non jejunem, cum graviter ægroto, non desinet Ecclesia obtinere finem quem ex jejunio vel Horarum recitatione sibi proposuit obtinendum: imò pessimè sibi consuleret Ecclesia si hujusmodi legum executionem tam acriter urgeret; multi enim non parerent, multi parendo sese eo in statu constituerent ubi nihil amplius obsequii Ecclesiæ præstare possent.

Obj. 3. Jure solùm positivo vetitum est 2. ne quis consanguineam ducat in uxorem. 2. ne communice cum excommunicato. 3. ne celebret absque vestibus sacris, aut calice consecrato. 4. ne Moniales exeant è claustro; etiamsi certum sit eas intus remanendo morituras esse. 5. ne Carthusiani carnes manducant: atqui tamen nullum ex his licitum est, ne in casu quidem gravis periculi.

R. ex his similibusque casibus hoc unum sequi, quasdam esse humanas leges, quæ cum ipsius vitæ dispendio impleri debent: id porro fatemur, negamus solùm omnes sic se habere.

Cæterum non convenit inter omnes, an urgente gravis damni metu servandæ sint leges mox objectæ. 1. enim concedunt aliqui licitum esse cuiuspiam cum consanguineâ contrahere ex mortis metu, modò non habeat animum consumandi, quia consummare matrimonium invalidum, esset fornicari, quod lege naturali prohibitum est. Ita Suares & Salm. supra n. 132. Alii melius censent id esse illicitum, quia qui contrahit cum consanguinea, vel tentat facere Sacramentum, & tunc sacrilegus est, quia Sacramentum facit invalidum; vel non tentat, & tunc mendacium mortale admittit, quia fictè agit in re gravi. Ita P. Simonet. 2. communius docent Theologi posse aliquem communicare cum excommunicato, modò supponatur abesse contemptus & scandalum. Caput 5. De his quæ vi, quo nituntur oppositæ opinionis patroni, explicari solet vel de metu levi, qui non sufficit, ut cum excommunicatis communicetur; vel de communicatione in crimine, propter quod excommunicatus censuram incurrit, in quo nequidem

Vid.

Suar.

1. c. 30.

quidem ob mortis periculū communicari potest. Ita Van-roy, Pirhing in hunc titulum: *De his, quæ vi., & alii apud ipsum.* 3. Ideo non licet sine vestibus sacris celebrare, etiam propter metum mortis, quia metus ille incuti non solet Sacerdoti, nisi in odium Religionis, aut Sacrificii derisionem: unde si quis ex indiscreta devotione, aut ex persuasione, quod talis celebratio nihil haberet mali, mortem minaretur Sacerdoti, nisi celebraret, posset is celebrare, juxta Suarem & alios plures, sicut eadem de causâ potest aliquando sacrificium mutilare. 4. Permittit Pius V. * Monialibus, ut è claustro exeant 1. in casu incendii domus, ad quem reducitur inundatio, vel incurfus hostium, maxime Infidelium. 2. Si quæ ex iis sit infecta leprâ, aliove morbo contagioso, unde aliis periculū imminet. 3. Si pestis per Monasterium grassatur: unde inferunt Salmanticenses, Moniales in aliis casibus fractæ clausuræ reas esse, etiam si non exeant, nisi quia aliter mortem ex morbo imminentem vitare nequeunt. Notat tamen Pontas v. *Religieuses* cas. 18. hanc Bullæ Pianæ partem nunquam in Galliæ Regno receptam fuisse: unde colligit cum Sylvio, Monialem in tantæ ægritudinis casu constitutam posse à Superiore ad aliud ejusdem Ordinis & clausuræ Monasterium transmitti. Cæterum Episcopi autoritas necessaria est, ut Monialis etiam exempta è Monasterio suo egrediatur: censent tamen Abbates Ordinis Cisterciensis, sibi solis competere facultatem Moniales ejusdem Ordinis in alia Monasteria justis de causis transmittendi, atque hæc Abbatum possessio tribus jam Arrestis confirmata est, ut monet idem Pontas ibid. cas. 16. Quod si in aliquo Sanctimonialium Ordine usus vigeret, ut nequidem in casu morbi è domo sua exire possent, tunc idem de iis esset dicendum, quod de Carthusianis proximè dicemus.

Dico 2. Leges humanæ aliquando obligant cum vitæ periculo.

Prob. Respublica sive civilis sive Ecclesiastica eam à Deo potestatem accepit, sine qua conservari nequit: atqui nonnunquam contingit, ut quævis Respublica conservari nequeat, nisi leges ejus cum gravi etiam vitæ periculo observentur. Idem enim de aliis legibus sit judicium, ac de ea, quæ certis hominibus præcipitur, ut hostes aggrediantur, ut stationem non dimittant, aut de ea, quæ præciperet Episcopus, ut Vicarius mortuo Parocho, populo peste infecto Sacramenta administraret: atqui si leges illæ non obligarent, etiam in gravi periculo, jam Respublica tum civilis tum Ecclesiastica conservari non posset, hæc in ordine spirituali, illa in ordine politico.

At, inquires, lex naturalis unumquemque obligat ad propriæ vitæ conservationem; ergo lex humana contrarium præcipere non potest.

R. Legem naturæ præcipere, ut unusquisque vitam suam servet hoc sensu, ut nemo vel directè sibi mortem inferre possit, vel sese mortis periculo absque causâ exponere; non autem quasi nunquam licitum sit membro sese pro salute totius periculis objicere; imò præcipit tunc lex naturæ, ut bonum publicum privato anteponatur.

Inst. Ergo quod tunc homo teneatur hoc vel illud præstare cum vitæ periculo, non oritur à lege humana, sed à naturali, adeoque falsa est assertio nostra.

R. Id oriri tum à lege naturali, quæ præcipit, ut pars objiciat se pro toto, ut dictum est, tum à lege humana, quæ determinat, quænam pars pro

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

aliis objicere se debeat: neque enim præcipit jus naturale, ut Joannes se potius pro salutē patriæ devoveat, quàm alius quilibet; unde lex naturæ obligat subditos in communi, lex verò humana obligationem hanc ad has vel illas personas applicat: hæc autem applicatio præceptum propriè dictum importat, & veram præcepti hujus ferendi potestatem supponit.

Quæres, unde cognosci possit, quando lex humana (idem proportionē servatâ dicendum de lege divina) in conscientia obliget, etiam cum vitæ periculo. Supponit quæstio, rem lege prohibitam non esse malam ab intrinseco, ab hac enim semper abstinendum est, quidquid malorum imminere possit.

R. Lex humana, etiam cum vitæ periculo obligat. 1. Cum utilius est bono communi hîc & tunc servari legem, quàm servari privati hominis vitam. 2. Cum lex humana violari nequit absque contemptu Dei, Religionis, fidei, aut potestatis legislativæ. Regulæ hujus veritas exemplis aliquot demonstrari potest. Sic 1. Si Princeps præcipiat, ut defendas portam urbis, in qua majus imminet periculum, teneris obsequi, quia satius est, aliquos homines mori quàm gentem totam perire; si Superior jubeat, te fratribus peste infectis opem ferre, teneris ex obedientia, licet non teneris ex officio, nec causari potest, te non magis quàm alios ad subeunda hæc pericula obligari: si enim valeret hæc excusatio, jam superior bono communi providere non posset. Sic 2. Si in contemptum fidei, vel Ecclesiæ, aut Superiorum exigat quis, ut in loco prophano celebres, ut diebus prohibitis carnibus vescaris, aut serviliter labores, potius moriendum est, quàm obediendum, imitandusque est Eleazarus ille senex, qui nequidem simulare voluit usum carnis porcinae, quæ Judæis interdicta erat. Addit Delugo, cum excusatum non iri, qui declararet, se non vesci carnibus in contemptum Ecclesiæ, sed solum ad vitandam mortem. An autem Catholicis inter Hæreticos versantibus licitum sit diebus prohibitis carnes manducare, ne ab Hæreticis agnoscantur, & agniti, morte aut gravi pœnâ plectantur, latius expendunt Theologi in Tractatu de fide; & ut fermè accidit in arduis; divisi sunt inter se. Alii id licitum esse putant cum Delugo disp. 14. sect. 9. n. 104. Alii verò & melius id illicitum esse censent cum Valentia tom. 2. disp. 2. q. 5. p. 6. §. 4. Sylvio in 2. 2. q. 3. a. 2. concl. 3. & aliis pluribus contra non paucos. Ratio est, quia esus carniū, etsi de se non sit signum falsæ Religionis, iis tamen in locis ex Hæreticorum usu accipitur ut signum Religionis falsæ; quam licet non apertè significet, (multi enim è Catholicis carnem etiam sine necessitate manducant, non ex infidelitate, sed ex gula) saltem æquivocè significat, cum Hæretici hæc carniū comestione significant, & ab aliis significari credant Ecclesiæ Romanæ contemptum, & legum ejus irrisionem. Porro usurpare signum æquivocum sectæ falsæ, est contra fidem, cum Infideles illud in sectæ suæ significationem intelligunt, & Fideles prævident illud ab ipsis eâ insignificatione intellectum iri. Ita Henricus à S. Ignatio Tract. de fide cap. 15.

Duplex hîc movetur difficultas præcedentibus affinis, 1. nempe, an scienter liceat comedere idolothyta, non ut talia, & ut carnes Idolis immolatas, sed ut cibos communes ad sedandam famem, & subveniendum necessitati. 2. Quid sentien-

dum de lege, quæ Carthusianis, quocunque sint in statu, carnis usum prohibet.

R. ad 1. quæstionem, hanc videri à S. Paulo resolutam. Sic ille 1. Cor. 10. *Si quis vocat vos Infidelium ad mensam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, etiam idolothytum, ut patet ex contextu, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.... Si quis autem dixerit, Hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum, qui indicavit, ne scilicet ei scandalum præbeatis, & propter conscientiam.... non tuam, sed fratris tui.* Et verò licitum est cibo de se indifferenti uti, præsertim cum gravis urget necessitas: atqui idolothytum est cibus de se indifferens, cui idolum, quod nihil est, nihil immunditiæ communicare potest ergo.

Estius
bide alii.

1. Cor. 8.

Quod ergo ait S. Augustinus L. de bono conjug. c. 16. *satius esse mori fame quam idolothytis vesci*, pro his intelligendum est circumstantiis, in quibus idolothytorum manducatio, ex infirma manducantis conscientia reputatur pro quadam cultus Idolorum approbatione, prout Augustini tempore vulgò reputabatur. Et certè S. Doctor in Epistola 47. ubi quæstionem hanc refricat, monet, nihil amplius de idolothytis esse observandum, quam quod præcepit Apostolus: porro Apostolus non prohibet usum idolothytorum, nisi fiat cum infirma conscientia, vel aliorum scandalo. Ita, licet ægrè, Henricus à S. Ignatio, cui sponte assentimus.

Quod spectat ad constitutionem, quæ Carthusiani omnem esum carniū, & omnium, quacunque ex carnibus quomodolibet constant, sive per modum cibi, sive per modum potionis aut sorbitionis sumantur, abjiciunt, & statuunt, ut, quicunque ejusdem Ordinis professus hujus tam laudabilis institutionis transgressor extiterit, carnes videlicet comedendo, seu alicui personæ Ordinis ministrando, aut comedentibus, vel ministrantibus consentiendo, vel non prohibendo, cum potuerit prohibere vel qui intra domus sue clausuram quibuscunque personis carnes ministraverit, seu ab aliis permiserit ministrari, nec prohibuerit, prohibere cum valebit, si Prior, vel Vicarius aut Procurator hoc fecerit, ipso facto tanquam ipsius sue professionis calumniator & transgressor obedientiam perdat, & vocibus ac locis debitis, & ceteris obedientiis Ordinis careat in æternum.

R. 1. Carthusianum, cui nulli alii suppeterent cibi, teneri ad utendum carnibus.

Prob. 1. Quia alioqui sequeretur, Carthusianum tunc damnatum iri ad pereundum fame; imò & sui homicidam esse futurum, secundum id Ambrosii, *Pasce fame morientem: si non pavisti, occidisti.* 2. Quia, cum duæ leges simul servari nequeunt, major præferenda est minori, quin & minor tunc non est vera lex: atqui in hoc casu urget lex naturæ, quæ vult, ut unusquisque vitam suam servet, cum nulla occurrat gravis & honesta causa, quæ exigat, ut ea prodigat homo, prout nulla occurrit in præsentis; quidquid enim hîc exoriri posset scandali, acceptum esset, non datum. 3. Quia citata constitutio non exprimit casum, de quo agitur, nec proinde ad eum extendi debet, cum odia conveniat restringi. Atque legem hanc hoc sensu intelligunt Carthusiani, ut tradit Gersonius in trapag. 72. *Etatu de non esu carniū Carthusiensium. Interrogati, inquit, eorum aliqui excellentes viri per me ipsum, quid agerent, ubi in deserto aliquo vel carcere nihil haberent præter carnes ad vescendum. Responderunt, se comesturos fore absque omni scrupulo.* Tum subdit historiam Carthusiani, qui,

Tom. 2.

pag. 72.

edit. nov.

dum equitaret, in tantam semel famem & sitim incidit, quod de sanguine equi sui bibebat, ne periret, & qui tamen à fratribus suis, ob necessitatis casum innoxius judicatus est. Quod st, ait ib. Gersonius, diceret, constitutio illa, quod in nullo casu, etiam cujuscunque necessitatis extrema, liceret comedere carnes sub mortali peccato, nescirem, fateor, constitutionem istam ab iniquitate vel imperitia defendere.

R. 2. Carthusianum, qui ex medicorum judicio novit se moriturum, nisi carnem comedat, non tamen ad vescendum carne. Ita Vasquez disp. 162. Sylvius 1. 2. q. 96. a. 4. & alii, quibus aperte favet Gerso, ubi supra, contra Medinam, Almainum, & alios, quos sequitur l'Herminier.

Prob. 1. Tunc lex aliqua cum mortis periculo obligat, cum pluris interest, eam servari, quam servari vitam privati alicujus: atqui talis est allata lex Carthusiensium; in qua, si semel dispensetur, facile tepesceret totius Ordinis disciplina, & sanctus Ordinis rigor paulatim laxatus, tandem funditus evanesceret, sine spe ulla remedii, quia ut bene Gerso, *semel lapsa Religio, ut experti scripserunt, nunquam aut vix reparari potest, nova facilius à fundamentis conderetur.* Et hoc, inquit, evidens est ex multis Religionibus, quæ ab initio summa disciplina fuerunt, sed per licentias & laxationes primitus modicas, deinceps majores, in hanc tandem effrenationem corruerunt, ut nihil plus abstineant à secularibus; nulla in silentio, in jejuniis, esu carniū & aliis disciplinis diversitas invenitur, &c. Si ergo Carthusianis carnis esus ob morbum concedatur ad judicium medicorum, statutum Ordinis, qui tot Sanctos edidit, infringeretur primò in casibus periculosis; deinde eadem relaxatio traheretur ad omnes graves morbos; postmodum verò, cum medici sæpe inveniant morbos, quibus curandis vel utilem vel etiam necessarium judicant esum carniū, Carthusienses passim in infirmariis vescerentur carnibus. Atque hoc de facto contigisse testantur * gravissimi hujus Ordinis Religiosi, qui ajunt, cum aliquando introducta fuisset licentia in hac regula dispensandi propter ægritudinis necessitatem, non levem inde captam occasionem hujus regulæ etiam extra tempus necessitatis plurimum negligendæ.

pag 726.

* Apud Marti- non disp. 29 sect. 10.

Prob. 2. Si teneatur Carthusiensis ad vescendum carne, cum id necessarium esse judicat medicus, tenebitur ob idem medici judicium, infirmus aërem & patriam mutare; tenebitur paterfamilias gravi morbo decumbens, magni pretii remedium comparare morbo huic pellendo aptissimum; tenebitur dives delicatis ac pretiosis alimentis occurrere morbis pauperum alioqui probabiliter moriturorum; tenebitur, qui castitatem vovit, voti sui dispensationem petere, cum non nisi matrimonii usu à certis quibusdam morbis expediri potest, secus ac fecit S. Casimirus; tenebitur quis molliora stamenta pati pro cinere, secus ac fecit S. Martinus; tenebitur demum vino saltem parco uti, ne aqua in hydropem vertatur, juxta medicorum sententiam, secus ac fecit S. Paula, quæ ad hunc vini usum nunquam adduci potuit etiam à SS. Hieronymo & Epiphanio.

Gerson. ibid.

Obj. 1. Carthusianus, qui nullos præter carnem cibos habet, tenetur vesci carnibus: sed qui sine carnibus sanitatem recuperare non potest, in rei veritate nullos præter carnem cibos habet. Alii enim cibi, utpote corpori inutiles, perinde sunt ac si non essent; vel fortè se habent ad hujus hominis morbum, sicut alimenta venenosa ad vitam alterius.

R. neg.

R. neg. min. Alii enim cibi, ait Sylvius, ex se valent ad sustentationem vitæ, & ad hoc servantur, ut ægrotus non moriatur fame, etiam si fortassis moriatur ex morbo: præterea inhumanum est abstinere ab omni cibo usque ad mortem; non autem tali genere cibi, ex quo sequitur, ut quis breviori tempore, naturali morbo moriatur, atque si paterfamilias hoc cibi genus magnis sumptibus comparare non teneatur, sed ab eo abstinere possit, quidni à carnibus abstineat Carthusiensis, qui plus Religioni suæ noceret iisdem utendo, quam filiis suis pater fortunas suas in pretiosa quæque alimenta aut remedia impendendo. Et verò quis medicorum tutò asserere ausit moriturum hominem jam carnibus non assuetum, nisi carnem manducet; Certè, ait idem Gersonius, *asserentem audivi unum de Carthusiensibus, virum planè doctissimum, quòd plures numero morerentur in eorum Religione, si carnibus uterentur.*

Pag. 727

Obj. 2. Lex naturæ jubet, suam ab unoquoque vitam servari: atqui Carthusianus vitam suam non servaret in casu proposito.

R. dist. maj. Jubet, id est, vetat, ne quis directè sibi mortem inferat, C. id est, vetat, ne fiat aliquid, unde præter agentis intentionem vita minuat, subd. vetat hoc, cum nulla boni majoris ratio contrarium exigit, C. secus, N. solutio patet ex dictis.

Difficilius est definire, an Carthusianus, qui nemine profus conscio, adeoque sine fratrum offensione & regulæ periculo, carnibus uti posset, id posset facere, si sciret, se alioqui ex morbo esse moriturum. Ego quidem ut eum vituperare, sic nec magnis extollere laudibus auderem.

PUNCTUM V.

An peccet, qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni legis.

Sensus quæstionis est, an, qui legem implere non poterit, si aliquid faciat, ab eo faciendo abstinere teneatur: cui quæstioni ut satisfaciat,

Not. 1. Paulò aliter discurrendum esse de lege naturali & divina, quàm de humana, hæc enim non tam graviter obligat quàm illa.

Not. 2. Præceptum aliud est negativum, quo prohibetur aliquid mali, v. g. *non concupisces*; aliud affirmativum, quo præcipitur actio bona, *dare eleëmofynam*. Porro præceptum, vel versatur in materia justitiæ, vel in materia, quæ ad alias virtutes pertineat.

Not. 3. Impedimentum, quod obstat executioni præcepti, vel est actus alterius virtutis, vel est aliquid indifferens, vel est peccatum, vel denique peccandi occasio, & hæc vel præsens est vel absens; absens verò vel remota est vel proxima, quæ fusiùs alibi prosequemur. His positis

Dico 1. Impedimentum obstans executioni præcepti negativi tolli debet, quoties impedimentum illud consistit in occasione vel præsentis, vel absenti quidem, sed proximâ.

Ratio primæ partis est, quia resistendum est occasionis, quæ ad malum actu & de facto invitat: sed resistere huic occasionis est eandem tollere, quantum scilicet tolli potest. Ratio secundæ partis est, quia, *qui amat periculum, peribit in illo*; occasio autem eo ipso, quo proxima est, plena est periculi. Hinc si, quoties in mulierum cœtu versaris, consentias concupiscentiæ, teneris vi præcepti, *non concupisces*, à mulierum consortio

recedere: secus si ita affectus es, ut malo consensurus non sis.

Dico 2. Si impedimentum obstat executioni legis, quæ in materia justitiæ versetur, tolli absolute debet, quoties aliquid ex officio faciendum est; si verò tolli non potest, cedendum est officio: cum autem aliquid solvendum est, aut restituendum, tolli debet, si potest. Res probabitur exemplis. Titius Magistratum gerit, debet is vel scientiam ad munus suum necessariam comparare, vel cedere officio. Cælius Parochiæ Rector, surdus evasit, debet pastorale munus exuere, (nisi fortè jam diu Ecclesiæ laborem suum impendisset, ejusque defectus posset per Vicarium suppleri;) idem dicendum de Advocato & Confessario. Quod spectat ad solutionem debiti, vel restitutionem, impotentia, quæ solum est, quod hic occurrere possit impedimentum, tolli debet parcimoniâ, labore, aliâve quâlibet viâ, quæ nimium difficilis & ardua non sit. Vid. Tom. 1. Moral. nostræ p. 274.

Dico 3. Si impedimentum obstat impleti præcepti spectantis ad aliam quàm justitiæ materiam, aliquando tollendum est, aliquando non. Sic tollendum est 1. quoties est per se peccatum: hinc qui prævidet ex ebrietate futurum, ut votum suum implere nequeat, debet ab ebrietate abstinere, non solum propter temperantiam, sed etiam propter votum. Sic 2. tollendum est, etiam cum est actus virtutis, sed non præceptus: hinc qui parentem indigentem adjuvare non potest, si erga amicos liberalis esse pergat, à liberalitate hac abstinere debet. Sic 3. tollendum adhuc est, cum etiam est actus virtutis præceptæ, si actus iste impleri nequeat sine omissione gravioris præcepti: hinc si patri simul & alii pauperi opem, quam ipsi destinaveras, ferre non possis, illi præ isto succurrendum est. Sic 4. tollendum non est, cum non potest sine magna difficultate tolli, nisi fortè actus imperatus tanti sit momenti, ut propter eum obices quicunque tollendi sint: sic communiter non teneris cum vitæ tuæ periculo proximum à morte liberare; plura tamen propter ejus vitam conari debes, quàm in casu minoris momenti.

Dico 4. Impedimenta proxima, quæ legis humanæ executioni obstant, removeri debent, nisi vel necessaria sint, vel tam utilia, ut melius sit ea non tolli quàm legem servari.

Prob. 1. pars. Qui præcipit finem, censetur præcipere & media, quæ ad ejus consecutionem moraliter loquendo necessaria sunt: atqui remove impediamenta proxima est medium ad legis executionem necessarium; aliunde verò nulla est ratio, quæ postulet, ut impediamenta hæc non removeantur, cum supponantur minimè necessaria.

Hinc 1. peccant contra præceptum audiendæ Missæ, qui ludo vacant, aut inebriant se, cum urget, vel paulò antequam urgeat præceptum audiendæ Missæ; imò qui multò antequam urgeat præceptum illud, se inebriant, prævidentes inde futurum, ut Missam audire nequeant, quidquid contra sentiant multi: quòd enim impedimentum proximè vel remotè ponatur, nihil ad rem facit, cum est & prævidetur futurum esse omissionis præcepti causa; tunc enim indubiè malum est in ordine ad omissionem illam, adeoque vi præcepti, quod postea urgebit, tolli debet: unde si Sacerdos navigationem orsurus, Breviarium in mare projiciat, nihil interest, an illud viginti diebus ante navigationem, an ipso incœptæ

navigationis momento projiciat, quia quod diu ante facit, non minus Officii recitationi obest, quam quod postea.

Peccant 2. Qui venationi aut ludo pilæ absque necessaria causa incumbunt, prævidentes ita se defatigatum iri, ut ad jejunium inhabiles fiant; unde intoleranda videtur doctrina Salmanticensium, qui Tract. 11. De legib. c. 2. n. 161. asserunt, eum contra jejunii præceptum non peccare, qui suâ culpâ incidit in infirmitatem, *etiamsi prævideret per eam impediri ab obligatione jejunii, ut si quis iter assumat ad invisendam amasiam, aliove pravo fine, & hinc verè defessus fuit.*

Peccant 3. Qui simul jejunare & iter pedibus facere non valentes, peregrinationem in aliud tempus non differunt, *si tamen*, ait S. Thomas, *commode differri possit*, id est, sine incommodo satis gravi, ut explicant Interpretes. *Si autem peregrinatio commodè differri non potest, vel quia tempus jejunii hominem in via præoccupat, vel quia dies festus imminet, ad quem pergere cupit homo, potest cum dispensatione superioris, omnia prædicta pensantis, peregrinari & jejunium solvere.* Ita alibi idem S. Doctor: *Nec obstat, quod præceptum jejunii debet præponi consilio, seu actui devotionis, qualis est peregrinatio; quia intentio præceptum hujusmodi de jejunio dantis, non est alias pœnas & magis necessarias excludere: pia autem peregrinatio, in qua quis v. g. peccata deponit, communicat, indulgentias lucratur, sæpè utilior esse potest quam jejunium.* Ita ferè Sylvius supra, Pontas v. *Jeûne*, cas. 6.

Peccant 4. operarii non jejunantes, *si jejunando possunt competenter victum pro sua persona habere, & pro familia suâ, sive quia alias divites sunt, sive quia de eo, quod minori labore fit, qui secum jejunium compatiatur, lucrari sufficientia possunt.* Ita S. Thomas in 4. sent. unde tales operarios non excusat intentio majoris lucri non necessarij: lucrum porro censetur necessarium, cum quis prævidet, se v. g. post Quadragesimam reperturum non esse laborandi occasionem. Ita & Pontas ibid. cas. 8. & 10.

Peccant 5. qui operarios conducere nolunt, *nisi tali pacto, ut jejunium solvant, nisi fortè sit causa necessaria, quæ festinationem operis exposcat.* Sanctus Thomas ibid.

Peccant 6. excommunicati, qui præ negligentia sibi non comparant absolutionem ad communicandum in Paschate, aut ad Sacrum festis Dominicisve diebus audiendum. Ratio est, quia impedimentum hujusmodi tolli debet, si potest; potest autem, ut supponimus.

Prob. 2. pars; quia evidens est, legem humanam non adeo strictè urgere, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta etiam necessaria, aut valde utilia. Sic 1. cum ingruit necessitas opitulandi ægrotis, quo tempore urget Missæ præceptum, Missa potius omitti debet quam ægroti subsidium. Sic 2. Qui jejunium servare non potest, & concionari, aut confessiones excipere, non tenetur opera illa pietatis, quæ per se jejunio meliora sunt, omittere, ut jejunet. Ita communiter Theologi post S. Thomam, qui cit. q. 147. a. 4. ad 3. docet, quod *necessitas multum laborandi, vel propter conservationem vite corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem; patet*, ait Henricus à S. Ignatio tom. 2. lib. 11. cap. 9. propter conciones habendas, confessiones audiendas, & similia, à jejunio dispensat. Cæterum, etsi qui multas eadem die conciones habere debent, vix jejunare possint, sæpius tamen, qui unam tantum habent, moralem

jejunandi impotentiam, quæ sola à jejunio excusat, non experiuntur: aliud enim est difficultas utcunque magna, aliud impotentia moralis; sed de his consulendus est vir pius & expertus, ejusque judicio facilè acquiescendum.

Quinam humanâ lege teneantur, patet ex dictis supra de ejusdem legis subjecto.

SECTIO VI.

De affectionibus legis humanæ.

PRæcipua legis humanæ affectio in ejus cessatione reponitur: lex enim, etsi de se immutabilis, utpote perpetua, variis tamen de causis cessare potest, ut 1. per cessationem finalis causæ illius. 2. per abrogationem. 3. per interpretationem. 4. per dispensationem. 5. per privilegium. 6. per consuetudinem, quæ tria ultima, quia speciales habent difficultates, extra ordinem suum ad calcem hujusce Tractatûs, singula singulis capitibus quam breviter licebit, discutientur; cætera hinc expendemus, quod ut fiat

Quæres 1. An cessante fine legis, lex ipsa quoque desinat.

R. affirmat. modò tamen finis legis cesset adæquatè, in perpetuum, & respectu totius communitatis. Ratio est, 1. quia tunc lex desinit, cum fit inutilis communitati. Lex enim, quæ fit inutilis communitati, eo ipso desinit esse ad bonum commune; ideoque jam amplius lex esse non potest: atqui lex fit inutilis, cum adæquatè cessat finis illius; fit inquam, inutilis saltem relativè ad id, quod intendebat legislator. Confirm. Quia lex non obligat, nisi quatenus materia ejus à legislatore judicatur & præscribitur ut conveniens bono communi: atqui cessante in totum causâ, ob quam lata est lex, cessat judicium hoc legislatoris. Ita D. Thomas 1. 2. q. 103. a. 4. ad 3. & alii apud Salmanticenses Tract. 11. c. 4.

Dixi: *modò finis legis cesset adæquatè*: lex enim non cessat 1. cum legislator eam ob plures fines extrinsecos tulit, quorum unus deficit alio adhuc durante: sic si jejunium ab Episcopo institutum sit ad obtinendum finem belli & aëris serenitatem, non cessat lex perseverante bello, licet obtentâ aëris serenitate. 2. neque etiam cessat lex, cum cessat finis extrinsecus; is nempe, quem in ferenda lege sibi liberè proposuit legislator, modò permaneat finis intrinsecus, ipsa scilicet, quæ rei præceptæ inest honestas; qui finis semper à legislatore intenditur, quando lex ejus cadit in actus, qui præcisâ lege sunt actus virtutis: unde cum finis intrinsecus jejunii sit actio temperantiæ, finis verò extrinsecus, carnis maceratio, jejunii lex obligare non desinet, etsi ex eo carnis maceratio non sequatur. Si tamen certum sit, finem intrinsecum non intendi à legislatore, nisi ut medium consequendi finem alium extrinsecum, tunc obtento fine extrinseco, aut sublatâ ejus habendi spe cessabit lex, etsi permaneat finis intrinsecus: sic si instituat jejunium ad obtinendam Delphini valetudinem, cessabit jejunium, si ipse vel extremam clausurit diem, vel pristinum in statum restitutus fuerit.

Dixi 2. *in perpetuum*; si enim finis legis non cesset nisi ad tempus, obligatio legis pro eo solum tempore desinet, pro quo lex inutilis erit, unde lex non tam cessabit, quam suspendetur: imò nequidem suspendetur lex, si cessante causâ, propter quam lata est, supervenerit alia similis, unde

unde non cessabit obligatio solvendi vectigalia, si desinente causâ propter quam imposita sunt, alia similis suboritur. Ita Bonacina disp. 1. q. 1. punct. ult. Quod si una lex res multas simul præcipiat, & causa non nisi respectu rei unius cesset, lex adhuc servanda erit, quoad alias partes quarum causa necdum cessavit.

Dixi 3. *respectu totius communis*. Prohibuit v. g. Ecclesia vel Episcopus ne legantur Hæreticorum libri, propter periculum subversionis: ii libri nequidem legi possunt ab eo qui tam avitæ fidei tenax est, ut certò sciat se malâ hâc lectione non esse pervertendum. Ratio à priori est, quia nunquam verè cessat aut cessare potest finis legis adæquatus in particulari, quamdiù subsistit finis legis in communi: nam finis legis mox allatæ v. g. non est prohibere lectionem librorum hæreticorum ob subversionem de facto eventuram, novit enim Ecclesia futurum ut multi non subverterentur; sed ob periculum subversionis, quod sæpè sæpius imminet in tali lectione. Et certè si cum cesset, vel potius cum cessare videtur causa finalis legis in casu particulari, lex obligare desineret, jam finis legis efficaciter obtineri non posset, unusquisque enim facilè sibi blandiretur se eo in casu non esse, ubi lex obliget. Sic si Princeps armorum gestationem vetuisset, ut vitarentur rixæ, duella, & homicidia, nemo ab armis ferendis abstinere: diceret alter se senem esse, alter se esse indolis à natura mansuetæ; hic se abhorre à rixis ille se de omnibus benè meritum, nullos habere quos vereri possit inimicos; ergo ut hæc quæ legem in irritum ducerent, vitentur, merito jubet Princeps id quod lege imperatum est, ab omnibus servari. Ita Salmanticensis ibid. n. 7. & alii apud ipsos. Cæterum lex quæ alicui inutilis fieret, non solum privativè, ut in casibus præsentibus, sed etiam contrariè, quatenus materia ejus vel mala, vel admodum difficilis fieret, non obligaret, ut patet ex dictis.

An autem ut cesset lex cujus causa motiva omnino desiit, expectanda sit legislatoris declaratio vel abrogatio &c. controversatur. Negant plures & nos cum ipsis, quia statim ut mihi certò constat de omnimoda & generali legis inutilitate, certum mihi est eam non ampliùs obligare posse.

Quæres 2. quid sentiendum de abrogatione legis humanæ.

R. 1. legem abrogari posse, quia per quasunque causas res nascitur, & per easdem dissolvi potest: atqui lex ex libera legislatoris voluntate nata est; ergo per eam dissolvi potest. Si tamen lex abrogetur sine causa, abrogatio quidem valida erit, ob rationem mox allatam, sed simul erit illicita: lex enim quæ sine causa abrogatur, erat ante abrogationem utilis; lex autem utilis non nisi illicitè abrogatur: imò gravis requiritur causa ut lex semel justè condita tollatur, putà *maxima & evidentissima utilitas*, aut *maxima necessitas*, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 97. a. 2.

R. 2. legem abrogari non posse, nisi vel ab ipso legislatore, vel à successore ejus vel ab ejus superiore. Ratio est, quia ex Clementina 2. *De electione &c. lex superioris per inferiorem tolli non potest*: inferior autem est quoad potestatem legis hoc in loco ferendæ, qui nec superior est, nec legislator, nec successor.

Sed potest-ne Episcopus Constitutiones in Synodo Diocesana factas abrogare? Potest sanè, quia ex leges re ipsâ non nisi ab Episcopo latæ sunt; cæ-

teri enim Clerici qui Synodo Diocesana interfunt, non habent vocem decisivam, sed consultivam, ut ex Barbosa tradunt Salmanticensis, qui tamen meritò annotant rarò expedire, ut Statuta in Synodis condita ab Episcopis abrogentur. Quod ad Archiepiscopos attinet, certum est eos Episcoporum qui sibi subjacent leges abrogare non posse; quia licet ampliores sint & digniores, veram tamen illorum Diocesibus jurisdictionem non habent.

R. 3. leges inferioris, si à superiore confirmatæ sint, aliquando posse ab inferiore abrogari, aliquando non. Possunt quidem, si confirmatio facta sit in gratiam legislatoris, ut nempe legi ejus splendor quidam & honos accederet; & hæc confirmandæ legis ratio dicitur accidentalis: non possunt autem, si confirmatio vel essentialis sit, cum nimirum lex, ejus à quo confirmata est autoritate obligat, & non aliter; vel hanc aut similem contineat clausulam, *Si quidquam contra legem hanc fiat, careat robore*.

R. 4. legem abrogari multis modis. 1. quidem desuetudine faciendi res lege præceptas, 2. consuetudine: sic lex non manducandi nisi semel, idque sub diei finem, in diebus jejunii, per consuetudinem sumendæ refectionis quam *collationem* vocant, abrogata fuit. 3. voluntate Principis, sive aliquam ferat legem præcedenti oppositam; sive nullam novam legem ferat: quo in casu æquum est & conveniens, ut Princeps manifestet suæ non esse intentionis ut lex ampliùs observetur, ne subditi contra legem quam revocatam nesciunt, facientes, ex erronea conscientia peccent.

Cæterum duo hîc notant Canonistæ. 1. vitandam esse legum correctionem quoties earum contrarietas excusari potest, quia legum inutatio, utpote publicæ rei damnosa præsumi facilè non potest; quapropter lex posterior non censetur priori derogare, nisi cum inutilis fieret, nisi ei derogaret. 2. legem generalem, aut etiam specialem quæ in jure communi continetur, abrogari lege posteriori sive generali sive speciali contrariâ, quamvis lex posterior sit sine clausula derogatoria; legem verò specialem, quæ scilicet comprehendit speciales locorum consuetudines, statuta & privilegia, non abrogari lege posteriori etiam generali, sed hanc potius secundum illam limitari, nisi posterior expressè deroget priori: undè si feratur aliqua lex quæ generaliter veteri extrema animalium certâ die comedantur, semper licebit ea comedere in regnis ubi usum hunc invexit antiqua locorum consuetudo, nisi lex nova expressè dicat, *Non obstante quacunque consuetudine, aut lege particulari*. Ratio decisionis hujus quæ habetur cap. 1. *de Constitut.* in 6. est quòd legislator probabiliter credatur ignorare specialia locorum statuta, adeoque nec censetur iis derogare velle, *dum tamen sunt rationalia*; contra verò idem legislator non præsumitur ignorare jus commune, adeoque cum novam statuit legem quæ cum priori subsistere non potest, censetur priorem revocare, quia alioqui posterior lex esset inutilis.

Quæres 3. quid de ejusdem legis interpretatione dicendum.

R. 1. legem humanam obnoxiam esse interpretationi, tum simplici, cum verbis constat aliquando ambiguus quæ indigent explicatione; tum per epickeiam, cum aliqui sint casus quos legislator aut noluit, aut non potuit lege suâ comprehendere: ii verò casus præcipuè contingunt 1. cum lex sine peccato servari nequit: sic sine

*Salman-
tic supra
n. 18.*

*Vid. Suar-
lib. 6. c.
27.*

sine peccato reddi non potest ensis furioso. 2. cum legis observatio nimis onerosa sit, & moraliter impossibilis: sic excusatur ab auditione Sacri mulier quæ honoris aut rei familiaris jacturam timet. 3. demum cum manifestis constat indiciis legislatorem noluisse casum aliquem, etsi licitum & non ita difficilem, lege suâ comprehendere. In his autem casibus, etiam si res moram patitur, ad superiorem recurrere necesse non est, quia *in manifestis non est opus interpretatione*, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 120. a. 1. ad 3. Quod si dubium sit an legislator hunc casum comprehendere voluerit, oportet, ait idem S. Doctor 1. 2. q. 96. a. 6. *vel superiorem consulere*, si res moram patitur, vel si restantam moram non patitur *secundum verba legis agere*, cum scilicet omnibus rationibus utrimque consideratis manet adhuc dubium, an lex hoc vel illud imperet: si verò non manet omnino dubium, sed satis apparet quid legislator hic & nunc fieri intenderit, tunc, ait Sylvius in hunc locum, licet agere juxta ejus intentionem verisimiliter præsumptam neglectis verbis legis; quæ sponte admiserim, si hoc intelligantur sensu, quod in hisce dubiis tenenda sit semper pars tutior, si vel probabilior sit opposita, vel æquè probabilis, prout latius dixi in Tract. de actibus humanis cap. 7. art. 4. & 5.

R. 2. interpretationem simplicem quâ verus legis sensus explicatur, triplicem distinguere. Prima dicitur *authentica*, quæ eandem habet, vim ac ipsa lex, si debitè promulgatur; & hæc fieri non potest, nisi vel à legislatore ipso, vel ab ejus successore, aut superiore, quia ii soli leges, aut aliquid legibus æquivalens condere possunt. Sufficit autem, ut isti explicent sensum in quo lex deinde recipienda sit, non requiritur ut personalem legislatoris sensum attingant, quia cum legi justâ de causa derogare possint, eam tam strictè interpretari non tenentur. Secunda dicitur *usualis*, quæ fit per usum & consuetudinem populorum; usus autem & consuetudo in interpretandis legibus plurimum valet, juxta Leg. 37. ff. de legib. ubi dicitur: *Si de interpretatione queratur, in primis inspicendum est quo jure civitas retrò in ejusmodi casibus usa est: optima enim legum interpretatio consuetudo*, quâ de re infra. Tertia demum dicitur *doctrinalis*, eaque fit per explicationem peritorum. Hæc interpretatio admodum licita est, quia vix ullæ sunt leges quarum applicatio in singulis qui occurrunt casibus fieri facile possit; inde tot dubia de quibus peritos consuli necesse est. Interpretatio doctrinalis vim legis ex se non habet, quia non emanat ab hominibus qui jurisdictionem habeant: fatendum tamen est eam magni esse debere momenti, imò & in conscientia obligare, cum Interpretes omnes scientiâ, pietate & studio commendandi, atque ab extremis opinionibus perinde remoti, in unum conspirant sensum: tum quia vix ullâ solidâ ratione niti potest, qui opinionem oppositam teneret; tum quia moraliter certum est, eum à vero legis sensu recedere, qui eam eo intelligit modo quo à nemine intelligatur.

R. 3. varias esse regulas quibus inhærere debent qui leges interpretantur: potiores refero.

L. 1. de exercit. ac §. 20. 1. In omni lege spectanda est verborum proprietas, & in re dubiâ melius est verbis edicti servire si nihil obsit, id est si nec sensus fiat absurdus, vel lex inutilis reddatur & illusoria; tunc enim à verborum proprietate recedendum esset. Cum autem duplex sit verborum proprietas, alia naturalis, quæ verbis & nominibus ex primavâ

institutione competit ut mors ex prima institutione mortem naturalem significat; alia civilis seu juridica, quæ per juris fictionem & quandam paritatem verbis quibus primitus non competeat, afficta est, ut nomen mortis in jure significat etiam professionem religiosam quæ mors est civilis: In legis interpretatione sequenda est naturalis verborum proprietas, tum quia ex recepto axiomate, *Analogum per se sumptum stat pro famosiore significato* tum quia cum legem claram esse & distinctam oporteat, præsumendum est legislatorem eo loqui sensu quo verba communiter accipiuntur.

2. Lex favorabilis, ea præsertim quæ nulli præjudicium affert, extendi debet, & ad sensum etiam civilem ampliari, juxta vulgatum id *favores ampliandi*; unde quod de filiis dicitur, ad nepotes etiam, item ad filios legitimatos & adoptivos pertinet, nisi aliquid obstat, quia nepotes, legitimi, & adoptivi, etiam filiorum nomine intelliguntur. Lex verò odiosa, strictè, quantum tamen verba sinunt, intelligi debet, juxta illud, *odia convenit restringi*; unde per filios in onerosis intelligi non debent filiae, licet filiorum nomine filiae etiam sæpe exprimantur. Excipe nisi rationis identitas persuadeat eandem de omnibus fuisse legislatoris intentionem, de quo statim. Prima pars secundæ hujus regulæ, quædam est præcedentis modificatio. Vid. Suar. l. 6. c. 2. Layman lib. 1. tract. 4. c. 18.

Sed hic cum Haberto notandum est, inter favores qui ampliari debent, malè recenseri ea quæ cupiditati privatorum favent, at pugnant contra leges & bonum commune: unde inquit, strictè interpretanda est dispensatio, quia per eam plaga infertur legibus; quapropter id solum pro favore haberi debet, quod ita uni prodest, ut alteri non noceat.

3. Si de mente legislatoris constet, ei standum est, etiam si verba legis aliud significant, quia *non sermoni res, sed rei debet esse sermo subjectus*, ut ex S. Hilario ait sanctus Thomas. Censent verò Salmanticenses & alii apud eos, ne ipsius quidem legislatoris declarationi standum esse, si extra legem loquens, dicat se talem habuisse intentionem, quæ cum verborum proprietate non cohæreat; nullum enim præsumi potest improprie locutus, & aliquando evenit ut qui nunc hoc aut illud statueret, aliud enim statuisse voluerit.

4. Ponderet legis interpret hæc Angelici Doctoris verba: *Prudentia consistit circa particularia operabilia, in quibus cum sint quasi infinite diversitates, non possunt ab uno homine sufficienter omnia considerari.... unde in his quæ ad prudentiam pertinent, maxime indiget homo ab alio erudiri.... frequenter ergo & reverenter applicet animum suum documentis majorum, non negligens ea propter ignaviam, nec contemnens propter superbiam*. Unde colligere est quid de iis sentiendum sit Sacerdotibus, qui cum leges ignorent, & nesciant quomodo eæ à probatis auctoribus intelligantur, statim ex proprio cerebro & intrepidè respondent, *Ita sentio, sic mihi videtur, ita fac, ne verearis*: duces planè cæci, qui cæcis ducatum præstant, cum iis in foveam casuri. Quod autem dicunt in pagis & villulis non ita difficiles casus occurrere, omnino falsum est, cum qui majorem rei hujus experientiam habent, fateantur innumera solutu difficillima in pagis reperiri.

5. denique generaliter loquendo lex ad casum in eâ non comprehensum extendi non debet ob similitu-

similitudinem vel identitatem rationis: quia licet par, eadem, aut major ratio movere potuerit legislatores ad statuendum in uno casu quod in alio simili statuit, non sequitur quod id de facto statuerit; potest enim legislator de uno disponere, non de alio, sive quia non vult, sive quia non expedit ut omnia prohibeantur, aut præcipiantur, unde tritum id a dicto, *In jure positivo non licet argumentari à paritate rationis*. Quare malè quis diceret, Excommunicatus est qui Clericum percussit; ergo à fortiori qui patrem interemit: arcendus est à Prælatu hujusce Conventus, Religiosus alterius Ordinis, *ne homines disparis habitus vel professionis eodem in loco socientur*, Clement. 1. *De electione*; ergo cum eadem militet ratio, arcendus est ab Episcopatu.

Dixi, generaliter loquendo; nam ob rationis paritatem ab uno ad aliud legitimè aliquando concluditur, ut 1. in correlativis, uti colligitur ex L. 3. Cod. *De indictâ viduit*. Unde quia vir & uxor, sponsus & sponsa correlativa sunt, si eximitur vir ab obligatione reddendi debitum uxori adulteræ, uxor etiam eximitur ab obligatione illud reddendi viro adultero: si sponsa ob sponsi absentiam sine licentiâ suâ, à sponsalium obligatione liberatur, eadem causa liberabitur sponsus. 2. in equiparatis: unde quia electio, postulatio, præsentatio parificantur in jure, lex quæ aliquid circa unam statuit, idem censetur statuere circa aliam in his in quibus æquiparantur. 3. in connexis; atqui etiam in iis quæ sub altero continentur, ut pars sub toto, imperfectum sub perfecto: unde quibus lex permittit ut testamentum, iidem etiam concedit ut codicillum faciant; quibus prohibentur ova, iidem & lactinia prohibentur, quia eadem est prohibitionis ratio, nimirum quod à carnibus ortum ducant. Cæterum generalis est regula, quod in pœnalibus & odiosis à casu in lege expresso ad alium in eadem non expressum, non valeat illatio: unde, inquiunt Salmanticenses post Cajetanum, etsi excommunicentur Moniales quæ nubunt, & qui iidem nubunt, non tamen excommunicantur Monachi qui uxores accipiunt, quamvis eadem ratio currat. Addo quod licet lex ob rationis similitudinem non extendatur ad casus in illa non comprehensos, si tamen Judex sententiam ferre debeat, debet à similibus *ad similia procedere*, juxta hoc Jurisperitorum axioma, *Casus similis expresso, non est omissus à lege, & casus non expressus potest decidi per legem casus expressi*.

ARTICULUS II.

De variis legis humana speciebus.

Dividitur lex humana 1. in *scriptam*, & non *scriptam*, quæ dicitur consuetudo. 2. in *legem simpliciter dictam*, quæ fertur à supremo Principe, ut Rege; & *statutum*, quod fertur ab inferioribus Principibus, ut Episcopis. 3. in *civilem*, & *canonicam*. 4. in *favorabilem*, quæ primariò prodest aliquibus, sive aliis secundariò noceat, sive non: quomodo Canon, *Si quis suadente*, quamvis percussori pœnam infligat, est tamen favorabilis, quia primariò Clericis favet & Monachis; & *odiosam*, aut *onerofam*, quæ primariò pœnam vel incommodum continet, etsi in boni communis commodum redundet, ut lex tributorum. 5. lex favorabilis, vel est publica, quæ cedit in commodum communitatis; vel privata, quæ in privatorum utilitatem

vergit, ut privilegium: privilegium tamen odiosum est, si ita quosdam eximat à lege, ut alios gravet. Lex odiosa, vel est pœnalis, vel tributum imponens, vel irritans factum aut contractum; quanquam lex irritans eo possit sensu esse favorabilis, quod fraudibus occurrat, ut patet in lege quæ professionem religiosam ante legitimum tempus, aut contractus sine debitis formalitatibus factos irritat. Præcipuas harumce legum species enucleare juvat.

SECTIO I.

De lege pœnali.

Lex pœnalis ea est quæ pœnam imponit: in quo distinguitur à lege morali, seu merè præceptivâ prohibitiâ, quæ sic aliquid præcipit aut vetat ut nullam transgressoribus pœnam indicat: nullam, inquam, in foro hominis, nam aliud est in foro Dei, ut ex dictis patet.

Lex pœnalis alia est *mixta*, alia *purè pœnalis*. Prima ea est quæ simul præcipit aut prohibet, & pœnam in transgressores decernit: hæc autem pœna decerni dupliciter potest, vel *copulative*, ut cum dicitur, Nemo triticum extra Provinciam transvehat, & qui contra fecerit solvat decem nummos; vel *disjunctivè*, ut si dicatur, Nemo triticum è regno evehat, vel si evexerit solvat centum nummos. Hæc lex non nisi in speciem distinguitur à lege purè pœnali: lex autem purè pœnalis ea est quæ sic pœnam statuit in eos qui aliquid fecerint vel omiserint, ut tamen nec præcipiat illud fieri, nec illud omitti vetet; talis esset ista lex, Qui frumentum è regno exportaverit solvat centum nummos.

Lex pœnalis iterum dividitur in eam quæ est ferendæ sententiæ, & eam quæ est latæ sententiæ: de qua distinctione latius dicam ubi de censuris. His positis.

Quæres 1. an ab aliquo condi possit lex purè pœnalis, quæ nullatenus obliget sub peccato.

R. affirm. Prob. 1. Non repugnat quod Princeps velit, non quidem absolutè, ut aliquid fiat à subditis, sed sub hac conditione, ut si contra fecerint certam subeant pœnam: atqui talis lex erit merè pœnalis. Minor patet, prob. major. Qui potest aliquid vel præcipere, vel non præcipere, potest illud sub eâ quâ voluerit conditione non malâ præcipere: atqui Princeps multa præcipit, quæ posset non præcipere; ergo ea præcipere poterit sub quâ conditione volet, modò non malâ: porro conditio solam apponens pœnam transgressionis legis, nihil habet mali, nihil iniqui, imò hoc habet commodi quod animarum salutem consulat, & tollat periculum peccandi; unde multa sunt Religionum statuta quæ hoc modo obligant, ut de Religione Prædicatorum testatur S. Thomas 2. 2. q. 186. a. 9. ad 1.

Confirm. Non minùs liberum est legislatori subditos obligare sub pœnâ duntaxat, quam liberum sit alicui vovere se nunquam lusurum, vel si lusurum, se talem pauperibus eleemosynam erogaturum; est enim votum privata lex, legi publicæ non absimilis: atqui hoc ultimum fieri potest; unde qui sic vovit, non peccat, si post ludum, pactum stipem pauperibus dividat.

Prob. 2. Ideo adversarii nolunt admittere leges merè pœnales, quia putant pœnam omnem propter culpam infligi: atqui hoc falsum est, ut patet ex hac Rex. 23. Juris in 6. *Sine culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*; ergo datur

datur pœna quæ aliquando ob causam à culpâ diversam infligitur. Et verò quidni decernatur pœna ob simplicem, nec peccaminosam legis transgressionem, cum id Reipublicæ bono expedit, & placet Principi, qui supremus est hâc in parte arbitrer?

Obj. 1. Leges merè pœnales, non sunt veræ leges, sed consilia. Prob. Ibi non est lex, ubi non imponitur obligatio agendi: atque ubi lex est merè pœnalis... si enim imponeretur vera agendi obligatio, jam ea lex sine culpâ violari non posse.

R. ad 1. neg. ant. tam enim leges non obligantes sub culpâ sunt veræ leges, quam votum non obligans nisi ad pœnam, est verè votum: atqui votum non desinit esse verè votum, eo quod solum obliget sub pœnâ; ergo. Ad 2. neg. min. ibi enim vera imponitur agendi obligatio, ubi coercetur ea non agendi libertas quæ erat ante præceptum: atqui posita lege pœnali coercetur ea libertas. Nam ante præceptum præexistebat in voluntate libertas agendi impunè & inculpate, quia actio nec absolute, nec disjunctivè, id est sub pœnæ conditione præcipiebatur: atqui posita lege non eadem remanet libertas agendi impunè, licet maneat agendi inculpate; ergo.

Obj. 2. Ea lex non est purè pœnalis, quæ sub peccato obligat ad subeundam pœnam: atqui lex de quâ agitur obligat ad subeundam pœnam, sicut & lex voti de quâ statim.

R. dist. maj. Non est purè pœnalis, si spectetur remotè, id est penes pœnam quam decernit, quia pœna hâc in conscientiâ solvi debet, C. si spectetur proximè, id est penes actum qui proxima est ejus materia, N. Ex eâ enim parte lex purè pœnalis est, ex quâ non obligat sub culpâ, sed solum sub pœnâ: atqui ex parte actûs qui proxima est legis materia, lex solum obligat sub pœnâ; cum non obliget absolute ut fiat actus, sed solum ut nisi fiat, hæc vel illa pœna subeat: etsi autem fatemur legem ex hâc secundâ parte non esse purè pœnalem, non ideo fatemur eam esse moralem ex parte actûs qui prima est ejus materia: lex enim moralis sub culpâ obligat ad actum qui prima est ejus materia, quia actus ille non disjunctivè solum, sed absolute præcipitur aut prohibetur; ergo lex pœnalis à morali distinguitur ex parte primi ejusdem legis objecti, quod unice contendimus.

Inst. 1. Lex pœnalis obligat sub pœna: atqui non potest obligare sub pœnâ, nisi prius obliget sub culpâ; tum quia pœna & culpa sunt relativæ; tum quia alioqui lex illa justa non esset, pœna enim ut pœna soli culpæ debita est, juxta ad S. Augustini L. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna si justa est peccati pœna est, & supplicium nominatur.* Ita Bellarminus.

R. ad 1. neg. min. vel dist. Non potest obligare sub pœnâ strictè sumptâ, nisi prius obliget sub culpâ, C. sub pœnâ latè & minùs propriè sumptâ, nisi obliget sub culpâ, subdist. sub culpâ vel theologicâ, vel juridicâ, politicâ, aut civili, C. sub culpâ necessariò theologicâ, N. Pœna duplex: strictè sumpta, quæ supponit aut annexum habet defectum coram Deo verè culpabilem, & hæc correspondet culpæ theologicæ, quæ dividitur in mortalem & venialem; de hac intelligitur objectus Augustini locus. Alia est pœna latius sumpta, quæ onus est quoddam & incommodum lege vel usu impositum, ut vel ipsius metu inducamur ad agendum, vel in posterum aliquid evitemus. Hæc pœna supponit quidem culpam, sed aliquando solum juridicam, quæ

coram Deo culpa non est, & reatum non inducit; idque patet ex Reg. Juris superiùs adductâ. Vide quæ Tomo 1. hujus Moralis dicta sunt ubi de præscriptione, & alibi.

Inst. 2. Omnis humana lex est essentialiter actionum humanarum directiva: atqui regula directiva obligat in conscientia. Illud enim obliget in conscientia, à quo qui discedit, reverà deficit: sed qui à regulâ directivâ discedit, eo ipso deficit.

R. dist. Regula absolute directiva, obligat, C. directiva conditionatè, subd. obligat ad pœnâ luen- dam, C. ad actum qui proxima est ejus materia, N.

Quæres 2. an lex quæ pœnalis est, simul adhuc in conscientia obligare possit.

R. affirmat. Nemo quidem dubitavit unquam quin pœnales Ecclesiæ leges, putà eæ quibus decernuntur censuræ, obligent in conscientia. Verum aliter sensit Navarrus de legibus civilibus quæ pœnam verberum, infamiæ, mutilationis membrorum, atque ipsius mortis imponunt; hæc autem particularis opinio Navarri refellitur.

1. Quia non magis repugnat legem humanam simul esse pœnalem & præceptivam, quam id repugnat de lege divina: atqui lex divina simul pœnalis esse potest & præceptiva. Minor patet vel ex ipsa prima lege qua Deus protoparentibus prohibuit ne comederent de ligno scientiæ boni & mali, tum sub pœna mortis corporeæ, tum sub culpa gravissima. Major non minùs evidens est neque enim jus naturale vel ratio declarant legem humanam magis quam divinam, eximere à culpa, eo ipso quo ad pœnam condemnat.

2. Quia, si lex civilis aliquid simpliciter prohiberet nullam imponendo pœnam, lex ea verè præceptiva esset, ut fatetur Navarrus; ergo adhuc erit præceptiva seu obligans in conscientia, etsi ei deinceps adderetur impositio pœnæ. Illa lex enim non desineret in conscientia obligare, cujus vim præcedentem nova pœnæ impositio non frangeret aut debilitaret: atqui nova pœnæ impositio non frangeret neque infirmaret vim quæ huic inerat legi ad obligandum. Vis enim obligandi tota petitur è legislatoris voluntate: atqui legislator vim legis suæ non minuit, sed potius confirmat, cum eidem pœnas superaddit; ergo lex illa non desinit esse præceptiva: quare ergo præceptiva non esset, si legislator jam ab initio pœnam in legis suæ violatores sanxisset?

3. Quia lex quæ aliquid absolute præcipit, obligat in conscientia: atqui lex humana etiam pœnalis potest tam absolute quidpiam præcipere, quam si nullam apponeret pœnam.

4. Quia opinio Navarri nulla satis firma ratione nititur. Ait nempe 1. odia restringi debere. 2. consuetudinem sic interpretari leges pœnales, ut eæ in conscientia non obligent. 3. Principem qui fert leges pœnales, nihil curare an eæ obligent sub culpa. Atqui momenta hæc se ipsis corrumpunt. Nam 1. etsi odia restringi debeant, non sic tamen, ut eorum restrictio voluntati & verbis legislatoris manifestè repugnet. 2. consuetudo directè militat contra Navarrum, ut patet ex communi Doctorum & Interpretum consensu. 3. Principes, etiam æthnici, qui de culpa non cogitant, obligant quantum possunt; adeoque obligant sub culpa, cum sub ea obligare possint. Et verò si sub culpa non obligarent, cum de culpa non cogitent, non obligarent quoque sub pœna, cum pœnam non decernant, sicque daretur lex quæ nec sub culpa nec sub pœna obligaret, quod Navarrus non admittit.

Quæres 3.

Quæres 3. quomodo lex simpliciter pœnalis possit ab alia distingui.

R. id à solâ legislatoris voluntate pendere, qui vel absolute, vel sub sola pœnæ conditione obligare potest. Porro intentio legislatoris cognosci potest 1. ex ejus verbis, si nempe declarat se nolle obligare sub culpâ, quod satis observant Superiores Communitatum in constitutionibus suis. 2. ex ipsâ legis formâ, nempe si disjunctivè feratur, ut, Nemo frumentum efferat, vel solvat centum libellas; aut, Qui arma portaverit, ea amittat. Si tamen lex gravissimas imponat pœnas, capitis v. g. infamiae, trirremium &c. longè probabilius est eam obligare sub culpâ, etiam si præceptum non contineat, quia tantæ pœnæ pro gravi solùm culpâ rationabiliter assignari possunt. 3. ex materia; lex enim quæ ad bonos Reipublicæ mores, ejusque pacem necessaria est, merito præsumitur præceptiva. In dubio an lex sit merè pœnalis, judicandum est eam esse præceptivam: tum quia id tutius est, tum quia, ut bene notat Habert, quod lex aliqua non obliget ad culpam, est quædam exceptio à generali regulâ, juxta quam oportet subditos parere superioribus, non solùm propter iram, sed & propter conscientiam: exceptio autem non est amplianda, sed restringenda. Unde colliges eos graviter peccare qui infringunt leges 1. de non evhendis extra vel intra regnum aut civitatem nonnullis mercibus, sub gravi pœnâ exilii, incarcerationis &c. prohibitis; non modò quia cum tanto se discrimini obijciunt, contra charitatem sibi debitam peccant, sed etiam quia pœnæ gravis inflictiō gravem in transgressione culpam indicat; & aliunde ad minùs dubium est an eæ leges sint merè pœnales. 2. de non ducendis animalibus ad aliena pascua, licet causentur se paratos esse ad solvendam impositam mulctam si deprehendantur. 3. de justis vectigalibus aut tributis solutione, ut statim dicemus. Hinc etiam inferes, nullas à Regibus nostris ferri leges quæ certò judicari possint esse merè pœnales.

Quæres 4. an pœna per legem imposita sit statim exsolvenda ab eo qui legem transgressus est. Ut intelligatur responsio quæ magni est momenti.

Not. 1. Pœnæ aliæ sunt *late sententia*, quæ ipso facto, id est solâ peccati commissione infliguntur per legem; aliæ sunt *ferenda sententia*, quas lex de facto non imponit, sed per Judicem imponendas minatur. Item duplex est sententia Judicis, alia *condemnatoria*, per quam reus à Judice condemnatur ad certam pœnam; alia *criminis declaratoria*, per quam Judex declarat aliquem incidisse in crimen, propter quod pœna ipso facto incurritur, adeoque ipsum pœnam hanc ipso facto incurrisse. Cum sententia est declaratoria, pœna retrahitur usque ad diem commissi criminis; unde alienatio bonorum ab eo tempore facta, post eam sententiam rescinderetur; secùs si sententia esset solùm condemnatoria.

2. Pœnæ aliæ sunt passivæ, quæ nullam rei actionem requirunt, ut quod quis sit excommunicatus, irregularis, privatus voce activâ & passivâ, inhabilis ad aliquid faciendum, aut recipiendum. Aliæ verò seu positivæ sunt, seu privativæ, non possunt executioni mandari sine aliqua transgressoris actione; & hæ triplicis sunt generis. Quædam irritant actum qui sit contra legem, v. g. matrimonium clandestinè contractum, aut reum inhabilem faciunt ad eundem actum, v. g. simoniacum ad Beneficium acquirendum. Quædam legibus constitutæ sunt, ut conditiones ad acqui-

rendum necessariæ: sic qui suâ culpâ ad Sacerdotium intra legitimum tempus non promovetur, ipso facto privatur Beneficio parochiali, sine aliâ monitione, ex cap. *Licet*, *De elect.* in 6. aliæ demùm privant jure jam acquisito vel acquiri cœpto, v. g. Beneficio jam legitime possessio.

3. Pœnæ quæ actionem requirunt, vel sunt leves, ut pœnitentiæ Monasteriorum; vel sunt graves, ut renuntiare Beneficio, bonis omnibus cedere, exulem abire &c. His positis,

R. 1. reum non teneri ad pœnas ferendæ sententiæ, donec ad eas fuerit à Judice condemnatus. Ratio est, quia lex de facto tales pœnas non imponit, sed imponendas minatur.

R. 2. pœnas passivas quæ nullam transgressoris actionem postulant, ut sunt censuræ ecclesiasticæ, irregularitas, privatio vocis activæ & passivæ similia, incurri ante ullam Judicis declarationem: unde oculi legum violatores verè sunt excommunicati, suspensi &c. & ab iis quæ excommunicatis vetita sunt, abstinere debent quantum possunt: quod addo, quia ad vitandam sui diffamationem aliquando tenentur se gerere quasi excommunicati non essent. Pariter irregulares sunt qui aliquid sub irregularitatis pœnâ prohibitum etiam clanculum admisere: excipienda tamen est, ait Habert, irregularitas quæ oritur ex infamia; nullus enim censetur jure infamis, nisi post sententiam Judicis declaratoriam.

R. 3. Pœnæ quæ vel irritant actum lege prohibitum, ut matrimonium clandestinum, vel reum reddunt ad aliquid inhabilem, ut Beneficiarium ad percipiendos Beneficii fructus, si Horas non recitet, effectum suum sortiuntur ante sententiam declaratoriam: unde clandestinè conjuncti separari debent; simoniacus Beneficium dimittere debet, & fructus perceptos restituere &c. quia actus illi planè invalidi sunt, utpote facti contra legem quæ irritati erant. Idem dicendum de pœnis, quæ non tam pœnæ sunt quàm conditiones ad aliquid acquirendum necessariæ; unde qui tempore debito ad Sacerdotium non promovetur, Beneficio suo excidit actu & de facto.

R. 4. Pœnæ quæ jure jam acquisito privant, vim non habent ante Judicis sententiam saltem declarativam criminis, etiam si lex ferat eas pœnas ipso facto & non expectatâ Judicis sententiâ incurri. Unde quod statuit Innocentius IV. in Conc. Lugd. eum qui *quempiam Christianorum per assassinos interfici fecerit*, ipso facto Dignitatibus suis & Beneficiis privari, locum non habet, nisi posita sententiâ criminis declarativâ. Idem dicendum tum de Constitutione Pii IV. quâ qui simoniam confidentialem committunt, Beneficiis ante obtentis ipso facto privantur; tum de Decreto Concilii Tridentini Sess. 24. c. 18. quo examinatores simoniam in examine committentes, suis quoque Beneficiis privantur; unde sequitur Parochum qui admisit crimen cui annexa est ipso facto privatio Beneficii, validè absolvere pœnitentes, & fructus facere suos, modò Beneficii munera exequatur. Ita omnes Theologi, ait Henricus à S. Ignatio; ita etiam Habert, & alii quos citant & sequuntur Salmanticenses. Ratio est, tum quia id approbat mater Ecclesia, ut conscientiarum quieti consulatur; tum quia eæ Ecclesiæ leges non aliter receptæ sunt; tum quia alioqui leges eæ in detrimentum boni publici vergerent, utpote quas nemo aut ferè nemo in praxi sequeretur. Si tamen consuetudine receptum esset ut quædam pœnæ ante Judicis sententiam jure jam ac-

C. 1. de hoc
mic. in 6.
Vid. Tom.
2. Moral.
p. 423.

Æthic. 4.
mor. c. 11.
Salmantic.
c. 2. punct.

quisito privarent, huic consuetudini obsequendum esset; hinc conjuges debiti petitione privantur statim ac incestum cum alterius consanguineo commiserunt.

R. 5. Pœnæ quæ propriam rei actionem requirunt ante quamlibet Judicis sententiam subiri debent, si sint moderatæ, nec ita difficiles, ut recitatio precum aliquarum, moderata corporis castigatio, jejunium: secus si earum executio sit admodum acerba & difficilis, ut venenum haurire, & alia de quibus supra. Ratio primæ partis est, quia leges hujusmodi nihil præcipiunt quod non sit homini moraliter possibile. Ratio verò secundæ partis est, quod hæc leges tam duræ, tam inhumanae, tam naturæ propensione adversæ sint, ut moraliter possibles censeri non debeant: & certè communi usu receptum est, ut qui ob crimen aliquod bonis omnibus ipso facto privati dicuntur per legem, non ante bona sua abdicare teneantur quam ad id fuerint à Judice condemnati. Hinc Bonifacius VIII, omnia Hæreticorum bona *confiscata esse ipso jure* sanxisset, hanc tamen pœnam non ante executioni mandari voluit, quam *per Episcopum loci aut aliam personam ecclesiasticam...sententia super eodem crimine fuisset promulgata.*

Ergo, inquit, pœnæ illæ ipso facto incurri dicuntur non discrepant à pœnis ferendæ sententiæ.

R. neg. ant. Nam ubi lex pœnas imponit ipso facto incurrendas, legislator per semetipsum, reum boni spoliatur quantum de se est, sub eâ tamen conditione ut declaratio fiat, ubi verò pœna est ferendæ sententiæ, non privat, sed remittit Judici ut privet; unde in primo casu donationes post crimen factæ, per Judicis declarationem rescinduntur, non autem in secundo. Præterea possunt hæredes conveniri ad solvendum id quod debebat defunctus vi pœnæ ipso facto contractæ; secus si pœna esset solum ferenda. De cæteris vide Salmantic. ubi supra.

Quæres 5. an ignorantia reum excuset à pœnâ legis.

R. 1. Ignorantia excusans ab omni culpâ, excusat à debito pœnæ. Ratio est, quia pœna, supponit peccatum: qui autem ex ignorantia invincibili fecit contra legem, non peccavit; ergo pœnam legis non purè pœnalis, quæ non nisi pro peccato infligitur, subire non debet; ergo ulterius, si à Judice condemnatur, quia ignorantiam suam probare non potest, potest subtrahere se pœnæ, modò id fiat sine resistantiâ & scandalo.

R. 2. Ignorantia excusans à gravi culpâ, non autem à veniali, excusat à gravi pœnâ, non autem à levi. Ratio est, quia culpa levis levem meretur pœnam, non gravem, juxta id Deuteron. 25. *Pro mensurâ peccati, erit & plagarum modus.*

R. 3. Ignorantia quæ non excusat à gravi culpâ, sæpius non excusat à gravi pœnâ, nonnunquam tamen excusat. Ratio primæ partis est, quod ignorantia quæ non tollit culpam, non tollit causam pœnæ, nec ipsam proinde pœnam. Ratio secundæ partis est, quod lex aliquando pœnam iis solum infligit qui *scienter*, vel *temerè* aliquid faciunt, qui facere *presumunt*; ergo lex illa certum requirit modum, quo sublato, qui eam transgreditur, non subjacet pœnæ. Quod si quis ex ignorantia affectata legem transgreditur, haud dubium est quin pœnam mereatur, quia hæc ignorantia scientiæ æquiparatur, & peccatum adauget, ut dixit tom. 2. p. 528.

R. 4. Ignorantia etiam invincibilis solius pœnæ, non excusat per se à pœna, nisi lex contumaciam requirat. Ratio est, quia tunc incurritur pœna, cum tota ponitur pœnæ subeundæ causa: sed qui violat legem, nesciens pœnam lege impositam, ponit totam pœnæ subeundæ causam; hæc enim causa non est pœnæ cognitio, sed culpa.

Dixi, non excusat *per se* quia excusari potest *per accidens* ut si quis non cognoverit legem obligare sub mortali, & id cognita pœna ejusque gravitate cogniturus fuisset.

Dixi iterum, *nisi lex contumaciam requirat*: quia contumacia requiritur, ut quis incurrat censuras; hæc autem contumacia in eo consistit, juxta multos, quod quis non obstante pœnarum cognitione legem transgrediatur.

Sed quid si quis noverit quidem hoc vel illud lege naturali vel divina prohibitum, sed prorsus ignoret legem humanam qua id prohibitum est.

Respondent Scotus & alii complures, eum adhuc subjacere pœnæ per legem expressæ; quia, inquit, qui legem condit, non suæ tantum, sed etiam divinæ naturalisve legis transgressionem punire intendit; unde qui cum impedimento dirimente, quod ignorabat, contrahit, invalidè contrahit. Hoc quidem exemplum & alia id genus non pauca facile admisero, sed de omnibus perinde pronuntiare non ausum, quia res ab intentione legislatoris penderet. Ut ut sit, fatentur iidem Theologi, excipiendas esse ab hac regula censuras, quas admittunt non incurri, nisi quis contra Ecclesiæ legem sibi cognitam peccet: non negant tamen iidem irregularitatem ex delicto contrahi ab iis qui v. g. rebaptizarent, & non cognoscerent id lege ecclesiastica esse prohibitum, modo non nescirent prohibitionem divinæ legis. Sed de his, ubi de censuris dicemus.

SECTIO II.

De lege tributorum.

TRIBUTI nomen alii derivant à tribubus, quia olim vectigalia tributum solvebantur, alii à verbo tribuo. Tributum definitur: Pensio publica, quæ ad regios sumptus, & communes Reipublicæ operas à populo persolvitur.

Tributum aliud est *reale*, quod pro rebus immobilibus & fructibus earum quotannis solvitur: aliud *personale*, quod ratione bonorum mobilium personæ, ac industriæ ejus exigitur; & sæpe vocatur *capitatio*, de quo passim intelligunt Interpretes id Matth. 22. *Licet dare censum Casari?* aliud *mixtum*, quod pro rebus & personis solvitur. Tributum quod pro rebus in urbem invectis, aut ex illâ evectis præscribitur, vocatur *vectigal*; quamvis & hoc nomen pro quovis tributo usurpetur: si solvitur tributum pro rebus quæ transferuntur per pontes & flumina, dicitur *portorium*; si pro transeuntibus per viam seu locum, idque ad viarum custodiam & refectionem, *pedagium*; si pro personarum operis, putà pro iis qui excubias agerent, dicitur *angaria* &c. His positis,

Quæres 1. an lex tributorum sit merè pœnalis ex genere suo.

R. negat. Vel enim lex tributi diceretur pœnalis, quia imposeretur in pœnam; vel quia obligaret sub pœna ad solvendum tributum: atqui lex tributi neutro sensu est ex genere suo pœnalis. Non priore, quia tributa nec communiter sunt pœnæ, nec supponunt culpam quæ ipsis puniatur, sed im-

imponuntur instar justī stipendii quod Regibus debetur, ut aliquid onerosum quidem, sed verè necessarium. Non posteriore, tum quia lex tributi ferri potest sine addita pœna; tum quia, etsi sub pœna ferretur, non minùs esset moralis & præceptiva, quàm leges mixtæ, de quibus supra.

Non nego tributa imponi aliquando posse in pœnam criminis alicujusv. g. rebellionis, nego tantùm ea sic communiter imponi; unde dixi, *ea ex genere suo non esse pœnalia*.

Hinc colliges verum esse quod alibi docuimus, subditos in conscientia teneri ad absolvenda tributa. Atque id præter probationes ibidem allatas colligitur 1. ex Matth. 12. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. 2. ex Rom. 12. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ideo enim & tributa præstatis*: ubi tributi solutio argumentum est & confessio subjectionis, ad quam subditi in conscientia tenentur: si autem tributi solutio necessaria non esset in conscientia, jam non posset esse argumentum & confessio subjectionis in conscientia obligantis. 3. ex ratione quæ clarè demonstrat subditos teneri ad suppeditanda ea quæ necessaria sunt, sive ad publicæ rei præsidium, sive ad dicentem Principis sustentationem: unde sequitur eos qui vectigalia justa defraudant, teneri ad restituendum ante judicis sententiam; atque id in Galliis, ut alibi, verum est, tamen si ea sit regni hujus consuetudo, ut tributa non solvantur, nisi ab exactoribus petantur aliud enim est non dare quod à te non petitur, aliud per dolum efficere, ut nec petatur, nec peti possit; unde rejiciendum est quod docent alibi docent alibi apud Suarem l. 5. c. 18. licitum esse occurrere venditionem, aut per invia loca transire, ne gabella petatur.

Quæres 2. an in dubio non justa sit nec ne lex tributi sit ejus solvendi obligatio.

R. 1. tributum verè & certò injustum non subditis non deberi. Ut autem tributum sit reipsa justum, tria requiri solent. 1. quidem potestas imponendi tributum, quæ per se soli supremo Principi competit, aliis verò non nisi ex illius concessione. 2. legitima causa, ut nempe ob bonum publicum imponatur, ex ejus definitione liquet. 3. proportio tributum inter & causam tributi, adeo ut parvum pro causa mediocri, temporale pro temporali necessitate imponatur. Requiritur etiam proportio ad personas, ut nimirum plùs exigatur ab eo qui plùs potest, minùs ab eo qui minùs habet facultatum: quare graviter peccant, & pauperibus quorum læsionis causa fuerunt, restituere debent viri illi nobiles, qui cum bona possideant plebeia, *biens returiers*, tributis obnoxia, ab iisdem sese eximunt; unde fit ut divitum onera in pauperes refundantur. Ita casu hunc sibi propositum solverunt Doctores Sorbonici triginta, qui & supposita facti notorietate, hujusmodi homines ad Sacramenta admitti non posse definierunt, prout refert author Collationum Parisiens.

R. 2. in dubio de justitia tributi, illud solvendum esse, nisi rationes quæ contra legem tributi pugnant, sint longè graviores oppositis. Ratio est, quia in dubio æquali aut penè æquali, præsumendum est in favorem Principis possidentis facultatem præcipiendi. Decisio hæc sequitur ex iis quæ dicta sunt de probabilitate.

Quod si dubium non cadat in motiva quibus innititur Princeps ut tributum exigat, sed in potestatem ipsius; id est si dubitetur an huic Prin-

cipi competat jus tributum exigendi, censent plures nullam incumbere solvendi hujus tributi necessitatem, eò quod libertas certa civium incerto hominis juri prævaleat. Quia tamè hæc difficultas locum habere non potest, nisi in Principibus non supremis, crederem ego in hoc casu interrogandum esse Principem supremum, an potestatem hanc Principi subalterno concesserit; imò sic huic faveat consuetudo, sileatque Princeps supremos, qui cum sua læduntur jura, non silet, eo ipso jus illud inferiori Principi concessum fuisse arbitraret.

SECTIO III.

De lege irritante.

Lex irritans ea est quæ actum aliquem cui certæ desunt conditiones, nullum & invalidum facit. Certum est dari posse, imò de facto dari leges quæ certas in actibus aut contractibus requirunt conditiones, quarum defectu iidem actus in irritum abeunt: sic jure civili irritatur testamentum sine sufficienti testium numero factum; & jure canonico, matrimonium clandestinum. Hæc autem irritandi potestas Reipublicæ necessaria est, cum sine ea fraus, dolus, aliaque gravia incommoda vitari non possint.

Irritatio multiplex est. 1. enim altera incurritur ipso jure, & ante judicis sententiam, quo sensu irritum est se ipso matrimonium clandestinè celebratum est; altera non nisi post judicis sententiam incurritur, ut contractus in quo quis ultra medietatem justī pretii deceptus est, irritari debet à judice. 2. Alia est explicata, quæ distinctis & explicitis verbis exprimitur: v. g. *Si res aliter fiat, non valeat, careat omni robore &c.* alia implicita, quæ fit verbis æquivalentibus, ut si præscribatur forma quæ in contractu necessariò debeat servari. 3. Alia est pœnalis quæ inducitur in odium personæ & actionis ejus, ut cum irritatur electio ad Beneficium propter simoniam, aut matrimonium contrahentis cum eâ quam polluit per adulterium sub spe futuri matrimonii; hoc enim non solum fit ad cavenda hujusmodi adulteria inter personas spe futuri matrimonii, sed etiam in pœnam adulterii; alia legalis, quæ non fit in pœnam peccati, sed in bonum privatæ personæ, aut communis, ut cum irritatur professio ante annum decimum sextum expletum, in bonum utique tum profitentis, tum Religionis; item matrimonium inter consanguineos & affines ob decentiam, & testamenta minùs solemnia, & donationes pupillorum &c.

Quæres an lex irritans obliget in conscientia.

R. 1. legem ipso jure irritantem hoc sensu obligare 1. quod non liceat uti actu per legem irritato, quasi validus esset. 2. quod nequidem actum illum exercere liceat, si vel id materia legis postulet vel legislator satis significet velle se ut ab eo actu absteatur.

Prob. 1. pars. Non licet actu aliquo tanquam valido uti, cum actus ille reverà non valet: atqui actus qui ipso jure invalidus est, reverà non valet, cum lex quæ irritatur, ipsum privet omni robore & firmitate; ergo eo uti non licet: atque id evidens est in matrimonio clandestinè contracto, quo uti non licet; aut in fructibus beneficii qui cum à non recitante Breviarium præcepti sunt, retineri non possunt, quia præceptio hæc jure Canonico irrita est. An etiam jure

H 2

naturali

naturali irrita sit, nihil ad rem, quia restitutio facienda esset. tamen si sola occurreret irritatio legis positivæ.

Excipiunt aliqui casum in quo actus irritatio in alicujus favorem facta est; is enim, inquit, actu per legem irritato uti potest, licet ad id non obligetur: sic minor qui contraxit, potest, si velit, stare contractui cum major factus est. Hæc tamen exceptio, ejusque probatio parum habent firmitatis, quia contractus à minoribus facti, non tam ipso facto irriti sunt absolute, quam pro minorum nutu, si resilire volent, irritandi.

Vid. Tom. I. Moral. pag. 441.

Prob. 2. pars. Ab eò actu omnino abstinendum est, quem lex non irritat solum sed & prohibet: atqui tales sunt actus quidam per leges irritati; atqui id patet allato matrimonii clandestini exemplo, quod ne attentare licitum est. Porro non omnes actus qui lege irriti sunt, simul sunt prohibiti: etsi enim irrita sit renunciatio paternæ hæreditati facta à filia quæ dote suâ contenta est, non tamen peccat (puella quæ hæreditati suæ renuntiat; unde valeret renunciatio hæc, si juramento confirmata esset, & tamen juramentum peccati vinculum esse non potest.

R. 3. Lex quæ ipso facto actum non irritat, sed eum solummodo præcipit irritari, non obligat ante sententiam Judicis. Ratio est, quia irritatio actus est proprius publicæ potestatis; ergo si non fit per legem, fieri debet per Judicem, cui soli lex illam præcipit. Judicis autem nomine ii etiam aliquando intelligi possunt qui præsumunt familiis: sic patri aliqua filiorum vota irritare permissum est, ut dictum est tom. 2. p. 257.

Quæres 2. an lex eo ipso sit irritans, quo est prohibens.

R. negat. quia ex cap. 16. *De regularib, malis fieri prohibentur, quæ si facta fuerint obtinent firmitatem.* Et verò aliud est prohibere, aliud irritare: unde nec quod irritatur, semper prohibitum est, ut modò dixi; nec quod prohibetur, semper est irritum, ut patet in matrimoniis quæ post emissum simplex castitatis votum contrahuntur. Nec nocet regula 64. Juris in 6. cum hæc intelligi debeat de iis quæ fiunt contra leges quæ statuunt formam substantialem actui, & sine qua proinde actus validus esse non potest.

Quæres 3. quænam impediunt ne lex actum ipso facto irritans, habeat effectum suum.

R. 1. Si lex non irritet actum, nisi in vindictam culpæ, irritatio impeditur per omnem causam quæ excusat à culpa. Ratio est, quia sublata causâ torali, effectus quoque tolli debet; ergo si per ignorantiam oblivionemve inculpabilem tollitur culpa, tollitur & irritatio: hinc qui ex oblivione merè naturali omittit Horas, facit fructus suos, licet extet lex qua irritatur fructuum acquisitio ab iis facta qui Officium omittunt.

Ergo, inquit, qui simoniæ nescius Beneficium per alterius simoniam acquisivit, illud retinere potest. Non sequitur: ignorantia enim tua non impedit ne alter culpam commiserit emendo tibi Beneficium; ergo nec impedit causam propter quam irritatur talis Beneficii collatio.

R. 2. Qui invincibiliter ignorat actum aliquem irritari per legem, sed legem, qua actus prohibetur, non ignorat, subjacet irritationi, quamvis hæc in solius culpæ vindictam statuta fuerit. Unde Beneficiarius qui novit Horarum recitationem per Ecclesiæ legem imperari, nescit autem fructuum receptionem ab eo factam qui non recitat esse irritam non facit fructus suos. Ratio est, quia ignorantia pænæ non tollit causam irritationis, id est

culpam; ergo nec irritationem ipsam tollere debet.

R. 3. Ignorantia etiam inculcata legis irritantis, non impedit actus irritationem, si irritatio immediate facta sit propter bonum commune. Ita omnes. Patet hoc tum in testamento sine legitimis solemnitatibus condito; tum in matrimonio quod quis bona fide absente Parocho celebrasset. Ratio est 1. quia leges maximi momenti, & quæ bono communi maximè necessariæ sunt aut utiles, effectum suum prorsus habere debent, quia hoc absolute intendit & intendere debet legislator. 2. quia, ut alibi dictum est, leges illæ non fundantur in præsumptione facti, sed in præsumptione vel potius in certa scientia periculi, ne quid fiat contra bonum commune; ergo cum periculum hoc semper existat, lex semper vigere debet.

Quod spectat ad irritationem quæ per Judicis sententiam fieri debet, hæc multis modis impedi potest. 1. cum actus manet occultus, adeo ut in judicio probari non possit: si quæ tamen in actu irritabili illata esset injuria, omnino reparanda esset: sic qui vendidit ultra dimidium pretii justii, tenetur ante Judicis sententiam excessum emptori restituere. 2. cum post actum licet publicum partes inter se sine vi & fraude consentiant; jus enim non prohibet ne partes sibi invicem consentiant. 3. cum actio illius qui irritationem prosequi poterat legitimo tempore præscribitur. De his plura videris apud Suarem.

Vid. Suar. lib. 5. c. 21. Grā. din. p. 208.

SECTIO IV.

De lege civili.

PAUCA admodum dicemus de lege civili, quia præcipuas quæ circa ipsam moveri possunt, difficultates supra tractavimus. Ut verò pauca hæc moribus nostris congruant, ea è Jurisconsultorum nostrorum libris deducemus.

Jus Gallicum, seu jus quod in Gallia vim & auctoritatem legis habet, dividitur in scriptum, & non scriptum. Jus scriptum aliquando sumitur pro omni lege quæ scripta est, & tunc Juris scripti nomine intelliguntur 1. regiarum Constitutiones, quæ sunt generales Regni leges. 2. Consuetudines ipsæ, quæ etiam scriptæ sunt. 3. Jus Romanum. 4. Pragmaticæ Sanctiones, Concordata &c. Jus scriptum sic intellectum distinguitur ab iis consuetudinibus quæ locorum usu introductæ sunt, & auctoritate publica scriptæ non sunt. Jus scriptum sæpius sumitur pro jure Romano, quod in certis Galliæ Provinciis viget, quæ ideo Provinciæ Juris scripti dicuntur; ad discrimen aliarum Provinciarum quæ suas sequuntur consuetudines, & ideo consuetudinariæ vocantur, prout jam dictum est tom. 1. p. 29.

Vid. Per. ric. rev. Droit.

Etsi Jus Romanum in Provinciis consuetudinariis vim legis non habeat, plenis tamen oculis legi, pleniorique animo comprehendere debet ab iis etiam qui hisce in Provinciis jus dicunt; quia cum deficiunt, ut sæpius evenit, locorum consuetudines, ad jus commune & Romanum confugimus, non quidem ut ad legem necessariam, sed ut ad æqui & recti normam, prout notat Mornac in L. 9. ff. *De just. & jure.* Et verò tanta est Juris Romani varietas, ut ad omnes penè, qui inter homines suboriri possunt, casus se se extendat; tanta judiciorum sagacitas, ut omnium gentium suffragia meruerit; tanta in sermone facili dignitas, ut Imperii majestatem spiret, vixque unquam pluribus dicat quæ paucioribus dici possunt.

Juris

Juris civilis corpus, ut nunc est, quatuor constat *collectionibus*. 1. nimirum quatuor *Institutionum* libris, qui Justiniani Imperatoris jussu editi sunt in gratiam adolescentium Jurisprudentiæ studiosorum, & Juris civilis epitomen content. 2. quinquaginta libris *Digestorum*, seu *Pandeectarum*, sic nuncupatis, eo quod cunctas penè Veterum leges meliori ordine digestas complectantur. 3. duodecim libris *Codici*, & hic quidem Codex qui Justiniani dicitur, eo quod Justinianus eum ex tribus Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano, amputatâ prolixitate compilari jussit, vocatur etiam repetitæ prælectionis Codex, quia prima ejus editio in multis de ejusdem Principis mandato emendata est. 4. 168. Constitutionibus ejusdem Justiniani, quæ *Novellæ* dicuntur, quasi *novæ Constitutiones*, & post *Codicem repetitæ prælectionis*, promulgata, ut loquitur Cujacius Volumen quo *Novellæ* continentur, vocatur *Authenticum*, id est plurimum valens, quia hæc est posteriorum legum conditio, ut pluris valeant quàm antiquæ, quibus sæpe derogant. *Authenticum* & *Authentica* cautè secerni debent; *Authenticum* enim ipsa est *Novellarum* collectio, ut modò dixi; *Authentica* verò sunt summaria quædam ex *Novellis* circa an. 1130. ab Irnerio quodam natione Germano, extracta, & variis Codicis legibus, ad quas relationem habent subnexa, minutiori caractere, ita ut statim intelligi possit, an & quatenus *Novellæ* derogent Juri in Codice contento, ipsumve modificent aut interpretentur. De his omnibus consule librum cui titulus, *Histoire du Droit Romain*, authore Cl. Josepho de Ferriere.

Nunc videndum quomodò citentur leges Juris civilis, Libri Juris dividuntur in titulos; tituli, in leges; leges, in paragraphos. Cum lex aliqua citanda est, affertur primum legis verbum, deinde indicatur quæ ex collectione lex illa desumpta sit; demùm additur titulus sub quo lex continetur. Quia verò hæc per abbreviationem fieri solent, exempla quædam proponemus.

Leges è *Digestis* sic citantur. *Lege Creditor*, *Digestis*, *De pignoribus*; vel brevius *L. Creditor*, vel *L. 23. D. aut ff. De pignoribus*. Leges è *Codice* eodem citantur modo, nisi quod pro *Digestis* indicatur *Codex*, ut, *L. Properandum*, vel *L. 13. Codice*, vel *Cod. aut simpliciter C. De judiciis*. Si citetur *Authentica*, exprimitur primum ejus vocabulum, & adducitur titulus Codicis sub quo eadem *Authentica* posita est: ut *Authentica*, vel *Auth. Sed cum testator*, *C. ad legem Falcidiam*. Institutiones per paragraphos & titulos laudari solent: paragraphi hæc exprimentur notâ §. quæ est æ græcum depravatum, ut §. 2. *De interdictis*, apud Justinian. vel in *Instit.* vel, ita Justinian. §. 2. *De interd.* *Novellæ* rum suis, tum capitis & paragraphi numeris citantur, ut *Novel. 105. c. 2. §. 3.* & quia *Novellæ* dividuntur in collationes, quæ in titulos & capita subdividuntur, hinc fit ut *Novellæ* aliquando per collationes, titulos, capita & paragraphos citentur hoc modo: In *Authentico*, vel, in *Auth. collat. 9. tit. 43. cap. 2.* &c. De methodo acquirendæ Juris civilis notitiæ, consule citatum Opus Cl. Josephi de Ferriere.

Quod spectat ad jus purè Gallicum, summo pere optandum est, si non necessarium, ut Confessarii aliqualem ejus ideam sibi comparent, ne multa admittant quæ privatis Regni legibus prohibita sunt; saltem igitur legant Institutiones ad jus Gallicum D. Argou, nec non & locorum in qui-

bus versantur consuetudines; deinde verò peritiores sive Confessarios, sive Jurisperitos frequenter interrogare non vereantur.

SECTIO V.

De lege Ecclesiasticâ.

Quinam ecclesiasticas leges ferre possint, quæ sit earum materia, quæ conditiones ut obligent, diximus agendo de lege humanâ ut sic. Quare ut pauca de Jure civili, sic & de Jure canonico pauca loquemur.

Jus canonicum derivatur à canone, qui idem est apud Græcos quod apud Latinos regula: hinc Jus canonicum definitur à Lancellotto, *Jus quod civium, Christianorum scilicet, actiones ad finem Lancellos, aterna beatitudinis dirigit: porro Jus id constat Inst. juris canon. in primis divina legis præceptis, consuetudine & constitutionibus*, id est statutis sive Conciliorum generalium & particularium, sive Rom. Pontificum.

Jus canonicum dividitur in vetus & novum. Neutrum sic dicitur quasi vel leges veteres nunc nullæ subsistant, vel leges novæ, nullæ à prioribus sæculis in usu fuerint, sed quia variæ variis temporibus fuerunt Juris hujus collectiones, variæ itidem leges labentibus Ecclesiæ sæculis editæ sunt, quibus priores aliquando confirmatæ, aliquando abrogatæ sunt. Quæ aliquam collectionum quibus constabat jus antiquum, notitiam habere volent, consulant librum cui titulus, *Histoire du Droit canonique*, authore J. Doujat, aut saltem pervolvant cap. 2. libr. 1. theoriæ & praxis juris canonici, authore J. Cabassut Congreg. Oratorii Presbytero. Nobis sufficiet si juris canonici, prout nunc omnium manibus teritur, levem ideam subministremus.

Jus illud partibus sex constat, Decreto scilicet, Decretalibus, Sexto Decretalium Clementinis, Extravagantibus communibus, & Extravagantibus Joannis XXII.

Decretum, prout nunc extat, collectum est à Gratiano Clusii, nunc Chiufi, in Etruriâ nato, & Religioso Ordinis S. Benedicti, in Monasterio SS. Felicis & Naboris in urbe Boloniensi, qui opus suum edidit an. 1151. sub hoc titulo, *Concordia discordantium Canonum*, quia non solum Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta colligere, sed & secum invicem sicubi contraria videbantur, conciliare voluit, quod tamen ubique non fecit, ut notat Doujatius. Cum autem tria sint, quæ totale juris canonici perinde ac civilis objectum efficiunt, *persona* scilicet, *actiones* seu judicia, & *res*, hinc Decretum tres in partes dividitur, quarum prima de personis ecclesiasticis præcipuè differit; secunda de actionibus, nempe de materiâ & forma judiciorum; tertia, de rebus sacris. Pars prima continet Distinctiones centum & unam: unaquæque Distinctio dividitur in canones, seu capita; sic autem citatur: canone. aut capite *Luxuriam*, dist. 35. vel brevius & melius, can. aut cap. 7. dist. 35. Dixi, & melius, quia norunt omnes qui jus canonicum aut civile pervolvunt, facilius à juvene juris studioso inveniri quadraginta leges aut canones, cū per numeros arithmeticos citantur, quàm quatuor aut quinque cū per primum legis aut canonis vocabulum indicantur. Pars secunda continet causa triginta sex; trigesima autem tertia causa septem habet Distinctiones de poenitentia. Quia verò causæ in quæstiones, & quæstiones in capita

dividuntur, sic citantur hujus secundæ decreta, can. *Clericum*, vel Can. 47. 11. (supple, causâ) q. 1. Tractatus autem de Pœnitentiâ sic citatur: Can. *Charitas*, vel Can. 2. Dist. 2. de *Pœnitentiâ*. Parstertia, quæ de Ecclesiarum consecratione, de Altaribus, Eucharistiâ &c. differit, quinque habet Distinctiones, quæ ut ab aliis primæ & secundæ partis Distinctionibus secerni possint, inscribuntur de consecratione, sic verò citantur, Can. *In Christo Pater*, vel Can. 82. Dist. 2. *De consecrat.*

Secunda pars, seu, ut ajunt, secundum volumen juris canonici, continet Decretales, quæ vel à Gratiano omissæ, vel ab ejus ævo usque ad Gregorium IX. editæ erant. Eas hujusce Pontificis jussu collegit, & an. 1230. juris publici fecit S. Raymundus de Pennafort, Ordinis Prædicatorum, & in quinque libros divisit, quorum quid unusquisque tractet, indicat hic versiculus.

Judex, judicium, Clerus, sponsalia, crimen.

Dicuntur autem Decretales, quia decernunt, & decidunt quid variis in casibus sentiendum aut agendum sit. Sic olim citabantur, Cap. *Novit. extra*, vel, apud Gregor. *De judiciis*. Particula *extra*, denotat id quod citatur reperiri in Decretalibus Gregorii IX. quia Decretales sunt extra Decretum Gratiani, quod est antiquum volumen juris canonici. Nunc autem usus invaluit, ut vel numerum solum capitis, vel primum ejus verbum cum titulo cui subjacet, citare sufficiat, ut cap. 13. vel cap. *Novit. De judiciis*.

Tertia pars constat ex Decretalibus Bonifacii VIII. quæ vocantur, Liber sextus Decretalium, quia additæ sunt quinque Decretalibus Gregorii IX. Sextus ille liber in quinque libros dividitur, in quibus idem servatur materiarum ac titulorum ordo, qui in Decreto Gregorii servatus est. Prodiit hoc opus an. 1298. & continet præcipue Decretales, quæ post Gregorii collectionem ad Bonifacium usque editæ erant. Citatur Sextus perinde ac Decretales, nisi quod additur, *apud Bonifacium*, vel, *in Sexto*, ut, cap. 3. seu cap. *Filii*, *De Hereticis* in 6. vel, *apud Bonif.*

Quarta pars continet Clementinas, sic dictas à Clemente V. qui tum proprias, tum Viennensis Concilii, cui an. 1311. præfuerat, Constitutiones colligi jussit. Easdem mortuo jam Clemente promulgavit an. 1317. Joannes XXII. Dividuntur etiam in quinque libros, & citantur ut Decretales, additâ hac voce, *in Clementinis*, ut cap. 1. vel, cap. *Cum secundum*, *De Pœnitentiis*, in Clementinis; vel Clementinâ *Cum secundum*, *De pœnitentiis*.

Quinta pars complectitur Decretales, quas prioribus Pontificatûs sui annis emisit Joannes XXII. eæque Extravagantes dicuntur, quia vagantur extra corpus juris hætenus editum.

Sexta demum continet alias tum ejusdem Joannis XXII. tum aliorum ante ipsum Pontificum Decretales, quæ prioribus collectionibus insertæ non fuerant; unde eæ Decretales Extravagantium communium nomine donantur. Extravagantes Joannis XXII. sic citantur; Cap. 2. seu, Cap. *Ad Apostolatûs*, *De concessione Prabende*, in Extravag. Joannis XXII. Communiones verò sic: Cap. *Ut Prælatorum*; vel, Cap. 2. *De majoritate & obedientiâ*, in Extravag. communib.

An verò & qualis sit Pontificii hujus juris in Galliis autoritas, ne inter ipsos etiam Gallos convenit; aliis nullam ei autoritatem attribuentibus; aliis aliter sentientibus.

Certum est. 1. eas juris canonici Sanctiones quæ cum usibus in Regno receptis, antiquis Ecclesiæ moribus & libertatibus & suprema Regum nostrorum autoritate malè cohærent, nullius in Gallia esse momenti.

Certum est 2. Decretum Gratiani, quod etiam post ipsius emendationem Romæ factam, mendis non caret, non aliam habere autoritatem quàm habeant Canones, aut Patrum textus, ex quibus Decretum illud coalescit. Et verò Gratiani Decretum magis à Romanis Pontificibus confirmatum est, quàm Burchardi Wormatiensis, Ivonisve Carnotensis Decreta & Collectiones; nec ulla est Ecclesia quæ se se Decreti hujus legibus adstrinxerit.

Certum 3. videri debet, jus canonicum quod præsertim in Decretalibus Gregorii IX. & Clementini continetur, magni apud nos ponderis esse debere 1. quia evidens est Gallos quidquid penè juris canonici habent circa electiones, postulationes matrimonii impedimenta, & omnes ferè censuras, ex jure Pontificio desumpsisse: si autem ex jure illo principia desumpsimus, an non æquum est ut ejus decisiones circa casus à principiis consecrarios teneamus? 2. pleraque Decretalium statuta, è generalibus Conciliis Lateranensibus, Lugdunensibus, & Viennensibus aut è Pontificibus Romanis, qui profundam canonici juris notitiam habebant, excerpta sunt: quidni ergo ea sequemur in his quæ aliundè moribus nostris non repugnant? 3. si unusquisque Decretales pro nutu rejicere poterit jam nihil circa eas quæstiones fixi & determinati habebimus, adeoque quot erunt capita, tot erunt jurisprudentiæ, quod quàm rectè rationi adversetur nemo non intelligit. Ita ferè D. de Hericourt, in præfatione Tractatus de Legibus ecclesiasticis pag. 14. Addit Doujatius in Historiâ juris canonici 2. part. cap. 15. apud ipsos Angliæ & Germaniæ Protestantes, causas quæ ad jurisdictionem ecclesiasticam spectant, non ex civilium legum præscripto, sed ex jure in Decretalibus contento dirimi.

Et si objurgia Bonifacium inter octavum & Philippum cognomento Pulchrum exorta, minor fuerit Sexti quàm aliarum juris partium autoritas in Galliis, major tamen Constitutionum ibi contentarum numerus in hoc Regno observatur, juxta eundem Doujatium ibid. cap. 17.

Quæres quid sint Libertates Ecclesiæ Gallicanæ.

R. eas definiri, jus constanter sequendi receptos universalis Ecclesiæ Canones, & antiquas Regni consuetudines, quidquid de novo in contrarium decernatur.

1. Sunt *jus*: Ecclesia enim particularis jus habet id sequendi quod primitus ab Ecclesiâ universali sancitum est, aut quod hæc ipsa particularis Ecclesia à multis retro sæculis laudabiliter & intemeratè servavit: hinc Libertates Gallicanæ non sunt privilegia, quia à nemine revocari possunt.

2. Sunt *jus sequendi receptos Ecclesiæ Canones*: falluntur ergo & turpiter aberrant, qui Libertates Gallicanas vel reponunt vel in potestate faciendi quod libuerit, vel in summa à Romano Pontifice independentia, quasi Sedis Apostolicæ nomen nihil aliud sit quàm magni nominis umbra. Imò verò exigit jus antiquum, cui ob Libertates nostras insistimus, ut Papam habeamus pro Pastorum omnium primo, pro Ecclesiarum omnium capite, pro Rectore universali, qui nempe in omnes Ecclesias, singulosque ipsarum Pastores jurisdictionem habet, secundum Evangelii & Traditionis leges exercendam. Et verò antiquorum primi-

Primitivæ Ecclesiæ Canonum amorem spirent Galli, haud tamen negandum multas apud eos invaluisse consuetudines antiquo Juri contrarias, v. g. resignationes in favorem, collationes Beneficiorum per præventionem, & alia id genus non pauca.

3. antiquas Ecclesiæ nostræ consuetudines, quæ cum Gentis genio & moribus congruant sine magno pacis & tranquillitatis publicæ detrimento mutari non possent.

4. quidquid de novo &c. Unde Galli ea Sedis Apostolicæ Decreta libenter amplecti debent, quæ nec legitimis Regni consuetudinibus, nec antiquæ disciplinæ adversantur.

Fundamentum Ecclesiæ Gallicanæ Libertatum duplex. 1. quod nec Papa, nec alii quilibet Ecclesiastici Superiores quidquam possint in temporale Regum Franciæ. 2. quod Papæ autoritas in iis etiam quæ ad spirituale Regni bonum pertinent, ex Canonum & Regni consuetudinum præscripto moderanda sit, juxta id Zozimi Can. *Contra*, 25. q. 1. *Contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis Apostolicæ potest autoritas*. Ex his principiis mirum est quot fluant consecratoria, quæ cum in variis de hac materiâ tractatibus ubique obviis, fusè evolvantur, moram hic cedere longiorem non debent.

CAPUT VI.

De dispensatione.

Dicemus 1. de essentiâ & divisione dispensationis. 4. de causâ efficiente dispensationis. 3. de conditionibus requisitis ut legitima sit. 4. de defectibus qui dispensationem irritant. 5. de causis propter quas cessat dispensatio.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex dispensatio.

Dispensatio definitur, Relaxatio legis, legitimâ autoritate facta quibusdam personis in aliquo casu in quo lex alioqui obligaret. Dicitur 1. *relaxatio*, seu *exemptio*, eaque vox locum habet generis, quia per eam dispensatio convenit cum aliâ quâcumque vinculi legis ablatione, sive fiat per abrogationem, sive per privilegium. 2. *legis*, quo nomine intelliguntur etiam statuta, & aliæ leges quæ in Jure communi non continentur, ut notat Suares lib. 6. cap. 10. 3. *legitimâ autoritate facta*; dispensatio enim actus est jurisdictionis, ut ex dicendis patebit, & eo nomine differt ab epikeiâ, quæ non est jurisdictionis actus, sed doctrinæ & prudentiæ, prout ex dictis colligi potest. 4. *quibusdam personis*, sub quibus non privati solum comprehenduntur, sed & Congregationes, Conventus & similia, quæ sunt personæ fictæ. 5. *in aliquo casu* &c. Unde rursus differt dispensatio tum ab epikeiâ, quæ iis solum in casibus locum habet ubi lex judicatur non obligare; tum à licentiâ seu permissione, quâ non relaxatur obligatio legis, sed permittitur ut aliquid fiat contra modum à lege præscriptum: sic Superior Religionis permittere potest Monacho ut aliquid donet, nec tamen in paupertatis voto dispensare potest. Addunt aliqui, *justâ ex causâ*; sed alii melius omittunt, quia dispensatio sine causâ nonnunquam valida est.

Dispensatio dividitur 1. in *totalem*, quæ omnino aufert obligationem legis ut cum irregularis dispensatur ad omnes Ordines; & *partialem* quæ solum ex parte obligationem relaxat, ut si irregulari sola minorum Ordinum susceptio permittatur.

2. in *necessariam*, seu *debitam*; & *voluntariam*, seu *permissam*. Dispensatio necessaria, ea est quæ iis à quibus petitur negari non debet, ut contingit 1. cum commune bonum aliter procurari, aut commune scandalum aliter vitari non potest. 2. cum alioqui periclitaretur spirituale bonum postulantis. 3. cum à lege, vel ab homine constitutum est, ut dispensatio in tali casu concedatur, puta si lex statuat, ut existente tali causâ concedatur dispensatio, quod maximè fieri solet in dispensationibus circa pœnas post condignam satisfactionem; aut si Superior mandet Ordinario aut discreto Confessori, ut dispensent cum postulante, si preces veritate nitantur. 4. cum licet causâ dispensandi non inducat debitum justitiæ, inducit tamen debitum misericordiæ; opus enim misericordiæ aliquando debetur, cum nempe proximus graviter indiget, & sine dispendio sublevari potest. Quia tamen injustitia Superioris non tollit legis vinculum, hiæ qui dispensationem etiam debitam non obtinent, tenentur ad observationem legis, nisi lex ei tam nociva fiat, ut cum tanto discrimine non obliget, prout alibi dictum est. Dispensatio voluntaria, est ea quæ, licet justam habeat causam, non est tamen debita, quia nullum ex modò recensitis urget incommodum.

3. in eam quæ justificatur ex causâ intrinsecâ, ut si lex alicui fiat nimis gravis & onerosa, lex v. g. jejunii, ei qui valetudine tenuiori utitur; & eam quæ justa est ab extrinseco, seu quæ conceditur ob rationes extrinsecas, quas inter recensentur personæ scientia, morum honestas, bona fama, imò & nobilitas; quia hæc Ecclesiæ utilia esse possunt, eorumque remuneratio in Ecclesiæ utilitatem redundat. Vide S. Thomam 2. 2. q. 24. c. 5. 63. a. 2.

4. in *expressam*, quæ verbis vel signis Superioris voluntatem satis manifestantibus conceditur. Verba quibus uti debeat dispensator, nulla in Jure determinantur, neque necesse est; ut dispensatio detur in scriptis, nisi id Jure cautum sit. Dispensatio *expressa* esse potest, absque eo quod materia ejus specificè declaretur, unde sufficere potest verbum generale, ut, *Dispenso tecum in quacunque irregularitate, vel in impedimento; si quod habes*. Ita Suares ibid. cap. 13. & *tacitam*, quæ licet in se & directè non concedatur, conceditur in alio quod sine dispensatione fieri non potest: sic Superior qui scit me actu esse irregularem, præcipiendo ut Ordines suscipiam, censetur in irregularitate dispensare. Verum hic duplex movetur difficultas. Prima est, an ad dispensationem sufficiat rati habitio de futuro, id est præsumpta voluntas, seu dispensatio Superioris, qui probabiliter judicetur dispensaturus si sciret, vel gratum habiturus cum sciet, etsi nec sciat, nec velit; quo tempore ille qui dispensatione indiget, contra legem operatur. Secunda est, an cum Superior qui dispensare potest, videt aliquem è subditis suis contra leges agentem, taceretque nec contradicit, cum facili & absque incommodo contradicere possit, an, inquam, talis Superior censeatur virtualiter dispensare in lege.

R. ad 1. rati habiitionem non sufficere. Obligatio enim legis non cessat donec per voluntatem Su-

perioris auferatur: atqui tunc non aufertur obligatio per voluntatem Superioris; voluntas enim futura non tollit actu vinculum, sed illud solutura creditur; ergo &c. Confirm. 1. quia voluntas præsumpta præcipiendi, non imponit obligationem actu obediendi; ergo nec voluntas præsumpta tollendi vinculum, vinculum actu solvit. Confirm. 2. ut illegitimus ordinetur, ut consanguineus cognatam ducat, ut Sacerdos validè absolvat, haud satis est ut præsumatur licentiam hæc faciendi à Superioribus concedendam esse si peteretur; quia aliud est, concederem, aliud, re ipsa concedo; ergo à pari &c.

R. ad 2. Divisi sum hic Theologi. Alii quos sequuntur Salmanticenses cap. 5. n. 15. existimant silentium illud esse virtuale quendam dispensationem: tum quia ex reg. 43. Juris in 6. *Qui tacet, cum ex officio tenetur loqui, consentire videtur*; tum quia præsumendum non est Superiorem velle ruinam subditi, qui procul dubio consentiret, si videns eum contra legem peccare, vel non resisteret cum potest, vel dispensationem quâ peccatum tolleretur, non concederet. Alii tamen apud Sanchez L. 8. de matrim. disp. 4. censent tale silentium pro dispensatione haberi non posse: tum quia ad dispensationem requiritur voluntas concessiva, nec sufficit permissiva, qualis in eo esse videtur qui solum tacet, tum quia sæpe fieri potest, ut Prælati silentium oriantur ex negligentia, nimiave pusillanimitate; adeoque licet superior non excusetur à culpâ, non ideo præsumi debet dispensare. Certe qui aliquem dispensaret ob solam ejus in legis transgressionem audaciam, non minùs delinqueret, quàm qui transgressionem ejus videret, nec contradiceret. Adde quòd hæc secunda opinio & altera tutior sit, & non minùs probabilis.

ARTICULUS II.

An, & quis in lege humana dispensare possit.

1. q. 7.
cap. 16.

Certum est in lege humana dispensari posse, atque id constat 1. ex unanimi legislatorum & subditorum consensu, quorum illi se certis in casibus dispensare posse, hi verò secum dispensari posse semper crediderunt. 2. ex Jure canonico, ubi plurima dispensationum exempla referuntur, & approbatur id S. Cyrilli Alexandrini ad Gennadium, *Dispensationes nonnunquam contingunt parum à debito exire*. Etia P. Dec. *Dispensationis modus nulli sapientium displicuit*. 3. ex Conciliis, præsertim autem ex Tridentino sess. 25. c. 18. ubi ostenditur dispensationes aliquando necessarias esse. 4. demum ratione: quia qui legem in toto vel in parte tollere potest respectu totius communitatis, à fortiori eandem respectu unius aut alterius relaxare potest. Legatur eà de re Fr. Florentis Præfatio de dispensationibus ecclesiasticis. t. 1. p. 324. & seq. ubi sic concludit: *Expedi-
tissimum foret innumera ferè dispensationum exempla circa disciplinam, de Scripturis, de Conciliis & Historia Ecclesiastica scriptoribus depromere circa neophitos, bigamos, ætate minores, natalibus lesos, non tantum in Clerum allectos, sed & ad Episcopatus summam dignitatem contra præceptum Apostoli, contra Canonum rigorem, vel propter singularem præficiendorum pietatem... vel propter postulantium populorum aut Principum desiderium & studium*. Quæritur quibus competat hæc dispensandi facultas. Ut solvatur quæstio, notandum est potestatem dispensandi aliam esse ordinariam,

quæ nempe alicui convenit ratione officii sui atque muneris; & delegatam, quæ convenit ex concessione illius qui habet ordinariam. De utraque loquimur. Itaque.

Dico 1. Legislator tum in suis, tum in prædecessorum suorum & inferiorum legibus dispensare potest. Ratio primæ partis est, quia lex non obligat nisi ex voluntate legislatoris; ergo subla à hac voluntate, ut per dispensationem tollitur, lex obligare desinit. Ratio secundæ partis est, quia superior parem cum prædecessoribus suis potestatem habet, neque ii successorum manus ligare possunt. Ratio tertiæ partis est, quia superior inferiorum leges approbare aut abrogare potest; adeoque & in ipsis dispensare.

Ex his sequitur, ait Sylvius, Romanum Pontificem dispensare posse in omnibus quæ Juris sunt merè canonici, in legibus suorum prædecessorum, in decretis Conciliorum etiam generalium, imò etiam in legibus quas Apostoli auctoritate humanâ condiderunt. Confirmatur: tum quia si in legibus Conciliorum generalium dispensare non possit S. Pontifex, neque id alii poterunt Episcopi, adeoque recurrendum erit ad Concilium universale ut obtineatur dispensatio, quam sine mora concedi aliquando necesse est: tum quia patet ex Historiâ Ecclesiasticâ sæpius dispensatum fuisse cum neophytis & bigamis, quos tamen ab Episcopatu arcebat S. Paulus. Ceterum multi sunt casus, in quibus vult ipse Papa, ut rescripta sua executioni non mandentur, ut patet ex cap. 10. *De rescriptis*, imò & in quibus ne ipso quidem volente, rescripta hæc exequi licitum est, ut docet Pirhing. hoc tit. sect. 4. n. 124. paginâ mihi 82.

Dico 2. Inferiores non possunt ordinariè in superioris sui legibus dispensare. Ratio est, quia dispensatio est ex dictis actus jurisdictionis, atqui inferior, eo ipso quo talis est, nullam habet jurisdictionem in leges superioris; ergo in iis dispensare nequit: & id docet Clemens V. his verbis *Lex superioris per inferiorem tolli non potest; id est nec modificari, nec dispensari ut ibid. additur.*

Dixi, ordinariè, quia non desunt casus in quibus inferior legem superioris dispensando relaxare potest; ut 1. si Jus id permittat, sive expressè, ut cum Tridentinum sess. 24. c. 6. concedit Episcopis ut dispensent in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario &c. sive etiam implicite, seu non designato dispensatore, quia verba quibus permittitur dispensatio, necessariò diriguntur ad Episcopum; alioquin enim superflua forent, cum non dirigantur ad Papam, qui hæc licentiâ non indiget ad dispensandum. Ita Cajetanus, Sylvester, Sylvius &c. Quòd si alicubi post concessam dispensandi potestatem exprimentur Episcopi, id non ex necessitate fit, sed majoris explicationis gratiâ. 2. cum obtinuit consuetudo ut inferior dispense in lege superioris; nam dispensandi facultas, ut aufertur consuetudine legitime præscripta, sic & eadem acquiri potest: consuetudo enim dat jurisdictionem, & Juri positivo derogat, si nihil includat mali, & legitime sit præscripta, ut docent omnes ex cap. 11. *De consuetud.* Hinc aliqui ex Gallia Episcopis in tertio & quarto consanguinitatis gradu, alii in quarto solum, alii non nisi cum pauperibus dispensant, alii verò neutiquam dispensare possunt; de quo vide Collationes Andegav. tom. 2. de matrim. pag. 77. edit. novæ. Hinc etiam Parochi cum ovibus suis dispensant

Clem. 2.
De electione.

pensant in jejuniis ecclesiasticis, & festorum observatione, etiam si facilis sit ad Episcopum recursus, non autem in aliis præceptis. Hinc demum Episcopus potest in suâ Diœcesi dispensare in legibus Concilii Provincialis, (modò reservatæ non sint) etsi ipse Archiepiscopus iidem legibus subjaceat quoad vim coactivam, utpote inferior Concilio. 3. cum vel levis est materia, quæ ad peccatum mortale non obligat; nimis enim molestum esset in minimis semper recurrere ad superiorem: vel sæpe recurrit dispensandi necessitas: unde possunt Episcopi dispensare non solum in jejuniis, esu cibi vetiti, festorum observatione, sed etiam in votis simplicibus non reservatis, in recitatione Officii divini, non quidem in perpetuum, sed ex causâ transeunte. 4. potest etiam Episcopus dispensare in generalibus Ecclesiæ legibus, siue sint de irregularitatibus, siue de votis Papæ reservatis, siue de impedimentis dirimentibus matrimonii non solum contracti, sed etiam contrahendi, (licet hoc ultimum rariùs contingat cum Pontifex, aut qui vices ejus gerit, non nisi difficillimè adiri potest, siue ob locorum distantiam, siue ob paupertatem eorum, qui dispensatione indigent, & est periculum in morâ, siue infamiae & scandali, siue gravis alterius mali: sed de his pluribus agunt Theologi ubi de matrimonio. Vide Salmantic. tract. 9. c. 14. punct. 1. Cabussur. l. 3. c. 27. Collationes Andeg. tom. 2. p. 158. & Collat. Paris. tom. 3. l. 5. collat. 2. 5. censent Cajetanus, Valentia & Salmanticenses, Episcopum dispensare posse in legibus Pontificiis, quæ pro Provincia solâ, civitate aut communitate, non autem tota Ecclesia feruntur; sed hoc dubium est, ut notat post Suarem Sylvius meliusque negatur quàm asseritur.

Quæres an inferior dispensare possit in lege, quam superior sibi expressè non reservavit. Affirmant S. Antoninus 1. p. tit. 17. n. 8. & alii non pauci verum ut securior, sic & probabilior est communis sententia negans, ajunt Salmant. Ratio est, quia inferior superioris jura mutare non potest, nisi ex ejus consensu: sed superior facultatem hanc inferiori concessisse non censetur eo ipso quo eandem sibi non reservavit. Quâ de causâ Honorius III. ostendit peccasse Episcopum, qui eadem die plures sacros Ordines contulerat, quia hæc dispensatio à canone minimè permixta erat, ideoque prohibita: unde etiam multæ sunt irregularitates & inhabilitates, in quibus Episcopi dispensare non possunt, quia id eis Jure permissum non est, licet nec id eis sit prohibitum. Atque id non obscurè docet S. Thomas his verbis: *In lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet, vel is, cui ipse commiserit.*

Nec nocet quod quilibet absolvere possit ab excommunicatione eo ipso quo reservata non est: tum quia in iis quæ ab hominum voluntate pendent, non valet argumentatio à pari; tum quia absolutio à censuris planè necessaria est ad Sacramenta recipienda, aliorumque spiritualium bonorum consecutionem, unde facultas eam concedendi faciliùs dari debuit: at verò facultas dispensandi in legibus extra casus assignatos, non est omninò necessaria; nec iisdem subjacet incommodis qui manet ligatus lege, quam qui manet excommunicatus. Nec nocet iterum, quod aliquando superior legis dispensationem sibi reservet; hoc enim fit ad majorem cautelam, abundans autem cautela non nocet, nec ex ejus defectu quidquam colligi potest. Nec denique nocet quod Episcopus vi officii sui in Diœcesi suâ posse dicitur, quid-

quid potest Papa in tota Ecclesia, nisi potestas ejus limiteretur: nam axioma illud nec in Jure canonico habetur, nec nititur firma ratione, imò veritati repugnat, si generaliter accipiatur ut verba sonant: alioqui enim posset Episcopus ponere impedimenta matrimonio indementia, confirmandi potestatem simplici Presbytero committere, approbare Religiones, novos Episcopatus instituere, quæ omnia falsa sunt & inaudita. Ciratū igitur axioma hoc solum sensu verum est, quod Episcopus ea in Diœcesi suâ possit quæ ad ordinariam ejus gubernationem necessaria sunt, cum debita tamen canonicis legibus subordinatione. An in dubio num casus occurrens dispensatione indigeat, possit inferior dispensare, colligi potest ex iis quæ dixi agendo de voto: ut enim votum non reservatur Papæ si dubium sit, sic nec lex in dubio, eidem reservatur, adeoque in ipsâ dispensare potest Episcopus. Ita ii etiam qui Papæ jura minùs limitant: unum addo, eum scilicet qui in lege aliqua dispensat, posse unâ cum dispensatione jungere commutationem, & aliquod pium opus imponere quod loco actus per legem præscripti exerceatur: sic ei qui à jejunii lege dispensatur, imponi potest eleemosyna, modò non per modum stipendii quod dispensator percipiat; hoc enim vetat Tridentinum sess. 25. cap. 18. de reform.

Quod spectat ad potestatem delegatam dispensandi, hæc de eâ communiter traduntur. 1. qui potestatem dispensandi ordinariam habet, eam aliis delegare potest ut ipsâ utantur juxta formam ab ipso præscriptam: potestas enim dispensandi, est potestas jurisdictionis; hæc autem cum ordinaria est, alii committi seu delegari potest. 2. delegatus si potestatem purè delegatam habet, non potest eam subdelegare, quia potestatem hanc non accipit ut dominus, sed ut simplex executor. Excipitur delegatus Papæ, & cujuslibet Principis superiorem non agnoscentis, qui in his quæ sibi à superiore prohibita non sunt, potest alium subdelegare, C. final. *De officio & potest. delegati*; non sic tamen ut huic concedat potestatem subdelegandi. Excipitur iterum delegatus ad universitatem causarum in aliquo genere vel loco: unde Vicarius foraneus, seu Decanus ruralis, aut quilibet alius, etiam ab officio ad Episcopi nutum amovibilis, cui omnium certi generis causarum, v. g. decimalium & matrimonialium, vel omnium prorsus, sed in certo loco, cognitio & examen commissæ fuerint, potest unam alteramve causam, non tamen ipsam causarum universitatem alii committere. Excipitur tertio delegatus cui permiserit expressè aut tacitè delegans ut alium subdelegeret, quia tunc subdelegatus non accipit jurisdictionem à delegato, sed ab ipso Ordinatio. De his longè plura videris apud Pirringh. ad tit. 29. lib. 1. Decretalium.

Quæres quinam à legibus dispensari possint.

R. dispensationem, utpote jurisdictionis actum non nisi in subditos exerceri posse. Verum hic gravis movetur difficultas, an legislator & quilibet alius qui cum alio in lege, voto aut juramento dispensare potest secum ipso dispensare possit, siue in lege propria, siue in lege prædecessoris æqualis in potestate. Pendet hæc quæstio ab alia quam supra agitavimus, an scilicet legislator vi legis suæ ad ejusdem observantiam teneatur. Qui neganteum teneri, negant idcirco eum propriè secum dispensare posse, quia non potest tolli propriè vinculum legis ubi non est. Ergo, inquit Martinon disp 32. sect. 2. legislator secum non nisi

nonnisi improprie & interpretative dispensare potest, explicando casus in quibus non tenetur vi legis naturalis conformare se membris communitatis in servanda lege quam tulit. Nec nocet, ait idem Theologus, quod Pontifex sibi sicut & aliis indulgentias applicet, ac vota à se Deo facta relaxet: nam non applicat sibi indulgentias per viam jurisdictionis, sed tantum per modum suffragii, sicut applicat defunctis in quos nullam habet jurisdictionem: vota verò sua non relaxat sibi juridice, sed Deo per ipsum renuntiante promissioni sibi factæ in casu in quo aliorum promissionibus æque renuntiaret.

Qui verò censent legislatorem legibus suis vi ipsarum teneri, docent eundem secum dispensare posse, non solum *indirectè*, nempe vel dispensando cum communitate cujus est pars, & quâ dispensata manet ipse dispensatus; vel tribuendo alteri facultatem ut cum eo dispense; verum etiam *directè*, quia, inquit, non repugnat aliquem in seipsum exercere actum jurisdictionis voluntariæ: licet enim, addunt iidem, distinctionem personarum petat, tum jurisdictio coactiva, quia nemo seipsum cogere potest, quandoquidem non cogitur, nisi invitatus; tum jurisdictio contentiosa, quæ inter partes fieri debet, cum nemo in sua causa iudex esse possit; tum denique jurisdictio quæ est in actu sententiæ, quia Iudex à reo distinguere debet, unde nemo se à censuris, aut peccatis absolvere potest; eam tamen distinctionem non petit jurisdictio purè voluntaria: cujus dispensatio est actus; ergo unusquisque jurisdictionem hanc in seipsum exercere potest, secumque in his in quibus cum aliis dispensare potest.

ARTICULUS TERTIUS.

An legitima sit dispensatio sine causa.

AD dispensationem plenè legitimam duo requiruntur, nempe potestas ex parte dantis, & causa sufficiens ex parte impetrantis: sed disputatur. 1. an dispensatio sine causa sit semper illicita. 2. an sit aliquando valida; quæ ut explicentur.

Dico 1. Dispensatio sine causa est illicita, tum ei qui concedit, tum ei cui conceditur.

Prob. 1. pars. Quia talis dispensatio est in destructionem, non in ædificationem, superiores despectui exponit, pacem turbat imprudens est & irrationabilis, prout à communi onere eum eximit qui non est eximendus, adeoque includit virium acceptionis personarum, & alios qui sub lege gemunt, quærelis exponit: uno verbo, non tam est dispensatio quam *crudelis dissipatio*, ut vividè loquitur S. Bernardus l. 3. de *consid.* c. 4. ergo sine peccato concedi non potest. Est autem peccatum illud ex genere suo mortale, si materia gravis sit: quia peccatum illud grave censeri debet, quo quis agit contra officium proprium, bonum commune, & charitatem, præbendo occasionem peccandi benè multis, qui putant idem sibi licere quod aliis, quos absque ullâ speciali causa ab observandis legibus abstinere vident. Si verò legis materia levis sit, nempe si obligatio ejus tantum sit sub veniali, peccatum, per se loquendo, solum veniale erit. Ita Suarez l. 6. c. 18. Cajetan. Valentia, quos sequitur Sylvius in 1. 2. q. 97. a. 4. Addo cum Martinon, eum qui dispensationem male datam non revocat quoad usum futurum, peccare quamdiù non revocat; sicut ille qui furatus est, peccat quamdiù non restituit.

At, inquit, quotidie à tribus & amplius sæculis dantur in Curia Romana dispensationes quæ dicuntur sine causa; ergo.

R. Pontificem in harum dispensationum concessione, hæc formulâ uti solere, *Ex certis rationalibus causis, animum nostrum moventibus*: unde sequitur eas dispensationes in rei veritate non concedi sine causa. Et verò qui hujusmodi dispensationes obtinent, notabilem pecuniæ summam Camera Apostolicæ solvunt: hæc autem summa transit in partem causæ, quia S. Pontifex ipsam impendit in usus Reipublicæ Christianæ necessarios, aut summè utiles, v. g. ut puellas castitate periclitantes maritet, ut bellum contra Infideles sustineas, ut Principibus Christianis opituletur, ut indictis Missionibus fidem extendat; ex ergo dispensationes non immeritò per Ecclesiæ consensum receptæ sunt, ut notat Illust. de Marca. Et verò si nobilitas ad obtinendam dispensationem infer-viat, quidni eundem in finem inservire possit copiosa eleemosynarum largitio; L. 3. Concord. c. 15.

Prob. 2. pars: Qui enim sine legitima ratione dispensationem obtinet, peccat 1. eam petendo, quia alium inducit ad peccatum. 2. eam etiam ultro oblatam acceptando, quia peccato superioris cooperatur. 3. eam utendo, etiam cum valida est: etsi enim tunc legem humanam non violet, quia eam ligari desiit, violat tamen legem naturæ, quæ præcipit ut pars omnis cum suo toto consentiat, cum nullam ab eo discordandi rationem habet; hujus autem peccati gravitas à materiæ gravitate repetenda videtur, ut docet Sylvius ibid Non peccat tamen, siue qui bonâ fide existimat se legitimam habere petendæ dispensationis causam; siue qui dubius, an sufficientem habeat causam, totum ejus examen superiori relinquit, & ejus iudicium expectat.

Dico 2. Dispensatio sine causa valida est, si concedatur à legislatore in propria lege, aut ab ejus superiore vel æquali: invalida verò est, si concedatur ab inferiore in lege superioris, v. g. à Papa in votis, juramentis, Episcoporum residentiâ, quæ sunt de jure divino; aut ab Episcopis in impedimentis matrimonii, quæ sunt leges universales Ecclesiæ, cui inferiores sunt Episcopi. Hæc secunda pars patet, tum ex D. Thoma 2. 2. q. 88. 2. 12. & communi Theologorum sensu; tum quia superior non censetur dare inferiori potentiam dispensandi ad beneplacitum, imprudenter & absque ratione: nam superior sine causa non est damnandus peccati; ergo dispensatio in lege superioris si detur sine causa, non valet, nisi, ait Martinon, constet, quod vix ac ne vix quidem constabit unquam, superiorem permisisse inferiori ut ad nutum & sine causa dispense: quo sensu non minùs valeret dispensatio inferioris sine causa, quam superioris ipsius. Inferior autem qui scienter dispensat sine causa, peccat moraliter si lex naturæ suâ obliget ad mortale; nec minùs graviter peccat qui sciens & volens dispensationem sine causa sollicitat: imò etsi dispensator qui bona fide dispensationem concedit sine causa, ob eandem bonam fidem à peccato excusari possit, haud tamen excusatur subditus qui sciens se nullam habere causam dispensationem petit, quia nemini licet alterum inducere ad peccatum etiam materialiter sumptum. His quæ nihil aut ferè nihil difficultatis habent, præmissis, probatur prima pars quæ magis controversatur.

Prob. autem, quia lex vim suam à legislatoris voluntate totam habet; ergo sicut legem non condere potuit aut eam abrogare sine causa, aut ab initio

initio decernere, ut hos solum non illos obstringat, ita validè poterit etiam sine causâ quos voluerit ab ejus vinculo eximere.

Obj. 1. cum Garfia, Mendosa & aliis: Legislator non potest secum dispensare validè sine causâ, alioqui lege suâ non obligaretur, cum obligatio quæ ad nuntum & sine causâ tolli potest, non sit veri nominis obligatio; ergo neque cum aliis dispensare potest sine causâ.

R. Vel legislator directè legibus suis tenetur, & tunc secum dispensare potest validè etiam sine causâ, nec tamen desinet peccare contra naturæ legem, quæ vult ut quis cum potest, patiatur legem quam ipse tulerit; vel non tenetur legibus suis vi ipsarum, & tunc mirum non est si secum dispensare non possit in lege cui reipsa non subjacet.

Ob. 2. Peccat subditus qui utitur dispensatione quam obtinuit sine causâ: atqui non peccat, nisi quia lege tenetur non obstante dispensatione: si enim Missam non audiat, vel Officium non recitet, peccat contra religionis virtutem; non peccaret verò contra virtutem hanc, nisi eadem quâ alii lege constrictus maneret. Nec est quòd dicas eum peccare contra legem naturæ, quæ vult ut omnia ejusdem communitatis membra uniformitatem servent: nam lex naturæ non præcipit uniformitatem, nisi inter eos qui ad eam obligantur; porro ad uniformitatem non obligantur, qui validè dispensati sunt.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ideò enim injustè dispensatus contra eandem peccat virtutem contra quam peccant ii qui dispensati non sunt, quia lex naturæ vult, ut qui nullam habent ab aliis dissentienti rationem, ab iis non discordent, sed eosdem virtutis actus exerceant: porro qui sine causâ dispensati sunt, nullam reverà rationem habent ab iis abstinendi ad quæ alii vi legis humanæ tenentur, injusta enim dispensatio, non est justa causa legem omittendi. Quapropter obligatio rem lege præceptam exequendi, respectu dispensati oritur remotè & occasionaliter à lege humanâ omnibus impositâ, & quæ erga alios perseverat; proximè autem & per se oritur à lege naturali, quæ prohibet ne quis sine causâ communibus operibus subtrahatur: respectu verò aliorum quibuscum dispensatum non est, obligatio legem servandi proximè oritur à lege humanâ, & remotè à lege naturali, quæ uniformitatem præcipit. Unde non dispensati legem violando gravius peccant, quia duplicem obligationem negligunt; dispensati verò sine causâ, cæteris paribus minus peccant, quia non nisi unicam obligationem violant; cum autem legem humanam non violent, censuras aut pœnas per ipsam inflictas non incurrunt. Ita fermè Martinon.

Obj. 3. Dispensatio sine causâ facta à delegato nulla est, quia delegatus non accepit à delegante potestatem dispensandi sine causâ: atqui superiores non acceperunt à Deo, à quo tota eorum potestas dimanat, potestatem dispensandi sine causâ.

R. dist. min. Non acceperunt potestatem dispensandi sine causâ, in legibus Dei ipsius, C. in legibus propriis, subdist. id est non permittit Deus ut licitè dispensent sine causâ, C. ut validè, N. Si enim permittit Deus, ut validè utantur potestate suâ cum leges bono communi maxime utiles aut non ferunt, aut latas abrogant sine causâ, quidni dicatur permittere, ut etiam validè sine causâ dispensent? Vid. Suar. l. 6. c. 19.

Quæres 1. quænam sint legitimæ dispensationis causæ.

R. cum Sylvio, non posse una aliqua generali regula definiri quæ vel qualis causa requiratur aut sufficiat ad dispensationem; sed habendam esse rationem temporis, utilitatis, necessitatis, pietatis, meriti & conditionis personarum. Quædam tamen hic pro certis supponi possunt. 1. dispensandi causam non debere esse tantam, ut per se sufficiat ad tollendam legis obligationem, quia sic non esset opus dispensatione, sed tantum declaratione, aut interpretatione. 2. causam justam non consistere in indivisibili; adeoque superioris esse quibusdam totum legis onus remittere, quibusdam partem oneris, quibusdam aliud onus imponere, minus tamen ipso legis onere, alioqui non esset dispensatio, sed commutatio. Ita Sylvius. 3. causam dispensandicò debere esse graviolem, quòd gravioris est momenti lex in qua dispensatur: unde causa quæ sufficit ut Canonicus à residentia eximatur, non sufficit ut ab eâ eximatur Episcopus. Sic quoque ob circumstantiarum diversitatem, urgentior exigitur causa, dispensetur in Diocesi, ubi in certo quodam genere, v. g. Beneficiorum permutatione, nunquam dispensatum esset, quàm ut dispensetur in alia ubi commutationis usus invaluit: gravius enim est rimari malis aperire, quàm mali cursum pati. 4. unanimis est Sanctorum doctrina, per dispensationem infligi vulnus legi, adeoque necessum esse ut vulnus illud alterius boni accessione compensetur. *Detrahendum est aliquid severitati*, ait Augustinus Epist. 50. *ut majoribus malis sanandis charitas sincerè subveniat*. Idem docet S. Bernardus cap. 2. de præcep. & dispensat. *Novit fidelis servus & prudens ibi tantum usurpare dispensationem, unde bonum possit habere recompensationem*. Hinc illud S. Leonis magni, quod ibidem refert Doctor mellifluus: *Ubi necessitas non est, nullo modo SS. Patrum constituta violentur*. Et alibi: *Ubi necessitas urget, excusabilis; utilitas, confid. provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis, non propria*. Ratione necessitatis dispensatur à jejuniis, qui sine gravi incommodo jejunare non potest; ratione pietatis & utilitatis dispensatur ab irregularitate, qui Ordines recipere intendit, & Ecclesiæ officium præstare potest. Porro id propter communem utilitatem, non autem simpliciter privatam factum censetur, quod ita fit ob rationale bonum privatæ personæ, ut in aliorum damnum non cedat. Ratio est, quia exigit bonum commune, ut superior privatorum bonum procuret, quantum id fieri potest absque jactura boni communis.

Quæres 2. an valeat dispensatio cum causa dispensandi sufficiens adest, sed incognita dispensatori: v. g. dispensat quis mala fide, judicans non subesse causam, quæ tamen subest valet-ne dispensatio?

R. 1. Valet, si detur à superiore in lege sua; quia superior validè dispensare potest sine causâ, ut mox dixi; ergo validè etiam dispensare potest sine cognitione causæ. An verò valeat si ab inferiore detur, controversi potest. Negant alii, quia facultas dispensandi non viderur inferioribus commissa, nisi servato juris ordine; ordo autem juris requirit cognitionem causæ & verò cum causa non moveat, nisi in quantum cognoscitur, qui dispensat sine cognitione causæ, censetur dispensare sine causâ. Alii affirmant 1. quia dispensatio quæ ad sui valorem requirit causam qualis ea est quæ ab inferiore conceditur, non dependet à causæ cognitione, sed ab ipsa causæ existentia;

In 1. 2. q. 97. a. 4.

Can. Ipsa pietas 23. q. 5.

L. 2. de

ia; ergo *valere* dispensatio, etiamsi non cognoscatur causa, sicut valet electio capacis & digni ad Beneficium, licet elector non cognosceret capacitatem ejus, ut colligitur ex cap. 44. *De electione*, ubi cum dicatur *dejiciendum esse* à Beneficio *indignè promotum*, supponitur eum, qui dignus erat, ejici non debere. 2. quia jus non requirit cognitionem causæ ad hoc ut valida sit dispensatio, sed solum ut sit licita; ut hinc patet quod jus cognitionem causæ requirat pro superiore ipso, qui tamen sine eâ validè dispensat. Ad probationem in contrarium, dici potest superiorem exigere in delegato cognitionem causæ, quemadmodum & eam in ipso superiore exigit jus, nec sic tamen ut velit nullam esse dispensationem quæ homini iustam habenti causam conceditur.

SECTIO IV.

De defectibus qui dispensationem irritare possunt.

PRæcipui dispensationis defectus sunt subreptio, & obreptio. Subreptio est subtrahentia veritatis alicujus, quæ exponi debet juxta legem, Cancellariæ regulas & stylum, nam stylus jus facit, ex cap. 6. *De crimine falsi*; obreptio verò est narratio falsi: unde patet dispensationem subreptitiam eam esse quæ obtenta est per subtrahentiam veri; obreptitiam vero quæ obtenta per narrationem falsi. Sæpe tamen in jure confunduntur dispensatio subreptitia & obreptitia, quia eadem est utriusque conditio; sed notandum causam obtinendæ dispensationis duplicem esse: alia est *motiva*, seu finalis, quæ principaliter movet ad concessionem dispensationis, ita ut illâ sublatâ, dispensatio vel nullo modo, vel non nisi cum quibusdam conditionibus aut limitationibus concederetur; alia *impulsiva*, quæ licet principaliter & quasi ab intrinseco non determinet dispensatorem, efficit ut facilius concedatur dispensatio, quæ tamen eodem pacto & formâ, licet multo difficilius concessa fuisset. Si vir infirmus & doctus à jejunii lege eximi velit, infirmitas est causa motiva, doctrina verò & pietas causæ sunt impulsivæ. His positis,

Dico 1. Non quæcunque falsitatis expressio, vel suppressio veritatis dispensationem facit obreptitiam vel subreptitiam; sed tunc solum cum taceatur veritas, quæ jure, stylo vel consuetudine debet exprimi, aut allegatur falsum, cujus expressio est causa finalis ob quam superior dispensare intendit, aliàs non.

Prob. 1. pars. Quia multa sunt, quæ si exprimerentur, vel retardarent Pontificem à concessionem gratiæ, vel eum prorsus averterent, ut quod petens sit alicui vitio deditus, quod inimicus &c. Multa item sunt, quæ si supprimerentur, Pontifex non semper concederet, ut quod petens sit vir doctus, pius, prudens: atqui tamen ex omnium confesso, nec hæc nec illa vitiant dispensationem.

Confirm. Qui dat eleemosynam ei quem credit devotum & pium, aliàs non daturus si impium cognosceret, verè ei dominium tribuit, modò reipsâ pauper sit, quia pieras non est causa motiva eleemosynæ, sed solum impulsiva, paupertas verò non est causa impulsiva solum, sed finalis; ergo à pari in proposito. Ratio ulterior est, quia quod non tollit simpliciter voluntarium in concedente, nec valorem concessionis ejus auferre potest: atqui multi sunt casus in quibus veritas dissimulata, aut falsitas expressa non tollunt vo-

luntarium simpliciter; puta cum veritas aut falsitas extrinsecè tantum & accidentariè se habent ad rem postulatam. Et si enim aliud veller dispensator si omnia nosset, actu tamen & de facto hoc vult non aliud; hæcque actualis ejus voluntas per habitualement ejus dispositionem non tollitur: alioqui, ut post Sanchez notat Piringh. l. 1. tit. 3. n. 106. non valeret Beneficii impetratio à Papâ, si petens taceat alium ipsi valde familiarem mox illud petiturum quia si id sciret Papa, illud petenti denegaret.

Nec obstat quod in omni rescripto vel exprimat, vel tacitè subintelligatur ea conditio, *si preces veritate nitantur*: hæc enim conditio intelligi debet de veritate principali & substantiali, nimirum causæ motivæ; non autem de veritate accidentali & secundariâ, seu causæ impulsivæ, quæ non absolutè movet ad concedendum, sed solum ad facilius concedendum, & sine quâ absolutè, licet fortè difficilius, voluisset Princeps eodem modo concedere. Ita Piringh ibid. n. 104.

Prob. 2. pars. Dispensatio non est valida, nisi adsit consensus illius qui dispensat: atqui cum supprimitur id quod de jure exprimendum est &c. deest consensus dispensantis, qui non vult dispensare, nisi res hoc vel illo modo se habeat; sine quo dispensatio vel nullatenus, vel saltem tali formâ non conceditur.

Prob. 2. ex celebri capite *Super litteris*, 20. de rescriptis, quod Interpretum ingenia mirè torquet & exercet. Nos, ait Innocentius III. inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem adhibendam, ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in sua perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur; ita videlicet quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo litteras impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi litteras dedissemus, delegatus non sequens formam in litteris appositam, secundum ordinem juris in causa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, littera fuerint impetrata, quâ tacitâ vel expressâ nos nullas prorsus litteras dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan eatenus ut partibus ad suam presentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat, ut sic in utroque casu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans suas litteras denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

Circa hunc textum quædam noranda. 1. loquitur solum de rescriptis *justitiæ*, quæ scilicet dantur vel ad explicandum seu declarandum jus, vel ad lites expediendas cum causæ cognitione inter partes; non autem de rescriptis *gratiæ*, quæ nempe ex gratia seu liberalitate Principis procedunt, sive ad cellationes, resignationes, aliasque dispositiones de Beneficiis ecclesiasticis faciendas, sive ad operandum præter aut contra legem, ut fiat in privilegiis, dispensationibus &c. 2. extenditur tamen ab universis Interpretibus ad rescripta gratiæ, imò in his magis locum habet, quia rescripta gratiæ magis sunt odiosa, magis ambitiosa, ideoque facilius redduntur nulla & irrita, ut docent Fagnam, Gonzales, Piringh.

Piringh & alii in hunc locum: unde rescripta gratia dolose obtenta ipso jure & facto viciantur; rescripta verò ad lites, juxta multos, regulariter per subreptionem, etiam dolosam, non infirmantur ipso jure, sed tantum ope exceptionis, id est, valida sunt, donec is, contra quem sunt impetrata, opponat ea esse subreptitia. 3. ergo regulæ instar habendum est, expressionem falsi dolosam, vel subreptionem veri vitare rescriptum, etiam si quis per fraudem hanc id obtinuerit, quod aliàs obtenturus erat. Ita Fagnan. n. 33. & Piringh n. 95. qui ambo hoc limitant, nisi quid suppressum sit, quod per se & intrinsecè ad causam commissam non pertineat. Ut si quis v. g. in possessionem Beneficii evidenter intrusus sit absque titulo etiam colorato, & alius Beneficium illud impetret, etiam scienter, nullâ mentione factâ injustæ hujus possessionis, talis taciturnitas non viciat rescriptum, quia non est causa concessionis; imò Papa, si id expressum fuisset, facilius gratiam concessurus erat. Piringh n. 96. Fagnan n. 34.

Ex hisce principiis, tamen si passim recepta videantur, tam varia à variis deducuntur consectaria, ut vix unum sit aut alterum, quod unanimiter ab omnibus admittatur. Nos in hac rerum caligine quædam proponemus, quæ judicavimus in praxi secuta esse.

Quæres itaque 1. an valeat dispensatio, si dispensans in rescripto erraverit, & v. g. nomen Titii expresserit pro nomine Caji.

R. valere, si de persona certò constet, quia error in nomine nec mutat intentionem dispensantis, nec ullam cum dispensatione intrinsecam connexionem habet. Ita multi apud Bonacinam, tom. 2. disp. 1. q. 2. punct. 4. Sambovius tom. 2. cas. 13. author Collat. Andegav. de Matrim. tom. 2. p. 107. Collat. Parisiens. tom. 3. p. 473. Pontas v. *Dispense de mariage* cas. 15. contra Pyrrhum Corradum l. 7. Praxis dispensat. Apostolic. c. 5. n. 3. cujus tamen magna hisce in materiis est auctoritas.

Quæres 2. an idem dicendum sit, si error perfectus sit ab oratore, qui nomen suum occultare voluerit, ne cognosceretur à Pontifice, quem aliqui sciebat dispensationem negaturum, propter odium, aliamve similem causam.

Affirmat idem Bonacina, quia tunc nihil taceatur, quod connexionem habeat cum materia dispensationis; & certè talis dolus sæpe aliquid habet boni, quatenus impedit, ne superior ex odio procedat, adeoque non debet confundi cum eo, de quo loquitur Innocentius III. cap. cit. *Super litteris*.

Quæres 3. an valeat dispensatio, si erratum sit in nomine Diocesis, ut si Ticius, quocum dispensatur, dicatur Diocesis Ambianensis, cum sit Bononiensis.

R. affirmat. cum Pontio, Diana, Bonacina & aliis, quibus accedit citatus author Collat. Andeg. Ratio est, quia in rescriptis non tam verba quam intentio Papæ spectari debent: atqui hæc esse solet Papæ intentio, ut rescriptum suum ad petentis Ordinarium dirigatur: ergo Ordinarius petentis, rescriptum illud executioni mandare potest. Aliter sentit Pyrrhus Corradus, & Ducasse p. 2. cap. 4. n. 10. qui tamen n. 11. insinuat, opinionem nostram in praxi tutam esse. Si Oratores duarum sint Diocesium, erit utraque explicanda ex inconcusso stylo Datarie & Cancellarie, cujus mens est, ut litteræ dispensationis semper committantur Ordinario oratricis. Ita Pyrr. Corrad. ibid. n. 25. Ducasse supra.

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

Quæres 4. an vitietur rescriptum, si scriptor Brevis ex errore unum impedimentum pro alio v. g. tertium affinitatis gradum, pro tertio consanguinitatis gradu scripserit.

R. cum Layman, Bonacina & aliis valere hoc rescriptum, modò reipsâ constet, veritatem superiori expressam fuisse. Ratio est, tum quia rescriptum vim habet à voluntate Pontificis; tum quia cap. 6. *De rescriptis* in 6. dicitur verba rescripti strictè explicanda esse, nisi de intentione mandantis ali d'appareat expresse. Quòd si petens dispensationem, ex inadvertentia, loco affinitatis expresse rit consanguinitatem, non valet dispensatio, quia, etsi facilius dispensasset Pontifex in affinitate quàm in consanguinitate, reipsâ tamen non dispensavit in eo, quod ipsi propositum non fuit; inadvertentia autem excusat quidem à culpa, sed non facit, ut validum sit id, quod de se invalidum est: idem dicendum, si quis loco voti expresse rit juramentum. An autem valeat dispensatio, si per errorem scripseris, te esse consanguineum in secundo gradu, cum esses in tertio, disputant Theologi. Alii affirmant, quia, qui dispensat in majori, dispensat in minore, saltem cum minus continetur in majori. Alii negant cum Pyrrho Corrado, Ethicâ amoris, Van-Espen, &c. quia Papa id solum vult concedere, quod ab eo postulatur. Prima opinio videtur in praxi tuta, eamque sequitur Pontas v. *Dispense de mariage* cas. 12. Si enim, inquit, petierit quis dispensationem ad Beneficium, quod deinceps agnovit simplex esse, non autem duplex, ut enuntiaverat, quis eum ad Beneficium simplex inhabilem putet? Favet hæc Juris regula, In eo, quod plus sit, & semper inest minus. Hæc item, Non debet cui plus licet, & minus non licere. L. 110. & 21. ff. *De divers. reg. juris*.

Quæres 4. an valeat dispensatio iis concessa, quorum unus est in tertio gradu, alter in quarto, & qui gradum propinquiorem non expresse rit.

Negat author Collat. Andegav. sed asserunt Panormitanus, Toletus, Pyrrhus Corrad. l. 7. c. 7. n. 65. Sylvius, Nat. Alexander, & Pontas ibid. cas. 13. Ratio est, quia Pius V. Constitutione suâ, quæ incipit, *Sanctissimus*, & an. 1566. data est, statuit & ordinavit, quòd de cætero in quibuscunque dispensationibus... consanguinitatis & affinitatis... gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere, excepto solum primo gradu, cum in eo Sanctitas sua nunquam dispensare intendat. Vult tamen idem Summus Pontifex, ut is, quicum sic dispensatum est, obtineat litteras declaratorias super gradu propinquiori: verum notant Sylvius & Salmanticenses tract. 9. de Ma-
trim. c. 14. has litteras non requiri, nisi timeatur scandalum vulgi, quod sæpe existimat gradum propinquiorem debere computari; imò si absolute non peterentur, non desineret dispensatio esse valida. Hæc resolutio præsertim vera est in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Senatusconsulto anno 1672. Vid. Ducasse 2. part. c. 4. in fine.

Quæres 5. an dispensatio concessa affinibus aut consanguineis, qui in petitione prævium incestum non expresse rit, sit valida.

R. negat. Nam postulat Romanæ Curie stylus 1. ut exprimatur incestus, etiam commissus cum ignorantia impedimenti. 2. ut exprimatur, an cum impedimenti cognitione commissus fuerit. 3. an commissus sit spe facilius consequendæ dispensationis; tunc enim negari solet dispensatio, ne spe ipsius homines ad peccandum alliciantur. Ita Pyrrhus Corradus lib. 8. prax dispensat. c. 1.

author Collat. Andegav. t. 2. p. 116. *Æthica amoris de legib. c. 36.* Docet idem Pyrrhus Corradus, aperiendum etiam esse commercium carnale, si quod fuerit, eos inter, qui ab impedimento cognationis spiritualis, aut honestatis publicæ dispensari postulant: an autem semel vel sæpius repetita fuerit copula carnalis, aperire necessum non est.

Sed quid si post dispensationem Romæ obtentam, partes commercium carnale habere inceperint?

R. cum Ducasse & aliis post Pyrrhum Corradum, non valere dispensationem hanc: nam dispensatio, ut nunc *in forma commissoria* datur, non tam est actualis dispensatio, quam *mandatum de dispensando* ad Officialem loci directum, ut inquirat, an res eo se habeant modo, quo expressæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verum non est, nullam inter partes copulam præcessisse. Favet praxis Romanæ Curia, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis; ergo obtinendæ sunt litteræ, quas vocant *perinde valere*. Si verò partes ante ipsam dispensationis petitionem rem turpem habuerint & expresse- rint, ac in idem scelus relabantur, distinguendum est: vel enim relabuntur ante fulminationem dispensationis, & tunc valet dispensatio, quia necesse non est, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel non nisi post fulminationem dispensationis, & tunc variant inter se Theologi. Alii novâ dispensatione opus esse putant: ita satis apertè Habert c. 13. de legib. Alii verò communius id negant, ut Sanchez l. 8. c. 25. n. 4. Sylvius, Pyrrhus, Corradus atque omnes Romani Canonistæ, ait author Collat. Paris. tom. 3. Collat. 4. §. 5. quia copula dispensationem subsequens, jam non est incestus, cum incestus non dicatur, nisi ubi est commixtio inter consanguineos & affines absque dispensatione matrimoniali, ut post Cajetanum, Vegam & alios docet idem Sanchez l. 7. disp. 67. n. 9. tum quia, etiam si ea copula incestus foret, incestus ille matrimonii diremptivus censeretur non deberet; incestus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput, *Si quis, De eo, qui cognovit, &c.* contrariâ consuetudine abrogatum est.

Quæres 6. an valeat dispensatio, cum plures allegantur causæ, quarum una falsa est, alia vera & talis, ob quam, etiam si sola exposita fuisset, Summus Pontifex dispensaret, v. g. Titius dispensationem obtenturus exponit 1. se cum Livia rem turpem habuisse. 2. gravem commercii hujus suspicionem exortam fuisse, adeo ut oratrix, nisi matrimonium contraheretur, remaneret diffamata, scandalaque inde exortura essent. Ex his causis, secunda, quæ ad dispensationem sufficere solet, vera est, prima verò falsa, quid juris?

Certum est 1. si ex pluribus causis una causa sufficiens integratur, non valere dispensationem: quia cum ex causis pluribus una sufficiens integratur, quælibet ex se insufficientis est; ergo si una ex iis falsò proponitur, corrumpit fundamentum, cui innititur voluntas dispensantis.

Certum est 2. si ex pluribus causis, quæ proponi possent, una solum proponatur, quæ falsa sit, irritam esse dispensationem, quia Pontifex non intendit dispensare, nisi ob hanc causam, quæ re ipsâ nulla est. Quod si ex pluribus causis, quarum unaquæque sufficiens erat, quædam falsò proposita sit, ut in casu allato, dissentiant Theologi. Alii dispensationem sic obtentam valere putant:

ita Sanchez l. 8. disp. 21. Salmanticenses tract. 9 c. 14. n. 36. Sylvius resol. var. v. *Dispensatio*, & plures apud eum; atque hinc colligit Sanchez, valere dispensationem impetratam ex falsa relatione initii & consummati matrimonii inter consanguineos, cum tamen consummatum non esset. Ratio eorum est, quod infamia oratricis, & scandalum vitandi necessitas, potentiùs movere solent Papam ad dispensandum quam copula ipsa, quæ cum sit incestus crimen, potiùs averteret quam accerferet gratiam Pontificis. Alii tamen eandem dispensationem censent invalidam esse: ita Corduba, Manuël & Vega apud Sanchez. Idem sentit Pontas ibid. cas. 11. præcipuè ob autoritatem Pyrrhi Corradi, qui cum unus esset è præcipuis Romanæ Cancellariæ ministris, & dispensationum materiam apprimè intelligeret, magni in hisce casibus momenti esse debet. Hæc posterior opinio eo saltem nomine præferenda est priori, quod tutior sit, & Curia stylo, qui legem facit, consentanea, ut ex Pyrrho discimus.

Nota obiter, irritam esse dispensationem ei concessam, qui vinculum, cujus relaxationem petit, v. g. votum castitatis, proponit ut dubium, cum sit certum, etsi interim alleget veram causam, v. g. carnis stimulos. Ita Sanchez ibid. n. 40. Talis enim error est in constantia rei, cum Pontifex non dispensaverit in voto certo, sed in dubio; ergo non valet dispensatio hæc, sicut non valeret remissio debiti obtenta, allegatâ verâ paupertate, & falsâ debiti dubitatione. Quod si quis veram alleget causam, eamque probet falsis testibus, sive qui ejus conscii non erant, seu qui eam putarent falsam, dispensatio semper valida est, quia subsistit causa, ob quam datur, & preces veritate nituntur, Sanchez l. 8. disp. 21. n. 3. Bonac. disp. 1. q. 1. p. 3. n. 11. secus si falsa sit causa, & probetur à testibus, qui eam existiment esse veram.

Quæres 7. an valeat dispensatio, cum qui eam obtinuit, non expressit, eandem sibi jam negatam fuisse; aut cum nullam præcedentis dispensationis mentionem facit.

R. ad 1. affirmat. 1. quia nec jus ullum, nec stylus aut consuetudo id exprimi requirunt. 2. quia valet ea dispensatio, quæ obtinetur à superiore, qui vult & potest eam concedere: atqui res sic se habet in præsentis casu; unde valet dispensatio concessa ab Episcopo, quam vel prædecessor ejus, vel Vicarius denegaverat. An autem possit inferior dispensationem à superiore denegatam concedere, controversatur. Affirmat Bonac. ibid. punct. 7. n. 5. Grandin p. 183. de legib. Habert &c. quia inferioris facultas ex superioris negatione restricta non est; sed negat Sanchez lib. 8. disp. 14. n. 5. quia cum Pontifex v. g. negat alicui dispensationem, judicat causam, ex qua petitur insufficientem esse; ergo videtur aliis auferre facultatem in hoc casu dispensandi, cum iis permittere non possit, ut ex causa insufficiente dispensent; ergo nisi nova ipsis proponatur causa, quæ superiori proposita non sit, dispensare non possunt; ergo saltem dubium erit, an dispensatio ab inferiore concessa sit valida. Porro, etsi existiment aliqui, dispensationem, cujus validitas dubia est, pro valida haberi debere, melior tamen videtur opinio contraria, quam tenent Petrus de Ledesma, Molina tom. 1. tract. 2. disp. 173. tum quia peccatum est, rem dubiam, dubium v. g. matrimonium, attentare; tum quia cum impedimentum certum est, dispensatio verò dubia, possessio stat pro impedimento; tum quia in dubio pars tutior tenenda est.

R. ad

* *Vid.*
Pontas
ibid. cas.
10.

R. ad 2. dispensationem absque mentione præcedentis obtentam, aliquando validam esse, aliquando non valet. 1. cum vel utraque dispensatio ad res planè diversas pertinet: ut si quis olim dispensationem in voto castitatis obtinuit, nunc dispensationem petat in jejunio; aut qui hanc pro Quadragesimâ anni præcedentis petiit, eandem pro Quadragesimâ anni currentis postulet; aut qui dispensationem obtinuit, ut consanguineam unam aut affinem duceret, eâ usus non est, vel si ea usus est, mortua est consanguinea quam duxerat. Ita Sanch. disp. 22. n. 13. & Bonacina ibid. punct. 9. n. 6. Quibus tamen repugnat Suares. quem vide de legib. l. 6. c. 23. Valet 2. etiam in eadem causa, si prior dispensatio nulla fuit: tum quia ex reg. 52. Juris in 6. non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum; tum quia nullum est jus, nulla ratio, unde satis probetur invalidam esse dispensationem quæ sine præcedentis invalidæ mentione obtinetur.

Non valet verò, cum primæ dispensationis obtentio moraliter valde adauget difficultatem concessionis secundæ adeo ut omiſſa primæ dispensationis mentione, dispensans verè non intelligat, an causa sibi proposita qualitatem & quantitatem gratiæ adæquet; quam regulam tradit Suares l. 6. de legib. c. 23. n. 12. Hinc 1. non valet dispensatio ad secundum Beneficium, nisi exprimat primum etiam modicissimum, ex C. Ad aures, De rescriptis. & Cap. Si motu proprio, De præbend. in 6. 2. dispensatus super residentiâ ad quinquennium, subreptitiè dispensatur ad aliud quinquennium, nisi prioris dispensationis mentionem fecerit. 3. qui impetravit dispensationem super impedimento criminis, v. g. uxoricidii, & in idem scelus relabitur, debet prioris dispensationis meminisse, si novam in eodem genere impetrare velit, quia jure sancitum est, ut remissionem veniæ, criminis, nisi semel commissi, non habeant l. 3. Cod. De Episcop. audientia &c.

Quæres 8. an duplici ligatus impedimento teneatur utriusque mentionem facere in obtinenda dispensatione.

R. 1. id non esse necessarium cum dispensatio ad diversum finem obtinetur: unde qui vult dispensari in voto castitatis, non debet exprimere se irregularem esse ex defectu natalium. Ratio est, quia necessitas omnia exprimendi impedimenta in casu præſenti, nec jure ullo, nec stylo, nec ratione probari potest.

R. 2. Si dispensatio ad eundem finem tendat, v. g. ad unum matrimonium, faciendam esse mentionem omnium impedimentorum. 1. quia sic usu & stylo Curia receptum est, 2. quia alioqui decipitur Pontifex in re intrinsecâ dispensationi, & quâ cognitâ vel dispensationem non concederet, vel non eâdem formâ. Et verò quis credat validam esse dispensationem concessam homini, qui octo impedimentis dirimentibus laborans, octo seorsim dispensationes petiit? Addit Sanchez, non referre scienter ne an ignoranter quis unum impedimentum tacuerit: tunc enim verum est id suppressum fuisse, quo cognito vel negata fuisset dispensatio, vel non eodem modo concessa; hinc si quis castitatis aut religionis voto ligatus contrahere velit cum consanguinea, debet utrumque impedimentum in eâdem supplicatione exprimere. Quia tamen prius à Papa aut ab Episcopo voti castitatis, aut non nubendi dispensationem obtinisset, velletque postea consanguineam ducere, novâ super voto suo dispensatione non indigeret,

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

nec teneretur ad faciendam mentionem dispensationis prius obtentæ. Ita Sanchez.

Porro nostra hæc doctrina de necessitate omnia simul impedimenta aperiendi, v. g. votum simul & juramentum de eâdem re, hæc inquam, doctrina limitatur. 1. nisi impedimentum unum aliâ quàm dispensationis viâ auferri possit: unde si quis consanguineam ducere velit, & castitatis votum emiserit ante pubertatem, non tenetur voti hujus meminisse cum dispensationem petiit, secundum eos qui votum ante pubertatem emissam, & post eam non ratificatam, à parentibus irritari posse putant. 2. nisi unum impedimentum sit occultum: tunc enim satis est si dispensatio impedimenti publici petatur à Papa, occulti verò à sacra Pœnitentiaria, cui tamen Pœnitentiariæ explicandum est ex stylo & praxi ejus, petitam esse aut petendam à Pontifice publici impedimenti dispensationem; tunc enim expendere potest Pontifex, an concurrente duplici hoc impedimento, dispensare expediat, nec ne, idque sine ulla supplicantis infamia, quia in obtinenda apud Pœnitentiariam dispensatione non exprimuntur petentium nomina. Circa hanc rem monet Pyrrhus Corradus illud duntaxat impedimentum dici occultum, de quo nullus est timor quod aliquo modo possit fieri publicum in futurum; alias enim Major Pœnitentiarius remitteret supplicationem ad Datariam, ne oratores petant secum dispensari in utroque foro, quia non occultum, sed manifestum dicitur quod potest probari, l. 7. c. 7. n. 12.

SECTIO QUINTA.

An cessante dispensationis causa cesset dispensatio.

Causa dispensationis duplex hîc distingui potest, motiva, & efficiens; de utraque paucis loquimur.

Quæres itaque 1. an cessante causa motiva corruat & ipsa dispensatio: an v. g. Petrus, qui dispensationem petiit, ut Mariam sibi affinem duceret, ne ob defectum dotis innupta maneret, eandem ducere possit, posito quod ea ante matrimonium initum, pinguem recipiat hæreditatem.

R. 1. validam esse dispensationem, si causa, qualis est in præſenti casu paupertas futura sponsæ, vera sit tempore fulminationis seu executionis litterarum, licet tempore impetrationis illarum non esset vera: & ita practicatur, ait Pyrrhus Corradus l. 7. c. 6. n. 25. & ibid. c. 2. n. 31. ac post eum Ducasse 2. p. c. 4. sect. 1. n. 3. contra Sanchez aliosque complures. Ratio est, quia dispensationes hodie dantur in forma commissoria, non ut antiquitus in forma gratiosa, ergo non sunt veræ dispensationes, nisi cum executioni mandantur; ergo sufficit si executionis tempore preces veritate niti deprehendantur. Quod si preces veræ esse desinant, cum Officialis ad executionem procedit, jam nulla à eo concedi potest dispensatio, ut à contrario patet. Si oratores falsò allegassent copulam carnalem, & inde subsequens infamiae periculum, & consultò copulam habuissent carnalem, ut preces executionis tempore verificarentur, perperam cum iis dispensaretur, quia nemini dolus patrocinarî debet. Pyrrhus ibid. n. 33.

R. 2. valere adhuc dispensationem, si post ejus fulminationem & ante contractum matrimonium puella fiat dives. 2. quia ex reg. 73. Juris in 6. factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari. 2. quia obligatio

semel absolute extincta non reviviscit; atqui impedimentum] de quo agitur legitimâ auctoritate extinctum est, idque absolute; nec ulla unquam visa est dispensatio, ut bene notat Sylvius, in qua expressum fuerit eam cessaturam cessante causâ.

3. quia ex omnium confesso, si irregularis ad Ordines dispenseretur ob suam aut parerum paupertatem, ea etiam desinente valebit dispensatio; ergo idem dicendum in præsentî casu, aliisque omnibus in quibus actus ad quem datur dispensatio, non habet tractum successivum: si enim haberet, ut jejuniû Quadragesimæ, & carniû comestio, in quibus dispensatio quæ datur est virtualiter multiplex, haud dubiè dispensatio non valeret pro eo tempore quo tolleretur ipsius causa. Pro hac sententia stant Sylvester, Covarruvias, Sylvius, author Collat. Paris. tom. 3. l. 5. Duçasse, *Æthica amoris*, Habert &c. Favet Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 28. ubi docet sufficere ut dispensationis causâ tempore verificationis sint veræ, licet postea deficiant: imò si causâ tempore verificationis pro veris haberentur, ne tamen veræ essent, non ideo semper annullaretur dispensatio; unde si oratrix quo tempore dispensationem petebat paupertatis causa, instituta fuisset hæres, & id ob locorum distantiam cognoscere non potuisset, valeret dispensatio, et si hæreditatem acceptaret: secus dicendum, si nondum fulminatâ Pontificis dispensatione, hæres institueretur, & ne gratiâ careret, repudiaret hæreditatem; talis enim renuntiatio vera est donatio & alienatio: qui autem donat, pauper censeferi nequit. Ita Pyrrhus Corradus ibid. n. 25. post Sanchez disp. 19. n. 27.

Hâc occasione nota plerumque subreptitias & nullas esse dispensationes quæ conceduntur in forma pauperum, quia sæpius sub hac forma petuntur ab iis qui satis divites sunt, ut compositiones aliaque Officialium Curia Romanæ jura solvere possint. Si autem ex Curia stylo in forma pauperum dispensari possunt, qui ambo adeo pauperes & miserales existunt, quod ex labore & industria sua tantum vivunt, & aliter vivere non possunt, ait ibid. Pyrrh. Cor. In Jure pauper dicitur qui minus quam quinquaginta aureos habet in bonis, l. 10. ff. De accusat. Addit Pontas eum posse pauperem censeferi, qui non nisi mille in bonis numos habet: neque ab hoc recedit author Collat. Andeg. cum inter pauperes eos recenset, qui aliquem quidem habent redditum, sed sustentationi suæ & oneribus matrimonii imparem, nisi accedat labor & industria. Ubi notandum velim cum Pontas, eos inter qui ex labore & industria vivunt, multos esse qui in forma pauperum dispensari non possunt, cum multi hâc arte magnas opes comparent: unde tutius est, ut cum dubitatur an quis satis sit pauper, omnia nudè & simpliciter Pontifici declarentur, ut vel absolute in formâ pauperum dispenseret, vel levem mulctam imponat, Pyrrh. Corrad. ibid. n. 23. Pontas &c.

Sed quid, si filia Parentes divites habet, quorum in bonis succedere debet, erit ne pro paupere habenda, quia nihil actu possidet, aut quia Pater eandem dotare non vult? Affirmarunt aliqui, me præsentî, de puella quæ matrem habet divitem; eo prætextu quod filii quorum parentes vivunt, nihil quod suum sit habeant. Sed neque ratio hæc, nec dispensatio propter eam obtenta valent, ut docent saniores Jurisconsulti apud Pontas ibid. cas. 23. quia, ut ait Fagnan. in cap. 1. De magistris &c. n. 6. divitiæ patris arguunt divitiis filii etiam nihil actu habentis &c. Suffragatur Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 13. Parum refert, inquit, quod

juxta præsentem statum nihil habeat, illa quæ jus habet succedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam statim juxta ipsius oratrici qualitatem . . . quod procedit, etiamsi pater ob aliquam causam recusaret illam dotare &c. unde in hoc casu destinatum habetur pro facto. Si tamen frater aut quicumque alius puellam dotare intendat; dummodo nullum præcesserit dotandi pactum, per quod dictæ oratrici jus irrevocabile queratur, vel etiamsi fuerit pactum dotandi, sub conditione ut nubat consanguineo suo, puella, cum nullum ius habeat ad dotem, dicitur verè pauper, non obstante certitudine quod à fratre dotanda erit, & sic servatur in praxi. Id. n. 24.

Quæres an dispensatio cesset per mortem dispensatoris.

R. adhuc valere dispensationem, siue prodierit à Pœnitentiaria, quia hujus Officium semper vivit, & non extinguitur morte Pontificis; siue à Dataria, et si ea expiret cum S. Pontifice, Prob. 1. ex constanti praxi, juxta quam rescripta gratiæ, etiam mortuo Papa, quotidie executioni mandantur, ut docent Duçasse c. 4. n. 1. Rebuffus, Caballarius, Pontas ibid. cas. 29. quæ ratio sola sufficiat. 2. ex cap. 36. De Prabend. in 6. juxta quod concessio, (quam cum pecialem gratiam contineat, decet esse mansuram,) non expirat etiam re integra per obitum concedentis. 3. quia vel rescripta Pontificis sunt attributiva, id est tribuunt potestatem Ordinario, quam ex natura rei non habet, ita ut Ordinarius sit simplex executor; vel sunt excitativa, id est excitant solum ordinariam ejus potestatem ad conferendam gratiam: si sint excitativa, ut vulgò creditur in Galliis, gratia non potest per obitum Papæ expirare, quia id unum Ordinario necessarium erat, ut potestas ejus excitaretur, quod factum est per ipsam rescripti concessionem; siue verò sint attributiva, gratia ab ipso Pontifice facta est, solumque Ordinario mandatum est ut eam exequeretur cognita precum veritate; adeoque non liberum est Ordinario gratiâ non exequi.

Dices: Universim recepta est hæc regula l. 15. C. Mandati vel contra. Mandatum re integra, domini morte finitur.

R. hanc regulam non intelligi, nisi de mandato ad litteras justitiæ exequendas, quod morte mandantis expirat cum res adhuc est integra, id est cum delegatus necdum uti cœpit jurisdictione: tum quia rescriptum justitiæ non est favor vel gratia, sed mandatum de justitiâ faciendâ; tum quia per talem delegationis actum non transfertur efficaciter jurisdictio in delegatum donec eâ cœperit uti, ut expressè habetur cap. Quamvis, De officio deleg. in 6. & hæc quidem regula sic intellecta multas habet limitationes, quas vide apud Sanchez l. 8. disp. 28. n. 42. Pirhing. ibid. n. 186. Verum eadem regula locum non habet in rescriptis, quibus vel gratia actu conceditur, vel jus certum ad eam acquiritur. Unde * Caballarius, qui distinctionem vulgò receptam inter gratiam factam & faciendam, ut nihil clari, nihil solidi habentem explodit, meritò infert 1. facultates illimitatè concessas extra contentiosam jurisdictionem, ut sunt litteræ dimissoriae, facultates audiendi confessiones, absolvendi à reservatis, dispensandi vel commutandi vota vel juramenta, licentiam non residendi studiorum causâ, aut celebrandi Missas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliasque id genus gratiosas concessionem non expirare obitu concedentis; quod quidem intelligit, non solum de potestate generali dele-

Pyrrh.
Corrad.
l. 8. c. 5.
Pyrrh.
ibid. n. 18
Pontas.
Dispense
de mar.
cas. 20.

* L. 4. c. 14.

delegatâ, v. g. audiendi confessiones omnium qui sese sacro tribunali listent, quæ gratia à multis dicitur *facta*, quia cedit in favorem illius cui conceditur quamvis ulterius in aliorum commodum cedat; sed etiam de concessione particulari, quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis personæ, quæque cum non censeatur esse in gratiam delegati, sed in gratiam illius propter quem specialiter fit delegatio, vocatur gratia *facienda*. Et si enim benè multi hujusmodi gratiam per concedentis mortem expirare putent, contrarium tenet citatus Cabassutius cum Suare, Majolo, Fillucio & aliis: tum quia præsumendum est Ecclesiam quæ pœnitentibus favet, non plùs revocare velle id quod uni, quàm quod multis prodesse potest; tum quia subtilior distinctio gratiam inter factam & faciendam, nullibi legitur in toto corpore Canonum. Allegatur quidem cap. *Si cui nulla*, 36. *De præbend.* in 6. ubi vult Papa, ut si cui, nulla facta personarum expressione, sit *gratiosè concessa facultas*, ut *authoritate apostolica possit aliquibus personis idoneis in certâ Ecclesiâ... Beneficia conferre...* hujusmodi concessio non expiret etiam re integrâ per obitum concedentis; licet si personæ sint expressæ. Verùm hinc solùm sequitur, privilegia quæ sunt odiosa expirare per obitum concedentis, non autem quæ sunt favorabilia: porrò favorabilia sunt privilegia quæ concedunt ut Beneficia quorum collatio ad Apostolicam Sedem pertinet, conferantur personis idoneis; odiosa verò, quæ præcipiunt ut eadem, cum vacabunt, non nisi certæ personæ conferri possint: tum quia sic alii sæpè magis idonei excluduntur; tum quia vetuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. ne Beneficia promittantur ante quàm vacent, c. 2. *De cont. præbenda*; ergo rejectâ gratiæ in factam & faciendam divisione, omnia feliciter explicantur.

CAPUT VII.

De lege non scriptâ, seu de consuetudine.

Ad titul
4. lib. 1.
Decreta.

Quæres 1. quid sit consuetudo.
R. Consuetudo definitur à S. Isidoro, *jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, ubi deficit lex*. Dicitur 1. *jus*, in quo convenit cum lege, & differt à more, seu usu, qui nihil aliud est, quàm repetitio actuum, quæ potius est capsa consuetudinis quàm consuetudo, licet vocetur consuetudo *facti*, ut distinguatur à consuetudine *juris*, quam nunc definimus. 2. *institutum moribus*, id est eâ actuum repetitione, quæ, ut modò dicebam, vocatur consuetudo *facti*. Consuetudo, ut moribus instituta differt tum à lege, quæ ex solâ Principis voluntate pendet; tum à stylo Curiæ, qui vim legis habet in his præcipuè quæ judicia concernunt, cum consuetudo certam materiam non respiciat. 3. *quod pro lege suscipitur*, quia *inveterata consuetudo pro lege custoditur*, ex L. 32. ff. *De legib.* & non minùs quàm ea quæ scripta sunt jura *servatur*, ex L. 35. ff. eod. 4. *cum lex deficit*: neque enim hic terminus est de consuetudine *facti*, quæ legem tantùm confirmat, & novum jus non inducit; sed de consuetudine *juris*, quæ vel statuit ea quæ lege scriptâ definita non sunt, vel legem scriptam limitat, obscuramve interpretatur, vel veterem legem abrogat, ideoque contrarium jus inducit, prohibendo id quod antea licitum erat, aut permittendo id quod non licebat.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Quæres 2. quoruplex consuetudo.

R. 1. Alia est *secundùm legem*, alia *præter legem*, alia *contra legem*. Prima, nihil aliud est quàm executio legis præexistentis: talis est consuetudo audiendi Missam diebus festis; eaque, ut evidens est, non est juris, sed facti tantùm: unde per eam non inducitur novum jus, sed verus observatur; quapropter abrogatâ lege, abrogaretur simul consuetudo. Secunda, ea est per quam jus novum introducit, & quæ supra definita est. Tertia, ea est quæ legem antecedentem abrogat, facitque licitum id quod aliàs illicitum erat, licet nullam ejus faciendi necessitatem imponat: talis est consuetudo quæ in Castellâ vigeret vescendi die sabbathi extremis & intestinis animalium; & in quibusdam Galliæ Diocesisibus comedendi carnes singulis sabbatis à Nativitate Domini, ad festum Purificationis inclusivè. 2. dividitur in rationabilem, & irrationabilem, quæ potius est corruptela. 3. in canonicam, & civilem. Prima locum habet in materiâ spirituali seu ecclesiastica, & hæc etiam laicis introduci potest, ut consuetudo servandi tale festum, aut tali die jejunandi; secunda non versatur, nisi circa materiam temporalem, eaque à Clericis induci potest. Vid. Salmanticens. tract. 11. c. 6.

Quæres 3. quot requirantur conditiones, ut consuetudo vim legis habeat, aut legem obroget.

R. requiruntur quinque; & quidem 1. consuetudo esse debet rationabilis. Ita habetur cap. fin. *De consuetud.* Ea autem consuetudo sola censetur esse rationabilis, quæ talis est ut justa putaretur & obligaret, si pro lege statuta esset: unde honesta esse debet, utilis, nec juri naturali, divino aut religioni contraria, etsi contraria esse possit legi positivæ.

Verùm inde nascitur difficultas: quomodo enim justa & rationabilis esse potest consuetudo *contra legem*, quæ eo ipso quòd est lex, semper justa est? Sed dicendum quòd licet lex ea sit rationabilis, occurrere tamen possunt circumstantiæ in quibus magis expediat ipsam non observari, unde lex illa poterat auferri per novam legem: hujus autem novæ legis vices tenet consuetudo contraria, quæ cum populi moribus usque ad certum gradum increvit, jam rationi consonum est & Reipublicæ expediens, ut legislator legem suam revocet, ne multitudo aliud agere assuefacta, semper peccet contra legem, cujus ob usus contrarios; observantia non nisi difficilis & ardua videri potest. Hinc sæpè peccant qui consuetudinem contra leges introducunt, etsi non peccent qui eam sequuntur, cum lex jam per eam abrogata est: unde hinc valet illud Vincentii Lirinensis, *Condemnantur magistri, absolvuntur discipuli*.

2. Consuetudo debet esse præscripta, id est continuata per illud temporis spatium quod ad legitimam præscriptionem requiritur. Quantum verò debeat esse id tempus non consentiunt Canonistæ. Alii censent id determinatum non esse sed pendere ab arbitrio prudentum, qui illud pro circumstantiarum varietate porrigere aut limitare debent: minùs enim, inquiunt, requiritur temporis ad inducendam consuetudinem jejunandi, aut carnes comedendi singulis sabbatis quàm unaquæque hebdomadâ recurrunt, quàm in vigiliâ Sancti alicujus quæ non nisi semel in anno occurrat. Alii verò, quibus melius est assentiri, docent 1. ad inducendam consuetudinem præter aut contra legem civilem, decennium requiri & sufficere; quia jura ad hoc requirunt longum tempus: sed decennium, continuatum scilicet, non interruptum,

præsum, est longum tempus, L. ult. Cod. De præscriptionibus; ergo consuetudo præscribitur, vel potius contra legem præscribitur decennio; quod intelligi solet etiam si Princeps absit, aut ignoret: si enim Princeps vel adsit, vel absens consuetudinem quæ grassatur non ignoret & non contradicat, cum facile contradicere potest, spatium etiam decennio minus ad hanc præscriptionem sufficit, quia tunc jus novum non inducitur ipsâ præscriptione, sed tacito Principis consensu, de quo pro circumstantiarum varietate, aliquando longiori, aliquando breviori tempore constare potest. 2. docent iidem requiri & sufficere decennium ad introducendam consuetudinem præter jus canonicum, quia nulla est lex quæ majus requirat temporis interval- lum ad invehendum aliquid præter jus canonicum, quam ad invehendum aliquid præter, vel contra jus civile. 3. demum docent non nisi spatio annorum 40. præscribi contra legem canonicam vel ecclesiasticam usu receptam. Ratio est, quia lex ecclesiastica est jus quoddam, sive res immobilis Ecclesiæ: atqui res & jura immobilia Ecclesiæ non præscribuntur, nisi annis 40. ut patet ex cap. 4. 6. 15. De præscript. quod si lex canonica moribus utentium nondum recepta sit, annorum decem spatio abrogari potest. Vid. Piching ad tit. 4. lib. 1. Decretal. Salmanticenses, Suarem l. 7. De legib. &c.

3. Actus qui consuetudinem inducunt debent esse 1. *positivi*, quia negatione actus non instituitur consuetudo. 2. *liberi & humani*, quia consuetudo non minus quam lex voluntaria esse debet, cum non minus obliget: quapropter si populus per vim, metum, aut errorem aliquid faciat, & reperat, nulla inde nascetur consuetudo, quia vel nulla, vel sufficiens hic libertas non reperitur. Idem dicendum: si consuetudo introducatur vel ex ignorantia, vel ex falsâ suppositione legis alicujus, aut alterius rei: unde si populus aliquid sæpe faciat, nesciens id lege prohibitum; aut aliquid sæpius omittat, v. g. usum lactis certâ die credens id vetitum esse; aut aliquid ex falsâ causâ operetur, puta singulis annis piam habeat peregrinationem ad locum ubi Sancti alicujus reliquias esse falso credit, nulla ex hisce actibus induci potest consuetudo. 3. *publici & notorii*: actus enim clam exerciti nec satis indicant populi consensum, nec possunt habere rationem promulgationis, quæ ad legem scriptam, qualis est consuetudo, requiritur. 4. *frequentes*: mores enim quibus instituitur consuetudo actuum frequentiam dicunt Quoties verò actus debeant esse repetiti, ut inducatur consuetudo, generatim definiri non potest, sed id prudentum judicio relinqui debet, quorum est perpendere an talis sit actuum frequentia, ut populi consensum satis exprimat.

4. Actus consuetudinem inducentes, debent à populo frequentari ex animo & intentione se obligandi. Ratio est, quia consuetudo accipitur pro lege: sed ad legem requiritur voluntas obligandi. Hinc actus qui ex devotione solum, ex urbanitate, gratitudine diutissime frequentati sunt, ut sumptio cinerum in capite jejunii, salutatio angelica ad pulsum campanæ &c. non ingerunt jus consuetudinarium. Porro dignoscitur consuetudinem inductam esse animo obligandi, 1. cum qui eam violant puniuntur à superioribus, aut serio redarguantur. 2. cum iidem scandalum dant populis, & uti transgressores habentur à timoratis. 3. cum materia bono communi plurimum utilis est, & à majori populi parte uniformiter observatur; neque enim tam strictè servantur quæ

solum ex devotione fiunt. In dubio an consuetudo ex animo se obligandi incepta fuerit, judicandum est non cepisse, quia lex non præsumitur, nisi probetur; & nemo, nisi manifestè constet, præsumitur velle sibi onus imponere. Ita Suares l. 7. c. 15. Salmanticenses, Grandin, Habert &c.

5. Consuetudo debet investa esse à majori & saniori parte: tum quia mos privati unius aut alterius non facit nisi consuetudinem privatam; tum quia si populi esset legem ferre, pauci privati ad id non sufficerent: quod si consuetudo à sapientibus & timoratis rejiceretur ut mala, non esset habenda pro vera consuetudine, quæ est morum regula.

6. Requiritur consensus Principis: is enim si resistat, consuetudo prævalere non potest; sed sufficit consensus vel tacitus, quo Princeps non contradicit cum potest; vel juridicus, quo consuetudo etiam à Principe ignorata, vim legis habere censetur cum invaluit per illud temporis spatium quod secundum jus à Principe approbatum, sufficit ut consuetudo obliget.

Quæres 4. quot, & quales sint consuetudinis effectus.

R. 1. Consuetudo præter legem potest obligare in conscientia; pœnas imponere, & irritare actus contra ipsam factos. Prob. 1. pars, tum ex Augustini Epist. nunc 36. ubi hæc habet: *Mos populi Dei, & instituta majorum pro lege sunt tenenda; & sicut pravariatores legum divinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt*: tum quia consuetudo vim habet legis; ergo sicut & i. falex, graviter in materia gravi, leviter in levi, aut etiam in gravi, si ita introducta sit, obligat potest. Prob. 2. pars: Nam consuetudo idem potest quod lex; ergo potest esse moralis, pœnalisve, aut mixta sicut lex; ergo rursus potest actus contra ipsam factos invalidare; idque patet ex cap. 6. De Clericis conjug. & ex cap. 3. De cognat spiritual. ubi irritatur matrimonium contra loci consuetudinem celebratum.

R. 2. Consuetudo contra legem potest legem humanam abrogare. Habetur cap. ult. De consuet. & sequitur ex natura consuetudinis, quæ utpote vim legis habens, id potest facere quod ipsa lex; lex autem lege contraria tollitur. Quod si Princeps legem statuendo prohibuisset, ne ulla unquam contra eam prævaleret consuetudo, lex non abrogaretur solâ consuetudine, quia Princeps perpetuo resistere censeretur. Cæterum, ut consuetudo legem abroget, necessaria est bona fides per decennium quo continuantur actus contrarii legi: consuetudo enim per actus malos continuata, nec rationabilis esset, nec legitime præscripta. Verum in inchoandâ hâc consuetudine, nec requiritur, imò nec reperitur bona fides; quia cum inchoatur, lex adhuc viget, neque abrogationi ejus consentit Princeps.

R. 3. Consuetudo secundum legem eandem interpretatur, atque id patet ex cap. 8. De consuetud. ubi consuetudo optima legum interpret dicitur.

Quæres 5. an lex possit abrogare consuetudinem.

R. posse, quia lex non minus efficax est contra consuetudinem, quam consuetudo contra legem; sed meminerit superior multa licere quæ non expediunt. Quare 1. si consuetudo sit verè utilis lex contra eam lata, non erit vera lex, utpote communi bono contraria. 2. si Consuetudo superflua sit, aut minus utilis, toleranda erit non tollenda, quia, ut notat S. Augustinus Epist. 54. *ipsa mutatio consuetudinis, etiam qua adinvicem utilitate, novitate*

vitae perturbat: unde S. Doctor ibidem censet ceremonias quasdam Religioni Christianae minus consentaneas ferri potius debere, quam cum offensione populi tolli. Quapropter graviter arguendi sunt Parochi, qui receptos Parochiae usus reipsa non noxios, subvertunt majoris boni praetextu, & sic Parochorum odia, oblocutiones, detractiones, aliaque id genus Parochiae exitia mala concitant. 3. si consuetudo legi Dei repugnet, tunc non minus fortiter quam prudenter insequenda est, juxta id Cypriani dist. 8. c. 9. Neque hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Et c. 5. Advertendum quod Dominus dixit, Ego sum veritas: non dixit, Ego sum consuetudo. Idem expressè adstruunt famosa haec Tertulliani verba, Veritati nemo praescribere potest: non spatia temporum, non patrocinia personarum, non privilegia nationum. Imò si consuetudo quamvis non rei per se malae, nec Evangelio prohibita, noxia tamen evadit, & abusibus periculosos viam aperit, contraria lege abrogari potest & debet; id tamen sollicitè & anxie cavendum est, ne superior dum colligit zizania, simul & triticum eradicet.

*L. de ver-
land. vir-
gin. c. 1.*

CAPUT VIII.

De lege favorabili, seu de privilegiis.

Ad titul. 33. l. 5. Decretal. DE privilegio quaeremus 1. quid sit, & quoruplex. 2. à quo, cui, & quomodo concedi possit. 3. quando extinguatur.

ARTICULUS I.

De essentia & divisione privilegii.

PRivilegium aliquando sumitur pro Rescripto & Bulla, seu instrumento in quo gratia seu indulgentia Principis continetur; saepius autem & magis propriè pro gratia ipsa seu beneficio quod alicui concessum est à Principe: unde privilegium definiri potest, Lex privata speciale aliquod beneficium vel favorem concedens, sive praeter, sive etiam contra jus commune. Dicitur 1. *lex*, quia legis instar obligat communitatem, nec eos quibus concessum est privilegium in ejusdem usu perturbet. Quanquam & privilegium eò differat à lege 1. quòd lex communitatem totam respiciat, privilegium verò aliquando personas singulares. 2. quòd lex de se perpetua sit, privilegium non item. 3. quòd privilegium per se non obliget privilegiatos, cum in eorum gravamen non cedat. Dicitur 2. *lex privata*, unde & nomen sortitum est, sicque distinguitur à lege; lex enim tendit ad bonum publicum, privilegium ad bonum privilegiati, quanquam & eo sensu privilegium ad bonum commune ordinetur, quòd conveniens sit ut majoribus cumulentur gratiis qui majora publicae rei officia contulerunt. Dicitur 3. *concedens aliquid speciale*: ut enim habetur c. 16. xxv. q. 1, privilegia non dicerentur, si praeter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. Dicitur 4. *ultra vel contra jus commune*: nam privilegia alia sunt solum praeter jus, quae aliquid juri addunt, ut sunt privilegia absolvendi, dispensandi, quibusdam personis concessa; alia contra jus, ut privilegia quibus Religiosi ab Ordinariis jurisdictione eximuntur.

L. 396. ff. Privilegium dividitur 1. in reale & personale,

juxta id Juris, *Privilegia quaedam causa sunt, quae De div. dam personae. Privilegium personale, proximè con- reg. Jur. fertur personae in favorem illius, & ratione ipsius personae, puta ob privatam ejus excellentiam, scientiam aut sanctitatem; reale verò proximè ac directè confertur rei, loco, muneri, dignitati, v. g. praedio, Ecclesiae, Monasterio &c. licet ejusdem privilegii utilitas consequenter & ultimè in personam fundatur. Privilegium reale cohaeret rei, Ibid. & durat quandiu res permanet; & ideo cum re ad heredem transmittitur: personale verò sequitur personam, & cum eadem extinguitur. Privilegia quae certo personarum generi conceduntur, v. g. privilegium restitutionis in integrum concessum, minoribus an. 25. Senatusconsulti Vellejani concessum feminis, ne ex fidejussione obligentur &c. ea item quae corporalia dicuntur, quia conceduntur corpori sive communitati, v. g. Academiae, Collegio &c. magis realia sunt quam personalia, nec cum personis singulis extinguntur sed ad successores transeunt. Indubio, an privilegium personale sit, nec ne, censendum est reale, si sit favorabile, & meram gratiam continens, quia decet concessum à Principe beneficium esse mansu- Reg. 16. rum: si verò odiosum sit, quia est contra jus com- Jur. in 6. mune, vel in aliorum praedictum cedit, censendum est personale, quia strictè intelligendum est, ut potius temporale damnum inferat quam perpetuum. Piringh. 5. t. sect. 1. post Suarez c. 3.*

Dividitur 2. in *perpetuum*, quòd absolute & absque limitatione temporis conceditur, adhæretque rei ex se perpetuè, v. g. Ecclesiae, alicui Ordini Religioso dicitur autem perpetuum, non quòd amitti non possit, sed quia ex se durat donec revocatum fuerit; & *temporale*, quòd vel singulari personae conceditur, & ea moriente expirare debet, ideoque etiam *vitale* nuncupatur; vel datur ad certum tempus, v. g. ad decem annos; vel sub certa conditione, quae temporis lapsu finitur, ut, Do tibi hoc privilegium donec decessero, vel ad beneplacitum meum, vel dum mihi placuerit &c. cum enim consensus, voluntas, beneplacitum desinat morte concedentis, desinit & privilegium quòd ab his dependet, si res sit integra. Piringh. ibid. Cabassut. l. 4 c. 14. n. 6. Snar. l. 8 c. 5. Si autem dictum fuerit, Donec revocavero, non desinit privilegium obitu concedentis, nisi vivens revocaverit. Cabassut ibid. Ex his patet privilegium temporale aliquando esse reale, aliquando personale.

Dividitur 3. in *privilegium ex motu proprio*, in quo exprimitur tale privilegium ex proprio concedentis motu datum esse, etsi aliquando contrariè ut petatum fuerit; & *privilegium ad instantiam partis*, in quo non exprimitur illud motu proprio concessum esse. Privilegium ex motu proprio ceteris paribus favorabilius est: tum quia excludit praesumptionem subreptionis; tum quia in eo non nocet reticentia, quae in alio noceret; unde Beneficium motu proprio concessum ei qui jam aliud habet, validè collatum censetur, etsi nulla in rescripto mentio fiat prioris Beneficii; secus si motu proprio non conferatur.

Dividitur 4. in *favorabile*, quòd ita uni prodest, ut nemini noceat, quale est privilegium audiendi Missam tempore interdicti, comedendi ova per Quadragesimam, laborandi in die festo; & *odiosum*, cujus favor ita uni inservit, ut alteri pariat incommodum: tale est praesertim privilegium ad lites, quia favor concessus actori premit reum, vel diminuit Judicis potestatem. De ceteris vid. Suarez l. 8. De legibus.

ARTICULUS II.

A quo, cui, & quâ de causâ privilegium concedi possit.

Dico 1. Ille solus privilegium concedere potest, qui potest legem ferre; nam privilegium vel est contra jus, vel præter jus: atqui si sit contra jus, ab eo solùm concedi potest, qui potest jus condere, includit enim dispensationem à lege, quam nemo nisi legis conditor, ejusve superior aut æqualis impertiri potest: si verò sit præter jus, qui ipsum concedit talis esse debet, ut alios per modum legis cogat, ne privilegii usum impédiant; ergo in utroque casu ab eo solùm concedi potest, qui potest legem condere.

Ergo privilegium legis dispensativum, non nisi propriis subditis dari potest à Principe, quia iis solis imponi possunt leges quæ per privilegia relaxantur. Si verò privilegium sit facultatis alicujus concessivum, etiam non subditi sunt ejus capaces, sicut & capaces sunt donationis à Principe factæ: unde Rex tam exteris quàm subditis multa permittere potest, quæ aliis prohibita sint, ut v. g. cibos & aliâ Regno suo extrahant. Ita Salmanticenses tract. 18. c. 1.

Dico 2. Ut privilegium licitè concedatur, requiritur causa, non ut validè. Privilegium enim vel relaxat legem, & tunc non minor ad ipsum requiritur causa quàm ad dispensationem; vel est purum Principis beneficium, & tunc ad ipsum quoque requiritur causa, quia Princeps sine causâ dispensans reus esset prodigalitatis, acceptionis personarum, aliisque turbarum & invidiæ fomitibus ministraret. Porro quæ causæ ad licitam privilegii concessionem requirantur, ex iis colligi potest quæ dicta sunt de causis dispensationis. Quod autem privilegium, etiam sine causâ validè conferatur, ex ibidem dictis patet: sicut enim Princeps legem sine causâ suppressere potest, sic & per privilegium potest aliquos ab ejusdem vinculis eximere.

Quæres 1. an qui privilegium accepit, eo uti teneatur.

R. negat. tum quia ex c. 6. *De privileg. liberum est unicuique suo juri renuntiare*; tum quia ex reg. 61. *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*. Excipe 1. nisi privilegium detur ad aliquid aliunde præceptum: sic cui permessa est Missæ auditio tempore interdicti, eidem diebus testis interesse debet, quia id præcipit Ecclesia. 2. nisi ex non usu privilegii sequatur grave vel privilegiati ipsius, vel aliorum detrimentum: sic qui morte damnaretur, nisi ostenderet privilegium, privilegio uti debet. Pariter qui ex privilegio immunis est à decimis, debet eas non solvere, si solvendo creditoribus satisfacere nequeat.

Quæres 2. an, ut privilegium conferat jus aliquod privilegiato, requiratur ejus notitia.

R. vulgò requiri. 1. quia ex c. 17. *De prabendis* in 6. Beneficium collatum non acquiritur absenti, donec illud ratum habuerit. 2. quia gratia, qualis est privilegium, non datur invito, sed volenti: atqui ut velit quis gratiam acceptare, prærequiritur ejus notitia. Hæc autem responsio nostra intelligitur de privilegio quod superior concessit motu proprio, vel ad instantiam alterius quàm privilegiati: si quis enim per procuratorem petat privilegium, valet statim ac superior votis annuit, etiam si necdum id rescierit orator; quia ad valo-

rem gratiæ sufficit mutua petentis & concedentis consensio. Ita Piringh ibid. n. 127. Peccaret tamen privilegiatus, qui necdum habitâ concessi privilegii cognitione, eouteretur, quia exponeret se periculo faciendi contra legem. Hinc validè simul & illicitè contraheret, qui post petitam & obtentam Romæ dispensationem, matrimonium contraheret, licet necdum sciret gratiam esse concessam. Sanchez, *Ethica amoris* c. 3. §.

Quæres 3. an quis uti possit privilegio extra territorium concedentis.

R. non posse si privilegium sit locale, si verò personale sit, posse aliquando, aliquando non. Prob. 1. pars, quia privilegium locale datur primariò propter locum, eique annexum est; ergo eo extra locum uti non licet: unde si Episcopus in quibusdam locis à mari remotis ovorum usum permiserit ob piscium penuriam, non licebit ei qui ad loca mari viciniora se transfert, ovis vesci. 2. pars longè plùs habet difficultatis; eaque ut expédiatur, notandum est, privilegium personale vel concedi contra jus commune, ut cum alicui ob infirmitatem conceditur ut in diebus jejunii carnes comedat, aut non jejunet; vel concedi contra speciale statutum territorii alicujus, in quo quis pro tempore moratur. In primo casu satis receptum est privilegium valere extra Diocesim v. g. Episcopi à quo concessum est: tum quia nimis durum esset ut viator qui diebus singulis territorium mutat, ubique explicaret rationes aliquando secretas propter quas obtinuit privilegium manducandi carnes; tum quia tale privilegium, cum sit juris communis relaxatio, conceditur ab Episcopo per facultatem quam à Pontifice vel ab Ecclesiâ ipsâ accepisse censetur: porro dubium non est, quin ubique carnibus vesci posset cui id ab Ecclesiâ vel Pontifice concessum esset. Atque id, nisi fallor, probat praxis timoratorum, qui acceptâ à Parocho suo licentiâ comedendi carnes, iisdem in aliâ Parochiâ absque novâ Parochi loci hujus permissione vescuntur. Ita Suarez l. 8. c. 26 Layman. l. 1. tract. 4. c. 23. Azorius, Piringh n. 128. Major est difficultas, an privilegium locum habere possit in alieno territorio contra privatas ejusdem territorii leges: an v. g. is cui Parisiis permillum est libros prohibitos legere, possit, si menses aliquot in Diocesi Senonensi transigat, non solùm legere libros jure communi prohibitos, quod satis sequitur ex iis quæ modò dicta sunt, sed & eos etiam qui speciali Ordinarii lege prohiberentur. Affirmant DD. mox appellati, excepto Suarez; quia, inquit, privilegium personale sequitur personam, eique adhæret quocunque ierit. Sed melior videtur opinio Suarezii: tum quia advenæ subjacent privatis locorum in quibus degunt legibus; tum quia concipi nequit quomodo quis jurisdictionem suam in alieno territorio exercere possit, quam tamen exercere videtur qui permittit alteri id quod secundum privatas loci leges eidem illicitum est; tum denique quia punctum hoc posterius non est receptum ut prius.

Hic quædam quæ fusiùs ab aliis tractantur, paucis perstringam. 1. privilegium valet, etiam si scriptum non sit, quia nullum est jus quo scriptura generatim requiratur, præterquam in quibusdam casibus, ut in facultate ingrediendi claustra Monialium; quod utrum in usu sit, dubitari potest &c. 2. privilegium debet promulgari tum iis qui gratiam privilegiario servare debent, quia lex non obligat nisi cognita; tum iis qui per ipsum jure suo privantur, quia non præsumitur Princeps aliquem inficium jure suo privare. 3. privilegium favorabile, quod

quod nimirum nec juri communi nec tertio nocet, latè interpretandum est; strictè vero si odiosum sit, id est si juri communi deroget. Utrumque ex iis quæ passim dicta sunt colligi potest.

ARTICULUS TERTIUS.

De definitione privilegii.

Privilegium octo modis amittitur: & quidem

1. si sit personale, perit per mortem illius cui concessum fuerat, juxta illud, *Corruptis nobis, corrumpuntur ea quæ sunt in nobis*; atque id expressè docet reg. 7. Juris in 6. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*: privilegium verò reale unà cum re aut officio transit ad hæredem aut successorem, qui in defuncti jura succedunt. Quando autem censeretur debeat privilegium personale aut reale, hæc afferri solet regula, ut personale sit si solum exprimat nomen personæ cui facultas datur, v. g. *Committimus Joanni*; reale si sola exprimat dignitas, ut *Committimus Episcopo Morinensi*: si verò nomen & dignitas exprimantur, censent Covarruvias, Sanchez, & alii quos sequitur Bonacina, dignitatis nomen contrahi & limitari à nomine personæ, tanquam genus à specie, quia alioqui personæ nomen inutiliter apponeretur; unde privilegium hoc personale est, & cum persona extinguitur. Ex dictis colliges 1. non requiri ut dignitas & Officium permaneat; ad hoc ut rescriptum executioni mandari possit, si cum dignitate expressum fuerit nomen proprium, quia tunc privilegium personale est. 2. requiri ut permaneat dignitas, si sola dignitas expressa fuerit, quia tunc privilegium dignitari, non autem personæ concessum est. Etsi autem Vicarius & Officialis Episcopi propriè & strictè dignitatem non habeant, usu tamen & consuetudine receptum est ut commissio ipsis data, ad eorum successores transeat, ne sumptus in novis expeditionibus multiplicentur, & ne conscientie multorum diù periculosis vinculis alligatæ permaneant. Ita Panormitanus, Sanchez, & alii, quos sequitur Bonacina d. 1. q. 3. p. 8. §. 1.

2. Cessat privilegium per mortem concedentis in quibusdam casibus, quod quidem facilè intelligitur ex iis quæ supra dicta sunt de dispensatione.

3. Privilegium finitur lapsu temporis, aut cessante totâ causâ sub qua concessum fuerat; quia privilegii virtus à sola concedentis voluntate pendet: porro noluit superior privilegium concedere, nisi ad tale tempus, aut sub tali causa: hinc privilegium Canonicis indultum, ut in absentia Præbendarum fructus recipiant, cessat si accepta licentia transferant se ad villas, nec studiis incumbant.

4. Privilegium gratis alicui subdito concessum amittitur per revocationem, quia superior noluit spoliare se jure eos subjiciendi legibus quos ab ipsis aliquando eximere voluit. Quod si privilegium sit onerosum, aut remuneratorium, revocari nequit nisi gravis interveniat causa, & fiat compensatio: tum quia superior non potest alterum privare rebus suis, vel ei debitis, sine gravi necessitate, justave causâ ad commune bonum spectante; tum quia remuneratio data & acceptata non videtur revocari posse, etiam ex gravi causa sine compensatione, nisi fortè revocatio fiat ob culpam ejus qui remunerationem acceperat; vel fructus jam percepti ex privilegio quo tempore revocandum est, sufficienter adæquent id per quod meritum fuerat privilegium. Si verò privilegium ali-

cui non subdito concessum fuerit, & ab eo acceptatum, non potest regulariter loquendo revocari, nisi tanta rerum mutatio suboriat, ut privilegium hoc non possit sine gravi Regni Regisve præjudicio conservari: privilegium enim hujusmodi transit in pactum & contractum; hæc autem est contractus & pacti natura, ut tamdiù servari debeant quamdiù possunt.

5. Amittitur per renuntiationem voluntariè factam à privilegiario, & acceptatam à concedente. Ratio est, quia ad privilegium duo concurrunt, voluntas concedentis, & recipientis; ergo si hæc tollantur, ut in casu renuntiationis acceptatæ tolluntur, necesse est ut corruat privilegium. Si tamen renuntiatio hæc per dolum & metum extorqueretur, non subsisteret, quia renuntiatio est donatio quædam; donatio autem nisi libera sit, firma censeretur non debet. Duo hinc notanda. 1. nos hinc loqui de privilegiis quæ in solius renuntiantis commodum cedunt; si enim cedant in bonum commune, renuntiatio non valet: hinc Clericus & Monachus privilegio Canonis vel Religionis renuntiare non possunt. 2. nos etiam loqui de privilegiis quæ tractum successivum habent, & quæ consistunt in potentia faciendi vel omittendi aliquid in futurum, qualis est facultas audiendi confessiones, non solvendi decimas; non autem de his quæ momentaneum effectum habent, statimque ac obtenta sunt operantur, ut dispensatio in impedimento matrimonii in irregularitatibus: hæc enim renuntiare non possunt, cum v. g. illegitimus, statim ac ab irregularitate solutus est ad eandem reverti non possit.

6. Privilegium amittitur per non usum si cedat in aliorum gravamen; si affirmativum sit, quo conceditur alicui facultas aliquid faciendi, v. g. exigendi tributa; si negativum, quo conceditur facultas non faciendi aliquid, v. g. non solvendi tributa: secus si in aliorum gravamen non cedat. Ratio primæ partis est, quod privilegium cedens in aliorum gravamen, est vera servitus: at qui servitutes tam reales quam personales præscribuntur decennio inter præsentes, & vicennio inter absentes; præsertim ubi adest tacita renuntiatio, quæ colligitur ex non usu, quanquam contra Ecclesias & loca, pia requiruntur anni 30. vel 40 de quo vid. Felinum in cap. 8. *De constit.* Suarem l. 3. c. 34. n. 20. Ergo & tale privilegium eodem temporis spatio præscribetur si in totum, si nulla ejus pars fuerit in usu; si ex parte, si solum pars ejus aliqua exercita fuerit; quod intellige si quis privilegio usus non fuerit sciens & potens uti, ait Bonac. hinc §. 5. Ratio secundæ partis est, quod quando privilegium nemini nocet, nemo est qui rationem habeat de eo conquerendi, adeoque cui concedi poterit ut contra illud præscribat.

7. Amittitur per actum contrarium; qui enim sciens & volens actum privilegio directè contrarium exercet, purâ solvendo decimas à quibus immunis erat, sistendo se Tribunali Ordinarii ac jurisditione exemptus erat, præsumitur in foro exteriori renuntiare privilegio suo. Sed si agitur de privilegiis, quæ nemini præjudicant, v. non jejunandi tempore Quadragesimæ, non recitandi Breviarium, certum est ea per actum contrarium unum aut plures non tolli; quia potest quis velle jejunare, non quasi privilegio suo renuntiare velit, & de novo subjici legi à qua exemptus est, sed ex devotione tantum, vel ob alios fines. Suares l. 8. c. 34. Layman &c.

8. Qui privilegio abutitur, si per excessum, ut si quis privilegio utatur ultra ejus limites, aliove tempore

Vid. Pirring. ibid. n. 113.

tempore aut loco; siue sumendo ex eo delinquendi occasionem, ut si exemptus alii injuriam faciat spe impunitatis ex privilegio concepta; siue directe agendo contra finem ob quem privilegium concessum est, ut si Beneficiatus a residentia immunis ob studia, tempus in otio terat, qui, inquam, privilegio sic abutitur, *privilegium meretur amittere*, ex c. Ubi 7. dist. 74. & aliquando eo privatur ipso facto, si in privilegio vel in jure habeantur verba inducentia privationem ipso facto; quanquam regulariter non tenetur privilegiarius abdicare à se privilegium ante sententiam saltem declaratoriam criminis, juxta ea quæ supra diximus.

TRACTATUS DE PECCATIS.

Vere dixit, qui nihil nisi verum loqui potest: *Quasi à facie colubri fuge peccatum; dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum; quasi romphaa bis acuta omnis iniquitas, plage illius non est sanitas, quis ergo, quis revelabit faciem ejus... portas vultus ejus quis aperiet?* id est, quis peccati naturam & horrores, detecta larvâ omnibus palam faciet? is utique qui propriæ infirmitatis sibi conscius, id unum edocere conabitur quod tradiderunt nobis, qui ab initio...

Luc. 1. 2. ministri fuerunt sermonis. Eâ viam præmonstrâre lucernâ quæ lucet in caliginoso loco, profundum peccati puteum investigabimus, quod ut penitus fiat, præsentem Tractatum duas in partes dividemus, quarum altera de peccato in genere, altera de variis peccati speciebus differet.

PRIMA PARS.

De peccato in genere.

CAPUT PRIMUM.

De natura peccati.

Tria sunt quæ virtuti contrariantur, ait hîc S. Thom. a. 1. vitium scilicet, peccatum, & malitia, quæ licet aliquando confundantur, re ipsa tamen distingui debent. Vitium enim est habitus inclinans subjectum cui inest ad actus moraliter malos, sicque opponitur virtuti prout ea est habitus: peccatum est actio moraliter mala, & sic opponitur actui virtutis: malitia demum ipsa est inordinatio seu difformitas actûs, & sic opponitur bonitati actûs virtuosî, sicut malum opponitur bono. Hîc de solo peccato loquimur.

Varia proferuntur peccati definitiones, ex quibus quia multæ non omni peccato conveniunt, hæc præcipue admittitur S. Augustini l. 22. contra Faustum c. 27. Peccatum est *vel dictum, vel factum concupitum aliquid contra legem Dei æternam*. Hæc definitio, si benè intelligatur, legitima est: constat enim genere & differentia, convenit omni peccato, nihil in eâ redundat. Nam 1. eæ

voces, *factum vel dictum &c.* habent se per modum generis ad actus bonos & malos; per eas tamen distinguitur peccatum à vitio, quod non est peccatum, sed inclinatio ad illud. 2. eæ voces, *contra legem æternam*, quæ est & esse debet actuum moralium regula, differentia locum habent, & peccatum à quocunque actu non peccaminoso distinguunt. 3. eadem definitio omni peccato convenit, siue mortali, ut per se patet: siue veniali, quia & hoc etiam æternâ lege prohibitum est; siue omissionis, quia affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur: unde per *dictum, factum &c.* intelligi debet omissio dicti facti ut monet S. Thomas hîc a. 6. hinc dicimus quod quis malefaciat, cum non facit id quod debet, non respondet ei cui respondere tenetur, & non amat quæ amanda sunt: siue peccato originali quod potest dici factum & voluntarium voluntate primi parentis, quæ non solum erat voluntas privata personæ, sed & omnium communis hominum quorum Adam caput erat, ut alibi dicemus: siue peccato habituali quod ipsummet est actuale peccatum antea commissum, non quidem actu existens, sed moraliter perseverans: siue demum peccato quod fit contra legem humanam, cum hæc violari non possit, quin simul violetur lex æterna, quæ præcipit ut *omnis anima potestatibus supra se positis subdita sit* 4. demum nihil est in hac definitione quod redundet: si quid enim redundaret, maximè istæ duæ voces *dictum & factum*: atqui eæ superflue non sunt. Et si enim dictum vel factum eo ipso & non aliter peccatum sit, quod concupitum est contra legem Dei, satius tamen fuit has voces claritatis causa in peccati definitione apponi, ut intelligeretur dicta & facta contra legem Dei, veram includere malitiam, et si ab interiori cordis malitiâ specificè instigatam, ut alibi dictum est. Unde definitio Augustini confutat errores tum eorum qui cum Pharisæis actus interiores pro peccatis non habent, tum eos qui cum Petro Abailardo, actus externos nihil habere mali credunt. Ita Sylvius hîc a. 6.

Saltem, inquires, allata definitio eò vitiosa est, quod nullam faciat mentionem liberi, quo tamen sublato tollitur peccatum. non fieri quidem in hac definitione explicitam mentionem liberi; fieri tamen implicitam, quia lex non imponitur nisi agenti libero, nec facit contra legem, nisi qui liberè facit.

Si cui tamen ob difficultatem hanc & alias quas tacitè solvimus, minùs placeat hæc definitio, is aliam quæ satis recepta est admittere poterit, secundum quam peccatum dicitur. Transgressio legis libera: ea enim ita explicat naturam peccati, ut omni & toti conveniat peccato, siue commissionis, siue omissionis; siue mortali, siue veniali &c. Ut autem utraque definitio penitus intelligatur, duo hîc discutienda veniunt. 1. an peccatum eò peccatum sit quod legi æternæ aut naturæ hominis adversetur. 2. an essentia peccati consistat in aliquo positivo, an in mera privatione.

ARTICULUS PRIMUS.

An peccatum ideo sit peccatum quia legi æternæ vel naturæ repugnat.

Huic quæstioni locum fecit mox explicata S. Augustini definitio, in qua peccatum per suam cum lege æterna oppositionem describitur: inde enim

enim quæri cœpit, an hæc cum æterna lege oppositio ita sit quid primum in actu malo, ut is per eam in ratione peccati constituatur. Ubi notandum, non quæri, an peccatum sit semper contra legem aliquam; de hoc enim nemo dubitat: peccatum enim vel est tale, quia est prohibitum, ut esus carniū die Veneris, & hoc esse contra legem, quā prohibetur, ex terminis evidens est: vel est prohibitum, quia est tale, ut odium Dei, & hoc quoque est contra legem æternam, quæ necessariò prohibet, quidquid intrinsecè malum est. Unde S. Augustinus conc. 25. in Psalm. 118. *Si pravaricantes, inquit, sunt, ut docet Psaltes, omnes peccatores terræ, nullum est utique sine pravaricatione peccatum: nulla autem est pravaricatio sine lege; nullum est igitur nisi in lege peccatum.*

Circa quæstionem hanc duplex est opinio. Prima vult, peccatum non esse peccatum, nisi quia repugnat legi æternæ, ita ut odium Dei antecederet ad hanc legem spectatum, sit quidem fundamentaliter & initiativè malum, non verò formaliter & actu; quomodo si omnes artis regulæ destruerentur, nullum esset formaliter malum in genere artificiali, quia in hoc genere non nascitur malum & defectus, nisi ex oppositione ad regulas artis, quæ tunc nullæ essent. Ita Gonet disp. 1. a. 4. Juenin &c. Secunda vult, peccatum in priori ad æternam legem verè & formaliter esse peccatum. Ita D. l'Herminier, Grandin, &c. Verum, meo quidem iudicio, tota hæc quæstio videtur de nomine, penderque ab idea & notione legis æternæ, quam alii aliter definiunt. Unde

Dico: Peccatum non ideo peccatum est, quia pugnat contra legem æternam, si nomine legis æternæ intelligatur, ut intelligi solet actus, quo Deus iudicat aut præcipit aliquid agendum vel omittendum.

Prob. Quia actus ille Dei vel est liber, vel necessarius: atqui non est liber; alioqui potuisset Deus, nec iudicare, blasphemiam esse illicitam, nec eam prohibere, quod absurdum est; ergo ille Dei actus, in quo reponitur lex æterna, necessarius est: atqui eo ipso, quo necessarius est, supponit peccatum antecederet ad legem æternam sic sumptam, esse intrinsecè malum. Quod enim Deus necessariò iudicat esse malum, & ut tale prohibet, non est malum, quia iudicatur aut prohibetur ut malum, sed tale iudicatur, quia tale est; unde non nisi tale iudicari potest: atqui quod iudicatur malum, quia tale est intrinsecè, eo ipso ante iudicium in se & intrinsecè malum est, alioqui posset non iudicari malum, nec ut tale prohiberi; ergo peccatum reipsa & intrinsecè malum est ante legem æternam sumptam pro actu Dei iudicantis aliquid esse malum, aut ipsum prohibentis.

Confirm. Antequam Deus ab æterno iudicet, actum charitatis esse moraliter bonum, jam actus ille moraliter bonus esse intelligitur, nec iudicatur talis, nisi quia talis est; ergo à contrario, in priori quàm iudicet Deus actum odii Dei malum esse, eumve ut talem prohibeat, actus ille ex se moraliter & intrinsecè malus est; ergo uterque actus moralitatem suam habet ex convenientia vel oppositione cum aliqua regula, quæ prior esse intelligitur quàm lex æterna sumpta pro actu, quo Deus iudicat aut præcipit, ut aliquid fiat vel omittatur.

Si verò per æternam legem intelligatur summa hæc Dei ratio, quam Deus ipse necessariò consulit, & in iudiciis suis sequitur, quæque Deum ipsum ita dirigit, ut ab ea recedere nequeat, sive hæc sit ipsa Dei essentia, prout fons & radix totius boni moralis; sive consistat in ideis divinis

quatenus Deo iudicanti & volenti prælucent; sive demum consistat in singulis perfectionibus, quas qui lædit, in certo genere peccat, purà qui mentitur, peccat in primam veritatem, qui furatur, in iustitiam Dei, &c. optimè dici potest, peccatum per hoc esse peccatum, quia æternæ legi sic intellectæ adversatur: si enim peccatum necessariò sit transgressio legis, utique legis æternæ sic intellectæ, quā nihil prius concipi potest.

Quod spectat ad alteram quæstionis partem, an peccatum eo nomine peccatum sit, quod sit contra naturam, certum est, peccatum omne esse contra naturam hominis, quā homo est. 1. quia illud est contra naturam hominis, quod pugnat contra rationem ejus, & destruit virtutes, quæ hominem, quā rationalis est, maximè perficiunt: atqui tale est peccatum, cui error, tenebræ, & quæcunque mentem obruere possunt mala concreta sunt. 2. quia virtus omnis, setiam supernaturalis, est secundum naturam, non quidem eo sensu, quod naturaliter acquiri possit, sed quod naturam plurimum deceat atque exornet; ergo à contratio peccatum omne contra naturam est. Quod non impedit, quod minùs peccata quædam dicantur naturalia, quia magis congruunt inclinationi partis sensitivæ, ut gula & fornicatio; alia verò contra naturam, quia invertunt ordinem, finem & modum, ad quem facultates homini, prout est animal, à natura concessæ sunt, ut mollieties & bestialitas. His, quæ communia sunt, suppositis, quæritur, an peccatum non solum ut est malum creaturæ, sed etiam ut est offensivum Dei, ideo sit peccatum, quia naturæ rationali repugnat; seu, quod idem est, an eo ipso repugnet legi æternæ, quo repugnat rectæ rationi; qua de re,

Dico: Peccatum quocunque sensu ideo peccatum est, quia naturæ rationali repugnat. Prob. Peccatum spectari potest, vel ut est malum creaturæ, vel ut est malum Dei ipsius: atqui utroque hoc sensu ideo peccatum tale est, quia pugnat contra naturam. Patet id 1. de peccato, prout est malum ipsius hominis, quia ex S. Augustino, *vitium*, ac proinde peccatum, non aliunde malum est, nisi quia naturæ adversatur ipsius rei, cuius vitium est. Idem 2. patet de peccato, prout Dei ipsius malum est. Nam peccatum ideo est malum Dei, quia est offensivum Dei: atqui est offensivum Dei, prout repugnat naturæ rationali, repugnat rectæ rationi: atqui per hoc, quod repugnat rectæ rationi, est offensivum Dei; recta enim ratio quædam est supremæ Dei rationis participatio, quæ proinde violari nequit, quin ipsemet Deus lædatur.

ARTICULUS II.

An essentia peccati consistat in privatione.

Quæstio hæc primæ est antiquitatis, si Gonet dicitur habetur fides. Refertur enim S. Clementis in Recognitionibus Apostolicis, S. Petrum, Romæ disputantem ab eo interrogatum fuisse, an peccatum natura aliqua positiva esset, an solum privatio naturæ; respondisse verò Petrum his verbis: *Non præcepit nobis Dominus requirere naturam peccati, sed docere, quomodo fugiendum sit.* Vera quidem responsio, sed quæ Petro ob solam Recognitionum auctoritatem attribui non possit, cum certum sit opus illud non esse S. Clementis, nullamque mereri fidem, ut quod fabulis & erroribus refertum sit, & à S. Athanasio atque à Gelasio Papa, ac demum à criticis omnibus nunc explosum sit, ut videre est apud Tillemontium. Ut intelligatur quæstionis status.

Not. 1.

Eccli. 11.

L. 3. De lib. arb. c. 4.

Gonet disp. 3. a. 1.

Tom. 2. S. Clem. p. 162.

Not. 1. In actu peccaminoso duo spectari solent. 1. *materiale*, id est, physica entitas actus, quæ quia materiæ instar est quid bono & malo commune, materiale nuncupatus; & *formale*, id est, ipsa actus oppositio & repugnantia cum lege æterna, seu actus ipse non simpliciter, sed prout est contra legem. Certum est apud omnes, materiale peccati esse ens positivum; *dictum* enim, *factum* & *concupitum* aliquid positivi significant: sed quia *ly contra* legem, significare potest aliquid positivi per modum contrarietatis, sicut calor esse dicitur contra naturam aquæ; vel per modum privationis, sicut mors est contra naturam viventis; hinc oritur difficultas, sit-ne formale peccati aliquid reale, an mera privatio. Nemo quidem dubitat, quin in omni peccato reperiat privatio multiplex, puta gratiæ, conversionis ad Deum, conformitatis cum lege: sed quæritur, an privatio hæc, potissimum tertia, sit quid primum in peccato, ejusque constitutivum; an non potius peccatum antecedenter ad eam constitutum sit per aliquid positivi, quod formaliter malum sit in genere entis moralis.

Not. 2. Quæstio hæc restringi solet ad peccatum commissionis, quia supponere solent Theologi peccatum omissionis in mera privatione consistere. Rectius tamen, ut bene animadvertit D. l'Herminier pag. 471. quæstio moveretur de omni prorsus peccato, quia cum in omni peccato reperiat ex S. Thoma ratio actus humani mali, in omni peccato esse debet aliquid, quod materiale & formale dici potest; ac proinde eadem de peccato omissionis moveri potest difficultas, quæ moveretur de peccato commissionis.

Not. 3. Duplex est præsertim ea de re Theologorum opinio. Prima, quæ communior est, essentiam peccati reponit in mera privatione, merâque carentiâ rectitudinis actui morali debitæ, ita ut actus eò præcisè & formaliter malus sit in genere moris, quod caret aliquo ex iis, quæ ad bonitatem actus requiruntur. Ita Alensis, Bonaventura, Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 11. sect. 1. Maratius, & communiter recentiores, ut Contenson, l'Herminier, Juenin, &c. Secunda directè opposita docet, peccatum formaliter constitui per aliquod positivum, nimirum per tendentiam realem actus humani ad objectum regulis morum difforme; seu, quod in idem recidit, per disconvenientiam cum lege æterna aut natura rationali. Ita Cajetanus, Medina, Canus, Zumel & alii, quos citat & sequitur Martinon disp. 15. sect. 7. Gonet ibid.

Not. 4. quæstionem hanc metaphysicam nec ex Scriptura, nec ex Patribus definiri posse, ut sapienter monet l'Herminier, & paulò infra dicemus; itaque ratione solâ dimicandum.

Dico igitur: Probabile est id, per quod peccatum formaliter constituitur, esse quid positivi, non meram privationem.

Prob. 1. Per illud constituitur peccatum in ratione peccati, per quod constituitur in ratione actus mali moraliter: atqui peccatum constituitur in ratione actus mali moraliter, per aliquid positivi, quod prius est omni privatione. Nam ante privationem rectitudinis, intelligitur, saltem in peccato commissionis, imò & in quolibet alio, tendentia positiva in objectum legi rationique consonum, quandoquidem tendentia hæc fundamentum est omnis privationis, quæ peccato inesse concipitur: atqui tendentia hæc *pro priori* ad privationem est mala moraliter. Nam tendentia hæc, prout antecedit privationem, cujus est causa, est formaliter in genere moris, adeoque sub aliqua

moralitatis specie continetur: atqui non est in specie boni moralis. Minor constat, prob. major. Illud est in genere moris, quod oritur à voluntate operante liberè cum subjectione ad morum regulas, & in ordine ad objectum lege prohibitum: atqui tendentia hæc oritur à voluntate operante liberè, &c.

Argumentum hoc à Juenino & l'Herminier nequidem tactum, gravissimum esse fatetur Contensonius l. 6. dissert. 2. eique varias affert solutiones, quibus confutandis non immoror, quia unicuique attendenti patet iis non solvi difficultatem.

Prob. 2. Peccare peccato homicidii v.g. est scienter & liberè facere id, quod directè & immediatè prohibetur hoc præcepto, *Non occides*: atqui facere id, quod directè prohibetur per hoc præceptum, nihil est aliud quam ponere ipsam homicidii actum. Quid enim directè magis opponitur præcepto non occidendi, quam ipse homicidii actus? Ergo peccare peccato commissionis, est facere actum ipsum, qui prohibetur; ergo ille ipse actus, peccatum est.

Prob. 3. Ideo præcipuè negant adversarii, peccatum esse quid positivi, quia Deus alioqui esset author peccati, utpote qui sit entis cujuscunque author: atqui etsi peccatum mera privatio esse supponatur, non minùs Deus erit illius author, quam si sit ens positivum; qui enim causat fundamentum privationis reduplicativè ut tale, causat consequenter ipsam rectitudinis privationem, quantum ab agente ullo causari potest. Nam privatio, utpote nihil, non magis à creatura quam à Deo causatur per se & directè, sed indirectè & per accidens, quatenus resultat ad positionem fundamenti: atqui Deus, velint nolint adversarii, causat fundamentum privationis quâ tale. Nam juxta ipsos Deus causat, quidquid est positivi: atqui fundamentum privationis quâ tale est quid positivi: privatio enim super alia privatione vel negatione fundari nequit; aliàs privationis istius privatio alia pro fundamento assignari deberet, sicque daretur progressus in infinitum.

Reponit Contenson, fundamentum quâ tale non esse à Deo, quia ut sic importat voluntatem prout deficientem, quæ quâ talis non pender à Deo, sed est sibi prima deficiendi ratio: unde, inquit, fundamentum quâ tale, est quidem aliquid positivi secundum id, quod dicit in recto, non autem secundum id, quod connotat in obliquo, nempe defectum, qui, ut docet S. Thomas, hîc q. 79. a. 2. est à creatura, non à Deo.

Verùm solutio hæc reipsâ nihil solvit. Non enim quæritur, an actus, qui est fundamentum privationis, connotet in obliquo privationem, quæ positiva non est, benè verò utrum idem actus sit à Deo non simpliciter, sed prout hîc & nunc necessariò connotat privationem. Si enim res ita sit, Deus causat fundamentum peccati quatenus tale, adeoque perinde author est peccati, sive peccatum mera sit privatio, sive non: atqui fundamentum privationis est à Deo, prout eam necessariò connotat. Nam accessus liber ad non suam, necessariò connotat privationem rectitudinis: atqui accessus ad non suam, est à Deo, etiam prout est commercium cum non sua; ergo actus ille est à Deo non simpliciter, sed prout connotat privationem. Et verò accessus ad non suam, est formaliter id, quod Deus prohibet his verbis, *Non machaberis*: atqui id, quod Deus prohibet, necessariò connotat hîc & nunc privationem rectitudinis; ergo.

Obj. 1. multos Scripturæ & Patrum textus, qui dicunt, peccatum nihil esse. Amos 6. peccatores dicuntur

dicuntur latari in nihilo. Joan. 1. *Sine ipso factum est nihil*, hoc est, peccatum ab ipso factum non est. *Quid est malitia*, ait S. Ambrosius lib. de Isaac c. 7. *nisi boni indigentia*? Et Augustinus lib. 12. de Civ. Dei cap. 6. *Nemo querat causam efficientem male voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa affectio est, sed defectio*. S. Damascenus lib. 2. De fide c. 4. *Neque aliud est malum, quam boni privatio*. Omitto alios Patres, qui hanc oppressi difficultate, cur Deus, qui omnium author est, non sit causa peccati, non aliter ab ea se expediunt, quam dicendo, peccatum nihil esse, nec proinde posse à Deo produci.

R. 1. Patres per id, quod cum peccato necessario conjunctum est, & Christianis notius, peccatum describere voluisse, potius quam ex ipsa ratione formali. Porro peccata omnia conjunctam sibi habent quandam privationem gratiæ, & rationis, cujus expositio plus Fideles movet quam metaphysica & subtilis rerum indagatio, quam hinc adhibent Theologi; unde bonâ fide tateretur l'Herminier, controversiam hanc non Patrum autoritate, sed ratione esse finiendam. Vid. Valquem disp. 95. c. 11. n. 57. qui solutionem hanc solidè confirmat.

S. Augst. 2. Patres peccatum vocant nihil, vel sensu quodam morali, quia homines, cum peccant, nihil fiunt, id est, nullius momenti, nullius pretii, minora jumentis insipientibus, juxta id. Psal. 14.

1. Cor. 8. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus*, vel eo sensu, quo S. Paulus ait, idolum nihil esse, quia non est id, quod esse creditur. Et verò Patres aliis in locis non obscure significant, peccatum non esse merum nihil: sic Augustinus peccatum definit dictum & factum, quæ certè non sunt mera privatio; & alibi, *Peccatum*, inquit, *est voluntas retinendi vel consequendi id, quod justitia vetat*, &c. ea porro voluntas an nihil reputari potest? Sic Hieronymus in cap. 2. Micheæ non differtur, eos, qui peccati malitiam nihil esse dicunt, rethoricè magis quam verè & propriè loqui.

V. Mar. sæpe quidem dixerunt SS. Patres, peccatum non habere causam efficientem, sed deficientem: hoc & 10. nos dicimus; sed quia causa dupliciter deficere potest, vel privativè per puram debitæ perfectionis carentiam; vel contrariè per indebitam dispositionem, tam intelligi possunt de defectu contrario, quàm de privativo: imò fatemur, eos sæpe locutos esse de defectu privativo, non ut in eo essentiam peccati reponerent, sed ut ex eo peccatum per appendicem ipsi necessariò connexam describerent. 4. demum Patres, qui dixerunt, peccatum nihil esse, plerique Manichæorum hæresim impugnabant: unde peccatum dicebant esse nihil: prout nihil opponitur, substantiæ: id est, contendebant, nullam esse substantiam ex natura sua malam; non verò negabant, actus creaturæ esse quid positivè mali. Patet id ex lib. De perfectione justitiae.

* Ratio. 1. ubi querenti Cœlestio, quid sit peccatum, cin. 8. n. actus, an res? quia si res est, authorem habere debet Deum, præter quem nemo rei cujusquam author esse potest: unde, inquit, *necessè est peccatum omne actum esse, non rem*; respondet Augustinus, *peccatum quidem actum dici & esse, non rem*: qui textus satis ostendit, quo sensu aliquando negare visus sit S. Doctor peccatum aliquid esse positivi. Porro eo ipso, quo peccatum nihil erat rei & naturæ, evidens erat, illud à Deo oriri non posse, quantumvis aliquid positivi foret, quia nullus defectus moralis à Deo esse potest; nec validè probassent Patres, Deum peccati authorem non esse, eo solo, quòd peccatum mera sit privatio: statim

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

enim iis responsum fuisset, vel hominem ipsum non esse authorem peccati, quandoquidem nihili nulla est causa; vel Deum eo modo esse nihili hujus authorem quo homo ipse; ergo negare Deum esse peccati authorem, eò quòd peccatum nihil sit & mera privatio, non est difficultatem solvere, sed eludere; ergo Patres alio planè sensu sunt intelligendi.

Obj. 2. De fide est, Deum non esse authorem peccati, ut constat ex Conc. Trid. sess. 6. can. 6. atqui si peccatum sit ens reale, jam Deus propriè & simpliciter erit author peccati; ens enim omne reale efficienter producit à Deo.

R. 1. Deum non minùs peccati authorem fore, etiamsi peccatum constituitur in mera privatione. Qui enim non minùs quam creatura concurret positivè ad actum materialiter malum, ex quo necessariò sequitur privatio peccati constitutiva, non minùs quam creatura peccati author esse debet: atqui sic se habet Deus juxta adversarios; ergo.

R. 2. ad 1. neg. min. ad 2. dist. ant. Ens omne, id est, substantia omnis producit à Deo, C. ens omne, id est, actus vel motus omnis, subd. producit à Deo, prout est ens simpliciter, & subiacet efficientiæ seu causalitati divinæ, C. prout est quid vel morale, vel difforme rectæ rationi, N. Itaque ens sumptum pro substantia, semper producit à Deo, quia nulla est mala natura, cujus productio Deum bonum dedecet, prout delirabant Manichæi. Rursus ens omne secundum præcisam rationem entis à Deo producit, quia ut sic subiacet operationi divinæ, & per actionem ejus directè & immediatè attingitur: verum non ideo quidquid est ens sub quocunque respectu, à Deo produci debet aut potest, quia actus creaturæ, ita sunt creaturæ sub certis respectibus, ut sub iisdem Deo esse non possint. Sic vitalitas, prout est vitalitas, non petitur ex efficientia Dei, sed ex eo, quòd voluntas in tali actu exercendo vitaliter se moveat, & tendat in objectum: idem dicendum de deformitate, quæ actui contra legem elicitoinest; hæc enim tota pender à voluntate contra legem scienter operante, & in eam solam refundi potest, ut alibi dicam. Quapropter nihilo validior est objectio proposita, quàm ista, *Anima est causa omnium motuum & actionum vitalium animalis: sed claudicatio tibie curvæ est aliquis motus & actio vitalis animalis; ergo anima est causa claudicationis tibie curvæ*. Sicut ergo motus omnis ut motus est ab anima, seu à virtute motiva, & tamen claudicatio, quæ est motus aliquis, non in animam, sed in tibiam curvam refunditur; ita licet ens ut ens præcisè, sit à Deo, & peccatum sit aliquod ens, in ipsum tamen Deum non magis refundi potest, quàm in animam claudicatio, quia sicut hæc est extra causalitatem animæ, sic illud est extra sphaeram activitatis divinæ. Atque quidem si peccatum prout necessariò importat deformitatem, quæ juxta nos est quid positivi, esset efficienter à Deo, sicut est à creatura; idem peccatum prout necessariò importat rectitudinis privationem, non minùs esset à Deo quàm à creatura: hoc enim in præsentem nobis duntaxat probandum est, Deum non magis esse peccati authorem, etsi peccatum aliquid sit positivi, quàm si peccatum in pura privatione constituitur. Cur autem

in neutro systemate Deus sit peccati author, expendam Cap. sequenti,

A. 2. Sect. 3.

S. Thom.
hic q. 79.
a. 2.

CAPUT II.

De causis peccati.

Peccati causas eo ordine hîc percurramus, quem supra in aliis materiis adhibuimus. Dicemus itaque 1. de causa materiali, seu subiecto peccati. 2. de causa ejus efficiente.

ARTICULUS I.

De subiecto peccati.

Subjectum peccati duplex: immediatum, quæ ipsa est facultas & potentia, quæ peccatum committit, seu, ut ajunt, in qua proximè *subiectatur* peccatum; & mediatum, quod ipsum est agens peccati capax. De utroque dicendum.

SECTIO I.

De subiecto mediato peccati.

Dico: Omnis & sola creatura rationalis, non tamen in omni statu, est subiectum peccati.

Prob. Tum quia *omnis homo mendax*, Pl. 115. tum quia nulla est creatura rationalis, quæ non sit libera, libertate etiam contrarietatis, ut alibi probatum est: ubi autem talis extrat libertas, ibi est potentia ad malum ut & ad bonum.

Dixi: *Non tamen in omni statu*: nam peccare non possunt 1. Beati, quos visio beatifica, quâ perfectissimè inebriantur, ab omni prorsus peccato retrahit. 2. nec animæ Purgatorio detentæ, quæ, licet Deum non videant, tanto tamen ejus videndi desiderio tenentur, & tam gravia levibus pro peccatis supplicia luunt, ut ab omni peccato abhorreant. 3. nec peccavit unquam etiam venialiter B. Virgo, ut docet Conc. Trid. sess. 6. can. 23. & innuit S. August. 1. de nat. & grat. c. 36. ubi ait, sanctissimos quosque viros fuisse obnoxios peccato, *exceptâ* tamen S. Virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo questionem.

Necesse, quod dicant Hæretici, B. Virginem 1. incredulam fuisse verbis Angeli, cum dixit Luc. 1. *Quomodo fiet istud?* 2. negligentem, cum perdidit Filium, ibid. c. 2. 3. ambitiosam, cum Joan. 2. in nuptiis Cana miraculum petiit, ideoque his Filii sui verbis emendata est, *Quid mihi & tibi mulier?* Hæc enim non obstant. Non primum: nam Virgo non dubitavit de veritate prædictionis & promissi Angelici, sed sollicita fuit de modo, *Quomodo fiet istud*, ut, quæ virginitatem vovi, mater evadam? Ergo, ait S. Augustinus 1. 16. de Civ. c. 24. credidit, id futurum, cujus modum inquirebat. Secus fuit de Zacharia, qui dicens, *Unde hoc sciam?* ibid. v. 18. significabat se non crediturum, nisi videret miraculum, quo de prædictionis veritate certior fieret. Non secundum: nam 1. fieri potuit, ut uterque parens crediderit filium cum altero reverti; veleum, quod fortè sæpius contigerat, in comitatu cognatorum & amicorum esse, ut satis indicat Lucas ibid. Ideo autem eum tam anxie quæsierunt, non quia perditum eum suspicarentur, quem Deum esse noverant; sed *ne fortè*, ait Origenes, *recessisset ab eis, ne relinquens eos ad alia transmigrasset, & quod magis puto, ne revertisset ad cælos*; aut ne in Archelai Herodis

infanticidæ filii manus incidisset, ut ait S. Antonin. His verò verbis v. 49. *Quid est, quod me quærebatis?* non reprehendit Christus curam, quæ legitima erat, sed reprehendentis specie ostendit se in iis, quæ ad missionem suam spectabant, soli æterno Patri subditum esse. Non tertium: nulla enim in his nuptiis fuit ambitio Mariæ, sed summa charitas. Christus autem, ait Justinus, *non verbo objurgavit, quod factum honoravit*; ejusque verba, etsi paulò duriora videntur, eo potuerunt vultu & tono proferri, qui amorem exhiberent, non iram, ut bene Menochius. Adde, quod Christus non matrem, sed nos docere voluerit, in rebus Dei, nec parentes quidquam habere juris, nec eas ex eorum affectibus, sed ex Dei nutu & imperio pertractandas esse.

Non loquimur hîc de Christo, qui, utpote homo Deus, nec peccavit, nec peccare potuit; neque etiam de damnatis, circa quos consule tom. 2. Compendii D. Tournely pag. 1058. & seq.

Quæres 1. cum S. Thoma, an homo in statu innocentiae potuerit peccare venialiter. S. Thom. 1. 2. q. 89. a. 3.

R. 1. potuit absolutè. Qui enim mortaliter peccare potuit, potuit absolutè loquendo & venialiter peccare: atqui Adam, &c. Et verò potuit Protoparens otiosum verbum loqui, potuit & comedere fructum sub veniali prohibitum: atqui hæc & similia non fuissent mortalia, etiam respectu Adæ: nam summa personæ peccantis dignitas poterat quidem peccatum aggravare, non tamen illud aliam in speciem transferre.

R. 2. Si voluerit Deus hominem, quamdiu innocens foret, ab omni pœna liberum servare, ut voluisse docent SS. Augustinus 1. 14. de Civ. c. 10. & 16. & Thomas ubi supra, non potuit primus homo peccare venialiter. 1. quia cuilibet peccato debetur aliqua pœna: atqui nihil potuit esse pœnale in innocentiae statu, positâ hâc Dei ordinatione; ergo non potuit Adamus peccare aliquo peccato, per quod ejiceretur ab illo integritatis statu: porro peccatum veniale non mutat statum hominis; ergo. 2. magis repugnabat culpa quælibet etiam levissima sanctissimo innocentiae statui, quàm pœna quælibet aut ægritudo corporalis; hæc enim minus est malum quàm prima: atqui statui huic felicissimo repugnabat ægritudo quælibet; ergo à fortiori & culpa. 3. quia alioqui potuisset Adam repetitis venialibus peccatis vitiosos habitus statûs hujusce pulchritudinem dedecentes comparare, quod repugnat.

Quæres 2. an solum veniale peccatum possit cum originali consistere. Hæc quæstio aliam includit, an scilicet infans statim ac attingit usum rationis, tam arctè teneatur ad Deum ut ultimum finem se ordinare per amoris actum, ut, nisi fecerit, peccet mortaliter. Quæstio hæc de infantibus baptizatis, perinde ac de iis, qui baptizati non sunt, moveri potest. Ut autem quædam tollantur difficultates,

Not. 1. tunc puerum censerî ad usum rationis pervenisse, cum expeditam habet facultatem discernendi bonum inter & malum morale, honestum inter & inhonestum. Quo autem tempore id contingat, certò definiri nequit: ad hoc enim plurimum inserviunt, tum opportuna organorum dispositio, tum sedula infantum educatio. Censent Sylvius & Gonet, eos ætatem hanc obrinuisse videri, qui, ut malum quid perpetrent, quærunt latebras, aut erubescunt, si detegantur. Quæ regula, haud scio, an satis vera sit, cum infantes ante rationis usum ob aliquod malè factum percussi, ab eo palam faciendo abstineat deinceps, ut bruta,

quæ

quæ verberum metu, palam facere non audent quæ clanculum faciunt.

Not. 2. instans illud quo obrinetur rationis usus, non dici unum physicè, quasi plura temporis instantia non includat, cum eam complectatur durationem qua indiget puer ut bonum honestum à sensibili discernat; sed dici unum moraliter, quia discursus qui ad hanc discretionem requiritur, brevissimus est, licet nonnulla requirat instantia. Cæterum sæpe fit ut pueri satis aptè discurrant in physicis, putà cum cibos quærunt, casulas ædificant &c. & nihil tamen discursus & discretionis habeant in genere morum. His positis,

Duplex est ea de re opinio. Prima, quam tueretur Durandus, Ricardus, & recentiores multi quos sequitur Martinon disp. 18. sect. 3. negat infantem sub pœna peccati ad hanc in Deum conversionem teneri. 1. quia nemo est timoratus etiam conscientia qui sollicitus sit an illud præceptum impleverit, nemo qui de ejus omissione se accuset, nemo qui eà de re pœnitentem interroget; ergo ipsa omnium hominum vox clamat obligationem hanc esse commentitiam. 2. quia opinio S. Thomæ, nec bonitatem Dei decet, nec ullo nititur fundamento. An etiam bonitatem Dei decet, ut illud infantibus præceptum imponat, ex cuius omissione quotidie coningeret, ut maxima puerorum baptizatorum pars à gratiâ baptismali excideret? An alicubi Scriptura vel Traditio hanc ad Deum se statim in primo rationis instanti, convertendi necessitatem imponit? Imò, ait Gonet, Deus Zachariæ 1. dicit, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: nullum autem est tempus quo præceptum illud magis urgeat, quam cum homo mundum moraliter ingreditur. Sed 1. præceptum illud dirigebatur ad adultos, non originali sed actuali peccato infectos; ergo nihil ex eo præcisè colligi potest, sive pro, sive contra infantes. 2. præceptum illud non afficeret gravius infantes quam adultos: atqui adulti qui peccarunt non tenentur statim ad Deum converti, juxta eundem Gonet; & qui eos ad actum contritionis, quam primum eliciendum obligant cum Juenino, eos à mortali peccato excusare solent, si ad tempus solum breve contritionis actum differant. Denique fieri potest, ut infans in primo rationis usu aliquali rapiatur passione, quæ obstat, ne eam habeat attentionem quæ ad peccatum mortale necessaria est. Fieri potest ut legitimè ad aliud feratur objectum, putà ad succurrendum fratri juniore, ad obediendum parentibus: atqui tunc mirum est si mortaliter peccet; ergo. Adde præceptum hoc inutile futurum esse: si enim ab eruditis plerisque invincibiliter ignoretur, à fortiori ignorabitur ab infantibus.

Secunda opinio est S. Thomæ pluribus in locis, eamque tam acriter tenent ejus discipuli ut quisquis secus senserit, Thomistæ nomine gloriari nequeat, prout notat Gonet disp. 9. De peccat. a. 6. Verùm si Thomistæ unanimiter fateantur necesse esse ut infantes omnes in Deum convertantur, at non unanimiter hujus conversionis naturam explicent. Alii cum Capreolo censent eam ad Deum ut authorem supernaturalem referri debere, idque colligunt ex his S. Thomæ verbis hîc a. 6. Si puer utum rationis nactus, seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Alii tam sublimem conversionis modum vix infanti possibilem esse rati, censent cum Cajetano satis esse si infans in bonum honestum se convertat; quia, inquiunt, in hac conversione implicite & virtualiter contine-

tur conversio in Deum ut finem ultimum. Ita Gonet ibidem. Ut aperiam quod sentio in hac rerum caligine.

Dico: Infans, qui pervenit ad usum rationis, videtur alicujus peccati reus, si ad Deum se non vertat secundum naturam & modum luminis ac gratiæ, quibus pro tunc donatur; seu, ut ait S. Thomas, *secundum quod in illâ etate est capax*.

Prob. 1. quia peccat, qui legi sibi intimatæ & actu urgenti non obsequitur: atqui cum datur infanti gratia quâ ad Deum se convertere incipiat, eo ipso lex conversionis hujus eidem intimatur, eaque lex de facto urget, cum gratia non nisi ad ejus executionem tibi supponatur. 2. quia infans tenetur cum potest, & eo modo quo potest, se, actusque suos omnes ad Deum referre; nulli enim ejus actus indifferentes esse possunt, licet facilius à gravi culpâ excusetur ob inadvertentiam: atqui hæc ad Deum relatio, fieri non potest sine aliquali in Deum conversione. 3. si infans cum primum à Deo illuminatur, ut in ipsum se convertat, non peccet illuminationem hanc rejiciendo, non peccabit etiam secundo instanti, nec tertio &c. quod tamen absurdum est. Imò, inquires, peccabit ob rationis gradum majorem. Sed attende 1. nos loqui de puero qui verè habeat usum rationis. 2. præceptum se ad Deum convertendi, non tam ex rationis usu metiendum esse, quam ex gratiâ sine qua præcepta supernaturalia impleri non possunt. 3. parciorem rationis mensuram à tanto excusare, non à toto. 4. denique durum esse penitus discedere à sententia S. Thomæ, qui primitivam hanc infantis ad Deum conversionem semper inter præcepta, non inter mera consilia recensuit.

Objectiones partis alterius parùm nos movent.

1. quia non audemus mortalis peccati reos arguere infantes qui huic officio defunt. 2. quia novimus opinionem oppositam multis videri probabiliora, adeoque ab ipsis in praxi teneri posse, ut notat Gonet, & alibi diximus. 3. credimus præceptum hoc minùs à pueris ignorari quam ab aliis, quia pueris ab Authore naturæ pro illo instanti practicè & in actu exercitio proponitur à Deo.

SECTIO SECUNDA.

De subjecto immediato peccati.

V Arias easque satis inutiles difficultates hîc movent Theologi, quæ ut unico verbo refecentur, dicimus peccatum omne esse in voluntate, vel ut in subjecto, vel ut in primo movente, ut sæpe loquitur S. Thomas. Ratio est, quia peccatum omne debet esse voluntarium: atqui ut voluntarium sit, debet vel elici à voluntate, & tunc in eâ proxime subjectatur; vel saltem ab eâ imperari, & tunc voluntas prima est peccati radix, sive aliæ facultates peccati subjectum dicantur, sive non: hinc tritum illud Augustini: *Voluntas est quâ peccatur, & rectè vivitur*. His ergo neglectis ad tract. graviora properemus.

Quæritur itaque 1. an, & quale peccatum sit aut esse possit in sensualitate.

Not. 1. Sensualitas idem est cum appetitu sensitivo, ut notat Polman; unde definitur, Naturalis animæ facultas hominem inclinans ad prosecutionem boni sensibilis, juxta præviam sensum perceptionem: unde sensualitas non hîc accipitur pro appetitu secundum quod corruptus est & rationi rebellis, sed sensu latiori. Porro sensualis vel in objectum tendit ante quemlibet consensum, vel non nisi ex consensu formali vel interpretativo voluntatis.

Not. 2. Circa præsens punctum triplex est opinio. Prima, Hæreticorum, hæretica, quatenus docent concupiscentiam quæ manet in renatis verum esse peccatum, quod nobis imputari à Deo possit ad damnationem, licet intuitu meritorum Christi non imputetur. Ita Kemnitius, Lutherus & alii apud Bellarmin. l. 5. de amiss. grat. c. 5. Secunda, est Cajetani, & aliorum quorundam quos sequitur Gonet disp. 5. a. 2. qui in motu sensualitatis, etiam se posito voluntatis consensu, non nihil libertatis esse putant quod ad peccatum veniale sufficiat. Tertia, est cæterorum, qui nullum prorùs peccatum esse posse putant in appetitu sensitivo seclusâ omni motione voluntatis. Ita multi, etiam Thomistæ, ut Medina, Alvares, & alii quibuscum.

Dico: Sensualitas seu concupiscentia præcisè & solitariè sumpta non est peccatum mortale aut veniale.

Prob. 1. peccatum omne coinquinat hominem: atqui ex Christo Domino ea solùm coinquinant hominem quæ exeunt de corde; seu quæ libere fiunt, & ex voluntate nascuntur, ut in hunc locum scribit S. Hieron. alique Interpretes. Confirm. ex cap. 1. Epist. S. Jacobi: *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus*; deinde peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem: atqui, ut scitè discutitur S. Augustinus l. 6. contra Julian. c. 5. in his verbis paritè à pariente discernitur: *pariens enim est concupiscentia, parit peccatum: sed concupiscentia non parit nisi conceperit, non concipit nisi illexerit, hoc est ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum*; ergo concupiscentia secluso voluntatis consensu peccatum non habet.

Prob. 2. ex Patribus S. Chrysostomus Hom. 19. ad pop. Antioch. ultra medium: *Concupiscere, inquit, naturale; malè verò concupiscere, jam voluntatis*. S. Augustin. l. 5. contra Julian. c. 3. *Frustra, inquit, dictum est, Post concupiscentias tuas non eas, si jam quisque reus est quòd tumultuantes, & ad mala trahere nitentes sentit eas*. Plures congerere superfluum fuerit, cum Calvinus, qui S. Doctorem meliùs quàm cæteros hoc in puncto sensisse docet, de eo sic loquatur: *Augustinum inter & nos hoc discrimen est, quòd ipse quidem concupiscentia morbum, peccatum vocare non audeat; sed... tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus, vel consensus accedit: nos autem longè sapientiores illud ipsum pro peccato habemus, quòd aliqua omnino cupiditate homo titillatur*.

Prob. 3. ratione. 1. quia nullum est peccatum sine libertate: atqui motus sensualitatis non sunt secundum se liberi. Si enim essent secundum se liberi, adhuc liberi forent, etiam reluctante voluntate, cum adhuc procederent à sensualitate aliquatè secundum se liberâ: atqui falsum consequens, ut ratio ostendit. & docet Trident. sess. 5. decret. de peccat. orig. can. 5. ubi ait *manere in baptizatis concupiscentiam... quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet*. Nec est quòd dicant Hæretici, sensualitatis motus liberos esse volutate primi hominis. Nam primi hominis voluntas ad peccatum actuale posterorum ejus non sufficit, quia peccatum actuale propriæ voluntatis consensum requirit: ex Augustino, atqui Lib. 1. de pecc. me- rit. c. 35. ut culpabiles sint, debent propriâ uniuscujusque hominis voluntate liberi esse. Et verò actus phræneticorum & stultorum, utpote qui ab originali peccato profluant, non minùs liberi sunt quam

indelibertati concupiscentiæ motus: atqui tamen inter peccata recenseri nequeunt; ergo. 2. quia lex Dei non est impossibilis, sed *jugum suave*, Matth. 11. atqui hominibus etiam justis impossibile est non experiri varios concupiscentiæ motus, nisi speciale adsit privilegium quod ipsi S. Paulo deerat, ut patet ex Rom. 7. & 2. Cor. 12. 3. quia Novatorum opinio subvertit merita Christi: si enim concupiscentia verum sit peccatum, & maneat in homine etiam justificato, sed Christus non verè sed imputativè tantum redemit, & à peccatis liberavit, adeoque plùs nocuit delictum quàm profuerit donum, quod Scripturis ac Christi meditationi repugnat.

Ex his colliges 1. sensualitatis motus rationem prævenientes non etiam esse peccata in iis qui baptizati non sunt, quia non magis in eis quàm in baptizatis propriâ ipsorum voluntate liberi sunt. 2. idem dicendum de aliis motibus sive intellectus sive voluntatis, quales sunt motus infidelitatis, odii, & similes, qui omnem voluntatis consensum anteverunt, & ideo motus primò primi dicuntur. Ratio est eadem, quia ubi omnimoda deest libertas, ibi peccatum esse nequit.

Obj. 1. Rom. 6. dicit Apostolus, *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*: atqui peccatum de quo hic loquitur S. Paulus, ipsa est concupiscentia, ut patet ex sequentibus, *ad obediendum concupiscentiæ ejus*.

R. concupiscentiam dici peccatum, sed improprie, quia à peccato est, & præcipue quia ad peccatum inclinat, ut pluries docet Augustinus. Hæc autem solutio non est violenta, ut clamat Lutherus, sed fundamentum habet in Scripturis, in quibus peccatum aliquando sumitur pro culpâ, aliquando pro pœna, vel causa peccati. Sic Deuter. 9. *Peccatum vestrum quod feceratis, id est vitulum igne combussit*; ubi vitulus dicitur peccatum, quia eff. & fuit & causa peccati. Thren. 4. *Completa est iniquitas tua, id est pœna iniquitatis tuæ, filia Sion: non addet ultra Dominus ut transmigret te*. Et Osee 4. dicuntur Sacerdotes *peccata populi comedere*, quia comedunt oblationes pro expiatione peccati; ergo vox peccati ambigua est, adeoque de peccato improprie dicto intelligi debet, si absque fidei & rationis periculo aliter intelligi non possit: non potest autem, ut patet ex probationibus nostris.

Inst. Pergit Apostolus ibid. c. 7. *Peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam. nisi lex diceret, Non concupisces*. Unde sic: Transgressio legis peccatum est proprie dictum, atqui concupiscentia est transgressio legis.

R. dist. min. Concupiscentia sumpta pro actu voluntario concupiscendi, est transgressio legis, C. sumpta alio quovis modo putà pro primis motibus quibus mens resistit vel pro ipsâ ad illos motus pronitate, N. Porro loquitur hic Apostolus de voluntariis concupiscentiæ motibus, quos Judæi non putaban peccata esse, nisi foris erumperent, ut patet ex Matth. 5. & ex Josepho lib. 12. Antiquit. cap. 13. Vide Estium hîc, & Bellarmin. ibid. cap. 10.

Obj. 2. S. Augustinus in eâ etiam cui resistitur concupiscentia peccatum agnoscit. Sic enim lib. 1. de nupt. c. 23. loquitur: *Si non sit ad scriptum est, Non concupisces, fiat saltem quòd alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas*. Et serm. 5. de verbis Apost. *si concupiscis quidem, quòd lex vetat quæ dicit, Non concupisces, servas tamen aliud quòd item lex jubet, Post concupiscentias tuas non eas*. Lib. 4 de Civ. Dei c. 10. *Neque enim nullum*

nullum peccatum est ea qua lex Dei prohibet, concupiscere. Unde sic: lis in locis loquitur S. Augustinus de concupiscentia cui non confertur, cum supponat servari illud, *Post concupiscentias tuas non eas*: atqui concupiscentia hæc peccatum est ex Aug. Quod enim lex Dei prohibet peccatum est: atqui ex Aug. lex prohibet ne quis concupiscat, & hanc legem transgreditur, etiam qui servat legem de non eundo post concupiscentiam suam; ergo.

Sylv. p. 243. i. R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. cum Sylvio: Quod lex prohibet, ut peccatum & propriè dictam transgressionem, C. quod lex prohibet ut defectum & aliquid repugnans perfectioni ad quam lex tendit, N. atqui . . . Pariter dist. min. & nego consequ. Itaque ex mente Augustini, lex quidem verat concupiscentiam, quia scopus legis est ut homo ad eum perveniat vitæ statum in quo nullos patietur concupiscentiæ motus: verum non ideo colligi potest concupiscentiam ex Augustini mente peccatum esse. Id enim ut probaretur ostendendum esset posse hominem vel nullis concupiscentiæ motibus concuti, vel eum peccare dum iis motibus non consentit: atqui contrarium patet ex S. Augustino, nam juxta eum, neque homini possibile est omnes concupiscentiæ insultus vitare. *Lex inquit Epist. 20. posuit, Non concupisces; non quod hic valeamus non concupiscere, sed ad hoc quod perficiendo tendamus.* Rursus ex eodem S. Doctore, non peccat qui concupiscentiæ motus reprimit: *Ipsa inquit, concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur; ergo.*

Inst. 1. S. August. lib. 6. contra Julian. cap. 8. *Neque, inquit, nulla est iniquitas cum in uno homine vel superiora inferioribus turpiter serviunt, vel inferiora superioribus contumaciter reluctantur, etiam si vincere non sinantur*: atqui iniquitas peccati est propriè dicta, ut patet ex 1. Joa. 3.

R. dist. min. Iniquitas quam facit homo peccatum est, C. iniquitas quam patitur homo, etiam nolens, peccatum est, subdist. peccatum est effectivè, quatenus ad peccatum inclinatur, C. formaliter, N. Iniquitatem enim latius aliquando sumit ex S. Ambrosio in Apologia David cap. 13. sumitur enim non rarò pro eo omni quod inordinatum est ac vitiosum; hoc autem sensu concupiscentia meritò vocatur iniquitas.

Inst. 2. Si concupiscentia formaliter peccatum non esset, non noceret eis qui eidem non consentiunt: atqui concupiscentia cui etiam non consentitur nocet ex S. Augustino l. 4. contra Julian. c. 2.

R. dist. maj. Non noceret ut peccatum, C. non noceret quatenus miserabilem habet pugnam, & spirituale mentis gaudium minuit, N. Solutio est in eodem loco.

Inst. 3. Atqui S. Augustinus concupiscentiam nocere docet ut verum peccatum. Prob. subf. ex l. 5. contra Julian. c. 3. n. 8. ubi sic loquitur: *Sicut cæcitas cordis. . . & peccatum est quo in Deum non creditur, & pœna peccati quæ cor superbum dignâ animadversione punitur, & causa peccati. . . ita concupiscentia carnis, adversus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati est, defectione consentientis vel contagione nascentis.* Unde sic arguo cū Kemnitio: Concupiscentia quæ ita pœna peccati est ut sit peccatum, sicut cæcitas cordis peccatum est, licet ipsa sit peccati pœna verè & propriè peccatum est: atqui ex S. Augustino concupiscentia peccatum est ut ipsa cæcitas.

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

R. dist. min. Concupiscentia peccatum est sicut cæcitas cordis, cum annexum habet consensum voluntatis, C. concupiscentia simpliciter sumpta peccatum est secluso consensu, subd. peccatum est, id est, aliquid inordinati, vitiosi, & minimè laudandi, secus ac sentiebat Julianus, C. peccatum est propriè dictum, N. Itaque concupiscentia quæ vel mentis dominatum evertit, vel saltem ipsi imperfectè prævalet, peccatum est propriè dictum ex Augustino & ex nobis: sed nunquam asseruit S. Doctor concupiscentiam cui etiam resistitur peccatum esse propriè dictum; neque paradoxum probare intendit Augustinus, eâ quam ex cæcitate cordis desumit comparatione: hæc enim utitur solum, ut probet concupiscentiam peccatum esse posse, licet sit peccati pœna, quod negabat Julianus, ajens concupiscentiam, si sit pœna peccati, esse sceleris ulticem & Dei ministram, adeoque laudari debere, non vituperari. Ridiculam hanc ratiocinationem insectatur Augustinus, usus comparatione tum Dæmonum, per quos malis pœna infligitur; tum Saulis, qui & ipse pœna fuit peccantium; tum cæcitatibus humanæ, quæ pœna est peccati: atqui neque Dæmones, neque Reges impii, nec cæcitas & incredulitas cordis laudari debent; ergo quod pœna peccati est, peccatum esse potest, nec laudari debet. En tota Augustini ratiocinatio; qui aliud ex verbis ejus eruere nititur, S. Doctoris mentem omnino pervertit.

Inst. 4. Juxta eum concupiscentia verum est peccatum, juxta quem dimittitur in Baptismo non ut non sit peccatum, benè verò ut non imputetur in peccatum: atqui ex S. Augustino concupiscentia dimittitur in baptismo. . . Sic enim loquitur S. Doctor lib. 1. de nupt. & concup. c. 15. n. 28. *Si autem queritur quomodo ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum. . . aut certè si in parente potest esse, & peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: ad hæc respondetur dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur? ergo.*

R. nego min. Docet quidem Augustinus dimitti concupiscentiam non ut non sit, cum certissimè remaneat ad agonem; sed non dicit eam exterius tegi & remanere ut peccatum propriè dictum, quod non imputetur: tum quia supponit eam esse peccatum in prole, non in parente baptizato; tum quia dicit in Baptismo universorum factam esse remissionem peccatorum: tum quia verbis sequentibus dicit solvi reatum ejus seu culpam, licet supersit infirmitas quæ in hac vita tolli non potest: *Reatu suo jam soluto, inquit, manet tamen, donec sanetur omnis infirmitas nostra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem.*

Inst. 5. Docet ibidem Augustinus cap. 26. reatum concupiscentiæ ad ipsam se habere concupiscentiam, sicut reatus adulterii ad ipsum se habet adulterium: atqui adulterium ratione actûs sui non potest unquam esse sine peccato; ergo nec concupiscentia.

R. nego rotum, quia totum falsum est. 1. nego maj. Neque enim concupiscentiam comparat Augustinus cum adulterio, ut ostendat esse in concupiscentia reatum perpetuum, sicut in adulterio; benè verò ut ostendat concupiscentiæ reatum distinguî à concupiscentia, & ea remanente reatum posse non remanere, sicut non remanente actu adulterii reatus ejus remanere potest: *Manent ergo, inquit, pristina peccata, nisi remittantur; sed quomodo manent si praterita sunt, nisi quia praterierunt actu, manent reatu; sic itaque fieri è contrario potest*

Potest ut etiam illud concupiscentia maneat actu, Prætereat reatu.

R. 2. nego min. Manent quidem præterita peccata, sed nisi remittantur, inquit Augustinus. Ergo cum remissa sunt, non manent; ergo nec manet reatus concupiscentiæ cum per Baptismum remissus est.

Plura paraveram de mente S. Thomæ, qui in sensualitate peccatum veniale admittere videtur, sed hæc omittere cogor, ne alia magis utilia omit- tam. Unum dixisse sufficiat: nempe ideo faculta- tes à voluntate distinctas pro peccati subjecto ha- beri à S. Thoma, quia vel à voluntate moventur, vel non reprimuntur per voluntatem. Neque ta- men juxta subtilem S. Thomæ Philosophiam, sen- sualitas esse potest subjectum peccati mortalis, quia peccatum mortale consistit in aversione à fi- ne ultimo, in quem ordinat ratio, non autem sen- sualitas. unde quoties est aversio à fine, toties peccatum non tribuitur sensualitati, sed rationi. Vide Estium in 2. dist. 24. §. 20. ubi ab hac S. Tho- mæ sententia recedit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De causa efficiente peccati.

S. Thom. 9. 75. & 8. 1. **C**AUSA efficiens Peccati, si propriè loqui velis, una est voluntas, quam supra vocavimus cau- sam peccati subjectivam. Sed hic latius sumitur nomen causæ, nempe pro eo omni quod causa est cur homo peccet: hinc duplex distinguitur pec- cati causa; interior, quæ in ipso homine est, & ex- terior, quæ est extra ipsum. Causa interior tri- plex; ignorantia ex parte intellectus, concupis- centia & passio ex parte appetitus, & malitia ex parte voluntatis. Causa exterior triplex est, vel potius fingi potest; Deus unà cum voluntate ad peccatum concurrens, Dæmon ad illud excitans, homo peccatum suum alteri homini communi- cans, de quo ultimo infra dicam, ubi de peccato originali.

SECTIO PRIMA.

De ignorantia ut causa peccati.

Tom. 2. Moral. 2. 526. **Q**UATUOR hic inquiri solent. 1. an ignorantia reipsa sit causa peccati. 2. an ipsa sit peccatū. 3. an ea peccatum tollat ex toto, aut saltem immi- nuat. Quæ ut intelligantur, repetendum est ex Tractatu de Actibus humanis, quid sit ignorantia, quotuplex sit, quænam faciat aut tollat volunta- rium: his enim positis, tota penè quæstio resolu- ta est.

Dico igitur 1. Ignorantia potest esse causa pec- cati, idque per accidens.

Prob. ex Script. Act. 3. Scio fratres, quia per ignorantiam fecistis. 1. Corinth. 2. Si cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent: atqui, ta- men peccaverunt Dominum crucifigendo; ergo peccatur per ignorantiam, seu, quod idem est, datur ignorantia, quæ est causa peccati.

Dixi, per accidens, quia cum ignorantia sit pri- variatio, non potest positivè influere in peccatum, sed indirectè tantum & quatenus removeret prohi- bens, id est tollit scientiam, quæ si adesset, pecca- tum non poneretur.

Obj. Si ignorantia sit causa peccati, quia re- movet scientiam quæ peccatum prohiberet, Deus etiam erit causa peccati, quia denegat auxilia, quæ si adessent, impedirent peccatum: atqui falsum consequens.

R. nego maj. Disparitas est quod Deus non te- neatur dare auxilia quæ denegat; homo verò te- neatur scientiam adipisci quæ peccatum evitet: aliunde Deus sufficientia auxilia homini concedit.

Quæ verò ignorantia sit causa peccati, facile definiri potest ex iis, quæ alibi dicta sunt. Unde 1. ignorantia invincibilis, licet sit causa operis, quia eâ seclutâ non poneretur opus, non est tamen cau- sa peccati formaliter sumpti, quia tollit omne vo- luntarium respectu peccati: patet hoc in Jacob, qui ad Liām accessit, ratus eam esse Rachelem. 2. neque etiam peccati causa est ignorantia con- comitans si sit invincibilis. Ea enim ignorantia non causat peccatum, quæ impedit ne actio co- gnosci possit ut mala: atqui ignorantia concomi- tans hoc impedit, ut patet in eo qui hostem quem quærebat interficit, bona fide existimans se occi- dere feram. 3. superest ergo ut ignorantia quæ causa est peccati, sit ignorantia consequens & vincibilis, sive affectata sit, sive non. Ratio est, quia ea ignorantia est peccati causa, quæ est causa cur ponatur actus formaliter malus, qui tamen ea sublata non poneretur: atqui ignorantia vincibi- lis 1. causa est cur ponatur actus formaliter ma- lus, quia ignorantia illa cum potuerit & debuerit tolli, non tollit absolute voluntarium 2. tamen eadem ignorantia sublata non poneretur actio; alioqui enim si quis ita affectus esset, ut adhuc poneret actionem, jam ignorantia ejus non esset consequens, sed concomitans.

Dico 2. Datur ignorantia quæ peccatum est.

Prob. 1. ex Script. Psalm. 24. Ignorantias meas ne memineris. Osee 4. Quia tu scientiam repuli- sti, repellam te. 1. Cor. 4. si quis ignorat, ignora- bitur. Heb. 9. Sacerdotes veteris legis dicuntur ob- tulisse sanguinem pro sua & populi ignorantia.

Prob. 2. Non minus ignorantia eorum quæ quis tenetur & potest scire, peccatum est, quam om- issio eorum quæ quis tenetur & potest facere pec- catum sit: atqui omissio hæc peccatum est.

Objiciuntur multa. 1. peccatum omne est in voluntate; ignorantia autem est in intellectu. 2. pec- catum omne tollitur per pœnitentiam, per eam ta- men non tollitur ignorantia. 3. si ignorantia ef- set peccatum, qui ex ignorantia furaretur, duo admitteret peccata, unum ignorantia, alterum fur- ti. 4. si ignorantia sit peccatum; quod quis in ebrietate facit mali, peccatum erit, quod falsum est. Sed hæc non nocent; unde

Ad 1. Non omne peccatum est in voluntate tanquam in subjecto, licet omne peccatum sit in voluntate tanquam causa: ipsa enim voluntas aliis animæ facultatibus imperat, etiam intellectui; ac proinde aliarum facultatum actus sicut & defectus sunt in potestate voluntatis, & sic voluntarii. Ad 2. ignorantia per pœnitentiam non tollitur secundum quod est privatio scientiæ, sed tollitur secundum quod importat negligentiam, sine qua ignorantia peccatum non esset. Ideo autem ig- norantia secundum hanc negligentiam rationem tol- litur, quia pœnitens sibi proponit eam omnem adhibere diligentiam, quæ ad expulsionem igno- rantia necessaria est; si autem non adhibeat ut de- bet & potest, ignorantia sit denuò vincibilis & peccatum, ut notat Sylvius hic in fine art. 2. Ergo, inquires, ignorantia non ratione sui, sed propter negligentiam peccatum est. R. Ita docet S. Tho- mas q. 76. a. 2. in corp & ante eum S. Augustinus his verbis: Non tibi deputatur ad culpam quod in- vitus ignoras, sed quod negligis querere quod igno- ras. Et verò, ut post Cajetanum discurrit Gonet disp. 6. a. 1. n. 16. sicut scire non est secundum se actus

actus moraliter bonus, sed solum ut est elicitus aut imperatus ab ea virtute quæ *studiositas* vocatur; ita nescire non est secundum se malum, sed prout oritur à vitio studiositati opposito. Addit Gonet, quod sicut omissio Missæ quæ in somno contingit, & in ipso indirectè volita est, non in causa solum, sed etiam in se ipsa peccatum est, quamvis non id habeat à se, sed à causa; ita à pari, ignorantia vincibilis est in se formaliter peccatum, licet id non habeat à se, sed à negligentia voluntaria sciendi ea quæ scire tenemur. Negligentia tamen & ignorantia, non sunt, ait ibid. Sylvius, duo peccata, sed unum; sicut actus internus & externus, imperans & imperatus, ambo non nisi unicum efficiunt peccatum: ignorantia enim se habet ut aliquid imperatum à negligentia. Ad 3. fatetur Sylvius eum qui peccat ex ignorantia juris quod potest & scire debet, reverà duplex admittere peccatum, aliud quidem ignorantia, aliud verò furti v. g. alteriusve generis cuius est præceptum quod transgreditur: quia, inquit, ignorantia per se peccatum est, etiam si nullum aliud peccatum committatur, imò nec subsit periculum peccandi. Si verò ignorantia sit solum facti aut circumstantiæ particularis, ut si quis non jejuset, quia culpabiliter ignorat hanc die jejunandum esse, non videtur duo peccata committere, quia notitia huius jejunii ei necessaria non erat, nisi ad vitandum hoc particulare peccatum. Hæc tamen solutio difficultate non caret, quia sicut cognitio jejunii necessaria non est, nisi ut vitetur transgressio legis jejunii; ita cognitio malitiæ furti non videtur necessaria, nisi in ordine ad furtum evitandum: unde si quis eo in loco esset ubi furari non posset, actualis ignorantia malitiæ furti eidem non videretur vertenda in crimen. Quapropter alii Theologi aliter ab eo nodo se expediunt & docent 1. ignorantiam practicam, id est quæ impedit ne amplectamur quæ amplectenda sunt, aut vitemus quæ vitanda, non esse peccatum distinctum ab ipso opere quod ex ea sequitur quia obligamur ad exuendam ignorantiam, ne actum imperatum omittamus, vel ponamus actum prohibitum. 2. ignorantiam speculativam, eorum nempe quorum scientia per se imperatur, esse peccatum speciale, quia talis ignorantia est contra speciale præceptum: v. g. ignorantia mysteriorum fidei & Symboli, pugnat non semper præcisè contra fidem sed contra studiositatem; potest enim quis esse benè affectus ad credendum mysteria fidei, & tamen negligens esse & malè affectus ad adhibendum studium quo discat quæ sint fidei nostræ mysteria. Ita Valquez disp. 119. n. 7. Ad 4. quæ fiunt in ebrietate non sunt peccata, nisi prævisa sint, aut prævideri debuerint; aliàs qui aliquod crimen committeret, reus esset omnium criminum quæ ex eo sequi possunt, furti v. g. homicidii; si verò prævisa sint, aut debuerint prævideri, sunt peccata quia satis sunt voluntaria.

Dico 3. Ignorantia invincibilis & antecedens excusat à toto peccato; consequens, nisi affectata sit, excusat à tanto; concomitans nec excusat, nec accusat. Prob. prima pars. Ignorantia antecedens tollit omne voluntarium; ergo & omne peccatum: unde Christus Joan. 15. *Si non venissem & eis locutus non fuisset, peccatum* (infidelitatis in me) *non haberent*. Porro ignorantia censetur invincibilis, cum nec directè nec indirectè volita est, estque vel ejus rei quam quis non tenetur scire; vel si tenetur scire sufficientem adhibuit diligentiam, nec tamen scire potuit. Quanta porro adhiberi debeat diligentia, ut ignorantia sit invincibilis,

facile definiri non potest, ut notat Sylvius ibid. haud tamen necessarium est, ut quis diligentiam simpliciter summam adhibeat, hoc est ut faciat planè totum quod in se est; sed sufficit si id faciat quod communiter viri pii ac prudentes efficere solent, & eo modo quo solent. Sic Jacob accedens ad Liam non tenebatur vel adhibere lumen, vel eam ad loquendum provocare, ut veritatem exploraret: neque enim id pii facere solent; sed satis erat quod nullam habens fraudis suspicandæ causam, eam suscipere quæ sibi offerebatur.

Quæres an in omni casu ignorantia invincibilis excuset à culpa.

Not. 1. Quæstio præcipuè movetur de ignorantia facti.

Not. 2. Conveniunt omnes eum qui dat operam rei licitæ, semper à peccato excusari ob ignorantiam invincibilem; sed controversitur an idem dicendum sit, si quis operam dando rei illicitæ, aliquid faciat cum illa re connexum, quod in se novam habeat deformitatem quæ invincibiliter ignoretur. V. g. Genes. 28. ingressus est Judas ad nurum suam, putans esse scortum, sed planè nesciens esse nurum, est ne ab incestu excusandus? Negant aliqui, sed alii plures probabilis affirmant: quia circumstantia invincibiliter ignorata, non minus efficit ut actus respectu ejusdem sit involuntarius quando vocatur rei illicitæ, quam cum vacatur rei licitæ: unde juxta S. Thomam hic, excusatur à patricidio, non tamen ab homicidio, qui percutiens aliquem, scit quidem ipsum esse hominem, non tamen scit eum esse patrem. Hinc colligit Sylvius eum qui die festo culpabiliter non adesset Missæ Parochiali, in qua denuntiaretur præceptum celebrandi festum aliquod novum & insolitum, peccaturum quidem non audiendo Missam hanc, non autem omittendo celebrationem huius festi. Quamvis enim, inquit, teneretur ad Missam ire, non tenebatur tamen ire ad audiendam publicationem novi & insoliti festi, de quo neque scire, neque cogitare poterat: aliter dicendum de festis quæ unoquoque anno recurrunt, quia de iis poterat & debebat cogitare. Ex iis principiis sequi videtur censuras non incurri ab eis qui violentas manus injiciunt in aliquem, quem invincibiliter ignorant esse Clericum, de quo ubi de censuris.

Prob. secunda pars Quod minuit voluntarium minuit peccatum: atqui ignorantia vincibilis minuit voluntarium; minus enim voluntarium est quod solum indirectè volitum est, quàm quod directè. Hinc Christus Luc. 12. *Servus qui non cognovit voluntatem domini sui, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*; ergo ignorantia hæc minuit peccatum. Sed ita ne minuit, ut veniale faciat, id quod alioqui esset mortale? R. tale esse peccatum quod sequitur ex ignorantia quale est peccatum negligentia ex qua sequitur ignorantia; hinc si negligentia sit gravis, ut esse solet, etiam si non sit summa, peccatum non definit esse mortale. Certè enim mortaliter peccaverunt Judæi qui Dominum crucifixerunt, & Apostolos ejus persecuti sunt, tamen si id fecerint *per ignorantiam*, alii majorem, alii minorem. Peccant etiam mortaliter Judices, Advocati, Confessarii, Superiores, Medici, Opifices &c. qui ex gravi, licet non omnium maximâ negligentia, scientia sibi necessaria destituti sunt. Si verò negligentia sit tantum venialis, & imperfectè voluntaria, sicut est cum quis aliquam, sed non satis magnam, adhibuit diligentiam, tunc ita minui potest peccatum ut non sit mortale. Atque id in casu perjurii ex veniali negligentia

pligentiâ & ignorantia contingere posse docent Navatrus & Sylvester, quos sequitur Valentia de peccat. disp. 6. q. 6. par. 3. An mollities seu pollutio à peccato excusari possit sub prætextu ignorantia, dubitant aliqui, negant plures, & melius, juxta Pontas v. *Ignorance* cal. 1.

Dixi, *nisi sit affectata*; hæc enim potius augeat peccatum. Ignorantia enim quæ non interpretativum duntaxat, sed formalem legis ac legislatoris contemptum includere videtur, peccatum augeat nedum minuat: atqui talis est ignorantia affectata, cum eorum sit qui Deo dicunt: *Recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus*; quique nolunt intelligere ut bene agant. Unde S. Isidorus l. 2. Sentent. c. 17. *Voluntatem proprii domini velle nescire, quid aliud est quam velle dominum superbiendo contemnere?* ergo.

Prob. tertia pars. Eatenus ignorantia actum aliquem excusat à peccato, quatenus actus ille non fieret sublatâ ignorantia: atqui actus qui fit ex ignorantia concomitante, adhuc fieret, & quidem libentius eâ sublatâ; ergo hoc sensu ignorantia hæc non excusat à peccato. Quia tamen actus ignorantia concomitanti conjunctus, neque directe neque indirecte volutus est, ideo hoc sensu ignorantia concomitans non excusat: unde qui putans se feram occidere, occidit inimicum, non est reus homicidii, nec subiacet pœnis contra homicidas latis.

Vid. Sylv.
p. 363.

Quod de ignorantia dictum est, idem dicendum 1. de inadvertentia, quæ est carentia attentionis actualis. 2. de inconsideratione, quæ privatio est debitæ inspectionis. 3. de oblivione, quæ quidpiam fugit à memoria: hæc enim, cum quædam sint debitæ actualis cognitionis privationes, ad ignorantiam merito revocantur, & ejusdem cum ipsa conditionis sunt. Unde inadvertentia, idem dic de aliis, excusat à toto si invincibilis sit, ut esse solet in iis qui habitualement habentes cognitionem officii sui, aliud nesciunt & inviti rapiuntur: non excusat verò, nisi à tanto, si debuit & potuit vitari, quia tunc non tollit voluntarium indirectum. Hinc culpabilis est inadvertentia. 1. in se ipsa cum sentit homo id quod aggreditur plus mereri considerationis, nec tamen vult amplius ad rem attendere. 2. in alio, ut cum quis vult aliquid quod cum seria rei faciendæ consideratione coherere non potest; aut cum non exiit se defectu quodam qui advertentiam tollit, v. g. præcipitatione in agendo, negligentia in attendendo &c.

SECTIO SECUNDA.

De aliis interioribus peccati causis.

CAUSÆ ex sunt passio & malitia, de quibus qui plura volet, consultat S. Thomæ Interpretes hic ad q. 77. Nos paucis rem exequemur.

Quæres 1. an detur peccatum ex passione.

R. affirmat. Passio enim est appetitus sensitivi motio, quæ extraordinariam corporis mutationem producit: atqui motio hæc esse, potest & sæpius est causa peccati, juxta id Daniel. 13. *Concupiscentia subvertit cor.* Et Rom. 7. *Passiones peccatorum operantur in nobis ad fructificandum morti.* Porro peccatum ex passione dicitur peccatum infirmitatis: quia sicut corpus tunc dicitur infirmum, cum propter humorem intemperiem, ab operatione suâ benè exercendâ impeditur; sic anima dicitur infirma, cum inordinatis appetitus sensitivi motibus ita distrahitur & retardatur, ut operationes suas juxta dictamen rationis exercere non valeat.

Unde David, *Miserere mei, quoniam infirmus sum.*

Psal. 6.

Quæres 2. an passio minuat vel augeat peccatum.

R. 1. Passio antecedens minuit peccatum, sed prorsus non tollit, nisi omnino sit involuntaria, 1. quidem minuit peccatum: nam passio antecedens dicitur quæ præcedit motum voluntatis, eamquæ trahit vel inclinat ad assensum; ergo passio hæc minuit liberum. Quod enim ex ejus impulsu & inclinatione fit, non potest tam esse liberum, quam quod sine illo impulsu efficitur: atqui eo ipso quo minuit liberum, minuit & peccatum. Et verò passio antecedens impedit & perturbat usum rationis: atqui ratio perturbata minus habet libertatis, quia minus expendere potest singula in quibus est actio; ergo &c. Quia tamen passioni antecedenti resisti potest & debet, hinc addidi eam non tollere peccatum, & id patet ex duobus textibus modò citatis: imò nec, loquendo communiter, ita minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, quia tunc nec d' est materia gravis, nec consensus sufficiens ad peccatum mortale; quin & peccare potest mortaliter qui passionem quam advertit non repellit positivè, licet nec positivè consentiat, ut alibi dicemus.

Sed quid si passio planè auferat usum rationis, sitque involuntaria?

R. Vel est involuntaria, tum in se, tum in sua causa, ut cum quis in phrænesi, vel in ebrietate involuntaria constitutus percutit matrem, & tunc dubio procul ab omni peccato excusat: vel licet actu involuntaria sit, fuit tamen à principio voluntaria, ut cum quis ex voluntario amore carnali incidit in insaniam, & tunc ait Sylvius, non excusat à peccato quod fuit prævisum, vel quod ex ejusmodi amore per sequitur. Ratio est, quia insania se habet ut ebrietas, quæ est brevis quædam amentia: atqui ex S. Thoma, cum aliquis de sero se inebriavit, & non potest surgere ad Matutinas ut debet, omissio hæc incipit imputari ad culpam, non eo tempore quo se applicuit an actum ebrietatis, cum Officii recitatione impossibilem, sed quando fuit tempus operandi, seu dicendi Matutinas. Unde dato quod ebrius excitaretur per violentiam, & iret ad Matutinas, non omitteret, seu reus non esset omissionis, nec consequenter obnoxius censuræ, si qua adversus omittentes lata foret, sed solum reus ebrietatis; ergo. Vid. Ethicæ amoris tom. 1. l. 10. par. 1. n. 238.

Hic q. 77
a. 7.

2. 2. 1. 79
a. 3. ad 3.

R. 2. Passio consequens, seu quæ sequitur motum voluntatis, & quam quis excitat in se ut tanto vehementius agat, non minuit peccatum, sed potius augeat, vel signum est magnitudinis ejus: quia vel voluntarium augeat, vel est signum voluntatis vehementioris. Peccatum ex passione consequenti, non dicitur ex infirmitate, sed potius ex malitia, ut notat ibidem Sylvius.

Quæres 3. an detur peccatum ex malitiâ.

R. affirmat. Nam peccatum ex malitiâ est illud quod scienter & liberè committitur, quodque nec ex ignorantia, nec ex passione antecedente procedit: atqui constat aliquos esse qui scientes & volentes malum eligunt, non ex ignorantia vel passione. Tales ii sunt qui quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt; tales & ii qui letantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis; tales ii servi qui domini sui voluntatem cognoscunt & non faciunt.

Hic quædam observanda. 1. peccatum ex malitia omnium est gravissimum ex genere suo, quia omnium maximè est voluntarium: peccatum verò ex infirmitate gravius est quam peccatum ex ignorantia non affectata; peccatum autem quod vel ex ignorantia affectata, vel ex passione liberè excitata

Joh. 34.
Psal. 51
Luc. 12.

citata prodit, vel est peccatum ex malitia, vel ei æquivaleret. 2. peccatum ex malitia non semper oritur ex peccato præcedenti, quia primum peccatum aliquando est ex malitia, ut in Angelis patet & in Protoparentibus, qui cum nec ex passione nec ex ignorantia peccaverint, ex malitia peccasse videntur, ait Sylvius 3: eadem de causâ non omnis qui peccat ex malitia peccat ex habitu, quia fieri potest ut voluntas illius qui nullum habet habitum pravum ex seipsa ad malum moveatur, quod est peccare ex malitia. 4. tamen quicunque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia, ut

1. 2. q. 78
a. 2.

hic docet S. Thomas, quia qui peccat ex habitu, peccat ex majori voluntatis propensione; & verè licet citò & quasi imperceptibiliter, determinatur ad malum, quod ei quodammodo connaturale evadit, prout consuetudo & habitus vertitur in naturam. Unde colligere est quàm insipienter aliqui peccata sua inde excusare velint, quòd à consuetudine orientur, cum consuetudo minimè retractatur malitiam adaugeat.

Circa consuetudinem malam mortaliter peccandi, docent non pauci eos qui ea implicantur, obligari sub mortali ad eam retractandam. Quisque enim, inquit, sub mortali tenetur removere occasionem proximam, ac periculum morale mortaliter peccandi; alioqui censetur velle interpretativè peccatum, quia vult id unde sequitur peccatum: atqui consuetudo est proxima peccandi occasio, & morale quoddam periculum, vel potius moralis quædam peccandi necessitas, quatenus ut docet S. Augustinus, dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Addunt iidem consuetudinarium toties actum peccare, quoties ad pravam quâ ligatur, consuetudinem advertens, non proponit efficaciter eam corrigere, quia vult saltem interpretativè id quod respectu ipsius proximum est peccandi periculum, hoc autem velle, novum est peccatum. Verùm hæc quæstio ad eum pertinet Tractatus Pœnitentiæ locum, ubi discutitur, an quis sub pœna mortalis peccati teneatur quamprimum elicere actum contritionis de peccato quod admisit.]

SECTIO TERTIA:

De exterioribus peccati causis.

Dicemus primò de Deo, deinde de Dei hoste diabolo. quod spectat ad Deum, Bellarminus multos recenser Hæreticos, qui Deum peccati autorem fecerunt. Hoc dogma à Sectariis quibusdam qui Libertini dicebantur, renovatum acriter impugnavit Calvinus: qui tamen quòd una manu convellere, id ipsum altera adstruere visus est: sic enim negat Deum esse peccati autorem, ut sexcenties scribat Deum velle, decernere, præcipere peccatum; adeo ut illud non permittat solum, sed ad ipsum incitet & compellat. Ajunt, inquit, loquens de Catholicis, hoc, peccatum & excitationem, Dei tantum permissu, non etiam voluntate fieri; ipse verò Deus palam se facere pronuntians, effugium illud repudiat. Et infra: Absalon incestu coitu patris eorum polluens, detestabile scelus perpetrat, Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat &c. Errorem hunc proscripsit Synodus Trifess. 6. c. 6. his verbis: Si quis dixerit... mala operata ut bona Deum operari, non permissivè solum, sed etiam propriè & per se, adeo ut sit ejus proprium opus non minus proditio Juda quàm vocatio Pauli, anathema sit. Unde.

Dico: Deus non est peccati causa, quasi velit,

præcipiat, aut operetur peccatum, hominemve ad illud excite & impellat.

Prob. 1. Qui non vult iniquitatem, sed eam odit & abominatur, peccatum velle, præcipere & operari non potest: atqui ex scriptura Deus non vult iniquitatem..... Psalm. 5. Non Deus volens iniquitatem tuas. Psalm. 44. Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem. Ezechiel. 18. Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus? Vellet autem Deus impii mortem, si eum ad peccatum excitaret, impelleret, ac per ipsum & in eo peccatum operaretur.

Reponunt Calvinistæ, Deum non velle quidem peccatum voluntate signi, quandoquidem illud lege sua prohibet; id ipsum verò velle voluntate beneplaciti, quæ sola vera est & propriè dicta voluntas. Sed quis præter Calvinum sibi persuadeat Deum intus velle quod palam asserit & jurat se detestari? Nemo, ait Scriptura, cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur, Deus enim neminem tentat. Et alibi: Nemini mandavit impiè agere; unde Jeremiæ 19. peccata hominum dicuntur non ascendisse in cor Dei, quia ea intus improbat: atqui admissio semel impio Calvini systemate, Deus hominem tentat, eidem impiè agere præcipit, & interius vult peccatum ejus.

Prob. 2. ex S. Augustino cujus præcipuè auctoritate gloriatur Novatores. Epist. 194. aliàs 105. ad Sixtum: Nec obdurat Deus, impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam. Et infra: Iniquitatem damnare novit ipse, non facere. Lib. 13. de Trinit. c. 12. distinctionem apud Catholicos tritam, quam Calvinus vocat effugium, adoptat S. Doctor. Modus, inquit, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri jusserit, sed quòd tantum permiserit. Lib. 2. de peccat. meritis cap. 17. n. 27. Nullius culpa humane in Deum referas causam cap. 18. n. 29. Nefas est dicere, quòd Deus author sit male voluntatis. Lib. 10. de prædest. SS. c. 10. Prescire potens est quæ ipse non facit, sicut quacunque peccata. Concinit S. Prosper magistri sui fidus interpres: Detestanda, inquit, & abominanda opinio quæ Deum cujusquam male voluntatis, aut male actionis credit autorem.... Non ergo.... malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitavit, aut suavit, aut impulit.... judicium Dei futurum omnino non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Unde sic: Qui hominis iniquitatem permittit quidem, sed nec eam facit, nec fieri jubet, nec suadet, nec excitat, quique non nisi impiè dici potest malæ voluntatis author, ille nullo Calvinii sensu peccati causa dici potest: atqui Deus &c.

Prob. 3. ex Concilio Trid. cujus verba supra laudavi. Præverat Concilium Arausicanum II. can. 15. his verbis: Aliquos ad malum divina potestate prædestinatos non solum non credimus, sed etiam si sunt qui tantum malum credere velint, illis cum omni detestatione anathema dicimus.

At, inquires, negat sæpe & apertè Calvinus Deum esse peccati autorem.

R. Calvinum reipsâ adstruere id quod fateri erubescit. Nempe verò ubique gentium receptum est, ut ille peccati alicujus, homicidii v. g. author & quidem primarius judicetur, qui suavit, & à fortiori qui præcepit homicidium illud; ergo eo ipso quo Deus, juxta Novatorem, peccatum mandat & præcipit, author peccati censeri debet: imò ita author, ut, quemadmodum scire notat hic Bellarminus, peccatum soli Deo, homini neutiquam

Jacobi. 1.

Eccli. 15.

Resp. ad
10. object.

an. 529.

* L. 2. de
amif gra-
tia &c.

quam imputari possit. Ei enim soli peccatum imputari debet, qui libera est transgressionis causa: atqui Deus solus, non autem homo, libera est transgressionis causa; cum solus Deus sit liber, hominis verò libertas sit *titulus finire*, juxta Novatores, unde qui peccant *non possunt aliter velle* quam peccatum, ut loquitur Beza apud Bellarminum ibid. cap. 6.

Prob. 3. ratione à priori. Si Deus sit peccati author, vel quia illud permittit cum impedire posset; vel quia ad ipsum concurrat, cum posset non concurrere; atqui neutrum dici potest. Non primum: qui enim permittit malum quod non tenetur impedire, non censetur ejusdem mali causa: sic herus qui permittit sibi aliqua à famulo subripì quò fidelitatem ejus magis exploret, non dicitur causa furti, quia furtum hoc impedire non tenetur, sed è contra jus habet explorandi fidem famuli sui; sic etiam mulier quæ elegantem à naturâ formam accepit, non tenetur domi remanere, aut scdare vultum, ne corruptus adolescens ex ejus conspectu ad amorem accendatur; pariter qui urgente necessitate, vel mutuum petit ab usurario quem videt in exigendis usuris peccaturum; vel Sacramenta à Parocho quem scit ea in peccato administraturum, cum ea ab alio commodè accipere nequit, neutiquam peccat, quia nempe non tenetur usurarii malive Sacerdotis peccatum impedire, sed potiùs utitur jure suo: atqui Deus non tenetur hominis lapsum impedire, sed jus habet explorandæ ejus fidelitatis, satisque est si vires ei tribuat quibus peccatum vitare possit. Non secundum: id eo enim Deus ob concursum, peccati author diceretur, quia concurrat ad entitatem malæ operationis, non quomodocunque, sed in tali loco, tempore, aliisque circumstantiis, quibus positæ actio non potest non esse mala: atqui Deus ob hujusmodi concursum nec est nec esse potest author peccati. Qui enim ordinatè concurrat, etiam dum homo inordinatè operatur, ille concursu suo nec est nec esse potest author peccati: atqui Deus ordinatè concurrat; postulat enim ordo & recta ratio providentiæ universalis, ut Deus qui creaturas fecit & facere potuit liberas, ideoque boni & mali capaces, iisdem non neget concursum sine quo immotæ manerent ut stipites, & neutram in partem se movere possent. Quòd autem creatura concursu hoc abutatur, in Deum refundi non potest; sicut quòd arbor quæ non nisi ex solis influxu fructus parit, amaros fructus pariat, non est vitium solis qui benè calefacit, sed arboris ipsius vel terræ cui implantata est; aut quòd optimus scribendi artifex qui incommodo calamo, vel in malâ papyro scribit, malè scribat, non scriptoris defectus est, sed calami vel membranæ; ergo actionis ad quam cooperatur Deus, malitia & deformitas non in Deum sed in hominem refundi debent.

Confirm. Quia actionis deformitas inde solum oritur, quòd quis scienter & liberè contra debitum, imò implet debitum causæ universalis. Verum quidem est potuisse à Deo eligi alium rerum ordinem in quo nusquam ad mali actûs entitatem concurreret; sed hunc præ alio possibili elegit, ut beneficeret etiam de malo. Nam occasione peccati quòd permittit Deus, multa elucet ejus attributa: neque tam eximie manifestaretur vel justitia ejus, nisi essent qui punirentur; vel misericordia, nisi essent quibus venia indulgeretur; nec boni velut aurum probarentur in fornace, nisi malis admixti viverent; nec triumphassent martyres, nisi sæviissent tyranni.

Dices: Ex eo quòd Deus concurrendo ad entitatem peccati, non operetur contra debitum, sequitur quidem eum non peccare, & hoc sponte fatentur Calviniani; sed non inde sequitur quòd non sit peccati causa: imò verò licet non peccet, necessaria erit causa peccati, si peccati entitatem ponat; sicut licet non mereatur, necessario est causa meriti, eo quòd meriti entitatem operetur.

R. neg. antec. & parit. Deus est meriti causa, quia ex intentione suâ & influxu speciali, prima est totius actionis meritoria causa, adeoque ipsam operatur, & secundum substantiam, & secundum eam quam habet cum supremâ ratione conformitatem; non meretur tamen, quia ad meritum non sufficit ut quis benè moraliter operetur, sed aliæ requiruntur conditiones, quarum non semper capaces sunt qui cooperantur merito: sic ad meritum requiritur status viæ, & promissio mercedis à Deo facta, quæ duo in solum hominem cadunt. At verò nec peccat Deus, nec est peccati causa, quia quidquid hominis actio habet moraliter mali, ibidem est præter intentionem Dei, ne ejus influxui subiacet, quemadmodum si sol esset agens diaceticum, quidquid amaritudinis habet fructus, soli attribui non posset. Adde quòd si Deus causa esset peccati, peccaret de facto, quia fieri nequit ut quis peccatum operetur & non peccet.

Obj. 1. Qui est causa mali cujuscunque, causa est peccati quòd certè malum est. atqui Deus.... Amos. 3. Si fuerit malum in civitate quòd non fecerit Dominus. Isai. 4. Ego Dominus... faciens pacem & creans malum.

R. dist. min. Deus est causa mali pænæ, C. mali culpæ, N. Malum pænæ est afflictio quævis & calamitas; malum culpæ est rebellio contra legem. Deus prioris author esse potest, quia justus est; posterioris verò causa esse nequit, quia sanctus est, & idem prohibere simul & præcipere non potest. Porro malum hoc loco Amos, non peccatum, sed pænâ intelligenda est, ait S. Augustinus, idque evidenter adstruit series textûs: Visitabo, ait ibid. c. 26. Deus, super vos omnes iniquitates vestras, id est puniam & castigabo; non puniret autem quòd præciperet fieri. Idem est sensus verborum Isaiæ, quòd vel ipse Lutherus fateri coactus est, & expressè docet Hieronymus in hunc locum.

Inst. 1. Ille est causa mali, etiam culpæ, qui impios creat ut peccent, peccantesque puniantur, & sic manifestandæ Dei justitiæ subserviant: atqui Deus impios creat.... Proverb. 16. Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Rom. 9. An non habet potestatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? eodem igitur modo vult vas in contumeliam quò vas in honorem. Ibid. In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.

R. neg. min. cujus probatio manifesta est corruptio Scripturæ. Non enim creat Deus quemquam eo fine ut impius fiat & damnetur, cum se verè peccatum prohibeat, & impios ipsos ad pœnitentiam reverti velit, ne pereant; sed eos creat quos impios fore prænoscat, ut eorum impietate quam non facit, sed præscit, ad gloriæ suæ & justitiæ manifestationem utatur. Solutio est S. Augustini q. 32. in Exodum. Novit Dominus, ait S. Doctor, uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiâ creat, sed eos perfert patienter.... utendo eis ad admonitionem, vel exercitationem bonorum; ergo non creat Deus homines ut mali sint, sed eos creat quamvis malitiam eorum præsciat, & eâ ad bonorum exercitationem utitur.

Inst. 2.

Inst. 2. Ille malos creat ut mali sint, qui homines creat, ut quosdam ex ipsis induret, & confirmet in malo; Deus enim ab aeterno intendit id, quod exequitur in tempore: atqui Deus.... Exod. 7. 8. 9. *Induravit Dominus cor Pharaonis.* Deut. 12. *Induraverat Dominus spiritum Sehon.* 1. Reg. 2. *Non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.* Isai. 63. *Indurasti cor nostrum, ne timeremus te.* Vid. Joan. 12. & Rom. 1. ubi non ideo indurantur homines, quia nec Deum timeant, nec ei crediderunt; sed indurantur, ne Deum timeant, eique credant.

R. dist. Creat Deus homines, quos induret negativè, id est, quorum minùs miseretur, C. quos induret positivè, id est, vel impertiendo malitiam, vel ad eam excitando, N. Solutio est S. Augustini pluribus in locis: sic Tract. 53. in Joan. *Sic excacat Deus, sic obdurat, deferendo non adjuvando.* Confirm. 1. quia si Deus positivè hominem induraret, jam homo veram haberet excusationem, & culpam suam rejicere posset in Deum, à quo induratus esset: atqui tamen indurati *excusationem non habent de peccato suo*, ut dicitur Joan. 15. Confirm. 2. quia si indurati à Deo positivè excacarentur, jam Deus nec ullam eis gratiam largiretur, nec eos ab indurationis statu resilire vellet: quomodo enim, qui positivè & efficaciter vult & operatur in homine statum indurationis, eundem ab hoc statu emergere velit? atqui Deus etiam induratis gratias confert, quibus resipiscere possint. Nam indurati utique erant ii, de quibus sermo est Joannis c. 12. atqui tamen iis non deerat gratia quaecunque; ii enim illi ipsi sunt, quos redarguens Stephanus, ait:

Act. 7.

Vos semper Spiritui sancto resistitis.

Inst. 3. Actio Dei indurantis est actio Judicis priora peccata punientis, aliamque agendi rationem servat Deus cum iis, quos indurat, quam cum justis, v. g. quos in peccatum labi permittit: atqui hoc non esset, nisi Deus induraret positivè. Nam 1. Judex non merè permissivè se habet, sed positivè punit. 2. Deus permissivè se habet ad justos, quos peccare sinit; ergo majus aliquid præstat erga induratos.

R. neg. min. & dico 1. hominem severè à Deo puniri, cum eum permittit Deus in omnia scelerum genera prorovere; cumque eum in præteriti peccati pœnam veluti in medio hostium agmine nudum & inermem, justo, sed terribili judicio relinquit. Hæc utique Dei agendi ratio per se sat incutit tremoris, absque eo, quod severitas ejus per impium Calvini systema aggraveretur. Dico 2. Deum, licet quoad induratos sicut & quoad alios, qui cadunt, se solum permissivè habeat, non eandem tamen erga eos omnes agendi rationem servare, cum induratis minùs conferat gratiæ, & amiciorem porrigat manum iis, qui necdum indurati in malo, ad eum juvante gratiâ recurrere festinant. Addo hanc Novatorum ratiocinationem in ipsos retorqueri posse, cum juxta eos Deus non minùs ad peccatum impellat eum, qui ut S. Petrus non nisi semel lapsus est, quam qui ut Judas scelerum sceleribus cumulavit.

Inst. 4. Ille non permissiva solum, sed & positiva peccati causa est, cujus positivo & efficaci decreto committitur peccatum, qui crimen mandat & fieri præcipit, qui Reges populosque seducit, &c. atqui hæc omnia præstat Deus juxta Scripturas. Gen. 45. Joseph crimen fratrum suorum, à quibus venditus erat, in Deum ut principem causam refundit: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* Et cap. 50. *Nolite timere, num Dei*

possumus resistere voluntati? Act. 4. Herodes alii que, qui Christum cruci affixere, id unum fecerunt, quod *manus Dei & consilium ejus decreverunt fieri*: unde ibid. c. 2. Christus dicitur interemptus *definito consilio & præscientiâ Dei.* L. 2. Reg. c. 24. *Addidit furor Domini contra Israël, commovitque David in eis discentem, Vade numerâ Israël;* quæ populi dinumeratio fuit peccatum superbiæ. Ibid. c. 16. *Dominus præcepit*, non simpliciter permisit, *Semei, ut malediceret David.* 3. Reg. c. 22. Mittit Deus spiritum nequam, qui decipiat Achab, & ait, *Decipies & prævalebis, egredere & fac ita &c.*

R. neg. min. & dico ex citatis textibus, id unum colligi posse, 1. Deum permittere, ut impii multa mala perpetrent. 2. Deum iis impiorum malis ut in bonum finem; adeo ut Deus malis voluntatibus *non det corruptionem, sed ordinem*, quatenus illas, quæ propriâ electione malæ sunt, sic flectit, temperat & torquet, ut ad unum potius quam ad aliud malum se ferant, non quasi Deus eas in malum trahat, sed quia in malum ruentes non retinet; unde *nec illis author est ruendi, sed incedendi ordinator*, ut post Hugonem Victorinum docet Bellarminus. Hæc posita solutione non magis Deus author est peccati, quam is furti causa sit, qui conspecto homine ad furtum paratissimo, janua suam claudit, unde fit, ut fur vicinam in domum, cujus ostia patent, se transferat, eamque deprædetur. Quod autem hæc solutio admittenda sit, patebit ex brevi singulorum, qui objecti sunt, textuum examine.

Ad 1. In malis operibus, ut in venditione Josephi, & Christi occisione, duo sunt valdè diversa, actio, quæ mala est, & Passio, quæ est optima, Passio ex efficaci Dei consilio & voluntate prodit, & ad ejus gloriam plurimum confert; sed actio ipsa, quæ inmane est scelus, à Deo non efficitur, sed permittitur in tempore ex prævisa mala hominis voluntate, unde nec in Deum ut efficientem causam rejici potest, atque id satis insinuant verba hæc Josephi, *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Actio ergo mala erat & ab hominibus, sed effectio optima erat & à Deo; ex ea autem fratres suos consolatur Joseph, neque enim parva est consolatio ei, qui peccavit, & quem jam pœnitet peccati, si videat scelus suum ingenti cuiuspiam bono occasionem præbuisse. Hæc verò verba, *Num Dei possumus resistere voluntati?* longè alium habent sensum, quam præ se ferre videantur: non enim significant, fratres Josephi ineluctabili Dei voluntate ad ipsius venditionem impulsos esse, sed ipsum Joseph non posse non eis ignoscere, quia hæc erat Dei voluntas, ut ipsis parceret; & id patet ex textu Hebræo, qui sic verti potest, *Nolite timere, nam sub Deo sum ego*; vel ut reddiderunt Septuaginta, *Nolite timere, Dei ego sum.* Quanquam & hæc verba, si de ipsa fratrum Josephi actione intelligerentur, hunc solummodo haberent sensum, qui Calvino non faveret, Nolite timere, absit, ut eos ego pœnâ afficiam, quorum scelus Deo permittente & ordinante mihi tam feliciter cessit. Et si verò resisti possit voluntati, quæ Deus malum permittit, at non ei, quæ Deus malum ordinat in bonum; neque enim prohibere poterant fratres Josephi, quominus ad supremum gloriæ apicem extolleretur. Hæc solutio textui Actuum applicanda est.

Ad 2. Is, qui Davidem commovit ad enumerationem populi, non fuit Deus, sed diabolus, ut patet ex Lib. 1. Paralipp. cap. 21. ubi dicitur: *Sathan*

Ibid. c. 50

than incitavit David, ut numeraret Israel. Hæc tamen incitatio etiam Deo tribuitur, quia demon non potest, nisi quod ipsi à Deo conceditur. Idem ferè dicendum de maledictione Semei, quam permisit Deus, non autem fieri propriè iussit. Si enim Semei in hoc jubenti Deo obtemperasset, laudandus potius quam puniendus esset, ait S. Augustinus. Quanquam & hoc sensu causa fuit Deus, ut Semei malediceret David, quia voluntati ejus ad malum paratæ viam ad aliud malum præclusit, hancque solum aperuit, quâ adversus afflictum Regem progredere, ut ait Bellarminus.

L. de
grat. &
lib. arb.
5, 20.

Ad 3. Textus ille non rigide & ad litteram intelligi debet, quasi significet, Deum per se & efficaciter voluisse deceptionem Achab; sed hoc sensu, quod Deus permittere voluerit, ut spiritus nequam, qui ex se semper ad malum omne paratissimus est, deciperet Achab, quasi diceret, *Egredere, permitto; & fac ita*, seu non prohibebo, quod minus malum, quod semper meditaris, executioni mandes: unde Theodoretus visionem Micheæ vocat *prosopopejam permissionis*. Confirmatur hæc solutio. 1. quia, quod dicitur per modum imperativi, non est semper præceptum, sed aliquando mera prædictio futuri, ut fatentur omnes. 2. quia, si visio Micheæ ad vivum resicaretur, dicendum esset, Deum indigere consilio, ut exploret, quâ ratione homines perdat: *quis consiliarius ejus fuit?* Ergo ut hanc textus partem limitat Calvinus, sic & nos eam, quæ objicitur, benignè possumus & debemus interpretari. 3. qui alium vult efficaciter decipere, eum utique deceptionis suæ, & insidiarum, quas eidem struit, non admonet: atqui admonet hic Deus Achab per Micheam, deceptionis spiritus nequam, ut ex contextu patet; ergo nedum eum per pseudoprophetas decipi vellet, imò quantum in se erat, deceptionem avertere conabatur. De cæteris vide Bellarminum.

Obj. 2. S. Augustinus pluribus in locis docet, Deum esse authorem peccati. Enchiridii c. 100. *Non fit, inquit, præter voluntatem Dei, quod etiam contra ejus sit voluntatem, quia non fieret, si non sineret: neque utique nolens finit, sed volens*. Sed qui non finit peccatum nisi volens, vult peccatum.

Vid. Bellar.
lar. c. 16.

R. dist. min. Vult peccatum, id est, vult ipsum permittere, C. id est, vult, ut fiat, & ad id impellit, N. Itaque Deus erga hominis peccatum non se habet merè negativè, quasi homines eo planè invito peccent; unde non peccat homo, nisi quia vult Deus actu positivo permittere, ut peccet, non enim nolens finit, sed volens: at non ideo vult peccatum, cum certum sit, peccatum omne contra ejus voluntatem fieri, ut ibidem docet Augustinus.

Inst. 1. S. Augustinus ibid. c. 101. sic pergit: *Aliquando bonâ voluntate homo vult, aliquid, quod Deus non vult; & rursus fieri potest, ut hoc velit homo voluntate malâ, quod Deus vult bonâ*. Unde sic: Id, quod vult homo voluntate malâ, est peccatum: atqui id ipsum vult Deus voluntate bonâ, ex S. Doctore.

R. dist. maj. Est peccatum respectu hominis, C. respectu Dei, N. Solutio est in textu; Si enim malus filius velit mori patrem, hoc utique vult voluntate malâ: si verò velit hoc etiam Deus, vult voluntate bonâ, nempe ne vel ex justo injustus fiat, vel ex injusto injustior, & sic gravius in inferis torqueatur; ergo peccat quidem filius, Deus verò nullius peccati author est.

L. de
grat. &
lib. arb.
c. 20. &
21.

Inst. 2. Ille verè & positivè vult peccatum, qui hominum voluntates ut ad bona, sic & ad peccata inclinat: atqui ex S. Augustino Deus operatur

in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quæcunque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum.

R. dist. min. Inclinat ad bona & mala, sed diversimodè, C. eodem modo, N. Nam Deus voluntates hominum inclinat ad bonum, faciendo, ut ex nolentibus bonum, fiant volentes, ut sæpius docet S. Doctor: at non sic inclinat ad malum, neque enim vel malitiam inserit, vel corda ad bonum inclinata pervertit, sed inclinata proprio vitio ad malum in genere, quasi inclinat ad tale malum, impediendo, ne ferantur in aliud, & non impediendo, ne ferantur in hoc, ut jam dixi post Hugonem Victorin. sic hominem fornicari volentem, & in scelus ruentem impedit, ne peccet cum Titia, quam subtrahit, non autem, ne peccet cum alia. Atque id facile colligitur ex ipso, qui objicitur loco: sic enim loquitur Augustinus cap. 20. *Quomodo dixerit Dominus huic Semei, maledicere David, quis sapiens & intelliget? Non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur, sed quod ejus voluntatem proprio vitio suo malam in hoc peccatum... inclinavit*. Ergo Deus non præcipit homini malum; ergo nec malum operatur in hominis voluntate, quæ jam alioqui non proprio vitio, sed vitio Dei mala foret; ergo hoc solum sensu inclinat ad malum, quod occasionem peccati unius demat non alterius.

Inst. 3. Atqui Deus eodem profus modo ad malum inclinat quoad bonum, adeoque non deleterendo solum & permettendo. Prob. subf. ex celebri textu l. 5. contra Julian. cap. 3. n. 10. ubi sic adversarium suum compellat S. Doctor: *Quæris Rom. 1. inaniter, quomodo intelligendus sit Deus tradere 18. homines in reprobum sensum, ut faciant, quæ non conveniunt, multum laborans, ut ostendas eum tradere deferendo*. Et infra n. 13. *Quid est autem, quod dicis, * Cum desideriis suis traditi dicuntur, relict* * Verba Juliani. per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccatum compulsi: *Quasi non simul posuit hæc duo idem Apostolus, & patientiam & Rom. 2. 12. potentiam, ubi ait: Si autem volens Deus ostendere iram & demonstrare potentiam, &c. Et infra Ezech. 14. 2. post relatum Ezechiæ locum, in quo dicit Deus, se seducere Prophetam, qui errat; An & hic dicitur es, ait, verbum hoc Dei, Seduxi Prophetam illum, intelligendum esse, deserui, ut pro ejus meritis seductus erraret? Unde sic: Si Deus positivo sui influxu non inclinaret ad peccatum, verba Scripturæ, in quibus dicitur Deus tradere homines in reprobum sensum, Prophetas seducere, &c. de mera Dei desertione explicari possent: atqui non patitur Augustinus verba hæc de mera desertione intelligi.*

R. dist. min. Non patitur Augustinus hæc verba intelligi de mera desertione ad sensum Juliani, C. ad sensum ipsius Augustini & nostrum, N. Ut intelligatur solutio, notandum est existimasse Julianum, nec concupiscentiam, quæ nobis inest, nec ullum peccatum peccati alterius præcedentis pœnam esse. Ratio ejus hæc erat, quod quidquid peccatum punit, non solum vituperandum non sit, sed etiam laudandum, cum non puniat, nisi id, quod puniri meretur. Absurdam hanc opinionem totis viribus, & magnâ exemplorum rextuumque è Scripturis peritorum multitudine confutat Augustinus, ostenditque in iis, qui excæcati fuerunt & in reprobum sensum traditi, traditionem hanc & excæcationem, scelerum prius commissorum pœnam fuisse. Sensit Julianus vim hujusce responsionis, nec ab ea aliter expedire se potuit, quam

Ibid. & 9.

quàm dicendo Deum non sic quemquam desideris suis, & in reprobum sensum tradere, quasi peccatum prius puniat, sed quia permittit ut quis in desideris malis quibus jam tenebatur, hæreat: unde, juxta Julianum, Deus merè negativè se habebat, & ita patiebatur hominem in nova proruere peccata, ut nullo actu positivo vellet priora peccata posterioribus punire. Evasionem hanc convellit Augustinus, ostendendo Deum non simpliciter permittere ut homo in peccatis hæreat, sed id propter priora hominis demerita permittere. En totus S. Doctoris scopus, quem ut assequatur, necesse non est ut Deum faciat authorem peccati, sed sufficit ut ostendat Deum posterius peccatum permittere, ut prius puniat. Quòd autem is sit Augustini sensus patet, 1. ex iis quæ millies inculcat, Deum scilicet homines in peccata tradere per meram gratiæ subtractionem: sic c. 23. l. de nat. & grat. *Hic nunc iste dicat, Non debuit sic vendicari peccatum, ut peccator per vindictam plura committeret. Fortasse respondet Deum ad ista non cogere, sed dignos deserere, tantum deserere: si hoc dicit verissime dicit; deserti quippe, ut dixi, luce justitie.... quid pariant aliud quàm opera tenebrarum?* 2. ex ipso qui objicitur loco: neque enim ibi arguit Julianum præcisè quòd dicat peccare hominem, quia à Deo deseritur, sed quia negat eum ad nova peccata deserere in vindictam præcedentium. *Multum laboras, inquit, ut ostendas Deum hominem tradere deserendo; sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deseruit, nempe ut priora peccata puniret.*

Inst. 4. Qui docet hominem in reprobum sensum tradi non per patientiam, sed per potentiam, supponit Deum non nuda permissione, sed actu positivo influere in peccatum: atqui Augustinus docet &c.

R. neg. maj. Potentia enim quam in Deo hominem desideris suis tradente agnoscit Augustinus, non cadit in ipsum peccati actum quem Deus velit, sed 1. in actum quo vult positivè permittere ut qui peccavit, vetera peccata cumulet. 2. in finem obdurationis qui ipsa est peccati punitio; nam Deus potentiam suam in submersione v. g. Pharaonis indurati enimiè ostendit. 3. in ordinatione malæ voluntatis; *qui enim non facit voluntates malas, utitur tamen iis ut voluerit.* Hæc explicatio potentiae quam in peccatis puniendit exerit Deus, tota habetur in textu unde petita est objectio.

Inst. 5. Ille per potentiam vult ipsum peccati actum, qui per potentiam compellit homines in peccatum: atqui hoc facit Deus ex S. Augustino.

R. neg. min. Hæc enim verba, *non per potentiam in peccatum compulsi*, non sunt Augustini, sed Juliani, qui ei invidiam creare volebat, quasi doceret homines à Deo in peccatum compelli. Quòd autem S. Doctor non queratur de hac Juliani calumnia, inde factum est, 1. quòd expressè ibidem & alibi contrarium doceret, dicens Deum non facere voluntates malas. 2. quòd quæstionem in eo sitam, an peccatum peccati alterius pœna foret, aliò divertere nollet, ut ex iis liquet ejus verbis, *Vides ejus traditionem quamlibet, & quomodolibet intelligas.* Et iterum: *Sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit.*

Obj. 3. Ille est causa peccati, qui sciens & volens est causa actionis cui annexa est deformitas, & quidem sæpe inseparabiliter: atqui Deus.... De cæteris enim idem esto judicium, ac de actu mendacii & odii Dei: atqui Deus hujusmodi actionum causa est, quia causa est omnis entis, prout est ens, ut docent Theologi cum S. Thoma; ab iis autem

actionibus inseparabilis est deformitas, actus enim mendacii, & odii Dei nullo modo benè fieri possunt

R. dist. maj. Qui est causa actionis deformis, in quantum deformis est, C. qui est causa actionis in quantum simpliciter est ens, subd. qui est causa particularis, C. universalis, N. Sic distincta min. neg. conseq. in actu peccati duo occurrunt, nempe ipsa actus substantia, & ejus deformitas, quæ, ut p. 191. ajunt Thomistæ, substantiæ huic subternitur, eique annexa est, sive deformitas hæc aliquid sit positivi, sive non. Deus est quidem author actus secundum substantiam & materialiter spectati, quia imprimit agentibus creatis motum quo agunt & sine quo non agerent: verum non ideo causa est deformitatis quæ huic actui inest; deformitas enim non oritur à causâ universali, cum ea nec peccatum velit, nec concurrat eâ mente ut fiat aliquid rectæ rationi difforme, nec teneatur concursum negare, imò potius eum tribuere debeat; ergo tota refundi debet in creaturam, quæ bonam primi agentis motionem quasi particulat & determinat ad malum, ut loquitur S. Thomas l. 3. contra Gentiles c. 66. *motus enim primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, sed in uno quoque secundum proprium modum*, ut alibi q. 9. de malo. a. 2. dicit S. Doctor: proprius autem creaturæ peccantis motus, non magis à Deo est, quam claudicatio, ut est motus deficiens, sit à virtute motivâ, prout ibidem & alibi sæpius loquitur Angelicus Præceptor.

Inst. Qui gladium præbet ei quem scit illo malè usurum, sine dubitatione peccat, etiamsi illo gladio benè uti potuerit; ergo peccabit Deus si concursum suum ei præbeat quem scit eo malè usurum.

R. neg. conseq. Ideo enim qui gladium præbet, peccat, quia tenetur cum potest proximi malum avertere; at Deus mala quæ præscit, impedire non tenetur: tum quia summus est provisor; tum quia ex malis bona elicere novit; tum quia si Deus mala omnia prohibere vellet, plurima mundo bona deessent, cum nullum ferè sit bonum quod multis peccati causa non sit. Hæc & alia multa vide apud Bellarminum. Hic unum cum eodem addere lubet, Deum, etsi admissio, ut hic admittimus, concursu indifferenti, peccati author esse non possit, esse tamen & meritò dici authorem boni, non solum supernaturalis, quod ab ipso & speciali ejus gratia potissimum profluit, sed etiam moralis: tum quia Deus actiones bonas suadet, imperat, & ad eas hortatur; tum præcipuè quia non dat auxilium generale, nisi ut eo benè utamur, & ad vitam secundum actionis lumen traducendam, quamvis eo nos abuti permittat.

Nunc paucis videndum, an dæmon sit causa peccati. Ante omnia porro certum est quòd *diabolus ab initio peccat*. 1. Joan. 3. ideoque causa est peccatorum quæ ipse committit; sed quæritur an, & quo sensu causa sit peccatorum quæ ab homine committuntur. Quæ de re.

Dico: Diabolus est aliquo modo causa peccati, non tamen directè, sed indirectè & per accidens. Prob. prima pars. Qui ad peccatum sollicitat, & quantum potest, inducit, ille aliquo modo causa est peccati: atqui sic se habet dæmon, ut patet ex historia tum Evæ quam decepit, tum S. Job quem decipere conatus est: unde id 1. Petri 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret.* Vide cap. 6. Epist. ad Ephes. v. 12. Prob. secunda pars. Ut quis sit directè causa peccati, necesse est ut vel physicè ac realiter moveat voluntatem, actum ejus in eâ interiùs operando; vel sic ei objectum proponat, ut eam ne-

cessario trahat ad illud: atqui diabolus neutrum efficit. Monet enim S. Petrus in eodem loco, ut *dæmoni fortes in fide resistamus*: atqui inanis foret hæc monitio, si *dæmon* quocunque modo voluntatem irresistibiliter ad malum moveret. Prob. tertia pars. Ille indirectè & per accidens est causa peccati, qui sæpe peccatum exhibet homini ut aliquid suave & jucundum, efficitque ut id homo amplectatur: atqui hoc potest *dæmon*, cum id possit homo respectu alterius hominis; & sapius facit, ut docet S. Petrus verbis modò citatis. Conclusionem hanc secundùm se totam docent omnes Patres. *Diabolus*, ait Hieron. in cap. 5. Matth. *adjutor & incensor malarum cogitationum potest esse, author esse non potest. Diabolus*, ait Beda in cap. 4. Matth. *qui omnes cadere vult, persuadere potest p. precipitare non potest.*

Sylv. adq. 20. q. 2. Cæterùm abs re non est annotare cum Sylvio, *dæmones* variis admodum modis posse homini illudere, non tantùm in sensibus ejus externis, sed etiam in internis, putà ipsum voluptate mirabili afficiendo, apparitiones revelationesque simulando, colloquia de rebus divinis, quæ etiam cum Christo haberi credantur fingendo: cujus deceptionis plura exempla videris in Opere cui titulus, *Lettres Theologiques aux Ecrivains desenseurs des Convulsions; & autres pretendus miracles du tems.* Quia ergo *Satanas*... sicut de Proteo dictum est, *formas se vertit in omnes, hostiliter insequens, fallaciter subveniens, utrobique nocens*, æquum est ut ad artes ejus detegendas, Confessarii magnâ discretionem, pœnitentes verò *dæmonis* insidiis expositi, magnâ submissione & humilitate utantur.

Vid. Epi- stol. 14. &c.

S. August. l. 10. de Civ. c. 10.

A P P E N D I X.

De occasionibus peccati.

Occasio peccandi est illud omne quod ex naturâ suâ vel circumstantiis inducit ad peccatum mortale aut veniale. Occasio dividitur in *proximam*, quæ ex naturâ suâ vel ex circumstantiis propinquè inducit ad peccatum; & *remotam*, quæ remotè inducit. Occasio proxima subdividitur in *proximam per se*, & *per accidens*. Proxima per se, ea est quæ sic nata est inducere peccatum, ut attenta communi hominum fragilitate, illud proximè inducat: proxima per accidens, illa est quæ, quamvis ex se & absolute homines proximè ad peccatum non inducat, hunc tamen aut illum inducit attenta speciali fragilitate ipsius. Utraque vel voluntaria est, quæ faciliè vel sine gravi incommodo relinqui potest; vel involuntaria, seu necessaria, quæ physicè aut moraliter deferri non potest.

Conveniunt omnes voluntariam peccati occasionem, si proxima sit, vitandam esse, negandamque absolutionem, ei qui ab ipsâ non recesserit. Et id quidem apertè docet tum Scriptura his verbis, *Qui amat periculum peribit in illo: & rursus, Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum &c.* tum praxis & judicium Ecclesiæ, quæ hanc per Innocentium XI. propositionem damnavit, *Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest & non vult omittere.* At non ita conveniunt quænam occasio, proxima debeat appellari. Alii proximam eam occasionem dicunt, in qua peccatur *semper vel ferè semper*; alii in qua *plerumque seu ordinariè*; alii eam

in qua *frequentè*, alii in qua si decies versatus fuerit homo, quinquies, aut septies lapsus sit; contra quos.

Dico: Occasio proxima ea est, quæ sive de se, sive attenta peccantis dispositione, exponit hominem morali sive probabili peccati periculo; non autem ea solùm in qua semper, aut ferè semper, aut frequentè, aut frequentius peccat.

Prob. 1. quia antiqui & præstantiores Magistri qui ante exortas laxitates scripserunt, non eam solùm occasionem sub gravi culpa vitandam censuerunt, in qua quis semper, aut ferè semper, aut quod penè idem est, certò moraliter, peccat; sed & eam quoque quæ probabile includit peccandi periculum. Sic S. Thomas, *Infirmi in fide*, inquit, *de quorum salute probabiliter timeri potest, prohibendi sunt ab Infidelium communione*; ergo juxta S. Doctorem, ut quis ab aliqua occasione recedere teneatur, sufficit ut *probabiliter timeri* possit, ne eadem occasio sit ruinæ causa. Adrianus VI. in 4. requirit in pœnitente ad hoc ut absolutionis capax sit, *propositum rejiciendi omnem occasionem, unde verè similiter ad mortalem culpam sit pertrahendus.* Toletus l. 3. c. 18. *Probabiles occasiones sunt omninò extirpande.* S. Carolus Borrom. in Instruct. Confess. p. 2. c. 15. & 16. vetat ne absolutio iis impendatur, qui peccatorum mortalium occasiones vitare non proponunt. Porro, inquit, *sub occasione peccati mortalis omne illud cadit, quod peccandi mortaliter causam subministrat, eo quòd... vel per se ad peccatum inducat; vel ejus occasione confitens usque adeo ad peccatum allicitur, ut certè Confessarius metuere possit, quòd ex perverso quem diu induit habitu, in posterum non magis abstinerebit quàm prius à peccato, si in iisdem occasionibus versetur*; ergo ad occasionem proximam per se, sufficit ut per se ad peccatum inducat. Ad occasionem verò per accidens, de qua vulgò non nisi ex præteritis lapsibus judicari potest, sufficit ut verè metuere possit Confessarius, ne pœnitens in eadem quæ admisit crimina, relabatur.

Prob. 2. Ille est in occasione proxima peccati, adeoque jam peccati reus, cui sic constituto peccatum est in causa voluntarium: atqui ut homini peccatum sit in causa voluntarium, non requiritur ut sæpe ex eadem causa peccaverit, sed sufficit ut cognoscat, aut cognoscere possit & debeat peccatum ex hac causa probabiliter subsequiturum esse. Prob. min. ex c. ult. *De injuriis*, ubi docet Gregorius IX. probabile periculum sufficere ad imputationem homicidii: *Nec ignorantia*, inquit, *te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam veri similiter, seu probabiliter, posse contingere*; ergo. Ita Henricus à S. Ignat. part. 1. de peccat. c. 29. & ex eo P. Antoine De Pœnit.

Prob. 3. Si occasio proxima ea solùm diceretur in qua quis semper, aut ferè semper, aut plerumque, aut ordinariè cadit, aut sæpius peccat quàm non peccat, qui decies in mense cum ancilla peccavit, non esse in occasione proxima, quia nec ferè semper, nec sæpius peccasset &c. atqui hoc planè absurdum est, ut benè Henno.

Addo fieri posse 1. ut proxima reputetur occasio, ea quæ semel tantùm in anno ad peccatum induceret; ut si plurima annorum experientia constet, aliquem toties peccare, quoribus visitat cognatam suam, quam semel tantùm in anno visitat: talis enim occasio inducit probabile peccati periculum iis qui in ipsâ versantur; cum ex præteritis judicari possit de futuris. 2. ea in qua quis nunquam peccaverit, sed quæ tam lubrica sit, & quæ ex se tam vividas pariat tentationes, ut probabile

Eccli. 3. Matth. 5.

babile peccati periculum includat: unde merito notata est doctrina Gobati, qui negabat recusandam esse absolutionem puellis quæ nudæ nudum procum in eundem lectum admitterant per aliquot horas. Hinc Cardinalis Denhoffius in Instr. Pastor, quæ ab aliis Prælatibus admittitur, inter occasiones proximas non eas solum recenset quæ semel iterumve non ita pridem ad peccatum permoverunt, sed & eas etiam quæ fortes pariunt tentationes, tametsi nondum in crimen pellexerint.

Prov. 6. Idem agnoscit cum aliis P. Henno disp. 7. de Pœnit. Et verò numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo ut vestimenta ejus non ardeant? aut ambulabit super prunas ut non comburantur planta ejus? Quis porro eos ignem in sinu suo abscondere neget, qui in iis occasionibus non trepidant, ubi trepidarunt sanctissimi quique viri, licet carnem jejuniis ac vigiliis debilem & exhaustam circumferrent? Quapropter S. Cyprianus cum collegis suis Cæcilio, Victore, Sedato &c. sensit virgines quæ in eodem lecto pariter cum masculis manserant, & asseverabant se integras esse, sensit, inquam, eas in occasione proximâ fuisse. Nemo, inquit, diu tutus est, periculo proximus: atque id probat non ex earum lapsu quem negabant, sed ex gravi aliorum plurimorum ejusdem conditionis ruinâ; in his enim circumstantiis legitima est ab uno ad alterum illatio. Histanquam legitimo fundamento præsuppositis, quasdam regulas in praxi necessarias proponemus.

Epist. 62. Reg. 1. Si occasio proxima sit præsens, & dimitti possit, non debet ordinariè absolvi pœnitens, nisi eam dimiserit, cum dimittere potest, Ratio est, quia absolvi non potest, nisi qui firmum habet & efficax propositum non peccandi; vel saltem qui non habet, nisi propositum de quo dubitari potest an serium sit: atqui talis est conditio pœnitentis qui ab occasione præsentis recedere non vult; imò talis pœnitens censetur amare peccatum, cum amet periculum peccandi, quod qui amat peribit. Hinc qui concubinam habet domi, non ante absolvi debet quam eam ejecerit, (nisi fortè mortem proximè imminet, ut absolutio differri nequeat, donec eam ejecerit) & quamvis ploret promittat, juret se statim ut domum intraverit, concubinam ejecturum, flecti non debet Confessarius, sed cum D. Thoma de Villa novâ acriter dicere, *Dimitte lasciviam, solve catenam, aliàs non credo lachrymis* Addit Henno pœnitentem hunc, etsi de vero ejus proposito certus esset Confessarius, absolvendum non esse, siue quia ei qui pluries fidem fregit, fides haberi non debet? siue quia sola concubinæ præsentia, vox sola, solæ lachrymæ vel ipsius Samsonis vim ac virtutem in ictu oculi labefactant. Porro per concubinam non intelligitur ea solum cum quâ quis fornicari aut adulterare solet, sed & ea etiam quam impudicè tangit aut osculatur. Eadem de causâ absolvi non debent simoniaci, nisi Beneficio simoniacè accepto valedixerint; magi, nisi pacto cum dæmone inito renuntiaverint boni alieni detentores, si usque ad tempus Confessionis illud restituere noluerint, etsi exteriori aut interiori moniti. Addit author theoriæ & praxis Sacram. p. 407. pœnitentem aliquando arcendum ab iis occasionibus in quibus graviter tentatur, etsi necdum cesserit tentationi. Unde ancilla vividè ad peccatum sollicitata, ab hero discedere debet; matrona quæ graviter occasione domestici tentatur, eundem expellere tenetur, compensando quidquid is inde pati potest detrimenti. Ratio est, quia qui liberè in eo commoratur loco, ubi tam periculosè ad malum

allicitur, rationabiliter sperare non potest extraordinaria gratiæ auxilia, sine quibus tamententatio hujusmodi non superatur.

Reg. 2. Si occasio proxima sit præsens, sed physicè dimitti non possit, ut cum duo qui simul peccant, in eodem carcere detinentur, aut eadem ligantur catenâ ut in tritremibus, pœnitens absolvi non debet, nisi se corde ab occasione separaverit, & occasionem de proxima remotam fecerit, per emendationem vitæ. Ratio est quia qui corpore separari non possunt, saltem cordi separari debent. Idem dicendum de iis qui per habitum pravum, v. g. pollutionis, sibi meritis facti sunt proxima peccandi occasio; ii ergo non ante absolvi debent quam tempore notabili se à peccato continuerint, & vim pravæ consuetudinis superaverint; unde qui quotidie peccabat, & bis adhuc aut ter in mense relabatur, absolvi non debet, quia dubitare debet Confessarius an sincera sit ejus contritio; porro in dubio an præsto sit sufficiens Sacramenti materia, Sacramentum extra casum necessitatis, confici, vel potius tentari non debet.

Reg. 3. Si occasio sit præsens, sed moraliter, id est sine gravi scandalo, murmure, aut damno temporali, dimitti non possit, puta si frater cum sorore peccet, aut filius familias cum ancillâ quam ejicere non potest aut famulus cum hero ad cujus obsequium contractu obstrictus est. Chirurgus artem suam exercendo, Confessarius hac adhibere debet remedia. 1. absolutionem differat donec certa sint. *S. Carol. Borrom.* *cera emendationis videat in alicia* Quod si absolutionem differre non possit, quin pœnitentem exponat gravi infamiae periculo: tum si contritum certis quibusdam notis cum videat, aut ita mente affectum, ut ad omnia remedia paratus sit quæ ad ejus emendationem necessaria judicaverit prudens Sacerdos? tunc ei præscribet quæ aptiora & efficaciora judicaverit; puta ut solus cum sola nunquam conveniat; imponet & preces, & corporis macerationem aliquam, & in primis frequentem Confessionis usum, similiaque exercitia, quæ si pœnitens lubenter accipiet, Confessarius eum absolvere potest. Quod si jam adhibita hæc aut à se aut ab alio diligentia pœnitens tamen emendatus non fuerit, absolvi non debet donec ab eâ occasione recesserit, etiam si ab eâ recedere nequeat sine bonorum, famæ, & statûs jacturâ; quia tunc urget illud Christi præceptum, *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Magnâ tamen tunc opus est prudentia, ne quem ab uno periculo liberare conamur, in aliud gravius conjiciamus. Interim suaderi potest fratri qui cum sorore peccavit, ut studii, peregrinationisve, aut artis ediscendæ prætextu, copiam obtineat è paterna domo discedendi; sorori item ut in domum Religiosam ad tempus se recipiat, aut cognatas adeat &c. imò in hisce tam arduis casibus Episcopus aliquando consuli potest, celatò personarum nomine, ut tradit ibidem S. Carolus Borrom.

Reg. 4. Si occasio vel non ita urgens sit, vel non præsens, sed ex earum numero quas pœnitens extra se domumque suam quæritate cogitur, mitius aliquando cum eo agi potest: potest enim nunquam absolvi, si nempe & habitum peccandi nondum contraxerit, & ab occasione omnino aversus videatur. Ita S. Carolus his verbis: *Quod spectat ad alias occasiones, (quæ ita non urgent, aut præsentibus non sunt) quales sunt alea vacatio, conversationes, aspectus & gestus minus pudici, pœnitens absolvi non debet, nisi sincere promittat se ab iis abstinenturum; quod si jam alias id promiserit, nec emendatus fuerit, differenda est absolutio donec aliqua pœnitentis emendatio appareat.*

Reg. 5. Cum iis qui sunt in occasione sibi per accidens exitiosa, eodem ferè modo agendum est ac cum, iis qui versantur in occasione proximâ per se. Ratio est, quia utraque occasionis species æqualiter iis qui in ipsa versantur perniciosa est; neque enim interest an quis veneno confectus moriatur, an pane quem stomachus ejus digerere non potest; unde Chirurghi qui artem exercendo, libidini suæ consentiunt; mercatores qui fraudem ac perjurium in commercio adhibent? anopolæ qui vinum iis quos ebrios vident, negare non audent; Canonici qui Chorum non frequentant, non ante sunt absolvendi quàm à suâ quisque professione recesserit.

Dixi ferè: occasio enim per accidens reipsâ in quibusdam differt ab occasione per se. Nam 1. qui in occasione per accidens versatur, non censetur esse in occasione proxima, cum ter solum aut quater in ea peccavit: unde Advocatus qui causas injustas semel & iterum defendit, non statim ab officii sui exercitio removendus est; contra verò aliquando in occasione proxima esse censendus est, qui in ea versatur occasione per se, in qua semel tantum peccaverit. Sic puella quæ semel cum hero, aut domestico fornicata est, judicari debet esse in occasione proxima; jam enim fracti sunt pudoris limites, nihil est quod impunè exigi non possit; jam timor ne si quidpiam denegeretur proco, ille repulsæ impatiens, crimen commissum divulget, sufficit ut iteretur culpa ad quam de se prout sunt hominis sensus. 2. plura tentari debent remedia antequam cogatur quis renuntiare occasione per accidens, quæ ut plurimum sine gravi incommodo relinqui non potest, quàm ut relinquatur occasio per se, quæ sæpius absque iisdem incommodis deferri potest. Plura videris apud citatum authorem theoriæ & praxis Sacramentorum tom. 2. p. 393. & sequent. & alios passim citatos.

CAPUT III.

De proprietatibus peccati.

PER proprietates peccatorum intelliguntur 1. eorumdem unitas & distinctio, sive specifica, sive numerica. 2. inæqualitas, & connexio.

ARTICULUS I.

S. Thom. 1.2. q. 72. De unitate & distinctione specifica peccatorum.

SESS. 14. cap. 5. & can. 7. CUM ex doctrina Concilii Tridentini necessarium sit, ut pœnitentes numerum, speciem, & circumstantias speciem mutant in Confessione declarent, de his omnibus hic seriò tractandum est. Porro tunc peccata specificè differunt, cum malitia eorum est rationis essentialiter diversæ; tunc autem numero solo discrepant, cum eorum malitia, sive deformitas & oppositio cum lege, ejusdem est naturæ: unde furtum & adulterium penes speciem distinguuntur, sed duo furta penes numerum differunt. Varias varii distinctionis hujus causas assignant, eas rejiciam quæ falsæ videntur, sequar quæ veriores apparent. Unde,

Dico 1. Oppositio legi æternæ notabiliter diversa non inducit distinctionem specificam inter peccata.

Prob. Si ad specificam peccatorum distinctionem sufficeret oppositio notabiliter diversa cum lege, quælibet circumstantia notabiliter aggravans,

mutaret speciem peccati: atqui hoc falsum est. Prob. min. 1. ex S. Thoma, juxta quem tollere alie-num in magnâ vel parvâ quantitate, non diversificat speciem peccati, & tamen potest aggravare vel diminueri peccatum; atque id agnoscunt omnes penè Theologi, secundum quos magis & minus, intentum & remissum &c. minuunt vel aggravant peccatum intra eandem speciem, sed ipsum aliam in speciem non transferunt. 2. quia nulla est ratio cur majus & minus &c. potius diversificent speciem moralem in moralibus, quàm physicam in physicis: atqui hæc non diversificatur per majus aut minus; calor enim intensus ut octo non differt essentialiter à calore intenso solum ut quatuor; ergo à pari furtum aurei unius non differt essentialiter à furto decem aureorum; ergo duo hæc furta specificè non differunt.

At, inquires, furtum unius nummi superadditum furto unius assis, diversificat specie hoc furtum, cum illud de veniali faciat mortale; ergo furtum alterius nummi superadditum furto nummi prioris, & quodcumque aliud augmentum notabile, specificè distinguit hæc furta. cum enim posterius augmentum non minus notabile sit quàm primum, non minus diversificare debet speciem quàm primum.

R. neg. conseq. Nam furtum nummi superadditum furto assis non ideo specificè distinguit furtum posterius à furto priori, quòd notabile augmentum afferat, sed quia furtum nummi prohibitum est sub privatione divinæ charitatis, sub quâ prohibitum non est furtum unius assis: hæc autem ratio locum non habet cum furtum unius plurimæve nummorum superadditur furto prioris nummi, quia utrumque furtum prohibetur sub privatione divinæ amicitie; adeoque ex hoc solum capite fieri non potest ut hæc furta specificè discrepent.

Dico 2. Distinctio specifica peccatorum non desumitur à diversitate præceptorum, si præcepta hæc eandem numero materiam & sub eodem motivo attingant. Ita S. Thomas hic q. 76. a. 5. Prob. Quia qui usuram aut simoniam committit, non nisi unum specie peccatum committit, ut fatentur omnes: atqui tamen usura diversis specie præceptis prohibita est, cum prohibeatur jure naturali, divino &c. ut alibi diximus.

Hinc colliges 2. eum qui die Dominicâ in quam incidit festum S. Petri v. g. Sacrum omittit, non nisi unum specie & numero peccatum admittere. Idem dicendum 1. de eo qui jejunium violat feriâ quartâ temporum in quam incidit vigilia S. Matthæi. 2. de eo qui frangit votum quod multoties renovavit. 3. qui facit contra præcepta quorum transgressioni diversæ diversis à superioribus pœnæ imposita sunt, putà qui committit blasphemiam quæ aliter lege civili, aliter lege ecclesiasticâ prohibetur. Ratio est, quia licet præcepta & leges quibus peccata hæc vetantur, sint materialiter diversa, formaliter tamen & ex communi sapientum judicio, unam morale præceptum constituunt, quo res una uno eodemque motivo & intuitu præcipitur aut prohibetur: sicut ergo multos virtutis actus non elicit qui rem unam à multis superioribus eadem de causâ præceptam exequitur; sic nec multa committit peccata qui rem eandem non facit.

Colliges 2. Patrem Minimum qui die veneris carnes comedit, duplex specie peccatum admittere. Idem sentiendum de pœnitente, qui ex Confessarii præcepto obligatus ad jejunandum sabbato carnibus vesceretur. Ratio est quia sive Minimus sive pœnitens ad abstinentiam tenentur ex motivo dupli-

Tom. 2. pag. 512. plici specificè diverso; Minimus quidem motivo Religionis, ratione voti; & poenitens ex motivo poenitentiae, ratione obligationis sibi per Confessarium impositae; uterque verò ex motivo abstinentiae per legem ecclesiasticam imperatae. Major est difficultas an Religiosi, qui ut Franciscani, vi regulæ suæ simul & præcepti ecclesiastici, sub mortali tenentur ad abstinentiam feria sexta, peccent duplici specie peccato. Negat Henricus à S. Ignatio, quia supponit eos vovere quidem obedientiam secundum regulam, non autem observantiam regulæ. Idem docet Henno tom. 2. p. 63. sed alii plures reclamant.

Dico 3. Specifica peccatorum distinctio repetenda est ex oppositione specie diversâ cum lege. Prob. Peccatum in esse peccati constituitur per suam cum lege oppositionem; ergo cum oppositio hæc specificè & essentialiter diversa est, peccatum essentialiter seu specificè diversificari debet. Quia tamen regula hæc, utpote generalior, facile in praxi applicari non posset,

Dico 4. Tunc peccatum oppositionem cum lege specificè diversam habet, cum actio mala adversatur 1. diversis virtutibus. 2. diversis ejusdem virtutis officiis. 3. eidem virtuti, contrario modo; denique eidem virtuti, diverso modo, licet non contrario. Hinc 1. infidelitas, desperatio, odium Dei, & superstitio, sunt peccata specie diversa, quia diversis adversantur virtutibus, fidei scilicet, spei, charitati, & Religioni: sic quoque furtum in loco sacro, effusio sanguinis in eodem loco, percussio Clerici, parricidium, & similia, licet uno actu consummentur, plures tamen specie malitias continent, quia pluribus virtutibus specie diversis adversantur, puta justitiæ, quæ prohibet ne alterius bonis aut personæ damnum inferatur, & religioni aut pietati, quæ verant ne loca sacra prophanentur &c. Hinc 2. idololatria & superstitiosus cultus, blasphemia & sacrilegium specie differunt, quia diversas ejusdem virtutis, religionis nempe functiones lædunt: verat enim religio ne alius à vero Deo colatur, contra quod facit idololatria; & ne Deus illegitimo cultu honoretur, contra quod facit superstitio &c. Pariter hæresis & omissio actus fidei, odium Dei, & omissio charitatis, essentialiter distinguuntur, quia diversa fidei charitatisque officia lædunt: fides enim non solum exigit ut nihil divinæ revelationi contrarium credatur, sed etiam ut aliquando positivos assensus nostri actus eliciamus; charitas verò & excludit odium Dei, & expressum ejus amorem imperat. Hinc 3. prodigalitas & avaritia, præsumptio & desperatio, diversæ sunt naturæ, quia licet uni solum opponantur virtuti, liberalitatis scilicet, vel spei, ab eâ tamen duobus modis contrariis, ac proinde specie diversis recedunt, per excessum scilicet & defectum. Hinc 4. furtum, rapina, detractio, homicidium, specificè differunt quia eandem justitiæ virtutem impugnant diversimodè: alia enim est ratio exercendi justitiæ servando bona alterius, alia servando famam aut vitam, ob speciales quæ circa hoc occurrunt difficultates; ergo alia quoque est ratio eandem justitiæ violandi nocendo bonis, famæ, aut vitæ.

Ex dictis sequitur, speciem peccati sæpe per solas circumstantias mutari, quæritur, quo pacto cognosci possit an circumstantia speciem mutet; quod ut intelligatur, Not. 1. Circumstantiæ nihil aliud sunt quam accidentia quædam actus humani, sine quibus actus ille secundum essentiam esse & concipi potest; unde circumstantiæ dicuntur, quia actum circumstant. Sic quia furtum

concupi non potest sine acceptance rei alienæ, sequitur acceptance illam non esse circumstantiam, sed ipsam essentiam furti; quia verò furtum concipi potest acque eo, quod cogitetur de loco sacro vel profano, de tali vel tali quantitate, sequitur & locum, & hanc vel illam quantitatem, esse accidentia seu circumstantias respectu furti. Not. 2. Septem numerari solent actus humani circumstantiæ hoc expressæ versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Has sic exponit Polman. *Quis*, denotat personam, operantis qualitatem & conditionem accidentariam, conferentem aliquid bonitatis vel malitiæ actui humano morali, v. g. quod operans Sacerdos sit, voto obstrictus, Beneficiarius, conjugatus, ad aliquid ex officio vel justitia obligatus. *Quid*, denotat objecti qualitatem aut quantitatem accidentariam, v. g. an persona quæ læsa est sit superior, pater, vel Sacerdos; an res futura sit sacra, an sit magnæ aut modicæ quantitatis; an pauperi erepta sit; an ea quæ est objectum luxuriæ, consanguinea sit, affinisve, aut voto castitatis vel vinculo conjugii obstricta; an ex detractioe damnum sit subsecutum &c. *Ubi* denotat conditionem loci, v. g. quod in loco sacro effusus sit sanguis aut semen; quod in loco publico scandalosè peccatum sit; quod Missa in loco profano vel profanato celebrata sit; quod infans extra Ecclesiam baptizatus sit. *Quibus auxiliis*, denotat personas, media, instrumenta aliaque id genus accidentia quibus quis usus est ad operandum, v. g. an quis ope dæmonis aut malefici, veneno, instrumento prohibito aut periculoso usus sit ad occidendum hominem, aut inspirandum amorem fuit, an Missam celebraverit absque calice consecrato, & ornamentis benedictis; an alios jussu vel consilio furti sui socios effecerit. *Cur*, denotat non extrinsecum finem operis, qui ex opere satis intelligitur, sed intrinsecum operantis, v. g. quod elemosyna data sit ad vanam gloriam, quod furtum commissum sit ad mæchandum &c. *Quomodo*, denotat accidentalem actus modum, v. g. quod actus sit commissus intensè vel remissè; sponte vel coacte; scienter aut ex ignorantia; motu primo, vel secundo primo; plena vel semiplena deliberatione, contra vel secundum dictamen conscientiæ; occultè vel cum scandalo &c. *Quando*, denotat accidentariam temporis conditionem, v. g. an frequentata sit taberna die festo, tempore divini Officii, an manducatæ carnes die jejunii; an detractio brevi vel longo tempore perduraverit &c. Not. 3. Duplex est circumstantiarum genus: alia mutant speciem peccati, alia peccatum minuant aut aggravant intra eandem speciem. Circumstantia *mutans speciem*, prout de ea hic agitur, quatenus nempe in Confessione aperiri debet, ea est quæ actioni morali addit malitiam mortalem specie distinctam à malitiâ vel à substantiâ actus præcisè & solitariè sumpti. Dico, *malitiam mortalem*, quia si addat malitiam solum venialem, hæc circumstantia non mutabit speciem ad mentem Concilii Tridentini, nec erit necessariò confitenda: unde si quis duellum ineat propter aliquem gloriæ motum, circumstantia *cur* in Confessione reticeri potest, ut notat idem Polman. Dico iterum, *specie distinctam*, non quidem semper specie physicâ, aut morali absolutâ, furtum enim mortale & veniale, neutro modo differunt, cum convenient in ratione

ne furti; sed saltem specie morali deteriora quatenus furtum mortale meretur privationem gratiæ & gloriæ, leve non item. Dico denique, a *malitia vel substantia*; quia circumstantia mutans speciem aliquando addit malitiam malitiæ, ut patet in furto rei sacræ; aliquando addit malitiam actui objectivè bono, ut videre est in elemosyna quæ puellæ datur ad corrumpeudam ejus pudicitiam. Circumstantia *notabiliter aggravans peccatum*, ea est quæ peccati malitiam mortalem in eadem specie plurimum adauget, faciens nempe ut unicum peccatum pluribus & saltem duobus mortalibus æqualeat, sive ratione quantitatis materiæ, ut si quis tres aureos furetur; sive ratione durationis, ut si quis delectationi morosæ per plures horas indulgeat; sive ratione summæ intensiōis, ut si quis æternam damnationem optet inimico suo. Circumstantia *minuens* si *proprie* sumatur, ea est quæ aliquid adimit de gravitate peccati in sua specie relictæ, ut si quis ex metu mortis fidem neget; eadem verò circumstantia *improprie* sumpta, ea est quæ ita minuit peccati gravitatem ut mutet speciem illius, sive peccatum de mortali sciendo veniale, ut si quis in homicidio infaustoris leviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ; sive tollendo prorsus peccatum, ut si quis eum quem invincibiliter feram esse credit, occidat; sive unam malitiam tollendo relictæ aliâ, ut si quis Clericum quem bonâ fide putat esse Laicum, interficiat. Non loquimur de hac postremâ circumstantiarum specie quæ de necessitate aperienda non est: superest igitur ut tradamus regulas unde cognosci possint quandonam peccati species penes circumstantias diversificetur, quâ de re conformiter ad principia superius stabilita.

Dico: Circumstantia mutat speciem peccati, quoties in actu ponit specialem cum lege repugnantiam quam actus præcindendo ab illa circumstantia non habet porro toties circumstantia specialem hanc cum lege repugnantiam actu communicat, quoties efficit ut actus impugnet vel virtutes diversas, vel diversa ejusdem virtutis officia &c. sequitur ex dictis. Ut autem regula hæc singulis septem circumstantiis applicari facilius possit, eas singillatim percutremus.

Itaque circumstantia *quis*, seu personæ, mutat peccati speciem in triplici casu. 1. in quacunque materia cum persona speciali vinculo voti v. g. juramenti promissionisve, obligatur ad rem aliquam, quæ aliunde jam vel ipsi soli vel omnibus aliis præcepta erat. Patet in exemplo illius qui ex voto privato obligatus ad jejunandum, quo tempore vel alii Fideles ad jejunium obligantur, vel ipse jam ex Confessarii præcepto obligatus erat jejunium omit- tit. Hac de causa omnia Christianorum peccata à Paganorum peccatis specificè quodam sensu distinguuntur, ob *votum commune quod Christiani omnes in Baptismo faciunt, cum spondent renuntiare diabolo & pompis ejus*: Unde juxta Augustinum, *Pagani anima fornicaria est; Christiani mali, adultera*. Hæc tamen circumstantia cum per se omnibus Confessariis nota sit, in Confessione non exprimitur. 2. in materia charitatis erga proximum, si persona sit publica, aut ad aliquid ex officio teneatur: unde Parochus qui Sacramenta non administrat, Magistratus qui bonis & saluti civium non consulit, non charitatem modò sed & justitiam lædunt, ut alibi dixi. 3. in materia castitatis, si persona multis titulis ad castitatem teneatur, ut qui sacris Ordinibus initiati sunt, qui conjugii, consanguinitatisve legibus obstringuntur. Duæ posteriores regulæ

ad primam facile reducuntur; ideo enim qui v. g. consanguineam cognoscit, peccata duo specie diversa committit, quia speciali vinculo, consanguinitatis scilicet, tenetur ad abstinendum à concubitu aliunde illicito. Cæterum nemo est qui non animadvertat peccatum sæpius notabiliter aggravari ex conditione personæ; gravius enim peccat Sacerdos aut Religiosus se inebriando, quàm simplex Laicus.

2. Circumstantia *quid*, sive objecti, speciem mutat, 1. cum objectum sive omnibus, sive aliquibus ratione specificè diversâ prohibitum est. Hæc de causa qui Religiosam, aut consanguineam in uxorem ducere attentat, crimen à fornicatione diversum committit; idem dic de furto rei sacræ, de percussione Clerici, de commercio cum conjugatâ, aut etiam juxta multos simpliciter desponsata, de parricidio aut uxoricidio. 2. cum expositione actus circa aliquod objectum, sequitur aut sequi potest positio alterius actus circa aliud objectum sub diversa ratione prohibitum. Hinc duo specie peccata committit. 1. qui furatur & furando exponit se manifesto vitæ discrimini. 2. qui venatur contra jus alterius, & segetes conculcat. 3. qui tempus inutilibus in colloquiis terendo, exponit se vel alium proximo peccandi periculo. 4. qui actione sua dat proximo scandalum & occasionem ruinæ spiritualis. De scandalo agunt Theologi ubi de charitate. Hic obiter dicam, in scandalo non solum *directo*, quo quis intendit spirituales proximi ruinam, sive ex desiderio ipsius ruinæ, quod diabolicum est & rarus, sive ad satisfaciendum suis passionibus, quod commune est; sed etiam *indirecto*, quo quis aliquid agit unde prævidet securam proximi ruinam, licet eam non intendat, duplicem reperiri malitiam: quarum prior opponitur charitati debitæ proximo, posterior verò opponitur virtuti ad cujus violationem inducitur proximus. Unde qui se inebriat aut mœchatur, non solum ea intentione ut alios in eadem scelera præcipitet, sed etiam prævidendo eos exemplo suo præcipitandos esse, etsi id non intendat, peccat & contra charitatem, & contra temperantiam aut castitatem; adeoque non sufficit ut accuset se de dato scandalo ut sic; sed de tali specie scandali, dicendo v. g. Turpiter egi, vel locutus sum coram sex personis, quarum altera conjugata erat, altera habebat votum castitatis. Ita Diana, Layman, & alii quos sequuntur Salamancaenses tract. 6. de Pœnit. cap. 8. n. 92. Hinc quoque contra charitatem simul & castitatem peccant, qui imagines aut nudas statuas faciunt vel palam exponunt; qui cantilenas turpes, libros amoris prophani plenos imprimunt, vendunt, recitant, aliis communicant; femina item quæ nudo pectore se ostentant &c. etsi interim dicant se nihil in his cogitare mali, satis enim est ut aliis sint aut esse possint ruinæ causa.

Circumstantia parvæ vel magnæ quantitatis aut intensiōis, notabiliter aggravare aut minuere potest peccatum, ut patet in furto & odio; sed nisi peccatum è veniali mortale faciat, non mutat speciem, ut colligere est ex dictis.

Circumstantia *ubi* seu loci, mutat peccati speciem 1. in furto etiam rei non sacræ in loco sacro; quia, ut docet Joan. VIII. *sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacram de non sacro*. Hæc autem verba, non sacrum de sacro, cum sint in favorem Ecclesiæ, amplè intelligi debent, non autem restringi ad ea quæ Ecclesiæ in custodiâ pignusve aut depositum commissa sunt; præsertim cum in fine ejusdem Capituli

Magist. 4.
dist. 38.

Serm.
254. de
Tempo

Vid. AE-
thie amor
t. 1. p. 516.

* Cap. 5. De con-
secr. Ec-
cles. &c.
Cap. 20.
De con-
secr. dist.
20.

Capitis inter sacrilegos numerentur ii; qui Mona-
stria & Ecclesias infringunt, & a posita, vel alia
qualibet (notat bene) inde extrahunt. 2. in ho-
micidio & pollutione voluntaria etiam occulta, quæ
ne in loco sacro fiant, speciali lege * humana
prohibitum est, ait Navarrus in Manuali c. 6. n.
3. & Card. de Lugo disp. 16. de Pœnit. sect. 10.
Idem dicendum de tactibus, aspectibus aut verbis
impudicis, etiam si hæc fiant sine periculo pollu-
tionis; quia mortalia hæc peccata tam graviter
opponuntur reverentiæ debitæ locis in quibus vel
ipsi Angeli contremiscunt, ut seclusâ quâcunque
Ecclesiæ prohibitione, novam, eamque gravem
malitiam inducere videantur. Imò censent aliqui
reverentiam templis debitam violari per copulam
conjugalem quæ belli tempore à conjugibus ibi-
dem absconditis haberetur, etiam propter incon-
tinentiæ periculum: ita Navarrus apud Æthicam a-
moris. Ratio est, quia hi conjuges alia habent me-
dia quibus huic periculo obviare possunt, ea nem-
pe quibus uti deberent si conjugum alter vel gravi
infirmirate decumberet, vel diù ob negotia abes-
set: aliunde verò, certum videtur conjuges tantum
locis sacris debere reverentiæ, quantum sibi invi-
cem debent sobrietatis & misericordiæ dum infir-
mantur.

Gravior, eaque ob rei frequentiam majoris mo-
menti est quæstio, an omnia prorsus peccata in Ec-
clesiis commissa specialem contrahant malitiam
ratione loci sacri. Communior sententia negat si
sermo sit de aliis peccatis præter furtum, homici-
dium & copulam aut pollutionem; quia inquit hæc
solum crimina speciali Ecclesiæ præcepto in locis
sacris vetita sunt. Fatendum tamen regulam hanc,
juxta quam ea sola peccata contrahunt malitiam
sacrilegii ratione loci, quæ specialiter prohibentur
ab Ecclesia ob ejus reverentiam, non videri uni-
versaliter veram. Quis enim à gravi sacrilegio eos
excusare ausit, qui Ecclesiam equos & jumenta
inducerent ut in stabulum; qui in ipso Sanctuario
sacrificia idolis offerrent, qui ibidem mercatum
prophanum, nundinasve, & à fortiori lascivas co-
medias haberent? ergo in his saltem aliisque ejus-
dem generis casibus, ratio sacrilegii non ab extrin-
seco, seu ab Ecclesiæ præcepto repetenda est, sed
ex ipsâ loci sanctitate, cui gravis infertur injuria.
Atque hinc est quod Medina, & alii quidam affir-
mant circumstantiam loci sacri in quocunque pec-
cato mortali, siue externo siue interno esse necessa-
riò explicandâ. 1. quia innumera sunt peccata quæ
non minùs adversantur reverentiæ locis sacris de-
bitæ, quàm furtum. 2. quia jus naturale quo pro-
hibetur irreverentia in sacris locis, nec distinguit
inter irreverentiam internam & externam, nec in-
ter peccata externa & interna. 3. quia communis
sensus indicare videtur magis esse impium, ut ubi
peccatorum venia est postulanda, ibi deprehendan-
tur peccata committi, ut loquitur Greg. X. 4. si
Christus tanto cum ardore semel & iterum ejecerit
è Templo, vel potiùs atrio Templi, eos qui colum-
bas & animalia Deo offerenda vendebant, quid fa-
ceret, ait Beda, & cum eo cæteri Patres sirixis dis-
sidentes, si fabulis vacantes, si risu dissolutos, vel
alio quolibet scelere reperiret irretitos? Ergo sup-
ponunt iidem Patres, peccata quæ sacris in locis per-
petrantur aliis longè graviora esse: atqui gravitas
hæc ad speciem sacrilegii pertinere debet; non
enim apparet, ait ipse Lugo, cui virtuti oppona-
tur, nisi religioni; ergo &c. Habet hæc opinio 1.
quod tutior sit 2. quod saltem æquè probabilis sit ac
opposita 3. nec tam difficilis est praxi quàm primâ
fronte, videri potest: satis enim est ad hujusmodi

circumstantias explicandas, ut Pœnitens unam-
quamque peccatorum classem, interrogetur an
quintam sextamve horum peccatorum partem
in Ecclesia comiserit. Addo cum Pontas v. fuge-
cas 23. illicitum esse & invalidum iudicium quod
locis sacris, putà cœmeteriis fertur. Processus ju-
dicum sa-
cularium ac specialiter sententia in eisdem
locis prolata, omni careant robore firmitatis, ait
idem Gregorius X. in Concilio Lugdun. an. 1274.
An nomine loci sacri comprehendantur claustra
vel habitatio Regularium disputatur, negat Lugo
quem consule.

Circa circumstantiam ubi seu temporis, quam
hic propter suam cum præcedenti affinitatem con-
jungimus, duplex etiam est Theologorum opinio.
Prima quam passim tenent recentiores, negat cir-
cumstantiam temporis sacri esse necessariò expli-
candam in peccato mortali, nisi fortè in quibus-
dam casibus, ut si quis committat peccatum enor-
me feriâ sextâ Parasceves, aut eâ ipsâ die quâ Eu-
charistiam recepit; item si quis die festâ Idola co-
leret, dæmonem invocaret &c. Secunda censet
crimen quodcunque novam malitiæ speciem con-
trahere ex eo quod scienter comitatur die Domi-
nica vel festâ. Hæc opinio quam non pauci, nec ig-
nobiles tenent, ut notat idem Lugo cit disp. 16. De
Pœnit. n. 515. probabilior videtur, siue ab extrin-
seco, siue ab intrinseco. Et quidem 1. eâ tenet S. Au-
gust. tract. 3. in Jonan. Spiritualiter, inquit observat
sabbatum Christianus abstinens se ab opere servili.
Quid est ab opere servili? à peccato: Unde pro-
bamus? Dominum interroga: Omnis qui facit pec-
catum, servus est peccati: ergo sicut qui serviliter
laborat die festo, circumstantiam hanc aperire te-
netur, ita ex Augustini mente, eandem circum-
stantiam confiteri tenetur, qui peccat die festâ 2.
idem docet S. Gregorius Nyss. hom. 7. in Eccle-
siast. Querendum est quid sibi velit præceptum otii
sabbati? ... ut nihil agamus illorum quorum opus
est vitium. Omitto alios Patres & Concilia, juxta
quæ gravius peccat, qui peccat in die festo, puta
qui furatur, aut fornicatur, quàm qui in aliis
diebus hoc facit. Consule Merb. sium in Summâ
Christ p. 1. q. 75 & Nat. Alexand. l. 4. c. 5. a. 6.
reg. 5. 3. idem præter Alexandrum Alentem, Ni-
laum de Lyra, & alios quos refert de Lugo, do-
cent S. Bonaventura in Opusculo cui titulus, Con-
fessionale c. 2. partic. 20. ubi tradit, interrogan-
dum esse pœnitentem de tempore quo peccatum per-
petravit, utrum videlicet in die festivo vel non fes-
tivo. S. Thomas his verbis: Opera que dicuntur
servilia primo & secundo modo (prima autem servi-
tus, juxta S. Doctorem, ea est qua homo servus pec-
cato) contrariantur observantia sabbati. ... & quia
magis homo impeditur à rebus divinis per opus pec-
cati quàm per opus aliàs licitum, quàmvis sit corpo-
rale, ideo magis contra hoc præceptum agit qui pec-
cat in die festo, quàm qui aliud corporale opus lici-
tum facit... Non tamen qui peccat venialiter in
sabbato contra hoc præceptum facit, quia peccatum
veniale non excludit sanctitatem. Undelic: Magis
contra tertium præceptum agit, qui peccat in die
festivo, quàm qui aliud corporale opus licitum facit:
atqui peccatum hujus ex natura sua mortale est;
ergo & illius mortale erit, & magis mortale S. An-
tonin. Peccatum mortale, ait, commissum die festo,
est multò gravius, quàm alia die; nam ultra pro-
priam deformitatem, putà furti vel fornicationis,
habet specialem deformitatem ex illâ circumstantiâ
temporis sacri qua festum violatur: unde talis ...
non solum agit contra unum præceptum, v. g. non mœ-
chaberis... sed etiam contra illud de sanctificatione
sabbati.

Cap. 2. de
immun.
Eccles. in
6. Lugo
disp. 20.
de Eucha.
sect. 2.

Concil.
Lingon.

2. 2. q.
122. a. 4.
ad 3.

Matth.
21. Joan.
2.

Beda inc.
2. Joan.

2. Eadem nostra opinio ut autoritate sic & ratione pravalet Nam 1. diebus festis omne opus servile prohibitum est: atqui, ut supra docebant Patres, nullum est opus servile magis quam opus peccati. Si enim actio quâ homo homini manualiter servit, servitus runcupatur, quanto magis servitus dicenda est actio quâ quis servit dæmoni? Quis putet eum qui per horas duas aut quatuor ligna colligit die sabbati, hoc solo æternam mereri mortem, & eam non mereri qui per tres aut quatuor horas vino, luxuriæ, detractioni, ludivæ furore & blasphemiam plenius indulget? hæc sanè fidem superant. 2. præceptum sanctificandi dies festos, naturale est, eo nempe sensu quod tempus aliquod cultui divino specialiter deputandum sit; ergo hisce diebus Christiani ab iis operibus feriari debent, quæ præcipue impediunt ne cultui divino vacent: atqui nihil est quod divino cultui magis obstat quam peccatum; ergo. 3. vix adversarii ullam pro opinione suâ rationem afferunt, nisi quod Confessarii de hac temporis circumstantia pœnitentes interrogare non solent; & quod multiplicatio festorum plus noceret Fidelibus quam posset: atqui momenta hæc tam exigua sunt, ut leviora esse nequeant. Nam 1. non desunt etiamnum Confessarii qui de hac circumstantia interrogant. 2. certum est interrogationem hanc Majorum nostrorum temporibus omisam non fuisse, cum tot veteres Theologi, & inter alios S. Bonaventura, eam faciendam esse docuerint. 3. si pœnitentes id omittunt, utique defectu instructionis; instruantur ergo, & facile ad hanc adducuntur viam quæ aliis turior est & fundatior. Cæterum nisi festorum multiplicatio nocet, id non Ecclesiæ, sed malis Christianis imputandum est. Certè, farente de Lugo, negari non potest quod circumstantia temporis de peccato malitiam specialem sacrilegii, saltem legem: an ergo festorum multiplicatio hinc reprobanda erit, quod gravius tunc temporis peccent Christiani? Hæc igitur nunc pensent tum Confessarii, tum præcipue discipuli illi Christiani, qui quidquid meditantur criminis, suas v. g. comestationes ebrietates, & alia etiam peiora in festivos dies velut ex condito reservant. Circumstantia loci publici sæpius affert actioni novam malitiæ speciem, scandali v. g. aut in iustitiæ, eo majorem quo quis coram pluribus peccat.

Circumstantia quibus auxiliis, etsi raro, quibusdam tamen in casibus mutat speciem peccati: ut 1. si quis usus sit instrumento specialiter & graviter prohibito, aut cujus usus specialem habeat cum aliqua virtute repugnantiam: si quis v. g. cum oleo sancto vel aqua benedicta aliquod facinus perpetraverit. 2. si quis aliorum operam aut quæsierit aut adhibuerit ad malum finem: nam alium ad peccatum inducere, peccatum est scandalii specie diversum à peccato quod à te ipso in eadem materia fieret, ut notat De lugo ibid. sect. 11. unde qui precibus & persuasionibus rem veneream extorquet à puella, aliàs ad crimen non parata, circumstantiam hæc confiteri debet, ait *Æthica* 1. amoris. 3. si quis ope dæmonis expressè vel tacitè invocati aliquid consequi voluerit: hæc enim cum dæmone societas, novum est crimen.

Hæc occasione quæres quid sentiendum de virga bifurcata, quam divinam, seu *divinatoriam* vocant, & cujus ope homines quidem abditos in terrarum thesauros, latentem pecuniam, metalla, in quarum fontes in terræ visceribus absconditos, transpositos agrorum limites, fures & præsertim homicidas inquirunt & detegunt. Virgam hæc inter alios

famosam fecit dives quidam rusticus in Pago Verani in Delphinatu natus an 1662. die 8. Septembris, nomine Jacobus Aymar, qui ænopolæ cuiusdam, die Julii 5. an. 1692. cum uxore sua apud Lugdunum interfecit, occisores quocunque, terra & aqua transferunt. * Bellicardum usque insecutus est, ubi unum ex ipsis paulò ante conjectum in carcerem, duodecim inter ibi carceratos discrevit; & is quidem confesso crimine luit pœnas, eodemque anno crucifragio vitam absolvit. Triplex fuit ea de re opinio. Alii virgæ conversionem physicè explicare conati sunt: ita D. D. Chauvin & Garnier Doctores Medici, quorum Opus approbarunt Parisienses quidam Theologi. Alii usum virgæ hujus omni ex parte malum esse ob implicitum cum dæmone pactum crediderunt: Ita P. Malebran. & P. Lebrun, & alii quos iste refert in Opere infra citando. Alii licet aquas & metalla per virgam derigi posse crederent, ejus tamen usum ob circumstantias penitus vitiosum esse censuerunt. Atque hæc opinio in praxi tenenda est. 1. quia si virga hæc naturaliter & physicè in quorundam manibus volvitur & movetur, intentio interior hominis nihil ad motum hunc confert, eumque nec operatur, nec operari potest: atqui falsum consequens. Nam virga immota remansit in manibus eorum in quibus antea movebatur, postquam ii à Deo enixè petierunt ut conversio hæc & motus desinerent, si forrè hic aliquid esset mali, & aliquod cum dæmone pactum; cujus rei plura exempla refert P. Lebrun. Rursùm verò eadem virga moveri cepit in manibus eorundem, cum absolute eam moveri optarunt, abstrahendo bonum ne id esset, an malum. 2. quia lapis ex hominum instituto ad constituendum agri limitem designatus, nihil habet physici quod non habeat alius lapis; ergo impossibile est ut virga quæ non movetur circa secundum, moveatur naturaliter circa primum. 3. quod agit physicè, eodem modo in iisdem circumstantiis agit: atqui virga divinatoria eodem modo non agit in iisdem circumstantiis: aqua enim, peculans, & metalla virgam rotare & movere nata sunt; si tamen qui virgam gerit aquam quærat & non metalla, virga non movebitur cum ad metalla, sed solummodo cum ad aquam ventum erit, & vicissim; ergo virgæ conversio & motus ab intentione pendet, adeoque physica & naturalis esse non potest. Vid. Librum cui titulus, *Histoire critique des pratiques superstitieuses qui ont séduit les Peuples*, Parisiis apud viduam Delaune an. 1732.

Circumstantia *cui* seu finis, triplici modo contingere potest. Nam 1. aliquando fit ut actio de se bona ad finem mortaliter malum referatur, ut si quis stipem erogat mendico, ut eum ad furtum inducat; tunc verò haud dubium est quin circumstantia hujus finis speciem mutet, quia actum ex bono fecit mortaliter malum. Imò tunc, ut notat De lugo, malitia furti non tam erit circumstantia, cum non supponat actum aliunde malum, quam totum objectum tribuens primam malitiam peccati. 2. aliquando contingit ut tam actio quam finis propter quem fit, habeant mortalem malitiam. Ea verò vel est diversæ speciei, ut si quis furetur ad se inebriandum; vel est speciei ejusdem, ut si quis furetur scalas uni, ut alterius pecuniam furetur. Utraque in Confessione exprimi debet: prima quidem, quia mutat speciem peccati, quatenus furto v. g. ebrietatem conjungit; secunda verò, quia licet speciem non mutet, aggravat tamen notabiliter, ut suppono, vel malitiam ejus

Lugo
ibid. n.
320.

* Beau-
taire.

Lebrun
tom. 3.
pag. 374.

Æthic. 1.
10. q. 1.
n. 76.

eiusdem speciei multiplicat. 3. demum saepe fit ut finis ex se mortaliter malus non sit, actio verò quæ propter eum fit sit mortaliter mala, ut si quis Sacrum aut Breviarium omittat, quo studio vacare possit. An autem in hoc casu exprimi debeat non solum medium, sed & finis, disputant Theologi. Probabilior videtur opinio negans, quam post

Lug. n. 479. A. ibica n. 79. Lugo tenent Boudart, Henricus à S. Ignatio, aliique rigidiores. 1. quia ubi unum non est malum nisi ob aliud, ibi unicum est malum; unde qui furatur ut det eleemosynam, vel ut debita sua solvat, non duo, sed unum peccatum facit: atqui in casu proposito studium non est malum, nisi quia causa est omissionis Sacri. 2. quia probabile non est eum gravius peccare qui Missam omittit propter studium, quam qui eam omittit ex merâ negligentia: sed qui Missam ex pura negligentia omittit, non nisi unius peccati reus est; ergo à pari.

Circumstantia modi sæpius peccatum intra eandem speciem minuit aut aggravat: gravius enim peccat qui cum plena, quam qui cum semiplena advertentia peccat; aut qui ex malitia & scienter, quam qui ex ignorantia, passione, metu, aut precibus; item quæ intente agit quam qui remisse. Hæc tamen peccata ejusdem sunt speciei, quia multum & parum, magis aut minus non mutant speciem, nisi cum peccatum ex veniali faciat mortale. Non raro tamen evenit ut circumstantia modi speciem mutet. Sic 1. modus violentiæ injuriosæ constituit rapinam in furto, & stuprum in fornicatione. 2. modus detrahendi coram ipsa persona cui detrahitur addit detractioni malitiam contumeliæ. 3. modus peccandi ex contemptu formali, ex odio, invidia, inobedientia &c. addit peccato propriam contemptus, odii & similitum malitiam. Secus si hæc expresse & specialiter non intenduntur; alioquin enim non erunt nisi generales circumstantiæ quæ cuilibet peccato accidunt, cum contemptus v. g. divinæ legis, ingratitude & similia in omni peccato reperiantur.

Disputant Doctores, an qui peccat gestando Sanctorum reliquias collo appensas, modum hunc Confessario explicare debeat. Ego sanè ait Lugo ibid. sect. 12. non excusarem à gravi peccato contra religionem eum, qui Eucharistiam portans, actum venereum exerceret. Atque hoc contra ipsum Delugo ad detractionem, contumeliā, & alia id genus peccati facile extenderim. At non credo eum qui alicujus Sancti reliquias secum portat, eo solo tam reum fieri dum peccat, ut circumstantiā hanc aperire teneatur; alioqui satius esset ab hoc pietatis actu abstinere, cum nemo sit qui sæpius non cadat saltem venialiter, & qui consequenter levia hæc peccata non adaugeret. An explicare debeat poenitens se divinæ inspirationi restitisse dubitari potest: circa quod dicendum est, circumstantiam inspirationis vehementis quæ neglecta fuit, exprimi debere, quia talis neglectus peccatum notabiliter adauget.

Salm. 112. 6. c. 8. n. 112. Disputant etiam, an modus durationis, seu actus diuturnitas explicari debeant. Fatentur Salmanticenses exprimi debere, si fortè contingat peccata propter durationem, quoad numerum mortaliter multiplicari, secus si peccata inde non multiplicentur. Alii durationem si notabilis sit exprimendam esse cessant, etsi, quod ratum est, peccata per eam non multiplicentur. Quæ autem duratio ita sit notabilis non exprimi debeat, facile definiri non potest.

ARTICULUS SECUNDUS.

De distinctione numerica peccatorum.

EX iis quæ jam diximus constat numericam peccatorum distinctionem scitu esse necessariam, tum Confessariis, tum poenitentibus, qui numerum peccatorum mortalium confiteri debent; ac cognitio hæc non minus difficilis est quam necessaria, cum tot sint ea de re opiniones quot capita. Nos quæ tutiora videntur, & veritati magis consona proponemus. In primis pro certo tenendum est 1. peccata quæ differunt specie à fortiori differre numero. 2. malitias specie diversas, licet in uno eodemque actu reperiantur, numero etiam multiplicari, saltem æquivalenter. Ratio est, quia in iis quæ essentialiter differunt, unum non est aliud, ubi porro unum non est aliud, ibi multiplicatur numerus; ergo distinctio specifica distinctionem numericam necessario importat. Tota igitur quæstio est de peccatis ejusdem speciei, quando scilicet peccata hæc, licet penes speciem seu naturam indistincta, penes numerum distinguantur. Difficultas ex eo potissimum oritur, quod in uno actu plura quandoque peccata concurrere videantur; quandoque verò in multis actibus non nisi unum reperiat peccatum. Unde duplex hic statuenda est regula, quarum prior ostendat an & quando actus physicè unus plures numero malitias complectatur; posterior verò an & quando ex multis actibus unum vel multiplex peccatum exurgat. Prior regula erit de uno actu relativè ad plura objecta, posterior de multis actibus relativè ad unum objectum.

Dico itaque 1. In uno actu plures numero malitiæ aliquando continentur; idque contingit quoties una eademque virtus violatur relativè ut plura objecta, quæ licet ejusdem sint rationis non tamen se habent per modum unius. Alii aliter loquuntur, sed nostra loquendi ratio videtur accuratior.

Prob. prima pars. Non minus actus physicè unus, potest esse numero multiplex in genere moris, quam actus physicè unus, esse possit specie multiplex in eodem genere moris; atqui actus physicè unus, potest esse specie multiplex in genere moris, ut supra probatum est. Confirm. Ideo actus physicè unus, est aliquando specie multiplex, quia jura specie diversa lædit, puta jus religionis & justitiæ in futuro rei sacræ: atqui pariter actus physicè unus jura numero distincta lædere potest; puta si quis detrahat de decem hominibus, quorum unusquisque proprium habet jus in famam suam.

Prob. secunda pars: Tunc multiplicantur malitiæ, cum multiplicantur læsiones juris; jus enim latè sumptum pro jure sive charitatis, sive justitiæ aut pietatis, est ratio & mensura offensæ; cum offensa nulla esset, si nullum jus læderetur: atqui læsiones juris tunc numericè multiplicantur, cum violatur virtus eadem relativè ad plura objecta materialia, quæ non habent se per modum unius, sed seorsim completè & adæquatè intelliguntur; tunc enim jus unius numericè distinguitur à jure alterius.

Hinc colliges 1. eum qui uno actu duos homines odit, de duobus detrahit, duos occidit, aut occidere meditatur Missam, Breviarium aut jejunium omittit aut omittere vult duobus diebus, morosè delectatur de copula cum duabus aut pluribus habitat, duo aut plura peccata committere. 2. eum qui uno actu centum nummos centum personis eripit centum committere peccata, licet si eosdem centum

centum nummos uni personæ foretur, nonnisi unum faciat peccatum, gravitate tamen æquivalens centum furtis unius nummi; quia in priori casu centum numero jura lædit, sicut qui uno ictu centum homines occidit: in posteriori non lædit nisi jus unicum. 3. eum qui blasphematur contra duodecim Apostolos, aut qui familiæ duodecim personis constanti mortem aut infamiam parat, duodecim peccatorum reum esse. Nec refert quod dicunt aliqui cum Navarro & Bonacina, unam familiam, vel Collegium, in jure unam reputari personam; etsi enim plures ejusdem familiæ personæ, una censeantur persona fictione juris, sunt tamen reverâ plures in esse moris, neque considerantur per modum unius in foro pœnitentiæ: tum quia, juxta communem omnium æstimationem; non minùs sex homicidia commisisse censetur, qui sex ejusdem familiæ personas occidit, quam qui sex occidit diversæ; tum quia si quis occidisset omnes ejusdem familiæ personas, in qua essent pater occisoris, ejusdem uxor, Sacerdotes & Laici, haud dubium est quin reus esset parricidii propter patrem, uxoricidii propter sponsam sacrilegii propter Clericos; quare ergo duodecim ejusdem speciei peccata non commiserit, si duodecim ejusdem conditionis personas occidit?

Addo eos ex adversariis qui sanius sentiunt, fateri eum qui contra duodecim Apostolos blasphemavit, circumstantiam hanc aperire debere, quia peccatum ejus, etsi juxta ipsos numero unicum, duodecim peccatis æquivaleret: quo posito, jam controversia levis est momenti.

Colliges 4. Sacerdotem in malo statu tot peccata committere, quot vel audit confessiones, vel pœnitentes absolvit, vel baptizat infantes, vel adultis Eucharistiam, aliave Sacramenta administrat. Ratio est, quia administratio uni facta, tam moraliter distincta est ab administratione factâ alteri, quàm occisio unius & alterius successivè facta uno iracundiæ impetu, moraliter distinctæ sint. Dubitant quidem aliqui de administratione Eucharistiæ pluribus factâ, quia censetur administratio unius & ejusdem convivii, adeoque una moraliter actio: hæc tamen ratio non videtur satis efficax, quia convivium illud, prout singulis administratur, est actio integra, & ab alia independens. Ut ut sit, fatentur iidem eum qui pluribus Eucharistiam porrexit, eorum numerum exprimere debere, vel si numeri non meminit, exprimere debere tempus per quod administravit. Disputatur etiam, an Sacerdos qui in malo statu Missam celebrat, plura numero peccata faciat cum consecrat panem & vinum, ac utrumque recipit: alii affirmant, alii negant: quia licet consecratio duplex, & communio, multæ sint actiones physicae, ex iis tamen unica exurgit actio, unumquemque mysterium. Verùm his discutiendis non immoror, quia gravitas hujus peccati satis intelligitur eo ipso quo quis se malo in statu celebrasse confitetur. Addo certum esse eum qui tres continenter Missas celebrat die Natali Christi, tria committere peccata, si sit in statu peccati mortalis.

Colliges 5. conjugatum qui alterius uxorem cognoscit, hæc unâ actione duplex numero adulterium committere, quia duo violat jura, nempe & jus quod habet uxor ipsius ne alteri commisceatur, & jus mariti conjugatæ quam cognoscit. 6. qui bis aut ter successivè se polluit aut fornicatur, totidem committit peccata numero distincta, quia quælibet pollutio vel fornicatio est opus integrum ab altero ejusdem generis scelere adæquare distin-

ctum. 7. cum actus physicè distincti sunt; & ad actum principalem ordinantur, atque ex ejus intentione fiunt, tunc unum numero peccatum constituunt cum actu principali, quia moraliter spectantur ut ejus inchoatio & præparatio: unde qui ex intentione fornicandi puellam sollicitat, impudicis oculis respicit, osculatur; tangit & completo crimine de eodem gaudet, ei sufficit si actum fornicationis exprimat, quia cætera ex usu totius Ecclesiæ satis intelliguntur per regulam à communiter accidentibus: ita cum aliis Henricus à S. Ignatio. Quod si actus præambuli non fieret ex intentione actus principalis, sed ob propriam eorum delectationem, deberet pœnitens eos separatim ab actu principali confiteri, etiam si postea ad copulam deventum sit, quia unum cum eâ crimen non conficerent. Ita P. Henno p. 69. & ipse D. Anna. An autem tactus & similia quæ copulam consequuntur in continenti, sint peccata ab eadem moraliter distincta, & ut sic seorsim explicanda, disputatur. Satis conveniunt Doctores hæc novum esse peccatum, si ad novam copulam aut pollutionem ordinentur, siue pollutio & copula sequantur, siue non, atque id sequitur ex dictis: sed major est difficultas cum crimina hæc ex novæ pollutionis intentione non fiunt. Censent multi ea hoc in casu non esse, nisi præcedentis copulæ appendices & complementa; sed tutior est opinio contraria quam tenent Suares, Vasquez, Sylvius &c. quia crimina hæc nec sunt partes copulæ præcedentis, utpote jam ultimo consummatæ; nec magis ejus appendices, quàm sequens copula vel pollutio ad quam ex natura sua disponunt. Idem post Suares & Sylvium dicit Æthica amoris de complacentiâ copulam subsequente, quod falsum puto de ea saltem complacentiâ quæ proximè sequitur, quæque naturalis quidam est commissi criminis effectus. Addunt Navarrus, Vasquez, Sylvius & Henricus à S. Ignatio, eum qui uno quodam impetu venereo unaque carnalis delectationis intentione, se vel alium decies cum aliqua interruptione tangit, unum moraliter peccatum constituere quia hæc censentur una moraliter actio, sicut censetur una moraliter comestio ejus qui plura successivè ferula manducat. Idem dicunt de eo qui uno rixæ impetu pluries successivè eundem percutit, vel plura in eundem jactat convicia ejusdem rationis, v. g. eum furem vocando. Quod si quis alium contumeliis specie diversis continenter afficiat, putâ eum furis, adulteri, hæretici vel aut aliis nominibus imperèdo, tunc diverse erunt specie peccata, quia diversæ specie læsiones; cum læsus in honore propter furtum, adulterii purus censi possit. Probabile tamen est quod dicunt aliqui, eum qui plures in alium evomit injurias quibus nemo fidem habet, quia norunt adstantes eas falsò imputari, procedere ab animo irato, quidquid in buccam venerit eructante, ut mulierculis contingit, probabile inquam est eum non nisi unius peccati reum esse: tum quia totalis harumce injuriarum effectus, is tantùm fuit ut alter ad iracundiam excitaretur; tum quia qui sic agunt, aliorum honori non nocent, sed semetipsos omnium ludibrio objectant. Hæc, ut opinor, ex circumstantiis æstimanda sunt.

Colliges denique eum qui bibliothecam multis libris constantem magnum pecorum gregem aut frumenti acervum furatur aut furari vult; similiter qui uno actu pecuniam viatoris, equum & vestes aufert, domumve in quâ multa sunt cubacula comburit, unam tantùm malitiam contrahere, quia hæc objecta habent se per modum unius: expli-

explicanda tamen est rei quantitas, vel quia ea se habet instar circumstantiæ notabiliter aggravantis, vel quia ad ipsam actûs substantiam pertinet. Sed quia contingere potest ut actûs qui circa idem versantur objectum plures habeant malitias, id circo novâ hîc opus est regulâ quam supra promissimus.

Dico itaque. 2. Actûs qui circa idem objectum versantur, habent malitias numero distinctas, cum moraliter distincti sunt & , ut ajunt, discontinuati. Censentur autem moraliter distincti & interrupti, 1. cum prior voluntas revocatur per voluntatem contrariam. 2. cum voluntas liberè cessat ab actû, ut se aliò convertat. 3. probabiliter etiam cum ab actû involuntariè & quasi naturaliter cessat.

Prob. prima pars. Quia tot sunt peccata, quot sunt actûs humani moraliter mali: atqui tot sunt actûs humani moraliter mali, quot sunt actûs voluntatis moraliter distincti & interrupti. Moraliter enim interruptio facit ut actûs non sint inter se moraliter connexi; sicut moralis continuatio facit ut actûs licet physicè multiplices, sint unus moraliter actûs: atqui actûs qui inter se moraliter connexi non sunt, totidem sunt actûs moraliter mali, cum pugnant contra rationem; ergo.

Prob. vel potius explicatur secunda pars, quoad tria quibus constat capita. 1. itaque actûs mali moraliter interrupti censentur, adeoque & multiplicentur peccata, cum prior voluntatis actûs per contrariam voluntatem retractatur. Ratio est, quia retractatio hæc effecit ut posterior actûs non possit cum priori in unum moraliter actûm coalescere, moralis enim discontinuatio non minùs moralem unitatem impedit, quàm physica physicam. Hinc si quis furari velit, & postea voluntatem hanc abjiciat, atque eam, brevissimo licet interposito tempore resumat, duo numero peccata committit unde patet angusto temporis spatio decem & ampliùs peccata committi posse. Hæc regula eò difficilis videtur, quòd retractatio peccati fictitia & illusoria, non possit impedire ne prior voluntatis actûs cum posteriori in unum coalescat. Porro quis seriam eam putet retractionem quâ quis in instanti. A. vult peccatum, in instanti B. odit, statimque ad idem revertitur, & sic deinceps? Sed quidquid sit, ab eâ opinione apud omnes penè receptâ discedendum non est. 2. multiplicentur numero malitiæ per voluntariam cessationem ab actû, ejusque iterationem Ratio est, quia prior voluntas hoc ipso quòd liberè dimissa fuit, non fuit moraliter continuata; aliàs moraliter dimissa fuisset & non fuisset; hinc qui visâ puellâ eam malè concupiscit, & postea ab eâ liberè se divertit, ut alia cogitet, statimque ad priorem delectationem revertitur, duo admitti peccata; quia prior voluntas neque moraliter neque virtualiter perseverat. 3. tandem probabile est malitias multiplicari per cessationem ab actû, etiam involuntariam & naturalem, v. g. per somnum etiam brevem; per distractionem & inadvertentiam naturalem, saltem si hæc satis longa sit, ut juxta prudens judicium prior actio cessasse, & altera incœpisse censeatur. Ita multi, quorum hæc est ratio, quòd actûs qui nihil habent in quo uniantur, actûs qui nec in se nec ullo effectu suo continuantur, actûs denique qui secum invicem connexi non sunt, non possunt moraliter centeri unus idemque actûs: atqui ubi est interruptio sive voluntaria, sive naturalis, jam actûs interrupti nihil habent in quo uniantur. Neque enim hîc sermo est de actibus qui in effectu externo perseverant; ii enim propter hanc continuationem in aliquid moraliter unum coalesce-

re censentur: unde qui ex voluntate occidendi inimicum manè confurgit, arripit gladium, profiscitur, hostem inquit, & post plures horas repertum aggreditur, plures vulnerat, & tandem occidit: etsi de aliis rebus cogitaverit in itinere, confabulatus fuerit cum aliis, aliquid legerit, & sæpius occidendi voluntatem renovaverit, unum moraliter peccatum committit, eò tamen gravius, quòd pluries occidendi voluntatem renovavit: tum quia prior voluntas in illa actuum externorum serie perseverat & continuatur; tum quia interruptio physica unitati morali non nocet, ut patet in prandio, quod unicuique censetur, licet per colloquium aliquod, aut epistolæ lectionem interrumpatur. Ita vulgò rigidiore Casuistæ.

Dixi, *probabile est*: censent enim aliqui per interruptionem, quæ oritur ex somno, aut inadvertentiâ, actûs physicè multiplicari, non moraliter. Nunquidenim, inquiunt, Missa una eademque actio moraliter, licet per eam aliquantò dormiat Celebrans, dum habetur concio? Nunquid somnus brevis magis actûs multiplicare potest, quàm brevis distractio & inadvertentia, quibus tamen, nisi diu durent, actûs non multiplicantur, ut insinuat *Æthica amoris* p. 529. Nunquid qui per horam legit, tam amittere potest homicidii, ad quod graditur, cogitationem, quàm qui divertit à via, quâ inimicum insequitur, ut aliquod superveniens negotium exequatur? & tamen negat P. Antoine, peccatum in priori casu multiplicari, quod in posteriori multiplicari contendit; ergo allata regula non caret difficultate. Sed quidquid tandem de ea sit, in praxi dicendum est 1. cum P. Hennone & aliis, qui tertiam hanc regulæ propositæ partem rejiciunt, circumstantiam durationis, si modum ordinariû excedat, in Confessione esse exprimendam, etiam si supponatur, varia peccandi proposita, quæ sæpius iterata fuerunt, non nisi unum moraliter peccatum conficere; quia duratio hæc plerumque est circumstantia notabiliter aggravans: v. g. Perseveravi per hebdomadam in odio, per plures horas in delectatione venerea. Dicendum 2. cum iis, qui eandem regulæ partem recipiunt, melius esse & tutius, si pœnitens exprimat, an sæpè vel rarò, & quoties (si fieri potest) actûs peccati sui renovaverit: tunc enim declaratur numerus eo modo, quo declarari moraliter potest, & per modum unius confusæ multitudinis in tali mora inclusæ.

ARTICULUS III.

An peccata omnia sint æqualia, & secum connexa.

Sensit olim cum Stoicis Jovinianus, peccata omnia esse æqualia, unde docebat, *convitium & homicidium, raca & adulterium, otiosum sermonem & impietatem uno supplicio repensari*, prout ei exprobat S. Hieronymus l. 2. contra ipsum c. 17. Quâ de re

Dico: Non omnia peccata sunt æqualia: est de fide. Probatur autem 1. ex Script. Matth. 5. *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ.* Ibid. c. 12. *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei,* 1. Joan. 5. *fit mentio peccati, quod est ad mortem, & peccati, quod non est ad mortem.* Dantur ergo peccata, quorum alia graviorem

violem merentur pœnam, aut difficilius remittunt quam alia: atqui res non ita esset, si omnia forent æqualia. Idem expressè docet Christus his verbis, *Joan. 16. Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.*

Prob. 2. Tum quia ex peccatis quædam venialia sunt, quædam mortalia, ut alibi dicemus; tum quia quædam plùs adversantur rectæ rationi, ut homicidium, quàm alia, ut læsio famæ alienæ; tum demum quia si ex virtutibus quædam aliis sint nobiliores, ut theologicæ, ex peccatis quædam aliis graviora esse debent, quæ nempe virtuti præstantiori adversantur, aut eandem gravius lædunt.

At, inquires, peccatum est privatio: atqui privatio una non est aliâ major, v. g. mors, morte.

R. 1. neg. maj. cujus falsitas patet ex dictis. 2. neg. min. Etsi enim privatio & per se & ratione sui non sit aliâ major aut minor, potest tamen esse minor aut major ratione perfectionis quâ privat, cum hæc non consistit in indivisibili. Patet id in tenebris, quæ licet dicantur privatio lucis, aliæ tamen aliis densiores sunt & majores. Porro perfectio quâ quis per peccatum privatur, non consistit in indivisibili, sicut vita: unde licet mors alia morte major non sit, peccatum alio majus esse potest. Et verò licet mors morte aliâ major non sit, major tamen est, seu majoris perfectionis privatio, quàm cœcitas, & cœcitas quàm surditas.

3. Thom. Non expendo unde petatur peccatorum inæqualitas, nam ex dictis patet eam repeti. 1. ex parte q. de ma- objecti Quare gravius peccatum dicitur ex genere lo. a. 10. suo quod majori bono virtutis opponitur. Hinc peccata quæ sunt in Deum, ut blasphemia & infidelitas, sunt gravissima. Inter peccata verò in proximum, tantò aliqua sunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur: unde inter hæc gravius est homicidium, deinde adulterium, fornicatio; & post hæc furtum & rapina. 2. ex conditione actûs, qui quo liberior est & intensior, eò magis displicet Deo: unde alibi dictum est peccata ex malitiâ aliis graviora esse. 3. ex conditione personæ quæ peccat: tum quia facilius possunt resistere peccato, majores qui excedunt in scientiâ & virtute; tum propter ingratitudinem: quia omne bonum quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo sit ingratus peccando; tum propter specialem repugnantiam actûs peccati ad magnitudinem personæ, sicut si Princeps justitiam violet, qui ponitur justitiæ custos, & si Sacerdos fornicetur, qui castitatem vovit; tum denique propter exemplum sive scandalum, quia Gregorius dicit in Pastoralis: In exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentiâ gradûs, peccator honoratur. Ad plurimum etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, & magis homines ea indignè ferunt. Hinc monet Trident. ut Clerici levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant. 4. ex conditione personæ contra quam peccatur, quia persona offensa induit rationem objecti. Hinc major est offensa in Deum, & in personas Deo propinquiores, quales sunt personæ Deo sacræ, quàm in cæteras. Gravius quoque peccat qui se ipsum, aut personam sibi conjunctiorem interimit, quàm qui remotiorem; gravius qui personam publicam, quàm qui privatam lædit. Quare quod arguit S. Jacobus c. 2. eos qui divites magis honorant quàm pauperes, non intelligitur de honore qui exhibetur ratione statûs, sed de honore in actionibus christianis, ut est Sacramentorum administratio &c.

Quæres an peccata omnia sint secum connexa.

R. negat. tum quia si connexa essent, qui reus est mendacii, reus esset adulterii, quod ridiculum est; tum quia quædam sunt peccata quæ ita sibi contraria sunt, ut simul cohærere non possint, ut avaritia & prodigalitas.

At, inquires, S. Jacobus cit. cap. sic habet: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

R. sensum Apostoli hunc esse, vel quòd qui mortaliter peccant in uno, æternam incurrunt damnationem, etiamsi legem in aliis studiosè adimpleant; vel quòd charitatem lædant, quæ est tota Lex & Prophetæ.

Quæres iterum, an peccatum ita opponatur virtuti, ut cum eâ consistere nequeat.

R. 1. peccatum veniale cum charitate, adeoque & cum aliis virtutibus infusis consistere posse.

R. 2. peccatum mortale non posse consistere cum charitate & virtutibus eidem connexis; quia fieri nequit ut idem simul sit amicus Dei & inimicus: aliæ verò virtutes quæ necessariam cum charitate connexionem non habent, cum peccato mortali subsistunt: unde fides per infidelitatem, spes per desperationem amittitur, non per alia peccata, prout docet Concil. Trident. his verbis, *Si quis dixerit amissâ per peccatum gratiâ, simul & fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.* Hinc patet quàm mala sit hæc Quenelli propositio § 8. *Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.*

Sess. 6.
cau. 28.

R. 3. peccatum mortale cum virtutibus acquisitis consistere posse; ex enim ut per plures actus acquiruntur, sic rarò perduntur per unum: unde vir temperans, si semel in intemperantiam mortalem ceciderit, non statim omnem temperantiæ habitum deperdit.

Ex secundâ responsione inferes quàm meritò Clerus Gallicanus an. 1700. reprobaverit impiam opinionem D. Bourdaille, contentam in libro cui titulus, *Theologie morale de S. Augustin.* pag. 582. &c. secundum quam poterat quis in aliquod grande scelus abripi, eique per aliquot tempus consentire, & tamen non excidere ab habitu charitatis, quia habitus per actum transitorium non deperditur. Vid. librum qui inscribitur, *le véritable esprit des nouveaux disciples de S. Augustin*, Epist. 36. & 37. & Æthicam amoris tom. 2. ad sextum Decalogi præceptum.

CAPUT IV.

De conditionibus ad peccatum requisitis.

Quandoquidem peccatum est actus moralis certum est ad ipsum necessariò requiri advertentiam ex parte rationis, & consensum liberum ex parte voluntatis: at non ita evidens est cujus generis esse debeant consensus ille & advertentia, quòd ut intelligatur, sit.

ARTICULUS I.

Notandum multiplicem esse advertentiam. Nam 1. *ratione objecti*, alia est ad actum materialiter sumptum, ut cum quis v. g. advertit quidem se carnem comedere, sed non advertit id

id

id fieri à se die jejunii; alia est ad actum & ad malitiam ejus, ut cum quis reflectit se carne vesci die jejunii. 2. *ratione modi*, alia est formalis & expressa, cum quis actionem ponit actu advertens eam esse veritam; alia virtualis seu implicita, quæ etiam interpretativa dicitur, dum scilicet ad est dubium, vel scrupulus, vel suspicio peccati aut periculi ejus, vel prævisio saltem confusa actus mali in suâ causâ; aut cum negligentia culpabilis facit ut peccatum ejusve periculum nec cognoscantur nec advertantur. Hæc inadvertentiæ virtualis definitio cautè ponderanda est; est enim, ut patet, bipartita: unde fieri potest ut duo qui advertentiam virtuales ad peccatum requirunt, verbo magis quàm re convenient, ut statim intelligatur. 3. *ratione perfectionis*, alia est plena, cum agens ita sibi præsens est & sui compos, ut rem consideret aut considerare possit, quantum satis est; alia semiplena, cum somnus, aliudve impedimentum efficit, ne homo satis sui compos sit, ut rem quantum sufficit considerare queat. Færentur omnes ubi nulla est advertentia saltem virtualis, nullum esse peccatum; quia sublata advertentiâ tollitur voluntarium, quo sublato tollitur peccatum; unde pluries diximus, motus qui primò primi dicuntur, à peccato immunes esse, quia omnem rationis advertentiam præcedunt. Sed acriter disputatur, an ad peccandum formaliter necessaria sit actualis & expressa cognitio, seu advertentia & cogitatio, vel saltem actuale dubium, & scrupulus de malitiâ actionis; an verò satis sit si quis actionem quæ mala est ponat, cum advertere potest ad malitiam ejus, ad quam tamen non advertit, sive ob habitum aut passionem quibus rapitur, sive quia attendit ad alia quæ cum advertentiâ hæc non comparantur.

Circa quæstionem hanc duas in partes abierunt Theologi. Alii affirmativam tenent; atque huic ipsorum opinioni, affinis est opinio alia de peccato, ut ajunt, Philosophico seu merè morali, quæ in thesi Divione an. 1686. propugnata Præside P. Francisco Musnier, his proponebatur verbis: *Peccatum philosophicum seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum verò & mortale, est transgressio libera divine legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternæ poenæ dignum.* Quam propositionem Alexander VIII. die 24. Augusti an. 1690. declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam. Huic Apostolicæ Sedis judicio præiverant Jesuitæ Parisienses, testatique fuerant se prædictæ propositionis doctrinam detestari velut hæreticam. Idem expressè docent Comitulus, Thyrsus Gonzales Societatis Præpositus, & alii passim, quibuscum.

Dico: Ad peccandum formaliter non requiritur actualis advertentia, vel dubitatio, aut scrupulus, ne actui morali malitia inexistat; sed sufficit advertentia interpretativa, hoc sensu intellecta quòd quis animadvertere potuerit & debuerit.

Prob. 1. Dantur peccata ignorantie: atqui peccata ignorantie fiunt sine actuali advertentiâ, vel actuali dubio, aut scrupulo. Major, ut ex dictis constat, est de fide: unde cum alios inter errores hunc quoque tenuisset Abailardus, nullum ex ignorantia peccatum committi, acriter in eum S. Bernardus insurrexit Epist. 77. ad Hugonem. *Is forsitan, inquit, qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus depre-*

catur, sed potius Prophetam irridet deprecantem, & dicentem: Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Et infra: *Si ignorantia nunquam peccatur, quid ergo causamur adversus occisores Apostolorum? quando quidem non solum malum esse nescierunt, interficere illos, sed insuper quoque idfaciendo, arbitrati sunt obsequium se præstare Deo.* Itaque probatur minor. Ille solum ex ignorantia peccat, cujus peccati causa est ignorantia: sed in eo qui actu vel attendit, vel dubitat de malitiâ peccati, ignorantia peccati causa esse non potest. Eatenus enim ignorantia peccati causa est, quatenus removet prohibens, id est quatenus tollit cognitionem, quâ posita non poneretur peccatum: sed quod tollit cognitionem peccati, actualem ejusdem notitiam, dubiumve, aut scrupulum non supponit; ergo qui peccat ex ignorantia, actualem peccati notitiam non habet. Et certè qui actualem habet peccati cognitionem, ejusdem ignorantiam habere non potest; ergo nullum est ignorantie peccatum, si nullum sit peccatum sine actuali ejusdem peccati notitiâ, vel dubio &c.

Prob. 2. Dantur peccata ex errore culpabili, seu ex conscientia culpabiliter erronea; *in multis enim offendimus omnes*, ait Aug. lib. de spir. & litt. c. 36. *dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus.* Talia erant eorum peccata ex S. Bern. qui cum Apostolos occiderent, arbitrabantur obsequium se præstare Deo. Hinc illud Apost. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; quod idem est*, inquit S. Basiliius Constit. Monast. cap. 2. *ac si diceret, Multa delicta committo, qua committere me non intelligo.* Propter hanc causam Prophetæ ait, *Delicta quis intelligit?* Atqui peccata quæ fiunt ex erroneâ conscientia, fiunt absque cognitione, vel dubio de malitiâ peccati. Ibi enim non est cognitio, aut dubium de malitiâ peccati, ubi mens non modò non cognoscit se peccare, verum etiam, ut loquitur Gonzalez, certò existimat se benè agere: atqui sic se habet mens quæ ex erroneâ conscientia operatur. Idque præsertim patet in iis qui natiuitatis conditione in hæresi enutriti, hanc velut cum lacte persuasionem suxerunt, unam esse quæ vera sit Religionem quam tenent; & circa hoc nihil unquam remorsus patiuntur, quemadmodum de se testati sunt eorum aliqui ad meliorem frugem reversi.

Prob. I. Ideo contendunt adversarii necessariam esse ad peccandum formaliter actualem malitiæ peccati notitiam, quia eâ sublata peccatum esset quidem voluntarium in ratione actus, non autem in ratione peccati: atqui peccatum in ratione peccati voluntarium esse potest sine actuali malitiæ advertentiâ, dubiove, aut scrupulo. Nam sine actuali advertentiâ ad peccatum ut tale, quæ peccatum formaliter & actu voluntarium facit, consistere potest voluntarium virtuale & interpretativum: atqui voluntarium virtuale & interpretativum sufficit, ut peccatum quâ peccatum satis volitum sit. Nam voluntarium virtuale annexam habet virtuales peccati quâ talis notitiam, quæ in eo sita est, ut homo possit & debeat cognoscere: atqui ad peccandum formaliter sufficit virtualis illa cognitio: tum quia posse ac debere scire, & scire de facto, æquiparantur apud Jurisperitos; tum quia, ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi: sed solum consideratio actualis in particulari operabili: & tamen hoc ipso est voluntarium, secundum quod voluntarium*

dicatur quod est in potestate voluntatis, ut non agere, & non velle, similiter & non considerare; tam quia sicut qui potest & debet avertere injuriam proximo allatam & non avertit, censetur ei virtualiter consentire, licet actu non consentiat, imò licet actu nolit; ita qui potest & debet notitiam habere, & eandem habere negligit, aut impedit voluntariè ne eam habeat, licet de facto eà careat, censetur virtualiter scire, & perinde peccat ac si sciret & nosceret; ergo, ut verbis S. Thomæ con-

cludam, Si ipsa ignorantia reputatur voluntaria, in c. 1. lib. cum homo eam non vult vitare, sicut tenetur; con-*
3. Ethic. sequens est quod nec illud quod per huiusmodi ignorantiam fit, involuntarium judicetur. Hinc colligit S. Doctor 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. quod ratio dicatur consentire (peccato) si ve cogitet de lege eterna, si ve non: quia cum cogitat de lege Dei actu, eam contemnit: cum verò non cogitat, eam negligit, per modum omissionis cujusdam.

At, inquit, in hoc quod quis possit & debeat scire vel advertere, necessariò includitur aliqua cognitio saltem confusa: si enim agens nullam, ne confusam quidem huiusmodi cognitionem habuisset, excitari non potuisset ad diligenter animadvertendum, & inquirendum; si verò ad id excitari non potuisset, omissio ejus & involuntaria foret & inculpabilis.

R. 1. Si res ita sit, tota quæstio erit de nomine; & jam fatebuntur adversarii, reum esse peccati eum qui potuit & debuit advertere, quia eo ipso quo potuit advertere, advertit saltem confuse.

R. 2. confusam hanc cognitionem non benè intelligi, sed videri planè fictitiam. Nam cognitio hæc deberet pro objecto habere ipsam actûs malitiam, ex adversariis saltem multis: sed qui peccant ex ignorantia, aut ex conscientia erroneâ, ipsam actûs sui malitiam nequaquam cognoscunt; quandoquidem ex hypothesi non agerent, si cognoscerent, juxta id Apostoli 1. Cor. 2. *Sic cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent.*

S. Bern.
L. de
confid.

Job. 15.

Prob. 4. Si ad peccandum requiratur actualis ad malitiam peccati attentio, Athæi, Neronæ, Caligulæ, Sardanapali, cæterique quorum Deus excæcavit oculos, & induravit cor, ut non videant oculis, & non intelligant corde, non peccabunt, immania quæcunque peccata, abjecto Dei & hominum timore, sine scrupulo, imò *tranquilla conscientia* perpetrando, vel saltem, si necdum muta sit apud eos synderesis, cum ita per habitus prævios, & repetitos passionum æstus impedita sit, ut vix audiri possit, tantò minùs peccabunt, quantò minorem peccando remorsum patientur, & similes reddent equo & mulo quibus non est intellectus: atqui doctrina hæc & repugnat Scripturæ, secundum quam *magis abominabilis est inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem; & rationi adversatur; cum æquum non sit ut peccatores per voluntariam sui excæcationem acquirant privilegium formalis impeccabilitatis, aut impeccabilitatis tantò majoris quantò minùs de Deo, & peccati malitiâ cogitabunt; ergo.*

Idem efficacius probant exempla Idololatrarum & Hæreticorum, qui innumera in gratiam Religionis suæ, velut *legitima terra* exercent, quæ non modò mala esse actu non sentiunt, sed optima esse arbitrantur. Sic Sineses infantes suos necant moti pietate, ut eos è vitæ miseriis liberent; sic filii ibidem parentes languentes occidunt &c.

Prob. 5. Ea opinio rejici debet, ex quâ sequitur ubique proscripta Philosophismi, seu peccati philosophici opinio: atqui Philosophismi opinio sequitur ex opinione quæ ad peccati formalis ra-

tionem, requirit notitiam malitiæ ejusdem peccati. Nam cognosci actu non potest malitia præcipua peccati, quin actu peccatum cognoscatur ut offensa Dei: sed qui actu ad malitiam peccati non attendent, actu non cognoscent ipsum esse Dei offensam; ergo philosophicè peccabunt ad summum, non verò theologicè.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. varios Scripturæ textus. Joan. 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum.* Joan. 15. *Si non venissem & locutus eis fuisset, peccatum non haberent.* Rom. 5. *Usque ad legem peccatum erat in mundo, sed peccatum non imputabatur, cum lex non esset.* Unde sic: illud necessarium est ad peccatum, quo sublato peccatum non habetur, nec imputatur: atqui sublatâ scientiâ, seu, quod idem est, positâ cæcitate & ignorantia peccatum non imputatur, nec habetur; ergo.

R. neg. min. Certum enim est dari peccata cæcitatibus, & ignorantia; cæci enim & cæcorum duces erant Pharisei, qui Christum morti addixere: atqui tamen hæc Abailardi propositio, *Non peccaverunt qui Christum ignoranter crucifixerunt*, ab Innoc. II. tanquam hæretica condemnata est; ergo.

Ad textum ex Joan. 9. desumptum, dist. cum August. in hunc locum: *Si cæci essetis, id est si vos cæcos adverteretis..... & ad medicum curreretis, non haberetis peccatum*, quia veni ego auferre peccatum, C. si cæci essetis, id est præcisè quia cæci estis, non habetis peccatum, N. Si enim, ait ipse Christus, cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

Ad secundum dist. sublatâ cognitione juris positivi, v. g. legis evangelicæ, non habetur peccatum, unde infidelitas merè negativa, peccatum non est, C. sublatâ cognitione malitiæ peccati quam quis non habet, quia habere non vult, N.

Ad tertium dist. Peccatum non imputabatur ut transgressio, *quia ubi non est lex, nec prævaricatio*, C. non imputabatur absolutè, N. Itaque peccatum ante legem positivam non imputabatur, vel ab hominibus ad pœnam, cum nulla per leges quæ non erant, peccatis constituta forent supplicia, vel à Deo ad culpam tam grandem, etsi enormia quædam scelera ultricibus diluvii undis puniisset: reipsâ tamen ad culpam licet minorem imputabatur, ut docet S. Thomas lect. 4. in cap. 5. Epist. ad Rom. & ipse Apostolus initio ejusdem Epistolæ, ubi fortiter inculcat Gentiles ac Judæos omninò inexcusabiles esse. Et verò si ante legem peccatum non imputabatur, ergo justī erant omnes & beati, juxta id Psalm. 31. *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.*

Ibid. c. 4.

Obj. 2. S. Aug. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. ait: *Peccatum quod propriè vocatur peccatum, liberâ voluntate à sciente committitur; ergo ad peccatum formale requiritur scientia, seu cognitio.*

R. dist. conf. Ad peccatum requiritur cognitio vel formalis & actualis, vel virtualis & interpretativa, C. actualis, semper N. Itaque S. Doctor ad peccatum eo modo requirit cognitionem, quo requirit voluntarium: atqui non requirit voluntarium formaliter voluntate peccati, sed facti, cui, etiam præter intentionem explicitam, licet non præter intentionem virtualem, annexum est peccatum. Rem disertè tradit S. Doctor lib. 1. Retract. cap. 15. *Quia voluit ergo fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit; ita nec tale peccatum sine voluntate esse po-*

tnit.

L. 1. Op. imperf. c. 105. tuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati: quod tamen factum, peccatum fuit; hoc enim factum est quod fieri non debuit. Et vero juxta S. Doctorem, necesse est ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur ubi ducitur, Delicta juventutis mee, & ignorantia mea ne memineris.

Ethica pag. 721. Obj. 3. S. Thom. quodlib. 3. art. 8. sic loquitur: Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem, sed non voluntarie facit peccatum: atqui ex S. August. lib. de vera Relig. cap. 14. usque adeo peccatum voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc ita manifestum est, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.

R. dist. Non facit voluntarie voluntario formali & directo peccatum, C. virtuali & interpretativo, seu voluntario per accidens, ut loquuntur alii. N. Itaque in hypothese S. Thomæ, fornicatio est voluntaria formaliter voluntate facti: verum licet voluntate peccati formaliter voluntaria non sit, voluntaria tamen est voluntate virtuali, eaque ad peccatum sufficiente; quia, ut ait August. ad cujus doctrinam manifestè alludit Angelicus Doctor loco objecto, factum est, quod fieri non debuit. Et verò juxta S. Thomam 2. 2. q. 154. art. 2. ad 1. apud Gentiles fornicatio simplex non reputatur illicita (sicut nec latrocinia & peccata contra naturam, ait idem S. Doctor 1. 2. q. 94. a. 6.) idque propter corruptionem naturalis rationis: atqui corruptio hæc voluntaria erat; ergo & peccata inde provenientia.

Obj. 4. Nullum est peccatum, nisi sit vel in se, vel in sua causa voluntarium ut patet ex allato Augustini textu: atqui sine cognitione, vel saltem dubio de malitia peccati, peccatum nec in se, nec in causa sua voluntarium esse potest. Illud enim peccatum non est voluntarium etiam in causa, quod qui committit, non consentit objecto malo: sed qui nec cognitionem, nec dubium habet, non consentit objecto malo.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. Non consentit maliter & actu, C. virtualiter, N. Ille enim virtualiter saltem consentit, qui, ut loquitur Augustinus, id facit quod facere non debet; quodque à se fieri non debere, culpabiliter non animadvertit; atqui homo etiam de malitia nihil actu dubitans, id facit quod facere non debet, idque animadvertet, si velle, ut velle potest.

Inst. 1. Ut quis consentiat virtualiter, & laboret inadvertentia culpabili, necessum est ut advertentia malitiæ quam virtualiter velle dicitur, sit ipsi possibilis; nemo enim tenetur ad impossibile: atqui advertentia malitiæ non est possibilis ei qui nullam habet cogitationem aut etiam dubium de ipsâ. Nam 1. ut ait Augustin. lib. de spir. & lit. Quis nesciat non esse in hominis potestate quod sciat? 2. ut optimè differit Suares de censuris disp. 4. lect. 8. mens hoc vel illud considerare non potest, nisi, voluntate sic jubente; ad ejus considerationem se applicet: atqui voluntas velle non potest ad aliquid considerandum se applicare, nisi præviam habeat ejus cognitionem, vel naturaliter, vel aliunde; ignoti enim nulla cupido.

R. ad 1. neg. min. Alioqui dicendum erit sceleratos eos qui bibunt quasi aquam iniquitatem, & vix unquam actionum suarum malitiam percipiunt, laborare inadvertentia invincibili; quod sanè absurdum est.

Ad 2. distinguo utramque probationem: Mens Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

non potest scire, non potest considerare, quando non potest tollere impedimenta, passionibus v. g. distractionibus, & similia quæ impediunt ne eas habeat cognitiones, quibus positis actionis suæ nequitiam adverteret. C. si impedimenta hæc tollere possit. N. Itaque, ut intra veri & justii limites gradum sistamus, existimamus eum qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam, advertere non possit, peccato non teneri: sic excusabitur Sacerdos pius, cui ita excidit ab animo recitatio alicujus Horæ, ut eam vel eo quod par est tempore non recitet, vel etiam penitus omittat: idem dicendum de pœnitente qui injunctam præfixâ die pœnitentiam præ oblivione non implet. Verum aliter dicendum de innumeris actionibus quas quotidie eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorpti, passionibus suis quâ datâ occasione servientes, assueti ut nequidem cogitent se non cogitare: tunc enim, ut supra dicebat S. Thomas non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili &c.

Inst. 2. Ut advertentia saltem in causa tolli possit, ideoque in causa voluntaria sit, necesse est ut prævisa sit in specie, vel in genere, distinctè vel confusè, voluntarium enim procedere desinet ab intrinseco cognoscendo singula in quibus est actio: atqui sine scrupulo vel dubio inadvertentia prævisa esse non potest; ergo.

R. dist. maj. Necesse est ut prævisa sit formaliter aut virtualiter, C. formaliter absolute, N. Porro illud virtualiter prævidetur, quod prævideri potest & debet, quodque ne prævideatur propria hominis culpa efficit: atqui talis est in advertentia de qua loquimur.

Inst. 3. Tam inadvertentia ad malitiam actus, actum facit ad malitiam hanc involuntarium & inimputabilem, quam inadvertentia ad actum, actum hunc facit involuntarium: atqui inadvertentia ad actum &c.

R. dist. min. Inadvertentia ad actum nec directè nec indirectè volita, actum facit involuntarium, C. non volita directè, N. Sic occisio illius qui hominem sagittâ configit, putans se feram configere, censetur indirectè volita, si venator ea quâ par est diligentia usus non fuerit; hæc tamen occisio non semper directè volita est, putâ cum quis amicum occidit.

An quoties peccat homo, gratiam habeat quâ à peccato abstinere possit; an gratia hæc sit motio quædam semper sensibilis, an consequenter ex hac parte homo nunquam peccet sine quadam ad peccati malitiam advertentia aut dubio &c. alibi expendunt Theologi.

Dico 2. Advertentia imperfecta non sufficit ad peccatum mortale, etiam si materia gravis sit. Ita omnes.

Prob. 1. Peccatum mortale est quid gravissimum, quod dissolvit amicitiam Dei cum homine, eumque æternis suppliciis obnoxium facit: atqui ad malum tam grande non sufficit imperfecta consideratio; eadem enim requiritur quæ in rebus maximi momenti necessaria est, in his autem non sufficit consideratio similis ei quam habent semisomnes, aut qui mente penè omnino distractâ, vix ad actionem suam attendunt. Et verò nemo est tam pater quam Deus, atqui bonus pater non deiceret filium ab hæreditate ob peccatum quod ex sola animi inconsideratione commisset; ergo nec id faciet Deus, cujus natura est bonitas.

Prob. 2. Tenuitas materiæ sæpe impedit ne peccatum sit mortale, ut videre est in furto levi; ergo idem efficere potest tenuitas advertentiæ, cum sine dubio, cæteris paribus, eò levius sit peccatum, quo levior est aut esse potest advertentia.

At, inquires, qui imperfectè considerat, posset perfectiùs considerare; ergo cum ex dictis ad peccatum mortale sufficiat ut quis advertat, aut advertere possit, non desinet grave esse peccatum ubi levis erit advertentia.

R. sæpe fieri ut tanta sit subreptio, ut vix ac ne vix quidem possit mens hic & nunc ampliùs attendere; & quamvis attendere posset, potentia illa plenius considerandi tam levis tamque modica esse potest, ut ad mortale peccatum non sufficiat. Patet hoc in viris piis, iis præsertim qui studio, aut negotiis implicatis incumbere tenentur, quique licet Officiū attentè recitare velint, tam profundè distrahantur, ut sæpe dubitent an & quid recitaverint, si ne igitur mortalis culpæ rei credentur hoc prætextu quod perfectiùs attendere debuerint? Prima igitur assertio nostra hoc sensu intelligenda est, quod qui non attendunt, cum penes eos stat ut attendant, non desinant peccato subiacere.

Circa quod not. 1. tale esse peccatum, qualis est malitia quæ advertitur, aut adverti posset & deberet: unde peccatum lethale est, sive gravis advertatur malitia, ubi levis est; sive levis advertatur ubi gravis est, & gravis adverti posset & deberet cum ordinariis rationis vel gratiæ auxiliis. Hinc à peccato immunes sunt 1. Infideles qui de Christo nihil audierunt, cum Evangelii legibus non obsequuntur. 2. Fideles, qui absque negligentia culpabili non jejunant die jejunii, quia nequidem eorum mentem subit cogitatio jejunii. 3. Doctores qui post serium examen quædam docent remotionibus juris naturalis principiis opposita: etsi enim in errore versantur, at non culpabiliter. Impudici verò, blasphemæ, perjuri, & alii, id genus qui obscena & mendacia verba sine consideratione, sine remorsu, plenæ faucibus effundunt, perperam suâ sese inadvertentia excusare conantur; cum subreptio hæc prævideri & caveri possit, & aliunde voluntaria sit in causa. Qui tamen malam quâ ligatur consuetudinem retrahit per Pœnitentiam, & remedia à prudenti Confessario injuncta, orationes v. g. elemosynas, fugam occasionum, adhibendo seriò ac diligenter incumbit ne habitus erumpat in actum, reus non est quid sibi incauto contra legem excidat, quia talis actus nec voluntarius est in causa, utpote retractatâ, nec in se, utpote qui ex oblivione quadam naturali contingat.

Not. tamen rursus pœnitentes qui in actus ex objecto graves, blasphemias v. g. aut obscena verba prolapsi sunt, 1. hæc confiteri debere. 2. non levem iis pœnitentiam imponi debere, tamen si asserant se eas actiones sine ullâ prorsus advertentia commisisse. Ratio est, ut notat Theologus Pictav. tum quia in re tam gravi non est facilè credendum pœnitentibus qui sæpiùs sibi blandiuntur; tum quia vix contingere potest ut quædam non adfuerit advertentia, vel advertendi negligentia; tum denique quia vix ulli certò constare potest quod sufficientem ad coercendos malæ consuetudinis actus diligentiam adhibuerit.

Quod de advertentia dictum est, de consensu dici debet. Unde certum est. 1. consensum plenum ad peccatum mortale sufficere. 2. non requiri ut consensus ille feratur in rem ut malam; satis esse si feratur in rem quæ mala est, & ut talis

adverti potest & debet. 3. nonnunquam fieri ut peccatum etiam in materia gravi defectu sufficientis consensûs non sit nisi veniale. Verùm his quæ fusiori discursu non egent, omisissis, alia graviora quæ ad consensum pertinent, investiganda sunt.

ARTICULUS II.

De consensu ad peccandum requisito, ubi de delectatione morosa.

Consensus sic dictus, quasi sit actus voluntatis idem cum intellectu sentientis, definiri solet, Acceptatio & complacentia voluntatis in eo quod ab intellectu proponitur. Consensus multiplex 1. alius *positivus*, quo voluntas expressè approbat objectum ab intellectu propositum; alius *negativus*, quo voluntas, etiam supposita sufficienti intellectu advertentia, nec positivè approbat, nec positivè dissentit, etsi dissentire possit. 2. alius *directus*, qui directè fertur in objectum à voluntate propositum, ut cum quis vult pollutionem; alius *indirectus*, quem alii virtuales & interpretativum vocant, cum quis licet rem aliquam in se non velit, vult tamen aliquid in quo res ea continetur, aut unde sequitur: ut cum quis non vult turpes corporis motus, sed vult lectionem librorum amorem spirantium, ex quibus tales motus excitantur. 3. alius est *perfectus & plenus*, alius *imperfectus*, prout voluntas aliquid acceptat cum plena aut semiplena advertentia vel approbatione. 4. alius *absolutus*, cum quis vult absolute rem malam; alius *conditionatus*, cum quis vult rem malam, sed v. g. supposito quod mala non esset, ut vellem fornicari, nisi Deus prohiberet. 5. alius demum *efficax*, cum voluntas ita malum approbat, ut ejus executionem intendat, sive eam ponat, sive non; alius *inefficax*, cum voluntas delectatur quidem circa opus malum, v. g. circa fornicationem, sed sine ulla exequendi operis intentione; atque is actus complacentiæ in malo absque mali exequendi desiderio, vocatur delectatio morosa. Dicitur autem morosa, ait Sylvius, non à mora temporis, cum peccatum mortale, uno temporis instanti perfici possit; sed à mora seu deliberatione rationis, quæ delectationem hanc, postquam eam sensit, repellere non curat, sed vel in eam consentit, vel eam non cohibet ut potest & debet: tunc enim ratio est in mora, ut ii in mora esse dicuntur, qui officio suo non funguntur, statim ut fungi possunt & debent. His positis, multa ad praxim valde necessaria proponemus cum Sylvio, & solvemus pro virili.

Quæres itaque 1. an delectatio morosa quæ quis de re illicita delectatur, sit semper peccatum.

R. 1. Delectatio de sola cogitatione rei illicitæ, aliquando ab omni peccato immunis est: sic Confessarii & Medici, qui de rebus venereis consulantur, possunt eas animo volveri & meditari; ideoque de earum cognitione delectari: modò tamen absit omnis affectus ad res aut actiones illicitas, & periculum consentiendi motibus sensualitatis, qui ex illa delectatione exurgere possent. Ratio ulterior est, quod qui sic delectantur, non tam de re illicita delectantur, quàm occasione ejusdem. Eadem de causa non peccat qui à furto abhorrens, delectatur de singulari modo & industria quâ fur crumenam abscidit, nisi forrè sic alios excitet ad experiendum an & ipsi quoque fures industrii esse possint. Qua de causa reprehendit Augustinus in Psalm. 147. eos qui venatorem

Sylv. l. 2. q. 74. a. 6.

rem cum feris pugnantem in amphicheatro cum delectatione spectabant, quia hunc ad periculosa hæc certamina plausibus suis incitabant. Neque etiam peccat qui de hæreditate sibi proveniente ex parentum obitu delectatur, modò de morte ipsa non gaudeat. Hoc sensu Ecclesia de redemptione Christi consequenter ad Adæ peccatum peracta lætatur dum canit: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem!* Cæterum iis assentiri nequeo, qui à peccato excusant delectationem de opere ipso, non quidem simpliciter, sed prout causa est talis effectus, v. g. de morte patris prout est hæreditatis causa; multò enim probabilius est opus per se & intrinsecè malum nullo fine & motivo cohonestari posse, & consequenter nunquam licitum esse, etiam ineffaciter amare mortem proximi, & de eà gaudere, quia quædam inde bona nobis proveniunt, sed de hoc adhuc infra dicemus.

Dixi delectationem de solâ cogitatione rei illicitæ aliquando ab omni peccato immunem esse, ut ostenderem eam aliquando obnoxiam esse peccato, sive veniali, quia sine causâ in rerum inutilium cogitatione se occupare, peccatum est veniale curiositatis, ait Sylvius; sive mortali, quia si quis in huiusmodi cogitatione se occupet cum periculo consentiendi in rem seu actionem mortaliter malam, peccat mortaliter, nisi fortè periculum sit adeo tenue, ut à mortali excusare queat. Ita idem Sylvius.

R. 2. Delectatio libera de re cogitatâ, est peccatum mortale, si res quæ cogitatur sit mala mortaliter, etiam si nulla sit operis perficiendi voluntas. Ita constanter sanctus Thomas aliique antiquiores & recentiores Scholastici, ut notat Sylvius. Prob. 1. ex Script. Prov. 15. *Abominatio Domini cogitationes mala.* Sap. 1. *Perversæ cogitationes separant à Deo:* atqui delectatio, seu complacentia in re mortaliter malâ, mala est & perversa cogitatio. 2. ex S. Augustino lib. 12. de Trin. c. 12. *Nec sanè, inquit, cum solâ cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse faciendâ, tenens tamen & volvens libenter quæ statim ut attigerunt animum, respui debuerant, negandum est esse peccatum.... totusque damnabitur homo, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed cum voluntate animum talibus oblectandi, solùm cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur;* quæ assertionem nostram totidem verbis continent. 3. ratione: *Nullus enim delectatur, nisi in eo quod est conforme appetitui ejus,* id est, quod amat, & cui delectabiliter inhæret & immoratur: sed amare rem illicitam, eique cum gaudio inhærrere, est peccatum: mortale quidem, si res amata sit mortalis, ut fornicatio; veniale autem, si sit venialis, ut leve proximi malum. 4. autoritate Cleri Gallicani, qui anno 1700. propositionem hanc damnavit, *Consensus qui præbatur suggestionibus pravis, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicitâ, putâ de ulciscendâ injuriâ, secundum S. Augustinum non est aliud quàm veniale peccatum, licet ipse ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, sit pessimus, & certissimum mortale peccatum.* Hæc propositio, ait Clerus Gallicanus, *quaslibet cogitationes & delectationes quas morosas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantum, falsa est, temeraria, scandalosa, in praxi perniciofa.... & injuriosa S. Augustino,* qui, ut vidimus, contrarium expressè docet. Quamvis enim ibid. S. Doctor dicat pro illis cogitationis peccatis Orationem dominicam recitandam esse, non sequitur quòd venialia duntaxat illa existimaverit: tum quia docet ibidem hominem totum pro iis, nisi poenitentiam egerit, damnatum iri; tum quia pro mortalium etiam remissione, quæ Ecclesiæ clavibus subjecta sunt, Orationem dominicam dici testatur Enchiridii cap. 7. & 71. ut notant Nat. Alexand. rom. 2. l. 3. de pecc. p. 249. Sylvius & alii post S. Thom. q. 15. de verit. a. 4. ad 1.

Quod dicitur de delectatione in re malâ, eadem de causâ dici debet de displicentiâ in re bonâ: unde qui liberè tristatur de bono proximi, de virtutis exercitio, verè peccat, quia verè bonum odit, ut malum amat qui sibi in eodem complacet.

Quæres 2. an qui post sufficientem advertentiam non reprimit prava concupiscentiæ motus, aut delectationem circa illicita, sed negativè se habet, non consentiendo aut dissentiendo, peccet.

R. consensum hunc negativum sufficere ad peccatum mortale, non solum quando imminet periculum probabile consensûs in delectationem de re mortaliter malâ, sed etiam secluso tali periculo, nisi tamen iusta causa excuset.

Prob. prima pars, tum ex unanimi Theologorum sensu, qui, ut loquitur Azorius, *uno ore fatentur omnes lethalem committi culpam, quando imminet probabile periculum expressi consensûs in hanc delectationem;* tum quia qui sciens & volens sese conjicit in proximum mortaliter peccandi periculum, aut in eo manet, mortaliter peccat, etiam si non succumbat periculo.

Prob. secunda pars contra Angelum, Sylvestrum, Cajetanum & nonnullos alios. 1. quia ille mortaliter peccat, qui voluntariè sentit delectationem de re malâ: sed qui delectationem habet circa illicita, eamque plenè advertit, nec tamen ei repugnat, eam voluntariè sentit. Ille enim voluntariè delectationem sentit, qui eam sentit cum potest & debet non sentire: sed qui negativè se gerit erga huiusmodi delectationem, eam sentit 1. cum potest non sentire, quia nulla est legitima causa quæ obstat quominus resistat. 2. cum non debet, tum quia, ut supra aiebat S. Augustinus, huiusmodi cogitationes *statim ut attigerunt animum, respui debuerant;* tum quia delectatio objectivè turpis & illicita ex se animum allicit, sollicitat, & peccandi periculo exponit: valdè enim difficile est, ut qui se sic delectari finit, absque legitimâ ratione, delectationi positivè & formaliter non consentiat, nisi resistat ut par est. Supponimus quidem in hac secundâ responsionis parte, eum qui negativè se habet, non versari in probabili consensûs periculo: sed præterquam suppositio hæc quasi metaphysica est, haud negari potest quin concupiscentiæ motus, & prava delectatio ex se vehementer inclinent & disponant ad actum mortalem, v. g. ad effusionem seminis, & similes misérias. Ergo non sufficit ut voluntas indifferens & suspensa remaneat, sed requiritur ut tentationem removeat per formalem actum displicentiæ, & observetur verbum hoc Spiritûs sancti, *Omni custodiâ serva cor tuum.* imò nec quævis displicentia sufficit, ut notat Mag. Grandin p. 25. sed efficaciter conandum est, ut motus ii vel delectatio expellantur; imprimis verò deferenda est actio unde nascuntur, nisi iusta causa obstat.

Porro iusta causa est auditio confessionum v. g. equitatio, studium casuum conscientiæ respectu Confessarii, vel quarundam corporis partium respectu Chirurghi; modò tamen ait Habert, absit periculum consensûs, si enim adesset, ab iis omni-

no abstinendum esset. Justa itidem est causa, ait idem Theologus, si quis propter magnam animi contentionem & attentionem ad opus honestum, non resistat positivè. Item si quis legitimè vereatur ne ex majore resistantiâ augeantur illi motus, aut iis depulsis insurgant graviores, quo pacto muscæ quædam quæ viatorum capiti imminet, quo plûs propelluntur, eò frequentiores & pertinaciores insistant; aut demum, ne propter quandam naturæ vel imaginationis infirmitatem, sese in eo statu constituat in quo ab omnibus objectis moveatur.

Sed quid si quis per lectionem curiosam, aut otiosam confabulationem det occasionem hujusmodi motibus, peccabitne si positivè resistat? Respondent Sylvius, Habert, & alii hominem hunc reum fore peccati venialis, quia otiosum verbum à peccato non vacat. Non peccaret tamen mortaliter, dummodo delectationem non intendat, sed ei repugnet, nec subsit grave consentiendi periculum, quale est in aspectu objecti valde obscæni, quem Theologi communiter peccati mortalis accusant, etiam si ex solâ curiositate profisciscatur, quia talis aspectus sic provocat ad libidinem & delectationem veneream, ut hominem conjiciat in evidens consentiendi periculum.

Hinc colligunt Corduba, Vasquez, & alii communiter, quos sequitur Grandin, eum qui suscipit opus ex se indifferens aut venialiter malum, v. g. aspectum paulò curiosiorem, comestionem aliquantò excedentem, non peccare mortaliter, etsi prævideat inde secutores motus, modò eos non intendat, nec subsit periculum consentiendi. Rationem afferunt: tum quia ex motuum causâ non nisi difficillimè vitari possunt à viris etiam timoratis; tum quia motus illi adhuc remoti sunt, ut supponimus; tum quia non sunt adeo mali objectivè, neque malitiam habent tam consummatam.

Addit P. Antoine p. 292. teneri hominem sub mortali, actiones, etsi leviter turpes, ut sunt visus, locutio, lectio rerum leviter obscænarum ex solâ curiositate, dimittere statim atque in eo excitant pollutionem aut delectationem veneream vehementem. Est autem delectatio venerea, ea quæ sentitur circa partes venereas ex commotione spirituum genitalium, seu generationi inservientium.

Ego quidem in materiæ tam lubricâ edoceri malim quàm docere: utramen simpliciter dicam quod sentio, sic distinguerem. Motus pravi corporis. 1. vel vehementes sunt aut erunt, vel leviores. 2. vel præsentis sunt vel futuri. 3. vel sunt probabiliter futuri, vel potiùs incerti & quasi merè possibiles. His positis, crederem cum Sylvio & Haberto, eum venialis solùm peccati conscium esse, qui per actionem inutilem, motibus levibus occasionem præbet, sive ii præsentis sint, sive certò futuri, modò tamen adsint restrictiones supra allatæ. Crederem 2. cum P. Antonio, eum peccare mortaliter, qui non dimittit actionem, etsi venialiter malam, ex quâ pollutio, vel vehemens delectatio venerea sequitur, aut certò secutura est, præsertim extra somnum. Crederem 3. cum To-

Tolet. Inst. Sa. cerd. l. 3. c. 13. leto, eum qui ponit actum de quo dubitat an pollutionem producturus sit, v. g. qui vescitur cibo, dubitans, non autem *probabiliter cognoscens*, an effectum hunc habiturus sit, peccare solùm venialiter; imò nec venialiter peccare, si justam habeat actionis hujus faciendæ causam. Unde *qui ex eo quod sic accumbit, advertit futurum ut sequatur pollutio, si aliter non potest dormire, non tenetur aliter accumbere*, ut post Sotum ait idem Tolerus. Ex

porrò decisiones non tam ab ipsis rei visceribus eruuntur, quàm ex communi sapientiorum judicio: si quid tamen in his vel durius sit vel mollius, jam nunc pro revocato habeatur.

Quæres 3. an delectatio morosa speciem sumat ab objecto circa quod versatur.

R. affirmat. Ideo enim cogitatio illa est mala, quia habet objectum illicitum, v. g. fornicationem; ergo si objectum sit pejus, ut incestus aut adulterium, cogitatio quoque pejor est censenda; ergo objectum in confessione explicari debet, nec objectum modò, sed & circumstantiæ ei annexæ, & quæ non ignorantur huic objecto inherere. Ita S. Antoninus & alii, quos sequitur Sylvius quæsito 7. & fusiùs *Æthica amoris* tom. 2. p. 18. ubi notat poenitentem qui his oblectatus est, exprimere debere an conjugatus sit, an voto ligatus.

Quæres 4. an, & qualiter peccent qui de opere aliquo delectantur, quod olim sibi licitum erat, aut deinceps licitum erit, sed hîc & nunc illicitum est: ut si vidua delectetur de actu conjugali priùs exercito, aut sponsi de eodem delectentur actu, prout exercendus est cum legitimo matrimonio conjuncti erunt. Tria docet Sylvius. 1. eos peccare mortaliter, sive cum sese periculo pollutionis aut mali consensûs exponunt, quod ex dictis abundè patet; sive cum de actu illo oblectantur tanquam præsentis, quia tunc delectatio illa est de objecto lethaliter malo; opus enim conjugii iisdem pro præsentis prohibitum est sub peccato mortali, adeoque & prohibita delectatio de illo velut præsentis. 2. eos non peccare mortaliter si de actu illo delectentur, non prout placet secundum carnem, sed propter emolumentum aliquod, (hæreditatem v. g. aut sanitatem) inde subsecutum aut subsecuturum; quia motivum hujus delectationis, vel malum non est, vel saltem nihil habet quod graviter sit inordinatum. 3. denique si solùm delectentur viduus aut sponsus de opere conjugali præterito, vel futuro, gaudentes quòd eum exercuerint, aut exercituri sint, absque eo quòd illud concipiant ut præsens, & ullam admittant corporis vel sensualitatis commotionem, vel non peccant, ait Sylvius, vel non nisi venialiter peccant, quia nihil approbant, nisi quod & quatenùs eis fuit aut erit licitum. Idem sentiunt Navar. Sylvest. à quibus non recedit Habert; qui tamen addit hujusmodi cogitationes, cum vix sine delectatione venereâ esse possint, nec accersendas esse, nec retinendas cum mentem subeunt, sed statim abjiciendas esse.

Hinc colliges probabilius esse ipsos etiam conjugatos, qui etiam sine periculo pollutionis, veneream in carne suâ delectationem in absentia compartis voluntariè excitant, cogitando & se delectando de actu conjugali præterito vel futuro, lethalis peccati conscios esse. Quia venerea hæc delectatio eatenùs à culpâ immunis esse potest, quatenùs à matrimonio permittitur: atqui matrimonium eam non permittit, nisi prout conjugaliter exercetur, nisi dum percipitur vel ex actuali matrimonii usu, vel in ordine ad ipsum; neutrum autem fit absente comparte. Idem dicendum de impudicis proprii corporis tactibus, etiam intuitu solius delectationis carnalis, quos uni conjugum, altero absente, graviter esse illicitos meritiò docent Vasquez, Diana ipse & alii, quia tales actus reipsâ conjugales non sunt; de quo vide *Æthicam amoris* ibid. p. 181.

Quæres 5. an liceat delectari opere, quod cum sit ex se mortale peccatum, commissum tamen est sine culpâ, v. g. in amentia, aut in somno.

R. 1. Licitum est delectari tum de inculpabili-

tate

eate hujus operis, quia hæc delectatio est de re bonâ; tum de effectu qui inde feliciter secutus est, putâ quod lites sopitæ sint ex homicidio casuali, quod ex pollutione nocturnâ imminutus sit tentationis æstus. An autem de actione ipsâ, prout causa fuit talis effectus, delectari licitum sit, controvertitur. Negant Medina, Azor, Sylvius, Habert & alii plures. 1. quia objectum hujusce delectationis malum est in se, licet qui illud nescienter posuit, immunis sit à peccato; ergo & malum est voluntariè de illo delectari. Prob. antec. tum quia opus illud ex naturâ rei, rectæ rationi difforme est; tum quia si malum non esset, liceret illud scienter velle & procurare. 2. quia non licet opus objectivè malum propter bonum finem desiderare. Quis enim putet licitum esse virgini desiderare, ut cum ipsa erit in somno, aut mentis impos, ab aliquo corrumpatur, ut evadat è manibus tyranni qui eam corruptam à se abjiciet? ergo nec de eodem opere, etiam cum inculpate peractum est, gaudere licet. 3. quia damnatæ sunt ab Innocentio XI. propositiones istæ. 14. *Licitum est absolute desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum obventura est ei pinguis hereditas.* Et 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.*

Major est difficultas de pollutione, circa quam magis dividuntur Theologi; hanc enim & appeti posse antequam veniat, & de ipsâ cum inculpate venit, ob bonum finem, gaudium haberi posse docent magni nominis Theologi, ut Cajetanus, Navarrus, Toletanus & alii quibus præit S. Antonin. 2. p. tit. 6. c. 5. *Appetere, inquit, habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum sine peccato, id est sine hoc quod det operam, sed viâ naturali, non est peccatum.* Favet S. Thom. in 4. dist. 9. a. 4. quæst. 1. ad 5. ubi de pollutione nocturnâ inculpabili, ait: *Si autem placeat ut natura exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur.* Adde quod pollutio viâ naturali proveniens, non sit actus voluntati humanæ subjectus, sed evacuatio quædam naturalis, sicut sudor: secus de fornicatione & homicidio, quæ non sunt actus naturales, sed suâ naturâ liberi. Ita etiam P. Antoine, vir æquo rigidior, Ego quidem duo statuo. 1. veriorē videri opinionem oppositam, quam tenent Sotus, Medina, Azor & Sylvius in 2. 2. q. 154. a. 5. quia pollutio est objectivè mala, cum nulla sit quæ sine peccato voluntariè haberi possit; ergo non magis eam appetere, aut de ipsâ gaudere licitum est, quàm de homicidio inculpate facto; quod pertinent aliæ probationes mox adductæ. 2. non statim arguendum esse peccati mortalis eum qui pollutionem desideravit ut alleviationem naturæ; quia fieri potest, ut quis invincibiliter ignoret desiderium hoc aliquid habere mali, cum ignorent tot & tam præstantis notæ Theologi, quorum aliquot citavimus.

Quæres 6. an peccet qui cuperet de re malâ delectari, nisi hæc mala foret.

R. Fieri potest 1. ut nullatenus peccet. 2. ut peccet venialiter. 3. ut peccet mortaliter. 1. quidem nullatenus peccabit, si ita delectari vellet posito quod res mala non esset, ut tamen actu & de facto nullatenus de eâ delectetur, sed eam potius refugiat. Et hoc præcipuè contingit cum objectum conditionari hujus desiderii non est malum, nisi quia vel omnibus, vel certo cuidam statui prohibitum est: unde non peccat qui die jejunii utcumque ægrotus dicit, Vellem carnibus vesci, nisi

aliud veller Ecclesia; aut qui voto castitatis ligatus, & sollicitatus ad matrimonium, responderet, Nubere nolo. Ratio est, quia conditio hæc omnem ab objecto malitiam separat; neque vis malum, cum legem quâ prohibitum est reverearis & observes, sed vis id quod malum non esset, nec necessariò malum est. 2. fieri potest ut venialiter peccet, quia pleraque hujus generis desideria, vanæ sunt & otiosæ cogitationes: unde qui dicit, Vellem occidere hominem hunc, nisi id illicitum foret, sed nolo occidere, quia illicitum est, non est immunis à culpâ veniali, ut docent Sylvius & Habert. 3. tandem peccabit lethaliter in triplici præcipuè casu. 1. si conditio quam volitioni suæ apponit, non omnem ab objecto malitiam tollat, ut si quis dicat, Vellem fornicari, nisi essem Sacerdos; etsi enim Sacerdos non esses, haud licitum tibi esset fornicari. 2. si eadem conditio non tollat actualem affectum & complacentiam in actum intrinsecè malum; si quis enim fornicationem sibi repræsentet, eâque delectando dicat, Si non esset illicitum, fornicarer: peccat utique non quidem desiderio; quod excludit, sed affectu & complacentiâ quam non excludit. 3. si quis optet ut quod per se malum est, malum non esset, putâ ut malum non sit furari, vel fornicari: nam optare ut quæ per se mala sint, bona sint & licita, est ordinem naturalem invertere; imò est quid deterius quàm simpliciter legem naturæ transgredi: minùs enim peccat qui Principis legem non implet, quàm qui eum veller spoliari Principatu suo, & præcipiendi autoritate. Ita Sylvius ibid.

Quæres tandem quibus indiciis cognosci possit in dubio, an quis peccato consenserit.

R. Quatuor afferri solent regulæ. 1. præsumendum est eum consensisse peccato, qui Deum timet, & ira habitualiter dispositus est, ut mori malit quàm scædari: unde si quam fortè in repellendâ dæmonis suggestionem admiserit negligentiam, hæc non tam ad voluntatis consensum, quàm ad mentis distractionem revocari debet. Aliter judicandum de homine peccatis assueto, & qui iniquitatem parvi pendit. Ratio regulæ est, quod in dubio prudens præsumptio petitur à consuetis & communiter contingentibus: portò communiter evenit, & ut vir pius malo non consentiat sine advertentiâ atque remorsu, quæ impediunt ne dubitet de consensu; & ut vir pravus non resistat sine pugnâ, quæ non sinit ut dubitet de resistantiâ. 2. qui dubitat vigilansne an dormiens, sui compos an impos, quidpiam fecerit, judicatur non satis advertisse aut consensisse; qui enim vigilat, satis sentit se vigilare. 3. qui facillè malum quod cogitat, exequeretur si vellet, potiùs censetur non consensisse, quàm qui malum exequi non potuit. 4. qui loquitur, tangit, oculos in eundem locum non fortuito sed iterum conjicit, securius præsumitur consensisse, quàm qui diu cogitationem volvit animo, aut corporis motus persensit; exteriores enim motus liberi non fiunt à renitente, interiores plerumque advertentiam antecedunt. Quia tamen hæ regulæ non sunt omni exceptione majores, & nonnunquam deficere possunt, idcirco qui dubitat num consen-

serit peccato, dubium hoc confiteri tenetur.

Sylv. 1. 2.
q. 74. a.
8. Habert
c. 9. de
peccat.

CAPUT V.

De effectibus peccati.

PRæcipui peccati effectus sunt quatuor, macula animæ, injuria & offensa Dei, reatus pœnæ, pœna ipsa. Quæ breviter explicamus.

Quod spectat ad maculam, fide constat eam per omne peccatum contrahi. Josue 22. *Peccastis in Beelphegor, & ... macula hujus sceleris in vobis permanet.* Eccli. 31. *Beatus dives qui inventus est sine macula.* Jerem. 11. *Si laveris te nitro... maculata es in iniquitate tua &c.* sed non ita facile explicatur in quo consistat hæc macula. Alii eam reponunt in ipso reatu, & male. Nam 1. hanc 54. Baji propositionem damnavit S. Pius V. *In peccato duo sunt, actus & reatus: transeunte autem actu, nihil remanet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam;* ubi macula vel nihil est, vel idem est cum reatu. 2. sublato peccato, non semper tollitur obligatio ad omnem pœnam; & vicissim sublata pœna, ut à Deo tolli potuisset in alio rerum ordine, non tolleretur reatus. 3. ideo quis deputatur ad pœnam, quia infectus est maculâ peccati; ergo deputatio ad pœnam, seu reatus, non est ipsa peccati macula, sed ipsam prius saltem naturâ supponit. Alii maculam constituunt in ipsâ Dei injuriâ, quod etiam falsum est: tum quia ut virtutis actus, in se ante bonus est & honestus quam Deum honorificet, ita actus peccati antea maculam habet, quàm Deum offendar; tum quia macula & offensa Dei aliter & aliter concipiuntur, macula enim se tenet ex parte animæ, injuria verò Deum connotat. Alii maculam peccati reponunt in privatione nitoris antea animæ inexistentis, non simpliciter, sed cum respectu ad actum peccati præcedentem qui privationis hujus causa fuit. Hæc opinio cæteris potior videtur. 1. quia sicut corpus maculatum dicitur, cum caret niture sibi debito; ita & anima censetur maculata esse, cum munditie sibi antea inexistente privata est. 2. quia anima per id maculata dici debet, per cujus oppositum constituitur immaculata; denominationes enim oppositæ, à rationibus oppositis repetendæ sunt: atqui anima censetur immaculata cum primævum nitorem servat; ergo per ejus privationem, aut si mavis per formam nitori huic oppositam, censeri debet formaliter maculata. 3. quia posita hæc nostrâ opinione, facilius explicantur multa, quæ ab aliis vix explicari possunt. Nam 1. in statu naturæ puræ, ubi homo gratiâ sanctificante donatus non fuisset, & tamen peccare potuisset, potuisset contrahi macula, non quidem per privationem gratiæ, quæ in hoc statu nulla fuisset, sed privationem nitoris cujusdam naturalis, quo Creator animam donasset. 2. cum multiplicantur peccata, multiplicantur maculæ, ut eadem multiplicantur in veste candidâ, cui novæ accedunt luti impressiones, quia magis à pristino nitore receditur: animæ enim nitor, licet in gratiâ sanctificante potissimum consistat, non tamen in eâ solâ situs est, sed etiam in lumine naturali, in flexibilitate ad bonum, in minori oppositione cum Deo. in majori fervore; unde etiam peccatum veniale maculam inducit, quatenus fervorem hunc imminuit. Plura videris apud Sylviū 1. 2. q. 86. a. 1. Gonet disp. 8. &c.

Quod spectet ad offensam, ea nihil est aliud

quàm injusta supremæ dignitatis, authoritatis, vel amicitie violatio, hinc orta quòd peccator à Deo se averrat, & se convertat ad creaturam. Quæritur an offensa hæc malitiam habeat infinitam. Quod ut solvatur.

Not. 1. peccatum spectari vel ut malum hominis, quem recto rationis ordine, charitate & gratiâ, ac Dei ipsius possessione spoliatur; vel ut est malum Dei quem lædit. 2. peccati malitiam dupliciter posse dici infinitam: intrinsecè scilicet & simpliciter, si in se & ratione sui infinita sit; & extrinsecè seu objectivè, quatenus persona quam lædit infinita est dignitatis & perfectionis.

Certum est apud omnes, peccatum, prout est malum hominis, non habere malitiam intrinsecè infinitam, quia malum non est majus bono quo privatur: atqui bonum quo privatur peccatum, simpliciter finitum est, si non in se, saltem prout participatur ab homine: unde cum participatio Dei quâ privatur peccator, finita sit ad modum recipientis, bonum quo privatur homo, finitum censeri debet.

Certum est 2. peccatum, prout est injuria & malum Dei, esse saltem objectivè & extrinsecè infinitum, quia lædit ens infinite perfectum; sed controversatur an intrinsecè infinitum sit. Affirmant Cajetanus, Medina, Alvarez & alii quos sequitur Gonet disp. 9. de peccat. a. 6. Negant Suares, Vasquez, & quidam à Thomistis, quibuscumque.

Dico: Peccati malitia non est intrinsecè infinita.

Prob. 1. Illud finitum est, non solum in genere entis, sed etiam in genere injuriæ Deo illatæ, quod in hoc genere summum non habet gradum; infinitum enim non agnoscit majus se, in eo genere in quo infinitum est: atqui peccatum in genere malitiæ Deo injuriôsæ summum non habet gradum. Injuria enim quæ in infinitum crescere potest, & quæ infertur ab homine qui Deum non tantum odit, quantum odisse potest, summum non habet gradum: atqui injuria quæ Deo per peccatum infertur, crescere potest in infinitum, nec quisquam est qui Deum oderit, quantum odisse potest, sicut nemo est qui Deum infinitum amet quantum amare potest; alioqui enim par esset omnis peccati ratio quantum ad infinitatem injuriæ, sicque peccata omnia ratione sui æqualia essent in demerito, quòd sanè dici non potest.

Responder Gonet pag. mihi 495. gravitatem offensæ non sumi solum à personâ læsâ, sed & ab objecto, ab intensione actûs, à circumstantiis: unde, ait, æqualis quidem est in omni peccato mortali gravitas personalis, seu quæ petitur ex parte Dei offensi; sed inæqualis est gravitas ex parte objecti & circumstantiarum desumpta. Quemadmodum valor personalis actionum Christi, simpliciter infinitus erat, & ideo æqualis; valor verò objectivus, qui ex objecto & circumstantiis petebatur, nec infinitus erat, nec æqualis.

Verum solutio hæc non valet; peccatum enim non est peccatum, nisi quia est offensivum DEI: unde intensio & circumstantiæ actûs non tribuunt majorem aut minorem gravitatem peccato, nisi quia ex iis magis minusve offenditur Deus; ergo posito quòd peccatum in ratione injuriæ infinitum sit, nullum erit peccatum alio gravius, sicut nullum est infinitum altero majus. Aliud est de valore actionum Christi, qui à solâ Christi personâ non reperitur.

Prob.

Prob. 2. Si peccati malitia sit simpliciter infinita, vel extensive, vel intensive: atqui neurrum dici potest. Non primum: nam malitia extensive infinita, ea diceretur quæ omnes cæterarum peccati specierum malitias contineret: atqui nullum est peccatum cujus malitia aliorum peccatorum malitias contineat, cum malitia prodigalitate ab avaritiæ malitia penitus distincta sit, eamque nec formaliter contineat, ut patet, nec eminenter, cum ejus causa non sit. Non secundum: illud quippe solummodò infinitum est intensive, cujus quantitas quasi intensiva & quoad gradum, non potest suscipere magis & minus: atqui nullum est peccatum cujus quantitas non possit suscipere magis & minus in ratione injuriæ Deo factæ. Si enim peccatum non posset magis & minus suscipere in ratione injuriæ, hoc haberet vel ab operante, & à conatu ejus, vel ab objecto quod offendit; atqui 1. nec id habet ab operante, nec à conatu ejus: tum quia operans finitus est & finite conatur; tum quia licet peccator summum malum velit Deo, quem vel annihilaret si posset, vel infinita afficeret tristitia, si hoc pateretur conditio divinitatis, is tamen peccatoris affectus cum Deo extrinsecus remaneat, eumque in semetipso non afficiat, nunquam potest esse intrinsecè infinitus. 2. neque etiam peccatum intensivam infinitatem habet ab objecto quod lædit, quodque per peccatum deprimi censetur: nullus quippe actus intensionem suam ab objecto habet, cum intensio sit aliquid intrinseci, objectum verò aliquid extrinsecum. Adde, & hæc quidem ratio fundamentalis est, adde quòd objectum non communicat actui totam vel bonitatem vel malitiam quam potest, sed juxta mensuram actus, quia eam non communicat formaliter, sed tantum terminativè: unde sicut intensio visionis Dei, licet ad Deum terminata, formaliter finita est, imò necessariò finita, quia Deum non includit, sed connotat; ita & peccati intensio eadem de causa formaliter finita esse debet.

Obj. 1. Quod crescit pro dignitate personæ, infinitum esse cum persona est infinita: atqui gravitas offensæ crescit pro dignitate personæ; offensa enim quædam est personæ depressio, eaque gravior quò dignior est persona quæ deprimitur.

R. dist. min. Gravitas offensæ crescit geometricè pro dignitate personæ, C. crescit arithmetice, N. Itaque offensa crescit quidem geometricè, id est secundum proportionem, pro dignitate personæ, quia major est offensæ uni factæ præ offensa alteri iniusta gravitas, ut major est unius præ altero dignitas, sed non crescit arithmetice, alioqui tanta esset peccati intrinsecè indignitas, quanta est dignitas Dei, sicque injuria Deo illata, eadem æqualitate superaret injuriam Angelo illatam. quâ Deus Angelum superat, quod admitti non potest. Inde enim sequeretur visionem Dei eadem etiam æqualitate superare visionem Angeli, quâ Deus Angelum superat, quia sicut quo dignior est persona quæ offenditur, eo gravior est offensa, ita quo præstantius est visionis objectum, eo perfectior est visio: atqui licet pro Dei dignitate geometricè crescat visionis dignitas, non tamen eadem æqualitate, alioqui visio Dei simpliciter & intrinsecè in se infinita foret, quod Theologis omnibus repugnat.

Confirm. Quia gravitas offensæ non petitur ex solâ persona, sed ex majori etiam vel minori cognitione circa personam cui fit injuria: atqui Deus non nisi finito modo à nobis cognoscitur; ergo.

Obj. 2. Pœna proportionatur culpæ atqui pœna peccati est infinita, cum nullum habeat, aut unquam habitura sit finem.

R. dist. min. Pœna peccati est infinita intensive, N. infinita quoad durationem, subd. infinita extrinsecè, C. intrinsecè, N. Itaque pœna peccati est quidem infinita quoad durationem, quia semper duratura est: at inde colligi non potest peccatum esse simpliciter infinitum. 1. quia alioqui puniri deberet pœna, non solum quoad durationem, sed & quoad intensionem infinita, quæ scilicet in infinitum cresceret & inrenderetur; hæc enim possibilis est, & sola malitiæ infinitæ commensuratur. 2. quia pœna quoad durationem infinita non competit peccato intrinsecè, sed extrinsecè tantum, quia tamdiu quisque puniri debet, donec eum pœniteat peccati, aut peccatum ipsi condonetur: porro nemo est è reprobis quem peccati sui pœniteat, & in interno nulla est redemptio; ergo pœna peccati extrinsecè solum est infinita: porro ex duratione pœnæ extrinsecè solum infinitæ, colligi non potest intrinseca culpæ infinitas; sicut ex mercede justorum operibus reddita, licet æternâ, colligi non potest intrinseca operum illorum infinitas.

Obj. 3. Satisfactio ita crescit pro dignitate personæ satisfaciens, ut cum hæc infinita est, illa quodque infinita sit? ergo à pari gravitas offensæ ita crescit ad dignitatem personæ læsæ, ut cum hæc infinita est, & eam quoque infinitam esse necessum sit.

R. neg. conseq. Disparitas manifesta est: persona enim satisfaciens non se habet merè objective ad actiones per quas satisfacit, sed subjective & in ratione proximi suppositi: unde cum actiones intrinsecè sequantur naturam suppositi à quo procedunt, infiniti valoris esse debent, cum à supposito infinito eliciuntur; at verò persona læsa se solum habet objective & extrinsecè ad injuriam per quam læditur, ac proinde non formaliter, sed extrinsecè tantum eidem gravitatem communicat.

Obj. 4. Illud est infinitum malum, quod infiniti boni destructivum est: atqui tale est peccatum; peccatum enim quantum de se est Deum destruit, cum ab eo tollat rationem finis ultimi, & illud infinitè contristat, si fieri posset.

R. ad 1. neg. min. Non enim magis peccatum ex naturâ suâ destructivum est Dei, qui destrui non potest, quam ignis ex natura sua calefactivus sit Angeli, qui caloris capax non est. Habet quidem peccator virtutem quendam Dei destruendi affectum, quia vellet Deum non esse: at inde non sequitur peccati malitiam infinitam esse simpliciter, sed objective duntaxat, quia vult Deo summum malum; sicut ex eo quòd charitas Deo velit summum bonum, non sequitur charitatem esse bonitatis formaliter infinitam.

Quod ad reatum attinet, reatus est obligatio sive debitum ad pœnam ob proprium peccatum subeundam. Debitum morale quod à peccatore contrahitur: ad pœnam, unde reatus est quid medium pœnam inter & culpam, habens pœnam pro termino, & culpam pro radice: ob proprium peccatum, unde pœna & pœnæ reatus penitus discrepant; Christus enim obnoxius quidem fuit pœnæ, non tamen reus fuit, seu reatum non habuit, quia pro alienis non pro suis peccatis passus est. Certum est de fide reatum per peccatum contrahi; hoc enim expressè docet Scriptura; præsertim Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehenna ignis.* An autem reatus sit relatio realis,

realis, an rationis solum, subtilius expendunt alii quam utilius. Vide Gonet disp. 8. a. 4.

Circa poenam hanc scienda sunt. 1. poena est malum seu incommodum contrarium naturæ vel voluntati ut culpa puniatur. 1. est *malum*, ejus scilicet qui patitur, nam bonum est respectu ejus qui punit; cum puniendo justitiæ vindictivæ actum exerceat. 2. *contrarium voluntati vel naturæ*: aliquando utrique simul, ut poenæ quas inviti patimur; aliquando naturæ, non autem voluntati, ut mortificationes libenter susceptæ, quas etiam cum probat voluntas, refugit natura; peccatum item quod sæpius peccati poena est, & dum voluntati placet, naturam vitiat.

2. Poena quæ peccato rependitur duplex est: alia præsentis vitæ, ut morbi, bella &c. alia vitæ futuræ, quæ vel in purgatorio luitur vel in inferno, eaque iterum duplex est alia damni, alia sensus. Poena damni est privatio visionis Dei; poena sensus est cruciatus ignis & tormentorum quæ corpus & animam affligunt: quia enim quæ hominem cruciant, potissimum sensibus percipiuntur inde poena sive ad animam; sive ad corpus spectet, poena sensu appellari solet.

Circa hanc poenam quaeritur 1. an æterna sit. Negavit Origenes l. 1. Periarchon c. 6. verum is ejus error facile refellitur 1. ex Script. Isaia 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur*. quo textu usus est Christus Marci 9. Nec valet quod reponit Origenes, ignem quidem æternum fore, sed non combustionem: hoc enim expressè refutavit ipse Christus his verbis, *Ibunt ibi in supplicium æternum*, seu ut legebat S. Augustinus, *in combustionem æternam, justi verò in vitam æternam*: ubi combustio reproborum non minus æterna est quam Sanctorum felicitas: unde Apocal. 14. reprobis dicuntur cruciandi igne & sulphure in secula seculorum. 2. ex Patribus. Origenes, ait August. hanc in re misericordior profectò fuit, qui & ipsum diabolum atque angelos ejus post graviora pro meritis atque diuturniora supplicia, ex illis cruciatibus eruendos, atque sanctis Angelis sociandos credidit; sed illum propter hoc reprobavit Ecclesia. idem sentiunt alii Patres quibus perperam opponitur S. Hieronymus: cum enim dicit S. Doctor, *Christianos si in peccato præventi, fuerint, salvandos esse post poenas*: vel ex aliorum sententia, non autem propria loquitur; vel loquitur de Christianis qui in gratia decedunt, sed moriuntur antequam peccata sua sibi quoad poenam dimissa sint, unde non ante recipientur in cælum, quam eadem per poenitentiam expiaverint. Vid. Simonnet disp. 4. a. 3. de peccat.

Dices 1. Scriptura nomine æternitatis sæpius non intelligit nisi longam durationem, ut Genes. 17. *Dabo tibi . . . terram hanc in possessionem æternam*; ergo ex eo quod reproborum poenæ dicantur æternæ, nihil concludi potest.

R. neg. conseq. Sensus enim Scripturæ determinatur tum ex ipsis ejusdem textibus in quibus poenæ interni eodem modo dicuntur æternæ, ac Sanctorum beatitudo quæ verè æterna erit; tum ex Ecclesiæ judicio & Traditione Patrum, juxta

S. Greg. quos incunctanter verum est, quia sicut finis non erit gaudio bonorum, ita finis non erit tormento malorum.

Dices 2. Deus punit citra condignum, & a fortiori non punit ultra condignum: atqui puniret ultra condignum, si poenam infligeret æternam pro peccato quod sæpe in instanti commissum est. Quæ enim peccati tam rapidè transeuntis proportio cum poena sempiterna?

R. Deum punire citra condignum, quia minus graves reprobis poenas infligit, quam meriti sint. Non definit tamen in æternum punire, imò aliquatenus debet in æternum punire, quia æternæ aversioni à Deo, par est æternam decerni poenam: atqui hominis peccare & in peccato mori volentis aversio à Deo est æterna; quia ut profundè discurret S. Thomas, qui propter aliquod bonum temporale aversus est ab ultimo fine, qui in æternum possideretur, praproposuit fruitionem temporalem illius boni temporalis, æternæ fruitioni ultimi finis; unde patet quod multo magis voluisset in æternum illo bono temporali frui; ergo secundum divinum judicium ita puniri debet ac si æternaliter peccavisset: nulli autem dubium est quin pro æterno peccato æterna poena debeat. Confirm. 1. quia deordinatio de se irreparabilis, æterna poena puniri debet; manente enim causa manere debet effectus: atqui deordinatio peccati mortalis de se est irreparabilis; tollit enim gratiam quæ est principium vitæ spiritualis, sic mors naturalis tollit principium vitæ naturalis. Confirm. 2. quia ut ait S. Thomas hic qu. 87. a. 3. ad 1. in nullo judicio requiritur ut poena adequetur culpa secundum durationem: non enim quia adulterium vel homicidium in momento committitur, propter hoc momentanea poena punitur, sed quandoque quidem perpetuo carcere vel exilio; quandoque etiam morte, in qua non consideratur occisionis mora, sed potius quod in perpetuum auferatur à societate viventium.

Quæres 2. quænam poena peccato veniali debita sit.

R. æternam poenam ei non deberi 1. quia non impedit ne homo dignus sit gloria æterna: qui autem eâ dignus remanet, æternam poenam dignus esse non potest. 2. quia peccatum veniale non repugnat irreparabiliter ordini, cum non tollat principium vitæ spiritualis. Verum disputant Theologi, an peccatum veniale non puniatur per accidens poenâ æternâ, cum nempe conjunctum est mortali peccato in quo quis mortuus est. Hæc quaestio moveri potest, vel de peccato veniali in hac vita quoad culpam remissio, non autem quoad poenam; vel de peccato veniali quoad culpam & poenam in inferis permanente. Unde

Dico 1. peccatum veniale quoad culpam permanens, in eo qui decedit cum mortali, æternam poenam punitur; ita S. Thom. q. 5. de malo a. 2. ad 8. Ratio est, quia tam diu manet effectus, quam diu manet causa: atqui peccatum veniale quod in hac vita dimissum non est, semper manet in altera, si conjunctum sit mortali: tum quia existenti in termino, non datur remissio peccati quoad culpam; tum quia remissio peccati non fit sine aliqua Christi meritorum applicatione: Christus autem sua damnatis merita non applicat, quia nec ejus membra sunt, nec pro iis ut in tali statu positus mortuus est.

Obj. cum Scoto, Almaino &c. Animæ existentes in purgatorio sunt extra statum viæ, & tamen ipsis remittuntur quoad culpam peccata venialia; deinde poena finita, potest finito tempore solvi: atqui poena peccato veniali debita, finita est, ergo post certum tempus finiri debet, non quidem satisfactionem cujus reprobis sunt incapaces, sed per satis passionem.

R. ad 1. animas, ut ajunt, purgantes, esse secundum quid in viâ cum & habeant fidem & spem quæ sunt viatorum virtutes, & nondum plane pervenerint ad terminum; secus est de reprobis qui absolute sunt in termino; ergo peccata venialia

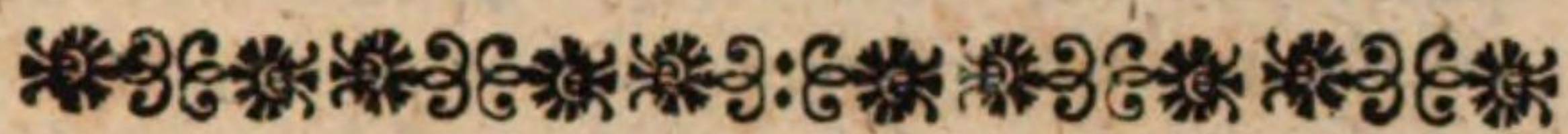
per

ARTICULUS I.

De existentia peccati originalis.

S. Thom. per ignem purgatorium dimittuntur, quia poena in 4. dist. illa aliquantulum voluntaria, prout libenter accepta, virtute gratiae habebit vim expiandi culpam 21. q. 1. omnem quae simul cum gratia stare potest. Nulla verò peccata per ignem inferni remitti possunt, quia remanente culpa, non potest poena per satisfactionem remitti, praesertim si perseveret affectus formalis, aut virtualis ad culpam: atqui culpa semper manet in reprobis, iique cum in malo obdurati sint, nullam habent peccati sui displicentiam quae moraliter bona sit, & à fortiori quae idem peccatum deleri possit; ergo. Hinc patet solutio ad 2.

Dico 2. Probabile est peccatum, sive mortale sive veniale, in hac vita quoad culpam, non autem quoad poenam dimissum, non puniri in inferno; nisi poena temporali. Nec propter hoc sequitur in 4. dist. quod sit in inferno redemptio, quia poena solvitur, 22. q. 1. non redimitur; nec est inconveniens quod quantum a. 1. ad 5. ad aliquid accidentale poena inferni minuatur usque ad diem iudicii, sicut etiam augetur. Ratio est, quia nihil obstat quominus peccatum jam remissum quoad culpam, remittatur quoad poenam per inferni dolores, qui licet ad satisfactionem non sufficiant, cum sponte acceptati non sint, ad satisfactionem tamen sufficere possunt. De ceteris ad hanc materiam pertinentibus vid. Gonet disp. 8. Sylv. & alios S. Thomae interpretes ad q. 87.

PARS SECUNDA.

De peccatis in specie.

Peccatum aliud est originale, quod communi primi parentis voluntate contrahitur; aliud personale, quod propria peccantis voluntate commissum est. Personale duplex est: actuale, qui est actus, vel ommissio actus legi difformis; & habituale, quod ipsum est actuale peccatum moraliter perseverans, à quo non tam peccantes quam peccatores denominamur. Actuale vel mortale est, vel veniale; utrumque verò vel est omissionis, vel commissionis; item vel est contra Deum, vel contra seipsum, aut proximum. Rursusque vel est carnale, quod in materiâ sensibili perficitur, ut gula, luxuria &c. vel spirituale, quod intus consummatur, & internam solum delectationem habet, ut superbia. Unde iterum peccatum aliud est cordis, ut odium; aliud oris, ut detractio; aliud operis, ut homicidium. Peccatum denique aliud est capitale, quod non solum per se peccatum, sed & aliorum peccatorum radix; & non capitale. De his seorsum quantum patientur rerum angustiae differendum est.

CAPUT I.

De peccato originali.

S. Thom. Circa peccatum originis haec quaeruntur. 1. an 9. 81. existat. 2. in quo sita sit ejus natura. 3. quo pacto ab Adam ad ceteros homines traducatur. 4. an homines omnes ejusdem conscii nascantur. 5. quinam sint ejus effectus.

Multis apud Augustinum nominibus exprimitur peccatum originale, vocatur enim hereditarium malum, alienum peccatum, debitum patris chirographi &c. Quaeritur an existat ejusmodi peccatum. Negarunt Pelagius, ejusque discipuli Celestius & Julianus. Afferunt, ait Augustinus, parvulos sine ullo peccati originalis vinculo nasci: unde eos propterea baptizari dicunt, ut regeneratione adoptati admittantur ad regnum Dei, de bono in melius translati, non ista renovatione ab aliquo malo obligationis veteris absoluti. Nam etiam si non baptizentur promittunt eis extra regnum quidem Dei, sed tamen eternam & beatam quandam vitam. Hinc quinque erant hujusmodi haereseos capita. 1. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset mortuus. 2. peccatum Ada, idsum solum lesisse, & non genus humanum, nisi quatenus malum peccandi exemplum praebuit. 3. infantes qui nascantur, in eo statu esse in quo Adam fuit ante pravaricationem. 4. nec per mortem Ada omne genus hominum mori, nec per resurrectionem Christi omne hominum genus resurgere. 5. infantes, etiam si non baptizentur, habere vitam eternam, ita Marius Mercator in Communionit. Errorem hunc quem, ex eodem Mario Mercatore, ante Pelagium tuitus erat Theodorus Mopsuestiae Episcopus, temporum lapsu renovavit Armeni, Albanenses circa an. 769. Albigenes an. 1178. Anabaptistae an. 1540. ac deinceps Sociniani, quibus id propositum fuisse videtur, ut diversas omnibus retrò saeculis haereseos in se colligerent. Contra hos omnes

Dico 1. Existentia peccati originalis est certa ex Scripturis.

Prob. 1. ex Job. 14. v. 4. ubi sic legit editio vulgata: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Unde sic: Immunditia de qua loquitur Job, homini inest ab ipsa ejus conceptione: atqui immunditia haec, non est corporea, ut perperam respondent Sociniani, sed spiritualis, seu ipsa est peccati immunditia. Nam à corporali immunditia mundari homo etiam ab homine potest: atqui ab immunditia quae impuro hominis semini inhæret; solus Deus mundare potest, ex citato textu; ergo immunditia haec ipsum est peccatum, quod saepius in Scripturis immunditia appellatur, ut Isaia 64. *Facti sumus ut immundi omnes, & tanquam pannus menstruatae omnes justitia nostra.*

Idem textus juxta versionem septuag. Interp. non minus efficax est; sic enim vertunt, & cum iis legunt antiqui Patres: *Nemo mundus à sorde, nec infans cujus est unius diei vita super terram.* Porro si ne infans quidem unius diei mundus sit à sorde, seu peccato, necesse est ut admittatur quoddam peccatum quod nobis omnibus ab ipsa conceptione inhæret; infantes enim actualis peccati capaces non sunt.

2. ex Psalm. 50. ubi sic loquitur David: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea:* hebraice, *Ecce in peccato & iniquitate conceptus sum*, prout etiam S. Hieronymus & alii ferè omnes reddiderunt, ut notat * Bellarminus: atqui peccatum in quo conceptus est David non potuit aliud esse quam peccatum originale. Non enim fuit peccatum paren-

L. 8. contra Julian. c. 6. &c.

De haeresibus. 88.

* Tom. 4. l. 4. c. 5.

parentum ejus, ut delirant Sociniani: tum quia David ex sancto & legitimo conjugio natus erat; tum quia in id unum incumbit David in hoc loco, ut propriam suam miseriam Deo repræsentet, ejusque misericordiam alliciat: atqui si de solâ parentum iniquitate, non suâ loqueretur, jam nec miseriam suam Deo exhiberet, nec misericordiam ejus alliceret: nam eo quidem veniâ & indulgentiâ dignus est homo, quod animam peccato & miseriis vitiâtem sortitus à naturâ, sæpius tentationibus cedat, non autem quod ex alterius crimine conceptus sit. Non etiam fuit peccatum illud, actuale Davidis peccatum, ut aliis Sotinianis placet; etsi enim graviter peccaverit David contra Uriam, haud tamen eo in peccato conceptus est à matre suâ. Denique posito, quod David loquatur de primævâ iniquitate in quâ conceptus sit, jam non crimen sui proprium, sed culpam toti mundo communem expressit: unde enim sciret se conceptum esse in peccato, nisi sciret homines omnes peccato obnoxios nasci? ergo peccatum de quo loquitur Rex Propheta, ipsum est originale peccatum quod Vulgata in plurali expressit, sive quia numerus pluralis sæpe usurpatur pro singulari, sive quia in Adæ peccato multiplex iniquitas concurrerit, superbia scilicet, inobedientia, gula &c.

3. Ex Rom. 5. ubi disertè ait Apostolus: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et infra: *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi;* unde sic: Adstruit eo loco Apostolus peccatum quod omnes homines infecit, & morti obnoxios reddidit: atqui peccatum hoc, ipsum est originale peccatum, non actuale. Nam peccatum actuale non reperitur in infantibus: atqui peccatum de quo loquitur Apostolus, reperitur etiam in infantibus. 1. quia reperitur in omnibus, *in quo omnes peccaverunt.* 2. quia reperitur in iis qui morti obnoxii sunt, cum mors post illud peccatum intraverit: atqui ipsi infantes ante quodcunque peccatum actuale, morti obnoxii sunt, & sæpe moriuntur.

Respondent Pelagiani, peccatum in mundum introiisse non propagatione sed imitatione; unde id, *in quo omnes peccaverunt*, sic explicant, *propter quod Adæ peccatum omnes peccaverunt.* Verum hæc responsio stare non potest. 1. quia peccatum quod describit Apostolus, ad ipsos infantes pertinet, ut modò dixi: atqui in infantibus esse non potest peccatum per imitationem. 2. juxta Apostolum, peccatum est causa mortis, ut Adam fuit causa peccati quod in mundum intravit, prout ostendunt hæc verba, *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors:* atqui peccatum non est causa mortis per imitationem duntaxat & per accidens; ergo nec Adam causa fuit peccati per imitationem solam, occasionaliter & per accidens. 3. si peccatum per imitationem solam transierit in mundum, qui spiritualiter mortui sunt, ob delicta sua mortui sunt, non ob peccatum alterius: quare ergo omnes dicuntur mortui unius delicto? 4. si peccatum in mundum introierit solâ imitatione, utique non in omnes homines pertransiit; cum tot sint qui nihil unquam de peccato Adæ audierunt, tot qui etsi lapsum ejus cognoscant, nunquam de eo inter peccandum cogitant; atque ideo tot qui peccando exemplum ejus non sequuntur, nec proinde peccant eum imitando. Vid. Bellarm. l. 4. c. 3.

Obj. 1. ex Ezech. c. 18. *Anima qua peccaverit*

ipsa morietur.... filius non portabit iniquitatem patris: atqui in hypothesi peccati originalis filius portat iniquitatem patris.

R. dist. maj. Filius non portat iniquitatem patris, si illius particeps non sit, C. si particeps sit, N. Porro particeps sumus omnes peccati Adæ, quod unicuique nostrum proprium factum est, non quidem proprietate actionis, sed contagione propagationis, ut loquitur August. unde non moritur anima cujuslibet peccati expers, sed ea solùm quæ saltem in alio peccavit, in eo nempe *in quo omnes peccaverunt*, quoniam *quando ille peccavit, in illo erant omnes*, ait August. Quia verò non eodem modo sumus in iis à quibus proximè nascimur, ac fuimus in primo hominum omnium parente, ideo licet hujus iniquitatem portemus, verè dictum fuit filium non portare iniquitatem patris, quia actualia patrum peccata nobis quantum ad gratiæ privationem non imputantur: imputantur tamen quantum ad damnum temporale; unde patet Ezechielis textum ab ipsis etiam Pelagianis cum limitatione esse intelligendum. *Cur enim*, ait Augustinus, *peccavit Cham & in ejus filium Chanaan vindicta prolata est? Cur pro peccato Salomonis filius ejus diminutione regni punitus est? ... Ut quid legitur in sanctis Libris, Reddens peccata patrum filiis usque in tertiam & quartam progeniem?*

Possent etiam negari minor: nam infantes aliquam portant iniquitatem seu iniquitatis penam, putà cum moriuntur; ergo cum Deus dicat filium non portare iniquitatem patris, sequitur eos non mori propter solum Adæ peccatum, sed propter suum. Ita ferè Maldonat. tract. 3. de pecc. origin.

Obj. 2. Si ex aliquo Scripturæ textu probari posset peccatum originale, maximè ex cap. 5. Epist. ad Rom. atque ex eo textu nihil probari potest. Ex eo enim textu nihil colligi potest, in quo non agitur nisi de peccato actuali: atqui in hoc loco solùm agitur de peccato actuali. Prob. min. ex ipso contextu v. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit &c.* v. 13. *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.* Unde sic; Peccatum de quo sermo est v. 12. idem est de quo sermo fit v. 13. neque enim peccatum sensu planè diverso sumitur in duobus versibus qui se proximè tangunt, & unam sermonis seriem constituunt: atqui peccatum de quo sermo est v. 13. non potest aliud esse quàm actuale. Nam peccatum de quo sermo est v. 13. illud est quod ante legem Moysis non imputabatur, sed post eam imputatum est: atqui hoc peccatum est necessariò actuale, non originale, quod sive ante sive post legem imputatum esse contendimus.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. 1. neg. maj. dici enim potest Apostolum v. 12. loqui de peccato originali, cujus existentiam probat duplici ratione. Prima desumitur ex peccato actuali, quod etiam ante legem erat in mundo, licet passim non imputaretur, sive ab hominibus, qui peccata multa relinquebant inulta; sive à Deo, qui vel mitius agebat cum peccatore, nisi in immania quædam scelera prorueret, ut contigit Caino & Sodomitis; vel falsò existimabatur* non punire peccata, quasi hæc ad eum nihil attinerent. Secunda desumitur ex morte quæ regnavit ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem pravaricationis Adæ, infantes scilicet qui propriâ voluntate non peccaverunt, ideoque ob solum Adæ peccatum peccatores & mortales effecti sunt. Hæc posita explicatio

L. 6. contra Ju-
lian. c. 9

Ibid. c. 25

*Vid. Job
21. v. 14.

plicatione vanescit tota difficultas: porro explicatio hæc nihil habet violenti. Ponit enim Apostolus conclusionem quod peccatum Adæ omnes homines infecerit: hanc autem probat 1. ex peccatis actualibus quibus abrepti sunt homines 2. ex morte qua ipsi etiam infantes affliguntur, quod non contigisset si protoparens servasset innocentiam suam; tunc enim posterius ejus nec peccassent, nec mortui essent.

L. 6 contra
Juli-
an. c. 4.

2. neg. min. Potest enim versus 13. intelligi de peccato originali, quod ante legem erat quidem peccatum, sed non deputabatur, id est vix ac ne vix quidem æstimabatur, quia non cognoscebatur; per legem enim cognitio peccati, non actualis solum, sed & originalis; ita sanctus Augustinus.

Inst. Pergit Apostolus v. 15. *Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei... in plures abundavit.* v. 19. *Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Unde sic: Plures sunt ex Apostolo qui gratiam Christi receperunt, quam qui mortui sunt per peccatum: atqui si loqueretur Apostolus de peccato originali, plures non essent gratia donati, quam mortui per peccatum, cum omnes per peccatum originale mortui supponantur.

R. neg. maj. Vox enim *multo magis*, non significat multitudinem eorum qui gratiæ Christi participes fiunt, quasi plures ea ditati sint, quam Adæ peccato infecti; sed significat plura nobis per Christi gratiam conferri bona, quam invecita sint per Adæ peccatum mala. Nam Adæ peccatum nobis quidem vitam abstulit, Christus verò perseverantiam in justitia, immortalitatem, abundantem S. Spiritus donorum copiam, virtutesque multas quæ in statu innocentiae non fuissent, patientiam, v. g. martyrium, virginitatem &c. nobis promeruit; nosque non à peccato solum originali, sed & à cæteris quæ voluntate propria commissa erant, delictis liberavit, ut habet v. 16.

Inst. 2. Saltem non plures per Adæ peccatum constituti sunt peccatores, quam per Christi obeditionem justificati fuerint: atqui non omnes per Christi obeditionem justificati sunt; ergo nec omnes per Adæ peccatum constituti sunt peccatores. Certè si vox *multi*, necessariò limitanda sit, cum agitur de justificatione Christi, necessariò etiam limitanda est cum agitur de morte per Adamum hominibus illata.

R. neg. maj. quam qui proponunt, Apostoli mentem non assequuntur: sensus enim is solum ejus est, neminem esse ex iis qui peccatores sunt, qui per Adæ peccatum peccator constitutus non fuerit; sicut ex iis qui justificantur, nemo est qui per Christi gratiam non justificetur, sive interim omnesificentur, efficaciter aut sufficienter, sive non, quod Apostolus eò loci non expendit: unde patet vocem *multi*, generaliter intelligi in utraque propositionis parte, in hunc modum: Sicut omnes qui nunc peccant, habent ab Adam quod peccent: ita & omnes qui nuncificentur habent à Christo quodificentur. Quanquam; ut notat Bellarminus, vox *multi* non propriè minùs usurpata fuerit ab Apostolo, quam vox *omnes*, quia licet omnes qui nascuntur ab Adam sint peccatores, illi tamen sunt multi, non omnes simpliciter, Heva enim & Christus non sunt per Adam peccatores. Et similiter omnes qui renascuntur in Christo, constituuntur justi, & hi multi sunt, non omnes simpliciter,

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

quia non omnes renascuntur in Christo. Similis est locus Gen. 17. *Patrem multarum gentium posui te.* Et c. 22. *In semine tuo benedicentur omnes gentes;* ubi qui promittuntur, Abraham in filios, nunc omnes nunc multi dicuntur, quia omnes sunt in quodam genere, & tamen non omnes simpliciter, sed multi.

Inst. 3. Si Apostolus loqueretur de peccato quod in mundum intrasset per generationem, non diceret illud intrasse per unum hominem, sed per duos; generatio enim duos requirit: atqui tamen ex Apost. *peccatum per unum hominem intravit in mundum.*

R. neg. maj. Potuit enim Apostolus dicere peccatum per unum hominem intrasse in mundum. 1. quia vir & mulier connubio juncti, non sunt duo, sed una caro, ut dicitur Matth. 19. 2. quia Adam, non Eva, primaria est originalis peccati causa, sive quia non Evæ, sed Adami peccatum traducitur in posteros; sive quia initium generationis à viro est: *prior enim vir seminat, ut femina pariat.* ait Augustin. lib. 2. Oper. imperf. Addo Scripturam ut Pelagianorum querelis obviam iret, utrumque dixisse, per unum, & per unam: nam Rom. 5. ait, *Per unum hominem;* & Eccles. 25. ait, *A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.*

Ob. 3. 2. Corint. 5. ait Apostolus: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum;* ergo quisque propter proprium, non autem propter alterius peccatum judicatur.

R. vel eo in textu sermo est de solis adultis, qui soli capaces sunt boni, vel mali actualis, & tunc objectio hæc est extra rem; vel sermo est de ipsis etiam infantibus, & tunc dicendum est eos licet nihil mali fecerint voluntate propria, fecisse tamen aliquid mali voluntate aliena; sicut aliquid fecerunt boni voluntate aliena, dum per alterum, patrem scilicet aut sponsorem crediderunt in Baptismo, solutio est S. Augustini l. 6. cont. Pelag. c. 10.

Dico 2. Dogma peccati originalis certò constat ex Traditione.

Prob. Illud dogma certò constat ex Traditione, quod semper tenuerunt Ecclesiæ Doctores, sive ante Pelagium, sive ejusdem tempore, sive post ipsum: atqui Ecclesiæ Doctores... Et quidem 1. nulla est difficultas de temporibus Pelagii, cum ab an. circiter 412. usque ad an. 431. quo habita fuit Synodus generalis Ephesina, id est spatio non amplius quam novemdecim annorum, habita sint viginti quatuor Concilia, in quibus statutum est, ut *quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit eos nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur.... anathema sit*, verba sunt Concilii Carthagin. an. 418. unde Marius Mercator Common. cap. 3. de Pelagianis ait, quod *non solum imperialibus legibus, sed etiam sacerdotalibus statutis depositi atque exauctorati sunt.* 2. nec ulla esse potest difficultas de temporibus quæ Pelagium subsecuta sunt, tunc enim plena erat & ubique recepta peccati originalis fides, quam confirmarunt Patres Trid. sess. 5. can. 2. his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli & non ejus propagini asserit nocuisse.... anathema sit.* Tota igitur quæstio movetur de Patribus Augustino antiquioribus: atqui Patres illi peccatum originale asse-

V. Bellarm. ibid.
c. 8 Nat.
Alexand.
dist. 21.
ad sec. 5.

asseruerunt, neque eorum est quisquam qui contradixerit. Minor sigillatim probanda est.

Floruit an. 150. Obiit an. 167.
1. Itaque S. Justinus Martyr in dialogo cum Triphone, ait Christum in Jordane baptizatum fuisse non propter se, sed propter genus humanum quod per Adam in mortem & fraudem, seductionemque serpentis considerat, ut interim, inquit, propriam pro se maligne agentis cuiusque culpam racam: atqui peccatum illud in quod genus humanum per Adamum à serpente seductum coniectus est, quodque à propriis uniuscujusque peccatis distinguitur, nihil est aliud aut esse potest quam peccatum originale.

Obiit an. 201.
S. Irenæus Lugdunum missus an. 157. l. 3. adversus hæres. c. 20. ait Christum nobis salutem præstitisse, ut quod perdidimus in Adam, id est secundum imaginem & similitudinem esse Dei, hoc in Christo Jesu reciperemus... quia sine Christo impossibile erat ut salutem perciperet, qui sub Adæ peccato ceciderat. Et infra: Quemadmodum per inobedientiam unius hominis qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi, & amiserunt vitam; ita oportuit & per obedientiam unius hominis qui primus de virgine natus est, justificari multos, & percipere salutem; ergo agnovit Irenæus peccatum Adami nobis communicatum esse, ita ut per illud amiserimus vitam quæ non ab alio quam à Christo nobis reddi poterat: atqui peccatum hoc, ipsum est de quo loquimur originale peccatum.

Floruit circa an. 189. Obiit circa an. 220.
S. Clemens Alexandrinus ab eodem dogmate non recessit. 1. quia nequidem ejus patrocinio uti ausi sunt Pelagiani. 2. quia ex ejus Scholâ prodit Origines eximius originalis peccati assertor. 3. quia facile intelligi nequit viro tantæ eruditionis ignotum fuisse dogma illud capitale, unde pendet redemptionis mysterium.

Floruit an. 200. Obiit circa an. 245.
Tertullianus l. 3. de testimonio animæ, sic loquitur: Adam in mortem datus, exinde totum genus de suo semine infectum, sua etiam damnationis traducem fecit. Et lib. de anima c. 40. Ita, inquit, omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo recensatur; tandiū immunda donec recensatur: peccatrix autem quia immunda, recipiens ignominiam ex carnis societate. Unde sic: Ille agnovit peccatum originale, qui docet totum genus humanum, de Adami semine infectum, ejusdem damnationis particeps evasisse; quique contendit animam omnem in Adamo immundam fieri & peccatricem ex societate carnis ejus: atqui docet Tertullianus &c.

Obiit an. 253.
Origenes pluribus in locis catholice de peccato originali locutus est, ut ostendit doctissimus Huetius lib. 2. Origenian. pag. 122. Sic Homil. 12. in Levit. Omnis, inquit, qui ingreditur in hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod & Scriptura dicit: Nemo mundus à sorde, nec si unus diei fuerit vita ejus. Hoc ipso ergo... quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumit, in patre & matre contaminatus dici potest... Omnis ergo homo in patre & in matre pollutus est; solus verò Dominus Jesus meus... in matre non est pollutus. Hom. 3. in Cant. Cantic. Serpens, inquit, qui seduxerat Evam, peccati in eam venena diffundens, omnem posteritatis sobolem contagio pravaricationis infecit. Lib. 5. in Epist. ad Rom. Si Levi qui generatione quarta post Abraham nascitur, in lumbis Abrahe fuisse perhibetur, multo magis omnes homines qui in hoc mundo nascuntur & nati sunt, in lumbis erant Adæ, cum adhuc esset in paradiso... & ideo per Adam

ex quo omnes mortales originem ducunt, dicitur introisse peccatum, & per peccatum mors. Lib. 4. contra Celsum: In Adamo omnes moriuntur & damnati sunt in similitudinem pravaricationis Adami; nec tam de uno quopiam quam de toto humano genere Scriptura divina loquitur; nam maledictio quæ Adamo inflata dicitur, communis est omnium &c. Unde sic disputant contra Catholicos non nullos, qui non ita pridem scripserunt Cyprianum fuisse à Patribus primum qui de peccato originali clare locutus sit: Qui agnovit in infantibus unius etiam diei, contaminationem ab Adami semine profectam, vi cujus in omnes homines transit maledictio, mors, peccatum & damnatio, ille dubio procul originale admisit peccatum, quale & nos admittimus: atqui Origenes hæc omnia agnovit.

Obiit an. 407. L. 1. c. 6.
S. Chrysostomus in Epist. ad Olympiam, quæ à sancto Augustino contra Pelagium citata est, sic loquitur: Quando Adam peccavit, illud grande peccatum omne genus hominum in commune damnavit: atqui peccatum quod omnes in communi homines damnat, aliud esse non potest ab originali noxa. Homil. 9. in Genes. Ab initio timebant & tremebant bestie, & venerabantur dominum: ubi autem per inobedientiam, fiduciam & gratiam apud Deum amisimus, etiam principatus noster mutilatus est... ubi peccatum intravit, ablata est hæc potestas & dignitas. Unde sic: Peccatum de quo hic loquitur S. Chrysostomus, est peccatum propriè dictum, cum per ipsum gratia & fiducia amittantur: atqui peccatum illud omnibus commune est ex S. Chrysostomo, prout ponderabat S. Augustinus. Nam peccatum illud iis commune est, quorum in bestias principatus mutilatus est, quosque nunc non amplius venerantur belluæ: atqui omnium prorsus hominum, ne exceptis quidem infantibus, principatus in belluas mutilatus est, nec plus iis parcunt feræ quam aliis hominibus. Idem S. Doctor Homil. 10. in Epist. ad Roman. hæc verba, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, sic explicat: Non ipsum peccatum quod à legis transgressione ortum est, sed illud quod ab Adami inobedientia est. omnia perdebant, & quam rei hujus probatio fuerit? nempe quod homines ante legem interirent. Et infra: Ut cum tibi Judæus dixerit, Quo pacto uno recte agente Christo, universus Orbis salvus factus est? possis illi respondere, Quo pacto uno non obediante Adam, universus Orbis condemnatus est? Et iterum, Quod ait Apostolus, Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei... in multos exuberavit, hunc habet sensum: Si tantum valuit peccatum, & hominis unius peccatum, gratia Dei... quomodo non superavit magis; hoc enim multo rationabilius. Alterum enim alterius peccato puniri, non admodum æquum esse videtur; at alterum propter alterum servari, & decentius multo, & rationi magis consentaneum. Unde sic: Peccatum quod non est actuale, nec ortum à transgressione legis; peccatum quod omnes perdit, quod Orbem universum condemnat; peccatum quod grande est mysterium, quodque ratio sibi relicta æquum non esse credit, hoc, inquam peccatum, aliud non est à peccato originali: atqui id ipsum est quod admisit S. Chrysostomus; falsò igitur ejus autoritate gloriabantur Pelagiani. Omitto cæteros Patres, quos fusius recensent Bellarmin. & Nat. Alexand.

Obj. 1. S. Clemens l. 3. Stromat. agens contra Basilidianos & similes Hæreticos qui nuptias damnabant, ait: Dicant ergo nobis ubi fornicatus est infans natus? vel quomodo sub Adæ cecidit

secidit execrationem, qui nihil est operatus? Restat ergo eis, ut videtur, ut dicant malam esse generationem, non solum eam quæ est corporis, sed etiam quæ est anima &c. Unde sic: Ille negat peccatum originale, qui negat infantes cecidisse sub execrationem Adæ: atqui S. Clemens.

Respondent aliqui neg. min. & dicunt hæc verba non esse S. Clement. sed Julii Cassiani, & aliorum qui generationem docebant esse malam, & ideo damnabant nuptias, quo confutat S. Doctor hoc fere modo: Si juxta vos malæ sunt nuptiæ, quia alioqui explicari non potest quomodo infans sub Adæ execrationem ceciderit, *restat ergo ut dicatis malam esse generationem, non eam solum quæ est corporis, sed etiam quæ est anima*: atqui tamen non admittitis malam esse generationem animæ, licet eam quæ corporis est admittatis malam esse; quia duplex admittitis principium, aliud quidem malum à quo corpus, aliud verò bonum à quo est anima; ergo nec generationem, nec nuptias damnare debetis.

R. 2. dist. min. Negat S. Clemens infantem cecidisse sub execrationem Adæ, ad mentem adversariorum qui existimabant ipsam corporis humani substantiam per se esse malam, utpote à malo principio productam, C. ad sensum Catholicorum, N. Quod enim originale peccatum admittit S. Clemens, prout illud admittunt Catholici, patet 1. quia dogma illud in Ecclesia Alexandrina constanter assertum est, illudque ut continuam hujus Ecclesiæ traditionem tenuerunt S. S. Athanasius & Origenes ipsius S. Clementis discipulus. 2. quia sic loquitur S. Clemens lib. 1. *Pædagogici cap. 6. Tincti, seu baptizati, illuminamur; illuminati, in filios adoptamur; adoptati, perficimur; perfecti, immortales reddimur. Multis autem modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum & lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abstergemus &c.* ergo infantes quibus Baptismum conferri non ignorabat S. Clemens, morti & peccato obnoxii erant, & ab iis non nisi per eundem Baptismum immunes reddebantur.

Addunt alii S. Clementem negasse solum infantes fuisse actuali peccato maculatos, secus ac sentiebant Basilidiani, qui animas ante corpora creatas fuisse asseriebant, & in illa anteriori vita peccasse, propter quod peccatum easdem torqueri volebant in præsentī vita, siue honorifice per martyrium, si electæ forent; siue miserabiliter per aliās pœnas, si electæ non essent. Hanc fuisse Basilidis sententiam constat ex lib. 4. Stromatum.

Inst. 1. Ille non agnovit peccatum originale, qui textus quibus probamus originale peccatum, alios in sensu detorquet: atqui S. Clemens, hos Scripturæ textus, Job. 14. *Nullus mundus est à sorde.* Psalm. 50. *In iniquitatibus conceptus sum* Jerem. 20. *Execranda dies in qua natus sum*, alios in sensu detorquet.

R. dist. maj. Qui hos detorquet textus ut neget originale peccatum, C. ut acrius bellum effugiat. N. Fateor S. Clementem non eodem planè sensu visum fuisse interpretari citatos Scripturæ textus, quo eos interpretari solent originalis peccati assertores; sed ita egit non quia peccati originalis existentiam negaret, benè verò ut omnem mali triumphum, novarumque objectionum occasionem adimeret Basilidianis: ii enim statim respondissent suum de generationis pravitate systema; non magis absurdum esse quam systema Catholicorum, qui infantes in peccato concipi docent. Objectionem hanc quæ

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

simplicibus fucum fecisset, remover sanctus Clemens hac sua minus obvia, minusque naturalitatorum textuum expositione, quæ tamen cum nostra non repugnat, ut ostensum est. Methodum hanc aliquando secuti sunt SS. Patres: sic Augustinus eos Scripturæ textus quibus generalis salvandorum hominum voluntas astruitur restricto quodam sensu intelligere videtur, ut facilius Pelagianis silentium imponat.

Inst. 2. Ille ut originale peccatum neget, Scripturæ textus quibus utuntur Catholici alios in sensu flectit, qui explicans hæc Psalmis verba, *In iniquitatibus conceptus sum*, expressè docet Davidem in peccatis conceptum non fuisse atqui S. Clemens.... sic enim pergit ibid. *Quando dixit David. In peccatis conceptus sum, dicit propheticè quidem matrem Evam: sed Eva fuit mater viventium; & si in peccatis fuit conceptus, sed non ipse in peccato: neque vero ipse peccatum &c.*

R. dist. min. Docet S. Clemens Davidem non fuisse conceptum in peccato, quod esset ipsa generatio, aut vitium matris, ut volebat Cassianus, C. in peccato originali, N. Imò verò ille peccatum originale astruit, qui verba hæc, *In iniquitatibus conceptus sum*, sic negat de propria Davidis matre esse intelligenda, ut ea velit intelligi de matre Eva, in cujus iniquitate concipiantur omnes: atqui S. Clemens sic negat... Quid enim aliud sibi volunt hæc verba: *David dicit propheticè matrem Evam cum dicit in peccatis conceptus sum*?

Obj. 2. Tertullianus sic loquitur lib. de Baptismo cap. 18. *Veniant infantes ad Baptismum cum Christum nosse potuerint: quid festinat ætas innocens ad remissionem peccatorum?* Unde sic: Tertullianus pueros vocat innocentes: atqui per innocentes non eos solum intelligit qui sunt ab actuali peccato, sed etiam qui à quocumque sunt immunes: nisi enim eos ab omni prorsus peccato immunes credidisset, non conquæstus esset quod ad Baptismum festinater deferrentur; atque postulanti quare *innocens ætas festinat* ad Baptismum responsum fuisset, quia revera innocens non est, sed mortali Adæ peccato constricta.

R. ad 1. neg. min. Nam Augustinus ipse & nos etiam parvulos vocamus innocentes; neque tamen negamus eos originali noxa viciatos nasci. Ad 2. dist. maj. Non conquæstus esset absolute, C. non conquæstus esset secundum quid, & ratione majoris boni quod omitti existimabat N. Itaque Tertullianus credebatur melius esse ut differretur Baptisma, rum ut petentibus datum videretur; tum ut magis ponderarentur ejus onera & obligationes. Hunc esse ejus scopum declarant sequentia verba: *Norint qui baptizantur petere salutem, ut petenti dedisse videaris. Non minori de causa innupti quoque procrastinandi, in quibus tentatio preparata est... donec aut nubant, aut continentia corroborentur. Si qui pondus intelligent Baptismi, magis timebunt consecutionem quam dilationem;* ergo Tertullianus non credidit infantes ab omni peccato immunes esse, eo quod judicaverit Baptismum non statim iis esse conferendum; sicut nec virgines aut viduas ab omni labe immunes esse credidit, eo quod Baptismum iis differri voluerit. Hic obiter notandum, hanc Tertulliani de differendo infantium Baptismo sententiam, in frequenti Africanæ Ecclesiæ Concilio, cui præerat S. Cyprianus, improbatam fuisse; ut patet ex Epistola Cypriani ad Fidum.

Inst. Tertull. lib. de anima c. 39. sic habet: *Nul-*

la ferme natiuitas munda est, utique Ethnicorum; hinc enim & Apostolus ex sanctificatione alterutro sexu sanctos procreari ait, tam ex seminis prerogativa, quam ex institutionis disciplina. Unde sic: Per peccatum originale quale à nobis admittitur, omnis homo jam ab ipsa natiuitate constituitur immundus: atqui Tertullianus solos Ethnicos à natiuitate immundos agnovit, non autem filios Fidelium, cum istos ex parentum sanctitate sanctos procreari contendat.

R. ad 1. neg. min. ad. 2. dist. Tertullianus contendit filios Fidelium procreari sanctos id est destinatos sanctitati, ac per hoc etiam saluti ut loquitur Tertullianus C. sanctos ex natura rei, & ante sulceptrum Baptismi. N. Itaque juxta Tertullianum natiuitas Christianorum multis titulis potior est natiuitate Ethnicorum: hic enim cum idololatria obstetricè nascantur, jam in partu, Lucina Dianaque ... deuoventur; illi verò sanctitati & saluti quasi ipsa seminis conditione destinantur: at non ideo censuit Tertullianus Christianorum filios intrinsecè sanctos esse. Qui enim indigent Baptismate, quia animam habent peccatricem & immundam, illi ante Baptismum sancti non sunt: atqui ex Tertulliano ipsi etiam Christianorum filii ... sic enim ibidem Tertullianus: *Meminerat Apostolus, cum filios Fidelium per parentes sanctificari dixit, Dominica definitionis, Nisi quis nascatur ex aqua & spiritu, non introibit in regnum Dei, id est non erit sanctus. Ita omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo recensatur.* &c. ut supra.

Obj. 3. Origenes l. 5. Commentar. in Epist. ad Rom. per mundum in quem peccante Adam, peccatum intravit, intelligit terrenos quoque & in terrena conversatione permanentes: atqui si per mundum in quem peccatum intravit, intelligantur homines terreni & carnales, jam ab hoc mundo excluduntur infantes qui nec terreni sunt, nec esse possunt; ergo juxta Origenem infantes rei non sunt.

R. cum doctissimo Huetio, Origenem iis in locis non loqui strictè & dogmaticè, sed allegoricè. Norunt omnes quantum amet Origenes fecunditatem suam in assignandis variis Scripturæ sensibus exerere: il vero non omnes ad vivum urgeri debent, alioqui Origenes sæpe sapius non Ecclesiæ solum, sed sibi metipso contradiceret; quod ergo alicubi obscurum est aut allegoricum: per id quod alibi pressius est & magis dogmaticum interpretari necesse est.

Inst. 1. Sic pergit Origenes: *Mors quæ ab Adam usque ad Moysen regnavit ... est mors peccati quæ per prævaricationem primi custodis irrepserat, & quæ regnabat super omnes illos qui ad eum similes ut ille prævaricatione declinaverunt.* Unde sic: Qui mortem per Adamum inuestam; vult non esse mortem corporis, sed animæ; quæ quidem animæ mors in eos solum cadat qui Adæ prævaricationem imitantur, ille peccatum originale nec agnovit, nec agnoscere potuit: atqui Origenes in citato textu &c.

R. neg. min. Origenes enim sic verba sua temperat, ut quamvis Apostoli textum de animæ morte intelligat, non tamen neget eum de corporis etiam morte intelligi debere, unde præcisivè loquitur, non exclusivè; imò ibidem docet condemnationem de qua loquitur S. Paulus, esse communem hanc mortem quæ omnibus venit, & venit, etiam si justis esse videantur: hæc autem communis mors, quæ etiam infantibus advenit, est ipsa corporis mors; ergo cum Origenes Apostoli verba interpretatur de morte animæ, non negat, sed

potius agnoscit ea de corporis etiam morte esse intelligenda.

Quod additur, mortem animæ de qua loquitur Origenes, in eos solum cadere qui Adæ prævaricationem actualiter peccando imitantur, omninò falsum est, Origenes enim duplicem distinguit prævaricationis similitudinem: alteram quæ est ex institutione suscepta, alteram quæ est ex semine. prima iis solum comperit qui peccant actualiter; Pag. 345. secunda competit omnibus qui ex Adam prævaricatori nati sunt adeoque ipsis etiam infantibus, qui consequenter Adæ prævaricatoris imitatores sunt, juxta phrasim Origenis, et si actualiter non peccaverint.

Inst. 2. Si mors & peccatum in omnes prorsus homines transirent ex Origene, non multi solum, sed omnes homines unius delicto peccatores efficerentur: atqui ex Origene, multi & non omnes, unius delicto peccatores constituti sunt. Pag. 348. col. 1.

R. neg. maj. Quia apud Origenem aliud est, peccasse; aliud, peccatorem esse. omnes enim potest fieri ut peccaverint, ... quia nemo mundus à sorde, nec si unius diei fuerit vita ejus. ... peccatores autem facti non omnes, sed multi; ergo juxta Origenem, omnes quidem peccaverunt in Adamo pro omnibus peccante; & tamen non omnes sunt effecti peccatores, quia is solum, in mente Origenis, peccator est, qui voluntate propria peccavit. Ibid.

Inst. 3. Juxta eum non omnes peccaverunt juxta quem plures per Christum redempti sunt, quam per Adamum mortui: atqui ex Origene.

R. neg. maj. Ideo enim ex Origene plures Christiani reduci ad vitam, quam Adam ducit ad mortem, quia etiam ipsum Adam & Evam revocavit ad vitam; ergo plures per Christum redempti sunt, quam perierint per Adam, licet omnes Adæ filii per eum perierint.

Obj. 4. S. Chrysostomum pluribus in locis. Sic Hom. 16 in cap. 5. Epist. ad Rom. ad expendens hæc Apostoli verba, *Sicut enim per inobedientiam unius &c. ac videtur quidem, inquit, dictum illud non parvam inferre questionem: si quis verò studiosè attenderit, illa facile solvetur. Quam igitur illa questio est; Nempe dicere, per inobedientiam unius, multos efficit peccatores: quod enim illo peccante & mortali facto qui ex illo orti sunt, tales efficiantur, id à verisimili non abhorret; quod autem ex inobedientia illius aliter peccator fiat, id quam consequentiam habuerit? invenietur quippe ille non pœnas debere, nisi ex se peccator fuerit. Quid igitur hic significat illud peccatores? mihi quidem videtur supplicio obnoxios & ad mortem damnatos.* Gemina sunt & parallela quæ habet S. Doctor sub initium ejusdem Homil. *Quid porro, inquit, sibi vult, quatenus omnes peccavimus? Illo illapso, & si item qui de ligno non comederunt effecti sunt ex illo tempore omnes mortales.* Unde sic: Ille negat peccatum originale, qui homines non alio sensu contendit in Adam peccatores esse, quam quia in eo mortis rei constituti sunt: atqui S. Chrysostomus contendit homines in Adam non alio sensu peccatores esse, quam quia in eo mortis rei constituti sunt? unde inter peccatum ejus & posterorum nullam vult esse consequentiam.

R. neg. min. Dum enim docet S. Chrysostomus homines peccasse in Adam, quatenus supplicio obnoxios & ad mortem damnati sunt, non excludit culpam, sed præsupponit, quia ex S. Doctore non est obnoxios supplicio, nisi qui reatum culpæ habuerit; unde hic Chrysostomus ab effectu causam

Pag. 343. vol. 2.

L. 2. Origenis an. p. 122.

Pag. 344. vol. 2.

Tom. 9. p. 523. edit. nov.

Ibid. p. 519.

sam intelligit, tamen si eam ibi non exprimat, quia alibi satis expressit, ut ex probationibus supra allatis manifestum est. Ita Sylvius & Bellarmin. tom. 3. p. 220.

Tom. 10. p. 130. Inst. 1. S. Chrysost. Hom. 17. in Epist. ad Cor.

Quid ergo, inquires, faciam ego? Propter illum ne peream? non sane propter illum. Neque enim tu sine peccato mansisti: sed si non id ipsum peccatum, aliud utique admisisti, alioquin autem a punitione non damnum accepisti, sed lucratus es. Et Homil. 39. in eandem Epist. expendens hæc verba, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur: *Quid, omnes ne, dic, quæso, mortui sunt in Adam morte peccati? Quomodo ergo Noe justus in generatione sua? Quomodo Abraham? Quomodo Job. Quomodo alii omnes? Quid verò dic, rogo? Omnes ne vivificabuntur in Christo? Et ubi sunt qui abducuntur in gehennam? Nam si hoc quidem dictum est de corpore, stat quod dicitur: sin autem de justitia & peccato nequaquam.* Unde sic: Si homo nasceretur in originali labe infectus, jam propter Adam periret, etiam si nullum aliud admisisset, peccatum: atqui ex S. Chrysost. certe non perit homo propter Adamum; ergo.

Ibid. p. 136.

R. dist. min. Homo propter Adamum non perit necessariò quia peccatum Adæ eluere, imò & aliquid emolumenti ex eo percipere potest, C. non perit, id est non nascitur peccato Adæ obnoxius, N. Itaque baptizati de quibus loquitur S. Chrysostomus ideo pereunt, non quia peccaverunt in Adam, cum ab ejus peccato per Baptismum mundati sint, sed quia actualia admiscere peccata, à quibus opitulante gratia abstinere poterant, ut ab iis abstinerent Noe, Abraham & alii, qui in generatione suâ justi fuerunt. Hoc unice intendit S. Chrysostomus. *Vis scire, inquit, quomodo corpus mortale non laesit, sed etiam juvet; audi quanta hinc lucreris si vigilas. ... Sed ad fornicationem inquires, trahit; non corpus, sed incontinentia.* Ergo S. Doctor de iis agit qui & originalis noxæ remissionem fuerant consecuti, & virtutis exercitio aliquid boni ex ipso suo statu lucrari poterant.

Inst. 2. Qui negat hominem esse mortuum in Adam morte peccati, negat eundem nullo modo perire in Adam: atqui ex Homil. 39 negat S. Chrysost.

R. dist. min. Negat esse mortuum morte finali & irreparabili, quomodo per peccatum suum mortui sunt Angeli, C. negat mortuum esse eo sensu quo nunc rem expendimus, N. Intentum S. Doctoris probant exempla justorum quibus utitur; si enim ii justi fuerint, consequens est ut irreparabile non sit Adæ peccatum. Verum eadem exempla probant non negatum fuisse à S. Chrysostomo peccatum originale simpliciter: ut quid enim aliquorum duntaxat exempla afferret, cum generatim dicere debuisset, nullos prorsus homines in Adam mortuos esse?

Inst. 3. Ille negat hominem modo ullo spiritali mortuum esse in Adamo, quæ hæc Apostoli verba, *Omnes in Adam moriuntur*, de sola corporis morte vult intelligi: atqui S. Chrysostomus... sic enim ibidem loquitur: *Si hoc quidem dictum est de corpore, stat quod dicitur; sin autem de justitia & peccato, nequaquam.*

R. neg. maj. & min. eadem de causa. Vult quidem Chrysostomus Apostoli verba de sola morte intelligi, hoc sensu quòd mors corporis à nemine vitari possit, cum à morte animæ multi revixerint, ut patet exemplo Noe; non vult autem ea de sola corporis morte intelligi

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

hoc sensu, quòd aliam animæ mortem penitus excludat.

Inst. 4. Ille quamcumque animæ mortem excludit, qui iustos de quibus loquitur, dicit in generatione sua justos fuisse: atqui Chrysostomus, ut patet ex citato textu.

R. neg. maj. Vox enim. in generatione sua, sumitur à Chrysostomo, ut in Scripturis: porro in Scripturis vox ea non significat Noe justum fuisse in ipso nativitatæ exordio, bene verò in posteritate sua, vel in toto vitæ decursu: de quo alibi.

Moram non faciet celebris textus Homiliæ ab Neophyto, qui sic citatur: *Baptizamus infantes cum non sint coinquinati peccato.* 1. quia sufficit responso S. Augustini, qui textum hunc * interpretatus est de peccatis actualibus. 2. quia censent eruditi multi Homiliam hanc non esse S. Chrysostomi. 3. quia; ut notat Sylvius hic q. 81. a. 4. editiones multæ legunt, *ut non sint coinquinati peccato.* Ex textu autem tam incerto, tam vexato, quid colligi potest?

Dico 3. Peccatum originale, licet rationi plurimum repugnare videatur, ab ea tamen, si per fidem adjuta, si sibi soli relicta, invictè confirmatur.

Prob. strictim delibando argumenta theologica quæ fuse & nervosè prosequitur Augustinus contra Pelagianos. 1. itaque pro omnibus mortuus est Christus, isque Salvator est omnium; ergo mortuus est etiam pro infantibus, eorumque Salvator est. *Quis enim audeat dicere non esse Christum infantium Salvatorem ac redemptorem,* ait Augustinus? atqui non est unde salvos eos faciat, si nulla in eis est originalis peccati agnitio; non est unde eos redimat, si non sunt per originem primi hominis venundati peccato; ergo.

2. Baptisma omnibus etiam parvulis necessarium est, ut intrent in regnum cælorum; ita docet tum Christus Joan. 3. tum constans praxis Fidelium, qui semper solliciti fuere de procurando filiis suis Baptismo, saltem cum de vita periclitarentur; tum denique ipsimet Pelagiani, qui nunquam Baptismi necessitatem impugnare ausi sunt, atqui solum peccatum arcere potest ab ingressu regni cælorum; ergo omnes infecti sunt peccato: atqui non actuali, cum multi moriantur ante usum rationis; ergo originali.

Respondabant Pelagiani, baptizari parvulos propter regnum cælorum, non autem propter vitam æternam, quæ ipsis utpote innocentibus debita erat. Sed evasionem hanc confutat Augustinus: tum quia novum & in Ecclesia prius inauditum est, esse vitam æternam præter regnum cælorum, esse salutem æternam præter regnum Dei; adeoque frivola est distinctio hæc regni cælorum à vita æterna; unde si infantes regno cælorum non nisi per Baptismum digni efficiantur, consequens est eos Baptismo etiam indigere ut vitam æternam consequantur; tum quia qui à regno cælorum excluditur, profecto magno bono fraudatur. *Quid verò offendit parvulus non baptizatus, nullam habens culpam, nec suam, nec de parente tractam... ut non intret in regnum cælorum?* ergo ne ipsi quidem Pelagiani explicare poterant cur infantes à regno cælorum excluderentur.

3. Cæremoniæ quæ etiam in parvulorum Baptismo usurpantur exorcismus nempe, & exufflatio quibus immundus spiritus à parvulis baptizandis abigitur, antiquissimæ sunt, & ubique usurpatæ antequam Augustini; unde neceas negare, nec reprehendere ausi sunt Pelagiani, ut patet, ex lib. 6. cont. Julian. c. 2. atqui cæremoniæ Gall.

L. 1. cont. Julian. n. 22.

2. Cor. 5.

L. de peccat. meritis. c. 24.

Ser. 294. aliàs 14. de verb. Apost.

Vid. Ca. 1. Epist. ad Gal. 14.

monia illæ clarè indicant Ecclesiam semper credidisse parvulos ante Baptismum esse sub dæmonis potestate. Jam verò sub dæmonis potestate non sunt, nisi ob peccatum aliquod cujus conscii sint; quod quidem peccatum actuale esse non potest.

4. Homo omnis nascitur immani concupiscentiæ, morbis, duræ miseriarum cohorti, ac morti ipsi obnoxius; atque illud est *grave jugum super filios Adæ à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepultura*, de quo loquitur Eccli. c. 40. atqui densa hæc miseriarum communium nubes communem culpam indicat & supponit; Deus enim ab initio creavit hominem inextermibilem, Sap. 2. ergo nisi peccasset, nullis subiacuisset miseriis; ergo cum ipsi infantes & pœnis & morti subjaceant, necessum est ut alicujus culpæ rei censeantur: non actualis, ergo originalis.

L. de verâ
Belig. c.
14.

Obj. 1. Omne peccatum est voluntarium, ex Augustino: atqui peccatum originale non potest voluntarium esse in infantibus, utpote qui rationis & libertatis usu careant.

L. de mo-
vib Eccl.
s. 22.

R. dist. maj. Peccatum personale & actuale est voluntarium, C. originale, subd. est voluntarium moraliter & voluntate aliena, C. physicè & voluntate propria, N. Itaque infantes nullum habent aut habere possunt peccatum personale, ob rationem in objectione allatam: at habere possunt & habent peccatum originale, quia habuerunt mortalem libertatis usum in primi parentis voluntate, quæ fuit moraliter voluntas eorum omnium qui ab ipso seminaliter nascituri erant, non quidem quantum ad omne præceptum, sed quantum ad præceptum abstinendi à certo fructu. Justum ergo est ut malum à capite electum imputetur membris in eo moraliter inclusis; sicut justum est ut pacta conventa servantur à civibus, etsi non eorum, sed Majorum voluntate celebrata fuerint, ut docet Augustinus, l. 4. Oper. imperf. c. 90. Fateor id ægrè admodum intelligi, sed non ideo negandum est, quia plerumque verum est quod comprehendere & explicari nequit. Unde Augustinus postquam confessus est peccato originali... nihil ad intelligendum difficilius, Juliano importunè scilicetanti, quo tandem modo noxa originalis transfunderetur aiebat: *Quid à me quæris quo sit factum modo, cum factum constet aliquo modo, si Apostolo credis ullo modo, qui mentiri potuit nullo modo?*

Inst. 1. Voluntarium debet esse à principio intrinseco cum cognitione: atqui peccatum originale non est à principio intrinseco cum cognitione; sed est à principio extrinseco, nempe ab Adam, idque sine ulla parvuli cognitione.

R. ut statim dist. maj. Voluntarium est à principio intrinseco cum cognitione, vel in se & physicè, vel moraliter & in alio, C. in se necessariò, N. Peccatum eo modo est à principio intrinseco, quod est voluntarium: porro peccatum originale non in nobis & physicè, sed in Adamo & moraliter est voluntarium; ergo sufficit ut in Adam sit à principio intrinseco, quanquam & respectu nostri sit etiam à principio intrinseco, hoc sensu quod Adam sit nostrum omnium caput, non naturale solum, sed & morale, in quo nostra voluntas continetur, quomodo pupilli voluntas ita continetur in voluntate tutoris, ut quod ab hoc factum est, ab illo approbatum censeatur.

Inst. 2. Ut Adam sit mortale hominum caput, ita ut quod per ejus voluntatem factum est, cæteris hominibus voluntarium censeatur, necesse

est ut iidem homines suam Adæ voluntatem commiserint quoad conservationem vel amissionem justitiæ originalis: atqui homines qui nondum existerant non potuerunt suas vices committere Adamo.

R. neg. maj. Sufficit enim ut Deus qui magis habet in sua potestate hominum voluntates quam ipsi suas, in Adamo, quem nostrum omnium caput morale constituit, nostras quoque voluntates moraliter constituerit. Hoc autem ita à Deo constitutum est, ut videbimus Articulo sequenti

Obj. 2. Illud dogma non debet admitti quod ad Manichæismum conducit; atqui dogma peccati originalis... Illud enim dogma ad Manichæismum conducit, quo posito peccat quisque utitur matrimonio: atqui posito originalis peccati dogmate peccat quisque utitur matrimonio. Peccat enim quisque cum elicit actum cui necessariò annexum est peccatum: atqui actui matrimoniali necessariò annexum est peccatum: atqui actui matrimoniali necessariò annexum est, in presentis statu, peccatum, originale scilicet; ergo.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. dist. maj. Peccat qui elicit actum cui secundum se sumpto, & vi propria vel etiam ex intentione agentis annexum est peccatum, C. defectu alterius quem nec debet nec potest impedire, N. Atqui: pariter dist. min. & neg. conseq. Itaque peccatum originale non oritur ex ipso per se generationis actu, tanquam à causa proxima tum quia alioqui ubicumque esset generatio, ibi semper esset aut fuisset peccatum, quod falsum esse ex ipso innocentia statu liquet; tum quia Deus concurrens ad actum qui cum certis in circumstantiis elicitur, non potest non esse malus, juxta pelagianos ipsos fuisset peccati causa: sed sequitur peccatum illud ex ipsa Adami prævaricatione, quæ causa est cur in viris etiam parentibus, tota ejus posteritas vitiata nascatur; ergo ut verbis Augustini utar, *Non sunt nuptia causa peccati quod trahitur à nascente & expiatur in renascente; sed voluntarium peccatum hominis primi, originalis est causa peccati.* Ita Sylvius p. 404. Martinon q. 275. Becan. p. 288. & Gonet p. 424. qui addit non teneri hominem semper ab actione aliqua ob prævisum alterius malum abstinere, cum & justam habet juris sui prosequendi rationem, & malum vi actionis ejus non consequitur. Quapropter inquit, cum humanæ naturæ bonum in ejus propagatione à Deo etiam præcepta consistat, necessarium non est ut ab eo abstineat generandi actu, unde prolis malum secuturum esse prænovit.

Inst. Atqui ut actui generationis attribatur peccatum originale, satis est ut ei etiam per accidens annexum sit, ut nunc est; ergo. Prob. subf. Qui eum facit actum unde sequitur alterius scandalum aliudve peccatum, quantumvis ipsum nolit, peccati hujus causa est, si possit ab eo actu abstinere Hinc sanctus Paulus 1. Corint. 8. 13. *Si inquit, esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum ne fratrem meum scandalizem* atqui homo generans eum ponit actum unde sequitur peccatum in altero.

R. ad 1. neg. subf. ad 2. neg. maj. quæ si vera sit de scandalo infirmis dato, de quo consule Estium in citatum Pauli locum, de aliis peccatis falsa est; alioqui bonum tuum ab eo repetere non posses, quem nosti ira exarsurum si repetas, quod falsum est: porro jus habet unusquisque, & is præsertim qui à Deo vocatur ut nubat, & nuptiis utatur.

Inst.

Gonet
425. Frass
359.
Aug de
corrupt.
& grat c.
14.

L. 2. de
nupt. &
concup. s.
26.

Inst. Saltem semper peccabit Adamus, utpote ex cuius actu præterito sequatur peccatum in infante qui generatur.

R. nego seq. Quia, ut notat Sylvius, originalis peccati in eos qui nascuntur traductio, jam Adamo libera non est.

Obj. 3. Prævaricatio Adæ non est efficacior redemptione Christi: atqui redemptio Christi non prodest iis qui non credunt; ergo nec Adæ peccatum iis nocet qui actu non peccant.

R. Quod sicut Christi gratia prodest parvulis baptizatis, licet non per se, sed solum in aliena persona credant; ita & eisdem nocet Adæ peccatum licet non per se, sed in eo solo peccaverint.

L. de nup. & concu. c. 28. Obj. 4. cum Juliano apud Augustinum, Non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat Deus qui condidit, per quas igitur rimas tot inter præsidia ingredi potest peccatum?

R. cum August. Quid queris latentem rimam, cum habeas apertissimam januam? Per unum hominem, ait Apostolus; per unius delictum, ait Apostolus; per inobedientiam unius hominis &c. Quid queris amplius; Quid queris aperius &c.

ARTICULUS II.

Quomodo peccatum Adæ posteris ejus communicetur.

L. 5. contra Jul. c. 5. * Epist. aliis 29. nunc 167. Quid hinc hærere non debeat, ubi hæsit Augustinus, cum urgenti Juliano humiliter respondit: Hic libentius disco quam dico, nec audeo docere quod nescio. Et* alibi, eleganter dictum esse narratur, quod huic rei satis aptè convenit. Cum quidam ruisset in puteum... accedit alius, & eo viso admirans ait, Quomodo huc cecidisti? At ille, Obsecro, inquit, cogita quomodo hinc me liberares, non quomodo huc ceciderim queras. Ita quoque fatemur, & fide catholica tenemus de reatu peccati, tanquam de puteo, etiam parvuli infantis animam Christi gratia liberandam; satis est ei quod modo quomodo salva fiat novimus, etiamsi nunquam quomodo in malum illud devenerit, noverimus. Quia tamen itineris tam ardui emetiendi necessitatem nobis fecerunt infidelitas & hæresis, idcirco varia quæ hinc proponi consueverunt systemata exponemus. Quod ut fiat, investiganda est ipsa animæ origo, circa quam septem præcipuè recensentur opiniones.

Vid. Aug. de heres. c. 6. 46. & 70. * Tom. 5. p. 838. edit. Lab. Prima est Gnosticorum & Manichæorum, qui post Stoicos contendebant humanas animas, quasdam esse divinitatis portiones, quæ proinde nec crearentur ex nihilo, nec traducerentur ex parentibus, sed à Deo inspirarentur. Hæc opinio jam pridem damnata est, tum in Concilio II. Barcaprensi* an. 563. tum à S. Leone Epist. 15. ad Turribidium c. 5. & meritò. 1. quia intrinseca Dei portio, si ita loqui licet Deus est. 2. quia anima humana est variabilis, & ex bona fieri potest per peccatum mala; quod aut Dei est, nec mutari nec vitari potest.

Secunda est Origenis, qui l. 1. de principiis c. 7. post Platonem docuit omnes animas è nihilo quidem creatas fuisse: quo tempore creati sunt Angeli; sed ob peccata quæ in hocce statu commiserunt, à Deo immixtas fuisse in corpora ut in carceres. Hæc opinio sicut & præcedens damnata est, tum citato Concilio c. 6. tum à S. Leone ibid. c. 10. eamque manifestè falsam esse patet. 1.

quia Rom. 9. dicitur: Cum nondum nati essent, nec aliquid boni egissent, aut mali. Et 2. Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, sicut gessit, sive bonum, sive malum; ex quibus sequitur, nihil unquam ab anima mali peractum esse priusquam corpori uniretur. 2. quia alioqui malo prorsus concilio præcepisset Deus ut necarentur malefici, & infantes conservarentur; cum n. detineri in corpore supplicium sit, & è corpore educi, beneficium.

Tertia & quarta sententia eorum est qui senserunt animas jam alicubi existentes in corpora nascentiam vel mitti divinitus, vel suâ sponte labi. Hujus opinionis defensores in eo convenire videntur cum Origene, quod animas omnes ab initio mundi cum Angelis creatas esse censent; at ab eodem in hoc differunt, quod non asserant animas peccasse, & in peccati pœnam in corpora detrudi. Hæc opinio quâ parte docet animas sponte propria, & quasi sine Dei concilio in corpora labi, planè in intelligibilis est; quâ verò parte docet easdem animas à Deo mitti in corpora, iisdem fermè subiacet incommòdis, quibus obnoxia est sententia quotidianæ animarum creationis, de qua statim,

Quinta opinio eorum est qui credunt animas esse ex traduce, seu ex propagatione, ita ut sicut caro nascentium ex carne patrum, sic anima ex animabus procreentur; sicq; * incorporeum semen animæ, sua quadam occulta & invisibili via eorum ex patre currat in matrem, cum sit conceptus in femina. Hæc opinio, etsi nunquam ab Augustino pro indubia habita fuerit, eidem tamen probabilior videbatur, & quasi necessaria ad refellendos Pelagianos peccati originalis impugnatores; eâ enim posita facilius utcumque intelligi credebatur Augustinus, quo pacto hominis nascentis anima peccato infecta sit cum ea sit veluti portio quædam ex anima peccatrice decisa. Ego, ait S. Doctor in Epistola ad Optatum recens edita à R. P. Jacobo Martin. Cengreg. S. Mauri Monacho, adhuc, fateor, non inveni quemadmodum anima & peccatum ex Adam trahatur. & ipsa ex Adam non trahatur. Ea tamen opinio duplici porissimum de causâ rejici debet. 1. quia concipi non potest Nam, ut benè arguit Bellarminus cit. lib. 4. cap. 11. si anima filii sit ex anima patris vel ex tota, vel ex parte, si ex tota igitur, vel parens caret deinceps anima, quippe qui totam transfudit in filium; vel tota manet in patre & filio: atqui utrumque evidenter falsum est; cum certum sit & patrem qui generavit anima non destitui, & filium, non unam eandemq; cum patre animam habere: sin autem non ex tota, sed ex parte animæ patris existit anima filii; ergo anima partibilis est, ac per hoc corporea, ut deliravit Tertullianus. 2. quia peccatum originale, ob quod solum animæ originem tam avidè inquirunt Theologi, non facilius explicatur in hoc systemate quàm in alio; anima enim Adæ jam ab originali peccato per pœnitentiam mundata erat, cum Adam filios suos genuit: porro ex anima secundum se totam mundata propagari non potest anima peccatrix; ergo systema propagationis & suas patitur difficultates proprias, & aliàs non solvis.

Ut ab his difficultatibus utcumque se expedirent alii Theologi, sextam de origine animæ sententiam aperuerunt, juxta quam animæ omnes simul cum anima Adæ, in ipso Adamo creatæ sunt, ab eo in hos ejus filios qui generationi destinati sunt, transmittendæ, non ut pars seminis, sed unâ cum semine. Supponit hæc opinio simul-

Norisc.
4. §. 9. p.
82.

multaneam rerum omnium creationem, quæ licet à quibusdam recentioribus censurâ notata, aliis tamen magni nominis scriptoribus probata est, ut fusè ostendit Cardinalis Norisius in Vindiciis Augustinianæ. Nova hæc animarum originis excandæ ratio utcumque placere videtur citato R. P. Jac. Martin. sed pace viri eruditi, mihi que tenera jamdudum necessitudine conjuncti dicere liceat opinionem hanc nec satis fundatam esse, cum textus Scripturæ quibus simultanea rerum creatio adstrui videtur, facile solvi queant; nec minuendæ difficultati de communicatione noxæ originalis inservire posse. Vel enim animæ quarum congeries Adamo inserta fuisse supponitur, in eo, cum peccavit, intelligentes erant, ac volentes, ejusque peccato consentientes, vel non. Si primum habemus quidem animam peccato infectam, sed actuali, neque jam verum est quod dixit Apostolus, regnasse mortem, *etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*, quandoquidem in Adamo existentes secundum animam, in similitudinem ejus, propriæ voluntatis consensu peccaverimus. Si secunda, tota redit difficultas: unde enim peccato infecta est anima, quæ pura exiit à manibus Dei, nec alieno unquam peccato consensit?

Rom. 5.
14.

Septima opinio, quæ nunc ubique prævalere videtur contendit animas quotidie creari, & in corpora cum satis formata sunt infundi. Circa eam quatuor inquiri possunt. 1. an eam rejecerit Augustinus. 2. quas contra eam difficultates proposuerit S. Doctor. 3. An ei velut articulo fidei adhærendum sit. 4. quomodo ea supposita explicari possit peccati originalis communicatio.

R. ad 1. Augustinus ad mortem usque dubitavit de origine animarum, & credidit non posse quidquam ea de re sine temeritate definiri. Patet id 1. ex lib. 10. de Genes. c. 21. ubi sic loquitur: *Ego, inquit, adhuc inter utrasque has opiniones ambigo, & moveor aliquando sic, aliquando autem sic.* 2. ex lib. 3. de lib. arb. c. 21. n. 59. *Harum quatuor de anima sententiarum, utrum de propagine veniant, an in singulis quibusque nascentibus novæ fiant, an in corpora nascentium jam alicubi existentes, vel mittantur divinitus, vel sua sponte labantur, nullam temere affirmare oportebit.* Epist. 190. ad Optatum eos arguit qui propaginem animarum inconsiderata temeritate defendunt, non ut systema quotidianæ creationis adoptet. sicut Bellarmi. o visum est, cum ibidem se adhuc dubitare declararet, sed quia ubi res naturaliter obscura nostrum modulum vincit, & aperte divina Scriptura non subvenit, temere hinc aliquid definire præsumptio est. Denique in libris Retract.

Norisc.
ibid. §. 3.

Obiit Aug.
an. 430.
Aug. 28.

quos an. 426. & 427. scripsit, *nec tum sciebam, inquit, animæ originem, nec adhuc scio*, l. 1. c. 1 n. 3.

R. ad 2. Gravia sunt momenta quæ contra quotidianam animarum creationem urgebat Augustinus: hæc verò sunt. 1. quia nec concipi nec explicari potest quomodo anima quæ ante suam cum corpore unionem nihil mali admisit, meruerit detrudi in corpus in quo & statim contrahere peccatum, & innumeris obnoxia esse mileriis debet. Rationem hanc sæpius proponit S. Doctor l. 1. de anima cap. 6. n. 6. lib. 5. cap. 7. n. 9. tom. 10. edit. nov. 2. quia concupiscentia carne, sed multò magis in anima residet; qui igitur fieri possit ut caro quæ per se peccatum non habet, hoc peccato animam de se puram statim inficere possit? Huic objectioni quid respondere queant qui animas novas non de parentibus tractas corporibus dari putant, nondum me audisse, vel uspiam

legisse fateor, ait Augustinus l. 10. de Gen. ad lit. n. 27. t. 3. Denique omnes prorsus creaturas, adeoque & animas omnes simul ab initio mundi creatas esse pro certo habebat Augustinus, ne Scripturæ Genesios contradicatur, ubi apertissimè legitur consummasse Deum omnia opera sua? nam & quod eum requievisse scriptum est, utique à creandis novis creaturis intelligendum est non à gubernandis. Epist. 166. c. 5. n. 11.

R. ad 3. Duplex est etiamnum eade re sententia. Alii incertam hætenus esse animæ originem, & * in S. Augustini dubitatione hærendum esse censent: alii iis qui de quotidiana animarum creatione dubitant, temeritatis, aut etiam erroris notam inurunt. Ratio priorum triplex est 1. quia, ut S. Augustinus ostendit in Epist. 166. aliàs 28. ad Hieronymum, nullus fortasse est Scripturæ locus in quo perspicuè doceatur animas non fieri ex propagine sed creari; atque id cum Bellarmino agnoscunt plures ex iis qui pro communi opinione certant. 2. quia nihil etiam ex Patribus colligi potest. Si enim ex iis non pauci quos citat Bellarminus, novas quotidie animas creari dixerint, alii vel traducem admiserunt, ut Tertullianus, Apollinaris, & maxima pars occidentalium prout refert S. Hieronymus Epist. 78. aliàs 82. ad Marcellinum; vel quæstionem hanc omnino insolubilem esse crediderunt, non tantum Augustini tempore, sed & multis post eum sæculis. Sic Episcopi sexto * sæculo in Sardinia exules: Quæstionem animarum, aiebant in Epistola synodica, aut citam debemus relinquere, aut sine contentione tractare; quia si ex propagine veniant, si ve novæ singulis corporibus fiant; quod sanctarum Scripturarum authoritas non manifestè pronuntiat, cum cautela debet inquiri. Sic sæculo septimo S. Gregorius Papa: De origine animæ inter sanctos Patres requisitio non parva versata est; sed utrum ipsa ab Adam descenderit, an certè singulis deitur, incertum remansit; eamque in hac vita insolubilem fassi sunt esse quæstionem; gravis enim quæstio est, nec valet ab homine comprehendere. Ulterius progressus est eodem sæculo S. Idorus Hispalensis qui inter alias opiniones quas de fide credendas proponit, hanc recenset, quod incerta sit animæ origo. Ita ne verò, ait Norisius, errori vertetur dubitatio quam Apostolica Sedes, Synodi & Patres plenius suffragiis subscripsere, quamque eorum unus doctissima ac pietate illustris, de fide populis credendum proposuit? Eadem dubitatio perseveravit tum sæculo nono, quo Prudentius Tricassinus scribebat: *Nascitur de carne caro; sed utrum & anima similiter de anima nascatur, magna quæstio est...* absque certa definitione relicta. Hugo Victorinus quia n. 1130. florebat etsi probabilius esse putaret animas ex traduce non esse, fatebatur tamen quod nulla unquam ratio si ve authoritas tantum prævalere possit, ut dubietatem tolleret quæstionis. Non desunt qui postremis hisce temporibus putent nihil ea de re definitum esse ab Ecclesia, nec futuros lætæ fidei reos qui de eâ dubitarent. Ita Estius in 2. sent. dist. 17. §. 14. ita etiam Pamelius apud Tertull pag. 50. & alii apud Noris p. 69. Urget quidem Bellarminus auctoritatem S. Leonis in Epist. ad Turribium c. 10. & Concilii Lateran. sub Leone X. sess. 8. verum neutra authoritas præsentem quæstionem attingit, ut probant Norisius & Jacobus Martin. Nam sanctus Leo imperit Priscillianistas, qui volebāt animas quæ humanis corporibus inferuntur, in cœlesti habitatione peccasse, atque ob hoc à sublimibus ad inferiora delapsas; quod ut hæresim sæper rejecit Augustinus:

* Apud
Bell. ibid.
l. 4. c. 10.

Bell. ibid.
c. 11.

Tom. 4. p.
642.

* an. 523
apud Aug.
tom. 10.
apud
col. 156.

L. 7. Ep.
53.

L. de præ.
c. 16.

L. 1. de
sacr. part.
7. c. 30.

Conci-

Conc. Later. 1. p. 487. Concilium verò Lateranense condemnat & reprobant *asserentes animam intellectualem mortalem esse, aut univalem in cunctis hominibus*, quod Catholicus nemo admisit.

Posteriores Doctores iis nituntur rationibus quibus virum Theologum cedere necesse est. 1. quòd sententia quæ animas infundendo creati contendit, jam penè ubique in Ecclesia Catholica à quinque circiter sæculis recepta sit. 2. quòd eadem sententia tempore S. Hieronymi, ab omnibus teneretur Orientalibus; opposita verò licet apud Occidentales satis communis, haud tamen ab omnibus recepta esset. 3. effatum illud Magistri Sent. *Anima creando infunduntur, & infundendo creantur*, ita nunc invaluit, ut non aliquorum duntaxat, sed Fidelium omnium sensum exprimere videatur. Hæc ergo ambabus ulnis admittenda, quæritur quo pacto peccati originalis dogma eidem possit accommodari.

V. Ept. 28 nunc 166. R. cum Augustino 1. modum transfusionis peccati esse mysterium ineffabile, unde melius est cum sancto & humili Doctore inscitiam suam profiteri, quàm multas cõgerere solutiones, quæ potius originalis peccati fidem labefactant, quàm attollunt. Liceat ergo cum eodem dicere: *Etiamsi refellere contraria argumenta non valeam, video tamen inhærendum esse iis quæ in Scripturis sunt, à periculis.* R. tamen 2. cum eodem Augustino animam in corpore *tantum in vitio vase* corrumpti ubi oculus à iustitiâ divine legis includitur. Sicut ergo si flos in loco fœido feratur, quantumvis natura sua sit pulcher & elegans, vitium quoddam inde labemque contrahit; & sicut anima si corpori vulnerato, ve flammis ardentibus conjungeretur, mox doleret; ita cum infunditur corpori in quo germen est quoddam peccati, quia propagatum est ab Adamo, & sit pars hominis ex Adamo progeniti, in quo ut capite continebamur, inficitur peccato. Ita Nat. Alexand. p. 301.

L. 3. de pec. merit. c. 14. Verum nova hæc exoritur difficultas, an scilicet anima ob suam cum corpore corrupto unionem corrumpatur ex natura rei, quo pacto liquor vitio vase commissus, eo corrumpitur quasi per se & ex natura rei; an verò corruptio hæc non sit ex natura rei, sed dependenter à constitutione Dei, qui protoparentem ita constituerit morale omnium hominum caput, ut eo peccante, filii ejus peccato infecti nascituri essent. Hæc quæstio inservire potest ad explicandum qua ratione Adæ peccatum nobis voluntarium sit, circa eam verò dividuntur Theologi.

L. 5. contra Jul. c. 4. Prima opinio eorum est qui in omnibus Adæ posteris voluntatem admittunt interpretativam, vi

Vid. Sylv. g. 91. n. 1. Martin. disp. 20. n. 62. cujus censetur causam suam Adamo in malum æquè ac in bonum agendam commisisse, ita ut si tunc existerent omnes, vel similiter fuissent pactum à Deo cum Adam initum transgressuri, vel omnibus ejusdem pacti conditionibus libenter acquiescitur.

Refellitur. 1. quia, ut benè notat Martinon p. 293. gratis asseritur omnes Adæ posteros causam suam tam plenè ei commissuros, ut eo peccante peccare vellent, & salutem suam ab ejus voluntate suspendere. Non desunt tanè in præsens qui contrarium mallent; & verò, licet quisquis ex parte præsumatur in id quod sibi bonum est consensurus, non ita præsumitur in malum consentire. 2. quia Deus imputat quidem in culpam id quod aliquis de facto vult; non autem id quod tantum vellet. Ecquod, bone Deus, crimina nobis imputari possent, qui si his aut illis occasionibus exponeremur, tam fœdè aberraremus? 3.

reprobant tum Augustinus in Epist. 194. & in lib. de prædest. SS. cap. 12. tum S. Prosper in Epist. ad Augustinum, eorum opinionem qui parvulos ideo existimabant rapiante Baptismum, quia si victuri diutius fuissent, multa admisissent crimina; ergo reprobanda quoque est eorum opinio qui homines in Adam peccasse docent, quia si tunc existerent, in eodem peccassent.

Secunda opinio eorum est qui docent secluso quocunque pacto, peccatum originale transfundi per libidinem seu concupiscentiam seminali generationi naturaliter adjunctam ex natura, aut quasi ex natura rei; quomodo cæcitas podagra & alia id genus, seu corporum sint; seu animorum affectiones, in liberos à parentibus transfunduntur. Hanc sententiam post Lutherum & Calvinum vividè tueretur Janseus, & ex ea * concludit, quòd si Adamus concupiscentiam illam benè vivendo tollere potuisset, nullum in posteris fuisset peccatum transmissurus; quemadmodum illud nunc non transmitteret cui omnis à Deo per miraculum tolleretur concupiscentia. Huic Janseii sententiæ acriter quoque adhæret * Henricus à S. Ignatio.

Tertia opinio eorum est qui credunt 1. hinc intercessisse legem Dei constitutionem, per quam Adamus morale omnium caput institutus fuerit, ita ut in ejus voluntate posterorum omnium voluntas & fortuna constitueretur, unde velut omnium nomine præceptum Dei vel servaret, vel prohibito transgrederetur. 2. existimant iidem absolute necessarium non fuisse, ut hæc Dei constitutio Adæ innotesceret, quia etiam quia ignorans constitui potuerit persona publica; quomodo potest Respublica jus suum conferre in aliquem, & velle ut ratum habeatur ab omnibus quod ille statuerit, quamvis hoc ipse nesciat. 3. tamen addunt tale pactum Adamo reipsa innotuisse. 1. quia id exigebat suavis Dei providentia, ut protoparentis consultus in re tam gravi de suo, totiusque posteritatis statu decerneret, atque à peccando magis adverteretur. 2. quia postulat rectus ordo, ut in negotiis adeo gravibus officium ac debitum suum intelligant, qui omnium personam ac sortem gerunt. 3. quia peccatum Adæ gravius fuit, prout peccavit ut caput, quàm si peccasset ut particularis persona, uti docet S. Thomas 3. p. q. 1. a. 4. atqui major hæc pravitas imputari ei nequit, nisi sit voluntaria, nec voluntaria esse potest, nisi circumstantia hæc ei nota fuerit, si enim ullo modo prævisa sit, jam imputari non potest. Ita Sylvius, Martinon ibid. n. 63. Gonet. p. 426. His positis,

Dico: Peccatum Adæ non ex natura rei, sed dependenter à libera quadam Dei constitutione transfunditur in ejus posteros.

Prob. 1. quia falsum est quod scribit Iprensis, nullam esse apud Patres pacti hujus seu constitutionis mentionem. Nam 1. Augustinus lib. 16. de Civ. cap. 27. in hæc Gen. verba, *Delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit: Parvuli*, inquit, *secundum communem generis humani originem, omnes in uno illo testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt. testamentum autem primum quod factum est ad hominē primum, profecto illud est, Quia die eduxeritis, morte moriemini.* 2. Hieronymus in hæc c. 6. Olex, *Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum meum, ibi prævaricati sunt in me, sic habet: Imitati sunt Adam, ut quod ille in paradiso fecerat, pactum meum, legemque præteriens, isti in terrâ facerent.* 3. Apost. Rom. 5. *Per unum hominem*

Jan. 1. 1 de stat. nat. lap. c. 6. & c. 21. sub fin.

** AErb. l. 10. par. 3. c. 6.*

hominem peccatum intravit in mundum. . . in quo omnes peccaverunt; quia, inquit Aug. lib. 3. de peccat. merit. *omnes unus ille fuerunt*: atqui omnes non fuerunt ille unus physicè, quatenus is omnium progenitor erat; sic enim filii omnes unum sunt in patribus, & ideo peccata eorum portare deberent ergo vi divinæ institutionis, quæ Adamum constituerat morale omnium caput.

Prob. 2. Si peccatum Adæ ex ipsa rei natura transfunderetur in posteros, quia summa libertate commissum est, in filios quoque transfundi deberent peccata parentum, qui ex malitia & summa libertate peccant; falsum enim est quod docet Jansenius, hominem nunc non nisi ex necessitate prementis concupiscentiæ in peccatum labi.

Prob. 3. quia intelligi non potest quomodo Adæ peccatum, tam altum humano generi vulnus infligat physicè & ex rei natura. Peccatum enim, utpote actus voluntatis in ipsa immanens, brevi tempore transit, & physicè existere desinit: sed actus qui physicè nihil est, vim habere tantam non potest ut physicè humanum genus corrumpat; ergo. Quod attinet ad actum peccati externum, esum scilicet pomi, erat is ex se indifferens, & à præcepto Dei non nisi extrinsecam habebat denominationem; ergo non erat in eo vis physicè generis humani corruptrix.

Prob. 4. Si libido generationis esset causa peccati originalis; ubi foret hæc libido, ibi peccatum originale foret; ubi verò non esset ibi nec esset peccatum: atqui falsum utrumque consequens. Primum quidem, quia, ut loquitur Concilium Trid. sess. 6. cap. 3. *nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti*: atqui etiam si ex Adæ semine non procrearentur, non procrearentur tamen sine libidine & concupiscentia, quia hæc ex naturali hominis temperamento exurgit, & sanè fuisset in statu naturæ puræ. Falsum quoque est quod si carent parentibus libidine in generando, eorum filii non contraherent orig. peccatum; quia semper descenderent ab Adamo, ac proinde nisi singulari privilegio eximerentur à peccato, in illo peccarent *in quo omnes peccaverunt*. Ita docet S. Thom. q. 83. a. 4. & agnoscit Henricus ipse à S. Ignatio. Accedit quod si libido, transfundendi originalis peccati causa foret, plùs ille contraheret peccati, qui majori libidinis ardore conciperetur; causa enim necessariò & naturaliter operans, majorem in subiecto apto effectum producit: atqui non plùs contrahit peccati originalis unus quàm alter; est enim peccatum illud in omnibus æquale, ut docet S. Thomas q. 32. a. 4.

Prob. 5. quia, ut benè notat Mag. Grandin, p. 79. eo modo traduxit Adamus originale peccatum in posteros, 1. quo traduxit cætera incommoda, putà terræ tribulos, bestiarum rebellionem &c. cur enim aliter de his quàm de illo sentiremus? 2. quo traducturus erat justitiam, si non peccasset. 3. quo Christi passio gratiam producit; docet enim Apost. simili modo nobis nocuisse Adam inobedientia sua ad inducendum peccatum originale quo Christus obedientia sua nobis prodest ad obtinendam justificationem, *Sicut*, inquit, *per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vitæ*: atqui Adam cætera incommoda moraliter traduxit? justitiam verò originalem non nisi moraliter traducturus fuisset; sicut & sanctificationem non ex rei natura, sed moraliter & ex libera Deo voluntate traducit Christus,

Rom. 5.

ergo peccatum Adæ non ex rei natura, sed ex Dei constitutione transmittitur in Adæ posteros.

Confirmatur: quia si Principes subditorum suorum voluntates in voluntate alicujus includere possint in ordine ad aliquos effectus morales, ut factum est in pupillis, quorum voluntas in tutorum voluntate jure civili posita est relativè ad quosdam effectus, potuit à fortiori Deus, qui magis hominū voluntates in sua habet potestate, quàm ipsi suas, easdem includere in voluntate Adami relativè ad observationem vel transgressionem præcepti unde sequebatur amissio aut conservatio justitiæ originalis, prout ea donum erat totius naturæ. Quòd autem Deus id fecerit actu & de facto, probatur 1. quia contrarium nulla efficaci ratione ostendi potest. 2. quia constitutio hæc plùs nobis favebat quàm nocebat: tum quia facilius erat Adæ tot gratis instructo justitiam nobis conservare, quàm eam sibi & nobis deperdere; tum quia in hypothese peccati Adæ præparaverat, nobis Deus redemptorem, quem fortè denegasset iis ejus posteris qui in accepta ab eo justitia originali non perseverassent, tum denique quia nulla alia suppetit ratio qua commodius explicari possit quomodo peccante Adamo peccaverint ejus posterii.

Objicit Henricus à S. Ignatio p. 620. Pactum quod est fabula mera, admitti non debet: atqui pactum vi cujus voluntates nostræ in ipsa Adæ voluntate moraliter contentæ supponuntur, est fabula mera, ut loquitur Dominicus Soto. Pactum enim illud est fabula mera, cujus Augustinus, cui de peccato originali divinitus differere datum est, nusquam meminit, etiam cum usus ejus maxime ipsi necessarius esset ad refellendam Juliani objectionem; imò quod tunc clarè satis subvertit: atqui S. Augustinus pacti hujus, etiam cum eo opus maxime habuisset, nunquam meminit, ut Juliani objectionem convelleret. Hæc enim erat Juliani obiectio dixerat: S. Augustinus, per unius Adæ voluntatem malam, omnes in eo peccasse, quando omnes unus in illo fuerunt. Contra hoc sic arguit Julianus: *Si omnes in illo unus fuerunt: quomodo omnes per ejus voluntatem malam peccaverunt, cum isti omnes, quos in illo fuisse dicis suâ potuerunt voluntate peccare? . . . Habuerunt ergo parvuli voluntatem non solum antequam nascerentur, verum antequam proavi eorum generarentur*. Hic si alicubi ad pactum recurrere debuerat Augustinus, ut nunc recurrerent adversarii nedum porro recurrat Augustinus, ipsum planè subvertit sic enim ibi loquitur: *Secundum originem omnes in illo uno erant, & hi omnes unus ille erant, qui in seipsis nulli adhuc erat. Secundum hanc originem feminalem etiam Levi tunc decimatus ostenditur, non in seipso, sed in illo cujus in fuit lumbis; nec voluit, nec noluit decimari, quoniam nulla ejus voluntas erat. . . Et tamen secundum rationem seminis, non mendaciter, nec inaniter dictum est quod ibi fuit & decimatus est*. Eo itaque modo fuerunt in Adam posterii ejus, & idcirco peccaverunt, quo Levitæ fuerunt in Abraham cum Melchisedech Sacerdoti decimas dedit, & idcirco decimati sunt: atqui non ratione pacti alicujus, sed ratione seminis solius, hoc est ex rei natura, neque volentes, neque nolentes, Levitæ in Abrahamo fuere, & idcirco jam in lumbis ejus decimati sunt, ergo à pari.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. pro priori parte. Potuit enim Augustinus tunc non meminisse pacti: ne novis se se difficultatibus implicaret; pactum enim admittimus quia verum, non

L. 4. Ope. imperf. n. 104 &c.

non quia omnem difficultatis nodum refecans. Satis est igitur ut illud S. Doctor non negaverit; neque enim S. Augustino necessarium fuit, sicut nec ipsi necessaria fuit adversariorum opinio, quam certè ab eo admissam fuisse non probant. 2. neg. min. pro secundâ parte. Nego scilicet docuisse Augustinum, Adæ posteros peccato ejusex rei naturâ infici: nego proinde pactum omne à S. Doctore, ut ipsi volunt, penitus rejectum fuisse.

Ad textum Augustini dist. Eo modo quantum ad aliquid fuerunt in Adam posteri ejus, quo in lumbis Abrahæ fuit Levi, C. quantum ad omnia, N. Itaque longa est peccati inter & decimationis imputationem disparitas: cum enim decimari, denominationis sit extrinseca quæ nihil immutat, nihil mirum est si posteris ratione patrum ex rei naturâ imputetur; nihil enim vetat quominus filii propter patres aut nobilirentur, aut infamarentur, quia hæc ab hominum opinione pendent: verum peccati denominatio ab interno animæ statu petitur, adeoque ob participatam ab altero existentiam ex rei naturâ imputari nequit; alioqui cur unum solum, soliusque & unius primi parentis peccatum imputaretur? Hanc portò disparitatem non negat S. Augustinus, sed affert exemplum Levi in lumbis Abrahæ decimari, ut ostendat Adæ filios in Adæ lumbis peccasse: an verò hoc physicè, & ex rei naturâ, an moraliter solum contingat, nequidem tangit sanctus Doctor.

Obj. 2. Si Deus voluntates nostras in Adamo contineri voluerit, vel hoc voluit independentè ab Adamo, vel non.

R. probabilius videri Deum hoc voluisse independentè ab Adamo; id enim & supremum Dei dominium decet, & fieri potuit per decretum Dei, quo Deus & justitiam originalem Adamo pro se suisque posteris dedit, & voluntatem ipsius haberi voluit pro posterorum ejus voluntate: hoc autem decretum Adæ innotuisse supra probavimus.

Obj. 3. Si Deus in Adæ voluntate posterorum ejus voluntates sic incluserit, jam peccatum illud Deo potius quam nobis tribuendum est.

R. Neg. maj. neque enim ea fuit intentio Dei ut peccaret Adam & nos in ipso, sed ut eo præceptum Dei observante, justitia originalis ad omnes ejus posteros transiret, sive interim Adæ posteri nunquam eâ justitiâ spoliandi essent, sive ab eâ per peccatum actuale excidere possent.

Obj. 4. Deus voluntates hominum in Adamo collocare non potuit, quin pactum aliquod iniret cum eo & ejus posteritate in ipso: atqui pactum hoc fictitium est.

R. dist. maj. Quin iniret pactum virtuale, C. formale, N. Pactum duplex: formale, quod consistit in expresso duorum aut plurium consensu; & hoc necessario non fuit Deo, qui potest de omnium hominum voluntatibus, ut supremus arbiter, disponere: aliud virtuale, quo Deus efficaciter decernit ut aliquid fiat, quia illud fieri potentiæ ipsius & gloriæ, ac hominis etiam utilitati consonum est. Tale pactum cum Adamo initum fuisse nihil vetat; quia ad hoc sufficit ut Deus constituerit Adamum ut caput morale quo repræsentaretur genus humanum in observatione vel transgressione præcepti de non comedendo fructu: atqui hoc Deus facere potuit sine injustitiâ, sicut potest Respublica civium sapientissimo sortem suam committere; præsertim cum Deus primum hominem tot scientiæ virtutumque omnium donis præmuniverit, eique rem omnino facilem præceperit, & abundanti gratiæ auxilio eundem adjuverit.

Quæres, an homines peccatum orig. contraxissent si sola Eva peccasset.

Hicq 81.

R. cum S. Thoma, negativè. 1. quia de facto Adam suæ propagini nocuit, nec sibi solum sed & nobis justitiam amisit, ut docet Trid. sess. 5. atqui si peccatum ab Evâ solâ transfundendum erat, jam nobis non nocuit Adam, neque nobis sanctitatem perdidit, cum eam jam totam perdidissemus per Evam quæ ante Adamum peccavit. 2. quia soli Adæ ut capiti generis humani impositum est præceptum de non comedendo fructu, Evæ autem solum ut singulari personæ, neque enim mulier caput omnium constituta est; ergo peccante Evâ solâ, non nasceremur rei, peccante verò solo Adam nihilominus nasceremur filii iræ.

Quæres 2. an si nec Adam, nec Eva peccassent, peccasset verò aliquis posterorum, transmisisset peccatum originale.

R. negat. quia solus Adam, utpote caput posteritatis suæ, justitiam sibi nobisque conservandam acceperat. Ita Bellarm. l. 4. c. 12. Sylvius ibid. Curiosas id genus quæstiones reperire est apud Theologos, quas consulto omittimus, quia de iis nihil certi scire possumus, sed conjecturaliter solum opinari, ut notat idem Sylvius.

ARTICULUS III.

In quo sita sit natura peccati originalis.

SUPpono 1. contra quosdam quos indigitare videntur Magister Sent. l. 2. dist. 30. & Hugo Victorinus tract. 3. cap. 11. peccatum orig. non esse denominationem merè externam, aut solam pœnæ obnoxietatem, sine interiori mentis macula. Hæc enim opinio, vel potius error, 1. funditus tollit peccatum orig. sicut Sanctis reverâ justitiam adimunt, qui eam docent duntaxat externam esse. 2. apertè repugnat Apostolo secundum quem *peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors; ubi peccatum orig. est mortis causa, ac proinde ab eâ distinguitur, ideoque in pœnis quibus obnoxii nascimur, reponi non potest.* 3. nec minus adversatur Conciliis, Arausicano quidem II. can. 2. quod *peccatum, quod mors est anima, per unum hominem in omne genus humanum transisse docet; & Trid. quod definit sess. 5. can. 5. in Baptismate tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, ubi necessario supponitur peccatum orig. esse veri nominis peccatum.*

V. Est. hic

Suppono 2. in peccato orig. sicut & in peccatis nostris actualibus, duo posse considerari. 1. actum illum quo Adam, ut caput morale generis humani transgressus est Dei legem, per comestionem quæ & ipsius erat, & eorum omnium qui ab eo seminaliter propagandi erant. 2. labem seu maculam quæ Adæ transgressionem subsecuta est. De hac solâ præsens movetur disputatio, quæriturque in quo demum ea consistat. Circa difficile hoc punctum varias in partes abeunt tum Heterodoxi, tum Catholici.

Prima opinio est Matthiæ Illyrici, qui renovatâ Manichæorum insaniâ contendit peccatum orig. non esse aliquod accidens, sed substantiam malam à dæmone creatam. Refellitur. 1. quia omnis substantia est à Deo, quandoquidem *omnia per eum facta sunt*, Joan. 1. atqui ex Apost. 1. Timoth. 4. *omnis creatura Dei bona est*; ergo & omnis substantia bona est: jam verò substantia

Bellarmin. ibid. l. 5. c. 5.

stantia quæ esset peccatum, bona non esset. 2. quia delirium Illyrici, toti Traditioni repugnat. *Malum*, ait August. l. 7. Confess. cap. 12. *non est substantia, quia si substantia esset, bonum esset*. Hinc tam severè reprobatus est Manichæorum error. 3. in Baptismo tollitur ab homine *totum id quod peccati rationem habet*: atqui nulla tollitur hominis substantia; ergo.

Objicit Illyricus 1. quod peccatum iis exprimitur nominibus quæ substantiam sonant, vocatur enim caro, cor induratum, *corpus peccati*, Rom. 6. peccatum est id omne, quod pugnat cum lege Dei: atqui totus homo, ut nunc est corruptus, pugnat cum Dei lege. 3. Ipsa hominis substantia erat imago Dei; ergo imago diaboli ex quo nascimur peccatores, juxta id Joan. 8. *Vos ex patre diabolo estis*; hæc, inquam, imago debet esse substantia mala.

R. ad 1. justitiam, sanctificationem & similia exprimi etiam nominibus quæ substantiam sonant; vocantur enim cor carneum, novus homo, homo cœlestis: atqui tamen justitia & sanctificatio non sunt totidem substantiæ, sed accidentia quæ substantiæ inhaerent, & ab eâ separari possunt; ergo idem de peccato dicendum, ac proinde nomina hæc non strictè & litteraliter, sed metaphoricè intelligenda sunt.

Ad 2. dist. Homo ratione corruptionis suæ pugnat contra legem Dei, C. per seipsum & ratione substantiæ, N.

Ad 3. Ipsa quidem animæ rationalis natura est imago Dei, quia mens nobis à Deo indita, intellectu & voluntate prædita est ut Deus; at nulla est in nobis substantia quæ sit imago diaboli. Peccatores enim non sunt filii diaboli per naturam, sed per imitationem; atqui imitatio diaboli non est substantia quædam, sed modus substantiæ; ergo.

Secunda opinio apud Protestantes communis, contendit peccatum orig. esse concupiscentiam, seu propensionem illam quâ ad peccandum trahimur, verba sunt Melanctonis apud Bellarminum.

Refellitur. 1. quia si peccatum orig. formaliter sit ipsa concupiscentia, vel actualis, vel habitualis: atqui neutrum dici potest. Non primum, nam in parvulis est verè peccatum orig. atqui tamen in iis non est nec esse potest concupiscentia actualis. Non secundum, nam peccatum orig. per se & ratione sui homines facit dignos morte: atqui concupiscentia sive actualis, sive habitualis, neminem per se facit dignum morte, sed solum cum ei consentitur; ergo. 2. in Baptismo tollitur totum id quod peccatum est: atqui tamen non tollitur concupiscentia, cum ipsa maneat in baptizatis ad agonem; ergo. 3. ex Apost. Rom. 8. *Nihil damnationis*, seu damnatione dignum est iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant: atqui tamen iis inest concupiscentia quam etiam Apostolus sentiebat; ergo concupiscentia vel non est peccatum, vel datur peccatum mortale, quod damnationem non meretur.

Dices: Ex Trid. concupiscentia in renatis non est peccatum; ergo eadem est peccatum in non renatis; valeret hic argumentum à contrario sensu, quomodo ex eo quod ibidem dicatur, *In renatis nihil odit Deus*, bene sequitur; ergo Deus aliquid odit in non renatis.

R. neg. conseq. Dum enim PP. Tridentini negant concupiscentiam in renatis esse peccatum, nec asserunt nec insinuunt eandem esse pec-

catum in iis qui nondum regenerati sunt; unde non hic magis quàm alibi valet argumentum à contrario sensu. Verum quidem est Deum aliquid odisse in non renatis; sed id non sequitur ex eo quod Deus nihil oderit in renatis; hæc ergo consequentia vera est ratione materiæ, ut ajunt, non ratione formæ: unde plura afferri possunt exempla in quibus argumentatio hæc falleret. Sic malè quis diceret, In confirmatis nihil odit Deus; ergo aliquid odit in non confirmatis. Sic etiam, Si homo in puris naturalibus creatus esset, & in eo statu, Baptismo, pro Dei voluntate, subjectus, verè dictum esset, In renatis concupiscentia non est peccatum, neque hinc tamen inferri potuisset; ergo in non renatis concupiscentia est peccatum. Vid. tum Sylvium, & melius P. Simonnet de peccat. p. 554. & seq. tum quæ supra dixi p. 402.

Tertia opinio, quæ prima est Catholicorum, essentiam peccati orig. reponit in duplici qualitate morbida, aliâ quidem carnis, aliâ verò animæ, inter quas is est ordo, ut prior sit posterioris causa, quatenus caro per peccatum vitiata; vitium suum animæ cum sibi unitur, communicat. Refellitur: quia ex multis dictis tollitur in Baptismo id omne quod peccati rationem habet: atqui non tollitur morbida ea qualitas carnis & animæ, hæc enim nihil aliud est quàm grandis ad peccatum proclivitas, quæ etiam in renatis manet. Et certè essentia peccati orig. non consistit in aliquo quod eodem peccato posterius sit: atqui mala hæc carnis & animæ qualitas, posterior est peccato orig. quærenti enim quare Adamus qualitatem hanc sibi nobisque contraxerit, merito responderetur, quia peccavit, & nos in ipso. Non nego Patres sæpius dixisse animam in cordore tanquam in vase vitiato corrumpi: at id dixerunt, ut quadantenus explicarent quo pacto communicetur peccatum orig. non ut præcisam ejus essentiam exponerent.

Quarta opinio eorum est qui peccatum orig. quoad materiale constituunt in concupiscentia, quoad formale verò in reatu. Refellitur quoad primam partem: quia concupiscentia, ut pote quidam animæ languor qui etiam in baptizatis remanet, est effectus peccati orig. atqui effectus rei non potest se habere ut ejusdem rei materia; cum materiale rei sit primum in re concipiatur ut aliquid prius ipso formali. Refellitur quoad secundam partem: quia si peccatum formale peccati orig. sit reatus, vel pœnæ, vel culpæ: atqui neutrum dici potest. Non primum, ut fatetur Juenin; reatus enim pœnæ est obligatio ad pœnam: atqui obligatio ad pœnam posterior est culpâ, eamque præsupponit; quod autem re aliqua posterius est, ejusdem constitutum esse nequit. Non secundum; reatus enim culpa est ipsa formaliter culpa seu est ipsum formale peccati: atqui ridiculum esset & nugatorium dicere peccatum orig. constitui in ratione peccati per id quod in eo culpæ & peccati rationem habet. Sicut quærenti in quo sita sit hominis essentia, nugatorium esset respondere eam consistere in humanitate; ut enim non quæro an homo, talis constituatur per in humanitatem, quod jam probè noveram; sic non quæro an culpa originalis constituatur per culpam sive reatum. Ut solvantur objectiones, quas ex Augustino congerunt adversarii, fatendum est S. Doctorem sæpe dixisse peccatum origin. esse concupiscentiam, non quidem ratione sui, sed ratione reatus; sed simul dicendum est Sanctum Doctorem hic non expendisse metaphysicè in quo

Vid. Bell.
ibid. c. 15

Vid. Bell.
c. 20.

L'hermin
p. 200.

Faen.
rom. 7.
p. 681.

quo sita esset peccati orig. natura, ut expendunt Scholastici: unde aliquando peccatum ineffabiliter grande expressit per effectus cum eo connexos, aliquando per verba synonyma quæ naturam ejus satis non declarant, & quorum profundior indagatio Theologos manet.

Quinta opinio eorum est qui peccati orig. essentiam collocant in privatione justitiæ orig. vel potius in jactura ejusdem justitiæ. Cum autem justitia orig. sumi possit vel pro gratia Adæ infusâ, & posteris ejus, si non peccasset, infundendâ; vel pro debita voluntatis ad Deum subjectione, fatentur opinionis hujus defensoris, peccatum orig. non consistere in privatione justitiæ priori sensu acceptæ: tum quia privatio hæc non est propriè peccatum, sed pœna peccati; tum quia Adam, citra peccatum, justitiâ hæc, utpote gratuita, spoliari potuisset à Deo; tum denique quia in statu naturæ puræ, homo justitiâ hæc caruisset, nec tamen fuisset peccator. Itaque justitiâ cujus privatio peccatum orig. constituit, sita est ut subjectione ad Deum, unde sequitur peccatum orig. consistere formaliter in habituali aversione à Deo, quæ ipsa est privatio debitæ subjectionis ad Deum. Hæc opinio quæ docetur à S. Anselmo, iisdem subiacet incommodis ac præcedens, nempe verò peccati orig. essentiam constituit per aliquid ipso posterius: ideo enim Adam justitiâ origin. privatus est, quia peccavit; ergo prius fuit peccare quàm privari justitiâ. Unde S. Thomas pluries docet quòd *subtractio orig. justitiæ habet rationem pœnæ*: porro pœna peccati peccatum constitutum præsupponit. Nec est quòd adversarii nobis objiciant Patres; ii enim cum peccatum originale per justitiæ privationem, per mortem animæ &c. expresserunt, primum peccati effectum qui notior est, non rationem formaliter constitutivam assignaverunt.

Sexta opinio, pro qua citari solent Pighius & Catharinus, contendit peccatum originale esse ipsum Adæ peccatum nobis extrinsecè tantum imputatum, unde sequitur, *proprium peccatum nullum reperiri in parvulis*, ac proinde peccatum in uno Adam fuisse, non in nobis; verba sunt Pighii in controversia de pecc. orig. quam primam habuit in Comitibus Ratisbonensibus. Hæc opinio rejici solet, & meritò, quia per eam subverti videtur dogma peccati originalis. Quisquis enim verè Catholicus est, agnoscere debet cum Apostolo, 1. non solum pœnas peccati, sed & ipsum peccatum per unum hominem transiisse in mundum. 2. cum Synodo Trid. peccatum illud transfusum omnibus esse unicuique proprium: atqui admissio Pighii systemate, nec peccatum verè transiit in nos, cum nobis extrinsecum sit, nec unicuique proprium est, ob eandem rationem, quòd etiam expressè fatetur Pighius.

Confirm. 1. quia si peccatum Adæ nobis extrinsecè solum imputetur, jam in nobis verè non deletur, quod repugnat primis fidei elementis.

Confirm. 2. quia eo modo peccatores sumus in primo Adam, quo justificati in secundo: atqui non extrinsecè solum, sed verè & formaliter justificamur in Christo.

Septima opinio vult peccatum origin. nihil esse aliud quàm ipsum Adæ peccatum, prout singulis hominibus in eo moraliter contentis verè & propriè communicatum. Pro hac sententia citantur Hugo Victorin. Tapperus, Vega, Herinx, & alii, quos sequuntur Martinon disp. 20. sect. 5. Frassen disp. 3. p. 365. Henno p. 180. l'Herminier p. 229. atque hæc tenenda videtur. 1. quia aliæ

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

non satisfaciunt, ut modò probatum est. 2. quia hæc magis congruit Apostolo & Concilio Trid. Ex iis enim Adæ peccatum in hunc mundum intravit, ita ut omnes per unius inobedientiam peccatores constituti sint, quapropter hoc Adæ peccatum, quod origine unum est & propagatione, omnibus inest unicuique proprium: atqui peccatum orig. non esset unum in Adam & in nobis, si peccatum nostrum non esset ipsum Adæ peccatum, nobis intimè communicatum. 3. Illud est peccatum orig. quod ab Adamo transfunditur ad ejus posteros: atqui ipsummet Adæ peccatum transfunditur ad ejus posteros, ex citato Concilii Trid. canone. Nec respondeas Concilium dicere ibidem, quòd etiam transfundantur mors & corporis pœnæ, quæ tamen non sunt mors ipsa, aut ipsæ Adami pœnæ, sed similes: nam, ut subtiliter notat Martinon, dicit Concilium hoc Adæ peccatum transfundi, non autem dicit hanc Adæ mortem transfundi, aut has pœnas corporis, id est, easdem numero quas Adam passus est. Et facile quidem fuit transfundi pœnas similes tantum & distinctas: at peccatum propriè sumptum non potest transfundi distinctum & simile peccato Adami, nisi committatur culpa similis culpæ Adami, quod in parvulis rationis usu destitutis impossibile est. 4. peccatum omne, etiam originale, usque adeo voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium, ut docet Augustinus: atqui ratio voluntarii nullatenus competit peccato orig. nisi peccatum illud sit ipsa transgressio, quæ a protoparente, ut capite omnium, & omnium nomine agente commissa est; ergo. Plura videris apud Theologos statim citatos.

Obj. 1. Si peccatum orig. sit ipsum Adæ peccatum peccatum orig. erit actuale; falsum consequens.

R. neg. maj. Ut melius intelligatur responsio, notandum est Adæ peccatum dupliciter considerari posse. 1. ut actuale, quo sensu nihil aliud est quàm actio singularis ab Adamo, prout omnium hominum personam sustinente, contra Dei legem physicè elicitâ. 2. ut habituale, prout nempe est status quidam deordinationis, ex actu physicè præterito permanens in homine, donec ipsi à Deo condonetur. Inter peccatum Adæ & nostrum, si habitualiter spectentur, nihil est discriminis, quia scditas Adamo inexistens in nos transfunditur: at non ita est de eodem peccato prout actuali, quia actualis Adæ transgressio, fuit Adæ physicè, nostrum verò, moraliter duntaxat; unde cum peccatum non sit actuale, nisi prout est actio vel omissio singulariter & physicè volita, consequens est peccatum originale non esse verè actuale respectu nostri.

Obj. 2. Ex Concilio Tridentino peccatum origin. per propagationem ab Adamo transfunditur in ejus posteros, omnibus inest, est unicuique proprium: atqui ipsum Adæ peccatum nec transfunditur, nec omnibus inesse potest, ut uniuscujusque proprium. Peccatum enim Adæ est quid omnibus commune: sed quod omnibus commune est, non est proprium uniuscujusque, sicut essentia divina, quia tribus personis communis est, nullius est propria.

R. ad 1. neg. min. Quod enim, omnes Adæ posteros verè & intrinsecè afficit, verè omnibus inest, & uniuscujusque eorum proprium meritò nuncupatur: atqui tale est peccatum Adæ.

Ad 2. dist. min. Quod est commune omnibus, non potest esse unius proprium, id est, non potest ita convenire uni, ut aliis non conveniat,

O

C. id

Trid. sess. 5. can. 3.

L. 1. Re. 2. 13.

1. 2. q. 87. a. 5.

Trid. sess. 5. can. 3.

C. id est, non potest verè & propriè convenire cui-libet, quamvis eidem singulariter & privatim non conveniat, N. Peccatum orig. ergo simul & commune est omnibus, quia ad omnes extenditur, & uniuscujusque proprium est, quia nemo unus est cui tota ejus ratio non conveniat. Nec nocet exemplum ex essentia divina desumptum; ea enim non est moraliter & æquivalenter in tribus personis multiplex, unde nec potest ab unâ tolli & manere in aliâ; secus de peccato originali, ut per se evidens est.

Obj. 3. Admitti non debet opinio quâ posita peccatum non nisi moraliter transmittitur: atqui res ita se habet in sententiâ nostrâ.

R. dist. min. In sententiâ nostrâ peccatum non transfunditur nisi moraliter, quoad modum transmittendi, C. quoad rem transmissam, N. Itaque si peccatum ratione sui moraliter solum transfundi diceretur, esset periculosa ea locutio, quæ insinuare posset peccatum nobis non intrinsecè communicari: at in sententiâ nostrâ peccatum originale intrinsecè propagatur, licet aliunde non nisi moraliter communicetur, quatenus, ut dictum est Artic. 2. transfunditur ab eo in quo moraliter ut in capite continebatur.

ARTICULUS IV.

De subjecto peccati originalis.

Non loquimur de proximo peccati originalis subjecto; parvi enim refert an peccatum illud immediatè resideat in animâ, an in potentiis ejus. Ex iis tamen quæ hætenus dicta sunt, inferri potest originale peccatum suam in voluntate ipsâ sedem habere: si enim à nobis contractum sit, qua nobis aliquo sensu voluntarium fuit; ergo & eodem sensu in voluntate ut in subjecto proximo constitui potest. Sed his omissis, videndum est ad quos, & an ad omnes perveniat peccatum orig. circa quod duplex est difficultas. Prima Catholicorum cum Hæreticis, qui contendunt peccatum originale vel non communicari, vel saltem non imputari filiis Fidelium, cum eos ante Baptismum & sanctos, & membra Ecclesiæ esse doceant: secunda est Catholicorum inter se, quorum aliqui contra cæteros B. Virginem labe originali infectam fuisse propugnant. Circa.

V. Bel.
Iarm. l. 4.
c. 24.

Dico: Filii Fidelium sicut & alii contrahunt peccatum originale, quod ipsis sicut & aliis imputatur, nisi ab eo mudentur per Baptismum.

Prob. 1. Ut Fidelium filii non secus ac alii peccato originali obnoxii nascantur, sufficit ut peccatum originale ab illis solis & omnibus contrahatur, qui naturali generationis via descendunt ab Adamo; nisi ii speciali privilegio à lege pro omnibus constituta eximantur: atqui ex textibus Scripturæ quos supra ad probandam peccati originalis existentiam adduxi, certum est omnes qui ab Adam propagantur, originale peccatum contrahere, quia omnes in illo peccaverunt, nec ullibi excipiuntur filii Fidelium.

Prob. 2. David & S. Paulus erant filii Fidelium; David enim *natus erat de Jesse viro justo*, ut ait hunc in locum Ruffinus; Paulus verò erat *Hebræus ex Hebræis, non ex Gentibus peccator*: atqui tamen David in peccato conceptus erat, & ipse Paulus; ambo verò erant *naturâ filii iræ*, sicut & cæteri; ergo peccatum orig. iisdem sicut & cæteris imputabatur.

Prob. 3. ex Patribus, quorum instar sit August. qui l. 2. de pecc. orig. c. 50. sic habet: *Sive reus*

infidelis, sive absolutus fidelis, non generat absolutos uterque, sed reos. Quomodo non solum oleastri; sed etiam oleæ semina, non oleas generant, sed oleastros.

Prob. 4. tum ex sollicitudine quâ Fideles filiis suis periclitantibus Baptismum procurare semper festinarunt; tum ex cæremoniis in eorum Baptismo constanter adhibitis, ex quibus sequitur semper in Ecclesia Dei persuasum fuisse, eos nisi ex aqua renascerentur, ut & alios ab ingressu cælorum excludi.

Obijciunt 1. quod Deus cum Abraham & semine ipsius pactum sempiternum statuerit, ut sit Deus ejus: atqui per illud pactum cuius Christus nos participes fecit, Fideles omnes eorumque filii, ad Deum pertinent, ejusque amici constituuntur; ergo & per illud vel ab originali peccato muniti sunt, vel certè peccatum hoc eis non imputatur. 2. Sap. 8. *Sortitus sum animam bonam*, ait Salomon. . . . *Et veni ad corpus incoinquinatum*: atqui ubi animâ nativitate bona est, & corpus incoinquinatum, nullum est aut esse potest peccatum. 3. 1. Cor. 7. *filii Fidelium sancti sunt*, non autem immundi; nec mirum, cum si *radix sancta est*, & rami sancti esse debeant. 4. nemo dat quod non habet: atqui Fideles jam peccatum originale non habent.

Gen. 17.

Rom. 11.

R. ad 1. Filii Fidelium pertinent ad Deum, si pacti leges servant, aut saltem si in iis serventur, C. secus, N. Porro una è pacti conditionibus erat pro Judæis etiam infantibus Circumcisio, pro Christianis verò Baptismus. Unde August. l. 1. de peccat. merit. c. 27. *Quoniam*, inquit, *de ovibus Christi ess. non incipiunt parvuli, nisi per Baptismum, profecto si non accipiunt, peribunt.*

Ad 2. Sensus est, Salomonis animam à Deo præclaris dotibus instructam fuisse, eumque cum magis bonus esset, seu crescente magis ac magis pietate, consecutum esse corporis mundiciem. Ita Menochius & alii passim; sed quid inde contra nos.

Ad 3. Filii Fidelium sancti sunt, id est, sanctitati quasi ab ortu destinati, C. sancti per se & præcisè ratione nativitatis, N. Itaque filii Fidelium etiam cum Infidelibus matrimonio conjunctorum sancti sunt, quia connivente Infideli, facile parentis Fidelis fide & diligentia sanctificari, baptizari, & christianè educari possunt: at ratione præcisè nativitatis suæ sancti non sunt, sicut nec præcisè Infidelis sanctus est ob suam cum Fidele conjunctionem. Idem ferè est Apostoli sensus Rom. 11. vult enim Judæos sanctos dici in spe & causâ probabili, ac in quâdam præparatione, quia consentaneum est, ut qui è patribus sanctis, quales erant Patriarchæ, ortum habent, sanctitatem eorum velut hæreditariam conservent: at non ideo sensit Apostolus Judæos omnes esse sanctos, ut in sententiâ Novatorum sancti esse debuerant, cum à sanctissimis viris ortum ducerent, quando quidem in hac Epistola totus est ut probet omnes sive Gentiles, sive Judæos esse *sub peccato & inexcusabiles*.

Ad 4. Dant parentes id quod non habent in se & actu, sed non dant id quod non habent virtute & ratione primævæ originis, cum ex eâ omnes trahant radicem peccati. Potuerunt ergo parentes, ait Augustinus, *transmittere quod ipsi minimè habuerunt, non solum sicut frumenta paleam, & præputium circumcisis, sed etiam, quod & vos dicitis Fideles infidelitatem in posteros trajiciunt*. Ratio ulterior est, quia parentes non transmittunt peccatum originale per modum causæ, sed per modum conditionis, quam sequitur peccati orig. transmissio,

L. 3. d.
pecc. m.
vin. c. 9.

missio, non quidem ex naturâ rei, sed per accidens; hæc autem conditio est generatio naturalis.

Ex Conclusionem nostrâ sequitur 1. Christum sine peccato originali conceptum fuisse: tum quia apparuit ut peccata nostra tolleretur, & peccatum in
1. Joan. 3. eorum non est; tum quia fuit ab initio Filius Dei; tum quia non ex semine virili, sed ex purissimo B. Virginis sanguine, operante S. Spiritu conceptus est; unde quod dicitur Rom. 1. factus ex semine David, nihil aliud est quam conceptus ex muliere quæ Davidis filia erat. 2. Evam, si ex Adæ costâ prodiisset post ejus peccatum, non ideo faciendam fuisse peccato, quia, ut ait Trid. sess. 6. c. 3. homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti. Unde, ajunt seriò

Æthio. p. Henricus à S. Ignatio & Henno, puer ille formatus in femore viri propè Dixmudam in Flandriâ
Henno pag. 113. an. 1330. ut constat, inquit, ex registro Parochiæ, monumentopatrisejusdem infantis, & incolatum traditione, non incurrit originale peccatum. Debuit tamen baptizari, tum ut familiæ Christi annumeraretur, tum ut reciperet gratiam sanctificantem; imò debuit morbis & morti obnoxius esse, ut revera fuit, quia miseriæ illæ non necessario supponunt peccatum, fuissentque in statu naturæ puræ.

Quod spectat ad B. Virginem, triplex circa conceptionem ejus distinguitur opinio. Prima eorum est qui absolute pronuntiant eam in peccato originali conceptam fuisse. Ita, ait l' Herminier, post S. Anselmum l. 2. Cur Deus homo, c. 16. & S. Bernard. in Epist. ad Canonicos Lugdun. S. Thomas, & deinceps plerique ac ferè omnes Thomistæ, de quo infra. Secunda est eorum qui B. Virginem ab omni labe semper immunem fuisse contendunt; & hi duas in classes dividuntur. Alii Virginem nec quoad actum, nec quoad debitum, noxam originalem contraxisse volunt; alii longè plures Mariam quoad debitum, licet non quoad actum, idem peccatum contraxisse putant, quibuscum.

Dico 1. B. Virgo peccati originalis debitum contraxit. Prob. 1. Peccatum originale contrahere quoad debitum, nihil aliud est quam debere illud contrahere, nisi speciale Dei privilegium ab illo eximeret: atqui B. Virgo Maria, originale peccatum non secus ac alii Adæ posterii contrahere debebat. Lex enim peccati originalis lata est contra eos omnes qui naturali viâ propagantur ab Adamo: atqui B. Virgo hæc naturali viâ ex Adamo procreata est; ergo. Prob. 2. Maria verè redempta est à Christo, qui omnium redemptor constitutus est: atqui verè redimi non potuit, si non fuerit peccatrix, vel re, vel saltem debito, cum Christus pro nullo homine nisi peccatore mortuus sit, ut docet August. l. 6. contra Julian. c. 1. & insinuat Apostolus, cum peccatum saltem in debito extendit ad eos omnes ad quos pertinet vivificatio Christi. Prob. 3. Docent Patres neminem pati mortem, nisi ratione peccati, quod vel ad ipsum pertineat, vel debeat ab eo tolli: atqui B. Virgo mortua est, nec mortua est ut peccatum mundi tolleretur, quod solius est Christi; ergo non actu quidem & in se, sed in Adamo mortis meritum habuit, id est peccatum cujus stipendia mors, Rom. 6. Prob. 4. B. Virgo præservata fuit à peccato originali ex morte Filii sui prævisâ, ut docet Oratio quam in festo Conceptionis ante Pium V. canebat Ecclesia, quæque ex decreto Pauli V. & Gregor. XV. eidem Officio restituenda est; ergo B. Virgo, nisi Christus pro eâ præservandâ mortuus esset, contraxisset peccatum originale; ergo ejus-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

dem peccati contrahendi debitum habuit ut filia Adæ; alioqui nec illud contraxisset, etiamsi Christi mors decreta non fuisset. Prob. 5. Qui negant Mariam peccati originalis debitum contraxisse, supponunt Incarnationem ante prævisum Adæ peccatum decretam esse, & statim cum Christo decretam Virginem, quæ proinde antecederet ad peccatum decreta fuerit: atqui hæc opinio repugnat D. Thomæ, & communiori sententiæ Theologorum, qui docent Christum non decretum fuisse nisi ut redemptorem mundi, adeoque post prævisum peccatum orig.

Objiciunt duo. 1. quòd B. Virgini tribui debet quidquid excellentiæ & dignitatis competere potest puræ creaturæ; ab eâ verò removeri quod nonnihil deformitatis habet & indecentiæ: atqui nequidem peccati debito subjacuisse, magnæ est commendationis &c. 2. quòd B. Virgo statim gratiâ præventa fuerit: atqui gratia abundè præveniens ipsum peccati debitum expungit.

R. ad 1. id solum B. Virgini tribui posse, quod eidem tribui patitur Scriptura; sicut & ab eâ id solum removeri debet quod sine Traditionis dispendio ab eâ removeri potest. Porro Scriptura & Traditio, quæ generaliter & sine restrictione pronuntiant omnes homines in Adam peccasse, saltem exigunt ut B. Virgo peccati debitum habuisse censeatur: unde Vasquez, Cajetanus, Bellarminus, & alii quidam, licet Mariæ devotissimi, opinionem contrariam aut periculosam, aut fidei minùs consentaneam pronuntiare non verentur. Et verò major quædam esset B. Virginis gloria & laus, non nasci ex parentibus peccato maculatis, & quorum aliqui fuerunt reprobi: atqui tamen voluit Deus matrem suam ex iis nasci.

R. ad 2. neg. min. Gratia enim opponitur peccato actu contracto, non autem debito; quia, ut intelligatur debitum, satis est ut B. Virgo peccatum incurrisset, nisi per gratiam fuisset præventa, quod verum est: fatendum tamen, post gratiæ collationem ne ipsum quidem remansisset debitum, quia debitum remissione extinguitur.

Dico 2. Pro certo tenendum est B. Virginem sine labe originali fuisse conceptam. Prob. 1. ex Cantic. 4. ubi sic habetur: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Unde sic: Ut ex eo textu merito inferatur B. Virginem sine omni peccato conceptam fuisse, duo sufficiunt. 1. ut textus ille litteraliter de B. Virgine intelligatur. 2. ut idem textus pari efficaciam maculam originalem ac actualem removeat ab eâ de quâ intelligi debet: atqui utrumque verum est. 1. quidem textus iste litteraliter intelligitur de B. Virgine, quam hic ut sponsam suam alloquitur Spiritus sanctus. Prob. min. quia articulus fidei, aut fidei proximus de immunitate B. Virginis ab omni peccato actuali etiam veniali, quem teste Trid. sess. 6. can. 23. tenet Ecclesia, is inquam, articulus, fundatur in hoc textu, nec expressiorem Scripturæ locum afferre potuit S. Thomas 3. p. q. 27. a. 4. pro asserendâ B. Virginis ab omni peccato etiam veniali immunitate: atqui textus sacer in quo fundatur articulus fidei aut fidei proximus, eundem in sensu litterali continere debet, ut docet S. Thomas 1. p. q. 1. a. 10. ad 1. ergo textus ille in sensu litterali debet intelligi de B. Virgine, cui eum applicat Ecclesia, & innumeri propè Theologi, quorum aliquot citantur à Theoph. Raynaudo, in opusculo cui titulus, Pietas Lugdunensis erga Tom. 3 p. B. V. immaculate conceptam. 2. textus ille ut actualis sic & originale peccatum removet à B. Virgine: omnem enim prorsus maculam removet; ergo ut actualem sic & originalem, cum macula

macula originalis tam verè & propriè macula sit, quàm actualis.

Prob. 2. ex S. Patribus. Hieronymus in Psalm. 77. ait Dei matrem *nunquam fuisse in tenebris, sed semper in luce.* S. Augustinus l. de nat. & grat. c. 36. *Excepta, inquit, S. V. Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus cum de peccatis agitur, habere volo questionem. Inde enim scimus quòd ei plùs gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum quem constat nullum habuisse peccatum.* Neque verum est quod aliqui dicunt, Augustinum hic solùm loqui de peccatis actualibus, adeoque hæc duntaxat, non autem peccatum originale excludere à Deipara. 1. quia eò in libro totus est S. Doctor, ut probet omnes homines cuiuscumque ætatis, etiam infantes, servos esse peccati; quod supponit eum loqui etiam de peccato originali. 2. quia generaliter & absolute pronuntiat se nullam velle habere questionem de B. Virgine *cum de peccatis agitur*: atqui peccatum originale non minùs quàm actuale sub peccatis comprehenditur, præsertim apud Augustinum. 3. quia S. Doctor B. Virginem à generali peccati lege excipit *propter honorem Domini*: atqui honor Domini non minùs postulat ut mater ejus ab originali peccato immunis fuerit quàm ab actuali, etiam veniali; nam B. Virgo per peccatum veniale facta non esset mancipium diaboli, bene verò per peccatum originale. 4. hæc orationis formula, *Dimitte nobis debita nostra*, tam generalis est ex S. August. quàm ista fidei regula, *Ecce in iniquitatis conceptus sum*, unde prior in posteriore fundatur: atqui S. Augustinus asserere non audet hanc orandi formulam B. Virgini præscriptam fuisse. 5. ex sancto Doctore *nullus est hominum, præter ipsum Christum, qui peccata non fecerit grandioris ætatis accessu; quia nullus est hominum præter ipsum qui peccata non habuerit infantilis ætatis exortu*: atqui B. Virgo non continetur in priori comparisonis membro, ut proficitur S. August. cit. lib. de nat. & gr. & tenet Ecclesia ex Trid. ergo nec in posteriori continetur. Et verò impotentia moralis quæ singulis hominibus inest, omnia & singula vitandi peccata, fundatur in peccato originali ex S. Augustino: atqui ex eodem S. Augustino B. Virgo huic impotentiae obnoxia non fuit, cum ei gratia tanta collata fuerit, ut *omni ex parte peccatum vicerit*.

Contra
Julian.
c. 9.

an. 1439.

* an.
1469.

Prob. 3. ex Concilio Basileensi, quod sess. 36. doctrinam de immaculatâ conceptione *tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholica, reformationi & S. Scriptura ab omnibus Catholicis approbandam, tenendam & amplectendam* definit, declaratque *nulli de cætero licitum esse in contrarium prædicare & docere.* Atqui hæc definitio, licet Concilii œcumenici auctoritatem non habeat, (quia tunc divisi erant Episcopi, quorum magna pars Eugenium IV. convenerat, qui aliud celebrabat Concilium Florentiæ,) magni tamen ponderis esse debet. 1. quia Concilio huic intererant adhuc viri non pauci eruditione conspicui. 3. quia is Concilii articulus statim confirmatus est à Synodo Avenionensi, deinde ab Academia Parisiensi, quæ alumnos suos ad tenendam ejus doctrinam solemni juramento * adstrinxit per hoc * Statutum: *Universi tertio congregati, post multam, gravem & maturam deliberationem, in ejus piissimæ doctrinæ, quæ benedictissimam Dei matrem ab originali peccato, Dei singulari dono, fuisse præservatam affirmat, quamque jam pridem veram credidimus, & credimus, defensionem*

ac propugnationem speciali sacramento conjuravimus nosque devovimus; statuentes ut nemo deinceps sacro huic nostro Collegio adscribatur, nisi se hujus religiosæ doctrinæ assertorem strenuumque propugnatorem semper pro viribus futurum simili juramento profiteatur. Quòd si quis ex nostris, quod absit, ad hostes Virginis transfuga, contraria assertionis, quam falsam, impiam & erroneam judicamus, spretâ non nostra tantum, sed Synodi & Ecclesiæ, quæ procul dubio summa est, auctoritate, patrocinium quacumque ratione suscipere ausus fuerit, hunc honoribus nostris omnibus privatum atque exautoratum à nobis & consortio nostro, velut ethnicum & publicanum procul abjiciendum decernimus 3. quia SS. Pontifices eundem articulum solemniter confirmarunt, nedum eidem resisterent. Unde.

Prob. 4. auctoritate Sedis Apostolicæ Sixtus IV. Constitutione *Grave nimis*, data an. 1483. sub pœnâ excommunicationis R. Pontifici reservatâ, vetat ne quis asserere audeat eos qui tenent gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare aut esse hereticos; quam pœnam in eos etiam decernit qui oppositam opinionem hæreses notant. Stabant tamen Sixtus IV. pro immaculata conceptione, cum iis qui festum ejus devotè celebrabant, & per ejus octavam, Officio intererunt, tales tribuat Indulgentias *quales consequuntur Christi Fideles in Corporis Christi solemnitate*, ut patet ex Constitutione *Cum præexcelsa*, ibid. Has Sixti IV. Constitutiones innovavit Concilium Trid. cujus declarationem qui postmodum adjectam esse censent, eò quòd in quibusdam editionibus desit, omninò falluntur. 1. quia declaratio hæc reperitur in editione quæ an. 1564. post absolutam Synodum facta est Romæ. 2. quia cum eâ promulgatum est ubique Concilium, nemine ex iis qui eidem interfuerant, reclamante. 3. quia Calvinus hanc eandem Concilii declarationem ut genuinum ejus fœtum impugnat in Antidoto ejusdem Conc. an. 1547. edito. Sixti IV. judicio inhæserunt alii Pontifices, & imprimis Gregor. XV. qui Bulla an. 1622. data prohibet, *ne quisquam etiam in scriptis & sermonibus privatis audeat asserere quod B. Virgo in peccato concepta sit, exceptis quibus à Sede apostolica fuerit hoc simpliciter indultum*

Extra-
vag. com-
mu. De
reliq. &
vener. SS.
l. 3. tit. 12.

Prob. 5. Ea sententia ut verè pia teneri debet, quæ ex unâ parte nec Scripturæ, nec Traditioni repugnat; ex aliâ verò à quingentis circiter annis, ex quo lis illa diligentius excussa est, ab innumeris omnium gentium & ordinum Theologis & Academicis cum plausu recepta est: atqui talis est nostra præsens assertio. Nam. 1. non repugnat Scripturæ, ut statim ostendam. 2. innumeris probata est Theologis, ut patet ex Concilio Mariano Theophili Raynaudi, qui pro eâ citat & adducit innumeros Antistites ac Theologos itales, Gallos, Germanos, Polonos, Belgas, Anglos, Scotos, Hispanos, Lusitanos, Afros, & Orientales; quibus & addit Laicos Magnates, Imperatores videlicet, Reges, Principes supremos minores Regibus, cæteris majores, non quidem, inquit, *ut sententiam dicant, quod à laicis alienum est, spectatque ad solos Antistites, neque ut discutiant questionem, quod est muneris theologici, sed ut auctoritate ac presentia suâ nobis suffragentur.* 3. eandem sententiam Statutis suis obfirmarunt celeberrimæ quæque Universitates, Parisiensis, ut jam dixi, quæ jam anno 1387 adversus Joannem de Montefono, ex Ordine Prædicatorum, suam de immaculatâ conceptione B. Virginis sententiam promulgaverat & acriter defenderat;

Ubi supra
p. 278.

Ibid. p.
267.

imò

imò quæ anno 1575. die 15. Feb. in negotio Maldonati è Societate Jesu Theologi, declaravit de fide divinâ tenere se B. Virginem sine maculâ originalis peccati conceptam fuisse, omnibus Magistris, præter octo vel novem, ita pronuntiantibus; item Moguntina, Salmanticensis, Toletana, Complutensis &c.

Obj. 1. Non est verè pium quod veritati & Scripturæ repugnat: atqui talis est opinio nostra; repugnat enim textibus supra adductis contra Pelagianos, in quibus generaliter & indistinctè dicitur neminem mundum esse à sorde, omnes peccasse in Adam; quæ Pauli sententia & antiquos & recentiores, & nos & posteriores nostros complectitur, ut ait Augustinus.

R. ad 1. neg. min. Si enim opinio nostra Scripturæ repugnet, vel quia Scriptura alicubi particulariter asserit B. Virginem in peccato conceptam esse; & hoc dici non potest, ut fatentur adversarii: vel quia locutiones quibus adstruitur peccatum originale adeo generales sunt, ut iis B. Virgo sicut & cæteri comprehendi debeat: atqui nec hoc dici potest. Nam eæ locutiones, quibus adstruitur generalitas peccati actualis, non est homo qui non peccet; omnis homo mendax; in multis offendimus omnes, sunt etiam generales: atqui tamen iis non comprehenditur B. Virgo; ergo nec illis comprehendendi censenda est, nisi quoad debitum, quod sufficit ut prædicti textus in sensu generali verificentur. Neque tamen ut nos Virginem eximimus ab originali labe, sic homines alios eximere licitum erit, quia rationes quæ pro B. Virgine militant, pro cæteris locum non habent.

Inst. 1. Ea à communi regula excipi non debet, quam SS. Patres in ipsâ expressè concluderunt: atqui SS. Patres B. Virginem sub generali peccati originalis lege expressè comprehenderunt. Solus Christus, ait S. Irenæus lib. 5. contra hæres. sine peccato venit. Solus Christus, ait sanctus Ambrosius l. de arcâ Noë potuit justus in conceptione esse. Innumeros alios qui non clarè minùs locuti fuere citat Bandellus, Magister generalis Ordinis Prædicatorum.

R. neg. min. Ut enim omittam Bandellum plerosque quos citat textus corrupisse, sæpiùs inferendo, solus Christus, vel excepto Christo; Patres hoc unum voluerunt neminem esse præter Christum, qui vi generationis suæ immunis fuerit à noxâ originali; cæteros verò qui ab Adamo naturaliter generantur, illam noxam contrahere, nisi ab eâ speciali privilegio præserventur.

Inst. 2. Ex August. agnoscendum est excepta Christi carne, omnem reliquam humanam carnem, ac proinde carnem B. Virginis, esse peccati: sed ubi est caro peccati, ibi est peccatum.

R. dist. min. Ubi est caro peccati, ibi est peccatum, nisi obstet gratia præservans, C. ibi est peccatum actu, semper & necessariò, N.

Inst. 3. Idem S. Doctor, Juliano sic objicienti, Tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis, sic respondet: Non transcribimus diabolo Mariam conditione nascendi, sed ideo quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi: sed quæ non nisi renascendi gratia à conditione peccati liberata est, concepta fuit in peccato; ergo.

R. neg. min. Gratia enim renascendi vel solvit peccatum quod jam contractum est, vel illud solvit impediendo ne contrahatur: hoc autem posteriori sensu solum est Mariæ peccatum ex Augustino; alioqui S. Doctor non respondisset Juliano, sed id confessus esset quod sibi objiciebatur, In ejus nempe sententia Mariam diaboli mancipium fuisse, quod tamen ipse disertè negat.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Obj. 2. S. Thomas sic loquitur: B. Virgo peccatum originale contraxit: idem tenet sacer ejus Ordo, quis porrò talem Scholam errare putet?

R. 1. dubitari forsitan posse de sententia S. Doctoris. 2. eum statuisse principia quibus positus immaculata conceptio penitus defendi debet; unde 3. sequitur eundem si diutius vixisset, nostrum futurum fuisse, si verè noster ante mortem non fuerit. 4. addo sacrum ejus Ordinem potiore sui parte nobis suffragari. Hæc quatuor paucis probo, quia pluribus probare non licet. Itaque prob. prima pars. 1. quia in editione Romana jussu Pii V. emaculatâ, & in editionibus Paris. an. 1529. & 1532. nec non & in Venerâ anni 1555. sic loquitur S. Doctor in 1. dist. 44. q. unic. a. 3. ad 3. Talis fuit puritas B. Virginis, quæ à peccato originali & actuali immunis fuit. 2. quia S. Thomas lect. 6. in c. 3. ad Gal. sic habet juxta antiquas lectiones: Mulierem ex omnibus non inveni quæ à peccato omnino immunis esset ad minus originali vel veniali; excipitur purissima & omni laude dignissima V. Maria quæ omnino à peccato immunis fuit, originali & veniali. 3. idem olim legebatur in Opusc. 4. quod est in Salutationem angelicam; verum hi textus nunc passim corrupti sunt. Idem credi potest de textu objecto, ut probat Theoph. Ray-

Rayn. p. 292. naudus ex tribus antiquis Codicibus. Prob. secunda pars; quia S. Thom. in objecto loco sic probat B. Virginis nativitatem sanctam fuisse: Ecclesia celebrat nativitatem B. Virginis: non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo Sancto; ergo B. Virgo in ipsa sua nativitate sancta fuit, Subsumo: atqui Ecclesia celebrat festum conceptionis B. Virginis, non ut celebret sanctificationem ejus, sed quia credite ejus animam in primo instanti creationis, atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratia intuitu meritorum Christi à macula peccati originalis præservatam, pro ut declaravit Alexander VII. an. 1662. Unde 3. sequitur S. Thomam devotum Virginis & Ecclesiæ filium, indubiè pro conceptione immaculatâ pugnaturum fuisse, si festum ejus tanto cum plausu ubique gentium celebrari conspexisset. Probat quarta pars ex longo præcipuorum Ordinis S. Dominici catalogo, quem texuit author additionis insertæ aureo Libello quem pro immaculata conceptione jam pridem exaravit Vincen- tius Justinianus Antistius è familia FF. Prædicatorum. Qua de re consule Raynaudum ibid. pag. 293. aut saltem Diarium Trevolt. sub mense Febr. anni 1709.

Obj. 3. S. Bernardum in celebri ad Canonicos Lugdun. Epistolâ. Verum Pater mellifluus saltem in animi præparatione noster fuit, cum expressè dicat: Romane præsertim Ecclesia authoritati atque examini totum hoc sicut & cætera quæ ejusmodi sunt, universa reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare. Moram non facit quod objiciunt alii, Christum omnium esse redemptorem, adeoque ipsius etiam B. Virginis: nam B. Virgo redempta est à captivitate, non in quam actu & de facto inciderit, sed in quam non poterat non incidere, nisi redemptoris gratia eam misericorditer præveniret. His ergo quæstionem nostram concludamus verbis, quæ qui piè pronuntiant, centum annorum indulgentiam percipiunt * ex Decreto Gregorii XV. si fides sit Theoph. Ray- naudo, Benedicto sit purissima & immaculata conceptio B. V. Maria.

3. p. q. 37
a. 2.

Rayn. p.
292.

L. 5. con-
tra Juli-
an. c. 15.

* an. 1621.
13. April
Raynaud
p. 334.

**

ARTICULUS V.

De pœnis peccati originalis.

Pœnæ peccati originalis aliæ spectant corpus aliæ animam; aliæ vitam hanc mortalem, aliæ futuram. Pœnæ corporis sunt mors, quæ *invidia diabolus intravit in orbem terrarum*; morbi, aliæque miseriæ è quibus coalescit jugum illud grave quod est *super filios Adam, à die exitus de ventre matris &c.* Pœnas animæ paucis sed verè exprimit id Bedæ, *Homo spoliatus est gratuitis, & vulneratus in naturalibus*: quod etiam indicavit Christus sub parabola hominis qui descendens ab *Jerusalem in Jericho incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum; & plagis impositis abierunt semivivo relicto.* Unde S. Thomas docet quatuor vulnera per peccatum naturæ humanæ fuisse inflicta, scilicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu irascibili, & concupiscentiam in concupiscibili: quas quidem miseriæ, secundum aliquos, non in eodem gradu experirentur homines in statu naturæ puræ, de quo alibi. Jam præcipua quæstio est de pœnis alterius vitæ: circa quam ante omnia certum est de fide, parvulos sine Baptismo decedentes privari vitâ æternâ, id est intuitiva Dei visione, prout definiit Concilium Trid. sess. 5. can. 4. cui præverat Synodus Florentina sess. ult. statuens, *illorum animas qui cum actuali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Ratio est, quia ex Christo, *nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: sed qui excluduntur à regno Dei, excluduntur à vitâ æternâ; fictitia enim est distinctio quam inter regnum Dei & vitam æternam commenti sunt Pelagiani, cum id quod Christus citato versu vocat regnum Dei, ibidem v. 16. vocet vitam æternam his verbis, *Ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quid autem per vitam æternam, quam parvulis sine Baptismo decedentibus à regno cœlorum distinctam pollicebantur, intelligerent Pelagiani, facile definiri nequit, ambigua enim erant eâ de re Pelagii verba, quæ refert Augustinus l. de pecc. orig. c. 21. *Sine Baptismo parvuli morientes; quò non eant scio, quò eant nescio.* Quia tamen fatebantur ii Hæretici parvulos per Baptismum adoptari ex filiis hominum in Dei filios, censent multi eos per vitam æternam nihil intellexisse aliud quàm felicitatem naturalem, non autem visionem Dei, quæ est paternæ hæreditatis solis filiis promissa. His præsuppositis, quæritur quis tandem futurus sit horum infantium in altera vita status.

Multiplex est, ut in obscuris solet, ea de re Theologorum opinio. Prima est eorum qui infantes pœna sensûs cruciari contendunt. Ita Gregorius Arimin. Driedo, Sylvius, Petavius, Norisius, Lherminier; Henricus à S. Ignatio &c. Secunda opinio infantes pœna sensûs torqueri negat, sed simul credit eos aliquam de amissâ beatitudine (quæ est damni pœna) tristitiam, tanquam quæ sit pars privationis hujus habituros esse. Ita Bellarm. lib. 6. de amiss. gratiæ cap. 6. & 7. Tertia cæteris adhuc lenior; parvulis concedit beatitudinem aliquam naturalem in naturali Dei cognitione & amore fundatam, imò & post diem judicii habitationem aliquam in paradiso quodam terrestri, virtutum moralium copiam, crebras & solatii plenas Angelorum visitationes. Ita Catharinus lib. de statu

parvulorum sine Baptismo decedentium, & novissimè præ cæteris Cardinalis Cœlestinus Sfondratus, qui in Nodo prædestinationis dissoluto, ait & parvulos beatos quidem non esse non tamen perire, aut esse miseros, nullam ipsis esse dolendi aut conquerendi, sed magis gaudendi & gratias agendi causam; privatos quidem eos fore beatitudinis supernaturali, sed aliquid ipsâ melius accepisse, præsertim scilicet à peccatis actualibus, quæ sola, inquit, pluris valet, majorisque est meriti quàm regnum ipsum cœlesti. Hoc systema Pontifici Romano Innoc. XII. denuntiavit quinque Galliarum Episcopi, duce Em. Card. Noallio. Quarta demum eorum est qui infantes non intuitiva solum Dei visione, sed & beatitudine quacunque naturali privari, neque tamen doloris quidpiam ex hac privatione percipere putant. Ita Gonet post Mag. Sent. & S. Thom. in 2. sent. dist. 33. q. 1. a. 1.

Dico 1. Parvuli post mortem nec fruuntur, nec fruuntur unquam beatitudine naturali. Prob. 1. ex S. August. *Non baptizatis parvulis*, inquit, *nemo promittat inter damnationem regnumque cœlorum, quietis vel felicitatis cujuslibet... quasi medium locum; hoc enim eis etiam hæresis Pelagiana promittit.* Sed qui excluduntur à quiete & felicitate quâlibet, nulla etiam naturali beatitudine fruuntur. Et hoc eò magis verum est, quòd ut notat Bellarm. l. 6. c. 1. & jam supra dixi, Pelagiani non nisi felicitatem naturalem hisce infantibus pollicerentur: atque hinc est quòd opinionem Catharini fidei contrariam esse scribit idem Bellarminus ibid. c. 2. Prob. 2. Qui sunt & semper erunt in inferno, cum diabolo, & in perditione, felices etiam in ordine naturali esse non possunt: atqui infantes illi 1. sunt in inferno, ut docet Synodus Florent. supra. 2. ibidem sunt cum diabolo, nec enim est *ullus medius locus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo*, ut docet S. Augustinus. 3. sunt in perditione, cum à perditione nemo nisi per Baptismum liberetur, ut colligere est ex Concilio Carthag. apud August. Epist. 175. n. 6. 4. ibidem semper erunt: tum quia nulla est ratio cur inde liberentur; tum quia obstat id Eccles. 11. *Ubiunque ceciderit lignum, sive ad austrum, sive ad aquilonem ibi erit.* Prob. 4. Implicat eos esse felices qui sunt sub captivitate dæmonis: atqui sub eâ semper erunt parvuli illi. Nam sub eâ nascuntur propter peccatum originale: atqui ab eâ nunquam liberantur, quia ab eâ non nisi per Baptismum liberari possunt. Prob. 5. Pejor est conditio infantis cum peccato originali decedentis, quàm infantis qui in statu naturæ puræ moreretur: atqui pejor non esset si prior naturali beatitudine frueretur, cum eam solam posterior expectare posset; ergo infantes illi omni prorsus beatitudine carebunt.

Dico 2. Idem infantes de hac felicitatis carentiâ tristabuntur, & verè dolebunt; ita multi contra multos. Prob. 1. quia ex Aug. non est promittendus parvulis quietis ac felicitatis locus: atqui, ut ponderat Bellarm. ibid. c. 6. si nullo prorsus dolore, nullâ tristitiâ corporis aut animi tangerentur infantes, cerè magna & perfecta quiete fruerentur. Prob. 2. hac S. Augustini ratione: Si exclusio à cœlesti gloriâ non erit infantibus malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum Dei, ad quod creati erant, nihil ne mali de hac separatione patiantur? Prob. 3. quia nulla hætenus ab iis qui contra sentiunt afferri potuit ratio qua efficaciter pro-

Pag. 114.

L. de orig. anim. c. 9.

L. 1. de pec. mer. c. 28.

L. 6. contra Julian. c. 4.

probaretur aut infantes non cognoscere beatitudinem à quâ exciderunt, aut eos de ejusdem amissione non tristari, quod fuscè probat ibid. Bellarminus.

Dico 3. Incertum est an infantes illi pœna sensûs puniantur. Prob. quia quæ à sola Dei voluntate pendent incerta sunt, nisi de iis constet ex verbo Dei scripto vel tradito: atqui sors infantium quoad pœnam sensûs pendet à voluntate Dei, qui eos pœnæ huic subijcere, aut pro nutu subtrahere potuit: aliunde verò hæc Dei voluntas nec in Scriptura nec in Traditione evidenter expressa est. Non in Scriptura, quia cùm Scriptura duas solum facit classes eorum qui judicandi sunt, tunc vel de infantibus non loquitur, sed de iis qui benè vel malè vixerunt; vel etiamsi infantes in eorum classe reponat, qui à sinistris erunt, non ideo tamen eos iisdem ac adultos pœnis subijcit, quia ad eos dici non potest, quod dicitur adultis: *Esuri- vi & non dedistis mihi manducare &c.* Non in Traditione, quia ut certi aliquid eruatur è Patri- bus, necesse est ut inter se divisi non sint: atqui Patres circa præsens punctum planè divisi sunt. Alii enim, ut S. August. S. Avitus Viennensis, S. Ful- gentius, Episcopi in Sardinia exules. S. Gregorius magnus & alii non pauci satis apertè docent par- vulos * qui sine Sacramento sancti Baptismatis....

Matth.
25.

* S. Ful- gent. l. de de hoc seculo transeunt, ignis aterni sempiterno fide ad supplicio puniendos, ut ostendit Noris in Vindic.

Petr. c. 27 Augustin. c. 3. §. 5. & sponte fatentur plures ex oppositæ sententiæ patronis, ut Vasquez disp. 184. c. 3. Simonnet p. 578. & utrumque Bellarm. ibid. c. 5. Alii verò magni etiam nominis Patres contrarium tenent: sic S. Gregorius Nazianz. vir avitæ fidei maximè tenax, loquens de infantibus,

* Orat. 40. in S. Baptis- mum. *Existimo, inquit, futurum ut... nec cælesti gloriâ nec suppliciis à justo iudice afficiantur, utpote qui licet Baptismo consignati non fuerint, improbitate tamen careant... neque enim... quisquis honore indignus est, statim pœnam promeretur.* S. Gre- gorius Nyssen. in Orat. de iis qui præmaturè abri- piuntur, infantes à doloribus ac mœstitiâ eximit, quod saltem de mœstitiâ & dolore sensûs intelli- gendum est. Verum quidem est quòd opinio quæ parvulos pœna sensûs affici putat, ab Augustini tempore plurimum invaluerit; at ferè ubique in genere opinionis remansit, ut notat Estius:

Estius in
2. dist.
33. §. 8.

q. 5. de malo a. 2. unde temporum lapsu, ac præsertim post sæcu- lum 12. sic prævaluit altera, ut nulla fermè prio- ris sententiæ vestigia apud Scholasticos remanse- rint. Hinc sæc. 13. incunctanter agebat S. Tho- mas, quòd, sicut communiter dicitur, peccato origi- nali non debetur pœna sensûs sed solum pœna damni, quod desumptum est ex Innoc. III. Cap. *Majores, de Baptismo.* Idem docuit sanctus Bonaventura, qui oppositam opinionem paucorum esse dixit; idem & Mag. Sent. Scotus, & cæteri omnes moder- ni Doctores quorum scripta perlegi, ait Greg. Arim. in 2. dist. 33. q. 3. cujus hæc quæ adjungit verba plurimum mihi sapiunt, quia quæstionis hujus non vidi partem aliquam ab Ecclesia expresse deter- minatam, & tremendum mihi videtur negare au- thoritates Sanctorum; è contra etiam non est tuum contraire communi opinioni, & consensioni Magi- strorum nostrorum, idcirco neutri parti alteram præferens; dijudicationem earum lectori relin- quo.

Tria hic addenda puto. 1. eos qui S. Augusti- ni sententiam de sensibilibus parvulorum pœnis veriore esse putant, ei absque ulla excessus for- midine adhærere debere; quia, ut benè notat Bel- larm. l. 6. c. 2. misericordia nostra erga parvulos

defunctos nihil eis prodesse potest, sicut nec eis no- cere potest sententiæ nostræ severitas; multum verò nobis obesset, si ob inutilem misericordiam pertinaciter aliquid contra Scripturam aut Patres defenderemus. 2. cavendum tamen esse Clericis, ne Scholæ opiniones in Catechesibus proponant tanquam fidei dogmata; constat enim experientia, ut monet Habert, Fideles ægrè admodum audire eos qui infantes sine Baptismo mortuos æternis ignis inferni cruciatibus obnoxios faciunt. 3. posse nihilominus prudenter eosdem Clericos da- ta occasione priori opinione uti contra matres quæ ex negligentia, fœtus suffocant in utero aut præma- turè effundunt; posteriorem verò adhibere ut le- viant earum dolorem, quæ filios suos absque rege- nationis Sacramento extinctos acerbius lugent.

CAPUT II.

De peccato mortali & veniali.

PECCATO originali opponitur personale, quod vel est actuale, vel habituale; utrumque supra * definitum est: ad actuale potissimum spectant quæ initio hujusce Tractatûs dicta sunt de peccato ut sic. Cùm autem, ut à Goneto notatum est, pecca- tum habituale, & macula peccati, idem omnino sint, & solo nomine distinguantur, peccati habitua- lis essentia repetenda est ex iis quæ supra * diximus de macula peccati. Nunc ergo dicendum est de peccato mortali & veniali, circa quæ multa inquiri solent hic expedienda.

ARTICULUS I.

De existentia peccati mortalis & venialis.

DUPLEX est Calvini error circa præsentem ma- teriam. 1. ehim rejicit distinctionem qua pec- cata quedam venialia esse, quedam mortalia di- cuntur: nos autem, inquit, peccati stipendium pro- nuntiamus esse mortem, & animam qua peccaverit morte dignam. Idem docent alii Pseudoreformati: Omnia peccata, ait * David Hollazius, ex naturâ suâ sunt mortalia, sive morte æternâ digna. Nullum peccatum, ait Wollebius in suo Compendio Theo- ol. Christ. l. 1. c. 11. suâ naturâ veniale est, seu tam leve ut damnationem non mereatur. Damnatur hoc axiome error Pontificiorum &c. 2. docet idem Calvinus ibid. Fidelium peccata venialia esse, non quia mortem non mereantur, sed quia... non impu- tantur. Unde, teste Grotio, colligebat Beza Davi- dem, cùm homicidio & adulterio pollutus esset re- tinuisse Spiritum sanctum, & perire se velle si do- ceret aliud. Posterius hoc punctum pertinet ad Tractatum de justificatione. Contra prius

Dico: Dantur peccata mortalia, dantur & venia- lia. Prob. prima pars. Peccatum mortale est illud quod animæ mortem infert, amicitiam Dei dissolvit, & hominem æternæ pœnæ reum constituit: atqui dan- tur hujusmodi peccata, quæ qui agunt, digni sunt morte. Rom. 1. & regnum Dei non consequuntur, Gal. 5. Prob. secunda pars. Peccatum veniale est illud quod nec hominem privat justitiâ, nec eum æternæ pœnæ obnoxium facit, sed tantum tempo- rali: atqui multa facit homo peccata, quæ nec eum justitiâ spoliunt &c. Nam 1. Prov. 24. *sepi- es cadit justus*: sed qui justus est etiam dum peccat, non peccat mortaliter; neque enim po- test quis esse justus ac mundus, & simul in

statu peccati mortalis. Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*: atqui non omnes peccamus mortaliter, cum multi *usti sint ante Deum*, ut dicitur Luc. 1. 2. celebris est peccati divisio in mortale & veniale, non solum apud Scholasticos, sed & apud Patres, v. g. Hieronym. in cap. 2. Jerem. Ambros. l. 2. de Pœnit. c. 10. Aug. sæpius in Enchir. c. 64. & 71. Nota sunt hæc Doctoris verba ib. c. 21. *Peccatum ergo est mendacium pro salute alterius factum, sed veniale*. 3. quia inter amicos non quavis offensa dissolvit amicitiam; ergo neque Deum inter & homines. Vid. Bellarm. l. 1. de amiss. grat. c. 4. & seq.

Objicit Hollazius 1. Deut. 27. & Gal. 3. dicitur: *Maledictus omnis qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis*: sed qui peccatum quodcunque committit, non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis; ergo per peccatum quodcunque homo maledictus est. 2. *Qui offendit in uno factus est omnium reus*: sed qui venialiter peccat, offendit in uno; ergo omnium reus est, iræ & damnationis reatum incurrit. 3. *Qui solverit unum de mandatis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum*: sed qui committit peccatum veniale, solvit unum ex mandatis minimis; ergo erit minimus, id est nullus in regno cœlorum. 4. minimis operibus bonis meremur vitam æternam, v. g. dando *calicem aquæ frigide*; ergo à contrario. 5. quisquis peccat, transgreditur primum & maximum mandatum, utique enim non diligit Deum ex toto corde; ergo peccat mortaliter. 6. damnatio æterna minus est malum quam peccatum quod dicitur veniale; ergo non mirum est quod peccatum illud æternâ morte puniatur.

R. ad 1. eos à Moyse, cujus verba citat Apostolus, maledictos dici qui non permanerunt in omnibus quæ scripta sunt in libro *Legis hujus*; unde maledictio illa refertur ad violatores mandatorum quæ in eo ipso loco tradita fuerant, id enim significat pronomen *hujus*. Porro mandata quæ ibidem tradidit Moyses, sunt gravissima, cum spectent ad fugam idololatriæ, incestus, homicidii, & similia; ergo mirum non est si maledicti vocentur qui ea non servant.

Ad 2. Qui offendit in uno puncto capitali, v. g. qui mœchatur aut occidit, (quæ exempla ibidem adducit S. Jacobus) factus est omnium reus, quia excidit à charitate, quâ qui privatus est, Dei amicus esse nequit: at non quisquis in punctis etiam levioribus delinquit, ideo omnium reus est; alioqui Jacobus ipse, & mundus totus, omnium reus esset, cum ibidem dicat, *In multis offendimus omnes*.

Ad 3. dist. Qui solvit unum de mandatis minimis, & simul docet alios ea inculpatè solvi posse, ut id docebant Pharisei, qui sic prædicabant amicorum dilectionem, ut odium inimicorum præciperent, ille minimus seu nullus erit in regno cœlorum, C. qui solvit simpliciter, subd. qui solvit unum de mandatis, minimis quidem relativè ad majora, sed in se tamen & absolute magnis, C. qui solvit unum de mandatis verè & simpliciter minimis, iterum. Qui solvit tale mandatum, minimus erit, id est inferiorem in cœlo locum habebit, C. id est planè nullum, N. Itaque vel Christus eò loci plenam à regno cœlorum exclusionem non comminatur, ut aliqui putant; vel eam comminatur iis qui præcepta violant, quæ licet vel aliis minora sint, vel falsò pro minimis à Phariseis haberentur, in se tamen magni sunt momenti. Nam etsi minus sit malum, concupiscere, quam reverà

mœchari, & dicere, *fatue*, quam occidere, hæc tamen in se levia non sunt.

Ad 4. neg. conseq. 1. quia Deus de suo bonus & infinitè misericors, ultra condignum remunerare potest; de nostro verò justus non plus potest pœnæ rependere quam meriti simus. 2. minimum opus bonum non meretur per se vitam æternam, sed ratione charitatis à quâ proficiscitur, & ex quâ fit opus præstantissimum; unde paria ferè sunt omnia, cum peccatum ex objecto leve, possit dignum fieri pœnâ æternâ, si vel fiat ex contemptu, *Vid. sup.* vel committatur ab homine qui jam est in statu p. 512. peccati mortalis.

Ad 5. neg. conseq. Verum quidem est quod pœna quælibet minus sit malum quam peccatum veniale; nec mirum, cum enim pœna & culpa sint in genere penitus diverso, hæc Deo & rectæ rationi adversatur, illa naturæ incommoda est, & Dei justitiæ congruit: at non ideo quælibet culpa quælibet meretur pœnam, quia exigit ordo, ut pœnam & inter culpam sit proportio, ita ut levior culpa leviori pœnâ donetur. Et verò sicut quamvis minutissimum animal sit perfectius quolibet corpore inanimato, argentum tamen & aurum in magnâ quantitate, possunt esse pretium animali, v. g. oviculâ majus; ita pœnæ æternæ possunt esse supplicium majus quam quod meretur culpa venialis.

Quæres unde repetenda sit differentia peccati venialis à mortali.

R. 1. eam non repeti ex parte solius subjecti, ut somniarunt Novatores, secundum quos peccata leviora, sunt reprobis mortalia; graviora verò, non nisi levia prædestinatis. Ratio est, quia protoparens cum fructum vitæ comedit, David cum se coinquinavit adulterio, Petrus cum ter Dominum negavit, Paulus cum blasphemus fuit & contumeliosus, atque Ecclesiæ persecutor, mortaliter peccaverunt, & exciderunt à Dei gratia: atqui tamen ii omnes erant prædestinati; ergo.

R. 2. eam non repeti ex parte solius divinæ voluntatis, *quæ unum peccatum imputat ad pœnam mortis, & aliud non*, ita ut nulla offensa Dei de se venialis sit prout malè docet * Gerson & cum eo * Tract. de vir. spir. lect. 1. Almainus & Rossensis. Ratio est 1. quia hæc opinio vel nullatenus vel non satis differt ab opinione Pseudoreformatorum, mox confutata. 2. quia si gravitas peccati à sola Dei voluntate reperatur, non possemus peccatum mortale à veniali discernere; semper enim dubitarem an Deus hoc vel illud peccatum veniâ dignum judicaret. 3. quia Scriptura & Patres, cum de gravitate & levitate peccati loquuntur, non recurrunt ad Dei voluntatem, sed vel ad defectum consensûs, vel ad materiæ levitatem, & similia.

R. 3. neque etiam eam repeti ex eo quod mortale sit contra præceptum, & veniale contra consilium. Ratio est 1. quia peccatum omne est violentio alicujus obligationis & legis; *ubi enim non est lex, nec prævaricatio esse potest*: atqui consilium præcisè ut tale nec obligationem inducit, nec vim habet legis; sed proponitur ut liberè amplectendum. 2. qui non servat cœlibatum, vel bona sua non vendit ut ea det pauperibus, facit contra consilium Christi & Apostoli: atqui tamen neuter peccat, ut patet ex 1. Cor. 7. & Act. 5. v. 4. *Rom. 4.*

R. 4. eam etiam non repeti ex eo quod mortale sit contra legem, veniale verò præter legem. Ratio est, quia peccatum omne, etiam veniale, rationi adeoque & legi æternæ adversatur: unde mendacium etiam leve prohibetur hoc præcepto, *Noli velle mentiri omne mendacium*; furtum etiam *Eccle. 7.*

iam modicum hac Dei lege, *Non furaberis*. Verum quidem est S. Thomam pluries dixisse peccatum veniale esse præter legem: sed hoc dixit, quia peccatum veniale non ita est contra legem, ut finem legis evertat; *non enim corrumpit charitatem*

Vid. Sylv. quæ est plenitudo legis, legis ut loquitur S. Doctor. in 1. 2. q. 7. de mal. a. 1. ad 1. at non ideo credidit sanctus 88. a. 1. Thomas peccatum veniale nullâ lege prohiberi.

R. 5. neque eam repeti ex eo quod peccatum mortale versetur circa ultimum finem, veniale verò circa ea quæ sunt ad finem. Ratio est, quia peccata quædam mortalia versantur circa ea quæ sunt ad finem, ut adulterium, homicidium & similia; quædam verò venialia versantur circa ipsum finem, ut motus parùm deliberati infidelitatis vel diffidentia de Deo, blasphemia in Deum ex subreptione procedens &c.

R. 6. Peccatum ergo mortale & veniale ex naturâ rei differunt, quatenus peccatum mortale gravis est transgressio legis, veniale verò transgressio solum levis. Tunc autem peccatum gravis est transgressio legis, cum per illud violatur lex omnino necessaria ad assecutionem finis: tunc verò peccatum non est nisi levis transgressio, cum non violatur lex ad finis ultimi consecutionem necessaria; aut saltem cum ea lex non violatur eo modo qui finis ultimi consecutionem impedire possit. Tres sunt hujus responsionis partes. Ratio primæ partis est, quia ea differunt ex naturâ rei, quæ differunt ab intrinseco: atqui peccatum mortale & veniale differunt ab intrinseco; cum eorum discrimen non possit repeti ab extrinseco, id est vel ex parte subjecti, vel ex parte divinæ voluntatis solius, ut dictum est: unde merito proscripita sunt hæc Baii propositio num. 20. *Nullum est peccatum ex naturâ suâ veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*. Ratio secundæ partis est, quod peccatum primariò & essentialiter sit transgressio legis; ergo ubi transgressio illa gravis est, peccatum primariò & essentialiter constitui debet in ratione gravis seu mortalis; è contra verò in ratione levis seu venialis, ubi eadem transgressio levis erit. Ratio tertiæ partis, quod ille communi omnium sensu judicetur gravis transgressor, qui actum elicit adeò fini difformem & dissonum, ut excidat à jure suo in finem, eumque consequi non possit; contra autem is leviter transgressor existimetur, qui servat jus ad finem, & in eo statu remanet, in quo si moriatur, aliquando finem obtinere debet. Atque hinc patet à ratione mortalis deficere quidquid est intra est lineam peccati venialis: triplex enim est peccatorum venialium genus; alia sunt ex genere suo venialia, ut mendacium jocosum verbum otiosum &c. alia venialia sunt ex imperfectione operis, quæ licet ex genere suo habeant quod gravia esse possint, reipsâ tamen ob operis imperfectionis gravia non sunt: hæc autem operis imperfectio oritur vel ex subreptione, quando opus non est satis liberum, ut contingit in multis motibus infidelitatis & diffidentia; vel ex parvitate materiæ, cum materia tam exigua est ut legem notabiliter non violet, ut in furto unius oboli. Jam verò nullum est ex hisce peccatis per quod homo à suo in finem jure excidat; quia per priora non violantur leges ad assecutionem finis necessaria; per posteriora verò violantur quidem eæ leges, sed tam imperfectè, ut substantialis earum amor in corde dominari semper intelligatur: qui enim obolum furatur, simpliciter & absolute justitiæ contemptor non est, paratusque est ab omni furto magis quàm à Deo recedere.

Ex his sequitur peccatum mortale distingui es-

sentialiter in genere moris à veniali; quia in mortali reperitur contemptus Dei sufficiens ad dissolvendam ejus amicitiam non autem in veniali. Dixi, in genere moris; quia peccatum mortale & veniale quæ idem habent objectum, & quæ solum distinguuntur penes plus aut minus materiæ vel advertentiæ, physicè non distinguuntur; quia major aut minor quantitas non mutant speciem physicam; nec refert quod mortale tollat charitatem: nam nimia comestio tollit sanitatem quam non tollit modica, & tamen nimia & modica comestio physicè non discrepant.

Nota. Ex eo quod homo sciens & saltem interpretativè volens, à suo in finem jure excidat per peccatum mortale, sequitur eum qui mortaliter peccat ultimum suum finem constituere in creaturâ, quæ ejus Deus efficitur, ut docet Apostolus, & quam plus appetitativè diligit quàm Deum, cum propter eum rejiciat media ad Dei consecutionem necessaria. Vid. Gonet disp. 9. n. 48.

ARTICULUS II.

De regulis quibus peccatum mortale à veniali secerni potest.

Quamquam, ut more suo sapienter monet S. Augustinus, *difficillimum est invenire, & definire periculosissimum* quandonam peccatum mortale, sit aut intra venialis culpæ limites remaneat, præsertim cum peccata quavis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parva aut nulla esse credantur, quasdam tamen eâ de re proponemus regulas quæ sanioribus Theologis probatæ sunt. Aliæ porro extrinsecæ sunt, aliæ intrinsecæ. Extrinsecæ sunt 1. Scriptura sacra, à quâ quidquid dicitur abominatio, dignum morte, Deo exosum, excludere à regno cælorum, cui item dicitur *Vae*, aut cui pari modo improperatur, mortale judicandum est, nisi excuset materiæ aut advertentiæ defectus. 2. Traditio Patrum, Ecclesiæ definitio, communis Doctorum consensus, à quibus recedere, respectivè vel impium est, vel summe periculosum. Intrinsecæ sunt ratio fide vel evidentiâ innixa, & materiæ gravitas, sive materia gravis sit in se, sive ex intentione legislatoris, sive ex circumstantiis præcepti, sive ex malitiâ insigni, aut contemptu peccantis; modò adsit sufficiens deliberatio, circa quæ duo notanda sunt. 1. deliberationem ad mortale sufficientem, cum consensu indirecto aut etiam negativo consistere posse, ut alibi dixi. 2. quædam esse peccata in quibus vel nulla, vel admodum rara est parvitas materiæ, ut statim dicam.

Ex his regulis colligitur, opere carnis, putâ fornicationem, immundiciam, luxuriam, molliciem, Idolorum servitutem, veneficia, iras, rixas, dissensiones, sectas, invidias, homicidia, ebrietates, comestiones, & alia id genus esse peccata mortalia, dicente Apostolo: *Quoniam quia talia agunt, regnum Dei non consequentur*. Idem dicendum 1. de simoniâ & confidentiâ, quia hæc ab Ecclesiâ gravissimis criminibus annumeratur. 2. de omissione auditionis Sacri in die festâ, vel jejunii in Vigiliis aut Quadragesimâ, quia hæc ex communi Fidelium persuasione pro gravibus culpis habentur. 3. de administratione Sacramentorum in statu peccati mortalis factâ à ministro ad id specialiter consecrato, quam Doctores omnes sentiunt esse peccatum mortale. 4. de peccatis quæ ex ratione dignoscuntur gravem Deo, proximo, aut ipsi operanti injuriam vel incommodum afferre: unde infidelitas, desperatio, odium Dei, læsio gravis alienæ famæ, vel fortunæ, ebrietas & similia per se sunt mortalia, nisi excuset defectus advertentiæ.

Quia

Philip. 3.

L. 21. de Civ. c. ult.

Enchir. c. 80.

Quia verò oppositorum oppositæ sunt rationes, peccatum illud ex genere suo veniale judicandum est, quod neque ex Scripturâ, neque ex Ecclesiæ sensu &c. gravem cum lege Dei repugnantiam & oppositionem habere ostenditur. Sed hîc cautè notandum, discretionem peccati mortalis à veniali, quæ ex Scripturâ sacrâ, Conciliis, & sum. Pontificibus desumitur, multò tutiorem esse quàm quæ à ratione solâ derivatur. Utenim ait Augustinus, Enchir. c. 78. *quæ sint levia, & quæ gravia peccata, non humano sed divino pensanda sunt iudicio.* Et c. 79. *Sunt quadam quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret, Reus erit gehennæ ignis?*

Ad pleniorē hujus materiæ intelligentiam proponi solet quæstio hîc agitanda, num scilicet peccatum veniale ex genere suo, possit fieri mortale, & vicissim. Pro cuius solutione, not. peccatum esse mortale vel veniale duobus modis, per se, & per accidens. Peccatum mortale *per se*, seu *ex genere suo*, est illud cuius malitia ex objecto sumpta potest esse gravis per se, & sine interventu malitiæ alterius generis; seu, ut alii loquuntur, est illud, quod potest fieri mortale, non transeundo ad aliam speciem peccati. Sic furtum est ex genere suo peccatum mortale, quia licet non omnis fur mortaliter peccet, potest tamen quis mortaliter peccare manendo intra speciem furti, & ad peccatum alterius rationis minimè declinando. Peccatum veniale *ex genere suo*, est illud quod manendo intra propriam speciem & sine adventu malitiæ alterius rationis, nunquam potest esse mortale, ut mendacium jocosum. Etsi enim mendacium illud ex circumstantiis fieri possit mortale, ut si is qui mentitur, grave inde scandalum prævideat; tunc tamen idèò solùm fit mortale, quia fit transitus ad speciem alterius peccati, nempe scandalii, quod charitati graviter adversatur: unde in uno actu duo æquivalenter occurrunt peccata, quorum unum est mendacium leve, aliud verò scandalum seu offensio proximi. Ita Van-roy. Peccatum mortale *per accidens*, est illud quod licet de se gravem Deo injuriam non inferat, eam tamen infert ratione alicujus sibi per accidens conjuncti, ut patet exemplo mox allato; veniale *per accidens* est illud cuius malitia, licet ex objecto gravis esse possit, de facto tamen ob alicujus circumstantiæ interventum gravis non est. His positis,

Dico 1. peccatum ex genere suo mortale, potest per accidens fieri veniale, idque triplici in casu. Prob. Ad peccatum mortale tria requiruntur, perfecta advertentia, perfectus consensus, & materia gravis; ergo deficiente quolibet ex his tribus, deficiet peccatum mortale. Defectu advertentiæ excusari solent à mortali, 1. infantes septennio minores qui dubitant an mortaliter peccaverint; tunc enim præsumuntur sufficientem rationis usum non habuisse. 2. semistulti, semidormientes: item qui dubitant an perfectè à somno excitati essent, an egerint in phrænesi &c. quia qui ex plenâ advertentiâ agunt, sciunt se à somno excitatos fuisse, ait Sylvius, nisi fortè mora temporis oblivionem induxerit. 3. qui vehementi objecti alterius meditatione detinentur, aut quibus gravis* animi perturbatio circa culpam irrepit, qualis, ait Henricus à S. Ignatio, accidit justo Lot, qui ita perturbatus fuit Sodomitarum impietate, ut inops consilii filias suas eorum libidini obtulerit: quod exemplum an rectè afferatur, dubitarunt qui Sacii Commentarium legent. Hinc colliges, quod sæpius dictum

fuit, motus primo primos qui ante omnem mentis advertentiam insurgunt, nec ullatenus à voluntate pendent, non esse culpabiles secundum se; motus verò secundò-primos, qui aliquam sed imperfectam habent advertentiam, sufficere quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem; motus denique secundò secundos, quales sunt in vigilante & plenè sui compote, non excusari à mortali, cum gravis est materia. Addo, ad hoc ut peccatum sit mortale, non requiri hanc advertentiæ speciem quam aliqui *perfectissimam* vocant, & qua non tantum res, sed etiam ejus effectus, motiva, & media perspicuè deteguntur, & diù ponderantur: si enim advertentia hæc necessaria foret, pauci admodum ex iis præsertim qui rudes sunt, aut agunt ex passione, vel præcipitanter, mortaliter peccarent; perfecta ergo requiritur & sufficit advertentia quam alibi descripsimus. Defectu plenii consensus excusantur à mortali, qui ab eo excusantur defectu advertentiæ, hæc enim illius principium est. Imperfecti consensus signa & indicia supra exhibui. Defectu sufficientis materiæ quædam peccata excusantur à mortali, quædam non. Quod ut intelligatur, notandum est peccatum mortale duplicis esse generis: aliud est *ex toto genere suo* mortale; aliud est mortale *ex genere suo, sed non toto*. Prius est illud cuius materia quoad omnes sui partes ita gravis est, ut nulla ex iis sine gravi deordinatione auferri & violari possit; posterius illud est cuius materia gravis non est, nisi sit in certa quadam quantitate. Peccata prioris generis ex imperfectione actûs, advertentiæ scilicet & consensus, venialia esse possunt, nunquam autem ex parvitate materiæ. Hinc 1. peccata quæ sunt immediatè contra Deum, ut odium Dei, blasphemia perjurium etiam in re levi, contemptus directus supremi Numinis, infidelitas, peccata contra spem theologicam, magia, superstitio expressum habens pactum cum dæmone, simonia, fractio sigilli Confessionis. 2. peccata quædam contra proximum, ut homicidium injustum, abscissio iniqua membri, duellum intentatum. 3. denique peccata quædam contra nos, ut ebrietas, delectatio venerea extra conjugium, pollutio & culpæ venereæ; hæc, inquam, omnia ob materiæ parvitatem nunquam excusantur à peccato mortali, quia in his omnibus semper occurrit gravis irreverentia contra Deum, proximum, aut seipsum: unde proscripita est ab Innocentio XI. propositio hæc, *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia propter quam velit aut possit damnare hominem.* Hæc item ab Alexandro VII. *Est probabilis opinio quæ dicit tantum esse veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.*

Peccata mortalia ex genere suo, sed non toto, possunt ob materiæ parvitatem fieri venialia. Verum ut prudenter judicetur, quæ materia gravis sit, aut levis; hæc non absolute tantum considerari debet, sed cum omnibus circumstantiis, maxime cum *relatione* ad finem præcepti contra quod peccatur; vel cum *connexionem* quam habet cum materia præcedenti ejusdem rationis: hæc enim relatio sicut & connexio aliquando materiam ex levi gravem efficiunt. Hinc. 1. Adam comedendo fructum vetitum mortaliter peccavit, quia licet hæc comestio in se aliquid esset levissimi, erat tamen aliquid gravissimum in intentione legislatoris, qui creaturæ suæ subjectionem hoc obedientiæ actu significari volebat. Pariter mortaliter

Sup. p. 476.

Sup. p. 500.

V. Van. ray.

Sylv. 9. 88. a. 2.

*Vid. sup. p. 417. Aeth. l. 10 p. 1. c. 12.

peccat siue qui aureum abripit proximo, siue qui cum voverit se daturum pauperibus mille aureos, quinquaginta dare omittit: uterque enim graviter facit contra legis aut voti intentionem, quæ est non ut noceatur proximo per furtum, & ut sublevantur pauperes vi voti; neuter verò, propter rationem oppositam, communiter loquendo peccaret, si vel furaretur denarium, vel aliquot asses pauperibus dare omitteret. Hinc 2. graviter peccat qui sæpius in die jejunii pauca comedit; qui sæpe in die festo per modica temporis spatia laborat; qui singulis unius alteriusve mensis diebus assensum furatur, aut dare omittit, si ad id ex voto aut aliter obligetur: quia paucula illa mortaliter connectuntur, atque in unam, ut ita loquar, summam totalem coalescunt, quæ cum gravis est, gravis peccati materia esse debet, prout * alibi dictum est. Idem dicendum cum P.

*Tom. 1. Henno p. 80. de eo qui per modicos excessus in Moral. cibo aut potu sibi tandem graviter nocet; aut de 2. 412. eo qui alium sæpius leviter percutiendo, tandem notabiliter lædit in corpore vel in famâ, per plures siue plagas siue detractiones, qui licet singillatim in se leves sint, unam tamen in genere moris grandem constituunt; aut demum de eo qui plures in Horis ejusdem diei versus omittit, ex quibus conjunctim sumptis oriatur notabilis quantitas; quia probabilius est, quod contra læcium communiter tradunt Doctores, singulas Horas per modum unius Officii præcipi, non ut actiones planè diversas quæ à se invicem non se dependeant.

Vid. Tho. Hinc 3. à contrario venialiter solum peccat Cle- 2. Moral. ricus qui singulis diebus paucos ex Officio versus 9. 127. omittit; aut qui singulis Dominicis per quadrantem serviliter laborat, aut qui quotidie in Quadragesimâ panis frustulum comedit. Ratio est, quia præcepta recitandi Officium, non laborandi, jejunandi, singulos dies in particulari afficiunt, & unâ cum die expirant; unde qui hodie peccat, non transgreditur idem præceptum quod heri transgressus est. Eadem de causâ non nisi venialiter peccaret qui quâ die simul concurrerent præcepta Missæ audiendæ recitandi Officii, jejunandi, & abstinendi ab opere servili, parum comederet, parum ex Missâ vel Officio omitteret: quia præcepta hæc cum simul concurrunt, non magis inter se connexa sunt, quam si successivè obligarent. Ita iidem Theologi.

Dico 2. Peccatum ex genere suo veniale, potest per accidens fieri mortale. Prob. Quia ad hoc satis est ut actioni de se venialiter malæ, aut etiam indifferenti, addatur circumstantia mortaliter mala: atqui hoc fieri potest, & de facto quotidie contingit in sex casibus. 1. ratione dispositionis actualis quam quis habet ad peccandum mortaliter: siue qui peccat ita sit actu affectus ut id quod facit, adhuc faceret, etiamsi sciret illud esse peccatum mortale siue ex erroneâ conscientiâ credat id esse mortale quod solum veniale est. Error enim quo credi-

Quodlib. 9. q. 7. a. 15. tur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientiâ ligat ad peccatum mortale, ut docet S. Thomas,

Rom. 14. & ante eum S. Paulus his verbis, Si manducaverit de idolotytis damnatus est, quia non ex fide. 2. ratione finis mortaliter mali quem venialiter peccans sibi proponit, ut si quis clavem levis pretii furetur, aut verba jocosa pronuntiet, ut virginem ad peccatum trahat. Ratio est, quia media imbibunt malitiâ finis ad quem referuntur. 3. ratione gravis scandalii, quod quis ex peccato suo levi secuturum prævidet aut prævidere debet, ut si quis leviter alium irrideat, prænoscent eum inde ad blasphemiam aut iram gravem esse commovendum; aut

si quis jocosa proferat verba prævidens alios inde excitandos ad verba inhonesta. 4. ratione formalis contemptus regulæ, mandati, legis, * aut Superioris ipsius, qui enim Superiores spernit, Deum ipsum spernit; idem sentiendum de contemptu consilii divini. 5. ratione periculi proximi peccandi mortaliter, tale enim periculum quisquis sub gravi vitare debet: unde qui otiosè colloquitur cum feminâ, satis expertus se ex hisce colloquiis sæpius in mortale peccatum incidisse, hoc ipso convincitur velle ac proinde committere peccatum mortale; idem dic de eo cui ludus de se licitus proxima est * occasio pejerandi aut blasphemandi. 6. ratione multiplicationis materiæ, quæ tandem coalescit in unum totum ad peccatum mortale sufficiens, ut patet in furto, & mox etiam diximus. *Vid. sup. p. 264. *Vid. sup. p. 437.

ARTICULUS III.

De affectionibus peccati venialis.

Affectionum loco puncta sequentia expendi solent. 1. an ex multis venialibus possit fieri unum mortale. 2. an veniale disponat ad mortale. 3. an veniale causet maculam.

Dico 1. Ex multis venialibus non conflatur unum mortale. Ita S. Thomas & omnes ferè cum eo Doctores. Prob. 1. ex Trid. quod sess. 14. c. 5. docet 1. hominem per peccata venialia à gratiâ Dei non excludi. 2. eadem peccata citra in Confessione taceri posse. Atqui neutrum generaliter & indefinitè verum esset, si ex multis venialibus exurgeret aliquando peccatum mortale. Prob. 2. quia alioqui viri etiam singulis diebus admodum anxii esse deberent, & semper solliciti an non repetitis venialibus, in quæ pluries cadit justus, ad peccati mortalis gravitatem pervenissent. Prob. 3. quia peccatum mortale & veniale diversi sunt generis & ordinis; mortale quidem ordinis superioris, veniale verò ordinis inferioris: atqui, ut benè Ethica amor. p. 547. entia inferioris ordinis, sola sui multiplicatione nunquam transeunt ad ordinem superiorem, v. g. accidentia ad ordinem substantiæ, corporea ad ordinem spirituum. Prob. 4. quia, ut ait hic S. Thom. omnia peccata venialia de mundo, non possunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale. Et hoc, ait hic Sylv. patet 1. ex parte durationis; mortale enim habet reatum pœnæ æternæ, & veniale solum temporalis, 2. ex parte pœnæ damni; mortale enim meretur privationem visionis beatificæ, veniale non item &c.

Obj. 1. Quæ eosdem habent affectus formales, ejusdem sunt naturæ: atqui multa venialia eosdem habent affectus formales ac mortale. Nam peccatum mortale tollit gratiam sanctificantem: atqui eam etiam tollunt venialia multa. Unumquodque enim veniale tollit aliquem gratiæ sanctificantis gradum, cum ea non consistat in indivisibili, & ut augeri per bona opera, sic & per mala minui possit: atqui hoc fieri non potest quin tandem ex peccatis multis venialibus tollatur omnis gratiæ sanctificantis substantia.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. Per peccatum veniale minuitur non ipsa gratiæ habitualis substantia, sed fervor charitatis: atqui etiamsi ipsa charitatis substantia minueretur, prius homo semper venialiter peccans transisset ad peccatum mortale, ad quod, ut statim dicam, disponit veniale, quàm totam gratiæ justificantis substantiam amisisset per veniale: quia substantia hæc in infinitum

tum minui posset, peccata verò venialia in infinitum multiplicari non possunt, quin eò usque perveniat homo ut mortaliter peccet.

Obj. 2. Multa furta levia efficiunt tandem furtum mortale; ergo & multa peccata venialia &c.

R. neg. ant. Multa enim furta venialia nunquam coeunt in unum furtum mortale; sed multa minorum furtorum objecta in unum peccati mortalis objectum convenire possunt: quia qui multa successivè furatus est, vel complet injuriam quæ grave proximo detrimentum infert, ut aliqui volunt; vel, ut aliis placet, notabilis boni alieni detentor esse incipit, quod sine peccato mortali fieri non potest.

Obj. 3. S. August. sic loquitur tract. 1. in c. 1. Epist. Joan. *Ista levia quæ dicimus, noli contemnere si contemnis quando appendis, expavesce quando numeras: levia multa faciunt unum grande, multa gutta implent flumen, multa grana faciunt massam.* Idem pluries alibi repetit S. Doctor; unde sic: Peccata quæ faciunt unum grande, sicut grana multa faciunt massam, & aquæ multæ flumen, faciunt mortale non dispositivè solum, sed actu & de facto: atqui ex August. levia multa &c.

R. 1. Censent aliqui S. Doctorem oppositam nostræ sententiam tenuisse; atque id sonare videntur hæc ejus verba, *Quid interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim subrepat aqua in sentinam, &.... impleat navem atque demergat?*

R. 2. S. Doctorem benignè posse explicari, hoc sensu quòd multa venialia, præsertim per negligentiam derelicta, disponant ad mortale, ut statim dicetur. Nam refert quòd aqua sensim in navim irrepens, formaliter magnam adæquet aquæ quantitatem, & navim demergat: non enim necesse est ut hæc comparatio stet in omnibus, præsertim cum multæ guttæ physicè coeant, quòd sufficit ad coequandam magnam quantitatem; multa verò venialia nec physicè coeant, nec moraliter, quòd tamen esset necessarium. Et verò Augustinus hunc esse suum sensum his quæ habet alibi verbis indicat: *Dum homines negligentes despiciunt peccata sua quia parva sunt, crescentibus minutis peccatis adduntur etiam crimina, & cumulum faciunt;* ubi peccata venialia non demergunt per se & formaliter, sed dispositivè, quatenus eis superadduntur crimina ad quæ disponunt.

Dico 2. Peccatum veniale non solum per accidens, sed per se disponit ad mortale. Prob. 1. ex Eccli. 19. *Qui spernit modica, paulatim decider;* quæ verba sic interpretantur Patres, ut qui venialia negligit, paulatim decidat in gravia. Prob. 2. ex textibus Augustini mox citatis, qui saltem significant peccatum veniale magnam esse ad mortale dispositionem. Idem docet S. Chrysost. Homil. 86. aliàs 27. in Matth. ubi ait peccatum veniale, *majoris esse peccati radicem, si negligatur.* Nota sunt hæc S. Bernardi verba, *A minimis incipiunt, qui in maxima proruunt. Nemo repente fit summus.* Prob. 3. veniale se habet ad mortale, sicut leviora vulnera se habent ad febrim: atqui leviora vulnera cum multiplicantur, ex se, non verò solum per accidens disponunt ad febrim. Et verò, ut benè Sylvius, peccata venialia minuunt fervorem charitatis, & obstaculum ponunt divinis inspirationibus, per quæ homo roborari posset contra tentationes peccatorum mortalium: atqui hoc faciunt per se; ergo & per se ad mortale conducunt;

sicquæ differunt à bonis operibus, quæ non per se, sed per accidens possunt esse occasio peccati mortalis,

quatenus superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant, quemadmodum docent Sancti Patres.

Addit & fusè ac solidè probat Ethica amoris p. 336. meritò timendum esse, ne extra statum gratiæ sint, qui venialia sua peccata emendare, ab iisque abstinere parùm vel nihil curant. 1. quia se conjiciunt voluntariè in proximum peccati mortalis periculum, juxta id Eccl. 27. *Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua:* porrò in timore Domini instanter se non tenent, qui parùm solliciti sunt de continuâ ejus offensione. 2. quia ex Jerem. 48. *Maledictus, ac proinde non justus, sed justitiæ desertor, qui facit opus Dei negligenter:* sed qui venialia non cavet, & emendare negligit, valdè negligenter facit opus Dei, quòd cum timore & tremore faciendum est. 3. quia Apocal. 3. dicitur: *Quia tepidus es,.... incipiam te evomere ex ore meo;* id est, ut explicatur Dionysius Carthusianus, quia es piger, acediosus & negligens, incipiam te evomere, id est meâ sententiâ reprobare.... Nam quemadmodum aqua tepida cito evomitur: sic tepidi isti sunt Deo specialiter detestabiles; unde sanctus Hieronymus, ** Tepidi, inquit, & dormientes pleni sunt furoris * Inc 25.* Domini: atqui verè tepidi sunt qui peccata venialia quasi pro nihilo habent, & quasi per ludum operantur. Quales sunt 1. tot Sacerdotes, qui Missam corde arido facere consueverunt absque ullâ, vel vix ullâ præparatione anteriori, devotione, & post Missam gratiarum actione; qui tam indecorè, tam præcipitanter, tam parùm modestè mysteria nostra tractant, ut non videantur Dei præsentiam agnoscere, eoque se gerant modo ac si ab eo non conspicerentur. 2. tot Clerici divino Officio adstricti, qui illud recitant in continuâ quasi distractione quam suâ sibi culpâ accersunt; sive quia mens eorum ante Officium ferè semper dissipata est; sive quia toto penè Officii tempore elatos oculos quaquaversus circumferunt; sive quia tam cursim tamque festinanter pensum hic sibi grave persolvere assuerunt, ut ad Deum loquantur eo modo quo vix ad famulum loqui velint. 3. tot vel juvenes vel tam ætate satis provecti, qui in Religione non religiosè vivunt, sed etsi conditione suâ adstricti sint silentio, solitudini, jugi Dei præsentia: sine scrupulo silentium violant, inutiliter huc & huc vagantur, otiosè vivunt, tempus in colloquiis inutilibus, in facetiis, & in curiositatibus quæ ad rem non pertinent, miserè transigunt, hoc lugendo prætextu quòd eorum Constitutiones ne sub veniali quidem obligent. 4. tot adolescentes, atque utinam non Ecclesiastici, ad omnem compositi mollitiem, calamistrati, otium & teporem spirantes, quos cum tandem Missæ aliquando interessè oportet, intersunt quidem, sed sedentes, oculos huc & illuc girantes, garrientes identidem, jocum aliquid si non obscenum insusurrantes, vix uno flexu genu adorantes victimam cum Sacerdotis manibus attollitur. An verò nimium dixerò, si hujusmodi non re sed nomine Christianos, vocavero tepidos, & ideo plenos furoris Domini? Hæc & aliâ magni momenti plurima videris apud citatum Theologum, quæ utinam, ut ista, si & tota transcribere possem.

Quæres, an peccatum veniale causet maculam.

R. ipsum causare maculam secundum quid, non simpliciter. Prob. prima pars. Macula secundum quid est irrectitudo quævis actûs mali nondum retractati: atqui peccatum veniale hanc irrecti-

Tom. 7 p. 815. edi. nov.

S. Tom. hic 9. 88 a. 3. ad 3.

irregularitatem importat; unde iusti cum peccati huius remissionem consequuntur, dicuntur ablui & mundari, quæ ablutio & mundatio fit à maculâ. Prob. secunda pars. Macula simpliciter importat privationem nitoris qui oritur ex charitate: atqui nitor ille non tollitur per solum veniale; unde iusti, etsi peccent, vocantur nihilominus immaculati.

CAPUT III.

De peccato commissionis & omissionis.

Cum alibi expenderimus præcipuam quæ hîc ab aliis agitari solet quæstionem, an scilicet peccatum commissionis mera sit debitæ regularitatis carentia, superest ut quædam statuamus circa peccatum omissionis. Suppono in primis peccatum omissionis esse transgressionem præcepti affirmativi quo præcipitur actus bonus; commissionis verò, transgressionem præcepti negativi, quo prohibetur ne fiat aliquid mali: unde non audire Sacrum, non jejunare, sunt peccata omissionis; furari verò, mæchari sunt peccata commissionis quibus violantur hæc præcepta, *Non occides, non furtum facies*. Hinc divisio peccati in peccatum commissionis & omissionis est adæquata, quandoquidem, ut docet Augustinus, *duobus modis constat esse peccatum; si aut fiant illa quæ prohibentur; aut illa non fiant quæ iubentur*. Hæc autem rei præceptæ ommissio nonnunquam à Patribus vocatur *delictum*, juxta id Levit. 7. *Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto*: unde Augustinus, *Fortassis, inquit, peccatum est perpetratio mali; delictum autem desertio boni*. Jam tria quærentur. 1. an dari possit ommissio culpabilis sine omni voluntatis actu, seu, ut ajunt, ommissio pura libera. 2. an actus qui causa est omissionis culpabilis, habeat malitiam ab ipsâ omissionis malitiâ distinctam. 3. an qui voluntariè ponit causam omissionis, peccet non solum quando apponit causam hanc, sed etiam quando de facto omittit.

De perfect. just. c. 3.

Vid. Gonet disp. 3. n. 81.

Dico 1. Non datur ommissio culpabilis sine actu præcedente qui sit causa vel occasio ejus; ita communiter Thomistæ. Prob. Ut ommissio aliqua sit culpabilis, debet esse voluntaria in genere moris, prout fatentur etiam adversarii: atqui nulla ommissio potest esse voluntaria, sine aliquo actu qui sit vel ejus causa, vel ejus occasio, seu, ut ajunt, sine actu præcedente aut concomitante. Nulla enim ommissio potest esse verè voluntaria in genere moris, sine aliquo libertatis exercitio: atqui ubi est exercitium libertatis, ibi necessariò est aliquis actus. Minor per se patet, prob. maj. Ante quodcunque libertatis exercitium, voluntas manet in actu primo; neque ab eo ad actum secundum transire potest, nisi id velit, adeoque nisi per exercitium libertatis: atqui voluntas prout manens in actu primo, nihil facit quod sit in genere moris; ergo.

Obj. 1. Fieri potest ut Sacerdos sciens & advertens omittat lectionem Horarum, & tamen nolit hanc omissionem; potest enim voluntas, utpote facultas libera, omnem prorsus actum suspendere: atqui tunc talis ommissio erit culpabilis, & sine omni actu; ergo peccabit ille Sacerdos, etiamsi voluntas ejus maneat in actu primo, quia non transit, ut potest & debet, ad actum secundum.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

R. neg. maj. Ille enim positivè vult omissionem recitationis Horarum, qui vult positivè actum ad recitationem hanc necessarium suspendere: atqui talis Sacerdos vult positivè suspendere... unde quærenti quare suspendat, respondebit, quia volo. Quapropter voluntas ejus non remanet in actu primo, sed libertatem suam exerit, non quidem transeundo ad actum recitationis, sed transeundo ad actum volendi suspensionem cujusunque actus unde recitatio sequatur.

Obj. 2. Ut ommissio sit voluntaria & culpabilis, satis est ut quis possit, teneatur, & non faciat: atqui ut possit homo, teneatur, & non faciat, non requiritur actus positivus.

R. neg. min. Nam, ut benè Gonet, ly *non facere*, in hac phrasi non sumitur purè negativè, & prout omnem actus negationem importat, sed privativè & moraliter, & prout ommissio hæc est à voluntate; à quâ cum esse non possit sine omni ejus actu, ut probatum est, per ly *non facere* non excluditur, sed subintelligitur actus voluntatis, quæ fertur in aliquid impossibile cum executione rei præceptæ, v. g. in ludum aut studium, aut actus cujusunque cessationem, cum agitur de audiendâ Missâ.

Dico 2. Actus ex se bonus aut indifferens, qui causa est vel occasio omissionis præcepti non aliam habet malitiam quàm quæ ipsi omissioni inest. Prob. Idem sit judicium de cæteris actibus bonis aut indifferentibus qui omissionis malæ causa vel occasio esse possunt, ac de studio vel ludo, quorum amor & aviditas aliquem ab audiendâ Missâ avertunt: atqui certum est 1. hoc studium licet de se bonum, tunc malum esse, quia ponitur contra legem Dei verantem ne quis studio vacet quo tempore instat præceptum audiendæ Missæ. 2. totam ejusdem studii malitiam, eandem esse cum malitiâ omissionis Missæ; alioqui qui Missam ommitteret amore studii, magis peccaret, quàm qui eandem ommitteret nihil prorsus faciendo, quod ridiculum est, ut alibi dixi. Et verò in hac opinione nunquam omitti posset Missa sine duplici peccato, quorum aliud esset ipsa ommissio, aliud causa vel occasio ejusdem omissionis: atqui consequens est falsum, & repugnat praxi Fidelium, qui nunquam explicant in Confessione cur Missam omiserint, nisi ratio huius omissionis sit per se peccatum, quod in præsentī casu non reperitur.

Sup. p. 462.

Obj. Actus qui fit, cum fieri non debet, malus est per se & independenter à quocunque malo effectu: atqui actus studendi dum urget præceptum audiendæ Missæ, fit quando non debet; ergo per se malus est, seu propriam ex se malitiam habet, à malitiâ omissionis Missæ distinctam.

R. dist. maj. Actus qui fit cum fieri non debet, malus est per se... si independenter ab effectu fiat cum fieri non debet, C. si ab effectu solum habeat, quod fiat cum fieri non debet, N. Porro ideo qui studet in casu proposito, studet cum non debet, quia tunc debet aliud facere, hoc est interesse Missæ; ergo totum huius studii vitium desumitur ab omissionem quàm causat; ergo rursus non aliam habet quàm ipsius omissionis malitiam.

Inst. Si res ita sit, homo ille non peccabit, nisi contra virtutem religionis: atqui hoc falsum est. Qui enim Sacrum omittit ut studeat, peccat ex nimio studendi affectu: sed qui peccat ex nimio studendi affectu, violat etiam virtutem studiositatis, ad quam pertinet corrigere excessum in affectu studendi.

P

R. ad

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico excessum in studio duplicem intelligi posse; alium quidem in propria studii materia; ut cum quis studet rebus vanis, prohibitisve, aut quæ propriam capacitatem superant; alium extra propriam materiam, ut cum quis rebus quidem optimis studet, sed huic studio tam impensè vacat, ut alias officii sui partes non impleat. Prioris excessus emendatio ad eam spectat virtutem quam *studiositas* vocant; posterioris verò correctio, ejus est virtutis cujus præceptum ob studium omittitur; ergo in præsentī casu in quo supponimus hominem rebus de cætero bonis studere, studii excessus per religionem curari debet, quatenus ea docet ut studium, cæteraquæ id genus exercitia omittantur, cum urgent ejusdem religionis præcepta.

Dico 3. Omissio quæ in causâ culpabilis est, est etiam culpabilis in se, quo tempore omittitur præceptum, etiam si tunc contingat hominem præ somno aut ebrietate, non esse compotem rationis. Ita communiter Thomistæ, ut Cajetanus, Medina, Sotus, Lemos, Godoy, Contenson, Gonet, & cum ipsis Suares, Valentia, & alii contra Vasquem, Amicum &c. Prob. 1. autoritate S. Thomæ, cujus verba supra retuli p. 417. Prob. 2. ratione ejusdem S. Doctoris. Ut aliquid sit in se formaliter peccatum, sufficit quod indirectè & in causâ suâ liberum sit; alioqui qui in ebrietate voluntariâ occideret Clericum non esset excommunicatus, contra quod sentiunt Glossa in cap. 6. *De sent. excomm.* Paludanus, Sylvester, & alii complures: atqui omissio Sacri contingens in somno vel ebrietate, in causâ libera est; ergo non in causâ solum, sed & in se peccatum est. Prob. 3. Non plus ad peccandum requiritur voluntarii quam ad merendum, aut conficiendum recipiendumve Sacramentum: atqui ad hæc sufficit voluntarium in causâ. Unde 1. Martyr in instanti vel mortis, vel quo vulnus mortale recipit, martyrii aureolam meretur, etsi aliquando rationis usu per vulnera sua privetur. 2. Sacerdos qui animo celebrandi accedit ad altare, verè consecrat, etsi mente distractus, & sine advertentiâ verba proferat. 3. qui habuit suscipiendi Baptismi intentionem, postea licet in amentiam versus, fructuosè baptizatur.

Obj. 1. Si omissio Missæ ob somnum sit peccatum in se, erit peccatum actuale: atqui talis omissio nec est nec esse potest peccatum actuale. Nam ad peccatum actuale requiritur libertas actualis: atqui in tali omissione nulla est libertas actualis; actualis enim libertas, actuale voluntatis exercitium requirit: atqui exercitium liberum voluntatis nec est nec esse potest in somno.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. maj. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis vel in se, vel in causâ, C. in se necessariò, N. Etsi porro omissio in somno actu & in se libera non sit, cum jam libertatis potestati non subiaceat, est tamen voluntaria in causâ; quæ quidem *voluntarietas* refunditur in effectum, unde non causa solum, sed & effectus in Confessione aperiri debent.

Inst. Quod non est voluntarium in se, sed in causâ solum, non est imputabile in se, sed solum in causâ; ergo reverà idem sentimus cum adversariis.

R. dist. ant. Non est imputabile in se, hoc est ratione sui solius, C. non est imputabile in se etiam dependenter à causâ, N. Omissio Missæ v. g. non est mala per se præcisè; unde non peccat qui Missam omittit, quia nec voluit, nec velle potuit eam audire: at eadem omissio & in se & in causâ

mala est, quia ex malâ causâ factum est ut id positum non fuerit, quod poni debuerat.

Ergo, inquires, in hoc casu reperitur duplex specie peccatum, quod tamen multoties negavimus.

R. aliquando unum, aliquando multiplex esse peccatum in hujusmodi omissione. Unum quidem, si rem præceptam omittas ob rem de se bonam aut indifferentem; duplex verò si eam omittas ob rem de se malam, v. g. ob ebrietatem: etsi enim actus vel omissio exterior, non adjungat malitiam essentialē actui interno, ut alibi * dixi: * *Tom. 2. p. 702.* omissio tamen Missæ facillè intelligitur addere aliquid ebrietati, quæ est ipsius occasio.

Obj. 2. Ex hac doctrinâ sequitur 1. hominem mereri si in somno actum aliquem bonum in causâ voluntarium exerceat. 2. eundem consecrare in ebrietate, si ante ebrietatem habuerit intentionem consecrandi: atqui hæc toridem sunt absurda.

R. primum aliquo modo sequi, sed non esse absurdum: neque enim absurdum est eum v. g. qui Deo inspirante martyrii occasionem inquisit, & per somnum occiditur in odium fidei, martyrii coronâ donari, eo quod bona ejus voluntas moraliter perseveret; secundum verò absurdum esse, sed non sequi, quia Christus noluit ut Sacramenta ab homine mentis impote collata valerent, tum ob reverentiam quæ eis debetur; tum quia necesse est ut Sacramentum conficiatur cum certitudine saltem morali de præsentia subjecti cui applicatur; hæc autem certitudo jam non inest homini ebrio aut dormienti. Ita Gonet, & cum eo Juenin.

Ex his sequitur pro praxi 1. eum qui non solum se commisit periculo omittendi, sed etiam reipsâ omisit, debere id in Confessione exprimere, quia peccatum omissionis ipsâ actuali omissione consummatur. 2. eum qui Baccho & Veneri nimium indulgens, ita sit infirmus ut posthac jejunare non possit, peccare non jejunando, donec eum facti sincerè pœniteat. Ex enim omissiones sunt, juxta nos, imputabiles quoad effectum; juxta adversarios verò nostros saltem plures, sunt saltem quoad effectum culpabiles, ut docet Henno p. 55.

Quæres 1. an omissio pariat habitum.

R. affirm. quia ex dictis nulla est omissio sine actu: atqui actus sæpe repetiti producunt habitus. Et verò docet experientia, eum qui sæpius ludendi affectu Sacrum omittit, comparare facilitatem non solum ludi, sed & omissionis Missæ.

Quæres 2. an peccatum commissionis & omissionis specie differant.

R. differre specie, non solum physice, sed & moraliter. Nam odium Dei, v. g. alterius est speciei ab omissione charitatis: unde ei qui Deum odio habuit, non satis est ut in Confessione dicat se contra charitatem peccasse, charitas enim aliter per odium Dei, aliter per omissionem amoris violatur. Si tamen peccatum commissionis sit omissionis fundamentum, utrumque ejusdem speciei, ut patet in eo qui furatur & non restituit; qui facit injuriam & non reparat.

Quæres 3. an peccatum commissionis sit gravius peccato omissionis.

R. affirm. quia gravius est ad objectum contrarium, v. g. ad odium Dei abire, quam objecto debito non adherere, omittendo v. g. actum amoris Dei; sicut gravius peccat miles qui transit ad partes hostium, quam qui simpliciter à castris recedit.

CAPUT IV.

De reliquis peccati speciebus.

Quæ ad alias peccati species pertinent, ex iis quæ passim dicta sunt, colligi debent. Sic ex eo quod admitti non debeat peccatum philosophicum, sequitur omne peccatum esse contra Deum, tametsi peccata quædam contra Deum esse specialiter dicantur, quia amoris vel reverentiæ Deo debitæ specialiter opponuntur, ut hæresis & desperatio. Sic 2. ex dictis, ubi de delectatione morosâ, sequitur dari cogitationes quæ per se & independentes ab actu exteriori, sunt veri nominis peccata; imò alibi etiam probavimus actum exteriori actu interno non superaddere malitiam essentialem &c. Superest igitur ut quædam dicamus de peccatis capitalibus; quæ sic vocantur, quia non solum per se sunt peccata, sed etiam aliorum complurium fontes & capita: ea verò septem numerantur à Theologis, superbia scilicet, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia & acedia. De luxuriâ & irâ commodius loquimur ubi de præceptis Decalogi: cætera hinc prosequemur paucis, ita tamen ut explicemus uniuscujusque naturam, qualitatem, actus, filias seu peccata inde pullulancia, & remedia.

ARTICULUS I.

De superbiâ.

L. 14. de Civ. c. 13. n. 1. 3. Superbia, juxta Augustinum, est perversus celsitudinis appetitus; seu, ut loquitur S. Thomas, inordinatus propria excellentia appetitus. **Appetitus**, inquam, id est desiderium, complacentia vel amor. **Inordinatus**, tum quia superbus iis non vult subjici quibus debet, sicque peccat contra humilitatem; tum quia præsumptuosè appetit quæ supra conditionem suam sunt, sicque per excessum peccat contra magnanimitatem: si quis enim propriam perfectionem aut excellentiam, in Deo & propter Deum quærat, virtus erit magnanimitatis, non vitium superbiæ. **Excellentia**, id est perfectionis quam quis habet, aut sibi inesse imaginatur. **Propria**: unde si mater nimium appetat excellentiam filiarum, & vicissim, non est propriè superbia, sed quoddam vitium superbiæ affine. Porro superbiæ objectum est excellentia, tum respectivâ, quâ quis aliis præcellere vult, quod etiam indicat nomen superbiæ, cum **superbire**, idem sit ac **super** alios ire velle; tum absoluta, cum quis etiam de aliis non cogitans, vult excedere id quod sibi secundum regulam & mensuram divinam præfixum est. Vid. Sylvium in citat. S. Thomæ locum.

Quæres 1. an superbia sit grave peccatum.

R. eam esse peccatorum omnium & primum, & gravissimum, & periculosissimum. 1. quidem est omnium primum, quia à superbiâ initium sumpsit omnis perditio: nam primi homines per superbiâ peccarunt, volentes esse sicut dii scientes bonum & malum; Lucifer verò malorum Angelorum princeps de cælo cecidit, quia dicebat in corde suo, *In cælo conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum* &c. 2. est omnium maximum: tum quia fons est cæterorum omnium, juxta id in Ps. 18. Eccli. 10. *Initium omnis peccati est superbia*: unde S. Augustinus, *Magnum*, inquit, *hoc delictum est, Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.*

Et caput atque causa omnium delictorum. Hoc peccatum magnum, Christum de cælo deduxit, usque ad formam servi humiliavit, contumeliis egit, ligno suspendit. Tum quia, ut solidè discurret S. Thomas ibid. a. 6. licet superbia ex parte conversionis ad creaturam, non sit maximum peccatorum, quia celsitudo quam superbus inordinate appetit, secundum suam rationem non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis; ex parte tamen aversionis, habet maximam gravitatem: quia in aliis peccatis homo à Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujusvis alterius boni; superbia verò habet aversionem à Deo ex hoc ipso quod non vult Deo & ejus regule subjici: unde Boetius dicit, quod cum omnia vitia fugiant à Deo, sola superbia, se Deo opponit. Tum denique quia peccati illius fontem & radicem gerimus in nobis, primumque in nobis vivit, & ultimum moritur, ut docet S. Aug. * Serm. 1. 2. denum superbia omnium est vitiorum periculosissimum: tum quia alia quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant, superbia verò etiam bonis operibus insidiatur ut pereant, ait Augustinus Epist. 211. unde ruina omnium virtutum appellatur à S. Isidor. lib. 11. Sent. c. 38. tum quia superbia in homine dominans, signum est evidentissimum reprobationis, ut docet S. Gregorius c. 41. in Job. Atque id evidens est 1. quia Deus superbis resistit, nec nisi humilibus dat gratiam Ep. Jac. 4. 2. quia diabolus est rex super universos filios superbiæ. Hinc ubique in Scripturis suam in superbos indignationem testatur Deus. Prov. 16. *Sex sunt quæ odit Dominus... oculos sublimes.* Ibid. c. 8. *Arrogantiam & superbiâ detestor.* Et c. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.*

Quæres 2. quinam sint præcipui actus superbiæ, & an omnes sint peccatum mortale.

R. ad 1. Actus illi sunt quatuor. 1. cum superbi bonum à semetipsis habere se aestimant, vel ita se gerunt quasi aestimarent se à seipsis habere bona corporis vel animæ quæcumque ea sint. 2. cum si bonum hoc sibi datum de super credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, non autem gratuito. 3. cum jactant se habere quod non habent. 4. cum despectis cæteris singulariter videri appetunt habere quod habent, cum nempe id curant ut videantur aliis præcellere scientiâ, virtute, aliisque corporis vel animi dotibus. Ita S. Gregor. Magn. & post eum S. Thom. ibid. a. 4.

R. ad 2. duos priores actus qui vocantur superbia completa, esse mortales ex genere suo. Primus enim negat Deum esse boni cujuslibet auctorem, contra id Apost. *Quid habes quod non accepisti?* secundus verò facit quidem Deum boni collati auctorem, sed ex debito: duo verò posteriores sunt etiam mortales, si ad sit gravis proximi aut superiorum despectus vel detrimentum, aliâs veniales.

Hinc colliges cum Ethicâ amoris, eos peccare mortaliter, 1. qui finem suum ultimum in humanâ gloriâ constituentes, diligunt gloriam hominum, magis quam gloriam Dei. 2. qui se se cum gravi proximi contemptu vel indignatione extollunt, Phenennam imitati, quæ Annæ Samuëlis matri sterilitatem exprobrans, eandem graviter affligebat. 3. qui propriam gloriam quærunt per iniquam eamque gravem proximi depreffionem, detractionem v. g. calumniam; aut qui de aliorum excellentiâ & bono notabili notabiliter tristantur. 4. qui ne solito victus & vestitus splendore quidquam detrahant, unde quaque pecuniam corradunt, & debita viribus suis majora, non sine gravi

gravi proximi detrimento contrahunt. Idem dic de Principibus, qui, ut status sui gloriam amplificent, vicinos invadunt. 5. Qui se quasi phœnices in aliqua scientia vel arte exhibendo, perniciofa consilia, scripta, præcepta suggerunt; & ii quidē ad restitutionem tenentur. 6. Qui fictitiis, quas jactant qualitatibus, officiis, vel Beneficiis, quæ non merentur, comparant; aut qui e mentitis divitiis uxorem seipsis longē ditiores decipiunt & ducunt. Monet tamen S. Thomas, id in superbiæ peccato contingere, quod in aliis, quæ sunt peccata ex genere suo mortalia, contingit, ut nempe propter actus imperfectionem non sint nisi peccata venialia.

Quæres 3. Quæ & quot sint filię superbiæ.

R. Tres recensentur, præsumptio scilicet, ambitio, & vana gloria. *Præsumptio* hîc est appetitus inordinatus aliquid aggrediendi, quod vires proprias & capaciratem superat: unde præsumptuosus dicitur, qui præsumit exercere aut quærere officium Confessarii, Superioris, Judicis, Medici, aut Theologiæ Professoris absque scientia sufficienti; aut qui ad venerea proclivis solus manet cum puella juveni, aut impudica consortia frequentat, etsi peccare non intendat; item, qui sine experientia navim per mare tumidum regit, equumve ferocem conscendit cum periculo sibi graviter nocendi; & in his casibus præsumptio peccatum est mortale: veniale verò solum, cum ex ea nullum, aut non nisi leve imminet periculum injuriæ Dei, damni vel proprii vel aliorum. *Ambitio* est inordinatus appetitus dominandi seu extollendi se per dignitatem aut honorem præsertim indebitum; & hæc peccatum est mortale, 1. Cum quis studio aliis dominandi, eos subtrahit, sive ab obedientia Deo debitâ, ut fecit primus Angelus; sive ab obedientia legitimis Superioribus debitâ, ut sæpius faciunt ambitiosi. 2. Cum quis præeminentiam quærit cum notabili dispendio honoris Dei, vel utilitatis proximi, ut ii faciunt, qui à consecutione dignitatis impediunt alios, qui multò plùs Dei gloriam, & proximi salutem promovissent. 3. Cum honor quæritur per media graviter illicita, v. g. Beneficium per simoniam, fraudem, detractionem de competitore. 4. Cum ita quis erga dignitatem suam affectus est, ut mallet mortaliter peccare, quàm eandem dimittere. 5. Dum, qui nullum habet honoris titulum, honorem sibi indebitum exigit, & exhiberi curat. Cæterum ambitio viris ecclesiasticis præcipuè pertimescenda, qui proinde utiliter meditantur id S. Thomæ, *præsumptuosum videri, quod aliquis præesse appetat, etiam ad hoc, quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente.* *Vana gloria* est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ, seu inordinata quam quis habet cupido, ut excellentia sua, sive vera, sive imaginaria, aliis manifestetur, & ab iis prædicetur. Quatuor sunt, juxta S. Thomam, casus, in quibus vana gloria peccatum est mortale. 1. Cum quis gloriatur de falso aliquo, quod contrariatur divinæ reverentiæ, sive falsum illud sit contra Deum, ut cum Rex Tyri elevato corde dicebat Ezech. 28. *Deus ego sum*; vel cum quis de donis Dei gloriatur, ac si ea non excepisset: sive falsum illud sit contra veritatem fidei, ut si quis ex humanæ laudis desiderio, doceret ex professio aliquid ad fidem pertinere, quod tamen Ecclesia declaravit non pertinere. 2. Cum quis bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo, ut iis contingit, qui quærunt laudari, ut perveniant ad fornicationem, vel ad Prælaturam, quæ sunt indigni:

item, si quis gloriam quærat ex peccato mortali, v. g. ex duello, rebellionē. 3. Cum quis præfert testimonium hominum testimonio Dei. Exemplum *Æth. n. 2.* est, ait *Æthica* amoris, tum in Hæreticis, & quibuslibet pravarum opinionum authoribus & doctoribus, qui propositiones hæreticas aut perniciosas, Ecclesiâ licet, seu R. Pontifice, vel Episcopo jubente, ejurare renuunt vel retractare, ne famæ suæ jacturam patiantur; tum in iis, qui ne hominum probra incurrant, Deo ad meliora vocanti resistunt. 4. Cum quis intentionem suam refert ad gloriam, tanquam ad ultimum finem.... pro quo consequendo non prætermittit facere etiam, quæ sunt contra Deum, ut si quis fornicetur cum ea, quæ minatur se eum diffamaturam, quasi violentum stupratorem, nisi consentiat. item si Theologus, Confessarius, aut Medicus semi-doctus, doctiores in materiis difficilibus consulere recuset, ne pro imperito habeatur; de quo hominum genere sic Deum alloquitur Augustinus: *Qui laudari vult ab hominibus, vituperante te, non defendetur ab hominibus, judicante te, nec eripietur damnante te.* Extra hos casus, ait Sylvius, vanæ gloriæ amor ferè semper non est nisi veniale peccatum, maxime tamen cavendum ob tria. 1. Quia peccatum, quamvis leve, semper caveri debet. 2. Quia opus etiam optimum, si ex inanis gloriæ amore fiat, amittit vim merendi vitam æternam, etiam si illa inanis gloria non sit peccatum mortale. 3. Quia inanis gloria ad gravia peccata trahit, quatenus efficit, ut homo nimium de se confidens à Deo sensim deferatur, & paulatim excidat à bono, quod habebat. Hinc non rarò permittit Deus, ut superbi in gravissima præsertim luxuriæ peccata labantur, juxta id S. August. Serm. 53. de verb. Dom. *Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, ut in eo, in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, cui inest continentia, si dominetur superbia?*

Tametsi vana gloria sit filia superbiæ, & ipsa tamen suas habet filias, quas septem enumerat S. Gregorius. Eæ verò sunt inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & novitatum præsumptio. *Inobedientia* est peccatum, quo violatur præceptum Superioris ex contemptu; eaque si formalis sit & perfecta, id est, si inobediens ideo præceptum implere nolit, quia præceptum est, semper est peccatum mortale, etiam cum levis est materia, ut supra dictum est *Æth. n. p. 264.* *Jactantia* est propriæ excellentiæ prædicatio per verba, sine necessitate; eaque est peccatum mortale, 1. Cum derogat gloriæ Dei, ut derogabat Rex Tyri, de quo supra. 2. Cum graviter derogat charitati proximi, ut Pharisæus, qui Luc. 18. tumide aiebat: *Non sum sicut ceteri hominum, raptores, injusti, adulteri; velut etiam hic Publicanus.* 3. Dum grave proximo præjudicium affert, ut si quis se in sanandis morbis peritum prædicet, cum non sit, ut pecuniam credulorum corrodatur. 4. Cum involvit saltem tacite & implicite approbationem culpæ mortalis, quam quis à se admissam jactat, ut, proh dolor! faciunt tot dissoluti juvenes, qui fornicationes suas, adulteria, rixas, pugnas & vulnera in ipsis inflicta, ebriitates, in quas vel ipsi ceciderunt, vel alios ipsi projecere, & ipsa etiam, quorum rei non sunt crimina, læti propalant. Unde sequitur, in Confessione exprimi debere 1. non jactantiam solum, sed & speciem peccati, de quo gloriatio captata est; nam jactantia de fornicatione v. gr. non humilitati solum, sed & castitati repugnat. 2. peccatum diffamationis, si quæ jactantiam committata fuerit,

ut si quis jactaverit se rem habuisse cum tali femina bonæ famæ. 3. peccatum scandalum, vel injuriæ quod ex jactantia nasci potuit : unde qui alium præsentem de ejus fornicatione vel furto laudat, utriusque peccati speciem confiteri debet ; quia et laudes, veræ sunt exhortationes vel ad complacentiam in peccato, vel ad ejusdem peccati repetitionem : quod si alium de furto laudans, causa fueris cur de novo furatus sit, ad restitutionem teneris ut palpo vel ut consulens. *Hypocrisis* est peccatum quo quis simulat se vel iustum esse cum non sit, vel justiore quam sit. Mortale est illud peccatum præsertim in triplici casu. 1. cum quis sanctitatem contemnit, eamque acquirere non vult, sed in peccatis permanere volens, solum curat sanctus apparere, sicut faciebant Pharisæi, ob id toties & tam severè & à Christo reprehensi, ut Matth. 23. 2. cum quis, etsi sanctitatem non contemnat, eam tamen simulat, ob finem qui graviter repugnat charitati Dei vel proximi, puta cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem, quâ indignus est, vel ut pauperum elemosynas ad se attrahat, ut solebant Pharisæi qui comedebant domos viduarum, orationes longas orantes. 3. cum hypocrita sic dispositus est, ut malit præceptum aliquod grave transgredi, quàm excidere à bono nomine quod sibi per falsam devotionem comparavit, quod non ita rarus est quibusdam puellis. Si quis verò, ajunt Sylvius & alii, sine sanctitatis contemptu, aut sine intentione graviter malâ, vel ne alios scandalizet, vel ut iis bonum exemplum præbeat, simulet sanctitatem quam non habet, ordinariè solum est peccatum veniale ; quia, ut ait ibid. S. Thomas, eadem ratio est de mendacio, & simulatione : porro non omne mendacium est mortale. Contentio est inordinata verborum contrarietas circa verum. 37. & 38 Ad eam reduci potest discordia, quæ est contrarietas voluntatum in bono, in quo ex charitate convenire & consentire tenemur : utraque aliquando mortalis est, aliquando venialis juxta gravitatem & levitatem mali quod inde nascitur. Sic peccat mortaliter 1. qui fidei vel moralis Christianæ veritatem contentiosè impugnat, sive sciens agat, sive ex ignorantia quæ plerumque vincibilis est, & authoritati majori cedere deberet. 2. qui veritates quasdam ad pietatem, licet non ad fidem spectantes, ut immaculatam B. Virginis conceptionem, non sine gravi audientium scandalo impugnat. 3. qui, ut Advocati quidam & Procuratores, causam injustam dolosè & clamosè propugnant. 4. qui scienter & ex intentione dissentiant à bono Dei vel proximi. Si quis verò ex ratione verè probabili dissentiat, puta quia existimat non esse bonum id quod vult alter, sed quod ipse ; vel nullum est, vel non nisi veniale peccatum. Idem dic si quis habet quidem animum contradicendi, sed in re quæ Dei honori, aut proximi bono graviter non adversatur. Hinc dissensio Pauli & Barnabæ, de quâ Act. 15. non fuit peccatum, quia ambo bonis nitebantur rationibus quas Spiritus sanctus iis suggererat, ut invicem corpore dividerentur, atque ita uberior esset fructus prædicationis : dissensio verò Cephæ à Paulo culpam venialem non excessit. *Pertinacia*, quâ quis melius intelligenti cedere nolens, proprio judicio nimis adhæret, contra id Prov. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ, peccatum est periculi plenum, & non raro mortale, quia non raro vergit in Dei injuriam, Superiorum contemptum, aut grave proximi detrimentum. *Præ-*

sumptio novitatum, quâ quis inanis gloriæ studio nova excogitat, ut nomen inter homines sibi conciliet, peccatum est periculosissimum, utpote radix hæreseon, & usum in vestibus aut ornamentis quæ modestiæ & castitati sæpe sapius graviter repugnant. De vestium luxu, qui & ipse superbiæ filia est, legatur cap. 3. Isaïæ, & instructio Confessar. S. Caroli Borromæi.

Quæres 4. quænam sint superbiæ remedia.

R. Hæc afferri solent, 1. notitia sui ; vix enim fieri potest ut sibi metipso non vilescat qui seridè pensabit se innumera admisisse peccata, se item mille de novo peccandi periculis expositum esse, mille benè agendi difficultatibus anxium, mille suspicionibus obnoxium ; primum ab adolescentia in malum, tardum & torpentem ad omne boni genus, fœdatum carnalibus, implicatum terrenis, vacuum virtutibus, adeo ut facti simus ut immanum omnes nos, & quasi pannus menstruatus omnes justitia nostra. 2. attentio ad universas vitæ nostræ partes, quales nimirum essemus ante ortum, merum nihil ; quales in ortu, sperma fœtidum ; quales in processu, congeries stercoreis in corpore, iniquitatis in anima ; quales in exitu, esca vermium, & fortè ignis æterni. 3. consideratio propriæ indigentiae, quæ tanta est, ut quidquid nostrum est plenum sit ut plurimum mendaciis & peccati ; quidquid nobis bonum inest, sit à Deo. 4. consideratio item brevitatis eorum quibus mens efferi solet, & petulantius superbire : Terra es, & in terram reverteris ; *Dii estis*, & tamen ut infimi quique homines moriemini. Ubi nunc Alexander ? ubi Cæsares ? ubi tot Philosophi qui laudantur ubi non sunt, torquentur ubi in æternum erunt ? 5. frequens meditatio pœnarum superbiæ, cui Deus resistit, quam homines etiam superbi in aliis detestantur, quæ cordis paci inimica est, quæ non nisi infelicem exitum habere solet, ut videre est in Lucifero in Absalon, in Aman, in Herode illo, quem percussit Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo. 6. libens cum humilibus conversatio ; crebra divinæ gratiæ invocatio, quæ si alicubi necessaria est, certè cum agitur de comparanda humilitate, cujus exercitium ut necessarium, sic & corruptæ naturæ arduum est ; ac demùm propositio sapius renovata sive exemplorum Christi, qui humiliavit semetipsum ; sive horum ipsius verborum, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*. Et iterum, *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum*.

ARTICULUS II.

De avaritia.

Avaritia definitur à S. Thoma, amor inordinatus divitiarum. Amor, id est vel adhesio nimia iis quæ jam possidentur, vel nimia cupido ea quæ nondum habentur possidendi ; unde sapius avari sunt pauperes, qui dum carent facultate, ardent cupiditate inordinatus, sive relativè ad proximum, cum vel nimis ab eo accipitur, vel ei satis non datur ; sive in ordine ad nosmetipsos, cum ardentius bonis terrenis inhæremus, vel ea prosequendo, vel in iisdem complacendo : unde avarus non est qui divitias appetit quantum satis est ut vitam honestè transigat, prolem educet, sustentet familiam, quia in hoc nihil est inordinati. Divitiarum quo nomine intelliguntur bona quæcunque mobilia & immobilia, etiam parva, si ea nimium amentur.

S. Tho. 2.
2. q. 111.
a. 4.
Sylvius
bis.

Sylvius.

S. Thom. 2. 2. q. 37. & 38

Sylvius ibid.

Isaïa 64.

Gen. 3.
Psal. 81.

Act. 12.

Philip. 2.
Matt. 11.
18.

August. in
Psal. 51

Quæres 1. quodnam peccatum sit avaritia.

R. eam esse mortalem ex genere suo, cum charitati vel justitiæ adversatur; unde multum Christianis, maxime verò Clericis pertimescenda est. Prob. 1. ex Scriptura Eccl. 10. *Avaro nihil est scelerius, nihil est iniquius quam amare pecuniam; hic enim & animam suam venalem habet.* 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fures, neque avari regnum Dei possidebunt.* Ephes. 5. & Coloss. 3. *Avaritia vocatur idolorum servitus.* Matth. 6. *Non potestis Deo servire & mammona.* Hinc tot Dei in avaros maledictiones Itai. 5. *Va qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, usque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos soli in medio terra;* Prob. 2. Quod adversatur præceptis per se obligantibus sub mortali, mortale est peccatum; atqui talis est avaritia de qua loquimur. Repugnatenim tum amoris appetitativo erga Deum, cum malit avarus pecuniæ servire quam Deo; tum charitati & justitiæ proximo debitis, cum avari de quibus hic loquimur, pauperibus, domesticis, creditoribus negent id quod ipsis debitum est, aut ita dispositi sint, ut negarent, si possent; ergo talis avaritia semper est peccatum mortale, nisi forte actus imperfectio, aut levitas materia, vel nullum vel duntaxat veniale peccatum efficiat, ut ait ex S. Thoma Merbesius 2. part. Sum Christ. q. 23.

Dixi 1. cum adversatur justitiæ &c. Si enim sumatur prout opponitur liberalitati, & in hoc consistat ut homo quamvis superflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amoris divino, ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum & proximum, sic avaritia est peccatum veniale; secus erit mortale. Ita S. Thomas ibid. a. 4.

Dixi 2. peccatum hoc Christianis, præsertim verò Clericis valde esse pertimescendum. Ratio generalis est, quia radix est omnium malorum cupiditas, ex qua, ut statim dicam, gravissima mala scaturiunt. Ratio specialis est, quia Clerici arctius tenentur Christi paupertatem imitari, aliosque ab avaritiæ vitio retrahere: unde Concilium VI. Paris. Can. 13. *Cavendum, inquit, summopere Sacerdotibus est, ut ab avaritiæ peste... & cupiditate se compescant: quoniam dignè non possunt subditis predicare, ut ab his se abstineant, cum ipsi his... se mancipaverint.* Verè Petrus Blesensis: *In multis, inquit, notabilis est avaritia Sacerdotum, præsertim dum pro questu temporali faciunt se ordinari, dum spe vilissimæ oblationis Sacramenta conficiunt, de cadaveribus litigant sepulturam & Baptismum vendunt, nihil gratis impendentes.*

Ex his principiis infert ibidem Merbesius, eorum avaritiam esse mortalem, 1. qui opes & bona per fas & nefas acquirere parati sunt. 2. qui ultimum suum finem constituunt in divitiis, ita affecti ut potius tallant, perirent &c. quam abstineant à lucro. 3. qui tam cupidè retinent sua, etiam legitimè parita, ut eorum jacturam vel imminutionem neque propter Deum, neque propter proximum pati velint. 4. qui ita opes congerunt, ut nullum iis congerendis modum statuunt: *Non est finis acquisitionis eorum, ait Baruch. c. 3. ex-terminati sunt, & ad inferos descenderunt; cum è contra Christiani, habentes alimenta & quibus tegantur, his contenti esse debeant, quæ verba non consilii solum, sed veri præcepti loco habenda esse censet cum Estio idem Merbesius: unde, quod hic expendere non vacat, mortalis peccati reos esse vult eos qui concupiscunt plura quam hujus vita necessitas exigat, ita ut ditescere velint. 5. qui emunt frumenta, recondunt, nec recludunt*

horrea, quin annona ad summum quod pervenire possit pretium pertigerit; si enim & charitatem violant, & justitiam, prout * alibi dixi: unde Prov. 11. dicitur, *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; atque maledictionem hæc exaudiet Deus ex cap. 4. Eccli. 6. qui eam quam habent scientiam salutarem, proximis communicare abnuunt, cum desint alii per quos id ritè fiat; unde appositè scribit S. Gregorius l. 3. Pastor. c. 26. Admonendi sunt qui cum utiliter predicare possunt, immoderatè tamen humilitate refugiunt.... quantum delinquant... Si populum famas attereret, & occulta frumenta ipsi servarent, auctores procul dubio mortis existerent. Quà itaque plectendi sunt poena considerent, qui cum fame verbi Dei anima pereant, ipsi panem percepta gratia non ministrant.*

Quæres 2, quænam sint avaritiæ filia.

R. cum S. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. *De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurationes oriuntur; furtum quoque, homicidium, simonia, usura, neglectus divinorum, & mala penè omnia.* Proditio est illicita manifestatio rei vel personæ in proximi detrimentum contra fidem ipsi debitam, explendæ avaritiæ causâ; eaque quadrupliciter contingit, 1. prodendo personam: sic Judas prodidit Christum, & Dalila Samsonem. 2. prodendo loca, ut cum quis arcem vel urbem ab aliquo legitimè possidem hostibus tradit. 3. prodendo res mobiles, v. g. indicando latroni ubi quis pecuniam & vestes absconderit, ut hæc ablata tecum dividat. 4. prodendo alterius secretum, v. g. litteras ejus aperiendo, quod sine peccato sæpe mortali fieri nequit, cum litterarum sigilla communi fidei credita sint, & qui eas resignat iniquus sit tum in eum qui mittit, tum in eum qui recipit: venialiter tamen solum peccaret, qui aperiret litteras in quibus certò sciret res non nisi levis momenti contineri; imò à veniali immunis esset. 1. qui exploratum haberet eum cujus sunt litteræ, boni consulturum si resignentur. 2. qui eas autoritate publicâ resolvit. 3. qui non temerè sed probabiliter judicat eas litteras, vel in proprium ipsius, vel in tertii cujuscumque, ac præsertim communitatis damnum conscriptas esse: jure enim suo excidit qui eo ad alterius perniciem abutitur. Ita Merbesius ibid. q. 37. Proditores quoque sunt qui alterius arcanum fidei suæ commissum in ejus detrimentum evulgant, ut aliquando faciunt Principum Ministri, Advocati, Procuratores, Medici, Chirurghi qui dominorum suorum arcana, clientum secreta, pudendos sed occultos ægrotum qui suæ se fidei commiserunt morbos revelant; si item qui momentosum arcanum sibi ab amico creditum, præter ipsius voluntatem alteri manifestant, ac præsertim dum probabiliter metuere debent, ne quid hinc in eum redundet mali. Excipe, nisi res sub secreto commissæ perineant ad corruptionem multitudinis, vel spiritualem, ut hæresis aut pravorum dogmatum disseminatio; vel corporalem, ut excidium patriæ, incendium pagi; vel in grave damnum alicujus persone, ut si quis insidietur vitæ, famæ vel bonis alicujus privati; in his enim casibus nemo præter Confessarium obligari potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem vel charitatem quam alteri debet, ei nempe cui injustæ insidiæ parantur. Si verò quæ sub secreto commissæ sunt alicui, non vergant in præjudicium tertii, tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris, quia servare fidem est de

ARTICULUS III.

De gulâ.

de jure naturali. Ita S. Thomas 2. 2. q. 70. a. 1. & cum ipso Author *Æthicæ* amoris p. 595. qui cum Cajetano, Navarro & aliis addit eos, qui, ut arctius obligent ad secretum, signant se signo Crucis, & flectentes genua, ajunt se secretum committere sub Confessione, & tamen reverâ sacramentaliter non consentunt omnia peccata sua cum intentione accusandi se in ordine ad absolutionem, non plus ligare quam ligent alii qui his formalitatibus non utuntur, quia tunc non committunt secretum in Confessione sacramentali, nec Sacerdoti ut Christi ministro, sed ut homini res suas aperiunt; atque is propterea, ait hîc Sylvius, æquè debet revelare si juridicè requiratur; imò & quamvis non requiratur, si alioquin grave alicui etiam privato damnum imminet. Addit idem Sylvius, per hunc secreti stipulandi modum: quendam Sacramento Pœnitentiæ injuriam fieri, unde negat eum admitti debere. *Fraus* est astuta deceptio alterius *in facto*, v. g. in contractibus, tam ratione materiæ, quam ratione pretii, de quibus dixi Tom. 1. *Fallacia* est astuta deceptio *in verbo*, seu est dolosa verborum mendacium aut æquivocorum ad proximi deceptionem usurpatio, quæ si juramento confirmetur, vocatur *perjurium*, de quo dictum est Tom. 2. *Inquietudo* est nimia & anxiosa mentis attentio, ad acquirendas conservandasve divitias, cum timore ne in futurum desint, Contra id Christi, *Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus?* Hâc anxietate lacerati viri divitiarum, sunt miseri, quia divitias cum labore acquirunt, cum metu custodiunt; sunt & servi quia divitiarum non sunt avorum, sed avari sunt divitiarum. *Obduratio contra misericordiam*, est tenax rebus terrenis adhæsiō, quæ impedit ne cor misericordis pauperum emolliatur; unde fit ut violetur præceptum eleëmōsynæ, de quâ alibi. Qui plura volet consulat Merbesium.

Quæres 3. quæ sint avaritiæ remedia.

R. sex esse. 1. attendant avari omnia prorsus in morte quæ citius quam putent, instat, esse dimittenda, & relinquenda hæredibus sæpe ingratis, sæpe dissipatoribus, sæpe inde damnationis occasionem sumpturis. *Stulte*, ajebat Christus, *hæc nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cujus erunt?* Unde sapiens: *Detestatus sum, inquit, omnem industriam meam ... habiturus hæredem post me quem ignoro utrum sapiens, an stultus futurus sit.* 2. perpendant, avaros nunquam contentos, nunquam satiatis esse: unde hydro-pico comparantur, cui quo plus sunt pota, plus sitiuntur aque. 3. recolant avaros omnibus invidiosos esse & abominabiles, pauperibus quorum sanguinem sugunt, & patrimonium furantur; filiis quibus sæpe necessaria denegant; operariis quorum defraudant mercedem; domesticis quorum stipendium quo dato prætextu vel imminuunt, vel auferunt. 4. seriò animadvertant, quàm difficile sit confidentes in pecuniis in regnum Dei intrare: *facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem in regnum Dei.* 5. sapiùs reflectant quàm fatuum sit thesaurizare thesauros in terra, ubi arugo & tinea demolitur &c. non thesaurizare verò in cælo ... ubi fures non effodiunt, nec furantur. 6. oculos mentis intendant tum in Christum; qui cum dives esset, propter nos egenus factus est; tum in tot Christi discipulos, qui vel omnibus cesserunt bonis, ut nudi nudam crucem sequerentur, prout fecerunt Antonii, Arsenii, Paulini, Francisci &c. vel in medio divitiarum sinu paupertatem amaverunt, ut tot nobilis prosapia viri quorum memoria in benedictione est.

Gula est inordinatus appetitus ususque cibi & potûs; unde *gulosi* ii dicuntur qui cibo utuntur & potu, non ut necessitati satisfaciant, sed ut serviant voluptati quam ex esculentis poculentisque percipiunt. Non quòd voluptas ipsa cibi & potûs per se peccatum sit; non enim solum cibo, sed etiam cibo sapere indiget infirmitas corporis, L. 4. contra Julia. ait Aug. unde certam alimentorum usui delectationem adjunxit Deus, ut nemo ea refugeret; c. 14. sed quia voluptas illa sapiùs efficitur quis scienter excedat mensuram in edendo & bibendo, & hoc, solum quidem, sed semper pertinet ad gulam, ut docet S. Thomas, adeoque & semper peccatum est, prout definiit Ecclesia, cum hanc quorundam propositionem ad Epicuri scholam ablegandam esse declaravit, *Comedere & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini? quia licet potest appetitus naturalis actibus suis frui.*

Gula dividitur in comestationem seu crapulam, & ebrietatem. Hæc in immoderatâ potûs, illa in immoderatâ cibi sumptione consistit. Circa utramque multa proponuntur.

Quæres itaque 1. an, quale, & quibus in casibus comestatio sit peccatum.

R. Comestatio ut ab ebrietate sejuncta, aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale solum; ita S. Th. ibid. a. 2. Prob. 1. quia Apost. Gal. 5. *comestationes & ebrietates ecenlet inter ea quæ qui agunt, regnum Dei non consequuntur.* Et alibi: *liquorum Deus venter est*, id est qui omnia ad crapulam referunt, Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri; adeoque sunt in statu mortalis peccati. Prob. 2. quia reipsa multi sunt casus in quibus gula avertit à fine ultimo, ut ait S. Thomas, adeoque à gravi culpa excusari non potest. Unde peccant mortaliter 1. qui, ut loquitur hîc Sylvius, propter suum ventrem omnia faciunt cibi & potûs delicias quærentes plus quam cætera. 2. qui parati sunt mortaliter potius peccare, v. g. furari, debita quibus solvendis sunt impares contrahere, familiam suam ad egestatem adigere, valetudini corporis sui nocere &c. quàm moderato victu uti. 3. qui prævidens crapulam sibi peccati, v. g. adulterii causam fore. 4. qui is utuntur cibis; qui licet de se liciti sint, non tamen comedi possunt sine gravi proximi offensione; de quo Apostolus, *Si esca scandalizet fratrem meum non manducabo carnem in æternum.* 5. qui ob solam voluptatem cibo se ad vomitum usque ingurgitant; hoc enim etiam sectus scandalò & ebrietate, gravem continet deordinationem, ac lædendæ sanitatis periculum, graviterque reprehenditur ab Isaia c. 28. his verbis, *Mensa eorum repleta sunt vomitu.* Contraria propositio laxior ab Academia Lovan. confixa est. 6. qui postquam multum comederunt, ad vomitum se excitant, ut de novo ob solam voluptatem comedant; hoc enim & naturam rationalem dedecet, & plusquam bestiale est, ut post *Æthicam* ait P. Antoine. 7. qui citra necessitatem carne hominis mortui vescerentur; id enim graviter illicitum est dictat horror ingenuus iis omnibus in quibus abscorpta non est humanæ naturæ dignitas: unde carnes humanæ in usu non sunt, nisi apud populos qui sine lege, more pecudum vivunt. Haud tamen illicitum videtur in extremâ necessitate hominis occisi aut mortui carnes comedere, ut enim licitum est corpus

furis feris & avibus dilaniandum exponere in aliorum terrorem, sicut & licitum videtur ad conservationem vitæ, hominis defuncti cadaver sepultura privare; non liceret tamen insontem occidere, quia hoc per se & ab intrinseco prohibitum est. Addit Henno, eum cui alii cibi non suppetent, non teneri uti medio quod tantum incurrit horroris: semper tamen licitum est uti carne humanâ in medicamentis, tunc enim adeo mutata est & alterata, ut dici non possit carnis humanæ sumptio. Quod spectat ad comestionem carnis crudæ animalium, hæc à veniali immunis non videtur, quia habet nescio quid feri & belluini: in casu tamen necessitatis, putâ quia desunt aliæ carnes, vel non est loquendi commoditas, aut etiam quia id exigit morbus, nullum est peccatum. Extra casus mox recensitos gula non est nisi peccatum veniale, ut docet sanctus Thomas.

Quæres 2. quot modis committatur gulæ peccatum.

R. committi modis quinque hoc versu contentis. *Præproperè, lautè, nimis, ardentè, studiosè.* Ita docet S. Gregor. l. 30. Moral. c. 13. Peccant *præproperè* comedentes, & quidem mortaliter, si in die jejunii, absque rationabili causâ, notabiliter præveniant, tempus ordinarium refectiõnis, de quo alibi loquemur: venialiter autem aliis diebus, vel nimis manè, vel ante orationem, aut sæpius quàm deceat, ad patinas currant sine necessitate. Ita Henno, qui addit se eos peccati condemnare non audere, qui Dominicis festisve diebus jentaculum auditioni Missæ præmittunt, si antea præces fuderint, & aliunde ordinarium tempus non præveniant: fatendum tamen cum eodem, laude dignos esse qui ante Ecclesiæ præcepto satisfaciunt quàm corpori. Peccant *laute* vescendo, qui, ut ait S. Antoninus, *cibos nimis delicatos propter delectationem, ut capones, phasianos, perdices vina solemnia* inquirunt. Hæc fuit Iniquitas Israëlitarum, qui carnes præmanna de cælo pluyente, ut lautiozem cibum expetierunt; *adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & ex iis viginti tria millia consumpsit.* Si quis tamen, ait S. Antoninus, *utatur cibariis delicatis propter infirmitatem, vel debilitatem hoc exigentem, aut generis nobilitatem, ut Princeps, aut temporis congruitatem, ut in nuptiis, & conviviis discretis, & quibusdam solemnitatibus, potest hoc esse absque peccato.* Neque enim, ait S. Gregor. *ibid. c. 14. cibus, sed appetitus in vitio est: unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientia degustamus.* Peccant *nimis* comedendo, qui, ut ait sanctus Gregor. *mensuram moderatæ refectiõnis excedunt; quod, ut ex dictis liquet, aliquando mortale est: hac enim fuit iniquitas Sodome, superbia, saturitas panis & abundantia; aliquando veniale: quia verò venter exactor est iniquus & vorax, frænum ei injici debet, attentâ uniuscujusque complexione.* Peccant *ardentiùs* comedendo, qui voluptuosè vel avidè nimis in cibum etiam vilem prouunt, ut Esau qui *magno estu desiderii vilem . . . licentiam concupivit*, S. Gregor. *ibid.* Peccant *studiosè* edendo, qui innumeris condimentorum generibus & cupediis, cibi aviditatem irritant, unde comedunt non ut naturam sustentent, sed ut continuam excitando famem, continuo comedere possint. *Hodie*, ait aliquis apud Antoninum, *hoc gula vitium profundius se porrigit in Dominos & Prælatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces equipollenti generositate insignes, variis decoctionum cruciant martyris. . . ut*

multiformis saporis gratiam consequantur . . . sed magnam conscientiam sibi debent facere tales, de tanto tempore quod amittunt, & faciunt ministros amittere, pro hujusmodi preparatione & expensis superfluis, quibus deberent pauperibus subvenire.

Quæres 4. quid sit ebrietas.

R. est sumptio potus, seu excessus in potando usque ad violentam privationem usûs rationis. *Sumptio potus*, hîc enim ebrietatis nomine non intelligitur status nimiam potationem consequens, sed ipsa nimium potandi actio. *Usque ad violentam privatam rationis*: ratio enim quæ naturaliter aufertur per somnum in dormientibus, & per nimiam spirituum abundantiam in his qui feбри laborant, *violenter* aufertur per iram vehementem, per excessum in potando. Addit Busembaum, *sine justâ & gravi causa, & tantum ob ingluviem & voluptatem*: unde infert eos peccati ebrietatis reos non esse, qui ex justâ, ut putat, causa, v. g. ex Medici præcepto, aut ex metu mortis &c. se inebriant; quod quàm laxum sit, statim aperiemus.

Quæres 4. quæle peccatum sit ebrietas.

R. cum S. Thoma, quod ebrietas ex suo genere

est peccatum mortale, cum scilicet homo ex proposito inebriatur. 1. quia videtur præferre delectationem vini integritati rationis. 2. quia ebrietas excludit e regno cælorum, ut supra dix. 3. quia Isaïæ 5. dicitur: *Va qui potentes estis ad bibendum. Va autem in Scriptura æternum interitum nominat*, ait Beda in c. 23. Proverb. Deficeret me dies, ait Merbesius, si vellem hîc proferre testimonia Patrum ebrietatem ceu peccatum lethale damnantium. Ratione vel occasione ebrietatis, nostro saniorumque Theologorum judicio peccant mortaliter, 1. qui licet non expressè, interpretativè saltem ebrietatem volunt, ut solent ii qui bibunt quantum possunt aut rogantur, non curantes an ebrietas sequatur, nec ne: item qui non interrogant quæ sit potus vis & generositas quod sæpius contingit, ut notat Henno; ac demum ii omnes qui animadvertunt, aut animadvertere possunt, ebrietatem ex sua actione sequi posse. Qui verò probabiliter ignoraret, se per aliquem liquorem, ut vinum aut liceram inebriatum iri, non esset reus ebrietatis, utpote tunc involuntariæ; ita Merbesius. 2. qui etiam semel se inebriant. Quod enim dicit Augustinus, seu potius Cæsarius Hom. 8. ebrietatem si assidua sit, esse peccatum mortale, sic intelligendum est quod ebrietas semel commissa quandoque excusari potest à mortali ob ignoratam vini virtutem, nunquam aut excusari potest cum quis in eam frequenter incidit; non autem hoc sensu quod qui sciens & volens rarè vel semel solum se inebriat, à gravi culpa immunis sit. 3. qui ex longa multum bibendi consuetudine, vel ex pharmaci cujusdam aut pulveris usu, sic constituti sunt ut rationis usum vel nullatenus amittant, vel intra breviculum tempus recuperent; ii sunt enim strenui potatores, quibus exitium interminatur Isaïas citatis verbis, *Va qui potentes estis ad bibendum.* Et certè cum alimenta sumi debeant ut medicamenta, prout se à Deo didicisse Augustinus dicit, inordinatum est quidquid ultra ordinem istum sumitur, & tantò major est inordinatio, quantò gravior excessus, sive rationis usum auferat, sive non: unde sicut gravis excessus in cibo mortale est, etsi rationem non perimat, sic & in vino. Et quomodo graviter non peccarent, qui, ut ait S. Cæsarius ubi supra, *peiores animalibus censendi sunt: cum animalia amplius quàm eis opus est,*

Lecl. 3. in c. 5. 1. ad Cor. 2. 2. q. 150.

Merb. q. 77. p. 430.

Ezech. 16

S. Aure-
nin. ubi
sup.

est, bibere nolint, illi verò duplum & triplum quam eis expedit, potum accipiant? Ita sentiunt Merbe-
sius ibid. *Æthica* n. 197. Henno p. 154. Fatentur
tamen iidem & alii, determinari non posse quis
præcisè excessus mortalis sit, juxta id S. Antonini,
De quantitate cibi & potus non potest dare una cer-
ta regula omnibus secundum eandem mensuram;
quia plus & minus exigitur secundum varietatem
complexionum & fatigationum; unde quod uni
enorme est, alii non esse potest. At hæc incerti-
tudo neminem movere debet ut facilius excedat;
imò timendum est, ne qui leviter solum excedere
putat, gravius excedat: ipsum enim solum gravis
excessus periculum, grave peccatum inducere
potest. Cæterum extra dubium est eos risu dig-
nos esse qui ebrium à mortali excusant, nisi ebie-
tas ejus eò usque pervenerit, ut v. gr. retrahere
se nequeat à viâ, ne opprimatur à curru, aut
equo prætereunte: an enim necesse est ad ebie-
tatem, ut homo magis belluâ evadat, quam ipsæ
belluæ, quæ in hisce circumstantiis sibi fugâ con-
sulunt? 4. qui largiori quàm par est vino ita cere-
brum suum calefaciunt, ut perpetrent vel ad-
eant periculum perpetrandi certa quædam cri-
mina, in quæ se, cum in tali sunt statu, incidere
adverterunt, aut advertere potuerunt; & hi qui-
dem duplici nomine rei sunt, excessus scilicet in
vino, & criminis in quod ex eo excessu petra-
hantur. 5. qui mero se ingurgitant cum gravi
aliorum scandalo, ut patresfamilias, ac præsertim
Sacerdotes, qui cum aliis sobrietatis bonum debe-
rent jugiter prædicare, non solum hoc non faciunt,
sed etiam se, aliosque inebriare non erubescunt. Ta-
les, ait S. Cæsarius, si se noluerint emendare, quod
de ebrietate quàm de luxuriâ difficilius esse cen-
sent multi, necesse erit eis æterna supplicia sustine-
re. 6. qui tantum vini porrigunt amico, ut eum
inde ad ebrietatem perductum iri tesciant; ii enim
gravi peccato cooperantur. 7. caupones, 1. cum
potum ministrant iis quos inde prævident aut
æstimant inebriandos: si enim unusquisque tene-
tur proximi ebrietatem & aliud quodvis pecca-
tum impedire quantum potest, à fortiori tenetur
ebrietatis materiam non subministrare. 2. cum
infcios de vini sui fervore admonere non cu-
rant, & ii enim ad eorum ebrietatem concu-
runt. Ita Henno, Paulus à Lugd. qui tamen ex-
cusant caupones, quos ad hanc largioris vini ad-
ministrationem adigit gravioris incommodi im-
minens periculum. 8. & ii quoque mortaliter rei
nobis videntur, qui vel ex Medici præscripto ad
recuperandam sanitatem, vel ad vitandam mor-
tem ab alio sibi intentatam, se se inebriant; me-
lius enim erat, ait S. Cæsarius, ut caro tua sobria
occideretur, quàm per ebrietatem anima morere-
tur. Ratio est, quia ebrietas per se peccatum est,
sicut & fornicatio; nunquam autem licet peccare
ad conservandam, vitam, patriamve aut civita-
tem. Unde 9. peccat quoque mortaliter, qui ci-
vitatibus prodicionem aliter avèrtere non valens,
proditorem inebriat, aut cooperatur ad hoc quod
præterintentionem se inebriet, excitans nempe
eum ad sumptionem vini cujus virtutem ignorat.
Mec nocet quodd licitè possit homo sibi manum
amputare, ut reliquum corporis conserve; ne-
que enim inde sequitur quod inebriare se vel
alium possit, ut suam vel vitam, vel patriam tuea-
tur: homo enim qui sibi manum abscindit, nihil
contra naturæ suæ dignitatem facit, neque se in
eo constituit statu in quo fiat similis aut pejor ju-
mento, secus de eo qui se vel alium inebriat. Hic
addere placet, ebrietatem, licet de se grave malum

sit, majori tamen dignam esse vituperio in
puellis & mulieribus quæ majori se periculo ex-
ponunt. 2. in iis quibus aliorum cura incumbit,
quales sunt Magistratus, Gubernatores, patres-
familias. 3. in iis qui ad continentiam obligan-
tur; nam luxuriosa res est vinum, in vino luxuria.
4. præsertim in Clericis, iis præcipue qui sacris
Ordinibus initiati sunt, aut populis præfecti. Un-
de statuit Concilium Agathense, eum quem ebi-
um fuisse constiterit, aut triginta dierum spatio à
communione submovendum, aut corporali subden-
dam supplicio.

Prov. 20.
Ephes. 5.

V. Moral
Gratia
nop. ad 6.
Decalog.
præcepti.

Quæres 5. quænam sint ebrietatis filia.

R. quinque referuntur à S. Gregorio. 1. inepta
latitia, juxta id Exod. 32. Sedit populus manducare
& bibere, & surrexerunt ludere: & verò cùm cor-
pus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad
inane gaudium relaxatur, ex eodem S. Gregorio.
Ineptalæticia, cùm, ut sæpius, movet ad actus
turpes, choreas parum pudicas, obscenas cantio-
nes & similia, mortalis est. 2. scurrilitas & turpi-
loquium. Ubi enim ebrietas, ibi diabolus, ibi turpia
verba; ubi saturitas, illic demones choros agunt,
ait sanctus Chrysostomus. Hinc tot in popinis
cantilenæ turpes, verba impudiciæ & æquivo-
cationis plena. 3. immunditia: unde enim mol-
licies, tactus impudici, periculosi aspectus, nisi
sæpe ex calore vini? Hinc S. Hieronym. In vino
luxuria, in luxuriâ voluptas, in voluptate impudi-
citia. Et in c. 1. Epist. ad Titum: Nunquam ego
ebrium, castum putabo. 4. multiloquium unde pul-
lulant detractiones, colloquia omnibus etiam
sublimioribus Potestatibus contraria. Aurum do-
nant ebrii, dispensant pecunias populis, civitates
ædificant, qui non habent unde cauponi potus sui
pretium solvant, ait S. Ambros. c. 12. de Elia &c.
5. hebetudo mentis: nam ebrietas obtusum & cras-
sum ingenium, hæc carnalem animam reddit; hæc
cacat intellectum: unde Christus, Attendite, in-
quit, ne forte graventur corda vestra in crapulâ &
ebrietate. Hisce malis annexa sunt alia propè in-
numera, atque imprimis propriæ sanitatis læsio,
juxta id Eccli. 19. Propter crapulam multi obie-
runt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam. 6. ge-
neralis neglectus officiorum Christiani, cujus vita
ex Trid. perpetua pœnitentia esse debet. Neglecta
item prolis & domesticorum cura, quod quan-
tum sit scelus indicant hæc Apostoli verba, Si
quis suorum & maxime domesticorum curam non
habet, fidem negavit, & est Infideli deterior. Pro-
fanatio quoque dierum festorum, qui cùm san-
ctificari debeant, non solum auditione Missæ, sed
& assistentiâ divinis aliis Officiis, Catechismis &
Concionibus, toti penè transiguntur in popinis,
ita ut Deus hæc unâ die quæ cultu suo consecrata
est, gravius quàm reliquâ totâ hebdomade of-
fendatur. Ex quibus colliget Confessarius, tandiù
negandam esse absolutionem & ebriosi, & iis qui
popinas diaboli theatra, frequentare amant, do-
nec pravam consuetudinem viriliter exequentes,
ad meliorem frugem reversi sint.

Hom. 57.

Epist. 83.

Luc. 12.

Sess. 14.

de Exir.

Si unct.

1. Tim. 5.

Quæres 6. quæ gulæ remedia.

R. hæc sunt 1. diligens attentio ad incommoda
quæ gulam consequuntur, sive ex parte animæ
quam ebrietas aggravat, excæcat, quasi carna-
lem facit, & in æternum damnat, juxta id Job. 21.
Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna
descendunt, quod & abunde demonstrat exem-
plum divitis epulonis; sive ex parte corporis, cui
innumeros morbos parit gula, ut calculum, po-
dagram, capitis vertigines, viscerum adustionem
& similia. 2. fuga sive occasionum, sive eorum
qui

qui ventri & vino devoti, ad id quod ipsi amant
Prov. 4. alios alliciunt: docet id Sapiens his verbis, *Noli
 esse in convivis potatorum.* 3. sectari assidue tem-
 perantiam, ita ut necessitatis gradus, sit cibi po-
 tûsque mensura, imò sibi semper modicum ali-
 quid in mensa subtrahere, & id præsertim quod
Heb. 11. palato magis sapit. 4. oculos conjicere tum in
 Christum, qui cruci affixus sitim acerbam pro no-
 bis passus est: tum in Sanctos, qui nedum in epu-
 lis, sed *egentes, angustiat, afflicti* vivere; tum præ-
 sertim in S. Carolum Borrom. Cleri exemplar,
 qui, ut refert vitæ ejus Scriptor, in domo Dei, eo
 vixit modo quo canis in domo domini sui, panem
 & aquam contentus. 5. demum, & hoc generale
 est remedium, temperantiam à Deo suppliciter
 exorare, quo docente id discemus quod Augusti-
L. 10. nus, *Ut quemadmodum medicamenta, sic & ali-*
Conf. 63. *menta sumpturi accedamus.* De jejunio dicemus
 ubi de præceptis Ecclesiæ.

ARTICULUS IV.

De invidia.

Lib. 11. **I**Nvidia ex Augustino est *odium felicitatis alienæ,*
de Gen. ad seu ut pressius loquitur Angelus Scholæ, est
lit. c. 14. *tristitia quadam de alienis bonis,* quatenus vel
** 2. 2. 9.* nostris similia sunt, vel iis majora. Ad invidiam
36. revocatur gaudium de malo alieno, quatenus id
 invidentis bonum reputatur. Hinc invidia, ne-
 que est ille animi sensus quo quis de alieno mœ-
 ret bono, quia eo caret, ipsoque potiri veller,
 diciturque *emulatio*; neque dolor quo utitur, qui
 bona quædam ab indignis possideri videt, & di-
 citur *indignatio*; neque ea affectio quâ quis de al-
 terius bono, v. g. potestate tristatur, quia inde
 aliquod grande malum sibi imminere prospicit,
 hæc enim affectio est *timor*: invidia ergo is est sen-
 sus quo quis dolet de felicitate alterius sive digni,
 sive indigni, ita ut illum ipsâ spoliari, eamque in
 se conferri ardentius expetat, ita Merbelius q. 90.
 Quibus positis,

Dico 1. Invidia est peccatum ex genere suo
 mortale. Prob. 1. ex Script. quæ Galat. 5. reponit
 invidiam inter peccata à regno Dei excludentia;
 & Rom. 5. ii digni sunt morte qui pleni sunt in-
 vidia. Prob. 2. ex Patribus. *Tale malum est invidia,*
Hom. 40. ait S. Chrysost. *ut omnem malignitatem & nequi-*
in Matth. *tiam prætergrediatur.... Invidi... (sua invidia ita*
laniantur, ut nullum faciant peccandi finem, quod
 fuse & eleganter probat S. Doctor. Unde enim,
 inquit, *Cain fraterna se cede contaminavit? Unde*
Esau, fratrem exagitavit? Quid Laban adversus
Jacob? Quis Jacob liberos in fratrem suum Joseph
inflammavit? &c. Idem docent SS. Cyprianus
Edit. Pe- de zelo & livore p. 154. Gregor. mag. l. 5. Mo-
arf. ral. in Job. c. 31. & August. his verbis: *Prior est*
in vitis superbia.... deinde invidia.... non enim in-
videt, nisi amor excellentia. Prob. 3. quia, ut bene
 S. Thomas, *invidia secundum rationem sui objecti*
contrariatur charitati in quâ est vita spiritualis
animæ. Zelare enim in altero virtutem ejus, vel
felicitatem, id est odisse in eo merita propria, vel
beneficia divina, ait sanctus Cyprian. ubi statim:
 atqui peccatum charitati tam adversum, necessa-
 riò mortale est ex genere suo. Quia tamen, ut
 ibi notat S. Thomas, *in quolibet genere peccati*
mortalis inveniuntur aliqui imperfecti motus, seu
 ratione sui, seu ratione materiæ, *quæ solum sunt*
peccata venialia, ideo invidia in quibusdam ca-
 sibus, non est nisi venialis.

Dico 2. Filiæ invidiæ sunt ex S. Greg. l. 31. Mo-
 ral. c. 17. odium proximi, detractio, de quibus
 alibi, susurratio, exultatio in adversis, & in pro-
 speris afflictio. *Susurratio* est occulta mali de pro-
 ximo narratio, ad finem seminandæ inter amicos
 discordiæ: hinc *susurro* & *detractor*, ambo pa-
 riter malum renuntiant de proximo; malum, in-
 quam, sive reale, sive quod pro tali haberi pos-
 sit: unde etiam à S. Thomâ ambo dicuntur *in ma-*
teria convenire & *forma*, sive *in modo loquendi*;
 sed differunt in fine, quia *detractor* intendit deni-
 grare famam proximi..... *susurro* autem intendit
amicos separare, & ideo id omne de proximo ef-
 fundit, quod alterius animum contra eum commo-
 vere potest, juxta id Eccli. 28. *Susurro... male-*
dictus, multos enim turbabit pacem habentes. Et
 Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septi-*
imum detestatur anima ejus.... eum nempe qui *se-*
minat inter fratres discordias. *Susurratio*, ut hinc
 patet, peccatum est mortale, detractioe gravius,
 non solum si *formalis* sit, cum nempe susurro no-
 tabili & injustâ quam serit discordiâ, amicos se-
 parare intendit; sed etiam cum *virtualis* est, seu
 cum susurro, etsi directè amicorum separatio-
 nem hanc non intendat, ea tamen dicit & refert
 quæ duorum amicitiam graviter labefactare nata
 sunt, si tamen susurro hoc vel præviderit, vel
 prævidere potuerit. *Susurro*, ait Navarrus in Ma-
 nuali, *non debet absolvi, donec, quoad per eum*
fieri poterit, eos quos separavit, inter se reconciliet,
aut, si id præstare non potest, damnis inde secutis
judicio boni viri satisfaciatur.... nostro tamen iudicio
absolvendus est, modo id firmiter proponat: sita-
 men, addit *Æthica* n. 153. id ante pollicitus,
 verbo non steterit, absolvendus non est, nisi re
 præstiterit.

Dico 3. Invidiæ remedia hæc sunt, 1. quidem
 animum habere liberum à concupiscentiâ carnis
 & oculorum, atque à superbiâ vitæ: qui enim nec
 superbus est, nec magni facit res caducas, hono-
 res, dignitatem, celebritatem nominis; *qui nihil*
usquam humanum admiratur, huic procul dubio
dominari invidia nullo modo poterit, ait S. Basil.
 Hom. 11. de invid. 2. attentè meditari nullum
 esse vitium quod nos similiore reddat diabolo,
 cujus *invidia mors intravit in Orbem terrarum,* Sap. 11.
 quemque *imitantur qui sunt ex parte illius.* 3. id
 fixum habere animis, invidiam soli invido no-
 cere, qui & eâ feraliter simul & inutiliter crucia-
 tur: neque enim is cuius bonis invideo, iisdem
 idcirco spoliatur; neque si iis eum spoliari con-
 tingerit, idcirco iisdem meditari continget. 4.
 demum & id attendere, homines universos per
 naturam ac per gratiam fratres effici, quorum
 proinde esse debeat cor unum & anima una, ad-
 eo ut si quid patitur alter, ceteros compati; si
 quid gaudet, ceteros quasi de communi bono
 exultare conveniat.

ARTICULUS V.

De acedia, seu desidia.

ACedia multipliciter sumitur. 1. quo quodam
 corporis torpore quo animus à suscipiendo
 labore retardatur: hanc virium hebetudinem
 præcipue experitur homo post sumptam refectionem,
 aut portatum pondus diei & æstus. 2. pro
 quâdam salutis incuriâ, ita hominis mentem ag-
 gravante, ut nihil in ordine ad vitam æternam
 aggredi habeat. Acedia hoc accepta sensu, alia est
 generalis, quæ est quodvis tedium & languor
 in

Nav. 6.
18. n. 13.

Sap. 11.
24.

S. Thom.
2. 2. q. 35.

in exercitio virtutum, ob molestiam & difficultates earum acquisitioni vel custodiæ annexas; & hæc non tam est peccatum aliquod particulare, quam circumstantia cujuslibet vitii, cum omne vitium hominem retardet à virtute cui opponitur: alia est specialis, quæ definiri solet, Tedium de bono nobis Dei lege præcepto, quo fit ut homo Dei amicitiam quasi comparatu molestam & difficilem obtinere non curet. Hæc distinctio acediam inter generalem & specialem, etsi apud Scholasticos, haud tamen multum fundata videatur, utriusque enim acediam eidem videntur esse effectus, neglectus scilicet amicitiae divinæ, vel in se, vel in languore circa virtutem. Unde alii acediam definiunt, Tristitiam de bonis divinis ut ad nos pertinentibus, ut si quis doleat, quod Deus sit finis noster, salus nostra; eo quod finis hic & salus sine voluptatis fugâ, & difficili virtutis exercitio obtineri non possit.

Acedia est peccatum ex genere suo mortale, ut docet S. Thomas, quia adversatur charitati, cum per eam parvi pendantur amicitia Dei & æterna beatitudo, atque indignæ reputentur quæ serio labore comparentur. Hujus desidia rei sunt, ait Catechismus Montispeff. qui quæ ad salutem, conditionemve suam sunt necessaria, edoceri nolunt; quive cum obstinatione ea detrectant officia ad quæ à legitimis Superioribus vocantur. 2. qui marcent ignaviâ, torpent otio, & tempus in ludis, visitationibus, inanibus colloquiis, aliisque id genus nugis & ineptiis tetunt. 3. qui ad orationem segnes sunt, ad poenitentiam ita tardi ut eam procrastinent, qui demum in virtute proficere nolunt, adeoque & deficere volunt, ut fusè docet S. Bernardus.

Epist. 254.
ad Guarinum.

Acedia filia sex sunt, ex S. Greg. l. 3 c. 17. malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, evagatio mentis ad illicita. *Malitia* est impugnatio voluntaria, derisio, & contemptus bonorum spiritualium, & hominum qui nos exemplis, doctrinâ, & consiliis ad pietatem accendere conantur. Hæc grande est impiorum crimen, qui idcirco timore horribili turbati

in inferis, præ angustia spiritus gemunt, ut videtur Sap. 5. *Rancor* est indignatio adversus Superiores & Pastores, qui acediosos ad meliora compellunt, eaque grave est peccatum, juxta id Prov. 29. *Viro qui corripientem durâ cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus.* *Pusillanimitas* est vitiosa virium suarum dissidentia, quâ quis Dei consilia aut præcepta ex animi timiditate omittit. Est peccatum mortale, cum quisea quæ sibi à Superiore injuncta sunt, ob hanc animi parvitatem pertinaciter respuit. Neque hic excusat propriæ incapacitatis existimatio; hæc enim oritur à superbiâ, quæ proprium judicium judicio Superiorum præponit: ira S. Thomas, atque id evidens est exemplo servi inutilis, apud Matth. c. 24. *Torpor* est animi remissio, ex quâ præcepta vel omittuntur, vel implentur negligenter. *Torpor*, aut mors, aut *vicina morti labes est*, ait S. Paulinus Epist. 36. nec mirum, cum Deus mandaverit *mandata sua custodi* Psal. 116. *diri nimis*, & tepidos ex ore suo evomat. *Evagatio mentis*, est cum anima præ tædio rerum spiritualium ad objecta exteriora evolat, ut ex iis gaudium percipiat quod ex rebus Dei percipere non potest.

Acedia remedia sunt 1. meditatio noctis illius æternæ in quâ *nemo potest operari*. Unde Eccle. 9. dicitur: *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* 2. attentio ad tubam illam mirum canentem sonum, quæ negligentibus & desidiis jam nunc æternam excisionem his comminatur verbis, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur. Servum inutilem projicite in tenebras exteriores. Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* 3. id animo meditari, filios sæculi nihil laboris relinquere intentatum, ut ad corruptibilem coronam deveniant; nobis à fortiori quos manet merces magnanimis, viribus totis esse laborandum ut eam consequamur, præsertim cum momentaneum & leve defatigationis, æternum gloriæ pondus operari debeat in nobis. Plura vide apud Nat. Alexand. in fine Tract. de peccatis p. 502.

Joan. 9.

TRACTATUS DE CENSURIS.

Tanta est illius, quem nunc de Censuris aggredimur, Tractatus utilitas, ut sine uberi ejus notitiâ, nec Episcopi difficultatam sui muneris partem, nec Confessarii potissimas ministerii sui vices turò obire possint: id tamen, quisquis vel rudem rerum ut se habent experientiam comparaverit, sponte mecum fatebitur, vix ullam esse Theologiæ partem quæ profundius à plurimis ignoretur. Quæ prima sit tanti mali labes & origo definire non ausim; neque enim hæc nostrâ ætate desunt Libri cum latinâ, tum vernaculâ linguâ conscripti, è quibus penitior materiæ hujus cognitio hauriri possit. Habet quidem argumentum hoc difficultates suas, sed neque graviores, neque frequentiores quam quæ in reliquis Theologiæ partibus occurrunt. Ut ut sit, nostrum hunc laborem, qui prolixiores inter & breviores de Censuris Tractatus, penè medius incedit, junioribus Candidatis uti-

lem, si Deus volet, futurum esse confidimus: qui verò aquilæ sunt, aut esse se putant, ad eos recurrent fontes quos passim indicamus. Neque enim cræbræ quibus turgit Volumen nostrum, citationes, alio institutæ sunt sine, quàm ut qui in Seminariis aliorum magistri esse incipiunt, plenius & abundantius apud Scholâ duces inveniant, quod à nobis compendiosiori viâ expediri necessum fuit. Dux erunt hujus Tractatus partes: prior ager de Censuris in genere, posterior de iisdem in specie consideratis disputabit.

P A R S I.

De censuris in genere.

Expendemus in hac primâ parte, quid, & quotuplex sit censura; à quâ, & in quem ferri possit; quæ in eâ ferendâ servandæ sint formalitates; quis eam tollere possit &c.

CAPUT

CAPUT I.

Quid, & quotuplex censura.

Censuræ nomen sumitur 1. pro quovis iudicio de re aliquâ, quò notatur quid in eâ laude vel vituperio dignum sit, juxta id Ovidii 6. Fast. *Sic agitur censura, & sic exempla parantur.* 2. pro dignitate Censoris, seu Magistratûs illius qui Populi Romani moribus præerat, eorumque delicta emendare & plectere debebat. Hoc sensu, ait Plinius l. 14. c. 4. *Catonem triumpho & Censurâ insignem fuisse.* 3. pro ipsâ Censoris hujus sententiâ, quâ reos coërcerat, ad quod alludit Juvenalis Satyr. 2. *Dat Juno veniam cordis, vexat censurâ columbas.* De censurâ ultimo hoc sensu sumptâ, quatenus significat correctionem quâ Ecclesia filios suos delinquentes castigat, agimus in præsentî. Quapropter,

Censura definiri potest, Pœna spiritalis quâ homini baptizato, delinquenti ac contumaci, quorundam spiritalium bonorum usus aufertur ab Ecclesiâ, donec à contumaciâ recedat. Est 1. *pœna*, cum sit magni boni privatio, unde non nisi propter culpam infligi potest. Censura ut pœnâ distinguitur ab irregularitate, quæ ex ratione suâ genericâ non est pœnâ supponens culpam, cum sæpè oriatur ex involuntario corporis vel animæ defectu. 2. *pœna spiritalis*, quia in animam cadit per se, non in corpus; unde differt à pœnis exterioribus quas decernit civilis potestas. 3. *qui homini baptizato*, ut significetur censuram in eos solum ferri posse qui Ecclesiæ subditi sunt, non autem in eos qui foris sunt, & ad Ecclesiâ non pertinent. 4. *delinquenti & contumaci*; unde pœnæ quæ aliquando ab Episcopis in malos Sacerdotes, non tamen contumaces decernuntur, non sunt veri nominis censuræ, 5. *ab Ecclesiâ*, seu per Ecclesiæ potestatem; secularis enim potestas, censuram, utpote quæ sit pœna spiritalis, ferre non potest. Censura, ut pœna ab Ecclesiâ procedens, distinguitur à peccato mortali, quod privat quidem usu bonorum spiritalium, v. gr. Sacramentorum, sed ut culpa, non ut pœna, ex rei naturâ vel lege Dei, non ex Ecclesiæ potestate. 6. *aufertur usus*; censura enim suspendit ac impedit usum rei, donec delinquens à contumaciâ recedat, sed rem ipsam, v. g. titulum Beneficii non tollit; in quo differt à depositione & degradatione, quæ de se non ad tempus, sed in perpetuum privant vel re ipsâ, vel ejus usu, exercitio v. gr. sacrarum functionum, & ideo dicuntur quantum est de se tollere facultatem eas exercendi. 7. *quorundam bonorum spiritalium*: bona enim spiritalia, alia sunt propria, ut fides, spes, gratia, virtutum actus; & in hæc nullam habet jurisdictionem Ecclesia, unde nec iis quemquam privare potest: alia sunt omnibus communia & externa, quorum dispensatio Ecclesiæ credita est, quæque ab ipsâ administrantur, ut Sacramenta, Beneficia, spiritalis jurisdictio, publica suffragia, quorum proinde usu activo vel passivo potest aliquos qui id merentur privare. 8. *donec à contumaciâ recedat*; idem in censuris spectat Ecclesia, ut per eas hominum contumaciam contundit, eosque cogat ad obsequium: unde censura dicitur *medicinalis*, c. 1. *De sent. excomm.* in 6. adeoque perpetua non est, cum contumax statim ac resipuit, absolvi debeat; quo nomine adhuc

distinguitur censura à depositione & degradatione quæ de se perpetuæ sunt. Prædicta autem definitio hinc intelligitur accurata esse, quòd genere constat & differentiâ. Genus est *pœna spiritalis*: per quam censura convenit cum aliis pœnis Ecclesiasticis, depositione v. g. & degradatione; infligi verò contumaci, donec à contumaciâ discedat, locum tenet differentiæ.

Obijciuntur quædam, 1. quòd Ecclesia non sit dominâ spiritalis boni Fidelium, adeoque non possit eos bono illo private. 2. quòd Ecclesia Fideles non solum privet bonis spiritalibus, sed etiam corporeis, v. g. ingressu Ecclesiæ, sepulturâ Ecclesiasticâ, convictu cum aliis. 3. quòd censura feratur in eos etiam de quorum conversione desperatur: unde falsum est eam imponi per modum pœnæ medicinalis, ad contumacis resipiscenciam; frustra enim ei porrigitur medicina, de cujus vitâ desperatur. 4. quòd allata definitio conveniat irregularitati, quæ tamen censura non est. Verum hæc quatuor non nocent.

Ad 1. Ecclesia non est quidem dominâ bonorum spiritalium, sed quorundam est dispensatrix, quòd sufficit ut contumaces iis privare possit. Privat autem, ut dixi, non iis bonis quæ propria sunt & privata, ut fides & charitas, imò nec iis bonis, quæ licet communia sint, resultant ex internâ illâ cognitione, quæ reperitur inter homines eadem fide & charitate conjunctos: licet enim Ecclesia cum aliquem censuris ferit, supponat eum jam ante, ob peccatum mortale, hujusmodi bonis communibus privatum; hunc tamen per se ipsam iisdem spoliare nequit: unde ut impedire non potest quominus excommunicati, ope contritionis charitatem recuperent, sic nec impedire potest quin interioris communionis Sanctorum participes facti, bonâ ex eâ profluentia percipiant. Quapropter Ecclesia eos solum privat publicis illis externisque bonis quorum applicatio ex speciali ejus intentione pendet, & quæ cum ipsius nomine vel applicentur, ut sacrificium & suffragia, vel conferantur, ut Sacramenta, iis solum applicari aut conferri possunt, quibus applicari vel conferri permiserit Ecclesia. Ita Valentia tom. 4. disp. 7. q. 17. p. 1. Gibalin disq. 1. q. 1. Salmanticenses tract. 10. c. 1. n. 8.

Ad 2. Ingressus Ecclesiæ, sepultura ecclesiasticâ, & Sacramenta, sunt quid eo sensu spiritalia, quòd ad spirituale animæ bonum ordinantur; unde cum iis privat Ecclesia, verè privat bono spiritali. Addo quòd Ecclesia *primariò* privare possit bonis spiritalibus, & *secundariò* bonis quibusdam temporaneis, v. g. fructibus Beneficii, & societate Fidelium etiam in civilibus: at hæc privatio semper tendit ad spirituale contumacis bonum, ut promptius resipiscat.

Ad 3. Regulariter loquendo teneretur Judex non ferre censuram excommunicationis quam scit reo profuturam non esse, ut docet *S. Thomas, *In 4. dist. 18 q. 1. ult. a. 2.* exigere tamen aliquando possunt circumstantiæ, ut ipsi etiam induratissimi censurâ feriantur. 1. quia censuræ, licet de se ad emendationem ordinentur, sunt tamen pœnæ, & ideo per accidens ad solam punitionem ordinari possunt. 2. quia eadem censuræ ad hoc saltem inserviunt ut alii terreantur, & ab excommunicatis tam faciliè infici non possint. Hinc patet cur medicina, quæ pœnæ rationem non habet, agro desperato porrigi non debeat, possit verò censura adversus hominem penè desperatum ferri.

Pro solutione quartæ difficultatis, quæritur quot admitti debeant censuræ. Alii septem admittunt,

runt, excommunicationem scilicet, suspensionem, interdictum, cessationem à divinis, depositionem, degradationem & irregularitatem ex delicto. Ita Ledesma c. 1. concl. 3. Corduba, &c. Alii ex hoc numero delent depositionem & degradationem & sic quinque admittunt censurarum species. Ita Sotus, Bannes, &c. quorum omnium hæc est ratio, quod definitio censuræ mox allata his omnibus Ecclesiasticis pœnis conveniat. Idem post
 * Lib. 6. Morinum, * quem citat, sentire videtur Van-Es-
 de Pœnit. pen. tom. 2. p. 3. tit. 11. c. 2. ubi censuræ defini-
 tionem nunc communiter à Scholasticis admis-
 sam, per undecim sæcula Ecclesiasticis Authori-
 bus ignotam fuisse contendit. Hoc quidem ita
 esse potest, sed nihil inde concludendum est sive
 contra nuperos Canonistas, qui Jus novum, ut-
 pote quod solum nunc sit in usu, explicant, sive
 contra Pontifices, qui Jus illud condendo, au-
 thoritate sibi à Christo concessâ usi sunt. Neque
 enim determinavit Christus modos omnes & for-
 mas, quibus contumaces puniri oportuit, sed id
 Ecclesiæ suæ Rectoribus determinandum reli-
 quit; qui idcirco pœnas olim usurpatis, ex toto
 vel ex parte abrogare, & novas inducere potue-
 runt. Fatendum tamen ad hoc inservire Morini
 observationem, ut non aberremus existimando
 excommunicationem, de qua sæpius in antiquis
 Canonibus aut Patrum monumentis agitur, sem-
 per accipiendam esse, prout nunc accipitur; quod
 & præmonendum esse credidi. Nunc ad dubium
 propositum

Dico: Tres tantum sunt censuræ species, ex-
 communicatio scilicet, suspensio, & interdictum.
 Est communis. Prob. 1. ex c. *Quarenti* 20. *De*
verbor. significat. ubi sic loquitur Innoc. III. *Qua-*
renti quid per censuram Ecclesiasticam debeat in-
telligi, cum ejusmodi clausulam in litteris nostris
apponimus, respondemus, quod per eam non solum
interdicti, sed suspensionis & excommunicationis
sententia valeat intelligi: atqui si aliæ essent cen-
 suræ species præter tres modò recensitas, jam
 manca foret & mutila Innocentii III. responsio,
 ejusque responsioni similis, qui consultus, quid
 nomine Sacramenti intelligatur in Jure, responde-
 ret eo intelligi Baptismum, Pœnitentiam & Ordinem,
 quæ sanè responsio incongrua foret & insuf-
 iciens. Confirmatur 1. Quia Innocentii responsio
 dogmatica est & doctrinalis: atqui propositio
 dogmatica & doctrinalis in Jure posita, æquivalet
 universali, ergo cum tres censuræ species recenset
 Innocentius, idem est ac si diceret, *Omnis censura*
his tribus continetur. 2. Quia eadem responsio po-
 nitur inter Decreta sub titulo, *De verborum signifi-*
catione: atqui in hoc titulo sumuntur verba se-
 cundum totam suam significationem & amplitu-
 dinem, ut notant Avila 1. p. dub. 5. & Bauny, q. 3.
 de censuris. 3. Quia argumentum negativum, etsi
 in metaphysicis non valeat, valet tamen in morali-
 bus & in Jure, ut notant Navarrus c. 27. & Avila
 ibid. ergo à fortiori valebit in casu præsentis, ubi
 adhuc urgent rationes mox allatæ. 4. Ut notant
 iidem, is est Curia Romanæ stylus, ut, cui datur
 facultas absolvendi à censuris, ei non censeatur
 concessa facultas dispensandi in irregularitatibus,
 quod etiam docet Habert; ergo cum stylus Curia
 Romanæ jus faciat, ut colligunt Canonistæ ex c. 6.
De crimine falsi, consequens est, irregularitatem
 pro censura non haberi.

Prob. 2. Censuræ non feruntur nisi in contu-
 maces, ut ad Ecclesiæ obsequium revertantur,
 unde de se non sunt perpetuæ: atqui depositio &
 degradatio feruntur in perpetuum, neque aufe-
Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

runtur per resipiscentiam; quapropter depositio
 temporanea, non est vera depositio, sed suspensio;
 ergo depositio & degradatio totam censuræ defi-
 nitionem non suscipiunt, nec proinde sunt censu-
 ræ. Idem dicendum de cessatione à divinis; ea
 enim vel non est formaliter pœna, vel saltem non
 est pœna ad modum censuræ: pœna enim prima-
 riò decernitur ad puniendos fontes; contra verò
 cessatio à divinis primariò decernitur ad manife-
 standum Ecclesiæ dolorem; & licet Ecclesia tunc
 intendat, ut reus exteriori hoc doloris apparatu
 commotus, resipiscat, reipsâ tamen nullam in eum
 exercet vindictam, neque eum singulariter ferit,
 Hinc grande est cessationem inter & interdictum
 etiam locale discrimen; hoc enim semper directe
 & specialiter afficit personas, quæ interdicto cau-
 sam dederunt, ideoque illas ubique arcet à divi-
 nis, unde & pro illis privilegia non valent. At
 verò cessatio à divinis cadit solum in loca, & non
 ligat specialiter personas, quæ ipsi causam dede-
 runt, nec eas ubique excludit à divinis: alibi enim,
 nisi aliquâ excommunicatione ligentur, divinis
 interesse possunt, aut etiam ea celebrare, sicut &
 alii; ergo cessatio à divinis, licet accedat ad inter-
 dictum locale, ab ipso tamen distinguitur essen-
 tialiter, quia vel non est pœna, vel non est pœna
 ad modum censuræ, quæ semper moraliter afficit
 personam aliquam, eamque ubique comitatur.
 Vide Suarem De censuris disp. 39. Martinon tom.
 5. disp. 61. sect. 4. Collat. Andegav. tom. 2. edit.
 an. 1733. p. 458.

Idem denique dicendum de irregularitate et-
 iam ex delicto. Nam 1. irregularitas omnis pri-
 mariò constituitur ut indecentia & inhabilitas, ut
 alibi dicam; censura autem primariò constituitur
 ut pœna. 2. Censura primariò etiam decernitur
 ad corrigendos Fideles, non item irregularitas, in
 qua quis modò peccatorum suorum pœnitentiam
 agat, & absolutionem consequatur, humiliter
 permanere posset, imò, ut notat Gibert in Opere,
 cui titulus: *Usages de l'Eglise Gallicane, concer-*
nant les censures, Parisiis apud J. Mariette, di-
 pensatio irregularitatis ei etiam denegari potest,
 qui culpam suam expiavit. 3. Censuræ per *abso-*
lutionem, irregularitates per *dispensationem* tol-
 luntur. 4. Qui censurâ ligatus Ordinis sacri fun-
 ctiones ex officio exercet, irregularitatem contra-
 hit, quam non contrahit, qui easdem exercet, cum
 jam est irregularis.

Censura dividitur insuper in eam, quæ est ab
 homine, & eam, quæ est à jure. Etsi enim censura
 omnis sit ab homine, hoc sensu, quod omnis sit ab
 humana potestate; etsi pariter censura omnis sit à
 jure, eo sensu, quod censura omnis sit lex aliqua,
 seu jus aut præceptum, celebris tamen est hæc
 divisio, eique similis, quæ fieri solet in gratiam
 gratum facientem & gratis datam, tamen si gratia
 omnis sit gratis data. Censura à jure ea est, quæ
 per legem aut statutum (quæ de se perpetua sunt)
 fertur generaliter in omnes, qui legem illam fue-
 rint transgressi: talis est, quæ decernitur in Can.
Omnis utriusque sexus, adversus eos omnes, qui
 Paschali officio functi non fuerint. Censura ab
 homine ea est, quæ fertur à Judice per sententiam
 aut mandatum seu præceptum transitorium &
 temporaneum: & hæc duplex est, alia *generalis*,
 quæ generatim fertur in omnes alicujus præcepti
 transgressores, v. g. in Clericos, qui tabernam
 frequentaverint; alia *specialis*, quæ fertur ex cau-
 sa & facto particulari in certam ac determinatam
 personam, sive hæc Judici cognita sit, ut cum
 nominatim excommunicatus Petrus, nisi intra
 mensem

menssem restituat; siue sit incognita, ut cum dicitur; Excommunicatus esto, qui in tali incendio quidpiam furtim abstulit, nisi id reddat intra tri-duum; vel qui talem incendiarium cognovit, nisi post ultimam monitorii promulgationem, eundem declararet. Censura generalis ab homine, non distinguitur à censura à jure, nisi per intentionem legislatoris, qui cum legem perpetuam ferre vult, vult quoque censuram ferre à jure. Si verò legem ferre nolit perpetuam, sed se vel suspensio vel morituro, suspendendam aut morituram, censetur ferre censuram ab homine: hæc autem intentio facile dignosci nequit, Conjici tamen posset, legislatoris intentionem esse, ut legem perpetuam ferat, adeoque decernat censuram à jure, quoties Sedi suæ, seu successoribus suis absolutionem reservat; si verò eam Statuti speciem ferat, quam *Mandatum* appellet, censeri posset censuram ab homine tulisse, quia tunc intendit duntaxat decernere mandatum transitorium contra eos, qui tale crimen admitterent. Ut ut sit, non multum laborandum est in investigandis caracteribus, quibus dignoscatur censura generalis ab homine, à censura à jure, quia censuræ generales ab homine, non solum raræ sunt, sed prorsus extra usum, ut notat Gibert p. 17. Quapropter lectorem semel monitum volo, ea quæ passim in Tractatûs decursu dicuntur de censura ab homine, de speciali semper esse intelligenda, nisi aliud exprimat.

Censura ab homine & à jure in eo conveniunt, quod utraque, cum semel contracta fuit, tamdiu durat, donec per absolutionem relaxetur; sed differunt, 1. Quia censura à jure, fertur pro futuro, leges enim futura dirigunt: unde suspensiones, quæ aliquando decernuntur pro peccatis præteritis, in quibus non perseveratur, non sunt veri nominis censuræ: censura verò specialis ab homine, spectat præteritum & præsens, decernitur enim pro crimine præterito, & pro actuali in illo perseverantiâ, seu contumaciâ; ideo enim v. g. excommunicatur, qui monitorio parere noluit, quia spernit Superioris mandatum, & in eo contemptu sciens & volens perseverat. Nec dicas cum D. Gibert p. 16. posse Episcopum duabus tribusve personis sub excommunicationis pœna prohibere, ne se invicem frequentent, quia aliquid inter eas mali suspicatur; quo in casu & censura est ab homine, cum feratur pro casu singulari, singulareque personas respicit; & tamen spectat ad futurum: talis enim censura reipsa fertur ob aliquid præsens, nempe ob justam gravis mali suspicionem; neque ferri posset, si abesset hæc suspicio, quia talem censuram ferre sine causa vel delicto actu existente, seu pro merè futuro, prohibitum est c. Romana 5. De sent. excommunic. * in 6. his verbis: Caveant Prælati, ne tales sententias excommunicationis siue specialiter, siue generaliter in aliquos pro culpis solum futuris, videlicet si quid tale fecerint.... proferre præsumant.... nisi... culpa seu offensa præcesserit; quæ verba pertinent ad solas censuras ab homine, ut cum aliis docet & probat Pirhing l. 5. ad tit. 39. n. 160.

* To. ult. p. 489. edit. an. 1742. Differunt 2. Quod censura à jure sit perpetua, & duret, donec lex illam decernens abrogetur; censura verò ab homine cessat per cessum, decessum aut amotionem illius, qui eam tulit: non quod desinat ligatus esse censurâ, qui eam incurrit ante mortem aut cessum Superioris, sed quia eo semel mortuo aut potestate suâ spoliato, jam non incipit ligare, nec potest incurri: unde si quis excommunicatus sit sub conditione, nisi intra men-

sem restituerit, aut nisi intra sex dies revelaverit, & Judex ante terminum elapsum moriatur, non incurrit censuram, etsi non restituat. Ita Layman, Tannerus, Cabassut. Pirhing. ibid. n. 9. Ratio est, quia Superior censuram ab homine fert non ut legislator, sed ut Judex; porro Judicis autoritas eo mortuo vel amoto aufertur.

Differunt 3. Quod censura ab homine, specialis nimirum, semper reservata sit, non autem, quæ est à jure, nisi reservatio exprimat, de quo infra.

Differunt 4. quod censura à jure, cum contineatur in generalibus Ecclesiæ aut Diœcesis constitutionibus vel statutis, facile ignorari possit: quoti enim Ecclesiæ Canones nesciunt? censura verò ab homine vix ignorari possit ab eo, qui eam incurrit; tunc enim solum incurritur, cum quis vel nominatim percutitur censurâ, vel non revelat aut non restituit, consequenter ad monitorium, aut aliquid æquivalens: qui autem non revelat, aut non obsequitur præcepto ad se vel nominatim, vel quasi nominatim directo, hoc vix ac ne vix quidem ignorare potest.

Differunt 5. juxta multos, quod censura à jure eos etiam ligare possit, qui legislatori subiecti non erant, quo tempore censura primùm lata est; censura verò ab homine, eos solum afficiat, qui legislatori subiecti erant, quo instanti censuram tulit: & hoc quidem, si intelligatur de censura generali ab homine, quæ ad statuti naturam accedit, falsum est juxta Layman; si verò de censura particulari, quam solum expendere volumus, intelligatur, nonnihil habet difficultatis, de quo alibi.

Dividitur 3. Censura in eam, quæ est lata, & eam, quæ est ferenda sententia. Prior ea est, quæ contrahitur ipso facto, seu solâ criminis admissio-ne, absque alia Judicis sententia, unde secum executionem trahit, ut dicitur c. Pastoralis 53. De appellationib. Posterior, quæ etiam dicitur comminatoria, ea est, quam Superior comminatur infligendam, sed quæ ipso facto non incurritur, nisi novâ accedente Judicis sententiâ. Signa censuræ lata sententiæ sunt 1. particulæ istæ vel similes, ipso facto, ipso jure, eo ipso, statim, mox, illico, lata sententiæ. 2. Verba præsentis aut præteriti temporis, v. g. excommunicatur, suspenditur, suspendimus, suspensus est, noverit se excommunicatum. 3. Verba temporis imperativi, ut excommunicationi subjaceat, suspendatur, nisi mandatum hoc ad inferiorem Judicem dirigatur, cui committatur officium aliquem censurâ percutiendi. In dubio, an verbum sit imperativi vel optativi modi, habendum est pro imperativo, quia ex jure lex imperat, non optat; unde hæc formula, anathema sit, videtur esse latæ sententiæ. Negat id quidem Navar. in Manual. c. 27. n. 12. eique consentit Author Collat. Andeg. sed contraria opinio probabilior videtur; hæc enim formula, anathema sit, in Conciliis, ac præsertim in Tridentino tam frequens, usurpari solet contra Hæreticos, quorum errores in facto censuræ subjici voluit Ecclesia. Et verò celebris Canon, Si quis suadente diabolo 29 XVII. q. 4. solum fert, ut si quis Clericum percusserit, anathematis vinculo subjaceat; & tamen fatentur omnes contra glossam, excommunicationem hanc ipso facto incurri. Ita plurimi, quos citant & sequuntur Salmanticenses tr. 10. n. 19. Quidquid sit, certum est, in his spectandum esse usum, & intentionem legislatoris, ut notat Sayrus l. 1. cap. 7. Censuræ, ferendæ sunt sententiæ, 1. Cum exprimuntur verbis futurum indicantibus, v. g. excommunicabitur, noverit se suspensionis sententiam incursum, nisi additum fuerit, ipso jure, vel ipso facto.

Layman
tom. 1.
tract. 5.
p. cap. 2

facto. 2. cum legislator hanc utitur formulâ, *sub interminatione anathematis*. 3. cum alicui præcipi videtur ut censuram ferat, his aut similibus verbis, *jubemus, volumus suspendi*. In dubio judicandum est censuram non esse nisi ferendæ sententiæ, quia ex Reg. 49. Juris in 6. *in pœnis benignior interpretatio faciendâ est*; unde infert Bonac. q. 1. punct. 1. n. 6. formam hanc, *Noveris te excommunicationem incursum*, ferendæ, non latæ, esse sententiæ.

P. 102.
edit. 1151
Eveillon
ibid.

Dividitur 4. censura in justam & injustam, validam & invalidam, seu nullam. Hæc divisio respicit solum censuras ab homine, ut notat Jacobus Eveillon c. 10. Omnis enim censura à jure seu à canone, semper justa est, utpote quæ sit vera lex, unde receptum est istud, *A pœna juris non appellatur*: sed non ita est de censura ab homine, quæ (& hoc cautè pensandum est, multi enim hic hallucinantur.) aliquando justa esse potest, & tamen nulla: aliquando injusta esse, & tamen valida, ut ex legitima terminorum expositione apparebit. Censura *justa*, ea est quæ undique legitimè lata est, ita ut nihil ei qui ipsam tulit exprobrari possit. Talis est censura omnis lata, 1. ab habente potestatem. 2. in hominem subditum. 3. ex causa sufficienter probatâ. 4. servato juris ordine substantiali & accidentali. Talis censura semper valida est in foro exteriori, sed aliquando potest nulla & invalida esse coram Deo, ut si feratur adversus eum qui juridiè convictus fuit de crimine quod reipsa non admisit. Censura *injusta*, ea est quæ non est ex omni parte legitima lata, seu cui deest aliqua ex quatuor conditionibus mox enumeratis: & hæc duplex est, injusta valida, & injusta invalida. *Injusta valida*, ea est cui deest aliquid accidentale, nihil verò eorum quæ essentialiter requiruntur: talis ea est quæ fertur ab habente potestatem, ob sufficientem causam, sed ex malo motivo, aut neglecto juris ordine accidentali, ut si non præcesserit trina monitio canonica, vel una pro tribus, si sententia scripto lata non fuerit. *Injusta & simul nulla*, ea est cui deest aliquid essentialiter, sive ex parte Judicis qui careat jurisdictione, eamve habeat impeditam seu censurâ, seu privilegio rei, aut ejus legitima appellatione; sive ex parte subjecti, cujus culpa vel evidenter nulla sit, vel non sufficienter probata; sive ex parte juris, cujus ordo substantialis neglectus fuerit, ut si nulla præmissa sit monitio. Circa divisionem hanc, hæc in praxi tenenda sunt. 1. censura simpliciter injusta, seu, ut loquitur S. Thomas in 4. sent. dist. 18. a. 1. *injusta ex parte excommunicantis, qui v. g. extra vel odio excommunicat, aut formalitates accidentales omittit, nihilominus*

Sayr. l. 1. c. 17. n. 5. edit. 1621. *habet effectum suum, & verè ligat*; unde, ait Sayrus, qui in tali statu celebrat, *pœnas Canonum imp. 81. edit. currit, & irregularis efficitur: ut communis om-*

nium consensus testatur, nec de hac re dubium esse potest, Et verò id expressè docuerunt antiqui Patres. S. Greg. Magn. Hom. 26. in Evang. Is inquit, qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel injustè præverat S. Ubanus I. his verbis, *Valde enim timenda est sententia Episcopi, licet injustè liget aliquem, quod tamen summopere praevidere debet*: unde manavit hoc Juris axioma xi. q. 3. c. 1. *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est*. Quapropter Wecilonis Archiepiscopi Moguntini, eos qui injustè excommunicati erant, absque reconciliatione præviâ recipi posse contendentes, opinio proscripta est in Concilio Quintilimburgensi an. 1085. his verbis canon. 1. *Statutum est ut quicumque ab Episcopo suo, nec officio nec commu-*

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

nione privato, excommunicatus esset, et si injustè, nullatenus tamen reciperetur ad communionem nisi absolutus ecclesiastico more. Unde Hostiensis. *Quantumcunque, inquit, injusta sit sententia, dum tamen non sit nulla, tenenda est & timenda.*

4. l. 5. de sent. excom.

2. Censura injusta defectu causæ sufficientis ex parte excommunicati, quæ sic injusta est, ut verè sit nulla, aut est evidenter nulla, ut quando lata est post appellationem legitimam, continetve errorem irrationabilem, ut si diceretur, *Excommunico te quia credis in Deum*, & in his duobus casibus, censura nec coram Deo ligat, ut evidens est, nec coram hominibus, quia nullitas ejus à nemine in dubium revocari potest, utpote vel jam demonstrata ab accusato, vel aliunde de notoria; unde tunc nulla absolutione opus est, ut docet Eveillon, & Author * Collat. Andeg. juxta id Gelasii c. 46. xi. q. 3. *Apud Deum & Ecclesiam ejus, neminem potest iniqua gravare sententia, Ita ergo eâ se non absolvi desideret, quia è nullatenus perspicit obligatum.* Vel hæc censura licet à parte rei nulla, non est tamen evidenter nulla, & tunc is in quem lata fuit, tenetur sub peccato quærere alia juris remedia, id est aut appellare, aut ad Superiorem recurrere, alias peccat, non præcisè quia non paret sententiæ invalidæ, sed quia non paret Ecclesiæ, quæ præcipit ut sic censuratus utatur remediis jure præscriptis. Ita Sayrus ibid. n. 19. Quod si remedia invenire non possit, quia probatur nocens secundum allegata & probata, tunc debet 1. humiliter sustinere censuram, ut *humilitatis meritum compenset excommunicationis damnum*; cavendumque ne elatiori spiritu insurgat in Superiores, quia *non est subditorum discutere sententias majorum*; & si contemnunt etiam injustas, graviter peccant, ut ait ibid. S. Bonav. atque fieri potest, ut justâ mereantur ob contemptum suum, censurâ percelli, qui *injustè nonnunquam ligati erant*, prout fusè ostendit Nicolaus I. in Epist. 10. Debet 2. saltem in foro exteriori abstinere ab iis omnibus quæ verè excommunicatis prohibita sunt, quia alioqui, ut docet Cabussut. l. 5. Theor. & praxis cap. 10. n. 12. *verè ac justè puniri posset etiam apud Deum propter peccatum scandalum quod palam exhiberet, resistendo Superioribus quorum sententia vel habetur pro justa, vel nondum iniquitatis juridicè convicta est.*

S. Bonav. 1. 4. part. 2. dub. 1.

Eveill. pag. 199. * Tom. 1. p. 152.

S. Thom. ibid.

An autem possit hujusmodi homo contra quem censura materialiter injusta lata est, privatim, vel coram iis qui innocentiam ejus perspectam habent, & secluso scandalo functiones suas obire, Missam celebrare, atque adhibere eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ administrare, non certò inter authores graves constat. Negant apud Sayrum n. 7. Canonistæ undecim, quibus ibidem favent Theologi quinque non minimi nominis, quibuscum, mirum dictu, sentire videtur D. Dupin, juxta quem per sententiam injustam privatur homo Sacramentis, precibus, & aliis officiis quibus Christianum defungi par est: unde fit, inquit adducens S. Leonem, *ut anima ejus veluti sancrata & inermis quodammodo, exutaque omnimimine, diabolicis incurfibus... objecta sit*; ex quo sequi videtur hominem hunc irregularem evasurum si celebret, quod etiam docet P. Antoine. Verior tamen ut & communior est opinio contraria, quam tenent Suares disp. 4. n. 13. & alii quos citat & sequitur Sayrus. Bonacina, Cabussut. &c. Ratio est, 1. quia talis condemnatus, verè & coram Deo innocens est; ergo in eodem est statu coram Deo, ac si non fuisset. b. hominibus per malitiam aut errorem notatus. 2. quia non ma-

De antiq. Eccl. discipl. p. 301.

Apud Lab. tom. 10. p. 405

gis teneretur homo ille sententia contra se lata, quam teneretur quis ad solvendam alteri pecuniam, quam ipsi in rei veritate non debet, licet ad solutionem hanc in iudicio ex falsorum testimonio depositione condemnatus fuerit; atqui is non teneretur; ergo nec ille. 3. si quis, quod ante Tridentinum frequens erat, occultè duxisset uxorem, & deinde aliam publicè, quæ in exteriori foro invictè probare potuisset eum esse suum, & excommunicatus fuisset nisi maneret cum secunda; is tamen cum istà habitare non posset, quia talis excommunicatio defectu causæ vera non est; ergo à pari. Itaque, verba sunt Cabassutii ibid. tota ex occasione talis censuræ exurgens conscientia obligatio, versatur per accidens in fugâ scandali & contemptûs Ecclesiæ, punibilis à Deo & hominibus; unde tamen per se non exurgunt canonicæ pœnæ, v. g. irregularitas, quia deest secundum rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum iusta censuræ causa. Hinc inferes per hanc excommunicationem non privari hominem communibus Ecclesiæ suffragiis: tum quia non est verisimile potestatem hanc quæ in destructionem esset, à Deo Ecclesiæ fuisse concessam; tum quia hoc reverà non intendit Ecclesia militans, cum nec ad bonum commune, nec ad bonum illius qui condemnatur, utile sit.

Dividitur denique censura in reservatam, & non reservatam, gravem, & minùs gravem, de quibus infra.

CAPUT II.

De causa efficiente censurarum.

Causa efficiens censurarum, vel eas instituit, vel eas tollit, seu decernit. De utraque dicemus.

ARTICULUS I.

Quis instituerit, aut instituere possit censuras.

Uo hic inquiruntur. 1. an Christus per se censuras instituerit. 2. an easdem instituendi facultatem concesserit Ecclesiæ, & quibus ejusdem membris.

Dico 1. Christus nullam per se censuram instituit, unde nulla est censura de jure divino. Est communis. Prob. 1. Instituire censuras est præscribere in particulari modum talis pœnæ, id est determinare quando, & quibus bonis spoliari debeant hi aut illi peccatores: atqui Christus nihil unquam tale determinavit; neque assignari potest Scripturæ locus qui eum id præstitisse dicat. Prob. 2. Quia in censuris nihil est quod per Ecclesiæ potestatem mutari non possit, unde multa enim fuerunt in usu quæ nunc non sunt, & vicissim: sed quæ jure divino constituta sunt, vel prorsus mutari nequeunt, vel non nisi rarò, & in casu aliquo admodum singulari, ut bene norat Suares disp. 2. sect. 1.

At, inquit, Christus excommunicationem instituit his verbis, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus*. Hic enim virtualiter præcipit ut Pastores Ecclesiæ, contumaces foris abigant, & à Fidelium communione excludant.

R. neg. ant. Nam 1. si Christus eò loci veram excommunicationem instituisset, omnes prorsus qui Ecclesiæ præceptis rebelles sunt, essent jure

divino excommunicati, quod quàm absurdum sit, nemo non videt. 2. non magis liceret cum peccatoribus qui Ecclesiam spernunt, communicare in divinis, quàm cum ethnicis, quia lex à Christo instituta abrogari nequit ab hominibus: atqui tamen licitum est communicare cum excommunicatis, modò denunciati non sint, ut alibi dicemus. 3. addit ibidem Christus, *Quidquid ligaveritis super terram &c.* His autem verbis innuit Christus, se potius dare facultatem censuras instituendi, quàm eas à se institui: unde præcipit non quidem in particulari, sed solum in generali, ut qui Ecclesiam non audierint vitentur ab aliis juxta gradum & modum separationis ab Ecclesia faciendæ; ergo ipse separationem hanc in tali gradu & modo per se non facit; ergo nec instituit censuras in specie. Suar. ibid. n. 5.

Inst. hæc Pauli verba, *Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devota hæc item S. Joannis, Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis*, veram continent excommunicationem: atqui talis excommunicatio ut potè, ab Apostolis dimanans, juris est divini.

R. 1. neg. maj. Citati enim textus intelligi possunt de obligatione naturali vitandi eos qui nobis damni causa esse possunt, quales sunt præsertim Hæretici, quorum sermo ut cancer serpit. Hinc idem Apostolus 1. Cor. 5. non minùs acrius præcipit ut vitetur Christianus quisquis est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus aut ebriosus, & cum ejusmodi nec cibum sumere permittit: atqui tamen nemo dixerit peccatores penè omnes à S. Paulo excommunicatos fuisse. Idem est sensus verborum Joannis, ut patet ex iis quæ sequuntur, *Qui enim dicit illi, Ave, communicat operibus ejus malignis*; quia vel iis consensire videtur, vel qui malè sentiunt, in errore suo confirmat.

R. 2. neg. min. Quia quod est institutionis Apostolicæ, non ideo est institutionis divinæ; Apostoli enim multa fecerunt ut Prælati & Judices, quæ Christus per se & speciatim non instituerat. Sic S. Paulus 1. ad Timoth. 3. bigamos vult esse irregulares, non quia irregularitatem hanc instituerit Christus, sed quia eam instituendi, Apostolis facultatem concesserit.

Dico 2. Est in Ecclesia potestas instituendi & ferendi censuras. Conclusio quæ est de fide, est contra Albanenses, Wiclef. Huts, Lutherum, juxta quæ, ut constat ex præpositione ejus 18. inter eas quas damnavit Leo X. an. 1522. *excommunicationes sunt tantum externa pœna, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus &c.* Prob. 1. ex his Christi verbis, *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*, quibus ad minimum promittitur Apostolis potestas ligandi. Idem habetur Matth. 18. *Amo dico vobis, quacunque alligaveritis &c.* Et v. 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus &c.* Unde sic: Eam habet Ecclesia potestatem quam ipsi Christus concessit: atqui Christus Ecclesiæ concessit potestatem ferendi censuras. Nam censuræ pœnæ quædam sunt quæ decernuntur in foro exteriori, & spiritualiter ligant: atqui Christus Ecclesiæ potestatem dedit tales ferendi pœnas. Ut enim tales ferendi pœnas potestatem Ecclesia acceperit à Christo, satis est ut in textibus citatur agatur & de pœnis, & de pœnis fori contentiosi, & de pœnis quæ animam ligent: atqui hæc omnia constant. Nam 1. agitur de pœnis; 2. agitur enim de vinculo quo quis ligatur. 2. agitur de pœnis

pœnis in exteriori foro decernendis; de iis enim agitur pœnis quæ sequuntur denuntiationem Ecclesiæ factam, & quæ ita publicæ sunt, ut qui eas incurrit, habendus sit ut *ethnicus* & *publicanus*. 3. agitur de pœnis quæ animam ligant; pœnæ enim quæ animam non ligarent, essent merè exteriores, nec proinde in cœlo ligarent, atqui pœnæ de quibus agitur in citatis locis, ligant in cœlis; ergo ibi agitur non de pœnis merè exterioribus, sed de pœnis reipsa spiritualibus: hinc S. Augustinus Epist. 75. *Spiritualis pœna*, inquit, *quæ sit quod scriptum est, Quæcunque ligaveritis in terra &c.*

Et certè verba hæc Christi, *Quæcunque ligaveritis*, utpote generalia, ad ea omnia extendi debent, ad quæ rationabiliter extendi possunt, ad ea nempe omnia quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt: atqui potestas coercitiva, bono Ecclesiæ regimini necessaria est; hinc Apostolus, 1. Cor. 5. *Jam judicavi.... eum qui sic operatus est.... tradere Satanae in interitum carnis.*

Prob. 2. ex Patribus. Tertull. Apolog. cap. 39. postquam in conventibus Christianorum esse dixit *cenfuram divinam: Summum*, inquit, *futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit ut à communicatione orationis, & conventus, & omnis sancti commercii relegatur.* S. Chrysost. Hom. 4. in Epist. ad Hebr. *Nemo*, inquit, *contemnat vincula ecclesiastica; non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem fecit.* S. August. l. de corr. & gr. c. 15. *Ipsa*, inquit, *quæ damnatio nominatur.... quæ pœnâ in Ecclesia nulla major est, potest si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere &c.* ergo certum est censuras ab Ecclesiæ nascentis exordio semper in usu fuisse. Hinc Canon 30. inter Apostolicos, quo Simoniaci excommunicantur, notat Simonem magum his Petri verbis excommunicatum fuisse, *Non est*

tibi pars in sermone isto. Hinc S. Paulus incestum 1. Cor. 5. Corinthi, Hymenæumque & Alexandrum verè 1. Tim. 1. excommunicavit, cum eos tradidit Satanae.

Prob. 3. ratione jam tactâ. Respublica Christiana eam habet potestatem, quæ politicis etiam Rebus publicis non deest: atqui potestas privandi subditos bonis Reipublicæ communibus, nulli politicæ Reipublicæ deest; ergo nec Ecclesiæ, jam verò talis potestas per censuras exercetur.

Obj. 1. Ecclesia eam non habet potestatem quæ ad destructionem est, non ad ædificationem: atqui potestas censuras ferendi quæ consistant in privatione bonorum spiritualium, est in destructionem; sic enim anima diabolicis incurfibus aperta foret. 2. ut rectè arguit S. Chrysostomus Serm. de anathemate, *Aut anathematizas viventem, aut mortuum: si mortuum, impiè agis, quia jam sub jure humano non existit, sed Domino suo stat aut cadit: si vivum, impiè etiam agis, nam eum qui ad bonum converti potest, abscindis.* 3. in spiritualibus bonis, nemo læditur nisi à seipso; ergo iis per Ecclesiam privari non potest.

R. ad 1. neg. min. Hæc enim potestas, neque est in destructionem Fidelium, cum ab iis, ut notat S. Ambrosius, sequestretur graviter lapsus, ne modicum fermentum totam massam corrumpat; neque in destructionem ipsius excommunicati, quia punitur ad coercendam ejus contumaciam, & ut *spiritus salvus fiat*: sic ægro subtrahitur panis, ut febris expellatur; sic pœnitenti adhuc fluctuanti negatur absolutio, ut gratiæ impedimenta removeat.

Ad S. Chrysost. dist. Impiè agit qui præscendit, *Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.*

vel sine potestate, vel non satis expectans ad pœnitentiam, ut tunc passim fiebat. C. impiè agit qui id facit cum debitis conditionibus, N. cum enim debite fertur censura, jam *non est homo qui ligat, sed ipse Christus*, ut ait S. Doctor.

Ad 3. dist. Nemo læditur nisi à seipso, hoc est, nisi voluntariè causam dederit, C. id est, ne is quidem qui justam excommunicationi causam dedit, privari potest bonis spiritualibus, subd. bonis quæ ab ipso penitus pendent, & purè interna sunt, ut fides, C. bonis exterioribus, N. *Vid. sup. p. 648.*

Dico 3. Potestas instituendi censuras residet in S. Pontifice, & in Concilio generali. *Est communis omnium Doctorum*, ait Mag. Grandin hîc p. 8. Prob. 1. Quia, ut benè Suar. disp. 2. sect. 2. censuræ sunt veluti generales quidam Ecclesiæ universæ ritus, quibus singuli Pastores contra contumaces subditos uti debent: atqui ritus tam generales non ab alio quàm à R. Pontifice, aut Concilio generali institui possunt; sicut leges quæ in toto Regno obligent, à solo Rege condi possunt. Prob. 2. Quia in Ecclesia Dei, quæ est castrorum acies ordinata, nulla esse debet confusio; quanta verò foret, si singuli Pastores novas pronu & arbitrio censuras instituere possent? Quo ex jure earum cognitio haberi posset? Quid certi de iis posset statui? Prob. 3. Quia si jus instituendi censuras unicuique Episcopo competeret, dubio procul eorum aliquis ipso usus fuisset; unde non tres solum, ut nunc sunt, sed innumeræ ferme essent censurarum species.

ARTICULUS II.

Quis possit ferre censuras.

NOT. Potestas ligandi & solvendi, à quâ profluit potestas ferendæ censuræ, duplex est, alia ordinis, alia jurisdictionis. Potestas ordinis, est potestas respiciens Sacramenta conficienda vel ministranda; & pro præsentî, est potestas remittendi peccata quæ Sacerdoti, cum ordinatur, confertur incompletè & in actu primo: *incompletè*, inquam, quia cui confertur Ordo, non statim semper conferuntur subditi, in quos potestatem quam in ordinatione accepit, exercent. Potestas jurisdictionis, est potestas respiciens judicia, quæ actu & de facto exercere potest in aliquos qui actu & de facto subditi sunt. Potestas jurisdictionis duplex est: alia *fori interni*, quæ primariò versatur circa solvenda vel retinenda quoad culpam peccata; alia *fori externi*, quæ vel versatur circa liberales concessionem, dispensationes, absolutiones, rehabilitationes, in integrum restitutiones, collationes, ac Beneficiorum provisiones, & vocatur *gratiosa* seu *voluntaria*; vel exercetur in invitos, aut inter partes contradicentes, seu, ut ajunt, in judicio contradictorio, & vocatur *contentiosa*. Utraque vel est *ordinaria*, quæ ali- *Cabass. l. 4. c. 1. Zerola v. Pirhing. l. 1. tit. 3. Ducass. &c.* cui ratione officii ipsius competit, & ab eo exercetur nomine proprio; talis est jurisdictio Papæ, Legati, Episcopi, vel Vicarii generalis, qui una est cum Episcopo persona; vel *delegata*, quæ confertur alicui ab habente ordinariam; vel *subdelegata*, quæ committitur alicui ab habente delegatam cum jure subdelegandi. Denique jurisdictio five ordinaria, five delegata, vel est in aliquo *de lege communi*, scilicet secundum quod fieri solet & expedit; vel *de lege speciali*, secundum speciale privilegium, & absolutam Ecclesiæ vel summi Pontificis potestatem. His positis,

Q;

Dico 1.

Dico 1. Potestas ordinaria ferendi censuras de jure communi residet 1. in summo Pontifice, quia Ordinarius est super omnes mundi Christianos, & cuncta per mundum novit Ecclesia, quod sacro sancta Rom. Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi, ut ait Gelas. c. 17. 1x. q. 3. 2. in Legatis in sua Provincia, cap. 2. De offic. legati in 6. ubi videndum quid ferat locorum consuetudo. 3. in Episcopis, quo nomine intelliguntur Archiepiscopi & Patriarchæ. Ita passim habetur tit. De officio Judicis ordinarii. Porro, ut Episcopus censuras ferat, satis est ut electus sit, & à Papa confirmatus, quia ferre censuras actus est jurisdictionis, qui à simplici Clerico exerceri potest. Idem dicendum de Vicario generali, & de Abbate, qui licet necdum sint in sacris, censuras decernere possunt. Et hæc quidem vera sunt de jure communi, quia specialibus locorum statutis caveri potest, ne simplex Clericus Abbas sit, aut Vicarius generalis. 3. in Vicario Episcopi, quia unum est Episcopi & Vicarii tribunal: unde ex c. 2. De consuet. in 6. cautum est, ne ab Officiali Episcopi, idem dic de Vicario, ad eundem Episcopum valeat appellari; ne ab eodem ad se ipsum.... appellatio interposita videatur. Porro Vicarii generales cum censuras ferunt, non agunt ut delegati, sed ut Judices ordinarii. 4. in Vicariis aut Officialibus Capituli, cum Sedes vacat; aut captivus detinetur Episcopus; & hæc quidem potestas in instrumento eorundem nominationis specialiter exprimi debet. 5. In Prælati Religionum, ut sunt Abbates, Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores: sed hoc procedit de jure communi; de facto enim, attendenda est Religionum consuetudo, videndumque quid ferant specialia Monasterii Statuta, ut monent Salmantic. num. 3. 6. In Conciliis generalibus erga totam Ecclesiam, & Provincialibus erga Provinciam suam. 7. in iis qui jura habent episcopalia, ut Cardinales in propriis suis titulis. Ratio est, tum quia jura his omnibus permittunt ut censuras ferant; tum quia postulat eorum munus & dignitas, ut subditos suos adigere possint ad ea quæ partium suarum sunt adimplenda, quod aliquando sine censuris fieri non potest.

Quæres an Parochus possit de jure communi censuras ferre.

R. negat. Est communis. Ratio est, quia censuras ferre pertinet ad jurisdictionem fori contentiosi, cum non ferantur sine cognitione causæ, & ferantur etiam in invitum, unde & ad eas ferendas requiritur strepitus judicialis: atqui simplices Curati forum contentiosum de jure communi non habent; ergo nec possunt ferre censuras. Atque id docent S. Thomas, Alex. de Hales, sanctus Bonavent. & alii longè plures apud Sayrum l. 1. c. 6. n. 21. An autem aliquando potestatem hanc habuerint Curati, disputatur. Affirmant aliqui, & inter eos Author Theor. & praxis Sacram. c. 2. idque eruit ex cap. Nemo Episcopus. 11. causâ 2. q. 1. & cap. 3. De offic. Judic. ordin. ubi loquitur Alexander III. de sententia excommunicationis vel interdicti, quam Plebanus S. P. in Clericos, vel Laicos paræcianos suos rationabiliter ferre potuit. Verum censent alii nihil ex his textibus colligi posse, quia in iis agitur de Plebanis, qui vel non uni solum, ut Parochi, sed multis aliquando præerant Ecclesiis, ideoque plus habere poterant autoritatis quam simplices Curati; vel ex speciali concessione jus ferendi censuras adepti erant. Ut ut sit, fatetur citatus Author, Parochos ab ea censuras ferendi potestate (si quam olim habuerint) excidisse.

Dico 2. Ut quis de lege communi potestatem ferendæ censuræ ordinariam aut delegatam habeat, sufficit & requiritur ut sit rationis compos, viator, & Clericus. Ratio est, quia ferre censuras, est actus jurisdictionis spiritualis, & quidem fori externi: atqui ut talis actus exerceri legitime possit, sufficiunt & requiruntur tres prædictæ conditiones; quilibet enim Clericus capax est jurisdictionis ecclesiasticæ, quæ forè Apostolis Matth. 18. concessa est, quo tempore nondum erant Sacerdotes.

Quæres 1. an Laico committi seu delegari possit facultas ferendæ censuræ.

R. Facultas hæc de lege speciali potest Laico à Papa concedi. Ratio est, quia facultas illa Jure solum pontificio requirit Clericatum: atqui Papa dispensare potest in eo jure. Minor patet: tum quia Jus canonicum est verè jus humanum; tum quia Papam in eo dispensare posse, expressè docet Innocentius III. cap. 4. De concess. Præbenda &c. his verbis, Secundum plenitudinem potestatis, de jure possumus supra jus dispensare. Prob. itaque major. Si quid præter statum Laici requireretur ad ferendas censuras, vel Clericatus, vel Sacerdotium: atqui neutrum requireretur jure divino: non Clericatus, quem à Christo nec institutum, nec proinde requisitum fuisse constat; non Sacerdotium, cum ubique etiam à non Sacerdotibus ferantur censuræ; ergo. Dixi, à Papa; quia Episcopi Jure canonico cui sunt subjecti derogare non possunt: unde Episcopi Laicum in Vicarium assumere prohibentur c. 22. xvi. q. 7. atque id in Gallia viget, ut patet ex articulo 45. Edicti Blesensis.

Quæres 2. an eadem facultas Monialibus aut Abbatissis communicari possit.

R. Quidquid sit de jure extraordinario quod quidam Abbatissæ Fontis Ebraldi à Clemente VII. concessum fuisse existimant, respondeo, inquam, neque conveniens neque decens esse, ut censurarum dispositio mulieribus committatur. Vid. Mag. Grandin p. 10.

Quæres 3. an facultas censuras ferendi, acquiri possit præscriptione.

R. cum Sayro & Suare disp. 2. sect. 2. n. 12. &c. Sayr. l. 1. c. 6. n. 30. acquiri posse ab iis qui aliis aliquâ ratione præ sunt, ut populis Parochi, Canonicis Præpositi. Porro qui facultatem excommunicandi præscripsisset, non ideo alias censuras ferre posset, quia in præscriptione non valet argumentum à simili. Ad hanc verò præscriptionem requiritur tempus 40. annorum cum titulo colorato, ut patet ex c. 15. De præscript. sine titulo autem tempus immemorabile, juxta cap. 1. hoc tit. in 6. Pirhing l. 2. tit. 26. n. 28. 2. eadem facultas etiam consuetudine acquiri potest, quia consuetudine acquiritur jurisdictio: unde olim Archidiaconi quidam per se aut per Officiales suos censuras ferebant, ut patet ex cap. 5. & 7. De sent. excom. in 6. 3. de iure acquiritur & privilegio, quale olim Canonicis Carnotensibus concessum erat, ut nemini liceretur eos quos excommunicatione vel interdicto feriissent, absque præmissâ ab iisdem congruâ satisfactione absolvere; de quo vid. c. 23. De verb. significat. Cæterum nemini mirum accidere debet quod hisce modis comparatur potestas decernendi censuras; hæc enim reipsâ tunc emanat à S. Pontifice vel Ecclesia, quæ permittit ut qui diu censuras tulit, aut easdem ferre consuevit, in hoc usu perseveret, ut firma & certa sit jurisdictio ecclesiastica.

Quæres 4. an possit quis finitâ suâ delegatione ferre censuram; item an delegatio expiret morte delegantis.

R. ad

Sayrus l. 1. c. 6. n. 7.

Pontius v. Excommunicatus, cas. 27.

Sayr ibid.

R. ad 1. non valet censura ab eo lata ad quem pervenit delegationis suæ revocatio, quia jam caret jurisdictione. Quod si censuram ferat antequam revocationis notitiam habere potuerit, valebit censura, nisi delegans expresse contrarium intendat; quod, ait Avila, nisi aperte constet, nunquam præsumi debet.

R. ad 2. delegationem finiri per mortem naturalem aut civilem delegantis, qualis est ejus captivitas, nisi res sit inchoata, saltem per citationem legitimam. Cæterum jure sancitum est ut delegatus alium delegare non possit, nisi id sibi à delegante concessum sit, vel generali privilegio, quale concessum est omnibus S. Pontificis Delegatis, ut delegare possint, c. 3. *De offic. delegati*, vel speciali concessione.

CAPUT III.

De conditionibus ad censuram requisitis.

EX his conditionibus aliæ requiruntur ut censura licita sit, aliæ, ut valida. Rursus verò aliæ se tenent ex parte ferentis censuram; aliæ ex parte tum causæ, tum illius in quem fertur; aliæ ex parte formalitatum quæ in censura ferenda servari debent. De iis omnibus sigillatim agendum est.

ARTICULUS I.

De conditionibus ex parte ferentis censuram.

Dico 1. ut quis licite & convenienter censuram ferat, quatuor requiruntur. 1. ut ab omni pravo affectu liber sit; injusta enim est censura, quæ odii aut vindictæ animo, potius quam disciplinæ intuitu decernitur, ut supra dictum est. 2. ut immunis sit ab iis impedimentis quæ licet censuram non irritent, efficiunt tamen ut licite non feratur. Sic excommunicatus occultus, penes quem est ut absolvatur, sed qui absolutionem negligit, illicitè fert censuram, & mortaliter peccat, nisi fortè eam ferat in favorem subditi, qui jure postulat ut aliquis alius excommunicetur, modò tamen laboret ad obtinendam excommunicationis quâ ipse ligatur, absolutionem; ita Valentia. 3. ut servet formalitates, quæ licet essentielles non sint, jure tamen præscribuntur, & de quibus infra. 4. ut peccato non ita gravi, graviolem censuram non irroget: multa enim in rigore licent, quæ tamen non expediunt; neque semper damnandi sunt morte, qui absolute eâ plecti possunt.

Dico 2. Ut quis censuram validè ferat, quatuor præcipuè desiderantur. 1. ut jurisdictionem habeat, eamque minimè impeditam. Impeditur autem & ligatur jurisdictio. 1. appellatione legitimâ, de qua infra. 2. voluntate Superioris: unde in locis Inquisitionis obnoxiiis, Inquisitores in Episcopos censuram ferre nequeunt, ex cap. 16. *De hæreticis* in 6. 3. captivitate Episcopi ab hostibus detenti; tunc enim non *Archiepiscopus*, sed *Capitulum*, ac si *Sedes* per mortem vacaret, jurisdictionem habent ex cap. 3. *De supplenda neglig. Pralat.* in 6. 4. excommunicatione majori ejusdem, (minor enim jurisdictionem non tollit, ut notat Sayrus c. 5. n. 36.) & tunc nullæ etiam sunt censuræ delegati ejus aut subdelegati; ii enim, nisi res jam cœpta sit, jurisdictione spoliuntur, unâ cum eo à quo illam acceperant.

Sed hîc gravis exurgit quæstio an ut quis excidat à jurisdictione, sufficiat excommunicatio occulta, & tolerata. Affirmant benè multi apud Sayrum ibid. n. 32. sed negant alii & melius, asseruntque censuras ab excommunicato etiam publico latas, validas esse, dummodò non sit denunciatus. Huic opinioni adhærendum est: tum quia fundatur in Extravag. Martini V. *Ad evitanda scandala*, de qua alibi; tum quia nunc ab omnibus penè Theologis recepta est.

2. Ad censuræ validitatem requiritur personarum distinctio, unde nec Capitulum se totum, nec Episcopus, aut alius quilibet seipsum censurâ ligare potest, ut sentiunt Doctores omnes. Ratio est, quia potestas censuras ferendi, non nisi in subditum, & quidem per modum sententiæ coactivæ, exerceri potest: atqui nemo sibi propriè subditus est, aut in se jurisdictionem habet, præsertim coactivam.

Objiciuntur tria. 1. quod Papa, utpote qui alioqui deterioris esset conditionis quàm cæteri Fideles, possit sibi Indulgentias applicare, quæ tamen sine jurisdictione non applicantur. 2. quod Prælati communicans cum eo quem excommunicavit, incurrat minorem excommunicationem, ac proinde quod semetipsum liget. 3. quod non minùs potest quis alterum committere ut se excommunicet, quàm potest Confessarium eligere ut se absolvat: porro ipse Papa eligit hominem sibi necessariò inferiorem à quo absolvatur. Sed hæc non nocent: unde.

Ad 1. Vel Papa sibi non applicat Indulgentias per viam jurisdictionis, sed solum suffragii, sicut & eas applicat defunctis qui tamen ei subditi non sunt; vel Deus ipsi eas immediatè applicat, cum eadem facit quæ ab aliis Fidelibus fieri imperat: neutrum autem jurisdictionem præsertim coactivam postulat. Ad 2. Prælati cum homine à se excommunicato communicans, incurrit quidem excommunicationem minorem; sed à jure, non ab homine; quia jure communi sancitum est, ut qui cum excommunicato denunciato communicat, excommunicationem minorem contrahat. Eadem de causâ Episcopus qui rem sacram facit in loco à se interdicto, irregularis evadit, ut post Hugolinum notat Suares, quia jus commune sub irregularitatis pœnâ prohibet, ne quis celebret in Ecclesia quovis modo interdicta: porro nihil mirum est si Episcopus qui juri communi subditus est, pœnas ipso præscriptas incurrat. Ad 3. Dicendum cum S. Thom. quod absolutio & ligatio in foro Confessionis, est quoad Deum tantum, apud quem superior redditur inferior alteri tanquam ministro Dei, per peccatum: sed excommunicatio est in judicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc quod peccat; unde non est ratio similis de utroque foro. Addunt alii, quod quando agitur de jurisdictione voluntaria, qualis ea est quæ exercetur in dispensationibus, & in foro conscientiæ, possit idem esse superior & inferior, seu subditus sui ipsius.

Ex his colligunt Theologi, 1. Episcopum qui contra fures censuram tulerit, ei tamen obnoxium non fore, si furetur. 2. tamen huic censuræ obnoxium fore, si eam ipse non ferat, sed illam denuntiet tanquam à proprio suo Superiore latam, quia tunc non propriam, sed Superioris sui legem transgreditur. 3. æqualem ab æquali, & multò minùs Superiorem ab inferiori, ligari non posse; quia duo v. g. Vicarii generales, alter in alterum jurisdictionem non habent: posset tamen æqualis vel inferior Superiorem excommunicare, modò

Disp. 7. q. 17. punct. 3.

In addis. q. 2. a. 4.

Salman. c. 1. n. 48.

modò accepisset potestatem ab aliquo qui Superioris sui superior esset.

4. Ad censuræ validitatem necessum est ut non solum non feratur in propriam personam, sed nequidem in propria causa. Ratio est 1. quia id sacris regulis prohibetur, ut dicitur cap. 27. xxiii. q. 4. 2. quia *nullus unquam potest accusator simul esse & Judex vel testis*, ex c. 1. iv. q. 4. idem tamen esset hæc simul omnia, si in propria causa iudicium ferre posset: & verò magna hîc esset inæqualitas, magnaue aliis inureretur injuria, si quis pro se contra alterum statueret quidquid vellet. Addit tamen Suares & alii cum eo, licitum esse propria in causa censuris uti, 1. si id fiat non per modum iudicii, sed per modum defensionis in eum qui violentiam infert, quia vim vi repellere licet. 2. ubi causa tam publica est ac manifesta, ut nec negari possit, nec ullo examine indigeat.

Vid. Suar.
disp. 2.
sect. 4. n. 8.

3. Requiritur intentio ferendi censuram: censura enim vel est lex, vel mandatum, aut sententia; hæc autem non obligant, nisi legislator, mandansve aut Judex obligare velint, ad discrimen Sacramentorum, in quibus verba, juxta non paucos, absque intentione internâ operantur. Hîc autem duo notanda cum Suare. 1. eum qui usus est verbis, quæ satis expresse censuræ impositionem denotant, præsumi sufficientem habuisse intentionem, nisi ex materia aliilve conjecturis prudenter iudicetur, eum terrere solum & comminari voluisse. 2. speciem hanc fictionis quâ utuntur Prælati quidam qui terrere volunt, non autem censuras ferre, omninò in praxi esse rejiciendam; quia fieri potest ut ea occasione simpliciores aliqui ex conscientia erronea graviter peccent; alii verò qui perspicaciores sibi videntur, interdum veras censuras contemnant.

Quæres an censura ex metu lata valeat. Sermo est de metu gravi; levis enim vel nihil, vel non satis libertatem minuit. Rursus sermo est de metu non ita gravi ut libertatem physicam tollat, cum ea libertas ad actionem humanam necessaria sit.

R. censuram hanc valere. Ratio est, quia actus ex metu gravi factus, jure naturali validus est, utpote qui simpliciter voluntarius sit; ergo validus manet, nisi jure positivo irritetur: atqui nullum est jus positivum quod irritet censuras à Judice per metum coacta latas. Si enim censura sic lata jure aliquo irritarentur, maximè cap. unic. *De iis quæ vi & metu* &c. in 6. ubi absolutio per vim & metum exorta non valet, ac proinde & ipsæ censura sic lata, cum jura ligandi & solvendi sint paria, & cap. 5 1. *De pœnit.* dist. 1. atqui hæc ratio quâ solâ nituntur Hugolinus cap. 2. §. 4. Sayrus l. 1. c. 16. & alii quidam nullius est momenti. 1. quia habuit Ecclesia rationes irritandi absolutiones, non autem censuras ex metu prodeuntes, siue quia sæpius vis infertur ad obtinendam censuræ absolutionem, quàm ad ejus irrogationem; siue quia irritatio absolutionis ex metu data, vergit in favorem ecclesiasticæ potestatis, cujus vis enervatur, si Judex censuram quam justè tulit, per vim auferre cogatur; non autem enervatur ecclesiastica potestas ex eo quòd Judex, suppositâ causæ gravitate, cogatur ferre censuras, sed magis roboratur. 2. quia quamvis per se paria sint ligandi & solvendi jura, possunt tamen à se separari, cum validæ urgent rationes, quales eæ sunt quas modò proposui. Sic Cap. *Tu nos* 19. *De sent. excomm.* incendiarius potest ab Episcopo nominari excommunicari, & tamen sic nominatim excommunicatus à solo Pontifice Rom. absolvi potest. Ita sentiunt Suar. disp. 2. sect. 5. Salmant. n. 60.

Quam ob causam ferri possit censura.

Censuræ causa materialis duplex: proxima, quæ est peccatum propter quod fertur censura; & remota, quæ ipsa est persona quæ subiacet censuræ. De hac dicemus postea; nunc de priori, circa quam quatuor quærentur. 1. an, & quàm grave requiratur peccatum. 2. an debeat esse exterius. 3. an consummatum. 4. an proprium.

Dico 1. Ad censuram prærequiritur peccatum, grave quidem ad gravem, veniale verò ad levio-rem. Prob. 1. quia censura est pœna ecclesiastica: atqui talis pœna supponit culpam; non enim jus habet homo infones puniendi. Prob. 2. Censura pœna est & medicina: atqui pœna culpæ, & medicina morbo proportionari debent, postulat enim æquitas, & ut pro delicto sit plagarum modus, & ut difficiliora remedia gravioribus tantum morbis adhibeantur. Unde can. 41. xi. qu. 3. dicitur: *Quia anathema est æterna mortis damnatio, non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.* Quapropter etiam Synodus Trident. docet *excommunicationis gladium, sobriè magnæque circumspectione exercendum esse.* Sess. 25. c.

Hinc colliges cum Suare disp. 8. sect. 4. Tolet. l. 1. c. 44. Bonacin. disp. 1. q. 1. punct. 3. Collat. Andegav. t. 1. p. 326. invalidam esse excommunicationem majorem, suspensionem majorem v. gr. ab Officio & Beneficio ad longum tempus; item interdictum grave, si pro culpa solum veniali, v. g. pro mendacio jocosò, pro verbo otioso purè & simpliciter sumpris ferantur: quia culpa venialis jure naturali tantæ pœnæ incapax est. Unde insuper deducit Bonacina, eum qui ex odio intendit graviter Clericum percutere, quem reipsâ non nisi leviter tangit, non subiacere excommunicationi; quia actus ille exterior qui solum censurâ puniri potest, non sufficit ad mortale, quod satis lubenter admisero, modò concedatur actum exteriorem qui Clericum leviter tangit, posse tamen esse in ratione injuriæ gravem, & sic censuram mereri, prout docet Pontas, de quo infra.

Objiciuntur duo. 1. Excommunicatio minor vid. Ex- gravissimum est malum, cum excludat à Sacra- commu- mentorum participatione: atqui tamen ea incur- nic. cas. 3. ritur ob peccatum veniale. 2. si pro levi culpâ non posset gravis decerni censura, peccarent Prælati qui rem levem aut etiam indifferentem, v. g. ne quis comam nutriat, aut tabernam ingre- diatur, sub excommunicationis pœnâ prohibent; atque adeo nihil illi prohibere possent, nisi quod jam jure divino aut naturali prohibitum est, sicque falsum esset quædam ideo esse mala, quia jure humano prohibita sunt: atqui hæc omnia prorsus absurda sunt; ergo dicendum est quòd quoties Prælatus aliquid etiam leve sub pœnâ gravis censuræ vetat, eo ipso præceptum ejus obligat sub mortali: unde insuper sequitur, rem levem sub gravi pœnâ prohiberi posse.

R. ad 1. excommunicationem minorem pro pœnâ levi haberi, quia facilè, & ab omni Sacerdote, etiam pro solis venialibus approbato, si quis sit, auferri potest. Ita Salmanticenses n. 125. 2. quia pœna admodum rara & contractu difficilis pro minore habetur: porro excommunicatio minor rarò admodum contrahitur, & in uno solum casu, cum nempe quis communicat cum excommunicato denuatiato, Gibert p. 58.

Ad 2. Dico non posse Superiores rem quæ tum in se, tum inspectis omnibus circumstantiis levis est, præcipere aut prohibere sub gravi censura: secus si resea licet alioqui in se levis, gravis fiat ob circumstantias, v. g. ratione scandali, aut periculi ne culpa levis viam sternat ad culpam graviolem. Sic comestio sanguinis & suffocatorum, licet de se indifferentes graviter tamen ab Apostolis prohiberi potuit, nunc verò non posset, quia nunc suberat, quod nunc vix subesse potest, periculum scandali & offensionis. Idem dicendum de comestione pomi, quæ sub pœna mortis Adæ interdicta est. Hac de causa nutrice comam, popinam ingredi, & similia de se indifferentia, ab Episcopis sub gravi prohibentur, quia hæc multum conducunt ad Cleri regularitatem, qui finis est ab Episcopis intentus: difficilius enim ad peccatum trahuntur, quos ipsa habitus sui conditio à peccato removet; facilius verò qui vel laici exterius apparent, vel ea loca frequentant, quæ, ut tabernæ, peccati peccatorumque sedes esse solent.

Ex quibus sequitur, quoties à lege vel ab homine aliquid vetatur aut præcipitur sub gravioris censuræ pœnâ, hanc legislatoris aut superioris esse intentionem ut transgressorem obliget ad mortale, etiam si aliâs res de se mortaliter mala non sit. Ratio est quia qui vult aliquid & illud velle censetur, sine quo fieri non potest id quod vult. Unde peccat mortaliter qui facit aliquid prohibitum sub pœna censuræ, sive hæc ipso facto incurrenda sit, sive hæc licet solum comminatoria, hanc contineat clausulam, *ut à iudice applicari possit absque ulla monitione*, quo in casu ipsum præceptum, monitionis vices gerit, ut paulo post dicemus. Pœna enim gravis quam quis actione suâ solitarie sumptâ promereri potest, gravem supponit culpam: atqui gravis censura, gravis est pœna; & eam tunc meretur homo singulari quod contra legem facit peccato, cum ea ipsi possit infligi absque novo peccato contra monitionem, quæ supponitur non esse necessaria. Quod si censura sic exprimitur, ut infligi non possit absque præviâ monitione, censent Avilla 2. p. disp. 1. c. 5. dub. 3. & cum eo Salmantic. n. 135. eam non obligare sub mortali ante monitionem; quia, inquiunt, levitas materiæ, & novæ monitionis necessitas, satis ostendunt legislatorem nolle sub gravi obligare donec præcesserit monitio. Mihi tamen opinio opposita & tutior videtur, & probabilior, vel saltem æquè probabilis, adeoque in praxi tenenda: tum quia quod dicunt, legislatoris intentionem tunc esse ut leviter obliget, mera est imaginatio, solido fundamento destituta; tum quia illud grave censura debet quod legislator ad bonum commune graviter conducere iudicat: quis autem putet legislatorem pro re quam ad bonum commune quasi indifferentem iudicat, gravem censuram comminari? Nec nocet quod monitionem prærequirit: tum quia ea aliquando prærequiritur in culpis etiam gravissimis, ut patet ex Sess. 24. Conc. Trid. c. 8. *De reform.* ubi, prout ipse notat Avila, imponitur excommunicatio comminatoria adversus concubinos qui ter ab Episcopo moniti, non se separaverint; tum quia potest Superior monitionem præviâ indicare, ut snavius & minus periculosè animos ad obsequium disponat.

Quæres 1. an multi qui vineam collectis ex ea racemis devastassent, ita ut tamen eorum nemo tot abstulisset, quor ad peccatum mortale sufficerent, subjacere possint graviori censuræ, contra eos qui non restituerunt lata.

R. eos subijci posse censuræ graviori. 1. si uno consilio vineam depopulati fuerint, quia tunc singuli mortaliter peccarunt, cum scienter fuerint totalis causa damni notabilis. 2. etiam si non uno consilio, sed independenter à se invicem, grave illud damnum intulerint; modò gravitatis ejus notitiam habeant. Ratio est, quia Ecclesia id sub gravi præcipere potest, sine quo grave proximi damnum reparari non potest: atqui etsi singuli venialiter peccaverint, uvæ furando, verum tamen est grave illatum fuisse damnum proximo, quod quidem reparari nequit, nisi singuli restituant. Ita Mag. Grandin.

Quæres 2. an Titius qui acum abstulit sartoris qui inde grave damnum passus est, incidit in censuram contra fures latam.

R. In hac materia, in qua termini rigide sumuntur, aliud est fur, aliud iniquus damnificator: unde si censura solum lata sit in fures, Titius cujus furtum non est nisi veniale, gravi censuræ non subjacebit; cui perfectò subiaceret, si in damnificatores iniquos lata esset, quia gravis est & iniquus damnificator. Ita Suar. disp. 4. sect. 6. n. 12. Navar. c. 17. n. 4. Bonacina ibid. n. 11. qui inde concludit usurarium eidem pœnæ contra fures latæ obnoxium non fieri. Aegrè tamen ei consenserim: fur enim ille est qui rem alterius injustè apprehendit & aufert: atqui usurarius hoc facit; ergo si id in magna quantitate faciat, censuræ etiam gravi subijciendus videtur.

Dico 2. Probabilius est peccatum internum ut tale, non esse censuræ materiam. Ita Gibalin. Sayrus, Avila, & alii communius contra Adrian. quodlib. 8. q. 2. Pighium, Medinam & alios quosdam. Prob. 1. Ea tantum peccata censuris subijci possunt, de quibus Ecclesia judicare potest: atqui de internis judicare non potest Ecclesia, *Nobis*, inquit Innoc. III. Cap. *Tua nos*. 34. *De simonia*, datum est de manifestis tantummodo judicare; de internis verò judicat qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum. Atque hinc, ut notat Suares, fluxerunt hæc juris axiomata: *Non habent latentia peccata vindictam*, cap. *Christiana* xxxii. q. 5. sect. 2. & *Cognitionis pœnam nemo patitur*, cap. 14. dist. 1. *De pœnit.* ergo. Prob. 2. Pœna exterioris fori, pro crimine solum exteriori decerni potest: atqui censura est pœna exterioris fori; ergo, Prob. 3. Censura ad eum debet modum ferri quem indicavit Christus: cum ipsius ferendæ potestatem Ecclesiæ concessit: atqui indicavit Christus censuram pro exteriori solum culpa ferri debere; pro culpa nempe quæ Ecclesiæ delata fuisset, aut saltem deferri posset, quamq; qui ejus reus esset, detestari nolens ut æthnicus & publicanus haberetur, ergo.

Obj. 2. Si Ecclesia non posset actus interiores per censuras punire, excommunicari non possent qui hæreticè sentiunt de aliquo fidei articulo: atqui excommunicari possunt, & de facto variis in Conciliis excommunicati sunt. Nam in Concilio Gangrensi sic habetur: *Si quis jejunia Ecclesiæ putaverit esse contemnenda, perfectam in sua conscientia judicans esse rationem, anathemata sit.* In 324. Conciliano Toletano I. in confessione fidei, *Si quis dixerit, vel crediderit Christum innascibilem esse, anathemata sit*; ubi actus interior credendi, contra exteriorem expressè distinguitur, & utrique decernitur anathema. In Concil. Constantiensi sess. 45. traditur forma juxta quam examinari debent Hæretici an credant hoc vel illud, ut si id confessi fuerint, puniantur; ergo, inquit Medina, hæresis etiam purè interior ab Ecclesia punitur. Vel enim Ecclesia hominem hunc punir, quod malè credat.

credat, vel quod confiteatur ore quod mente tenet, prout præcipiunt Superiores: atqui non puniatur homo, quia ad Superioris præceptum sincere fatetur se hoc vel illud credere; ergo puniatur ob internam hæresim quam gerit animo. *an. 1432* Con-
cil. Basil. sess. 38. prohibet sub excommunicationis poena, ne aliquis libellum certum legat, eive quovis modo assentire aut credere audeat. Plura hic congerere exempla superfluum fuerit.

R. ad 1. neg. min. Hæresis enim contemptus, aut cogitatio quæcunque pure interior, vindictam non habent, nec subjacent anathemati, ut patet ex prima nostra probatione, nec nocent quæ opponuntur ex Conciliis. Nam 1. in Concilio Gangrensi non agitur de exstimatione pure interiori, quam nunquam cognovisset Ecclesia, sed de ea prout in actum exteriori prædibat. Ibi nempe sermo est de Eustathianis Hæreticis, qui jejuniis ab Ecclesia imperatis certa quædam à se inventa jejunia præferebant; quod sine actu exteriori non fiebat. Patet illud ex alia eaque probata magis ejusdem Canonis lectione quæ sic habet: *Si quis... tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit*. Ergo ibi sermo est non de mero contemptu, sed de contemptu cum fractione jejunii conjuncto. Ad Concil. Toletanum & Basileense, 1. dici potest particulam *vel*, sumi pro conjunctiva atque, quæ in aliis ejusdem Toletani Concilii anathematismis legitur in hunc modum: *Si quis dixerit, atque crediderit Deum Patrem esse Paracletum anathema sit*. Ratio est, quia ut quis anathema incurrat, sicut non satis est ut dicat, nisi credendo dicat, ita non satis est ut interius credat, nisi aliquo modo credulitatem ostendat. 2. dici potest hic damnari non eos solum qui verbis, sed & eos etiam qui famis docent & ritibus; hoc enim est credere in foro & facie Ecclesiæ. Eo sensu ibi damnantur qui astrologia existimant esse credendum. Et hæc responsio sufficit ad solvendam difficultatem à Concilio Constant. petitam; etsi enim non mentiatur qui quod mente tenet, profert ore, hæreticus tamen est, etiam exteriori, qui cordis errorem, confessione hæc profiteretur.

Obj. 2. Omissio pura est actus interior: atqui quædam sunt omissiones quas sub censuræ poena prohibent summi Pontifices. Sic qui non revelat fulminato monitorio, anathemati subjacet; ut & qui Clericum à percussione non diffendit, cum potest & debet, puta Judex, quia, inquit Pontifex, *facientes & consentientes pari poena plectentur*. *C. 37. De sent. ex-comm.* *dos Catholica condemnat auctoritas*; ergo.

R. in omissione actus debiti duo reperiri, nempe actum interiorem qui omissionis causa est, & ipsam omissionem quæ exteriori manifestatur. Omissio in se sumpta non puniatur, sed prout exteriori innotescit: unde si quis omittere vellet, & tamen non omitteret de facto, nullam pro mala hac voluntate censuram incurreret; sicut excommunicationem latam in Clement. *Multorum De hæret.* adversus Inquisitores qui ex amore vel odio agunt, non incurrunt Inquisitor qui ex odio contra reum agens, legitimam in omnibus procedendi formam servat.

Obj. 3. Ideo non posset Ecclesia contra actus merè internos censuram decernere, quia in ipsos nullam habet jurisdictionem: atqui hoc vel falsum est, vel summopere dubium, ut patet ex his quæ alibi diximus.

R. Ecclesiam licet jurisdictionem directivam habeat in actus interiores, nullam tamen in eos

habere jurisdictionem coactivam; quia illi actus sunt extra objectum potestatis vindicativæ, quæ cum à Christo societati sensibili tradita fuerit, non videtur alio quam sensibili modo exerceri posse, adeoque in res pure insensibiles cadere nequit. Addo fieri posse, ut peccatum mentale absolute loquendo esset materia censuræ, absque eo quod unquam de facto fuerit aut futurum sit censuris obnoxium, cum Ecclesia declarans se non intendere ut quis cogitationis poenam patiatur, ostendat se nolle censuris actus merè internos plectere.

Ex his principiis quidam possunt casus resolvere. 1. itaque censuras incurrunt, qui exteriori, licet occulte, crimen aliquod sub censurâ prohibitum committit, v. g. clam ligando libros prohibitos; hoc enim peccatum non nisi per accidens occultum est, atque ex se & ex natura sua habet quod manifestum fieri possit. 2. easdem censuras non incurrunt qui ponit actum quidem exteriori malum, sed tamen eâ carentem malitia quæ sub censurâ prohibetur. Unde qui ex necessitate laborat die festâ, quod vetitum est in eo loco sub censurâ, à censura liber est: sic quoque qui exteriori, sive metu sive aliter profert hæresim, quam corde non tenet, non subjacet censuræ contra Hæreticos latæ; meretur tamen eâ percelli, & eam reipsa incurrunt, si lata fuerit contra eos qui hæreticè loquuntur. * 3. nec incurrunt censurâ si actus exterior ab actu interiori malo procedat, sed eum non plenè sed ambigüe significet. Hinc qui manducat carnes die veneris, quia hæreticè judicat abstinentiam ab Ecclesia præcipi non potuisse; non subjacet censuræ contra Hæreticos latæ, nisi aliunde errorem suum manifestet: comestio enim carnis in die jejunii non est sufficiens hæreseos signum, ut per se patet. 4. demum nec incurrunt censurâ, si ponatur actus, qui interiorem animi malitiam manifestat, sed imperfectè: unde qui animo hominem occidendi, cum percutit, sed non lethaliter, non contrahit censuram contra homicidas latam, etiam si hominem hunc mori contingat, sed non ex vulnere. Ita Suares disp. 4. sect. 2. n. 20. Sayrus l. 1. c. 9. n. 7. & alii apud Salmantic. n. 142.

Dico 3. Ad incurrendam censuram requiritur effectus completus quem legislator intendit prohibere. Ratio est, tum quia lex non ligat, nec operatur ultra intentionem legislatoris, de qua ex verbis constare solet; tum quia odia restringi debet. Hinc 1. si lata sit censura contra homicidas; qui homicidium attentavit, sed non perfecit impedimentum aliquod seu naturale, seu miraculosum, censuram non incurrunt. Hinc 2. censura sub conditione lata, v. g. in eos qui Titii domum deprædati sunt, nisi restituunt intra mensem, non nisi finito termino incurrunt: incurreretur tamen hoc tempore, etiam si reus forum tueretur, quia per Judicis sententiam præventus est. Ita Sayrus l. 1. c. 11. n. 18. Hinc 3. si non solum actio sed & conatus ejus sub censura prohibetur, incurreretur censura, quia actio jam completa est quantum lex requirit. Sic in Diocesi Parisiensi reservata est non modo sodomia & bestialitas consummata, sed & actus per se ad id ducen- *Habent.* *Comitol.* *l. 6. q. 18.* *hoc* tentata; unde etiam ex Constitutione Clementis VIII. & Statuto Cleri Gallicani, qui ad duellum provocant, illudve acceptant, sunt ipso facto excommunicati, etiam si non sequatur conflictus. Hinc 4. non omnis censura ob quodlibet voluntarium etiam ad mortale sufficiens incurrunt; plus enim requiritur voluntarii, cum lex ait, *Qui temere hoc fecerit, qui hoc ausus fuerit, qui scienter, vel ex contemptu hoc*

* Pontifex
Excommu-
nicat.
c. 10.

hoc egerit, anathemate obstrictus esto, quàm cum lex iis verbis non utitur, Suares, Avila, Bonac. ibid. punct. 4. n. 18

Dico 4. Ad excommunicationem majorem requiritur peccatum proprium, vel committendum, si censura sit à jure, vel jam commissum, & perseverans, si censura sit ab homine. Prob. 1. pars, quia excommunicatio est pœna admodum gravis, & quidem de se medicinalis; ergo in innocentem & benè valentem ferri non potest. Unde prohibet Innoc. IV. c. 5. *De sent. excom.* in 6. in *Universitatem vel Collegium proferri excommunicationis sententiam*, propter delictum alicujus ex illis, ne contingat, *innoxios hujusmodi sententiâ irretiri*. Suspendio verò & interdictum, quæ pœnæ sunt excommunicatione longè minores, etiam in fontes afficere possunt, non tamen personaliter, sed modo quodam generali, nec tam ut innocentium pœna, quàm ut pœna delinquentium, qui ad meliorem frugem reducantur, videntes etiam innoxios propter se gravari, eo ferè modo, quo in bello justo etiam innocentes occidi contingit. Ita Salmantic. ibid. n. 121. Prob. 2. pars, quia, ut jam alibi dictum est, lex futura dirigit; ergo censura à jure fertur pro peccatis, quæ in posterum committi possent, ut caveantur. Prob. 3. pars, quia censura ab homine nunquam ferri potest, nisi in contumacem: atqui non est contumax, nisi qui in peccato perseverat, id est, qui præceptum sibi à Superiore factum, ut vel damnum reparet, vel cesset à malo, contemnit & transgreditur; unde, ut dicemus infra, hujusmodi censura sine prævia monitione decerni non potest. Hinc qui officio Paschali defuit, excommunicari non potest, nisi culpa ejus tractum habeat successivum, putà nisi vel se emendare, vel condignam adhibere satisfactionem recuset. Excipit Sayrus l. 1. c. 9. n. 27. casum hunc unum, in quo quis coram Judice Ecclesiastico promittit se Petro soluturum id, quod ipsi debet, intra mensem; consentitque, ut nisi tempore conditionis promissis steterit, ipso facto excommunicationem incurrat: tunc enim prædictum tempus accipit ut monitionem, adeoque censura, quam incurrit, non nisi in contumacem cadit.

ARTICULUS III.

De subjecto censura.

Certum est apud omnes, solum hominem censuris obnoxium esse, quia censuræ finis est à contumacia retrahere, à qua non nisi homo retrahi potest. Hinc interdictum locale, non tam in ipsum locum materiale cadit, quàm in homines ejusdem loci: hinc etiam animalia, quæ fructus devastant, non excommunicantur propriè, sed Ecclesiæ precibus abiguntur. Quia verò non omnis homo ab omni homine censurâ affici potest, ideo specialius agendum est de censuræ subjecto. Circa quod

Dico 1. Ut quis subjiçatur censuris, debet esse viator, baptizatus, & doli capax. Prob. 1. pars; quia ille solum censuris affici potest, in quem Ecclesia jurisdictionem habet, & quem à contumacia retrahere potest: atqui talis est solus viator: mortui enim nec secundum animam subsunt Ecclesiæ foro; nec secundum corpus capaces sunt emendationis. Hinc qui mandavit Titio, ut Clericum occideret, non subiacet censuræ, si Clericus ille non nisi post mandantis mortem occisus sit. Prob. 2. pars; quia Ecclesia non judicat de iis, qui foris sunt: sed qui necdum sunt baptizati, foris

sunt; est enim Baptismus janua, per quam solam in Ecclesiam ingredi licet, ut docet Trid. sess. 14. c. 2. Hinc Catechumeni, & multò minùs Judæi & Infideles, excommunicari non possunt; possunt verò Hæretici, quia ratione characteris in Baptismo accepti, subsunt Ecclesiæ jurisdictioni. Prob. 3. pars; quia is solum censuræ subjiçitur potest, qui capax est delicti & obligationis: atqui talis est solus adultus doli capax. Hinc sequitur 1. Adultum etiam impuberem validè ligari posse censuris, tum à jure, tum ab homine. De censuris à jure vix quisquam dubitat, & fusè probat Comitulus lib. 6. Resp. moral. q. 19. 1. quia si Deus impuberum peccata quædam flammis ulciscitur sempiternis, quidni possit & aliquando debeat Ecclesia illos ipsos, cum in certo genere peccant, justis suis legibus ulcisci, & censuris mulctare? 2. Quia de facto agnoscit Gregorius IX. pueros, qui ante pubertatem Clericos percusserunt, censuram incurrisse. Ibi tamen Canonis rigorem, *propter defectum ætatis, in qua commissus fuit excessus*, temperat, permittendo, ut *Episcopus Diœcesan. absolutionis*, quæ alioqui S. Sedi reservata est, beneficium possit impertiri. 3. Quia constat impuberè interdicto ligari, cum interdictum populus. Paulò major est difficultas de censuris ab homine, quibus aliqui impuberes subdi non posse censent, quia ad illas requiritur, ut in judicio compareant, ut citati defendant se, ac proinde ut ordinem judiciale agnoscant, quod in illa ætate rarò invenitur. Verius tamen videtur, impuberes hujusmodi censuris validè affici posse: tum quia nullum est jus, quo talis contra eos sententia irritetur; tum quia ab aliis instrui possunt de processu judiciali, aut saltem per tutorem aut procuratorem responderè. Quia tamen hæc plena essent difficultatum, quas pia mater Ecclesia removeret, quantum potest, & aliunde in pueris relinqui solet inultum, (id est, non eodem modo ultum, ut explicant Interpretes,) quod in aliis proventioris ætatis... *severius puniendum est*, ideo eorum opinionem teneri posse puto, qui docent, impuberes, id est, puellas minores annis 12. aut mares annis 14. minores, de facto non subjiçitur censuris ab homine, adeoque non excommunicari, si consequenter ad monitorium non revelent. Ita censent Suares disp. 5. sect. 1. n. 19. Coninch. Salmanticens. n. 168. & apud eos plures alii, ad quos accedere videtur Pontas in fine cas. 54. v. *Excommunication*, nisi tamen constaret, aliam esse Superioris intentionem, ad quem recurrendum puto. In hac Diœcesi Paris. nullum est peccatum reservatum, quando à pueris aut puellis committitur ante pubertatis annos.

Obj. 1. contra primam partem. Constat ex Concil. V. generali mortuos excommunicari posse: ibi enim sess. 5. fusè ostensum est, velle Ecclesiam, ut Episcopi, qui *Hæreticis suis facultates reliquerint*, etiam post mortem anathemati subjiçiantur; item ut Hæretici excommunicentur, licet mortui essent. Et verò par est jus ligandi & solvendi: atqui Ecclesia mortuos absolvere potest; unde Innoc. III. cap. 28. *De sent. excom.* ait, Ecclesiam *certis in casibus ligasse mortuos & solvisse*; quin & absolutionis tunc usurpandæ forma & ritus in Rituali Romano præscribuntur. Plura de hac re videris, tum apud Concilium V. loco citato; tum apud Eveilon c. 36. tum apud authorem Collat. Andegav. tom. 1. q. 4.

R. dist. Mortui excommunicari possunt improprie & indirectè, C. proprie & directè, N. Excommunicatio proprie sumpta, ea est, quæ hominem Christianum per se afficit, & interiori atq; exteriori Ecclesiæ

Cap. 2.
De delictis
puer.

Ecclesiæ communione privat; sumpta verò improprie & indirectè, ea est, quæ non tam aliquem afficit in se, quàm aliquid aliis circa ipsum præscribat. Itaque mortui indirectè & improprie excommunicari possunt, quia potest Ecclesia viventibus præcipere, ut pro mortuis non orent, aut ut ils Ecclesiasticam sepulturam denegent; sive quia competit Ecclesiæ eos, dum viverent, propter hæresim aliudve delictum, cui annexa erat censura, jam à Fidelium communione fuisse seclusos; quo sensu Ecclesia non decernit excommunicationem, sed eam, quæ contracta erat, denuntiat; sive quia atrociam, quæ quis, dum in vivis erat, commisit crimina, etsi censuram annexam non haberent, merentur, ut homo ille honore cæteris Fidelibus concessio privetur. Eo ferè modo, quo Respublica civilis sancire potest, ut igne comburantur, aut ignominiosè per vias trahantur corpora eorum, qui sibi necem intulere, licet fieri aliquando possit, ut in extremo vitæ halitu tanti sceleris veniam pœnitendo consequi potuerint: in hoc autem casu animæ, quæ in Purgatorio languerent, ob suffragiorum privationem diutius ibi derinerentur; verum hæc censura directè & propriè in ipsos mortuos non cadit; cum ii nec Ecclesiæ foro sub sint, nec in eo sint statu, in quo censura iis medicinalis esse possit. Hinc patet, absolutionem non concedi mortuis nisi indirectè, quatenus sint Ecclesiæ, ut cum de eorum pœnitentiâ constat Fidelium precibus juvari possint, ut patet ex cit. cap. 28. *De sent. excomm.* Cæterum monet ibid. Innoc. III. *ut illius mortui absolutio à Sede Apost. requiratur, qui, cum viveret, ab ea fuerat absolvendus.* Vid. Suar. disp. 5. sect. 1.

Obj. 2. contra tertiam partem: Amentes, furiosi & ebrii possunt censuras contrahere; & tamen non sunt rationis compotes.

R. Amentes & alios tunc saltem rationis participes fuisse, cum admiserunt crimen, propter quod censurâ ligantur. Porro ad censuram non requiritur, ut quis actu compos sit rationis: unde qui Clericum interfici iussit, & in amentiam incidit, quo tempore is interficitur, censuris subjacet, sicut & ille, qui dormit aut culpabiliter ebrius est, dum celebratur Missa, cui sub pœna censuræ assistendum est, censuram incurrit eo instanti, quo jam officio hoc fungi non potest. Addit Suares ibid. n. 21. huic censuræ obnoxium fore eum etiam, qui in amentiam perpetuam incidisset: docet tamen, homini huic concedendam esse absolutionem ex Ecclesiæ benignitate, etiamsi nulla pœnitentiæ signa dedisset, quia quod censurâ ligatus maneret, nullius esset utilitatis, absolutus autem juvari posset Ecclesiæ suffragiis. Unde sequitur, peccaturum Judicem, qui in perpetuo amentem, sententiam ab homine decerneret: ea tamen invalida non esset, tum quia subjectum absolute capax est, & ante amentiam contumax erat, ut supponimus; tum quia nullibi irritatur in jure.

Dico 2. Ille solum censuras incurrrere potest, qui est subjectus ei, à quo illæ feruntur. Ratio est, quia ubi non est subjectio, ibi nec jurisdictio esse potest, cum jurisdictio & subjectio sint duo correlata: atqui censura sine jurisditione ferri nequit; ergo nec incurri sine subjectione, prout expressè docet Clemens III. c. 21. *De sent. excomm.* Hinc qui exempti sunt ab Ordinarii jurisdictione per privilegium sibi à Papa concessum, quales esse solent Reges, Reginae, eorumque filii, ut docent Sayrus, Avila, & alii passim, ejusdem Ordinarii censuris non subjacent. Idem dicendum de Religiosis exemptis, qui in iis casibus, in quibus exem-

pti sunt, non contrahunt censuras, etiamsi Superior, qui eorum privilegia nescit, eos ferire intendat: in aliis verò casibus non minus quàm cæteri censuris obnoxii sunt, de quibus vid. Conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 3. sess. 7. de refor. c. 14. sess. 21. de reform. c. 8. & sess. 25. de Monialib. c. 14. & Collat. Andeg. p. 137. unde certum est, Regulares, si absque Episcopi licentia prædicare, sæcularium Confessiones excipere, absolvere à casibus reservatis præsumant, &c. censuris Episcopi obnoxios esse.

Quæres, an Superioris sui censurâ ligetur subditus, qui alieno in territorio, vel in loco exempto versatur. Locum exemptum conjungimus cum territorio, quia, quantum ad jurisdictionem, eadem est utriusque ratio: unde locus exemptus est in territorio, id est, Diocesi aut Provinciâ, materialiter solum, ut ajunt; non autem formaliter, & in ratione loci subjecti.

R. 1. Subditus, qui in proprio Episcopi sui territorio deliquit, censuris ejusdem ligatur, etiamsi in alienum territorium fugerit. Est communis. Ratio est, quia si homo ille plecti non posset in territorio, in quo peccavit, crimen ejus maneret impunitum, cum plecti non possit in alieno territorio, ad quod confugit, & ubi nihil admisit, quod censurâ puniri possit, ut nunc supponimus; sicque jurisdictio Ecclesiastica sæpius contemneretur, & defraudaretur. Ergo homo ille etiam in alieno territorio puniri potest, sive per censuram ab homine, quo in casu Judex loci delicti requirere debet à Judice loci, in quem delinquens fugit, ut vel eum citet ipse, vel remittat, adeo ut tunc demum plectatur, si comparere nolit; sive per censuram à jure: unde si Parisiis ipso facto incurreretur excommunicatio ab homicida, qui vulnus lethale infligeret Titio, & statim in Diocesim Carnotensem avolaret, censuram contraheret, quo instanti mors ex vulnere sequeretur.

Sed si lethaliter vulneratus Parisiis in aliam transferatur Diocesim, ibique moriatur ex vulnere, quid juris?

R. Adhuc incurri censuram, quia homicidium, non quidem quoad effectum, sed quoad actionem externam consummatum est, ubi sub censura prohibitum erat: verum quidem est, quod ad censuram requiratur effectus, sed quod hinc vel illic ponatur, planè accidentarium est. Eadem de causâ, qui Petrum lethaliter vulneravit in Ecclesia, incurrit censuram latam contra eos, qui occidunt in Ecclesia, etiamsi Petrus in domo sua mortuus sit. Ita Suares disp. 5. sect. 4. n. 10. Bonacin. disp. 1. q. 1. punct. 11. n. 12. Ex quo inferunt eum, qui in Ecclesia positus hominem extra ipsam explosâ cætapultâ interimit, non incurrrere censuram contra eos latam, qui in Ecclesia occidunt, quam incurreret, si extra Ecclesiam positus eum occideret, qui erat in Ecclesia. Ratio est, quia delictum prioris consummatur extra Ecclesiam, posterioris verò intra. Eadem de causâ immunis erit à censura, qui ex hac Diocesi, ubi *exstio templorum* prohibetur sub excommunicatione ipso facto, face injectâ templum alterius Diocesis comburit.

Sed quid juris iterum, si quis crimen inchoet in loco, ubi tale crimen subjacet censuræ, & illud consummet extra eundem locum, ubi non subjacet censuræ; ut si Mævius virginem rapiat Versaliis, & eâ non abutarur, nisi postquam exiit à Diocesi Parisi. Divisi sunt Theologi: alii, ut Sayrus l. 1. c. 6. n. 4. hominem hunc censuram incurrrere contendunt; alii negant, & hi positis principiis felicius stare videntur. Ratio est, quia talis censura non fertur contra eos, qui utcumque delinquant, tactibus.

taetibus v. g. osculis; sed contra eos qui verum stuprum committunt: atqui stuprum verè commissum non fuit, nisi extra territorium Parisiense; ergo poterit quidem stuprator ab Archiepiscopo Parisiensi plecti secundum gradum delicti quod in ejus territorio commisit, sed non subiacebit censuræ quæ contra solos stupratores lata fuerit. Hinc.

R. 2. subditos qui extra territorium Episcopi sui delinquant, censuris per eas statuta latis non subiacere. Prob. ex c. 2. *De constitut.* in 6. ubi sic nodum solvit Bonifac. VIII. *Statuto Episcopi quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicatio- nis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diocesim committentes minime ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*, id est cum maneat impunitus qui non parer, seu qui legem transgreditur &c. ergo etiam si Episcopus eos è Diocesanis suis qui in alio territorio tale crimen commiserint, per statuta sua ligare intendat, revera non ligabuntur defectu subjectionis. Et verò idem non potest bis puniri in idipsum: atqui si homo ille obnoxius esset Episcopi sui censuræ, posset bis in idipsum puniri; adhuc enim puniri posset ab Episcopo in cujus territorio deliquit, quia *regulariter forum quis sortitur ratione delicti*, ut infra probabimus.

Cap. 20.
De foro
compet.

At, inquires, Episcopus Boloniensis non desinit esse Pastor illius qui in Diocesi Audomarensi peccavit, unde & eum ibi absolvere posset; quidni ergo & eum ibi punire queat?

R. 1. absolutionem dari in foro conscientiae: jus autem non subtrahit Pastori ovem alibi ad tempus commorantem pro conscientiae foro; censura verò pertinet etiam ad forum exterius, jus verò sancit ut qui alibi deliquit, ibidem in exteriori foro plectatur: quòd si absolutio in exteriori foro danda esset, ea in alieno territorio dari non posset.

Hæc nostra secunda responsio non impedit quominus Religiosi ubicumque contra Superiorum suorum statuta deliquerint, censuras ab iis latis contrahant, quia Religiosi, licet quoad missionem limites habeant, non habent tamen quoad jurisdictionem, quia mundum habent pro territorio; aut saltem quia jurisdictionem non exercent ratione loci, sed ratione personarum quas idcirco quocumque insequi possunt. 2. nec impedit quominus qui in Beneficio non resident, aut qui ab Episcopo ad Synodum vocati, interesse renunt, & interim alio in territorio degunt, censuris contra absentes latis ligentur; quia in proprio suo territorio sunt fictione juris, secundum quam censetur quis peccare eo in loco ubi non facit, id quod ibidem facere debuit, ut constat ex L. 1 2 1. ff. *De reg. juris.* 3. nec impedit quin censuram contrahant qui contra legitimum Episcopi statutum, extra Diocesim, aut quod idem est, in locum exemptum, triticum exportant, quia deportatio hæc quatenus proprio territorio periculosa, in eodem perficitur saltem fictione juris. Unde etiam censuram contraheret qui contra Prælati legem accederet ad monasteria exempta, quia accessio fit & consummatur in proprio territorio. Quod si censura solum lata esset in eos qui loquerentur cum Monialibus, à censurâ liber esset qui cum ipsis in proprio eorum monasterio loqueretur. Ita Hugolinus, Avila 2. p. c. 3. disp. 2. dub. 3. Bonacina ibid. n. 9. 4. nec impedit quin homo ligetur censura conditionali propter delictum præteritum lata: unde si excommunicentur qui bona alicujus furati sunt, nisi restituant intra

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

mensem, excommunicabuntur de facto etiam si ante elapsum terminum exierint è territorio.

Major est difficultas, an censura per modum sententiæ lata in aliquem subditum, v. g. *Petrus excommunicatus esto, si furetur, si comam nutriat*, liget eum qui in alieno territorio delinquit. Jam notavi hujusmodi sententias pro culpis solum futuris prohiberi; quia tamen multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, videndum an talis censura verè liget absentem. Duplex est eâ de re opinio: affirmat prima quam tenent Suares disp. 5. sect. 5. Sayrus l. 1. c. 7. Bonacin. ibid. n. 14. quorum ratio tota hæc est 1. quòd statutum respicit territorium, ut scilicet pax & ordo in eo servantur, unde non ligat personas, nisi ratione territorii subditæ sint, & proinde in eo versentur; sententia verò respicit privatum personæ bonum, adeoque vim habere potest independentè à territorio. 2. quòd subditus à Superiore suo censurâ percelli potest: atqui talis manet personaliter subditus; ergo. Probabilior tamen est opinio contraria, quam tuentur Coninch. disp. 13. n. 61. Avila 2. p. cap. 3. disp. 2. dub. 2. Mag. Grandin p. 27. Prob. ex cit. cap. 2. *De constit.* ubi cum dixit Pontifex statuto Episcopi fures excommunicantis non ligari eos qui extra Diocesim furantur, non reddit rationem quòd statutum non respiciat personas, sed territorium; benè verò quòd *extra territorium jus dicenti non pareatur impune*: atqui sive Episcopus statutum ferat aut sententiam contra eum qui extra Diocesim suam existit, ibique peccat, jam verè jus dicit extra territorium; ergo. Confirm. quia sicut censura per statutum ita per se spectat primò territorium, ut personarum conditionem non excludat, unde nec delinquens censura ligari potest ubicumque sit, ob bonum territorii; sic censura per sententiam ita primò per se spectat personas, ut non excludat proprium territorium; adeoque nec hominem quocumque in loco delinquat, ligare possit; ergo discrimen illud inter censuram à statuto, & censuram ab homine, quòd gratuito adversariis concedimus, nihil tamen concludit. Alia quæ plus habent fundamenti, utriusque censuræ discrimina supra explicuimus. Hinc colligit Coninch falsum esse quòd aliqui dicunt, Episcopum Clericis suis præcipere posse, ne Sacrum celebrent in alienâ Diocesi; hoc enim, inquit, invalidè faceret, nisi fortè quatenus justa de causâ posset iis præcipere ne è Diocesi egrederentur, quo in casu non peccarent propriè faciendo alibi Sacrum, sed exeundo è Diocesi. Si tamen ex hac in alienâ Diocesi Missarum celebratione, contingeret ut propria Diocesis Missas non haberet, tunc nullus dubito quin ii Sacerdotes censuris subicerentur, quia juris fictione in propriâ Diocesi delinquerent. Addit idem Theologus, Clericum qui Episcopi nomine legatione aliquâ fungeretur, specialiter tunc & personaliter Episcopo suo subiectum iri, quia actiones ejus singulariter tunc cederent in honorem aut dedecus Episcopi: unde colligit eum in loco legationis suæ à proprio Episcopo ligari posse.

Quæres 2. an extraneus qui in alieno territorio deliquit, ibidem possit censuras incurrere.

R. 1. Extraneus in alieno territorio delinquens contra jus naturale aut commune, potest subijci censuræ, nisi satisfecerit. Est communis & certissima, ait Avila. Ratio est, quia ex cit. cap. ult. *De foro compet.* sortitur forum ratione delicti; ergo quamdiù in illa Diocesi remanet, legitime citari potest ab Episcopo ejusdem loci, & compelli ad sa-

R

tisfa-

Sup. p.
654.

Sup. p.
654.

Vid. cap.
12. De
Cleric.
non resid.

Vid. sup.
p. 235.

tisfaciendum parti læsæ, & si contumax sit, etiam excommunicari. Ita Layman, Barbosa, Piringh. sect. 2. n. 29. Si tamen extraneus ille è territorio exierit, antequam citatione præveniretur, censent Avila 2. p. c. 3, disp. 2. dub. 3. & cum aliis pluribus Salmanticenses c. 1. n. 36. eum jam censuræ subijci non posse. Illud enim, inquiunt, est discrimen inter subditum ratione domicilii, & subditum ratione delicti, quod prior, utpote absolute subditus, ubicunque commoretur, à Pastore suo puniri possit; posterior verò, utpote subditus solum secundum quid, non possit puniri, nisi cum remanet in ipso delicti loco: nisi Judex loci, in quem discessit, eum ad preces Judicis loci delicti citaverit, aut remiserit, ut facere teneretur.

R. 2. Extranei, vagi etiam & errantes ligari possunt censurâ per statutum latâ, quamvis Diocesim ingressi non sint, nisi post tempus, quo lata est censura. ita multi contra multos. Ratio est quia tutior videtur & probabilior opinio, quam alibi docuimus, extraneos teneri legibus locorum, in quibus vivunt: si enim res ita sit, jam dicendum videtur, eos obnoxios esse censuris, quæ harumce legum violationi annexæ sunt, licet ob earundem ignorantiam facilius quam loci incolæ, à censura immunes judicari possint. Et verò, ut optimè discurret Suares disp. 5. sect. 5. n. 14. lex, vel, quod idem est, statutum & constitutio primò & per se datur pro ipso territorio, ut nempe, qui in eo versantur, tali modo & ordine se gerant: atqui tale statutum ipsos etiam peregrinantes ligare debet; nisi enim ligaret, jam ii non tenerentur se conformare cæteris, sicque pax & ordo territorii plurimum turbarentur: unde quod huic statuto subditi sint, non oritur ex delicto, sed præcisè ex actuali existentia & conversatione in tali territorio, & ex naturali quadam obligatione, quam contrahit, qui in aliquo loco versatur, ut ejusdem loci moribus se conformet, quamdiu ibidem remanet. Confirm. Quia statutum illud, cui annexa non esset censura, haud tamen violari posset sine peccato; utique enim peccaret, qui in speciali loci alicujus jejuniò, carnibus vesceretur; ergo statutum illud per se obligat, adeoque, si huic annexa sit censura, eam à transgressoribus incurri necessum erit. Si tamen certò constaret, nolle Superiorem, ut extranei, qui in territorio suo versantur, sine animo ibidem per sex aut amplius menses commorandi, censuris à se latis subjaceant; (quod quidem de iis constare videtur, qui opinionem nostræ contrariam scientes & approbantes in Seminariis suis docere permittunt) tunc dicendum esset, extraneos hisce censuris non subjacere, quia censuræ non operantur ultra ferentis intentionem.

Constat.
n. 60. &
alii.

Grandin.
p. 28.

R. 3. Si censura feratur per modum sententiæ, v. g. *Excommunicatus sit ipso facto, qui notitiam habet talis furti, nisi revelet*, non ligat eos, qui territorium nondum ingressi erant, quo tempore lata est. Ratio afferri solet, quia talis sententia fertur per modum præcepti transeuntis: atqui præceptum transiens non cadit nisi in eos, qui actu præsentis sunt. Unde docent Canonistæ, sententiam vires sumere in continenti, hoc est, simul & semel imponere quicquid potest obligationis; ergo, inquiunt, qui, postquam talis sententia lata est, ingrediuntur territorium, etiam cum animo ibidem commorandi, censuræ per eam impositæ non subjaceant. Opinio hæc, quidquid sit de soliditate probationis, quâ innitur, in praxi tenenda est, quia usque adeo recepta est, ut credendum sit, Episcopos, si fortè possint, extraneos, de quibus

loquimur; per sententiam ligare, nullam tamen habere eos lic ligandi intentionem.

Quod spectat ad extraneos, qui jam in Diocesi essent, cum talis fertur sententia, alii eos à censura immunes putant, nisi huc accesserint animo ibidem per aliquod tempus commorandi; ita Grandin: alii insinuant, eos, si satis diu ibidem morentur, ut commodè revelare possint, ad revelandum teneri. Ita Gibert p. 389. & hoc lubens admisero, modò non intelligatur de iis, qui quasi cursim transeunt, quia repugnat communis opinio, à qua sine gravibus causis recedendum non est.

Quæres 3. An subditus ligari possit censuris Prælati sui extra Diocesim existentis. Non agimus de censura per statutum latâ; hæc enim sicut post interitum Prælati, sic & cum versatur extra territorium, ligat: neque etiam quærimus, an Episcopus Parisiis existens, ibi statuta condere possit, quæ cum in Diocesi sua promulgata erunt, etiam absente Episcopo, vim legis habeant; hoc enim frequens experientia docet. Tota quæstio est de censura per sententiam, circa quam Resp. sacris Canonibus esse interdictum, ne quis Episcopus jurisdictionem in Diocesi exerceat aliena; ita habetur Clemens. *Quamvis. De foro compet.* Ratio est, quia, ut ait Sayrus l. 1. c. 6. n. 47. ad ferendam censuræ sententiam requiritur causæ cognitio: atqui hæc haberi non potest sine tribunali: nemo autem extra territorium suum pro tribunali sedere potest; jurisdictio enim coheret loco, ita ut Judex extra locum, ratione jurisdictionis contentiosæ redigatur ad instar privati, ut habet lex final. c. *De offic.* Limitatur hæc responsio, 1. Si consentiat Episcopus territorii alieni. 2. Tunc enim Episcopus, qui in ejus territorio versatur, pro tribunali sedere potest, & sententiam ferre, modò tamen partes consentiant, partes enim invitæ extra territorium proprium trahi non possunt. 3. Si Episcopus è territorio suo expulsus sit, tunc enim sententiam ferre potest in civitatibus, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus; petitâ tamen in primis, licet non obtentâ Ordinariorum loci licentiâ, prout habetur citato cap. 3. si agatur de delicto notorio: quia notoria causæ cognitionem non exigunt: sed hæc limitatio non videtur habere locum in Gallia, ubi pro his non valet notorietas facti.

Quæres 4. An, qui mandant aut consulunt crimen, subjiciantur censuræ latæ contra ejusdem criminis executores.

R. 1. Eos non subijci huic censuræ, nisi explicitè vel implicitè in lege contineantur. Est communis. Prob. 1. à priori, quia in pœnalibus, ut sunt censuræ, stricta debet interpretatio fieri, nec ab uno ad aliud valet illatio; ergo cum is, qui aliquid fieri mandat aut consulit, non dicatur strictè & propriè illud exequi, ut patet ex cap. *Si quis viduam.* dist. 50. ubi facere & mandare pro diversis habeatur, pœna in unum lata, non statim ad alium extendenda est. Prob. 2. à posteriori, quia jus demandantibus loquitur, cum eisdem censuris subijcere vult; ergo cum de iisdem non loquitur, eos eximere censetur. Dixi, nisi... implicitè contineantur; si enim censura his aut similibus feratur verbis, *Quicumque fuerit causata talis delicti, qui mediatè vel immediatè, qui per se vel per alium fecerit, sit excommunicatus*; tunc mandans & consulens satis exprimuntur, ut censuram contraxisse judicentur.

At, inquires, facere dicimur, quod per alios facimus: atqui mandans & consulens per alium faciunt;

faciunt; ergo facere dicendi sunt, adeoque obnoxii sunt censuræ, juxta id cap. 47. *De sent. excom. Facientes & consentientes pari poenâ plectendi sunt.*

R. Impropiè solum id facere dicimur, quod facimus per alios, non autem propriè & strictè, quod in censuris necessarium est. Et verò quis dicat me indulgentiam iis qui jejunant concessam lucrari, ex eo quòd alii præcipiam consulamve ut jejunet? Fateor eos qui mandant, parem ac ii qui faciunt poenam mereri: sed quæstio est, an ei de facto subjaceant cum non exprimuntur, & hoc negandum est; alioqui si consentirem ut quis excommunicatus in Sacello meo celebraret, eique vestes sacras & vasa porrigerem, incurrerem, sicut & ipse incurrit, irregularitatem, quod tamen nemo dixerit.

R. 2. Mandantes etiam in lege contenti, non incurrunt censuram cum in effectum non influunt, nisi censura feratur adversus mandantes, independentè ab effectu. Ratio est, quia non incurrit censuram, nisi qui est causa operis prohibiti sub censura: sed mandans qui in effectum non influit, non est causa operis prohibiti sub censura, ut patet ex terminis; ergo non incurrit censuram, nisi hæc lata sit primariò contra mandantes, ita ut ei vel solo mandato obnoxii fiant, quemadmodum cap. 1. *De homic. in 6. excommunicatur ipso facto qui quempiam Christianorum per assassinos non solum interfici fecerit, sed etiam mandaverit, quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur.*

Hinc colliges immunem esse à censura, 1. eum qui mandatum revocavit, modò sufficienter revocaverit, & revocatio innotuerit mandatario; si enim non innotuerit, communior opinio tenet mandantem ligari censura. 2. eum qui bono animo consuluit aliquid mali, ut alium retraheret ab inferendo majori malo, putà qui volenti Clericum occidere, suavit ut solum percuteret; talis enim non influit culpabiliter in effectum sub censurâ prohibitum. 3. è contra censuræ obnoxius erit consulens qui malo suo consilio in effectum influxerit, ad quod sufficit, ajunt Bonacina & Salmanticenses n. 147. ut hominis jam ad crimen determinati, voluntatem auxerit, eumque impulerit, ut citius, ardentius & immobilius crimen exequeretur. Et hoc quidem cognosci potest, tum ex confesso illius qui consilium accepit, si tamen dignus sit fide; tum ex conjecturis, ut si criminis patrator jam omnia ad delictum necessaria parasset, nec ejus esset indolis ut verbis meis moveretur. Quid faciendum sit in dubio an consulens in effectum influxerit, alibi indicare conabimur. 4. nec revocatio consilii ei etiam cognita qui consilium accepit, liberat à censurâ; sed hæc intelligenda sunt juxta dicta Tom. 1. p. 186.

Quæres 5. an, & quatenus idem homo possit pluribus censuris ligari.

R. 1. posse eundem pluribus subiacere censuris, siue ejusdem, siue diversæ speciei. Ratio est, quia incurritur censura cum violatur lex cujus transgressionem annexa est censura: sed qui jam censura irretitus est, potest vel eandem, vel diversam transgredi legem cujus violationi alia & alia annexa sit censura; ergo potest plures incurrere censuras. Unde si constet Tirium ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantum unam in litteris quas super absolutione suâ impetravit, semper habendus est pro excommunicato, donec secundam ab altera censurâ absolutionem obtinuerit. Ita resolvit Innoc. III. c. 27. *De sent. excom.*

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

R. 2. multiplicari censuras, prout moraliter multiplicantur numericè aut specificè transgressionem. Ratio est, quia unicuique transgressionem completæ sua alligatur censura; ergo cum multiplicantur transgressionem, multiplicantur censuræ: jam verò p. 469. transgressionem aliæ multiplicantur quoad numerum, aliæ quoad speciem; ergo. Hinc 1. qui Clericum sæpius percutit, sine interruptione morali, unicam incurrit censuram; quia percussio, ut & furtum, cum certam & indefinitam extensionem non habeat, non censetur moraliter perfici uno aut altero actu, sed tamdiu eadem numero reputatur, donec moraliter discontinuetur. Contra verò qui sæpius etiam sine interruptione fornicaretur cum eadem, plures contraheret censuras, quia fornicatio terminum habet definitum in quo consummatur, & qui proinde pluries poni nequit; quin plura numero peccata ponantur. Hinc 2. qui uno ictu tres occidit Clericos, tres incurrit censuras; duas verò qui furatur in Ecclesiâ, si censura lata sit in fures & in sacrilegos. Ratio est, quia in occisione trium, triplex numero peccatum; in furto autem rei sacræ duplex specie crimen occurrit, prout alibi diximus. Hinc 3. qui Sacerdotem verberat, qui & quique unâ Subdiaconus est & Diaconus, haud tamen plures censuras incurrit; qui verò eum percutit qui simul Monachus est & Sacerdos, duabus irretitur. Ratio est, quia Sacerdotis percussor unum formaliter peccatum admittit contra reverentiam statui clericali debitam, quod peccatum licet sit majus in percussore Sacerdotis, non tamen diversæ est speciei; quia Ordines omnes concurrunt per modum unius, & solum aggravant in eadem specie, quatenus lex spectat statum clericalem, non verò Ordinem quo quis initiatus est ut post Hugolinum notat Bonac. disp. 1. q. 1. p. 5. n. 9. qui verò Monachum, eundemque simul Clericum percutit, duplicem contrahit censuram, quia duas violat leges, aliam quidem qua præcipitur reverentia debita statui clericali, aliam quâ præcipitur reverentia statui religioso debita; ratio enim Religiosi à ratione Clerici planè diversa est, cum alia Clerici, alia sit Religiosi consecratio.

R. 3. Qui facit actum pluries vel ab eodem vel à pluribus Superioribus eandem habentibus, potestatem prohibitum, non incurrit plures censuras. Ita Sayrusl. 1. c. 10. n. 11. Suarez, Bonac. ibid. & alii communiter. Ratio est, quia censuræ non multiplicantur, nisi multiplicetur contumacia: contumacia verò non multiplicatur, nisi multiplicentur vel actus, vel leges; leges verò non multiplicantur, nisi nova imponantur jura: porro idem Superior, aut plures ejusdem ordinis Superiores nova non imponunt jura, sed unam eandemque legem constituere censentur; ergo. Hinc qui peccat contra legem sæpius ab eodem aut diversis Pontificibus renovatam, putà ferendo arma ad Infideles, unicam incurrit excommunicationem, quia eorum præcepta, licet materialiter diversa, formaliter tamen unum sunt, quatenus sunt moraliter una eademque autoritas. Hinc à contrario qui violat legem à diversæ potestatis Superioribus constitutam, tot incurrere potest censuras quot sunt diversi ordinis & gradus Superiores. Ratio est, quia multiplicantur censuræ cum multiplicatur contumacia: atqui multiplicatur contumacia cum resistitur diversis Superioribus, qui singuli rem eandem autoritate sibi propriâ & diversâ præcipiunt aut verant; unde qui facit aliquid à Papâ & ab Episcopo prohibitum sub censurâ, duplicem incurrit censuram, si Episcopus

copus novum jus condere, novamque censuram ferre intenderit: quod tamen verum non esset, ait Mag. Grandin, si Episcopus prohibitionem hanc non ut suam, sed ut S. Pontificis legem promulgasset, sicut contingit.

At, inquires, qui unum committit peccatum, unicam incurrit censuram: sed qui plura etiam à diversis Superioribus violat præcepta, quæ eandem materiam, & sub eodem motivo attingunt, non nisi unum committit peccatum, ut alibi dictum est.

Sup. p.
426.

R. neg. maj. Censuræ enim non desumunt unitatem ab unitate peccati, sed ab unitate contumaciæ: atqui multiplex est contumacia in casu præsentis; ergo & multiplex incurri debet censura. Eæ tamen contumaciæ in unum coalescunt peccatum, juxta S. Thomæ doctrinam, quia carent fundamentis ex quibus peccata vel specificè, vel numericè distinguuntur: hæc autem fundamenta alibi explicuimus.

Sup. p.
447. &
464.

Quæres 6. an persona in quam censura fertur, esse debeat determinata. Censura dupliciter ferri potest indeterminatè. 1. si quis dicat. *Excommunico e duobus unum*. 2. si tota Communitas, Collegium aut civitas indistinctè censura feriantur.

R. 1. Censura quævis priori sensu indeterminata, stulta est & invalida: quia censura incerta & indefinita nullum parit effectum; sicut consecratio hostiæ unius ex duodecim, si hæc indeterminata sit, nihil operatur.

R. 2. Censura gravis, qualis est excommunicatio, in Universitatem vel Collegium proferri non potest; ita enim vetuit Innoc. IV. quia nonnunquam contingeret innoxios hac sententia irretiri. Quod si objicias communitatem totam ob alicujus delictum suspendi aut interdici posse; ergo etiam & excommunicari: respondet S. Thomas quod suspensio non tanta pœna est, quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicut excommunicati: unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum Regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis; & ideo non est simile de excommunicatione & suspensione. An autem & quatenus, & cui licita aut valida esse possit excommunicatio in communitatem ab homine lata, de quâ solâ hic agitur, fusius expendunt Avila 2. p. c. 4. dub. 5. & seq. Bonac. disp. 1. q. 1. punct. 4. n. 11. & nos paucis infra.

ARTICULUS IV.

De formâ censura.

PER formam censuræ hic intelligimus ritus quosdam essentielles aut accidentales qui in ferendâ censura servari debent. Ex iis verò alii præcedunt censuram, ut monitiones; alii comitantur, ut signa quæ censuram exprimunt; alii subsequuntur, ut denuntiatio. De iis seorsim agendum.

SECTIO I.

De monitione censuris præviâ.

NOT. 1. Monitio est declaratio & intimatio à Superiore facta, quod qui tali legi vel sententiæ non obedierit, talem pœnam incurrat vel incurere mereatur. Not. 2. magnum in hac parte esse discrimen excommunicationem inter & alias censuras: excommunicatio enim nunquam ferri potest, nisi ut censura, seu ut pœna me-

dicinalis, adeoque semper supponit contumaciam: suspensio & interdictum aliquando feruntur per modum pœnæ puræ; tunc autem non requirunt contumaciam, quia pœna simplex non tam ordinatur ad resipiscentiam peccatoris, quàm ad punitionem peccati, unde & infligitur pro peccato absolute præterito, ut patet in judiciis humanis. Ratio discriminis sumitur ex gravitate excommunicationis, quæ ultimum est quo Ecclesia uti possit remedium, adeoque non nisi in contumaces adhiberi potest. Not. 3. nullam esse difficultatem de censuris quæ ipso facto à jure vel statuto decernuntur pro peccatis futuris. Ratio est, quia jus ipsum satis admonet; unde qui talem censuram incurrit, se se admonitum non fuisse conqueri nequit, quia lex semper loquitur, semper clamat. In his ergo casibus nulla monitio ab ipsâ lege distincta requiritur, nisi lex novam monitionem præscribat, ut in Clem. unic. *De statu Monach.* excommunicantur ipso facto qui visitationes impedire præsumunt, nisi moniti resipiscant. Tota itaque quæ hic movetur difficultas ad duo reducitur capita: primum est, an censura quæ fertur per modum sententiæ pro delicto præterito, decerni possit ipso facto incurrenda sine prævia admonitione; v. g. an valeat hæc sententia, *Excommunicamus eos qui furati sunt, qui habitum sexus sui mutaverunt*; an verò dicendum sit, *Excommunicamus prædictos, nisi restituant, nisi condignè satisfaciant*. Hæc quæstio, ut patet, eadem est cum ista, an censura ut talis infligi possit contra non contumacem; vel cum ista, an censura ferri possit pro crimine præterito sine ordine ad futurum. Secundum caput est, an cum lex censuram ipso facto non infligit, sed comminatur, possit censura ferri sine nova monitione. Not. 4. monitio quam facit ipsa lex vel statutum, vocatur à quibusdam *solemnis*; ea verò quæ fit ab homine, qua scilicet reus per sententiam, Superioris autoritate, personaliter, seu determinatè, seu indeterminatè ut in monitoriis, admonetur ut à culpa resipiscat, aut satisfaciat, nisi censuram incurere velit, vel sit servatis juris formalitatibus, cum nempe vel est trina, vel una pro tribus, & tunc dicitur *canonica*; vel sit omissis iisdem formalitatibus, & tunc dicitur *non canonica*. His positis.

Dico 1. Ad censuras quæ pro delictis præteritis feruntur, essentialiter requiritur monitio; non tamen canonica. Ita ceteri contra Cajetan. 2. 2. q. 69 a. 2. Cordubam, ad quos novissimè accessit D. P. 245. Gibert. Duæ sunt partes.

Prob. 1. pars. Ille ritus in ferendis censuris servari debet, quem præcipiunt aut graviter insinuant Scripturæ sacræ: atqui talis est monitionum usus. Nam Matth. 18. ait Christus: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. Et c. 3. Epist. ad Titum ait S. Paulus: *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem de vita*: atqui ii textus clarè insinuant, eos solum sicut æthnicos haberi atque devitari debere, qui ab Ecclesia moniti, eidem parere detrectant; imò hic præceptum verum saltem aliquo sensu agnovit antiquitas, ut patet ex Concilio Rothomag. cujus hæc verba refert Gratianus, *Statuimus ut qui decimas dare recusant, secundum Domini nostri præceptum admoneantur semel, secundo, & tertio, qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriuntur*.

C. 5. xvi.
q. 7.

Prob. 2. ratione fundamentali quam præbet Concilium Meldense his verbis, *Anathema est aterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter*

C. 41. xi.
q. 3.

non

non potuerit corrigi. Unde sic: Ut quis censura feriatur, necesse est, ut sit contumax, & ita contumax, ut aliter non possit corrigi: atqui seclusa monitione nemo potest censeri ita contumax & inemendabilis. Ille enim solum omnino contumax & aliter inemendabilis judicari potest, cujus ad satisfactionem Ecclesia, omnia, quae penes se habet, remedia adhibuit; quique ita Ecclesiae claves spernit, ut ipsi obedire renuat: atqui cum Ecclesia nondum aliquem admonuit, nec omnia adhibuit remedia, quae penes se habet, nec ille ita Ecclesiam contemnit, ut eam audire renuat; unde sperari adhuc, & reipsa fieri potest, ut suaviter ac fortiter admonitus ad obsequium revertatur, sicut tot aliis contigit; ergo. Quod hic dictum est de monitione anathemati praemittenda; valet pro aliis censuris: nam cap. *Reprehensibilis* 26. *De appellat.* requiritur monitio etiam ad suspensionem; ad interdictum vero eadem praecipitur c. 13. *De sent. excom.* in 6. quanquam si quaestio sit de interdicto toti civitati ob unius culpam imponendo, satis est, ut monitio fiat ei, qui interdicti futuri causa est.

Confirmatur & instauratur haec ratio. Censura est poena medicinalis per se directa ad erudendum hominem à statu peccati; unde essentialiter discrepat à poenis puris, quae vindictae rationem habent, & ideo iis etiam infliguntur, quos peccati sui poenitet: quapropter nulla censura spem absolutionis aufert, statimque ut homo censura percussus, verè resipuit, absolvi debet, ut colligitur ex cap. *Qua fronte* 25. *De appellat.* & melius ex unanimi Doctorum consensu: atqui, ut solidè discurret Suarez, si valeret censura sine monitione, jam non esset poena medicinalis, eo quo exposuimus sensu, sed esset poena ut aliae poenae; imò primariò esset in vindictam, & per accidens solum tenderet ad erudendum hominem à statu suo; quandoquidem validè decerneretur contra eum, qui jam resipuisset, neque jam esset contumax; ergo.

Prob. 2. pars. Monitio canonica ea est, quae fit tribus vicibus distinctis, vel una saltem, sed expressè, quòd pro tribus valitura sit: atqui talis monitio necessaria quidem est, ut censura justè & licetè feratur, non autem ut validè: unde censura, quae aliter fertur, sapientiùs dicitur injusta, nullibi verò invalida. Sic c. *Rom. Ecclesia* 5. *De sent. excom.* *Nec in specie, nec in genere,* ait Innoc. IV. *pro culpis & offensis praeteritis excommunicationum sententias absque competenti monitione praemissa promulgent; & si contra praesumpserint, injustas noverint illas esse.* Non dicit, nullas, ut hic ponderant communiter Canonistae: porro monitio competens, idem est cum canonica, canonica verò est trina monitio, ut ex jure notat Suarez. Alibi quidem, nempe c. *Sacro*, 48. eodem tit. talis sententia dicitur *justa*, sed prout justam importat aequalitatem poenae cum culpa, & opponitur *invalido*, non autem prout opponitur *illicito*. Unde in eodem cap. *Judex*, & hoc notandum, qui excommunicat, non praemissa illà competenti admonitione, scire debet *ingressum Ecclesiae per ansem sibi interdictum esse*: ex cujus poenae gravitate meritò inferunt Soto & Navarrus, Judicem hunc mortaliter peccare; idque verum est, etiamsi reus cederet jure canonicae monitionis; jus enim illud institutum est in favorem publicum, non in privatum duntaxat, ex c. *Contingit* 45. eod. tit. porro juri publico *paetis privatorum* derogari nequit, L. *Jus publicum* 38. ff. *De paetis*.

Posset tamen invalida esse censura defectu canonicae monitionis, si ita jure constitutum esset. Sic ex Decreto Bonifacii VIII. cap. 43. eod. tit.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

in 6. nullae sunt excommunicationis majoris, suspensionis & interdicti sententiae latae contra *participantes excommunicatis eam participatione, quae solum minorem excommunicationem inducit*, si decernantur *monitione canonica non praemissa*. Verum exceptio haec, quae quibusdam solum casibus jure expressis locum habet, regulam generalem confirmat.

Hic duo obiter addenda. 1. Excommunicationem ab uno Episcopo sine canonica monitione latam contra eos, qui communicassent cum excommunicato ab alio Episcopo, non fore invalidam, quia Decretum * Innocentii IV. quod innovavit Bonif. VIII. non praecipit monitionem canonicam, nisi eidem Judici, à quo excommunicati sunt illi, quibuscum alii participando, minorem excommunicationem incurrerent. 2. Invalidam fore excommunicationem à delegato latam sine monitione canonica, si delegans eandem monitionem fieri imperaverit, quia delegatus nihil potest ultra intentionem delegantis.

Obj. contra primam partem. 1. Si ad censuræ validitatem requiratur monitio, vel jure divino, vel ecclesiastico: atqui neutrum dici potest. Non primum; stando enim juri divino, non magis requiritur una monitio quam trina: atqui trina non requiritur jure divino. Minor constat ex concessis, prob. maj. Si aliqua monitio jure divino requiratur, sea certè, quam praescripsit Christus Matth. 18. atqui ibi trina monitio praescribitur; ergo. Non secundum, 1. Quia suffragia Ecclesiae applicantur Fidelibus ex speciali Ecclesiae dispositione; ergo si quem iis privari volet Ecclesia, is illicò privatus erit. 2. Censura, quaedam est Ecclesiae poena: atqui poenae inferri possunt sine monitione, neque pro injustis habendae sunt, modò culpam non excedant. Porro multae sunt culpae, quae, etiamsi sine monitionum contemptu admittantur, longè tamen graviores sunt, ut sodomia & bestialitas, quam aliae culpae, quibus annexa est contumacia, puta quam nugantis alicujus Clevici percussio: & certè in gravibus hujusmodi casibus non deest omnis admonitio, satis enim admonet ipsa sceleris sui nequitia & enormitas.

R. ad 1. neg. min. & dico, monitionem divino & ecclesiastico jure requiri, quia utroque requiritur contumacia, haud tamen requiritur monitio trina, quia trinam non expressit Christus ut essentialem, quod satis patet ex Ecclesiae interpretatione. Sic praecipit Christus, ut Christiani Eucharistià aliquando reficerentur, non tamen sub utraque specie; etsi enim eam ipse sub utraque specie dederit Apostolis, non praescripsit tamen, ut eadem forma aliis omnibus impenderetur.

Ad id, quod additur, dico, Ecclesiam dispondere quidem de suffragiis publicis, sed juxta formam à Christo, à Traditione, & à Canonibus praescriptam, unde fit, ut iis private non possit, nisi in casibus sibi concessis. Porro non concessum est Ecclesiae, ut quemquam iis bonis priveret, nisi contumacem: unde censura est quidem poena, sed contra contumaces; est item medicina, sed extrema, ut ita dicam, necessitatis, & tunc tantum adhibenda, cum alia remedia proficere nequeunt. Ex his corruit tota instantia.

Obj. 2. Constat ex innumeris Historiae sacrae & ecclesiasticae capitibus, excommunicationem pro praeteritis peccatis absque pravia monitione inflictam fuisse. Nam 1. S. Paulus incestuosum Corinthium ab Ecclesiae communione ejecit, quem tamen, qui prius admonitum fuisse dicunt, divinando dicunt. 2. S. Cyprianus excommunicavit

* C. Scatimus. 3. eod. tit. in 6.

1. Cor. 5.

Victorem mortuum, eò quòd Faustinum Presbyterum, tutorem testamento suo declarasset: atqui nullum est, ait Gibertus, vestigium legis præcedentis, quæ sub excommunicationis ipso facto incurrendæ pœnâ vetaret, ne quis presbyteros oneraret tutelis. 3. In Conciliis generalibus V. & VI. latum est anathema adversus Origenem & Honorium, propter errores, quibus utrumque pertinaciter & ex animo adhæsisse probari nequit, imò qui nondum ab Ecclesia damnati erant, cum Origenes & Honorius eos tuiti sunt. 4. cap. *Duo sunt*, 10. dist. 96. sic loquitur Gelasius Papa ad Imperatorem Anastasium: *Plerique Pontificum alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt... B. Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, quia consensit, ut S. Joannes à sua Sede pelleretur, excommunicavit; B. etiam Ambrosius... Theodosium Magnum excommunicans ab Ecclesia exclusit.* Excommunicatio, de qua hîc loquitur Gelasius, erat excommunicatio major & propriè dicta, cum ex ea supremam Ecclesiæ in Principes potestatem commendat Gelasius: atqui excommunicatio hæc lata fuit sine prævia monitione, cujus nullum extat vestigium. 5. Sylverius in exilium missus à Guilisario, eundem collectis Episcopis excommunicavit, &c.

R. neg. ant. Ad 1. quod petitur ex agendi ratione S. Pauli, 1. Græcorum penè omnium opinio est nihil aliud eo in loco significari, nisi quòd incestuosus ab Apostolis traditus fuerit satanæ, crudeliter in corpore vexandus, idque probant ex iis præcipuè verbis, *in interitum carnis*. Huic expositioni favent Ambrosius, Pacianus, Primasius, & inter alios Haimo, de quo vid. Estium hîc. 2. Posito, quòd textus Pauli intelligatur, ut vulgò & melius, de excommunicatione, duplex afferri potest responsio. 1. enim dici potest cum Estio, quòd Apostolus non excommunicet incestuosum per se, sed per alios excommunicandum decernat, posita ejus contumacia, quæ colligitur, tum ex his verbis, *ita ut uxorem patris aliquis habeat*, seu retineat; tum ex istis, *ut spiritus salvus sit in die Domini*: si enim jam à peccato recessisset per pœnitentiam, salvus fuisset in spe, juxta id Isaïæ 30. *Cum conversus ingemueris, salvus eris*. Porro Apostoli verba hæc facilè hoc sensu intelligi possunt. *Ego, inquit, jam judicavi*, id est, jam statui, jam decrevi, *ut præsens, eum, qui sic operatus est... tradere satanæ*. Ita Estius, Fromondus & Menochius. Hoc autem ita statuit & decrevit Apostolus, ut non voluerit omitti monitiones, sed supposuerit ex Christi constituto faciendas: harum verò mentionem non fecit, quia necesse non erat, ut rei gerendæ ordinem aliunde satis cognitum præscriberet; neque magis ex ejus silentio concludi potest, monitiones omissas fuisse, quam ex eo, quòd non dixerit excommunicationem hanc à Sacerdotibus ferendam esse, colligi possit cum Calvinianis, eam à tota multitudo latam fuisse. 2. Si quis absolutè contendat, incestuosum ab ipso Paulo excommunicatum fuisse, dici potest, eum admonitum fuisse, si non ab Ecclesia Corinthi, quæ in hac parte negligentior fuit, saltem à piis quibusdam Fidelibus, qui monendi jus habebant; vel etiam, ait Estius, ab ipso S. Paulo vi Canonis hujus, quem in alia, quæ petiit Epistola, inseruerat. *Scripsit vobis in Epistola, ne commisceamini fornicariis*. Et iterum, *Scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut Idolis serviens... cum ejusmodi nec cibum sumere*. Quæ postrema Estii responsio necessaria, non est,

Ad factum S. Cypriani constat, ex sola lectione Epistolæ ejus 65. in Africano Concilio statutum fuisse, *ut quis de Clericis & Dei ministris, tutorem vel curatorem testamento suo constitueret... ac si quis contra fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur*. Nihil ergo mirum est, si vetuerit Cyprianus, ne pro dormitione Victoris oblatio fieret, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentaretur.

Ad id, quod objicitur de Origene & Honorio, dicendum, nihil inde colligi posse: tum quia mortui directè & propriè excommunicari non possunt: nos autem de excommunicatione propria loquimur; tum quia mirum non esset, eos sine monitione excommunicari, qui monitionis incapaces sunt; tum denique, quia Origenis & Honorii personæ non respectu sui, sed respectu scriptorum utriusque damnatae sunt: hîc autem agitur de censuris, quæ cadant in personas, non in scripta, quæ, cum per se mala sunt aut scandalosa, semper in seipsis damnari possunt.

Ad id, quod additur de excommunicatione ab Innocentio contra Arcadium lata, dico, eam totam fundari in Epistolis Innocentii ad Arcadium, in quibus sic loqui perhibetur Innocentius: *Ego minimus & peccator... segrego te & illam Eudoxiam à perceptione mysteriorum Christi*. Porro ex litteræ, quarum primus meminit Georgius Alexandrinus sæculi 7. scriptor, vir futilissimus & mendacissimus, ut notatum est à Photio, postea autem à Blondello & Petavio, spuria nunc judicantur ab omnibus: tum quia earum non meminere Scriptores coævi, Palladius, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, &c. tum quia si litteræ eæ veræ sunt, mors Eudoxiæ, quam hîc ut viventem & paulò post infelicitè morituram excommunicat Innocentius, ad an. 407. differenda esset, ut à Baronio dilata est, adeoque Latini, Græcique Scriptores in fædum triennii prochronismum inciderunt, cum ii omnes Eudoxiæ obitum Consulatui Honorii & Aristenæti, hoc est, an. 404. alligent. Nec minùs supposititiæ judicantur ab eruditis binæ Arcadii ad Innocentium Epistolæ, quas è Glyca & Miss. Bibliothecæ Vaticanæ desumpsit Baronius. Vid. Pagi ad an. 404. n. 28. & 407. n. 7. Basnag. ad eund. an. n. 21. P. Constant. tom. 1. Epistol. Rom. Pontific. p. 105. Addo eam Epistolæ Gelasii partem, in qua sermo est de Arcadii & Theodosii excommunicatione, non haberi in genuina ejusdem Gelasii Epistola, qualis habetur tom. 4. Concil. Lap. p. 1181.

Quod spectat ad S. Ambrosium, R. 1. ex ejus erga Theodosium agendi ratione nihil posse colligi, quandoquidem quòd Sacrificium præsentè Theodosio offerre noluit, eumque à sacris abegit mysteriis, hoc Deo divinitus admonente fecit, *Tom. 2. ut diversè testatur Epist. 51. Deus autem in legibus & humanis & divinis positivis dispensare potest. R. 2. Theodosium non subjacuisse excommunicationi prout nunc sumitur, sed partiali cuidam, cui obnoxii erant, qui publicæ pœnitentiæ stadia decurrebant, (& huic quidem nec omnino subditus fuit,) Voluit Deus, ait S. Augustinus, ut Theodosius ageret pœnitentiam publicam in conspectu populi. Et alibi: Ecclesiastica coercit disciplina sic egit pœnitentiam, ut... pro illo populus orans staret.* *Nov. e dit. P. 1090.*

Confirm. Duplex eo tempore distinguebatur excommunicatio, ut videre est apud August. *mor- talis*, per quam homo, ut nunc, ab Ecclesia penitus abscondebatur; & medicinalis, per quam homo publicæ pœnitentiæ addictus erat: atqui neutra per-

Hom. 49. inter 50. c. 3. nunc Ser. 392. L. 5. de Civ. c. 26. r. 7. nov. edit. p. 143. Ser. 351. n. 10. ali. à Hom. 50.

L. 2. de offic. c. 27 percussus fuit Theodosius. Non mortali, alioqui non sterisset principiis suis Ambrosius. Juxta eum enim cum dolore amputatur etiam, quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si sanari potest, si non potest, tunc demum à medico bono abscinditur: atqui sanari aliter poterat Theodosius, quam excommunicationis mucrone, cum lubens humiliter & absque mora pœnitentiam amplecteretur. Et certè ab iis, qui mortaliter excommunicati erant, abhorrebant Fideles, eosque velut Ethnicos habebant: atqui post S. Ambrosii sententiam, nemo abhorruit à Theodosio; ergo certum videtur, eum percussum non fuisse excommunicatione mortali. Sed neque medicinali subjectus fuit; medicinalis enim erat ipsa publica pœnitentia ex Canonum præscripto decurrenda: porro Theodosius cædis Theſſalonice, reus, pœnitentiæ pro tanto tamquæ multiplici homicidio impositæ labores non subiit, neque cum cæteris pœnitentibus stetit ad Ecclesiæ fores; sed Sacramentis & Ecclesiæ ingressu, aliquo tempore privatus est, quod non rarò tunc temporis pro culpis minoribus in usu erat. En tota Theodosii excommunicatio, quæ ab ea, de qua nunc tractamus, essentialiter discrepat.

Ad factum Sylverii, R. 1. eum non tam excommunicationis sententiam tulisse, quam declarasse excommunicationem, quam incurrerant inimici ejus, ob injectas in R. Pontificem violentas manus. R. B. Guilisarium fuisse contumacem, & indubiè sæpius monitum. *Me*, inquit Sylverius, *in exilium miserant, in quo sustentor pane tribulationis, & aqua angustia*; perseverabat ergo adhuc Guilisarii seu Belisarii crimen. Quis autem putet, eum à Sylverio non fuisse monitum, ut à tanto scelere abstineret.

Obj. 3. celebre caput *Reprehensibilis*. 26. *De appellationib.* ubi sic loquitur Alexander III. *Statuimus, ut nec Prælati, nisi canonicâ monitione præmissâ, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos, nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat.* Unde sic: Dantur culpæ quædam, quæ ipso suo genere inducunt pœnam excommunicationis, absque prævia monitione; ergo monitio non est semper necessaria.

R. Difficultatem hujus Canonis consistere in his verbis admodum obscuris, Nisi talis sit culpa, quæ ipso suo genere... pœnam inducat, quæ variè à variis intelliguntur. Alii ly *ipso suo genere*, idem esse volunt ac *ipso facto*; & tunc sensus est, non posse Prælatum sine monitione quemquam excommunicare, nisi cum excommunicatio *ipso facto* incurritur, quo in casu monitio necessaria non est. Hæc expositio novam parit difficultatem, quam attingemus conclusione sequenti. Alii ly *ipso suo genere* idem esse putant ac *ex natura sua*; & tunc sensus est, quasdam esse culpas tam enormes *ex natura sua*, ut excommunicatio propter eas decerni possit absque prævia monitione. Hæc expositio, licet in speciem textui maxime congrua, nobis tamen rejicienda videtur. 1. Quia eâ positâ Decretum Concilii Lateranensis, ex quo sumptum est caput *Reprehensibilis*, repugnat constanti Ecclesiæ praxi, quæ semper habuit censuras pro pœnis medicinalibus, non nisi in contumaces decernendis, ut ex probationibus nostris constat. 2. Quia, si permiserit Concilium Lateranense, ut Episcopi sententias excommunicationis decernerent propter enormia quædam crimina, quæ pœnam hanc ipso suo genere inducunt, id est, merentur, ut explicat D. Gibert, non potuit mederi malo, cui

occurrere volebat: cum enim Concilium non definiat, quæ culpæ ita graves sint, ut censuras statim & sine monitione infligendas inducant, tot, ut fieri solet, circa talem culpæ gravitatem fuissent sensus, quot capita: alii in certo casu, omisâ monitione excommunicassent, alii suspendissent tantum, alii neutrum fieri posse credidissent, quia culpa, quæ aliis gravis visa esset, aliis longè levior fuisset æstimata, adeoque continuasset malum, de quo querebantur Patres Lateran. & quod auferre decreto suo conati sunt.

At, inquit, citatus Canon: Si quem, hunc certè sensum necessariò habet: Prælati proferre possunt censuras sine monitione, si fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere, &c. Quo autem pacto proferent Prælati censuras, si admittatur expositio nostra.

R. 1. Canonem sine violentia ad hunc sensum posse flecti: Prælati semper præmittunt monitiones censuris, quas per sententiam & ab homine decernent: si verò contra graves culpas censuram ipso facto incurrendam decreverint, tunc nullâ opus erit monitione.

R. 2. Si quis vocem *proferant*, urgere velit hunc esse posse sensum Canonis: si quis talem fecerit culpam, ob quam ipso facto incuratur excommunicatio, poterit Prælatum eum *declarare* excommunicatum absque monitione canonica; monitio enim non requiritur, cum jam aliquis à jure excommunicatus est, sed sufficit citatio partis. Ita locum hunc intelligit Covarruvias.

Instat D. Gibert p. 245. Exceptio sumi debet ad sensum regulæ, circa quam fit exceptio: atqui in regula nomen excommunicationis sumitur non pro declaratione aut denuntiatione, sed pro ipsa, ut fieri solet, excommunicatione.

R. Exceptionem ad sensum regulæ sumendam esse, cum id fieri potest sine manifesta aliorum Canonum impugnatione: porro citatus Canon ad sensum Giberti explicare nequit, quin aliis Canonibus intelligatur. Quis autem ex Canone obscurissimo contra evidentia Juris principia argumentari præsumat?

Objiciunt iterum aliqui cap. *Tanta* 24. dist. 86. ubi aliquis pro crimine præterito duobus mensibus excommunicatus manere debet. Verum hîc non agitur de censura propriè dicta: tum quia hæc nunquam decernitur pro tempore definito, sed simpliciter, donec fontes resipiscant; tum quia censura non tollitur nisi per absolutionem: pœna autem, de qua loquitur S. Gregorius, solo temporis præfiniti lapsu tolli debebat.

Dico 2. Probabilius videtur, monitionem non esse necessariam, ut de facto feratur censura contra eum, qui transgressus est legem censuræ comminatoriam. Prob. Ibi non requiritur nova monitio, ubi sufficiens reperitur admonitio ex parte Judicis, & sufficiens contumacia ex parte delinquentis: atqui ubi præcedit lex, quæ censuram minatur. 1. Reperitur monitio sufficiens ex parte Superioris: tum quia sufficienter admonitus est, qui legem & pœnam lege statutâ cognoscit: tum quia secunda monitio nihil operari potest, quod non abundè præstiterit prima & continua legis comminatoriæ monitio. Quid enim efficiet legislator per novam admonitionem? declarabit, se puniendum esse transgressorem, si sibi visum fuerit: atqui hoc jam satis declaraverat per legem à se constitutam. 2. Reperitur sufficiens contumacia; satis enim contumax est, qui à lege continuo monitus, eidem non obtemperat.

Objicitur iterum caput *Reprehensibilis*, ex quo, inquit, sequitur, canonicam monitionem

requiri ad omnem censuram quæ non incurritur ipso facto, sed à Judice per sententiam infligitur: atqui censura de quâ nunc loquimur, non incurritur ipso facto, cum sit ferenda sententiæ; ergo ad eam requiritur monitio.

R. dist. maj. Requiritur ad omnem censuram monitio, nec tamen necessario requiritur ut hæc monitio à monitione ipsius legis distincta sit, C. requiritur monitio necessario distincta à monitione legis, N. Non nego requiri monitionem, nego requiri novam ab homine: unde tota oppositio quæ inter duas objecti Canonis partes existit, inde desumenda est, quod in primâ Canonis parte, ut feratur censura in eum qui gravem admisit culpam sub censurâ prius non prohibitam, requiratur monitio ab homine, quâ contemptâ sit aliquis contumax; & hanc quidem monitionem non raro prætermittebant Episcopi tempore Concilii Lateranensis, in quo decretum hoc conditum est; in secundâ verò Canonis parte indicatur sufficere monitionem quæ fit per legem ipsam, ita ut non requiratur nova monitio ab homine; sed sufficiat commissio culpæ quæ sub excommunicationis comminatione prohibita fuerat: talis enim culpa dici potest censuram inducere, sicut in judicio sæculari dicitur crimen aliquod inducere pœnam mortis, non quasi eam ipso facto inducat, sed quod reum in eo constituit statu in quo potest Judex adversus eum ferre mortis sententiam.

Obj. 2. Censura quam lex minatur, de facto non fertur à lege, sed ab homine; ergo debet præviam habere monitionem ab homine. Prob. conseq. Non potest à lege excommunicari ipso facto, nisi ob spretam legis monitionem, unde oriatur contumacia contra legem; ergo nec potest quis excommunicari ab homine, nisi ob spretam hominis monitionem, unde oriatur contumacia contra hominem.

R. neg. utramque conseq. Sicut enim spretâ lege quæ censuram ipso facto incurrendam declarat, satis spernitur legislator, neque novâ opus est monitione, ut quis contra eum contumax esse intelligatur; ita spretâ lege quæ censuram comminatur, satis spernitur persona illius qui legem tulit.

Obj. 3. Censura ferri non potest ob crimen præteritum & emendatum: atqui si Judex censuram ferendæ sententiæ exequeretur contra reum absque monitione, fieri posset ut ea ferretur propter crimen præteritum & emendatum. Quid enim si reum culpæ pœniteat, ita ut pro eâ satisfacere paratus sit? An tunc excommunicari poterit, qui si antea censuram incurrisset, ab eâ potius absolvi deberet?

R. 1. Huic incommodo obviam iri per citationem, quæ, ut mox dicetur, fieri debet si potest.

R. 2. Si valeat hæc objectio, nunquam excommunicari poterit qui monitorio non paret; quia semper timendum erit ne quo instanti pronuntiatur excommunicatio præviis tribus monitionibus comminata, reus paulò ante contritus sit. Itaque dicendum, vel hanc esse Ecclesiæ voluntatem, ut qui non obtemperavit legi, & actu perseverat in rebellionem suâ, censuræ subjaceat, secus si pœnitentiâ motus, resipuerit antequam fulminaretur excommunicatio, vel hominem hunc satis esse contumacem ut censurâ feriat; censura enim non fertur ob perseverantiam in contumaciâ usque ad momentum quo ipsa sententia fertur; sed ob contumaciam consummatam eo tempore quo quis monitus erat ut Superiori se præsentaret,

& se se præsentare noluit. Et verò licet homo ille coram Deo resipuisse supponatur, non resipuit tamen coram Ecclesia, donec se Superiori præsentaverit, & ostenderit se paratum esse ad exhibendam satisfactionem; ergo si antequam hoc faciat, ligetur à Superiore, ligatus manebit donec absolvatur. Hæc posterior opinio, ait Suares, in praxi sequenda est, licet res speculative dubia videatur. Et verò communiter admittitur eum qui lapidem projecit in Clericum, & ante percussione de hoc dolet incurrere tamen censuram; idem ergo dicendum in casu proposito.

Circa has conclusiones, quædam animadvertenda sunt ad uberiores rei intelligentiam. Not. itaq; 1. quod etsi quando præcessit lex quæ excommunicationem minatur, possit licitè Judex eam decernere sine monitione prævia, satius tamen sit si monitionem saltem unam præmittat; hæc enim agendi ratio suavior est, & charitati consentanea magis.

Ita Covarruvias, Avila, & alii. Not. 2. quod etsi tunc monitio absolute omitti possit, necessaria tamen sit personæ delinquentis citatio, cui etiam aliquid temporis concedendum est ut se defendere possit; neque enim puniri potest, nisi qui crimen confessus est, aut confiteri renuens, convictus fuit. Ita colligitur ex cap. 12. caus. 2. q. 1. & cap. Presbyter. 2. xv. q. 5. Atque id adeo verum est ut qui excommunicationem incurrit ipso facto, non possit excommunicatus à Judice declarari nisi post citationem; alioqui declaratio, juxta multos Doctores, nulla foret, ut notat Avila, qui tamen citationem hanc negat requiri cum de delicto notorio agitur. Sed cum multa dicantur notoria quæ non sunt, cap. Consuevit. 14. De appellationibus. idcirco in Galliis quæcumque sit facti notorietas, citatio non est omittenda, ut notat Gibert. p. 64. Quod si reus præscripto sibi tempore non comparuerit, damnari potest ut contumax.

Not. 3. quod licet Judex omittat citationem, non tamen subiaceat pœnis impositis contra eos qui canonicam monitionem omittunt, quia pœnæ non sunt ampliandæ. Ita Avila ibid. p. 50.

Not. 4. necessitatem faciendi monitiones ante censuras, pro præterito delicto, etiam locum habere, 1. in Prælati Religiosis erga inferiores suos. 2. in iis qui non nisi in sui defensionem, censuram ferrent. 3. etiam si censura de novo ob eandem culpam infligenda esset, in eum v. g. qui jam absolutus esset, sed malè; siue absolutio fuisset concessa absolute, putà quia deceptus Superior credidit eum pœnitere criminis, qui perseverabat in crimine; siue conditionatè tantum data fuerit, v. g. sub pœna reincidentiae. Et ratio est, quia nullum est decretum quod Superiorem in his casibus eximat ab obligatione monitionum. Interitio autem casu si absolutio censuræ absoluta fuerit, nova, requiritur monitio, quia nova decernenda est censura; si autem conditionalis fuerit, tunc ipsa conditionis implendæ, vel subeundæ de novo censuræ necessitas, est perpetua quædam monitio, Si tamen contingat ut Superior denuò censuræ subjiciat eum quem absolute absolverat, necessarium non est ut admonitio fiat personaliter, sed satis est si fiat ad domum excommunicandi, quod ex novis Rotæ decisionibus colligit Gibalinus. 4. etiam necessaria est monitio, cum reus coram ipso Judice, antequam moneretur, declaravit se nunquam esse obediturum: tum quia seclusa monitione, esset quidem talis reus, contra Superiorem contumax, non contra censuram; tum quia præsumi debet reum si cōpetenter admonitus fuerit, tandem obtemperaturum

Disp. 4.
sect. 11.
n. 88.

2. p. c. 5.
disp. 1.
dub. 5.

Gibal. p.
188.

tutum esse: utilis saltem erit talis monitio, ut jam appareat censuram ferri in verè contumacem. 5. nec iteratio censuræ à monitione excusat. Hinc qui jam excommunicatus est à jure propter Clerici percussione, non potest iterum propter idem scelus ab homine censurâ plecti, nisi ante fuerit monitus. Duplex enim pœna duplicem requirit culpam, & duplici censuræ duplex respondere debet contumacia: atqui in casu proposito multiplicatur pœna; ergo & culpa multiplicari debet; proindeque cum vetus contumacia satis per censuram à jure punita fuerit, ut nova accedat ab homine censura, novam accedere oportet contumaciam.

Gibal. p. 387. Ita Gibalinus contra Panormitanum, Covarruviam, alios qui pro se citant caput *Reprehensibilis*, in quo cum declarat Pontifex licitum esse monitionibus præviis non uti, cum talis est culpa ut ipso suo genere pœnam excommunicationis inducat, supponere videtur eum qui talem admittendo culpam jam censurâ à jure percussus est, posse non declaratoriâ modò, sed & verè contemnatoriâ sententiâ ab homine, omiſſis etiam monitionibus percelli. Verùm licet hæc capitis hujus ita vexati explicatio, satis obvia sit, & probabilem faciat opinionem nostræ oppositam; quia tamen idem caput alium in sensum nec improbabiliſſe exposuimus, nihil necessum est ut ab opinione nostrâ recedamus. Ut intelligantur cœtera quæ hûc referuntur,

Quæres 1. quomodo fieri debeat monitio?

Tom. 3. Conc. Lab P. 457. R. Patet ex dictis, ut sit canonica, debet tribus vicibus, vel unâ saltem vice pro tribus fieri, expresso quòd hæc pro tribus valitura sit. Sic Ephesini PP. ut *nihil ex his omnibus quæ ad Ecclesiasticum ordinem pertinent*, prætermitterent, tribus distinctis vicibus Nestorium vocaverunt. Eodem modo citatus est à Concilio Calcedon. Dioscorus *secundum consequentiam sanctorum Canonum*, inquit bat Francion Episcopus Philippopolitanus.

Ibid. 1. 4. Dixi, vel una saltem vice pro tribus; nam cap. *Constitutionem. 9. De sent. excom.* in 6. sic habetur: *Statuimus, ut inter monitiones quas, ut canonicè promulgetur excommunicationis sententia, statuunt jura præmittit, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla, nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda.* Et si verò existiment aliqui mortaliter peccaturum Judicem qui una monitione pro tribus absque urgentissima causa uteretur, contrarium probabilius censent Covarruvias, Navarrus, & Avila; atque id jam usu receptum est, etiam Romæ, ut notat *Coll. Andeg. 1. 1. P. 113.* Fevretus *De abusu* lib. 7. cap. 2. n. 34. & favet mox citatum caput *Constitutionem*, in quo canonica monitio exprimitur per tres monitiones, aut unam pro tribus.

Ex eodem capite patet aliquot, adeoque duorum saltem dierum intervallo, monitiones censuram præcedere debere. Sic in monitoriis, quæ veræ sunt monitiones, non profertur excommunicatio, nisi aliquot ab ultima promulgatione dies effluerint: hæc tamen pendent à circumstantiis; fieri enim potest nonnunquam, ut periculum sit in mora etiam brevior, putà si Clericus ad supplicium raperetur; vel excitatæ in Ecclesia turbæ, statim coërceri deberent.

Quæres 2. utrum monitio debeat esse personalis.

R. Vel persona cui parantur censuræ, cognita est, vel non. Si cognita non sit, ut contingit in literis monitorialibus, satis est si monitio fiat in loco publico, unde ad delinquentium notitiam perve-

nire possit: moris est apud nos, ut monitiones fiant in Ecclesia Parochiali in Præconio, vel, ut ajunt, *Pronao*, à Parochis peragi solito. Si verò fontis persona Judici cognita sit, tunc monitio personaliter facienda est: etsi autem conditionem hanc nullo jure expressam esse dicat Gibalinus, *Pag. 182.* imò eam esse velit limitationem juris communis, in quo legitima citatio ea agnoscitur quæ fit ad domum illius qui citatur, cap. *Causam. 3. De dolo & contum.* conveniunt tamen Doctores monitionem personalem esse debere, ne in re gravissima innocens pro fonte, vel contumax pro contumaci puniatur; fieri enim posset ut monitio domicilio facta, ad aures rei non deveniret. Favet Clementina *Causam. 3. de election.*

Ab hac regula excipiuntur sequentes casus. 1. si reus ut personalem monitionem fugiat, dolo latitet; quia tamen non præsumitur dolus nisi proberetur, ut post Sayrum notat Gibalinus, res tota seriò à Judice perpendi debet. 2. si reus jam semel nominatim citatus fuerit. 3. si monitio ad domum facta, ab eo cognita fuerit. 4. si denuò subjiçatur censuræ, quia malè absolutus est. 5. si propter appellati, aut suorum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat: tunc ex eadem Clement. *Causam. 3. de elect.* satis est ut monitio fiat in loco publico, vel Ecclesia, unde ad appellati, seu procuratoris ejus notitiam possit verisimiliter pervenire.

Quæres 3. an etiam exprimi debeat persona Superioris, & pœna ab eo decernenda, & nomen illius contra quem agitur.

R. 1. monitionem fieri debere nomine Judicis: tum quia non censetur quis inobediens & contumax, nisi cognoscat imperium Superioris, & Superiorem cui patendum est; tum quia licet monitio & citatio differant, quatenus monitio fit ut subditus censuram evitet, citatio verò, ut qui citatur, certior fiat de eo quod facturum est Judex, reipsa tamen monitio quoddam est citationis genus; citatio autem nullius est momenti, nisi fiat nomine Judicis. Si monitio fiat in alicujus privati bonum, ut vulgò contingit in monitoriis, fieri quoque debet ad hujus privati instantiam; si verò fiat propter bonum commune, tunc ut ex officio suo procedit Superior seu Judex, sic nomine suo & monere & citare potest.

R. 2. exprimi debere saltem in genere censuram; neque enim alioqui foret vera contra censuram contumacia; atque id suadet consuetudo, quæ optima est legum interpret. Quapropter satis non fuerit si solum citetur reus, & moneatur ut satisfaciat parti læsæ, ut ab opere vetito desistat, sed adjungenda erit censuræ comminatio. Non tamen necesse est ut monitio hanc vel hanc in specie censuram exprimat; cum in sufficienter sit contumax, qui non paret post inditam sibi in genere censuram: tum deinde Judicis erit eam decernere censuram quæ contumaciæ reprimendæ idonea magis videbitur. Ita Gibalinus pag. 183. & *Andeg. 1. 1. P. 119.*

R. 3. eos qui monentur nominatim exprimi debere, cap. *Constitutionem. 9. De sent. excom.* in 6. nominatim verò monetur, cujus vel proprium nomen, vel certi unde clarè se agnoscere queat, characteres exprimuntur. Si agatur de Universitate quæ tota excommunicari nequit, singuli nominatim moneri debent ex Gloſſa in citatum caput *Constitutionem*. In interdicto, quod in Universitatem totam cadere potest, satis est ut ii moneantur qui sunt contumaces, & interdicto causam præbuere.

Quæres 4.

Quæres 4. an monitio in scriptis, an cum testibus, & per quos fieri debeat.

R. ad 1. scripturam ad monitiones necessariam non esse, quia hoc nullâ lege requiritur, ut notat Suar. disp. 3. sect. 11. n. 2. Contrarium sentit Author Collat. Andeg. tom. 1. p. 119. ubi pro se adducit cap. 1. *De sent. excomm.* in 6. at in eo ne verbum quidem est de monitionibus; sed ibi solum agitur de proferendâ in scriptis sententiâ excommunicationis, quæ duo valde differunt.

R. ad 2. monitionem fieri debere *personis præsentibus idoneis, per quas si necesse fuerit, possit probari monitio.* Ita Innoc. III. cap. *Sacro* 48. *De sent. excomm.* idque sub pœnâ interdicti ab ingressu *Ecclesie per mensem unum.* Etsi autem existimet Tabiena non requiri testes cum monitio, fit scripto, quia tunc monitio per scripturam probari potest independentem à testibus; satius tamen est, imò & necessarium, prout notat Suares, ut monitio fiat coram testibus: tum quia monitio aliâ viâ probari non potest; tum quia jus id sine exceptione requirit.

R. ad 3. hunc esse apud nos usum, ut monitiones partibus monendis intimentur per Apparitorem regium, qui monitionis exemplar iisdem tradat. Aliquando etiam monitiones Episcopi nomine & mandato fiunt ab Ecclesiasticis: ii porro partem monitam interpellare debent, ut chirographum apponat suum; quæ si renuat, denegationis hujus facient mentionem: tum omnibus in acta relatis, suâque & testium appositâ subscriptione, rei totius *exemplum* ei quem monitum veni-
nere, committent.

Hic duo annotanda. 1. harumce formalitatum defectu sententiam non fore invalidam: tum quia nullibi irritatur in jure; tum quia cit. c. 48. *De sent. excomm.* supponitur valida. 2. Episcopos qui eas omitterent, non ideo interdicto obnoxios fore quia c. 4. *De sent. excomm.* in 6. statutum est, ut Episcopi in nullo casu interdicti vel suspensionis pœnam incurrant ipso facto... nisi de ipsis expressa mentio habeatur.

Vid. Gibert.
p. 48.

SECTIO II.

De iis quæ censuram comitantur.

Suppono, ex naturâ rei & independentem à quocunque jure positivo, aliquam in ferendis censuris formam requiri; putâ signum aliquod externum & sensibile per quod Superior voluntatem suam significet, & ad minus in genere exprimat velle se ut qui eam non impleverint, in pœnas juris vel incidant de facto, vel iisdem possint subijci. Ratio est quia censura, si qua foret merè interior, nemini prodesse posset. non ei contra quem decerneretur. qui cum eam nesciret, non teneretur abstinere ab iis actionibus quibus per censuram privantur alii; non cæteris Fidelibus, qui præ censuræ hujus ignorantia, cum homine mentaliter excommunicato, eadem in politicis & in spiritualibus ac ante, foverent commercia.

Suppono etiam, quod tamen aliqui negant, signum hoc sensibile non ita in verbis consistere ex natura rei, ut non possit per nutus, scripturam & alia id genus suppleri: unde & mutum jurisdictione pollentem, censuras ferre posse puto, si solum attendatur jus naturale; cum nutus, & scriptura potissimum, mentis cogitationes tam clarè exprimere possint quàm verba: hæc, inquam, suppono, quia verba videntur, nec aliunde tanti sunt, utpote speculativa, quæ fusiori indigeant proba-

tionem. Hic ergo investigandum quid exigant sacri Ecclesiæ Canones, ut legitimè feratur censura ab homine: in censuris enim à jure vel statuto ea solum necessaria est solennitas quæ ad legem requiritur, ut notat Suares disp. 3. sect. 13. Qua de re,

Dico 1. Non requiritur jus verba determinata quibus ferantur censuræ. Patet id, quia forma verborum determinata nullibi præscribitur; unde sive dicas, *Excommunico te*, sive *Separo te à communione*, censura valida est.

Dico 2. In censuris latæ sententiæ pro præsentibus, aut pro futuro requiruntur verba quæ determinatè explicent intentionem Superioris. Ratio est quia verba hoc posteriori sensu indeterminata, nihil faciunt determinati: atqui censura quæ de facto incurritur, esse debet determinata; nosse enim debet qui ligatus est, an omnimodè, an partialiter tantum ligatus sit; ergo censura hoc modo indeterminata invalida foret, sicut invalida foret lex Principis quæ nihil præciperet distincti & determinati.

Valida tamen est excommunicatio major his verbis lata, *Excommunico te*; quia licet excommunicationis nomen majori & minori commune sit, ex jure tamen & usu, juxta quem analogum simpliciter dictum pro præcipuo analogato, sumitur, cum decernitur excommunicatio simpliciter dicta, major semper decerni intelligitur.

Limitavi propositionem ad censuras quæ de facto incurritur; quia jam dictum est posse Superiorem censuras comminari non exprimendo quas de facto illaturus sit:

Ex dictis colliges 1. non posse aliquem censeri excommunicatum præcisè, quia Episcopus aut ipse Romanus Pontifex ab ejus se consortio separat; sicut nec absolutus censeri posset, eo quod Superior cum ipso communicaret, ex cap. *Cum desideres.* 15. *De sent. excomm.* Ratio est, quia signa hæc, vitatio scilicet vel non vitatio consortii, signa sunt nimis æquivoca, nec satis Superioris animum explicant, & aliis possunt de causis usurpari quàm ad innodandum censuris, aut ab iis absolvendum.

2. Colliges non excommunicari aliquem per hæc verba, quibus tamen nonnulli utuntur, & male: *Denuntiamus & declaramus talem esse excommunicatum; Mandamus talem denunciari suspensum &c.* hæc enim verba declaratoriam tantum sententiam, meramque denuntiationem significant; adeoque neminem per se ligare possunt: nam per denuntiationem... non ligatur homo cap. *Pastoralis* 53. *De appellationib.* Ita Eveillon post S. Raymund. Collat. Andeg. p. 126. Avila, qui quasdam limitationes affert. Existimat tamen D. Gibert verba hæc, *Te excommunicatum scias; Habeas te pro suspensum*, sufficere ad inducendam latæ sententiæ censuram, eam etiam quæ fertur à Judice: quidni enim, inquit, tam à Judice usurpari possint, dum sententiam decernit, quàm à Legislatore cum statutum vel legem condit? Nec refert quod iis verbis tam denunciari possint censuræ quàm ferri, unde & æquivoca esse videntur; nam æquivocatio hæc omnino tollitur per monitiones quæ censuram, non autem denuntiationem præcedunt. Hæc verò verba, *Incurras indignationem Dei, Petri & Pauli, aut nostram*: Hæc item, *Fero in te censuram*, nullius ob indeterminatorem suam sunt momenti, ex Gibalino p. 177. quem utiliter consules.

Dico 3. *Quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò, seu,*
ut

Avila 2.
p. c. 2.
Gibert. p.

70.

C. 1. De
sent. ex.
com. in 6.

ut ajunt, copiam hujusmodi scripturæ teneatur excommunicatio tradere infra mensem si fuerit requisitus.... Et hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari, ait Innoc. in Concil. Lugdun.

Circa quod, tria sunt notanda. 1. non requiri ut scriptura hæc omnino authentica sit, id est tum fide publici Notarii, tum etiam testibus, & sigillo authentico munita, quia hoc jus non requirit. Censent tamen Suares, Gibalinus & Salmantic. unum ex his requiri, quia alioqui Judex juridicè probare non posset se sententiam tulisse, quod tamen intendit citatus Canon. 2. Doctores aliquos ex his verbis excommunicationem proferat, concludere, ipsummet Judicem teneri sententiam ex scripto legere, non committere Notario, aut alteri legendam; verum rigidior est hæc interpretatio, quam & satis usu communi reprobata esse constat. Et verò dicitur Judex proferre, sive per se, sive per alium proferat: deinde qui sic sentiunt, Episcopos honoris causâ eximunt, quidni alios eximant? 3. & id notandum est, exemplum sententiæ à Judice si requisitus fuerit, intra mensem tradi debere reo, quod locum habet etiam in censurâ generali; unde si quis sub eâ comprehendi potuerit, & exemplum petat, dandum omnino erit, ut notant Suares & Gibalinus, quia citata legis verba generalia sunt. Si verò Judex requisitus non fuerit, non tenetur exemplum hoc tradere: si requisitus fuerit intra mensem à die sententiæ, & non tradat incurrit pœnas à Pontifice latas, de quibus mox erit sermo: si post mensem dare adhuc debebit sicut cætera causæ acta; non tamen si deneget, Pontificii hujus decreti pœnas incurrit, quia non feruntur nisi in eum qui infra mensem requisitus ut exemplum traderet, tradere denegavit. Sunt qui mensem de quo loquitur citatum caput, computent à die requisitionis, alii verò à die sententiæ: utraque expositio simul admitti potest, ita ut neque teneatur Superior sub pœnis in hoc capite expressis hoc exemplar dare, nisi intra mensem à die latæ sententiæ fuerit requisitus; neque nisi intra idem spatium, postquam fuerit requisitus.

Cæterum, causa ob quam fertur censura, non in genere solum, sed & in specie scribenda est: unde satis non fuerit si dicat Judex, Excommunico Petrum ob contumaciam, vel rationabili causâ motus; sed delicti species singulariter exprimi debet in hunc modum, Excommunico Joannem quia recusavit hoc facere, licet legitime monitus. Ita Gibalinus, Salmanticenses n. 75. Pirhing. ad tit. 39. lib. 5. n. 12.

Bonac.
disp. 1. q.
1. p. 8.

Dico 4. Qui formalitates in cap. Cum medicinalis expressas non servat, mortaliter peccat, & pœnis ibidem expressis subjacet, nisi sit Episcopus, aut legitimam habeat aliter agendi causam.

Prob. 1. Peccat mortaliter qui legem Ecclesiæ quæ est in materiâ gravi, & justissimè sancita, non servat: sed qui præscriptas cap. Cum medicinalis formalitates non servat, omittit legem quæ est in materiâ gravi, quæque justissimè sancita est, tum propter reum qui facilius novit quam debeat culpam emendare, vel qui facilius tueri se potest, si innocens sit; tum propter Judicem, ut nempe cautiore sit in ferendâ sententiâ cujus rationem scripto redditurus est, quæque omnium oculis subjici poterit; ergo.

Prob. 2. Decernitur in eodem cap. pœna gravis contra Judicem qui hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, nempe suspensio per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, & divinis officiis; quam suspensionem qui non servaverint,

irregularitatem non effugient, ut ibidem additur. Insuper & ille Judex ad expensas, & omne interesse reo sancendum, dampnari debet à Superiore ad quem recurreretur qui condemnatus est: atqui pœna tam gravis, tamque multiplex arguit peccatum transgressoris fuisse gravissimum; ergo.

Hastamen pœnas non incurreret 1. Episcopus legis prædictæ violator, cum, ut dixi, Episcopi non subiaceant hisce pœnis, nisi quando de ipsis expressa mentio habetur. Incurreret verò quilibet alius, vel unicam è prædictis conditionem omittendo 2. non incurrerent quibus pro conditione temporis & rerum, prædictas formalitates servare non liceret, puta si instaret periculum, nisi censura statim ferretur absque scripto. 3. non incurrunt Prælati Religionem quibus licentia ferendi censuras sine scripto concessa est speciali privilegio, Romani nempe Pontificis, qui solus in jure communi dispensare potest: quale privilegium Prælati Minorum indultum fuisse à Leone X. scribit Villalobos tract. 26. diff. 7. n. 2. Incurrerent verò alii Regulares Prælati, quia caput Cum medicinalis absolute loquitur; nec aliunde debent Regulares temerè, & quasi ab libitum graves ferre censuras. Incurrerent etiam ii omnes, ut probabilior fert opinio, qui sententiam etiam invalidam ferrent, quia ut violetur præscriptus ordo, non requiritur, sed impertinenter se habet censuræ validitas; non enim citato capite punitur per se & primariò prolatio censuræ invalidæ, sed omissio modi præscripti. Sic licet invalide quis cum consanguineâ matrimonium contrahat, non desinit subiacere pœnis jure sancitis, quia lex aliquando affectum, non effectum punire intendit, ut notant Salmantic. 4. non incurrerent denuntiantes alicujus censuram, quia in dicto capite non fit mentio denuntiantis. 5. eximit quoque Bonacina post Suarem, eos qui sine dolo, sed bonâ fide, censuram sine scripto ferrent; quia in cap. Cum medicinalis, sermo est de violatore temerario, qualis non est qui bonâ fide agit. Alii, ut Glossa, Sayrus cap. 13. n. 16. &c. contrarium sentiunt, quia ignorantia ejus quod ad proprium officium pertinet, non excusat; & licet temerarius dicatur in jure qui ex dolo agit, temerarius quoque dici potest, qui præcipitanter agit, nec sciens, nec satis scire volens quo debeat modo procedere. Opinio hæc secunda tutior est, nec minùs probabilis quàm opposita: si tamen ea hîc occurreret bona fides quæ peccatum mortale tolleretur, non incurrerentur eadem pœnæ, quæ cum graves sint, non nisi ob grave peccatum incurri possunt.

Dico 5. Censura sine prædictis scripturæ, vel expressæ causæ formalitatibus lata, non esset irrita & invalida. Ita communiter Canonistæ contra Ripam in Rubricis de Constit. n. 48. Atque id certum videtur ex eodem capite, in quo sic loquitur Innoc. IV. Superior vero ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxet: atqui, ut notat Glossa quam omnes hîc sequuntur, relaxationi locus non esset, si censura valida non esset; ergo.

Dices: Cap. finali De sent. & re judicatâ in 6. præcipit Bonifacius VIII. ut sententia quæ sine scripto profertur, nulla sit; ergo. R. 18. Decernit quoque ib. idem Pontifex, ut sententia quam scriptam à Judice ipso litigatoribus non recitari contingit, excepto solo Episcopo, nullius penitus sit momenti; quod tamen ex communi usu locum non habet ex Suare notat Grandinus p. 39. R. 2. Quod si generaliter in aliis sententiis definitivis requiratur scriptura, non tamen in censuris, forte ut magis

C. 1. n.
79.

magis timeantur; exceptio autem hæc expresse habetur in capite *Cum medicinalis*. Ita Suárez disp. 3. sect. 13. n. 9.

SECTIO III.

De denuntiatione.

Censuram sequitur denuntiatio, hoc est, publicatio censuræ, quæ aliquis ligatus est, sive per sententiam Judicis, sive à jure. Sed hic cautè notandum est cum Suare disp. 3. sect. 15. n. 20. & aliis omnibus, ante denuntiationem juridicam censuræ à jure latæ, præcedere debere sententiam declaratoriam criminis, per quam Judex non infert censuram, sed solum juridicè declarat, hunc esse talis criminis reum, ex quo fit, ut ille censuram contraxerit ex eo tempore, quo crimen admisit. Ut autem feratur declaratoria hæc sententia, necesse est, ut reus citetur & audiatur; *sententia enim contra eum lata, qui nullo modo citatus fuit, nulla est ipso jure*, ait Cabassut. Theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 19. atque id in crimine etiam notorio locum habet; fortè enim, qui criminis postulat factum negabit; fortè si crimen non negat, negabit se cum mala fide aut advertentia, aut sine necessitate vel licentia operatum esse; ita Galli nostri. Vide Evillon. p. 382. Pontas *Excommunicat* cas. 9. &c. Fundamentum hujus rei duplex potissimum. 1. Quia sententia hujusmodi declaratoria, judicium est, quo aliquis infamatur, adeoque non audito eo, qui infamandus est, ferri non debet. 2. Quia censura, quæ ipso facto incurritur, trahit quidem secum executionem pro iis, quæ pertinent ad forum interius, quatenus spiritualibus bonis coram Deo privat, sed non ita operatur quoad exteriores effectus, neque enim, qui censuram incurrit, statim ab Ecclesia ejici potest, & post mortem Christianâ privari sepulturâ; ergo ut censura eos habeat effectus, requiritur aliquid, unde ipsa omnibus notâ fiat, id est, denuntiatio; quæ ut legitima sit, reum citari, audiri, & criminis consciùm declarari necesse est.

Circa denuntiationem hæc præcipuè quærentur. 1. An necessariò facienda sit. 2. A quo fieri debeat. 3. Quinam in ea facienda ritus debeant usurpari.

Certum est, nunc majorem esse quàm olim fuerit, denuntiationis necessitatem. cum post Bullam *Ad vitanda scandala*, nemo teneatur ad vitandum excommunicatum, nisi nominatim fuerit denuntiatus, excepto fortè manifesto Clerici percussore, qua de re infra. Convenit quoque communiter inter Theologos, quosdam esse casus, in quibus suspensionis & interdicti denuntiatio fieri debeat. Sic Clement. *Multorum ad nos. 2. de pœnis*, locorum Ordinariis injungitur, ut non differant publicare sententiam suspensionis contra eos, qui Clericos capiunt, *captosque, donec sua resignent Beneficia, ausu detinere sacrilego non verentur*. Et Clement. ult. *De censibus*, præcipitur, ut, qui ab Ecclesiasticis res suas aliò deferentibus pedagagia exigunt, excommunicati & interdicti publicentur; unde præcipua difficultas est de casibus in jure non expressis, præsertim verò relativè ad excommunicationem.

Dico 1. Aliquando teneri Judicem ad denuntiationem censuræ. Prob. 1. ex cap. *Cura sit omnibus. 20. xi. q. 3.* cujus hæc sunt verba: *Cura sit omnibus Episcopis excommunicatorum omninò nomina, tam Episcopis vicinis, quàm suis Parochianis, pariter indicare, eaque in celebri loco po-*

sita præ foribus Ecclesia cunctis convenientibus inculcare; quatenus in utraque diligentia, & excommunicationis ubique ecclesiasticus aditus excludatur, & executionis causa omnibus auferatur. His rationibus aliam hanc adjungit Clement. *Si quis suadente 1. De pœnis*, ut nempe eò major sit excommunicati confusio, quò sua fuerit culpa patentior. Et si porro verba hæc *Cura sit*, strictam non inducant rigorosamque denuntiationis obligationem, ut patet tum ex ipso loquendi modo, *Cura sit*; tum ex vulgari Interpretum expositione, tunc saltem eam induci debere patet, cum necessaria est denuntiatio, ut quis per confusionem retrahatur à contumacia; ut per segregationem à Fidelibus, desinat esse iisdem petra scandali; ut damnum vel Ecclesiæ, vel privatis illatum resarciat: atqui occurrunt hujusmodi casus complures; ergo tunc tenebitur Prælati sive in gratiam publici commodi, sive ad instantiam partis læsæ, procedere ad denuntiationem.

Atque hæc denuntiatio locum habet non solum contra eum, qui censuram incurrit à jure, cum ejus consortium nemo fugere teneatur, nisi post Superioris Ecclesiastici judicium, ut jam dictum est; sed etiam in censuris ab homine: neque enim satis est, ut Judex pro tribunali suo publicè coram partibus sententiam tulerit, sed sententiam hanc vel locis publicis affigi, vel coram frequenti populo in publico cœtu secundum locorum consuetudinem promulgari necesse est, ut notat Author Collat. Andeg. qui post Avilam & Eveillon, addit, censere Doctores non paucos, Parochum, qui accepit chartam alicujus excommunicati denuntiationem, ut eam promulget, non teneri eum vitare ante denuntiationem.

Tom. 2.
p. 174.
Avila 2.
p. c. 6.
disp. 2.
sub. 3.

Dico 2. Non teneri semper Judicem ad denuntiationem faciendam, imò teneri aliquando ad non faciendam.

Prob. 1. pars. Quia caput *Cura sit*, unde desumi posset obligatio denuntiationis, non importat strictum præcepti genus; & aliunde fieri potest, ut ex variis circumstantiis judicetur, plus è denuntiatione securum mali, quàm utilitatis.

Prob. 2. pars. Quia non liceret Judici ad denuntiationem procedere, si reus congruam offerret satisfactionem: tunc enim infamia ejus augeretur contra Ecclesiæ intentionem, quæ est salus delinquentis, & satisfactio condigna; non autem ut ipse, dum etiam resipuit, abundantiori tristitiâ absorbeat.

Quæres, an Parochus vel quilibet alijs accepto à Superioribus mandato de facienda alicujus excommunicationis denuntiatione, possit eam omittere omninò, aut saltem differre. Quæstionem hanc, quam gravis esse momenti apud omnes constat, fusè discutit Suares disp. 3. *De censuris* sect. 15. & post eum Eveillon p. 392. Collat. Andeg. p. 177. atqui si unanimiter statuunt, quæ sequuntur, quæque sapientiorum judicio planè subjici velim.

1. Executor seu delegatus, qui certò scit, sententiam manifestè injustam esse, eandem nec potest, nec debet executioni mandare. Ita Glossa in cap. *Ex litteris 1. De offic. deleg.* atque id confirmant *ibid.* tum ex cap. *Super eo 2. De crimine falsi*, ubi Lucius III. laudat Vigorienlem Episcopum, *super eo, quòd sententiam auctoritate litterarum falsarum latam noluerat executioni mandare*; quia, inquit Suares, talis sententia nulla erat: melius fortè dixisset, erat ficta, & ad nutum fabricata, ut ex serie capitis conjici potest: unde an caput illud sit ad rem, utcunque ambiguum est; tum quia talis

Coll.
Andeg.

talis sententia utpote evidenter falsa, ob violatum ordinem, qui servari essentialiter debet, non posset denunciari sine mendacio & injuria gravi, per quam non excommunicatus pro excommunicato, & insons pro fonte haberetur; tum denique quia Superior non conqueri, sed potius gratias agere debet ob negatam sententiæ hoc modo iniquæ denuntiationem.

2. Si executori constet, sententiam, licet in rei veritate injustam, eò quod v. g. lata sit contra eum, quem privata scientia insonem esse novit, secundum allegata tamen & probata justam esse, potest & debet idem executor Superiori parere, & eam denunciare.

Probant 1. ex recepta satis S. Thomæ opinione 2. 2. q. 67. a. 2. cui favent Jurisperiti, & Glossa in cap. *Pastoral*. mox citandum, quæque definit, Judicem etiam contra propriam scientiam teneri judicare secundum allegata & probata, etiam dum damnandus est ille, quem insonem esse novit; tamen in spiritualibus exequi licet sententiam, quæ damnum facile irreparabile inducit, quam liceat in criminalibus sequi sententiam, ex qua irreparabile detrimentum nonnunquam consequitur.

Probant 2. quia casum hunc solvisse videtur Innocentius III. cap. *Pastoralis* 28. *De officio & potestate Jud. deleg.* Quia verò, inquit, sæpe contingit, quod executio sententia Ordinario demandatur; quævisisti, an, si ipsam injustam esse cognoverit, debeat executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem. Respondemus, quod et si sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat.

Probant 3. Quia Judici justitiæ ordinem servant, & consequenter justè imperant, omnino parendum est; alioqui occurreret bellum ex utraque parte justum; Judex enim delegatum justè cogeret, ut sententiam exqueretur, delegatus verò justè etiam parere recusaret: atqui tunc servatus est, ut supponitur ordo justitiæ, unde & justum est Superioris imperium; ergo.

Dices contra tertiam probationem: Judex, qui per sententiam juridicè latam, & ut ajunt, formaliter justam, cogit hominem, ut habitet cum foemina non sua, justè imperat, atqui tamen ille, qui sic habitare jubetur, & certissimè scit, foeminam hanc non esse conjugem suam, putà, quia cum alia contraxit, quod probare non potest, non peccat non parendo Judici, imò ex cap. *Inquisitioni* 44. *De sent. excommunic.* debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale; ergo à pari in proposito.

R. dist. maj. Judex justè imperat, sed imperium ejus versatur circa actum privatum, qui consequenter privata conjugum scientia regi debet, C. & versatur ejus imperium circa actum publicum, qualis est denuntiatio, N. Actus porro officii publici non privata sed publica notitia regendus est; alioqui quot inde sequerentur incommoda, dum unusquisque privatam prætexeret scientiam, ut ab exequendis Superiorum jussionibus abstinere; Objectiones aliæ solvuntur ad 2. 2. loco jam citato.

3. Si sententia sit formaliter injusta, id est, lata contra ordinem substantialem juris, & id ignoret ille, cui ejus exequenda provincia demandatur, vel etiam de eo dubitet, tunc in utroque casu, quantumvis noverit privata scientia sententiam materialiter injustam esse, Judici parere debet,

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

juxta laudatos supra Theologos, Probant id 1. ex citatis verbis Innoc. III. *Attendentes, quod non cognitio, sed executio demandatur eidem*, quæ indicant delegati non esse, ut acta processûs examinet, sed ut exequatur imperium Superioris. 2. quia inferior, quoties ei certò non constat, mandatum Superioris injustum esse, in ejusdem Superioris favorem judicare debet: atqui tunc non certò constat, nec certò constare potest, mandatum Superioris iniquum esse.

Notant tamen iidem Doctores, 1. delegatum hunc posse, imò, ut loquitur Eyellon, debere ad Superiorem recurrere, ut ei rei totius veritatem indicet, aut saltem, ut à denuntiationis onere per eum absolvatur. Unde, inquit, plurimum culpandi sunt Officiales & alii, qui invehuntur in Parochos, quasi minus reverenter agunt, dum non festinant ipsorum promulgare censuras, quas quidem Parochi, qui sæpè propioribus oculis res intuentur, per fraudem & calumniam in factis, exortas à deceptis Judicibus esse nòrunt. Longè æquior ac sanctior fuit Alexandri III. agendi ratio, ut patet ex cap. *Si quando* 5. *De Rescriptis*, quod aureum capitulum vocat Zabarella, *Patienter sustinebimus*, ait Summus ille Pontifex ad Ravennatem Archiepiscopum, *Si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione subjectum*.

2. Eundem delegatum, si sufficienter noverit sententiam secundum allegata & probata esse injustam, putà, quia condemnatur ut nocens, qui revera in processu litis non probatur nocens, tunc eandem nec posse nec debere sententiam exequi. Ratio sumitur à contrario; ideo enim supra dictum est, delegatum posse exequi sententiam contra innocentem, quia hæc vel cognoscitur, vel saltem præsumitur esse justa secundum allegata & probata; atqui in præsentī casu sententia non modò injusta est, sed injusta esse cognoscitur per scientiam publicam, quæ ex ipso processu & probationibus desumitur; ergo. Et certè, si ut iis placet, qui oppositam opinionem tuerentur, delegati notitia non à probationibus sumeretur, quia delegati non est acta processûs examinare, sed à publica tantum sententia, quam executor justam esse præsumere debet, jam innumera inde sequerentur absurda, sequeretur v. g. nihil peccasse carnifices, qui martyres & martyrum caput Christum Dominum neci dedere; nihil peccare milites, qui ad bellum, quod publicè injustum nòrunt, proficiscuntur; nihil demum peccare famulos, dum parent heris iniqua præcipientibus, modò sententia aut imperium contra martyres aut hostes aut alios quoscunque directa, nullam in ipsis verbis, seu externa actus specie iniquitatem præ se ferrent; putà si juberet Princeps hunc occidi, quia turbas & motus excitat, quia hoc vel illud admisit crimen, quod tamen nec admisit, nec admisisse probari potest; atqui hæc planè intolerabilia sunt; ergo.

Dico 3. Si censura sit ab homine, denuntiatio pertinet ad Judicem, à quo lata fuit sententia, nisi ipse committat alteri curam ejusdem denuntiationis faciendæ. Ratio est, quia Judex jus habet sententiam suam, vel per se, vel per alium exequendi. Idem dicendum, quando incurritur excommunicatio ex violatione statuti Episcopalis: si autem censura sit à jure communi, tunc denuntiatio vel ab ipso Ordinario fieri potest, si nimirum reus in ejus territorio deliquerit; vel ab Ordinario loci, in quo delictum commissum est. Ita Concil. Meldense cap. 1. *De raptorib.* *Placuit*, verba sunt Concilii, *ut ab illius loci Pralato excommunicentur, nec ante ex Parœcia illa, id est, Diœcesi, extant,*

S

quàm

*Vid. Pir. quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent: quorum
bing. l. 5. excommunicatio proprio Episcopo significanda est,
ut. 17. n. ne eos recipiat, antequam... omnia plenè emendent.
33. 66.*

Denuntiatio vel generalibus terminis exprimitur, haud expresse personarum nomine, ut fit in sententiis, quæ ad monitoriorum executionem promulgantur; & hæc denuntiatio licet prohibere nequeat, quò minus Fideles cum excommunicato communicent, quia tunc latet, quis excommunicatus sit, efficit tamen, ut noverit, qui reus est, se in excommunicationem incidisse, adeoque monet, ut, quamprimum poterit, ad beneficium absolutionis confugiat. Altera verò denuntiationis species, quæ fit designatis nomine proprio, aut distinctivis characteribus, personis, efficit, & ut videntur excommunicati, & ut cogi possint ad abstinendum rebus sibi interdictis: neutra autem denuntiatio ab alio fieri potest quàm à Superiore habente jurisdictionem circa denunciandum, aut ejus delegato, quantumvis notorium supponatur denunciandi hominis crimen: ut enim in civilibus non licet unicuique reum etiam notorium punire, sic nec in spiritualibus; denuntiatio autem quædam est pœna infamans.

Dico 4. Varii olim fuere solemnibus denuntiationis modi, qui nunc omitti possunt, unde denuntiatio ex Ordinatorum præscripto, aut locorum consuetudine, nisi fortè superstitionis aliquid irrepperit, est facienda.

Prob. 1. pars ex cap. 106. xi. q. 3. *Debent duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusionem anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epistola per Parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis.* Si verò excommunicet ipse Romanus Pontifex solemniter, habet adstantes duodecim Episcopos, ut observat Sayrus l. 1. thes. cap. 15. Quin & aliquando usurpati fuisse dicuntur alii ritus terribiles: sic sententiam anathematis contra Pirrhum Monothelitam, ipso Christi sanguine exaratam fuisse scribit Theophanes; eodem ritu contra Photium nra est Synodus VIII. ex Niceta.

Prob. 2. pars ex recepto nunc usu, juxta quem habetur quis pro denunciato, cum lata adversus eum sententia, in Ecclesia coram frequenti populo promulgata est, aut ad Ecclesiæ valvas, pro locorum more affixa fuit. Ita Coll. Andegav. & recentiores Theologi. Appositè tamen monet D. Gilbert pag. 249. excommunicati nomen, & excommunicationis causam ad loca vicina mitti debere, prout habetur citato mox cap. *Debent.* 106. quoties periculum est, ne excommunicatus in ea se loca transferens, denuntiationem suo frustret effectu. Atque hæc erat S. Caroli Borromæi praxis, ut liquet ex Decreto 21. Concil. II. Mediolanensis, ubi præcipitur, *quòd si quis tres menses excommunicationis vinculo irretitus permanserit, illius nomen & cognomen Episcopus, tum reliquis ejusdem Provincia Episcopis, tum illis præterea denuntiet ac significet, quorum Diœceses sibi finitima sunt.* Sed in his & locorum usibus, & circumstantiarum exigentiis sedulo serviendum est.

Hic obiter notandum, excommunicati ad meliorem frugem reversi absolutionem publicè esse denunciandam, ut ad Ecclesiæ communionem admittatur, & Fidelium consortio frui possit.

Dico 5. Appellationem interpositam à censura ab homine simpliciter & absolutè latâ, non obstare, quò minus Judex ad denuntiationem progrediatur; obstare verò, si agatur de censura à jure.

Utrumque probabimus in fine Capitis sequentis: interim nota rationem, cur appellatio in priori casu denuntiationem non impediatur, hanc afferri illon. c. solere, nempe quòd ut dicitur cap. 53. *De sent. 30. a. 4. excommunicat.* excommunicatio executionem secum trahat, & excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur. Verùm hæc ratio præcisè sumpta difficilis est, quia etiam excommunicatio à jure ita operatur, cum semel contracta est, ut, qui eam incurrit, non amplius ligetur per denuntiationem. Fortè igitur addi potest, eum, qui ab homine nominatim excommunicatus est, antè citatum fuisse, auditum, de crimine convictum, & repertum contumacem; unde nihil est causæ, cur non denuntietur, cum id ex proprio quasi judicio & ore mereatur: qui verò à jure vel statuto excommunicatus est, * nondum hoc modo contumax apparet, adeoque potest tergiversari, & à sententia declaratoria appellare, sive recusando Judicem, ut sibi infensum; sive suam legis ignorantiam allegando, &c.

C A P U T IV.

De causis ab incurrenda censura impedientibus.

Ignorantia, metus, necessitas, impotentia, dubium tum juris, tum facti, censuræ invaliditas, consensus læsæ partis, appellatio, totidem sunt causæ, de quibus quæritur, an censuram impediunt. De invaliditate diximus supra; de dubio juris & facti dicemus, ubi de irregularitatibus. Sup. p.

Quæres itaque 1. An ignorantia ab incurrenda censura excuset. Quid, & quod simplex sit ignorantia, repetendum est ex Tractatu de Actibus humanis.

R. 1. Ignorantia invincibilis sive facti, sive juris communis aut privati excusat à censura: unde si quis invincibiliter ignoret abstinendam à carnibus sub pœna censuræ esse tali die prohibitam, immunis est à censura, etiam si carnes comedat, à qua etiam immunis est, etiam si legem cognoscat, si inculpabiliter ignoret id, quod sibi ministratur carnem esse, aut ex carne. Ratio est, tum quia jus ipsum non vult *ignorantes ligari* censuris, nisi eorum ignorantia crassa fuerit, aut supina; tum quia ad censuram requiritur contumacia, & peccatum mortale: atqui nbi est ignorantia invincibilis, saltem alterutrum deest. T. 2. p. 526.

Hinc colliges aliquot casuum decisionem. 1. qui ignorantiam haberent culpabilem, sed solum venialiter, ut iis contingere potest, qui non parum adhibent diligentia, ut eorum, quæ scire tenentur, notitiam comparent, sed tamen in hac ipsa indagatione nonnihil venialis cujusdam negligentia afferunt; ii, inquam, censuram non incurrerent. Ratio est, quia censura gravis non incurritur sine peccato mortali: atqui ubi negligentia solum venialis est, deest peccatum mortale. 2. Qui sciunt aliquid, v.g. percussorem Clerici, jure divino prohibitum esse, sed invincibiliter ignorant, idem prohibitum esse jure Ecclesiastico, possunt mortaliter peccare contra jus naturale aut divinum, sed immunes sunt à censura. Ratio est, quia censura non incurritur nisi per contemptum & contumaciam contra Ecclesiæ legem: atqui ubi invincibiliter ignoratur lex Ecclesiæ, ibi nec est contemptus, nec contumacia. Ita Soto, Avila, Suarez, Bonacina, Salmanticenses & alii communiter. 3. Qui scit, rem aliquam jure Ecclesiastico esse

pro-

prohibitam, v. g. ingressum in Monialium claustra; sed invincibiliter ignorat censuram quæ contra delinquentes imponitur, ab eadem censura immunis manet. Ratio est, quia censura, ut toties dictum fuit, non incurritur nisi à contumaci: atqui talis homo non est contumax, eo modo qui ad contrahendas censuras requiritur. Ut enim quis contumax sit hoc modo, non sufficit ut qualitercumque legem Ecclesiæ transgrediatur, sed eam debet transgredi cum monitus est de pœna; per eam infligenda; & idcirco ad censuram requiritur monitio: sed qui pœnam lege latam ignorat invincibiliter, monitus non fuit: an autem id locum habeat in irregularitatibus, alibi dicam. Nec nocet quod ex Reg. 13. Juris in 6. ignorantia facti excusat, non autem juris: hoc enim verum esse potest in foro exteriori, ubi non facile præsumitur ignorantia juris, præsertim communis; at non idem est in foro conscientiae.

Vid. Sal-
mans. 11.
194.

R. 2. Ignorantia vincibilis quæ à peccato mortali non excusat, non excusat etiam à censura. Est contra Sanchez l. 1. Decal. c. 16. & lib. 9. De matr. disp. 32. n. 33. Bonacin. disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 4. alios quosdam, qui ignorantiam præcisè vincibilem distinguunt à crassa, vel supina; qui, inquiunt, ignorantia crassa, est, ea qua quis desidiosus ac tepescens ex lata negligentia non curat id addiscere quod debet; & crassa dicitur à metaphora hominum pinguium, qui quantum abundant adipem, tantum spiritu, solertia ac sollicitudine carent. Supina ea est, qua quis variis distractus negotiis, id assequi negligit quod sibi sciendum erat; & supina dicitur à similitudine hominis pigri, qui supinus jacens in lecto, non magis sua curat negotia quam si ad alium pertinerent; atqui, addunt iidem, dari potest, & de facto datur ignorantia vincibilis & mortaliter culpabilis, quæ neque crassa est, neque supina, ut cum quis non nihil curæ ac diligentiae adhibet, ut capiat notitiam rei ad quam tenetur, & tamen graviter ab hac diligentia deficit; ergo, Atqui hinc colligunt ignorantiam moraliter vincibilem quæ non est crassa aut supina, excusare à censuris, quia Bonifacius VIII. cit. cap. 2. De constit. ignorantes eximit à censura, modò eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina, aut affectata, quæ cæteris pejor est. Verior tamen ut & tutior est in praxi assertio nostra, ut docent Salmantic. ibid. n. 197. Coninch. disp. 13. n. 95. Suares disp. 4. sect. 10. n. 10. Vasquez De excom. dub. 15. Ratio est, 1. quia ignorantia verè vincibilis, non immeritò vocatur crassa & supina, quia semper annexam habet gravem in re maximi momenti negligentiam, & aliunde negligentia supina non omnem prorsus diligentiam excludit; unde supina laborare dicitur ignorantia qui nullam, vel qui parvam adhibendæ scientiæ diligentiam impendit. 2. quia vix alioqui in praxi discerni posset quis ad incurrendam censuram requiratur ignorantiae gradus. 3. quia incredibile videtur Ecclesiam nunquam voluisse eam censuris suis plectere negligentiam, quam Deus æternis pœnis punire cognoscitur.

Addit Suares & nos cum ipso, ignorantiam affectatam non excusare à censura contra eos lata qui scienter aliquid fecerint, vel temerè, vel consilio; vel qui præsumperint, qui contempserint, qui temerarii violatores extiterint. Ratio est, tum quia ignorantia affectata pro scientia habetur, eique moraliter æquivaler; tum quia ille meritò dicitur temerarius legis violator, qui quasi demisso capite facit id quod suspicatur per legem prohiberi sub gravi pœna, non curans, sed potius id ignorare

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

volens, ut liberiùs quod cerebro suo sapit, exequatur: atqui hæc est conditio hominis ex ignorantia affectata agentis; ergo tutius sentiunt qui eum à censura non excusant. Idem dicendum de iis qui agunt ex ignorantia non quidem affectata, sed ita crassa ut affectatæ æquipolleat; qui verò agunt ex ignorantia simpliciter crassa, ab hujusmodi censuris excusari solent. Ratio est, quia lex contra temerarios violatores lata requirit contumaciam quæ ex certa scientia proficiscatur: hæc autem iis deesse videtur, qui legem, licet non sine gravi sua culpa, penitus ignorant. Hæc decisio ob communem Theologorum sensum in praxi teneri potest. Ex hoc principio deducunt Panormitanus & S. Antoninus, eum qui ex crassa aut supina ignorantia Clericum percutit, non incurere excommunicationem Canonis. Si quis suadente diabolo, quia verba hæc temeritatem requirere videntur. Verum hæc opinio probabilitate caret; qui enim Clericum ex odio vel malitia percutit, percutit suadente diabolo: unde voces suadente diabolo, non hinc appositæ sunt ut scientiam formalem, aut dolum expriment; benè verò ut ostendant, eum qui in defensionem sui Clericum ferit, haud censei agere suadente diabolo, ideoque immunem esse à censura.

Grandin.
p. 44.

R. 3. Ignorantia concomitans, si verè invincibilis sit, excusat à censura: unde qui Clericum occidit, ratus se Laicum interficere, licet lubentius Clericum occidisset, non subiacet censuræ. Est communis. Ratio est, quia ad incurrendam censuram requiritur actus qui includat malitiam prohibitam sub censura: atqui actus externus ex ignorantia concomitante & invincibili factus, non habet eam malitiam quæ prohibetur sub censura. Actus enim ille non procedit ab actuali intentione Clericum occidendi; habitualis autem dispositio in eum revera non influit, quia influxus voluntatis supponit notitiam quæ tunc nec adest nec adesse potest. Hinc à censura eximi solet, 1. qui eum quem invincibiliter credit feram esse vel Laicum, licet Clericus sit, occidere paratus; diceret, *Utinam hic Clericus esset, ut eum occiderem!* aut, *Quam lubens occiderem Clericum mihi inimicum, sicut hunc occido?* (Secus si diceret, *Volo hunc occidere, sive Laicus sit, sive Clericus*, quia tunc occisio Clerici satis voluntaria est.) 2. qui intendens occidere Joannem Clericum, occidit aut ferit Cajum pariter Clericum illac transeuntem, modò tamen sufficientem adhibuerit diligentiam, ne alium, aut saltem ne Clericum occideret: contra verò qui Joannem Clericum percutit, ratus se Petrum pariter Clericum percutere, censuram contrahit; quia ibi occurrit & intentio Clericum percutiendi, & actualis ejus percussio. Ita Avila 2. p. c. 5. disp. 5. dub. 6. Suar disp. 4. sect. 8. & disp. 22. lect. 1. n. 54. Bonac. disp. 1. q. 2. punct. 1. Cajetan. 1. 2. q. 76. a. 3. 3. & eum quoque qui in ebrietate percussit Clericum, à censura eximit Mag. Grandin, si antequam inebriaretur, non cogitavit de viranda ebrietate: sed laxior est hæc opinio, unde censuræ subiacet qui advertit aut advertere potuit ex actione sua secuturam ebrietatem, & ex ebrietate percussorem. Monent tamen Tolerus lib. 1. cap. 29. Sayrus l. 6. c. 17. n. 35. ebrium non incursum censuram, si ante quam vapores usum rationis ademissent, periculi in quod se conjecisset conscius, sufficientem adhibuisset diligentiam ad vitandam percussorem, putà arma projiciendo, curando se sub sera includi: quia tunc percussio censenda esset involuntaria. Idem dicendum de somnambulis, qui comperiunt se

P. 44.

in somno arma capere, iisque contra alios uti; i enim à censura & irregularitate liberi erunt, si omni ope conentur hæc mala prævenire.

At, inquit, qui lapidem projicit in Clericum, & ante percussione conteritur, nihilominus censuram incurrit; ergo & eam incurret ebrius in casu proposito.

R. neg. conseq. Nam effectus lapidis semel projecti impediri non potest, effectus verò ebrietatis multiplici via cohiberi valet, ut si ebrius se recludat, si aliis serid imperet ne se exire permittant. An, & quomodo qui rei illicitæ vacat, pœnas juris incurrat, vel non, dicam ubi de irregularitate.

Inquirunt hic aliqui, an qui Laicum percutit, credens huic percussioni annexam esse censuram, eandem incurrat.

R. negat. tum quia erronea conscientia non inducit censuram, sed Superior legitimus; tum quia actus propter quem inducitur censura, non est sacrilegium mentale, sed externum contra Clerici personam consummatum; in hac autem percussione occurrit quidem sacrilegium internum, non autem externum.

Quæres 2. an metus excuset à censura. Nota: metus vel est levis, isque nec à peccato nec à censura excusat; vel gravis, & hic vel incurritur in contemptum Ecclesiæ, vel non; quibus positis.

R. 1. Si res ex metu gravi agitur prohibita sit solum jure Ecclesiastico, qui eam facit non incurrit censuram, nisi metus incutiatur in contemptum potestatis ecclesiasticæ. Prob. 1. pars. Ubi non est peccatum, ibi nec incurri potest censura: atqui ubi quis legem merè humanam omittit ex metu gravi, putà amittendi vitam, famam, fortunas, ibi non est peccatum, cum leges humanæ cum tanto incommodo obligare non soleant, ut * alibi fusiùs dictum est. Prob. 2. pars à contrario, quia qui legem Ecclesiæ in ejusdem Ecclesiæ contemptum transgreditur, etiam ex metu gravi, non ideo immunis est à gravi peccato; ergo nec immunis est à censura contra hoc peccatum latâ. Confirm. ex cap. *Sacris* 5. *De his quæ vi &c.* ubi postquam Innocentius III. negavit eos qui coacti sunt *communicare excommunicatis*, censuram contrahere, quia *magis pati quam agere* convincuntur, declarat tamen illos qui idem ex metu faciunt, ligari censura, quia *licet metus attenuet culpam*, non impedit tamen quominus culpa hæc mortalis remaneat: ubi manifestè loquitur Pontifex de metu in Religionis aut Ecclesiasticæ potestatis contemptum incusso, cum apud omnes constet communicationem hanc cum excommunicato, præciso contemptu esse culpam solum venialem, imò nullam si fiat ex gravi metu: docet ergo censuras coptrahi ab iis qui ex contemptu leges purè ecclesiasticas violant. Hinc, inquit Salmantic. c. 1. n. 205. peccat mortaliter & censuræ reus est, si hæc imposita sit, qui in Ecclesia loquitur, ad id adactus metu in irrisionem pœnæ ecclesiasticæ incusso, debetque potius mori quam loqui. Hinc 2. irregularis evadit excommunicatus vitandus, qui metu coactus aliquem extra casum necessitatis absolvit (De casu necessitatis dicam infra.) Ratio est, quia talis caret jurisdictione, adeoque inhabilis est ad absolvendum. Non fieret tamen irregularis idem homo, ajunt ibid. Salmantic. si ex gravi metu ministraret in sacris; quia censura aufert quidem usum Ordinis, ad eum verò inhabilem non facit. Unde colligit Navarrus, homicidam post debitam contritionem & confessionem, etiam nondum obtenta dispensatione, posse

Sacrum facere, si probabiliter timeat se homicidii hujus suspectum fore nisi celebret. Idem dicitur de excommunicato occulto in simili periculo infamiae constituto; cum de Moniali quæ occultissimè in censuram Papalem incidisset; ea enim, inquit, ante moram petendæ absolutionis posset Choro interesse, & communicare cum aliis ad id tenentur, si ab iis abstinendo fama ejus & monasterii periclitaretur. Idem cum aliis docent Sayrus, * Bonacina, Author Collat. Andeg. unde etiam inferunt excommunicatum occultum posse sine peccato & irregularitatis metu, audire Sacrum, celebrare, absolvere &c. ad vitandum grave scandalum, vel infamiam, vel detractionem, vel grave proximi periculum & necessitatem. Nomine autem scandali, ait Bonacina post Suarez, non intelligo admirationem hominum cum frequenti sermocinatione de ea re, sed occasionem peccati, ut detractionis & judicii temerarii. Ratio decisionis hujus præcipua est, quod ubi occurrunt præcepta duo quæ simul observari nequeunt, tunc gravius & majus observari debet: majus autem est præceptum non exhibendi scandalum, quam faciendi præter obligationem censuræ audiendo Sacrum, celebrando &c. Hæc doctrina sic intelligi debet. 1. ut qui actu est in statu peccati mortalis, & nullum vel valdè dubium de eo dolorem sentit, potius omnia pati debeat quam in tali statu celebrare. 2. exigunt aliqui ut homo in hoc statu positus, recurrat, si possit, ad Confessarium etiam pro reservatis non approbatur, à quo permittit tunc Ecclesia ut saltem ad tempus absolvatur aut dispensetur, cum onere adeundi Superiorem. Ita Habert *De pœnit.* c. 7. q. 6. Contrarium docet *Æthica* amor. tom. 3. l. 5. *De pœnit.* n. 2750. Proinde, inquit, si Parochus casum habens reservatum, festo die celebrare debeat, ut populus Sacrum audiat, nec id absque gravi scandalo omittere queat, nec Vicarium substituere, aut adire Superiorem, perinde se gerere debet ac si Confessarii copiam non haberet, licet habeat copiam Confessarii approbati pro casibus non reservatis, quia is nequidem à non reservatis absolvere potest ob eorum conjunctionem cum reservatis à quibus absolvere non potest. Hæc ultima opinio pro præsentem mihi verior apparet: tum quia ex opposita sequi videtur Sacerdotem metu scandali celebrare coactum, recurrere posse ad Sacerdotem, etiam non approbatur, tum quia reservatio non cessat nisi in articulo mortis. Idem docet Sylvius in supplem. 3. part. q. 10. a. 2. Pontas *Casus reservæ*, cas. 21. V. P. Antoine c. 3. *De pœnit.* a. 2. q. 8. tunc verò dubium non est quin homo ille & veram in se contritionem pro virili excitare, & quamprimum confiteri teneatur, prout docet Synodus Trid. sess. 13. cap. 7. & can. 11.

R. 2. Si res quæ sit ex metu, non ecclesiastico solum, sed divino & naturali jure verita sit; probabilius est incurri censuram. Est contra Suarez disp. 4. sect. 3. n. 14. Salmant. ibid. & alios plures. Prob. 1. Ideo qui legem merè Ecclesiasticam ex gravi metu violat, non subiacet censuræ, quia immunis est à peccato quod censura præsupponitur; ideo autem à peccato immunis est, quia non intendit Ecclesia ut Filii sui hæc leges cum tanto discrimine servant: atqui hæc ratio jam locum non habet, cum res quæ agitur ex metu, per se mala est, & juri naturali contraria; ergo. Prob. 2. Ut in hoc casu incurratur censura, duo sufficiunt. 1. ut Ecclesia possit. 2. ut meritò præsumatur velle prohibere sub censura rem juri naturali contrariam, etiam si fiat ex metu: atqui Ecclesia 1. id potest. Quidni

Tom. 2. p.
198.L. 185. ff.
De reg.
jur.Suar. disp.
20. sect. 2.
n. 16.
Bonac.
disp. 1. q.
2. p. 13.

Quidni enim possit Ecclesia sub pœna censuræ prohibere id, quod Deus prohibet sub pœna ignis æterni? 2. Ecclesia merito præsumitur id velle: tum quia cum Ecclesia indistinctè loquitur, verba ejus sine distinctione intelligi debent; tum quia Ecclesiæ censuras illas decernentis scopus est, ut homines potentiùs & efficacius retrahat ab iis, quæ jam divino aut naturali jure prohibita sunt; ergo tam latè obligare debet Ecclesiæ censura, quàm Dei vel naturæ lex: unde cum lex illa etiam in casu gravis metûs obligare non desinat, non etiam ligare desinet Ecclesiæ censura. Prob. 1. quia hæc nostra opinio tutior est quàm opposita, nec minùs est probabilis; ergo. Hinc colliges verum esse quod alibi diximus post Sylvium, eos è Christianis qui in Turcatum trementibus metu mortis remigant contra Christianos, non esse à censurâ immunes. Et verò hæc remigatio tam ad minùs mala est, deterioresque parit effectus, quàm actio Episcopum aut Cardinalem verberandi: at qui fatentur ipsi Salmanticenses verberationem Episcopi aut Cardinalis licet non fiat ex metu in contemptum Ecclesiæ incusso, inducere censuram quia, inquit, res est gravissima; ergo.

Quæres 3. an impotentia faciendi id quod præcipitur sub censura, ab ea exculet.

R. affirmat. Ratio est, 1. quia *impossibile nullum est obligatio*. 2. quia quod excusat à peccato, excusat & à censura: atqui impotentia excusat à peccato. Hinc non subiacet censuræ contra rei alienæ detentores lata, qui vel absolute restituere nequit, vel id non potest sine gravi incommodo, v. g. sine damno longè majori, aut sine detrimento bonorum ordinis superioris.

Major est difficultas, an cui certum tempus, v. g. mensis, constitutum est ad solvendum, sub pœna censuræ, eam incurrat, si initio mēsis solvere potuit, & prævidit se reliquo tempore solvendo imparem fore. Affirmant Bonacina, Suares & alii communiter, quia talis restituendi omīssio verè est culpabilis, adeoque censura plecti potest. Et verò quis à peccato excuset eum qui manè Missam audire potuit, & non audit, prævidens futurum ut deinceps audire non posset? atque hoc extendunt iidem Doctores contra alios, etiam si homo ille ante elapsum terminum de culpa sua doleat, quia, inquit, ut incurratur censura, non requiritur ut actu incurratur reatus culpæ, sed satis est ut positus sit in causa, cujus effectus præscitus fuerit; hoc enim sufficit ad contumaciam. Monet tamen Suares, quod si ad Judicem tempore congruo recurratur, eique sufficienter proponatur & probetur impotentia, possit is & debeat oblata sibi satisfactione, aut præstita cautione, suspendere, censuram; sicut potest & debet absolutionem censuræ jam contractæ impendere dignè petenti. Nota obiter cum Avila 2. p. c. 7. disp. 3. Coninch. n. 205. Salmantic. c. 2. 22. eum ad restitutionem parti læsæ faciendam teneri. qui absolvit debitorem non perit à eo satisfactione, vel reali, cum id fieri potuit, vel fide jussoria aut pignoratitia, cum realis præstari nequit.

Quæres 4. an consensus illius in cujus favorem lata est censura conditionalis, possit eam suspendere.

R. affirmat. Ita Suar. disp. 3. lect. 6. n. 8. Bonac. ibid. punct. 4. & alii contra Navar. c. 27. Sayrum l. 1. c. 11. Ratio est, quia si quis absolute remittat creditoribus suis debitum quod sub pœna censuræ duos intra menses solvere tenebantur, cessabit censura ob subtractionem materiæ, ut concedunt adversarii; ergo etiam suspendetur, si creditor terminum proroget. Confirm. tum quia debi-

tores ante elapsum terminum non sunt proprii debitores, neque sunt in mora; tum quia censura in alicujus gratiam concessa, videtur hanc importare conditionem, nisi ipse consenserit in dilationem solutionis.

Objiciuntur duo. 1. quod verba censuræ operentur id quod sonant; unde cum sonent debitores Titii incurtere censuram post duos menses, nisi restituant, videntur iidem tunc temporis subijci censuræ. 2. quod suspendere censuram sit actus jurisdictionis; creditor autem jurisdictionem non habet. Verum hæc non obstant. Nam 1. verba censuræ non operantur nisi secundum intentionem Superioris: Superior autem non intendit ligare debitores, nisi juxta voluntatem illius in cujus favorem censuram decernit. 2. etsi suspendere censuram directe, & ut ajunt, *poteslative*, sit actus jurisdictionis: at eam suspendere per materiæ subtractionem ad tempus, non magis est actus jurisdictionis, quam eam tollere in perpetuum, per plenam debiti remissionem.

Ceterum, nemini dubium est, quin elapso termino, quem prorogaverat creditor, incurratur censura, quia terminus non ad finiendam sed ad sollicitandam obligationem præfixus est. Nota, hæc duo quæsitæ, non ut thesīs, sed ut hypothēsis habenda sunt in Gallia, ubi debitores ad solutionem per censuras non coguntur; sed quod de debito, exempli gratia dictum est, ad similes casus trahi facile potest.

Quæres 5. an appellatio excuset ab incurrenda censura. Not. 1. Appellatio, juxta Canonistas ad tit. 28. lib. 2. Decretal. est provocatio ab inferiore Judice ad superiorem facta, ratione gravaminis illati vel inferendi; unde appellatio, species est quædam defensionis quæ innocenti injustè oppresso conceditur. Appellatio duplex; judicialis, & extra judicialis. Appellatio *judicialis* est ea qua appellatur ab actibus judicialibus: unde de iis est quæ in judicium veniunt, vel circa illud accidunt, eaque tripliciter interponi potest, 1. ante litis contestationem, ut si quis appellet quia citatus est ad locum non tutum, aut quia brevior terminus sibi datus est &c. 2. post litis contestationem, sed ante sententiam definitivam, ut si quis appellet à sententia interlocutoria, seu quæstionis incidentis. 3. post sententiam definitivam, ut si quis appellet ab ea ne mandetur executioni. Appellatio *extrajudicialis*, ea est quæ fit ob gravamen, quod extra judicium ab aliquo inferitur, aut probabiliter inferendum timetur, ut si quis appellet eo quod Beneficium in ejus præjudicium alteri concessum fuerit; vel ne talis hominis electio aut postulatio fiat. Hæc appellatio non est vera & propriè dicta appellatio. 1. quia in appellatione propriè dicta judicium debet esse inceptum, cum ea sit provocatio à Judice inferiore ad superiorem: appellatio autem extrajudicialis, potest causam seu litem inchoare, & ideo magis propriè dicitur *provocatio ad causam*. 2. quia appellatio propriè dicta requirit Judicem à quo, & ad quem; extrajudicialis verò non fit necessariò à Judice, sed ab eo omni qui iniquè gravat, etiam si Judex non sit.

Not. 2. Appellationis legitimæ duplex est effectus; nam 1. *devolvit* causam ad tribunal superius. 2. *suspendit effectum* sententiæ Judicis inferioris. Verum appellatio posteriorem hunc effectum non semper parit, idque præsertim constat in censuris; qui enim à sententia excommunicationis contra se lata appellat, conqueritur quidem de hac sententia, sed non ideo cessat ligari, sicque tam-

V. Valle-
ni Corvin.
Fervieres
Pirbing.

diu ligatus manet, donec is ad quem appellatum est, agnita sententia injustitia eandem resciderit.

Not. 3. Censura dupliciter ferri potest, vel pure & absolute, ut cum quis excommunicatur, quia contumax est; vel conditionate, ut cum quis excommunicatur, nisi intra mensem satisfaciatur. His positis.

R. 1. Appellatio legitima excusat a censura conditionali, modo appellatio fiat ante lapsum temporis ad implendam conditionem concessi. Habetur expresse cap. *Præterea* 40. *De appellat.* Ratio est, quia appellatio devolvit causam ad alium Judicem, & prioris Judicis jurisdictionem suspendit; ergo Judex ille jam amplius censuram valide ferre non potest: unde cum prior ejus sententia conditionalis, nihil operata sit ante conditionem expletam, & jurisdictio ejus per appellationem suspendatur, jam appellatorem ligare non potest. Caterum appellatio hæc non solum suspendit censuram, sed etiam obligationem exequendi id quod præcipitur sub censura: ideo enim appellatur a censura, quia appellatur a præcepto, parumque utilis esset appellatio, si a pœna excusaret & non a culpa, ut bene Suar. disp. 3. sect. 6. Hinc citatus a Judice ad comparandum intra mensem, sub pœna censuræ, censuram non incurrit si post legitimam appellationem non compareat.

R. 2. Appellatio legitima a censura jam lata, eam non suspendit: idem dicendum de censura conditionali, post conditionis eventum. Ita statuit Innocentius III. c. *Pastoralis* 53. *De appellat.* Ratio est, quia censura absolute lata executionem secum trahit, & suum sortitur effectum; ergo tamdiu ligat donec ligatus absolvatur: absolutio autem non tribuitur per appellationem. ut patet; unde communis Canonistarum vox est appellationem tunc devolutivam esse, non verò suspensivam.

Duas huic regulæ limitationes affert Pirhing. cit. t. n. 47. 1. enim vult eam locum habere dumtaxat in suspensione vel interdicto ab Officio divino, & ingressu Ecclesiæ, & aliis spiritualibus, quæ animam ligant; non autem in interdicto aut suspensione a temporalibus. Unde si quis interdicitur a perceptione rei temporalis, imò etiam a percipiendis Beneficii fructibus, item a voce activa aut passiva vel etiam ab usu Pallii Episcopalis, aut Pontificalibus, poterit istam sententiam hanc per legitimam appellationem suspendere; ita etiam Avila. 2. vult quoque suspensionem, quæ non est censura, sed ut mera pœna infligitur, per appellationem subsequentem suspendi; quod negat Suares disp. 28. sect. 5. n. 3. Bonac. disp. 1. q. 2. punct. 2. Sed hæc, quæ difficultate non carent, & a Canonistis fusiùs tractantur, profundius expendere non vacat.

R. 3. Per appellationem interpositam a censura ab homine, non solum ea non suspenditur, sed nec ejus denuntiatio impeditur: unde non obstante appellatione potest Episcopus excommunicatum denuntiare eum, contra quem talem sententiam tulit. ita habetur cit. c. 53. *De appellat.* Excipit Suares Judicem delegatum, qui cum semel appellationem admisit, jam amplius ad denuntiationem progredi non potest. Docent tamen Covarruvias, Angelus, Navarrus & alii, quoscitant Suares & Bonacina, licitum esse appellare a sententia merè declaratoria. Quapropter si declarare velit Judex aliquem reum esse criminis, cui annexa est in jure censura, poterit is interposita appellatione declarationem hanc, & denuntiationem, quæ eam consequeretur, impedire: unde si Judex neglecta appellatione ulterius procedat ad

declarationem & denuntiationem, non ideo vitandus erit, ut publicè excommunicatus ille, contra quem sic actum fuerit.

R. 4. Ut legitima sit appellatio, plura requiruntur. 1. causa sufficiens & probabilis; *appellationis enim remedium non est ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentie institutum*, ex c. 161. *De appellat.* 2. Non oportet ad comparandum Judices appellationes referri, sed a minori judicio in majus tribunal ascendere. caus. 2. q. 6. c. 28. unde non valet appellatio ab Ecclesia ad Ecclesiam. 3. appellatio fieri debet tempore debito. Jure antiquo intra decem dies appellandum erat, nunc intra quadraginta, ait post Gonzalem D. Gilbert in Opere recens edito Coloniae Allobrog. Dies illi quadraginta computantur a publicatione sententiæ, atque id locum habet in Gallia, ut docet Cabassut. l. 4. c. 12. quem & alios, qui citavi, consulat, qui plenioris materiæ appellationum notitiam habere volet.

CAPUT V.

De absolute à Censuris.

IN hoc Capite multa, eaque magni momenti discutienda veniunt. 1. itaque videndum quis absolvere. 2. quis absolvi possit. 3. quæ forma, quisve sit absolutionis ritus.

ARTICULUS I.

Quis absolvere possit à Censuris.

Certum est 1. censuram tolli posse per absolutionem. Ratio est, 1. quia Christus solvendi simul & ligandi potestatem Apostolis concessit Matth. 18. 2. quia potestate hac semper usa est Ecclesia. 3. quia Ecclesiæ jurisdictio in destructionem magis vergeret quam in ædificationem, nisi par esset in ea solvendi ac ligandi potestas.

Certum est 2. censuram propriè dictam non nisi per absolutionem tolli. Ratio est, 1. quia res eadem tolli debet auctoritate, quia constituta est. 2. quia triplex tantum extra absolutionem concipi potest censuræ tollendæ modus. 1. per mortem ejus, qui censura ligatus est. 2. per cessationem ipsius contumaciæ. 3. per mortem Superioris: atqui nullum ex his mediis sufficit. Non primum, quia mortuus nec in loco sacro sepeliri potest, nec pro eo offerri possunt suffragia; quia *quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur per contritionem, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus*. Non secundum, quia ut rebellio censuram promeruit, neque tamen eam per se & independentem a Superioris auctoritate induxit; sic rebellionis emendatio præparat ad absolutionem, nec tamen eam præstat per se. Non tertium: tum quia pœna legitimè imposita transit in rem judicatum, judicium autem perseverat, etiam post Judicis mortem, nisi ab alio revocetur; tum quia quod per voluntatem imponitur, per eandem tolli debet. Hinc 1. si suspensio pro uno mense imponatur, eo quidem transacto desinet, sed non erit veri nominis censura: vera enim censura spectat comprimendam contumaciam, ejusque durationi commensuratur; unde semper durat, si semper duret contumacia; tolli verò

* pro-

V. edit.
an. 1695.
art.

Avil. 3.
p. d. 3.
dub. 2.

Disp. 3.
sect. 15.
n. 18.

Tom. 3.
p. 1. de
ord. judic
p. 60.

C. 28. De
sent. ex-
com.

*C. 36.
de Offic.
deleg.

*protinus debet, statim ac tollitur contumacia. Hinc. 2. si censura his feratur verbis, *Sis excommunicatus donec satisfeceris*, ea semper tollitur per absolutionem, siue hæc de novo impendi debeat. siue non; quia in hoc ultimo casu, ipsa sententiæ forma continet absolutionem sub conditione, idemque est ac si diceret *Judex, Ego te excommunico, & simul absolvo, non pro nunc, sed pro tempore quo satisfeceris.* Vid. Suar. disp. 7. sect. 1. Quæritur ergo quis absolutionem illam tribuere possit; quod ut methodicè & gradatim resolvamus, quæstionem quæ in se generalior est, in plures alias partiemur.

*Dis. 26.
De pœnit.
sect. 4.

R. In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, aut censuris absolvere possunt, ne scilicet quis pereat Ita Concil. Trident. sess. 14. c. 7. Ratio est, quia in illo casu omnes Sacerdotes jurisdictionem habent, siue à jure divino, ut censent Durandus & alii quidam, seu ab Ecclesia ipsa delegatam, (ut verius tenent alii longè plures apud *Suarem) & id abundè patet ex constanti & non interrupto Ecclesiæ usu.

Hinc colliges contra Sylvestrum & alios quosdam, nec Laicum & Clericum qui Sacerdos non sit à censuris absolvere posse: tum quia Concilium Tridentinum non loquitur nisi de Sacerdotibus; tum quia potestas absolvendi à censuris in periculo mortis, non datur, nisi ut quis etiam à peccatis absolvi possit, solus autem Sacerdos à peccatis absolvere potest; tum quia usu receptum est, ut solus Sacerdos in hoc etiam mortis discrimine absolutionem à censuris impendat, non autem Clericus, nisi is fortè censuram tulerit, eamque idcirco relaxare valeat.

Hæc satis recepta sunt: verùm hic multæ, eæque graves occurrunt difficultates sigillatim expendendæ. Prima est, an facultas in articulo mortis absolvendi, ita ad omnes prorsus Sacerdotes extendatur, ut ipsis quoque præcis, seu excommunicatis denunciatis competat. Duplex est quod multi nequidem audierunt, eâ de re opinio. Prima negans, quam fusè tuetur Prosper Fagnan. tom. 3. in cap. *Non est vobis.* 11. De sponsalib. & matrim. Pontas v. *Absolutio.* cal. 33. vid. edit. (qui tamen in novâ edit. cal. 34. ab ea utcumque recessit, cum oppositam in praxi tutam esse doceat) & alii mox citandi.

S. Thom.
3. p. q. 82.
a. 7. & in
4. dist. 19.
q. 1. a. 2.

Hæc autem opinio prob. 1. ex decisione sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quæ declaravit Sacerdotem excommunicatum denunciatum non posse pœnitentes in articulo mortis constitutos à reservatis absolvere... quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non id possint etiam in hoc casu necessitatis. Quod ibidem confirmatur autoritate celeberrimorum tredecim Scriptorum, quales sunt S. Thomas, Durandus, Card. à Turrecremata, Alexand. de Hales, S. Antoninus, qui, ut alios omittam, sic loquitur 3. p. tit. 14. c. 19. §. 15. *In articulo necessitatis quilibet Sacerdos, modò non præcisus potest absolvere à qualibet sententia, & à quolibet peccato.* Ex his quidem Theologis, ait Pontas, addi possunt S. Raymundus, Covarruvias, Medina, Author Collat. Condom. tom. 2. coll. 12. sect. 1. p. 306. & alii plures cum Caballut. l. 5. c. 14. n. 8. qui tamen, pace Pontasii dictum sit, hoc ibi non dicit, & contrarium expressè docet eod. lib. c. 11. n. 12.

Prob. 2. Quia si alicubi concederetur Sacerdoti præciso jurisdictio in articulo mortis, maximè his Tridentini verbis, *Veruntamen pie admodum, ne hæc ipsa occasione, casuum scilicet reservatorum,*

aliquis pereat, in eadem Ecclesia semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes &c. atqui, ait Fagnan, verba hæc nihil probant pro Sacerdotibus præcis; nam legenti totum capitis contextum, evidens est hunc omninò ejus sensum esse, eumque tripartitum 1. nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert in quem ordinarum aut subdelegatam non habet jurisdictionem. 2. magno opere expedire ut Sacerdotum jurisdictio restringatur per casuum reservationem, ita ut atrociora quadam & graviora crimina, non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus Papa & Episcopis absolvi possint. 3. hanc tamen differentiam quæ est summos inter & infimos Sacerdotes quo ad casus reservados, non subsistere in articulo mortis, quia semper in Ecclesia custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, ne fortè hac occasione aliquis pereat. Ex quibus sit arguit. 1. Sacerdotes qui absolvere possunt à reservatis in mortis periculo, ii ipsi sunt qui extra mortis periculum non possunt absolvere à reservatis, possunt verò à non reservatis: atqui Sacerdotes præcis extra mortis periculum nec à reservatis nec à non reservatis absolvere possunt; ergo Sacerdotes qui in mortis periculo absolvere possunt, non sunt Sacerdotes præcis. 2. Sacerdotes qui absolvere possunt in articulo mortis, ii sunt qui extra eundem articulum absolvere prohibentur vi reservationis, ut patet ex ipso cap. tit. qui est *De cas. reservat.* atqui Sacerdotes præcis non vi reservationis, sed vi præcisionis suæ absolvere prohibentur. 3. Sacerdotes quibus Concilium absolvendi in articulo mortis facultatem concessit, ii ipsi sunt quibus ex continua Ecclesiæ consuetudine permillum fuit ut in eo extremitatis casu abolverent: atqui soli Sacerdotes non præcis ii sunt quibus id conveniat; cum communiter crediderint nobiliores Theologi ante Trid. Sacerdotes præcisos, nequidem in casu necessitatis absolvere posse, ut etiam notavit & probavit S. Congregatio.

Adde, quod mirum esset si Tridentina Synodus quæ S. Thomæ doctrinam tanti semper fecit, ab ea in hac parte recessisset, mirum si contra morem suum quæstionem inter Catholicos hætenus liberè agitatam definiisset: mirum si Joannes Moronus Cardinalis Episc. *Prænestinensis, qui Concilio Trid. nomine Pii IV. præerat, ejusque mentem assequeretur, permisisset ut S. Congregatio cui præsidebat, decretum Concilio contrarium emitteret: mirum si Gregorius XIII. qui Synodo Tridentinæ interfuerat, ejusdem decreti promulgationem permisisset, & non reclamasset contra hanc, si vera non fuisset, Trident. Concilii interpretationem Hætenus & ita ferè Fagnan.

Secunda opinio, quæ nunc saltem longè communior est, Sacerdotibus etiam præcis copiam facit in articulo mortis absolvendi. 1. quia in textu Concilii Tridentini vox, *omnes Sacerdotes*, tam latè patet quàm vox ista, *omnes seu quoslibet pœnitentes*: atqui vox *quoslibet*, ipsos etiam excommunicatos denunciatos comprehendit; ergo à pari. Et certè, *ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus. 2. nisi vox *omnes Sacerdotes*, ad ipsos etiam præcisos Sacerdotes extenderetur, jam Ecclesia dure ageret, non ut pia mater, imò nec assequeretur finem suum, qui est ut nemo pereat; quandoquidem ii perirent quibus à præciso succurri non posset. 3. quia decretum Trident. prout explicatur à Fagnano, probaret eos qui ante casum necessitatis approbati non erant ad absolvendum saltem à non reservatis, non posse absol-

*Tivoli.

*Gloss. in
c. 13. ast.

vere in casu necessitatis, ut patet attendenti ad primam partem secundæ probationis: atqui tamen hoc nemo dixerit. 2. quia Melchior Canus, & Domin. Soto qui Concilio Trid. interfuerant, apertè docent validam esse absolutionem à Sacerdote præciso concessam in præsentī casu: hoc autem non docuissent contra mentem Concilii quæ eos latere non potuit.

Respondent alii ad 1. neg. maj. Quia nihil est siue in Concilio Trid. siue in decretis quæ ante vel postemissa sunt, unde colligi possit aliquos esse pœnitentes ad quos Concilii verba non extendantur; contra verò in Theologis Concilio anterioribus, item in ipsis Concilii verbis, ac demum in decreto S. Congregationis est unde colligatur verba Tridentini ad Presbyteros præcisos non extendi.

Ad 2. Si dura idcirco sit Ecclesiæ agendi ratio, ergo etiam dura est cum prohibet ne homini absenti, v. g. in carcere incluso, concedatur absolutionis beneficium; hæc enim absolutio ex naturâ rei nec invalida est, nec fortè illicita ut docet Mo-

* L. 8. de *rinus* * cum aliis benè multis: dura item cum invalidam facit absolutionem ab excommunicato denunciato concessam ei qui ex errore privato etiam invincibili, eidem confitetur: dura quoque cum non permittit Clerico, vel fortè etiam Laico, ut excommunicatum, absente Sacerdote, à censuris absolvat, quod fieri posse quidam ut Ecclesiæ pietate commendarent, temerè asseruerunt; dura etiam Christi ipsius agendi ratio, qui non permiserit ut in casu necessitatis aliter quàm in aquâ conferretur Baptismus, aut ut in eodem casu Laici à peccatis absolverent. Ex his itaque verisimilitudinibus Sacramentorum substantia sumi non potest. Habuit utique suas sic agendi rationes Ecclesia, neque aliter eam egisse probat, qui sine Canonum auctoritate dicit, eam aliter agere debuisse. Adde casum in quo non occurrat, nisi Sacerdotes præcisi qui morientem absolvat, tam rarum esse, ut vix semel in uno sæculo contingat; pro iis autè quæ tam raro accidunt *jura non constituuntur*, l. 4. ff. *De leg.*

Ad 3. neg. iterum maj. Tridentinum enim expressè confirmat id quod antea in Ecclesia custoditum erat: atqui antea in usu erat, ut quilibet Sacerdos, modò non præcisus, absolveret in periculo mortis, ut patet ex c. *Presbyter*. 14. xxvi. q. 6. quod desumptum est è Concit. Carthag. III.

Ad 4. Evidens est ad majorem esse eorum quos pro prima opinione citavimus, auctoritatem, quàm Cani & Soto.

Hæc sunt utriusque partis momenta, quæ tam gravia videntur mihi, cum Pontasio loquor, ut vix aliam præ alia eligere possim. Prima rem inrû: insipienti fundatior videtur; suavior altera, & ut longè receptior, in praxi permittitur: siue quia in extremis dubia jurisdictione ut & dubia materia uti licitum est; siue quia error tam communis jurisdictionem tribuit: Certè jam cessavit ratio cui innititur suprà S. Congregatio, quod nempe communis esset opinio quæ omnem Sacerdotibus præcisus jurisdictionem abnegat; altera enim communior est.

Grandin. Norant tamen Doctores, quod si quærendo absolutionem ab Hæretico etiam non denunciato, periculum esset seductionis, tunc ab eo recusari deberet, sicut & recusari posset in detestationem hæreseos.

Palud. in *4. dist. 10* quem melius est non confiteri quàm Hæretico confiteri? & sanctius est mori sine communione, quàm de manu Hæretici communicare.

Secunda difficultas est, an Sacerdos non appro-

batus possit in articulo mortis absolvere, cum præsens est proprius Sacerdos, aut alter approbatus, vel cum absolutio à censuris per litteras obtineri à Superiore potest. Affirmant aliqui, quos sequitur Henricus à S. Ignatio. Verùm opposita opinio tutior est in praxi, quod tateatur his verbis citatus Henricus, *Caveat in praxi simplex Sacerdos, præsentē approbato vel Parochomoribundum absolvere caveat etiam moribundus ipsi confiteri; neque id enim omnimodò securum est.* Et verò Rituale Pauli V. sic habet, *Si periculum mortis imminet, approbatusque desit, quilibet Sacerdos poterit à quibuscunque censuris & peccatis absolvere.* Adde quod Synodus Trid. in decreto citato confirmat solum consuetudinem in Ecclesia sæper custoditam: atqui consuetudo antiqua non permisit unquam cuilibet Presbytero ut in articulo mortis absolveret, nisi cum aberat Superior aut Sacerdos approbatus, ut colligitur ex cit. cap. 14. xxvi. q. 6. *Presbyter in consilio Episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi, absente Episcopo, ultima necessitas cogat.*

In his porro gradatim procedendum est juxta Bonacin. disp. 1. q. 3. punct. 3. n. 7. hoc modo. 1. Sacerdos approbatus, etiam si pro reservatis approbatus non sit; præferri debet ei qui nullatenus approbatus est: quod extendit Suares ad eum etiam qui in alia, non autem in ipsius pœnitentis Diocesi approbatus est; hunc enim jure potiorē esse contendit. 2. non approbatus, excommunicato etiam tolerato & approbato; is enim se sponte ad Sacramentorum administrationem ingerere nequit. 3. suspensusve interdictus, aut irregularis, excommunicato vitando &c.

Sed quid si Confessio non approbato fieri cœperit, & superveniat approbatus.

R. posse continuari & absolutionem impendi, Ita Sanchez, Bonacin. Paul. à Lugd. De pœnit. p. 386. Ratio est, 1. quia gratia illimitatè concessa, restringi non debet: atqui Concilium Tridentinum præmittens ut quilibet Sacerdos in periculo mortis absolvat, non restringit facultatem hanc usque adventum Superioris, alteriusve Sacerdotis approbati. 2. quia jurisdictio delegata continuatur re non integrâ, nisi revocetur: porro Sacerdos approbatus, aut Superior jurisdictionem ab Ecclesia ipsa concessam revocare non potest. 3. id ipsum & aliquid amplius probant hæc Em. Card. an. 1709. Noalii verba in Mand. de casibus reservatis. *Si aa n. 6. est, aut haberi facile potest qui facultatem habeat absolvendi à casibus reservatis, abstinere à Confessione audienda debet is pni facultatem hanc non habet; nisi tamen prudenter judicaverit oriturum hinc scandalum, aut moribundum id agere nimis laturum.* Hic notat Bonacina si obrepente absolutione recordetur infirmus alicujus peccati, Confessionem Sacerdoti approbato qui supervenit, esse faciendam, qui hæc nova est Confessio, respectu cujus res est integra. An idem dicendum si peccatum oblitum gravis quædam esset circumstantia criminis alicujus jam confessi, definiant doctiores.

Tertia difficultas est quomodò se gerere debeat Confessarius cum eo quem in articulo mortis à censuris absolvit. R. 1. efficiendum esse ut pœnitens actus satisfaciat si potest. 2. ut saltem cautionem, vel etiam juramentum præstet de satisfaciendo, aut hæredes suos ad damni quod ipse intulit reparationem, instrumento quantum fieri poterit authentico cogat. 3. jure communi obligatus est pœnitens ut sublato impedimento propter quod ab eo qui aliunde incapax erat, absolutus fuit, quam-

Habert. a
6. de Pœ-
nir. Col.
Andeg. 1. ipso jure, prout statuit Bonifacius VIII. c. *Eos qui*.
1. p. 249. 22. *De sent. excomm.* in 6. Verum hæc disciplina non ubique in Gallis viget, ut monet Habert; unde qui in mortis periculo absolutus fuit, immunis remanebit à censura, præterquam tribus in casibus, 1. si non sit absolutus nisi hac conditione ut in censuram reincidat, si se Superiori repræsentare negligat, cum convaluerit 2. si Decretalis Bonifacii recepta sit eâ in Diœcesi in qua absolvitur, ut recepta est, ait Habert ibid. q. 13. in Diœcesi Remensi & Virdunensi, an in Parisiensi: dubitari potest ob hæc citati Mandati verba, *Si absolutus fuit moribundus à censura aliqua reservata, omnino necesse est, ut ubi convaluit, ad Superiorem accedat, denique ab eo absolutionem censuræ recipiat* secus in casibus simpliciter reservatis sine censura, in quibus non præcipit, sed solum suadet Card. Noallius, ut qui ab iis mortis articulo absolutus est, eum adeat à quo alias fuisset absolvendus, casus reservatos et si remissos ei declaraturus, ut ab eo consilia & monita salutis accipiat. Nullibi in jure præceptum est, ait Bonac. ut à reservatis in mortis periculo absolutus Superiori se præsentet. 3. demum si cujus censura publicè denunciata sit, eum ad Superiorem recurrere necessum erit, non modò ut salutis monita & pœnitentiam recipiat, sed ut ab eo in foro exteriori solvatur: si tamen is ante moriatur quàm publicè absolutus fuerit, non debent ei cœmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari, quia ad hoc sufficit absolutio sacramentalis quam recepit. Ita fertur c. 14. *De sepultur.* ut notat & docet Collator Andeg. ibid. An verò excommunicatus denunciatus, qui casu necessitatis sacramentaliter absolutus est, adhuc vitari debeat, si cum potest, legitimo Superiori se non præsentet, controversitur. Affirmat Bonacina: tum quia ex cit. cap. *Eos qui*, in eandem reincidit sententiam; tum quia jus non intendit ei patrocinari qui renuit id exequi quod jure ipso præscriptum est: alii nova Judicis sententia quoad forum exterius opus esse censent, quibus favet Ducasse.

I. p. c. 12
sect. 1. n. 3 Quarta difficultas est, an simplex Sacerdos possit in articulo mortis omnes prorsus censuras relaxare Affirmat prima opinio, quia Concilium Tridentinum indefinitè loqui videtur; negat secunda, quæ tutior est nec minùs probabilis. Ratio est, quia Concilium idè solum facultatem absolvendi in articulo mortis concedit, ne quis pereat; atqui ut aliquis non pereat, satis est ut absolvatur ab iis censuris quarum occasione damnum pateretur, & gratiâ consequi non posset quales sunt excommunicatio, & interdictum personale. Ex quo patet à contrario, necessum non esse ut ei relaxetur irregularitas, suspensio ab Ordine, Officio, vel Beneficio. Ita Sanchez. l. 12. Summæ, c. 13. n. 12. Bonacina ibid.

Suar. De
pœnit.
disp. 26.
sect. 4.
Coll. Au.
deg. 1. 1.
Coll. cond.
ibid. p.
350. Quinta difficultas est, quid intelligatur per articulum mortis. Distinguunt aliqui inter articulum, & periculum mortis. Articulum dicunt, quando mors proximè instat, estque moraliter certa & ferè inevitabilis; periculum verò, cum est probabile dubium mortis, ut si quis in ea sit occasione in qua frequenter mors accidere solet, ut cum quis prælium inire debet, aut cogitur navigationem periculosam, vel iter prædonibus infestum aggredi; item cum mulier proxima est partui, & nondum peperit, vel si peperit, experta est se parere cum periculo mortis. Censent ii Authores Sacerdotem qui potest absolvere in articulo

mortis, non id posse in mortis periculo: sed longè communior est, & verior apparet opinio eorum qui eandem articuli & periculi mortis rationem in præsentem esse volunt. 1. quia periculum & articulus mortis promiscuè accipiuntur in Jure, ut patet ex cap. 29. xvi. 1. q. 4 & cap. 5. *De sent. excomm.* in quibus eadem censura nunc extra periculum, nunc extra articulum mortis reservata dicitur; & ex c. 22. *De sent. excomm.* in 6. ubi periculum & articulus mortis perinde excipiuntur à reservatione. 2. quia periculum morale in malis, sicut eventus ipse caveri debet: unde hæc statui posset regula, eum à quovis Sacerdote absolvi posse qui hic & nunc jure divino ad Confessionem teneatur.

Quæres 2. quis extra casum necessitatis à censuris absolvere possit. Nota. 1. censuræ vel relaxantur in foro interiori, vel in foro exteriori. 2. vel sunt ab homine, vel à jure, sub quo comprehenditur etiam statutum, quod est jus particulare Diœcesis vel territorii. 3. vel sunt reservatæ, vel non 4. vel sunt in perpetuum, vel ad tempus, ut aliqui suspensiones, quæ non sunt censuræ, nisi latius sumptæ.

R. 1. In foro conscientie solus Sacerdos à censuris absolvere potest. Ratio est, quia nemo præter Sacerdotem judex est in foro conscientie: sed notandum hanc absolutionem non valere nisi coram Deo; unde non impedit quominus qui sic absolutus est, coram Judice in extetno fore conveniri possit, & in omnibus excommunicatorum pœnis subjacere declaretur.

R. 2. In foro exteriori seu contentioso à censuris etiam non reservatis absolvere potest: solus & omnis 1. qui censuram tulit. 2. successor ejus. 3. ejus delegatus. 4. & ejus Superior. Ita omnes. Ratio est, quia ii omnes & soli, vel ordinariam, vel delegatam habent in illo foro jurisdictionem; sed nota in Galliis absolutionem à Metropolitanò non dari certò, nisi in casu appellationis: tunc verò si Metropolitanus suffraganei sui censuram æquam judicet, absolutionem ad eum remittere debet; si censuram judicet iniquam, appellantem absolvat si verò dubium sit justa ne sit, at non censura, absolutionem vel præstare per se, vel ad Episcopum remittere potest, quod ultimum magis decet. Et si verò extra appellationis casum non possint Metropolitanì latas à Suffraganeis suis censuras relaxare; valet tamen absolutio ab Episcopo data iis quos inferiores Prælati, ut aliquando Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri censura irretissent, (nisi fortè ii, sive per consuetudinem legitime præscriptam, sive per privilegium, ab Episcopo independentes essent.) eadem tamen absolutio si absque causa detur illicita erit, ut patet ex cap. 3. *De officio Jud. ordin.* Et verò exigit ordo & ipsa Episcoporum utilitas, ut inferiores Prælatos tueatur & protegant, neque quod ab iis consultò factum fuerit, temerè rescindant.

R. 3. Censuræ omnes à jure aut statuto, quas legislator sibi non reservavit, ab omni Sacerdote ad audiendas Confessiones approbato relaxari possunt. Ita omnes. Ratio est quia conditor canonis eo ipso quo censuræ absolutionem sibi specialiter non retinuit, concessisse videtur facultatem aliis eam relaxandi, ait Innoc. III. c. *Nuper* 29. *De sent. excomm.* Addunt aliqui, alioqui inutilia fore hæc verba quæ absolutioni à peccatis præmittunt Confessarii, *Absolve te ab omni vinculo excommunicationis, & suspensionis &c;*

Hæc regula locum non habet, 1. cum Episcopus censuras quæ jure communi reservatæ non sunt,

Habert. x
7. p. 437.
& alii.

Coll. Andeg.
deg. 2. 1.
p. 1. 90.

Vid. Acta
Cleri gal-
lic. 3. 7. p.
1473. In-
noc. IV.
cap. 7. De
sent. ex-
comm. in 6.
Gib. p.
103. Naz
Alex. 1. 1.
p. 685.
Suar.

Gib. ibid.
Melch.
Pastor. 3
tit. 37. n.

sunt, sibi statuto speciali reservavit; aut cum consuetudine receptum est in certis Diocesis, ut simplex Sacerdos ab iis non absolvat. 2. cum censura etiam non reservata, ad forum contentiosum traducta sunt. Negat id quidem D. Gibert. tom. 4. Consultat. De pœnit Consult. 20. sed privatam ejus opinionem, multis Ritualibus contrariam, cæterorum Doctorum judicio præferre non ausim non inconsulto loci Episcopo. Ut ut sit, certum est, si reus sese purgaverit falsis etiam asseverationibus aut probationibus, tunc censuram quam incurrit non magis reservatam esse quam ante illatam ei accusationem; quia crimen sine effectu ad fori Judicis deductum, censetur occultum cum probatum non fuerit. ita declaravit Congregatio Cardinal. atque id docent Bonac. ibid. punct. 2. Cabussut. l. 5. c. 14. n. 5. Ducasse 1. p. c. 15. sect. qui crimen deductum ad forum contentiosum his quæ ponderari merentur definit verbis, *Une instance est pendante en quelque tribunal contentieux, non par la seule plainte, neme me par les informations qui ont été faites per la Juge en consequence de cette plainte, mais par le décret que le Juge a donné contre l'accusé*; idem docet Author Collat. * Andeg. 3. cum censura fertur ab homine per sententiam specialem; hæc enim, ut statim dicam, semper reservata est. 4. neque locum habet eadem regula, ait Habert, in suspensione, quæ semper reservata est, sive sit ab homine, sive à jure, etiam si reservationis mentio non fiat. Ideo enim, inquit, excommunicatio quam legislator sibi non reservavit, à quocunque Sacerdote relaxari potest, quia id permissum est Canone *Nuper*. supra citato: atqui jus nullibi idem dicit de suspensione; ergo suspensio semper reservata est. Neque tamen, ait idem Theologus, illud forsoria est quam Sacerdotes omnes in absolutione adhibent formula, *Absolvite ab omni vinculo ... suspensionis*; ea enim inservit; ut si quis invincibiliter ignoret suspensionem quam incurrit, ab ea per Ecclesiæ concessionem absolvat. Contrarium sentit Author Collat. Andeg. juxta quem ea solum suspensio reservata est, vel quæ imponitur ad tempus, (quo in casu non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, aut lapsum temporis,) vel quæ ab homine, vel cujus reservationis mentionem fecit legislator. Ratio est, 1. quia hæc doctrina nunc passim longè communior est; unde fit ut qui suspensionem non reservatam incurrerunt, ab ordinariis suis Confessariis sine scrupulo absolvantur. 2. quia certum videtur Innoc. III. ex occasione casus particularis super quo consultus fuerat, regulam generalem statuisse, ut sæpe solent Rom. Pontifices; atque id ab Haberto ipso ejusque asseclis est admittendum. Ii enim vocantur excommunicationem majorem, quoties reservata non est, à quolibet Sacerdote posse relaxari: atqui caput *Nuper*, non loquitur de excommunicatione majori, sed solum de minore quam quis incurrit communicando cum excommunicato nominatim, non in crimine criminoso, sed in oratione vel osculo; ergo necessum est ut ipsi verba Innocentii latius interpretentur, quam pro subjecta materia. Alioquin dicam ego quoque excommunicationem majorem non posse à simpliciter Sacerdote relaxari, cum de ea non loquatur Innocentius III. addamque pariter hæc verba, *ab omni vinculo excommunicationis*, solum apponi in gratiam eorum qui eam quæ ligarentur excommunicationem invincibiliter ignorarent. Hæc doctrina generaliter loquendo in praxi tuta mihi videtur: ut tamen omne invalidæ absolutionis periculum effugiam, hæc in praxi sequi conabor. 1. si alicub

docent aut doceri permittunt Episcopi, suspensionem omnem contra contumaces latam, semper reservatam esse, etiam non expressa reservatione, ut in Diocesi Agathensi & Catalaun. tunc non absolvam, nisi pro reservatis censuris approbatus sim. 2. ubi Episcopi quosdam suspensiones sibi reservant, quasdam non, præsumam eas non esse reservatas, quarum reservatio non exprimitur, si nihil aliud obstat. 3. in locis ubi res dubia apparet, consulam Superiores, aut id sequar quod timorati & peritiores facere consueverunt.

R. 3. Possunt Episcopi censuras Apostolicæ Sedis reservatas duobus in casibus remittere. 1. cum ea occultæ sunt. 2. cum etsi occultæ non sint, qui in eas inciderunt, Romam adire non possunt. Prima pars patet ex his Concilii Tridentini verbis, *liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Sede Apostolica reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos, in Diocesi sua se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum: in foro conscientie, gratis absolvere imposita salutari pœnitentia*. Circa hoc decretum multa tradunt Theologi extranei, qui paucis refero, non ut omnino certa, sed ut à nostratibus discutiantur. Juxta eos itaque, in citato decreto Episcopi nomine intelliguntur tum Capitulum Sede vacante, quod facile credam, quia Capitulum succedit in jurisdictionem ordinariam Episcopi; tum Abbates alique Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, quod ultimum negat Suares, repugnatque declarationibus Cardinalium, non solum prout habentur apud Gallemart, quæ nullius sunt momenti, sed prout ex Bibliotheca Cardinal. Roberti desumptæ dicuntur, & Lugduni impressæ an. 1633. non intelliguntur autem Episcopi locorum in quibus Concil. Tridentinum receptum non fuit, ut bene probat Suares ibid. 2. ut verba hæc, *in Diocesi sua*, verificentur, satis esse dicunt ut vel Episcopus sit in Diocesi sua, etsi absolvendus sit extra ejus Diocesim; vel ut subditus sit in Diocesi, etsi Episcopus sit extra eam. Verum quidem est quod Episcopus extra Diocesim suam existens possit subditum suum ibi existentem, modò non in foro contentioso, absolvere; sed noluerunt PP. Tridentini id locum habere in censuris Papæ reservatis, præsertim cum subditus ille ab Episcopo loci in quo commoratur, facile absolvi possit, de quo vid. Suares ibid. n. 10. & 11. 3. docent verba hæc, *in foro conscientie*, non idem esse ac in foro pœnitentiæ, quia, inquit Salmantic. forum conscientie non solum est intra sed extra Confessionem, modò res occultè fiat, non autem in foro contentioso. Et verò si præcepisset Concilium ut Episcopus ab iis casibus in foro solum sacramentali absolveret, perperam apposuisset vocem hanc, *in Diocesi sua*, quia satis clarum erat subditum extra Diocesim existentem non posse ab Episcopo in Diocesi sua sacramentaliter absolvi. Ita Suares ibid. n. 11. & Bonac. 4. addunt verba hæc, *ex delicto occulto, & nondum deducto ad forum contentiosum*, non idem significare. Non ut notat Sayrus, crimen quod ab uno aut altero tantum teste cognitum est, censetur occultum, & tamen deduci potest ad forum contentiosum; unde, ut bene Glossa, *quandoque dicitur occultum, quod potest probari*. Itaque crimen occultum opponitur simpliciter notorio. Notorium enim duplex est, aliud notorium notorietate facti, aliud notorium notorietate juris. Primum illud est, quod ita publicum est & famo-

Coll. Andeg. p. 182.

Sess. 24. c. 6. De reformatione.

Vid. Suares disp. 41. sect. 2. Avila p. 7. d. 8. Bonac. ibid. Salmantic. tract. 10. c. 2. n. 54.

* De irregul. p. 525.

Coll. Andeg. 2. p. 356. 364.

sum, ut nulla possit tergiversatione in tota vicinia, vel in majori viciniae parte celari, ad quod non requiritur scientia populi magni, sed decem hominum; decem enim homines faciunt populum, multitudinem, Parochiam, ex communi Canonistarum sensu. Ita Solier. in Pastor. l. 3. tit. 37. Ducasse 1. p. c. 10. sect. 4. Coll. Andeg. De irregul. sub finem. Secundum, illud est quod constat vel ex confessione rei in iudicio, vel ex Iudicis sententiâ. Hæc distinctio multum non inservit in Gallia, ubi commune est effarum, facti notorietatem locum non habere, unde nemo tenetur fugere excommunicatum, etiam notorium Clerici percussorem, nisi is ante denunciatus fuerit; nemo quoque privatus potest peccatori etiam publico, v. g. concubinario notorio & in obduratione suâ mortuo sepulturam ecclesiasticam denegare, nisi præcesserit Iudicis Ecclesiastici sententia, quâ mortuus ille declaratus fuerit publicus peccator, & sine qua huiusmodi Ecclesiastica pœnæ non incurruntur. Eadem tamen distinctio non omnino inutilis est. Nam 1. in ipsa quam nunc expendimus materia, multæ sunt Diœceses quæ casum solâ facti notorietate publicum Papæ reservant. Quid enim aliud sibi volunt verba hæc Mandati Parisiensis de casibus reservatis? *A casibus reservatis S. Pontifici, si sint occulti, absolvere possunt ii quibus nomine D. Archiepiscopi hæc facultas concessa fuerit. Occultum autem hic opponitur illi publico, quod vel iudicio probatum est, et notorietas juris, vel nulla tergiversatione in tota vicinia celari potest, et facti notorietas.* Idem de irregularitatibus docet Ducasse ubi sub. & D. Babin. author. Coll. And. qui & hoc mihi olim per litteras testatus est. 2. notorietas facti aliquando ex usu transit in quandam notorietatem juris: sic Comœdi Sacramentis & ecclesiastica sepultura privantur, absque nova Iudicis declaratione. 3. quantum ad pœnas iure, ut ita dicâ, divino latas, nulla est humana lex, quæ ab iis dispensare possit, unde pro iis aliquando sufficere potest notorietas facti. Ecqui Sacerdotum homini qui fraternâ cæde se se mox in omnium oculis polluit, Eucharistiam concedere ausit, hoc prætextu quodd crimen ejus nondum notorium sit notorietate juris; Hinc Pontas, vir disciplinæ nostræ gnarus, sic palam loquitur: *Un Curé qui refuseroit publiquement la Communion à un usurier public, sur la seule notoriété de fait, & sans qu'une Sentence déclaratoire eût précédé, s'exposeroit à être blâmé, & même à être condamné par le Juge... Cependant nous sommes persuadés que ce Curé.. ne pourroit, sans manquer à son devoir, admettre un tel homme à la sainte Communion, non plus que tout autre pécheur public, encore que son péché ne fût notoire que d'une notoriété de fait. La raison est, que la Jurisprudence civile ne peut rien changer en ce qui est défendu par le droit divin... ainsi que le portoit la célèbre Décision signée par trente Docteurs de Sorbonne &c.* Quia tamen primum est principis sanioribus abuti; & multa à viris præcipitationes scrupulo aut malignitate laborantibus, pro notoriis habentur, quæ aliqua tergiversatione celari possunt, idcirco duo hîc addo altè animis infigenda. 1. facti notorietatem ordinariè loquendo, non esse tutam agendi regulam, ut expressè agunt D. D. Lamet & Fromageau verbo *Communion* cas. 4. 2. in hisce ambagibus statim & semper interrogandum esse Episcopum, ejusve Vicarios generales qui plenioris juris, disciplinæque, & ejus quæ tunc servanda est agendi rationis notitiam habere debent. Digressionem hanc boni consulat, & indulgeat mihi Lector, quam utilem fore confido.

Possunt 2. Episcopi à casibus Papæ reservatis, etiam non occultis, eos absolvere, qui *imminente mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, inimicitia, puerili & senili ætate, fragilitate sexus, vel alio impedimento canonico* Romam incurrere non possunt. Ita habetur c. 26. & 58. *De sent. excom.* Idem docet citatum toties Parisiense Mandatum his verbis, *Ab iisdem casibus, etiam si occulti non sint, (non addit, & deducti ad forum contentiosum, ut neque id addit Author. Coll. Andeg. p. 210.) absolvere pariter potest D. Archiepiscopus Monachos ac Regulares* (etiam exemptos, de licentia tamen Superiorum, imò & sine ea, si *Salmant. c. 2. n. 52.* *Moniales, conjugatas, juniores viduas, puellas, pauperes, senes, valetudinarios. ac denique omnes quibus salva vita, libertate & rebus suis Romam adire non licet.* Porro cit. cap. 58. præcipit Gregorius IX. ut Confessarii iis qui *temporali impedimento laborant, exceptis pueris, (etiam adeptâ pubertate, c. 60. §. t.) injungant ut eodem impedimento cessante, ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.* Quin & eos qui hoc omiserint, *in eandem sententiam recidere ipso jure* decernit Bonifacius VIII. sed neutrum per se in usu est apud nos; * prævaluit enim consuetudo Apostolicis Sanctionibus. Atque id jam pridem observavit Cabassut. his verbis, *Illa obligatio proficiscendi Romam, aut mittendi ad Papam vel Legatum sub pœna reincidentiae, cessat in absolutis per Confessarios, quibus ipse Papa vel Legatus, censurarum Papæ reservatarum absolutionem indulserat; sed & eadem obligatio multis in locis à supremâ Sede remotis plenè cessavit, ut in Gallia.* id tamen sapienter monet Pontas, sicubi præceperit Superior *ut moribundus* vel alius qui in casu necessitatis absolutus fuit à censura aliqua, ubi *convenit, ad Superiorem accedat, denuòque ab eo absolutionem, vel potius præcedentis absolutionis ratificationem recipiat, ut Parisiis ex parte præceptum est, hoc omnino faciendum esse, etiam si Confessarius præ oblivione vel ignorantia, id pœnitenti non injunxerit.* Non abs te fuerit hîc obiter annotare cum Cabassut. ibid. n. 4. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reservatam, ob violentam manuum sive in Moniales alias, sive in Clericos aut Monachos injectionem, posse per Episcopum absolvi, etiam si crimen earum non sit occultum. Idem dicendum de Monialibus quæ eandem censuram incurrerunt clausuram violando sive exeundo extra monasterium, sive in illos viros aut feminas admittendo et si enim censura hæc Apostolicæ sedis reservata sit per Bullas Pii V. & Gregorii XIII. prævaluit tamen diuturna in Regno Galliae consuetudo, ut Moniales etiam exemptæ ab ea tamen publica & notoria per Episcopos absolvi possint. Atque id eo est æquius, quod Conc. Trid. sess. 25. c. 5. *De regular.* confert Episcopis plenam circa clausuras monasteriorum etiam exemptorum jurisdictionem. Idem docet Pontas. Notant etiam D. D. Lamet & Fromageau in Dictionario casuum conscientiae recens edito, eum qui Monialium ædes introeundo excommunicationem incurrit, posse ab Episcopo absolvi sine recursum ad Papam. *Ibid. cas. 48.* V. *Excommunication.* cas. 6.

R. 4. Tempore Jubilæi possunt Sacerdotes omnes, modò tamen ab Ordinariis approbati sint, absolvere in foro pœnitentiæ à censuris Papæ reservatis. Dixi 1. *modò approbati sint;* id enim expressè ferunt Bullæ Jubilæorum, & aliunde usu receptum est: aliquando tamen designant Episcopi quosdam Jubilæi Pœnitentarios, quibus solis potestatem *Pontas v. Jubile cas. 4.* tribuunt

Salmant. c. 2. n. 52.

** Coll. And. p. 214. Cabass. l. 5. c. 14. n. 3.*

v. Excommunication. cas. 65.

Man. Paris. de casibus reservatis.

Ibid. cas. 48.

Ibid. cas.
7.

tribuunt absolvendi à casibus sibi vel etiam Apostolicæ Sedi reservatis, ut patet ex Mandato Card. Noallii die 12. Febr. an. 1702. n. 8. & 22. Censentur aut ab Ordinario ad Jubilæi effectum approbati, qui à Superioribus suis approbati sunt; quia ut ait Sylvius, *Superiores regulares sunt Ordinarii respectu suorum subditorum.* Solet etiam Regularibus tunc temporis à papa permitti, ut eligant Confessarium ab Ordinario approbatum, cui ante Jubilæum non potuissent confiteri. Dixi 2. *in foro pœnitentiæ*; quia Sacerdos potestate sibi per Bullam Jubilæi concessâ, uti non potest, nisi in Ordine ad absolutionem Sacramentalem, ut contra quosdam docet Author. Collat. Andeg. p. 217. qui meritò addit absolutionem etiam Jubilæi tempore collatam ei qui publicè denunciatus fuisset censura aliqua ligatus ei quidem prodesse ut Sacramenta seceretò recipiat, non autem ut publicè se gerat quasi absolutum; unde necessum est ut in exteriori foro absolvi se curet. Idem dic de eo qui accepto Pœnitentiariæ Brevi, occultè reconciliatus fuisset.

Cabassut. n. 6. Coll. Andeg. p. 215. Circa hæc nota 1. eum qui Jubilæi gratiam affectus est & lucratus, si post transactum Jubilæi tempus recorderetur peccati cum censura, cujus oblitus fuerat in sua Jubilæi tempore facta Confessione Sacerdoti ad id approbato, posse deinde à quovis Sacerdote absolutionem suscipere, quia per priorem generalem censurarum absolutionem, omnis reservatio fuit absolvere. Et id locum habet, quoties quis Sacerdoti pro reservatis absoluto quædam peccata reservata confiteri oblitus est; tunc enim prima absolutio reservationem tollit; unde & peccatum illud cuius Sacerdoti subjici deinde potest. An autem qui semel Jubilæum lucratus est, possit idem iterum lucrari, & à novo quod commisit peccato reservato, vi ejusdem Jubilæi absolvi, expendit Pontas ubi sup. cas. 17. Nota 2. eum qui Jubilæi tempore Confessionem nullam culpabiliter emisit, non fuisse à reservatis absolutum, unde ad Sacerdotem pro reservatis approbatum recurrere debet. Idem dicit Pontas cas. 5. de eo qui homini vel solius Jubilæi approbato confessus fuisset sine intentione Jubilæum lucrandi. An autem sublatio sit reservatio ei qui sine mala sua fide erat animo incapax ad absolutionem & gratiam Sacramenti, ac proinde an possit ab alio quocunque, etiam pro reservatis non approbato, absolvi, repetitâ Confessione, discutit Cabassut. l. 3. c. 13. & affirmativam tenet post S. Antonin. Cajetan. & alios plures. p. 1. quia talis pœnitens satisfecit reservationis fini, qui est ut pœnitens Superiori se præsentem sistat, ut ab eo melius dirigatur; hoc autem fecit, & quidem bona fide. 2. quia absolvens intendit hunc absolvere quantum potest, secundum præsentem confitentis dispositionem, quæ quidem incapax est absolutionis à peccato, sed capax est absolutionis à reservatione. 3. quia cum tam multi atque adeo graves authores hoc asserant, nec ullatenus contradicant Ecclesiæ Prælati, censentur consentire. Hactenus Cabassut.

R. 5. A censuris Superiori reservatis per ejus statuta, is solum absolvere potest, qui ab iisdem cum ad forum contentiosum deductæ sunt, absolvere potest, nempe qui statutum fecit, Superior ejus, successor, aut ab eo delegatus. Ratio est, quia reservatio cæteris potestatem hanc aufert; iis verò quos citavi auferri non potest. Dixi 1. qui statutum fecit: ut is tamen ab hac potestate excidit, 1. si denuntietur excommunicatus, suspensusve ab Officio & Beneficio, aut interdictus, quia sic privatur jurisdictione. 2. si appellatum sit ad Papam

qui censuram confirmaverit; tunc enim absolutio, Papæ tanquam ultimo Judici reservatur, ut docet Collator Andeg. Varii extant casus apud Eveillon, c. 32. a. 4. & Coninch. disp. 14. n. 256. pag. mihi 608. in quibus qui censuram tulit, eam relaxare non potest: sed ab iis referendis abstinere; quia, ut notat idem Coll. Andeg. de iis inter se non conveniunt Canonistæ Galli, Dixi 2. *ejusve successor aut Superior*; quia par in parem jus non habet, ac multò minùs in Superiorem, unde neutrius manus ligare potest: sed revoca quod dictum est, censuras à suffraganio latas non relaxari toto in Gallia à Metropolitano, nisi in casu appellationis: pendente autem appellatione potest adhuc censuræ lator eam relaxare, quia appellatio ligat manus, ne contra appellantem quid fiat, non ut pro ab eo aliquid fiat. Dixi 3. *aut delegatus.* Circa delegatum nota longum esse, quod ad præsentem materiam spectat, discrimen inter delegatum à Papa & ab Episcopo. Nam 1. delegatus à Papa ad absolvendum à casibus ei reservatis, semper habet potestatem absolvendi à censuris, quia nullus est casus Papæ reservatus qui non habeat annexam censuram; secùs de delegato ab Episcopis, qui cum ad absolvendum à casibus reservatis approbatur, non ideo approbatur ad absolvendum à censuris, quia Episcopi multos quia reservant casus, quos non reservant sub censura. 2. delegatus ab Episcopo ad ferendam censuram, non ideo censetur delegatus ad absolvendum ab ea, nisi id expresserit Superior: secùs in Galliis de delegato à Papa, qui censetur agens potestate ordinaria, nec ullam ferre potest censuram, quin ab ea absolvere possit: unde clausula in contrarium apposta, Gallicanus Liberratis adversa judicaretur, quatenus Regis subditos extra Regnum traheret, Romæ scilicet ad absolvendos. Nota insuper eum qui delegatus est ad absolvendum à censura juris reservata non posse absolvere à censura ab homine, nisi hoc ei expressè permissum fuerit. Nota denique Episcopos Galliæ, cum à censuris occultis, Papæ alioqui reservatis absolvunt, non se habere pro delegatis, sed ut agentes potestate ordinaria; unde majores Vicariis potestatem hanc iis quibus volunt, simplicibus Confessariis impertiri valent.

Quod dictum est de censuris à jure vel statuto, dicendum de censuris ab homine per sententiam generalem, si quas siq. ferri contingeret; quia ex ab illis non differrent, nisi quòd priores de se perpetuæ sint, posteriores verò non ita. Quapropter censuræ istæ ab omni Confessario tolli possent, si non essent reservatæ, secùs si reservarentur. Hæc opinio, licet non pauci olim reclamaverint, est practicè certa; & jam communis, ait Coninch. d. 4. n. 257.

R. 6. A censuris ab homine strictè sumptis, quæ scilicet feruntur per sententiam particularem, nemo absolvere potest, nisi ad id specialiter approbatus sit, quia eæ semper reservatæ sunt, etiam reservatio mentionis non fiat. Hæc conclusio magni est momenti, & in praxi omninò tenenda. Prob. autem 1. ex Concil. Illiberit. quod can. 53. hæc habet: *Placuit ut ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in, seu pro crimine aliquo fuerit. Quòd si aliquis Episcopus præsumpserit eum admittere, illo adhuc minimè consentiente vel sciente à quo fuerit communionem privatus, sciat se hujusmodi causas inter fratres esse cum status sui periculo præstaturum.* Idem statuit Concilium Nicænum c. 5. Prob. 2. quia alioqui pessum irat ecclesiastica disciplina, jurisdictionum & judiciorum ordo subverteretur, atrociora quæque crimina pe-

T. 1. p. 207.

Coll. Andeg. p. 204.

Coll. Condem. rom. l. p. 115.

nam

nam effugerent, neque satisfaceret Superiori & partibus læsis, ad quarum exigentiam censura lata est. Prob. 3. quia tutior, communior, & sanioribus Theologis probata est hæc nostra assertio, quam tenent Suares disp. 7. sect. 2. n. 20. Vasquez, Valencia, Coninch. Avila, quos citat & sequitur

*Disp. 1. * Bonacina, Cabassut. lib. 3. c. 12. num. 2. Coll. 1. 3. 2. 1.

Condom. p. 116. Andeg. p. 193. Habert &c. eamque in praxi sequi debent Regulares, quibus expressè prohibet Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. ne *Laicos vel Clericos à sententiis ab homine latis ullatenus absolvere possint.*

Sed hinc cautè notandum, excommunicationem, quæ fertur contra eos, qui monitorio parere renuunt, licet generalis videatur ob generalia, quibus concipitur, verba, reipsa tamen esse censuram ab homine, eamque specialem, quia, ut benè notat Suares ibid. quòd persona confusè, vel in particulari exprimitur, vel quòd delinquens sit unus aut plures, non variat modum ferendi censuram ab homine per sententiam particularem.

Ex his colliges, eum qui Lugduni excommunicatus est, sive nominatim, sive quia monitorio non paruit, nec ab Episcopo Diœcesis, alterius in quâ domicilium postea fixit, nec à Superiore Religionis quam ingreditur, absolvi posse: unde vel ad eum remitti debet, cujus sententiâ innodatus est, vel ab eo per litteras aut aliter petenda est absolvendi illius facultas; Suares ibid. n. 27. & 28. Habert in fine 2. part. de Ordine. Rursus qui in aliena Diœcesi, speciali censura ob aliquod delictum ligatus fuisset, ad sua reversus à proprio Episcopo absolvi non posset, nisi de licentia Episcopi excommunicantis. Ratio patet, tum ex dictis; tum quia ex trito axiomate, *Præventus à iudice, forum ipsius in ea causa declinare non potest.* Aliud est cum quis alicubi, v. g. Parisiis censuram aliquam per statutum Archiepiscopo Parisiensi reservatam incurrit; is enim si bona fide in aliena Diœcesi confiteatur, poterit absolvi ab Episcopo loci illius, vel à Sacerdote quovis, modo tamen (quam restrictionem statim expendam) pro censuris reservatis approbatus sit. Ita Bonac. ibid. punct. 2. n. 6. Cabassutius lib. 3. cap. 12. quos sequitur Pontas verbo *Suspense* cas. 31. Ratio est, inquit, 1. quia id videtur usu receptum, usus autem & consuetudo jurisdictionem tribuit. 2. quia hæc agendi ratio & immunis est ab incommodis quæ sequerentur absolutionem a censura ab homine ubicunque concessam; & ferè necessaria est, cum satis facile sit incurrere censuras à jure; raro autem incidat quis in censuras ab homine per sententiam specialem.

Quæres obiter, à quo Titius qui in casum Parisiis reservatum sine censura incidit, absolvi possit. Respondet D. Gibert, Titium in Diœcesi Parisiensi non posse absolvi nisi à Confessario pro casibus reservatis approbato; res per se patet. R. 2. Si casus ille in alia Diœcesi ad quam se transtulit Titius, reservatus sit, ejus quoque absolutio ab eo petenda erit qui pro reservatis approbatus sit, idemque ubique erit, si casus ille ubique reservatus sit. R. 3. Si casus ille non sit reservatus in illa alia Diœcesi, tunc à Confessario etiam pro reservatis non approbato dimitti poterit. R. 4. Si casus Parisiis non reservatus, reservatus sit in alia Diœcesi, v. g. Carnuti, in quâ Commoratur Titius, tunc etsi Parisiis commissus sit, nonnisi à Sacerdote pro reservatis approbato absolvi poterit. Pariter si hodie cum peccat Titius, peccatum ejus reservatum non sit, cras verò novo statuto reservetur, habenda jam erit absolutio ab approbato

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

pro reservatis. Ratio decisionis hujus præcipua est, quia reservatio, utpote quæ sit limitatio potestatis ordinariæ vel delegatæ, per se & primariò cadit in Confessarium, (prout ab Eugenio IV. definitum est, ut post Cajetanum notat * Nat. Alexand.) ergo is in quem non cadit, absolvere potest, sive id quod absolvit alibi reservatum sit, sive non.

Sed hinc nascitur difficultas contra decisionem Bonacinae, Cabassutii & aliorum superius relatarum: si enim ab eorum plerisque inquiras cur censura Parisiis per statutum reservata, non autem reservata Carnuti, non possit Carnuti à Sacerdote pro censuris reservatis non approbato absolvi, respondent id ita esse, quia censura in pœnitentem directè cadit. Verùm hæc ratio admodum infirma est; nam in censura reservata duo sunt, censura nempe, & reservatio. Censura quidem directè cadit in pœnitentem, unde absolutione tollenda est: sed si, ut saltem ex iis aliqui volunt, reservatio in Confessarium cadat, quidni remanente censurâ, tollatur reservatio iis in locis ubi censura hæc vel lata non est, vel saltem non fuit reservata? Quidni ergo eadem censura à quocunque Sacerdote relaxari possit? hæc profectò magis secum congruerent; & ita docet Coninch ibid. n. 258. idem, ut quid in dubium sentit D. Gibert. prout mihi ea de re ancipiti, viva voce testatus est. Confirm. Ideo censent Cabassut. & Pontas supra relati, eum qui Parisiis peccatum reservatum admisit, posse alibi à quocunque Sacerdote etiam pro reservatis non approbato absolvi, si casus ille ibi reservatus non sit. 1. quia Confessarius quilibet non potest adstringi *ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum qui ad se confessionis causâ confluunt.* 2. quia ex constanti regula, reus judicari debet *secundum jura loci in quo judicatur*: atqui duplex ea ratio invictè ostendit censuram à statuto Parisiis reservatam, non autem Carnuti, ibi à quocunque Confessario remitti posse. An enim tenetur Confessarius Carnotensis ad sciendum omnes & singulos casus reservatos cum censura in aliis Diœcesibus; An non judicabit secundum jura loci sui, si absque approbatione pro censuris reservatis, eam remittat censuram quæ in Diœcesi sua reservata non est.

Quæres, an, & quot sint censuræ Episcopis reservatæ. Resp. D. Gibert, 1. in tota Juris corpore, junctâ Synodo Tridentinâ, unam esse hæreseos censuram quæ ita Episcopis reservata sit, ut *eis solis in foro conscientie tantum, non eorum vicariis, ab ea absolvere sit permissum.* Quin & hanc ab hæresi absolvendi facultatem à variis qui post Tridentinum vixere Pontificibus revocatam fuisse, censent multi quos citat Bauny disp. 3. tract. 2. q. 22. De censuris. Sed quidquid sit de hac revocatione, quam alii fictitiam esse putant, certum est Episcopos Galliæ absolvere ab hæresi, non per se solum aut Vicarios suos, sed per eos omnes quos ad hoc delegare volunt, sive pro interiori, sive pro exteriori foro. Respondet 2. censuras omnes quæ cum publicæ sunt reservantur Papæ, reservari Episcopo cum occultæ sunt: idem dicit de censuris etiam publicis, cum qui iis ligati sunt, ad Apostolicam Sedem recurrere non possunt; utrumque sequitur ex supra dictis. Respondet 3. excommunicationem quæ ratione solius publicitatis reservata est Papæ, pro reservata tunc solum habendam esse, cum publica est publicitate juris, sed videndum est, an Episcopi particulares facti publicitatem non admittant, quam à non paucis admitti scimus. Re. 4. tres esse in Decretalibus excommunicationes

* Theol. g.
dog. rom.
1. p. 602.
in fol.

Gibert p.
137.

Sess. 24.
c. 6.

V. Pontas
Castel.
véc. 4.

Gibert p.
186.

Gib. Con-
sultation.
sur la
Pœnit. 1.
p. 61.

Cabassut.
ibid. n. 1.
Nat. Alex-
and. in-
fra.
ibid. p. 76

7. c. 17. tiones quarum absolutio Episcopis reservata sit, sed cum quadam limitatione. Prima ea est, quam
19. 22. incurrunt Clericorum percussores. Secunda,
De sent. quam incurrunt incendiarii. Tertia, quam in-
excomm. currunt qui cum effractione spoliant Ecclesias.
Ab his de jure absolvere possunt, Episcopi, sive
per se, sive per delegatos, sed, ut dixi, cum re-
strictione: nam qui Clericum percussit atrociter,
à solo Papa absolvi potest, si percussor ad eum
recurrere possit, incendiarius verò, & Ecclesia-
rum cum effractione spoliator, ab Episcopo ab-
solvi non possunt, si sint denunciati:

Quod spectat ad alias censuras quæ Episcopis
per eorum statuta reservantur, consulere debent
Confessarii Rituales Libros Diocesis in qua ver-
santur.

Quæres iterum, quæ, & quot sint censuræ R.
Pontifici reservatæ. R. Alii plures, alii pauciores
numerant. Filliucius recenset 49. Gibert 25. nos
Fill. tract 29. quatum 1. est contra eos qui suadente diabolo
14. in Clericum vel Monachum violentas manus inje-
Gibert. p. cerint. c. Si quis xv i. q. 4. Hæc sola habetur in
379. Decreto: quæ enim c. Nulli fas. 5. dist. 19. fertur
in eos, qui Apostolicæ Sedis decreta temerant, fe-
rendæ est sententiæ, ut notat Filliuc. 2. contra ex-
communicatos à delegato Papæ, qui per annum
in excommunicatione remanent, nec absolutionem
obtinere satagunt, c. 26. De offic. deleg. 3. contra
falsarios Litterarum Pontificalium, qui per se vel
per alios vitium falsitatis exercent, c. 7. De crim.
falsi. 4. contra non resignantes, vel non destruentes
hasce Litteras falsas intra viginti dies, ibid. c. 4. in
part. dec. 5. contra incendiarios, ex quo sunt per
Ecclesiam sententiam publicati, c. 19. De sent. exc.
6. contra eos, qui cum effractione spoliant Eccle-
sias, si sint denunciati, c. 22. ibid. 7. contra Cleri-
cos qui scienter & sponte participaverunt excom-
municatis à Papa, & eos in officiis receperunt. 18.
ibid. Hæc habentur in Decretalibus. 8. contra eli-
gentes in Senatorem Rom. aliquem Imperatorem,
Regem, Comitem, aut alium dignitate præcullen-
tem, aut fratrem, aut filios ejus, c. 17. De elect. in
6. 9. contra dantes licentiam capiendi, interficien-
di, aut vexandi personas Aulicorum, aut eorum
facultates, aut suorum, eo quod tulerint excommu-
nicationis, suspensionis aut interdicti sententiam
in proceres, & quoscunque alios, & eorum mini-
stros, c. 11. De sent. excom. in 6. 10. contra in se-
quentes, persequentes, vel capientes hostiliter Car-
dinalem, vel auxilium & favorem dantes ad illud
exequendum, c. 5. De pæn. in 6. Hæc, ut patet, sunt
c. Sexto. 11. contra eum qui quemvis Pontificem
injuriöse vel temerè percusserit, aut cæperit, aut
banniverit. vel hac mandaverit fieri, aut facta ab
aliis rata habuerit, Clem. 1. De pæn. 12. contra
Inquisitores qui odii, gratia, vel amoris, lucri aut
commodi temporalis obtentu, in Officio negligen-
tes fuerint aut injusti. 13. contra Religiosos qui
non habita super his Paræcialis Presbyteri licen-
tia, præsumunt administrare Sacramenta Unctio-
nis extreme & Eucharistie, Matrimonium ve ce-
lebrare, seu absolvere excommunicatos à canone,
præterquam in casibus qui eis concessi sunt, vel à
sententiis per statuta Provinciæ aut Synodalia
promulgatis, Clem. 1. De privil. 14. contra pro-
hibentes ne excommunicati denunciati ab Ecclesia
exeant tempore Missæ & divini Officii, Clem. 2.
De sent. excom. 15. contra excommunicatos & in-
terdictos inobedientes à celebrantibus monitos, ut
ab Ecclesia exeant, ibid. 16. contra dominos tem-
porales cogentes celebrare in Ecclesia interdicta,
ibid. 17. contra Religiosos & Clericos qui aliquem

inducunt ad vivendum, ut sepulturam apud eo-
rum Ecclesias eligant &c. Clem. 3. De pæn. Hæc
ex Clementinis, reliquæ sunt ex Extrav. commun.
18. contra violantes interdicta ab Apostolica Sede
imposita, c. 3. De pæn. 19. contra conspirantes in
personam R. Pontificis, ibid. 20. contra asserentes
esse hæreticum qui dicit... B. Virginem esse conce-
ptam sine peccato, & vice versa, c. 2. De Reliq. &
ven. SS. 21. contra Religiosos mendicantes trans-
euntes ad alium Ordinem non mendicantem, sine
licentia Papæ, excepto Carthusiensium Ordine, c. 11.
De Regular. 22. contra absolventes sine licentia ab
excommunicatione Papæ reservata, c. 3. De pæn.
& remiss. 23. contra committentes simoniam, &
eorum mediatores, c. 2. De simon. 24. contra eos
qui aliquid dant vel promittunt ad obtinenda à S.
Sede Rescripta gratia vel iustitia, aut qui iis sic
obtentis utuntur, c. 1. De sent. excom. 25. contra
ferentes censuras in subditos qui Sedem Apostoli-
cam pro suis negotiis prosequendis adeunt, c. 3. De
privil. 26. contra deferentes arma, equos, victua-
lia, & alia quacunque mercimonia in Alexandri-
am & alia loca Saracenorum terra Egypti, c. 1.
De Judæis. 27. contra exigentes, & etiam dantes
pastus, pecunias, vel jocalia pro Religionis ingressu,
c. 1. De simon. 28. contra Religiosos qui sine li-
centia Superioris transferunt se ad partes trans-
marinas; item contra Superiores, qui aliis quam
viris litteratis, providis & expertis licentiam illuc
eundi concedunt. 29. est contra reos criminum
hæresis. Aliæ passim iisdem in libris decernuntur
excommunicationes, quæ referuntur ad citatum
caput Si quis suadente xv i. q. 4. Hæc non referuntur

Ex his casibus quatuor, sex, vel octo plus mi-
nusve variis in Ritualibus exscribuntur sub no-
mine casuum Papæ reservatorum; quia tamen
monent aliqui Præsules, præter eos quos recensent
casus, alios esse Papæ reservatos, quos omittunt,
quia rariüs in his regionibus accidunt, idcirco Con-
fessarii ad Episcopum recurrere debent, si fortè
quosdam in pœnitentibus suis detegant casus iis
similes quos modò enumeravi.

ARTICULUS II.

Quis absolvi possit à censuris.

Certum est apud omnes. 1. eum, qui absolven-
dus est, debere subditum ei esse, à quo absol-
vendus est: unde absolutus debet esse persona ab
absolvente distincta. 2. absolutionem validè &
licitè conferri posse absenti, quem Superior ut
ligare, sic & à censura absolvere potest. 3. abso-
lutionem ei esse tribuendam, qui eam humiliter
petit, seque à contumacia recessisse probat. Hæc
occasione.

Quæres 1. quo instanti operetur absolutio à
censuris absenti data. R. eam si absolute & sine con-
ditione data sit, operari statim ac concessa est, eti-
am si nuntius vel Epistola nondum pervenerint ad
absolutum. Ratio est: tum quia absolutio vim tra-
hit ab intentione Superioris; tum quia si censura
statim ac prolata est, absentem liget, quidni &
absolutio statim solvat?

Quæres 2. an absolvi possit invitus. R. cum
Salmanic. c. 2, n. 28. vel quis est invitus quia non
vult à contumacia recedere; vel quia recesserit à
contumacia, non vult absolutionem pete-
re. Si secundum, validè absolvi potest, quia
censura non est culpa, sed pœna, & sic à nolente
auferri potest. Excipe, nisi pœnitens absolvere-
tur vi Bullæ vel privilegii in ipsius pœnitentis favo-
rem concessi, quia usus privilegii pendet à volun-
tate

voluntate illius cujus in gratiam concessum est. Si primum : vel peccatum in quo quis contumaciter perseverat, uno actu non conficitur, sed tractum habet successivum, ut hæresis, & alieni boni detentio; vel peccatum illud ipso facto completur, ut fornicatio & blasphemia. In priori casu fieri non potest ut tollatur censura, remanente contumacia, nisi lex saltem suspendatur, quia lex perseverans perpetuam operaretur censuram: unde tunc is solum à censura absolvere potest, qui potest legem tollere. In secundo casu, habens ordinariam absolventi potestatem, absolvere potest etiam invitum, etsi legem tollere non possit: nam & jurisdictionem habet, & actio ejus non irritatur per resistantiam ejus quem absolvit, cum absolutio ab ejus voluntate non pendeat; & aliunde lex novam continuè censuram non infert, ut in priori casu. Salmantic. sup. Suares disp. 7. sect. & n. 7. Cæterum, etsi censuræ præferim ab homine magis aggravandæ sint in contumaces, quam auferendæ, non desunt tamen casus in quibus licite possit Superior absolvere invitum, si quando id saluti ejus plus expedire judicet, de quo vide Suar. ibid.

Quæres 3. an una censura auferri possit, remanente aliâ. R. affirm. quia nulla est inter censuras connexio: unde ut una ante aliam ferri, sic una ante aliam auferri potest. Hinc qui absolutionem petendo extra Confessionem, unam expressit censuram, non debet judicari ab aliis absolutus, nisi Judex id expressè declaret, aut aliunde conjici possit eum sine restrictione absolvere intendisse, quod nunquam præsumere debet, qui ex dolo aliquas, quibus tenebatur, censuras celavit; neque enim præsumendum est Judicem dolo & malitia patrocinari voluisse. In Sacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendit absolvere quantum licitè potest, & indiget pœnitens; unde tollit eas etiam censuras quæ à pœnitentis sui memoria exciderant. Quapropter si Confessarius à censuris reservatis absolvere potuit, tenebitur quidem pœnitens peccata oblita clavibus subicere, non autem denuò à censuris absolvi; ex quo sequitur eum absolvi posse à quocunque Confessario. Docent tamen Avila, Coninch, Bonacina, Salmanticenses & alii multi, eum qui in Confessione oblitus esset censuræ alicujus, à qua absolvi non poterat, nisi præmissâ satisfactione partis, non remanere absolutum; etiam si generalem à Sacerdote ad hoc approbato absolutionem obtinuerit; quia probabile non est Confessarium impendisse absolutionem, quam si validè dare potuit, non potuit tamen sine mortali peccato concedere. An autem, & quando valida sit aut licita absolutio censuræ collata pœnitenti antequam parti laxæ satisfecerit, expendit Bonac. disp. 1. q. 3. punct. 9.

Quæres 4. an absolutio à censuris dari possit, non datâ absolutione à peccatis. Nota: triplex forum hic distinguitur à Sanchez l. 3. De matrim. disp. 34. Avila 1. p. c. 7. disp. 3. dub. 13. Bonac. ibid. punct. 6. &c. forum contentiosum, forum conscientiæ & forum pœnitentiæ. Forum contentiosum ab aliis distingui patet; sed distinguitur etiam forum pœnitentiæ à foro conscientiæ; hoc latius patet quam illud: unde colligunt Sanchez ibid. n. 29. & Suares, eum qui delegatur ad dispensandum in votis & similibus, in foro conscientiæ, posse dispensare absque eo quod audiat illius quocum dispensandum est, Confessionem; secus si delegetur ad dispensandum in foro pœnitentiæ. Per hæc itaque verba, *in foro conscientiæ*;

solum excluditur, ait Suares, ne dispensatio valeat pro foro externo, sed tantum ad conscientiam securitatem; idem docet Navarrus. His positis, R. 1. eum qui habet potestatem ordinariam, posse extra Confessionem absolvere à censuris; patet id ex usu. R. 2. Potest etiam extra Confessionem absolvere, qui potest absolvere in foro conscientiæ. Ratio est, quia ex dictis, & usu Curiae Romanæ, quem videris apud Navarrum cir. conf. 11. aliud est forum conscientiæ, aliud forum pœnitentiæ: unde, ait Bonacina, Parocho nondum Sacerdoti tribui potest facultas subditos suos in conscientiæ foro à censuris absolvendi, licet eorum Confessiones excipere nequeat. R. 3. Probabile videtur Sacerdotem pro censuris reservatis approbatum posse jam incepta Confessione, nondum autem finitâ, à censuris absolvere pœnitentem, cum & id exigat ratio sufficiens, puta ut intersit Missæ vel Officiis qui iisdem interesse solebat, nec sine aliquali scandalo ab iisdem recedere potest. Ita mihi declaravit celebris Canonista ea de re consultus; atque id factum scio à Confessariis nec imperitis, nec viâ laxiori incedentibus: hanc tamen absolutionem iis solum concedendam esse sentio, ex quorum dispositionibus moraliter conjicitur eos absoluta tandem Confessione, dignos fore qui à peccatis absolvantur.

Quæres 5. an cui ex privilegio permittum est ut Confessarium approbatum eligat, possit eligere Confessarium ab alterius Diocesis Ordinario approbatum. R. neg. cum Bonacina, quia talis non censetur hic approbatus, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Addo eum qui non eligeret Confessarium pro censuris aut reservatis approbatum, non posse ab his per eum absolvi.

Quæres 6. an valeat absolutio *cujusvis censurae* per vim, metum, dolum aut errorem extorta. R. 1. absolutio data per vim aut metum gravem injuriosum, à quocunque incussum ad obinendam absolutionem, invalida est. Ratio est, quia hæc absolutio jure prorsus irritatur. Dixi. 1. *cujusvis censurae*, etiam excommunicationis minoris. 2. *De iis per metum gravem*, qui scilicet cadat in constantem virum: tum quia in jure non habetur ratio meritis levis; tum quia legenti citatum caput *De iis quæ vi &c.* palam est in eo solum agi de metu gravi, ut bene Suares contra Navar. & Cajetan. prob. 3. *injuriosum*; non enim propriè dicitur *vis* & *metus*, nisi injustè incutiat. Hinc colligit Coninch, disp. 14. dub. 16. n. 223. eum validè absolvi qui obtinet absolutionem minando pœnam quam justè interre potest; quod quidem ego aliquando verum, sæpius verò falsum, aut valdè dubium puto. Quin enim alium justè infamare potest in negotio quod cum censura justè inflicta nihil commune habet, si non in hominem ut homo est, saltem in hominem ut Judex est & legitimè censuram tulit, injuriosus videtur. 4. *à quocunque* mare vel femina, Fideli vel Infideli *incussum*. Imò Fidelis quisquis ille est qui metum hunc incutit, subiacet excommunicationi ex eod. cap. *De iis quæ vi*. Si metus vel à Deo, vel à causa naturali inferretur, valeret absolutio, ut valet votum ex eodem metu factum, de quo alibi. 5. *ad obtinendam absolutionem*; unde si quis ab hostibus pressus excommunicatum absolvat, ut hac ratione ipsum ad sui liberationem invitet, valebit absolutio, modò hostes absolutionem hanc extorquere non intenderint. Hinc colliges eum qui excommunicatus est sub conditione ut intra mensem satisfaceret, sed ante elapsum terminum, vi vel metu sententiam hanc revocari curavit, adhuc incur-

re censuram, quia talis revocatio invalida est, & nihil operatur. Ita Sayrus l. 2. c. 21. n. 31. & alii, qui notant hæc omnia procedere, siue censura iuste vel iniuste lata fuerit; nisi tamen iniquitas ejus omnino evidens esset, Suar. ibid.

R. 2. Absolutio extorta per dolum circa causam finalem seu principalem, non valet. Ratio est, quia Superior non intendit absolvere, nisi subsistente causâ finali sibi propositâ: unde qui falsò dicit se læsæ parti fecisse satis, aut se eidem satisfacere non posse; item qui fingit se ab hæresi conversum, cum non sit, non absolvitur. Si verò error & dolus non sint in re substantiali, sed solum impulsivâ, valebit absolutio; ut si absolvendus causas aliquas accidentales fingat, quo magis alliciat Judicis animum. Avila. 2. p. c. 7. disp. 2. dub. 4.

Quæres 7. quot modis dari possit absolutio. R. quatuor modis. 1. absolute, ut per se patet. 2. sub conditione, vel de præterito aut præsentis, ut, *absolve te, si satisfacisti, si indiges*; vel de futuro libero, ut, *absolve te, si intra hunc mensem satisfeceris*. Et hæc absolvendi ratio, licet ratio licita, haud tamen invalida est; quia ut valeat absolutio à censuris, sufficit voluntas habentis absolvendi potestatem, exterius expressa: secus de absolutione à peccatis, cujus effectus cum in Sacramento ex opere operato producat, neque suspendi, neque modificari potest, ut alibi docent Theologi. 3. ad cautelam 4. ad reincidentiam. Absolutio ad cautelam datur 1. ei qui dubitat utrum excommunicationem incurrerit, dandaque est petenti, *quâvis in hoc excommunicator, vel adversarius se opponat, nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensa*; in quo casu terminus octo dierum indulgetur sic dicenti, ut si probaverit quod opponit, non relaxetur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda, vel competens cautio de parendo juri, si offensa dubia proponatur. Vid. Sayrum l. 2. c. 17. Duçasse 1. p. c. 12. sect. 1. Coll. Andeg. t. 2. 2. dari solet absolutio ad cautelam cuilibet pœnitenti antequam absolvitur à peccatis, ut tollatur recipiendi Sacramenti impedimentum si quod forte subest. 3. eadem absolutio non excommunicato solum, sed & ei etiam tribui potest qui ab ordine, officio vel beneficio suspensus est, aut qui personaliter interdictus fuerit. De quo vid. cap. 5. 2. De sent. excom. Glossam in c. 10. eod. tit. in 6. Sayr. & Duçasse ibid.

Absolutio cum reincidentia ea est, ait Sayrus c. 16. quâ homo verè absolvitur ab excommunicatione validâ, sed cum hac limitatione, ut nisi aliquid egerit infra certum tempus, reincident in eandem censuram. Absolutio hæc jure communi datur cum quis vel in articulo mortis, vel ob impedimentum justum absolvitur ab eo à quo alias de jure absolvi non poterat: unde absolutio sic dari potest de jure communi à quocunque Sacerdote, ut post * Navarrum notat Sayrus. Hoc tamen non ubique observatur in Gallia, ut supra dixi: tanè observari debet ubi particulari locorum statuto præcipitur: an autem à simplici Confessario observari possit, ubi per statuta nec præcipitur, nec prohibetur, dubitari potest. Videtur permissum: tum quia supponitur non prohiberi; tum quia favet jus commune: aliunde tamen videtur illicitum, quia sic nova quædam censura inducitur & fertur, quod à simplici Sacerdote fieri non potest. Et hoc tenendum in praxi, unde si Confessarius vi Bullæ vel privilegii absolvat me ad reincidentiam, non reincidentam, nisi Bulla id ipsi expressè concedat. Navar. Manual. c.

27. n. 277. Avill. p. 2. c. 7. d. 2. dub. 14 Eveillon c. 35. art. 4.

Dubitant hic Theologi, an absolutus sub reincidentia, sine nova culpa in censurarum reincidente possit. Quæstio non est de absolutione ad certos quosdam effectus datâ, v. g. ut excommunicatus capax fiat Beneficii &c. hæc enim absolutio quæ in Bullis Pontificiis præmitti solet, non est verà absolutio, sed potius dispensatio quâ conceditur ut non obstante censura, quæ quoad omnes alios suos effectus subsistit, possit aliquis frui gratiâ cuius aliàs incapax foret. Lis itaque tota est de absolutione datâ eâ lege, ut quis nisi certam quæ sibi præscribitur conditionem impleat, reincident in censuram; quâ de re R. novam in hoc casu culpam requiri. Ratio est, quia nemo nova ligari potest censura, nisi ob novam culpam: sed qui reincident, nova ligatur censura. Prior enim censura verè sublata fuit, non duxerat suspensa; hoc enim nunquam contingit secundum jus ordinarium, nisi in quibusdam casibus, & ad certum quendam effectum, in quibus etiam censura in se & absolute subsistat; ergo nova requiritur censura, siue hæc imponatur auctoritate juris, siue Judicis ipsius; ergo & nova requiritur culpa:

ARTICULUS III.

De forma & ritu absolutionis.

UT censuræ solo voluntatis nutu non feruntur, sic nec eodem auferri possunt, nisi accedant verba vel signa quæ absolventis intentionem satis exprimant; neque enim sufficiunt signa ambigua: unde * si Pontifex scienter etiam excommunicato * Clem. 4. participet litteris, verbo, vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur. Ut quoque nulla in jure determinantur verba quæ essentialiter ad censuræ valorem necessaria sint, satisque est ut mentem suam declaret legislator, sic & in absolutione. Hæc apud omnes recepta sunt; ut autem elucidentur, quæ dubium parere possent,

Quæres 1. an in absolutione à censura exprimi debeat censura à qua quis absolvitur, vel in genere, ut si dicatur, *Absolve te à censuris*; vel in specie, ut si dicatur, *Absolve te ab excommunicatione*. R. Si quid præcedat quod absolutionem satis determinet, necesse non est, ut absolvens exprimat censuram; unde petenti absolutionem ab una vel pluribus censuris, satis est si dicatur, *Absolve te*: hæc enim forma sufficit ad absolvendum à peccatis, quia satis determinatur per præviam peccatorum confessionem; ergo & sufficit pro censuris. Si verò nihil præcedat unde talis determinatio moraliter fieri possit, ut cum absolvitur aliquis à censura, qui absolutionem hanc non petit, puta si absolvitur invitatus, aut nihil de censuris cogitans, ut quotidie contingit confitenti, qui ante à censuris absolvitur, quàm à peccatis; tunc longè tutius est, imò & probabilius requiri ut absolutio determinetur ad censuras: verbum enim *absolve*, utpote de se indifferens ad multa, non plus circa censuras quàm circa alia vincula operaretur; imò magis caderet in peccata quæ clavibus subiecta sunt, quàm in censuras de quibus pœnitens locutus non est.

Quæres 2. an in absolutione exprimenda sit causa propter quam quis censuram incurrit. R. id ad absolutionis validitatem non esse necessarium, nisi cum quis pluribus censuris ligatus est, & ab.

* Navar. Man. c. 27. n. 113

Sup. p.

& absolutionem petit ab eo qui ab omnibus absolvere valens, non intendit tamen ab omnibus absolvere: tunc autem exprimitur causa, non quasi expressio hæc ad absolutionis formam necessaria sit, sed ut sciatur quam vel quas censuras relaxare velit Superior. Quod si absolutio petatur ab eo qui ab una tantum potest absolvere; vel qui intendit ab omnibus à quibus potest absolvere & ab omnibus omnino absolvere potest; vel qui determinat à quâ absolvere velit, nulla requiritur causa expressio; quia absolutio satis determinata est ex parte ministri, cujus potentia vel limitata est, & ideo non cadit nisi in objectum ad quod limitata est; vel ad omnes censuras se extendit, aut ad aliquas tantum, sed ab ipso Superiore determinatas. Salmanic. c. 2. n. 14. & fufius Suares disp. 7. sect. 9. n. 6.

Cæterum cum absolutio à censuris datur in foro interiori ab habente facultatem, sufficit forma communis in absolutione sacramentali usurpari solita. Si autem datur in foro exteriori, tunc vel in mandato quo Sacerdoti commissâ est absolventi facultas, certa forma præscribitur, & illa omnino servanda est; vel in mandato seu commissione dicitur, *In forma Ecclesiæ consuetâ absolvas*, & sequendum est id quod in Rituali uniuscujusque Diœcesis præcipitur. Præscribit Rituale Romanum, ut si quis ab excommunicatione ob grave crimen contractâ absolvas, *pœnitentem coram se utroque genu flexo, in humero (si vir fuerit) usque ad camisiam exclusivè denudato, virga aut funiculis sedens leviter percutiat*. Idem antiquis multis Ritualibus præscribitur, imò & Rituali Burdigalensi an. 1707. Monet tamen Collator Andeg. hæc ceremonias in desuetudinē penè ubique in Regno abiisse, (quod ex variis Ritualibus facile probari posset;) imò & ex iis aliquas esse ex quibus olim tanquam ab abusu provocatum fuit. Circa solemnitates ab Episcopis in absolutione à censuris adhibendas, adi Pontificale Rom. cap. cui titulus, *Ordo excommunicandi & absolventi*. Cæremoniæ absolutionis non sunt de essentia illius, imò sine peccato saltem mortali omitti possunt, etiam in foro externo, ut docet Avila post Cajetanum. Excipio satisfactionem, vel debitam de eâ præstandâ cautionem, quam Bonacina inter prævias absolutionis solemnitates reponit, quæque necessariò exigere debet, cum agitur de tollendâ censurâ cum alterius detrimento contractâ, ut docet idem Bonacina.

PARS II.

De censuris in specie.

TRia erunt hujus partis Capita. Primum de excommunicatione differet, secundum de suspensione, tertium de interdicto.

CAPUT I.

De excommunicatione.

Solitam secuti methodum expendemus excommunicationis naturam, divisionem, causas, effectus &c.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex excommunicatio.

EXcommunicatio definiri potest, Censura Ecclesiastica privans baptizatum communionem bonorum Ecclesiæ, vel ex toto, vel ex parte. Est 1. *censura Ecclesiastica*, quæ voces generis locum habent, quatenus per eas excommunicatio cum cæteris censuris convenit. 2. *privans baptizatum*, ut ostendatur subjectum excommunicationis: Infidelis enim nullius censuræ subjectum esse potest; tum quia non est subditus Ecclesiæ; tum quia extra Ecclesiam ejici non potest, qui nunquam in eam admissus fuit. 3. *communionem bonorum Ecclesiæ*; id est participatione eorum bonorum quorum applicatio ex speciali Ecclesiæ voluntate pendet, ut sunt tum conversatio exterior, quâ Fideles conveniunt ad orationem, aut simul loquelâ, cibo, & salutatione conversantur; tum Sacramenta quæ alius confert alius suscipit; tum suffragia, quæ, ut infra reperam, quatenus ab Ecclesia dependent, ab ea possunt iis subtrahi, quibus ipsa subtrahi volet: unde obiter colliges eos errare, qui cum Polmano excommunicationem reponunt in privatione communionis Sanctorum; excommunicatio enim nec per se privat charitate quæ Sanctos coadunat, sed eam communiter supponit jam deperditam peccato mortali; nec omnino incompatibilis est cum charitate, quæ per contritionem recuperari potest ab eo quâ cum nondum ab ea censura solutus est. Quapropter cum charitas fundamentum sit communionis Sanctorum, eamque necessariò pariat; rursus cum ubi est communio Sanctorum, ibi produci debeant ejusdem communionis fructus, juxta id Plauti, *Particeps ego sum omnium timentium te*, consequens est excommunicatum frui posse communibus quibusdam Ecclesiæ bonis, & aliquo etiam sensu Sanctorum communionem, nisi hæc reponatur in participatione Sacramentorum & suffragiorum quæ Ecclesiæ nomine applicantur. Vid. Sayrum l. 1. c. 5. & quæ supra dixi. Neque solum privat excommunicatio iis bonis quæ modò enumerata sunt, sed & eorum *communionem* privat, id est iis privat quatenus inter Fideles communia sunt. Et eo distinguitur excommunicatio à suspensione & interdicto, quæ licet hominem quibusdam Ecclesiæ bonis privent, non tamen privant iis prout communibus: suspensio enim privat aliquo ministerio sacro, vel Beneficio, aut Beneficii usu, non tamen prout hæc communionem cum aliis Fidelibus important, (unde suspensio per se à Fidelium convictu non excludit, ut notat Sylvius,) sed prout propria sunt aut potestatis Ordinis à quâ dimanant, aut personæ à quâ possidentur. Pariter interdictum privat usu rei sacræ, ut sacra est, non ut aliis communis est; excommunicatio verò eadem privat, sed ut communis est aliis Fidelibus, non ut sacra est. 4. *ex toto vel ex parte*; quia quædam excommunicatio privat bonis omnibus quibus privare potest Ecclesia, quædam aliquibus tantum, ut ex dicendis patebit.

Cum excommunicatio idem sit, ut indicat ipsum nomen, ac *privatio communionis*, seu *extra communionem positio*, totuplex distingui posset. excommunicatio, quot sunt bona quibus aliquis partialiter privari potest. Nunc excommunicatio solum dividitur in majorem & minorem: excommunicatio

Psal. 118

Sup. p. 648.

Ubi de interdicto.

Sylv. in supplem. q. 21. a. 5.

municatio major ea est quæ communibus Ecclesiæ bonis privat ex toto, & quantum potest; minor verò ea est quæ non ex toto, sed aliquibus tantum Ecclesiæ bonis privat, nempe passiva Sacramentorum receptione, & electione passiva ad Beneficium, de quo infra.

Obj. contra primam definitionem. Si excommunicatio major omnibus privaret bonis quibus privare potest Ecclesia, Ecclesia nullam poenam eam majorem infligere posset: atqui falsum consequens; anathema enim poena est ipsa excommunicatione longè gravior, ut patet ex c. 15. *De iudiciis*, ubi jubet Cælestinus III. Clericum homicidam ab Ecclesiastico iudice deponi, eumque si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari... deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri. Idem colligitur ex cap. final. 111. q. 4. ubi dicitur Engeltrudam non solum excommunicatione quæ à fraterna societate separat, sed etiam anathemate quod ab ipso Christi corpore, quod est Ecclesia, rescidit, crebro esse percussam; ergo anathema poena est simplici excommunicatione longè gravior.

De corr. & gr. c. 15. R. ad 1. neg. min. Damnatio enim quam facit Episcopale iudicium, est, ait, Augustinus, poena quæ nulla major est. Ad 2. dist. Anathema est poena gravior ratione cæremoniarum & publicæ denuntiationis quæ plus terroris & horrois incutit, C. ratione ipsius ab Ecclesia separationis & in se, N. Anathema nomen est ab Hebræis derivatum, ut notat S. Hieronymus; sumiturque nunc in bonam partem, pro dono omni quod specialiter Deo ex voto consecratur, & templis suspendi solet; nunc, ut ferè semper in novo Testamento, in malam partem, pro re execrabili; & idè exscindenda. hinc excommunicati, præsertim ob hæresim & nefaria quædam scelera, anathematizati dicuntur. Sæpe tamen anathematis nomen iis inditum fuit excommunicationibus quæ cum terribili quodam apparatu, & lugubri solemnitate denuntiabantur, de quo vid. cap. *Debent* x1. q. 1. Verum ex solemnitates sunt quid accidentale excommunicationi; nec faciunt ut magis animam liget, quamvis inservire possint ut ea difficilius solvatur, quia ampliori opus est satisfactione, ubi majus est scandalum; majus autem præstitit scandalum, ubi Ecclesia ad has terroris & horrois cæremonias devenire coacta est. Hæc sufficiunt ad solutionem capitis decimi *De iudiciis*.

Quod ad alium spectat locum in quo Engeltruda jam ante illatum sibi anathema dicitur à fraterna societate separata. R. his verbis indicari mulierem hanc jam exclusam fuisse vel à participatione Sacramentorum omnibus Fidelibus communi, vel ab externo Fidelium convictu; quod fieri potuit absque eo quod communibus suffragiis privaretur? is enim excommunicandi modus qui ad partialem excommunicationem pertinet, olim in usum fuit; & plerumque excommunicari dicebantur publici poenitentes, aliique multi qui non patiebantur id omne quod nunc importat excommunicatio major, & plus patiebantur quam nunc importet excommunicatio minor. His positis, quæ nec quidquam absurdi habent, & veteri Patrum loquelæ maximè congruunt, evidens est priorem Engeltrudæ poenam, nova & ampliori poena cumulari potuisse.

Obj. contra secundam definitionem, eam non competere excommunicationi soli minori; nam & id etiam peccati mortalis proprium est, ut à Sacramentis excludat. R. cum Suare 1. peccatum mor-

tale excludi per genus illius definitionis, nullum enim est peccatum quod sit censura. 2. aliter peccatum, aliter censuram excludere à Sacramentis; censuram quidem per modum præcepti prohibentis ne quis Sacramenta percipiat; peccatum verò per modum statûs in quo qui constitutus est, à Sacramentis arceri debet; deinde peccatum ita excludit à Sacramentis, ut si per contritionem auferatur, per se loquendo & ex vi ejus, non sit necessaria alia Ecclesiæ absolutio; quod enim requiratur Confessio sacramentalis, à libera Christi institutione pendet: at verò excommunicatio minor ita impedit Sacramentorum receptionem, ut Ecclesiæ absolutio per se necessaria sit ad tollendum hujusmodi impedimentum.

Ceterum excommunicationis nomen solitarie sumptum ante Gregorii IX. tempora, quandoque pro minori excommunicatione sumebatur, ut notat Covarruvias: sed ambiguitati inde oriri occur-
C. 59. De sent. excom. Vid. Suar. d. 8. sect. 3. rere volens ille Pontifex, statuit ut excommunicatio simpliciter lata, de majori solum intelligeretur. Congruentia esse potest; quia excommunicationis nomen includit negationem communionis; negatio autem simpliciter addita totum destruit.

ARTICULUS II.

De subjecto & forma excommunicationis majoris.

EX his quæ de censuris in genere dicta sunt, colligi potest quænam sit efficiens excommunicationis causa, quæ finalis. Superest igitur ut pauca quædam statuamus de ejus subjecto & forma.

Circa primum quæritur 1. an Communitas, Collegium aut Universitas possit excommunicari. R. 1. censuram hanc, si pro delictis præteritis feratur, illicitam fore. Ita statuit Innocentius III. & quidem satis providè, ait * S. Thomas, ne collectis zizanias simul eradicetur & triticum; & ne infantes cum lantibus plectantur. R. 2. Si constaret de crimine omnium & singulorum Communitatis membrorum, excommunicationem jam non fore illicitam, si ferretur à Romano Pontifice, quia is dispensare potest in jure à prædecessoribus suis constituto; imò probabile etiam est eandem adhuc licitam fore, si ferretur à simplici Episcopo, quia tunc nulla esset ratio timendi, ne innocentes eadem quâ noxii poenâ obruerentur, quò unice cautum voluit Innocentius III. R. 3. probabile esse excommunicationem latam in omnia Communitatis membra, quorum quædam innoxia sunt, validam esse pro noxiis. licet pro aliis valere non possit. Ita Paludanus, Covarruvias, Sylvius * in Supplem. Mag. Grandin p. 61. Ratio est, quia censura hæc licet prohibita sit, nullibi tamen irritatur in jure; ergo valet quantum valere potest; ergo cum valere possit quoad eos qui reverà criminis conscii sunt, pro iis valebit, licet infontem ligare nequeat, qui tamen, si fides sit Sylvio, deberet in hoc casu se palam gerere ut excommunicatam, donec innocentiam suam probasset. R. 4. licitam esse excommunicationem quæ pro delictis futuris in hunc modum ferretur, Si quis ex Communitate blasphemet, excommunicatus sit. Ratio est, quia hic censuræ ferendæ modus nihil per se habet iniqui; nihil quod in jure reproberetur.

Quæres 2. an Episcopi aliique Prælati Papâ inferiores comprehendantur in excommunicatione
live

SECTIO I.

De privatione suffragiorum.

C. 4. De
sent. ex-
com. in 6

sive per sententiam sive per canonem lata cum expressa eorum mentio non fit. R. affirmat. Ratio est quia Innocentius IV. statuit quidem ut in nullo casu Episcopi suspensionis vel interdicti censuram incurrerent, nisi de ipsis expressa mentio haberetur: at non ita eos exemit ab excommunicatione; ergo eam, tametsi nominati non sint, non minus quam alii irretiuntur, cum faciunt aliquid sub excommunicationis pena prohibitum.

Ibid.

At, inquit, ideo Innocentius noluit Episcopos suspensionem aut interdictum incurrere, nisi nominati exprimerentur, quia periculosum esset ne sæpius executionem Pontificalis Officii quod frequenter incumbit, omittere cogerentur; atqui eadem ratio militat pro immunitate ab excommunicatione, R. 1. hinc ad summum sequi, eandem pro excommunicatione ac pro aliis censuris exceptionem stabiliri debuisse: at non sequitur eam de facto stabilitam fuisse; neque id probat argumentum à pari. R. 2. neg. min. etsi enim excommunicatio eisdem quoad Pontificalium executionem pariat effectus, ac suspensio & Interdictum; ab his tamen eximi Episcopos decuit, non ab illa. 1. quia plures sunt casus in quibus incurritur suspensio, pauciores in quibus incurratur excommunicatio. 2. quia hæc non incurratur nisi propter culpas adeo oppositas Episcoporum statui, ut ab iis admittendis procul abesse merito præsumantur; contra verò suspensiones in materia, ut ita dicam Clericali, adeoque quasi Episcoporum propria contrahuntur, unde nihil mirum si in eas frequentius inciderent; adeoque ab iis debuerint eximi, quoties iisdem nominati non includuntur. Hoc privilegium ad Episcopos nondum consecratos extendit Sayrus post Glossam.

Sayr. 2. 1.
c. 8. n. 25C. 106.
xi. q. 3.
Jup. p. 656

Circa secundum, excommunicationis forma consistit tum in caeremoniis quibuscum censura hæc solemniter ferri consuevit, eaque habentur in jure, & explicantur à Sayro l. 1. c. 15. tum præcipue in verbis quibus exprimitur excommunicatio. Quæ autem verba expriment censuram latæ aut ferendæ sententiæ, quæ item dubia sint, alibi dictum est.

ARTICULUS III.

De effectibus excommunicationis majoris.

Effectus excommunicationis majoris, de qua sola agimus in præsentī Articulo, alii sunt per se, quos excommunicatio solitariè sumpta producit; alii per accidens, qui novam in excommunicatione malitiam, & contumaciæ augmentum supponunt: talis est irregularitas quam contrahit Clericus qui excommunicatione ligatus celebrat. Effectus per se adequatus, est totalis privatio communionis Ecclesiæ; partiales octo assignantur, scilicet 1. privatio communium Ecclesiæ suffragiorum. 2. & 3. privatio participationis Sacramentorum activæ & passivæ. 4. privatio divini Officii, aliarumque rerum sacrarum & sepulturæ. 5. privatio habilitatis ad Beneficia, & annullatio impetrationis gratiarum. 6. privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ, vocisque activæ & passivæ. 7. & 8. privatio communicationis tum civilis, tum forensis & judicialis cum aliis Fidelibus. Primi quatuor effectus, re merè spirituali; sequentes duo, re mixta, seu partim spirituali, partim temporaneâ; duo ultimi re purè humanâ privant. De his seorsim agendum.

NOta 1. suffragium est quodcunque opus bonum applicatum proximo ad impendendum anime ejus salutare auxilium; vel definitione sumpta à posteriori, est auxilium ipsum quod unus Fidelis prabet alteri, sive auxilium illud prosit alteri ex opere operato, quod in solo Missæ sacrificio locum habet; sive ad modum operis operati, ut sit in indulgentiis; sive ex opere operantis, ut in orationibus, jejniis &c. Not. 2. suffragia vel communia sunt, vel privata; communia, sunt auxilia quæ ex bonis Ecclesiæ ministrorum operibus, puta sacrificiis, officiis, orationibus, in persona & nomine ejusdem Ecclesiæ factis, Fidelibus proveniunt; quo etiam pertinet fructus satisfactionum qui ex communi Ecclesiæ thesauro per indulgentias ab Ecclesiæ Prælatibus applicatur. Privata suffragia sunt vel opera bona, ut orationes privatæ, jejunia, elemosynæ, quæ à Christianis, non ut Ecclesiæ ministris, sed ut à personâ particulari pro aliis offeruntur; vel si mavis, sunt auxilia inde procedentia. Not. 3. privata & publica suffragia in quibusdam convenire videntur, in quibusdam differre. Differunt quidem, quatenus privata valorem suum perdunt ex indignitate offerentis; non item publica quæ semper eum servant valorem quem habent ab Ecclesia cujus nomine offeruntur, In eo autem conveniunt, 1. quod privata sicut & publica quandam habent valorem in eo situm quod opera pia in unitate Ecclesiæ facta omnibus prosint Fidelibus independentem ab ulla si ve operantis, sive Ecclesiæ ipsius intentione, & quasi ex natura rei: nam & in hoc ex parte sita est communio Sanctorum. 2. quod utraque fructum insuper particularem pariunt, qui prodest tum ei qui agit, tum ei pro quo offertur actio, juxta id S. Ambrosii, Magnus Dominus qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata. Not. 4. duplex est genus excommunicatorum; alii sunt tolerati, alii non. Priores ii sunt qui violata lege cui annexa erat excommunicatio, eandem incurrerunt, sed nondum publicè pro excommunicatis denunciati sunt, etsi fortè per Judicis sententiam, excommunicationem incurrisse declarati sint. Posteriores sunt ii qui non modò per Judicis sententiam nominatim excommunicati sunt, sed & ut tales in facie Ecclesiæ & palam denunciati sunt; * sive affixa sit valvis Ecclesiæ sententia quæ in eos lata est, sive coram populo in Ecclesia collecto lata fuerit; cujus conditionis defectu ne ipsi quidem Protestantes pro hæreticis vitandis habentur in Galliâ, Angliâ, Germania, ut etiam notant Salmantic. c. 3. n. 11. His positis, quatuor hic veniunt expendenda. 1. an excommunicati Ecclesiæ suffragiis priventur. 2. an id locum habeat in contritis, 3. an in toleratis 4. an suffragia pro iis non solum illicitè, sed & invalidè offerantur. Qua de re,

Dico 1. Excommunicati privantur communibus Ecclesiæ suffragiis. Ita omnes. Prob. quia ad hoc satis est ut Ecclesia id possit, & id velit: atqui 1. Ecclesia id potest, ut patet tum ex potestate instituendi censuras ipsi à Christo concessâ; tum ex speciali jure quod habet in hæc spiritualia bona, quorum dispensatrix ab eodem Christo constituta est. 2. id vult, ut patet ex causa xi. q. 3. & cap. 28. & 38. De sent. excom. in quibus vetitum est

Vide Sua.
in 3. p.
rom. 4.
disp. 48.In cap. 5.
Luc.Coll. An.
deg. 2.
p. 102.* Eveillon
p. 52.
lib. p. 216

ne pro excommunicato oretur, aut ne ad illum pars bonorum Ecclesiæ aliqua dirivetur.

Obijciuntur duo 1. quod pro paganis orari possit, ut ex multis liturgiis constat; ergo & pro excommunicatis. 2. quod Ecclesia non prohibeat id quod ipsa facit: atqui Ecclesia pro hæreticis qui excommunicati sunt, orat in Officio Parasceves; ergo id non prohibet.

R. ad 1. Ecclesiam non vetuisse ne pro paganis oretur, imò id fieri obsecrat S. Paulus: at prohibuit Ecclesia ne pro excommunicatis publice oretur; unde peior est ex hac parte horum quam illorum conditio. Et verò non prohibet Ecclesia ne Christiani cum paganis civiliter tractent; quæ tamen id prohibet respectu excommunicatorum denunciatorum, quibus *nec ave* dici permittit. Ad 2. Ecclesia prohibitionem quæ cavet ne pro excommunicatis oretur, suspendit die Parasceves, ut sponsum suum imitetur qui eadem die pro inimicis suis oravit. Hoc autem facere potest Ecclesia, quia pro hæreticis orare non est per se malum, sed malum quia prohibitum, alioqui nequidem licitum esset pro iis privatim orare. Id tamen hic animadvertunt Doctores, usque adeo Ecclesiæ exosum esse nomen excommunicatorum, ut eos non nominet, etsi judæos, paganos & hæreticos nominet: unde S. Bernardus, *In quanto*, Inquit, *periculosum, pro quibus Ecclesia palam orare non audet, quæ fidenter etiam pro Judæis, pro Hæreticis, pro Gentibus orat? cum enim in Parasceve nominatim oretur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de excommunicatis.*

Hinc 1. lethalis peccati reus esset, qui preces quæ Ecclesiæ nomine fiunt, funderet pro excommunicatis, quia Ecclesiæ præceptum in materia gravi transgrederetur. 2. qui ut minister Ecclesiæ, vel nomine ejus oraret pro excommunicato denunciato, is juxta * Navarrum, Bonacinam, Belsumbex in Moral. Christ. tom. 5. p. 184. is, inquam, sive Laicus, sive Clericus, minorem excommunicationem incurreret: patet tamen ex dictis eum exculatum iri, qui id faceret ex ignorantia vel gravi metu, modò non in Ecclesiasticæ potestatis contemptum incusso.

Quæres 1. an assertio nostra ad excommunicatos etiam toleratos extendatur. Ratio dubitandi sumitur ex celebri Decreto, quod incipit, *Ad evitanda scandala*, quodque alii post S. Antoninum 3. p. 25. c. 3. attribuunt Concilio Constantiensi, cujus tamen in actis non reperitur; alii Martino V. à quo vel emitti, vel probari potuit; alii demùm Concilio V. Basileensi, cujus in Sessione * 20. legitur non sine gravi immutatione, quæ cum Pragmaticæ Sanctioni, & Concordato Bononiæ Leonem X. inter & Franciscum I. sancito insertum est. En ejus verba, prout à S. Antonino referuntur: *Ad evitanda scandala, & multa pericula quæ conscientis timoratis contingere possunt, Christi Fidelibus misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicujus, Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis, intus & extra, pretextu cujuscunque sententia aut censura Ecclesiastica, à jure vel ab homine generaliter promulgata, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi sententia aut censura hujusmodi fuerit lata contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel locum certum, aut certam, à iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse: Constitutionibus Apostolicis & aliis in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Salvo si quem pro sacrilega manu inje-*

ctione in Clericum, in sententiam latam à canone, adeo notorie constiterit incidisse, quòd factum nullà possit tergiversatione celari, nec aliqua suffragio excusari; nam à communione illius licet denunciatus non fuerit, volumus abstinere, juxta canonicas Sanctiones: per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos, & interdictos aut prohibitos. Ab hac Constitutione in eo differt Constitutio Basileensis, quod non solum publicos Clericorum percussores, sed & quoscunque qui facti notorietate dignoscuntur in excommunicationem incidisse, etiam si necdum sint denunciati, evitari velit; & hæc quidem restrictio neque quoad publicos Clericorum percussores, neque quoad alios quoslibet, quos sola facti notorietate excommunicationem incurrisse constat, in Galliis viget, ut uno ferè ore docent Gallici scriptores. His præmissis, duplex est circa propositam quæstionem opinio. Prima affirmat excommunicatos, nisi denunciati sint, communibus suffragiis non privari, eamque tenent Palaus, Enriquez, Coninch. disp. 14. n. 40. Sayrus l. 2. c. 4. n. 6. Navar. c. 27. n. 36. Martinon disp. 59. sect. 4. p. 410. & Salmantic. 3. n. 58. Probant autem 1. quia Decretalis *Ad vitanda* permittit communicationem in quibuscunque divinis, tam intra quam extra: atqui hæc clausula de communibus etiam suffragiis intelligi debet; cum enim sit favorabilis, tantùm extendi debet, quantum salva verborum proprietate extendi potest; atqui patitur imò exigit verborum proprietas, ut hæc communicandi cum excommunicatis facultas ad ipsa suffragia extendatur; cum communicare intra & extra in divinis Officiis cum aliquo, & pro eodem publicas orationes offerre, voces sint apud Ecclesiam synonymæ, ut patet ex c. 28. 38. *De sent. excomm.* Probant 2. quia stat optimè aliquem verè excommunicatum esse, & suffragia hæc pro eo offerri, ut patet, tum ex eo quòd antiquo jure suffragia & sacrificia pro excommunicatis occultis aliquando potuerint offerri, ut fatetur ipse Suares; tum ex eo quòd etiamnum feria sexta majoris hebdomadæ offerantur publicæ preces pro Hæreticis, qui non ideo tamen desinunt esse verè excommunicati. Prob. 3. quia sepultura Ecclesiastica præcipuè datur propter suffragia: atqui excommunicatus toleratus non privatur sepultura Ecclesiasticâ; ergo nec suffragiis. Prob. 4. quia ratio quæ movit citatæ Decretalis authores ad permittendam communicationem cum excommunicatis toleratis, hæc fuit ut vitaretur animarum discrimen & scandala: atqui hæc ratio similiter urget in publicis suffragiis, & Missæ sacrificio. Quot enim turbæ & jurgia, si Episcopus qui inter Missæ solemnia nominari solet, & quem certò constaret excommunicationem incurrisse, jam nominari ibidem non posset.

Secunda opinio quam tenent Suares d. 9. sect. 2. n. 17. Covarruvias in cap. *Alma mater* p. 1. §. 1. n. 4. Bellarm. l. 2. De Missâ c. 6. Avila * Ha-
bert p. 396. &c. negat suffragia pro excommuni-
catis etiam toleratis offerri posse. Prob. 1. ex ci-
tata Decretali, in qua Martinus V. vel quilibet
alius ejus author declarat se non intendere, rele-
vare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos
& interdictos; adeoque ullum iis favorem
præstare: atqui magnus iis favor præstaretur, si
pro iis publica suffragia applicari possent. Sic
enim destrueretur præcipua excommunicationis
ratio, quæ in eo sita est, ut quis ita excludatur ab
Ecclesia, ut jam communibus ejus bonis non fru-
atur.

Prob.

Prob. 2. Is unus est Constitutionis citatæ finis, ut vitentur scandala, & conscientis timoratis subveniantur: atqui finis ille obtineri potuit absque eo quod concederetur interna cum excommunicatis communicatio. Hæc enim quatenus interior, est invisibilis; quatenus verò per actus exteriores se prodit, pendet ab interiori applicatione, quæ sicut sine scâlo & periculo pro solis Ecclesiæ filiis ab ea non præcisus dirigi potest, ita citra scandali metum, & sine conscientie remorsu, potest pro excommunicatis non dirigi; imò vix pro illis publicè & nominatim exterius dirigi posset, ut sit in suffragiis communibus, sine scandalo.

Nec nocent prioris sententiæ momenta, unde ad 1. respondent Decretalem hanc permittere quidem tam intraquam extra Ecclesiam communicationem cum excommunicatis, sed exter-nam, & ex qua non relevantur, nec juventur excommunicati: unde licitum est cum iis Missam audire, Horas canonicas palam recitare &c. at non ideo permittitur communicatio interior in suffragiis, quâ juvantur ut alii Fideles. Est ergo communicare cum aliquo in divinis, & pro eo publicè precari, vocès sint sæpius synonymæ, non tamen in præsentia casu, in quo aliqui textus contradictoria enuntiaret; cum ex una parte negaret favendum excommunicatis, ex alia verò eisdem impensè faveret. Addo nihil concludi posse ex textibus juris Decreto Martini V. antiquioribus, quia tunc nulla nequidem exterior communicatio habebatur cum quibuscunque excommunicatis cognitis; unde exclusio à suffragiis, & à communicatione quacunque in divinis, eandem iis temporibus habebant extensionem: at hæc disciplina per Decretum Martini mutata est; unde licitum nunc est cum quibusdam exterius communicare, pro quibus publica effundere suffragia non licet.

Ad 2. Non quærimus quid jure novo concedi potuerit, quærimus quid fuerit de facto concessum.

Ad 3. major est difficultas, & ideo hic dividuntur Theologi. Alii excommunicatum toleratum, nisi ante absolutus fuerit, in loco sacro tumulari posse negant; quia id cederet in maximum ipsius excommunicati honorem & utilitatem; ita * Avila.

* ubi sup. p. 161. tom. 2. p. 168. Alii plures quos sequitur Author Collat. Andeg. contrarium censent; neque tamen omnes existimant eundem excommunicatum publicis suffragiis juvandum esse, quia sæpe concedi sepultura sancta, quibus suffragia negantur: sic antiquo jure, Clerici qui nec specialiter interdicti erant, nec interdicto causam dederant, poterant

C. 11. De in loco sacro sepeliri, sed cum silentio, adeoque sine precibus publicis, sic etiam raptori contrito Viaticum concedebatur, ita tamen ut nullus Clericorum sepultura illius interesset, nec ejus elemosinam præsumeret accipere. Alii demum fortè dicent Ecclesiam orare conditionatè, si subjectum sit capax; vel legis sue rigorem moderari in hoc casu, ut statim dicam.

Ad 4. patet solutio ex secunda nostra probatione. Neque enim scandalum parit qui excommunicati nomen supprimit, sed qui excommunicatus sit, vult Contra Ecclesiæ prohibitionem levare, & juvari sicut alii Fideles.

At, inquiunt, Ecclesia permittit communicationem cum excommunicatis, quæ in Fidelium commodum cedere potest, licet indirectè in utilitatem cedat excommunicatorum: atqui posse pro illis sacrificia & suffragia offerre quæ in commodum

Fidelium cedunt tum spirituale ob meritum quod ex eo charitatis actu percipiunt, tum temporale, ob stipendia & oblationes quas ab excommunicatis recipiunt.

R. datâ majore neg. min. Plus enim spiritualis commodi percipient Fideles offerendo sacrificium & suffragia pro iis quibus hæc certò offerre licet, quàm pro iis quibus ad minus dubium est an ea offerri possint. Quod spectat ad temporalia commodum, absit ut quæstus temporalis aviditas quemquam exponat periculo transgrediendi Ecclesiæ legem; eamque tanti momenti.

En præcipua partis utriusque momenta: secunda videtur fundatior. Si tamen quod sentio aperire licet, distinguendum puto duplex excommunicatorum toleratorum genus. Alii ita ab Ecclesia separati sunt, ut ipsi ab ea se penitus separent: tales sunt Calviniani. Alii licet ab ea præcisus, ejus tamen communioni saltem exterius adherent: tales sunt ii qui excommunicationem incurrunt ob Clerici percussorem &c. Pro prioribus publica offerre suffragia, eosve in terra sancta sepelire, planè illicitum est; secus dicendum de aliis, qui iisdem in locis, eodemque precum & oblationum ritu ac ceteri Fideles tumulantur: & hæc quidem agendi ratio Decretalis Martini V. spiritum & litteram, quantum fieri potest, sequi videtur. Extra hunc casum pro iis orare non ausim.

Quæres 2. an non saltem excommunicatus contritus partem habeat in suffragiis. Affirmant Navarrus, Sayrus ibid. Avila 2. p. c. 6. disp. 4. dub. 2. & alii. Ratio eorum est, 1. quia ideo Ecclesia aliquem privat suis suffragiis, quia hunc pro inimico & contumaci habet: sed qui verè contritus est, festinatque ad absolutionem quam hic & nunc ob suam v. g. à Superiore distantiam consequi non potest, neque Ecclesiæ inimicus est, neque contumax 2. quia præsumi nequit Ecclesiam, quæ sponsi qui charitatem æmulatur, velle ei amicitiam suam denegare, cui hæc à Christo concessa est: denegaret autem si eum suffragiis potiri noller, pergeretque ut ante inter satanæ membra computare, quia qui vivum est Christum membrum, & vivum Ecclesiæ membrum esse debet, ac proinde eodem vegetari spiritu ac alia membra, sicque non privari suffragiis quibus veri Fideles non privantur: atqui excommunicatus verè contritus, & per quem non stat quominus absolvatur, vivum est Christi membrum.

Secunda tamen, eaque verior opinio quam tuerentur Suares d. 9. sect. 3. n. 2. Hugo lintab. 2. c. 9. Coninch. d. 14. n. 49. Salmant. c. 3. n. 55. negat hisce hominibus prodesse aut applicari posse publica Ecclesiæ suffragia, 1. quia censura quæ semper manet, suum semper operatur effectum: atqui in homine contrito semper remanet censura quâ ligatus est. Minor patet, quia ex dictis censuræ non nisi absolutione solâ tolluntur. Prob. maj. Si censura remanente, tolleretur ejus effectus, utique per piam Ecclesiæ concessionem, ut contendunt adversarii: atqui hoc dici nequit. 1. quia probari non potest Ecclesiam moderari magis effectum censuræ pro contritis, quoad suffragiorum, quàm quoad Sacramentorum participationem; ergo sicut excommunicati quantumvis per contritionem Dei amici evaserint, à Sacramentis arceri debent, sic & suffragiis privari. 2. quia ex jure manifestum est non minus requiri absolutionem à censuris, ut quis suffragiorum particeps fiat, quàm ut Sacramenta conferre vel recipere possit. Definit enim Innocentius III. excommunicatum quantacunque in eo penitentia signa præcesse.

C. 28. De sent. ex-comm. *recesserint, si morte preventus absolutionis non poterit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen apud Ecclesiam esse absolutum; unde & hunc post mortem absolvendum esse statuit, adeo ut nec * oblationes recipiende pro eo, nec orationes Domino porrigende sint, nisi cum... defuncto etiam absolutionis beneficium impensum fuerit.* Si autem, ait Suarelius, statuit Pontifex, ut pro homine jam mortuo, & ante mortem contrito, orationes seu suffragia non offerrentur; multò magis intelligit verum esse de homine vivo.

Confirm. quia multi refert ad hujus censuræ timorem, ut ea quoad hunc etiam effectum perseveret, donec per absolutionem tollatur: tum ut Fideles ad absolutionis beneficium recurrere festinent; tum quia facile contingeret ut excommunicati nondum absoluti Sacramenta occultè reciperent, aut conficerent: dicerent enim se contritos esse, per se non stare quominus absolvantur, item majus detrimentum ex Sacramentorum quam ex suffragiorum privatione sequi; adeoque si hæc nondum absolutis comperant, & illa iisdem comperere, præsertim cum jure divino status gratiæ ad Sacramenta sicut & suffragia sufficiat.

Ad argumenta in contrarium, R. 1. hæc pariter probare excommunicatum contritum posse Sacramentis restitui. R. 2. ad 1. neg. maj. Non enim ideo semper Ecclesia aliquem privat suffragiis, quia hunc actu contumacem esse putat, sed quia exigit ordo, ut qui ab ea verè ligatus est, ab ea solvatur. Ad 2. amat Ecclesia hominem hunc, ut eos amat qui à contumacia resipiscunt, non ut eos qui à vinculo sibi ob contumaciam imposito jam absoluti fuere. Ad 3. qui vivum est Christi membrum, vivum est etiam Ecclesiæ membrum, hoc sensu quòd ei per charitatem conjunctum fiat, non hoc sensu quòd omnibus ejus bonis frui possit: unde ut Sacramentis, sic & suffragiis & indulgentiis privari debet, donec per absolutionem fuerit externæ aliorum membrorum communioni restitutus.

At, inquit, Fidelium communio in charitate fundatur, ideoque in Symbolo vocatur *Communione Sanctorum*; hæc autem communio independens est ab Ecclesia, nec magis ab ea impediti potest, quam charitas quæ ejus fundamentum est: atqui hæc communio nihil est aliud quam communium suffragiorum participatio; ergo. R. neg. min. Ut enim notant Suares, & alii quos sæpius citavi, alia est Sanctorum communio quæ fundatur in charitate; alia participatio in suffragiis, quæ Ecclesia pro membris suis per suos ministros offert. Communio Sanctorum non pendet ex intentione operantis, sed velut ex natura rei producit inter eos qui eadem charitate conjuncti sunt, inde enim fit, ut quòd singula membra meliora sunt, eò totum corpus gratus habeatur, & consequenter ut Deus, unumquemque justum ob suam cum aliis connexionem majori prosequatur benevolentia. Ab hac itaque communione non excluditur homo per censuram, sed per culpam, unde eidem restituitur statim ac sublata est culpa; etsi nondum sublata sit censura; sed non ita est de suffragiis, quæ cum iis solis prodesse possint quibus applicantur ex Ecclesiæ consensu, & ex eodem consensu iis non applicentur qui ab ea per excommunicationem nondum sublata præcisi sunt, nulli prorsus excommunicato quantumlibet contrito opitulari possunt.

Neque tamen tam mala est excommunicati ve-

rè contriti conditio, quam hominis mortali peccato infecti: is enim, etsi quamdiu servat fidem, aliquem recipiat influxum ex hac sua cum piis aliis Fidelibus conjunctione, quatenus Deus malos Fideles ad poenitentiam excitat, iisque aliquando parcit ob eorum cum bonis consortium; minùs tamen recipit auxilii quam excommunicatus, sincerè conversus, quia viva Christi membra, longè plùs membris charitate viventibus communicant boni quam iis quæ per peccatum mortua sunt.

Dico 2. Non solum illicita, sed etiam invalida foret suffragiorum applicatio excommunicato facta. Ratio est, quia Ecclesia communium suffragiorum dispensatrix, applicationem hanc annullat; unde non pluris valet quam valeat donatio à dispensatore facta, & à Domino irritata. Ubi tamen vitandi scandali gratia invaluit usus, ut aliquando v. g. post mortem pro certis quibusdam excommunicatis offerantur suffragia, videtur hæc iis prodesse posse, si fortè in eo decesserint statu in quo ex iis lucrum aliquid percipere possint.

Dico 3. Potest tamen Sacerdos privatim orare, etiam in *Memento* Missæ pro ipsis excommunicatis denunciatis, modò eos exterius non nomet sive in canone, sive in orationibus publicis. Ratio est. 1. quia Ecclesia id non prohibuit. 2. quia is est Fidelium usus. 3. quia id semper consuluerunt pii quicunque Ecclesiæ Doctores. Absit, ait S. Bernardus, ut etiam pro talibus, etsi palam non presumimus, vel in cordibus nostris orare censemus. *Unde sup.*

Nec dicas Sacerdotem in *Memento* orare ut publicum Ecclesiæ ministrum, ut ex iis patet verbis, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt* &c. quæ referuntur ad omnes pro quibus Sacerdos in *Memento* oravit, & quæ tamen ad eos solum referuntur qui cum Ecclesia communicant, adeos nampe qui sacrificium offerre possunt, vel pro quibus illud offertur.

Nam Sacerdos quantumvis publicam gerat personam, non exiit privatam, sub hac autem pro excommunicatis orare potest; unde hæc verba, *Pro quibus tibi offerimus*, ex rationabili Sacerdotis intentione ad eos referuntur qui oblationis hujus capaces sunt, & pro quibus in Ecclesiæ persona oravit. Quoad alios verò hæc oratio non est communicatio, saltem quæ prohibita sit, sed merum opus misericordiæ, & eleemosyna quædam spiritualis, quæ ex propriis bonis arogatur, & non est interdicta. Addunt alii sacrificium Missæ à Sacerdote pro excommunicatis oblatum, non quidem nomine Ecclesiæ, sed nomine ipsius Christi, iisdem prodesse posse; de quo vid. Bonac. ibid. §. 3. & si præ manibus habes, Tractatum de Ordine * P. Marchini, qui contrariam opinionem non malè tuetur. ** Tract. 3. c. 8. n. 4.*

SECTIO II.

De privatione usus passivi Sacramentorum.

Sacramentorum usus duplex: alter passivus, quo recipiuntur; activus alter, quo administrantur. Circa usum passivum quaeruntur tria. 1. an peccet excommunicatus recipiens Sacramenta, & qui hæc ipsi confert. 2. an ea validè recipiat. 3. quam incurrant poenam recipiens & administrans.

Dico 1. Regulariter loquendo peccat mortaliter in ratione sacrilegii excommunicatus, etiam

toleratus, cum recipit Sacramenta. Prob. 1. peccat mortaliter in ratione sacrilegii, qui gravem transgreditur Ecclesiae prohibitionem, in re quæ spectat ad cultum & honorem rei sacræ: atqui excommunicatus etiam toleratus, Sacramenta recipiendo, transgreditur &c. Prob. 2. quia si excommunicati etiam tolerati à Sacramentorum participatione abstinere non tenerentur, non tenerentur abstinere ab aliis quibus interdicuntur excommunicati, quippe quæ ferè omnia minoris sint momenti quàm Sacramenta; sicque excommunicatio vanum esset nomen, & illusio mera: atqui absurdum consequens. Hinc colliges excommunicatum duo ad minus committere peccata cum Sacramenta recipit, aliud quidem contra Religionem, abutendo rebus sacris; aliud contra expressam censuræ obligationem.

Dixi, *regulariter*; quia fatentur omnes excommunicatum excusari posse. 1. ob ignorantiam facti vel juris 2. ob inadvertentiam seu oblivionem naturalem quæ ignorantiae invincibili æquiparatur, & ex qua fit aliquando ut Sacerdos non jejunus Missam celebret sine peccato. 3. ut * alibi dictum est ob necessitatem vitandi scandali, infamiae, aut gravis alterius mali; quia, ut ait Suares, vel Ecclesia potestatem non habet præcipiendi cum tanto incommodo, vel eâ pro suâ pietate uti non vult. Et verò iis de causis; licet aliquando dimittere quod jure divino præceptum est: sic potest peccatum in Confessione reticere, qui cum fundamento morrem timet si illud aperiat.

Sed potest ne celebrare Sacerdos, qui nisi celebret, vel perdet grandem pecuniæ summam quæ in stipendium datur ei qui hac die celebrat, & non alias; vel causa erit cur populus jacturam magnam temporalem patiatur. R. Supponunt communiter Doctores, merum tanti damni causam esse cur celebrare possit Sacerdos. Mihi quidem videtur 1. facilius posse celebrari ob vitandum populi damnum, quod multa murmura & peccata secum trahit. 2. si damnum quod quis ex defectu celebrationis passurus est, tale sit ut eum magnas in angustias conjecturus sit, videtur celebrare posse post sinceram ad Deum conversionem; si verò damnum illud erit grave, satis tamen tolerari potest, sarius, meo quidem judicio, esset abstinere ab actu celebrandi, qui non nisi in extremis tentari debet.

Dico 2. Peccat, & quidem ex vi censuræ, qui Sacramenta confert excommunicato vitando. Ratio est, quia violat in re gravi prohibitionem sæpius ab Ecclesia factam, quæque non minus post Martini V. Decretum subsistit, quàm antea, ne scilicet quis cum excommunicatis non toleratis communicet; ergo peccat mortaliter, nisi forte excuset necessitas, aut alia quævis justa causa, ut si excommunicatus sit in mortis periculo, aut legitimam habeat petendi Sacramenti rationem, putà si vitandum sit scandalum vel infamia; quod contingere potest iis in locis ubi censura contra eum lata ignoratur. Non excusaretur tamen Sacramenti minister ob metum à recipiente incussum, quia conferre Sacramenta indigno prohibetur est jure naturali, indignus autem est qui Sacramenta per merum extorquet: neque etiam excusaretur ob inadvertentiam, aut ignorantiam petentis; quia licet is petendo non peccet, peccat tamen minister cujus est eum de suo statu admonere. Suar. disp. 10. sect. 2. n. 13. Bona disp. 2. q. 2. Salmanticenses c. 3. n. 48.

Qui verò excommunicato tolerato Sacramen-

ta ministrat, non peccat vi censuræ; quia Decretum *ad vitanda scandala*, Ecclesiasticam eâ de re prohibitionem, adeoque & censuram abstulit. Peccare tamen potest contra jus naturale & divinum, quæ vetant ne Sacramenta conferantur indignè petenti, nisi petens sit peccator occultus, & publicè petat, ut fuit alibi expendunt Theologi. Communiter tamen præsumere potest Sacerdos, à censuris absolutum fuisse eum qui Eucharistiam petit, nisi, ait Bonacina. contrarium manifestè constet, aut imminet scandali, alteriusve incommodi periculum. Ita etiam Navarrus c. 27. n. 36. Suar. disp. 10. sect. 2. Sed in his gressus cautè dirigendi, videndumque an non mali minoris fuga, mali deterioris causa futura sit; idque sine scrupulo faciendum quod Episcopi, vel viri prudentes aut consulunt, aut ipsi faciunt.

Dico 3. Excommunicatus cætera præter pœnitentiam Sacramenta validè recipit quoad substantiam. Ita omnes. Prob. 1. ut Sacramenta validè recipiantur, sufficiunt materia, forma & intentio tum ministri, tum suscipientis: atqui hæc omnia reperiri possunt in Sacramentis excommunicato collatis; ergo. Prob. 2. quia prohibitio Ecclesiae efficit quidem ut Sacramenta illicite recipiantur ab excommunicatis, non efficit autem ut invalidè recipiantur: tum quia *multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent*; tum quia non pendet ab Ecclesia ut irritet Sacramenta, quæ cum conditionibus à Christo essentialiter præscriptis conferuntur.

Dixi, *quoad substantiam*; neque enim excommunicati, nisi in raris casibus de quibus modo dictum est, Sacramenti gratiam percipiunt: quia in ipsa Sacramenti receptione mortaliter peccant: alios tamen recipiunt effectus, ut characterem in Confirmatione & Ordine.

Dixi iterum, *præter pœnitentiam*; quia ad pœnitentiæ valorem requiritur ex parte pœnitentis sincerus de peccatis dolor: atqui dolorem hunc non habet qui non obstante excommunicatione, à quâ absolvi non curat, ad pœnitentiam aecedit.

Sed hîc gravis exurgit quæstio, an excommunicatus quâ talis aliquando possit validè pœnitentiæ Sacramentum percipere, quod tripliciter evenire potest. 1. si excommunicatus ad pœnitentiam accedat non advertens aut ignorans invincibiliter se esse excommunicatum, ut prohibitum esse excommunicatis, ne Sacramentum hoc recipiant. 2. si urgeat gravis Eucharistiæ recipiendæ necessitas ad vitandam infamiam, aut quid simile, & Confessarius non habeat potestatem absolvendi ab excommunicatione. 3. si petat absolutionem à censuris & peccato, Confessarius verò vel ex oblivione, vel ex malitia eum à peccatis absolvat, non autem à censura. Duplex ex eâ de re opinio. Prima negat Pœnitentiæ Sacramentum in his casibus validum esse, eamque tenent Sylvester, Vasquez, & alii quidam. Secunda quam tenent Cajetanus in Sum. v. *Absolutio* Suar. 10. sect. 3. n. 9. Coninch disp. 14. n. 26. Sayr. l. c. n. 2. Avila 2. p. c. 6. disp. 3. dub. 4. Salmant. c. 3. num. 46. & Author Collat. And. t. 2. p. 19. verior nobis apparer pro primo & tertio casu. Prob. 1. tunc valet pœnitentiæ Sacramentum, cum nihil tollitur eorum, quæ ad ejus substantiam pertinent: atqui in casu præsentis nihil tollitur. Ad substantiam enim pœnitentiæ sufficiunt materia, forma, intentio ministri, & quod hîc præcipuum est, potestas absolvendi: at quia hæc omnia tunc concurrunt. Prob. mjn. de potestate

Suarez.
Vasquez.
Bonac.
&c.

* Sup. p.
Vid. Suar.
d. 6. sect.
6. p. mibi
214.

potestate absolvendi, in qua tota versatur difficultas. Si Sacerdos in hoc casu non haberet absolvendi potestatem, vel quia Ecclesia redderet excommunicatum absolutionis incapacem, sicut aliquos reddit matrimonii incapaces; vel quia omnibus subtraheret jurisdictionem respectu excommunicati: atqui neutrum dici potest. Non primum: tum quia ut Ecclesia per censuras suas, Baptismi characterem auferre nequit, sic nec per easdem efficere potest, ut is quem Baptismi character, Sacramenti capacem reddit, ejusdem fiat incapax illudque invalidè & infructuosè recipiat, cum nec minister, nec subditus ullum ponunt obicem, quo vel substantia, vel effectus Sacramenti impediatur, tum quia non magis potest Ecclesia quemquam ad Sacramentum poenitentiae inhabilem reddere, quam ad Sacramentum Ordinis, aut Confirmationis: atqui hoc non potest; ergo

Def. 22. nec illud. Ratio est, quia, ut docet Tridentinum, Ecclesia non potest quidquam immediatè mutare circa ea quæ ad Sacramentorum substantiam pertinent; & hoc in matrimonio non secus ac in aliis Sacramentis verum est. Ecclesia enim cum impedimenta dirimentia constituit, non reddit quemquam immediatè incapacem Sacramenti, sed mediatè, quatenus eum facit inhabilem ad in eundem contractum, qui secundum se humanæ subjacet dispositioni, sicut alii contractus civiles, & qui Sacramento matrimonii necessariò præsupponitur. Non secundum: tum quia nullo jure probari potest, Ecclesiam intendisse auferre cuilibet Sacerdoti jurisdictionem in eos etiam qui sincero de peccatis dolore tacti, inculpabiliter obliviscerentur alicujus quâ ligari fuissent, censura; lex autem tam poenalis tanquam odiosa sine certo jure nunquam induci potest: tum quia alias sequeretur, eum qui omnino oblitus esset incurrisse se excommunicationem Papæ reservatam, nunquam nisi fortè in articulo mortis absolvi posse à Pastore suo; quandoquidem bona Poenitentis fides excusat quidem à peccato, sed non dat jurisdictionem Confessario: ut hinc patet quòd validè non absolvatur, qui unicum quod commisit peccatum reservatum, deponit apud Sacerdotem pro reservatis non approbatum. Ita ferè Coninch.

Prob. 2. Ideo in præsentī casu non valeret Sacramentum poenitentiae, quia implicaret aliquem absolvi à peccato, & non ab excommunicatione: atqui non implicat, neque ex parte absolventis, neque ex parte absolvendi. Non ex parte absolventis: etsi enim poenitens cum excommunicatur, privetur sua in alios jurisdictione, non tamen privetur passiva subjectione ad Superiores; alioquin poena ejus plùs caderet in Superiores quibus sua adimeretur jurisdictio, quàm in ipsosmet excommunicatos. Non ex parte poenitentis, qui non minùs à peccatis suis per poenitentiam absolvi potest, absque eo quòd absolvatur ad excommunicationem, quàm ab iisdem non ab illa, absolvi possit per contritionem, ergo.

Hinc colliges 1. cum Coninch, Sayro, Hugolino, Cajetan. Navarro &c. eos qui excommunicati confessi sunt cum legitimis dispositionibus peccata sua, non autem excommunicationem quæ prorsus exciderat è memoria, verè absolutos fuisse, nec teneri ad iterandam confessionem, sed solum ad petendam absolutionem censuræ, si fortè hæc in memoriam redierit. Quæ doctrina, ait Sayrus, vitis timoratis consolationis plena est. Colliges 2. eum, qui sine sufficienti dolore peccata confessus fuisset, oblitâ excommunicatione, teneri ad iterationem confessionis, non præcisè

ob excommunicationem, sed ob defectum dispositionis. Colliges 3. eum qui homini pro reservatis non approbato confitetur ea solum peccata quæ annexam habent excommunicationem reservatam; sive in eo peccet, sive non, validè non absolvi; quia nullam offert Confessario materiam in quam habeat jurisdictionem: secus esset si peccata quædam non reservata simul confiteretur, quia tunc si bona fide ageret, & aliunde legitime dispositus foret, ab his directè absolveretur, & ab aliis indirectè. An autem in casu in quo vitandæ infamiae causa celebrandum est, possit quis confiteri Sacerdoti pro censuris non approbato, disputatur: nos supra in partem negativam propendimus; unde præsentem conclusionem pro primo tantum & tertio, non autem pro secundo casu admisimus.

Quæres quale committat peccatum qui aliquem ab excommunicatione non absolutum, ab solvit à peccatis. R. eum peccare mortaliter, quia contra Ecclesiæ prohibitionem communicat in re sacrâ & gravissimâ cum excommunicato; aut saltem Sacramenta administrat homini cui eorum susceptio graviter interdicta est. Sed excusare potest, 1. inadvertentia juris & facti, 2. necessitas, ut si mors ita cuipiam immineret, ut non posset ab excommunicatione prius absolvi quàm à peccatis. Existimant tamen Soto & Coninch hæc verba, *Absolvite*, si adsit sufficiens intentio, à censuris simul & peccatis absolvere posse; quanquam consultum sit addere, *à censuris & peccatis*, quia hoc nihil nocere potest.

Dico 3. Circa poenas quas incurrunt, qui excommunicatis Sacramenta conferunt, aut ea in hoc statu recipiunt, hæc tenenda. 1. nullas incurrunt poenas, cum non peccant suscipiendo; aut conferendo, quia poena supponit peccatum. 2. excommunicati, qui Sacramenta cætera præter Ordinem recipiunt, nullas incurrunt poenas; quia nulla in jure contra excommunicatos Sacramenta suscipientes expressa est poena. An autem, & quas incurrant qui Ordines in hoc statu recipiunt, dicam inferius. 3. qui excommunicatis toleratis Sacramenta conferunt, non subjacent poenis Ecclesiasticis, quia non peccant contra jus humanum; possunt tamen peccare contra jus divinum, vetans ne Sanctum detur canibus. Ita * Cabussut. 4. qui excommunicatis vitandis Sacramenta administrant, incurrunt 1. excommunicationem minorum; hanc enim incurrunt Fideles qui cum hujusmodi excommunicatis illicitè communicant. 2. interdictum ab ingressu Ecclesiæ ex c. 8. *De privil.* in 6. excipit Bonacina Sacerdotem qui matrimonio assistit, quia is non est propriè Sacramenti hujus minister, de quo alibi. 3. Clericus qui scienter & spontè cum excommunicatis à Papa & denunciatis participat, eosdem ad divina officia recipiendo, excommunicationem majorem, eamque Papæ reservatam incurrit, ex 18. *De sent. excom.*

* 5. c. 11.
n. 13.

Vid. Neo
c. 27. n.
93 Bonac
d. 1. q. 2. p.
2. § 2.

SECTIO III.

De privatione usus activi Sacramentorum.

Eadem in præsentī Sectione expediendæ veniunt difficultates, quas in præcedenti tetigimus. Quæritur itaque 1. an excommunicati Sacramenta validè conferant. 2. an licitè. 3. an hæc ab iis recipi possint. 4. quas incurrant poenas qui ministrant aut qui recipiunt; quibus ut satisfiat.

Dico

Dico 1. Excommunicati tolerati, per se validè conferunt quodcunque Sacramentum, etiam pœnitentiæ. Ratio est, quia valet Sacramentum cum adsunt materia, forma, intentio ministri, & jurisdictio si necessaria sit, ut est in pœnitentiis; atqui hæc omnia reperiuntur in excommunicatis toleratis; neque enim iis sua per excommunicationem aufertur jurisdictio, ut patet ex citata Mattini V. Constitutione.

Dixi, *per se*, quia fieri potest ut peccet quis confitendo Sacerdoti excommunicato: unde tunc invalidè absolveretur, non quidem defectu jurisdictionis in ministro, sed legitimæ dispositionis in pœnitente, de quo statim.

Dixi 2. Sacramenta validè conferuntur ab excommunicato etiam vitando, præter Sacramentum pœnitentiæ. Ratio est, quia ad conferendum validè Sacramentum pœnitentiæ, præter materiam, formam, & ministri intentionem requiritur jurisdictio: atqui excommunicati vitandi carent jurisdictione; ergo pœnitentiæ Sacramentum validè non conferunt, licet Sacramenta alia quæ jurisdictionem non requirunt, validè conficiant; quod ad matrimonium extendatur, alibi expendam. Hinc colliges eum qui scienter aut ignoranter peccata sua excommunicato vitando confessus est, ad Confessionem iterandam teneri. Quod tamen limitatur, 1. si Confessio eo in loco facta fuerit, in quo Sacerdos ex communi errore, ac titulo colorato habetur pro non excommunicato, ut si quis in Gallia excommunicatus, transferat se ad Indos, ibique Beneficium Curatum, aut Confessiones audiendi licentiam obtineat. Ratio est, quia in casu erroris communis, Ecclesia supplet jurisdictionem. 2. si Confessio in articulo mortis facta sit, de quo fuscè supra

Sup. p.

Suar. d.
11. sect. 2
n. 11.

Quod de Sacramentorum validitate dictum est, extendi solet ad Sacramentalia; quia Sacramentalia pertinent ad potestatem Ordinis, non ad jurisdictionem: unde communis est opinio, consecrationes & benedictiones quas introduxit Ecclesia, ab excommunicato denunciato validè fieri.

Dico 3. Excommunicatus siue toleratus siue non, mortaliter peccat conferendo Sacramenta extra casum necessitatis. Ratio est, quia Ecclesiæ præceptum in re gravissimè transgreditur.

Navarr.
Mant. c.
21. n. 6.
Salm. c. 2.
n. 30.

Dixi, *extra casum necessitatis*; in hoc enim casu concedit Ecclesia, ut excommunicatus etiam vitandus conferat Baptismum, sine solemnitate, imò qui requisitus Baptismum conferre nollit, peccaret mortaliter, ut post Navarrum docent Salmanticenses. potest quoque pœnitentiam administrare, juxta probabilem sententiam quam alibi exposuimus: peccaret tamen si non conaretur per contritionem se se Deo reconciliare, ut docent iidem Salmantici. An autem in urgentis mortis periculo possit excommunicatus vitandus Eucharistiam conferre, controversatur. Affirmant Soto, Navarrus & Filliutius, quos citat & sequitur Author Collat. Agath. De cens. p. 113. quin & censent Salmanticenses Missam ab eo celebrari posse si desit hostia consecrata: modò tamen, inquit, vel prius absolvatur ab excommunicatione vel si hoc non potuerit, ad Deum se per veram contritionem convertat. Negant tamen Avila, Sayrus, Mag. Grandin, Author Theoriæ & praxis Sacram. t. 1. c. 5. & alii: tum quia Eucharistia neque necessaria est necessitate medii ad obtinendam salutem; neque hoc in casu, necessitate præcepti, quia præceptum Eucharistiæ sumendæ, ita

Theol. Honorat. Tournay. Tom. V. l.

semper ab Ecclesia intellectum est, si Sacramentum hoc debite & decenter administrari possit & sumi, unde & apud nos, iis qui extremo supplicio afficiendi sunt, denegatur. Hæc opinio videtur utcumque alteri præferenda. Idem & certò eadem de causa dicendum de Unctione extrema: quia tamen hæc primam gratiam producere potest, & de attrito contritum facere, juxta sententiam satis communem, idcirco licet ab excommunicato vitando ministraretur infirmo cui conferri non posset pœnitentia; sed hæc pendent ex alibi dicendis. Ut ut sit, certum est Confirmationem & Ordinem, quæ non ita necessaria, sunt, non posse licet ab excommunicatis conferri.

Circa hæc notandum 1. aliter excommunicatis vitandis, aliter non vitandis prohibitam esse Sacramentorum collationem. Cum enim Fidelibus sub aliqua ratione licitum sit ab excommunicatis toleratis Sacramenta petere in iis etiam casibus in quibus eadem à vitandis petere non possent; necessum est ut toleratis sub aliqua ratione permissum sit ea conferre in casibus in quibus id non possent excommunicati vitandi. Notandum 2. non aliter tamen licitum esse Sacramenta ab excommunicatis toleratis petere, quam eadem ab improbis ministris petere licitum sit: neque enim ministri melioris sunt conditionis ob excommunicationem quàm irretiti sunt, quam alii ministri peccatores: unde in praxi hæc tenenda sunt. 1. in casu necessitatis licet Cathecumeno Baptismum, pœnitenti verò pœnitentiam à quocunque, etiam ab Hæretico postulare. 2. extra casum necessitatis, si non præsto sit Sacerdos alter, potest * Fidelis à Pastore suo Sacramentum quodcunque exigere, quia tunc

* Thibou.
de prax.
Sacram. t.
1. c. 7.
Col. Agath.
p. 109.

uritur jure suo, neque æquum est, ut ob Pastoris iniquitatem, priventur oves escæ & bono sibi plurimum salutari. Dixi, *si non præsto sit dignus minister*; alias enim graviter peccat qui Sacramenta petit ab indigno, etiam ea conferre parato, quia sine justâ causâ cooperatur actioni quam moraliter conjicit ab eo impie exercendam; & quam nisi rogaretur, hic & nunc exterius non exerceret: cavendum quippe peccatum proximi, dum sine dispendio caveri potest; ita Navarrus, & alii communiter, ait * Henricus à S. Ignatio. 3. si malus minister non teneatur ex officio ad Sacramenta conferenda, non licet hæc ab eo petere, nisi & ipse ministrare paratus sit, & adsit rationalis petendi causa. Ita Sylvius in 3. p. quæst. 64. a. 6. Hæc autem rationalis causa, debet esse justa & gravis, ut si quis sit in statu mortalis peccati, nec possit sine gravi saltè incommodo ad alium recurrere. Quin & magna quædam utilitas sufficit, ait Mag. Grandin p. 72. ut si quis confiteatur excommunicato tolerato, quia cæteri ministri admodum indocti sunt. Cæterum non videtur æqualis esse omnium ministrorum in statu peccati constitutorum conditio: alii enim sunt quos facilius præsumere possumus è pravo illo statu recessisse; alii ad quos difficilius pro recipiendis Sacramentis recurrendum est. Unde accurata videtur hæc recentis Theologi doctrina: Extra casum extremæ aut saltè gravissimæ necessitatis, non licet petere nec accipere Sacramentum à ministro tolerato apertè errorem aliquem ab Ecclesia damnatum profitente... nam alioqui crearetur scandalum ac periculum perversionis Fidelium, & conciliaretur autoritas errori.

* Tom. 3.
n. 258.

P. Ansoi-
ne: de Sa-
am. c. 3.

Dico 3. Excommunicati, suspensi ab Ordine vel interdicti qui Sacramenta illicite ministrant,

irregularitatem incurrant. Ita omnes, & colligitur ex c. 20. *de sent. exc.* in 6. Excipitur 1. nisi eos excuset ignorantia invincibilis, & inadvertentia censuræ quâ ligantur. 2. nisi Baptismus privatim conferant, secus si solemniter: item si nuptias solemniter benedicant; hæc enim, ut notant Salm. c. 2. n. 38. propria sunt Sacerdotis munia. 3. excipiunt aliqui excommunicatum vitandum qui pœnitentiam invalidè confert; sed malè, 1. quia tam Sacramentum ministrare dicitur, qui illud invalidè confert, quàm qui absolutionem homini malè disposito concedit. 2. quia alioqui esset ab irregularitate excommunicatus toleratus, qui pœnitentem minùs contritum absolvisset. 3. quia aliàs peior esset excommunicati tolerati conditio quàm vitandi; is enim, utpote qui invalidè conferat pœnitentiam, immunis esset à pœna, cui obnoxius esset alter qui sæpiùs eam validè confert. Ita Suares disp. 11. sect. 3. n. 15. qui tamen ab irregularitate excusat ministrum qui verè non intenderet Sacramentum conficere.

Dico 4. Qui ab excommunicato vitando Sacramenta extra casum necessitatis recipit, minorem incurrit excommunicationem: si verò sacris Ordinibus inaugurari se sinat, incurrit insuper suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti. Vid. Suarem citato loco.

SECTIO QUARTA.

De privatione rerum sacrarum.

PET res sacras hic intelligitur 1. auditio Missæ. 2. assistentia divinis Officiis, publicis Processionibus, aut benedictionibus. 3. ipsa solemnis benedictio procedens ab Ordine sacro. 4. consecratio chrismatis, benedictio aquæ, palmarum, candelarum, cinerum; & aliæ similes ceremoniæ, quæ Solemniter fiunt ex institutione Christi, vel Ecclesiæ, aut quæ propriæ sunt ordinis Clericalis, ut cantus Epistolæ, vel Evangelii. 5. sepultura ecclesiastica, quibus an, & quatenus priventur excommunicati, singulatim expendendum est.

Dico 1. Excommunicatus quilibet, vi censuræ ab auditione Missæ, aliisque omnibus divinis Officiis prout publica sunt, prohibetur. Ratio est, quia iis interesse non potest, quin cum aliis Fidelibus communicet; omnes enim qui intersunt Sacro vel officio, censentur illud Deo per modum unius offerre, communesque ad Patrem communem preces effundere: atqui communicatio cum Fidelibus, præsertim in divinis. prohibita est excommunicatis etiam toleratis: quia Constitutio Martini V. nullatenus intendit iis quidquam concedere quod in eorum duntaxat favorem cedat, ut cederet hæc in divinis communicandi facultas. Hinc Suares disp. 12. sect. 1. cum aliis, eos qui secus facerent peccati ex genere suo mortalis reos esse docet, quia materia & gravis est, & circa rem valdè sacram; nisi tamen excuset vel ignorantia, vel vitandi scandali necessitas, ut toties dixi, vel iusta causa, qualis hæc una esse potest, juxta Suarem, si Sacerdos celebrare obligatus, nullum alium habens qui sibi Missam celebranti inserviat, excommunicatum toleratum ad sibi serviendum invitet. Circa hanc assertionem,

Quæres 1. an peccet excommunicatus per hoc quod Missæ non interest die festa. R. eum, si absolutionem moraliter obtinere possit, peccare, non quidem ratione præcisè omissionis Sacri, quod in sensu composito censuræ omittere tenetur, sed ob negligentiam comparandæ absolu-

tionis. Ratio est, quia lex aliquid præcipiens, præcipit etiam media ad illud necessaria, saltem cum hæc sine gravi incommodo adhiberi possunt: atqui censuræ remotio medium est non solum ad Officii Paschalis, sed etiam ad Missæ auditionem necessarium, & quidem ad hoc medium per se, & secluso quocunque alio præcepto tenetur excommunicatus; ergo: magis tamen peccat qui censuræ absolutionem sibi non procurat, cum gravius urget præceptum, quale est Communionis Paschalis, quod ex parte divinum esse docent Magistri

Quæres 2. an, & quomodo teneatur excommunicatus Horas recitare. R. 1. eum qui ad Horas tenetur ratione Professionis Religiosæ, Ordinis sacri, vel Beneficii, non esse ab iis ob excommunicationem dispensatum: tum quia nemo ex contumacia sua commodum reportare debet; tum quia præcipuè nullibi in jure ab hoc onere eximitur: unde non eadem est in Pastore Horarum ratio, quæ administrationis Sacramentorum; ab hac enim excusatur, quia non potest eo quod decet modo sancta tractare, ab iis verò liber non manet, quia utiliter orare potest, cui necdum sanctiores ministerii partes obire licet.

Nec dicas excommunicatum aliquando Beneficii sui fructibus privatum esse; ac proinde ei auferendum esse onus, qui commodum non sentit. Nam *damnum quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet non aliis imputare*: atqui Beneficiarius excommunicatus non nisi culpâ suâ relictum suorum jacturam sentit; ergo. Si tamen eum ipso etiam Beneficii titulo privari contingat, jam ab obligatione suâ liber efficitur, ut benè docent Covarruvias & Avila.

R. 2. Excommunicatus etiam toleratus, neque potest sibi socium adhibere quocum recitet; neque etiam dicere debet *Dominus vobiscum*, sed loco ejus, *Domine exaudi orationem meam*. Ratio est, quia ipsi interdicitur communicatio cum Fidelibus quæ in ejus favorem cedat: atqui communicaret cum Fidelibus, siue alternis orando cum iisdem, siue dicendo *Dominus vobiscum*; est enim hæc formula, *Sacerdotis ad populum salutatio*, ut notat Petrus Damian. quia tamen levis est hæc materia, nec mortaliter peccaret, nec irregularitatem incurreret qui recitandi socium sibi adscisceret, aut citatâ orandi formula uteretur; *Ibid.* nisi eâ uteretur in Choro, aut in solemnibus Officiis. Ita Collator Andeg. Cæterum non censetur excommunicatus cum aliis orare, eo quod in eodem ac ipsi loco preces fundat, unde non peccat si dum alii recitant *Angelus*, & ipse seorsum recitet. Sed disputatur an peccet, si oret in Ecclesiâ, seorsum ab aliis qui ibidem orant, adeo ut communes cum ipsis preces non fundat. Negant multi, quia hæc communicationis species, est merè materialis; neque vera est hac in materia communicatio, ubi non est communis oratio addunt iidem, eum qui Officii tempore ita precaretur in Ecclesiâ, ut secundum communem hominum sensum, dici non posset Officio interesse, nec foris abigendum, nec ullius peccati conscium esse: supponunt ii omnes, ut patet, haud prohibitum esse excommunicatis Ecclesiæ ingressum. Contrarium tenet Pontas v. *Excommunication* cas. 38. ubi pro se citat S. Raymundum, Hostiensem, Fagnanum & alios. Ratio esse potest, 1. quia hæc opinio tutior est in praxi. 2. quia majorem censurarum formidinem inspirat. 3. quia id omne negatur excommunicatis, quod iisdem expressè non conceditur: atqui jus in uno tantum casu permittit ut excommunicati Ecclesiâ ingrediantur,

Reg. 86.
in 6.

Avila d.
4. consil. 9

Vid. Cod.
And. 1. 2.
p. 31.

Continob.
d. 14. n.
53.
Salmans.
c. 3. n. 66.

C. 13. De
sent. ex-
comm.

diantur, cum nempe sacrae concioni interesse volunt. quod & iis suadendum est, si id expedire iudicetur.

Quæres 3. an excommunicatus priveretur usu reliquiarum, aquæ benedictæ, sacrarum imaginum. R. privari usualiquo, non omni. Nam 1. iis uti non potest, prout certum quendam habent valorem Fidelibus ex Ecclesiæ meritis applicandum; excommunicatus enim nullam in Ecclesiæ meritis partem sibi vindicare potest: unde nec imaginem, cujus occasione conceduntur indulgentiæ, eo sine venerari potestur indulgentias lucratur, nec aquam benedictam sumere, ut eum participet fructum, quem, ut alia sacramentalia ex Ecclesiæ benedictione haurit; quo nixi principio Hugolinus & Bonacina aquæ benedictæ usum excommunicatis planè interdunt; hæc tamen opinio non omnino est accurata, unde 2. potest excommunicatus uti imaginibus, ut eas honorando boni aliquid impetret à Sanctis; item lustralem aquam adhibere potest, ut Ecclesiæ cærimoniam reveretur, ut se ad poenitentiam exciter, se seque confundat quod nullam in communibus Ecclesiæ bonis partem habere mereatur, Is enim rerum sacrarum usus, est quasi personalis, ut loquitur Suares, nec proinde ullam cum Fidelibus communionem importat.

Bonat. d.
2. q. 2. p.
8. n. 9.

Suar. d.
12. sect.
3. n. 8.

Quæres 4. quam incurrat poenam excommunicatus qui Missæ, Processionibus, aliisve divinis Officiis interest. R. eum nullam, præter mortale peccatum, poenam incurrare, quia nulla contra eum imposita est in jure; minor enim excommunicatio incurritur quidem ab iis qui cum excommunicatis vitandis communicant, sed non ab excommunicatis qui communicant cum Fidelibus. Excipiuntur casus duo: primus est si Sacerdos excommunicatus jubeat, aut autoritate sua procuret ut Missa, vel alia Ecclesiæ Officia coram se celebrentur; quia enim tunc moraliter se gerit ac si ipse celebraret, idque fictione juris per se facere censetur quod per alium facit; idcirco ex communi Doctorum sensu irregularitatem incurrit, sicut & eam incurrit qui licet excommunicatus celebrat. Eandem tamen non incurreret poenam vel excommunicatus qui Sacerdos non esset, vel Sacerdos qui excommunicatus esset, & coram aliis etiam excommunicatis, sed non coram se, faceret celebrari quia jura loquuntur de Sacerdote & quidem excommunicato, qui causa est cur alius coram se celebret. Secundus casus est, si excommunicatus assistens Missæ, monitusque à Sacerdote ut ab Ecclesia exeat, parere nolit; tunc enim excommunicationem majorem Papæ reservatam contrahit; cui etiam subjacet tum interdictus denuntiatus in eadem hypothese; tum ii omnes qui impediunt ne excommunicatus vel interdictus recedant; de quo vid. Clement. 2. De sent. excomm.

Ibid. sect.
1.

Bonacin.
ibid. §. 1.
n. 7.

Cap. 18.
De sent.
excomm.
n. 6.

C. 8. De
privil. in
6.

Quæres 5. quid faciendum si excommunicatus vitandus divinis Officiis interesse velit. R. 1. Clerici qui coram excommunicatis non tolerantis, Missam, aut alia divina Officia celebrant, licet irregularitatem non incurrant; cum id non sit expressum in jure, peccant tamen mortaliter, quia contra gravem Ecclesiæ legem communicant cum excommunicatis. 2. incurrunt minorem excommunicationem, atque etiam interdictum ab ingressu Ecclesiæ; & si deinceps celebrare præsumunt, antequam absolutionem ab interdicto fuerint consecuti, fiunt irregulares, ut docet Cabass. l. 5. c. 12. Cæteri verò assistentes qui ab Officiis aut Processionibus non recedunt, pec-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

cant etiam mortaliter juxta multos, juxta omnes autem minorem ex hac communicatione excommunicationem reportant. R. 2. iidem Clerici potius Officium publicum omittere debent, aut alibi recitare sine cantu, quam id prosequi coram excommunicato; ante tamen monendus est is ut exeat; quin & si parere nolit, vi expellendus est, etiam si sit Clericus, adhibito brachii secularis auxilio: neque hinc timenda poenæ Canonis, quia manus violentiæ in eum, ob solam Ecclesiæ defensionem injiciuntur. Si verò neque precibus, neque vi foras abigi possit, Officium etiam inchoatum dimittendum est, quod ad ipsam quoque Missam extenditur. Excipe nisi jam ventum sit ad Canonem, ut sentit Pontas, vel, ut alii volunt ad hæc verba, *Qui pridie quam pateretur*, tunc enim assistentes recedere debent, Sacerdos verò, ministro remanente, prosequi debet usque ad completam hostiæ consumptionem; quia Sacrificii integritas, utpote jure divino præcepta, juri cuilibet Ecclesiastico prævalere debet. Porro Sacerdos relictis aliis orationibus & precibus ab altari recedere debet in Sacristiam, ibique Postcommunionem & cætera perficere. Quod si aliud in alio altari celebretur Sacrum, possunt Fideles ei interesse, si non eidem intersit excommunicatus; hæc enim non est vera in divinis Officiis communicatio, sed materialis in eodem loco assistentia.

Dico 2. Excommunicati vitandi ecclesiastica sepultura post mortem privantur; quia æquum non est ut ei communicemus mortuo, quem dum viveret fugere tenebamur. Ita omnes. Circa quod.

C. Sacris
de sepult.

Not. 1. Per sepulturam ecclesiasticam hæc eam intelligi, quæ conceditur in Ecclesia, in Claustris, in Cæmeteriis, uno verbo in locis omnibus ad Fidelium sepulturam ex Episcopi benedictione, vel usu communi deputatis. Not. 2. assertionem nostram ad eos etiam extendi, qui ante mortem dederunt poenitentiae signa; quo tamen in casu absolvi debent, ac deinde cum aliis Fidelibus sepeliri. Si autem ante absolutionem in loco sancto sepulti essent, non deberent exhumari, sed absolvi, petita prius ab iis quorum interest absolutione. Not. 3. Si excommunicatus vitandus, qui nulla doloris signa ante mortem exhibuerit, in loco sacro sepultus sit, exhumari debet & foras projici, si cadaver ejus ab aliorum corporibus secerni queat: si vero extrahi queat hinc corpus excommunicati, si non, Ecclesia solenni aspersione reconcilianda est, quia polluta fuit; pollutumque ideo Cæmeterium eidem contiguum, quia ipsi accessorium est, non è contra. Not. 4. excommunicatos non solum ecclesiastica sepultura privari, sed & omni prorsus honore, qui Fidelibus fato functis exhiberi solet: indecens quippe foret ad sepulturam belluis communem deferri corpus hominis, eâ pompâ, quâ Fidelium funus honestatur. Not. 5. hic non agi de excommunicatis toleratis, & in hoc cum nostris conveniunt plerique ex Ultramontanis.

v. Collas.
And. 1. 2.
p. 118.

Cabass. l.
5. c. 11.
n. 6.

Call. And.
ibid. p.
198.

Quæres quid poenæ contrahant qui excommunicatum vitandum cum aliis Fidelibus sepeliunt, aut funus ejus comitantur. R. eos qui honoris causâ, excommunicati funus comitantur, ad minus incurrere excommunicationem minorem; huic enim subjacet qui mortuis, sicut qui viventibus communicat. R. 2. eos qui ipsi excommunicatum in loco sancto sepeliunt, 1. excommunicationis sententia subjacere, à quâ nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium Diocesani Episcopi, eis quibus sic fuerit iniuria irrogata, satisfactionem

Suar. d. 12.
sect. 4.

Clem. 1.
De sepul.

tionem exhibuerint competentem. 2. si mortuus, ob hæresim excommunicatus sit, verat Alexander IV. ne qui eum sepelierunt, *absolutionis beneficium mereantur, nisi eum propriis manibus publicè extumulent, & foras projiciant.* Porro per eos qui sepeliunt, probabilius intelliguntur, non illi solum qui defuncti corpus in terram propriis manibus projiciunt; aut cooperiunt humo, quique vulgò homines sunt rustici, juris ignari, & metus capaces, sed & ii etiam qui id fieri jubent aut procurant; quia alioqui vix unquam censura suum sortietur effectum, lexque Ecclesiæ penè ridicula, ac ferè semper inutilis foret.

SECTIO V.

De privatione habilitatis ad Beneficia.

Quæres 1. an valida sit Beneficii collatio facta excommunicato. R. negat. 1. quia id expresse definit Innocentius III. c. 7. *De Clerico excom.*

Pastor. l. 3. minist. 2. quia Beneficium datur propter officium, cujus excommunicati sunt incapaces. Hæc assertio ad ipsos etiam toleratos & occultos extenditur, quia eadem est ipsorum ac cæterorum conditio in iis quæ favoris sunt. Extenditur etiam ad ea quæ ad collationem prævia sunt: unde electio postulatio, nominatio, impetratio litterarum ad Beneficia vacatura, ut sunt Coadjutorum Bullæ ad obtinendum Prioratum post mortem possidentis, resignationes item & permutationes, ab eo qui Beneficium cum excommunicatus esset, accepit, aut in alterius excommunicati gratiam factæ, nullæ sunt, neque per absolutionem postea secutam convalescunt, quia *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*; unde renovari debent obtenta à Superioribus legitimis post absolutionem dispensatione.

Excipiuntur ab hac regula Beneficia à S. Pontifice concessa, siue cognoscat censuram illius cui Beneficium confert, quia cum Princeps inhabilem ad dignitatem assumit, censetur eum habilem facere, siue censuram hanc ignoret; quia in provisionibus apponit clausulam absolutionis à censura, ad effectum gratiæ consequendum. Ita è nostris Pastor l. 2. tit. 8. Ducast. 1. p. c. 5. sect. 3. &c. Pontificia hæc à censuris absolutio nec prodest irregulari, quia irregularitas non est censura. Ita Solier in eundem locum, Ducasse ibid. n. 3. nec excommunicatis propter hæresim, quia jus renitur, imò nec, juxta * Pontasium, excommunicatis ab homine. Addo cum * Gibert, Ordinarium cui à Papa committitur examen illius qui Beneficium Romæ obtinuit, posse eidem litteras quas *Visa* vocant, denegare, si animadvertat eum nihil moliri ut à censuris absolvatur. Cæterum hanc censuræ ad effectum Beneficii validè possidendi, suspendendæ potestatem non habet simplex Episcopus; unde is cui ab Episcopo de Beneficio provisum est, novas, post obtentam censuræ absolutionem, provisiones ab eodem obtinere debet, si agatur de Beneficio quod à solo Episcopo dependeat. Quanquam melius sibi consulit, qui recurrit ad Papam, qui in hoc casu conferre potest, juri patronorum, aliorumve quorum interest, derogando. Censet tamen Collator Andeg. novam hanc provisionum concessionem, quæ est quædam dispensationis species, per hoc quod Papæ reservata non est, posse ab Episcopo concedi & hoc improbare non ausim.

Quæres 2. an valida sit collatio Beneficii facta ei qui tempore collationis excommunicatus erat, non autem ipso præsentationis tempore. R. 1. validam esse præsentationem quam censura non-

dum existens irritare non potuit; invalidam verò esse institutionem, ut patet à contrario. R.

2. si quis tempore nominationis censura irretitus esset, & ab ea ante institutionem absolutus, invalidam esse tum præsentationem, ut patet, tum institutionem præsentationi huic innixam, nisi censuratus se se curaverit rehabilitari. An autem valida sit acceptatio, aut possessionis, ut ajunt, apprehensio, facta ab excommunicato, cui ante excommunicationem aut suspensionem collatum est Beneficium, seriò controversitur. Pro affirmativa citantur Covarruvias; Sayr. l. 2. c. 5. n. 11. Garcias De Benefic. p. 7. c. 15. d. 89. Avila c. 7. d. 5. dub. 6. Salmant. c. 3. n. 108. quia acceptatio nihil est aliud quàm propriæ voluntatis explicatio circa gratiam homini factam, quæ explicatio nemini prohibita videtur. Negativam saltem magna ex parte tenet Suarès, quia reverà sola acceptatio dat jus, utpote quæ sola ratam facit collationem. Hæc opinio tutior est opposita; nec minùs probabilis, quàm idcirco in praxi consulerem.

Quæres 3. an valeat collatio ei facta qui invincibiliter ignorat se vel censura ligatum fuisse, vel ab ea non absolutum. Afferit * Bauny, & id aliando sensit Navarrus; sed probabilior ut & multò communior videtur opinio contraria, quam tenent Avila, Coninch, Bonac, Gibalin, Suarès ibid. n. 3. Salmant. n. 97. Ratio est, quia ignorantia non tollit inhabilitatem præcedentem in subjecto, sed solum excusat à culpa. Hinc sequi videtur falsum esse quod docet ibid. Baunys, excommunicatum possessione triennali juvari; & hoc sponte admittent qui possessionem triennem inhabilibus suffragari negant. Valet tamen collatio ab excommunicato tolerato facta; etsi enim is quoad se suspensus sit, non tamen quoad alios, Pastor ibid. An invalida sit collatio pensionis excommunicato facta, dicam ubi de suspensione.

Quæres 4. an privetur quis per excommunicationem Beneficio ante eam legitimè adepto, aut saltem fructibus ejus. R. ad 1. negat quia nullum est jus quod excommunicatum ipso facto Beneficiis antea obtentis spoliaret. Excipe, nisi crimen propter quod quis censura percussus est, ex his sit quæ per se Beneficii vacationem inducunt, de quo vide alibi dicta. R. ad 2. dividuntur Theologi & Canonistæ. Alii affirmant: tum quia excommunicatus est suspensus ab Officio, fructus autem dantur propter Officium; tum quia ex jure, *illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur*, atqui verbum *subtrahuntur*, significat aliquid quod ipso facto tollitur, sicut & *Ecclesiæ communio*. Alii negant & veriùs. 1. quia pœna tam gravis non est imponenda, nisi certò expressa sit in jure: atqui privatio fructuum Beneficii nullibi expressa est in jure, & nequidem in textu mox citato: tum quia verbum *subtrahuntur*, potiùs indicat spoliationem quæ fit ab homine, quàm quæ ipso jure inducitur, aut saltem tam de illa quàm de ista intelligi potest; tum quia verbum illud intelligi debet secundum interrogationem factam Pontifici: hæc autem interrogatio erat, an posset Judex Clericum post ejus appellationem, redditibus suis privare; ergo responsio est quod eum privare possit, non quod ipso jure privatus sit. 2. quia consuetudo legitimè introducta juri positivo derogare potest: porro invaluit in hoc Galliæ Regno usus, ut excommunicati cum resipiscunt, fructuum Beneficii condonationem non requirant

Ibid. p. 35

Vid. Suar. d. 13. sect. 1. n. 15.

*Disp. 7. q. 18. p. mibi 284

Tam. 2. p. 309.

C. Pastoralis 35. De appellat.

rant à Papa, ut notat Author Collat. Andeg. Idem usus viget in Hispania, ut testantur Suares ibid. sect. 2. Salmantic. ibid. n. 113.

Nec nocent prioris sententiæ momenta; unde ad 1. Excommunicatus quidem ab Officio suspenditur, sed illud vel ferè omninò per alium, vel ex magna parte per se ipsum præstare validè potest, quamdiù toleratur: validè enim absolvit, Sacramenta defert, temporalia Beneficii sui curat, Horas persolvit; non ergo mirum si mercedem huic oneri parem recipiat. Quòd si munera sua non impleat, vel validè non exequatur, putà si Officium impiè recitet; tenebitur ad restituendum pro rata parte, at id non orietur præcisè ex censura. An, & quatenus pejor sit conditio eorum qui à Beneficio suspensi sunt, dicam ubi de suspensione. Ad 2. patet solutio ex dictis: unum addo, Beneficii fructus non subtrahi excommunicato, sicut eidem negatur communio Ecclesiæ; neque is est Pontificis sensus, sed solùm quòd Beneficii fructibus spoliari mereatur. qui Ecclesiæ communionem privari meruit.

Hic tria annotata velim. 1. sicubi excommunicatus in censura obdurescens, Beneficii fructibus privetur, permittere teneram matrem Ecclesiæ. *Call. And. siam, ut ex iis decreparur portio ad ejus sustentationem necessaria, ne fame pereat, aut in Cleri dedecus mendicare cogatur.* 2. eundem si mala fide Beneficii possessionem apprehenderit, teneri ad omnium fructuum restitutionem, eo modo quo alibi diximus ad eam teneri boni alieni detentores: secus si bona fide, putà ob ignoratam qualigabatur censuram; tunc enim satis est si Beneficio cedat, & id restituat, unde ditio evasit, quodque honestæ ejus sustentationi superfluum est. 3. si is qui mala fide Beneficium possedit, ipsum postea legitimè consequatur, potest, ait post Henricum, Coninch disp. 14. n. 71 perceptos fructus retinere, quia Beneficium eo usque vacavit; fructus autem Beneficii vacantis debentur successoribus. Sed ut id locum habeat, necessum est ut ipse iterum per se vel alium curaverit Officium omne Beneficio debitum præstari.

S E C T I O VI.

De privatione jurisdictionis.

Jurisdictio bifariam sumitur, ut notat Suarez. 1. propriè & strictè, prout est potestas præcipiendi per leges & censuras; judicandi in foro tum pœnitentiæ, tum exteriori, sive per se sive per alios; concedendi indulgentias, dispensationes, & actus similes exercendi. 2. latius, prout est potestas Beneficia conferendi, eligendi, aut etiam ad illa præsentandi. Quæritur, an & quatenus utraque privetur excommunicati, quâ de re,

Dico 1. Excommunicati omnes illicitè faciunt quæ sunt jurisdictionis; validè tamen si sint tolerati; secus si denunciati sint.

Prob. 1. pars: tum ex variis Juris textibus, præsertimque ex c. 8. *De sent. excom.* in 6. c. 1. *De offic. Vicarii* in 6. c. 10. *De offic. deleg.* ibid. tum quia excommunicati omni cum cæteris Fidelibus communicatione privantur: atqui jurisdictionem in eos exercere non possunt, quin magnam & in re summi momenti communionem cum iis habeant; ergo id illicitè faciunt: unde peccant mortaliter, ex omnium confesso, nisi eos excuset vel materiæ levitas, ut si dispensent in re

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

levi; vel necessitas agendi in aliorum favorem, & tunc quidem, ad Deum per contritionem aut Confessarii ministerium reverti tenentur.

Prob. 2. pars: tum ex communi Doctorum sensu, qui Constitutionem *Ad vitanda scandala*, sic semper interpretati sunt, ut jurisdictionis actus à toleratis exercitos, per eam validari crediderint; tum quia alioqui magna esset in Ecclesia confusio, nec satis animarum discrimini cautum esset, si Episcopus toleratus invalidè dispensaret in votis, approbaret ad excipiendas Fidelium confessiones, leges & censuras ferret; ergo hæc omnia validè præstat.

Prob. 3. pars. Cui enim non solùm prohibetur, sed etiam aufertur exercitium jurisdictionis, ille quæ jurisdictionis sunt validè exercere nequit: atqui excommunicato vitando non prohibetur solùm &c. cum ideò denuntietur, ut his privatus maneat. Confirmatur: si non toleratus non exerceat validè actus jurisdictionis improprie, multò minùs validè exercebit actus jurisdictionis propriæ: atqui non toleratus ne ipsos quidem jurisdictionis improprie præcipui sunt, collatio, electio, præsentatio & institutio atqui actus illi cum ab excommunicato vitando exercentur, omninò sunt invalidi.

1. quidem nulla est collatio, ut patet ex c. 6. *De concess. Præbend.* ubi statuitur Præsulem suspensum non posse conferre Beneficia, porro excommunicatio suspensionem includit, saltem cum agitur de jurisdictione. 2. nulla est etiam electio, ut supponitur c. 23. *De appellat.* Id tamen singulare debet electio summi Pontificis, ut valida sit, sive qui eligitur censura ligatus sit. sive eadem ligati sint, qui eligunt, quod à Clemente V. sancitum est, *ut vitentur dissensiones & schismata.* An autem valida sit electio ad quam excommunicatus vitandus cum aliis concurrat, disputatur; qua de re certum est. 1. eam invalidam esse, si excommunicati suffragium ita necessarium esset, ut absque eo electio fieri non posset. 2. eam esse validam, si excommunicatus suffragium tulerit invitis vel ignorantibus aliis, modò tamen suffragium ejus necessarium non esset. 3. probabilius etiam apparet electionem adhuc validam manere, etiam si electores scienter hominis excommunicati suffragium admiserint, modò istud superfluum sit. Ratio est, quia *utile per inutile non vitiatur*, nisi aliter jure constitutum sit: atqui nullum citatur jus quo talis electio actu infirmetur; quæ enim obijciuntur jura solùm probant eam à Superiore posse irritari, aut loquuntur de casu, in quo excommunicati suffragium omninò necessarium fuerit. 3. invalida etiam est præsentatio ad Beneficium vel Officium ab excommunicato facta ratione Patronatus ecclesiastici: tum quia præsentatio comparatur in jure electioni, quæ cum ab excommunicato fit, nulla est, ut statim dixi; tum quia excommunicatus ille suspensus est à Beneficio, & honoribus Beneficii, quos inter computatur jus Clericale præsentandi. Aliter sentiendum de Laici vitandi præsentatione, quia hæc non est actus potestatis ecclesiasticæ, sed fructus quidam patrimonii; excommunicatus autem nec patrimonio nec jurebus ei annexis privatur. Ita docent Sayrus, Garcias, & alii vulgò; qui etiam addunt præsentationem hanc posse non admitti ab eo ad quem pertinet institutio: quia, inquit, nemo cum excommunicato etiam tolerato communicare ten-

C. 2. De elect. in Clement.

* Des droits de Patronage c. 3. n. 4.

tur; quod quidem in Gallia locum non habet, ut docet * Ferriere.

4. Nec valet institutio aut confirmatio ab iisdem excommunicatis data, quia idem sunt institutio & confirmatio, cum collatione; & eo solum differunt, quod institutio dicatur ubi præcessit præsentatio Patroni; confirmatio ubi præcessit

Vid. Tom electio vel postulatio, collatio verò ubi nihil horum occurrit.

2. p. 356

&c.

Quæres an resignatio facta ab excommunicato vitando sit valida. R. vel resignatio hæc est simplex, & tunc ex omnium confesso valida est: quia nihil est aliud quam cessio beneficii quæ fieri potest, imò quæ ex quadam necessitate fit ab eo, qui Beneficii munia implere nequit; vel eadem resignatio fit in favorem, & tunc sciuntur Theologi: alii eam valere putant, quia, inquit, resignatio in favorem non est actus jurisdictionis; cum non sit præsentatio, collatio aut institutio, sed solum supra cessionem addat certæ personæ designationem, quæ quidem designatio ad jurisdictionem non pertinet, sed est actio omnino privata, & à personali dominio dependens. Ita Bonac. & Salmant. n. 91. Probabilior tamen ut & tutior videtur opinio contraria quam post Covarruviam sequitur Suar. Nam 1. posse Beneficium in alterius favorem resignare, quidam est Beneficii usus, & aliquid ipso Beneficii fructu præstantius: atqui excommunicatus vitandus & usu & fructibus Beneficii privatur; ergo, 2. quia cessio in favorem participat naturam præsentationis ecclesiasticæ, & quæ talis positivè concurret ad collationem Beneficii, quod ei solum conferri potest, cujus in gratiam dimissam fuit: atqui præsentatio à Clerico excommunicato facta, nullius est momenti, ut dictum est; ergo.

Suar. d. 14. sect. 2. n. 35.

SECTIO VII.

De privatione communicationis politica, & aliis effectibus per accidens.

Communicatio politica duplex distingui potest: alia privata, quæ consistit in commercio civili quod homines inter se privatim exercent simul vivendo, manducando, contractus ineundo &c. alia publica & forensis, eaque sita est in temporali publicæ rei gubernatione, & omnibus quæ huic annexa sunt, ut leges civiles condere, sententias & judicia ferre, agere in iudicio, testari, causas dicere. Neutra privantur tolerati, ex vi censuræ, ut patet ex dictis; quæritur an priventur non tolerati.

Dico 1. Nec excommunicato vitando cum aliis Fidelibus, nec aliis Fidelibus cum excommunicato vitando communicare licet. Prob. 1. pars: tum ex cap. 29. *De sent. excom.* ubi prohibetur ne quis cum excommunicato communicet in oratione, vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo; unde manavit id ab omnibus receptum: *Os, orare, vale, communico, mensa negatur*, quod infra explicabimus; tum ex ipsa excommunicationis definitione, ex qua sequitur excommunicatos omni quantum fieri potest & expedit, communione cum aliis privari. Expedit autem ut commercio etiam civili priventur; tum ut pudore suffusi ad poenitentiam adducantur; tum ne aliis offendiculo sint. Hoc tamen peccatum sæpius intra lineam venialis manet, ob materiæ levitatem, nisi fortè sit intentio sæpius communicandi,

quod ad mortale peccatum imputari posset, ut docet Suar.

Prob. 2. pars ex eod. cap. ubi censuræ subicitur, qui in oratione vel osculo &c. cum excommunicatis communicat: atqui nulla censura sine peccato incurritur; ergo. Quæ autem causæ à culpa & à censura excusent eos, qui vitandis communicant, dicam ubi de excommunicatione minori.

Dico 2. Validi tamen sunt contractus ab excommunicato facti. Prob. Valent contractus facti ex consensu, qui nulla lege irritatur: atqui contractus ab homine vitando facti, fiunt ex consensu, qui nulla irritatur lege; imò cujus valorem leges agnoscunt. Sic valere declarantur 1. receptio habitus Religiosi; c. 32. *De sent. excom.* quod iure non resistente ad Professionem extendi solet. 2. donatio, c. 8. *De donation.* quanquam oblationes & eleemosynas ab excommunicato vitando factas recipere prohibitum sit Ecclesiæ ministris, ut docet Yvo Carnot. Ep. 186. 3. à fortiori valent alii contractus venditionis, emptionis, mutui; item & testamenta, nisi tamen fiant ab excommunicatis propter hæresim aut percussorem Cardinalis, quæ restrictio pro prima parte non viget in Gallia. Disputant aliqui, an etiam valida sint acta à Tabellione vitando confecta. Probabilior est pars affirmans quam tenet Suar., quia acta hæc vel nullam, si propriè loquaris, vel ecclesiasticam jurisdictionem non supponunt.

Vid. Coll. And. t. 2. p. 20.

Suar. d. 15. sect. 5.

Dico 3. Excommunicatus vitandus, omni actu ad iudicium pertinente, tam in foro civili quam Ecclesiastico privatus est, de jure communi; unde non potest esse Judex, Actor, Advocatus, testis, Tabellio, Procurator. Probat id exterius ex variis juris textibus, quod inutile sit congerere, quia de generali Regni consuetudine, in iudiciis rerum temporalium non admittitur exceptio excommunicationis, ut expressè docet Pastor l. 3. tit. 35. n. 3. author Coll. Andeg. t. 2. p. 70. aliique Gallicani Jurisconsulti, quorum hæc est ratio, quod excommunicatio, utpote pœna ecclesiastica, non solum privare possit quæ ab Ecclesia dependent; jurisdictio autem temporalis ab Ecclesia non pendet: at in foro ecclesiastico viget juris communis dispositio, quia tunc id unum aufert Ecclesia, cujus dominium habet. Licet tamen tam in Ecclesiastico quam civili foro contra excommunicatum denuntiatio agere; neque enim debet aut potest ei suffragari censura qua ligatur. Quædam etiam in ipso Ecclesiæ foro excommunicatis permessa sunt, ut 1. se suamque Ecclesiam tueri, haud tamen possunt reconvenire, seu eum accusare à quo ipsi accusantur. 2. possunt appellare; est enim appellatio medium defensionis. 3. appellationem prosequi. 4. uti exceptione; iis enim omnis legitima defensio permessa est, ac proinde exceptio. *Vid. totum titulum De exceptionib.*

Gibert. p. 254.

Pro coronide hujus Articuli, duo notanda, eaque non levis momenti. 1. excommunicatos sive vitandos, sive etiam occultos ex parte sua teneri communionem aliorum quantum possunt vitare, tam in civilibus quam in divinis; hoc enim intendit Ecclesia, quæ nusquam excommunicatis favere aut suffragari voluit. Ita Cabass. l. 5. c. 11. n. 4. 2. teneri jure naturali quemlibet Fidelem cui certò constat contractam ab aliquo fuisse excommunicationem, eum etiam si non sit denunciatus, privatim vitare, præterquam in casibus necessitatis alibi expressis, aliisque in quibus eum si denunciatus esset, vitare non teneretur. Ratio est,

Cap. 14. *est, quia qui se ita vitari sentit, verecundia rubore suffusus, inducitur ad satisfaciendum pro excessibus suis: atqui tenetur unusquisque ad cooperandum quantum potest poenitentiae & conversioni peccatorum; ergo. Ita expressè D. Gilbert, & alii passim. Excipe nisi vitando proderet aliis occultum hujus excommunicati crimen: hæc enim de causa eum qui Parisiis excommunicatus denuntiatus est, non debeo vitare Bononiæ in publico, sed tantum in occulto si sibi nesciatur, quia quod est publicum Parisiis, est occultum ibi.* Ita Paludanus.

Pontas Excom. cas. 44. *Præter hos effectus, alii sunt qui excommunicationem sequuntur per accidens, ob novam excommunicati malitiam. Si verò sunt 1. irregularitas quam incurrit qui Officium alicujus Ordinis exercet, de quo alibi. 2. suspicio de hæresi, in eo qui per annum persistit in hac censura. 3. & in eodem convictio de crimine propter quod excommunicatus est. 4. juxta Rebuffum & Navarrum privatio effectus absolutionis generalis quæ ex Romanæ Curiae stylo in Rescriptis Pontificiis præmitti solet.*

ARTICULUS IV.

De præcipuis excommunicationibus.

EXcommunicatio, ut & censura in genere, alia est latæ, alia ferendæ sententiæ; alia ab homine, alia à jure. Quæ à jure est, vel in corpore Juris continetur, vel in specialibus Dicoeseos statutis. Excommunicationes omnes in jure contentas, quarum præcipuas alibi retulimus, fusè explicant Suares disp. 21. Navarr. c. 27 & alii. Nos quibus immensum hoc opus aggredi nec sinunt vires, nec iniqua voluminis jam luxuriantis spatia, eas quarum noticia in praxi utilior est, & magis obvia, explicare conabimur.

SECTIO I.

De excommunicatione contra percussores Clericorum.

Habetur hæc excommunicatio c. *Si quis suadente.* 29. xvi. q. 4. iis verbis, *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum presumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

Quæres 1. quid intelligatur per hanc particulam, *si quis.* R. eos omnes intelligi qui censuræ capaces sunt, seu viri sint, vel scæminæ, puberes vel impuberes, Laici vel Clerici, aut Religiosi, R. 2. nequidem eum excipi qui Clericum volentem percutit. Idè enim eximeretur à censura, quia eo ipso quo volentem percuteret, non censeretur eidem inferre injuriam quæ volenti non fit, extrito axiomate; atqui hæc ratio nulla est, quia tamen Clerico huic, ut pòte qui jure suo cedit, personaliter injuriam non faciat, facit tamen injuriam Ordini Clericali, cum ille Canon non tam in favorem Clerici particularis, quam in favorem Ordinis Clericalis, qui jure suo non cedit, fuerit promulgatus. Quapropter in hoc casu mortaliter peccant, & qui percutit, & qui volens percutitur; præcipitque eodem cap. Innocentius III. ut excommunicetur, qui hujusmodi percussione Clero injuriosus se submittit. R. 3. ei

dem pœnæ subjacet Clericus qui ex iracundia, desperatione, aut tædio semetipsum percutit, muti, lat, occidit, aut aliam sibi met injuriam irrogat quam sibi inferendo mortaliter peccat contra charitatem sibi debitam, Ratio est, quia sic verum est quod violentas in Clericum manus inferat cum injuria Ordinis Clericalis, Ita Suares d. 22. sect. 1. n. 59. & alii. Aliter dicendum si quis mortificationis causâ, aut ob dolorem è morte patris vel alterius conceptum se strenuè flagellet, capillosve evellat. Navarr. c. 15. n. 11. Avila &c. Quin & si quis, proprii peccati dolore percitus, ab alio flagellari expeteret, maneret is liber à censura, quia actio hæc nec personæ ulli, nec ulli statui injuriosa foret. R. 4. & eos etiam intelligi qui mandant aut consulunt Clerici percussione; item qui non obstant cum ex Officio tenentur ob stare, ac demùm qui ratam habent percussione nomine suo factam: ita, si non ex textu citato, saltem ex variis Canonibus colligitur. Supra annotavi eam percussione fieri *suadente diabolo*, quæ non fit sine peccato mortali.

Quæres 2. quid Clerici nomine intelligatur. R. Intelligi eos etiam, qui primâ tonsurâ initiati sunt; ii enim verè Clerici sunt, ut patet ex c. 11. *De atate, &c.* Sed ab hoc canonis privilegio excidunt. 1. qui eo quod tonsuram ac habitum Clericalem non deferant, probabiliter ignorantur esse Clerici; aut qui licet Clerici esse sciantur, Clerici habitum non gerunt: postquam tribus distinctis vicibus ab Epis. opo moniti fuerunt, ut eum deferrent; ii enim post trinam illam monitionem perdunt privilegium Clericale, ex c. 45. *De sene excom.* Non perdunt autem privilegium illud qui habitum suum non gestant, quia non possunt, ut in Anglia; modò tamen qui eos percutit sciat aut scire possit eosd. m. esse Clericos. An autem censuræ subjaceat, qui in tenebris aliquem percutit quem an Clericus sit videre non potest, disputant Theologi. Negat Sayrus l. 3. c. 27. etiam si percutiens det operam rei illicitæ, Mihi tamen probabilius est hujusmodi percussorem à censura liberum non esse, si animadvertat aut animadvertere queat, se Clericum perinde ac Laicum percutere posse: tunc enim sic affectus esse videtur, ut quemcunque præ manibus habet, cædat sive Clericus sit sive non; unde Clerici percussio tunc planè involuntaria dici non potest. 2. Ab eodem privilegio excidunt qui tertio moniti ab Episcopo, vel non desinunt à negotiis sæcularibus; vel contempto Clericali habitu arma ferunt, vel mimicam artem per annum exercent, cauponemve agunt; aut qui tyrannidem exercent, seditionesque & turbas excitant, quo in ultimo casu absque prævia trina monitione, sine censuræ metu percuti possunt, sive habitum Clericalem gerant sive non. 3. Excidunt & Clerici bigami, sive duas, sive unam non virginem duxerint, etiam si clericaliter vivant; item & simpliciter conjugati, si habitum Clericalem non gestent. Sed in Gallia, qui uxorem ducit Clericus renuntiasse censetur, etiam si fortè habitu Clericali induatur, ut quidam Cantores solent. 4. Excidunt & ii, qui degradati sunt realiter, hi enim vi degradationis hujus omni Clericali privilegio exuuntur; secus si verbaliter tantum degradati sint seu depositi: multò minùs si solum sint irregulares, suspensive aut excommunicati etiam vitandi, ii enim non desinunt Clerici esse & protalibus haberi. Ita Navarr. c. 27. num. 79 Bonac. d. 2. q. 4. p. 3. Coninch. &c. Pontas v. *Excommunication, Cas. 6.*

V. c. 6 de
Sent. ex.
c. 23.
h. r. in 6.

V. cap.
unic. De
Cleric.
conjug.
in 6.

Quæres 3. quid per *Monachos* intelligatur. R. intelliguntur non solum Religiosi professi, licet solum Conversi, verum etiam Novitii ex c. 21. *De sent. exc.* in 6. excipit Bonacina, si ingressus Novitii invalidus sit quacunque de causa. Sicut enim, inquit, qui tonsuram invalidè accepit, ut quicam ab alieno Præsule sine proprii Episcopi licentia recepit, Clericali privilegio non gaudet, sic nec eo frui potest Novitius invalidè Religionem ingressus. 2. Intelliguntur Moniales professæ, vel Conversæ, ac Novitiæ, modò, ait Bonacina, non vivant domi propriæ more Laicorum. 3. Eremitæ, non illi vagi, qui ex bono vel malo animi affectu religiosum habitum induunt, sed qui Regulæ alicui religiosæ mancipati sunt; hi enim vel Religiosi sunt, vel Conversi, ut benè Suarez. An idem dicendum de iis qui alicui superiori Ecclesiastico obtemperant, res est admodum incerta. Si ex voto, pacto, aut ratione muneris cujusdam spiritualis, loco alicui sacro se tradant, cum subjectione ad Episcopum, probabile videtur eos canonis beneficio potiri; secus si ex solo voluntatis beneplacito simul vivant ut fratres, idque eo verius est quod in toto juris corpore nulla de Eremitis mentio fiat, ut monet Gibert, p. 223. Intelliguntur 4. Equites Hierosolymitani, seu Equites Melitenses, sunt enim Religiosi, suisque se votis ligant.

Quæres 4. quid sibi velint *manus violenta*. R. eo nomine significatur 1. quacunque percussio, pugnis etiam & pedibus, baculo, lapide & similibus. 2. actio qualibet injuriosa, sive in personam Clerici, sive in res ei aliquo modo adhaerentes, ita ut vis ei inferatur. Unde, ait Sayrus, qui Clericum pulvere aspergeret aut aqua, quive eum conpueret, aut vim rebus ei adhaerentibus inferret, puta vestes quas indutas habet, lacerando, aliquid quod in manibus habet injuriosè rapiendo; equum cui insidet vulnerando, eumve apprehensis frænis sistendo, excommunicationem incurreret. Addo cum eodem Theologo, in his non tam modum violentiæ quàm affectum, prout tamen exterius erumpit, pensari. Quare qui Clericum in custodia publica, aut privata domo detinet, custodesque apponit ut eum apprehendant si de domo exierit, ita ut sine strepitu & confusione exire nequeat, excommunicatus est. Hinc

verum est quod docet Pontas, Canonicum qui ad alterius Canonici caput projecit Breviarium, cuius quidem ictum alter opposita manu declinavit, cenuram contraxisse. Ratio est, quia ibi est actio violenta, quæ licet in genere contactus physici levissima sit, moraliter tamen in ratione injuriæ gravis est. Haud tamen sufficit ut injuria sit gravis contra honorem Clerici, aut ut verbis vel aliqua actione exteriori, v. g. brachii & pugni tensione, fustis exhibitione comminatoria, se ostendet; sed requiritur injuria & vis tactu saltem mediato consummata, quia alia quavis injuria violentam manuum injectionem non importat: ita Suarez. Ex quibus tria deduco. 1. cum qui actu

subdolo aliquid aufert Clerico, v. g. marsupium, cingulumve quo actu cingitur, etiamsi interveniat præcisio, non incurrere censuram. 2. nec eam incurrere qui vestes Clerici dormientis subripit, aut lacerat. 3. idem dicendum de eo qui Clericum metu cogit ut à certo loco exeat, modò metus inenutiat solum per verba, aut actiones, quæ personam ipsam non attingant. Ratio est, quia in his casibus fit quidem injuria, sed sine violenta manuum injectione, saltem quæ cadat in rem personæ adhaerentem: ita passim Docto-

res. Si Monialis miserè corrupta, abortum sibi procurer, non erit censura obnoxia, ut quæ non sibi sed tætui injuriam irroget: Sayrus ibid. nu. 17. M. Grandin &c.

Quæres 5. an, & qui Clericorum percussores ab incurrenda censura excusentur. R. excusari 1. si percussio fiat in justam defensionem seu vitæ, seu honoris sui, aliarumve rerum; quæ vim vi repellere incontinentib. omnes leges omniaque jura permittunt. Unde quæ graviter cædit Clericum honori & castitati non verbis solum sed & factis imminentem, à censura immunis manet. Sed hic servandum inculpatæ tutelæ moderamen, intra quod sistere censetur, qui id solum facit sine quo aliter se, aut res suas servare non potest. Qui tamen aliquo modo justæ defensionis modum excederet, non ex proposito sed ex inadvertentia, & ea commotione quæ in hoc casu invitis etiam nobis irrepit, non incurreret censuram. Ita Sayrus n. 13. & alii apud ipsum, quibus sponte ad stipulamur. An autem qui Clericum in vasorem percutere mavult, quàm fugere, censuram incurrat, agitur. Negat idem Sayrus post Navarrum c. 27. n. 82. Cajetanum, & alios plures, modò tamen fuga hæc sit ignominiosa. Hæc quidem opinio mihi carnem ac sanguinem sapere videtur, inanemque mundi gloriam pro regula proponere: fatendum tamen est hæc ex circumstantiis dijudicanda esse.

2. Excusatur à censura licet non à culpa, ait Coninch, qui Clericum cum uxore, matre, sorore vel filia propria turpiter inventum percutit; secus si Clericus deprehendatur in stupro vel adulterio cum ea quæ percussorem tam proxima consanguinitatis linea non contingit; tunc enim non erit à censura immunis. Circa quæ, duo notanda veniunt. 1. eum censeri turpiter inventum, qui in osculis, & amplexibus, imò qui solus cum sola in loco suspecto reperitur. Ita Navarrus & Suarez, qui tamen hoc intelligit si personæ ipsæ non sine rationabili causa pro suspectis habeantur. 2. eum qui Clericum sic inventum cædit, excusari solum cum percutit incontinenti: tunc enim vividus & acer doloris sensus quo quis adurit, aliquid meretur indulgentiæ, non autem vindictæ mera, qualis est percussio quæ tunc tantum fit cum jam resedit ira, & evanuerunt primi furoris motus.

3. Excusatur qui ut pater, herus, Magister, disciplinæ causa Clericum ferit, modò notabiliter non excedat. Item qui justa de causa vim infert Clerico, ut si de Superioris sui mandato Laicus Clericum capiat, eumque trahat in judicium. Idem dic si quis cædendo vel non peccet, vel leviter peccet. Hinc qui eo correptus motu quem primò primum dicunt, gravem Clerico alapam infligeret, ut à culpa, sic à censura vacare posset. Hinc quoque qui leviter Clericum cædit, ut in rixis aliquando solent infantes, non contrahit censuram, etiamsi, ait M. Grandin, eliciat sanguinem è naribus, modò in quantitate modica. Quia tamen in dubiis pars tutior tenenda est, & quandoque difficile discernitur gradus advertentiæ, vel materiæ ad mortale peccatum sufficientis, quoties hic verum suberit dubium, petenda erit absolutio ad majorem cautelam.

4. Nec censuram incurrit qui in Clerici defuncti cadaver desavit, illudque membratim dilaniat, quidquid in contrarium asserat Felinus. Ratio est, quia is non est verè percussor Clerici.

Quæres 6. ad quem pertineat hujus censuræ absolutio. R. Si agatur de jure communi, censuram

C. 3. de
Sent. exc.

Ibid.

Pontas
ibid. c. 1.

Ibid. cas.
ult.

C. 20. de ram hanc Papæ reservatam esse, ut patet ex ipso
Sent. exc. citati capitis textu; Papæ autem nomine intelli-
C. 17. de guntur Legati à latere &c. Eodem tamen * jure
Sent. exc. communi potest Episcopus vel alius Superior ab
hac censura absolvere in casibus sequenti carmine
expressis :

*Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis,
Deliciosus, inops, agerque, senexque, sodalis,
Janitor, adstrictus, dubius, causa, levis ictus,
Debilis, absolvi sine summa Sede merentur.*

1. Itaque necessum non est recurrere ad Pa-
pam. si *ictus* seu percussio levis sit & modica : le-
vis autem dicitur, non quæ venialis sit, cum hæc
nec ad mortale peccatum, nec proinde ad cen-
suram sufficiat; sed quæ opponitur enormi & me-
diocri. Enormis seu atrox ea est quæ pervenit ad
occasionem, aut mutilationem membri, oculi
ejectionem, illationem vulneris magni, & à Chi-
rurgia seriò tractandi, vel effusionem multi san-
guinis aliunde quàm è naribus effluentis. Levis à
contrario ea est, ubi nec abscinditur membrum,
nec dense vellitur, nec sanguinis multum effun-
ditur; qualis sat communiter ea esse solet quæ
fit palma, pugno &c. Mediocris levem inter &
enormem media incedit. Fatendum tamen cum
Sayro, hæc omnia ad viri prudentis arbitrium
dijudicanda esse ex circumstantiis personarum,
loci, temporis, modi ipsius percussione. Quod
enim leve est respectu junioris Clerici, ut alapa;
mediocre aut grave esse potest respectu senis,
Superioris, Prælati; quod fit occultè, non ejus-
dem est gravitatis quàm quod fit palam, & in fre-
quenti casu; quod fit domi, levius est quàm quod
in Ecclesia Ministro sacris jam vestibus induto,
aut sacra facienti inuritur. Monet autem Panor-
mitanus & post eum Sayrus, in arbitranda læsio-
nis gravitate, necessum non esse ad Papam, suffi-
cere verò si recurratur ad Episcopum; ex quo
enim ei certis in casibus conceditur absolutio, ei-
dem & conceditur jurisdictio ad videndum num
hi vel illic casus ad se pertineant.

2. *Regula*, id est Regularis qui Regularem ejus-
dem Monasterii verberat, à Prælato suo, Guar-
diano, Priore absolvi potest, vel ab alio de ejus
consensu; secus si sæcularem feriat, aut alterius
Claustri Regularem: nam in primo casu ab Epis-
copo; in secundo autem tum à proprio suo, tum
ab alterius Religionis Superiore absolvi debet.
Excipe in his omnibus, nisi enormis sit percussio;
quamquàm hodie Religiosi ferè omnes ex privi-
legio absolvi possunt à Superioribus suis, ne eis
tribuat vagandi occasio. Quin & Novitius ab
iisdem absolvi potest, cum oneretamen in ean-
dem reincidendi sententiam, si ante professio-
nem egrediatur. 3. *Mors*, seu in periculo mor-
tis absolvi quis potest eo quo supra dictum est
modo. 4. *Sexus*, seu mulieres, sive fortes aut
infirmæ, divites aut egenæ, viduæ vel non, à
quacunque per Episcopum absolvi possunt per-
cussione, etiam enormi, quia jus indistinctè lo-
quitur. Idem à fortiori dicendum de Monialibus,
5. *Hostis*, seu qui capitales habet inimicitias, &
saluti suæ timet, ad Papam ire non tenetur. Ex-
cipe contra Sayrum, nisi debeat & possit hisce si-
multatibus finem imponere. 6. *Pueri* impuberes
etiam adeptâ pubertate ab Episcopo absolvuntur.
7. *Officialis*, putà Judex vel apparitor alicujus
Potentis, qui ex fortuito casu, & sine lædendi
proposito, non tamen sine negligentia, leviter
aut medioeriter Clericum percussit, absolvi po-

test ab Episcopo, secus si enormiter percussit.
8. *Deliciosus*, nobiles enim & magnæ potentie
viri, qui sine periculo status suos deterere non
possunt; ii item qui itineris hujus laborem susti-
nere non valent, haud tenentur Romam ire, sed
ab Episcopo, qui prius rei veritatem perpenderit,
absolvi possunt. Antea tamen intimari debent
eorum status & conditio Sedi Apostolicæ, &
tunc secundum ejus consilium impertienda abso-
lutio, nisi periculum sit in mora. 9. Et *inops* qui
arte vivit, Romam recurrere non debet, nisi sit
mendicus qui tamen in itinere quam domi, sibi
suisque provideri possit. 10. *Ager*, valetudina-
rius, & quisquis sine periculo vel mortis, vel rein-
cidendi in morbum, iter aggredi non potest. de
quo consulendi sunt Medici. 11. *Senex*, quo no-
mine intelligitur qui judicio viri boni, ratione
ætatis Romam adire nequit. Qui sen. & tamen lon-
gævam, etiam fortem experitur, dispensatus est,
quia brevis est in senibus à sanitate ad morbum &
mortem transitus. 12. *Sodales*, seu Clerici qui
communem vitam in eadem ducunt domo, à per-
cussione modò non enormi, per Episcopum ab-
solvi possunt: facillè enim communio discordiam
parit, ait Sayrus; unde casus iste meritò in jure ex-
ceptus est. 13. *Janitor* qui prætextu officii, etiam
injuriandi animo, verba sunt Sayri, aliquem
modò non enormiter percutit, absolvi ab Epis-
copo potest. 14. Idem dic de iis qui urpotè alte-
rius potestati *adstricti*, juris sui non sunt, ut servi,
& filii-familias. 15. *Dubius*, seu ipse dubiter,
seu & alii de ipso dubitent, ad cautelam ab Epis-
copo absolvi potest. 16. Eodem absolvi possunt
modo quos justæ *cause* ab itinere impediunt; ita
ut tamen & injuriam illatam reparent, & jurent
futurum ut, cessante impedimento, Apostolico
se conspectui præsentent. Quod ultimum in Gal-
lia aliisque in locis nimio intervallo Roma di-
stantibus locum non habere supra comonui. 17.
Eadem est conditio *debilium*, quales sunt cæci,
claudi, alique membris destituti.

Menserat aliquid de jure Gallico dicere, at id
factu impossibile est, quia specialia cujusque Diœ-
cesos statuta non minùs à se invicem quàm à jure
communi discrepant. Nam alicubi sublata est
reservatio, cum ii qui percussi sunt; non sunt in
sacris, v. g. in Diœces. Paris. Bituricensi, Ande-
gav. Boloniensi, Ambianensi &c. alibi eadem re-
servatio abrogata etiam est erga Religiosos nec-
dum in sacris positos, ut in Diœces. Andeg. Am-
bian. Rupellensi, Grassensi &c. vid. Gibert. *Con-*
sultat. canoniq. sur la Pénit. Duo præcipuè reti-
nenda, nec levem etiam publicam, nec occultam
etiam enormem percussione Papæ unquam re-
servari.

De hæresi librorumque prohibitorum lectio-
ne, & utriusque pœnis dicemus in tractatu de fi-
de. Interim vid. Bonac. d. 2. q. 5. & pro mo-
ribus nostris Gibertum in Opere mox citato tom. 1.
p. 428. ubi probat hæresim etiam publicam non
esse reservatam Papæ, nisi in quibusdam *obediens-*
sia Diœcesibus, quod consultò factum est ob ca-
sûs hujus frequentiam, & adeundæ Romæ
difficultatem, ut ex Laymano docet
M. Grandin. p. 87.

SECTIO II.

*De excommunicatione ad finem revelationis,
seu de Monitoriis.*

QUÆRES 1. quid sit monitorium?

R. Monitorium, seu, ut olim ajebant, monitio, est mandatum Ecclesiæ, quo sub excommunicationis pœna præcipitur manifestatio authorum criminis Reipublicæ perniciosi, vel damni gravioris proximo illati, ejusdemque criminis reparatio, in favorem quorundam Ecclesiæ membrorum.

Dicitur 1° *mandatum Ecclesiæ*, seu Judicis Ecclesiastici, qui solus excommunicationem comminari aut decernere potest. Quis verò sit ille Judex aperit Concil. Trid. his verbis: *Excommunicationes illa quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtrahitis rebus fieri solent, à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur.* Circa decretum istud quædam sunt animadvertenda.

1. Hæc Concilii Trid. disciplina, si monitoria solis Episcopis reservat, in Galliis non viget; Parisiis enim v. g. non ab Archiepiscopo, sed à solo Officiali monitoria decernuntur. 2. nec dubium est quoque quin apud nos monitoria à majoribus Episcopi Vicariis concedi possint, modò id specialiter iis fuerit ab Episcopo concessum. Ita tradunt Concilia Rhotomag. an. 1581. Rhemense

Vid. actu & Turonense anni 1683. quod statuit ut à nemine præterquam ab Episcopo, Vicario generali, aut Officiali monitoria decernantur, adeoque supponit ea à Vicariis generalibus & Officialibus decerni posse.

Et verò monitorium nihil aliud est quam mandatum de talibus factis revelandis, sub excommunicationis pœnâ: atqui potest Vicarius generalis & mandata decernere, & inobedientes plectere censuris; ergo. Dixi si monitoria solis Episcopis reservat; existimant enim aliqui Concilium, nomine Episcopi, Vicarios & Officiales comprehendisse, ut qui unam cum Episcopo personam efficiant, ex cap. *Romana De appell. in 6. exclusisse verò Archipresbyteros & Archidiaconos.*

Quidquid sit, potestas monitoria decernendi etiam competit, tum iis qui Jurisdictionem quasi Episcopalem habent, eamque per Officialem à se designatum exercent in foro contentioso; tum Vicariis Capituli, Sede vacante, non autem ipsi per se Capitulo, ut declaravit Congregatio Cardin. die 14. Aug. an. 1586. & in Gallia omnino tenendum est, ut docet Pontas.

2. Neque etiam in Galliis receptum est quod tradit Tridentinum ibidem, nempe ut monitoria ab Episcopo independentem à cujuscunque sæcularis Judicis autoritate decernantur. Contrarium statutum est Edicto quod efflagitante Clero Gallic. tulit Ludovicus XIV. an. 1695. Male tamen dicit Habertus, monitoria nunquam decerni sine sæcularis Judicis licentia, quoties enim materia merè est Ecclesiastica, necesse non est ut

ad Judicem sæcularem recurratur; imò nec ad eum recurritur, cum agitur de rebus perditis, quæ materia ad forum civile spectat, quia tunc ad eum inutiliter recurreretur, cum damnum difficile probari possit.

Monitoria sine Judicis sæcularis interventu concessa, vocantur *extra judicialia*, & ab Episcopo vel ejus Vicario generali obtineri debent & solent, ut notat Gibert; secus de *judicialibus* quæ ab Officiali decerni solent.

3. Apud nos nomine Judicis Ecclesiastici non intelligitur Archiepiscopus, ad quem recurri pos-

se docent Canonistæ externi, si Episcopus monitorium concedere noluerit, in Galliis enim non recurritur ad Archiepiscopum (nisi vel Episcopus ipse sit Actor; vel causa sub Archiepiscopo pendeat) sed Officiales Episcopi ad monitorii concessionem coguntur facta bonorum suorum per Judices oblatione, seu ut clarius loquitur Gibert * in recenti Opere, cui titulus, *Corpus juris Canonici &c. per saisinam sui temporalis*: excipe ult. 1. 3. casum consanguinitatis; nemo enim contra parentes aut affines usque ad quartum inclusivè gradum monitoria decernere tenetur; unde tunc Officialis alius ad hoc ab Episcopo aut Vicario generali constituitur.

4. Neque etiam nomine Judicis Ecclesiastici intelligitur Papa; etsi enim olim ab eo nonnumquam peterent Galli (quod multis in Regnis adhuc viget) ea monitoriorum genera, quæ vocantur *in forma significavit*, quia his incipiunt verbis, *Significavit nobis dilectus filius &c.* ea tamen nunc obsoleverunt, & in Gallia pro abusivis habentur, quia jurisdictioni Ordinariorum nocent, & Regis subditos, intervenire appellatione, extra Regnū trahunt.

Dicitur 2. *quo sub excommunicationis pœna &c.* seu pœna hæc actu infligatur cum promulgatur monitorium, ut quandoque sit; seu tantum declaratur inferenda, ut nunc melior & communior usus obtinet. Imò in locis Curia Divionensi subiectis cautè, & sapienter institutum est, ut non fulminetur excommunicatio, nisi postquam Judex Regius permisit partibus ut fulminationem hanc requirant, quam agendi rationem ut justissimam laudat Ducasse pag. 202.

Dicitur 3. *manifestatio criminis perniciosi, aut gravioris damni &c.* Excommunicatio enim quæ gravis est pœna, non nisi pro rebus magni momenti decerni debet: rerum autem gravitas respectivè dimetienda est. Vetat Concilium Avinionense an. 1590. ne decernantur monitoria pro re quæ nummis aureis viginti non æstimeretur. Concilium Mexicanum libellas 50. requirit. Parisiensis Senatus monitorium pro 33. libellis decretum, abusivum declaravit an. 1601.

Ergo monitoria decerni debent non solum in causis civilibus, in quibus scilicet inquitur quis crimen contra se commissum, non ad vindictam, sed ad obtinendum, ut ajunt, *interesse*; verum etiam in causis criminalibus, licet *judici hoc spirituali gladio in delinquentes uti.* Neque hic vel Judici Ecclesiastico, vel Clericis revelantibus rimenda est irregularitas, si reus morte plectatur, quia ad eam non nisi remotè & præter intentionem concurrunt, quomodo concurrunt Ecclesiastici qui hominem nequam brachio sæculari tradunt; hæc autem remota in mortem cooperatio non sufficit ad inducendam irregularitatem, ex Glossa in cap. 11. *De homicidio.* Et verò *Prælati quicumque... ballivo suo, aut alii injungit, ut contra homicidam justitia debitum exequatur, irregularis censeri non debet, quatenus inde sequatur pœna sanguinis, atqui minus in mortem cooperantur Prælati qui monitoria in causis criminalibus decernunt; cum non præcipiant ut contra reum procedatur, sed solum censuris utantur adversus eos qui quod sciunt aperire denegant.* Ita Ducasse pag. 198. Non me fugit contrariam opinionem variis inniti Pontificum & Conciliorum Decretis; sed in his quæ disciplinæ sunt, potest unusquisque Ecclesiæ suæ consuetudinem sequi.

Ergo,

Ergo, ut verbis Concilii Senonensis utar, *generales monitiones in forma malefactorum, vel in forma conqueſtus*, hoc est monitoria, non debeat decerni pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus, quarum distinctio, arbitrio Officialium relinquatur. Tunc verò injuria atrox haberetur, si Sacerdoti, Magistratui, mulierive intactæ famæ, turpe quid & infame palàm objiceretur. Libelli quoque infamatorii pro capitali crimine habentur.

V. Gibert
p. 356.
Coll. And.

p. 251.
Condom.
p. 102.
* Ibidem
ibid.

Circa hæc tria notata velim. 1. monitoria decerni non posse pro injuriis quæ homini crimen admittenti fuerunt iniustæ; aut quarum reparatio diù neglecta fuit. Actio autem quæ reparatio injuriæ vocalis exigi potest, anno uno præscribitur, 2. communem esse Gallicanorum Jurisperitorum sententiam, monitoria pro mobilibus bonis non autem pro immobilibus concedi posse: monitorium pro immobilibus obtentum, abusu- vum declaravit Curia Parisiensis an. 1530. ob rationes quas affert Author Collat. Andeg. p. 43. 1. Hæc tamen non impediunt quominus generalibus quibusdam monitoriis, absque ullâ personæ vel bonorum determinatione excommunicari possint diebus Dominicis qui bona aliena etiam immobilia retinent. 3. denique notandum ea quæ populis levia videntur, repisâ plerumque gravia esse. Hinc, quidquid sentiat imperitum vulgus, arbitramur cum D. Pontas, eos qui norunt columbarum, aut garenæ cuniculorum occisores, ad revelationem omninò teneri.

V. Gibert
p. 372.

Moni-
toire cas.
21.
Resolu-
tions de
la Paluel-
le p. 28.
Acta Cle-
ri p. 1061.

Ergo in monitoriis, personæ accusatæ nec nominatim exprimi debent, nec certis designari indicibus ex quibus innotescant, putà staturâ, vultus & capillorum colore, habitu quo induuntur: tale enim monitorium, inquit Ducasse pag. 199. pro libello infamatorio haberetur; qui verò sic designaretur, jus haberet impediendi, ne ad alias monitorii promulgationes procederetur.

Ergo graviter & mortaliter peccant, 1. qui levibus de causis monitoria petunt, aut ne non obtineant, simulata prætexunt damna. 2. Judices qui ab iisdem levibus de causis monitoria postulari permittunt. * 3. qui ea in his circumstantiis concedunt, ii enim pati potius debent bonorum suorum obſignationem, & ad superiorem Judicem tanquam de abusu provocare. Peccant quoque qui monitoria concedunt, sive cum res aliis modis detegi potest, sive cum monitoria hæc inania fore præsumuntur, tum ex futuro populi contemptu; tum ex impotentiâ eorum qui deliquerunt, nec sunt solvendo pares; tum ex testium defectu, putà si de rebus dudum perditis agatur, vel de crimine coram iis tantum parentibus commisso, qui à revelando immunes sunt, quamquam notat Le Prêtre cent. 3. cap. 119. testificationem parentum contra parentes aliquando recipi: si nempe agatur de verificatione facti aliqujus quod in domûs penetralibus gestum sit, & extra non prodierit.

Col. And.
p. 422.
seq.
Gibert p.
369.

Dicitur 5. *in favorem quorundam Ecclesiæ membrorum*? quibusdam enim monitoria concedi non debent. Tales verò sunt 1. quicunque heterodoxi, eos enim ab Ecclesia protegi non decet, qui Ecclesiæ leges aspernantur, juxta id Juris, *Privilegia qua contemplatione Religionis indulta sunt, Catholica tantum legis observatoribus prodesse oportet*. Hinc Pseudore formatis, dum libere Religionem exercebant in Gallia, non indul-

gebantur litteræ monitoriales, nisi sub nomine Procuratoris generalis, qui eas pro Hæreticis requirebat. Ita Rothomagi judicatum an. 1603. 1. excommunicati, publici peccatores, ii præcipuè qui Paschali Officio non funguntur. Nulla, inquit Concilium I. Tolosan. an. 1590. cui præve- rat Concilium IV. Mediolanense an. 1573. *in excommunicati, aut perditis scelestique hominis gratiam excommunicationes decernantur*, idque merito cautum erat, quia qui Ecclesiam in spiritalibus præcipientem oderunt, Ecclesiam in temporaneis adjutricem habere non debent. Hæc tamen restringit Gibert, 1. ad excommunicatos denun- tiatos. 2. ad Hæreticos, eo sensu quod non proprio nomine, sed tantum Regii Procuratoris monitoria obtinere possint. 3. quod spectat ad publicos peccatores, juxta hæc erga eos severitas non amplius in usu esse videtur, unde iis sicut aliis, connivente sæculari tribunali, monitoria conceduntur.

Coll. And.
p. 432.
Condam.
Ris. Ale.
p. 27.
Gibert. p.
369.

Quæres 2. quoniam ad revelandum teneantur.

R. 1. Omnes diocesani qui subjacent Episcopo monitorium concedenti, tenentur revelare statim ut monitorii notitiam habent, nisi jure eximantur à revelando. Ratio est, quia ii omnes Episcopo suo generaliter præcipienti parere tenentur: atqui per monitoria Episcopus generaliter præcipit, *Et généralement contre tous ceux & celles qui savent & ont connoissance des faits ci dessus*. Verba sunt in litteris monitorialibus apponi solita.

Ergo Infideles, Judæi, ipsimet Cathecumeni, amentes, infantes necdum usum rationis adepti, non obligantur per monitoria; quia vel Ecclesia in eos jurisdictionem non habet, vel obedientiæ incapaces sunt. Is olim fuit Ecclesiæ Africanæ usus, ut *ad testimonium infra annos 14. ætatis suæ* pueri non admitterentur. Sed alia est Ecclesiæ Gallicanæ disciplina, juxta quam pueri utriusque sexûs, etsi nondum puberes ad depositionem admittuntur. An verò, si non deponant, subjaceant excommunicationi, dictum est supra.

Can. 1.
IV. q. 2.

Ergo monitorium, cum actus sit jurisdictionis, in eos solum ferri censetur in quos Superior jurisdictionem habet: unde qui in Parochia S. Petri degunt, obedire tenentur monitorio quod in Parochiâ S. Joannis promulgatur, quidquid in contrarium statuere videatur Sambovius t. 2. cas. 173. Ratio est, quia monitoria non feruntur à Parocho, qui reverà in alterius parochianos nihil potest, sed ab Episcopo, aut Officiali, qui jurisdictionem habet in totam Diocesim.

Sup. p.
688.

Ergo & revelare tenentur Religiosi, etiam exempti, qui de nulla sunt Parochia; quia Episcopo quoad censuras submituntur à Concilio Tridentino; atque is disciplinæ Tridentinæ articulus in Galliis viget, ait Gibertus p. 389.

Sess. 25.
de Regul.
c. 12.

Ergo qui de, & in aliena Diocesi sunt, jure quidem naturali non autem vi monitorii ad revelationem obligantur. Idem dicit Collator Andegavensis de iis qui licet actu sint in territorio Episcopi monitorium decernentis, ejus tamen jurisdictioni non subjacent: quales sunt 1. viatores qui per Diocesim plano ductu transeunt. 2. advenæ qui paucò tempore in Diocesi commorantes, ibi nec domicilium nec quasi domicilium acquisissent; ii enim nec ratione domicilii, nec ratione delicti, cujus participes non esse supponuntur, subditi sunt Episcopo: imò etsi statutis subjecti

* Les Archevêques & Evêques, & leurs Officiaux ne pourront décerner des monitoires que pour des crimes graves & scandales publics; & nos Juges n'en ordonneront la publication que dans les mêmes cas, & lorsqu'on n'en pourroit avoir autrement la preuve. Art. 26. Edict. an. 1695.

subiecti essent, non tamen subiecti forent excommunicationi per sententiam latam, qualis ea est, quæ fertur in monitoriis; Judex enim sententiam in eos solum dicere potest, qui ab ejus tribunali dependent. Hactenus citatus Theologus. Existimat tamen Gibert, eos, qui pro negotiis in aliquo territorio stant; ibique diocesani sunt pro Sacramentis, abstinentiâ, jejunio & festis, ad obsequendum monitorio teneri; quia censura quam importat monitorium, privat bonis, quibus homines illi in hoc territorio fruuntur. Hæc opinio principiis in hoc Opere passim positis mirè congruit, quam idcirco in praxi sequi paratus, cæteris tamen utpote parum communem, sequendam proponere vix ausim.

Ergo ad revelandum vi monitorii tenentur ii qui in aliam, etiam commorandi gratiâ, Diocesim transferunt; modo non nisi post inchoatam monitorii promulgationem & prima sua Diocesi exierint. Ratio est, quia ubi ceptum est semel iudicium, ibi & finem accipere debet, ut patet ex utroque jure: atqui per primam promulgationem inchoatur iudicium in foro illius qui monitorium decrevit; ergo. Qui verò * citra fraudem, in aliam transit Diocesim, licet de eligendo in ea domicilio non cogitet, ad revelandum vi censuræ non tenetur; quia jam non subest jurisdictioni illius qui monitorium tulit. Quod si homo ille in Diocesim suam revertatur, antequam effluerit ultima dies, imò ultima hora temporis ad incurrendam censuram præfixi, tenebitur ad revelandum, si rescierit monitorium, quia sufficienter subditus est ei qui revelandi mandatum tulit. Ita Collat. Andeg. Ex quo sequitur eum qui à territorio domicilii sui abest toto eo tempore quo monitorium decernitur; publicatur, fulminatur excommunicatio, & jam elapso termino ligare incipit, non obligari vi censuræ ad revelandum; atque id ab aliis etiam propugnatum vidi. Ratio esse potest quam alibi indicavi, nimirum quod censura specialis ab homine, qualis ea est de qua nunc agitur, cum feratur per modum imperii, eos solum liget qui eo tempore quo fertur subsunt jurisdictioni Superioris.

R. 2. In monitoriis quæ ad Religionem aut commune Regni bonum spectant, nemo liber est à revelando, nisi sceleris authores aut participes. Ratio est, quia nemo est, qui bona hæc tanta, cuilibet privato; etiam suorum bono, anteponeere non debeat; unde receptum istud, *Salus populi suprema lex esto*; atque hoc item, *Contra publicos hostes & majestatis reos, omnis homo miles*.

Ergo si agitur de hæreseos disseminatione, prodicione Regni, Regis morte, præsertim nondum executioni mandatâ, filius contra patrem, uxor contra virum & vicissim, revelare debent. Excepi *sceleris authores aut participes*; etsi enim nunc passim promulgentur monitoria cum clausula, *nemine dempto*, (cujus contrariam, *dempta parte*; requirebat olim Senatus Divionensis ad monitorii validitatem,) non existimant tamen Theologi conscium sceleris in ullo casu teneri ad sui manifestationem. Hoc enim natura horret, hoc nemo faciat respectu proximi parentis, nisi in perraris casibus de quibus statim locuti sumus, quando minùs respectu sui? hoc demum variis, ut ajunt, Arestis confirmatum fuisse docet ex Bouchello Author Collat. Andeg. * Fatemur tamen hominem reum teneri ad reparationem criminis, quam per alios, præcipuè verò per Confessarium præstare facile potest.

Dices 1. Tam potest sceleris conscius teneri ad revelationem criminis sui, quam ad id obligari possit cum juridicè interrogatur atqui in hoc posteriore casu obligatur. R. neg. maj. Nam 1. non traditur quis in custodiam, nisi jam graves contra eum militent conjecturæ & suspiciones; secus contingit in monitorio. 2. non interrogatur homo, nisi jam testium depositione saltem semi-convictus sit, nec tam interrogatur ut se ipsum infamet, quem jam constat esse satis infamatum, sed ut infamiam eluat & purget si potest; unde scribuntur omnia quæ accusatus in sui gratiam proferte potest: revelans autem vi monitorii, hoc unum ageret ut semetipsum infamaret.

Dices 2. S. Gregorius in Epistola relata à Gratiano, præcepit sub excommunicationis pœnâ, ut quidam infamatorii libelli author semetipsum declararet. En S. Pontificis verba, *Quod si non exierit, neque publicè confessus fuerit... ex Dei & Domini nostri Jesu Christi spiritu definimus, ut sancti ejus corporis & sanguinis participatione privatus sit... Sin autem errorem suum fuerit apertè confessus, dominici corporis ac sanguinis participatione non sit privatus*. R. præceptum illud positum fuisse ex præsumptione vel suppositione quod medium illud ad calumniæ reparationem omninò necessarium esset; neque alio sensu justum esse potuit; unde si infamator aliâ quâcunque viâ parti læsæ satisfacere potuerit absque sui prodicione, dubio procul mansit liber ab ejusdem præcepti obligatione, & sine censuræ ulterioris metu Sacramenta recipere potuit. Cæterum mirum non est quod hanc agendi rationem tenuerit S. Gregorius: etsi enim nemo *per se loquendo* ad criminis occulti manifestationem obligetur; si tamen contingat id necessarium esse ut tollatur gravis infamia, aut nocumentum quod infanti imminet, & auferri aliter nequit, cogi potest homo ad satisfaciendum hoc modo, inò ad id jure naturali obligatur. Ita Suares solidè & eruditè ut solet.

Quæres an non saltem in materiâ civili pars contra quam decernitur monitorium, teneatur ad revelationem. R. Ita censent Gallicani, Jutisperiti complures, qui clausulam, *nemine dempto*, multis parisiensis Curia Decretis fuisse confirmatam; annis præcipuè 1638. 1640. ostendunt. aliter censent Theologi, juxta quos satis est ut parti justè conquerenti satisfaciatur; putâ ei restituendo instrumenta, titulos &c.

R. 3. in cæteris monitoriis non obligantur ad revelandum qui revelare non possunt. 1. absque aliquâ sui diffamatione. 2. sine gravi detrimento. 3. sine secreti naturalis violatione. 4. & ex quorum revelatione nulla exoriretur utilitas; uno verbo quibus sub mortali præcipi nequit ut revelent. Ratio est, quia non intendit Ecclesia, ut quis vel infamiæ notam inurat sibi; vel alieno bono per grave boni proprii dispendium consulat vel naturæ jura violet; vel demum pro peccato, aut non admissio, aut veniali tantum gravissimâ excommunicationis pœnâ plectatur: atqui tamen hæc mala consequerentur, si quis in quatuor casibus mox enumeratis revelare teneretur; ergo. Ex his quatuor responsionis partibus varia eruemus corollaria. Hinc 1. proximi parentes contra cognatos, affines itidem contra affines revelare non tenentur. 1. quia parentes parentum negotia rebus propriis æquiparare censeantur. 2. quia infamia unius in alterius infamiam vergit. 3. quia alioqui inde nascerentur domesticæ similitudines & odia. Unde si noverim suppellectilia

Titii apud unum è cognatis meis translata fuisse, & ab eo celata, ita ut cognatus ille reus haberi possit in judicio, revelare non teneor: tenerer vero si nihil inde periculi immineret parenti meo, puta si incunctanter probare posset rem innocenter actam esse.

Hic tria notanda. 1. per affines non intelligi in præsentia materia eos, quorum affinitas solum est spiritualis, prout docet Gibert p. 393. 2. privilegium non revelandi consanguineis concessum, ad quartum usque gradum extendi in linea collateralis, in directâ verò usque in infinitum. 3. id locum habere non in materia solum capitali, seu, ut ajunt criminali sed etiam in civili. Duo hæc ultima puncta constant ex Edicto an. 1667. cujus hæc sunt verba: *Les parens & les alliés des parties jusqu' aux enfans des issus de germain inclusivement, ne peuvent être témoins en matiere civile pour déposer en leur faveur ou contre eux.* Ergo à fortiori, id nequeunt in materiâ criminali quæ capitis periculum secum importat. Consonat Edictum citatum juri canonico, ut patet ex Can. *Sirestes* 3. iv. q. 2.

Quæres, an Martius qui novit furtum de quo per monitoriales litteras conqueritur Joannes, ab uxore vel filio Joannis admissum esse, teneatur ad revelationem; item utrum uxor illa vel filius teneantur ad restitutionem vi monitorii, id est sub excommunicationis pœna.

R. Judicem Ecclesiasticum præsumi Joanni concedere quod ipse petit, nihil verò ultra intentionem ejus: hic ergo casus ex intentione Joannis, prout in summa seu contento monitorii explicata est, aut aliunde de eâ constat, resolvi debet. Si constet, aut rationabiliter præsumi possit intentionem Joannis non fuisse ut uxorem, vel filium comprehenderet: tunc neque iis restituendi, neque testibus contra eos deponendi onus incumbit ullum vi monitorii; etsi uxor & filii jure naturali obligentur ad restituendum. Si vero præsumi possit neminem à Joanne exemptum fuisse; imò si hoc dubium sit, tunc ad restituendum uxor vel filius, ad revelandum verò Marius obligarentur ex monitorio, quia notum ac certum esset Ecclesiæ mandatum, ignota verò & dubia Joannis intentio.

Hinc 2. regulariter loquendo, domestici contra herum revelare non tenentur. 1. quia vulgò & quidem legitime verentur, ne foras indecore abigantur, & debitis priventur stipendiis, quod talibus in grave detrimentum cedit. 2. quia inde familiarum quies perturbaretur, nec præsumi potest rem ita odiosam exigi ab Ecclesia. Huc accedit quòd Edicto de criminalibus materiis lato an. 1670. cautum sit ut interrogentur à Judicibus testes, num domestici sint, nec ne: quibus verbis satis insinuat ut accusatos uti posse exceptione, quòd deponens domesticus sit. Hanc opinionem in statutis Synodalibus approbavit Emin. Card. Le Camus, eamque tenent Gibert, Collat. Andeg. Sambovius &c.

Limitatur 1. nisi conquerens domesticos assignet coram Judice, cujus erit perpendere quam depositionis eorum rationem habere debeat: interrim domesticus juridice interrogatus, vera loqui debet. 2. nisi agatur de crimine privilegiato, puta de hæresi, vel patriæ prodicione, vel de criminibus quorum notitia independentè à domesticis haberi non possit, ut si maritus uxorem strenuè perculserit, occideritve; & vicissim si uxor aut è domesticis quispiam id attentaverit. Item si agatur de hæreditatis dilapidatione, suppellectilium, aut effectuum, ut dicunt, subtractione externis ignota. 3.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

& id quoque limitandum puto, si cessent incommoda superius expressa, si v. g. nec stipendii sui jacturam, nec gravis cujuscunque alterius mali periculum subeant domestici revelando: (quod satis rarum est, nam domestici ex alicujus domo egressi, vindictam exercere præsumuntur, nec facile alios sibi dominos invenient, qui priorum secreta revelasse dignoscuntur) Ita Eveillon cap. 23. a. 2. Pontas &c.

Hinc 3. à revelando dispensatur, quisque grave damnum spirituale aut temporale sibi timet, vel suis, puta patri, uxori genero, quæ fortè ad quartum gradum extendenda sunt: tunc tamen cavendum ne quis formidet ubi non est timor, efficiendumque omni qua potest via, ut malum aliis illatum reparetur. Adde revelandum esse cum agitur de bono publico notabili, tunc enim privatum quodcunque commodum posthaberi debet.

Hinc 4. qui legitimâ usi compensatione vel præscriptione, bona alterius compararunt, non tenentur ad restituendum, & qui hoc norunt, non tenentur ad revelandum; imò si revelent, peccant juxta multos. Idem sentiunt plurimi de eo qui à Titio cessionem * bonorum meditante pecuniam sibi debitam præ aliis creditoribus anterioribus recepit: is enim sine gravi sui incommodo revelare non posset, quia in fraude & dolo de cæteris partem habere præsumeretur. An autem creditor qui præ cæteris se ipso anterioribus debitum suum recepit, ad restituendum teneatur, controvertunt Theologi. Vide dicta tom. 1. hujus Operis p. 235.

Hinc 5. quisquis revelare nequit nisi secretum vel explicitè vel implicitè promissum prodat, revelare non potest; sicque à revelando immunes sunt Advocati, Notarii, Procuratores, Sollicitatores, consulti. His enim res domesticas nemo aperit nisi cum pacto silentii, quod nisi servant, jam susdeque vertendæ sint familiæ, & claudenda consiliis janua. Idem dic de Medicis, Pharmacopolis, Obstetricibus, Chirurgis: qui omnes sacramento secreti se se solent obstringere idque ab iis servari publicæ rei plurimum refert. Ita S. Thomas 2.2. q. 70. a. 1. ad 2. Pontas *Monit.* cas 8. Collat. Condomenses & Andegav. p. 530.

Hinc 6. amico amicum prodere non licet, quæ quia difficultatem habent ad hæc puncta reducimus.

1. Cui expresse commissum est aliquid sub secreto naturali, revelare non potest; quia *servare fidem est de jure naturali; nihil autem præcipi potest homini contra id quod est de jure naturali.* Quin & ita arctum est juris naturalis præceptum, ut si homo secreto naturali obstrictus ad rem reticendam, hanc alteri revelasset imprudenter, teneretur hic posterior secretum etiam sibi non imperatum servare. Unde non immeritò docet Sambovius, domesticos qui aliquid audiunt ab heris ad revelandum non obstrictis, nec ipsos ad revelandum obligari. Observa tamen non eo ipso quempiam à revelando dispensatum iri - quo aliquid audiisset ab iis qui cum essent sceleris participes v. g. silere debuissent. Imò si ille contra quem monitorium decernitur, advertens se imprudenter locutum esse, adderet se rem dixisse sub secreto, non desineret alter, etsi amicus garruli hujus, ad revelandum obligari: tum quia plerumque non acceptat secreti conditionem, qui antea de secreto servando postulatus non est; tum quia vix præsumi potest id sub conditione secreti dictum esse, quod quis prurigne loquendi evomit, præsertim de mulieribus agatur, quæ quod tibi sub secreto, statim aliis viginti, sub eadem conditione aperient.

X

2. ad

V. Moni.

raire cas

13.

Coll. And

p. 428.

** faillice.*

V. callat.
and p.
428.
19.

S. Thom.

unde su-

pra.

Coll. and

p. 524.

Samb. 1.8

cas 63.

2. ad eximendum ab obligatione revelandi, sufficit tacita secreti promissio; & hæc præsumitur non quidem inter amicos simpliciter, sed eos inter amicos quos tam arcta vincit necessitudo, ut res omnino suas, sermonesque & consilia sibi communicent; quasi ferme in unam coalescerent ambo personam.

Excipiuntur à Doctoribus casus duo. 1. si agatur de impedimento matrimonii diremptivo; ex matrimonio enim invalido sequuntur gravissima mala, profanatio Sacramenti, concubinatus, proles illegitima alienis fruitura bonis: unde hic amicitia non excusat à revelando. 2. si agatur de consilio necdum executioni mandato, contra bonum publicum aut etiam privatum perniciose formato, prout alibi docuimus ex S. Thoma. His nixi principiis decidunt Sambovius & Pontasius, eum ad revelandum teneri qui veterem amicū creditoribus suis * decoquentem, in domum suam recepit, posito quod inde grave creditoribus præjudicium exoriturum noverit; puta si sciat amicū hunc grandem pecuniæ summam in fraudem creditorum subtraxisse. Idem dicendum de eo cui sub decreto dixisset aliquis se nomen suum commodasse decoctori huic, ut bona sua facilius subtraheret; tunc enim uterque ad revelandum obligaretur, cum hoc discrimine, quod posterior qui totum quod novit, didicit à priori, non teneretur ad revelandum nisi in defectum prioris; priore enim revelante, inutilis est revelatio posterioris, quia tunc non aliam habet vim quam ejusdem prioris revelatio. Quod hic semel annotatum sit.

Hinc 7. cum ad actum inutilem nemo teneatur, revelare non tenentur ii quorum revelatio inanis foret: unde à revelando immunes sunt.

1. qui solus novit homicidium v.g. ab alio perpetratum; imò nec revelare potest, semetipsum enim calumniatoris famæ exponeret, quia ex jure *testis unus, testis nullus*. Unde S. Aug. relatus *Can. 27* à Gratiano, Plerumque, inquit, *boniviri propterea* 2. q. 7. *sufferunt aliorum peccata & tacent, quia... quæ ipsi sciunt, iudicibus probare non possunt*. Vid. Pontas cas. 17. Cavendum tamen ne revelationem suam superfluum putet, qui novit jam præcessisse sufficientem revelantium numerum: tum quia probationum abundantia non nocet; tum quia sæpe fit, ut ex eludantur probationes quæ omnino videbantur invictæ; tum quia meum est Ecclesiæ parere, non verò judicare an sufficientes testes qui præcesserunt, nec ne. 2. revelare non tenetur qui Pauli crimen à Petro solo didicerat, si Petrus ipse revelaverit; aut qui per plateas ab ignotis nec fide dignis hominibus audivit crimen à Petro fuisse perpetratum; hæc enim denuntiatio nullam in iudicio fidem faceret, ut cum aliis monet Habert 3. qui novit quo se se receperit filius hæretici, qui paterna è domo fugit ut Religionem Catholicam amplecteretur, non tenetur aut revelare, aut filium hunc ad patrem remittere: iudex enim monitorium decernens eos solum ligare voluit, qui injustè filium contra voluntatem patris retinerent; injustè autem non retinet, qui in gratiam Religionis retinet. Vide Pontas cas 19. ubi & notat huiusmodi receptatores ad iudicem recurrere debere, qui eis juxta Regni leges patrocinium suum negare nequit. 4. qui physicā, vel etiam morali (quā scilicet secluso monitorio non peccaret) restituendi impotentia laborat & laborare cognoscitur, nec restituere tenetur, nec ab aliis vi monitorii detegi: ad impossibile enim nemo tenetur

& rem qua culpa caret in damnum vocari non convenit. Ubi nota eum incurrere excommunicationem, qui jam inchoata, vel præcognita monitorii promulgatione conjiceret se in impotentiam restituendi; secus de eo qui restituere non valens, sic esset affectus ut etiam si par foret restituendo, restituere nollet: eos enim quorum mala est voluntas plectere non intendit Ecclesia, cum agendo verè sunt impares. Sunt qui velint eum qui actu restituere nequit, debere, ne excommunicationem incurrat, vel sponsores præbere, vel alio modo asserere, se, cum poterit, soluturum esse, ne debitum pereat. Opinionem hanc parum habere fundamenti putat Collator Andeg. eo quod debitori nulla accrescat ex monitorii promulgatione restituendi obligatio. Quidquid sit, qui ad pinguiorem reversus fortunam non restituit, statim contrahit excommunicationem, nisi qui eam tulit, aut fato functus, aut depositus fuerit; censura enim hæc cum sit ab homine, eo extincto extinguitur. 5. cum crimen penitus occultum est, nec reus, nec testis ad respondendum iudici interroganti tenentur. Is enim Iudex juris formam non servat, ut evidens est ex cap. 21. *De accusat.* Idem docent Resolutiones Pastorales Diœcesis Genevensis.

Expendunt hic aliqui, an ad revelandum teneantur, qui sciunt monitorium concessum fuisse alicui, nullam in rebus de quibus agitur partem habenti. Qua de re dico supponendum esse eum qui monitorium concessit, officio suo non defuisse: unde qui factorum notitiam habent, ad revelandum tenentur nisi error manifestus sit, ut esset si Petrus monitorium obtinisset pro injuria non sibi, sed Paulo illata, & de qua Paulus nequaquam conquereretur. Quod si Petrus ad procurandam Paulo reparationem injuriæ eidem illatæ monitorium obtineret, Paulus qui injuriam hanc remittere potest, & piè condonare, non teneretur ad revelandum. Si verò pars publica, seu publicum criminum vindex, cujus est gravisantia mala cohibere, monitorium obtinisset, tunc teneretur Paulus ad revelandum, quia potest quidem juri suo renunciare, non autem iis quæ ordinantur ad bonum commune.

Quæres 3. quo tempore incipiat cessare revelandi obligatio. R. post primam monitionem strictè tenentur ad revelationem omnes qui facti notitiam habent, nisi legitima eos causa excuset à revelatione tunc temporis facienda. Ratio est 1. quia tenetur quilibet Ecclesiæ in materiā præsertim gravi præcipienti parere, quamprimum potest: atqui Ecclesia per primam monitionem præcipit, ergo intolerando laborant errore qui putant revelationem tamdiu posse differri donec triplex præcesserit monitio. 2. quia peccat ille ex cujus dilatione grave sæpe sæpius sequitur *conquerentis* damnum: atqui ex dilatione revelationis... Nam sæpe fit ut conquerens ad graves sumptus faciendos teneatur; à quibus abstinisset, si statim ad revelationem venissent testes: sæpe fit ut dum procrastinatur revelatio, res furto abreptæ abscondantur, vel aliò transferantur; sæpe fit ut fontes fugæ tempus inveniant, quod non invenissent; ut qui prima hebdomada pares erant solvendo, post tertiam aut quartam non sint solvendo &c. ergo.

Dixi, *strictè tenentur*. Nam stricta est obligatio quæ ex religione & ex justitia nascitur: atqui talis est obligatio revelandi quamprimum. Nascitur ex religione, ex debita nimirum superioribus Ecclesiasticis reverentiā, Nascitur quoque ex justitia

Tom. 2. p. 545.

Euillon
Babin.
Coll. Con-
dom.

justitiâ; si enim, ut statim dicam, ad damni totius refusionem teneantur, qui non revelando damni hujus causa fuerunt: quis eos non putet obligari ad restituendum pro ratâ, quorum dilatio alicujus detrimenti conquerentibus causa fuerit?

Dixi iterum, *nisi legitima eos causa excuset*. Non enim peccat qui differt revelationem 1. quia propriis & gravibus negotiis aliò trahitur 2. qui grave ex præcipitata revelatione detrimentum veretur. 3. qui dubitans an revelare teneatur, ante vult eruditum quempiam consulere, quàm revelet. 4. qui sperat partes ante excommunicationis fulminationem, mutuo secum invicem conciliatum iri; item qui sperat salubribus se consiliis & fraterna correctione præstiturum ut delinquens parti læsæ, quantum opus est faciat satis. in his casibus qui revelationem differt, non peccat, quia contra Ecclesiæ matris piissimæ intentionem non agit. Iisdem aut æquivalentibus causis sublati peccaret; imò si prævidisset futurum ut statuto tempore revelare non posset, ob aliquod superveniens impedimentum, graviter peccasset non revelando eo tempore quo potuit, & excommunicationem incurreret, cum postea fulminaretur, etsi jam eo tempore revelare non posset.

Quæres 4. an ad restitutionem teneantur qui revelare nolunt. R. affirmative. Quia illa opinio in praxi admitti debet, quæ ut tutior sic & probabilior est ab extrinseco, & ab intrinseco: atqui sic se habet opinio quæ ad restituendum obligat eos qui cum revelare possent, non revelaverunt. Ita Parochos suos doceri & docere voluerunt S. Carolus Borom. Card. Le Camus in suis statutis, Emin. Noallius in Collation. de usura tom. 3. lib. 6. p. 206. Episcopus Genevensis, Episcopus Catalaunensis, cujus pro Diocesi exarata est Theologia Haberti. Idem satis apertè tradit Author Coll. Andeg. t. 1. p. 460. & expresse Pontas, verbo *Restitution* cas. 201.

Confirmatur 1. ab intrinseco. Qui ex justitiâ tenetur ad revelandum, is nisi revelet tenetur ad restituendum: atqui urgente monitorio, qui revelare potest, non ex religione solum tenetur ad revelandum, sed tenetur quoq; ex justitia Nam tenetur ex justitia qui tenetur ex officio: sed tenetur ex officio qui tenetur urgente monitorio; tunc enim officium hoc & onus imponit & Ecclesiasticus & Sæcularis Judex, ut qui damnum alterius avertere potest revelando, avertat; & hoc onus suscipiunt omnes Ecclesiæ filii; ergo. Ita ferè Collator Paris.

Confirmatur 2. Revelare tenentur ii in quos *conquerens* jus acquirit per præceptum Ecclesiæ: sed *conquerens* jus acquirit per præceptum Ecclesiæ, ut omnes qui testimonio suo sibi opem ferre possunt: hanc reverà sibi ferant. Ita Theologia Catalaunensis.

Confirmatur 3. ex S. Thoma. *tenetur quis ad restitutionem ejus in quo aliquem damnificavit: sed aliquis damnificatur dupliciter, uno modo quia ei aufertur id quod actu habebat... alio modo si damnificet aliquem impediendo ne adipiscatur id quod erat in via habendi*: atqui conquerens erat in via habendi & recuperandi rem suam, nisi obstitisset silentium non revelantis. Ita Resolutiones Pastorales Diocesis Genevensis.

Confirmatur 4. Qui per dolum impedit, ne alius rem suam recuperet, is ex omnium confesso, obnoxius est restitutioni: sed qui non revelat hoc in casu per dolum impedit... Sicut

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

enim per dolum impedit ne eleemosynam obtimeam, qui dolosè verbis aut nuribus dicit me non indigere; sic & per dolum impedit ne rem meam assequar, qui æquivalenter dicit neminem cognosci qui ad damni mei reparationem teneatur: atqui hoc æquivalenter dicit, qui non revelat, cum revelare ab Ecclesia jubetur; atque id demum ex hoc silentio colligitur. Ergo.

Quæres denique quid observandum Parocho cui publicandi monitorii provincia demandatur. R. cum Haberto, hæc ei esse præstanda. 1. ex supra recensitis excommunicationis natura & effectibus, exponet quàm formidanda sit excommunicatione etiam injusta. 2. insurget adversus eos qui vindictæ animo, aut levibus de causis monitoria postulant; & qui cum sæpè opum divites sint, terribiliores Ecclesiæ pœnas pro iis extorquent rebus, quarum jacturam viri etiam pauperes, sed plusculum Christiani, æquo animo ferunt. 3. si certò deprehendat Parochus monitorium obrepitiè obtentum fuisse, rei totius veritatem indicabit Officiali, cui id molestum accidere non debet, secundum ea quæ supra dixi. 4. cavebit ne publicationes autoritate propria suspendat, sub eo prætextu quòd damni author ei in confessione & scelus suum aperuerit, & se ad exhibendam satisfactionem condignam paratum esse asseruerit: hæc enim publicationum suspensio in grave conquerentis præjudicium cedere posset, unde & pluribus Arestis prohibita est. 5. monitoria non promulgabit diebus solemnioribus v. g. Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, aliisque solemnioribus diebus, nisi Episcopus aliter censuerit. Ita enim post Concilium Mediolan. IV. præscribunt libri Rituales non pauci docentque Theologi saniores, & probat ipsa rei natura, cum æquum non sit sanctam solemniorum dierum lætitiâ, pœnarum quas Religio maximas habet, strepitu vel inflictione turbari: unde publicatio hæc in subsequentem festam diem unâ cum Præconio, seu *Pronao* differri debet. 6. monitorium leget altâ & distincta voce, non festinanter, ut nemo non audiat singulos articulos qui monitorii materiam constituunt. 7. cum excipiet testimonia seu depositiones, sedulo cavebit ne quis alia revelet quàm quæ ad monitorium spectant. 8. docebit quàm errent graviter qui revelationem procrastinant, donec immineat terminus incurrendæ censuræ præfixus, prout supra dixi. 9. exponet per monitorium ligari authorem criminis & testes? authorem quidem ut satisfaciât sub excommunicationis pœnâ (quæ tamen non ubique contra delicti authores imponitur) non autem ut se prodât, testes verò ut eundem sub excommunicationis pœna manifestent.

Antequam huic materiæ finem imponam, lectorem monitum volo, me nihil de aggravatione aut reaggravatione quæ in monitorialibus litteris apponi solent, locutum esse, quia aggravatio & reaggravatio nihil operari posse videntur, quod nunc excommunicatio non operetur. Aggravatio olim & reaggravatio novi quidem erant excommunicationis gradus Excommunicatio precisè sumpta, sola privabat sacrificii, sacramentorum, & suffragiorum participatione; crescente obduratione addebatur aggravatio, quæ insuper à civili Fidelium convictu arcebat; deinde addebatur reaggravatio, qua Fidelibus aliis veritum erat sub excommunicationis pœna, ne quid cum hujusmodi excommunicato commercii haberent. Juxta tritum id apud Canonistas.

Pontas
Monitor.
cc. 5.

Ibid. c. 15
Habert.
Rit. Andeg.

* Resol.
Past. r. 2.
p. 3. tit. 6.
* 3.

22. q. 62.
* 4. ad 6.

ultimus hic est

Ærumna cumulus, quod nudum & frustra
rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoque juvabit.

At cum excommunicatio hos omnes simul effectus hodie producat; non satis intelligitur quid eadem superaddant aggravatio & reaggravatio. Unde satius esset ab iis abstinere, ut jam ab an. 1651. oprabat Jacobus Eveillon: aut saltem querendum est ab Officialibus quid effectus ab aggravatione vel reaggravatione præstolentur Fallor, ait Habert, si multi Officiales vim & sensum hujusmodi verborum intelligant.

ARTICULUS V.

De excommunicatione minori.

Quæres 1. quid sit. R. est censura privans hominem passiva Sacramentorum participatione, & voce seu electione passiva: unde etiam vocatur excommunicatio minor, quia multò pauciores habet effectus quàm excommunicatio major. Haud tamen spernenda est excommunicatio minor, cum qui ea ligatus est, peccet mortaliter recipiendo Sacramenta & Beneficia, quia facit contra Ecclesiæ prohibitionem in materia gravi. Graviter etiam peccat tum qui excommunicato minori Sacramenta confert, nisi excuset ignorantia, aut scandali alteriusve mali vitandi necessitas; tum qui eundem ad Beneficium sciens & volens eligit, præsentat &c. uterque enim cooperatur illius peccato, violatque jus naturale prohibens ne Ecclesiæ bona conferantur indignis. Valida tamen sunt Sacramenta quæ excommunicationis excommunicatione minore conferuntur, excepta Pœnitentiâ, quia supponitur deesse dolor de peccatis, sine quo Pœnitentiæ Sacramentum valide recipi non potest: secus si prius absolutionem censuræ petat; aut eam sibi impertiendam esse sciat, ut communiter præmitti consuevit. Valida item est electio ad Beneficium, aut ejus collatio, ut colligitur ex c. *Si celebrat* 10. *De Clerico excom. minist.* ubi sic loquitur Gregorius IX. *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit: nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Si autem solum est irritanda; ergo pleno jure irrita non est, ut docent Toletus, Suares d. 24. sect. 2. n. 21. Avila, habert & alii penè omnes.

Quæres 2. An peccet excommunicatus excommunicatione minore, si Sacramenta conficiat aut administret. R. 1. eum mortaliter peccare, si Missam celebret: quia, qui Missam celebrat, communicare debet, quod non potest excommunicatus excommunicatione minori. R. 2. Circa aliorum Sacramentorum administrationem non conveniunt Theologi. Alii putant, eum peccare mortaliter; alii eum ne venialiter quidem peccare sentiunt; alii, quibus adhæreo, censent eum peccare venialiter. Ratio est, quia cit. cap. *Si celebrat*, sic pergit Gregorius IX. *Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo collata virtutis non carent effectu; cum non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum; quæ in sola consistit perceptione, remotus.* Reponunt Bonac. d. 2. q. 3. & Salmant. c. 4. n. 139. prædictum caput intelligendum esse de administratione Sacramentorum, quibus annexa est eorundem receptio; ut sit in eo, qui Ordines confert, & simul celebrare debet. At ex-

plicatio hæc admodum dura est: in textu enim citato clarè distinguitur Sacramentorum collatio, ab eorundem receptione; ac proinde, cum dicitur, hominem hunc peccare conferendo Sacramenta, intelligendum est istud de collatione simpliciter dicta. Et verò indecens est, ut qui à Sacramentorum susceptione tanquam indignus prohibetur, eadem administret; ergo ea administrando peccabit, non quidem *graviter*, prout peccat, dum eadem recipit; ut dicitur in textu citato, sed venialiter, quia obligatio honestatis & decentiæ regulariter non inducit grave peccatum. Nullam tamen incurrit irregularitatem pœnamve canonicam, si conferendo, sive recipiendo, quia nulla est expressa in jure. Ita Sayr. l. 2. cap. 22. Avila 2. p. c. 6. d. 12. dub. 3. Coninc. d. 14. n. 264. Ex his colliges, excommunicatum minori excommunicatione divinis Officiis interesse posse, suffragiis frui, absolvere à censuris, actus jurisdictionis exercere, &c. Ita idem Sayrus & alii communiter.

Quæres 3. Quas ob causas incuratur hæc censura. R. Nunc in uno tantum casu incurri, quando nempe communicatur in rebus prohibitis cum excommunicato majori, eoque denuntiato. Varias autem illicitæ hujus communicationis species exprimit versiculus iste:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os denotat quodlibet commercium per verba, nutus, litteras missas, aut receptas, & alia amicitiae signa, ut sunt amplexus, missio vel acceptatio munusculorum, non tamen retentio eorum, quæ ante censuram recepta erant. *Orare* significat externam communicationem in Officiis divinis, Sacramentis, orationibus etiam privatim factis cum tali excommunicato, non tamen pro eo, uti supra exposuimus. *Vale* significat salutationem honorificam. Quod eò usque extendunt Suares & Salmanticenses, ut nequidem permittant aperiri caput etiam sine verbis, ut resalutetur excommunicatus. *Communio* denotat eadem exercitia, contractus, iter cum alio actum, deambulationem communem, quietem in eodem lecto vel cubiculo per modum societatis; secus si id ob dormiendi necessitatem fiat, & sine societate. Per vocem *mensa* prohibetur communicatio cibi, potus, & mensæ: unde eidem cum excommunicato mensæ assidere non licet, etiam si non eisdem ferculis vescatur, &c.

Hæc, quæ primâ fronte jugum intolerabile videntur, non parùm emolliuntur sequenti versiculo, quo indicantur varii casus, in quibus sine culpa, ac proinde sine censura excommunicati frequentari possint.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Excusat itaque 1. *utile*, id est, utilitas sive excommunicati; sive communicantis cum eo, sive alterius tertii. Unde licet Casuistam excommunicatum consulere, ut difficultatem solvat, & consilium salubre det; Medicum invisere, ab eoque sive sibi, sive pro aliis emere remedia; litteris aut verbis præcisum monere, ut resipiscat, eumque salutare, benevolentiae signis cumulare, quibus & docilior fiat, ejusque capteretur amicitia. 2. *lex*, matrimonii scilicet, licitum enim est vel uxori cum marito præciso, vel marito ipsi cum uxore præcisa communicare, non in redditione solum aut petitione debiti conjugalis, sed in iis, quæ ad domum & familiæ gubernationem spectant, imò ajunt Sal-

Suar. d.
15. sect. 2.
Salm. c. 3.
n. 134.

Avila 2.
p. c. 6. d.
spus. 11.

in sup. q. 23. Salmanticenses, in omnibus, in quibus ante censuram communicabant. Ratio est, quia vix vitari potest incontinentiæ periculum & conscientiarum laqueus, si tam arctè conjunctis mutuum interdicitur commercium: unde & id ampliari solet, si ambo sint excommunicati. Limitatur tamen, si matrimonium scienter contraxerint in excommunicatione: qui enim contra censuram deliquerunt, ab ejus onere eximi non debent: item si lata sit censura ob causam, quæ ad matrimonium spectet, puta, si ob dubium de matrimonii valore prohibeatur cohabitatio: denique si conjuges divortio separati sint. 3. Excusat *humile*, seu subiectio & dependentia filiorum à patribus, famulorum à dominis, militum à ducibus. Excipit Sylvius filium emancipatum, quia jam paternæ potestati non subest. Fatetur tamen filium hunc teneri honorem, reverentiam ac salutationem patri impendere, & similia, quæ filii parentibus debent jure naturali; sed dubitatur, an ut filio cum patre, famulis cum herò communicare licet, sic & vicissim patri cum filio, &c. communicare liceat. Affirmant multi, quia ut inferiores superioribus obsequium, sic & superiores inferioribus curam & providentiam debent. Mihi quidem persuasum est, debere herum omni, quæ poterit viâ procurare, ut famulus ab Ecclesia præcisus resipiscat; sin autem parere nolit, abigendum esse eum, præsertim, si grave ex ejectione ejus damnum non sequatur. Addo cum Sylvio & aliis, excusatum non iri, qui hominis jam excommunicati servitio se manciparet. An verò hæc cum excommunicatis communicandi facultas, in ipsis etiam divinis locum habeat, controversi potest. Affirmant Avila, Suarez, Bonacina & alii, quos sequuntur Salmanticenses; unde, inquit, possunt, qui de famulatu sunt alicujus excommunicati, eum ad sacrum illicitè euntem comitari, Horas cum eo legere, ipsique sacra facienti ministrare; quod ultimum non placeat, quia cooperatio hæc actioni sacrilegæ tam proxima est, ut & ipsa peccatum reputari debeat. Addunt iidem Theologi, nunquam licitum esse iis, qui sunt in alicujus excommunicati obsequio vel ei Sacramenta conferre, vel hæc ab eodem recipere. 4. Excusat *ignorantia*, sicut & inadvertentia, modò utraque sit invincibilis. Si enim sit voluntaria, etiam non affectata, tutius est, quod contra Suarem, Coninch, & alios quosdam docet Bonacina, eam non excusare à censura, cum non excuset à participatione culpabili; unde petenda est absolutio saltem ad cautelam, prout agnoscit ipse Suarez. 5. Excusat *necessitas*, non extrema solum sed & gravis, sive temporalis sit sive spiritualis, sive mea, sive alterius, cujus cura mihi ex præcepto vel consilio incumbat. Non enim probabile est, velle Ecclesiam obligare contra divina aut naturalia consilia, de quo vide Authores passim citatos.

Bon. d. 2. l. 2. p. 6. § 2. n. 4. Suar. d. 15. sect. 3. n. 5. Quæres 4. An, qui dubitat, num alter excommunicatus sit, teneatur eum evitare, & nisi evitet, excommunicationem minorem incurrat. R. 1. Eum esse vitandum, si imminet periculum vel scandali, vel Sacramenti alicujus, v. g. Pœnitentiæ, invalidè percipiendi, &c. Ratio est, quia extra necessitatis casum non licet exponere se periculo Sacramentum invalidè recipiendi: atqui ex hypothese exponeret se quis periculo Sacramentum invalidè recipiendi? is enim, de quo dubitat, an excommunicatus sit vitandus, ut potest non esse, sic de facto esse potest vitandus. R. 2. In aliis casibus si quis dubitet simul, an alter sit excommunicatus & denunciatus, nec potest, nec debet eum vitare, quia exponeret se periculo eundem jure suo

privandi eique injuriam faciendi. Si verò certus sit de ipsius excommunicatione, & solum dubitet, num denunciatus sit, potest eum vitare, sed ad id non tenetur: quia jus præcipiens, ut vitentur excommunicati denunciati, strictè intelligendum est de iis, quos satis constat esse denunciatos: atqui non satis constat, denunciatum esse eum, de quo seriò ambigitur, an denunciatus sit; ergo necessariò vitandus non est, licet vitari possit, quia nemo, communiter loquendo, tenetur ad communicandum cum excommunicato etiam tolerato. Sed notat Comitulus, seriò non dubitare, qui, ut dubitet, fidem abrogat testibus idoneis, & fide dignis, aut ipsimet excommunicato de censura sua testificantem, unde tunc dubitatio abjicienda est, quia vitiosa, & abstinendum à communione hujus hominis.

Quæres 5. An, qui dubitat, an ipse excommunicatus sit, debeat se gerere ut excommunicatum. Nota 1. Dubium duplex hic potest distingui: aliud juris, cum, qui tale commisit delictum, dubitat, an ei annexa sit censura; aliud facti, cum quis scit, huic delicto annexam esse censuram, sed dubitat, an tale delictum commiserit, puta, an is, quem se percussisse meminit, Clericus esset an secularis. Not. 2. Triplex est ea de re opinio: alii enim censent, eum, qui post adhibitam sufficientem diligentiam in dubio persistit, debere se gerere ut excommunicatum, sive dubium juris sit sive facti; alii id omninò negant, ut Bonacina; alii id fatentur de dubio facti, negant verò, si dubium sit juris. Ita Suares. Sed prima opinio nobis absolutè tenenda est cum Comitolo. 1. Quia expressè habetur c. 5. *Comit. l. 6. De Clerico excom. ministr.* ubi sic loquitur Innocentius III. *Quia in dubiis via est tutior eligenda; etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam Sacramenta Ecclesiastica pertractare.* 2. Quia diserte sequitur: *Tom. 2. p. 278.* rum ex iis, quibus olim evicimus in dubio voti, 278. votum implendū esse; tum ex iis, quæ contra laxiores Probabilistas asseruimus, quæ quoniam in prædicti materia facile applicari possunt, missa facimus. Unde in praxi hæc proponimus sequenda. 1. Eum, qui non facit, quod in se est ad excutiendum dubium, quo laborat, cognoscendamque veritatem, regulariter loquendo temerè se Sacris ingerere, ob periculum, ne excommunicatus, vel alia ligatus censura, celebret, aut quid simile faciat. 2. Eum imprudentissimè agere, si, cum adhuc perplexus & dubium manet, non curet saltem ad cautelam prius absolvi quàm Sacramenta conficere aut ministrare attenter; hæc duo admittit Suarez disp. 11. sect. 3. n. 9. 3. & id sponte admitterem, censuram de se reservatam Papæ, eidem non reservari, cum verè dubia est; quemadmodum votum perpetuæ castitatis, si dubium sit, reservatum esse cessat, prout alibi dixi. Favet Sayrus, qui dubium Clerici percussorem ab Episcopo absolvi posse docet. An, *Sayr. l. 3. c. 28.* quod hic dictum est de dubio censure, extendatur ad dubium irregularitatis, suo loco expediemus. *n. 29.*

Quæres 6. Quis ab excommunicatione minori absolvere possit. Respondent Salmanticenses, eam à quolibet Sacerdote posse relaxari, si ob veniale peccatum contracta sit: quia, inquit, quilibet Sacerdos ab Ecclesia recepit potestatem absolvendi à venialibus. Verum opinio hæc apud Veteres communis, tunc obsolevit, proscriptaque est ab Innoc. XI. an. 1679. qui districtè præcipit, *ne venialium Confessio fiat simplici Sacerdoti, etiam Regulari, non approbato ab Episcopo aut Ordinario.* *Salmant. c. 4. n. 164.*

CAPUT II.

De Suspensione.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex Suspendio.

Suspendio est censura, quâ Clerico prohibetur exercitium alicujus ministerii sacri. *Censura*, quæ vox locum habet generis, & impedit, ne peccatum mortale, quod etiam Ecclesiastico ministerio privat, sit suspendio, prout hîc sumitur: unde etiam prohibitio celebrandi facta decrepito, non est vera suspendio, quia non supponit culpam. *Clerico*, ut ostendatur, suspensionem ratione subiecti, quod afficit, distingui ab aliis censuris, quæ ut Clericos sic & Sæculares ligare possunt, cum suspendio non nisi in Clericos cadat: unde Moniales, etsi duplici Clericorum privilegio, fori scilicet & canonis perfruantur, suspensionem tamen, prout est censura, incurrere non possunt. *Exercitium*, id est, usus activus functionum & officiorum, quæ Clerico ratione status sui competunt: quo nomine differt suspendio, tum ab irregularitate, quæ per se & primò privat Ordinum suspensionem, eorum verò usu non nisi secundariò & per accidens; tum à depositione & degradatione, quæ non modo Beneficii & Officii usum suspendunt & retinent, sed & ipsam, ut ita loquar, utriusque substantiam, quantum est de se & radicis convellunt; tum ab excommunicatione, quæ licet iisdem privet bonis ac suspendio, non tamen eodem modo. Suspendio enim non spectat rationem communicationis cum aliis Fidelibus; unde suspensus nec suffragiis privatur, nec prohibetur communicare cum aliis; quapropter suspendio privat bonis, prout sunt usus potestatis Ecclesiasticæ, quæ cuiuspiam ratione Beneficii vel Officii convenit; tum denique ab interdicto, quod non solum in Clericos, sed & in Laicos; non solum in personas, sed & in loca cadere potest, quodque per se privat usu passivo bonorum Ecclesiæ, Officiorum v. g. quatenus interdictus iis interesse non potest; cum suspensus iis solum privetur, quatenus sunt exercitium & functio Ecclesiasticæ potestatis: unde suspensus non privatur eo ministerio, quod à Laico vel in Sacrificio Missæ, vel in Sacramenti administratione adhiberi potest; secus de eo, qui interdictus est. Non nego, interdictum privari Sacramentorum usu, v. g. celebratione Missæ; at id per accidens contingit, quia cum divina Officia celebrare nequeat, quin iis intersit; nec iis interesse, quin ruat interdictum, consequens est, ut secundariò & indirectè activo Officiorum usu privetur.

Suspendio alia est *medicinalis*, quæ fertur, ut homo resipiscat; alia *pœnalis*, quæ fertur in vindictam criminis præteriti. Pœnalis alia est *temporalis*, quæ fertur cum limitatione termini, v. g. ad biennium; alia *perpetua*; & hæc vel est perpetua *positivè*, ut cum dicitur, Qui hoc fecerit, sit perpetuò suspensus, eaque magis dicenda videtur depositio: alia est perpetua *negativè*, seu indefinitè, cum nullum ei præfigitur tempus; & tunc intelligitur duratura, donec aliter Superiori visum sit. Ex his suspensionibus nulla est præter medicinalem, quæ verè sit censura. Suspendio autem medicinalis, vel est totalis, quæ simul privat bonis omnibus, quibus privare potest, Ordine scilicet, Of-

ficio vel Beneficio; vel est partialis, quæ non privat simul his omnibus, sed vel uno tantum vel duobus: potest enim Sacerdos à Missa celebranda, non ab aliis Sacramentis, à Prædicatione, non à Confessione suspendi. Unde si Superior partialiter suspendere velit, necessum est, ut clarè designet, quo ab Officio suspendat: quod si absolute & indefinitè loquatur, nec exprimat, an ab Ordine, vel Officio aut Beneficio suspendat, censetur ab omnibus suspendere; neque enim est, cur verba ejus ad Ordinem potius quàm ad Officium limitentur. Avila 3. p. disp. 2. dub. 1. &c. Ut hæc plenius intelligantur,

Quæres 1. Quinam sint suspensionis effectus. Not. 1. Suspensi vel sunt denunciati nominatim vel non. Not. 2. Suspensionis effectus alii sunt per se, privatio nempe Officii, vel Ordinis, vel Beneficii aut horum omnium simul; alii per accidens, & hi vel in suspensum ipsum cadunt, vel in alios occasione ipsius. His positis,

R. 1. Suspendio absolute & indefinitè lata, suspendit ab Ordine, Officio, & Beneficio. Est communis. Prob. 1. Quia nulla est ratio, cur suspendio hæc ad unum potius quàm ad aliud limitetur. 2. Quia, ut excommunicatio simpliciter lata intelligitur de majore, seu de totali, sic & suspendio.

R. 2. Suspendio ab Officio simpliciter & absolute lata, privat usu Ordinis, jurisdictionis, & omnis Ecclesiastici ministerii, quod à Clerico ut tali exerceri postulat: unde sic suspensus nec celebrare, nec Sacramenta administrare potest, quia hæc sunt actus Ordinis. Item non potest censuras ferre, concedere Indulgentias, alios ad Confessionem approbare, quia hæc pertinent ad jurisdictionem: denique non potest eligere, & similes actus exercere, siue hi in rigore jurisdictionem includant, siue aliquod jus æquivalens, quod Clerico ut tali concedatur ab Ecclesia, & ab eadem auferri possit. Ratio est, quia, qui prohibet totum, prohibet & omnes ejus partes, sicut, qui genus negat, negat & species: atqui suspendio ab Officio absolute prolata, prohibet totum, cum non magis coarctetur ad hanc totius partem quàm ad illam; cum ergo nomine Officii Ecclesiastici, intelligatur & usus Ordinis, & usus jurisdictionis, & quæ utrique annexa sunt; prout ex celebrioribus Canonistis annotat Panormitanus, & ex Panormitano Gibert, sequitur, hominem ab Officio illimitatè suspensum, non solum à jurisdictionis usu suspendi, ut malè insinuant Habert & Author Collat. Andeg. sed etiam ab usu Ordinis. Cautè tamen pensanda sunt verba legis, ut videatur, an non suspendio referatur ad facti narrationem, & inde determinetur.

At eadem suspendio non privat iis ministeriis, quæ Clericorum propria non sunt: unde suspensus potest Sacramenta recipere, excepto tamen Ordine, quia, qui ab Officio & exercitio Ordinis exclusus est, ad susceptionem ejus licitè promoveri nequit, ut colligitur ex cap. final. *De Clerico excom. minist.* Potest item Indulgentias lucrari, celebranti Missam inservire, cum aliis in Choro Horas canere, nam & Laici id faciunt; non tamen Orationes & Capitula cantare, ut Hebdomadarii solent, quia hæc functio ex usu solis Sacerdotibus competit: potest etiam Epistolam canere sine sacris vestibus, imò, ut opinor, cum alba & tunica sine manipulo; id enim Sæculares quoque non raro præstant.

Disputatur autem, an suspensus ab Officio prohibetur novum acquirere Beneficium. Probabilior

Avila 3. p. d. 2. dub. 1. Salm. c. 6. n. 5.

Gib. p. 434. Habert p. 426. Col. And. 1. 2. p. 266. Snar. d. 26. sect. 1. n. 28.

lior ut & multò communior est pars affirmans. Quod enim propter Officium datur, non debet ei concedi, qui Officium exercere nequit, ut colligitur ex regulâ generali stabilitâ cap. fin. atqui Beneficium datur propter officium ordinis & jurisdictionis; ergo cum ab officii hujus exercitio prohibetur suspensus, debet & ab obtinendo Beneficio prohiberi. An autem de facto irrita sit, an solum irritanda hæc collatio, paulò infra discutiam. Interim pro certo tenendum est, eum, qui ab officio suspensus est, non ideo à Beneficio suo, ejusve fructibus suspensum esse. 1. Quia censura id tantum efficit, quod significat, & dividitur in suspensionem ab officio solum, & suspensionem ab officio simul & beneficio: atqui divisio hæc inutilis foret, si suspensio ab officio necessariò involveret eam, quæ est à beneficio. 2. Quia in his, quæ odium sive pœnam continent, verba strictè sunt interpretanda, nisi quid obstat. 3. Quia, quando legislator ab officio simul & beneficio suspendere vult, utrumque exprimit. 4. Id disertè sequitur ex c. 10. *De purgat. canon.* idque ajunt Gibert & Author Collat. Andeg. constitui debuit, ne Clericus vel ad inopiam adigeretur, vel arte indecenti victum quærere cogere: unde, ait Suares, sententia hæc est communis & certa, sive agatur de suspensione à jure, sive de ea, quæ sit ab homine; sive de contracta propter levem, sive de ea, quæ propter gravem culpam incurreretur; modò culpa talis non sit, quæ ex se privationem beneficii inducat, ut diximus tom. 2. p. 399. atque hinc confirmatur, quod supra dixi, neminem per excommunicationem privari fructibus Beneficii.

At, inquires, Beneficium datur propter officium: atqui suspensus ab officio, illud implere non potest; ergo nec Beneficium servare.

R. Dist. min. Suspensus ab officio officium aliquod implere non potest, illud nempe, à quo suspensus est, C. nullum prorsus, N. Nam potest suspensus & debet Horas recitare, imò & ex dictis, eas in Choro canere; potest etiam ea gubernare, quæ ad Beneficium spectant; item multa potest per alios exequi, quando per se exequi nequit.

Ex his sequitur, suspensum ab una parte officii, non suspendi ab altera necessariò non connexa: suspenditur tamen ab audiendis Confessionibus, qui suspensus est ab ordine; quia, licet potestas Confessiones excipiendi, sit jurisdictionis, fundatur tamen in potestate ordinis.

R. 3. Suspensum simpliciter ab ordine, suspensum esse ab omni ordine; neque enim est, cur ab eo potius quam ab alio suspensus dicatur: suspensus verò ab ordine superiori, v. g. Præbyteratu, non ideo suspensus est ab inferiori, putà, ab exercitio Diaconatus. Ratio est, quia quædam culpæ satis sunt graves, ut à supremo ministerio, nimis verò leves, ut ab infimo arceant: atqui id veteri disciplinæ congruit, secundum quam Subdiaconi aliquando è gradu suo excidebant, ita tamen, ut Lectoris & Ostiarii officium exercere possent. Major est difficultas, an suspensus ab inferiori, si etiam à superiore suspensus; circa quam regulariter tenenda est pars affirmans, quia, cui non licet, quod minus est, nec ei licere debet, quod majus est. Excipe 1. Si suspendatur quis à functione inferiori ob culpam in ejus exercitio commissam: sic, qui homini Diœcesis alienæ, clericalem præsumit conferre tonsuram absque Episcopi ejus licentia, per unum annum à collatione clericalis tonsuræ damnatur suspensus est, ut in eo, in quo peccaverit, puniatur. Excipe 2. Si Ordo inferior, à quo quis suspensus est, non includatur in superiore; in hoc

enim casu tutum videtur, quod docent non pauci, suspensum ab exercitio inferioris, non ideo suspendi ab exercitio superioris: tum quia pœnæ restringi debent, cum possunt, & possunt in proposito casu; tum quia licet Sacerdotium pro fundamento Ordinem inferiorem supponat, non tamen pro fundamento supponit omne Ordinis inferioris exercitium; tum quia si datur indignitas, quæ cum privat minoribus, debet à fortiori privare majoribus; datur & alia, quæ non meretur plecti privatione majorum, quæ graves prærequirit culpas, etsi mereatur plecti minorum privatione, ad quam levior sufficit culpa. Et verò sæpè fit, ut concionandi facultas ei auferatur, cui non auferatur absolvendi vel celebrandi facultas, licet priore dignior.

Hinc colliges 1. Episcopum à Sacerdotalibus suspensum, non posse vel ordines conferre, vel consecrare Ecclesias; quia hæc functiones continentur in Sacerdotalibus. Si verò suspensus sit à Pontificalibus, non poterit quidem ea præstare, quæ spectant ad usum ordinis Episcopalis, qualia sunt Confirmatio, Ordinum collatio, Ecclesiarum & virginum consecratio: at ea exequi poterit, quæ sunt vel jurisdictionis, ut censuris plectere, conferre Beneficia, &c. vel Ordinis merè Sacerdotalis ut Missam celebrare; nam celebratio Missæ non pertinet propriè ad Pontificalia, cum Missa ab iis celebrari possit, qui non Pontifices. Poterit etiam Confessiones audire, Baptismum administrare, &c. modò has functiones exerceat, ut à puris Sacerdotibus exercentur, id est, sine usu Mitræ, Baculi, & Pallii, quæ etiam Pontificalium nomine intelliguntur. An autem & quando ob Pontificalium incurrat irregularitatem, qui ab iis suspensus est, ut expendit Sayrus l. 4. cap. 16. n. 24.

Colliges 2. Eum, qui ab Ordine suspensus est, non ideo suspendi à Beneficio: tum quia aliud est Ordo, aliud verò Beneficium; ac proinde, qui uno privatus est, non statim alio privatus censeri debet, tum quia suspensus ab Ordine, Beneficii munia, quædam per se, quædam per alium exerce potest; tum denique, quia, si suspensus ab Ordine esset à Beneficio suspensus, deberet etiam à jurisdictione suspensus esse, cum jurisdictio de via communiter fundetur in Ordine, vel potius in prima tonsura, quam Beneficium: porro suspensus ab Ordine privatur quidem jurisdictione pro foro interiori, non autem pro foro exteriori. Ita Gib. p. 433. Sayr. ibid. c. 3. n. 19. Ex quo ulterius infero, collationem Beneficii ei factam, qui ab Ordine suspensus esset, illicitam fore, non tamen pleno jure irritam.

R. 4. Suspensionem à Beneficio simpliciter latam suspendere ab omnibus Beneficiis. Sequitur ex dictis. Verum hinc nascitur difficultas, an, qui plura habet diversis in Diœcesibus Beneficia, simul ab omnibus suspendatur; cui quæstioni & aliis hinc proponi solitis, ut satisfiat,

Dico 1. Eum, qui plura variis in Diœcesibus possidet Beneficia, posse ab omnibus suspendi; quia licet hæc omnia Beneficia non subjaceant uni Episcopo, ei tamen subjacet, qui ea omnia possidet, ac proinde ab omnibus suspendi potest, si id mereatur. Si tamen Episcopus quempiam suspendat, nec exprimat se ab omnibus suspendere, credi potest, ait Author Collat. Andeg. eum non ab omnibus, sed ab iis solum, quæ jurisdictioni suæ subsunt, Beneficiis suspendere voluisse: unde existimat Pontas, suspensionem, quæ ex statuti alicujus violatione incurritur, ab iis solum suspendere Beneficiis, quæ sita

Vid.
Cone.
Tolet. 1.
can. 4.
Burdig.
an. 1031.
can. 5.

Cap. 4. De
temp. Or.
din. in 6.

Pontas v.
Suspende
cas. 17,
sita

sita sunt in loco, in quo obligat statutum illud; contra verò eam, quæ per sententiam fertur, nunc à quibusdam, nunc ab omnibus suspendere, prout Superior vel quædam solùm, vel omnia exprimit: in dubio tamen satius est ad Episcopum recurrere, ejusque intentionem percunctari.

Dico 2. Qui à Beneficio simpliciter suspensus est, non privari ipso Beneficii titulo, sed fructibus ejus. Prob. 1. pars; quia suspensio, ut ex ejus definitione liquet, ipsam rei substantiam non perimit, aliàs jam esset depositio, non pœna medicinalis, imposita solùm, donec quis resipiscat. Prob. 2. pars; quia alioqui suspensio nihil circa Beneficia operaretur. Ita omnes. Unde sequitur eum, qui etiam occultè suspensus à Beneficio percepit ejusdem fructus, teneri conscientia id restituendum Ecclesiæ; quanquam indigeat, possit eam sibi fructuum partem reservare, quæ ad moderatam sustentationem necessaria est; & si Officium suum impleverit, ea detrahare potest, quæ substituto ad inserviendum donanda fuissent. Excipe, nisi ex animi obstinatione in suspensione perseveret. Indubie tamen, qui à Beneficio suspensi sunt, Officium recitare, & alias muneris sui partes implere tenentur, quòd enim fructus non percipiunt, eorum est culpa, quæ nemini patrocinari debet.

An autem, qui Beneficii fructibus privatur, possit, si intersit Officio, distributiones iis, qui eidem Officio interfunt, concedi solitas percipere, non una est omnium opinio. Rectius sentiunt, qui id negant de iis distributionibus, quæ dantur Beneficii intuitu, & sunt quasi portiones à Beneficio exceptæ, ut Beneficiariis Officio præsentibus applicentur: secus si sermo sit de iis distributionibus, quæ ob certas functiones Beneficio minimè annexas rependerentur, ut sunt, ait Bonacina, stipendia Missarum, Anniversaria, & similia, quæ extraordinariè offeruntur à Fidelibus, & Beneficio annexa non sunt.

Dico 3. Suspensus à Beneficio non potest de jure communi Beneficium resignare in favorem, vel permutare, aut temporalia Beneficii bona administrare, ædes v. g. locare, quia resignatio in favorem, permutatio, &c. numerantur in fructibus Beneficii. At ii suspensionis effectus in Gallia locum non habent: ibi enim permutatio, resignatio in favorem, contractus locationis, & similia pro foro exteriori à Curia secularibus valida habentur, donec quis ipso Beneficii sui titulo spoliatus fuerit. Unde, ait Habert, si Prælati in locum Parochi ab omni Officio suspensi alium Sacerdotem regendæ Parochiæ præficiat, debet is ad judicem secularem recurrere, ut sibi adjudicetur congrua portio ex fructibus Beneficii, cujus onus sustinet.

Si inquiras, an suspensus à Beneficio ad aliud validè promoveri possit. R. vel suspensus est quis ab iis solùm Beneficiis, quæ actu possidet; vel ab omni prorsus Beneficio. Si primum, validè & licitè aliud Beneficium acceptare potest, cum id sibi prohibitum non fuerit: si secundum, divisi sunt Casuistæ. Alii censent, invalidam esse novi Beneficii susceptionem: ita Collat. Condom. & Pontas, qui nititur c. 8. *De consuet.* ubi electio à suspensis, & de suspensio facta, justitiâ exigente, cassata fuisse dicitur. Sed quia aliud est, electionem pleno jure irritam esse; aliud eam irritari, & cassari à judice, idcirco docent alii suspensum ab omni Beneficio illicitè quidem, sed nihilominus validè ad Beneficium promoveri; quia, inquiunt, pœna gravis induci non debet nisi jure expressa: atqui, quòd Beneficii collatio penitus nulla sit in præsentī casu, gravis est pœna, quæ nullibi in jure clarè expressa

est; ergo. Ex his sequi videtur, electionem hominis ab Officio suspensi, aut collationem ei factam non esse ipso facto irritam, sed solùm irritandam; & id reipsa docent Suares d. 26. sect. 3. Coninch d. 15. n. 7. & 14. Contrarium nihilominus tenent Theologi & Canonistæ complures, ut Avila 3. p. d. 2. dub. 1. concl. 5. Bonac. d. 3. punct. 2. n. 10. Rebuffus, Flaminus l. 5. q. 6. n. 84. Barbosa, Author ipse * Coll. Andeg. quos sequitur * *Ibid.* 2. recens Author Tractatûs Gallici de Beneficiis tom. 281. 1. p. 343. & Pontas. Ego quidem neutrum casum ab intrinseco evidenter resolvi posse opinor, unde confugiendum est ad regulam probabilitatis, in hunc modum: In iis, quæ verè dubia sunt, practice tenenda est pars tutior, si pars minus rata non nisi æqualem aut penè æqualem momentorum vim habeat: atqui in præsentī casu tutius est, ut, qui ab Officio vel Beneficio suspensus accepit Beneficium vel ei renuntiet, vel dispensationem, novamve collationem petat: atqui hæc ejus obligatio ad minus dubia est, cum & à gravissimis viris agnoscatur, & nullâ satis firmâ juris autoritate possit elidi; ergo.

At, inquires, si suspensus ab Officio, validè Beneficium recipere nequeat, non poterit quoque Beneficii, quod jam habet, fructus retinere: atqui hoc falsum est ex dictis. R. neg. maj. tum quia facilius est aliquem arcere ab eo, quod nondum habet, quàm ipsum spoliare eo, quod jam habet; tum quia Ecclesia sæpius utcunque acceptat & remunerat servitia quorundam altaris Ministrorum; quos, nisi jam res acta foret, ad ministerium non admitteret.

Ex dictis facilè intelligitur, quid in ordine ad Beneficia operentur variæ censuræ. Excommunicatio inhabilem facit ad Beneficia, id ipsum præstat suspensio, tum à Beneficio, tum ab Officio. Excommunicatio non privat fructibus Beneficii jam possessi; sed iisdem privat suspensio ab Officio: privata autem ea, quæ est à Beneficio, quia vel hoc, vel nihil operatur. Si quis tamen in foro pœnitentiæ à censuris absolutus fuerit, jam coram Deo licitè & validè Beneficia recipiet, non item coram hominibus, si censura denunciata fuerit, & in exteriori foro non fuerit absolutus. Ut materia hæc penitus elucidetur, expendendum superest, an censuræ eundem circa pensiones ac circa Beneficia effectum operentur, ac proinde ac invalida sit pensio collata sive excommunicatis, sive suspensis ab Officio aut Beneficio; an item teneantur pensionis fructus restituere, qui vi suspensionis tenentur fructus beneficii restituere. Duplex est eâ de re opinio. Alii eandem pensionis ac beneficii rationem ex hac parte esse contendunt. Ita Suares d. 13. sect. 1. n. 9. Sayrus l. 2. c. 5. Bonacina, & alii, quibus favet Solier in Pastor. l. 3. tit. 12. litt. G. Ratio est 1. Quia pensio venit nomine beneficii latè sumpto vocabulo, ut ait Gigas q. 57. *De pensionibus*, unde pensio iisdem amittitur modis, quibus beneficium. 2. Quia in rescriptis Pontificiis, quibus pensiones conceduntur, præmitti solet absolutio à censuris ad effectum, &c. quod argumento est hominem prædictis censuris ligatum, reputari inhabilem ad pensiones. 3. Quia pensio post Pium V. est titulus & redditus verè Ecclesiasticus, unde, qui eâ fruitur, tenetur ad Officium B. Virginis, atqui excommunicati, & ii, qui à beneficio & officio suspensi sunt, inhabiles sunt ad acquirendum jus & redditus Ecclesiasticos, & nonnunquam ad eos percipiendos & si jam radicem juris & titulum habeant, ut statim dictum est de iis, qui à beneficio sunt suspensi; ergo. Contrarium sentiunt multi ex Gallis scriptoribus,

Col. And.
2. p. 309
Ritual.
Burdig.
gal. an.
1707.
pag. 145.

Col. And.
p. 307.
Pont. cas.
15. Hab.
1. 7. p.
426.

Tom. 1.
Coll. 5.
Pont. ib.
cas. 20.

* Vid.
Col. And.
3. 2. p. 312

Ibid. 2.
Pontas 19

Vid. tom.
2. Moral.
p. 771.

toribus, ut Author. Coll. Andeg. tom. 2. p. 35. Pontas *Suspense* cas 21. recens Author ante laudatus. 2. p. 54. quorum ratio una hæc est, quòd in odiosis & pœnalibus ab uno ad aliud fieri non debeat extensio: atqui pensio non est veri nominis beneficium; ergo ex eo quòd jus beneficium excommunicatis aut quibusdam suspensis invalidè conferri decernat, non sequitur idem dicendum de pensione. Hæc ratio non est omni exceptione major; quandoquidem pensio in multis etiam pœnalibus, beneficii conditionem sequitur, ut hinc patet quòd iisdem extinguatur modis ac beneficium, putà per matrimonium, & per Professionem cujusvis Ordinis, etiam non Mendicantium, ait Solier ibid. contra Pastor. n. 22. Hic ergo ad summum dici potest cum Cabassutio l. 5. c. 11. n. 8. utramque opinionem esse probabilem. Hoc quidem credo, sed quia probabilitas sola, non est securæ actionum regula, semper consulam ut prima opinio veluti longè tutior in praxi teneatur; quam ob eorum qui secus sentiunt auctoritatem, eos multum inquietare nolim qui aliud practicè sequuntur.

Quæres 2. an acta per suspensum valida sint. R. vel est denunciatus, vel non. Si primum, actus ab eo contra suspensionem facti, si jurisdictionem requirunt, sunt invalidi: unde invalida est absolutio collata ab eo qui ab Officio suspensus est, & nominatim denunciatus: si verò jurisdictionem propriè dictam non requirant, validi sunt: ut Ordinatio, Confirmatio, Consecratio virginum & altarium benedictio. Si secundum, iidem actus licet prohibiti, sunt tamen validi, ex Constitutione *Ad vitanda scandala*, Bonac. Habert.

Quæres 3. quam incurrant pœnam qui suspensionem violant. R. 1. eos mortaliter peccare, nisi excuset materiæ levitas; ut excusaret, ait Bonacina, si suspensus ab ingressu Ecclesiæ, in eam modico tempore ingrederetur, dum recitarentur divina Officia. R. 2. qui solemniter exercet ea quæ sunt Ordinis sacri à quo suspensus est, irregularitatem

Bonac. d. incurrit, prout habetur c. 1. *De sent. excom.* in 6.

3. punct. 4. Dixi 1. qui solemniter exercet; si enim non exercet Pontas v. solemniter, non incurreret irregularitatem: unde Irregular. eam non incurrit Subdiaconus ab officio suo suspensus, si Epistolâ canat in Missâ sine manipulo, quia non censetur canere ex officio. Dixi 2. ea quæ sunt Ordinis sacri, quia cum actus Ordinum minorum jam pridem exerceantur tum à Laicis, tum à Clericis solâ tonsurâ insignitis; qui eorum actus etiam solemniter exerceret, quantumvis suspensus esset, non incurreret irregularitatem. Ita Sayr. l. 4. c. 11. n. 9. S. Antoninus, & alii contra

V. Gibert NaVarrum & Suarem. Idem passim docent Galli, & inter alios Habert, qui addit suspensionem secundum hodiernam Ecclesiæ praxim, ab iis solum incurri qui sunt in Sacris: unde, inquit, cum in Sacramento Pœnitentiæ præmittitur absolutio à censuris, omittitur vox, *à vinculo suspensionis*, nisi Pœnitens ad minùs sit Subdiaconus. Si tamen, ajunt

* Pont. v. totidem verbis Habert, & Author Coll. Andeg. Irregular. minorum Ordinum functiones alicubi ad votum ritè cas. & mentem Concilii Trid. restitutæ essent, & ita 85. Coll. ut Ostiarii, v. g. & Lectoris functiones, non nisi à And. p. Lectoribus & Ostiariis exerceri possent, possent 296. tunc qui minoribus solum initiati sunt, ab iis suspendi, & si nihilominus ministrarent, fieri irregulares.

Ex his principiis sequitur 1. suspensum ab Ordine, nec peccare nec irregularem fieri si inensam benedicat, aut Choro cum aliis intersit: secus si juxta Ecclesiæ solemnitatem benedicat * aquam

die Dominicâ, aut ceras, fructus, nuptias, aut mulierem post partum: quia eæ benedictiones solemniter factæ, sunt exercitium Ordinis sacri. Item si Orationes canendo, præmittat *Dominus vobiscum* quia hæc est sacri Ordinis functio. Sequitur 2. Episcopum suspensum à Pontificalibus, irregularem fieri si exerceat actus qui necessariò supponunt consecrationem Episcopalem, putà si conficiat chrisma, calicem consecret, conferat Ordines. Disputatur autem an idem dicendum, si conferat solum tonsuram. Negat Aurhor. Coll. Andeg. quia, inquit, in rei veritate tonsura non est Ordo, sed dispositio ad Ordines, quod saltem in odiosis & pœnalibus admitti posse puto. Favet Pontas, qui idcirco eum qui bis tonsuram recepit, negat incidere in irregularitatem iteratæ Ordinum receptioni annexam. Sed quid si Episcopus ille solemniter benedicat per hæc verba, *Sit nomen Domini benedictum*; Certius multò est eum inde irregularem fieri, quia nimirum, ait Fagnan, *hujusmodi benedictio, quamvis non sit Ordo, est tamen actus proprius Ordinis Episcopalis, qui jure ordinario inferioribus Presbyteris non competit.* Idem tenent

Sayrus l. 4. c. 16. n. 16. & Pontas. Sequitur 3. suspensum à jurisdictione aut beneficio non fieri irregularem, si vel ea quæ jurisdictionis sunt exerceat, ferendo v. g. censuras, absolvendo in foro exteriori, beneficia conferendo, vel beneficii fructus recipiat, aut etiam Missam celebret, quia non violat suspensionem ab Ordine; idem dic de eo qui à Presbyteratu suspensus, Diaconi aut Subdiaconi functiones facit. Sequitur 4. Presbyterum & Diaconum à divinis aut etiam à prædicatione suspensos, haud tamen irregulares fieri prædicando: prædicatio enim licet ad Diaconum Presbyterumve propriâ quâdam ratione pertineat, non tamen verè est functio Ordinis sacri; sed simplici etiam Clerico potest ab Episcopis committi, ut declaravit S. Congregario apud Fagnan. in c. 43. *De sent. excom.* n. 19. unde Subdiaconus aut Clericus inferior, qui non obtentâ Episcopi licentiâ prædicat non censetur Ordinis superioris functiones exercere, adeoque nec irregularitatem contrahit, ex communi Doctorum sensu; sed de his iterum dicam in Tractatu sequenti. Unum hîc addidisse sufficiat, non constare inter Theologos, an qui suspensionem ab Ordine ad tempus latam violat, irregularitati obnoxius sit. Negat Author Collat. Andeg. p. 290. quia inquit, talis suspensio non est veri nominis censura; cum hæc non ad tempus imponatur, sed donec quis resipiscat. Contrarium tenet Pontas, nixus opposito principio, quòd hujusmodi suspensio sit verè censura. Sed dicendum est contra Pontas, suspensionem ad tempus latam, strictè censuram non esse; nec tamen hinc inferendum cum Authore Coll. Andeg. ex ejus violatione non incurri irregularitatem; quia ut incurratur irregularitas, sufficit peccatum cujus commissioni hæc per Ecclesiam alligata fuerit: atqui Ecclesia irregularitatem annectere potuit violationi censuræ etiam latius sumptæ. Quòd autem id actu fecerit patet ex c. 1. *De re judic.* in 6. & c. 1. *De sent. excom.* in 6. Ita Suares disp. 26. sect. 2. Bonac. ibid. p. 4. n. 6. Rituale Burdigal. an. 1707. p. 145. Gib. p. 786. Si quis tamen Ordines exerceat contra prohibitionem Episcopi, qui id vetuerit non ob aliquam ministri culpam, sed ob inculpabilem ejus defectum, putà quia manu contremiscit, haud incurreret irregularitas, quia talis suspensio nec censura est, nec pœna delicti. Hinc legimus qui non obtentâ à natalium defectu dispensatione, ordinatur & celebrat,

Ibid. cas. 17.

Fagnan. in cap. 14. De temp. Ordin. n. 37. Pont. ibid. c. 14.

Coll. And. 1. 2. p. 295.

Pontas ibid. c. 7.

Col. And. ibid. Pontas cas 23. Favet Habert. p. 428.

lebrat, peccat quidem, sed nullam ex hac sua celebratione irregularitatem incurrit.

Quæres 4. an peccet qui participat cum suspensio. R. vel suspensus est toleratus, vel est denunciatus. Si primum, non peccat saltem contra jus ecclesiasticum qui cum eo communicat; atque id sequitur ex iis quæ supra dixi de participante cum excommunicato. Si secundum, peccat mortaliter, saltem aliquando, quicum eo participat in iis actibus à quibus est suspensus. Ratio est, 1. quia gravem infert injuriam tum censuræ, tum Judici à quo lata est: ideo enim Judex suspensionem denuntiat, ut vitetur quis in actibus à quibus suspensus est. 2. quia, ut docet Sayr. non multum differt suspensus denunciatus ab excommunicato denunciato, quantum ad actus in quibus ejus suspensio denunciata est; ergo ut peccat qui communicat cum excommunicato, sic & qui cum suspensio participat. Dixi, qui cum suspensio participat in actibus à quibus suspensus est: qui enim in actibus humanis cum eo communicat aut non peccat, aut ad summum non nisi venialiter delinquit, cum talis participatio cum ipsis excommunicatis vulgò non excedat peccatum veniale; & excommunicatio eo distingui debeat à suspensione, quod illa non hæc, quæcunq; exteriori communione priver. Imò ceteris non pauci, participantem cum suspensio denunciato, tunc solum mortaliter peccare, 1. cum participat in actibus jurisdictionis, quia actus illi invalidi 2. cum extra necessitatem eum inducit ad exercendos actus à quibus suspensus est: unde eximunt à peccato eum qui Sacerdotis à divinis suspensi denunciati Missam audit, modò ei ad altare non inserviat, & eum non inducat ad celebrandum; sed hæc opinio, juxta Bonacinam, tuta non est. Ut ut sit, fatentur omnes eum qui cum suspensio participat, etiam in crimine ob quod alter suspensus est, nec censuram ullam, nec irregularitatem contrahere; quia talis pœna nullibi expressa est in Jure: potest tamen quis occasione alienæ suspensionis & ipse suspendi, sive g. recipiat Ordines ab Episcopo suspensio & denunciato.

ARTICULUS II.

De suspensionibus quæ ipso jure contrahuntur.

Cum suspensio & irregularitas specialem habeant relationem ad beneficia, summopere sibi cavere debent Clerici iis providendi aut provisi, ne hominibus aliena beneficia titulo devoluti captantibus, rimam ullam aperiant: unde & varios nosse debent casus in quibus incurritur suspensio, & Apostolicas dispensationis, absolutionis ac rehabilitationis Litteras obtinere Præcipuas ergo suspensiones contra Clericos jure impostas summam recensebo, atque duas in partes distribuam, quarum prior eas complectetur quæ Papæ reservatæ sunt, posterior quæ Episcopis.

Suspensionem Papæ reservatam incurrunt, 1. qui ante Ordinationem promittunt aut jurant sive Episcopo à quo ordinandi sunt, sive alicui qui ipsis Patrimonii vel beneficii titulum præbet, aut potius præbere videtur, se victum, alimenta, aut provisionem vel fructus beneficii sub quo ordinantur, perituros non esse. Tunc autem ordinatus ab Ordine sic suscepto suspenditur, donec dispensationem super hoc per Sedem Apostolicam obtinere meruerit: Episcopus verò & alii qui prædictam promissionem exigunt, à collatione, aut executione Ordinum per triennium suspensi manent. Eandem nostro quidem judicio, suspensionem incurrunt,

qui sub ficto aut fraudulento Patrimonii vel beneficii titulo ordinantur. Ita docent Fignan. Ducasse part. c. 3. sect. 1. n. 4. Author. Collat. Andeg. p. 338. Idem dicendum de iis qui absque Episcopi consensu & approbatione sive ullo titulo ordinari præsumunt.

2. Qui scienter recipiunt Ordines sacros ab Episcopo qui loco simul & dignitati, hoc est jurisdictioni & officio Episcopi renuntiavit. Quod si ex ignorantia non crassa neque supina, hoc factum fuerit, suspensio Papæ reservata non est. Dixi, Ordines sacros; quia eadem pœna nullibi in jure fertur contra eos qui minores Ordines hoc modo recipiunt, ut norant Navarrus, Sayrus, Suares & alii apud Bonacin. disp. 3. p. 5. n. 8.

3. Qui excommunicatione ligati, quam invincibiliter non ignorant, Ordines recipiunt. Ita colligunt omnes ex cap. 32. De sent. excom. cujus decisio, etsi in eos solum cadere videatur, qui excommunicati sunt ob Clerici vel Religiosi percussione, extenditur tamen tum ex ipsis contextibus verbis, tum ex unanimi Doctorum sensu, ad excommunicationem quæcunque de causâ contractam. Hæc suspensio non ligantur juxta Suarem, Avilam, Navarrum & Bonacinam, qui in excommunicatione primam censuram recipiunt, quia hæc non est verus Ordo. An autem ligentur qui recipiunt Episcopatum, pendet in questione an Episcopatus sit Ordo.

4. Monachus qui aliquem sacrum Ordinem in apostasia recipit. Is enim quantumlibet suo fuerit reconstitutus Abbat, & receperit poenitentiam, absque dispensatione Rom. Pontificis ministrare non poterit in Ordine sic suscepto.

5. Qui post contractum, licet non consummatum matrimonium, aliquem de sacris Ordinibus præsumunt suscipere; atque hæc suspensio ad beneficium etiam & quodcunque Officium Ecclesiasticum extenditur: qui tamen Ordinem Religiosum ingrederetur, posset ab Episcopo Diocesano absolvi. Verum plenior hujus rei discussio pertinet ad Tractatum de Matrimonio. Hic annotare sufficiat, eum qui bonâ fide Ordines sacros suscipit putans mortuam esse uxorem, quæ tamen vivit, ab Ordinis sic suscepti executione, non quidem strictè & per modum censuræ suspensum esse; sed prohibitum quandiu uxor superstes vivit, nisi hæc juri suo cedat, emittens v.g. votum castitatis & c.

6. Qui eodem die, duobusve diebus continuis duos sacros Ordines recipit: is enim ab Ordinis ultimò recepti executione suspensus manet: sed nullam præsertim in Galliâ suspensionem incurrunt qui eadem die minores Ordines & Subdiaconatum recipiunt, quidquid in contrarium sentiat Bonacina, & alii quos citat.

7. Qui Ordines per simoniam realem recipiunt cap. 2. De simon. in Extrav. comm. Vide dicta Tom. 2. p. 483. Suspensio autem quæ tunc incurritur, tunc demum ab Episcopo relaxari potest, cum publica non est simonia pro quâ contracta est, ut tutius docet Author. Collat. And.

8. Qui Ordines suscipit furtivè, id est absque eo quod ab Episcopo examinati aut admissi fuerint, sive quia alium ad subeundum examen supposuerunt, sive aliter. Porro, suspensio quæ tunc incurritur, tunc solum reservata est Papæ, cum Episcopus furtivam hanc, ut multis in Diocesis fieri solet, Ordinum receptionem sub excommunicationis pœnâ prohibuit; alioqui enim ab Episcopo relaxari potest. Potest quoq; Episcopus prædictâ suspensionem eos omnes absolvere, qui Religionem

C. 45. De simon.

V. Tit. De co, qui furtivè, &c.

C. 1. De Ordin. ab Episc. &c.

Suar. d. 31. sect. 1. n. 18.

C. 6. De apostasia.

Extra-vag. Jo-an. XXII. c. unic. De voto.

C. 13. De temp. Ord.

3. 2. p. 332

gionē ingreſſi, in eā laudabiliter fuerint converſati

9. Qui ante legitimam ætatem ordinantur. Ita ſanxit Pius II. Bullā ſuā ſeptima poteſt tamen Epifcopus in hac ſuſpenſione ſicut & in aliis præcedentibus diſpensare, ſi occulta ſit, ut benè probat Caballut. l. 5. c. 16. n. 6. Idem tement Pontas v. *Suſpenſe* c. 8. Author Coll. Andeg. ibid. p. 344. Sambovius tom. 1. c. 15. quorum opinio ut tutior præferenda videtur opinioni quorundam ex Italii in Gallis, qui prædictam ſuſpenſionem uſu contrario revocatam eſſe cenſent. Addo cum Ducæſſe, 1. ſuſpenſionem hanc per ſupervenientem legitimam ætatem non tolli. 2. cum Caballut. eam non incurri ab iis qui minores ſolū Ordines ante debitam ætatem recipiunt; aut qui inter Ordines etiam ſacros præſcripta interſtitia non ſervant; quia pœna hæc nullibi expreſſa eſt in jure; graviter tamen delinquunt qui in utroque caſu Eccleſiæ legem violant.

Suſpenſionem Episcopis jure reſervatam incurrunt. 1. qui per ſaltum ordinantur: cum talibus enim, modò tamen non miniſtraverint, ſeu Ordinis ſic ſuſcepti functiones non exercuerint, Episcopos ex legitima cauſa poteſt diſpensare, ait Tridentinum ſeſſ. 23. c. 14. De reform. Notat Pontas v. *Ordres* c. 18. eum ſuſpenſioni huic obnoxium non fore, qui Ordines reciperet non recepta tonſura; quia qui tonſuram omittit, non omittit Ordinem; adeoque nec ad ſuperiorem procedit, omiſſo inferiore, quod neceſſarium eſt, ut quis per ſaltem promoveri dicatur.

2. Qui absque Litteris dimiſſoriis proprii Episcopii, aut iisdem ſuppoſitis, ab alio Episcopo ordinantur. Ita ſanxit Pius II. cujus Bulla quoad articulum hunc in Galliis viget, ut docent Collat. Andeg. Pontas v. *Suſpenſe* c. 7. autem proprius ſit Episcopus, dicam ubi de Ordine.

3. qui ordinantur ab Episcopo excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto denunciato; aut à ſimoniaco, tali per ſententiam declarato.

4. Qui vacante Episcopatu, & nulla arctante beneficii cauſa, à Capitulo ante completum annum dimiſſorias Litteras obtinent, iisque nixi ſacros Ordines ſuſcipiunt. Qui verò minoribus ſolū in eodem caſu donantur, privilegii Clericalis privatione non autem cenſura ulla puniuntur. Non ſatis conſtat an ſuſpenſio hæc in Gallia vigeat; idemque dicendum de proximò ſequenti. Vid. Coll. And. ibid. p. 348.

5. Qui à proprio etiam Episcopo, extra ſuam Diœceſim; & absque Ordinarii locorum licentia expreſſa, ordinantur: ſecus, ait recens Author, ſi agatur de tonſura quàm Episcopus cuilibet è Diœceſanis ſuis, & ubilibet conferre poteſt.

6. Qui Eccleſiam ſibi commiſſam alienis debitis gravare præſumunt, eamve obligant ii enim ab adminiſtratione temporalium & ſpiritualium, donec aliter Episcopo viſum ſit, ſuſpenduntur.

7. Qui uſurarios manifeſtos ad communionem admittunt, eorum recipiunt oblationes, ipſosve Chriſtianæ tradunt ſepulturæ. Hæc ſuſpenſio ſicut & præcedens in Gallia viget, juxta Authorem Coll. * Andeg. Verùm hæc reſtringenda ſunt ſecundùm ea quæ ſuperiùs dixi p. 772.

8. Ab Officio & Beneficio ſuſpenduntur Viſitatores, qui in curſu viſitationis aliquid ultra id quod ſibi debitum eſt, vel exigunt, vel ſponte oblatum recipiunt; ſuſpenduntur, inquam donec duplum gravitatis Eccleſiis reſtituerint. Ita Gregor. X. in Concilio Lugdunenſi.

9. Parochus, vel alius Sacerdos, ſive regularis, ſive ſecularis ſit, qui alterius Parochia ſponſos ſine

illorum Parochi licentiâ, matrimonio conjungere aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure purè & ſimpliciter ſuſpenſus manet, quamdiù ab Ordinario ejus Parochi qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benediſſio ſuſcipienda erat, abſolvatur. Hoc Decretum in Gallia omninò viget: unde fieri poteſt ut ſi ſponſi in matrimonium conjuncti, alterius ſint Diœceſis, teneatur Sacerdos ejus tranſgreſſor, ad Episcopum cujus aliunde ſubditus non eſt, pro obtinenda ſuſpenſionis hujus relaxatione confugere.

10. Suſpenſi etiam ſunt, vel, ut malunt alii, interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ, qui ſcientes celebrant vel faciunt celebrari divina. . in locis interdictis; aut qui excommunicatos publicè, vel interdictos, ad divina Officia, ſeu Eccleſiaſtica Sacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittunt. Hoc Decretum licet à Bonifacio VIII. prodierit, in Gallia locum habere ex uſu tradunt Doctores noſtri; modò tamen per excommunicatos publicè, ii intelligantur qui per ſententiam denunciati ſunt: aliàs enim nec ab Officiis arceri nec eccleſiaſtica ſepultura, inconſultis Episcopis privari debent. Confer quæ ſupra dixi p. 772. Hæc ſuſpenſiones, etiamſi publicæ ſint, ab Episcopis remitti poſſunt.

Aliæ extant hujusmodi ſuſpenſiones in Jure complures, quæ videri poſſunt apud Caballutium, ſed ab iis referendis abſtineo; tum quia rariùs eveniunt, tum quia vel obſolevere, vel nuſquam in hoc Regno receptæ ſunt. Tales ſunt, ait Author Collat. And. p. 349. quæ feruntur contra eos, 1. qui extra tempora ſine diſpenſatione ordinantur. 2. qui ſine gravi cauſa inceptam Miſſam non perficiunt. 3. qui Miſſam celebrant, nec in ea Chriſti corpore & ſanguine reficiuntur. 4. qui B. Virginis immaculatam Conceptionem impugnant &c.

Quæſtionem hic movent Juriconſulti, an ſcilicet * vadimonii per ſe obeundi denunciatio, ſeu, ut ajunt, decretum citationis personalis contra Clericos latum, ſuſpenſionem ſecum importet. Non loquor de Decreto comprehensionis corporalis, quod non obſtante etiam appellatione, ſuſpendendi effectum habet, ut fatentur omnes, & conſtat ex art. 40. Ediſti an. 1695. unde etiam collatio beneficii tali homini facta omninò nulla eſt.

R. ſuſpenſionem hoc in caſu non incurri; hæc enim vel eſſet à jure, vel ab homine: atqui neutrum dici poteſt. Non primum; talis enim ſuſpenſio nullibi in jure conſtituta legitur. Verùm quidem eſt ſæculares Juſtitia Officiarios ob ſolū citationis personalis decretum ab Officio ſuo ſuſpendi: at nihil inde contra Clericos colligi poteſt, quia pœna proprium caſum non excedunt, ut loquitur Gratianus in can. 18. De pœnit. diſt. 1. n. 3. ſeu, ut ait Gloſſa, de pœnis non arguimus ad ſimilia. Non ſecundùm: laicus enim Judex nullam poteſt ferre cenſuram; Judex verò Eccleſiaſticus eandem non fert, niſi id diſertè exprimat; ergo tale decretum per ſe ſuſpenſionem non inducit. Obtinuit tamen conſuetudo multis in Diœceſibus, ac præcipuè in Pariſienſi, ut cum Clerico intimatur decretum personaliter comparendi, ſimul & intimetur ſuſpenſio à quacunque Officii vel beneficii functione; quam ſuſpenſionem ſi violaverit, irregularitatem non effugiet. Ita Collat. Andeg. edit. nov. t. 2. p. 353. Pontas v. *Suſpenſe* c. 28. Addunt aliqui generaliter loquendo indecens eſſe ut Sacerdos de crimine præventus, ſacras miniſterii functiones exercere pergat, donec decretum, ut ajunt, purgatum ſit & accuſatio falſi convicta.

Quæres quibus modis tollatur ſuſpenſio.

R. Vel

C. 8. De
privil. in
6.

Coll. and.
deg. p.
339. Cab.
ballut. l. 5.
c. 16.

* Decretum
d'ajournement
personnel

* Ibid.
pag. 338.
V. C. 2.
De cenſib.
in 6.
Trid. ſeſſ.
24. c. 1. de
reformas

R. Vel suspensio est censura, vel pura pœna. Si suspensio sit censura, nulla est circa eam specialis difficultas; sed hic applicanda sunt quæ supra dixi de absolutione à censuris. Si autem suspensio sit pura pœna: tunc vel imponitur ad certum tempus, v. g. ad triennium, aut donec suspensus satisfecerit; vel in perpetuum. Si primum: elapso tempore, aut præstita satisfactione, cessat suspensio: sed ante elapsum tempus, eadem suspensio ab eo solum potest relaxari à quo imposita fuit: & ea quidem hoc in casu non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, quia talis pœna non tam est suspensio, quam pars quædam irregularitatis, quæ solâ dispensatione relaxatur. Quod si in perpetuum imposita sit, tamdiu quoque durat donec vel legis author, vel successor ejus, superiorve aut delegatus eam relaxaverit. Ita Nav. c. 27 post Navarrum docet Collator Andeg, ex quo-
 n. 162.
 Coll. And.
 p. 359.
 rum decisione sequitur, quod & ipsi agnoscunt, suspensionem pœnalem jure contentam, ab Episcopis, utpote qui Papæ juris conditori inferiores sint, dimitti non posse. Ratio ea est quam exhibet Suarez, nimirum pœnam cujus relaxationem sibi virtualiter reservat superior, ab inferiore condonari non posse: atqui legislator qui vel ad tempus, vel in perpetuum aliquem suspendit, eo ipso hujus pœnæ relaxationem sibi in seipso virtualiter reservat. Idem enim est ac si prohiberet ne pœna hæc toto illo tempore ab inferiori tolli possit; quia alioqui nec delicta pro merito punirentur, nec satis timeretur pœna quam unusquisque facile relaxare posset. Et hæc ratio, ait Suarez, tam efficax mihi videtur, ut existimem ne ipsum quidem R. Pontificem licite pœnam hanc relaxare posse absque gravi & rationabili causa: quia tamen licitum est Episcopis in casibus alioqui Papæ reservatis dispensare cum occultis sunt, facile crederem posse Episcopum suspensionem per modum penæ latam, modo occulta sit, relaxare iis in casibus in quibus exigeret ordo, ut ea à R. Pontifice relaxaretur: & hoc à simili colligi potest ex iis quæ docent Layman & Coninch de relaxatione interdicti jure canonico ad tempus impositi, de quo infra.

Vid. Cap.
 pur. seq. in
 fine.

C A P U T III.

De interdicto.

Quæ sit interdicti origo & antiquitas non convenit inter eruditos, Alii censuram hanc ignoram fuisse censet ante Alexandrum III. qui an. 1159. creatus est Romanus Pontifex, alii auctorem ipsius faciunt Gregorium VII. qui Apostolicam Sedem conscendit an. 1073. alii luculenta interdicti monumenta sexto Ecclesiæ sæculo conspicere sibi videntur, cum post cruentam S. Prætextati mortem omnes Rothomagensis urbis Ecclesiæ clausæ sunt ne populus divinis interesset, donec detectus esset Prætextati intersector. Ut ut sit, naturam interdicti, divisionem, effectus, & alia huc spectantia, eadem quam hactenus sumus secuti, methodo delibare conabimur.

Van. Esp.
 2. 2. p. 3.
 sic. 12. c. 9

A R T I C U L U S I.

De essentia & divisione interdicti.

Interdictum definiri potest, Censura Ecclesiastica prohibens usum quarundam rerum divina-

rum, quatenus ex à Fidelibus possideri possunt. Dicitur 1. *censura*, qua voce convenit interdictum cum aliis censuris: distinguitur verò ab iis omnibus quæ meræ pœnæ sunt, puta à cessatione à divinis &c. Dicitur 2. prohibens usum *quarundam rerum* &c. neque enim rerum omnium sacrarum usus interdicto prohibitus est, ut ex dicendis patebit.

Dicitur 3. *quatenus ex à Fidelibus possideri possunt*, ut distinguatur interdictum, tum à suspensione, quæ non privat rebus sacris prout sunt bona Fidelium, sed prout sunt usus alicujus ministerii ecclesiastici, unde suspensio in solos Clericos cadit, interdictum verò etiam in sæculares; tum ab excommunicatione, quæ & plures parit effectus quam interdictum; & cum iis privat bonis quibus interdictum privat, non tamen eodem modo: excommunicatio enim privat rerum sacrarum usu, quatenus communicationem importat cum aliis Fidelibus; interdictum verò hanc cum aliis communicandi rationem non curat, unde privat rebus sacris, quatenus quædam sunt bona quæ à Fidelibus, nisi prohibeantur, possideri possunt. Quod exprimunt aliqui cum Suare, dicendo interdictum private rebus divinis prout sunt *communes*; quia tamen hac rerum communium voce uti sumus p. 796. & alibi, ut eam indicaremus speciem bonorum quæ communionem inter Fideles importat, idcirco vitandæ confusionis gratia, hic ab ea abstinemus.

Ab aliis facilius, sed tam non strictè definitur interdictum, Censura qua certis personis, certisve in locis prohibentur Officia divina, Sacramenta quædam, & sepultura ecclesiastica. Quod ut intelligatur.

Nota: Interdictum præter divisiones quas cum censura in genere communes habet, dividitur. 1. iu personale, locale, & mixtum. *Personale* immediate afficit personas, easque, ubicunque sint, arceat à divinis &c. *Locale* immediate respicit locum, prohibetque ne Missa in eo celebretur, vel audiat sive ab incolis, sive ab extraneis; item ne quis in eo Sacramentis aut sepultura donetur: hinc mediate & indirectè cadit in personas, unde sub eo respectu vera est censura cujus etsi incapax sit locus, utpote rationis expers, capax tamen est persona in ordine ad locum. Mixtum denique complectitur personale & locale; unde si speciale sit, cadit & in loca quoad omnes personas etiam extraneas, quæ hic divina facere non possunt, & in personas quoad omnia loca, quæ nullibi divinis frui possunt, ut cum incolæ loci alicujus, & locus ipse interdicuntur; aut interdicitur persona, & locus quicunque in quem ea se contulerit, quod Canonistæ vocant interdictum deambulatorium.

Dividitur 2. tam locale quam personale, in generale, & particulare Interdictum locale generale, illud est quo interdicatur locus universalis, seu locus sub quo alia loca continentur ut Regnum, Diœcesis, civitas, Parochia tota. Etsi enim Parochia respectu civitatis, & civitas respectu Diœcesis aut Provinciæ, sint loca quædam particularia, vel potius minus generalia, reipsa tamen suam habent universalitatem, quæ cum tota attingitur ab interdicto, interdictum generale censendum est. Hinc docent Navarrus c. 27, n. 166. Suares d. 32. sect. 2. interdictum latum contra totam Parochiam civitatis vel oppidi in quo plures sunt Parochiæ, esse generale; quia objectum hujus interdicti, collectivum est, ut ita loquar, spectaturque ut totum quoddam cui generaliter prohibetur

tur quidquid per interdictum prohiberi potest. Quod autem locus ille sit pars civitatis, est quid accidentarium interdicto generali, sicut eidem accidentarium est quod villa, castrum, aut civitas, quæ tamen interdicto generali obnoxia sunt, sint pars Diocesis, Provinciæ, aut Regni. Unde accuratum esse videtur quod docet Sayrus, ad interdictum generale sufficere & requiri ut locus in quem cadit, duo locorum genera contineat, scilicet Ecclesiam seu locum sacrum, & locum prophanum: tunc enim prohibetur celebratio non solum intra Ecclesiam, ubi fieri solet, sed & extra Ecclesiam, extra quam in casu necessitatis fieri posset, sive sub dio, sive in locis ad hoc deputando. Interdictum speciale illud est quo interdicitur locus aliquis particularis, non autem ea quæ neque partes ejus sunt, neque ei accessoria. Hinc particulare est interdictum, quod fertur in solam Ecclesiam: licet enim eam interdicta interdican- tur & Capellæ quæ intra eam sunt, suntque ejus partes, & cæmeterium ei contiguum, quod ut accessorium naturam sequitur principalis, haud tamen interdicta sunt alia loca prophana, in quibus proinde quod quis divina facere nequeat, oritur ex conditione loci, non ex natura interdicti. Ex quibus colligit Sayrus, interdictum latum in omnes civitatis, Diocesisve, imò mundi totius Ecclesias, adhuc speciale futurum esse, multitudo enim templorum nihil facit ad interdictum generale, nisi etiam loca quæcunque ejusdem districtus interdican- tur, quia adhuc extra Ecclesias divina peragi possunt, sive in Oratoriis constructis aut construendis, sive alibi. Hæc differentia strictius ponderanda fuit: tum quia ii quibus ex privilegio concessum est, ut tempore generalis interdicti possint audire, percipere, vel celebrare divina, id non possunt tempore interdicti particularis; tum quia quidam sunt casus in quibus interdictum generale non potest sine licentia * R. Pontificis ferri, cum ferri possit particulare.

Ibid. n. 13. Circa hæc quædam notanda 1. si civitas, castrum, aut villa subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia & continentia seu vicina ædificia eo ipso esse interdicta. Unde hic locum non habet regula, quæ odia restringit; idque merito sancitum est ne vilipendi valeat sententiam interdicti, quod fieret si posset in ipsorum suburbis vel continentibus ædificiis licite celebrari ut prius. Pari de causa, si sit Ecclesia interdicto supposita, nec in Capella ejus celebrari, nec in cæmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguus, poterit sepeliri; secus si ei contigua non existant. Ea porro ædificia nobis videntur continentia esse, quæ ita parum ab urbe distant ut à civibus adiri commodè possint, adedque in quibus si celebrarentur Officia, parvi penderetur interdictum; & hoc quidem vel ex circumstantiis, prudentum judicio, definiendum est, vel ab ipso iudice decernendum. Ampliatur hæc doctrina, etiam si suburbia civitatis sint alii Episcopo subdita; tunc enim vel à jure interdiciuntur, vel à vicino Episcopo interdicta supponuntur, nec interdictum suo frustratur effectu. Unde ipsæ etiam Religiosorum exemptorum Ecclesiæ, licet particulari interdicto subjici nequeant, subjiciuntur tamen generali; ex quo fit ut Religiosi tale interdictum servare teneantur; ut patet ex Concilio Trid. sess. 25. c. 12. De regul. Limitant hoc aliqui si Ecclesia Matrix, Cathedralis, aut Parochialis, interdictum servet, & non aliter. An autem interdicta urbe interdican- tur Cathedralis, non conveniunt Doctores: melius

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

sentiant qui interdicti authorem consulendum esse docent.

Quod spectat ad cæmeteria, ea dicuntur Ecclesiæ esse contigua, quorum extrema Ecclesiam immediatè tangunt, ita ut & nullus inter ea mediet locus plenus aut vacuus; & unum moraliter censeatur esse pars aut accessorium alterius. Hinc si duo cæmeteria ad duas pertinentia Ecclesias, parietem habeant intermedium, interdicta ex his Ecclesiis unâ, interdiceretur & cæmeterium ejus, eidem, ut suppono, contiguum; non tamen cæmeterium aliud, quod etsi verè contiguum dici possit, non est tamen moraliter aut pars, aut accessorium respectu Ecclesiæ vel cæmeterii interdicti, sed totum aliquod ab aliis plenè independens. Unde si duæ totales Ecclesiæ, & à se prorsus independentes, tam contiguæ essent, ut ambæ uno pariete inniterentur, interdicta unâ, non censeretur alia interdici. Cæterum interdicto cæmeterio non ideo interdicitur Ecclesia contigua, licet enim interdictum totius cadat in partes, non tamen interdictum partis cadit in totum.

Not. 2. interdictum quodcunque locale complecti personale interdictum eorum, qui ei causam dederunt; unde hi ubicunque privantur bonis, quibus privantur qui personaliter sunt interdicti: secus de iis, qui criminis propter quod latum est interdictum conscii non sunt, ii enim extra locum interdictum possunt licite interesse divinis. Nec minùs certum est interdictum personale si particulare sit, nullum complecti interdictum locale. An autem interdictum generale populi totius in civitate aliqua existentis, loci ipsius interdictum involvat, controversatur. Melius sentiunt qui negant, quia duo hæc interdicta omninò distincta sunt: unde tunc extranei in Ecclesiis divina facere possent, ita tamen ut ab iis abstinendum esset, si interdicti interesse vellent. An interdictis generatim Principis alicujus aut Domini terris, ex censeantur interdici quas in emphyteusim, aut ut dotem uxoris acceptas possidet, aut quas de novo acquirit, vid. Conich. d. 17. n. 21. Avilam p. 5. d. 1. dub. 3. &c.

Not. 3. interdictum generale loci cum gravis sit & communis pœna, non nisi ob gravem, eamque quadantenus communem culpam decerni posse. Culpæ autem communis ea est quam communitas aut saltem communitatis caput, ut Princeps, Gubernator, Magistratus, Toparcha commiserit, juxta id concordati: Statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus Ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut Domini seu Rectoris, aut Officialium. Propter culpam autem... alterius cujuscunque personæ privata, hujusmodi loca interdici nequaquam possint autoritate quacunque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac damnata, seu in Ecclesia publicata; aut Domini seu Rectores, vel Officiales ipsorum locorum. autoritate iudicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam, infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, quæ etiam post biduum ejecta recedente, vel satisfaciente, mox divina resumunt possint.

Interdictum generale personale illud est, quod directè fertur in aliquam communitatem, prout est communitas, seu prout certum aliquod corpus constituit, v. g. in Universitatem Bizantinam, in populum Meldensem; & hoc quidem interdicto comprehenduntur omnes, qui sunt de populo illo vel Universitate, præcisè quatenus sunt ejus pars.

C. 16. De sent. excomm. in 6.

Concil. sic 15. Pragmæ 2. 21.

* V. c. 18. De sent. excomm. Excomm.

C. 17. De sent. excomm. in 6.

Coll. And p. 391. & alii.

pars, Interdictum personale particulare, illud est quod fertur in unam pluresve personas particulares quæ tales sunt : tale autem est, siue aliqui nominatim interdicanur, siue etiam generaliter interdicanur ii omnes, qui v. g. furtum commiserint, etsi, ait Coninch, mille sint, & prorsus ignoti. Ratio est, quia interdictum semper particulare est, nisi cadat in communitatem quatenus talis est : atqui in casu præsentis, qui interdicanur, non spectantur ut pars communitatis, sed singuli immediate per se ob proprium crimen feriuntur censurâ, perinde ac si singuli solitarie peccassent. Unde interdictum hoc non est generale unum, sed particulare multiplex.

Ex duæ personalis interdicti species in hoc conveniunt, quod sicut, qui specialiter interdicti sunt, nullibi possunt divinis interesse, aut suscipere Sacramenta; sic & qui generaliter interdicti sunt, etiam si sint innocentes vel absentes dum fertur interdictum, quamdiu manent & sunt pars communitatis interdictæ, ubicunque sint, à divinis abstinere tenentur. Differunt verò, quod specialiter interdicti, non nisi per absolutionem ab hac censura redimi possint; contra verò, qui generaliter interdicti sunt, modò causam interdicto non dederint, statim ac desinunt esse pars illius communitatis, quæ immediate interdicta est, puta quia alibi domicilium figunt, ab interdicto relevantur : unde à contrario sensu non interdicti, hoc ipso quod communitatis alicujus interdictæ pars fiunt, subjacere incipiunt interdicto. Ratio est, quia ad tale interdictum requiritur & sufficit ut quis pars sit & membrum hujus communitatis : atqui priores ejusdem communitatis membra esse desinunt, incipiunt verò posteriores.

Ergo, inquiunt, Ecclesia innocentes punit, quod justitiæ & charitati ex æquo adversum est. R. neg. sequel. Ecclesia enim non spoliatur propriè quemquam aliquo jure, seu re quam à se habeat, sed huic ministerium suum subtrahit, negando eidem dispensationem Sacramentorum, Officiorum, & sepulturæ, quatenus id necessarium est, ut Ecclesia indemnem se servet, & suum jus tueatur. Hæc autem subtractio, etsi pænæ rationem habeat respectu eorum, qui ei causam dederunt, quia in eorum dedecus & ignominiam cedit, haud tamen respectu innocentium pænæ rationem habet. Sicut enim cum usu vel pacto constitutum est, ut civitas civitati alii victum & alimenta præstet, contingitque ut hæc illam graviter offendant, potest civitas læsa donec sibi à lædente satisfactum sit, annonam negare : quæ quidem denegatio, etsi multis innocentibus valdè incommoda, non tamen respectu eorum pænæ rationem habet, sed defensionis necessariæ; ita à pari in interdicto.

Ut cætera huc spectantia intelligantur, not. 1. si sententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur interdictus populus, nisi aliud sit expressum; tunc ergo populus potest alios accersere Sacerdotes, qui sibi divina celebrent, & conferant Sacramenta. Pariter interdicto populo, non interdicatur Clerus, aut personæ Religiosæ etiam Laicæ. Sed difficultas est, an interdicto Clero, Religiosi interdicanur. Negant communiter, quia etsi nomine Cleri veniant Regulares in favorabilibus, non tamen in odiosis; sunt enim corpora duo, quæ diversis legibus & statutis reguntur. Unde sicut interdictis Religiosis, non censentur interdicti Clerici sæculares; ita nec interdictis

Salmant. Clericis, Religiosi judicantur interdicti. Excipiunt tract. 10. Salmanticenses duos casus. 1. si interdictum fere-

tur in personas omnes Ecclesiasticas; tunc enim Regulares interdicti censendi sunt, quia verè sunt personæ Ecclesiasticæ, ad Ecclesiasticam jurisdictionem pertinentes. 2. si Regularis Pastorum aut simile Officium habeat in illa civitate, is interdicto sicut & Sæculares ligabitur. Non ligabitur verò, juxta multos, Sacerdos etiam Sæcularis, qui in eo loco domicilium quidem habet; sed non Beneficium, quique nulli Ecclesiæ mancipatus esset: quia unum cum reliquo Clero corpus non constitueret.

Not. 2. interdicta familiâ, interdicti & Clericos ejusdem familiæ, quia familiæ nomen tam Clericis quàm Laicis competit. Unde si quis ejusdem familiæ, aliò transeat; remanebit interdictus, quia non desinet esse pars familiæ, ad discrimen illius, qui exit è civitate, ut alibi commoretur, quia is desinit esse civis. An autem qui de familia interdicta esse incipit, interdictus sit, pendet à quæstione an interdictum in familiam latum sit generale, tunc enim is interdicetur, sicut qui populi interdicti pars esse incipit, interdicto subjacet. Aliter dicendum, si interdictum hoc speciale esse dicatur, ut nobis esse videtur cum Sayro l. 5. c. 4. quia vix ulla est familia, quæ vocari possit corpus politicum, suis legibus saltem sub ratione certæ communitatis se gubernans, quod ad interdictum generale personale requiri videtur. Interdicta Universitate, quæ Laicis constat, Clericis & Regularibus, omnes interdicti manent.

Not. 3. aliquos esse ex omnium confesso, qui hoc interdicto quantumvis generali non ligantur. Tales sunt. 1. Episcopi, nisi expressa eorum mentio fiat, ut patet ex c. 4. De sent. ex. in 6. 2. pueri, amentes, & quicunque doli incapaces sunt, quia nec capaces sunt prohibitionis per interdictum appositæ. Ii tamen sepulturæ Ecclesiasticæ tradi non possunt, quia sepeliri non possent absque ministerio Sacerdotum, qui eo per interdictum prohibentur. 3. peregrini, exteri, alique, qui per longum etiam tempus, inter interdictos commorantur: etsi enim hujusmodi homines locorum legibus teneantur, non tamen tenentur iis quæ afficiunt personas singulares, ut sunt pars hujus populi, qualiter afficit interdictum generale personale. Qui verò duplex habeat domicilium, quorum aliud in medio populi interdicti situm est, aliud extra, si in priori manent, interdicti sunt, quia sortem populi cujus sunt pars, subire debent; secus si in alio commorentur. 4. si interdictum sit personale, generale aut speciale, non comprehendit eum, qui illud tulit; secus si sit locale, tunc enim & latorem interdicti, & ejus æqualem, imò & Superiorem, Papâ minorem, ligat: unde si quis horum in loco interdicto celebret, incurrer pœnas contra interdicti violatores constitutas. Ratio discriminis, ait Habert, est quod pænæ in violantes interdictum locale sint à jure communi, non autem ab homine: jus autem commune ligat omnes juris auctori subditos: pænæ verò in violantes interdictum personale, sunt ab homine, qui in seipsum, æqualemve aut superiorem vim coactivam non habet. Verum hæc disparitas falsa est, vel insufficienter expressa; irregularitas enim quam contrahit qui violat interdictum personale, non est ab homine, sed à jure communi. Vera igitur differentia ratio est, quod interdictum personale cum directe cadat in personam, non potest attingere vel æqualem, vel superiorem &c. adeoque cum nulla sit violatio interdicti, ubi nullum est interdictum, nullaque pœna ubi nulla est violatio,

confe-

consequens est nec superiorem, nec æqualem, nec ipsum interdicti personalis authorem, ullam hinc pœnam incurrere. At verò interdictum locale verè cadit in locum superiori subditum; pœnæ verò quæ ex ejus violatione resultant, non ab authore interdicti, sed à jure communi imponuntur, adeoque & ipsum interdicti authorem, & omnes qui juri canonico subiecti sunt, ligare debent. Id ipsum docet Pontas v. *interdit*, cal. 6.

ARTICULUS II.

De effectibus interdicti.

Effectus per se interdicti triplex, privatio quorundam Sacramentorum, divinatorum Officiorum, sepulturæ Ecclesiasticæ: & hi quidem effectus aliquando à se invicem separantur ad nutum tum Papæ, tum Episcopi. Effectus per accidens, sunt pœnæ quas incurrit violator interdicti. Circa primum,

Quæres 1. quibus Sacramentis privet interdictum. R. 1. tempore interdicti conferri potest & recipi sive ab infantibus, sive ab adultis Baptisma, idque etiam in Ecclesia specialiter interdicta, & quidem cum consuetis Baptismi solemnitatibus. Prob. ex c. 19. *De sent. excom.* in 6. ubi permittitur chrismatis confectio in die Cœnæ Domini, eaque redditur ratio quòd chrismatis unctio in Baptismo adhibetur; atqui unctio hæc non adhibetur nisi in Baptismo solemniter. Prob. 2. quia in pœnalibus illud licitum est, quod non est prohibitum: atqui nullibi prohibitum est ne Baptismus in Ecclesia interdicta ministraretur; imò ad Baptismi solemnitatem facit quòd infantes extra Parochiam suam non deferantur Baptizandi, Non debet tamen Baptisma conferri à ministro specialiter interdicto, nisi in casu necessitatis, tuncque absque solemnitate Sacramentum hoc ministrare debet. R. 2. potest etiam eodem tempore conferri & recipi confirmatio: ita habetur cit. cap. Ratio affertur, quòd confirmatio sit quoddam Baptismi còplementum. Et hoc quidem verum est de iis, qui generali personali interdicto ligantur, non de iis, qui specialiter eodem ligati sunt; quia specialiter & ob culpam suam interdictus, æquiparatur excommunicato quantum ad passivam Sacramentorum receptionem, ex c. 8. *De privil.* in 6.

R. 3. tempore interdicti ab homine, vel à jure prolatis, non tantummodò morientes, ut olim, sed & viventes tam sani etiam quàm infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem ad peccandum summè necessaria est) licitè admittuntur; iis tamen exceptis, qui interdicto causam dedere, eisve auxilium, consilium, vel favorem præbuerunt: isti enim ad pœnitentiam admitti non debent, nisi prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem. ita habetur celebri cap. *Alma mater* 24. *De sent. exc.* in 6. Sed Sacramentum hoc ab interdictis personaliter simul & specialiter conferri nequit: valeret tamen, quia licet excommunicatus denunciatus suâ spoliatur jurisdictione, non tamen interdictus denunciatus; unde is indulgentias concedere, Beneficia conferre, imò alios interdicere potest: quia hæc pendent à jurisdictione, cujus ablatio ad nullum ex tribus interdicti effectibus revocari potest, ut docent Sayr. l. 5. c. 6. Salmantic. ibid. n. 29. Habert p. 424.

R. 4. Eucharistia nec interdicti tempore, nec interdictis etiam infirmis, conferri potest, nisi sint in mortis periculo, quod quale sit supra exposui. Interdicti specialiter Sacramentum

hoc ministrare nequeunt, nisi desint à quibus conferri possit. Cum autem ad infirmos deferatur viaticum, usurpari possunt solemnitates solitæ, ita ut pulsetur campanula, & populus frequens, ut quolibet alio tempore, interesse possit. Porro ut Eucharistia debite pro morientibus consecrari ac renovari queat, licitum est *Ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, Missarum solemniter celebrare*; quod Navarrus c. 27. n. 173. cum aliis, de loco etiam specialiter interdicto intelligit, quia periculosum & inconveniens esset quòd Pastor ex aliena Parochia, Sacramentum hoc subditis suis morientibus petere cogeretur. An autem Clerici, qui interdicti tempore Missam audire possunt, possint & Eucharistia refici Laicorum more, plurimum disputatur: vid. Sayr. l. 5. c. 7. n. 21. Salmantic. c. 5. n. 41. Avilam 5. p. d. 4. sect. 1. dub. 5.

R. 5. Nec Unctio extrema, etiam Clericis & Religiosis, qui interdictum servant, nec Ordo conferri possunt tempore interdicti. Ita omnes, idque non tam ex textu formali juris infertur, quàm ex communi Doctorum sensu. Si tamen infirmo Pœnitentia conferri non potuisset, posset eidem conferri Unctio extrema. Pariter si deessent Sacerdotes ad ea ministranda Sacramenta, quæ jura ministrari permittunt, licitum esset aliquos consecrare: quia dum aliquid conceditur, ea quoque conceduntur sine quibus illud obtineri non potest.

R. 6. rebus benè pensatis, incertum videtur, an matrimonium interdicti tempore contrahi possit; unde, quia abundantia cautelæ non nocet, recurrendum esset ad superiorem.

Quæres 2. an & quatenus interdictum divinis privet Officiis. Not. 1. nomine divini Officii ea omnia munia intelliguntur, quæ ex Christi & Ecclesiæ intentione, per se à solis Clericis fieri debent, ut celebratio Missæ, benedictio solemnium nuptiarum, fontis baptismatis, aquæ, olei, chrismatis; sollemnis item recitatio Officiorum, v. g. Horarum B. Mariæ, Officii Defunctorum, Psalmorum Pœnitentiæ, & aliorum id genus prout à ministris Ecclesiæ solemniter fieri solent; aut etiam à Monialibus, quibus per accidens committitur id quod per se solis Clericis competit. His positis,

R. 1. Interdictum quodcunque, seu locale sit, seu personale, à divinis Officiis prohibet. Ita omnes, & colligitur ex c. 16. *De sent. exc.* in 6. Unde non prohibetur eo tempore sacra Concio, quæ non ad recitandas Dei laudes, sed ad instruendum populum ordinatur; item nec oratio mentalis, mensæ benedictio, recitatio Litaniarum sine solemnitate &c.

R. 2. Jure antiquo licitum erat celebrare Missam tempore interdicti ad conficiendam pro infirmis Eucharistiam, ut jam dixi. Jure autem novo quod continetur c. *Alma*. mitigata est pristini juris severitas: unde nunc concessum est. 1. ut singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur Officia sicut prius: submissa tamen voce, & januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis. Unde tenentur Clerici interesse Missæ festis diebus; quod enim jure tibi concessum est, si aliunde id implere tenearis, peccas nisi impleveris. 2. concessum est, ut in festivitatibus Natalis Domini, Paschæ ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis, nec non & in festo corporis Christi, Conceptionis & utriusque octavâ, ex variorum Pontificum

C. 57. De sent. excomm.

Coll. And. 2. p. 410

cum Decretis *(campana pulsantur, & januis apertis, alia voce divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis... sic tamen quod illi propter quorum excessum interdictam huiusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.* Circa hoc quædam observanda. 1. concessionem capitis *Alma*, non extendi ad interdictum locale speciale, sed generale tantum. 2. licentiam Officii singulis diebus faciendi, non suffragari Laicis, sed Clericis, sub quorum nomine veniunt quicunque gaudent privilegio fori & canonis. Hinc Missæ privatis in Oratoriis eo tempore celebrari nequeunt, quia nec sunt Ecclesiæ nec Monasteria, de quibus solum loquitur Bonifacius VIII. 3. non satis constare an Paschatis aut Pentecostes &c. nomine intelligantur tres dies, qui simul festi haberi solent. 4. certum videri eos propter quorum excessum, interdictum latum est, excludi ab oblatione facienda; imò, quidquid in contrarium disputet Coninch, censeo illos corporaliter ab altari abesse debere, quantum satis est ut minùs quàm alii Fideles, privilegii habere censeantur. De cæteris vid. Coninch, Suar. d. 33. Salmant. n. 57, &c.

Quæres 3. quinam tempore interdicti generalis Ecclesiastica priventur sepulturâ, R. omnes prorsus, exceptis solum tum Laicis, qui privilegio gaudent; tum Clericis qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, nec illud servare omiserunt: hos enim in cæmeterio Ecclesiæ, seu, ut explicari solet, in omni loco ad Fidelium sepulturam destinato, etiam specialiter interdicto, si alius desit, ait Habert, *sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus cum silentio* tumulari permittit Innocentius III. c. 11. *De pœnit. & remiss.* Non excipiuntur infantes, neque ii etiam quibus Sacramentorum susceptio specialiter indulta fuisset, quia aliud est aliquem Sacramentis, aliud eundem sepultura donari posse. Sacramenta cum necessaria sint, aut valde utilia, negari non debent; secùs de sepultura Ecclesiastica, cuius qui privationem humiliter acceptat, coram Deo meretur. Ita Gibert p. 547.

R. 2. in interdicto locali speciali, qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, sepeliri possunt in alio loco sacro non interdicto: ii enim cum interdicti non sint, non debent ecclesiasticâ privari sepulturâ, qui verò personaliter interdicti sunt, & denunciati, in loco sacro sepeliri non debent.

R. 3. in generali loci interdicto sepeliendi sunt mortui in campo aliquo, vel loco non benedicto, ab iis quorum interest deputato; unde cessante interdicto, exhumari, & in locum sacrum deferri possunt, si nec specialiter interdicti sint, nec interdicto causam fecerint. Qui verò culpabiles sunt, non modò in locum sacrum post interdicti finem deferri non debent, sed etiam exhumandi, & in loco profano recludendi sunt, si corpora eorum ab aliis secerni valeant: secùs de iis qui in culpa non fuere, etsi enim peccaverint, qui eos in loco sacro sepelierunt, haud tamen eos exhumari necesse est, quia nulla lex id jubet, & multa prohibentur fieri quæ facta tenent.

Verùm de his satis hætenus dictum est, cum vix in Galliis locum habeant interdicta generalia, & jam ab annis 1350. & 1359. Regiis Sanctionibus, Pontificiæ declarationi innixis, cautum sit ne quis Dominium Gallicum interdicto subiciat: unde ann. 1468. Pariensis Senatus Officialem Bisuntinum, qui localis interdicti censuram tulerat,

corporaliter apprehendi decrevit, ut refert Pontas v. *Interdit* cas. 1. non desunt tamen etiam posteriori ævo famosa interdicti localis exempla: sic ann. 1634. Episcopus ambianensis oppidum Monstrolense, suburbia, & oppidanos, interdicta subjecit, præcepitque claudi Ecclesias omnes secularium aut Regularium, Capellas & Oratoria dictæ urbis & suburbiorum &c. prout fusè refert vir Juris Canonici peritissimus D. Gibert in Opere toties citato p. 562. Fatendum tamen cum Bonifacio VIII. plùs plerumque ex interdictis generalibus oriri mali quàm boni; unde ægrè prorsus ad remedium illud confugiendum est, cuius etiam, licet Pragmatica & concordato confirmatum sit, summa est hoc in Regno, summaque erit Deo juvante, raritas.

ARTICULUS III.

De cæteris ad hanc materiam spectantibus.

TRia hîc paucis discutienda manent, 1. quibus in casibus interdictum incuratur jure communi. 2. cui obnoxii sint pœnæ, qui interdictum violant. 3. quis interdictum relaxare possit.

Circa primum dico 1. interdictum locale in sex præcipuè casibus incurritur 1. à civitate qualibet, præter urbem Romam, quæ Cardinalem hostiliter insequentibus, percutientibus &c. *consilium vel auxilium dederit, aut favorem, vel in C. 5. De tra mensem saltem taliter delinquentes, non dux-* pœnis in *erit puniendos.* 2. ab iis urbibus quæ publicos 6. usurarios recipiunt. 3. ab ea etiam quæ quemvis C. 1. De Pontificem injuriosè vel temerè percusserit, aut ce- usur, in 6, *perit, seu banniverit.* 4. eidem interdicto obnoxie sunt Ecclesiæ & cæmeteria Religiosorum & secularium, qui ibidem sepelierunt corpora eorum C. 1. De quos induxerunt ad vovendum aut jurandum, De pœn. aut aliter promittendum, ut apud eorum Ecclesi- C. 1. De as sepulturam eligant, vel jam electam ulterius sepulcr, in 6. non immutent. 5. loca in quibus Hæretici sepeliuntur. 6. Ecclesiæ in quibus ad Officia admittuntur nominatim interdicti. Hæc duo colligit Gibert ex c. 3. *De privilegiis* sed circa hæc notandū est, locale interdictum post Constitutionem *Ad vitanda scandala*, nullum esse nisi denuntietur. Ratio est, quia post eam Constitutionem, nullum est censuræ subjectum quod vitari debeat ante denuntiationem; ergo nec locus interdictus vitari debet, nisi interdictus denuntietur. Ita Suares, & hæc est, inquit, *omnium sententia:*

Dico 2. interdicuntur ipso facto ab Ecclesiæ ingressu, 1. qui celebrant in loco interdicto. 2. qui ad Officia, Sacramentave aut Ecclesiasticam sepulturam nominatim excommunicatos vel interdictos admittunt, donec satisfaciant ei cuius sententiam violarunt, c. 8. *De privil.* in 6. 3. Episcopi aut Superiores, qui Beneficiarios, & C. 9. De Ecclesiarum vacantium bona & hæreditatem u. offic. or- surpant. 4. qui præsumunt ferre censuram non dia, in 6, servatâ solemnitate præscriptâ c. 1. *De sent. excom.* in 6. aut excommunicare ommissis monitionibus, iique etiam à divinis Officiis per mensem suspenduntur c. *Sacro* eod. tit. 5. Episcopi qui in visitationis decursu aliquid recipiunt ultra id quod sibi debitum est, nisi intra mensem duplum restituant, c. *Exigit* *De censibus* in 6. Tres priores censuræ ita referuntur à Giberto p. 545. ut non negat eas hoc in Regno locum habere; duas verò posteriores apud nos vigere docet recens Author Tractatus de Beneficiis, quod de prioribus

ribus negat. Celebre interdictum, secundum quod omnis utriusque sexus Fidelis, qui Paschali non fungitur Officio, vivens ab ingressu Ecclesie arceri, & moriens Christiana sepultura privari debet, ut ex ipso contextu colligitur, non est lata sed ferenda sententia, nisi forte ex locorum usu & sensu, lata sententia existimetur. Quam vero formam sequi expediat adversus eos, qui huic Officio defunt, vide apud Ducasse 1. p. c. 11. in fine.

Vid. Gib. p. 547. Non refero varios casus, quibus annexum est interdictum ab Ecclesiastica sepultura, quia hæc non negatur nisi nominatim interdictis, aut saltem nisi consulto prius Episcopo.

Circa 2. Dico 1. Clericus, qui scienter in loco interdicto utique denunciato celebrat, irregularitatem incurrit, & sit passivè & activè ineligibilis ac impostulabilis ad Dignitates Ecclesiasticas. Qui personaliter interdictus aut suspensus vel ab ingressu Ecclesie vel à divinis, Ordinis sacri functionem exercet, iisdem subjacet pœnis. Ita colligunt Doctores ex c. 18. & 20. *De sent. excomm.* in 6. & c. 1. *De postulat.*

C. 8. De priv. in 6. Dico 2. Celebrans in loco interdicto, suspenditur insuper ab ingressu Ecclesie, donec ei satisfecerit, cujus sententiam violavit. Idem dic tum de eo, qui coram excommunicatis aut interdictis non toleratis celebrat, vel celebrari facit; tum de iis, qui eisdem *excommunicatos vel interdictos, ad divina Officia, seu Ecclesiastica Sacramenta, vel sepulturam admittunt*, imò qui sepeliunt

Clem. 1. De sepul. *Clem. 1. De sent. excom.* excommunicatum vel interdictum in loco sacro, vel non interdictos contra juris permissionem in loco interdicto, excommunicantur. Eidem excommunicationis censuræ subjacent, 1. Religiosi etiam exempti, qui non servant interdictum, quod Ecclesia matrix aut Parochialis servat. 2. Nobiles & domini temporales, qui vel cogunt aliquos in locis interdictis celebrare divina, vel campanæ pulsu, aut aliter plebem etiam non interdictum convocant ad audienda iis in locis Officia, vel impediunt, ne nominatim excommunicati aut interdicti, jussi egrediantur Templo, aut demum, qui excommunicati & interdicti nominatim, moniti ut ab Ecclesia exeant, exire nolunt; atque hæc istorum excommunicatio Papæ reservata est. Ita habetur *Clem. 2. De sent. excom.* quæ, ut patet, quatuor puniuntur interdicti violationes.

Cæterum nemini dubium est, quin Laici aut Clerici violantes interdictum mortaliter peccent, nisi excuset tenuitas materiæ, ut ex toties decantatis colligi potest. Plura vide apud Bonac. disp. 5. p. 7. Suar. d. 33. & seq.

Tertiam quæstionem paucis expediemus, quia penè tota ex iis, quæ supra dicta sunt, resoluta manet; unde paucula hæc principia proposuisse satis fuerit. 1. Interdictum locale & personale, si ad certum tempus, vel sub certa conditione latum fuerit, elapso tempore, aut impletâ conditione cessat. Ratio est, quia censura non ligat ultra conditoris intentionem. Si quis vero ante vel elapsum tempus, vel impletam conditionem, interdicti relaxationem quærat, petenda est non absolutio, sed dispensatio, cum hujusmodi interdictum non sit censura, sed pœna, quæ dispensatione auferenda est. Hæc autem dispensatio ab Episcopo dari nequit, si quæstio sit de interdicto à jure communi ad certum tempus imposito, nisi, *ait Layman, & ex ipso Pirhing*, interdictum proveniat ex delicto occulto, non deducto ad forum contentiosum.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

2. Interdictum locale aut personale generale, solâ absolutione tolli potest; unde si terra interdicta alienetur, adhuc remanet interdictum; tum quia res transit cum onere suo; tum quia alioqui facile eluderentur censuræ. Ita cum aliis docet *Alex. 2. 1. Nat. Alex.* Pariter si destruat Ecclesia, non licet ante reconciliationem aræ, quempiam in ea sepelire, Suar. d. 30. sect. 1. At dissolutâ communitate, eo ipso expirat interdictum, quia qui communitatis privilegiis privari incipit desinendo esse ejus membrum, non amplius ejus oneribus premi debet. Hic porro excipiendi sunt, qui interdicto causam dedere.

3. Interdictum locale, atque etiam personale generale, ab eo solum tolli potest, qui jurisdictionem habet in exteriori foro. Ratio est, quia locus & communitas, quæ communitas pœnitentiæ foro subjici non possunt, ut per se patet. Monet Avila, nullum esse in jure interdictum locale, quod Papa sibi reservaverit; unde hæc interdicti species, non quidem à Parocho, sed ab Episcopo tolli potest. *Nat. Alex. lex. ibid. Avil. p. 5. d. 6. Aug.*

4. Interdictum personale iisdem legibus relaxatur ac aliæ censuræ; unde si sit ab homine, semper reservatum est; si sit à jure, reservatum non est, nisi fiat mentio reservationis.

5. Interdictum personale ad cautelam relaxari potest, modò & interdictos culpæ suæ pœniteat, & expediens sit eos ad cautelam absolvi. Aliter sentiendum de interdicto locali generali, quia illud ad cautelam relaxari prohibitum est cap. 10. *De sent. exc.* in 6. An autem locale personale ad cautelam tolli queat, dissentiunt Doctores; affirmat Sayrus, & alii communius, favetque usus Romanæ Curie, ut testatur Felinus, *Sair. l. 1. c. 15. n. 8.*

A P P E N D I X

De depositione, degradatione, cassatione à divinis, & violatione Ecclesie.

DEpositio definitur, Pœna Ecclesiastica, quæ Clericus in perpetuum & sine spe restitutionis, privatur omni Officio & Beneficio, retento tamen privilegio Clericali, seu fori & Canonis. Hinc depositio, licet ad suspensionem maxime accedat, ab ea tamen essentialiter discrepat, quod suspensio de se non sit perpetua; secus depositio, quæ idcirco non est veri nominis censura. Depositio aliquando vocatur degradatio verbalis.

Degradatio simpliciter sumpta, quæ etiam realis, actualis, & solemniter nuncupatur, est pœna, quæ Clericus privatur in perpetuum & sine spe restitutionis, non solum omni Officio & Beneficio, sed etiam privilegio Clericali; unde qui Clericum hunc percuteret, posset quidem peccare, sed excommunicationem non incurreret; is tamen Clericus nec à castitatis voto, nec ab Horarum recitatione fieret immunis. Degradatio verbalis seu depositio, à Vicario generali fieri potest, ex *Trid. sess. 13. c. 4.* realis à solo Episcopo, eoque consecrato, quia est actus Ordinis. Degradationis forma, ritus & circumstantiæ habentur cap. 2. *De pœnis* in 6. & in Pontificali Romano: sed his fusiùs evolvendis immorari non vacat, quia in desuetudinem abiisse videntur. Duo hic addenda 1. Depositionem non nisi pro gravibus culpis infligi. 2. eum, qui depositus est, ad ea omnia inhabilem esse, ad quæ inhabilis est, qui totaliter suspensus fuit. *Col. And. 2. p. 339.*

Ut suspensioni affinis est depositio, sic & interdicto vicina est cessatio à divinis. Ea verò definiri potest, Desistentia legitima à divinis Officiis & Sacramentis certo in loco peragendis. Dicitur 1. *Desistentia legitima*; id est, secundum juris præscriptum, atque legitimam ob causam indicta, sive ab homine, qui eam per sententiam aliquando magis aliquando minùs generaliter decernere potest; sive à jure, ut cum Ecclesia polluitur, ideoque in ea cessatur à divinis. Dicitur 2. *à divinis Officiis, &c.* circa quod notandum, convenire Doctores, 1. Illicitum esse tempore cessationis, nulla præter unicum Sacrum in hebdomada, Officia celebrare. 2. Possit tunc Baptismum, Confirmationem, & Pœnitentiam ac Eucharistiam in mortis periculo conferri: unde sequitur, posse etiam chrisma confici feriâ quintâ majoris hebdomadæ, & propter hostiarum renovationem, Missam semel per hebdomadam celebrari posse, prout supra dixi de interdicti tempore. At non ita convenit, an tempore cessationis matrimonium celebrari queat, & Pœnitentiæ Sacramentum iis, qui infirmi non sunt, administrari. Afferit Collator Andeg. atque id quoad Pœnitentiam à plurimis Doctoribus Salmanticensibus resolutum esse scribit *Ibid. p. 463.* Coninch disp. 17. dub. 7. Addit idem cum Suarez, sepulturam sacram cessationis tempore, nullo jure prohibitam esse, nisi fortè hæc prohibitio ex usu quibusdam in locis vigeat: ubi tamen daretur sepultura, neganda esset solemnitas Officii, à quo tunc temporis abstinendum est. Dicitur 3. *in certo loco*: cessatio enim, licet ut interdictum in generalem & particularem dividi queat, non tamen in localem & personalem distribui potest, quia non nisi in loca decernitur.

Ex his sponte colligitur, cessationem & interdictum in quibusdam convenire, in aliis non. Conveniunt in eo, quod per utrumque Fideles iisdem spiritualibus bonis priventur: differunt verò 1. quod interdictum sit censura, cessatio verò nec censura est, nec propriè pœna, sed simplex prohibitio divinorum in signum mœroris ab Ecclesia concepti, ob injuriam gravem Deo vel in se vel in ministrorum suorum persona illatam. 2. quia interdictum etiam locale semper aliquas afficit personas, quæ eidem causam dederunt, cessatio à divinis non item. 3. quia nulla cessationis violatio irregularitatem inducit, secùs de violatione interdicti; Religiosi tamen, qui cessationem violant, *excommunicationis sententia hoc ipso* subjacent, ex Clem. I. *Desent. excom.* 4. quia cessatio à divinis est quid ipso interdicto rigorosius; eà enim durante, nec Officia divina januis clausis, nec solemniter unquam celebrari poterant: horum autem prius quotidie licitum est per interdictum generale, posterius quibusdam anni festivitatibus. Plura hîc congerere superfluum est, quia cessatio à divinis, quâ multi abutebantur, in desuetudinem abiit, ut notat Gibert p. 569. Coll. And.

Pauca hîc quædam annectere juvat de violatione seu pollutione Ecclesiæ. Tunc autem pollui dicitur Ecclesia, cum in ea quædam contingunt reverentiæ ejus tam contraria; ut in ea non amplius liceat Officia divina celebrare, priusquam reconcilietur. Quâ de re,

Cap. 4. de consecr. Ecclesiæ. Dico 1. Polluitur Ecclesia per homicidium in ea voluntariè & injuriosè factum. Dixi 1. *per homicidium*, sive Christiani, sive Gentilis, sive cum, sive absque effusione sanguinis: unde polluitur locus sacer, si quis in eo suffocetur, aut suspendatur. Dixi 2. *in ea* factum, seu factum in ea qualibet

ejus parte, quæ verè sit locus sacer: locus verò sacer dicitur illud spatium, quod spectat ad interius corpus Ecclesiæ à recto interiori usque ad pavimentum, Bonac. in fine Tract. de matrim. Cabass. l. 5. c. 21. Pirhing l. 3. c. 40. Pontas v. *Eglise*. Unde si homicidium fiat in Sacristia, in campanili, supra tectum, seu, ut intelligo, supra fornem Ecclesiæ, vel in specu subterraneo, modò non ad sepulturam Fidelium deputato, vel in cameris Ecclesiæ adherentibus, non violatur Ecclesia, quia hæc non veniunt nomine loci sacri, cum non ad Officium divinum, sed alios in usus deputentur, v. g. ad vestium sacrarum custodiam. Ita Pirhing ibid. n. 16. & alii. Unde etiam, si quis in exterioribus Ecclesiæ muris suspendatur, non polluetur Ecclesia; pollueretur tamen cœmeterium, si paries Ecclesiæ simul esset cœmeterii murus, quia tunc violaretur locus sacer. Violatur quoque Ecclesia, si quis in ea recipiat lethalem ictum, etiam sine effusione sanguinis, unde extra moriatur, quia actio mortis illativa in loco sacro posita est. Si quis verò ab homine intra Ecclesiam existente lethaliter extra eandem lapide aut telo vulneretur, non inde polluitur locus sacer, etiam si vulneratus Ecclesiam ingrediatur, ibique sanguinem effundat, aut moriatur, Cabassut. Pontas ibid. c. vii. pollueretur verò, si quis foris existens, jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Ecclesia est, occidat, Sylvius in 3. p. q. 83. a. 3. Dixi 3. *voluntariè*: neque enim polluitur locus sacer, si quis fortuito casu, putà, trabe corruente oppressus, moriatur; item, si quis mentis inops in ea se occidat: secùs, si quis se occidit, sit sanæ mentis; non enim interest, an alium, an te ipsum perimas: ubi nota, Ecclesiam non quacunque occisione voluntariâ pollui, sed eâ solum, quæ satis voluntaria sit, ut ad peccatum mortale sufficiat. Dixi 4. *injuriosè*, id est, modo, qui graviter adversetur reverentiæ loci sacri, unde non polluitur Ecclesia, si quis ad sui defensionem & cum justo moderamine alium occidat: polluetur verò, si mors reo interatur, etiam per sententiam Judicis: item si martyr ob fidem occidatur; ethi enim sanguis Sanctorum Ecclesias consecrat, eorum tamen cædes, ex persecutoris dispositione immane est sacrilegium; unde tunc Ecclesiam polluit non sanguis effusus, sed injuriosa effusio. *Silv. ibid. Cit. c. 4. De consecr.*

Dico 2. Polluitur Ecclesia per humani sanguinis effusionem, sive per vulnus in ea inflatum citra mortem. Vox *effusio* copiam denotat, ajunt Cabassut. Pirhing & alii: unde si modicus sanguis ex injuriosa etiam persecutione effusus sit, non polluitur Ecclesia; imò nec pollueretur ob effusionem copiosam sanguinis è naribus in rixa puerorum eliciti, quod tutum videtur, si rixa hæc vacet à peccato mortali, ut docet Bonacina ibid. Non pollueretur etiam ob percussione casu factam, vel ab amente, vel non injuriosam, ut si fiat ex joco. Si vulnus in Ecclesia infligatur, sanguis verò extra Ecclesiam fluat, polluitur Ecclesia quia per accidens est, quod sanguis non fluat in ipsa Ecclesia. Ad violationem Ecclesiæ non sufficit vulnus grave, v. g. carniū contusio, fractio ossium absque effusione sanguinis; Canones enim loquuntur vel de morte illata, vel de vulneratione cum effusione sanguinis: in pœnalibus autem non est facienda extensio. Ita Pirhing, Cabass. n. 16. idque supponit Pontas ibid. c. 9. juxta quos in dubio, an ex vulnere citra sanguinis effusionem illato mors secutura sit; nec reconcilianda est Ecclesia, quæ non nisi in mortis instanti polluta evadet, nec tamen continuanda ibidem Officia ob ejusdem

eiusdem mortis periculum: quod ultimum non admitto, nisi mors singulis, ut ita dicam, momentis immineat; si enim judicent medici futurum, ut vulneratus per dies aliquot vitam trahat, ut quid abstinendum ab Officiis in Ecclesia, quæ reipsa nondum polluta est, nec polluetur, si vulneratum convalescere contingat?

V. Bonac. Dico 3. Violatur Ecclesia per quamcunque feminis humani effusionem in ea voluntariè factam, sive in copula carnali, sive non: unde illusio in somnis contingens, aut in vigilia, sed coactè, Ecclesiam non violat. Imò nec, juxta multos, sufficit vel effusio feminis voluntaria in causa, vel distillatio mera feminis: sufficit verò copula conjugatorum sine necessitate exercita. An idem dicendum, si conjuges debitum sibi reddant ob vitandum incontinentiæ periculum, ut aliquando tempore belli evenire potest, non ita constat; sufficit utique, juxta nos, hæc actio. Si enim, cum maritus vel infirmatur, vel pro suis aut aliorum negotiis diu abest, conjux continere debet, cur non similiter in præsentis casu propter reverentiam loci sacri?

Pontas c. 2. Dico 4. Polluitur Ecclesia, cum in ea etiam ignoranter sepelitur excommunicatus denunciatus; tunc autem Ecclesia non nisi exhumato cadavere, si ab aliis discerni queat, vel collata à censuris absolutione, si excommunicatus poenitentiae signa dederit, reconciliari potest. Sicubi obtinet usus, ut Protestantes quoad sepulturam tolerantur, ut in Germania, Ecclesia vel cœmeterium inde non polluentur. Licet autem interdicti & excommunicati in jure æquiparentur, non violatur tamen Ecclesia, si interdicti denunciati in ea sepeliantur, cum id nullibi expressum sit.

C. 27. De consecr. dist. 1. Dico 5. Polluitur etiam Ecclesia, si Paganus aut Infidelis in ea tumuletur; tuncque parietes radi debent, vel dealbari, ut alii explicant. Hac de causa violatur Ecclesia, si infans non baptizatus, extra matris uterum, in ea sepeliatur; atque hoc extendit Sylvius, etiam si infans ex utero mortuæ matris extractus sit, & postmodum in ea repositus, ut cum ea in loco sacro sepeliri posset.

An polluat Ecclesia ex eo, quod per Episcopum excommunicatum & denuntiatum consecratur aut benedicatur, magna quæstio. Ante Sua-

rem asseruerant omnes, nullo, ut ipse fatetur, contradicente; negavit tamen ipse gravibus, ut aslolet, momentis innixus. Hoc in casu admodum raro, consulendus esset, vel Episcopus, vel Metropolitanus, ut docet Pontas ibid. c. 5.

Dico 6. Ecclesiam de novo consecrari debere, cum vel omnes Ecclesiæ parietes simul renovantur, vel major eorum pars; secus si successivè. Habetur c. 6. *De consecrat.*

Circa hæc quædam not. 1. Ecclesiam non pollui per facta occulta, qualia ea etiam dicuntur, quæ per duos aut tres testes probari possunt, Cabassut, n. 11. Pontas cas. 15. 2. Solam facti notorietatem sufficere, ut Ecclesia censeatur violata; unde si Sacerdote Missam coram pluribus celebrante, committatur in Ecclesia homicidium, dimittenda est Missa, ut præcipiunt Rubricæ, nisi jam Canon inchoatus sit, Sylvius & Pontas c. 14. 3. Cœmeterium Ecclesiæ contiguum pollui, cum polluitur Ecclesia, adeoque illud antea reconciliandum esse, quàm in eo quis sepeliatur; haud tamen polluitur Ecclesia polluto cœmeterio. 4. Tutius esse, ut Ecclesia non censeatur per supervenientem Sacrificii oblationem reconciliata. 5. Mortalis peccati reum fore, qui sine consensu Episcopi in Ecclesia violata celebraret, * haud tamen irregularem, quia jus id non decernit.

Quares, quomodo fieri debeat Ecclesiæ pollutæ reconciliatio. R. Vel Ecclesia hæc consecrata fuerat, vel solum benedicta. Si solum benedicta, reconciliatio ejus ab Episcopo vel Vicario Generali committi potest simplici Presbytero, atque is uti poterit aqua benedicta communi, & ut ajunt, *exorcizata*, eaque salvi, ut fieri solet, immixta. Si verò Ecclesia per Episcopum consecrata fuerat, censet Sylvius, eam ita per Episcopum reconciliari debere, ut id non possit simplex Sacerdos, nisi de consensu S. Pontificis; tuncque utendum aqua per Episcopum benedicta, quæ *Gregoriana* dicitur: atque id expresse præcipit Gregorius IX. c. 9. eod. tit. Verùm hæc Constitutio in pluribus saltem Galliæ Diœcesibus non observatur, ut notat Pontas cap. 17. De cæteris vide Sylvium & alios passim citatos. De irregularitatibus dicam Tomo sequenti.

F I N I S.

TRACTATUS

DE

IRREGULARITATIBUS.

DICEMUS primò de irregularitate in universum, deinde varias irregularitatis species attingemus: breviter quidem, quantum fieri poterit; sed ita nihilominus, ut nihil fermè subtrahatur simus utilium, in materia, cujus notitiam & Clericis & Confessariis, & iis, qui Ecclesiasticâ Jurisdictione pollent, summopere necessariam continentur Theologi omnes.

P A R S I.

De irregularitatibus in genere.

Circa irregularitatem in genere videndum 1. Quid sit, & quotuplex. 2. Quænam sint ejus causæ. 3. Quos habeat effectus. 4. Quænam ab ea incurrenda excusent.

C A P U T I.

De naturâ & divisione irregularitatis.

Irregulare secundum nominis etymologiam, idem est, quod sine regula, vel contra regulam. Irregularitas definiti potest: Impedimentum canonicum, quo directè impeditur Ordinum susceptio, & secundariò susceptorum usus. Colligitur hæc definitio ex cap. *Quæsitum* 17. *De temp. ordin.*

Dicitur 1. *impedimentum*; id est, moralis inhabilitas ex aliqua indecentia proveniens: non dicitur autem pœna, quia non rarò incurritur irregularitas absque omni culpâ, vel propriâ, vel alienâ; & sic distinguitur à censura, quæ, quia culpam supponit, semper est pœna. Fertur quidem aliquando irregularitas per modum pœnæ; sed secundariò, quatenus qui certa quædam commisit peccata, ex iis contrahit maculam, quâ ad sacrum ministerium inhabilis efficitur.

Dicitur 2. *canonicum*: tum ut ostendatur, strictè loquendo, nullam esse naturali vel divino jure inductam irregularitatem, de quo paulò pòst; tum ut planum fiat, neminem nisi Ecclesiæ Canonibus subiectum, adeoque baptizatum, propriè vocati

posse irregularem: unde Infidelis bigamus, non nisi improprie ac veluti radicaliter irregularis dici potest, quatenus eas posuit actiones, propter quas Ecclesia eum ab Ordinibus arcere potest, cum baptizatus fuerit; tum denique, ut significetur, non omnem inhabilitatem idem esse cum irregularitate: mulier enim sicut & Infidelis non baptizatus, ad Ordines promoveri non possunt, nec tamen dicuntur irregulares, quia eorum inhabilitas juris est divini; unde à quibusdam vocatur incapacitas, non simplex inhabilitas.

Dicitur 3. quo *directè* impeditur Ordinum susceptio. Quæ voces ponuntur differentiæ loco; per eas enim intelligitur, irregularitatem distinguere à censuris omnibus, tum etiam à depositione & degradatione. Distinguitur primò à censuris, quæ, licet Ordinum susceptionem vel usum prohibeant, non tamen eodem modo ac irregularitas: nam excommunicatio ab Ordinum susceptione & usu arcet, non præcisè, quatenus sunt Ordines, sed quatenus sunt bona quædam, quæ important communicationem cum aliis Ecclesiæ membris, excommunicato prohibitam. Excommunicatio verò minor 1. non privat usu Ordinum directè, sed tantum, cum usus ille adjunctam habet alicujus Sacramenti receptionem. 2. non privat susceptione Ordinum ut Ordines sunt, sed prout sunt Sacramentum ut sic, & quidem aliis Fidelibus commune; irregularitas verò arcet ab Ordinibus per se & primariò, id est, quatenus Ordines sunt.

Quod spectat interdictum, per ipsum quidem privatur aliquando Clericus usu Ordinum, sed non ut Ordines sunt, bene verò ut alicujus Officii divini auditionem, vel Sacramenti prohibiti collationem important.

Major est difficultas circa suspensionem, eam præsertim, quæ est ab Ordine; hæc enim Ordinum usu & ministerio directè privat: ab ea tamen multiplici nomine differt irregularitas. 1. Quia irregularitas, quantum est de se, hominem inhabilem facit ad Ordines, ipsamque tonsuram; suspensio verò tonsuram supponit, cum nonnisi Clericis possit imponi. 2. Suspensio directè prohibet Ordinum actus, irregularitas verò directè prohibet Ordinum receptionem; actus verò Ordinum non prohibet, nisi indirectè & secundariò, quatenus qui causam, nempe Ordinem, aufert, quantum est de se, eodem modo effectum ab ea causa procedentem auferre dicitur: unde quando primarium effectum ex parte subjecti habere non potest,

Avila p. 7. disp. I. p. 341. Habert. p. 565. Suar. disp. 40. sect. 1. p. 516. Martin. p. 616.

est, putà quia jam Ordines omnes susceperat, tunc saltem secundarium habet. Vide Suar. Avilam, Martinon, &c.

Differt etiam irregularitas à depositione & degradatione, quæ non solum hominem arcent ab Ordinum receptione, ut irregularitas, sed etiam acceptos tollunt, quantum humano modo possunt tolli, quod moraliter magis est contumeliosum quam irregularitas; juxta vulgatum axioma, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.*

Porro nomine Ordinum intelligitur hic gradus omnis, per quem aliquis in Ordine Clericali constituitur adeoque & tonsura, licet ea non sit verè & propriè Ordo: hinc eam sine dispensatione non recipiunt filii illegitimi.

Dicitur 4. & *secundario* susceptorum usus; cui enim prohibitum est, ne susceptis utatur: unde se habet irregularitas comparatè ad Ordines jam receptos, sicut affinitas ex copula illicita se habet ad matrimonium jam contractum: sicut enim ista prohibet tantum, ne matrimonio utaris, non autem, ne contrahas, quia jam contraxisti; sic efficit irregularitas in Sacerdote, non quidem ut non sit Sacerdos, sed ut Sacerdotio fungi nequeant. Nec nocet, quod irregularitas partialis, de qua statim dicemus, impediatur quidem suspensionem Ordinis nondum recepti, non autem exercitium illius, qui jam receptus est; hinc enim sequitur duntaxat, defectum aliquem, qui induceret irregularitatem respectu Ordinis nondum suscepti, aliquando nullam inducere irregularitatem respectu ejusdem, si eum jam susceptum inveniat: quod repugnat definitioni nostræ, nec ullum habet inconveniens; cum potuerit Ecclesia statuere, ut idem defectus in una persona induceret irregularitatem simpliciter, in alia verò secundum quid. Ita Suares disp. 40. sect. 4. n. 25.

Irregularitas dividitur à quibusdam, 1. in eam, quæ juris est divini, & eam, quæ juris est Ecclesiastici. Prima, inquiunt, est inhabilitas divinæ ordinatione reddens personam incapacem Ordinis Ecclesiastici; talis est defectus Baptismi, conditio muliebris; carentia scientiæ. Secunda est inhabilitas ex Ecclesiæ constituto directè impediens Tonsuræ & Ordinum suspensionem, indirectè usum susceptorum.

Verum divisio hæc non est Theologicè accurata, quia inhabilitas, quæ juris est divini, eo ipso non est impedimentum canonicum; seu, ut hic intelligi solet, Ecclesiæ voluntate constitutum: inhabilitas enim, quæ juris est divini, habet se per modum negationis & impotentiae; irregularitas verò habet se per modum privationis, adeo ut supponat capacitatem in subjecto: unde si passim à nobis vocetur incapacitas, hoc fit latius sumpto incapacitatis nomine.

Nec obstat, quod in veteri Testamento quidam ob certos defectus Sacerdotio fungi prohiberentur; hujusmodi enim leges purè ceremoniales nihil spectant ad Christianos, nisi aliquando ab Ecclesia adoptatæ sint.

Nec obstat iterum, quod Apostolus 1. ad Timoth. 3. bigamos arceat ab Ordinibus; hinc enim solum sequitur, institutas ab ipsis Apostolis fuisse quasdam irregularitatis species: at non ideo statim dicendum est, eas juris esse divini; quia jus præcisè Apostolicum, divinum non est, sed Ecclesiasticum.

Si quis tamen admittere velit irregularitates juris divini, non abnuam, quia de verbis contendere nolo; tunc verò irregularitas non definitur, *Impedimentum canonicum*, sed *Impedimentum*

quodcumque ex Dei aut Ecclesiæ voluntate arcent ab Ordinibus, &c. Quia tamen posterior hæc notio in Scholis recepta non est, & jam extra usum est, ut fœminæ, vel ipsi dæmones irregulares dicantur, idcirco quidquid in hujusce Tractatus decursu dicturi sumus, spectabit ad irregularitatem, prout impedimentum est canonicum, nisi contrarium moneamus.

Dividitur 2. ab aliis irregularitas in eam, quæ est ab homine, & eam, quæ est à jure; sed male prorsus, cum irregularitas omnis sit à jure, nulla verò per sententiam imponatur.

Dividitur 3. & benè, in perpetuam, & temporalem. Perpetua ea est, quæ dispensatione solà tollitur; talis est irregularitas ex homicidio. Temporalis verò ea est, quæ solo temporis lapsu cessat; talis est irregularitas ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate tollitur. Irregularitas temporalis, juxta Garciam 7. p. c. 8. n. 65. non est verè strictè dicta irregularitas; quia, inquit, in materia irregularitatis pro regula habendum est impedimentum, quod absque dispensatione cessare potest, non esse propriè irregularitatem; vera enim irregularitas de se perpetua est, nisi relaxetur: unde, inquit, defectus ætatis, litteraturæ, morum, non sunt irregularitates strictè sumptæ. Hæc quæstio videtur de nomine; quidquid enim, saltem in aliqua temporis differentia non nisi per dispensationem tollitur, pro vera irregularitate haberi potest: porro qui ætatem Canonibus requisitam nondum habet, saltem pro eo tempore dispensatione indiget.

Dividitur 4. in totalem, & partialem, Totalis ea est, quæ absolute & totaliter excludit ab omni Ordine, Ordinis usu, & Beneficio. Partialis est ea, quæ vel arcent ab aliquo solum Ordine, non ab omni; vel ab alicujus Ordinis exercitio, non ab aliorum usu; vel à Beneficiis, quæ nondum possidentur, non autem ab iis, quæ jam habentur, &c.

Circa hanc divisionem quædam sunt animadvertenda. 1. Certum est dari irregularitates partiales quoad exercitium Ordinum, id est, quæ ita excludunt ab exercitio unius Ordinis, ut non excludant ab omni aliorum Ordinum exercitio. Sic cap. 12. *De homicidio.* permittit Clemens III. ut Sacerdos, qui dubitabat, an homicida esset, in minoribus Ordinibus, non tamen in sacris, ministeret. Idem Minorum usus alibi permittitur Subdiacono, qui nuptias contraxerat. Certum est 2. aliquas etiam esse irregularitates partiales respectu Beneficiorum, seu quæ ita excludunt ab uno, ut non excludant ab alio. Sic cap. 11. *De filiis Presbyt.* filius etiam legitimus Beneficia à patre possessa, immediate post eum tenere non potest, adeoque ad hæc licet non ad alia irregularis est: at non eodem modo certum est, existere irregularitates partiales respectu Ordinum, id est, quæ permittant, ut qui ad unum irregularis est, ad alium promoveatur, docent enim vulgò Canonistæ, eum omnem, qui ad unum aliquem Ordinem, v. g. ad suscipiendum Sacerdotium irregularis est, ad cæteros omnes irregularem esse. Ita inter alios au- Collat. Andegav. p. 17. meliùs Gibert p. 588. & nos paulò infra. Unde triplex hic regula statui potest, ut judicetur, an quis totalem vel partialem irregularitatem contraxerit.

Prima, irregularitas, quam incurrunt Laici, si- ve ex defectu, si- ve ex delicto, semper totalis est, excepta tamen eà, quæ oritur ex defectu ætatis; qui enim junior est, ut ad Subdiaconatum promoveatur, non ideo inhabilis est ad tonsuram, & Ordines minores.

C. 2. Qui Clerici vel voy.

Secun-

Secunda: irregularitas, quam incurrunt Clerici, semper totalis est respectu promotionis ad Ordines licet non semper totalis sit respectu exercitii cujuscunque Ordinis: quapropter iidem Clerici, licet ad superiores Ordines ascendere non possint, possunt tamen aliquando vel in iis, quos jam receperunt, vel in eorum quibusdam ministrare. Si tamen susciperent eum, ad quem irregulares sunt, in eo ministrare non possent, ut notat Suarez sect. 4. n. 24.

Tertia: Si Clerici incidant in casum, cui irregularitas purè & simpliciter annexa est; tunc eadem irregularitas debet censeri totalis, sive quoad Ordines, sive quoad Ordinum usum, licet raro totalis sit quoad Beneficia jam legitimè obtenta, ut patebit ex dicendis infra Cap. III. De effect. irregul. Quandonam autem irregularitas purè & simpliciter feratur, colligendum est ex Canonibus, qui eam decernunt, & id quidem in decursu Tractatûs, quâ datâ occasione detegemus.

Dividitur 5. irregularitas in eam, quæ est ex defectu, & eam, quæ est ex delicto. Hæc incurritur propter indecentiam propriâ eâque mortali culpâ contractam, v. g. ob injustum homicidium; illa oritur ex indecentia, quæ licet inculpabilis sit, potest tamen Ecclesiæ ministros in contemptum adducere: unde sanxit Ecclesia, ut ii, in quibus hujusmodi defectus occurrerent, ab Ordinibus suscipiendis, aut saltem, si jam suscepti essent, exercendis arcerentur.

Differunt eæ duæ irregularitatis species 1. in eo, quod irregularitas ex delicto sit semper voluntaria, irregularitas ex defectu non item. 2. irregularitas ex delicto, si facti infamiam excipias, solâ dispensatione tollitur; quæ verò ex defectu non raro cessat cessante defectu. 3. irregularitas ex delicto, eâ exceptâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, ab Episcopis relaxari potest; quæ autem est ex defectu, communiter Papæ reservata est. Vide ultimum Caput hujusce Tractatûs

Irregularitatum ex defectu novem recensentur species. 1. natalium. 2. animi. 3. corporis. 4. ætatis. 5. libertatis. 6. obligationis ad ratiocinia. 7. famæ. 8. bigamiæ. 9. lenitatis. Nullus est ex his defectibus, qui culpam necessariò supponat, ne ipse quidem defectus famæ, qui aliquando absque culpa contrahitur ab iis, qui artem aliquam nimis vilem exercuerunt, de quo infra Part. 2. Cap. 6.

Irregularitatem ex delicto pariunt. 1. homicidium. 2. iteratio baptismatis. 3. mala Ordinum receptio. 4. pravus eorundem usus. 5. demum hæresis; quæ omnia sigillatim infra suis in locis expendemus.

C A P U T II.

De causis irregularitatis.

Quæres 1. Quenam sit causa finalis, seu quis finis irregularitatis.

Resp. Finis irregularitatis est tuenda sacrorum majestas, & servandum Religionis decus. Exigunt enim decus & honores Religionis, ut sacra ministeria decenter & irreprehensibiliter exercentur: atqui ad hunc obtinendum finem necesse fuit, ut instituerentur irregularitates, quarum ope arcerentur à Christi ministerio ii, qui vel certa admisere delicta, vel quosdam habent defectus, qui Ecclesiæ spiritui adversantur, aut certam personis etiam innoxii inurunt labem, quæ populorum ani-

mos offendit; ergo instituendæ fuerunt irregularitates, ut omnia in domo Dei decenter fierent, atque is est earum finis.

Quæres 2. Quæ sit causa efficiens irregularitatis, seu quis illam instituere possit.

Resp. Jus instituendæ irregularitatis soli Ecclesiæ, vel Romano Pontifici competit; ita omnes. Quod Ecclesia vel Pontifex irregularitates instituere possint, probatur, quia ab actu ad posse legitima est consecutio: atqui omnes, quæ extant irregularitates, vel à Papa, vel à generalibus Conciliis institutæ sunt, ut ex facienda omnium inductione patebit in decursu. Quod autem potestas illa Ecclesiæ soli vel Papæ conveniat, prob. ex cap. *Is qui. 18. De sent. excom. in 6. ubi qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione pollutâ celebravit, irregularitatis laqueum non incurrisse dicitur, quia id in jure expressum non est*; hîc autem nomine juris non intelligitur, nisi jus canonicum & commune, ut fatentur omnes: atqui jus canonicum & commune ab Ecclesia sola, solove Papa condi potest, non à privatis Episcopis; ergo & irregularitates in eo solo contentæ, non nisi ab Ecclesia vel Papa constitui possunt.

Hinc colliges 1. cum Gibalino cap. 2. & Collatore Andeg. p. 55. nullam unquam esse irregularitatem, quæ ab homine per sententiam feratur; hæc enim non esset in jure, extra quod nulla quæri debet irregularitas. An autem possit Pontifex irregularitatem aliquam ferre per sententiam, quære in inutile est, quia de facto nullam prorsus hocce modo constituit. 2. omnem irregularitatem ipso facto incurri, quia imponitur per legem, quæ sententiæ locum gerit, & declarat eum, qui talem posuerit causam, aut in tali fuerit casu; eo ipso, & absque ulla Judicis declaratione ad sacra inhabilem fieri. 3. ubi irregularitas à jure non imponitur, nec eam ab homine quopiam imponendam esse, quia rejicit Ecclesia irregularitates omnes in jure non expressas: unde si quis grave admisit crimen, non erit irregularitate plectendus, sed suspensione vel depositione, quæ quoad effectum irregularitati æquivalent, quæque, si violentur, irregularitatem inducent. 4. nullam esse irregularitatem, quæ vel peculiaribus Diœceseon Statutis, vel ipsâ consuetudine introducatur. Prima hujus Corollarii pars apud omnes recepta videtur, & sequitur ex dictis. Altera pars, quæ plus habet difficultatis; probatur tamen, quia licet, ut alibi dictum est, consuetudo possit inducere jus novum & antiquum obliterare, id tamen non potest, cum jus, cui ipsa derogat, resistit, & manet in robore suo, estque, ut ajunt, *in viridi observantia*: atqui jus omnem rejiciens irregularitatem, quæ in ipso juris corpore non contineatur, in robore suo manet, vividumque & vegetum subsistit, cum Papa, Episcopi & Doctores unanimi consensu nullas agnoscant irregularitates præter eas, quæ jure continentur; ergo consuetudo nullam potest novam irregularitatem inducere. Si tamen controversia sit de aliqua irregularitate, quæ fortassis non ita clarè exprimitur in jure, quamque in usu esse testetur consuetudo communi Doctorum sensu agnita, tunc irregularitas hæc admittenda erit; quia satis expressum est in jure, quod in eodem exprimi declarat Doctorum sensus, & Ecclesiæ consuetudo, quæ optimi sunt Canonum Interpretes. Ita Layman & Gibalin. 5. Colliges, in irregularitatibus non valere argumentum à simili vel à fortiori. Ratio est, quia similis vel major instituendæ irregularitatis ratio non efficit, ut hæc de facto instituta fuerit & juri inserta: unde malè, quia dicat,

Qui

Qui Baptismum iterat, irregularis est; ergo & irregularis est qui iterat Confirmationem: cum hæc non possit magis iterari, quam ille &c. Colliges demum eum, qui irregularitate aliquâ innodatus celebrat, novam irregularitatem non incurrere, quia id nullibi expressum est in jure.

Quæres 3. quænam sit causa materialis irregularitatis.

Not. Causa materialis duplex secernitur apud veteres Theologos: remota, quam alii melius subjectivam vocant; & proxima, quæ nihil aliud est quam occasio, ex qua contrahitur irregularitas. Nulla est difficultas de causa subjectiva, cum fateantur omnes irregularitatis subjectum esse omnem & solum hominem Ordinis capacem, & juri communi subjectum; unde tam Laici quam Clerici, tam inferiores quam superiores Prælati, qui juri Pontificio quoad vim coactivam subjacent, irregularitatem incurrere possunt, non autem infideles, vel fœminæ, ut jam supra dixi. Tota igitur quæstio est de causa proxima, circa quam,

R. 1. causa irregularitatis aliquando est defectus sine peccato, qualis est defectus natalium; aliquando actio peccaminosa. Ratio est, quia irregularitas interdum est ex solo defectu, interdum ex delicto: atqui hæc peccatum supponit, non illa; ergo.

R. 2. ad irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, eaque externa, & in genere suo consummata; sed non requiritur necessariò culpa publica.

Prob. 1. pars. Pœna gravis pro levi culpa infligi non debet, ex cap. 5. *De pœnis* in 6. atqui irregularitas quæ ob delictum incurritur, est pœna gravissima; cum per se in perpetuum privet Ordinum usum, & multò difficilius relaxetur quam excommunicatio minor; ergo ad eam incurrendam requiritur grave peccatum. Unde colliges 1. irregularitatem ex delicto non incurri, si actus eam inducere natus, ex aliqua circumstantia excusetur à mortali. 2. id quod vetitum est sub irregularitatis pœnâ, eo ipso vetitum esse sub mortali, quia aliàs culpa venialis irregularitatem induceret. Fatendum tamen irregularitatem induci potuisse ob indecentiam fundatam in culpa solum veniali, sicut de facto inducta fuit ob indecentias à culpa immunes; sed nulla talis ullibi instituta legitur, & aliunde talis irregularitas non esset pœnalis, prout est ea quæ nunc contrahitur ex delicto. Vide Suarez disp. 40. sect. 3.

Cap. 23. vindictam; quod quidem fusè satis probatum est in Tract. Decensuris P. 1. Cap. 3. A. 2. quem consule. Hinc sequitur eum qui vehemens habuit hostis sui interficiendi desiderium, quod exequi non potuit, licet graviter deliquerit, haud tamen irregularitatem incurrisse.

Prob. 3. pars ex iis, quæ ibidem in prædicto Tractatu de Censuris protulimus; neque quod lex non liget nec operetur ultra legislatoris intentionem; ergo si legislator ad irregularitatem requirat opus plenè consummatum, irregularitas ante plenam effectûs executionem non incurratur; quare si irregularitas non nisi propter homicidium inferatur, non incurrat eam qui vel mortem attentaverit, vel lethalia vulnera inflixerit, nisi mors de facto sequatur, etiam si solo miraculo eam averti contingat. Rursus si verba legis requirantur duntaxat actum inchoatum & attentatum,

codem posito nihil deest ut incurratur irregularitas; talis enim effectus in genere suo consummatus dici potest.

Prob. 4. pars 1. quia Tridentinum sess. 24. c. 6. *De reform.* loquitur de *irregularitatibus ex delicto occulto prove nientibus*; ergo supponit quasdam esse irregularitates quæ propter delicta occulta contrahuntur. 2. quia si censuræ ob actionem secretam, v. g. secretam libri sub excommunicatione prohibiti lectionem incurrantur, quidni incurratur irregularitas propter occultam alicujus rebaptizationem? 3. quia ubi lex non distinguit, nec nos nisi temerè distinguere possumus; atqui lex cum loquitur de irregularitatibus ex delicto occulto, purè & simpliciter loquitur; nec insinuat se loqui de delicto quod à duabus solum aut tribus personis cognoscatur, ideoque non omninò occultum sit. ergo

Obj. contra primam partem: Excommunicatio minor gravior est pœna quam irregularitas, cum hæc solâ Ordinum susceptione vel usu, illa Sacramentorum omnium participatione privet: atqui tamen excommunicatio minor ob culpam solum venialem incurritur; ergo à pari. 2. suspensio gravior etiam est pœna quam irregularitas, & tamen ob peccatum veniale incurritur.

R. ad 1. neg. maj. omnibus enim inspectis, irregularitas est gravior pœna quam excommunicatio minor. 1. quia irregularitas privat tum Ordinum executione, tum habilitate ad eos suscipiendos; secus excommunicatio minor. 2. quia irregularitas de se perpetua est, & difficilè dispensabilis, cum excommunicatio minor facilè relaxetur. 3. quia irregularitas multis in casibus incurritur, excommunicatio minor in uno solum: porro gravitas pœnarum ex omnibus hisce respectibus æstimari debet.

Ad 2. Potest quidem levis suspensio pro levi culpa imponi, non autem suspensio gravis totalis *disp. 40. & major; quia pœna non est ulterius protrahenda, sect. 3. n. 5. quam delictum fuerit in excedente repertum.* Ex cap. 3. *De his quæ fiunt à maj. parte.*

Obj. contra secundam partem, 1. quod aliquando S. Pontifex concedat Confessariis facultatem dispensandi in irregularitate purè mentali: atqui facultas hæc illusoria foret, si nusquam incurreretur irregularitas ob delictum interius. 2. quod Ecclesia plerumque aliquem plectat ratione conditionis internæ, ut cum eos censuris ferit qui *scienter & præsumptuosè* aliquid fecerint: atqui tunc fertur pœna ob aliquid interius; ita ut eo deficiente, pœna non incurratur. 3. si possit Papa ob actum mentalem indulgentiam concedere, quidni & ob actum mentalem irregularitatis pœnam decernere valeat?

R. ad 1. clausula qua conceditur facultas in irregularitate etiam mentali dispensandi, jam pridem non est in usu, ut tradit Suarez. 2. per irregularitatem mentalem non eam intelligebant Pontifices quæ culpam in animo penitus consummatam supponeret, sed quæ occulta remaneret, neque probari poterat per testes: porro certum est irregularitatem, sicut & censuras ob delictum penitus occultum incurri posse, ut statim dictum est. Addit Coninch. disp. 18. n. 11. Pontificem si reipsa de irregularitate mentali locutus esset, id fecisse ad sedandos aliquorum scrupulos, ut sæpe facit.

R. ad 2. dist. min. atqui tunc fertur pœna ob aliquid interius quod se habet ut circumstantia actûs exterioris, & in illum moraliter influit, C. ob

ob aliquid interius sine ordine ad actum exteriorum, N. Fatemur Ecclesiam posse decernere irregularitatem aliasque similes pœnas, in eum qui actum exteriorum ponit vel omittit sine certis quibusdam circumstantiis mentalibus; v. g. qui baptizat sine intentione faciendi id quod facit Ecclesia; imò pœnæ omnes quas eadem Ecclesia infligit, semper supponunt actum aliquem interiorum, unde qui occidit prorsus involuntariè, hisce pœnis non subjacet; sed negamus easdem pœnas decerni posse, aut saltem de facto statutas fuisse ob actus tam purè mentales, ut non sint circumstantia actus externi; quandoquidem ipsa recte; Ecclesia *cogitationis solius pœnam nemo patitur*, c. 14. dist. 1. de Pœnit.

R. ad 3. nego sequelam. Disparitatis ratio est 1. quòd concessio indulgentiarum pertineat ad jurisdictionem voluntariam: in hac autem jurisdictione actus purè mentalis potest voluntariè subijci clavibus, & ab Ecclesiæ ministris præcipi; contra verò irregularitates pertinent ad jurisdictionem coactivam, quæ in actus purè mentales quos nec cognoscit nec cognoscere potest, exerceri nequit. 2. jurisdictio ex quâ dimanant indulgentiæ, non est fori contentiosa, sed pœnitentialis, aut saltem multum de illo participat, sicque quodam modo de foro Dei; porro nihil mirum est si actus etiam mentales huic foro subjaceant: contra verò irregularitates ad forum contentiosum pertinent, adeoque dirigi debent secundum naturam hujus fori, in quo delicti planè spiritualis pœnam nemo patitur.

Obj. contra ultimam parrem. 1. culpa exterior quidem sed planè occulta, non magis subjacet jurisdictioni contentiosæ quàm culpa merè mentalis cum illa non magis probari possit quàm ista. 2. si pœna occulta subjaceret irregularitati, cogeretur aliquando Sacerdos occultum suum scelus manifestare, abstinendo scilicet à functionibus suis, donec dispensationem obtinuisset. 3. non magis incurritur irregularitas ex delicto penitus occulto, quàm ex eodem polluaturs Ecclesia: atqui hoc non; ergo nec illud.

R. ad 1. neg. maj. Quæ enim purè mentalia sunt, per se sunt extra forum Ecclesiæ, & proinde ab eo puniri non possunt; quæ verò externa sunt, non per se, sed solùm per accidens sunt occulta, adeoque puniri possunt, non quidem ab homine, cum in foro externo probari non possint, sed à lege: alioqui dicendum esset homicidam irregularem non esse, nisi occiderit coram aliquot personis quæ crimen ejus ad forum contentiosum deducere possint, quod tamen ne ipsi quidem adversarii defendere audent.

R. ad 2. neg. maj. quia leges Ecclesiæ cum gravi diffamationis periculo non obligant, ut alibi probatum est: unde qui commisit culpam occultam irregularitati obnoxiam, aliquando celebrare potest, non quia irregularis non est, sed quia non intendit Ecclesia ut leges suæ cum tanto detrimento observentur.

R. ad 3. neg. maj. 1. quia in materiis pœnalibus non valet argumentum à pari. 2. quia Ecclesia nec polluitur, nec reconciliatur ratione sui, cum susceptiva non sit sanctitatis internæ; sed ratione Fidelium in eum confluentium, quorum animis per sensibilia signa instillandus est reverentiæ sensus, qui quidem, cum ignotum est scelus in templo commissum, moraliter perseverat: at in nostro casu arcetur quis ab altari, non præcisè propter alios, sed ratione sui, quia non decet ut qui talia

etiam occultè perpetravit scelera, vel Ordines suscipiat, vel iisdem defungatur.

Quæres 4. quæ sit formalis causa irregularitatis.

R. Nullam in jure determinari verborum formam, quæ ferendæ irregularitati necessaria sit; unde diversis verbis diversis in iuribus imposita est: haud tamen censetur irregularitas exprimi per verba ambigua, quæque non minùs excommunicationem, suspensionem & interdictum, quàm irregularitatem ipsam exprimant: cum ex dictis tunc demùm incuratur irregularitas, cum in jure expressè est, nec expressa dici possit, cum jus non tam magis quàm alias canonicas pœnas exprimit. Ea igitur solùm verba irregularitatem inducunt, quæ vel eam disertè continent, vel effectus ejus, proprios, atque in primis inhabilitatem ad accipiendos Ordines: huic verba comminatoria quæ significant effectum de futuro, irregularitatis signum esse nequeunt; hujusmodi enim verba, requirunt sententiam Judicis, quæ ab homine sit; irregularitas autem, ut dixi, ab homine non imponitur; unde hic textus, *Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, &... hoc attentasse probatus fuerit proprii gradus periculo subjacebit*; de irregularitate intelligi non potest, sed de suspensione aut depositione, tum quia verba hæc *proprii gradus periculo subjacebit*, sunt ambigua, nec depositionem minùs quàm irregularitatem exprimunt; tum quia alia hæc verba, *qui hoc attentasse probatus fuerit*, judicium postulant, sine quo pœna eodè Canone lata non incurritur; irregularitas verò ipso jure, & absq; interveniente judicio contrahitur.

C. 81. q. 1

CAPUT III.

De effectibus irregularitatis.

Certum est 1. nullam esse irregularitatem, quæ privetur homo iis actionibus quæ Clericis ac Laicis ex æquo conveniunt: unde irregularis potest Sacramenta quæcunque, præter Ordinem, recipere, Officiis interesse, cum aliis communicare, in loco sacro sepeliri, minorum Ordinum officia exercere, quia hæc nunc passim à Laicis peraguntur; potest & officia publica cum aliis decantare, modò tamen, ut dicam in fine Tractatus, abstinere ab iis quæ ex Ecclesiæ usu, sacro sunt Ordini annexa: potest demùm absolvi à quolibet peccato, atque ab eo etiam propter quod irregularitatem contraxit. Neque, si irregularitas reservata sit, reservatum idcirco erit peccatum propter quod contracta est, quia absolutio peccati, non habet necessariam cum irregularitatis dispensatione connexionem, Difficultas est de aliis effectibus, circa quos sit.

CONCLUSIO. Tres sunt irregularitatis effectus, duo per se, tertius per accidens. Probatur inductione.

1. enim irregularitas impedit susceptionem Ordinum, & eorum executionem, ut colligunt omnes, tum ex Can. 9. & 11. dist. 3. tum ex cap. 17. *De temp. ordinat.* circa quod tria notanda. 1. irregularitatem non impedire quin Ordines validè recipiantur aut exercentur; unde validè ordinat Episcopus, validè consecrat Sacerdos, etiam siambo supponantur irregulares.

2. Irregularitatem non arcere solùm ab Ordinibus propriè sumptis, sed & ab ipsa etiam tonsura ut con-

Suar. disp.
40. sect. 2.
Salmant.
tic. c. 7.
n. 22.

ut confitentur omnes. Ratio est, quia irregularitas primario inducta est, ut arceantur à statu clericali ii quos ad eum admitti non decet: atqui irregularitas eum habere effectum non posset, nisi etiam excluderet à tonsura, quia per tonsuram constituitur homo in statu clericali: hinc mortaliter peccat irregularis tonsuram recipiens, eamve ipsi scienter conferens; quia uterque Ecclesiæ præceptum transgreditur in materia quæ pro levi haberi non potest; cum non sit quid leve hominem fieri membrum Cleri, privilegiorum ejus participem, habilemque ad Beneficia. Valide tamen recipitur tonsura ab irregulari, quia licet tonsura, utpote ab Ecclesiæ nutu dependens, ab ea irritari possit, non tamen irritata magis est, quam Ordines alii, quorum valor & substantia ab Ecclesia non pendent.

3. denique irregularitatem aliquando omnes suos habere effectus, aliquando quosdam solum. Omnes habet, si sit totalis; unde qui simpliciter irregularis est, nec Missam celebrare, nec communicare sub duplici specie, nec ex præsanctificatis communicare se potest, quia hujusmodi actus, Ordinis sacri executionem continent. Contra verò qui partialiter irregularis est, solum arceatur ab usu cujusdam Ordinis, vel à possessione cujusdam Beneficii: sic Diaconus qui Missam celebravit, ad Sacerdotis officium promoveri non potest; potest tamen peracta pœnitentia, in Ordine Diaconatus ministrare: sic Sacerdos qui duos digitos cum medietate palma amisit, Missam non permittitur celebrare, potest tamen ceteris officiis sacerdotalibus fungi, ac proinde absolute potest baptizare solemniter, assistere matrimonio, alia ministrare Sacramenta, & ad Præbendam Diaconalem promoveri, nisi aliud ferat stylus Curiae, ait Bonacina disp. 7. q. 1. punct. 4.

Censent aliqui favorem hunc non habere locum, nisi cum irregularitas sine culpa contracta fuit. Ita Navar. c. 27. n. 252. Sayr. l. 6. c. 2. n. 23. Garcias De Benefic. l. 7. c. 12. n. 19. sed fundatior videtur opinio contraria quam tenent Suares disp. 40. sect. 2. n. 38. Bonac. ibid. Salmantic. c. 7. n. 23. Nam. 1. cum jus permittit ut qui ad Officium superius irregulares evadunt, in inferiori ministrent, non distinguit eos inter qui vel sua culpa, vel sine sua culpa irregularitatem hanc contraxerunt. 2. in citato cap. 2. De Clerico non ordin. ministr. sermo est de aliquo qui irregularitatem culpabiliter incurrerat: atqui tamen is arceatur solum ab Ordine quem nondum receperat, non autem privatur usu Ordinis jam à se suscepti; ergo.

An autem irregularitas quæ solum partialis est respectu illius qui jam Ordinem aliquem recepit, sit totalis respectu illius qui necdum ullo Ordine initiatus est; an v. g. qui caret oculo Canonis, vel pollice, ideoque inhabilis est ad Sacerdotium, possit nihilominus ad alios promoveri Ordines, si iis necdum initiatus sit, neque notabiliter ab eorum functionibus impediatur, non convenit inter Doctores. Affirmant aliqui apud Garciam ibidem; quia, inquiunt, nulla est ratio cur abstemius. qui à Sacerdotio arceri debet, quia vinum bibere non potest quin evomat, non possit ad Ordines alios admitti, si eorum functiones pie & decenter exequi possit. Sed tutior est opinio opposita quam tenent Hugolin. cap. 64. De irregul. §. 2. n. 4. Garcias ibid. Toletus, Cabassut. Pontas v. Irregularité cas. 100. 1. quia ita statuit Rota, cujus decisionem refert idem Garcias. 2. quia expresse prohibitum est Can. 59. dist. 50. ne corpore vitiati divinis applicentur ministeriis: atqui

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

in confesso est eum qui ad Clericalem admittitur tonsuram divinis applicari ministerius, verba sunt Rotæ; alioqui bigami, de quibus etiam loquitur citatus Canon, ad tonsuram inhabiles non essent; ergo tutius est & probabilius eos qui etiam sine sua culpa ad Sacerdotium irregulares sunt, ne ad tonsuram quidem sine dispensatione admittendos esse. 3. quia ea est irregularitatis natura, ut non ab uno tantum Ordine, sed & à toto clericali statu separet.

Nec nocet quod statim dixi, eum qui receptis Ordinibus irregularitatem partialem incurrit, posse ministrare in iis quos jam recepit; hoc enim potest 1. ob expressam Ecclesiæ concessionem, quæ noluit ut Ordo jam susceptus, planè inutilis fieret ei qui functione ejus exercere potest. 2. quia multa tenent, quæ fieri prohibentur. 3. quia non repugnat ut defectus qui non inducit irregularitatem respectu Ordinis jam suscepti, eam inducat respectu Ordinis nondum obtenti, ut jam supra dictum est.

2. Irregularitas antecedens etiam occulta, illicitam facit Beneficiorum receptionem, ut amplius patebit ex dicendis. Hinc Clerici totaliter irregulares, omnis prorsus Beneficii receptione privantur; secus si eorum irregularitas partialis sit; tunc enim ab eo solum arceantur Beneficio, quod exigit Ordinem ad quem sunt irregulares. Porro nomine Beneficii venit etiam Ecclesiastica Dignitas, & Prælatura Regularis, ut cum Suare docent Salmanticenses ibid. n. 24. unde graviter peccat qui hujusmodi Dignitates aut Beneficium confert irregulari, cujus irregularitatem cognoscit, vel culpabiliter ignorat, ut docet Suares disp. 40. sect. 2. n. 35.

Gravis hinc insurgit difficultas, an irregularitas, ut illicitam, sic & actu invalidam faciat Beneficii receptionem. Negant Felinus, & alii non pauci, quos citant & sequuntur Salmanticenses n. 34. quia sicut irregularitas non incurritur, nisi cum in jure expressa est, sic nec ejusdem effectus induci possunt, nisi exprimantur in jure: atqui, inquiunt, nullibi expressum est in jure, irritam esse ipso facto Beneficii collationem irregulari factam; textus enim quotquot adduci solent, solum probant collationem hanc illicitam esse; unde multi ex iis qui contrarium tenent, fatentur nullum esse toto in jure textum, unde erui possit argumentum ineluctabile.

Tutior tamen ut & multò probabilior est opinio opposita, cui præcipue adhærent Covarruvias, Garcias ibid. cap. 11. Suares ibid. n. 30. Sayrus l. c. 2. Avila 7. p. disp. 2. dub. 6. Cabassut. l. 5. c. 16. Habert, Author Coll. Andeg. p. 490 & alii longe communius, ut agnoscunt adversarii.

Probatum autem 1. ex variis Juris textibus. Cap. Dudum 22. De election. dicitur irregularem impediri per Canonum sanctiones, quominus possit ad Officium Præposituræ promoveri, Cap. 2. De Cleric. pugnans in duello; dicitur dispensari posse cum Clerico irregulari, ut Beneficium possideat, Cap. 7. Concilii Trident. sess. 14. De reform. statuitur, ut homicida, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferri liceat. Unde sic: Ideò ex iis textibus colligi non posset irregulares ad Beneficia valide recipienda inhabiles esse, quia iidem textus nimis ambigui sunt, nec expresse satis collationis ipso facto irritæ pœnam continent; atqui hæc ratio nulla est; textus enim, licet fortè ambigui, legitime & efficaciter probant, cum fluctuantur ad

Z

sensum

Gibert. p.
619.

sensum cujus absque vi ulla capaces sunt, & ad quem rationabiliter determinari debent: atqui sic se habent textus præcitati. 1. quidem capaces sunt sensus, quem iis adscribimus, ut fatentur adversarii, qui solum negant eos satis expressos esse. 2. & ad eum rationabiliter determinari debent: textus enim qui certo aliquo sensu semper aut penè semper intellecti sunt eodem intelligi debent; usus enim & praxis, legitimi sunt Canonum interpretes, & meritò, cum qui primi sensum ambigui Canonis explicuere, non raro ejus conditorem per se consuluerint, aut mentem illius ex testibus, fide dignis compertam habuerint: atqui adducti Canones, alique qui adduci potuissent: sic semper aut penè semper intellecti sunt; cum opinio nostra iisdem Canonibus innixa, sit alia longè communior & receptior, ut etiam fatentur adversarii.

Prob. 2. quia in iis quæ tanti sunt momenti, non licet à trita via recedere absque gravissimo fundamento, quod probabiliter elidi nequeat: atqui adversarii fundamentum nullum habent, quod probabiliter non elidatur; rationi enim admodum congrua est probatio præcedens quâ potior eorum ratio convellitur.

Prob. 3. Impedimentum quod tam grave in Jure censetur, ut à toto statu clericali removeat, ab iis consequenter arcere debet quæ Clericorum sunt propria, qualia sunt Beneficia: atqui irregularitas est impedimentum quod tam grave reputatur in Jure, ut à toto statu clericali removeat; ergo & à Beneficiis removeere debet, non prohibendo solum, sed & eorum collationem irritando. Atque id satis expressè docent hæc Tridentini Concilii verba Sess. 22. de reform. c. 4. *Nec alius in posterum fiat provisio nisi iis, qui jam etiam & ceteras habilitates integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit provisio.* Porro irregulares primum tenent locum inter eos, qui ad Beneficia inhabiles sunt; cum inter canonica impedimenta quæ à clericali statu removeant, nullum in Jure majus & gravius judicetur quàm irregularitas: atque ita censent in praxi tribunalia tum ecclesiastica, tum secularia.

Ex hac nostra opinione plura sequuntur magni momenti corollaria. Sequitur. 1. irregularem non facere suos Beneficii in irregularitate accepti, fructus; unde eosdem restituere debet juxta regulas alibi de possessoribus malæ fidei præscriptas. Quod si quis eam quâ tenebatur irregularitatem invincibiliter ignorasset, sufficeret id ab eo restitui quod adhuc retineret, vel id quo factus esset ditior. Debet autem irregularis Beneficium dimittere, nisi irregularitatis dispensationem, novamque collationem obtineat, neque irregulares juvat clausula in Apostolicis litteris apponi solita; hæc enim absolvit solum à censuris, non verò dispensat in irregularitatibus. Ita Garcias l. 7. c. 11. n. 54. Navar. Conf. 17. n. 1. & alii plures. Sequitur 2. actus eligendi, præsentandi, Beneficia conferendi, ipsumve Beneficium in irregularitate acceptum administrandi, aliosque similes invalidè ab irregulari exerceri; quia deficiente fundamento deficiunt omnia quæ ipsum præsupponunt: atqui actus eligendi, præsentandi, alique similes, pro fundamento habent validam Beneficii possessionem, qualis non est possessio irregularium; ergo. Sequitur 3. irregularem esse inhabilem ad recipiendam de novo jurisdictionem ordinariam sive in interiori, sive in exteriori foro. Ratio est, quia jurisdictio ordinaria non convenit, nisi ratione Beneficii vel Dignitatis; adeoque cum

collatio Beneficii vel Dignitatis irregulari facta, sit nulla, nulla etiam esse debet jurisdictio, quæ in his fundatur. Aliud est juxta Suarem de jurisdictione delegatâ, & de ea omni quæ non ex intrinseco titulo, sed ex commissione procedit; hanc enim & licitè & validè ab irregulari recipi posse censet pro utroque foro; exceptâ tamen jurisdictione ad audiendas confessiones, quam putat, illicitè quidem ut per se patet, sed validè tamen ab irregulari recipi posse, & exerceri. Idem docere videtur * Habert; idipsum tradit Collator Andeg. pag. 8. Et verò jurisdictio delegata non pendet à Beneficio, sed solum à voluntate delegantis; & hæc quidem voluntas nulla lege irritatur quoad irregulares. Quod si irregularitas superveniat jurisdictioni ordinariæ jam obtentæ, tunc ejus exercitium non invalidat; nisi publica sit: porro irregularitas publica non fit, nisi post denuntiationem, aut aliquid denuntiationi æquivalens; quale est, ait Gibert, decretum apprehensionis corporalis à Judice Ecclesiastico emissum, & debito modo intimatum, satisque promulgatum. Cæterum nulla est irregularitas, sive ex defectu, sive ex delicto, quæ per se & immediatè adimat jus conferendi Beneficia; collatio enim à bigamis aut homicidis facta, semper pro valida habita fuit: si tamen irregularitas oriretur à crimine quod ipso facto Beneficii vacationem induceret, tunc collatio ab eodem Beneficio dependens, irrita esset. Quod dictum est de Beneficiis extenditur ad pensiones ecclesiasticas, quæ ab irregularibus validè recipi non possunt; atque ita fert Romanæ Curie stylus, ut post Navarrum monet Collator Andeg. p. 495.

An autem irregularitas privet ipso facto Beneficiis ante eam receptis, nova est difficultas, circa quam scinduntur Theologi. Negant penè omnes, & meritò; si quæ enim irregularitas ipso facto hominem Beneficiis suis privaret, ea utique quæ est ex delicto: atqui irregularitas ex delicto non privat ipso facto.... Nulla enim culpa ipso facto privat hominem bonis suis, nisi id in jure expressum sit; unde lex pœnalis semper intelligitur de pœna per sententiam ferenda, nisi lex aliud exprimat: atqui nullum citari potest jus ecclesiasticum quod Clericum irregularem ipso facto priver Beneficiis antea legitimè obtentis; ergo.

Confirm. Irregularitas ex homicidio contracta, omnium gravissima est, ut patet ex cap. 4. dist. 50. atqui tamen hæc irregularitas non privat hominem Beneficiis ante Judicis sententiam, ut colligunt omnes ex cap. 10. *De excessib. Prælatorum.*

At, inquit, statuit Concilium Trid. sess. 14. c. 7. ut qui sua voluntate homicidium perpetravit omni Ordine, ac Beneficio & Officio Ecclesiastico perpetuò careat; ergo sicut homicida voluntarius ipso facto privatur Ordinis sui usu, sic & ipso facto Beneficiis suis privatur. Idem de Hæreticis decernitur c. 19. *De Heret. in 6.*

R. 1. ex objectis autoritatibus solum sequi Beneficiarios ipso facto suis privari Beneficiis, quibusdam in casibus, non vi præcisè irregularitatis, sed vi juris particularis, quo sancitum est, ut qui commisissent enormia quædam crimina, seu, ut ajunt, delicta qualificata, Beneficiis ipso facto privarentur, prout alibi docuimus. Crimina hæc Beneficiorum vacationem inducentia recenset Rebuffus in praxi Benefic. part. 3. & in Tractatu *De pacificis possessoribus*; Molinæus & Loietus in regulam *De infirmis resignantibus*. Castet in definitionibus Juris Canonici, v. *Delict. & Irregularitè*. Bouchel v. *Collation*, Vallensis l. 2. *De Benefic. tit.*

Navar. lib. 2. n. 42.

* Tom. 7. part. 3. c. 6. p. 2.

Baunye. 21. q. 6. Gibert. Usages, c. p. 610

Ibid. p. 613.

Navar. l. 5. Conf. c. 44.

Coll. And. p. 492. & 494.

Tom. 1. p. 179.

24. Pastor lib. 3. tit. 19. author Coll. Andeg. ubi de irregular. p. 504. An verò tunc requiratur adhuc sententia Judicis, criminis declaratoria, non con-
Suar. disp. 40. sect. 2.
n. 15. veniunt Doctores: affirmat Suares alii negant, & docent Beneficiarium in hoc casu ante omnem sententiam teneri in foro conscientie dimittere Beneficium. Ita Collat. Andeg. ibid. p. 507.

Sed quia ex communi Jurisperitorum Gallico-
Vid. Solier in Pastor ibid. C. rum sententia, cui etiam plures ex exteris favent, Beneficia non vacant ipso facto propter homicidium simplex, sed ad summum ob homicidium qualificatum, (qualis est occisio patris, fratris Episcopi, Sacerdotisve, aut meditata cædes, seu assassinatus;) idcirco dicendum est. 2. Synodum Tridentinam, cum tales pœnas in homicidam decrevit, diversimodè juxta naturam rerum de quibus sermo est, intelligendam esse; adeo ut Ordinis privationem ipso facto per irregularitatem induci voluerit, quia privatio hæc principalis est effectus irregularitatis à qua separari nequit; secus de privatione Beneficii, quæ ab irregularitate separari potest, & ante Judicis sententiam non incurritur, nisi in casibus jure expressis.

Ad uberiores hujus materie intelligentiam, quædam hic veniunt observanda.

1. Etsi irregularitas Beneficio superveniens, eodem possessorem ipsius non privet, privat tamen omni jure *ad rem*, quod quis antea habere potuisset, ut sunt Graduatorum nominationes, aliæque gratiæ expectativæ. Ita judicant Curie sæculares, ut ex Molinæo & Loueto observat author Coll. Andeg. p. 508.

2. Quamvis regulariter loquendo, collatio Beneficii irregulari facta, pleno jure irrita sit, quatuor tamen sunt casus in quibus eadem collatio valet. Sic ex jure canonico Beneficium ad honestam sustentationem sufficiens conferri potest, si Subdiacono qui culpa sua morti alterius occasionem dedit, si Presbytero ex cujus percussione secuta est mors alterius, aut qui factum aliquod duello probaturus; pugilem in sui loco commisit, à quo alter interfectus est; si demum Diacono, qui *Missarum celebrationem usurpare præsumpsit*, Ideo autem hujusmodi irregulares à Beneficiis non arcentur, quia cum à Sacerdotio ejusve functionibus in perpetuum arceantur, cum iis *miseri corditer* agendum fuit, ne sustentatione privati ad sæculi negotia reverterentur, aut quid indecens peragerent, nam *paupertas cogit ad turpia*.

3. Qui post obtentum Beneficium irregulares evadunt, non statim tenentur Beneficium dimittere, sed illud aliquo tempore retinere possunt, ut dispensationem obtineant, dummodo in ea procuranda nimium negligentes non sint; & interim ex Beneficii redditibus, Ecclesiæ per alium deserviri curent. Quod si dispensationem obtinere nolint, vel non possint, poterunt de Beneficio etiam in alterius favorem disponere, nisi obstat Beneficii conditio; aut crimen propter quod irregularitatem contraxerunt, tale sit, ut ipso facto Beneficii vacationem inducat. Ratio est, quia, ut notant Salmanticenses, nemo potest id retinere unde oritur obligatio quam nunquam licitè implere potest. Si tamen irregularitas sit solum ex defectu, puta ex ægritudine, Beneficiarius nec à Judice spoliandus est Beneficio, nec eidem renuntiare tenetur, quia *afflictio afflictio non est addenda*, ita statuitur cap. *De Cleric. ægrot.* tunc tamen Beneficiario coadjutorem associari necesse est, ibid. Hæc omnia præcipue militent in Beneficiis duplicibus: unde docet Suares Beneficium quod solum obligat ad Officii recitationem, aut cujus mi-

nisterium per alium exerceri omnino potest, ab irregulari quâ tali retineri posse, de quo judicent alii.

Ultimus irregularitatis effectus, isque per accidens, est peccatum mortale cui obnoxius sit is qui Ordines sive majores, sive minores, imò & ipsam tonsuram recipit in irregularitate, prout jam dixi. Et verò si minori excommunicatione ligatus, Ordines absque gravi peccato non recipiat, ut patet ex cap. 10. *De Cleric. excom.* quanto gravius peccabit irregularis; cum irregularitas sit vinculum excommunicatione minori gravius, ut non semel annotavi.

CAPUT IV.

De iis quæ ab incurrenda irregularitate excusant.

Certum est 1. hominem ab incurrenda irregularitate ex delicto excusari per ea omnia quibus à peccato mortali excusatur: unde ignorantia juris vel facti, oblivio, inadvertentia, bona fides materie levitas, quatenus à culpa gravi excusant, impediunt ne incuratur irregularitas ex delicto, quia hæc utpote gravis pœna, pro culpa vel nulla vel levi incurri non potest. Aliud est de irregularitate ex defectu; hæc enim posito etiam inculpabiliter defectu, semper contrahitur, nisi forte talis sit defectus ille ut irregularitatem non pariat, nisi oriatur ex actu voluntario. Hinc irregularis est Judex qui latronem debitæ morti addicit, secus si eum vel nolens, vel amens, aut inculpabiliter ebrins occidat.

Certum est 2. Ignorantiam verè hic & nunc vincibilem, quæcumque ea sit, non excusare ab irregularitate, quia non excusat à gravi culpa. Ita disertè Gregorius IX. cap. 9. *De Cleric. excom. minist.* Quia, inquit, tempore suspensionis, ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Caterum si forte ignorantia, crassa & supina aut erronea fuerit, dispensationis gratia egeritis. Sed duplex hic remanet difficultas. 1. an incurrat irregularitatem qui facit aliquid quod scit quidem jure divino prohibitum esse, sed nescit prohibitum esse lege ecclesiastica: puta si quis alium occidat, cognoscens id prohibitum esse jure divino, nesciens autem prohibitum esse ab Ecclesia. 2. an eandem irregularitatem incurrat, qui legis quidem ecclesiasticæ notitiam habet, sed pœnam irregularitatis, contra ipsius transgressores latam omnino ignorat; ut si quis cognoscat prohibitum esse ne excommunicati celebrent, nesciat verò hoc eis sub irregularitatis pœna esse interdictum: quod ne ignorantia dictum fuerit, de naturali oblivione, inadvertentia probabili, & inconsideratione, intelligendum est. Ut solvatur utraque difficultas, incipiendo à secunda quæ facilior est, sit,

CONCLUSIO I. Ignorantia illius irregularitatis ab ea non excusat eum qui sciens & volens violat legem ecclesiasticam, cujus transgressionem annexa est irregularitas. Ita Suares disp. 40. sect. 5. n. 9. Layman. lib. 2. tract. 5. pag. 1. cap. 5. Avila p. 7. disp. 2. dub. 7. Collator Andeg. p. 67.

Prob. 1. ut ignorantia solius irregularitatis ab eadem non excuset, tria sufficiunt. 1. ut irregularitas in hoc casu sit pœna mera. 2. ut generaliter verum sit ignorantiam pœnæ, ab eadem non excusare. 3. ut id non minus in irregularitate verum sit: quam in aliis pœnis: atqui hæc omnia videntur

videntur admodum certa. 1. quidem irregularitas ex delicto, de qua sola difficultas moveri potest, est poena pura, cum imponatur in vindictam delicti, nec sit poena medicinalis, ut est censura. 2. generaliter verum est neminem ob ignorantiam poenae ab eadem poena excusari: & id quidem patet in omni crimine: blasphemus enim, fur, homicida, & alii. de facto obnoxii fiunt poenis vel à Deo vel ab homine sancitis, sive eas ignoraverint, sive non. 3. demum nulla est specialis ratio cur cognitio irregularitatis magis necessaria sit ut hæc incurratur, quam necessaria sit cognitio aliarum poenarum, ut quis iisdem obnoxius evadat; ergo.

*Tom. 3. Dices: Ignorantia censuræ ab eadem excusat, prout *alibi dictum est; ergo à pari.
p. 743.

R. neg. conseq. Censura enim est essentialiter poena medicinalis, quæ formaliter fertur ut quis à contumacia recedat, ideoque supponit hominem formaliter contumacem, qualis ut sit, debuit antea *moneri* de poena sibi per Ecclesiam infligenda: at verò irregularitas quando est poena, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti; ergo non minus quam aliæ poenæ incurri potest absque prævia ejusdem cognitione. Adde quod qui certum committit crimen, interpretativè velit obnoxius esse poenis, si quæ contra reos sancitæ fuerint.

Probat 2. Irregularitas fundatur in indecentia, propter quam certos quosdam homines ab Ordinibus arceri convenit: atqui ignorantia irregularitatis indecentiam hanc non tollit; etsi enim ignoraverit homicida annexam esse crimini suo irregularitatem, utique tamen indecens est, ut qui manus suas humano sanguine fœdavit, Christi sponsæ à sanguine abhorrentis, minister constitutur; ergo.

CONCLUSIO II. Neque etiam ignorantia legis ecclesiasticæ, transgressorem illius excusat ab irregularitate.

Prob. 1. argumento secundo præcedentis Conclusionis. Sicut enim qui irregularitatem ignorando, committit crimen cui eadem annexa est, non desinit contrahere indecentiam propter quam ab Ordinibus arceri debet; sic eandem contrahit indecentiam qui crimen aliquod perpetrat, quod ab Ecclesia prohibitum esse ignorat.

Prob. 2. Ut quis in præsentī casu irregularitatem incurrat, duo sufficiunt. 1. ut Ecclesia possit poenam decernere pro actu, quatenus est contra legem naturalem aut divinam, etiamsi non sit formaliter & voluntariè contra legem ecclesiasticam. 2. ut id de facto & actu fecisse æstimanda sit: atqui utrumque constare videtur. Nam 1. tam potest Ecclesia per ipsammet suam legem, gravia quædam delicta juri naturali vel divino contraria, suis punire poenis, quam possit Judex sæcularis eadem crimina per sententiam suam plectere: atqui potest Judex sæcularis punire &c. 2. meritò censetur Ecclesiam actu & de facto statuisse, ut qui certa contra jus naturale aut divinum committeret delicta, certis subjaceret poenis, puta irregularitati. Quoties enim legislator simpliciter decernit poenam contra aliquod crimen, nihil aliud explicans, sed solum exigens criminis positionem ad hoc ut subeatur poena, toties, si nihil aliud obstat, qui crimen ponit, incurrit poenam: atqui ut subiretur irregularitas, nihil unquam exegit legislator, nisi commissionem criminis: quod quidem crimen tale est ut per se hac poena puniri possit, & quadantenus debeat ob indecentiam quam invehit; ergo.

Obj. 1. cum Bauny: Irregularitas ab iis solum incurritur qui legem qua irregularitas hæc lata est, contemnunt, & adversus eam sunt contumaces: atqui contemptus legis & contumacia in eam, supponunt notitiam ejus; ergo ubi deest notitia hæc, non incurritur irregularitas.

R. neg. maj. Tum quia sola poena medicinalis, qualis non est irregularitas, contumaciam hanc & contemptum requirit; tum quia irregularitas fundatur in indecentia certis criminibus annexa: hæc autem indecentia sufficienter reperitur in iis qui legem naturalem & divinam aspernati, crimina hæc perpetrarunt.

Obj. 2. Clerici de quibus sermo est cap. 2. dist. 82. & qui ad hanc usque diem impurè vixerant, non ignorabant libidinem tam à natura quam à Deo prohibitam esse: atqui tamen iidem Clerici eximuntur à poena depositionis, si ignoraverint Constitutionem Siricii Papæ, quæ hujusmodi crimina sub poena depositionis prohibentur; ergo ignorantia legis ecclesiasticæ eximit à poena.

R. 1. plura requiri ad depositionem quæ gravissima est poena, quam ad irregularitatem; unde hæc incurri potest in casibus in quibus non incurritur altera. Et verò depositionem præcedere solet monitio, irregularitas verò sine monitione incurritur. 2. in poenis non valet ratiocinatio à pari, ut toties diximus, ergo ex eo quod ad depositionem requireretur contemptus legis ecclesiasticæ, non sequitur eundem requiri, ut quis irregularitati obnoxius fiat; ex quo patet præcedens argumentum non esse in formâ, quia ex certo poenæ genere ad aliud concludit.

Hæc Conclusio in principiis nostris vera est de iis etiam qui ex metu gravi legem naturalem aut divinam violant, non item si transgrediantur legem solum ecclesiasticam quæ cum gravi incommodo obligare non solet. Vide Tract. de Censuris part. 1. c. 4. quæst. 2.

Gravis hic movetur quæstio, an in dubio incurratur irregularitas; quæ ut solvatur, nota, dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris est quando lex canonica ita obscura est, ut peritiores de sensu ejus ambigant, discordentque inter se an irregularitas per eam feratur, nec ne, Dubium facti est cum aliquis ambigit, an eum posuerit actum cui lex irregularitatem expressè annectit, an v. g. occiderit in bello justo.

Certum est eum qui dubitat an irregularitatem incurrerit, teneri deponere dubium priusquam operetur, quia alias exponeret se manifesto violandæ irregularitatis periculo; sed quæritur quid fieri possit, si consultis Doctoribus aut rebus benè pensatis dubium perseveret. Circa dubium juris nulla est difficultas fatentur enim Canonistæ & Theologi penè omnes, in dubio juris neminem censendum esse irregularem. Ita Covarruvias, Navarrus, Habert, & alii. Ratio est, quia ex cit. cap. 18. *De sent. excom.* in 6 irregularitas non incurritur, nisi in casibus in jure expressis; expressis, inquam, disertè vel probabiliter, ut locum hunc interpretantur plerique omnes: atqui casus verè dubii, nec disertè, nec probabiliter expressi dici possunt, ut etiam fatentur iidem, & per se notum est: quod enim tam dubium est, tam ambiguum, ut prudentes quique & rerum periti, suum de eo iudicium suspendere cogantur, eo ipso nec disertè, nec probabiliter expressum dici potest. Vera enim probabilitas importat motivum grave, ex quo licet fallibili mens judicat hoc potius esse illud: ubi autem res verè est dubia, desinit illud motivum, ut ex terminis patet; ergo extra dubium

bium est nullam in dubio juris irregularitatem incurri.

Quod si res non sit simpliciter dubia, sed cadat sub opinionem, quæ, ut alibi diximus, à dubio longè discrepat; tunc sequenda erit pars regulæ ibidem circa opiniones probabiles constitutæ, adeo ut, quis pro irregulari habendus sit, si opinio quæ irregularitatem hac vel illa lege contineri dicit, longè sit probabilior opposita; secus si utraque opinio æquè sit probabilis. Is enim ipse est dubii juris casus, in quo definiit irregularitatis author, neminem pro irregulari habendum esse. Hinc patet eum qui rebus omnibus maturè pensatis, ut ante omnia pensari debent, remanet in dubio juris, nec remanere, nec operari in dubio conscientia; quia dubium hoc prudenter exequere potest & debet, judicando, ubi verum est juris dubium, conscientiam nihil dubii pati debere.

Circa dubium facti, satis etiam conveniunt Doctores in dubio facti homicidium concernentis debere quemlibet pro irregulari se gerere. Unde colligunt medicum, qui cum rationabili fundamento suspicatur ægrotum sua mortali culpa interiusse; eum item qui cum abortus causa sit, dubitat an fœtus animatus esset; aut qui dato homicidii consilio, dubitat an consilium suum efficaciter in hoc malum influxerit, non posse citra dispensationem ordinari. Atque id probatur 1. ex cap. 18. *De homicidio volunt.* ubi statuit Innocentius III. quod si discerni non possit, ex cuius ictu interit fur à pluribus percussus, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos; & à Sacerdotali Officio abstinere, etsi fortè homicida non sit: cum in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur. Idem decernit Clemens III. cap. 12. ibid. Consultus enim de Presbytero, qui volens corrigere quemdam de familia sua, eum aliquantulum vulneraverat in dorso, eo quod cinctellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus esset: sic respondet: Quia utrum occasione vulneris, an ex alia graviore infirmitate, quia eidem jam convalescenti supervenerat, decesserit, dubium habetur, judicamus: quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, injungendum sit Presbytero memorato ut in sacris Ordinibus non ministret. Id ipsum statuit Honorius III. ib. c. 24. ex quibus sequitur in dubio homicidii, sive voluntarii, sive casualis, abstinendum esse ab iis omnibus, à quibus abstinere debent irregulares. Atque id docet S. Thomas his verbis: Si aliquis percussus bello moriatur, si ignoretur quis eum percusserit, propter dubium quilibet qui in bello interfuit irregularis habetur secundum jura. Excipe, nisi occisi sint hostes qui in pagum, aut villam vel monasterium irruerint, & qui cum moderamine inculpatae tutelæ, non sine suorum strage, à viris etiam Religiosis repulsi fuerint, de quo vid Pontas v. Irregularitè cas. 24.

Præcipua igitur difficultas est de dubio facti quod homicidium non sit; circa hanc autem duplex est opinio. Prima, quæ longè communior est, negat ullam in hujusmodi dubio irregularitatem incurri. Ita Suares disp. 40. sect. 6. Avila p. 7. disp. 2. dub. 5. Caballut. lib. 5. cap. 20. n. 14. Boudart tom. 5. 2. edit. p. 358. Collat. Andeg. p. 71.

Probant autem 1. quia odia restringi debent, non extendi: atqui irregularitas est quid odiosum, ergo restringi debet, nisi clarè fuerit expressa: clarè autem expressa non est pro facto dubio, nisi sit homicidii; ergo.

Probant 2. quia cum obscura sunt partium jura, reo potius favendum est quàm auctori, ut habetur Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

tum cap. 11. *De reg. juris* in 6. tum c. unic. *Ut Ecclesiast. Benefic.* secundum quod *juris est explorati*, quod actore non probante, reus absolvendus est, etiamsi nihil præstiterit; id est, etiamsi positivè non probaverit se esse à delicto immunem; ergo sola negatio probationis sufficiens est absolutionis ratio; atqui quoties res manet dubia, manet etiam crimen non probatum; ergo tunc judicandum est in favorem rei, isque adeo irregularitatis purus judicari debet.

Probatur 3. quia in dubio juris nemo irregularis præsumi debet: atqui ubi est dubium facti alterius præter homicidium, ibi est dubium juris, ibi enim est dubium juris, ubi jus expressè non decernit irregularitatem, imò ubi tam ambigè loquitur. ut omnes benè Theologi nullum in ipso irregularitatis vestigium hætenus sibi deprehendere visi sint: atqui jus propter alia quàm homicidii facta, irregularitatem non decernit expressè &c.

Secunda opinio quam tenet Sayrus l. 6. c. 1. n. 15. Habert & alii quidam, censet in dubio facti cujuscunque standum esse pro irregularitate; quia Romani Pontifices, etsi pro casu homicidii responderint, generali usi sunt principio, eam scilicet in dubio tenendam esse partem, quæ nihil habet periculi, eam verò dimittendam, quæ à periculo non vacat: atqui principium hoc in cujuscunque facti dubio locum habet; abstinere enim à divinis in dubio facti alterius præter homicidium, nihil habet periculi; magnum verò est periculum si tunc celebretur, quia ut abesse, sic & adesse potest irregularitas.

Reponit Suares, argumentum hoc plùs habere speciei quàm soliditatis. Velenim cum dixerunt citati Pontifices nullum esse in non celebrando periculum, esse verò non minimum in celebrando, vel, inquam, loquuntur de periculo culpæ, vel de solo indecentiæ periculo, quod ut amoveatur, lege sanciant, ne quis in hoc dubii casu constitutus celebret. Vix autem concipi potest eos locutos fuisse de periculo culpæ quod tunc esset in celebrando; tum quia cum penas eos esset dispensare, omne culpæ periculum dispensatione suâ tollere poterant; tum quia non loquuntur Pontifices de eo super quo consulti non fuerant: non fuerant autem consulti, an in dubio culpæ licitum sit operari, quis enim neget illicitum esse operari in dubio culpæ; Superest igitur ut prædicti Papæ locuti sint de periculo indecentiæ, & tutiorem eam vocaverint partem quæ pauciora habet hujus indecentiæ incommoda; unde quod hic imminere dicunt periculum, in eo est quod contingere posset ut verus homicida celebraret aut ordinaretur: cui malo, quod mansueto Ecclesiæ spiritui multò plùs quàm alia quæcunque mala contrarium est, ut occurrant, & medeantur, legem statuunt quâ ab Ordinibus vel recipiendis vel exequendis arcentur qui mali hujus conscii esse possunt. His positis.

R. in forma: in dubio tenenda est pars tutior, id est ea pars quæ magis removel à culpa, C. id est ea pars quæ magis removel ab indecentiæ, subd. tenenda est ea pars, si lex ipsa non tollat hujus indecentiæ periculum, C. secus N. Itaque ut in præsentis casu possit quis se pro irregulari non habere, sufficit ut nullum subsit culpæ vel indecentiæ periculum: atqui in cæteris facti extra homicidium dubiis, nullum est culpæ vel indecentiæ periculum. Totum enim culpæ periculum fundaretur in periculo indecentiæ; cum idè solum prohiberi possit Ordinum susceptio vel usus ei qui de irregularitate sua dubitat, quia non decet Ordines suscipi vel exerceri ab eo qui irregularis esse potest.

potest : atqui nullum est in præsentī casu periculum indecentiæ. Ad hoc enim satis est ut lex virtualiter dispenset ab irregularitate eum omnem qui verè & seriò dubitat an posnerit actionem cui annexa est irregularitas, nisi actio illa sit homicidii: atqui lex virtualiter dispensat eum omnem . . sicut virtualiter dispensat eum qui post seriam rei inquisitionem, consultosque graves Theologos, permanet in dubio juris; imò dubium facti de quo agimus, importat dubium juris, ut probatum est; ergo.

Ex his principiis colligunt Salmanticenses 1. Laicos ne in ipso quidem dubio facti ad homicidium pertinentis, pro irregularibus habendos esse, quia citata jura non nisi de Clericis loquuntur; sed malè: tum quia id repugnat D. Thomæ, & communi Doctorum sensui, qui, ut supra dictum fuit, legitimus est Canonum interpres; tum quia eadem ratione dici posset irregularitatem in dubio homicidii à solis Presbyteris contrahi, cum de iis solum citata jura loquantur. Colligunt 2. in dubio mutilationis neminem debere gerere se pro irregulari, quia mutilatio non est verè & propriè occisio. Colligunt 3. Clericos in dubio quoad Ordinum susceptionem aut usum irregulares esse, non autem quoad alios effectus, quia jus de solis Ordinibus loquitur, non autem de Beneficiis v.g. vel aliis hujusmodi, Id ipsum satis communiter docent alii Theologi, quia, inquirunt, materia est odiosa, in qua proinde ab uno ad aliud fieri non debet extensio. Suares ibid. sect. 6. Bonac. disp. 7. punct. 5. n. 4. & 8.

PARS II.

De irregularitate ex defectu.

AB irregularitatibus ex defectu, ut quæ notiores sint & communiores, initium ducimus: eas verò quo ordine supra recensuimus, eodem hic sigillatim prosequemur.

CAPUT I.

De irregularitate ex defectu natalium.

DEfectu natalium laborant illegitimi, illegitimorum verò duplex est genus: alii *physicè* illegitimi sunt, alii illegitimi sunt *canonicè*. Illegitimi *physicè* & *naturaliter* dicuntur ii qui ex parentibus verò matrimonio non conjunctis procreati sunt. *Canonicè* illegitimi sunt ii qui suscepti sunt ex verò & legitimo conjugio, sed cujus usus evasit illicitus per solemne castitatis votum, seu in Ordinis sacri susceptione, seu in Professione Religiosâ legitimè* emissum. Variæ sunt species eorum, qui reipsâ & *physicè* illegitimi sunt. Primò enim dividuntur in *naturales*, & *spurios*. *Naturales* ii sunt qui orti sunt ex copula illicita eorum qui inter se matrimonium contrahere poterant: & quidem si orti sint ex soluto & concubina domi non retentâ, vocantur *Nothi*; si ex soluto & scorto seu meretrice, vel alia quavis fornicaria, quæ palam libidinem exercens quæstum facit, vocantur *Manzeres*, ut patet ex Deuter. cap. 23. si ex soluto & soluta, domi retenta, dicuntur simpliciter *naturales*. *Spurii* sunt universaliter alii omnes illegitimi, qui etiam dicuntur nati ex dam-

nando coitu, quia scilicet nati sunt ex copula quæ non toleratur legibus humanis ut simplex fornicatio, sed potius iisdem damnatur. *Spuriorum* variæ sunt species: alii sunt *adulterini*, qui ex conjugato & solutâ, vel ex soluto & conjugata, vel ex conjugato & conjugata ortum dicunt; alii *incestuos*, nati ex his qui quo tempore peccaverunt, matrimonium contrahere non potuissent propter aliquod affinitatis vel consanguinitatis impedimentum ad irritationem matrimonii sufficiens; alii qui *sacrilegi* dici possunt, quia vel ex homine in Sacris constituto, aut Religionem professso, vel ex Moniali, vel ex utroque prodierunt. Ad hos accedunt qui ex stupro, vel raptu originem trahunt. Hæc paulò fusiùs exponi oportuit, quia conducere possunt ad facilitatem vel difficultatem dispensationis, cum præcipiat Innocentius III. cap. 10. *De renunt. aut inter nothos, & manzeres, & naturales & spurios distinguatur*: qui tamen criminis unde nati sunt, gradum exprimere volunt, * * *Gib.* ut exprimere tenentur, circumlocutione potius pag. 654. quàm vocibus nothi, v. g. vel manzeris uti debent; eæ enim voces variæ apud varios intelliguntur: alii per nothos, eos intelligunt, qui ex viro conjugato & concubina sive domi retenta, sive non prodierunt; alii per spurios, infantes ex sacrilegio natos exprimi putant. Vide Thomassin. discip. p. 41. 2. c. 29. Gibert de irregul. p. 653. Suarem disp. 50. sect. 2. His positis, sit.

CONCLUSIO I. Illegitimi tam *physicè* quàm *canonicè*, irregulares sunt, sive illegitimitas eorum occulta sit, sive publica.

Prob. 1. pars de illegitimis *physicè*, tum ex cap. 1. & ult. *De filiis Presbyt.* tum ex cap. 1. ejusdem tituli in 6. Secunda pars de illegitimis *canonicè*, constat ex cap. 14. *De filiis Presbyt.* utraque tenetur ab omnibus. Ratio cur hanc irregularitatem invexerit Ecclesia, triplex afferri solet. Prima est periculum incontinentiæ ex imitatione paterna: nam *sape solet similis filius esse patri*, & *vitia parentum etiam ad posteros transferuntur*, c. 10. dist. 56. Secunda est, tum odium paterni criminis, quod Deus ipse in filiis visitat; tum justa ratio metuendi, ne hoc vitio laborantes & populorum ludibrio & dictariis exponantur. Tertia est, ut *paterna incontinentia memoria è locis Deo consecratis . . . longissimè arceatur*. Trid. sess. 25. cap. 15 *De reform.*

Prob. 3. pars, de iis etiam quorum illegitimitas occulta est. 1. ex unanimi ferè Doctorum consensu. 2. quia ubi lex generaliter & indistinctè loquitur, nulla adhiberi debet distinctio seu restrictio: atqui jura quæ illegitimos declarant irregulares, generaliter loquuntur, neque distinguunt inter occultos & notos. 3. quia non magis necessaria est notorietas ad inducendam irregularitatem ex defectu natalium, quam necessaria sit in aliis casibus: atqui in aliis casibus (infamiam excipio) non requiritur notorietas, ut supra dictum est; ergo nec in casu defectus natalium; qui non parit irregularitatem ratione infamiæ, sed ob alias rationes paulò ante memoratas, quibus & hæc non infimi momenti addi potest, quod hujusmodi homines ut plurimum esse solent moribus malè temperatis; quia à parentibus in tenerâ ætate negligi, & ab iisdem cum magna incuria haberi consueverunt; unde fit ut sapiùs paternæ vitæ imitatores fiant.

Hinc si noverit Titius se esse illegitimum, quamvis alii id ignorent, necessum est ut appetat dispensationem, quam Ordines vel Beneficium recipiat, nisi legitima aliqua ratio excuset, putà quia urgetur ad suscipiendos Ordines &

* V. Pontas & m-
pech. de
Pordre
c. 5.

& dispensationem obtinere nequit, absque gravi sui diffamatione apud Pontificem vel Episcopum, ut si quis pro Regis primogenito habitus, certò sciat se illegitimum esse, velitque Cardinalatum assequi, ut hereditatem fratri legitimo relinquat, non tenebitur se dispensationem petendo, apud Pontificem infamare, ut docent Layman l. 1. tr. 5. p. 5. c. 5. n. 2. Gibalin. cap. 3. q. 1. n. 4. sequiturque ex iis quæ dixi in Tract. de Cens. 1. p. c. 4. p. 748.

Quæres possit ne mater suadere filio quem sola illegitimum esse cognoscit, ut Clericatum ingrediarur.

R. posse, si legitimæ vocationis indicia præ se ferat. Ratio est, quia mater hoc suadens, nec peccat, nec alieni peccati causa est. 1. non peccat, cum ipsa turpitudinem suam filio aperire non teneatur, nisi fortè id exigant causæ multò graviores. 2. nec causa est cur peccet filius; cum & illud quod ei suadet, per se & suapte naturâ bonum sit, & supponamus eum invincibiliter ignorare irregularitatem suam. Quòd si quis inculpabiliter ob ignorantiam ad Ordines promotus, irregularitatem quâ ligatur, certò comperiat, necesse est, ut statim ab Ordinum usu absteineat, donec dispensationem obtinuerit. Ita Bauny tract. 11. q. 14. ubi addit illegitimum, qui sciens & volens, ordinari se permittit, nunquam aut rarò, nec sine labore magno rehabilitari posse.

Quæres iterum, an filius qui pro legitimo habetur, teneatur habere fidem patri vel matri, qui in extremis declarant eum esse illegitimum.

R. non teneri, nisi rationibus validis convincatur. Ratio est 1. quia alleganti etiam cum iuramento suam turpitudinem in præjudicium alterius nulla debita fides, ut docent Canonistæ cum Glossa in cap. 9. *De pœnit. remiss.* 2. quia favor matrimonii semper prævalet, unde receptum istud l. 5. ff. *De injus vocando: Pater is est quem nuptia demonstrant* 3. quia possessio bonæ fidei cum titulo legitimi matrimonii, non satis eliditur per testimonium matris, quæ declarando se adulterii capacem fuisse, satis aperit se quoque capacem esse mendacii. 4. quia accedit praxis Senatûs Parisiensis, qui an. 1656. pro legitimo haberi voluit filium mulieris cujus maritus impotentem se esse contendebat, quod & ab uxore ejus confirmabatur. Ita sentiunt Casuistæ complures quos citat & sequitur Pontas v. *Illegitime* cas. 7. & 13.

Aliud esset si illegitimitas validis & quasi invictis rationibus probaretur, ut si mater demonstraret maritum suum toto conceptionis & nativitatis filii tempore abfuisse. Quòd si filius matris auctoritate pressus, ei fidem habeat, seque illegitimum putet, tunc etsi fortè legitimus sit, dispensationem petere debet, priusquam Ordines suscipiat, iisve fungatur; alioqui peccaret agendo contra conscientiam, prout docet Hugolin. c. 4. p. 6. Suar. disp. 50. sect. 4. n. 7. Si verò anceps & dubius permaneat, non tenetur gerere se ut irregularem, quia in dubio facti extra homicidium, non subsistit irregularitas. Ita author Collat. Andeg. p. 138. & sequitur ex dictis.

Quæres 3. quid sentiendum de infantibus expositis.

R. Alii eos legitimos esse censent. 1. quia nulla lege declarantur illegitimi. 2. quia generaliter receptum est, ut qui non cognoscitur nec probatur indignus, dignus debeat æstimari idque colligitur ex cap. unic. *De scrutinio*: atqui infantes expositi nec cognoscuntur, nec probari possunt illegitimi; ergo legitimi reputari debent. 3. quia

certum est multos quotidie exponi infantes, non propter parentum crimen, sed propter inopiam; ergo expositi, sunt tamen in casu dubiæ originis, in quo nemo debet præsumi irregularis. 4. quia Gregorius XIV. Bulla anni 1591. in gratiam confraternitatis pro expositis concessa, declaravit eosdem habendos esse pro legitimis in Ordine ad Ordines & Beneficia, ut post alios docent Basil. Pontius lib. 2. *De matr.* cap. 6. Salmant. tract. 10. cap. 9. n. 44. Hæc opinio tenetur à multis quos fusè citat & sequitur Gibalin. ubi supra: pro eadem stat Ducasse p. 1. c. 10. sect. 1. n. 2.

Alii contendunt infantes expositos pro illegitimis haberi debere. Probant 1. quia *in obscuris quod verisimilius est attenditur*, ex L. 114. ff. *De div. reg. juris ant.* cui consonat Reg. 45 in 6. quæ sic habet: *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit*: atqui multò verisimilius est, infantes expositos, esse illegitimos, & longè sæpiùs contingit ut exponantur illegitimi quàm alii, prout agnoscunt qui majorem hujusce rei notitiam habent: unde testatur Hugolinus se per annos multos quibus animarum curam gessit, nunquam vidisse expositos qui ex legitimo matrimonio procreati essent; & Garcia p. 7. de Benefic. cap. 1. n. 10. certum esse ait ex centum qui exponuntur, plusquam 90. esse illegitimos.

Prob. 2. ex Glossa, juxta quam illegitimus dicitur *qui patrem ostendere non potest; vel si ostendit, verecundum ostendit*: atqui expositi patrem suum ostendere non possunt; ergo.

Probant 3. ex praxi Galliæ, ubi nullus ad tonsuram admittitur, nisi probet se ex legitimo matrimonio ortum esse. Pro hac sententia stant Toller. l. 1. c. 53. Covarruvias, Suares, Habert, Pontas v. *Irregularité* cas. 119. Nec nocent, inquit, alterius patris momenta, quæ sic solvi possunt.

Ad 1. Necesse non est, ut infantes expositi, lege aliqua illegitimi declarentur, sufficit ut ipso facto & experientia constet multò rariùs exponi eos qui legitimi sunt, quàm qui ex crimine ortum trahunt.

Ad 2. Satis probantur indigni, illi quorum indignitas moraliter certa est, & talis communius æstimatur porrò opinio quæ expositos illegitimis annumerat, est opinio communior opposita.

Ad 3. Non negamus multos exponi infantes legitimo matrimonio procreatos, ut de Moyse, Semiramide & aliis constat. quæstio est, an non multò plures exponantur illegitimi, quàm legitimi, & an propter favorem paucorum qui non cognoscunt, à generali regula deflectendum sit. Certè in jure non deducitur efficax argumentum à paucis exemplis, sed à communiter contingentibus quapropter infantes expositi non sunt in casu originis omninò dubiæ, sed probabiliter vitiosæ. Non sumus in dubio, sed in clavis, scilicet expositos, ut plurimum illegitimos esse, ait Marchini tract. 1. de Ord. p. 10. c. 1.

Ad 4. Objecta Gregorii XIV. Constitutio, cujus vestigium in Bullario reperire non potui, non multum probat, ut fateatur ipse Gibalinus; quia dici potest eam non continere jus universale, sed speciale indultum huic confraternitati concessum, & dispensationem pro infantibus ab eadem nutriendis, unde ex ea potius probaretur illegitimitas expositorum, quàm legitimitas.

En utriusque partis momenta: quæstio, re bene inspecta, non est summi momenti; nunquam enim contingeret, ut infans expositus ad Ordines præsentetur inconsulto Episcopo. Porro qui

expositis minùs favent, eosque pro illegitimis haberi volunt, fatentur satis communiter Episcopum posse cum expositiis dispensare, ut suscipiant Ordines, & in iis bona fide susceptis ministrent, quia irregularitas quæ non est penitus certa ab Episcopo relaxari potest. Ita Covarruvias, Bonacina, Suares, Habert, & alii complures; idque confirmari potest ex eo quod alibi dictum est; vota quæ aliunde Papæ reservata sunt, jam non reservari cum dubia sunt. Vide dicta in Tract. de Cens. part. 2. cap. 1. art. 5. q. 5.

Addunt aliqui ex iisdem Theologis, licitum esse exposito usum Ordinis quem bona fide suscipit cum in dubio melior sit conditio possidentis, nec æquum sit aliquem jure jam quæsito privari. Verùm hæc decisio eorum principiis malè congruit: juxta eos enim, qui post susceptos Ordines cognoscit se in infantia expositum fuisse, non tam dubius est de illegimitate sua, quam de ea moraliter certus: unde moraliter etiam certus est, se nullum habere jus Ordines exercendi, nisi priùs obteuta dispensatione; ergo saltem ad Episcopum recurrere debet.

Ex dictis satis quidem intelligitur illegitimos ab Ordinibus excludi; sed necdum intelligitur quid requiratur aut sufficiat, ut quis relativè ad Ordines legitimus censeatur. Sic itaque

CONCLUSIO II. Legitimi sunt relativè ad Ordines & Beneficia. 1. qui nati sunt de matrimonio vero, sive in ratione Sacramenti verum sit, * ut esse solet matrimonium quod contrahunt Fideles: sive solummodo verum sit in ratione contractus civilis, quale est matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc essent legitimi, etiamsi eorum parentes in gradibus ab Ecclesia prohibitis contraxissent, ut docet Innocentius III. cap. 15. *Qui filii sint legitimi.*

2. qui nati sunt de matrimonio, nullo quidem & invalido propter aliquod impedimentum dirimens, sed invincibiliter saltem ab uno contrahentium, ignoratum; idque verum est, etiamsi impedimentum postea innotuerit, & partes per Judicis sententiam à se invicem separatae fuerint. Ita statuitur cap. 2. & 14. eodem tit. hocque agnoscunt Authores nostri, & inter alios Coll. Andeg. p. 131. Pontas v. *Illegitimè cas. 2. & 3.* Si tamen parentes aut clandestinè contraxissent, aut bannorum promulgationes omisissent, non censerentur impedimentum quo ligati erant bona fide ignorasse; unde filii reputarentur illegitimi & irregulares.

3. qui licet ex fornicatione nati sint, per matrimonium deinceps contractum legitimati sunt; quæ propositio extenditur 1. ad filios quorum parentes nonnisi est intermedias nuptias, matrimonium contraxissent. Quare si Petrus ex Lucia concubina filium habuerit, deinde Mariam duxerit in uxorem, eaque defuncta, Luciae nupserit, filius Luciae, non obstante intermedio Petri cum Maria conjugio, legitimus fiet. Ita docet Pontas ibid. cas. 6 post Hostiensem; ex quo colligit Marchini n. 32. filium concubinæ postquam legitimatus est, potior rem esse aliis filiis, si quos ex Maria habuerit Petrus iisque in majoratu, primogenitura, fidei commissio esse præferendum, quod aliis expendendo relinquendo extenditur 2. ad filios quorum parentes non nisi in extremis matrimonium contrahunt: matrimonium enim sic contractum, verum est Sacramentum, adeoque eosdem debet parere effectus ac alia matrimonia, nisi humana lex quædam obstat, ut obstat in Gallia Declaratio Ludovici XIII. an. 1639. quantum ad effectus civiles Pontas ibid.

c. 5. & clariùs Gibert p. 663.

Circa hæc nota 1. legitimationem quæ fit per matrimonium subsequens, non sufficere ut quis promoveri possit ad Cardinalatum, aut ad Beneficium quod ex fundatione sua nonnisi verè legitimis conferri debet; legitimati enim non sunt strictè legitimi, sed solum fictione juris: porro fundationes strictè intelliguntur. Vid. Gib. p. 663. & meliùs Coll. And. p. 142.

Nota 2. ad hoc ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium subsequens legitimentur, necessum esse, ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint: unde si vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eam duxerit, nihilominus spurius erit filius prout definit Alexander cap. *Tanta est vis. 6. Qui filii sint legit.* Eadem de causa, si consanguineus cum consanguinea, vel affinis cum affine, in gradibus ab Ecclesia prohibitis, rem habuerit, filii inde concepti, non legitimabuntur per matrimonium deinceps contractum, quia conceptionis tempore, parentes ob impedimentum consanguinitatis aut affinitatis, validè contrahere non potuissent. Et hoc adhuc verum esset, etiamsi proles natiuitatem, parentes ex dispensatione legitimum matrimonium contraxissent, quia semper in hoc casu verum est prolem susceptam seu formatam fuisse eo tempore quo parentes contrahere nequibant. Ita Suares Avila p. 7. d. 3. Collat. Andeg. p. 132. & Pontas ibid. c. 8. Quod si parentum alteruter impedimentum de quo agimus invincibiliter ignorasset, ut si soluta ab eo cognita fuisset quem conjugatum esse prorsus nesciebat, censent non pauci quos citat & sequitur * Marchini, prolem per matrimonium subsequens legitimari, quod difficultate non caret. Ut ut sit, si post conceptionem proles, subortum sit inter ejus parentes impedimentum dirimens, non desinet proles per matrimonium deinceps cum dispensatione contractum legitimari, quia verum est in hoc casu parentes coitus tempore matrimonium contrahere potuisse. Ita author Coll. Andeg. p. 134. qui ibidem docet filium non legitimari per matrimonium subsequens; etiamsi parentes ejus dispensationem obtinuerint ad legitimè contrahendum: quia dispensatio non operatur ultra terminos ejus; ergo cum termini ferunt ut matrimonium legitimè contrahatur, non autem ut proles ante concepta legitimeretur, proles quo tempore impedimenti dirimentis concepta est, non legitimatur per solam dispensationem de novo contrahendi, adeoque nova opus est dispensatione quæ ipsam prolem legitimet.

Not. 3. filios legitimos aliquando à Beneficiis, imò & ab Ordinibus perinde ac illegitimos arceri. Sic 1. filius legitimus Beneficia à patre possessa, immediatè post eum tenere non potest, ex cap. 11. *De filiis Presbyt.* & hoc in nepotibus relativè ad avos locum habet ex Rebuffo, & aliis quibusdam. Sic 2. *Hæretici, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii*, usque ad secundam lineam paternam, ad primam verò maternam, sunt inhabiles ad Beneficia ex cap. 15. *De Hæret.* in 6. quod in Gallia erga Hæreticos toleratos usum non habet ut alibi dicam. Sic 3. filius & nepos hominis qui *Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem* *quovis Beneficio, ipso jure privatus est*, & à fortiori ad alia possidenda inhabilis, & ab Ordinibus

* Vid. *Tournely De matrimonio p. 81.*

* ubi sup. n. 33.

* Cabas. sup. l. 2. c. 9.

dinibus omnino exclusus, ex cap. 2. *De pœnis* in 6. Vid. Gibert de Irregular. p. 656.

Quæres quot modis tolli possit irregularitas ex defectu natalium.

R. eam tolli quatuor modis. 1. enim tollitur Professione Religiosa, sed solum partialiter, ut constat ex c. 1. *De filiis Presbyt.* Ratio hujus privilegii est, quod Professio Religiosa per se removeat ab occasionibus in quibus filii paternæ incontinentiæ imitatores esse possint: unde sequi videtur, quod docet Gibert p. 682. Religiosum qui vota sua cassari curat, nequidem receptis in monasterio Ordinibus uti posse, multò minùs ad alios quos nondum recepit promoveri, quæ cessante causa, cessare debet effectus; faver Pellizarius infra. Hanc tamen consequentiam non admitteret Suares, qui notat nullum in toto juris contextu apparere vestigium dispensationis irregularitatis ad reincidentiam; neque ex eo quod reincidentia hæc constitui poterit in casu præsentis, sequitur eam de facto fuisse jure canonico constitutam.

Dixi 1. *Professione Religiosa*; sola enim habitus susceptio non sufficit, ut docent communiter Canonistæ apud Suarem ibid. n. 12. Excipe, nisi aliud ferant privilegia Ordinis, de quo vide Pellizar. tom. 2. c. 3. sect. 4. num. 128. pag. mihi 622. ubi refert privilegium à Pio V. anno 1567 concessum Patribus Theatinis, ut quicunque ingrediuntur eorum Ordinem animo profitendi, in eo ante Professionis emissionem dispensari possint, *super irregularitate ex quocunque defectu & impedimento*, modo non proveniat ex homicidio voluntario.

Dixi 2. *solum partialiter*; nempe quoad Ordines & Beneficia simplicia, quia cit. cap. 1. *De filiis Presbyt.* præcipitur ut hujusmodi illegitimi, etiam professi, *Prelaciones nullatenus habeant*; unde etiam inferri solet collationem Prælaturæ cujuslibet, sive sæcularis, qualis est Episcopatus, Abbatia Commendata &c. sive Regularis, qualis Superioritas monastica, Dignitas, aut Personatus, Monacho vel Canonico Regulari illegitimo factam absque prævia Romani Pontificis dispensatione, esse jure communi invalidam. Prior claustralis, Abbat qui in Monasterio residet, illudque regit, subjectus, Subprior item, & Novitiorum Magister, non indigent dispensatione, quia officia hæc in rei veritate, nec Prælaturæ sunt, nec Dignitates, sed functiones ad nutum Abbatis, Priorisve amovibiles.

Quod dixi, illegitimos etiam professos, inhabiles esse ad Prælaturas, intelligitur de jure communi; nam de privilegio specialibus certis Ordinibus concessis, fieri potest, ut qui iis in Ordinibus profitentur, eo ipso ad omnes Religionis Prælaturas idonei & habiles efficiantur. Saltem constat apud Religiosos, Prælatos eorum posse cum illegitimis dispensare ad Prælaturas quascunque & Dignitates, justâ interveniente causâ, hoc enim iis concesserunt Gregorius XIV. an. 1590. Clemens VIII. an. 1507. & Paulus V. an. 1599. sed quia privilegia Religiosorum, eorumque communicatio, sunt mare magnum; & infinitæ discussionis, hîc gradum sisto. Qui plura volet, adeat Pellizarium ubi supra, Tamburin. de jure Abbat. tom. 1. d. 5. q. 14. Salmantic. tract. 10. c. 9. n. 57.

Duo solum hîc annotata velim. 1. id quod de viris Religiosis statim dictum est, ad Moniales ipsas extendi solere (licet hoc nullibi extet in Jure,) adeo ut quæ ex ipsis illegitimæ sunt, ad Prælationes sine dispensatione assumi nequeant, nisi aliud ferant Ordinis privilegia. 2. Prælatos Regu-

lares cum subditiis suis dispensare posse in omnibus illis in quibus possunt Episcopi cum suis subditiis; idque partim ex jure communi, quia jurisdictionem in suos habent quasi Episcopalem, partim ex privilegio Pii V. Qua de re consulatur, si potest, Bona Gratia Capucinus v. *Absolutio quoad fratres* n. 14. & v. *Irregularitas* n. 259.

Secundò tollitur irregularitas ex defectu natalium, per legitimationem; legitimatio autem fit dupliciter: alia fit per matrimonium, de qua paulò ante dictum est; alia fit absque matrimonio, eaque vel à Papa conceditur, vel à Principe. Quæ fit à Principe, non inservit, nisi ad effectus civiles; unde vi ipsius nemo ad Ordines vel Beneficia idoneus efficitur, (exceptis tamen extraneis, qui, modò nihil aliunde desit, obtentis à Principe iis Litteris quas *Naturalitates* vocant, Beneficiorum in hoc Regno possidendorum capaces efficiuntur.) Quæ verò à Papa conceditur, non inservit ad effectus civiles, sed solum ad Ecclesiasticos: unde sic legitimatus, & ad Ordines omnes evehi potest, & ad quælibet Beneficia promoveri, iis, ut jam dixi, solum exceptis quæ à fundatione habent, ut non nisi legitimis conferri possint, qualia sunt Beneficia S. Urbani Trecentis, & S. Hilarii Pictaviensis, de quo vid. Fevret lib. 3. de abusu cap. 1. Cæterum legitimatio, eò solum differt à dispensatione, quod hæc generalis non sit: unde dispensatus ad ea solum habilis est quæ dispensatione exprimentur legitimatus verò, ad Ordines omnes, & omnia Beneficia promoveri potest.

Tertiò, tollitur eadem irregularitas per dispensationem, circa quam hæc notanda sunt.

1. Solus Papa dispensat *ad Ordines majores, vel Beneficia curam animarum habentia*, ex cap. 1. *De filiis Presbyt.* in 6. Episcopi proinde dispensant solum ad tonsuram, & Ordines minores, eaque Beneficia quibus *animarum cura non imminet*, ibid. dummodo beneficia hæc Ordinem sacrum hîc & nunc non exigant; modo etiam non sint Dignitates, vel Personatus, quæ non intelliguntur nomine Beneficiorum simplicium; modò denique non sint ex numero eorum super quibus solus Romanus Pontifex dispensare valet: neque enim dispensare potest Episcopus, ut quis Beneficium patetnum etiam simplex, immediatè teneat. Vid. l. 6. c. 11. n. 10.

2. Necessitas recurrendi ad Papam pro dispensatione ad Ordines sacros, & Beneficia duplicia, locum habet, etiam si illegitimitas omnino occulta sit, quia facultas dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto, per Tridentinum Episcopis concessa, de iis solum intelligitur quas quis ex proprio delicto incurrit, ut docet tuior & probabilior opinio contra Avilam. Ubi tamen irregularitas penitus occulta est, haud necesse est ut ad Datariam sed sufficit ut ad Pœnitentiariam recurratur, ubi neque nomen, neque cognomen, neque Diœcesis exprimi debent.

3. In hac dispensatione petenda, omnino exprimendum est, an illegitimus sit ex soluto & soluta; ex soluta & conjugato; ex Sacerdote an ex Laico: tum quia qui ex graviore nati sunt crimine difficilius dispensantur, ut jam dictum est; tum quia iidem aliquando duplici egent dispensatione: sic illegitimus qui in eadem Ecclesia in qua pater suus Sacerdos Beneficium habet, vel habuit, Beneficium adipisci contendit, indiget dispensatione gemina, quâ & ad Beneficium ut sic, & ad Beneficium in tali Ecclesia obtinendum idoneus reddatur. Ita habetur cap. 13. & 16. *De fil. Pres.* Gib. p. 665. Coll. And. p. 144.

4. Quod potest Episcopus respectu illegitimum, hoc potest Capitulum Sede vacante, & Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, prout docent Barbosa de potest. Episc. alleg. 45. n. 26. Suar. disp. 50. sect. 5. n. 6. Salmantic. n. 51. Collat. Andegav. p. 147. Ratio pro Capitulis, est, quod Capitulum succedat in jurisdictionem ordinariam Episcopi in iis omnibus quæ jure non prohibentur: atqui facultas dispensandi actus non Ordinis sed jurisdictionis; unde eam exercere potest Episcopus nondum consecratus: aliunde potestatis hujus exercitium nullibi in jure prohibitum est Capitulis; ergo. Ratio pro Abbatibus prædictis est, quod in nullo præterquam in consecratione differant ab Episcopis.

5. Non conveniunt Doctores, an Episcopus cum illegitimo dispensare possit ad effectum possidendi Canonatus in Ecclesia Cathedrali. Alii affirmant, quia Canonatus ille reipsa est Beneficium simplex, & potestas ordinariarum, utpote favorabilis; non est absque gravi fundamento restringenda. Ita Gibert ibid. Pontas v. *Dispense d' irregularité* cas 28. Deselva Regius in Parlamento Parisiensi Advocatus, quibus ex extraneis favent Archidiaconus, Oldradus, & Jason apud Cabassut. l. 2. c. 9. Alii negant: tum quia Ecclesiæ Cathedrales, Ecclesiæ nomine simpliciter expresso non intelliguntur ex cap. 4. *De Prab.* in 6. tum quia præcipit Tridentinum sess. 24. cap. 12. ut Canonici Cathedralium ad aliquem e majoribus Ordinibus promoveantur. Ita Coll. Andeg. p. 148. post Rebuffum in praxi part. 2. tit. de dispensat. circa natalia n. 10. & 11. ubi pro se citat Decisione Rotæ. Utrumque tamen hoc argumentum non est cogens. Nam 1. ex eo quod Canonici Cathedralium ad Ordines sacros promoveri aliquando debent, sequitur quidem necessarium esse ut aliquando ad Sedem Apostolicam recurrant: non sequitur verò eos vi præcisè Canonatus ad dispensationem hanc obtinendam teneri. Addo Canonicos Cathedralium nonnunquam per plures annos ab Ordinibus sacris suscipiendis abstinere posse. 2. licet Ecclesiæ Cathedrales non semper intelligantur sub nomine Ecclesiarum simpliciter prolato, sub eo tamen sæpius intelliguntur, ut in objecto capite docet Bonifacius VIII. quidni ergo in præsentī casu intelligantur, ubi jus absolute & indistinctè loquitur? Hæc itaque posterior opinio prædictæ mihi tuta videtur, quamvis ob sententiarum diversitatem, & litium quæ intentari possent, fugam, author sim illegitimis qui ad Cathedralium Canonatus nominantur, ut ab Apostolicâ Sede dispensationem obtinere curent.

6. Qui à proprio Episcopo dispensationem obtinuit ad effectum possidendi Beneficii simplicis, ubique dispensatus censetur, adeoque in alia etiam Diocesi Beneficiis simplicibus donari potest, prout cum aliis docet Sayrus ibid. n. 12.

7. Dispensatio prout à legitimatione distinguitur, strictè interpretanda est: unde dispensatus ad Ordines, non intelligitur dispensatus ad Ordines sacros, nisi aliud de mente S. Pontificis colligatur ex circumstantiis. Dispensatus ad Diaconatum, censetur quidem & ad Subdiaconatum dispensatus non verò ad Sacerdotium; dispensatus ad unum Beneficium non est dispensatus ad plura; dispensatus ad Beneficium simplex, non est dispensatus ad Curatum; neque ad Episcopatum, qui simpliciter ad Dignitates dispensatus fuit. Ratio est, quia recessus à jure communi odiosus est, odia verò restringenda sunt, non amplianda. Bonac. disp. 7. q. 2. punct. 3. n. 14. & fusius Sayr. n. 16.

CAPUT II.

De irregularitate ex defectu animi.

Defectus animæ irregularitatem inducentes, tres numerantur, scilicet defectus rationis, scientiæ, & fidei confirmatæ.

Primò quidem irregulares sunt qui totaliter carent usu rationis, quales sunt pueri & perpetuò amentes; qui proinde nec ad Ordines promoveri, neque eorum quos fortè suscepissent, actiones exercere possunt, durante illo rationis deliquio. Ratio est, quia qui nequidem more humano agere potest, multò minus sacra Religionis Officia exercere valet. An valeant Ordines puero collati; an item teneatur is, postquam adoleverit, castitatem profiteri, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

2. Ex eodem rationis defectu irregulares sunt, non ii solùm qui habitualiter & perpetuò, sed & ii quoque qui variis temporum intervallis à rationis usu excidunt; ut *lunatici*, qui lucida quædam habent rationis intervalla, sed & quædam ejus eclipses patiuntur, *energumeni*, seu arreptitii qui à malo dæmone vexantur, & idè sui compotes non sunt; *furiosi*, qui irruente furoris accessu, non sunt liberæ mentis: sub furiosis non comprehenduntur ii qui in febris ardore aliquando ad furem usque delirant; *epileptici*, qui morbo comitiali, quod malum caducum vocant, ita corripuntur, ut interclusis sensibus statim cadant quasi exanimæ. Horum & similium irregularitas colligitur, tum ex Dignitate ministerii sancti quod ab iis tractari non decet, quos ne mundani quidem rerum suarum participes esse vellent: tum ex Can. 2. d. 3. ubi *qui in furiam aliquando versus insanivit*, ab Ordinibus excluditur. Vide etiam cap. 3. 4. & 5. ibid. caput 2. v. 11. q. 2. & Canonem 13. Concilii Tolet XI.

Circa hæc quædam sunt summopere pensanda. 1. itaque facilius lunatici, demoniaci & alii ab Ordinibus arcentur antequam susceperint, quàm ab eorumque jam susceptorum exercitio: unde qui verè amentes fuerunt, licet omninò in pristinum sanæ mentis statum restitui sint; vix unquam admitti ad Ordines possunt; tum quia semper timendum est ne malum idem redeat quod prius; tum quia rarò contingit ut hujusmodi homines sana penitus mente fruantur. Si tamen justa quandoque causa postulet, ut qui solùm insanivit, ad Ordines evahatur, ante omnia consulendi erant periti Medici, ut judicetur an planè convaluerit: deinde juxta multos, contra Gibert, obtinenda ei erit dispensatio, quam alii non nisi à Papa concedi posse putant, quia solus Papa dispensat in irregularitatibus ex defectu; alii ab Episcopo tribui posse censent, quia dispensatio pro præsentī casu nullibi Papæ reservatur. Coll. And. P. 163.

2. Energumeni, Dæmoniaci & alii id genus, etiam cum à dæmonis imperio & vexatione liberati sunt, dispensatione indigent, prout docet Tolet. lib. 1. c. 64. n. 4. Suares ibid. n. 7. Bonac. n. 24. Gibert p. 730. imò stando Canonibus supra citatis, vix unquam ordinandi sunt. Contrarium fusè defendit Gibalin. ob Canonem 78. ex iis qui Apostolici dicuntur, qui sic habet: *Sed quis dæmonem habeat, Clericus non efficitur mundatus verò recipitor.* Verùm textus ille sufficiēter solvitur, dicendo cum Suarem, vel legem hanc posterioribus Gibert. Inst. Eccl. 2. edit. pars. 1. tit. 6.

bus Canonibus restrictam fuisse, cum multiplicato Fidelium grege, eligi potuerunt qui nusquam sub dæmonis potestate vixissent; vel Canonem prædictum sic intellectum fuisse, ut dæmoniaci omninò sanati, ex dispensatione, ob specialia eorum merita ad Ordines promoveri potuerint. An autem à dæmone possessi saltem Ordines minores absque dispensatione recipere possint disputant Theologi. Negat Toletus ibid. pag. mihi 279. ubi pro se citat præpositum, & Turrecremata, quorum opinio, inquit, probabilior, & Canonibus conformior est. Addit eos, si dum erant in minoribus à Diabolo vexari cœperint, nunquam ad majores Ordines esse promovendos, quod distinctè docet Nicolaus 1. c. Clerici 3. dist. 33.

3. Epileptici verè sunt irregulares ex citatis Juribus. Consuetudine tamen receptum est, ait Cabassut. ut irregularitas non inducatur per affectus *Cabassut. 1. c. 19. n. 8.* epilepticos qui acciderunt in infantia, imò & ante pubertatis annos; quia ut docet Hypocrates, epilepsia sæpe curatur. & omninò recedit in iis qui pubertatem attingunt. Qui verò post pubertatem eo morbo corripiuntur, irregulares censi debent, quod, juxta Navarrum & Sylvestrum, de iis etiam verum est, qui nonnisi semel hoc morbo capti fuissent. Expectandum igitur est donec vigesimum quintum ætatis annum attigerint; qui enim post ætatem hanc morbo illo affligi pergunt, vix unquam ab eo liberantur, ut tradunt post Hypocratem saniores Medici. Hinc colliges eum, qui epilepsiæ accessus post annum vigesimum quintum ætatis suæ expertus est, nec Ordines suscipere, nec iisdem sive bona, sive mala fide susceptis uti posse, nisi obtenta dispensatione, à Pœnitentiaria quidem, si res occulta sit, à Dataria verò, si accessus mali palam contigerint. Ita post Sambovium tom. 2. cas. 4. docent Collat. Andeg. p. 162. & Pontas v. Irregularité c. 122.

4. Superest ut dicamus de iis qui solum post acceptos Ordines morbis modo recensitis obnoxii esse incipiunt; circa quos hæc statuenda 1. qui frequenter his morbis corripiuntur, ab Ordinum exercitio removeri debent, ob indecentiam & periculum casus. 2. si quis horum Dei misericordia convaluerit, permittunt Canones ut Ordinum functiones exercere possit, postquam competenti tempore probatus fuerit ab Episcopo, ut habetur Can. 3. dist. 33. Quamdiù autem durare debeat hæc probatio non conveniunt Casuistæ: alii anni unius spatium sufficere putant, prout fertur Canone mox citato; alii experientia freti longiorem probationem exigunt, censentque rem committendam examini peritorum Medicorum, qui non permittant iis vexatos malis, antea functionum suarum exercitio restitui, quàm judicaverint eos perfectè convaluisse. Ita Collat. Andeg. 3. Qui rarò iis morbis impetuntur, vel graviter impetuntur, ita ut spumas jactent, confusas voces emittant &c. vel leviores mali insultus experiuntur. Si primum, adhuc abstinere debent; si secundum, non prohibentur ab officio Missæ, dum tamen habeant juxta se alium Sacerdotem, ut si illi cadant, vel deficiant, iste suppleat; verba sunt, & decisio S. Antonini p. 3. tit. 28. cap. 5. in fine 4. demùm iisdem morbis obnoxii non idèò privati manent Beneficiis suis, sed Vicariis uti debent.

Quærea quid sentiendum de iis qui vertigine laborant.

R. 1. eos strictè irregulares non esse, quia Canones nullibi de vertiginosis loquuntur.

R. 2. Si vertigines tam graviter afficiunt Sa-

cerdotem, ut is sine indecentiæ & irreverentiæ periculo sacra facere non possit, tunc utique à celebranda Missa abstinere debet: si verò nullum vel leve subsit irreverentiæ periculum, poterit quidem celebrare; sed omnia prævideri præcave- *Sambov. tom. 3. c. 117.* rique necessum est, nec quid suboriatur mali, putà celebrando in loco humili, cum altaria excelsa & ad quæ per plures gradus ascenditur, vertiginem pariant &c.

Secundus animi defectus, qui irregularitatem parere potest, est imperitia seu carentia scientiæ, *Vid. Sair l. 6. c. 13. Suar. disp. 51. sect. 1. n. 8.* pro cuius intelligentia, not. 1. non eandem ad omnes, sed majorem ad majores dignioresque Ordines scientiam requiri, ut patet tum ex antiquis Canonibus, tum præcipuè ex Concilio Tridentino, secundum quod ad primam consessionem requiritur ut ea initiandi, *Sess. 23. c. 4.* sacramentum confirmationis susceperint, & fidei rudimenta edocti fuerint, legereque & scribere sciant. Ad Minores, *C. 11. de 13.* ut iis donandi, saltem latinam linguam, & quæ ad eosdem Ordines pertinent, intelligant, ita ut nemo iis initiari possit, quem non scientiæ spes majoribus Ordinibus dignum ostendat. Ad Subdiaconatum & Diaconatum, ut ad eos promovendi, litteris suis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi sint. Litteræ quibus Subdiaconos ac Diaconos imbutos esse præcipit S. Synodus, complectuntur Sacramenti Ordinis notitiam, & intelligentiam Officii divini, ad cuius recitationem tenentur qui sunt in sacris. Ad Presbyteratum, si solum promovendi, sunt qui idonei sunt ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium *Trid. ibid. c. 14.* est ad salutem, & ad ministranda Sacramenta. Ad Episcopatum, ut eo insigniendi, quò cæteros dignitate, sic & scientia antecellant, ita ut agnos & oves, populum & ipsos populi conductores pascere, regere, & instruere possint *Vid. Fagnan ubi infra.*

Not. 2. Non conveniunt Theologi, quis, ut ita dicam, requiratur ignorantia gradus ad inducendam irregularitatem. Alii censent eam contrahi per defectum scientiæ à Concilio Tridentino requisitæ; alii duplicem hic ignorantiam distinguere putant: alia talis est, ut impediatur ne Ordinis suscepti officium exerceri possit. ut si Lector psalmos, Exorcista exorcismos quibus fugantur dæmones; Subdiaconus Epistolam, Diaconus Evangelium, legere non possint: alia impedit quidem ne ritè & decenter obeantur Ordinum munia non tamen ne eorum functiones simpliciter & secundum substantiam exercentur, ut cum aliquis caret ea scientia quæ ad singulos Ordines requiritur à Concilio Tridentino. His positis docent ii Theologi, prioris, non verò posterioris scientiæ defectum inducere irregularitatem. Ita inter alios Marchini tract. 1. de Ord. p. 5. c. 1. n. 14. Gibalin. cap. 3. q. 3. n. 5. & alii plures apud ipsum. Alii denique duplicem scientiam distinguunt: alia dicitur eminens, alia competens, quæ & mediocris seu sufficiens nominari potest, *Vid. Cap. Nifi 10. De renunt.* tametsi mediocre à sufficienti distinguat Fagnan in cap. Cum in cunctis De electione n. 138. Scientia eminens, ea est qua quis subtiles & difficiles quæstiones discutere & definire novit, & in promptu sine librorum revolutione responderet, præsertim de fide, moribus & disciplina interroganti. Scientia competens seu mediocris ea est, ait Innocentius IV. in prædictum caput, qua quis, licet ad omnia in promptu respondere nesciat, scit tamen aliquo modo examinare negotia, & in libris querere veritatem eorum, quæ sibi proponuntur; seu scit solvere & respondere in his quæ

quæ admodum intricata non sunt, in difficili-
bus verò & magis arduis, vel libros, vel homines
se peritiores consulere: quæ quidem dubitandi
facultas, longè rarior est & difficilior in Sacerdo-
tibus quàm sentiant multi, cum supponat genera-
lem quandam omnium Theologiæ partium noti-
tiam; unde rudes & imperiti nunquam aut raro
dubitant. His præmissis.

Dico 1. Qui caret scientia competente, nec
Ordines suscipere sine gravi peccato, nec in sus-
ceptis ministrare potest. Ita Theologi, etiam non
rigidi.

Prob. 1. Peccat qui in materia gravi violat jus
naturale, divinum & ecclesiasticum: sed qui abs-
que sufficienti scientia Ordines recipiunt, eosve
exercent in materia quæ non nisi ab impiis pro levi
haberi potest, violant 1. jus naturale, cum
ipsamet natura dicat non admittendos esse ad mu-
nus spirituale, qui munus illud vix aliter quàm
mœchanicè exercere possunt. 2. jus divinum,
cum Deus, etiam in antiquâ lege cujus ministerium
quasi carnale erat, eos semper à suis altaribus repu-
lerit, qui scientiam repulerant, ut patet ex cap. 4.

Osæ. 3. jus ecclesiasticum, ut constat tum ex
Can. *Illiteratos* statim citando, tum ex jam relatis
Concili Trid. textibus ergo.

Dico 2. Qui caret scientia competente, qua-
lem exigit Tridentina Synodus, habendus est pro
irregulari.

Prob. 1. ex cap. 1. dist. 36. ubi sic loquitur
Geladius: *Illiteratos, aut aliquâ parte corporis vi-*
tiatos, vel imminutos, nullus presumat ad Clerica-
tus Ordinem promoveri, quia literis carens, sacris
non potest esse aptus officiis; Unde sic: Illiterati, de
quibus in hoc Canone loquitur Geladius, verè
sunt irregulares, non secus ac illi qui aliqua cor-
poris parte imminuti sunt: atqui illiterati illi non
solum sunt, qui ita ignari sunt & rudes, ut nequi-
dem legere sciant, prout falsò locum hunc inter-
pretatur Gibalinus ibid. n. 7. sed & etiam qui sci-
entia competente & necessaria carent. 1. quia il-
literati quos Geladius ad Clericatus Ordinem pro-
moveri verat, ii sunt qui ex litterarum defectu non
possunt sacris apti esse officiis: atqui non ii solum
qui legere nesciunt. sed & ii etiam qui scientia
competenti carent, sacris Officiis inepti sunt, ut
etiam fatentur adversarii, cum concedant tales illi-
teratos graviter peccare, si ad Ordines promoveri
permittant. 2. Illiterati & ignari quos Geladius
ab Ordinibus excludit, ii utique sunt quos alii
Canones præcipiunt graviter puniri unâ cum Epis-
copis à quibus ordinati sunt: atqui ignari illi sunt
ii etiam qui scientia competente carent. Totum
hoc argumentum constat ex sola lectione Capituli
14. De atate &c. ergo.

Prob. 2. quia ridiculum est, ut ea solum igno-
rantia in Diacono vel Sacerdote irregularitatem
inducat, quæ eam in juniore Clerico inducit: atqui
si vera sit Gibalini opinio, Diaconus vel Sacerdos
eo solum scientiæ defectu irregulares erunt, qui
in Clerico irregularitatem inducit; sicut enim Cle-
ricus ille non est irregularis, juxta Gibalinum, nisi
cum legere nescit; sic nec irregulares erunt Dia-
coni vel Sacerdotes, nisi cum eò usque illiterati e-
runt, ut legere nesciant.

Ex his colliges prævisionem Beneficii illiterato
scientia competente destituto concessam, invali-
dam esse. Ita docent author Collat. Agath. Coll. 9.
q. 4. p. 277. author Coll. Andeg. pag. 175. au-
thor theor. & praxis Sacram. cap. 2. de irregul.
Habert, Gibert p. 734. Ratio est, tum quia qui
ad Clericatum inhabilis est, ad Beneficia habilis

esse nequit; tum quia incapacitas ex defectu sci-
entiæ orta, una est è præcipuis incapacitatibus:
porrò collatio Beneficii incapaci facta, jure com-
muni & Gallico invalida est, ut ostendit Gibert
loco mox citato.

Objicitur contra secundam hanc nostram asser-
tionem, 1. Tridentinum, cum præscribit scien-
tiam ad singulos Ordines requisitam, nullam fa-
cere mentionem irregularitatis, quam incurrant
qui ea scientia carent. 2. exigere idem Concilium,
ut qui tonsura initiandus est, fidei rudimenta edo-
ctus fuerit, nec tamen irregularem esse, qui abs-
que hac scientia tonsuram receperit.

R. ad 1. Necesse non est ut Tridentinum
irregularitatem decernat in illiteratos, sed, sufficit
ut hæc in antiquis Canonibus decreta sit; est au-
tem decreta, ut etiam agnoscunt saniores Theolo-
gi. Et verò irregulares sunt, juxta plurimos ex ad-
versariis, qui legere nesciunt, cum sint verè illite-
rati; & tamen non dicit Tridentinum, promo-
vendo ad tonsuram, si legere nesciant, irregula-
res esse.

R. ad 2. Qui fidei rudimenta ignorant, vix
aliter quam nomine Christiani sunt; quidni ergo
dicantur irregulares? Deinde dato quòd isti non
sint irregulares, nihil inde colligi potest gratiam
illiteratorum, quorum irregularitas alibi conti-
netur.

Dico 3. Irregularitas ex illiteratura aliquando
indispensabilis est, aliquando ad tempus dispen-
sari potest. Ratio primæ partis est, quòd ignoran-
tia aliquando tanta esse possit, ut qui ea laborat, Be-
neficii vel Ordinis sui munia sine peccato exercere
nequeat: quo in casu ignorantia hæc juri naturali
& divino contraria est: unde scientiæ defectus
tunc similis est defectui corporis qui Sacerdotem
exponit periculo pretiosum sanguinem effunden-
di. Ratio secundæ partis sumitur à contrario.

Conditiones dispensationis quæ illiteratis con-
ceditur, quatuor in jure recensentur. Prima est, ut
scientiæ defectus non sit gravis, utque subjectum
quo cum dispensatur, scientiæ quæ deest compa-
randæ capax sit. Secunda est, ut qui dispensatur,
pietate polleat. Tertia, ut abstineat à functionibus
quæ scientiam quam nondum affecutus est, postu-
lant. Quarta, ut non concurrant alii qui absque dis-
pensatione ad idem officium evehi possint; seu,
ut desint viri ejusdem muneris capaces.

Dispensatio illiteratis à Papa concedi potest: an
autem ab Episcopo concedi possit controversatur.
Arbitror, ait Fagnan. ubi supra n. 151. *hodie post*
Tridentini Concilii Decretum, non procedere
quod dicit Innocentius, parum scientes promoveri
posse si sint dociles, id est apti ad discendum, saltem
dispensativè; & ex magna causa.... etenim Episco-
pi contra hoc Decretum Concilii dispensare non pos-
sunt, etiam ex magna causa: unde sacra Congrega-
tio Concilii, etiam in locis ubi maxima est Sacer-
dotum inopia, nunquam censuit ignaros posse pro-
moveri ad sacros. Addit alibi idem Canonista,
Episcopum in casu necessitatis non debere exqui-
rere tam exactè ab iis qui nec ad ministranda Sacra-
menta, nec ad animarum curam deputati sunt, ha-
bilitatem à Tridentino requisitam, prout declara-
vit S. Pontifex ea de re interrogatus.

Censet tamen Canonista Gallus, Episcopum
cum illiteratis aliquando dispensare posse: cum
enim, inquit, ex c. 34. *De election.* in 6. dispen-
sare possit Episcopus cum Parochis, ut usque ad
septennium litterarum studio insistentes, promoveri
minimè teneantur, nisi ad Ordinem Subdiacona-
tus duntaxat; quidni ad Parochiâ admittere possit
homi-

Gibert. de
irreg. pag.
736.

in c.
Quæstis.
de atate
c. n. 19.

Giber.
ibid.

hominem, necdum capacem satis, sed quem ad studium obliget? Hæc ratio firma videtur, sed facile ad alios casus extendi non debet; quanquam meritò monet Ducasse absurdum esse ut ad parochialia Beneficia promoveantur, qui non nisi post tot studii annos functiones suas exercere possunt.

Circa neophytos notand. Neophyti nomen idem est ac nova planta; unde neophyti dicuntur, qui de novo à priori statu recesserunt, aliumque diversum amplexi fuere. Hinc multiplex distinguitur genus neophytorum. Nam neophyti sunt 1. qui recens in Christo per Baptismum renati sunt. 2. qui nuper ad Religionem Christianam sive à Judaismo, sive à Mahumatismo, vel gentilitate conversi sunt. 3. qui ab hæresi, vel à seculari & mundana vivendi ratione, ad fidem puram & pietatis exercitium transierunt. 4. & ii olim inter neophytos censebantur, qui Baptismi receptionem differebant, donec gravi morbo arrepti decumberent, unde Clinici vocabantur. His positis,

Dico: Neophyti recens ad fidem conversi, sunt irregulares.

Prob. 1. ex Apost. qui 1. ad Timoth. 3, vult non ordinari neophytum, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Et verò vel Neophytus ad Ordines promoveri ambit, vel non. Si primum, suam ipse superbiam arguit, & Ordine operato donatus ad ulteriorem properabit. Si secundum, facile est, ut qui tam præproperè evehitur, se se Ecclesiæ necessarium esse credat, sibi que complacens, eandem quam Lucifer è cælis dejectus, sortem experiatur.

Prob. 2. ex Conciliis. Nicænum I. sic habet Can. 2. *Tempore opus est ei qui catechizatur, & post Baptisma probatione quam plurimâ: manifesta enim est Scriptura Apostoli quæ dicit, Non neophytum.* Arelatense II. an. 452. expressè statuit, ordinari ad Diaconatûs ac Sacerdotii officium neophytum non oportere.

Prob. 3. ratione multiplici quâ usi sunt SS. Patres, quæque non à sacris solum, sed & ab inferioribus Ordinibus Neophytos arceri concludit, prout semper intellexit Ecclesiæ praxis, legitima Canonum interpretes. Neque verò planè indecens est, ut qui vix discipuli fuere, magistri esse incipiant; ut qui necdum satis edocti sunt, & in fide confirmati, alios erudire & confirmare aggrediantur; ut qui in nullo gradu, Sacerdoti obsecuti sunt, aliis imperare velint; ut ad nobilem Clericatus statum provehantur homines quorum constantia in fide adhuc dubia est, & qui pro innata sibi levitate ac perfidia, morumque corruptione vix dum emendatâ, ad pristina gentis dogmata, vel mores antiquos, turpi à fide vel pietate transfugio, sæpissimè transmigrant; ut qui adhuc quasi fontes sub proprii criminis pondere gemunt augemere debent, aliorum peccatis onerare se audent, & pro iis gratiam efflagitare, quam necdum pro semetipsis consecuti sunt. Ecquis quem paulò ante vidit jacentem, veneretur Antistitem? sanè præferens ... criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem. Hæc momenta probant neophytos cujuscunque sint generis ab Ordinibus excludi debere; & eos ex ipsis insuper irregulares esse de quibus id in jure constitutum fuerit, quales sunt neophyti in fide.

Ex his colliges 1. cum P. Bauny. Laicos recens ad Clerum coaptatos, non posse licitè ad superiores Ordines præproperè & non servatis interstitiis promoveri: atque is qui tot in juvenibus emicat rapidè ab Ordine in Ordinem convolandi

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

ardor vel furor, perpetuæ Canonum definitioni, nec non & ipsi Apostolo adversatur, Sicut enim tempore S. Pauli neophytus dicebatur, qui adhuc noviter in sancta fidei erat conversatione plantatus: sic modo neophytus habendus est, qui adhuc novus est in sancta conversatione, prout docet S. Gregorius L. 4. Epist. 50. & Lib. 7. Epist. 111. plura videris apud Thomassin. Discipl. Eccles. p. 2. l. 2. c. 24. Hujusmodi tamen neophyti, cum strictè & in rigido Canonum sensu neophyti non sunt, non sunt etiam strictè irregulares, prout observat author Theor. & prax. Sacram. De irregul. c. 2. tom. 3. Multò minùs irregulares sunt filii à Judæis vel Infidelibus oriundi, si à primis infantia crepundiis baptizati sint, & exinde christiane vixerint, quia non sunt magis neophyti quam alii Christiani: favet c. 7. *De rescriptis*. Quia tamen, ait Bauny, parentes sapiùs in liberos ingenium moresque transfundunt, & mali corvi malum est ovum, idè cæteris paribus si aliorum à Christianis progenitorum sit copia, qui ad onus Clericale idonei sint, hos illis sine controversia anteferendos crederem: unde Mexicana Synodus, an. 1585. Maurorum, aliorumque ejusdem generis Infidelium filios, circumspectè admodum Ordinibus initiari præcepit; imò hos à beneficiis suis arcet Ecclesia Toletana, & ab ingressu suo Societas Jesu, teste Bauny ibid.

Colliges 2. neophytos omnes non ante vel ad Clericatum, vel ad majores Clericatus gradus esse promovendos quàm sufficienti tempore probati fuerint. Quale verò huicce probationi sufficiat tempus, cum agitur de iis qui ab hæresi vel gentilitate ad fidem conversi sunt, non conveniunt Theologi. Alii annum unum satis esse putant, quia miles exacto militiæ anno veteranus dicitur in Jure Civili: alii biennium requirunt, quia novitius nonnisi post biennium ab ingressu suo ordinari debet ex cap. 6. x. q. 3. alii decennium exigunt. Sed dicendum est cum Covarruvia, Gibalin. c. 3. q. 3. Gibert p. 721. nullum hæc in re certum tempus à jure definiri, idque relinqui Episcopi arbitrio, cujus est perpendere an recenter ad fidem conversi, tantæ sint virtutis & constantiæ, ut nihil ab illis ob fidei novitatem timeatur, ipsisque Ecclesiastici Ordinis gradus committi valeant. Si judicet Episcopus conversionem esse moraliter certam, ita ut timendum non sit, ne neophytus vel ad vomitum revertatur, vel in superbiam incidat, poterit eum ordinare; quia talis non est neophytus in sensu Canonum: unde Episcopus non dispensat cum eo in irregularitate, sed judicat irregularitatem abiisse. Si verò per tempus non licuerit, neophytum quantum moraliter opus est probare, aut si post probationem subsit dubium de firmitate ejus, tunc vel ordinandus non est, vel si justa & urgens ratio eum ordinare cogat, obtinenda est dispensatio Sedis Apostolicæ, quia Episcopi in jure communi dispensare non possunt. Ita citatus author Theor. & praxis Sacram. Idem post Toletum docet Gibert p. 722. asserens nunc non posse Episcopum cum neophytis dispensare ad primos Clericatus gradus, adeoque nec ad Beneficia simplicia.

Nec dicas irregularitatem neophytarum Juris esse divini, cum de eâ mentionem faciat S. Paulus; hæc enim irregularitas à S. Paulo, ut non ab Apostolo, sed ut ab ordinario Pastore instituta est: quæ autem ab Apostolis solum ut Pastoribus instituta fuerunt, nonnisi legis ecclesiasticæ vim habent; sic præceptum abstinendi à suffocatis & sanguine jam pridem obsolevit.

Dist. 17 De Clinicis unum extat Caput in toto Juris
Gibert corpore, his conceptum verbis: *Si quis in agritu-*
778. *dine constitutus, fuerit baptizatus, Presbyter or-*
dinari non debet. Non enim fides illius voluntaria,
sed ex necessitate est; nisi forte postea ipsius studium
& fides probabilis fuerit, aut hominum raritas ex-
egerit. Verum hic diutius immorari non vacat,
 quia rarum est hodie ut baptizentur adulti, rarius
 ut nonnisi premente morbo baptizentur. Unum
 hinc colligi potest cum Giberto, eos qui ob mor-
 bum, aut fortunarum jacturam à vitio ad honesti-
 orem vitam convertuntur, non ante in Clerum
 esse coaptandos quàm antea competenti tempore
 probati fuerint.

CAPUT III.

De irregularitate ex defectu corporis.

IN hoc Capite tria nobis veniunt perpendenda.
 1. an irregularitas ex vitio corporis primis Ec-
 clesiae saeculis fuerit in usu. 2. an & quale vitium
 corporis juxta praesentem Ecclesiae praxim irregu-
 laritatem inducat. 3. ad quem pertineat hujus ir-
 regularitatis dispensatio. De quibus sit.

CONCLUSIO I. Corpore vitiati per quatuor
 ad minus saecula irregulares non fuere, ne ad Epis-
 copatum quidem, nisi vitium corporis tale foret
 ut eo laborans sacrarum functionum inca-
 pax efficeretur. Ita Thomassin. Discip. Eccles. p.
 1. l. 2. c. 8. Van Espen tom. 1. p. 2. tit. 10. c. 5.
 Collat. Andeg. p. 90. Gibert p. 637.

Prob. 1. ex Canonibus vulgò Apostolicis, quo-
 rum 76. sic habet. *Si quis vel oculo orbat, vel fe-*
more oblectus, Episcopatu autem dignus sit, fiat.
Non enim corporis damnum eum polluit, sed ani-
ma inquinatio. Et rursus Canon. 77. *Qui autem*
est surdus & cecus, ne sit Episcopus: non ut pollu-
Obiit *etur, sed ne Ecclesiastica impediatur.*
an. 417.

Prob. 2. ex Innocentio I. qui in Epist. 4. ad Fe-
 licem Nucerianum sic loquitur - *Qui partem cu-*
juslibet digiti sibi volens abscidit, hunc ad Clerum
Canones non admittunt. Cui verò casu aliquo con-
igit ... hos Canones precipiunt & Clericos fieri,
& si in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis
enim voluntas est judicata, qua sibi ausa fuit fer-
rum injicere: in istis verò casus veniam meruit;
 ubi patet irregularitatem desumi non ex mero &
 simplici corporis defectu, sed ex temeraria sui
 mutilatione.

Prob. 3. ex celebri historiâ Ammonii Anacho-
 retæ, qui ne Episcopus crearetur aurem sibi ab-
 scidit, existimans integri corporis Sacerdotem con-
 stitui oportere. At ne hac quidem expeditione E-
 piscopatum declinasset, quia pro certo tunc ha-
 bebatur, *Ecclesiam de corpore non curare, dum-*
modo Sacerdos integer sit moribus. Unde denuò
 redierunt eum comprehensuri: tum ille juravit, se
 linguam quoque praecisurum si vim facere tenta-
 sent. Eandem historiam narrat Palladius, additque
 fuisse Episcopum qui dixit Ecclesiam Legi. * veteri
 Levit. c. 18. in hoc puncto non esse subjectam; seque paratum or-
 dinare virum bonae vitae etiam naso amputato.

CONCLUSIO II. A quinto Ecclesiae saeculo &
 deinceps, vitium corporis irregularitatem induxit.

Prob. ex c. 1. 3. & 12. dist. 55. in quibus cor-
 pore vitiati, aliqua membrorum damna perpeffi,
 debiles corpore, generaliter & indistinctè à Clero
 & Ordinibus arcentur, idque secundum consue-
 tudinem quæ jam diù in Ecclesia recepta erat, ut

patet ex Epistolis Gelasii ad Episcopos Lucaniae,
 & ad Palladium, unde desumpti sunt Canones
 primus & duodecimus mox citari: ergo ante tem-
 pora Gelasii, qui anno 492. S. Petri Sedem con-
 scendit, jam in usu erat irregularitas ex defectu
 corporis. Eamque satis disertè exprimit * Hilarius * **Obiit**
 Canone 3. supra, cum eos quialiqua membrorum **an** 467.
 damna perpeffi sunt, ordinari vetat; hæc enim ver-
 ba tam iis conveniunt qui sine: quàm iis qui suâ
 culpa mutilati sunt, ut post alios notat Gibert
 contra Gratianum.

Eadem irregularitas manifesta est in toto titulo **L. 1. sit**
 de corpore vitiatis. **20.**

Ratio cur hoc in puncto disciplinam suam mu-
 taverit Ecclesia, hæc esse potuit: quod primis Ec-
 clesiae saeculis multi ex Fidelibus ob solam fidei de-
 fensionem corpore vitiati, aut debiles effecti es-
 sent; indignum autem fuisset eos ab Ordinibus
 ob corporis defectum arceri, quorum dignitas
 vel hoc ipso defectu commendabatur. At post
 redditam & firmatam Ecclesiae pacem, factum est,
 quod & hodie contingit, ut corporis defectum
 non compensaret animi robor, & ut sacro mini-
 sterio applicarentur, qui fortè ad prophanum ad-
 missi non fuissent; cui malo ut occurrerent Pon-
 tifices, statuerunt ut corpori vitiati Clerum non
 ingrederentur absque Superiorum licentiâ.

CONCLUSIO III. Ille solum corporis defe-
 ctus hominem facit irregularem, quo qui laborat,
 vel secure propter debilitatem, vel sine scandalo,
 seu notabili quâdam indecentiâ, quæ ministri ad-
 eoque & ministerii ipsius contemptum pariat,
 propter deformitatem, functiones suas exercere
 non potest. Ita habetur cap. 2. De Clerico agrot.
 Multò igitur magis irregularis est, qui ex eodem
 defectu omninò impotens redditur ad exequendum
 Officium Pastorale, ut etiam docet cap. 10. De
 renunt. Ratio est, quia ab Ordinibus arceri debet,
 qui eos vel turò, vel sine adstantium horrore exer-
 cere non potest.

Propter impotentiam vel periculum irregulares
 sunt, 1. qui manu altera mutilati sunt, ex c. 6.
 De corp. vitiat. 2. qui tantum de digito ad sacras
 functiones necessariò perdididerunt, ut sine scanda-
 lo solemniter celebrare non possint, c. 1. ibid. Cir-
 ca quæ notat Sayrus, eum qui caret pollice, jure **Sayr. l. 6.**
 naturali irregularem esse; unde sequitur, absolute **c. 8. n. 19.**
 loquendo dispensari posse cum eo qui solo indice
 caret. Qui verò alios digitos præter pollicem &
 indicem non haberet, adhuc irregularis esset, non
 solum ob deformitatem & scandalum, ut docet **Ugol. c.**
 Ugolin. sed etiam quia aliqui saltem ex his digitis **17. n. 11.**
 adhiberi solent, ut benedictio detur, quod infi- **6c.**
 nuat Sayrus ib. Unius tamen digiti, imò nec duo-
 rum, qui ad sacras functiones necessarii non sint,
 defectus irregularitatem non parit: de uno digito
 tradunt Cajetanus, Navarrus & Pontas v. Irregu-
 laritè cas. 81. de duobus, author Coll. Andeg. p.
 7. Si quis verò unguibus in totum careat, aliquan-
 do irregularis erit, aliquando non. Non erit qui-
 dem, si nec inde notabilis nascatur deformitas, nec
 subsit periculum in celebrando: secus, si defectus
 ille vel inducat magnam deformitatem, vel impe-
 diat ne hostia contrectari, frangive satis decenter
 possit, aut Calix sine effusionis periculo attolli;
 unde etiam irregulares censendi sunt, qui manus
 tremulas habent. In dubio recurrendum est ad
 Episcopum, cujus est dijudicare, an, & quando
 difformitas vel pericula sufficiant ad irregularita-
 tem, ut post Toletum docent Sayrus ibid.
 Cabassut. l. 5. cap. 19. num. 13. & alii commu-
 niter. 3. eadem de causâ irregulares sunt muti,
 seu

seu à natura, seu vi morbi tales sint. Idem dic de iis, qui tantam loquendi difficultatem habent, ut risum penè invitis pariant, aut qui ita balbutiunt, ut distinctè non possunt vocem ullam pronuntiare quin aliquid omittant; secùs si solùm linguæ sint impeditioris, & licet tardè, verba bene exprimant. 4. surdi, qui prorsus non audiunt: qui verò alterà tantùm aure surdi sunt; surdastrum item & difficulter audientes, modo utramque aurem habeant, promoveri possunt, consulto priùs, si res dubium patitur, Episcopo. 5. qui oculos habent, sed non vident, sive oculi eruti sint aut effossi, sive non. Quòd si quis jam Sacerdos consecratus, cæcus evadat, perdit executionem Ordinis quantum ad consecrationem Eucharistiæ, ex S. Thoma 3. p. q. 82. a. 10. ad 3. quanquam aliquando dispenset Papa cum cæcis ut celebrent; quo in casu necesse est, ut cæco celebranti adsit alius Sacerdos aut vir expertus, prout notat Sotus in 4. dist. 13. q. 1. a. 10. ad 3. Monoculus verò, seu qui uno oculo, quisquis ille sit, orbatus est, etiam *invitus*, adhuc irregularis dici debet, ex Can. 13. dist. 55. quia membro privatus est. Sed si utrumque habens oculum, unius solùm visu privatus sit, non idèò irregularis erit, etiam si oculus cujus visu caret, si oculus sinister, qui etiam oculus Canonis dicitur: modò tamen ea sit oculi dextri vis, ut absque indecenti conversione Canon legi possit; tunc enim cessat ratio irregularitatis, cum nec desit membrum, nec adsit deformitas. Ita Sayr. ibid. n. 8. Gibalini. c. 3. n. 9. Sambovius tom. 2. c. 5. Caballut. n. 13. author Coll. Andeg. p. 100. Nec nocet Canon 13. dist. 55. cum in eo sermo sit de eo cui erutus est oculus, non autem de eo, qui solùm oculi visu, non autem ipso oculo caret. 5. & ex eodem impotentia vel periculi defectu, abstemii, seu qui vinum bibere non possunt, aut retinere quin evomant, non tam irregulares sunt quàm jure naturali Presbyteratus incapaces, quia Presbyterum celebrare oportet. Neque in hoc dispensare potest Papa, juxta communem Doctorum sententiam, ait Sayrus c. 8. n. 16. quia facere non potest, ut Missæ sacrificium solâ panis & non vini consecratione peragatur.

Propter nimiam deformitatem, & quæ ex ea consequuntur horrorem & scandalum, irregulares sunt, tum ii qui certam corporis, membrorumve & faciei præsertim conformationem habent, quæ populos notabiliter offendit; tum ii qui laborant morbis quibusdam, qui eundem pariunt effectum: unde irregulares censendi sunt 1. qui habent os turpiter distortum; labia corrola aut abscissa, adeo ut vix dentes operiant; dentes extra os prominentes, qui tamen sic refecari possint, cessabit unâ cum deformitate irregularitas. Ubi nota solam dentium carentiam non sufficere ad irregularitatem, quia nec Ordinis usum aufert, nec deformitatem insolitam inducit, Sayr. n. 15. Bonac. disp. 7. q. 2. punct. 2. n. 6. 2. qui notabilem habent maculam in oculo exc. 2. *De corpore vitiat.* quamvis oculus sit integer & benè perspiciat, Bonac. ibid. post Suarem & Molinam. Item Strabones, seu qui oculos distortos habent; aut ita lippos, ut putridum quid & acre distillent, quod ab adstantibus absque subtili inspectione percipi possit; macula enim vel lippitudo, quæ faciliè & quasi primo intuitu non animadvertuntur, non sunt Impedimentum ad Ordines, ut cum aliis docet Sayr. n. 10. & 13. Qui brevem habent visum seu intuitum, aut sine conspiciillis non vident, irregulares non sunt; sicut nec ii qui oculum unum habent altero grandiore, nisi notabilis sit ex-

cessus, & sic notabilis deformitas. 3. qui naso carent, cujus privatione personæ claritas valdè obscuratur, ut post S. Thom. ait Sayrus; qui autem nasum solito grandiore aut brevior gerunt, Episcopi arbitrio, atque pro modo deformitatis, irregulares vel non, judicabuntur. 4. qui carent auriculis, id est, externâ illâ cartilagine, quæ organo auditus adhæret, irregulares sunt juxta Navarrum c. 27. n. 223. ob deformitatem quam defectus partis adeò conspicuæ inducit. Hæc sententia mihi probatur, ait Bonanina n. 8. quando qui carent auriculis, vitium hoc capillorum velamine celare non possunt. Idem docet Coninch disp. 18. n. 108. & apud eum Henriquez & Avila. Hæc decisio confirmari potest, ex iis quæ in simili scribit Pontas v. *irregularité* c. 12. ubi docet eum qui planè oculo caret; sed vitium hoc celat ope oculi * encausti, naturam perfectè mentientis, irregularem non esse: sed æquum est quod addit idem Pontas, ut in casibus hujusmodi consulatur Episcopus, cujus est de hisce defectibus arbitrari. 5. qui ventrem gerunt nimis præturgidum, vel ita gibbosi sunt, ut vix erigere se & recto capite stare possint, irregulares reputantur; secùs si deformitas, quæ ex eo corporis situ procedit, notabiliter oculos non offendat. 6. irregulares sunt monstruosi, quales sunt qui duo capita habent, quatuorve manus, aut faciem adeo fœtidam, ut horrorem vel risum intuentibus faciliè excutiant. Qui verò sex digitos habent non judicantur irregulares, nisi digitus superfluum aliorum usum impediatur, ut contingere potest cum pollex & index per modum unius sub ungue communi existunt; tunc enim hostia difficilè contrectari solet, Sayr. n. 2. ibid. Bonac. n. 11. & alii plures apud ipsos, qui addunt digitum superfluum sine periculo irregularitatis abscindi posse, etiam ab eo qui eum gerit, modò sine periculo vitæ majorisve deformitatis abscindi possit. 7. huc referendi sunt, qui altiore breviorve staturam à natura sortiti sunt; hi enim si usque adeò gigantes sint vel pigmæi, ut ludibrio sint, ab Ordinibus arcenti sunt. 8. non convenit an Æthiops sit irregularis: negat Majolus, eique consentit Bonacina, eo quod nigri non soleant horrorem parere, quod alii multi non admittent; unde Æthiopem non nisi Æthiopes inter consecrari posse puto post Ugolin. c. 50. n. 4. 9. & ii quoque irregulares sunt, qui carent pede altero, aut qui absque baculi auxilio functiones altaris exequi nequeunt, c. 57. dist. 1. *De consecrat.* Idem dicendum videtur de eo, qui licet verò pede non careat, indiget tamen pede ligneo; hoc enim magnam habet indecentiam, Sayr. ibid. n. 27. S. Antonin. 3. p. tit. 27. c. 5. Bonac. n. 15. Qui verò crura solùm distorta habent, non sunt irregulares, ait ibidem Sayrus, quia vestitus tale corporis vitium commodè tegere potest. Quia verò, aiebat Episcopus quidam Cœnomanensis, vitium hoc non minùs tegitur talari Advocatorum & similium togâ, existimo homines sic malè compositos, sive sint strictè irregulares, sive non, ad Ordines faciliè promovendos non esse, nisi vitium corporis morum candore & rectitudine compensetur.

Quod ad morbos spectat, multos recenset Majolus, quibus irregularitatem contrahi putat: unde juxta eum irregulares sunt, qui frequenter capitis dolorem patiuntur; qui chiragrâ & podagrâ laborant; qui afficiuntur peste, leprâ, eove morbo quem Neapolitani gallicum, Galli neapolitanum vocant. Sed quia de iis jura silent, non immeritò monet Sayrus, principium Majoli generalius esse

In 4. dist. 9. a 4. q. 3. ad 3. ubi sup. quàm ut sit exactè verum : quapropter recurrendum est ad Regulam S. Thomæ, secundum quam ille solum morbus vel promotionem ad Ordines, vel eorum executionem impedit, qui non patitur eos sine periculo indecentiæ ex parte ministri, aut scandali, horrorisve vel contemptus ex parte adstantium exerceri : unde fieri potest, ut legitimè ordinetur, qui febrem habet solum quartanam ; qui leves vel raros capitis dolores sentit : imò & juxta Sayrum, qui morbo neapolitano afficitur, dummodo absit omnis deformitas, & morbus non prodeat ex crimine notorio. Haud tamen puto tali morbo infectos, nisi urgente Sacerdotum penuriâ in Clerum coaptari posse, quia timendum est, ne malum quo tenentur, vel paulatim innotescat, vel aliis communicetur, quod sine malo commercio fieri potest.

Sayr. nro p. 516. Quæres an privatio membri occulti, quæ nec periculum in celebrando, nec horrorem inducit, nunquam irregularitatem inducat : membrum hâc latè sumo prout etiam partem significati.

Resp. inducere ; sed tunc solum, cum quis vel sibi membrum hoc culpabiliter refecavit, vel suâ culpâ meruit illud ab aliis refecari : atque hinc nonnulli solventur casus. 1. itaque qui *abscidit semetipsum*, seu *sibi virilia amputavit*, irregularis est, Can. 4. dist. 55. & hoc procedit, etiam si quis se absciderit causâ castitatis, vel existimans se obsequium præstare Deo, Can. 5. ibid. A fortiori irregulares sunt, qui se vel abscindunt, vel permittunt ab aliis abscidi ad conservandam vocem. Ratio est, quia vix ullus est, qui invincibiliter ignorare possit Deum hâc abscissione graviter offendi, ut notat Sayrus. Adde virilium refecationem, nedum medium sit ad castitatem, majoribus carnis stimulis exponere, ut fatentur communiter Doctores apud Bonacinam n. 34. 2. qui à *Medicis propter languorem defectus est, aut à barbaris excisus, si alias dignissimus invenitur, ad Clerum admitti potest*, Can. 7. ibid. nec tenetur partem abscissam ejusve cineres secum deferre, ut falsò existimat vulgus. 3. qui tamen *semetipsum ob morbum aliquem, v. g. propter epilepsiam curandam eunuchisavit, secundum rigorem Canonum, nec ad altiore gradum promoveri, nec in eo in quo erat Ordine ministrare potest*, ex Yvone

Coll. And. p. 104. Carnot. Epist. 231. *quod ei non interdiceretur, si esset sceleratus à medicis.* 4. & is quoque irregularis est cui in pœnam delicti, sive Judicis mandato, sive à marito adulteræ abscissa sunt virilia. Ita Ugolinus, Navarrus, Avila, Caball. & alii quos sequitur Pontas ibid. casu 107. Opposita quidem opinio videtur probabilis Suari, quia jura non lo-

Suar. disp. 51. sect. 2. n. 8. quuntur expressè de eo, qui mutilatur invitus, sed de eo solum, qui semetipsum abscindit aut mutilat ex zelo indiscreto, vel ex indignatione : quia tamen sententia nostra & Canonibus satis congruit, & securior est, atque magis recepta, idcirco negat idem Suarez ab eâ recedendum esse. 5. irregularitas eorum qui vel se mutilant, vel culpâ suâ mutilantur, arceat tum ab Ordinibus, si nondum recepti sint, tum ab eorum si jam recepti sint executione : ut cum aliis docet Pirhing. in L. 1. tit. 20. n. 11.

Quæres 2. quid sentiendum de hermaphroditis seu androginis.

R. hermaphroditum, sive in eo sexus alter alteri prævaleat, sive non, irregularem esse : si enim utrumque sexum æquè participet, quod vix aut potius nunquam evenit, teste Aristotele lib. 4. de generat. animal c. 4. neque vir neque fœmina propriè dici potest, sed aliquod monstri genus,

quod æquè fœmina est ac vir ; unde ne tunc quidem characterem Ordinis recipiet, cum is solum characteris hujus capax sit, quæ est vir propriè : multò minùs Ordinis capax erit, si prævaleat fœmineus sexus, quia tunc non tam vir erit quàm fœmina. Quòd si prævaleat sexus virilis, validè quidem Ordines recipiet, sed illicitè, juxta S. Antoninum 3. p. tit. 29. c. 6. Navarrum c. 27. n. 203. & alios plures, quia tunc etiam non desinit esse quædam monstri species. Addunt multi hermaphroditum nec inter viros Religionem profiteri posse, nec inter mulieres ob periculum libidinis & scandali. Vid. Navarrum Consil. 47. de Regular. An autem & quomodo nubere possit, vid. Caballut. lib. 3. cap. 25. num. 17.

Quæres 3. an eadem sit ratio defectuum corporis, qui Ordines & Beneficia præcedunt, ac eorū qui subsequuntur.

R. negat. sed differunt tripliciter. 1. quia defectus qui Ordines præcedunt, ab omni Ordine excludunt ; qui verò Ordinum receptionem sequuntur, ab eorum duntaxat functionibus remonent, quos hujusmodi defectus exerceri non sinunt. 2. defectus qui tonsuram præcedunt, ab omni Beneficio excludunt, qui verò post tonsuram superveniunt, ab iis solum arceant Beneficiis quorum hominem reddunt incapacem. Sic Clerico cujus aeris obsurdit, ea solum Beneficia conferri possunt quæ sine auditu administrari valent. 3. defectus qui promotionem ad Beneficia antecedunt, impediunt ne eadem Beneficia sine dispensatione conferri possint : defectus è contra quibus Beneficiarium affligi contingit, haud permittunt eum suo privari Beneficio, quia *afflictio non est addenda afflictio, sed miseria miserendum*, ex cap. 5. De Cleric. egrot.

Quæres 4. cujus sit judicare an ordinandi ex defectu corporis irregulares sint.

R. in dubio standum esse judicio Episcoporum, qui ad Ordines promoveri exoptant, ut patet tum ex c. 2. De corpore vitiatis. tum ex unanimi Doctorum consensu : unde colliges Prælatos Religionum non posse per semetiplos dijudicare an subditi sui corpore vitiati, irregulares sint, nec ne ; quia privilegium hoc nullo jure iis concessum est, uti docent Avila, Covarruvias, Ugolin. & alii quos sequitur Bonac. ibid. n. 36. Et si verò unusquisque Episcopus, naturalis sit diœcesanorum suorum Judex, si tamen Episcopus diœcesano suo quem ex corporis vitio irregularem esse non judicavit, dimissorias litteras concesserit, eæque ad aliquem dirigantur cui idem defectus irregularitatem inducere videatur, poterit is, imò & tenebitur ab eo ordinando abstinere.

Quæres 5. quibus viis cesset irregularitas ex defectu corporis.

R. eam cessare 1. per cessationem defectus, ut si curetur morbus quo quis irregularis efficiebatur. 2. per dispensationem ; & hæc papæ reservata est, non quidem jure communi, (cum reservatio hæc neque ex cap. 59. dist. 50. neque ex cap. 1. & 4. De corpore vitiatis, quibus adversariis maximè nituntur, satis firmè colligi possit, ut notat author Coll. Andeg. p. 111.) sed ex usu constanti tum eorum qui dispensatione indigent, quique ad Curiam Romanam recurrere consueverunt, tum ipsius Curie Romanæ, quæ dispensationem hanc tantâ cum præcautione concedit, ut ejus executionem ipsi locorum Episcopo committat, qui *inspecto per seipsum, & considerato diligenter defectu, de quo agitur, si talis non sit, nec ex eo tantâ proveniat deformitas, quæ scandalum generet* V. P. rr. Corrad. l. 3. c. 6. n. 16. m. 2. in po-

in populo, aut divinis impedimentum præstet. super quo ejusdem Ordinarii conscientia oneretur, cum oratore aliàs digno dispenset. Unde sequitur 1. Episcopum non posse examen hoc alteri demandare, cum illud ex commissione Pontificia per se ipsum facere teneatur. 2. Papam nullatenus intendere ut dispensetur cum iis, qui ita vitiiati sunt, ut sine scandalo populorum, vel prophanationis periculo sacra peragere non possunt.

Cap. 2. credens se obsequium præstare Deo, fecit sibi virilia amputari, vel amputavit ipse; aut qui voluntariè aliquam corporis partem sibi abscidit, vel ab aliis abscindi, culpâ suâ promeruit: eæ enim irregularitates non sunt ex puro defectu, sed ex delicto. Porro licitum est Episcopis in irregularitatibus omnibus... ex delicto occulto provenientes, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare.

CAPUT IV.

De irregularitate ex defectu ætatis.

TRia hîc paucis expendenda sunt. 1. qua ætate possit quis ad Ordines vel Beneficia promoveri. 2. an qui ante ætatem hanc promovetur, irregularis sit. 3. quis possit hoc in puncto dispensare. Sit

CONCLUSIO I. Varia fuit variis temporibus Ecclesiæ disciplina circa ætatem ad Ordines requisitam.

Prob. quia tempore Siricii Papæ, pueri ante pubertatis annos Lectores constituebantur; iidem que ab obtemperata pubertatis ætate usque ad vigesimum ætatis annum. Acolyti & Subdiaconi esse debebant, c. 3. dist. 77. Idem patet ex Concilio II. Toletano an. 531. secundum quod juvenes à primis infantia annis Clericatus officio mancipati poterant. 2. lapsu temporum statuit S. Gregorius magnus, ut non jam pueri, sed provectiones ætate ad Ordines admitterentur. Idem antea statuerat Justinianus Novel. 123. cap. 13. quod totum, quia hujus temporis disciplinam exhibet, referre juvat: Presbyterum minorem triginta quinque annorum fieri non permittimus: sed neque Diaconum aut Subdiaconum minorem viginti quinque; neque minorem Lectorem decem & octo annorum.

Alias ejusdem disciplinæ mutationes fusiùs videris apud Gibert tit. 4. p. 635. & Collat. Andeg. de Ordine p. 387. & seq.

CONCLUSIO II. Juxta præsentem quæ jam diù viget disciplinam, nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis sue annum promoveri potest. Ita habetur cap. 12. Concilii Trid. sess. 23. cujus praxis Articulo xxix. Edicti Blesensis comprobata est.

Quod pertinet ad Ordines minores, Congregatio Concilii respondit die 20. Maji an. 1592. nullam esse à Tridentino Concilio præstitutam ætatem tonsuræ & quatuor minoribus Ordinibus, sed eam attendendam, quæ à sacris Canonibus præscribitur. Ita referunt Piasecius p. 1. c. 1. n. 22. & author Coll. Andeg. p. 391. Communiter docent Theologi & Canonistæ, ad tonsuram requiri & sufficere septennium completum. Ita cum aliis Garcias p. 7. c. 4. n. 7. Pastor l. 3. tit. 23. idque definiit Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Congregatio Concilii apud Fagnan in cap. Super ordinata 35. De præbend. non conveniunt verò de ætate ad Ordines minores requisita. Alii septennium completum sufficere putant; iique nituntur antiquis Pontificalibus, quæ in rubrica de ordinandis sic habent: Prima tonsura & minores Ordines non conferantur, nisi post annum septimum completum. Quia verò rubrica hæc è Pontificalibus post Concil. Tridentinum sublata est, censent alii attendendum ad ætatem sacris Canonibus præscriptam, prout supra dixit S. Congregatio Concilii: & id quidem difficile est, quia non una fuit omnibus retrò sæculis circa præsentem materiam, Ecclesiæ disciplina, ut jam ab initio advertimus: unde alii minores Ordines non nisi post annos pubertatis, alii ante conferri posse putant, quibus assentire videtur Solier in citatum Pastoris locum litt. A. Melius, nostro quidem judicio, sentiunt qui docent minùs esse periculi in differendis, quàm in concedendis præmature tonsuræ, & minoribus; & hæc videtur esse mens Concilii Tridentini: vult enim S. Synodus, ut prima tonsura non solum initiatur... de quibus probabilis conjectura sit eos... ut Deo fidelem cultum præstent hoc vita genus elegerint; vult insuper, ut nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante 14. annum, Beneficium possit obtinere: atqui vix unquam pueri septennes, nugis ludoque potiùs quàm Deo devoti, probabilem conjecturam, nostro præferim ævo, injicere possunt, se solo Deum fideliter colendi intuitu, statum Clericalem amplecti. Adde quòd ubi quis tonsuræ initiatus est, eo ipso in Gallia capax sit Beneficii; ergo Episcopi qui Tridentini Concilii mentem geniumque sequi volunt, tonsuram, nisi graves urgeant causæ, & insolitæ tonsurandi dispositiones, ante annos quatuordecim conferre non debent, atque id pro Diocesi suâ statuerant Card. le Camus, & Card. Noallius. Minores Ordines ante annos 18. multis in Diocesis non conferuntur, eique consuetudini, ubi viget, tenaciter adhærendum est: tamen si possint absolute Episcopi eosdè Ordines iis omnibus conferre in quibus qualitates à Tridentino designatas sess. 23. cap. 11. conspiciunt.

CONCLUSIO III. Jus commune & Gallicum non semper conveniunt in assignanda ætate ad Beneficiorum possessionem necessariâ; quod ut probetur, satis erit ad ætatem ad singulas Beneficiorum species utroque jure requisitam exhibere.

1. Ad Episcopatum jure communi requiritur, ut promovendus jam trigessimum ætatis annum exegerit, cap. In cunctis 7. De elect. quod desumptum est ex Concilio III. Lateran. sub Alexandro III. an. 1179. Jure Gallico Rex Francia unum gravem magistrum in vigesimo septimo ætatis sue anno constitutum nominare potest; unde cum in 27. ætatis anno constitutus sit, qui annum 27. attingit & inchoavit, censent & meritò judicant plerique è nostris, ad Episcopatum sufficere annos 26. & diem, ut ajunt. Ita Rebuffus, Corrasius, Solier, Cabassut. D. Gohard: in recenti Tractatu de Beneficiis tom. 1. q. 2. art. 2.

2. Jure communi Beneficia quæcunque curam animarum annexam habentia, seu sint Parochialia, seu Dignitates sint aut Personatus, puta Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, Prioratus Conventuales, iis solum conferri possunt, qui jam 25. annum ætatis attigerint, ex citato cap. In cunctis. Excipiuntur ab hac lege, 1. Pœnitentia quæ annos 40. exigunt, in quo tamen dispensat Episcopus, ait Gibert. 2. Abbatia & Prioratus

Sess. 23. c. 4.

v. Coll. And. p. 392.

Concord. tit. 3. l. 1.

Trid. sess. 24. c. 8. Ibid. sess. 25. c. 7. De Reg.

Monialium, ad quorum possessionem ex solum eligi possunt, quæ vel annis 40. minores non sint, vel saltem annum trigessimum excefferint.

Ad dignitates autem vel Personatus quibus animarum cura nulla subest, sufficit ut qui eliguntur 22. annis minores non sint, Trid. sess. 24. de reform. cap. 12. circa quem textum S. Congregatio declaravit, 1. eum esse intelligendum de anno 22. completo. 2. eum extendi debere etiam ad Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, tamen si iis Dignitatibus nulla animarum cura annexa sit, Fagnan in cap. *Cum in cunctis*. n. 37. & 48. Cæterum notant & docent Canonistæ, non ea solum Beneficia reputari Dignitates, quæ actu jurisdictionem annexam habent, sed & ea, quæ jurisdictionem habent habitu, ut ajunt, seu quibus annexa ea fuit ipso institutionis titulo. Ita recens author Tractatus de Benefic. tom. 1. q. 1. sect. 3. n. 3.

Jure Gallico, prout continetur in Concordato tit. 3. *Monasteriis*. sufficit & requiritur, ut qui in Abbatem Prioremve Conventualem nominandus est, in ætate vigintitrium annorum ad minus constitutus sit; quod de Abbatiis etiam Prioratibusque Monialium intelligitur: quod si Abbatia vel Prioratus Conventualitas jam ab annis 40. destructa sit, tunc eadem Abbatia vel Prioratus non aliam requirunt ætatem quam Prioratus simplices, de quibus statim loquemur. Ita idem author Tract. de Benefic. ibid. n. 4. ubi addit sæpius evenire, ut Papa & Rex prædictæ Concordati Sanctioni derogent, Abbatisque & Prioratus iis conferant, qui necdum annum 23. attigerint. Quod spectat ad Decanatus Cathedralium & Collegiatarum, Archidiaconatus, aliaque ejusdem generis Beneficia, quibus annexa est cura animarum, prævaluit usus, ut qui intra annum promoveri ad Sacerdotium potest, ut potest quisquis 23. ætatis annum ingressus est, hæc Beneficia recipere & possidere possit: imò in Armorica & Normania ad Parochiale Beneficium nominantur, qui intra duos annos Presbyteri consecrari possunt, prout annotavi in Tract. de Beneficiis cap. 1. p. 318.

Fagnan ibid. n. 63. & 64. Cabassut. in Notitia Eccles. ad cap. 4. sess. 22. Concil. Trid. pag. 613. edit. 2. nixi decisione S. Congregationis, docent ad obtinenda Beneficia, quæ de jure Sacerdotium, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, sufficere ut provissus in tali ætate sit constitutus, ut infra annum ad Ordines requisitos promoveri valeat; idque quoad Provincialia Beneficia pluries judicatum fuit à Senatu Parisiensi, ut ostendit idem Gohard. Equidem contra Judicia hæc graviter insurgit Solier in Pastorem lib. 3. tit. 22. litt. D. eique plurimum consentit Gibert in nupetis Institutionibus, ubi supra; sed, ut dixi, res jam in consuetudinem abiit.

Si tamen Præbenda, vel Capellania, a ut quodlibet Beneficium, Sacerdotium, aliove sacros Ordines ex ipso foundationis titulo exigat, tunc ei solum conferri potest, qui jam Ordines illos suscepit; alioqui irrita est collatio, etiam cum dispensatione Papæ. Vide Gohard. tom. 1. p. 202. Coll. Andegav. ubi infra p. 52.

Circa Dignitates & Personatus quibus nulla animarum cura incumbit, nihil præscribit jus Gallicum, quod juri communi adversetur, uti tenent Gibert ibid. pag. 460. & author Coll. Andegav. ubi de Beneficiis pag. 49. qui ambo docent ad præfatas Dignitates & Personatus sufficere, ut quis annum 22. inchoaverit, juxta vulgare

effatum, *Annus ineptus habetur pro completo*. Quia tamen Edicto an. 1606. sancitum est, ut ii qui Cathedralium Dignitates obtinent, ad Sacerdotium promoveantur intra annum & diem ab exordio pacificæ possessionis, consequens videtur, ut ii quibus ex Dignitates conferuntur, annos viginti tres & diem, tempore provisionis attigisse debeant, Coll. Andeg. ibid. nisi fortè Beneficia hæc in rei veritate meri sint Canonatus, non autem veræ Dignitates: tunc enim non aliam requirunt ætatem, quam quæ ad puros Canonatus requiritur, ut docet & probat* D. Gohard. ex Aresto Senatûs Burdigalensis.

3. Quæ ætas de jure communi requiratur ad Canonatus & Præbendas, *maxima est dissensio inter Doctores*, ait Fagnan ibid. n. 51. Alii septennium sufficere putant, alii annos 14. requirunt, nisi specialis alicujus Ecclesiæ consuetudo pauciores exigat. Sequimur communiter in Gallia regulam 17. Cancellariæ Romanæ, ab Innocentio VIII. circa annum 1480. constitutam, quæ exigit annos 14. completos ad Canonatus Cathedralium, & decem itidem completos ad Canonatus Collegiatarum, Dixi, *communiter*; quia in majori Consilio sufficiunt anni decem ad Canonatus Cathedralium, ut tradit Bouchel Biblioth. Canonic. tom. 2. v. *Regale* n. 28. qui etiam post Rufæum censet septennium satis esse si Beneficium illud vacet in Regalia. In Regionibus subactis, seu, ut ajunt, conquistis, Cathedralium Canonatus, annos 21. & diem, Collegiatarum verò annos 13. & eandem quoque diem prærequirunt. Si Canonatui annexa sit Parochia per Vicarium gubernari solita, eadem sufficit ætas, quæ ad Canonatus simplices, quia Parochia hæc habetur pro accessorio, quod sequitur naturam principalis.

Ad Beneficia simplicia requiruntur à Tridentino anni 14. Verum sancta hæc dispositio non viget in Galliis, licet quibusdam in Diocesisibus admittitur, ut dixi: unde absolute loquendo, sufficit apud nos septennium, quod an completum esse debeat, nec ne, inter Jurisperitos nostros controvertitur. Prioratus simplices, qui etiam Prioratus simplicis tonsuræ nominantur, si in Commendum conferantur, exigunt annos 14. completos, juxta Jurisprudentiam Senatûs Parisiensis; septem verò tantum annos, juxta stylum majoris Consilii; unde vitandæ litis gratia melius sibi consulunt impuberes, qui ætatis dispensationem à Papa postulant.

4. ad obtinendas pensiones Ecclesiasticas sufficit eadem ætas quæ ad tonsuram, ut contra Garciam ostendit Fagnan cit. cap. n. 102.

Quæres 1. unde computetur ætas ad Beneficia vel Ordines requisita.

R. eam non computari à tempore conceptionis, vel Baptismi, sed à puncto nativitatis, prout resolvit sancta Congregatio apud Fagnan numero 134.

Quæres 2. an in supputanda ætate Ordinandum, eorumve qui Religionem aliquam profiteri debent, enumerandus sit dies bissextus.

R. Negant aliqui, qui consequenter docent eum, qui die secunda Martii annos viginti quinque attingeret, posse sequenti anno, prima ejusdem mensis die Presbyterum ordinari, si annus esset bissextilis; quia annus quem leges intendunt, est ordinarius, constans diebus 365. unde quod aliquis annus sit longior, se se habet per accidens, & attendi non debet. Contrarium tenent Salmanticenses cum Bonacina, Sanche &c. Ratio est 1. quia annus computari debet juxta ritum & consue-

* Tam. 1.

P. 249.

Pastor. ib.

2. 4.

Pastor ib.

Fobard.

p. 252.

Ibid. p.

254.

Salmant.

de Ordia

c. 5. n. 3.

sue-

consuetudinem Ecclesiæ; ergo cum Ecclesia plures in anno dies numerat, plures quoque nos numerare & computare necessum est: præsertim cum dies bissextus optimè quibusdam in annis superaddatur, propter horas quæ singulis annis supersunt ultra 365. dies quibus constat anni communes. 2. quia si dies bissextus anni in quo quis ordinari debet, attendi & computari non deberet, neque etiam computandi essent dies alii bissexti qui per totam ejus vitam occurrerunt, sed habendi per accidens: atqui hoc planè absurdum est: aliàs posset quis natus die prima Junii, ordinari post annos viginti quatuor, die 25. Maji, extractis scilicet à computatione, diebus sex bissextis, qui annorum quatuor supra viginti spatio concurrerunt; ergo.

Quæres 3. an qui die vigesimâ quartâ Martii, horâ quintâ vespertinâ, annum ætatis vigesimum quintum ingressurus est, possit eâdem die, horâ decimâ vel undecimâ matutinâ Presbyter ordinari.

Affirmant Ledesma, Diana & Salmantic. *ibid.* n. 31. tum quia parum quod deest, hîc ut alibi, pro nihilo reputatur; tum quia in favorabilibus dies inceptus habetur pro completo: atqui, inquit, si is de quo agitur diem totam expleret, posset ordinari; ergo satis est quòd eam inchoaverit, cum versemur in materia admodum favorabili.

Sed probabilior ut & tutior videtur nobis sententia negans; quam quoad Novitios Religionem jam professuros fusè tuetur Fagnan. in cap. *Ad nostram* 8. *De Regularib.* Sanchez de matrim. l. 2. cap. 24. n. 22. Lessius l. 2. de justit. & jure cap. 41. dub. 7. quoad Ordines verò, Navarrus lib. 1. Consil. Conf. 9. cujus hæc ratio quòd ad Sacerdotium v. g. requiratur ut quis annum 25. attigerit, & eo in anno sit constitutus: atqui in casu proposito, is de quo loquimur nondum attigit annum 25. cum nondum excefferit annum 24, ergo. Esto itaque dies cœpta in favorabilibus pro completa habeatur; certè nondum diem primam anni vigesimi quinti incœpit, qui nondum exceffit ab anno 24. Deinde non satis patet, ut piè à Giberto notatum est, cur Beneficia & Ordines, quæ onera sunt vel ipsis Angelorum humeris formidanda, inter favorabilia computentur. Caveant itaque quibus aliquid deest ætatis à Canonibus præscriptæ: ne præcipitanter ordinari se sinant.

Quæres 5. quoto à tempore annus quem attigisse oportet, ut quis ordinetur, inchoatus esse debeat.

Respondent Coninch disp. 20. de Ord. n. 102 & Bonac. disp. 8. q. unic. punct. 5. n. 12. sufficere ut annus ille per unum medium diem incœptus sit; sed non video cur non sufficiat eum per mediam horam, aut spatium adhuc brevius inchoatum esse, nisi fortè ob periculum erroris qui in computando reperiri potest; quod quidem periculum ut tollatur, media dies necessaria non est. An autem annus satis compleatur per dies 365. an non insuper computari debeant horæ illæ circiter sex, ex quibus quarto quoque anno conficitur annus bissextilis controversi posset. Pro affirmativâ facit, quòd ex horæ non minùs numerandæ sint, cum singulis annis fluunt, quàm cum quarto quoque anno diem integram constituunt. Pro negativâ dici potest, quòd in Religione ubi restrictè ponderantur, tempus de momento ad momentum ita currat, ut qui habitum sumpsit die primâ Martii horâ octavâ, validè eâdem horâ ejusdem diei mensis, uno post anno profiteri

enseatur. Sed hæc partis negantis ratio infirma est, quia incerta, nec incerta solum, sed & omnino falsa juxta Fagnan. in cit. cap. *Ad nostram* n. 35. *ad quintum* in fine. Unde nihil est absurdum, si hæc sex horas computandas esse dicamus, tum quoad professionem Religiosam, tum quoad Ordinum susceptionem.

CONCLUSIO IV. Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad Beneficia.

Prob. quoad Ordines. 1. ex pluribus decretis quæ habentur dist. 77. ubi qui necdum præscriptam ætatem attigerunt, ordinari prohibentur. 2. ex Clementina ult. *De ætate*, ubi qui certam ætatem habent, ordinandi dicuntur, nisi aliud obster impedimentum canonicum; ergo supponit Pontifex defectum ætatis esse canonicum impedimentum. 3. ex communi Doctorum consensu. 4. quia si certa quædam ætas ad munia sæcularia requiratur; quantò magis eadem necessaria erit ut canonicè recipiantur Ordines, qui plus consilii & maturitatis exigunt, quàm mundanæ dignitates.

Si quæras quibus subiaceant pœnis qui ante legitimam ætatem recipiunt Ordines. R. 1. eos incurere suspensionem ex Constitutione Pii II. quæ incipit, *Cum ex sacrorum*. Vide dicta Cap. 2. de suspensione pag. 870. R. 2. eos si suspensionem violent, Ordinis recepti functiones exercendo, novam irregularitatem incurrere, à qua nisi dispensentur, celebrare non possunt, etiamsi ætatem requisitam jam attigerint; quia ætas superveniens, nec suspensionem, nec suspensionis effectus tollere potest. Si verò non celebraverint, possunt, post obtentam, tum suspensionis quam incurrerunt absolutionem, tum ætatem legitimam, functiones Ordinis sui exercere: quia cessavit eorum irregularitas per ætatis complementum. Ita Sayrus c. 12. n. 13. Quod si quis bona fide existimans se ætatem canonicam habere, Sacris initietur, irregularis non fiet, adeoque obtenta ætate, celebrare poterit absque dispensatione, Collat. Andeg. de irregular. p. 191. Quid sentiendum de validitate Ordinationis in infante nondum adeptus usum rationis, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

Prob. quoad Beneficia; tum ex cap. 14. *De elect.* in 6. ubi collatio Parochialis Ecclesiæ homini legitimam ætatem non adeptus, *viribus omnino carere* dicitur; tum ex aliis Canonibus supra relatis, qui cum certam ætatem postulant ad Beneficia, ita semper in foro civili & Ecclesiastico intellecti sunt, ut collatio aliter facta, pro invalidâ habitâ fuerit.

CONCLUSIO V. In defectu ætatis solus nunc Papa dispensat, neque omnis ejus dispensatio valet in Galliâ.

Prob. 1. pars; tum ex cap. *Nullus final.* *De temporib. ordinat.* in 6. tum ex unanimi Doctorum etiam nostrorum consensu; tum quia is solus, ait M. Grandin pag. 118. dispensat ab irregularitate, qui eam posuit, nisi extet privilegium: atqui nullum extat privilegium quo liceat Episcopo cum Diocesanis, aut Prælato cum Religiosis suis dispensare: quod enim Regularibus à Pio V. concessum erat, hoc à Gregorio XII. abrogatum est per Bullam in qua statuit, ut Tridentini Decreta observentur, etiam in iis quæ spectant ad Regulares. Vide Sayr. l. 6. c. 13. n. 14.

Dixi, *nunc*; quia dispensatio ab ætatis defectu, haud semper Romano Pontifici reservata fuit, ut probat Gibert. *ibid.* & agnoscit author Collat. Andeg. p. 192.

Gibert de irreg. p. 692. Pastor *ibid.* n. 7. n. 10.

Id ibid.

Prob. 2. pars; quia ex constanti Galliae usu non potest Papa dispensare in defectu ætatis ad effectum possidendi Beneficii quod ætatem hanc ex ipsa fundamine postulat; quod præsertim verum est in Beneficiis quæ Laicos pro fundatoribus habent.

Nota Papam vix unquam ad plures quàm ad duos annos dispensare, nisi cum Principibus, aliisve sublimibus personis. Vid. Gohard p. 255.

Quæres an irregularitas ex defectu ætatis non possit contrahi per nimiam & decrepitam ætatem.

R. præcisè ac formaliter sistendo in ratione ætatis, per ætatem quantumvis provecam non induci irregularitatem: nullibi enim Canones præfixerunt terminum ultra quem illicita sit Ordinum susceptio; & merito quidem, cum ætas quò maturior est, eò sit Ordinum gravitati accommodata magis. Si tamen talis sit senectus, ut in morbum declinet, eive æquivalet, ita ut obstet, ne sacræ functiones eo quo par est modo exerceri possint, tunc irregularitatem pariet non secus ac morbus perpetuus; vel si major, incapacitatem quandam, in quâ utpote quæ juris naturalis esse possit, ne ipse quidem Papa dispensare queat. Ita Suares ibid. n. 5.

CAPUT V.

De irregularitate ex defectu libertatis.

Effectum libertatis relativè ad Ordines habent, tum servi, tum curiales, tum ad reddenda rationem obligati, tum denique conjugati.

De servis strictè & propriè dictis qui etiam mancipia dicuntur, gallicè *Eselaves*, hæc præcipiuntur jure communi. 1. *Nullus Episcoporum servum alterius ad Clericatus promovere debet.* Cujus Constitutionis ratio est; tum quia servus, domini obsequiis mancipatus, ad divina ministeria, sicut Clericum decet, expeditus esse nequit; tum

Dist. 54. c. 1. quia *vilis persona manens, Sacerdotii dignitate fungi non potest*; tum quia servus est in bonis domini, aliena autem bona ab Ecclesia pervadi non debent. 2. Si tamen domini petitio aut voluntas accesserit, servus ordinari potest: imò si servus sciente & non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso... liber & ingenuus erit, liber, inquam, à temporalibus officiis, non autem à spiritualibus, c. 4. *De servis non ordin.* Quod si servus ignorante domino, vel sciente & contradicente, Ordines susceperit, graviter peccat, & si adhuc in minoribus constitutus sit, ad sequendam servilis conditionis suæ necessitatem obligari debet; si autem majoribus Ordinibus jam initiatus sit, conscio ejusdem servitutis Episcopo, Episcopus tenetur in duplum domino satisfacere. Si verò Episcopus ordinati servitutem ignoraverit, tunc quibusdam in locis degradabatur, restituebaturque domino suo, eadem ipsi ac ante officia præstiturus; alibi verò nonnisi ad spirituales operas applicandus. Vide citatam dist. 54. per totam. Suares disp. 51. sect. 3. Salmantic. c. 9. nu. 60. Thomassin. l. 2. p. 2. c. 21. Disciplin. Eccles. Gibert. tit. 4. de irreg. 671. Sed his fusiori calamo discutiendis non immoror, quia servitus in Galliâ locum non habet; quanquam certis in locis extent homines gallicè dicti, *Serfs de main morte*, qui ad Ordines promoveri non debent, nisi vel domi-

Consequ. sud. Mel. art. 79. Nivern. art. 17.

nus consenserit, vel si dissentiat, illatum ei damnum compensent.

Irregulares quoque erant jure antiquo Curiales, seu Magistraus, qui populi, cujus obsequio, una cum familiâ suâ bonisque suis mancipati erant, quasi servi esse videbantur. Irregularitatis eorum ratio præsertim triplex. 1. ipsa eorum conditio quæ splendida quædam servitus erat. 2. annexa eorum officio necessitas exhibendi populo voluptates, quas à diabolo inventas esse, non est dubium, & ludorum vel munerum apparatibus præsidendi aut assistendi; Curiales enim belluarum cum belluis aut etiam cum hominibus. præliis præesse tenebantur. 3. demùm dependentia à Principe; sæpius enim Curiales ad Curiam reputantur, ait Innocentius I. quem vide Epist. 2. 4. &c. Ad Thomassin. p. 1. l. 2. c. 11. n. 6. In Galliâ Curiales & Officiales Regii ordinantur, retentis etiam officiis si ea cum muneribus Ecclesiasticis sint compatibilia, ait Pastor l. 3. tit. 29.

Eodem jure communi à statu Clericali excluduntur alieni boni administratores, quales sunt *Procuratores* ad lites, *Actores* seu aliena negotia agentes, *executores* seu *curatores* auctorum vel pupillorum; iique omnes nonnisi post deposita onera & redditu rationem, ad Ordines assumi possunt, cap. *Magnum* dist. 54. & tit. *De obligat. ad rationem.* Ratio hujus prohibitionis est, quia hujusmodi Officialis in reddendis rationibus, doli redargui, magnisque litibus vexari possent, quod in damnum & infamiam Ecclesiæ redundaret; tum quia ii nequidem ad publicos honores & munia idonei sunt, l. 6. ff. *De munerib.*

Ab hac lege excipiuntur 1. administratores bonorum Ecclesiæ, vel cujuslibet alterius causæ piæ, seu publicæ, seu privæ. 2. defensores personarum miserabilium, orphanorum v. g. & pauperum, quibus cum opem suam negare non debeat Ecclesiæ, nec eos qui eam impendunt ab Ordinibus remove debet. 3. qui legitimam proximorum agnatorum tutelam susceperunt &c.

V. Pirbius l. 1. tit. 19.

An autem hæc irregularitas in Galliâ vigeat, ne ipsi quidem Galli consentiant inter se. Negant alii, ut videre est apud Gohard ibid. p. 310. Alii Glossam secuti, pro irregularibus haberi volunt eos, qui ad reddendam administrationis publicæ rationem obligati sunt; secus si solum administrationis privæ rationem reddere teneantur: hos enim ordinari posse censent, nisi jam ipsis actio seu lis mota fuerit, aut subsit suspicio doli. Ita Solier in Pastor lib. 3. tit. 29. Pontas v. *Irregularité* cas. 133. Alii vel nullam hic esse irregularitatem, vel si qua supersit, ab Episcopo relaxari posse sentiunt. Ita Gibert p. 681. eaque ultima opinio aliis mihi præponenda videtur: unde qui ad Ordines promoveri optant, si alienæ rei administratione onerati sint, statum suum aperire debent Episcopo, qui hujusmodi hominibus manus citò imponere non debet.

Circa conjugatos qui suo modo servi sunt, quia corporis sui potestatem non habent, hæc tenenda. 1. conjugati irregulares sunt, & ne ad consuetudinem quidem admitti possunt, cap. ult. *De temp. ordin.* in 6. 2. iidem consequenter inhabiles sunt ad Beneficia, cum nequidem ea retinere possint, quibus ante conjugium donati fuerant, sed iis ipso facto priventur, ut docent Jurisconsulti nostri, apud auctorem Collat. Andeg. de Ordine pag. 508. quod & alibi docui. 3. cum conjugatis dispensari nequit ut ordinentur, aut Religionem ingrediantur, invitâ uxore, Pastor l. 3. c. 3. Excipe, nisi vir legitimam

Tom. 2. l. 400.

mam habeat divortii causam, v. g. ob uxoris adulterium: quia enim tunc cessat usus conjugii, & maritus ab uxore repeti non potest, non indiget uxoris consensu, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 42. n. 16. Pithing. in lib. 3. tit. 3. n. 2. 4. non potest conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, nisi ab uxore continentiam profitente absolutus fuerit, cap. 5. De convers. conjugat. & cap. ult. De temp. ordin. in 6. An autem sufficiat, ut uxor continentiae votum emittat in saeculo, an non verò Religionem profiteri debeat, distinguendum est. Vel enim ita uxor senex est & sterilis, seu extra periculum incontinentiae posita, quod sine suspitione possit esse in saeculo, & tunc dissimulare potest Episcopus, ut ea in saeculo remanente & castitatem promittente, ad Religionem, vel, ut satis communiter à paritate rationis inferunt Interpretes, ad statum Clericalem transeat vir ipsius: vel hæc mulier juvenis est, & tunc non ante ordinari debet vir ejus quam ipsa Religionem professus fuerit, ex Can. 6. dist. 77. Et verò exigunt alii Canones, ut juvenis uxor illius qui Religionem ingredi exoptat, & ipsa Religione ingrediatur: ergo & id magis exigendum est cum quis ita ordinari vult ut in saeculo manere debeat: majus enim subesset periculum incontinentiae, quia Clericus secularis uxorem facilius invadere posset quam Regulares.

Cap. 4. De
convers.
conjugat.

Cap. 4. 8
13. ibid.

CAPUT VI.

De irregularitate ex defectu famæ.

DE hac irregularitate tractant aliqui inter irregularitates ex delicto: quia tamen non omnis infamia supponit delictum; idcirco de eâ hic disputabimus.

Infamia opponitur famæ: unde cum fama sit bona opinio, sive existimatio quæ publicè habetur de alicujus excellentia, vel, ut ajunt alii, multorum recta opinio cum rumore, consequens est infamiam nihil aliud esse quam publicam diminutionem seu amissionem boni nominis & rectæ æstimationis. Quoniam verò bona hæc æstimatio multis modis amitti potest, hinc rotuplex esse potest infamia, quotuplex esse potest modus quo quis in aliorum oculis vilis fiat, vel vituperio dignus. Duplex tamen distingui solet infamia, juris scilicet, & facti. Infamia juris tribus modis contrahi potest. 1. per commissionem criminis cujus executioni infamia jure seu civili seu canonico annexa est. 2. per sententiam Judicis. 3. per exercitium officii vel professionis licitæ, quam qui exercent in jure reputantur infames.

Infames sunt ob crimen 1. homicida, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, criminosi, perjuri, qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu ad sortilegos, divinosque concurrerunt, belli desertores, & alii quos videre est cap. 9. 11. q. 5. & cap. 17. vi. q. 1. à quibus eximit Glossa suspectos & domesticos, quos iidem Canones infamibus accensere videntur. 2. in duello pugnantes, adjuvantes, spectantes, Trid. sess. 25. c. 19. de reform. Item hæretici, schismatici, simoniaci, sodomitæ, lenones, rei læsæ majestatis, usurarii, famosum libellum facientes, consentientes, & invenientes si non frangant; & alii qui jure civili infames sunt; nam infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant, ait Canon 2. vi. q. 1. quod tamen aliquam patitur,

Vid. Tom
1. p. 371.

exceptionem, ut notat Gratianus in c. 7. causâ 2. q. 3. nam quæ intra tempus luctûs nubæ, jure civili infamis est, non canonico 3. neque si solum jure infames sunt qui crimen admisere, sed & aliquando eorum filii; quia parentum scelus nonnunquam adeo enorme est, ut in filios redundet. Hinc infames sunt, tum filii eorum qui de crimine læsæ majestatis damnati sunt, cap. 22. vi. q. 1. tum qui ex muliere palam meretrice, tamen conjugata nati sunt. Imò infames sunt non filii tantum, sed & nepotes, sive eorum qui in Cardinales violentas manus injiciunt, c. 5. De pœnis in 6. sive eorum qui in hæresi publicè decesserunt, c. 15. de Hæretic. in 6. sed de his dicam in proprio loco.

Infames sunt per sententiam Judicis, 1. qui etiam si non damnentur ob crimina quæ in jure infamiam important, damnantur tamen ad pœnam infamantem, v. g. ad triremes, vel ad exilium etiam ad tempus; item qui è certo districtu vel loco relegantur, quanquam ex litteræ quæ vulgò dicuntur *de cachet*, per se non infamant; qui officii sui exercitio interdiciuntur; qui cæsi sunt fustibus, notari stigmate *de la fleur-de-lys*, numellis publicis versari, *mis au pilory*; ignominiosè traducti, *obligés à faire amande honorable*: reprehensi à Judice, *blâmés*, secus si solum admoniti sint; item qui multa pecuniaria in materia criminali mulctati sunt; secus si solum in eadem materia propter aliquod peccatum damnentur ad elemosynam. Vid. Ferriere in Introductione ad praëxim, v. *amande, aumone, infamie*, Gohard. t. 1. p. 281. 2. eandem contrahunt infamiam ii qui à Judice sententia definitivâ, (interlocutoria enim ad infamiam non sufficit, ait Vallensis) declarantur rei criminis cui annexa est de jure infamia, etiam si ad pœnam infamantem non condemnantur. An autem sola rei confessio in legitimo iudicio facta sufficiat ad infamiam, controversatur. Existimant multi eam sufficere, si crimen confessum sit ex iis quæ ex legis præscripto, infamiam inferunt, eaque certa est & communis assertio, ajunt Suar. dist. 48. sect. 1. n. 23. & Vallensis ibidem. Si verò crimen sit ex numero eorum quibus infamia per legem non sit imposita ipso jure, sed imponenda; tunc ad infamiam non sufficit juridica confessio ante Judicis sententiam. Ratio est, quia infamia est pœna: atqui pœna quam lex per se non infert, non imponitur per solam rei confessionem, sed tunc solum quando à Judice infligitur: unde tunc locum habet id quod jure civili sancitum est, neminem censeri infamem donec condemnatus sit. Fatendum tamen in Galliâ corporis comprehensionem decretam sufficere ad infamiam juridicam; unde Senatus Parisiensis die Augusti 18. an 1688. judicavit collationem Beneficii factam homini cujus corporis decreta erat comprehensio. invalidam esse.

Infames demum sunt ob exercitium professionis 1. comædi, mimi, histriones, & quisquis artis ludicræ pronuntiandive causâ in scenam prodierit: spectaculum sui præbiturus, sive in publico privato, vel in vico: quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittantur, l. 1. & 2. ff. De his qui notantur infamia; & c. 1. iv. q. 1. 2. qui macellariorum aut tabernariorum officium publicè & personaliter exercent, & ab eo desistere nolunt, colligitur ex Clementina 1. De vita & honest. Clericor. Non loquor de tortoribus, quos admodum infames esse constat, & qui insuper ex lenitatis defectu ab Ordinibus arcentur.

Infamia facti ea est quam quis contrahit ex-

Salman.
c. 8. n. 83.

Infra 3.
p. cap. 5.

Delvaux
de Bene-
fic. l. 1.
tit. 17.

Vid. cit.
De his qui
notantur
infamia,
ff.
Gibert p.
759. 761

Gibere.
p. 758.

Gratias

7. p. c. 8.

Salmant.

n. 78.

commissione delicti quod infame censetur apud graves & honestos viros, etiamsi crimen illud non sit ex eis quæ in jure reputantur infamia. Dixi, *apud graves viros*; quia personæ leves & quæ facile moventur, non sufficiunt ad infamiam, etiamsi plures sint, Argum. Can. 11. vi. q. 1.

Alii aliter definiunt infamiam cum juris, tum etiam facti. Infamia juris, inquiunt, ea est quæ contrahitur seu per sententiam Judicis declaratoriam aut definitivam, seu per Juridicam rei confessionem, prout supra dixi. Infamia verò facti, ea est quæ contrahitur ipso facto & ante quamlibet sententiam, & hæc duplex distinguenda videtur; alia est legalis, alia popularis. Infamia legalis facti, ea est quæ oritur ex solo facto, sed cui annexa est infamia; unde infamia hæc non incurritur, nisi per exercitium professionis, aut commissionem criminis cui annexa est à legibus infamiae nota. Hæc infamia, ait Gibalin. licet ipso facto incuratur, non tamen sine juris adminiculo, Infamia popularis, ea est quæ incurritur ob crimen quod licet infamia non notetur in jure, tale tamen est, ut ex prudentum & bonorum æstimatione, boni nominis amissionem pariat. Juxta hanc distinctionem quæ clarior & strictior videtur, loquemur in decursu Capituli. Itaque sit.

CONCLUSIO I. Infamia saltem aliqua parit irregularitatem.

Prob. 1. ex Can. 17. vi. q. 1. *Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliquâ culpâ notantur infamia. ... hi omnes ad sacros gradus provehi non debent.* 2. ex regula 87. Juris in 6. *Infamibus portæ non pateant Dignitatum.* Porro ordo Clericalis est dignitas & honor, c. 21. dist. 54. 3. idem probat & evincit ratio quâ nituntur sacri Canones; valde enim grave est, ut vir de quo talia & tanta narrantur honoretur, cap. 4. De accusat. & quis honorificabit ex honorantem animam suam? ait Eccli. cap. 10. Hinc est quod cum de constituendis Diaconis cogitaverunt Apostoli, id primum consideraverint, ut eligerentur viri boni testimonii, 1. ad Tim. Act. 6. & Paulus id præsertim in Episcopo requirit, ut testimonium habeat bonum ab iis etiam qui foris sunt.

CONCLUSIO II. Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiamsi ex iis sit quæ in jure famosa seu infamantia dicuntur, infamiam & irregularitatem inducit, quamdiù manet occultum, exceptis paucis. Ita Navarrus c. 27. n. 248. Garcias p. 7. c. 8. & alii plures quos refert, contra S. Antoninum p. 3. tit. 28. c. 6. Suarem disp. 48. sect. 1. n. 17.

Prob. 1. c. 4. De temporib. ordinat. ubi Alexander III. consultus de Clerico qui tam graviter deliquerat, ut si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab Ordine quem suscepit, mandat Episcopo, ut ei condignam poenitentiam imponat, & suadeat, ut parte poenitentiae peracta, Ordine suscepto utatur, eoque contentus existens, ad superiores non ascendat. Veruntamen, ait Alexander, quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere. Idem decernit Gregorius IX. c. 17. eodem tit. de Sacerdotibus & aliis Clericis, qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, conscientiam suam læserant: vult enim, ut si proposita crimina quæ ex jure infamant, ordine judiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, non debeant hi Clerici, (præter reos homicidii) post poenitentiam, in jam susceptis vel suscipiendis Ordinibus impediri; ergo, juxta hosce Pontifices, delictum quantumvis grave irregularitatem non inducit, nisi per facti

evulgationem, aut sententiam declaratoriam &c. notorium evaserit.

Prob. 2. quia infamia in sua definitione involvit noticiam publicam: atqui ubi crimen occultum est, implicat reperiri noticiam publicam; ergo & implicat crimen occultum inducere infamiam. Aut saltem dicendum est cum Laymano l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. infamiam hanc non contrahi, nisi radicaliter & fundamentaliter per crimen occultum, adeo ut accedente deinceps criminis ejusdem publicatione, infamia veluti formaliter compleatur, & jam effectus suos, adeoque & ipsam irregularitatem producat. Idem tenet Gibalin. c. 4. q. 4. sect. 1.

Dixi, *paucis exceptis*; quædam enim sunt crimina quæ, ut alibi dictum est, dispositione juris per se & ratione sui, sine notorietate & per consequens sine infamia formali irregularitatem inducunt. Tale est homicidium voluntarium, & alia de quibus infra loquemur agendo de irregularitatibus ex delicto; jam pridem enim temperatus est Canonum rigor, secundum quem infames erant ii omnes qui Christianæ legis normam abiciebant, mortaliter peccando. Quamvis, ait Pirhing l. 1. tit. 11. n. 19- observari etiam debet, ut qui notoriè peccavit mortaliter, ante peractam poenitentiam ad Ordines non admitteretur Sup. p. 13

Quæres ad nefandum Sodomie crimen ex iis sit, quæ licet occulta, irregularitatem inducunt. R. 1. negativè cum Pontasio verbo Irregularit. cal. 13. Ratio est, quia id nullibi expressum est in jure; Bulla enim 72. Pii V. quæ omnes & quoscunque Presbyteros, & abios Clericos seculares & Regulares cujuscunque gradus & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, seu * usu quasi continuo committentes, omni privilegio Clericali, omni-
que Officio, Dignitate, & Beneficio privat, vel in Galliis promulgata non est, vel solum spectat ad forum exterius, ut hinc probat Gibalinus, quod præcipiat Pius V. Clericos pessimi hujus criminis reos degradari & brachio sæculari tradi puniendos. R. 2. cum eodem Pontasio eos qui in hoc scelus prolapsi sunt, etiamsi poenitentiam egerint, ab accipiendis Ordinibus abstinere debere; quia Ecclesia, etsi disciplinam suam mutet aliquando, eundem tamen spiritum servat: atqui is est Ecclesiæ spiritus, ut qui tam scèdè prolapsi sunt, à sacris altaribus in perpetuum recedant, de quo vide Thomassin. Discip. Eccles. 2. p. 1. 2. cap. 15. & seq. Hæc tamen temperanda puto, si urgeat Ecclesiæ necessitas, & eximia promovendorum emendatio.

CONCLUSIO III. Infames omnes, seu jure, seu facto etiam populariter tales sint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.

Prob. quia viri corrupti, & qui testimonium malum habent, non possunt sine gravi populorum scandalo, & sanctorum offensione ad honorum apicem promoveri, ac proinde ab eo arceri debent, ut fures & mercenarii. Et verò ut quis ab Ordine vel Beneficiis arceatur, necesse non est eum esse strictè irregularem; sed sufficit ut verè indignus sit: atqui indignus est, qui nedum bonum nomen habeat, habet pessimum, & pro infami apud sapientes reputatur; ergo sive canonicè irregularis sit, sive non, ab Ecclesiastico Ordine foris esse debet ut canis; quia quandam habet juris divini irregularitatem in qua à nemine dispensari potest: unde meritò docet Sayrus lib. 7. c. 10. n. 16. infamiam facti non nisi per factum omnino contrarium tolli posse.

CONCLUSIO IV. Probabile est infames, non solum

C. 2 & 17
vi. q. 1.
Can. 60.
Apost.

* Navar.
c. 27. n.
249.
Gibal.
ibid. n. 19

solum infamia juris, sed & facti legalis, verè esse irregulares. Ita cum exteris plerisque Habert de Ordine part. 3. c. 6. §. 8. q. 10. author Coll. Andeg. p. 243. Pontas v. Irregularité cas. 120.

Prob. 1. quia iura quæ infames irregularitate ple-
stunt, exigunt solum, ut eorum crimina, vel
ordine judicario comprobata fuerint, vel alio
modo sint notoria; ergo nihil amplius exigere
possumus.

Prob. 2. quia mimi, histriones, & alii ejusdem
generis, ante Judicis sententiam irregulares sunt; ergo sola facti publicitas ad inducendam ex infamia irregularitatem sufficit. Non nego hisce professionibus annexam fuisse à jure infamiae notam, sicut hæc multis criminibus annexa est; sed quaestio est, an infamia hæc sola facti notorietate, & ante processum juridicum operetur: operatur autem indubiè quoad eos qui artem infamantem exercent; ergo & quoad alios.

Prob. 3. quia ut infamia facti legalis irregularitatem pariat, duo sufficiunt. 1. ut Ecclesia possit eos quorum publica est infamia, irregularitate plectere. 2. ut id velit. Atqui utrumque constat. 1. enim tam potest Ecclesia criminibus legaliter & publicè infamantibus irregularitatem annectere, vi cujus sic infamati Beneficiorum incapaces fiant, quàm possit Communitas politica eosdem infames ab officiis suis repellere: atqui potest politica Communitas hosce infames ita ab Officiis suis repellere, ut hæc iisdem validè conferri nequeant; ergo & idem potest Ecclesia: præsertim cum possit ob crimina etiam occulta, v. g. ob homicidium secretum, irregularitatem imponere. 2. vult Ecclesia ut palam & publicè infamati, irregulares sint, cum, ut jam dixi, generatim & indistinctè decernat irregularitatem in eos qui publicè & palam horumce criminum reos se constituerint.

Prob. 4. quia in Gallia ut alibi, infames facto, multis in punctis planè æquiparantur iis qui sunt juridicè infames: unde neutra species efficaciter testatur in judicio, neutra ad Magistratus evehitur, ut docet Ferriere in suâ ad praxim Introductione v. Infamie, Vid. l. 2. Cod. De dignitatibus. Unde à fortiori colliges infames legaliter, non minùs irregulares esse debent, quàm qui juridicè infames sunt.

Dixi, probabile est: neque enim dissimulandum est non deesse viros graves qui sentiant neminem in Galliâ reputari infamem ex delicto, quantum ad inducendam irregularitatem sufficit, nisi præcesserit Judicis sententia criminis declaratoria, aut modo infamanti condemnatoria, aut saltem decretum comprehensionis corporis. Ratio opinionis hujus est, quod quantumcunque leges alicui crimini infamiam alligaverint, infamia hæc non contrahatur, nisi certò & publicè constet de commissione criminis: atqui, inquit, in Galliis, ubi, in iis quæ juris sunt positivi, notorietas facti locum non habet, nihil certò & publicè constare potest, nisi per sententiam Judicis; ergo. Quia tamen principium hoc, non secùs ac alia, exceptiones suas habet, ita ut in ipsa Gallia comædiæ & duellistæ ipso facto Ecclesiastica sepultura priventur, idcirco in re tantî momenti ad Episcopi judicium recurrendum esse puto.

Circa hæc nota 1. si quis delictum de jure infamans corâ duobus aut tribus testibus commiserit, non idèò formaliter infamis erit, nisi vel crimen in judicio confessus fuerit, vel accesserit Judicis sententia criminis declaratoria.

Not. 2. si pendente hæc lite voluerit idem or-

dinari, omninò repellendus est, neque potest ab Episcopo dispensari, quia non dispensat Episcopus in delictis ad forum contentiosum deductis: si verè reus probationum defectu absolutus sit, non indiget dispensatione, quia liber est ab infamia.

Not. 3. si innocens ex falsorum testimonii allegatis, pœna infamante, v. g. triremibus damnatus sit, debet is se gerere ut irregularem, neque vel Ordinibus initiari, vel Beneficiis validè donari potest, nisi dispensationem obtinuerit, aut à superiore Judice innocens renuntiatus fuerit.

Not. 4. infamia juridica, seu quæ nascitur ex sententia Judicis, plures aliquando habet effectus quàm infamia legalis, posito quòd utraque irregularitatem inducat: legalis enim inhabilem facit ad acquirendum; juridica verò privat insuper aliquando jam acquisitis, sive obligando reum ut Beneficio cedat, sive juxta aliquos eum damnando ad pœnas infamantes quæ Beneficii vacationem ipso facto inducunt; quanquam censent aliqui nullas esse pœnas, sive exilii perpetui, triremiumve, aut, quod pejus est, capitis ipsius, quæ quempiam ipso facto Beneficiis suis privent, nisi sententia contra reum lata privationem hanc expressè decernat. Ita Gohard. tom. 2. p. 191.

CONCLUSIO V. Infamia multis modis auferri potest.

1. Enim infamia popularis tollitur emendatione sceleris proportionatâ & publica. Ratio est, 1. quia res per quasque causas nascitur, per easdem dissolvitur; ergo cum infamia popularis ex malo facto nascatur, debet ea per bona opera & vitæ veteris emendationem dissolvi; juxta id cap. 4. dist. 56. *Ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat*; & c. 18. ibid. *Non idèò debet despici quod fuit, qui jam incipit esse quod non fuit*. 2. quia id jure sic constitutum est cap. 54. *De testibus* & attest. & alibi passim.

Dixi, emendatione, non autem pœnitentia; quia pœnitentia solemnns quæ describitur cap. 64. dist. 50. nedum solveret irregularitatem, eam inducebat è contra, & ab infimis etiam officiis Clericorum excludebat, ut patet ex cap. 55. 56. & 60. ead. dist. idque etiamnum præstaret, si adhuc esset in usu, ut est Cœno mani. An autem ii quibus id pœnitentiæ imponitur, ut dum divina persolvuntur Officia, ad Ecclesiæ fores consistent, ce-
reum accensum manu gèstando, irregulares sint, controvertitur. Negat Bonacina disp. 7. q. 3. punct. 2. quia hæc pœnitentia, licet publica, multum differt à pœnitentia solemnns quæ passim prioribus Ecclesiæ sæculis erat in usu, & proinde ab istâ ad illam non valet illatio, cum sacri Canones de unâ non de aliâ locuti sint: ut ut sit, fatentur omnes pœnitentiam publicam, qualis hodie aliquando fieri potest, parere irregularitatem si pariat infamiam, parere verò infamiam præsertim si coacta sit, & ob culpam quæ occulta non manet, imposita, Suar. disp. 48. sect. 2. n. 4.

Dixi 2. proportionatâ &c. quæ nimirum prioris vitæ maculas in opinione hominum deterferit, adèò ut deteriori famæ succedat bona existimatio ex contrariis virtutibus operibus sæpe ac diù repetitis; diù, inquam, quantum moraliter sufficit, ut prudentum arbitrio homo verè conversus intelligatur; ad quod triennium requirunt Marchini, Barbosa allegat. 43. n. 23. Navarr. Comment. 2. de Regul. n. 60. Tamburin. de jure Abbat. c. 2. disp. 17. q. 7. n. 13.

2. Infamia per sententiam contracta, prout irregularitatem inducit, non tollitur per emendationem.

Coll. And
p. 246.

ditionem, sed per Ecclesiæ dispensationem. Ratio est 1. quia pœna per sententiam imposita pro tempore indefinito, tamdiu durat donec à Superiore relaxetur: atqui infamia per Judicis sententiam imposita est pro tempore indefinito; ergo. 2. quia non magis emendatio & pœnitentia sufficiunt ad tollendam infamiam, quam ad tollendas alias pœnas, sive ab homine; sive à jure impositas: atqui pœnitentia & emendatio non sufficiunt ad tollendas hujusmodi pœnas, ut patet tum in censuris, tum in exilio, aliisque pœnis quæ à Curiiis secularibus decernuntur, ergo necessaria est dispensatio.

Hæc autem dispensatio concedi potest, 1. à Papâ, quamvis indecens esset eum cum infami nondum bonum nomen publicè adepto dispensare, nisi gravissima urgeret causa, ut monent Salmanticenses c. 8. n. 87. 2. ab Episcopis, sed cum duplici limitatione, ut nempe non dispensent in criminibus adulterio gravioribus; & ut non dispensent, ut quis de novo ad Ordines vel Beneficia promoveatur, sed tantum ut acceptis uti possit. Vid. Interpretes in cap. 4. *De judiciis*, Barbosa & Salmantic. ibid. 3. concedi potest à Principe seculari, non quidem directè, ut per se patet, sed indirectè, quod tripliciter fieri potest, 1. si dispense in lege sua, cujus violatio alioqui infamiam induceret; quanquam tunc non tam tollat infamiam, quam impedit ne contrahatur. 2. si infamia ex facto proprio contracta non fuerit: sic potest Princeps ab infamia relevare filios eorum qui commissio læsæ majestatis crimine & infamiam sibi proliquesuæ contraxerunt. 3. etiamsi infamia ex facto proprio prodierit, modò tamen factum illud non pariat directè infamiam, nisi vi legis civilis. Sic damnatus ob usuram vel Sodomiam, non potest à Principe penitus rehabilitari, quia crimina hæc infamiam directè pariunt jure canonico sicut & civili: at verò damnatus ob culpam quæ vi solius civilis juris infamiam pareret, non autem directè & specialiter vi juris canonici, sed indirectè tantum & ob regulam generalem, quod qui jure civili infames sunt, sint etiam infames jure canonico; is, inquam, à Principe restitui posset, juxta Suarem, & ab eo restitutus jam apud Ecclesiam infamis non remaneret. Ideo enim solum apud Ecclesiam infamis erat, quia infamis censebatur in foro seculari; ergo sublato hoc fundamento, tollitur infamia, etiam in foro Ecclesiæ, & ex consequenti tollitur irregularitas. Hæc tamen Suaris opinio difficultate non caret, præsertim in casu in quo quis pœnâ infamante à Principe vel ministris ejus condemnatus esset: unde tutius esset ad Papam recurrere in hoc casu, etiamsi jam cessasset pœna, seu temporis præfiniti lapsu, seu per gratiam Principis. Ita, licet timidè, Gibert in Consultationibus de Ordine tom. 2. Consult. 41. ubi etiam docet eum qui exilio vel triremibus ad certum tempus, novennii v.g. damnatus esset, non posse per hoc tempus à Papa rehabilitari, quia haberetur hoc tanquam Regiæ potestatis invasio.

3. Infamia facti legalis solâ etiam dispensatione tollitur in opinione eorum qui irregularitatem ei annexam censent: quia, inquiunt, hæc irregularitas est vera pœna juris; pœnæ autem juris tamdiu durat, donec à juris authore tollantur, ut patet in censuris.

Duo hinc supersunt dubia. 1. an infamia tollatur per Baptismum. 2. an infamis in uno loco, si in alium ubi ignota est ejus infamia transmigrat, desinat esse irregularis.

Circa primum dico 1. infamia facti tollitur per Baptismum, quia per Baptismum tollitur peccatum quod est infamiæ causa.

Dico 2. infamia per sententiam imposita non videtur tolli per Baptismum: unde Judæus aut Turca publicè virgis cæsus ut fur, post susceptum Baptisma maneret infamis. Sicut enim per Baptismum non tolluntur aliæ pœnæ corporales aut pecuniariæ, ut hinc patet quod si Turca ille ad triremes damnatus esset, non liberaretur per Baptismum, nisi accederet Principis dispensatio: sic nec per Baptismum tollitur infamia civilis: sed qui civiliter infamis est, eo ipso infamis est in foro Ecclesiæ: est enim hæc generalis regula, quam Ecclesia nullibi notavit in gratiam eorum qui Baptismum suscipiunt, ergo.

Circa secundum dico 1. infamia facti tollitur per mutationem loci: sive autem tollatur per eandem mutationem infamia juridica, sive non, non tollitur irregularitas inde contracta.

Prob. 1. pars, quia implicat eum qui alicubi ignotus est, ibidem infamem esse, præsertim cum ex jure, tamdiu debeat quisque præsumi bonus, donec constet eum esse malum.

Prob. 2. pars; quia irregularitas est impedimentum personale, & perpetuum cum illimitatè punitur à jure: atqui impedimentum hujus generis, personam ubique comitari debet, donec eandem tollatur autoritate quâ constitutum est. Confirmatur, quia alioqui jus irregularitatem hanc decernens, facilè illuderetur. Ita Ugolin. c. 60. §. 6. Bonac. ibid. n. 10. Vid. caput ultimum hujus Tractatus, reg. 5. ante notatum 3.

CAPUT VII.

De irregularitate bigamiæ.

Tratum hætenus morem secuti, expendemus 1. quid sit bigamia seu digamia. 2. quotuplex 3. an, & quæ ejus species irregularitatem inducat. 4. expedientur casus quidam in quibus dubium est, an contrahatur irregularitas. 5. videndum erit quis in ea dispensare possit.

Monogamiæ, quæ est conjunctio cum uxore unica, opponitur bigamia, quæ est conjunctio cum duabus pluribusve uxoribus: unde strictè loquendo ii solum bigami dicendi essent, qui duo, & à fortiori qui tria vel quatuor matrimonia contraxerunt. Triplex tamen distinguitur bigamia, vera scilicet seu realis, interpretativa, & similitudinaria.

Bigamia realis est, cum quis plures legitimas successivè duxit & cognovit uxores.

Interpretativa est, cum quis fictione seu interpretatione juris censetur plures habuisse uxores, licet reipsâ plures non habuerit: quod multipliciter contingere potest. 1. cum quis ante uxoris suæ mortem, bona vel mala fide de novo contrahit cum alia, eamque carnaliter cognoscit; seu, ut alii loquuntur, quando quis duo matrimonia contrahit, unum *de jure*, hoc est, validum; aliud *de facto*, hoc est, invalidum. 2. cum quis duo contrahit matrimonia *de facto*, id est ambo invalida, ut si duas ducat consanguineas, aut quibuscum propter aliquod impedimentum dirimens contrahere non poterat, & cum ipsis copulam habeat. Quod addo, quia, ut notat Sayrus l. 6. c. 4. n. 3. nusquam ex matrimonio juris aut facti nascitur bigamia vera vel interpretativa, nisi ad copulam ventum sit: unde qui legitimo matrimonio accipit

Suar. disp.
48 sect. 1.
n. 10.

Suar. disp.
48 sect. 1.
n. 2.

Suar. ibid.
n. 12.

accipit virginem quam non cognoscit, eaque mortuâ nubit alteri quam cognoscit, non est bigamus; sicut nec ille qui duceret uxorem alterius, nec ab eo, nec ab alio cognitam; quia *nec ipse*, nec illa *carnem suam divisit in plures*, cap. 5. *De bigamis* &c. 3. cum quis viduam alterius ab eo cognitam, vel puellam cum alio fornicatam, ducit uxorem & cognoscit, sive sciat eam corruptam fuisse, sive nesciat: is enim licet reipsâ bigamus non sit, bigamus tamen reputatur ab Ecclesia. Ratio est, quia matrimonium ejus non habet perfectam Sacramenti matrimonii significationem. Matrimonii enim Sacramentum significat ex S. Paulo spirituale matrimonium, seu conjunctionem Christi cum Ecclesia: atqui matrimonium cum vidua, vel ab alio corrupta, hanc Christi conjunctionem perfectè non significat, neque repræsentat; unio enim Christi cum Ecclesia, fuit viri qui aliam non habuit sponsam, & sponsæ quæ alium non habuit virum; ergo bigamus reputari debet, sive qui carnem propriam cum multis uxoribus divisit, sive qui duxit uxorem, quæ cum viris pluribus carnem divisit. Quare ergo bigamus non dicatur, qui cum pluribus fornicatur aut adulterat, infra expediam. 4. & is quoque bigamus juris fictione censetur ob rationem mox tactam, qui unicam & virginem duxit, sed eam post adulterium ab ipsa commissum carnaliter cognoscit, is enim jam incipit esse sponsus illius, quæ adulterando carnem suam divisit in plures.

Bigamia similitudinaria est, cum quis post commissum solemne castitatis votum, contrahit, vel potius attentat contrahere matrimonium, sive cum jam cognita ab alio, sive cum virgine; eamque cognoscit; is enim bigamus æstimatur, quasi qui duplex contraxerit matrimonium, aliud spirituale, verum; aliud carnale, vulgò nefandissimum. His positis, sit.

CONCLUSIO. Bigami, quocunque ex assignatis modis tales sint, sunt irregulares.

Prob. 1. de bigamia reali, ex Apostolo, qui 1. ad Timoth. cap. 3. & ad Titum cap. 1. eos solum in Episcopos; Presbyteros, aut Diaconos eligi permittit, qui *unius sint uxoris viri*: quod Apostoli præceptum ad inferiores Clericos extendi debet; tum quia, ut alibi probatum est, qui ad superiores Ordines ascendere prohibentur, nequidem ad inferiores admitti debent; tum quia id expressè à Patribus constitutum est. ut docent hæc Innocentii I. verba: *Ne is qui secundam duxit uxorem, Clericus fiat.*

Censent quidem nonnulli, bigamos non ubique & semper à Subdiaconatu & inferioribus gradibus exclusos fuisse; sed fatentur simul, consuetudinem promovendi bigamos ad Subdiaconatum inferioresve Ordines, jure posteriori abrogatam fuisse. Addi posset, id nunquam permissum fuisse absque Episcopi dispensatione. Vide Collat Andag. p. 272. & Gibert p. 718.

Ratio cur bigamia irregularitatem invehat, triplex affertur in jure. Prima. Ministri Ecclesiæ non à vitiis solum detertere, sed ad perfectionem Fideles sibi commissos adhortari debent: *Quomodo autem potest hortator esse virginitatis, aut ipsius viduitatis, quæ novarum nuptiarum statu longè perfectior est, qui ipse conjugia frequentaverit*, ait S. Ambrosius, relatus cap. 3. dist. 26. Secunda: Non debent suspecti esse incontinentiæ, qui *divinarum rerum servitio* sunt dedicati: atqui incontinentiæ suspecti sunt, qui uxore primâ minimè contenti, ad ultiores nuptias convolant: unde bigami aliquando penitentia

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

publicæ subditi fuerunt, ut patet ex Canone. 3. Concilii Neocæsariensis, & Zonara in eundem Canonem; rationem hanc tangit Gelasius Papa Ep. 9. Tertia, eaque universalior, est defectus Sacramenti: *Qui enim*, ait Augustinus l. de bono conjugii cap. 18. *excessu uxorum numerum singularem, non quidem peccatum aliquod commisit, sed normam quandam Sacramenti amisit ad ordinationis Ecclesiastica signaculum necessariam*; quia, ut jam dixi, non potest perfectè repræsentare matrimonium Christi cum Ecclesia, quod est unicæ cum uno, & unius cum unica eaque incorrupta, cap. 5. *De Bigam.*

Prob. 2. de bigamia interpretativa ex cap. 4. 5. & 7. ibid. De bigamia verò similitudinaria id constat, tum ex cap. 24. xxvi 1. q. 1 ubi juxta lectionem græcam, *quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt, professione contempta, inter bigamos haberi decernuntur*; tum ex cap. 4. *De bigam.* ubi vult Innocentius III. ut *cum Clericis qui, quantum in ipsis fuit, susceptis Ordinibus secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licet in veritate bigami non sint.*

Circa varias illas bigamiæ species, varias proponemus quæstiones, quæ ad pleniorē rei totius intelligentiam non parum conducent. Itaque

Quæres 1. circa bigamiam realem, an bigamus sit, seu, quod hic idem est, an ex bigamia irregularis habeatur, qui duas duxit uxores, alteram ante Baptismum, alteram post, vel utramque ante Baptismum.

R. Negavit id S. Hieronymus * Græcorum auctoritate suffultus; sed fundatior est opinio contraria. 1. quia eam tenent SS. Augustinus l. de bono conjug. cap. 18. Innoc. I. Ep. 2. ad Vict. c. 6. & alibi, Ambrosius l. 1. Offic. cap. ult. relati apud Gratian. dist. 26. c. 2, 3. & 4. S. Thomas & alii complures quos citat & sequitur Sayr. 2. *quia irregularitas ex bigamia non est ex delicto, sed ex defectu significationis matrimonii*; atqui defectus ille significationis tam reperitur in eo, qui plures ante Baptismum, quam qui plures post Baptismum uxores duxit. 3. *quia sicut femina, si cathecumena vitata est, non potest post Baptismum inter virgines consecrari, ita non absurde videtur eum, qui ante Baptismum duas duxit uxores, vel corruptam unam, bigamum verè esse, & irregularem statim ac incipit esse de Ecclesiæ foro*; quia Baptismus superveniens, etsi peccata dimittat, haud tamen recuperat indivisionem carnis, vel virginitatem.

Dixi, qui duxit duas &c. sola enim sponsalia, etiam si multiplicentur, & sublequatur copula, bigamiam non pariunt: quia non significant conjunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem. Ita Doctores communiter, Bonac. n. 6.

Quæres 2. an, & quæ matrimonii consummatio requiratur ad bigamiam realem.

R. 1. ex matrimonio, nisi consummatum sit, non exurgit bigamia realis; unde si sponsa post ratum matrimonium nec consummatum, Religionem profiteatur, sponsus qui alteram ducet, non est bigamus. Idem est de eo, qui vel plures duceret uxores, & cum nulla, vel una tantum, matrimonium consummaret; vel *ab alio viro ductam, sed minimè cognitam*, duceret. Ratio est, quia *nec illa, nec ipse in ullo ex propositis casibus, carnem suam divisit in plures*, cum caro non nisi per copulam dividatur: atqui ubi non est divisio carnis, non potest esse defectus Sacramenti; conjunctio enim Christi cum anima iusta per gratiam

Bb & cha-

Sayr. l. 6. c. 4. n. 19

Ephef. 5.

C. 1. dist. 26.

Sayr. l. 6. c. 3. n. 23.

C. 2. dist. 26.

Epist. ad Victor. c. 6.

C. 1. De Bigam.

& charitatem repræsentatur quidem per matrimonium raturum: at ejusdem conjunctio cum Ecclesia per carnis assumptionem, non repræsentatur nisi per matrimonium consummatum, quia per solam commixtionem vir & uxor fiunt una caro; ergo ubi deest multiplex corporum commixtio, sive ex parte viri, sive ex parte uxoris, non potest adesse defectus Sacramenti.

R. 2. matrimonium non consummari solâ culpâ, nisi accedat seminis emissio, & quidem intra vas debitum. Ita vulgò Theologi, qui tamen fatentur eum in exteriori foro censeri matrimonium consummasse, qui copulam perfecit. Vid. Gibalin. cap. 3. q. 4. n. 4. Sanch. l. 7. disp. 83. n. 7.

Quæres 3. circa bigamiam interpretativam, an bigamus sit, qui secundum matrimonium invalidè contraxit defectu consensus, ac proinde non ex animo & affectu contrahendi, sed illusoriè & ad extorquendam copulam.

Negat prima opinio, quam tenent Avila disp. 8. dub. 1. Bonacina disp. 7. q. 2. punct. 5. quia ex cap. *Nuper 4. De bigam.* ad bigamiam requiritur *affectus intentionis cum opere subsequuto*: atqui ubi deest consensus, deest affectus ille, qui ipse est affectus maritalis; ergo. Tumor tamen & probabilior est opinio secunda, quam tuentur Suares disp. 49. sect. 2. n. 10. & juxta eum authores melioris notæ, Salmant. c. 9. n. 27. & alii, secundum quos caput *Nuper* satis solvitur, dicendo illud non intelligi de intentione verum efficiendi conjugium, sed de intentione exteriori contrahendi, quæ intentio nunquam deest, cum quis exteriores nuptias spontè & liberè contrahit. Confirmatur 1. quia Christianus qui vivente prima uxore scienter secundas nuptias contrahit, sit irregularis, ut tenent S. Thomas & omnes, ait Suaresius ibid. n. 6. atqui impossibile est, ut Christianus qui vivente prima uxore secundas nuptias contrahit, sinceram habeat intentionem verum efficiendi matrimonium, eique intus & ex animo consensiat; ergo. Confirm. 2. quia si vera matrimonium contrahendi intentio ad hancce bigamiam necessaria foret, Sacerdos qui ex ignorantia secundas nuptias contraheret, fieret irregularis, non verò si scienter & ex malitia: atqui absurdum est consequens. Confirm. 3. quia affectus ad contrahendum hunc exteriorem opere subsequuto, satis importat indecentiæ, ut ex ea contrahatur irregularitas; ergo dicendum est eam incurri, si id pariuntur verba legis: pariuntur autem, ut patet tum ex ipsis, tum ex nobiliorum Doctorum consensu; ergo.

Quæres 4. an qui ducit uxorem repudiatam ab alio, vel eam, quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum actricem, irregularis sit, si eæ personæ sint virgines.

R. eum non esse irregularem ex bigamia, esse tamen ab Ordinibus repellendum, eo quòd viles infamesque personas ducendo vilis fiat & infamis, cap. 15. dist. 24. Navar. c. 27. n. 197. Sayr. n. 14.

Quæres 5. an qui virginem ducit, sed ipse excidit à virginitate, sit irregularis. Videtur quòd sic: si enim irregularis est, qui ducit uxorem ab alio etiam justè cognitam, v. g. à priori marito, à fortiori irregularis esse debet, qui ipsemet carnem suam, divisit in plures; cum unicuique factum suum plus nocere debeat, quàm factum alterius.

R. Ad expediendam hanc, quæ gravis est, difficultatem, varii varia opinati sunt, ut videre est apud Sayrum ibid. n. 12. Sed his omissis, dico 1. in his quæ à jure positivo pendent, non esse à pari nec à fortiori discurrendum. Argumentatio proposita ostendit quidem eum, qui cum pluribus for-

nicatus est, potuisse declarari irregularem, non probat verò eum de facto irregularem esse. Dico 2. eo tempore quo bigamiæ irregularitas instituta fuit, impuditiæ crimen longè majorem irregularitatem invexisse, quàm quæ per bigamiam incurrebat: at temporum lapsu, rebus propter morum intemperantiam mutatis, *Gibers p. 704.* abrogata est irregularitas ex impuritate ob quam plures à Clero arcendi fuissent, remanserunt verò res in eodem ac erant statu erga irregularitatem bigamiæ quæ rarior est. Dico 3. crimina impuritatis communiter occulta esse, bigamiam verò communiter esse publicam, unde facilius hujusquàm illorum irregularitas perseverare potuit.

Quæres 6. an bigamus sit, qui puellam non ab alio, sed à se ipso prius violatam ducit.

R. affirmant aliqui, sed negant multò plures cum S. Antonino 3. p. tit. 29. de Irreg. c. 3. Ratio est, tum quia id nullibi expressum est in jure, cum textus qui requirunt, ut quis virginem ducat, ne bigamus sit, sic facilè intelligi possint, ut non debeat ducere ab alio corruptam; tum quia in hoc casu nec sponsus nec sponsa carnem suam diviserunt in plures; tum denique quia, qui à se corruptam ducit, censetur fictione juris quasi virginem ducere: sicut enim retrahitur matrimonium ad legitimationem proles, sic & retrò trahi judicatur, ut censeatur factum ante copulam.

Quæres 7. an irregularitatem contrahat, qui ad uxorem adulteratam accedit, sed invitus, puta quia ad id coactus est per censuras, ex eo quòd adulterium non satis probari potuerit.

R. affirm. cum enim hæc irregularitas non ex delicto sed ex defectu proveniat, contrahi debet quoties dividitur caro, nec servatur significatio perfecta Sacramenti: atqui in proposito casu dividitur caro &c. Hinc nec bona fides excusat à bigamia, nec ipsa, ut ita dicam, æquitas: quare qui carnaliter cognoscit uxorem suam, quæ audita mariti morte, alteri bona fide nupsit, bigamus est & irregularis, quod etiam patebit ex decisione sequenti.

Quæres 8. an idem dicendum sit de eo, qui accedit ad uxorem suam ab alio quidem cognitam, sed per vim vel dolum. Videtur quòd non; nam jura loquuntur de eo, qui uxorem adulteram cognovit: atqui vim passa vel decepta ab eo quem bona fide maritum suum esse credebat, non est adultera, cap. 14. xxxi. r. q. 5.

R. tamen affirmativè: quamvis enim mulier oppressa, non sit adultera, non est tamen apta ad repræsentandam unionem Christi cum ea sponsa, quæ virum alium nunquam expecta est; ergo cum in his non voluntas inspiciatur, sed factum, & defectus à facto resultans, irregularis haberi debet, qui ad talem accesserit. Et verò licet vis illata virgini, non noceat eidem ut culpa, nocet tamen ut defectus; unde vim passa non potest inter virgines consecrari, ut colligitur ex citato cap. 14. & docent S. Thomas & alii apud Sayrum n. 20. in fine.

Quæres 9. circa bigamiam similitudinariam, an ut Religiosus, sic & qui Deo, per castitatis votum in Ordinis sacri susceptione, consecratus est, fiat irregularis si matrimonium contrahere & consummare attentet. Negant aliqui de eo, qui cum virgine contraheret, & nituntur cap. *Sancti 4. De Clericis conjug.*

Contraria tamen opinio, cui adhærent Suares ibid. sect. 4. n. 6. Sayr. n. 22. & alii, vera est & in praxi tenenda. 1. quia ex cap. *Quotquot 24.*

xxvii. q. i. quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt, professione contemptâ, inter bigamos, id est qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debent: atqui non Monachi solum, sed & Clerici in Sacris, virginitatem polliciti sunt; ergo inter bigamos haberi debent si ad nuptias transire auserint, 2. quia caput Sanè, nedum obsit opinioni nostræ, eam plurimum juvat: vult enim ibi Alexander III. ut Sacerdotes qui nuptias ausu sacrilego attentarunt, post longam pœnitentiam... officio suo restitui possint, & ex indulgentia Episcopi, ejus executionem habere; ergo non negat: sed potius supponit eos manere irregulares, donec peractâ pœnitentiâ ab Episcopo dispensentur.

Quæres 10. an sicut castitatem professus, irregularis sit; si nubat etiam sæculari; sic & sæcularis seu Laicus irregularis fiat, si nubat Moniali castitatem professæ.

R. negat. jura enim decernunt quidam ut irregularis sit, qui post emissum à se castitatis solemne votum, nuptias contrahit; at id non decernunt de eo, qui ab omni voto liber contrahit cum ea quæ solemne castitatis votum emisit: porro non incurritur irregularitas, nisi in casibus jure expressis.

De-pœnis bigamorum legi potest Sayrus ibid. cap. 5. & Suares sect. 5. superest ut explicemus quis in bigamia dispensare possit.

Quæritur 1. an irregularitas ex bigamia sit dispensabilis.

R. esse; idque pater 1. ex penè unanimi Doctorum consensu. 2. ex praxi antiqua, Lucius enim XIII. cum Episcopo Panormitano, qui bigamus erat dispensavit, ut testatur Glossa in cap. *Lector* dist. 34. 3. idè irregularitas ex bigamia auferri non posset, quia instituta esset ab Apostolo: atqui hæc ratio non valet, cum constitutiones Apostolorum præcisè ut tales non transcendant jus humanum, & Ecclesia in his quæ ad jurisdictionem spectant, eandem cum ipso Petro potestatem habeat.

Obijciuntur duo. 1. ex jure non licet contra Apostolum dispensare in bigamis ut debeant ad sacros Ordines promoveri, c. 2. De bigam. 2. nemo potest efficere ut qui defectum habet Sacramenti, eundem amittat; ergo cum irregularitas ex illo Sacramenti defectu nascatur, illa non magis tolli potest quàm iste. Verùm hæc faciliè solvuntur; unde.

R. ad 1. dist. Non licet passim & sine gravissimâ causâ dispensare cum bigamis veris & propriis de quibus locutus est Apostolus, C. non licet unquam ex quacunque causa, N. Itaque gravior ad dispensandum cum bigamis requiritur causa, quàm quæ in alijs plerisque irregularitatibus ex defectu requiratur: at non idè planè impossibilis est hæc dispensatio, cum auferri possit eadem autoritate quâ constituta est.

R. ad 2. neg. consequ. etsi enim Sacramenti defectus semper maneat, non tamen necessario manet in ratione impedimenti ad Ordines; quia quòd defectus ille sit impedimentum, non habet ex natura rei, vel ex jure divino, sed ex Ecclesiæ dispositione, quæ quòd justa de causa constituit, justa de causa auferre potest: sic Ecclesia, licet efficere non possit, ut qui fuit homicida, non habuerit lenitatis defectum, efficere tamen potest, ut defectus ille ab Ordinibus non excludat.

Quæritur 2. quis in bigamia dispensare possit. Ut solvatur difficultas secundum se totam,

Dico 1. solus Papa in bigamia vera & interpretativa, saltem quoad Ordines sacros dispen-

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

sare potest. Ratio est, quia hæc potestas nullibi Episcopis conceditur in jure, imò iisdem expresse interdicatur cap. *Super eo* 2. De bigam. ubi *Ordinatores; privandi dicuntur potestate & officio ordinandi*, si quempiam ex bigamis ad sacros Ordines promoverint; atque ita sentiunt Theologi & Canonistæ.

Obj. Permittit Martinus Papa ut *Lector si viduam alterius, uxorem acceperit, aut bigamus fuerit, in Lectoratu permaneat, aut si forte necessitas sit, Subdiaconus fiat, nihil autem supra*; ergo concessa est Episcopis facultas dispensandi, cum bigamis usque ad Subdiaconatum exclusivè.

R. 1. hunc Canonem non esse martini Papæ Romani, sed Martini Bracharensis, qui diveros Canones collegit, & cujus factus sunt omnes ferè Canones, qui in Decreto Gratiani, sub nomine Papæ Martini leguntur; ut jam pridem observavit Anton. Augustinus Tarraconensis Archiepiscopus, in Dialogis *De emendatione Gratiani*. Porro Martinus Bracharensis, & particularia Concilia, è quibus Canones suos deprompsit, & quæ in hoc puncto à Pontificibus Romanis fuisse confirmata probari non potest, non potuerunt Episcopis tribuere potestatem dispensandi in impedimento constituto tum ab Apostolo, tum à Patribus Concilii Nicæni, ut dicitur cap. 14. ead. dist. 34.

R. 2. in objecto Canone non exprimi, quis urgente necessitate, cum bigamis dispensare possit, ut fiant Subdiaconi; & quamvis ea potestas Episcopis per eundem Canonem fuisset attributa, etiam a Martino Papa, potuit tamen revocari, & de facto revocata est ab alijs Pontificibus, ut constat ex toto titulo *De bigamis*. Pirhing l. 1. tit. 21. n. 28. & 29.

Dico 2. probabilius est eosdem bigamos ne ad tonsuram quidem & minores Ordines, ab Episcopis dispensari posse; nisi fortè alicubi receptum sit, & antiquo usu firmatum, ut Episcopi hoc in puncto dispensent. Ita ex nostris Pastor. l. 3. tit. 24. n. 5. Ducasse. l. p. c. 10. sect. 2. Coll. Andeg. p. 288. Gohard. tom. 1. q. 2. a. 4. Habert &c.

Prob. 1. ex c. 59. dist. 50. ubi prohibet Gelasius, ne quisquam Pontificum, bigamos aut conjugia sortientes ab alijs derelicta, divinis servituros applicare ministeriis confidat: atqui divinis applicantur ministeriis, ii etiam qui tonsura & Minoribus initiantur; quòd amplius patet ex Canonis contextu, ubi eadem est ratio bigamorum ac illiteratorum, & corpore vitiatorum, qui ab ipsa etiam tonsura excluduntur ut supra ostendimus.

Prob. 2. ex Concilijs Lugdunensi II. & Tridentino, quorum prius Can. 16. declarat bigamos omni privilegio Clericali nudatos, & ipsis sub anathemate prohibet deferre tonsuram, vel habitum Clericalem: posterius verò sess. 23. cap. 17. de reform. vetat ne bigami ad Ordinum minorum munia applicentur: sed qui jam acceptis tonsura & Minoribus, eorum ministeria exercere non possunt, multò minùs ad ea possunt promoveri; ergo bigami ne ad tonsuram quidem dispensari possunt ad Episcopis, qui contra Conciliorum generalium statuta nihil valent, sed solum à Papa, qui de jure supra jus, exigentibus causis dispensare potest.

Prob. 3. tum ex decisione S. Congregationis; tum ex declaratione Sixti V. de quibus ad Fagnan. in cap. *Quoniam*, De Constitutione.

Obijcit Gibert 1. caput 18. dist. 34. 2. caput 2. De bigam. ubi cum dicit Lucius illicitum esse dispensare cum bigamis, ut ad sacros Ordines promo-

Bb 2

veantur,

Can. 18.
dist. 34.

L. 1. dial.
10 p. 102
edit. Baluz.

Cap. unic.
De big.
in 6.

Gibert p.
759.

veantur, supponit id licitum esse quoad Ordines minores; sed hæc non nocent: unde

R. ad 1. hinc ad summum sequi, licitum olim fuisse Episcopis dispensare in bigamia, quod aliqui putant fuisse in usu usque ad tempora, S. Thomæ; & id reipsa tradit S. Doctor in 4. dist. 27. q. 3. a. 1. satis tamen probabile est, eos qui hanc Episcopis potestatem concesserunt, deceptos fuisse existimando citatum Canonem esse Martini Papæ, cum tamen sit alterius. Ut ut sit, si potestatem hanc aliquando habuerint Episcopi, jam pridem ab eâ exciderunt, ut patet ex citatis auctoritatibus: neque id mirum est, cum ipsi Romani Pontifices timide & in solo aliqualis necessitatis statu, sua in hocce puncto potestate utantur.

R. ad 2. neg. sequelam: tum quia in hisce materiis non valet argumentum à contrario sensu; unde qui dicit dispensationem ad Ordines sacros Papæ reservatam esse, non dicit eandem quoad Ordines minores concessam esse Episcopis: tum quia Lucius de sacris Ordinibus interrogatus fuerat, non de aliis, ac proinde de illis non de istis respondere debuit.

Atque hinc colligunt Suares n. 5. & Pirhing. n. 28. contra Navarrum, Episcopos nequidem ad usum Minorum cum bigamis dispensare posse, quia id etiam nullo jure Episcopis concessum est, imò satis eisdem per citatos Canones interdictum videtur.

Hæc assertio limitatur 1. in casu necessitatis gravis, & cum ad Papam recurri non potest; Episcopus enim in ampla regione, ut India, positus, si gravis urgeret ministrorum penuria, ad sacros etiam Ordines dispensare posset in lege vel à Papa, vel à Concilio generali profecta. Ita docent Sanchez l. 7. disp. 86. n. 14. Barbosa alleg. 49. n. 25. Pirhing. n. 30. contra Fagnan ibid. n. 40. Ratio est, quia Ecclesia tacite consentire videtur ut non serventur leges, quæ sine gravi populorum damno, executioni mandari non possunt, & quæ alioqui in destructionem potius quam in ædificationem cederent.

Limitatur 2. ab aliquibus in bigamia interpretativa consurgente ex delicto occulto, v. g. ex duobus matrimoniis invalidis. Verum limitatio hæc merito rejicitur à Suare & Pirhing. quia, etsi post Tridentinum dispensare possint Episcopi in irregularitatibus ex delicto occulto, non ideo tamen dispensare possunt in iis quæ sunt ex defectu: atqui irregularitas bigamiæ, semper est ex defectu Sacramenti, & propter defectum hunc primario instituta est; ergo siue sit ex delicto occulto vel publico, non potest ab Episcopo auferri.

Limitatur 3. ab aliis, non possit Episcopus dispensare cum bigamo ad Religionem transeunte; at limitatio hæc nullo juris textu probari potest, ideoque, etsi viris gravibus placuerit, rejicienda est, Sanchez ibid. n. 13.

Dico 3. Episcopus dispensare potest, in bigamia similitudinaria, non solum ut qui eam contraxerunt, peractâ pœnitentiâ suis Ordinibus utantur, sed etiam ut ad altiore gradum promoveri possint. Ita habetur cap. Sanè 4. De bigam. supra citato.

Excipiuntur duo casus. 1. cum quis post emissum solemne castitatis votum, contrahit cum vidua, vel non virgine. 2. cum contrahit quidem cum virgine, sed jam ante Ordinum susceptionem contraxerat cum alia, post cujus mortem Ordines suscepit. Utraque exceptio admittitur ab omnibus, & colligitur ex cap. 4. & 7. De

bigam. hujus verò exceptionis ratio est, quòd in his calibus jungatur bigamia interpretativa similitudinaria.

Dico 4. Prælati Regulares, spectato jure communi & seclusis privilegiis, nihil aliud cum subditis suis possunt, quam quod cum Diocesanis suis possunt Episcopi: unde cum iis ne ad minores quidem Ordines dispensare possunt, in bigamia vera vel interpretativa; secus si agatur de similitudinaria. Ratio primæ partis est, quòd potestas dispensandi in bigamia verâ vel interpretativâ nullibi in jure Prælati Regularibus concessa legatur. Ratio secundæ partis est, quòd Generales, Provinciales, Abbates, & Priores exempti jurisdictionem quasi Episcopalem exerceant, quapropter dispensare possunt cum suis, siue illi ante professionem, siue post, hanc bigamiæ speciem contraxerint, Suares sect. 6. n. 18.

Dixi, seclusis privilegiis; quæ unicuique Prælati in Religione sua cognita esse debent. Docent Carmelitæ Salmanticensæ cap. 9. 42. Regulares Prælatos dispensare posse cum suis in quacunque bigamiæ specie; tum ex privilegio Sixti IV. quod refertur in Compendio Minorum; tum ex alio Pauli III. privilegio quo iisdem plena indulgetur facultas dispensandi in omni prorsus irregularitate, nec eâ quidem exceptâ quæ est ex bigamia vel homicidio voluntario. At de immensis hujusmodi privilegiis non convenit apud omnes; imò docet Tamburinus ibid. q. 3. in privilegiis semper excipi bigamiam, nisi contrarium specialiter exprimat.

An in petenda dispensatione explicare quis debeat se tria vel quatuor contraxisse matrimonia, controversatur. Negant Navarrus, Sanchez, Avila & Pirhing; sed tutior & probabilior videtur opinio contraria quam tenet Pyrrus, Corradus l. 2. Praxis dispens. cap. 2. n. 24. author Coll. Andeg. p. 286. & alii. Ratio est, quia in supplicatione id exprimendum est, quod dispensationis assecutionem longè difficiliorē reddit. Vidimus autem, verba sunt Corradi, quandoque fuisse trigamo, nempe ei, qui cum virgine & successive cum vidua contraxit, denegatam dispensationem; quidquid dicat Navarrus Conf. 2. de bigam. n. 4. scilicet quòd nullus unquam Pontifex maximus curavit de trigamia; aliud enim nos docet notoria praxis, licet ipsi etiam trigamo quandoque detur dicta dispensatio.

C A P U T VIII.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

ARTICULUS I.

Statuuntur principia generalia.

DEfectum lenitatis patiuntur, non iisolum qui injustè, sed & ii etiam qui justè occidunt aut mutilant; Ecclesia enim sponsi sui mansuetudinem imitata, ab omni sanguinis effusione abhorret. De iis qui injustè occidunt vel mutilant, præcipue dicemus ubi de irregularitatibus ex delicto; de cæteris loquemur in Capite præsentis. Sit itaque.

COMCLUSIO. Irregularis est omnis & solus baptizatus, qui actu consummato & voluntariè hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proximè concurrat.

Prob.

V. Tamburinus. De jure Abb. 2. 2 disp. 17. q. 8.

Prob. rum ex unanimi consensu Magistrorum, quos fusè refert Sayrus lib. 6. cap. 15. tum ex variis juris capitibus. Cap. 1. dist. 51. ab Ordinibus arcentur milites, qui ducibus suis obediendo, *sava necessario precepta sunt executi*, Idem decernitur cap. 5. *Ne Clerici &c.* de his qui *truncationes membrorum*, aut *per se faciunt*, aut per alios jubent *inferendas*. Idem demùm diserte colligitur ex Clementina unica *De homicidio*.

Ratio hujus instituendæ irregularitatis, quam assignat S. Thomas 2. 2. q. 40. an. 2. & alii passim, ea est quòd Ordines omnes referantur ad Eucharistiæ Sacramentum, in quo repræsentatur passio Christi, qui in toto vitæ decursu mitem se exhibuit, qui à Patre ut agnus missus est, qui suos misit ipse ut oves in medio luporum, quos patientiâ & mansuetudine converterent; qui acrem Jacobi & Joannis contra Samaritanos zelum redarguit; qui instante tenebrarum hora cum pateretur non comminabatur; qui sanguine suo melius loquente quàm Abel, misericordiam invocabat, non vindictam; qui proinde ministros suos, proprii sanguinis, non alieni prodigos esse voluit: unde sequitur Sacerdotem aut alium quemvis, justa etiam de causa, homicidam, à norma & exemplo Christi deficere, ac proinde meritò constitui irregularem.

Dixi 1. *omnis & solus baptizatus*: quia jura de eo solum loquuntur, qui *homicidii post Baptismum conscius fuerit* cap. 8. & 61. dist. 50. Ita Avila disp. 5. sect. 1. Navar. n. 209; Habert, Collat. Andeg. &c. Cur autem statuerit Ecclesia ut Infideles homicidæ post Baptismum irregulares non sint, secùs de bigamis, expendit Suares disp. 44. sect. 3. n. 3. & ferè ad unam Ecclesiæ voluntatem recurrit.

Dixi 2. *qui actu consummato*; lex enim factum requirit, cap. final. xv. q. 1. Hinc ab irregularitate immunes manent, 1. qui solum volunt aut conantur occidere vel mutilare, sed voluntatem hanc exequi non possunt. 2. qui percutiunt, vulnerant, lacerant, sanguinem effundunt, nisi sequatur mors aut abscissio membri, directe vel indirectè, sive mors per miraculum aut aliter impediatur. Suares disp. 44. sect. 2. Sayrus ibid. n. 4. Ad hanc porro irregularitatem necessaria non est effusio sanguinis; unde qui strangulatione vel veneno hominem necat, irregularis judicari debet.

Dixi 3. qui *voluntariè* seu scienter & liberè; quia furiosus, infans, dormiens, ebrius & alii similes, si occidant, irregulares non fiunt, ob rationis defectum. Excipitur dormiens qui prævidet, se, cum v. g. interdium iratus est, per noctem arma rapere, & iis quoscunque habuerit obvios ferire; is enim, nisi arma sibi met ipsi subtrahat, irregularis fiet, etiam in somnis occidendo. Idem de ebrio dicendum.

Dixi 4. *occidit vel mutilat*; homicidium enim & mutilatio quantum ad incurrendam irregularitatem æquiparantur in jure, ut patet ex citata Clementina *De homicid.* quanquam irregularitas ex mutilatione non omninò sequitur conditionem irregularitatis ex homicidio; hæc enim Papæ reservata est, etiam si occulta sit, non illa, prout declaravit S. Congregatio apud Suarem sect. 2. n. 4. Ut autem intelligantur, quæ ad mutilationem sufficiant, vel non.

Quæres 1. quid sit mutilatio.

R. est membri truncatio seu amputatio. Ita omnes cum Glossa in citatam Clementinam. Favet cap. *Sicut urgeri* 47. 1. q. 1. ubi dicitur: *Si cuius manus esset arida, verum quidem esset membrum*. Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

brum, quamvis sine sanguine. Ex quibus colliges cum omnibus ferè Casuistis, eum non esse irregularem, qui membrum incidit, debilitat, aut aridum reddit; verba enim legis non debent extendi ultra id quod significant. atqui mutilatio significat separati onem, abscissionem, aut diminutionem membri, non incisionem meram aut percussionem; ergo. Unde rursus sequitur Judicem absque irregularitatis periculo condemnare sive ad torturam, licet hæc debilitet membra, sive ad stigma seu cauterium liliatum, sive ad flagella. Quin & olim Episcopi reos aliquos verberibus subiciebant, ut patet ex cap. 1. xxiii. q. 5. de quo vide Ducasse p. 2. cap. 12. n. 11.

Nec dicas cum Angelo, Majolo & aliis quibusdam, quòd in jure paria sint non esse & inutile esse. Tamen enim hæc quoad operationem paria sint, quia v. g. non plus operatur Episcopus inutilis quàm si non esset; haud tamen paria sunt, quantum ad inducendam irregularitatem: unde hæc alligari potuit actioni quæ membrum truncatur, etsi non fuerit annexa ei quæ idem membrum inutile redditur.

Confirm. tum quia membrum debilitatum ad corporis ornatum & decorem non nihil inservit; tum quia qui oculum erutum habet, indiget dispensatione, quæ non semper necessaria est ei, qui oculum inutilem habet; ergo membri detractione gravius animadverri potuit quàm simplex ejusdem debilitatio.

Quæres 2. quid intelligatur nomine membri.

R. Ut solvatur quæstio quæ magni est momenti, notandum est, triplex partium genus humano corpori à natura concessum esse: aliæ non pertinent, nisi ad decorem & ornatum, ut capilli, barba & mammae in viris; aliæ non tantum pertinent ad integritatem individui, sed etiam proprium habent officium ab aliis partibus distinctum, ut manus ad palpandum, pedes ad incedendum, oculi ad videndum, nares ad odorandum, lingua ad loquendum; aliæ demùm pertinent non solum ad ornatum corporis, sed & ad ejus integritatem; ita ut tamen non habeant operationem ab aliis distinctam, sed accessoriam & conjunctam cum aliqua parte præcipua, tales sunt digiti qui manibus, dentes qui linguae & ori interserviunt. His positis,

R. Partes secundi generis, quæ scilicet proprium & distinctum ab aliis officium exercent, seu quæ, ut loquitur Suares, sunt quasi integrum instrumentum proximum alicujus actionis, eæ, inquam, solæ partes, sunt veri nominis membra, ac proinde ex istarum non item ex aliarum amputatione nascitur irregularitas. Ita communiter Theologi contra Cajetanum, & alios nonnullos. Ratio est 1. quia hæc membri acceptio juri canonico satis consentanea est. Nam cap. 6. *De corpore vitiat.* is cui deest manus altera, dicitur simpliciter mutilatus: at verò cap. 2. *De Clerico agrot.* qui *duos digitos cum medietate palme* amisit, non dicitur membro truncatus, sed debilitatus & deformat. Consonat id Pauli Rom. 12. *Omnia membra non eundem actum habent*: ubi membrum exprimitur per id quod distinctam operationem habet. 2. quia in odiosis non est extendenda vocum significatio, sed strictè & rigoroè accipienda; ergo licet digiti v. g. utrunque vocari possint membra, quia tamen strictè & rigoroè membra non sunt, non debent intelligi membri nomine in materia irregularitatis, quæ ut suo modo pœnalis, est odiosa. 3. quia si membrum dici posset ea pars, quæ aliis partibus socia est & adju-

Vid. Sayr
l. 6 c. 16.
u. 11.

trix in eorum officio, pars digiti, quæ certè manum in officio suo adjuvat, membrum dici deberet; sicque qui partem digiti amputaret, esset irregularis, quod tamen ne ipse quidem Cajetanus admittit.

Obijciuntur quatuor. 1. Membrum non aliter sumitur in jure, quàm in communi omnium sermone: atqui communis omnium sermo, membri nomine intelligit partem ex qua integratur totum corpus, ut sunt digiti & similia. 2. Membrum est illud, quod proprium habet & distinctum Officium: atqui digiti proprium illud distinctumque Officium habent; digitis enim pingimus, scribimus, & instrumenta musica pulsamus. 3. In jure partes quæ Officium habent accessorium, computantur inter membra; ideo enim qui testiculis carent, irregulares sunt, quia membro carere supponuntur. 4. Non minùs qui pollicem aut indicem abscindunt alicui, irregulares esse debent, quàm is qui abscissionem illam patitur, imò magis, cum culpa sit in mutilante, non in mutilato: atqui is cui abscinditur pollex, est irregularis, ergo & qui abscindit.

R. ad 1. neg. maj. in pœnalibus enim stricta sit interpretatio, quam non curat nec expendit sermo communis: porro stricta non esset interpretatio, quæ partem confunderet cum membro; hæc enim inter se plurimùm differunt. Nam plùs ad membrum requiritur quàm ad partem; cum quidquid componit totam, sit pars; id verò tantùm sit membrum propriè quod est pars sibi ad propriam operationem & ab aliis distinctam sufficiens.

R. ad 2. neg. min. scribere enim & pingere, propria sunt officia manus, quæ ad eas functiones digitis utitur; alioqui pars digitorum extrema, quæ calamus aut penicillum gestat & movet, per se solam constitueret membrum, sicque qui eam alteri amputaret, fieret irregularis, quod, ut dixi, ne ipsi quidem adversarii concedunt.

R. ad 3. neg. ant. ejusque probationem: non enim qui se abscindit, ideo irregularis est, quia membrum refecat, sed quia culpa sua id facit, aut ut alii faciant meretur: quam culpam jura irregularitate plectere potuerunt. Et verò qui partem *enjuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit*, non autem fortuitò, hunc ad Clerum Canones non admittunt, cap. 6. dist. 55. atqui tamen qui partem digiti sibi abscidit, non abscidit sibi membrum; ergo irregularitas illa non oritur ex mutilatione membri, sed ex mala voluntate, *qua sibi ausa fuit ferrum injicere*, ibid.

R. ad 4. neg. maj. irregularitas enim non incurritur, nisi in casibus jure expressis: atqui expressum est in jure, ut qui certos habent defectus, etiam ex aliorum culpa, sint irregulares, non autem ut qui horum defectuum causa sunt, & ipsi semper irregulares sint: unde omnino falsum est, quod aliqui regulæ instar assument, irregularem esse eum per quem alter efficitur irregularis. Nam irregularis non est, qui manum alterius debilitavit, & tamen irregularis est, cujus manus debilitata est & enervata. Neque irregularis est, qui alium leprosum fecit, qui potionem alium in amentiam vertit, qui faciem alterius notabiliter deformavit, qui filium spurium genuit, qui ad necessariam vitam suæ defensionem alium mutilavit; tamen si leprosi, amentes, & alii mox enumerati, irregulares efficiantur. Ita Sayrus n. 15. & 16. A contrario potest, quis irregularis fieri ex actione quæ alium irregularem non reddat, ut patet, ait Habert, in eo qui alii injustè membrum virile refecat.

Ex quibus infero contra Suarem, irregulares non fieri, qui alterius auriculam amputat, quia auricula seu cartilago, quæ est circa aurem, non est membrum, cum auditui necessaria non sit, sed quoddam ejus præsidium & ornamentum. Idem dicam, tum de eo qui pollicem alterius abscindit; tum de eo qui alii dentem evellit, quia nec dens, nec ipse pollex sunt vera membra. Sentio tamen cum eodem Suare, eum qui fœminæ mamillam abscindit, ab irregularitate immunem non esse, quia mamilla quælibet in fœmina officium nutriendi habet per se distinctum, sicut quilibet oculus officium habet videndi.

Dixi 4. qui hominem occidit aut mutilat; hinc irregularis est, qui Paganum vel Hæreticum, aut alium quemlibet interficit, quia & ii homines sunt. Ita S. Antonius 3. p. tit. 29. de irregul. c. 2. & alii quos sequitur Sayrus n. 8. A contrario irregularis non est 1. qui, invento cadavere inimici cui mortem parabat, in ipsum ex rabie desavit, ejusque membra dilaniat & abscindit. 2. qui abortum infert antequam fœtus sit animatus, cap. 20. De homicid. 3. qui virum aut mulierem sterilem reddit; is enim, licet ut homicida teneri debeat ex cap. 5. De homicid. non tamen homicida est quoad effectum irregularitatis, cum ne is quidem irregularis sit, qui fœtus nondum vivificati mortem procurat, ut latè probat Pontas ibid. casu 53.

Dixi 5. *vel concurrat &c.* sive concurrat physice & influxu reali, ut carnifex; sive solùm moraliter, idque vel positivè, ut mandans, consulens &c. vel negativè, ut non obstand, qui ex officio & justitia obstand tenetur. Quæ ut ex parte in Capite præsentis solvantur, variæ hic proponendæ sunt & solvendæ quæstiones circa quadruplex hominum genus, qui sine peccato, & aliquando meritorie alios necant aut mutilant, quales sunt 1. Judices & quotquot morti reorum legitime cooperantur. 2. milites qui in bello justo præliantur. 3. Chirurghi, qui ut tori consulant, partem abscindunt. 4. qui ut vitam servant, alienam invadunt. Ab ultimis, utpote quorum notior sit conditio, exordium ducam.

ARTICULUS II.

An irregulares sint qui occidunt ad defensionem vite &c.

CONCLUSIO GENERALIS. Qui ut vitam ab injusto invasore tueatur, eundem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatae tutelæ, non fit irregularis.

Prob. ex Clementina unica De homicid. quæ rem expressè definit his verbis: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit; & idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* An autem Clementina hæc jus novum statuatur, an duntaxat declaret antiquum, seu, quod idem est, an ante Clementinam *Si furiosus*, irregularis esset qui vitæ defendendæ gratia iniquum invasorem interficiebat, disputant Theologi, ut videre est apud Sayrum c. 17. n. 9. Collat. Andeg. p. 426.

Dices: Ex ea decretali nihil concludi potest, quæ revocata fuit à Concilio Tridentino: atqui citata Clementis V. Constitutio revocata est à Tridentino, ut patet ex his ejusdem verbis: *Si homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum* Sess. 14. c. 7.

V. Tract. de Justit. p. 321.

commissum narretur : quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & altaris ministerium, & Beneficia jure quodammodo dispensatio debeat, committatur loci Ordinario qui non nisi causa cognita dispensare possit.

R. neg. min. & dico Tridentini verba vel intelligenda esse de eo, qui non servato moderamine inculpatæ tutelæ, suum occidit invasorem, prout declaravit S. Congregatio die 1. Octob. an. 1588. & docent Navarrus, Henriquez, Sayrus, Comitulus, author Coll. Andeg. vel intelligenda esse de dispensatione in foro exteriori, cum dubitatur, ut sæpius dubitari potest, an invasus intra moderatæ defensionis limites steterit, & excessisse inculpatæ; is enim in hoc casu ad majorem cautelam, tollendamque omnem scandalum, propriæ scrupuli occasionem, arcendus est ab Ordinibus vel Beneficiis donec res coram loci Ordinario discussa fuerit: unde tunc vel absolute, vel quodammodo dispensatione opus est, ne quid aut in astantibus scandali, aut in ipso occisore scrupuli remaneat.

Dixi 1. ut vitam suam servet; quia Clemens de eo solum loquitur qui mortem aliter vitare non valens, occidit vel mutilat: quorum verborum occasione multa exurgunt dubia.

Dubitatur itaque 1. an qui occidit vel mutilat ad defensionem vitæ suæ, sed id facit ex odio, irregularitati subjaceat.

R. negat si supponatur cum Sayro & aliis, cum non obstante odio, servare justæ defensionis limites, quod in praxi difficile videtur. Ratio est, quia etsi peccet qui ex odio agit, non subjacet tamen irregularitati quamdiu sistit intra terminos juris; sed qui servat moderamen inculpatæ tutelæ, sistit intra terminos juris: aliunde nullibi decernitur irregularitas vel censura contra actum pure interiorem, & qui in actionem externam nullatenus influat, ut jam dixi agendo de censuris; ergo.

Dubitatur 2. an irregularis sit qui sua culpa constituit se in necessitate vel occidendi vel moriendi. Exemplum sit in eo, qui alium ad duellum provocavit; aut qui in adulterio deprehensus à marito, eundem occidit, alioqui ab eo occidendus; aut qui bellum injustum scienter amplexus, hostes sibi mortem intentantes interfecit; aut qui dictariis & injuriis, bilem alterius manumque commovit &c.

R. eum qui in tali necessitate se constituit, aliquando esse irregularem, aliquando non esse. Non erit quidem irregularis, si non obstante eâ in quam se coniecit necessitate, & servet jus ad vitam suam, & occidendi necessitatem nec præviderit, nec prævidere potuerit; erit verò irregularis, si desit alterutra conditio. Hanc regulam colligo ex variis authoribus, quos inter vide Suarem disp. 46. sect. 1. n. 12. Gibalin. c. 4. quæst. 3. conf. 4. Sayrum &c.

Probatur autem pro secunda parte, quæ primæ partis probationem importat; probatur, inquam, quia qui occidit quando non habet jus vitam suam cum vitæ alienæ dispendio conservandi, est injustus occisor; utpote qui occidat eum à quo justè invaditur: atqui injustus occisor est irregularis; ergo qui occidit cum non habet jus vitam suam per alterius occisionem conservandi, est irregularis: unde sequitur eos esse irregulares, qui ut propriæ vitæ consulant, occidunt vel hostes in bello injusto, vel lictores seu satellites à quibus, ob crimen à se commissum quærentur ad mortem, cum enim hostes & satellites justè invadant; &

bellum ex utraque parte justum esse nequeat, consequens est, eos qui invaduntur, licet aliter quam occidendo se tueri non possunt homicidii reos esse si occidant, ac proinde irregulares.

Prob. 2. quia qui formaliter homicida est, irregularitatem incurrit: atqui potest quis servare jus ad vitam suam, & tamen esse formaliter homicida injusti invasoris. Ille enim est formaliter homicida, qui sciens & prævidens vult causam homicidii: atqui fieri potest, ut quis retinens jus ad vitam suam, sciens & prævidens velle causam homicidii. Ut enim quis retinens jus ad vitam suam, censeatur sciens & prævidens velle causam homicidii, sufficit ut velit facere aliquid unde prævidet aut prævidere potest se injustè ab alio impetendum esse & occidendum, nisi ipse eum præveniat: atqui potest quis velle facere aliquid unde prævidet. Potest enim quis alium quem ad effusionem sanguinis promptum & audacem esse cognovit, dictariis & conviciis insequi: sed qui sic provocat & insequitur alium, servat jus in vitam propriam, cum injustè impetitus non habeat jus occidendi eum à quo impetitur; ergo potest quis servare jus ad vitam suam, & tamen esse formaliter homicida occidendo eum, qui injustè provocatus, injustè tamen vult occidere; cum tunc erit uterque irregularitati obnoxius; ergo falsum est id, quod aliqui principii instar assument, tories aliquem ab irregularitate immunem esse, quoties vitam suam tueretur contra eum à quo injustè invaditur; ergo melius diximus, ad hoc, ut quis irregularitatem ex homicidio non contrahat, duo concurrere debere, nempe ut servet jus ad vitam suam, & ut nec præviderit, nec prævidere potuerit homicidium ex injusta sua actione secuturum.

Ex his colliges multos esse casus, in quibus, ut judicetur, an quis irregularitatem incurrit, inspicienda sunt singulæ rei circumstantiæ, ex quibus intelligatur an qui mala aliqua actione se implicavit, in ea tanquam in causa homicidium virtualiter voluisse censeatur. Sic v. g. in proposito adulterii casu, si rebus ad viri prudentis judicium bene examinatis, appareat adulterium cognovisse periculum occidendi, cui se exposebat, puta quia maritus nec aberat, nec ejus erat indolis ut injuriam tam gravem patienter ferret &c. utique pro irregulari habere se debet; imò & rursus est ut irregularem se reputet, si dubitet an periculum hoc adverterit: si è contra nihil tale potuerit prudenter suspicari, quod aliquando licet rarius, evenire potest; tunc nec homicida erit, quantum satis est, nec proinde irregularis. Pariter si quis alium a lapidibus cædat, prævidens eum labis humus ultionem in sanguine suo quæsiturum esse, irregularis erit, si occidat eum: quia prævidendo homicidium, voluit illud in causa: secus si hoc prævidere non potuerit. Ita Sayr. cap. 17. n. 19. & 20. Suarez disp. 46. sect. 1. n. 12. Salmant. cap. 8. n. 50.

Dubitatur 3. an irregularis sit, qui iniquum invasorem occidit vel mutilat, cum fugiendo posset sibi consulere.

R. affirm, quia Clementina citata eum duntaxat ab irregularitate eximit, qui mortem aliter vitare non valens, mutilat vel occidit: sed qui fuga vitæ suæ consulere potest, potest aliter quam occidendo mortem vitare; ergo. Ita plures, ex his e. Sayr. 16. tiam qui censent hominem sic invasum, si nobilis sit, & ex fuga dispendium honoris pati debeat, non teneri ad fugiendum; quia semper verum est quod talis non occidat, pro vita, sed pro honore.

honoris sui defensione : qui autem ad honoris defensionem occidit , nullibi ab irregularitate immunis declaratur. Atque id tenent S. Antonin. 3. p. tit. 4. c. 3. & tit. 29. cap. 2. Navarrus c. 27. n. 213.

Limitatur hæc responsio in casu quo quis fugiendo , mortis propriæ periculum incurreret , vel quia inimici instarent à tergo , vel quia invasor fugientem facilius percurrere posset &c. tunc enim verum est quod invasus non aliter mortem vitare possit , quam occidendo.

Quod si invasor ipse jam arriperet fugam , utique irregularis esset invasus , etiam ab eo graviter vulneratus , si eum insequeretur , occideretve vel mutilaret ; quia jam non esset defensio licita , sed ultio privatis personis prohibita. Eadem de causâ irregularis est qui occidit , cum sufficeret mutilare , quia non sistit intra limites licitæ & moderatæ defensionis.

Dubitarur 4. an irregularitatem incurrat , qui parantem sibi insidias ad inferendam mortem , prævenit & occidit.

R. insidiæ vel tales sunt , ut , nisi prævenias , instet tibi mors : vel alia quam occisionis via declinari possunt. Si primum , irregularis non est qui occidit , quia cum supponatur nullum aliud habere salvandi vitam , remedium , vera est defensio. Si secundum irregularis est , quia non occidit pro vita quam aliter servare potest , Covarruvias , Petrus Navar. Sayrus num. 13. Vide quæ dixi Tom. 1. p. 325. &c.

Dubitarur 5. an qui ob honoris vel bonorum defensionem , alium occidit , exinde irregularis evadat.

R. Affirmat. Ratio est , 1. quia homicidium & mutilatio semper pariunt irregularitatem præterquam in casibus jure exceptis : atqui in jure non excipitur casus , nisi defensionis vitæ propriæ. Qui autem honorem vel fortunæ bona defendit , non defendit vitam propriam , nisi in casu ferè metaphysico , quo quis eripere vellet bonum sine quo vita sustentari non posset. 2. quia reipsa peccat , qui alium ob honoris vel fortunæ defensionem occidit , ut alibi probatum est ; ergo est irregularis ex delicto.

Dubitarur 6. an irregularis sit qui alium necat , ut servet vitam patris , fratris , alteriusve consanguinei , aut proximi innocentis , quam aliter servare non potest.

R. negant multi , quorum opinio Sayro admodum probabilis videtur ; opposita tamen , eodem iudice , communis est , tutior , ac in praxi consulenda & sequenda , ut docent Hugolin. Molina , Tolet. 1. 1. cap. 80. n. 13. Pontas v. *Irregularité* cal. 32. Collat. Andeg. p. 434. Ratio est , quia citata toties Clementina eos solum ab irregularitate eximit , qui occidunt cum aliter mortem propriam vitare non possunt : atqui fundamentum hoc non habet locum quando quis non ob propriæ , sed ob vitæ alterius defensionem , alium occidit ; ergo.

Dices 1. Ex cap. 1. *De sent. excomm.* in 6. *licet cuilibet , suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium.* Et c. 3. eodem titulo apud Gregorium IX. eximitur ab excommunicatione qui in *Clericum cum uxore , matre , sorore , vel filiâ propriâ , turpiter inventum , manus injecerit violentas* ; ergo in his casibus non incurritur irregularitas.

R. neg. conseq. quæ ex citatis textibus malè deducitur : potest enim incurri irregularitas ex de-

fectu , non solum in casibus in quibus non incurritur excommunicatio , sed in iis etiam in quibus elicitur actio omninò licita.

Dices 2. In pœnalibus non valet argumentum à contrario sensu : atqui argumentum nostrum ex Clementina *Si furiosus* , non est nisi à contrario sensu.

R. neg. min. jure enim antiquo , prout verba sonant , & ut intellexerunt S. Thomas , alique insignes Theologi , statuta erat irregularitas in eos omnes qui alium quâcunque ex causâ occiderent ; ergo cum Clemens V. eum duntaxat ab hac lege exemerit , qui occidit ad propriæ vitæ defensionem , non argumentamur à contrario sensu , sed ab exceptione , quæ cum non sit nisi pro uno casu , firmat regulam in aliis omnibus.

An autem incurrat quis irregularitatem in casu in quo non solum occidere licet potest , sed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino , ut si Rex , vel Respublica quæ invaduntur , defendi debeant ; non convenit inter præcedentis responsionis assertores. Negat Avila , 1. quia si occidens ad defensionem vitæ corporalis , ab irregularitate immunis sit , à fortiori ab eâ immunis erit , qui occidit , ne spiritualiter moriatur , transgrediendo præceptum naturale. 2. quia vix credi potest Ecclesiam aliquem damnificare eo quod præceptum naturale impleat. 2. quia alioqui multi meru irregularitatis ab executione præcepti naturalis impedirentur. 4. quia cum virtutes sibi invicem non adversentur , non potest esse defectus mansuetudinis , ubi est positio virtutis obligantis sub peccato. 5. quia homicidium ut inducat irregularitatem , debet esse volitum , saltem in causâ , ut in Judice , qui professionem Judicis amplexus est quia voluit : atqui tale non est homicidium de quo loquimur in præsentis ; non est enim omninò voluntarium , sed quasi coactum , id quod sine peccato omitti non potest. Idem fusè tueretur Gibalin. cap. 4. de irregul. q. 3. n. 2.

Dixi 2. in Conclusionem , ut quis occidendo vel mutilando irregularitatem evadat , necessum esse ut rem habeat cum *injusto invasore*. Ratio est , quia non licet tueri se contra eum qui jus habet invadendi : unde , ut paulò ante monui , fur qui à Satellitibus & Justitiæ ministris invaditur , peccat & irregularis fit , si vitam suam per eorum mortem custodire velit. Sed hæc occasione.

Dubitarur 1. quid sentiendum de homine injustè accusato , qui Justitiæ ministros à quibus quæritur ad mortem , interficit.

R. hominem hunc communiter loquendo irregularem esse , quia nec Judex qui secundum allegata & probata judicat , nec lictores qui ex hujus Judicis mandato eum inquirunt , quidquam faciunt injusti : ubi autem nulla est injustitia ex parte alterius. Ita Molina disp. 15. tract. 3. Petrus Navar. Gibalin. c. 4. n. 29. Aliter , inquiunt , dicendum esset si Judex ejusque ministri formaliter injusti essent , eumque cujus innocentia certò conscii essent , ad mortem insequerentur ; quod in praxi vix unquam supponi potest.

Dubit. 2. an irregularis sit fur , qui in actione furti deprehensus , modò occidendus est , nisi occidas.

Respondet Gibalin. furem hunc , si ablata restituere , & illatum à se damnum compensare velit , jam injustè prorsus invadi , ac proinde , si , ut vitam suam tueatur , alium occidat , irregularem non esse. Mihi , consequenter ad ea quæ supra stabilita sunt , dicendum videtur , casum hunc ex circumstan-

cumstantiis dijudicandum esse. Si enim fur præviderit aut prævidere potuerit, se. v. g. rem habiturum cum homine aditam prompto, qui, si restituere velis, siue non, in arma proruat, & mortem inferre conetur, tunc utique ambo, si occidant, aut mutuo se mutilent, erunt irregulares: is quidem qui ob bona sua occidit, quia hoc non licet præsertim in proposito casu; & is quoque qui furari voluit, quia homicidia est saltem in causa.

Dixi 3. cum moderamine inculpatæ tutelæ; quod quidem moderamen est evitatio excessus in sui suorumque defensione, ita ut non fiat plus quam secundum rectam rationem necesse sit ad propulsandam injuriam; ex quo jam ante collegimus, eum qui occidit cum satis est mutilare, vel qui mutilat siue fugientem, siue cum jam ipse fugere potest, excedere modum & limites justæ defensionis, ac proinde irregularem fieri. Idem dicendum de eo qui occidit aut mutilat ut calumniam, detractionem, minas & similia propulset; ista enim omnia non sunt propriæ vis, ut notant Boudart ad quintum Decalogi præceptum, & Van-Ranst in opere cui titulus, *Veritas in medio*, ac proinde aliâ viâ, judicii scilicet, vel saltem patientiæ & mansuetudinis repelli debent. Sed hic

Dubitat an irregularis sit qui vitam tuendo, venialiter non autem mortaliter excedit moderamen inculpatæ tutelæ.

Negant Avila 7. p. disp. 5. sect. 3. dub. 1. Bonacin. disp. 7. q. 4. punct. 6. n. 3. Salmant. n. 44. Ratio est, 1. quia cap. 7. *De penitentis*. Sacerdotes Græci qui præter intentionem, non tamen sine incuriâ, filios suos in cunis oppræsserant, non judicantur irregulares, unde non nisi *ad tempus*, idque, in aliorum terrorem à celebratione Missarum abstinere coguntur. 2. quia quoties irregularitas incurritur ex delicto, non nisi ob grave delictum incurritur, cum tunc pœna sit, & quidem gravissima: unde à fortiori sequitur eum non esse irregularem, qui per accidens & sine dolo excedit debitum moderamen, ut si quis solum vulnerare volens, errans manu inculpabiliter occidat: quia tunc vacat à culpâ, & proinde à pœnâ etiam vacare debet.

ARTICULUS III.

De occidentibus ordine judiciario.

Nota 1. dupliciter potest quis ad alterius mortem concurrere in ordine judiciario, primò quidem cooperando ad prolationem sententiæ, & sic concurrunt accusator, denunciator, testes, Judices * capitalium causarum Libellio &c. secundò, cooperando ad ejusdem sententiæ executionem, & sic concurrunt carnifex, satellites, vendentes aut conficientes supplicii instrumenta &c.

Nota 2. circa hanc materiam nec Galli cum exteris, nec utrique secum invicem, omninò conveniunt: unde quæ receptiora sunt tum apud nostros, tum apud extraneos, hic referenda esse existimo, ut quisquis quod juris sui fuerit, discernere & eligere valeat.

Dico itaque 1. juxta exteros, quisquis alium criminaliter accusat, seu contra eum agit ut puniatur, contrahit irregularitatem, si Judex accusato mortem aut mutilationem inferat. Ita communiter Doctores, ait Sayr. cap. 16. n. 7. Gibalin. cap. 4. n. 52. Ratio est, tum quia tunc intenditur, &

directè ac per se expetit vindicta sanguinis; tum quia Bonifacius VIII. cap. 2. *De homicid.* in 6. eos solum Prælatos aut Clericos ab irregularitate excusat, qui de malefactoribus apud Judices conquerendo petunt emendationem seu satisfactionem sibi fieri protestando expresse quòd vindictam seu pœnam sanguinis non intendunt; ergo qui accusat criminaliter, semper irregularis est, etiam si protestetur se nolle mortem accusati, quia protestatio facta contraria planè inutilis est: qui verò civiliter, seu ad boni sui recuperationem accusat, irregularitatem vitat, si protestationem à Bonifacio XIII. præscriptam emittat; secus si omittat, etiam ex oblivione vel ignorantia.

An autem sufficiat protestatio ficta, controversum extranei. Afirmant non pauci quos citant & sequuntur Salmanticenses cap. 9. nu. 15. 1. quia Bonifacius non præcipit ut protestatio hæc ponatur ex animo. 2. quia etiam fictè emissa idem operatur apud Judicem, ac si ex corde & sincerè poneretur. Verior tamen videtur opinio contraria, ideoque omninò consulenda est iis in Regionibus ubi protestatio hæc est in usu. Ratio est, quia protestatio non operatur in ordine ad vitandam irregularitatem, nisi talis sit qualem eam lex & jura requirunt: atqui jura seriâ non autem mendacem & fraudulentam protestationem requirunt, ergo. Ita sanctus Antonin. 3. p. tit. 28. c. 2. Sylvester, Vega, Toletus, Pontas v. *Irregularitatem* cas. 52.

In Galliâ non subsistunt innumera ex difficultates, quia in hoc Regno nemo furem, aliumve insequitur, nisi civiliter; nam criminaliter insequi solius est Procuratoris Regii, vel jurisdictionalis. Si tamen ea esset accusatorum intentio, ut malefactores morte plecterentur, irregularitatem non effugerent, ait Nat. Alexander lib. 2. de Ordin. c. 4. art. 9. unde denunciatores, qui Judicibus detegunt authorem criminis, quod nec sibi nec ulli è suis nocivum fuit, communiter pro irregularibus haberi debent, quia solam rei pœnam intendere videntur: secus si eos denuntient qui grave aliquod malum meditantur, quia tunc mali hujus aversionem, non rei vindictam intendere præsumendi sunt, nisi contrarium aliunde constet. Vid. Coll. Andeg. p. 341.

Dico 2. juxta eosdem extraneos Theologos, testes in causa sanguinis, securâ illius contra quem testantur, morte vel mutilatione, irregulares sunt; quia reorum morti principaliter cooperantur: nec est quòd irregularitatem evadere putent, emittendo prædictam protestationem; ea enim non in testimonium, sed in accusatoris solius favorem introducta est. Excipiunt Suares disp. 47. Gibalin. c. 4. n. 65. Salmanticenses n. 12. casum in quo testis ad ferendum testimonium obligatur, seu jure naturali, ut si aliter innocentis vita conservari nequit; seu præcepto Superioris, seu metu in virum constantem cadente: neque enim, inquit, credibile est Ecclesiam eos ab altaris ministerio arcere qui implent id à quo sine peccato, vel gravi detrimento abstinere non possunt. De hoc jam supra.

Aliter sentiunt Galli, præter paucos, ut Solier, testesque ab irregularitate eximunt. 1. quia alio- Solier in qui pessimè consultum esset bono publico, si ii Past. l. 2. qui facinorosos cognoscunt eosdem, ob irregu- tit. 32. laritatis metum detegere non auderent. 2. quia lit. E. Canones quibus nituntur Ultramontrani, vel hoc in Regno recepti non sunt, vel nihil probant, ut ostendit Pontas cas. 58. ibid. 3. quia testes non habentur apud nos, ut proxima, sed solum ut re- mota

* Le greffier criminel.

Gibal. 371.

mora mortis reorum causa, ac veluti conditio sine qua non.

Hanc tamen doctrinam sic temperant Doctores nostri, ut existiment irregularitatem contrahi à testibus, 1. cum eos ad testandum inducit, non boni publici desiderium, sed mortis alienæ libido, Gibert pag. 743. 2. cum testantur sponte suâ, & antequam ad testandum à Judice compulsi sint, & *condemnati*, ut loquitur Pontas loco mox citato, & ante eum Sambovius tom. 3. cas. 112. sed secunda hæc limitatio rejicitur à pluribus è nostris, qui censent Clericum statim ac in testimonium vocatus fuerit à Judice, ad parendum teneri. Ita inter alios sentiunt author Collat. Andegav. p. 346.

Ordon-
nance cri-
min. tit. 6.
art. 6. Gohard. tom. 1. p. 322. quibus adhæreo, cum lex Principis indistinctè præcipiat, ut quisquis in testimonium vocatus fuerit, seu Laicus sive Clericus comparere teneatur.

Dico 3. exteri Theologi pro irregularibus habent Procuratorem, Advocatum, & Scribam: moventur iisdem rationibus ac supra; nempe quod ii omnes in mortem fontis proximè influant.

Aliter sentimus in Galliâ de Procuratore & Advocato, nisi ambo vel innocentis causam malè defendendo, ipsius mortem procurassent; vel reum injustè tuendo, fuissent in causa cur justus accusator mortem fonti debitam subiisset.

Quod spectat ad Scribas, seu capitalium causarum Libelliones, non consentiunt Doctores nostri. Alii negant eos esse irregulares. Ita Nat. Alexander, author Theoriæ & praxis Sacram. cap. 6. quod probant, quia id non semel in variis hujusce Regni Curiiis judicatum est. 2. quia Scribæ nec reorum mortis causa sunt, nec eorum sanguinem effundunt. Alii eosdem irregulares esse putant: in quo dubio censet Pontasius tutius esse, ut hujusmodi homines dispensationem obtineant *ad majorem cautelam*.

Dico 4. in Galliâ ut alibi irregulares sunt 1. pars criminalis, ut vocant, id est Procurator Regius, vel alius hujusmodi, qui reum morte plectendum esse *concludit*. 2. Judices qui sententiam mortis ferunt. 3. Liçtores qui fontem conducunt. 4. tortor qui eum morte afficit. Gibert pag. 743. & alii passim. Ratio est, quia ii omnes proximè influunt in mortem rei.

Quod si contingat reum morte aut membri aliqujus mutilatione damnatum, ab hisce pœnis sive fugâ, sive gratia Principis immunem fieri, tunc Judices irregularitatem non incurrent, ut colligere est ex S. Th. 1. 2. q. 20. a. 5. ad 4. idem docet Pontas ibid. cas. 57. quia lex actionem consummatam requirit, ut supra dixi.

Quæres an irregulares sint qui furem comprehendunt, aut in causa sunt clamore suo ut ab aliis comprehendatur, aut eum Judici tradunt.

R. Nullum ex his in Galliâ censeri irregularem, quia nemo eorum habetur ut proxima mortis causa; proxima enim hæc causa, non est, nisi Procurator Regius, & alii tres quos statim indicavi. Hanc decisionem tradit Sambovius tom. 2. in 4. cas. 20. 56. & 68. Si tamen quis furem comprehendive curet non animo sua suorumve bona recuperandi, aut avertendi damnum inde imminens vel Reipublicæ, vel proximo, sed animo procurandæ reo mortis, non dubito quin contrahat irregularitatem, sicut eam teste Giberto contrahunt testes qui ex alienæ mortis desiderio testantur, & denuntiatores qui ex eodem motivo agunt.

Dico 5. peccant, nec tamen irregularitatem contrahunt Clerici qui reorum supplicio inter-

sunt. Quod peccent probatur ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cujus hæc sunt verba: *Sententiam sanguinis nullus Clericus dicet, aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur intersit.*

C. 9. Ne
Clerici
dic.

Quale verò sit peccatum, feralibus hisce spectaculis pascere oculos, dissentiunt Theologi. Alii grave esse putant, idque hinc confirmari potest, quod Concilium Matisconense II. Can. 19. gradus & honoris periculum Clericis illis comminatum fuerit. Alii communiter censent idem peccatum solum esse veniale ob materiæ levitatem. Ita Avila p. 7. disp. 5. sect. 2. in fine. Idem docet author Theor. & praxis Sacramentorum, nisi, inquit, grave hinc oriatur scandalum. Imò Navar. *Navar. e.*
rus, Avila & alii plures, nullum hic esse peccatum censent, nisi Clerici vel sint in sacris, vel Benefic. 27. num. 214.

Quod autem nulla hinc pertimescenda sit irregularitas, patet, tum quia nemo, per simplicem assistentiam, reorum morti cooperatur; tum quia id docet Glossa communiter recepta.

Si tamen Clericus huic spectaculo intersit non ut simplex spectator, sed ut auctoritatem præbens iis qui nomine ipsius sanguinis sententiam ferunt, aut exequuntur, tunc irregularitatem contrahet, ut qui in mortem influat. Ita cum aliis Avila & prædictus author Theor. & praxis Sacram. qui in hoc secum facillè conciliari nequit. Eximit enim Scribam ab irregularitate, ut mox dixi: atqui tamen Scriba reorum morti interest, ut notat Ferriere in suâ ad praxim Introductione, verbo *Greffiers*; eique non interest ut purus spectator, sed ut sententiæ à se conscriptæ executionem procuret; ergo ad minus agnoscere debet cum Pontasio, tutius esse, ut Scribæ qui Clerici fieri volent, dispensationem obtineant.

Dico 6. nec extranei, nec Galli inter se consentiunt, an irregularitati subjaceant funium vel furcarum artifices, qui hæc Justitiæ ministris ad reorum occisionem præbent. Negant alii, ut Salmanticenses, & qui ab iis citantur n. 11. Gibert. p. 740. &c. quia ii omnes nec proxima sunt causa mortis eorum qui hisce instrumentis occiduntur; nec ullo juris textu declarantur irregulares. Alii hosce artifices vel fabros irregularitatem incurere contendunt. Alii demùm, ut S. Antoninus 3. p. tit. 28. c. distinctione utuntur. Vel enim quis *fecit scalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam, sed ad omnes usus, & casu postea aliquis utitur ipsis ad occisionem*; & tunc irregularis non est, quia vendidit aliquid tum in se, tum in intentione suâ indifferens, quodque forsitan non vendidisset, si futurum ejus usum cognovisset: vel hæc instrumenta, sciens & volens, ad aliorum occisionem vendit, & tunc videtur irregularis, quia actione suâ in mortem alterius tendit: unde faber qui in solos terrorum usus laboraret, non levem crudelitatis notam in ore populi sustineret. Idem docet Navar. num. 217. Pontas ibid. cas. 55. atque id mihi videtur tenendum in praxi. A fortiori irregularis est qui projicit vel defert ligna, ut vivus quis comburatur; secus si solum ut comburatur cadaver illius qui jam suffocatus est.

Dico 7. qui per accidens solum & præter intentionem causa est cur reus citius moriatur, non fit inde irregularis; quia effectus per accidens non imputatur ei qui dat operam rei licitæ: unde qui à Judice impetrant, ut reus per viam consuetam non ducatur, ne in hac utpote nimium populosa

pulosâ majorem subeat infamiam, vel juxta propriam suam aut matris domum transeat, irregulares non sunt, etsi inde fiat ut reus per viam breviorē ducatur, & citius pereat. Neque etiam irregulares sunt qui reum consolationis gratiâ committendo dicunt: Eja pergamus; sicut nec Confessarii qui carnificem monent se suo jam functos esse officio, nihil esse quod ipsum moretur. Idem docet Gibalin. de iis qui rudem carnificem docent modum aptandi aut nodandi funis, modò id fiat in genere tantum, & sine ordine ad hunc vel illum reum.

Dixi, qui per accidens solum &c. non enim ita clarum est eos ab irregularitate immunes esse, qui etiam bono & misericordi animo, rei mortem directè accelerant: unde, ait Nat. Alexander, irregularitatis periculo se exponunt qui carnificem hortantur ut furciferum citius interficiat, ne diù vexetur; ut omnino suffocet eum qui necdum satis strangulatus apparet, ne diutius langueat; ut crura hoc modo frangat, quia sic aperiet venam, unde reum citius moriturum esse continget. Uti- que, pergit idem Theologus, qui hæc faciunt, magnæ imprudentiæ rei sunt, & in dubio à suis functionibus abstinere, & à summo Pontifice dispensationem suppliciter efflagitare debent. Uterius progreditur auctor Collat. Andegav. docetque Sacerdotem qui satagit ut stranguletur homo ferali rotâ impositus, ne in desperationem incidat, irregularem fieri: quod falsum puto, si proxima immineant desperationis indicia; tunc enim jure naturali teneris proximi animæ opem ferre: quod autem jubet lex naturæ, Ecclesia vetare non potest aut improbare.

Ut expédiantur aliæ quædam difficultates quæ ad hanc materiam pertinent,

Quæres 1. an irregularitatem incurrat Sacerdos qui grassantia quædam crimina reprimi intendens, suadet Principi, ut legem ferat, quâ qui scelera hæc commiserint, capite plectantur. Item an irregularis fiat Princeps qui legem hanc tulerit; vel Confessarius qui absolutionem denegat, seu Principi qui hujusmodi legem ferre non vult; seu Magistratui qui ut fonti parcat, secundum legem hæc judicari non vult; seu reo qui juridicè interrogatus, crimen suum detegere non vult.

R. neminem ex istis irregularem fieri. Ratio est, quia, ut quis incurrat irregularitatem, necesse est, ut in morte proximè influat, & liberè: atqui ii de quibus agitur in quæstione propositâ, vel proximè non influunt in mortem, vel saltem non liberè. 1. quidem non influunt proximè. Qui enim fert legem quâ certorum criminum deinceps rei, capite plectantur, directè & primariò tendit in Reipublicæ moderationem, nec in quempiam determinatè animadvertit, sed generaliter loquitur; ergo non est causa particularis cur hic vel iste morti dentur; ergo nec qui legem hanc tulerit, irregularis est, nec qui eam ferri suaserit aut præcepit. 2. etiamsi proximè influerent, ut putat Gibalinus influere Confessarium qui negat absolutionem Judici, reum secundum leges hîc & nunc punire recusanti, quia idem præstat ac si diceret; Hunc interfice, alioqui non absolvêris; non tamen influat liberè; cum non possit absolutionem tribuere Judici id ad quod tenetur facere nolenti: atqui nunquam incurritur irregularitas ex homicidio secuto ex actione quam quis sine peccato omittere non potuit; alioqui Ecclesia ad peccandum induceret metu incurrendæ irregularitatis. De quo vide superius dicta.

At, inquires, non magis Confessarius in casu præsentis immunis est ab irregularitate, quàm Judex. atqui iste non, ex toris dictis; ergo nec ille.

Prob. maj. Idè juxta nos, Judex licet à ferendâ mortis sententia abstinere non possit sine peccato, contrahit nihilominus irregularitatem, quia homicidium eidem saltem in causâ voluntarium est, urpote qui Judicis officium sponte amplexus fuerit; atqui pariter Confessarius, Confessarii officium sponte & liberè amplexus est; ergo.

R. ad 1. neg. maj. Ad 2. idè Judex ratione occisionis irregularitatem incurrit, quia occisio malefactorum, officio ejus necessariò & primariò annexa est, ita ut eam in se ut Reipublicæ bonam velit. At aliter se res habet de Confessario, cujus ministerium in solâ peccatorum reconciliatione consistit: ex quo fit, ut cum specialiùs in reorum mortem influit, hanc non in se & directè velit, sed solam pœnitentis salutem, quæ pendet ab observatione legum, sive eâ mortem rei, seu aliud quid præcipiant.

Quæres 2. an is quem Judex consulit de reo, irregularis fiat, si respondeat eum esse dignum morte.

R. 1. si consulatur quis in communi, respondeatque tale delictum ex legum præscripto, mortem mereri non irregularis; tum quia non magis influat in mortem alicujus particularis, quàm influat qui suadet Principi ut legem ferat, quâ qui hoc vel illud crimen deinceps committent, capite plectantur; tum quia alioqui Doctores qui de variis criminum pœnis voce aut scripto disputassent, irregularitatem contraherent, si qui eos audierunt aut legerunt, deinde Judices facti; ex ipsorum doctrinâ aliquos morte dampnarent, quod nemo hætenus dixit.

R. 2. si consulatur quis in specie, & in particulari, an v. g. Titius sacrilegii reus hoc vel illo mortis genere plectendus sit, tunc divisi sunt Theologi. Alii negant ullam pertrimescendam esse irregularitatem ei qui ore rotundo & sine circuitu dixerit: *Hunc laqueo, istum flammis extingue*; quia, inquiunt, irregularitas decernitur quidem in jure contra eos qui mortis sententiam ut Judices ferunt, vel exequuntur ut ministri, non autem contra eos qui eos docuerint quid in hoc vel illo casu faciendum sit. Ita Salmanticenses qui irregularitatem ex lenitatis defectu, pro virili restringunt & limitant. Alii, ut Avila disp. 5. sect. 2. dub. 6. Gibalin. ubi sup. num. 49. non permittunt ut dicat Clericus: *Hunc tolle, vel, Mulum est si impunitus evadat*; sed solum ut his similibusve verbis utatur: *Consule leges, Adi jurisperitos, hoc enim ad me non pertinet, quia nobis non licet interficere quemquam*. Hæc opinio Clericali mansuetudini magis congruit, tutior est in praxi, & utcumque confirmari potest ex cap. 10. *Salmant. m. 2.*

ARTICULUS IV.

De militibus & chirurgis.

Circa milites, eosque omnes qui in bello justo pugnant, quæritur 1. an simplex & sola armorum gestatio, hominem militiæ adscriptum constituat irregularem.

R. 1. Quidquid sit de jure antiquo, quo inventam fuisse hanc irregularitatem censent aliqui cum Giberto, eandem nunc non subsistere, licet Bancarii Expeditionarii Curia Romanæ, iis qui arma

arma gestaverunt, authores esse soleant, ut dispensationem postulent. Responsio nostra certa est, & satis colligitur tum ex cap. 24. *De homicidio*, ubi Sacerdos qui contra Saracenos dimicaverat, eo solum in casu ab altaris ministerio abstinere præcipitur, *si de interfectione cujusquam in illo conflictu, sua cum conscientia remordet*; tum ex unanimi Casuistarum consensu, qui omnes docent, neminem in bello justo irregularitati subiacere, nisi qui propria manu alium invaserit; tum ex constanti Regni hujusce disciplina, secundum quam qui arma gestaverint, nec ad beneficia in habiles sunt, nec à Beneficiis quæ interim possident, excidunt, nisi ab Episcopo canonicè moniti ut à seculari militia abstant, obedire recusent.

R. 2. eum qui pugnae ac conflictui interfuit & dubitat cum fundamento, an quempiam interfecerit, aut qui de interfectione suspectus est, teneri dispensationem obtinere; sive ne aliis scandalum sit, sive ne parrem minus tutam in dubio homicidii sequatur. Ita Pontas ibid. cas. 69. & sequitur ex dictis.

Dixi, & dubitat cum fundamento: qui enim dubitat solum negativè, non videtur habendus pro irregulari; quia deest conditio posita cit. cap. 24. *De homicidio*. non enim propriè remordet conscientia de alicujus occisione, quando quis formare non potest probabile judicium, se aliquem interfecisse. Ita Boudart tom. 6. pag. 383. edit. 2. & ante eum Navarrus lib. 5. Consil. 21.

Quæres 2. an irregularis sit qui in bello justo, non occidit quidem propria manu, sed aliis occidentibus, aut mutilantibus opem tulit, eisve pulverem pyrium & arma offensiva distribuit, aut eos ad strenuè & acriter pugnandum adhortatus est.

R. Illud est discriminis eos inter qui pugnant in bello justo, & eos qui in injusto decertant, quod licet in utroque bello censeantur omnes una causa moralis homicidii à quolibet perpetrati, eo quod omnes mutuam sibi opem ferant verbis, & operibus, non tamen omnes in utroque casu eandem incurrant irregularitatem: eorum enim qui sive in bello, sive in rixa, occisioni iniquæ cooperantur, nemo ab irregularitate immunis evadit, quia jus eos omnes punire voluit qui concurrunt ad crimen homicidii: at non idem est in bello justo; in hoc enim ii solum irregulares à jure constituti sunt, qui per se & propria manu occidunt, aut mutilant; quod meritò statutum est, ne ex actione unius aliquando hominis, tot alii canonicum hoc impedimentum contraherent, & sic à bellis etiam justis retraherentur: atque ea est pro utraque parte communis Doctorum opinio, ait Sylvius var. resol. v. *Irregularitas*. Ita etiam Salmantic. n. 19. Pontas cas. 71. & alii complures qui ab iis citantur; ex quo patet Duces, Tubicines, & alios, qui Martem verbis aut cantu accendunt, & per se non pugnant, irregulares non esse. Eadem de causâ irregulares non sunt etiam Clerici qui bellum consulunt.

Excipiunt aliqui ab hac regulâ, eum qui non in genere, sed in specie ad hujus vel istius hominis occisionem instigaret. Ita Bonacina disp. 7. q. 4. punct. 4. Pontas ibid. & alii non pauci contra Salmantic.

Quæres 3. an non aliquando ab irregularitate immunes sint qui in bello etiam justo mutilant vel occidunt.

R. Irregulares esse eos omnes qui in bello aggressivo mutilant vel occidunt, non autem qui in bello

defensivo, nisi eo venerint animo præliandi.

Prob. 1. pars, tum ex cit. c. 24. *De homicidio*. tum quia qui in bello justo occidunt, similes iis sunt qui auctoritate publicâ malos tollunt è medio: atqui ii irregulares sunt, ut ostendimus.

Prob. 2. pars; quia peior non est conditio eorum qui in bello, quàm extra bellum, necessitate compulsi occidunt ne occidantur: atqui isti irregularitatem non incurrunt; ergo nec illi. Unde irregularitatis expertes sunt qui in bello etiam injusto positi præcisè ut milites spiritualiter adjuvant, aut pacem componant, in eas aliquando angustias veniunt, ut vitam non nisi hostilis vitæ dispendio servare incolumem possint.

Dixi, nisi eo venerint animo præliandi; censent enim Suares disp. 47. sect. 5. Bonacina ibid. p. 4. & alii plures, eum qui pugnandi animo ad bellum etiam justum processit, irregularem fieri, si occidat etiam in propriæ vitæ defensionem. 1. quia qui præliandi animo aciem ingreditur, saltem in causa vult homicidium, cui se exponit: atqui homicidio in se, vel in causa voluto, annexa est à jure irregularitas. 2. quia Judex, licet malefactorem occidere teneatur, non definit esse irregularis, quia sponte accessit ad Officium Judicis; ergo à pari miles qui excubias agit, quique occidendus est nisi occidat, non vacat ab irregularitate.

At inquit Avila disp. 6. sect. 2. dub. 1. *Si Judex vel carnifex invadatur à reo quem volebat decapitare*, potest eum citra irregularitatis metum occidere, ne occidatur; ergo à pari in proposito.

R. nego consequ. occisio enim rei in hocce casu non est volita in causâ, cum rei in carnifices insurgere non consueverint: at occisio ex parte illius qui ad bellum processit, in causa volita est; cum is sit hostium usus, quem omnes satis prævident, ut in hostes suos irruant, eosque nisi præveniantur, occidant. Cæterum qui nec mutilant, nec occidunt, sed solum vulnerant, morte vulnerari non secutâ, irregulares non sunt, uti cum aliis pluribus docere videtur author. Collat. Andegav. p. 354.

Quæres 4. an Clerici in sacris qui ex dispensatione Pontificiâ pugnant in bello justo, irregulares sint, si propriâ manu occidant.

R. negat. quia Papa censetur virtualiter dispensare in jure irregularitatem inducente. Ita Covarruvias & alii communiter: ubi duo notanda. 1. Papam non censeri eximere Laicum ab irregularitate, etiam si cum eo dispensaret ut pugnaret in bello, de quo vide Molinam tom. 1. de justitia tract. 2. disp. 108. 110. in fine. 2. neque etiam censeri Papam concedere Clericis facultatem pugnandi manu propria in bello, ex eo quod iisque licentiam tribuat bello assistendi; hæc enim licentia solum munera sacerdotalia exercondi facultatem importat.

Quæres 5. an qui alium hortatur ad fundendum pro fide sanguinem, irregularis sit secuta morte.

R. Negat. Non enim causa est cur Judex aut tortor impius mortem inferat, sed cur Christianus vividæ charitatis actum eliciat. Idem dicendum de eo qui alium precatur, ut se conjiciat in flumen, unde aliquem aquis abreptum extrahat: is enim non intendit mortem illius qui in flumen se conjicit, quam etiam probabiliter non prævidet, ut supponimus; sed solum quærit pereuntis liberationem.

Quod spectat ad Medicos & Chirurgos.

Dico

Dico 1. Laici qui medicinam aut chirurgiam exercent, non sunt irregulares, morte etiam secuta, tamen si membrum abscindant, aut abscindi præcipiant, modò secundum artis suæ regulas operentur. Ratio est, quia in medicis aut chirurgicis operationibus, non deest lenitas, sed elucet charitas & misericordia: neque enim membrum incidunt aut amputant, in vindictam & poenam, sed ad totius conservationem: unde patet quantum eos inter & Judices intersit differentia.

Dixi, modò operentur secundum artis regulas: si enim culpâ vel imperitiâ Medici aut Chirurghi, mors sequatur, incurrunt irregularitatem ex delicto; quia sunt iniqua mortis causa; imperiti enim in iis, qui ut periti operam suam promittunt, culpæ annumeratur L. 9. ff. Locati. Cum autem irregularitas ex delicto, non nisi ob peccatum mortale contrahatur, evidens est incuriam, quæ Medico aut Chirurgo irregularitatem procurat, debere esse mortalem: sed simul fatendum in re tanti momenti, in qua de vita hominum agitur, minùs ad culpam lethalem requiri quàm in alia materia. In dubio an Medicus aut Chirurgus necessaria usus sit diligentia, pro irregulari habere se debet, ut colligitur ex cap. 18. De homicid. A fortiori irregularis est, qui ut potionis sibi non satis cognita experimentum faceret, eandem propinavit ægroto, qui ea mortuus est.

Sed quid si Medicus porrigat ægroto medicinâ, quam dubitat illi profuturam esse, erit-ne, secuta ægroti morte, irregularis?

Affirmat Hugolinus cap. 19. n. 5. sed placet mihi distinctio Bonacinae, quam hic totam referre lubet. Itaque vel Medicus aliud præsto habet remedium, aut certum, aut à prudentioribus Medicis in eodem casu adhiberi solitum, vel non. Si habet, peccat & irregularis est, qui in re tanti momenti dubia & incerta certis præponit. Si verò non habeat remedium certum, aut saltem aliquod ex iis, quæ in pari casu à Medicis peritioribus usurpari solent, tunc videndum est, an infirmi salus desperata sit, nec ne. Si necdum desperata sit, adhuc peccat, & ex peccato irregularitatem contrahit, quia censetur certo remedio eum peremisse, quem natura sanare potuit, aut qui fortasse vixisset donec certiori remedio reficeretur. Si verò jam desperata sit ægrotantis vita, non videtur irregularitatis conscius si applicet remedium, de quo dubitat profuturum-ne sit, an secus; satius enim est, aliquid de se non malum tentare cum spe salutis, quàm inertem & otiosum mortis alienæ spectatorem manere; atque hinc patet quid sentiendum de Chirurgo, qui membrum abscindit, dubius sit-ne abscindendum.

Dico 2. Clericus, etiam in sacris, non fit irregularis exercendo medicinam aut chirurgiam secundum artis regulas, citra incisionem atque aduersionem. Ratio est quia id nullibi prohibitum est Clericis; unde si mors sequatur, modò non ex eorum incuria & culpa, irregularitatis expertes sunt. Si ubi tamen medicinam aut chirurgiam exercent Sacerdotes, cautè simul & sobriè gerere se debent, ut appositè notat Habert: cautè quidem ne periclitetur eorum castitas & fama, si frequentius cum fœminis conversentur, & aliquos curent morbos, qui pudicum oculum lædunt; & mentem inquinant: sobriè verò, ut pauperum, non item omnium medici esse videantur, utque id non faciant, quod alii istius professionis homines facere possunt.

Dixi 1. secundum regulas; quia qui eas ignorat, occidendi periculo se exponit, ac proinde secuta morte irregularis est.

Dixi 2. circa incisionem m. &c. quia Conc. Later. sub Innoc. III. expressè prohibet ne ullam chirurgiam artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ aduersionem vel incisionem inducit: unde Sacerdos, etsi omnem adhibeat diligentiam, & secundum artis regulas brachium abscindat, si mors inde sequatur, erit irregularis: quod etiam verum est juxta Sylvium, Bonacinam & alios plures si solum venam aperiat, quia qui venam aperit, propriè dicitur incidere. Si verò idem Sacerdos secundum regulam artis applicat emplastrum mollificativum, quo apostema se se aperit, & mors inde sequitur sine ejus culpa, non est irregularis, quia non exercet chirurgiam sciindendo vel urendo: non enim propriè comburit aut incidit, qui carnem aut tumorem aperit emplastro, ut notat Gibalin. cap. 4. q. 1. confect. 11. ac proinde ab irregularitate eximi debet, cum verba in hisce materiis strictè & rigiosè accipi debeant, Idem docet Pontas ibid. cas. 77.

An prædicta irregularitas, cui subjacent Clerici, qui chirurgiam urendo & incidendo exercent, in eos etiam aliquando cadat, qui non sunt in sacris, controversatur inter Doctores. Censent Navarrus, Panormitanus, alique nec pauci nec ignobiles, Clericum etiam in Minoribus, si Beneficiatus sit, irregularitati de qua loquimur, obnoxium esse iisdem in casibus in quibus ei subjacent qui sunt in sacris, quia pro regula ponunt, id omne quod interdictum est Clericis in sacris, interdictum etiam esse Clericis Beneficiatum ad victum sufficiens habentibus. Quia tamen hæc regula gratis assertur, nec ullo juris textu satis confirmari potest, idcirco responsio nostra ad Clericos in sacris omnino limitanda est, atque idipsum tenet Gibalin. ibid. Pontas cas. 76.

Circa hanc nostram assertionem quædam notanda sunt.

1. Clericus si tantum consulat, imperet, aut opem ferat Chirurgo, ut membrum abscindat, irregularitatis expertes manet, etiam si mors sequatur, modò non sequatur ex consilii vel jussionis imprudentia, si ex vi morbi. Ratio est, quia tamen si Clericis in sacris vetitum sit, ut per se adurant, aut incidant, non tamen ut id ab aliis fieri suadeant aut imperent, si satis periti sint, ut id prudenter suadere valeant. Et verò pœna in operantes imposita non ligat mandantes, nisi lex idipsum exprimat, prout probatum est, in Tract. de Censuris part. 1. cap. 3.

2. Si Subdiaconus aut alius in sacris, urgente necessitate, puta tempore pestis, deficientibus vel nolentibus Chirurgis, membrum incidat vel amputet, non erit irregularis, ut latè probat Molina tract. 3. disp. 75. Ratio est, tum quia excusat necessitas; tum quia fieri potest, ut ad id obligetur jure naturali: porro iniqua foret lex quæ juris naturalis observationem puniret.

Nec nocet caput Tua nos. 19. De homic. quia Monachus de quo ibi agitur, mulieris apostema extra casum necessitatis aperuerat, prout communiter sentiunt Canonistæ.

1. Si Clericus extra casum necessitatis abscindat membrum, & mors non sequatur, peccabit quidem contra legem Concilii Lateranensis supra relatam: at non erit irregularis, quia irregularitas ex ea solum mutilatione incurritur, quæ per se ordinatur ad privationem membri, non autem ex ea, quæ ordinatur ad conservationem totius, qualis ea est, de qua agitur in præsentia.

Cap. 9. Ne Clericis. Sylv. ibid. v. Chirurgus.

Sed quid si mors sequatur, non quidem ex adustione, sed ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, qui regimen sibi præscriptum sequi noluist.

R. divisi sunt hic Theologi. Alii Clericum hunc etiam morte secutâ irregularem fieri negant; quia, inquiunt, eatenus mors irregularitatem in Chirurgo parit, quatenus ei imputari & attribui potest: atqui in præsentī casu mors attribui non potest operationi chirurgicæ, ut supponimus; ergo nec irregularitatem causare potest. Alii verò, Suares disp. 4. sect. 7. n. 4. Pirhing ad lib. 5. tit. 12. n. 68. contrarium tenent 1. quia citato *Cap. Tua nos*. irregularis declaratur Monachus, qui supponitur peritus, & ex cuius culpa mortua non erat mulier cuius tumorem aperuerat. 2. quia in his casibus semper aliquid est dubii, vixque eotingere potest, ut incisio & adustio præsertim gravis, mortem non accelerent, quæ acceleratio ad irregularitatem sufficit, nisi, ut aliqui volunt, sit levissima; ergo tutius est, ut quis in hoc casu se gerat ut irregularem, nisi antea obtinuerit licentiam artis huius exercendæ, Coll. Andeg. p. 366.

Ex his colliges quid sentiendum sit de iis qui ægrotantium sive in xenodochiis, sive alibi curam agunt, ex officio, vel Superiorum præscripto. Communis enim est Doctorum opinio, ait Sayrus lib. 7. c. 6. n. 13. eos irregularitatem non contrahere, nisi ex aliquo eorum facto acceleretur mors ægroti, ob evidentem aut notabilem eorum negligentiam: unde si debitam adhibeant curam, qualem vir prudens communiter adhibere solet, licet non eam adhibuerint quæ ab oculatissimo adhibita esset, irregularitati non subjacent, prout cum aliis docent Hugolin. c. 11, §. 3. n. 4. Cajetanus 2. 2. q. 64. a. 8. &c. Hinc irregularis non est qui aliquid infirmo tradit quod eidem vetitum non est, ne nociturum dubitat; aut qui id tradit ex Medici periti præscripto; aut qui versat & revolvit ægrum in lecto, ut facilius quietem aut cibum capiat, etiamsi mors inde ex aliquâ culpâ, non tamen notabili acceleretur. Ita Bonacina punct. 7. n. 12. Qui verò contra Medici præceptum, aliquid tradi, aut tradit consulit infirmo; aut qui cum debet, non obstat ne id tradatur, etiamsi id faciat titulo pietatis, putâ ne æger diutius careat oprato cibo, irregularitatem incurrit, si infirmus inde pereat, aut mors ejus acceleretur. A fortiori irregularis esset qui ut doloribus finem imponeret, imponeret & vitæ, ut fecit Amalecites, qui rogante Saule, Saulem confecit, & aliquando faciunt milites iniquâ in socios suos miseratione conducti.

Quæres quis in irregularitate ex defectu lenitatis dispensare possit.

R. Solus Papa vel quibus id ab eo concessum fuerit, non autem Episcopus, quidquid in contrarium existiment Barbosa, Diana & alii quidam. Ratio est, quia per Tridentinum solummodò conceditur Episcopis, ut dispensent in irregularitatibus ex delicto &c. atqui irregularitas ex lenitatis defectu non est ex delicto. Ita Bonacina, Avila, Salmanticenses, n. 24.

Censent iidem Salmanticenses, Prælatos Religionum dispensare posse in hac irregularitate, si ve publica sit, si ve secreta: quâ de re, quisque Religionis privilegia scrutari & expendere debet, hæc enim valent ut sonant: undecui permissa esset dispensatio ab irregularitate ex homicidio casuali, non ideo licitum esset dispensare ab irregularitate ex defectu lenitatis; occisio enim quæ defectum lenitatis parit, distinguitur ab homicidio casuali.

P A R S III.

De irregularitatibus ex delicto.

Quas supra recensuimus irregularitatis ex delicto species quinque, sigillatim expendemus in hac ultimâ parte Tractatus nostri, singulasque singulis Capitibus prosequemur. Addemus pro coronide generalia quædam principia, è quibus facilius colligant qui irregularitate innodantur, an & quando ad Pontificem Romanum obtinendæ dispensationis causâ confugere teneantur.

C A P U T I.

De irregularitate ex homicidio.

Homicidium dividitur in necessarium, voluntarium, & casuale. Necessarium, quod etiam justum dicitur, illud est ad quod aliquis quasi obligatur, seu ratione legitimæ defensionis, ut cum vitam suam aliter tueri non potest, seu ratione officii vel professionis, ut cum Magistratus servato juris ordine fontem morti addicit, aut miles in bello justo hostem cædit. Hinc patet homicidium non dici necessarium, quasi libertatis expers sit, sed quia oritur ex quadam necessitate vitam suam vel justitiam conservandi: unde etiam melius dicitur occisio quam homicidium.

Homicidium voluntarium, quod alii injustum appellant, illud est quod directè intenditur, vel in se, ut cum alicui collum abscinditur, vel in causa adeo cum effectu conjuncta, & ut tali cognita, ut non possit quis causam velle, quin effectum ab ea inseparabilem voluisse censeatur; ut cum quis venenum maxime mortiferum propinat alteri, aut ei vulnus infligit ex quo mors necessariò sequitur: is enim directè vult & vulnus, & mortem ipsam etiamsi fortè de eâ inferendâ non cogitet; aliud enim est velle aliquid directè, aliud velle illud explicite, ut bene probat Gibalin. cap. 4. q. 1.

Homicidium casuale, illud est quod agens nec in se, nec in causa cum effectu necessariò conjuncta voluit, quodque ideo hoc sensu est præter intentionem agentis. Homicidium casuale duplex est: aliud purè casuale, quod etiam inculpatum vocatur; aliud mixtum & culpabile. Homicidium purè casuale, est illud quod præter intentionem agentis sequitur ex actione, ex qua nec prævidetur, nec moraliter prævideri potest esse securum. Tale est homicidium ab eo factum, qui cum pulsaret campanas, ut signo dato conveniret populus Fidelium ad divina, cadens tintinabulum, percussit quemdam puerum, qui ex eo vulnere decessit; tale etiam est homicidium cuius causa, vel potius occasio fuit juvenis qui cum coetaneis suis ludens, & sequens unum ex illis, lapidem ibid. post eum non animo ladendi, sed timorem incutiendi projecit: qui licet ex projecto lapide percussus non fuerit, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, ob medici imperitiam, & patris incuriam expiravit. Homicidium casuale mixtum, est illud quod quis nec intendit, nec prævidit, sed prævidere potuit & debuit, & eatenus impedire, si ve majorem adhibendo diligentiam, si ve absti-

C. 23. De homic.

Cap. 22.

nendo

impedire, five majorem adhibendo diligentiam, five abstinendo ab opere periculoso, in quo satis peritus non erat, aut, ut addunt alii, quod ipsi illicitum erat & interdictum: quæ additio an legitima sit, infra expendam. Hinc patet in homicidio casuali mixto mortem partim casualem esse, quia ab agente non intenditur; partim voluntariam in causa, quatenus agens liberè voluit aut omittere diligentiam debitam, aut suscipere opus, in quo satis peritus non erat; hinc sequitur magni momenti.

CONCLUSIO. Homicidium non est voluntarium, prout voluntarium opponitur casuali mixto, quoties est contra intentionem agentis, etiam si ex tali opere non raro, sed sæpius, modò ramen non necessariò & inseparabiliter sequatur. E contrario homicidium erit voluntarium, si ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tamen si raro admodum ex aliqua actione sequatur.

Prob. 1. pars. 1. ex S. Thoma, qui 2. 2. q. 64. art. 8. ubi de homicidio casuali loquitur, sic habet: *Qui percutit mulierem pregnantem, dat operam rei illicitæ; & ideo si sequatur mors, vel mulieris, vel puerperii animati, non effugiet homicidii crimen; præcipue cum ex tali percussione in promptu sit, quòd mors sequatur.* Ubi homicidium illud est casuale, quod oritur à causa, ex qua in promptu est mortem sequi, id est, ait Tolet. ex qua

Tolet. l. 1. c. 77. n. 11

in plurimum mors sequitur. Prob. 2. In materia admodum pœnali, illud duntaxat homicidium pro simpliciter voluntario habendum est, quod ut tale nobis exhibetur à jure & à Conciliis: atqui jus & Concilia illud duntaxat homicidium nobis ut voluntarium exhibent, quod directè volitum est, five in se, five in causa, cujus volitio, cum effectus nolitione non compatitur. Homicidium enim simpliciter voluntarium nobis à jure & à Conciliis exhibetur, ut homicidium, quod quis commisit *per industriam, per insidias, voluntate sua, ex proposito, non ex casu*: atqui tale homicidium necessariò importat intentionem directam, voluntatem & propositum occidendi; nam ibi non est sermo de alia voluntate vel proposito quàm occidendi.

Cap. 1. De homicid. Trid. Sess. 14. c. 7.

Confirm. Illud est ex Concil. Tridentino discrimen, homicidium casuale inter & voluntarium, quòd casuale inducat irregularitatem dispensabilem, voluntarium verò irregularitatem pariat in qua vix unquam dispensatur; ergo ad homicidium simpliciter voluntarium, non sufficit ut sit voluntarium indirectè, & in causa ex qua sequi poterat, & ex qua de facto secutum est præter intentionem agentis; sed requiritur ut sit directè volitum in se, aut in causa inseparabili, & ut tali cognita. Prob. consequentia, quia alioqui homicidium casuale mixtum, quod aliquid habet voluntarii, cum sit peccatum irregularitatem inducens, esset simpliciter voluntarium, atqui hoc repugnat, cum homicidium mixtum per Tridentinum distinguatur à voluntario; neque iisdem subiaceat pœnis quibus subjacet voluntarium.

Prob. 3. Fieri non potest, ut idem eventus sit directè simul volitus & directè nolitus, ut loquitur Suarès: atqui in hypothesi quam expendimus, eventus idem esset directè volitus, ut supponitur, & simul directè nolitus; quia esset contra directam intentionem agentis, qui non solum non intendit occidere, sed etiam intendit non occidere, ideoque intendit ita actionem suam moderari ut non occidat; ergo quamvis contingat, ut ex actione ejus sequatur homicidium, non tamen dici potest directè voluntarium, cum directè noli-

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

tum fuerit, & sequatur ex facto, ex quo nec sequitur necessariò, nec sequitur ex proposito agentis.

Quæres quid judicandum sit de homicidio, quod commisit quis habens animum percutiendi, neque excludendo, neque includendo animum occidendi.

R. quoties occisor ipse intentionem suam explicare satis & evolvere non potest, rem ex conjecturis & circumstantiis definiendam esse: unde si quis ponere voluerit causam adeò proximam & ita efficacem, ut mors ex ea moraliter sequi soleat; puta si quis gladio percutere velit absolurè, ubi & quomodo potest, homicidium inde subsequens simpliciter voluntarium reputari debet, quia talem velle causam, idem censetur ac moraliter velle effectum: secus si directè conatus sit, aut non vulnerare, aut vulnerare in parte non periculosa, tunc etiam poterit quidem conscius esse subsequente mortis, sed solum indirectè. Et si porro homicidium quamvis aliquando minùs casuale, semper sit casuale, ut notat ibidem Toletus, fatendum tamen illud eo gravius esse in ratione peccati, quo frequentius oritur ex causa quæ posita fuit; quia majorem arguit negligentiam, & ex majori occidendi intentione profectum videtur.

Prob. altera pars; nempe homicidium esse simpliciter voluntarium, etiam si raro admodum ex actione, quæ posita est, sequatur, modò ab agente intentum & præcogitatum fuerit. Probat, inquam, quia certum est & apud omnes receptum, casuale & voluntarium in intentionem præsertim esse refundenda: sicut ergo qui nec in se, nec in causa inseparabili homicidium voluit, non censetur directè & simpliciter homicida, ut modò dictum est; sic voluntariè homicida judicari debet, qui homicidium intendens, usus est causa quæ effectui suo frustrari poterat. Unde, ait iterum Toletus, si quis campanam pulsat ea intentione ut cadens malleus aliquem obruat, quem de facto obrui contingat, pulsator ex hoc facto licet parùm communi, homicidii voluntarii reus erit.

His præmissis dicemus 1. de homicidio voluntario. 2. de casuali.

ARTICULUS I.

De irregularitate ex homicidio voluntario.

CONCLUSIO I. Homicidium simpliciter voluntarium gravissimam inducit irregularitatem.

Prob. 1. ex cap. 4. dist. 50. ubi sic loquitur Joannes VII. *Miror minùs doctam scientiam tuam Sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in Sacerdotio ministrare, imò, quod est ineptius, nobis suadere velle, ut ipsi tali presumptioni praberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque perversi sensus, tale quid existimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam concedendum, cum omninò sit canonica disciplina contrarium? debet ergo Sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere.* 2. idem docet Synodus Tridentina sess. 14. c. 7. his verbis: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferri liceat &c.* qui textus adeo aperti sunt, ut commentario non indigeant.

CONCLUSIO II. Homicidii hujus voluntarii,

rii, ii omnes rei sunt, qui actione sive physica, sive morali, proximi mortem directè intendunt & procurant.

Prob. tum ex allata homicidii voluntarii definitione quæ applicari potest, iis omnibus de quibus loquitur nostra hæc Conclusio; tum ex recepta hac Juris regula: *Is damnum dat*, non solum qui per se agit, sed & qui jubet dare.

Reg. 169.
ff. De reg.
jur.

Hinc homicidæ voluntarii sunt 1. omnes cujuscunque sint dignitatis, qui in duello, in bello clarè injusto, in alia quacunque occasione, ex proposito alium injustè & spontaneè necant, sive protinus & absque mora, sive sensim & viâ, ut ita loquar, longiori; ut si quis alteri præbeat venenum, quo paulatim & aliquando plures post menses extinguitur: idque verum est, ait Suares, etiam si dederit venenum animo ejusdem efficaciam experiendi; vult enim directè mortem, tanquam effectum in quo veneni sui vis manifestanda est.

An autem irregularitatem contrahatis qui talem applicuit causam, si eum facti sui sincere pœniteat, priusquam eadem causa operetur, disputant Theologi. Negant Salmanticenses cap. 8. n. 5. ubi docent eum, qui alteri vulnus lethale inflixit, si mortem inde secururam omnibus quibus potest modis impedire conetur, irregularem non fieri: licet enim, inquiunt, homo ille physice in mortem influat, non influit tamen moraliter, neque mors ei voluntaria est in seipsa, sed solum in causa, quæ cum ante effectus productionem retracta sit, in conscientia & coram Deo ad culpam imputari non potest. Contrarium tenet Suares ibid. n. 5. Ratio est, 1. quia sicut pœnitentia irregularitatem jam contractam non tollit, sic nec impedire potest, quin eadem contrahatur, præcipue in casu præsentis, in quo non impedit ne homo verè & efficaciter sit homicida, & dignus pœna tum civili quàm Ecclesiastica, irregularitate præsertim quæ factum potius quàm culpam requirit. 2. quia licet homicidium hoc præsentis & actuali voluntate voluntarium non sit, est tamen voluntarium voluntate præcedenti, eaque efficaci & actu operante: atqui voluntati tam feræ tamque efficaci, sua pœna respondere debet; & hæc per meram velleitatem, & displicentiam quæ nihil extra operatur, retardari non potest; ergo.

Hæc secunda opinio eò saltem priori præferenda videtur, quòd æquè sit probabilis, & tutior in praxi; imò eam admittunt aliqui ex iis qui negant in hoc casu incurri excommunicationem, quia hæc requirit contumaciam, quam non requirit irregularitas. Ita Henriquez apud Avilam disp. 6. sect. 2. dub. 4.

Quæres sit-ne homicidii simpliciter voluntarii reus, qui in rixa repentina hominem subito occidit.

R. hîc etiam divisi sunt inter se Theologi, ut videre est apud Avilam 7. p. disp. 6. dub. 1. Salmanticenses ibid. & qui ab iis citantur. Censeo ego rem ex circumstantiis resolvendam esse. Si quis enim tam subito tamque acriter ira, tumultu, conviciis in se actis corripitur, ut vix sui compos, & quasi absque reflexione & deliberatione in alium insiliat, homicidium non censebitur voluntarium simpliciter, sed casuale mixtum; quia qui sic occidit, non occidit ex pleno proposito, deliberata voluntate, aut per industriam; quod tamen requiritur ad homicidium eo quo nunc expendimus sensu voluntarium; atque id docent Avila & Perez cum pluribus aliis. Si verò rixa satis animo relinquat pacis, ut homo alicujus

è turbâ mortem meditari, eumque è multis seligere, & gladio transfigere possit, tunc homicidii purè & simpliciter voluntarii conscius videbitur; quia verum est quod liberè, & voluntariè, ex proposito & ex industria mortem alteri intulerit. Ita sentiunt Molina tom. 4. tract. 3. disp. 79 Suares ibid. sect. 1. n. 3.

2. Homicidæ simpliciter voluntarii sunt mandantes, consulentes & alii cooperantes; hi enim omnes veræ sunt homicidii causæ: unde cap. *Si quis viduam*. 8. dist. 50. præcipitur, ut quisquis homicidii aut facti, aut præcepto, aut consilio, aut assensione, post Baptismum conscius fuerit, à Clericatu in perpetuum dejiciatur. Idem evidens est ex Can. 23. de Pœnit. dist. 1. ubi responsio nostra traditur & probatur. *Perniciosè, inquit, se decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos per quorum consilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur; nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt.*

Circa mandantem hæc notanda. 1. cum homicidam reputari, etsi homicidium non expressè, sed tacitè solum mandaverit: unde, ait Avila, *si injuriatus dicat filio, vel famulo, Ne redeas domum, donec aliquid novi de te audiam*, censebitur author homicidii exinde subsecuti.

2. *Is qui mandat aliquem verberari, licet expressè inhibeat ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, mutilet vel occidat, cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare*, cap. final. De homic. in 6. sed homicidium hoc in mandante directè voluntarium non est, ut benè notat Avila, & ex principiis supra positis sequitur.

3. Qui mandavit homicidium, & mandatum revocavit, sive expressè, sive æquivalenter, jam nec causa est homicidii, quod in mandatarii nequitiam totum refundi debet, nec proinde irregularitatem contrahit. Aliud est communiter de consulente, etiam si consilium revocaverit, de quo vide quæ dixi tom. 1. de Justitia, part. 3. c. 2. art. 5. sect. 4. punct. 1. & 2.

4. Si mandatarius à principio mandatum acceptare noluerit, illudque postea mutatâ voluntate exequatur, fortè etiam contra ipsam mandantis voluntatem, qui à priori proposito recessit, idem mandans adhuc subjacet irregularitati. Ratio est, quia, ut benè notat Suaresius ibid. sect. 3. n. 9. in hac materia non est sermo de mandato quod propriam justitiæ aut alterius præcepti obligationem inducat, sed de mandato quod consistat in petitione, exhortatione acriter, minis, & alia simili voluntatis significatione quâ alter ad agendum impellatur: atqui hæc omnia licet ab initio repudiata, semper idonea sunt ad movendum, vimque suam retinent, semperque mandatarii animo exhibent eam esse mandantis voluntatem, ut hostis ejus occidatur, donec ipsemet sufficienter declaraverit se voluntatem hanc abjecisse; ergo. Idem tenent Sayrus l. 7. c. 2. n. 15. Bonacina & alii complures.

5. Si contingat mandatarium ab eo, cui mortem intentat, occidi, mandans, (idem est de consulente) irregularis efficitur, non quidem irregularitate ex homicidio voluntario, cum mandatarii mortem non intenderit; sed irregularitate homicidii casualis, quia causa fuit cur alter propriæ mortis periculo se exponeret; vix enim fieri potest, ut quis sine sui periculo, mortem alterius tam proximè machinetur. Vide Suares ibid. n. 17.

Quòd

Quod spectat ad consulentem, quaeritur 1. an quisquis homicidium consuluit, irregularitatem contrahat.

R. Eum ab irregularitate immunem esse, si is, cui consilium dedit, jam adeo ad homicidium paratus erat, ut nullam ex hoc consilio determinationem receperit: etsi enim talis consulens peccet ratione affectus & intentionis, quia tamen supponitur non influere in homicidium, supponitur enim debet, nullam ex eo contrahere irregularitatem. Aliter dicendum, si consulens occidendi voluntatem in alio adaugeat, puta, si suo efficiat consilio, ut alter facilius, citius, crudeliusve aut animo firmiori homicidium committat; tunc enim irregularis est, quia jam consilium aliquid in mortem operatur. Ita Tolet. lib. 1. cap. 85. Si parato ad occidendum aut mutilandum suadeas, ut tantum percutiat, idque suadeas non intuitu & desiderio percussione, sed ut ab homicidio vel mutilatione retrahas, irregularitatem non incurris; non enim verè causa es, cur fiat percussio, sed cur non fiat homicidium. Ita Avila 7. p. disp. 6. dub. 3. Bonac. p. 8. n. 19. Aliud esset, si percussione ipsam intendisses, & ex ea, præter mentem tuam sequeretur homicidium: in hoc enim casu contrahi posset irregularitas ex homicidio casuali; quam à fortiori contraheret, qui, etiam ut vitaret malum majus, minori cooperaretur, ut si volenti alium occidere, opem ferret ad secandum brachium vel pedem. Non enim licet positivè & absolute facere minus malum, ut in alio vitentur majora mala, tamen licitum sit ei, qui ad majora paratus est, minora consulere, per quæ retrahatur à majoribus; quia tale consilium non est absolutum, sed datur hoc sensu conditionali, Si ad id demum determinatus es, in homicidium perpetrare velis, solà mutilatione, aliove minori vulnere contentus esto, Suares ibid. sect. 3. n. 3. Boncina & alii.

Immunis etiam sunt ab irregularitate, qui alicui opus necessarium vel licitum consulunt, unde præter consulentium intentionem sequitur mors consulti, ut si quis consulat Petro, ut se exponat morti pro defensione fidei, patriæ, patris.

Quaeritur 2. Qua ratione agnosci possit, an consulens influxerit in homicidium.

Respondet Avila 1. interrogandum esse eum, cui consilium datum est, qui si dicat se consilio motum non fuisse, aut voluntatem suam nullatenus ex eo obfirmatam fuisse in proposito occidendi, consulens ab irregularitate liber erit. Huic doctrinæ lubens subscribam, si is, qui consilium accepit, talis sit, ut fidem mereatur, puta, si criminis sui poenitentiam egerit, si in sermone verax sit & sincerus, &c. alioqui enim fieri posset, ut qui homicida esse non metuit, non vereretur mendax esse, ut amicum à scrupulis solveret. 2. Si consilii influxus ab ipso homicida resciri nequit, recurret vir prudens ad conjecturas: perpendet v.g. an consulentis verba animum homicidæ commovisse visa sint, an statim aut paulò post in crimen proruerit: in dubio autem, præsumet consilium influxisse, quia id ut plurimum contingit, ac proinde stabit pro irregularitate. Ita Sayr. l. 7. cap. 3. n. 2. Avila ibid. dub. 3. Concl. 5. & alii plures contra Gibalin. c. 14. q. 1. confect. 11.

Quaeritur 3. Quomodo, qui alteri consilium occidendi dedit, gerere se debeat, ut non incurrat irregularitatem.

R. 1. Eum omni ope ac modo consilium à se datum revocare debere, & quidem potentiùs ac efficacius quàm mandans mandatum suum revo-

care teneatur: in mandato enim agitur de ipsa re mandantis, cujus in gratiam mandatarius operari videtur, ac proinde revocato mandato, tota agendi vis & motivum auferuntur: at in consilio agitur de re ipsius consulti, & in ipsius gratiam consilium datur; unde quamdiu subsistent motiva animo ejus instar veneni malignè instillata, consilium ipsum subsistet, eique proinde attribuetur, quidquid consultus operabitur mali. Quapropter debet consulens terri, quod injecit consilii motiva, motivis aliis elidere, & precibus importunis uti, ut hominem à sententia sua deterreat. Quod si verba sua nihil operari animadvertat, debet occidendum, secundum charitatis & prudentiæ regulas, seu generatim, seu specialius ad arbitrium viri prudentis, commonere, ut sibi caveat, quo semel peracto, liber erit ab irregularitate, morte etiam securâ, quæ in occisi solius negligentiam refundetur: quod si alium monere nequeat, eo interfecto irregularis evadet, unde Clericum, qui abortus consilium dederat conjugatæ, à quo eandem postea dimovere non potuit, irregularem judicavit Navarrus c. 27. n. 233. cui concinit Avila ibid. dub. 4. Sayrus n. 6. & alii contra Gibalin. confect. 12.

Sed quid si consulens revocato consilio crediderit effectum jam non esse secuturum? Respondet Sayrus, si consulens bonâ fide, seu, ut loquitur S. Antoninus, *firmiter crediderit revocationem* S. Anton. hanc *sufficere*, non erit irregularis, quia id omne *hinc* 3. p. præstitit, ad quod rationabiliter credere potuit *tit. 28. c.* se esse obligatum: sin verò, pergit idem Sayrus, 2. §. 2. aliquâ ratione dubitavit, aut dubitare potuit, non sufficere revocationem, tenetur indicare ei, contra quem datum est consilium, ut sibi caveat, aliàs secuto homicidio irregularis erit.

De cooperantibus iniquè aut mutilationi vel occisioni una omnium vox est, eos irregularitatem homicidii voluntarii contrahere; unde irregulares fiunt.

1. Omnes & singuli milites in bello injusto, etsi non nisi eorum unus quempiam ex hostibus mutilet; hæc est communis opinio, ut fateatur Gibalinus. Ratio est, quia si omnes, cum junctis animis & viribus pugnent, sibi que mutuo opem ferant, sunt una causa moralis cædis, adeoque contrahunt & irregularitatem, & onus restituendi, quidquid in contrarium sentiat Lessius. Eadem de causâ, qui arma, pecunias & similia, intentione hujus belli præbent, aut milites conducunt, irregulares judicantur, quod ad eos etiam, qui sarcinas custodiunt, extenditur à Navarro n. 234. Avila ibid. sect. 2. dub. 2. Salmanticensibus cap. 8. n. 14. & aperte colligitur ex cap. 6. *De homicid. §. Hi quoque*. Idem à fortiori locum habet in duce belli injusti, qui in omnibus militibus suis pugnat, adeoque tot incurrit irregularitates, quot in bello fiunt homicidia, ut docet ipse Gibalinus.

2. Qui testificantur, accusant, judicant injustè, aut injustè accusato viam legitimæ defensionis præcludunt. Idem est de iis, qui arma, quibus invasus quis ab alio tueri se posset, occultant animo mortis eidem procurandæ.

3. Qui homicidio adstant armati, licet arma non educant, si opem occisori ferre parati sunt; hi enim occisorem ad pugnam acuunt præsentia suâ, eique animos addunt, & sic stragi suo modo cooperantur. Hoc extendit Sayrus n. 11. ad eum, qui occidere volentem comitatur animo ejusdem defendendi, tamen interim eum hortetur ad abstinendum ab homicidio; dissuadet enim

verbis, re tamen ipsâ animum adjicit, & sic opem præstat.

4. Si plures communi consilio se se mutuò concitent, aut invitent ad eandem, nemo effugiet irregularitatem, etiamsi unus tantum mutilaverit aut occiderit. Si autem absque consilio, in rixa subito exorta, uno quis lethali vulnere percussus sit à Titio, ab aliis verò leviter, solus Titius de homicidio tenebitur: in dubio quis lethale vulnus inflixerit, omnes pro irregularibus habendi sunt; aliàs nemo eorum esset irregularis, sicque daretur culpa sine pœna, quod est absurdum. Si certus esses te leviter solum percussisse, non esses irregularis, essent verò ceteri ob dubium. Si decem plagis à totidem hominibus percussus Joannes extremam clausit diem, omnes subjacebunt irregularitati, si non constet, an ex illo potius quam ex isto vulnere decesserit. Si Titius lethalem plagam intulerit Petro, statimque Petri cervicem abstulerit Marcus, is solus irregularitati subjacebit, quia solus reipsâ mortem attulit. Idem die si Marcus novum vulnus inflixerit Petro, quo statim extinctus sit, quia tunc non à Titio, sed à Marco occisus est Petrus: excipe, nisi vulnus inflictum à Titio causa sit cur Marcus tam citò extinctus sit, aut fugam arripere non potuerit. Si post accepta duo vulnera lethalia Petrus non statim obierit, ambo percussores irregularitatem contrahent. Ita Sayrus, Mag. Grandin p. 130. & alii passim.

Irregulares etiam esse possunt, ex homicidio voluntario, qui ei consentiunt. Qua de re hæc lex mihi statuenda videtur, ut tunc solum consensus irregularitatem pariat, cum parit restituendi obligationem, de quo vide dicta Tom. I. p. 189. Unde cum rati habitio damni, quod nomine alicujus illatum est ipso nesciente, eundem restitutioni obnoxium non faciat, si aliàs in damnum non influxerit: sic nec homicidii nomine & intuitu tuo commissi rati habitio seu approbatio subsequens, irregularitati obnoxium te facit; quod verum est, etiamsi addas munera quibus homicidam compenses.

Obijciuntur duo. 1. quod rati habitio mandato comparetur in jure, ac proinde irregularitatem non secus ac ipsum mandatum parere debeat. 2. quod qui Clerici percussione nomine suo factam, ratam habet, *excommunicationem latam à Canone incunctanter incurrit*, cap. 23. *De sentent. excomm.* in 6.

R. ad 1. rati habitio comparatur mandato quoad peccatum, imò & quoad pœnas in jure expressas, non autem quoad eas, quæ in jure non exprimuntur, præsertim cum eæ pœnæ tales sunt, ut nunquam contrahantur, nisi exprimantur in jure, qualis est irregularitatis pœna: hinc patet solutio ad 2. cum jus disertè exprimat, ex rati habitio percussione Clerici incurri excommunicationem.

Quæres an non impediens homicidium, quod impedire potest, fiat irregularis.

Nota: potest quis duplici titulo ad impediendum homicidium obligari. 1. ratione charitatis, & hoc modo tenentur omnes proximum defendere, cum possunt, ex cap. 7. 8. & 11. XXI. q. 3. 2. ratione justitiæ, ut iis contingit, qui ex officio, stipendio, vel promissione stricta, proximi damnum avertere tenentur.

R. 1. qui solum ex charitate homicidium impedire tenetur, non fit irregularis non impediendo. Ita Navar. n. 231. & alii plures quos refert & sequitur Sayrus lib. 7. cap. 4. Ratio est, quia qui solum violat charitatem, non potest esse strictè & verè homicida, cum homicidium essentialiter

pugnet contra justitiam. Hinc irregulares non sunt, licet gravissimè peccent, 1. qui pauperem fame pereuntem non refovent. 2. qui non revelant alicui consilium, quod ab aliis contra vitam ejus iniri audierunt, modò, ut hinc semper supponimus, ad id non nisi ex charitate teneantur. 3. qui parato ad ferendam alicui opem ne occidatur, malo animo consulunt ut non ferat: consulens enim non aliud admittit crimen quam ipse consultus; is verò ex hypothese non peccat nisi contra charitatem. 4. medici qui infirmi ad cujus gerendam curam conducti non sunt, salutem negligunt: secus si vel ab infirmo, vel ab oppido pro incolis stipendium accipiant, aut ea lege admissi sint, ut curam omnium gerant; tunc enim & charitatem & justitiam lædunt.

Sed quid si medicus aut alius quilibet ad subveniendum homini periclitanti, ex sola charitate paratus, ab alio per vim vel dolum retrahatur, erit-ne qui eum retrahit, irregularis? Erit utique, quia tunc peccat contra justitiam, sicut & contra eam peccat, qui per vim vel fraudem impedit ne pauper eleemosynam sibi destinata recipiat; etsi enim pauper jus strictum non habeat in eleemosynam, jus tamen habet ne eâ per vim vel dolum privetur.

R. 2. qui ex justitia ad avertendam proximi eandem obligantur, si muti maneant, & non obstant quantum possunt, irregularitati subiacent, Ratio est, quia si proximum re ipsi debitâ privant; ergo sunt causa damni ipsius, ergo ut restitutionis sic & irregularitatis vinculo constringuntur. Hinc irregulares sunt. 1. Princeps & Gubernator, qui innocentem defensionem negligunt. 2. Judex qui injustæ mortis sententiæ non obstat. 3. dominus aut ferarum custos, qui non cavent ne animalia, quæ eorum dominio vel custodiæ credita sunt, obvios quosque occidant. 4. pater qui illatam sibi injuriam, à filio suo vindicandam esse cognoscens, eum omnibus quibus potest modis non coercet. 5. idem est de patre qui uxori, aut puellâ quam decepit, abortum proponenti, non contradicit, debet enim ex justitia vitam prolis servare. 6. maritus qui uxori aliunde non habenti alimenta denegat, 7. medici qui privato vel publico stipendio conducti, ægros imperitia sua, aut negligentia occidunt: hi enim merito vocantur homicidæ, non secus ac gubernator, qui neglectâ navis curâ in scopulos impingit. Hoc extendit Sayrus * ad eos etiam medicos qui agrum deferrent, quia mercedem operæ non solvit, aut quia peccata confiteri non vult juxta præceptum capit. 13. *De pœnit. & remiss.*

Quæres an non impediens homicidium, quod ex justitia impedire tenetur, incurrat irregularitatem homicidii casualis, an voluntarii.

R. eum incurtere irregularitatem homicidii voluntarii, si non impediat ex odio, & ex intentione ut alius occidatur; hoc enim est moraliter directè alterius mortem intendere, & quodam modo exequi. Si verò non impediat ex timore humano, vel negligentia, ut sæpius contingit, homicidium censetur casuale, quia nec directè intentum est, nec directè mandatum executioni. Ita Suarez disp. 45. sect. 4. n. 9. Bonacina ib. punct. 3. n. 41. & alii. Exciperem casum in quo ex negligentia mors indubiè secutura est, ut si viæ custos non moneat prætereuntes per noctem, ut à trito tramite recedant, quia alioqui vel in præcipitium recens subortum, vel in hostes qui de novo irrupuerunt, incident; est enim hoc, quantum mihi videtur, velle mortem in causa inseparabili.

* Vid. lib. 7. c. 4. n. 56. & 7.

De irregularitate ex homicidio casuali.

Certum est homicidium purè & omninò casuale non inducere irregularitatem, quia nec directè, nec indirectè, nec in se, nec in causa voluntarium est, adeoque prorsus inculpabile, imò nec actio est humana: unde irregularitatis expertes sunt, tum amentes & furiosi, nec eo tempore occidunt, quo lucida habent intervalla, in quibus mortaliter peccare possunt; tum ebrii & dormientes, etiam si in somnis occiderint eum erga quem ex jurgio præcedenti malè affecti erant, modo casum hunc nec præviderint, nec prævidere potuerint, v. gr. ex consuetudine simile aliquid efficiendi; tum infantes rationis usum nondum adepti: si enim jam doli ac proinde mortalis peccati capaces sint, irregularitatem contrahunt, ut & excommunicationem, si Clericos percutiant. In dubio an puer septennio major, sufficientem habeat rationis usum, pars tutior amplectenda est, ideoque standum est pro irregularitate, ex Bonac. ibid. punct. 7. n. 5. aliisque compluribus.

Ex his sponte sequitur, homicidium casuale, ut irregularitatem pariat, voluntarii quidpiam habere debere, non quidem in se, sed in causa per accidens, ex qua tamen secuturum prævideri potuit & præcaveri. Hoc autem duplici ex capite contingere potest. 1. si quis, etsi rei licitæ operam dederit, haud tamen sufficientem adhibuit diligentiam. 2. si idem satis quidem adhibuerit diligentiam, sed rei illicitæ vacaverit, sive hæc periculosa sit, sive non. Hinc triplex nobis exurgit solvenda difficultas. Prima est, an qui operam dat rei licitæ, ex qua sequitur homicidium, irregularis sit, si sufficientem adhibuerit diligentiam. Secunda, an irregularis sit, si res eadem illicita quidem esset, sed de se non periculosa. Tertia denique, quid dicendum si res illa simul illicita fuerit & periculosa. Quæ ut solvatur, sit.

CONCLUSIO I. Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliasve homicidii pœnas, etiam si ex facto ejus sequatur homicidium.

Prob. Homicidium non inducit irregularitatem, nisi voluntarium sit & culpabile, atqui homicidium in præsentī casu nec voluntarium est, nec culpabile; non enim reus est, qui facit aliquid liciti, unde sequitur aliquid, quod nec præcavere nec impedire potuit.

Hinc irregularis non est, 1. qui ex improvisa equi ferocitate in vitis rapitur, obviumque habet infantem, quem equus opprimit, quia *nec voluntate nec actu homicidium perpetravit*, cap. 13. *De homic.* secus si equitans cognovisset vitium equi, eumque fræni impatientem esse, aut frænum nimis tenue esse, ut equum coerceret &c. 2. qui cum ad deponendam de campanili campanam subserviret, corruens quoddam lignum, puerum oppressit, si hoc contigerit in loco per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, vel etiam si aliquem hæc transire crederet, antea clamavit, c. 15. eod. tit. junctâ Glosâ. 3. is cujus cultellus lateri appositus, alium in se, recreationis causa proruentem, vulnerat & occidit, capite nono eod. tit.

Dixi, qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam; si enim interveniat culpa aut vitan-

di periculi negligentia, incurritur irregularitas, quia homicidium quod vitatum non fuit, cum vitari potuit & debuit, meritò reputatur voluntarium. Hinc irregularis est Magister, qui in discipuli correctione nimium excedit, aut eum percutit in capite si discipulus ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua nescitur expirasse, c. 7. eod. tit. percussio enim in qua non leviter exceditur, aut quæ fit in capite, parte de se periculosa, imprudens est, periculum involvit, & multum supponit negligentiam.

Unum hæc notare juvat cum Pirhingo ad hunc titulum n. 55. nempe vulneratum præsumi mortuum ex vulnere, si post dies paucos obierit, post octo v. g. longiusve tempus, modò ex re ipsa, aut medicorum judicio constet mortem ex præcedenti vulnere subsequutam esse. An autem, ut ait ipse post alios, nemo lethaliter vulneratus ultra 40. dies vitam trahere possit; an item qui lethaliter percussus, tandem convaleuit, & paulò post ad eundem statum reversus, animam egit, ex priori vulnere obiisse censendus sit, penes medicos sit fides & judicium. In dubio prior plaga censetur causa mortis, nisi contrarium probetur. Pirh. ibid.

Quæres qualis & quanta ad incurrendam homicidii casualis irregularitatem requiratur negligentia & culpa. Culpæ divisio repetenda est, ex Tractatu de Justitia 3. p. cap. 2. art. 4.

R. 1. Non sufficit culpa juridica; culpa enim juridica committi potest absque ullo peccato, etiam veniali, quo nomine distinguitur à culpa theologica: atqui irregularitas ex homicidio casuali non potest incurri sine peccato: tum quia nulla est irregularitas ex delicto, quæ culpabilis non sit; tum quia ut homicidium irregularitatem hanc pariat, debet indirectè voluntarium esse, quod sine peccato fieri non potest.

Nec nocet quòd irregularitas aliquando contrahitur, ex homicidio inculpabili; hæc enim irregularitas est ex defectu, oriturque ex homicidio publica autoritate facto. Sed aliud est in casu præsentī, in quo juxta Canones homicidium non inducit irregularitatem, nisi aliquatenus sit voluntarium, ac consequenter culpabile corâ Deo. Ita Cajetan. 2. 2. q. 64. a. 8. Suar. disp. 45. sect. 5. n. 7. & alii.

R. 2. Requiritur ad contrahendam hanc casualis homicidii irregularitatem culpa theologica, eaque mortalis. Ratio est, quia irregularitas ex delicto gravis est pœna: sed gravis pœna gravem culpam supponit; ergo. Vide quæ dixi supra 1. p. cap. 2. q. 3.

Sed hæc seriò notandum, culpam in casu homicidii nunquam esse levem ratione materiæ, cum vitæ jactura semper sit aliquid gravissimum. hæc itaque culpa non potest esse levis, nisi ratione subreptionis & inadvertentiæ, quæ minuant voluntarium ad culpam mortalem requisitum. Porro fieri optimè potest, ut, cum negligentia levi, vel si mavis, quæ in aliis plerisque casibus levis esset, satis reperiatur attentionis & advertentiæ, ut tantum remaneat voluntarii, quantum ad peccatum mortale sufficit. Ratio est, quia certæ sunt occasiones adeò periculosæ, ut requirant diligentiam diligentiam communi majorem: unde qui gradum hunc diligentiam omiserit, etsi aliquid in se satis leve omiserit, gravis tamen peccati reum se constituet, ut notat Gibalin. c. 4. q. 2. n. 3. Unde

R. 3. Ad contrahendam ex homicidio casuali irregularitatem, sufficere aliquando potest negligentia levis, aut etiam levissima in præcavendis

iis, ex quibus homicidium secutum est. Est de mente Avilæ disp. 6. sect. 1. dub. 11. idque duobus præsertim in casibus contingit, 1. Cum quis mercede, præsertim insolita, conductus est, ut adhiberet diligentiam, quam diligentissimi adhibere solent, v.g. in cura infirmi. 2. Cum negotium tanti est momenti, totque obnoxium periculis, ut diligentiam omnium maximam requirat. Quoniam verò ii casus rari sunt,

R. 4. Ut quis prædictam irregularitatem incurrat, communiter loquendo, requiritur gravis negligentia: sequitur ex modo dictis. An autem ea negligentia requiratur, cum quis vacat rei illicitæ; an non tunc sufficiat levis vel levissima, discutendum manet. Pro solutione

Nota: Res aliqua duabus ex causis illicita esse potest, vel omnibus, vel certo personarum statui. 2. Quia periculosa est, seu quis de se ad mortem tendit: sic periculosum est, ignem admoveere bombardæ, eo præsertim in loco, ubi adest hominum frequentia; torneamenta & alia belli simulacra facere; chirurgiam per incisionem aut adustionem exercere. 2. Res aliquando prohibita est, quia licet de se periculosa non sit, alicui tamen virtuti vel præcepto adversatur: sic prohibetur certis temporibus venatio, ea etiam, quæ sit sine periculo, puta, ne noceatur conceptui, aut segetibus. His positis, sit

CONCLUSIO II. Qui dat operam rei illicitæ, sed non periculosa, non nisi ex culpa lata, casualis homicidii irregularitatem incurrit; unde ab ea immunis est, si ad præcavendum homicidium eandem adhibeat diligentiam, quam adhibere solent homines, qui vel similem, vel eandem actionem licite exercent.

Prob. 1. Irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis: atqui nullibi expressum est in jure, ut irregularitatem incurrat is, ex cujus actione, illicita quidem, sed non periculosa, subsecutum est homicidium, quando sufficientem adhibuit diligentiam, ne tale quid ex actione sua sequeretur. Imò contrarium exprimi videtur c. 48. dist. 50. ubi qui equos furando, quæ actio sanè illicita est, collisit mulierem, quæ abortum fecit, furti solum damnatur, non autem irregularitatis aut censuræ, quibus, ait Canonis author, *non potest, nec debet addici per leges, quia voluntas illius non agnoscitur perniciofâ fuisse*, id est, cujuspian mortem intendisse; ergo.

Prob. 2. Homicidium inducens irregularitatem debet esse voluntarium, imò eum voluntarii gradum habere, qui ad culpam mortalem sufficiat: atqui homicidium, quod non sit ex culpa lata, non est hoc modo voluntarium; est enim vel omninò involuntarium, vel non satis voluntarium in ratione homicidii. Neque magis voluntarium efficitur, ex eo, quod sequatur ex opere illicito, quam si ex licito sequeretur: in opere enim, quod periculosum non est, ratio voluntarii non ab ipso opere simpliciter, sed ab opere, prout ad effectum relativo repetenda est; ergo si effectus præter intentionem & prævisionem, quanta à prudentibus adhiberi solet, contigerit, non magis censeri debet voluntarius in causa illicita, quam in causa permissa; ergo si quis occidat in ebrietate culpabili, non magis irregularis erit, quam si in ebrietate inculpabili occideret, si homicidium hoc nec præviderit, nec prævidere potuerit; sicut nec ei imputabitur pollutio, in quam fortè lapsus est, si v.g. de ea nihil unquam antea audierit, nec cogitare potuerit, eam ex ebrietate sequi posse.

Prob. 3. Quia in opposita opinione dicendum est, eum, qui campanas pulsar interdicti tempore ad convocandum populum, esse irregularem, si ea casu suo quampiam opprimant, non autem, si alio tempore idem omninò accidisset. Item irregularis erit, qui cædendo proximi arborem, omnem adhibuit diligentiam, ne quis ab ea opprimatur, non erit verò irregularis, si cum eadem sollicitudine & cura arborem suam cædat. Pariter irregularitatis erit expers Laicus, qui in suo saltu ex errore invincibili hominem occidit pro fera; erit verò, si ex eodem errore hominem occidat in saltu alieno: atqui hæc omnia videntur absurda esse.

Obj. Romani Pontifices reddentes causam, cur aliqui homicidæ irregularitatem non incurrissent, hanc afferunt causam, quod ii non vacarent rei illicitæ; ergo supponunt, eosdem futuros fuisse irregulares, si rei illicitæ operam dedissent.

R. Neg. conseq. Nam 1. argumentum à contrario sensu non valet, præsertim in materia irregularitatis, quæ in jure expressa esse debet: atqui argumentum allatum est à contrario sensu; ergo. 2. Cum Princeps aliquam affert rationem responsionis suæ circa particularem casum, non ideo semper definit, rationem hanc ita esse necessariam, ut quoties ipsa aliis in casibus defecerit, de iis necessariò aliter statuendum sit. Nam v.g. consultus Innocentius III. de Monacho, qui campanam deponens, moverat lignum, cujus casu puer oppressus fuerat, respondet, eundem Monachum non esse irregularem, *si rem necessariam agebat & utilem, &c.* Quis verò hinc, nisi absurde, colligat, hæc omnia esse necessaria, ut quis vitet irregularitatem, eumque proinde irregularem fore, qui quempiam occidit vacando rei illicitæ, sed non necessariæ & utili?

CONCLUSIO III. Tenendum est in praxi, eum, qui vacat rei illicitæ & non parum periculosa, secuto homicidio irregularem fieri, licet sufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.

Prob. In dubio, an quis culpabiliter sit homicida, judicari debet, eum esse irregularem: atqui cum aliquis rei prohibita simul & valde periculosa indulgens, hominem occidit, ad minus dubium est, an sit culpabiliter homicida; si enim id negent Theologi graves gravibus momentis suffulti, ex adverso stant Theologi fortè graviores, rationibus non minùs firmis innixi. Ita inter alios S. Thomas 2. 2. q. 64. a. 8. Navarrus cap. 27. n. 221. Canonistæ plerique omnes, ut fatetur ipse Gibalin. & numerosa Doctorem phalanx, quos dabunt tum ipse Gibalin. tum Sayrus lib. 7. cap. 6. n. 11. ad quos deinceps accesserunt Fagnan. in cap. *Ad audientiam*. 12. *De homicid.* Cabassut. lib. 5. cap. 20. n. 10. author Theor. & prax. Sacram. c. 11. Collat. Andeg. p. 445. Pontas v. *Irregularité* cas. 44. & 47. qui etiam ultra nos progreditur, &c. Ratio est, quia homicidium, quod prudenter judicatur voluntarium in causa, parere debet irregularitatem: atqui homicidium, quod ex actione de se ad mortem tendente, ideoque prohibita, quia periculosa, sequitur, prudenter judicatur voluntarium in causa; qui enim vult causam adeo periculosam, effectus inde sequentes velle censetur; nec præsumitur sufficientem adhibere diligentiam, nisi penitus cesset ab opere. Nulla enim est diligentia & præcautio, quæ rerum naturam mutare possit, & efficere, ut id, quod valde periculosum est, non sit periculosum, ac proinde ut qui opus periculosum posuit, de effectu inde contingenti non teneatur.

Dixi.

Dixi, qui vacat rei non parum periculosa: si enim res parum habeat periculi, ita ut raro pariat effectus mortiferos, censent Avila, Grandin, & alii plures, eum qui certus esset se tantum usum esse diligentiam, quantum opus erat, non fore irregularem in foro conscientiae, etsi talis haberetur apud homines. Hoc tamen in casu tutius est, ut ad Episcopum recurratur; res enim est magni momenti, in qua qui reus est aut esse potest, iudicem constitui non decet.

Ex hac nostra Conclusionem, multa, licet non eadem ab omnibus, deduci possunt Corollaria, sive generaliter, sive dependentem à circumstantiis. Hinc itaque irregulares sunt, morte vel mutilatione secuta, 1. qui mandant alterum percuti, etiam si expresse prohibuerint ne lethale vulnus infligeretur, ex c. ult. *De homic.* in 6. 2. qui chirurgiam adurendo vel incidendo exercent, de quo supra diximus. 3. juxta authorem Collat. Andeg. pag. 449. Pontas ibid. cas. 44. Clerici, qui recreationis aut venationis causa sclopetum explodunt, hominemque hic forte latitantem interficiunt. Alia hujusmodi exempla occurrunt in tit. *De homicidio.*

Obj. cum Gibalino cap. *Quasitum 7. De poenit. & remiss.* ubi Sacerdotes Græci, qui filios dormiendo oppresserunt, tunc solum ab altaris officio perpetuo remouentur, cum ipsis procurantibus, vel studiosè negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppressi: atqui studiosa negligentia, est negligentia gravis; ergo eam deficiente non incurritur irregularitas, etiam ex actione periculosa; nam infantem in eodem secum lecto reponere res est periculosa.

R. 1. argumentum hoc nimis probat: probat scilicet neminem esse reum homicidii, nisi ex scientia, consilio; & dolo occidat. Nam studiosa negligentia æquiparatur scientiæ ac dolo, qui foro etiam poenitentiali, ut ait Fagnan in hoc cap. n. 6. atqui hoc non admittent adversarii, juxta quos qui etiam contra intentionem aliquem occidit, irregularis est, si occisionem suam præcavere potuerit; ergo vel nimis probant, vel vim vocis *studiosa* ita temperare debent, ut nihil aliud significet, quam negligentiam cujus effectus prævideri potuit, quo sensu nihil inde contra nos.

R. 2. non expendit eod. loci Clemens III. quo in casu, qui filios opprimunt sint irregulares, sed consultus an Sacerdotibus Græcis, qui filios occiderunt, imponenda sit poenitentia publica, respondet eos, si studiosam negligentiam filios occiderint, perpetuo ab altari removendos esse, eisque graviolem imponi debere poenitentiam quam Laicis, sed non publicam, nisi sit publicum crimen. Sed quid inde?

R. 3. non esse absolutè periculosum quocunque in casu infantes in eodem lecto secum reponere, sed solum si angustum sit cubile, aut quis expertus sit se inquietè dormire, & tunc homicidium infantis non tam erit casuale quam voluntarium, ut ait Suares; ergo ex citato capite nihil concludi potest, quia non constat ibi sermonem esse de actione hic & nunc periculosa. Cæterum si actio hæc quibusdam in circumstantiis verè periculosa esset, dubio procul incurreretur irregularitas, quia supponeretur interesse negligentia, juxta id cap. 20. caus. 2. q. 5. *Si negligentia qualibet proveniente pueri suffocentur vel opprimantur ... ipsi parentes homicidii rei inveniuntur.*

Obj. 2. cum Coninch disp. 18. n. 84. Canones non statuunt irregularitatem de qua loquimur, nisi ob homicidium aliquo modo voluntarium;

alias furiosi & amentes, occidendo irregulares essent, non secus ac infantes spurii, quod nemo dixerit: atqui mors nullatenus est voluntaria ei, qui in actione quantumvis periculosa, tantam adhibet diligentiam, ut nullo prorsus modo suspicari possit periculum occidendi. Ut enim mors censeatur voluntaria in causa, non sufficit ut causa hæc nata sit in genere parere homicidium, sed oportet ut hic & nunc nata, sit illud parere spectatis omnibus circumstantiis, quæ humanitus spectari possunt; ergo si his omnibus spectatis non appareat actio hic & nunc periculosa, mors fortuito secuta nullatenus imputari poterit operanti, nec proinde erit ei sic voluntaria, ut irregularitatem pariat.

R. ad 1. dist. min. Mors nullatenus est, voluntaria reipsa, transeat. Non est voluntaria interpretatione legis, N. Potuit enim, ut ipse agnoscit Gibalini, potuit Ecclesia imponere irregularitatem ei, qui prohibitum aliquid & periculosum faceret, quoties inde contingeret homicidium, etiam omnino casuale: quod autem id statuerit de facto, evincunt aut saltem admodum probabile reddunt argumenta superius adducta. Atque hæc irregularitas erit homicidii, non quia culpa absolutè erit homicidii, sed quia non nisi eo secuto imponitur; imò homicidium illud quoadtenus voluntarium erit, quia profectum erit, à causa specialiter ipsius homicidii intente prohibita. Ita Suares n. 17. quem utiliter consultes.

ARTICULUS III.

An, & quis dispense in irregularitate ex homicidio.

DUO hic examinanda sunt. 1. an possit Papa dispensare in qualibet irregularitate homicidii. 2. quid in eadem materia possit Episcopus.

CONCLUSIO I. Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate, etiam ex homicidio injusto procedente.

Prob. Potest Papa in iis, quæ solum sunt juris positivi dispensare: atqui irregularitas ex homicidio, etiam injusto, juris est solum positivi, ut patet ex supra dictis.

Quoniam verò multa licent, quæ non expediunt, raro admodum dispensat Apostolica Sedes cum homicidis omnino voluntariis, qui præmeditatione seu per industriam & insidias occiderunt, saltem si necdum ad ullum Ordinem promoti fuerint; idque ex mente Tridentini, quod hujusmodi homicidas ab omni Ordine ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo excludit. Unde Prosper Fagnan, qui omnem penè vitam in tractandis hæc rebus Romæ transegit, asserit se non meminisse, cum promovendis, in homicidio voluntario usquam fuisse dispensatum. Sed cum jam promotis, si homicidium voluntarium occultum sit, longè frequentius dispensat S. Poenitentiaria, cum urgens justaque ratio id postulat. Veluti si Sacerdos à loco commissi delicti discedere nequeat, nec ibi abstinere possit, à celebratione Missæ, quin scandalum generet, suspensionem prabeat de perpetrato homicidio cujus author ignoratur &c. In Cap. Henricus. De Cleric. pugn. in duell. n. 41. & 37.

CONCLUSIO II. Episcopi non possunt, dispensare in homicidio voluntario justo vel injusto.

Prob. ex Sess. 24. Concil. Trid. cap. 6. ubi in ampla, quæ Episcopis datur facultate dispensandi in irregularitatibus, ea excipitur quæ oritur ex homicidio

homicidio voluntario; vel ex defectu; ergo Episcopi nec in homicidio voluntariè injusto, quod Trident. Synodus directè excepit; nec in homicidio iusto, quale illud est, quod publica autoritate fit, dispensare possunt, cum illud pariat irregularitatem ex defectu, cuius relaxatio nullo jure Episcopis permessa est. Cæterum prohibitio Episcopis facta, ne in homicidio voluntario etiam occulto dispensent, extenditur etiam ad exercitium minorum Ordinum, & Beneficium simplex, prout docent Navarr. c. 27. n. 240. & Fagnan. ubi supra n. 43. Salmant. c. 8. n. 16. qui tamen hoc ita limitant, ut possit Episcopus dispensare cum homicida occulto, ut ministret in sacris, si magna urgeat necessitas, & ad Papam recurri non possit.

Sed possunt-ne ii quibus ex privilegio concessum est, dispensare in irregularitatibus, eâ solùm exceptâ, quæ provenit, ex homicidio voluntario, possunt-ne, inquam, ab eâ dispensare, quæ ex homicidio iusto procedit, & quæ proinde solùm est, ex defectu lenitatis? Affirmant multi cum Suare disp. 47. sect. 6. n. 13. quia sub homicidio voluntario non comprehenditur illud quod iustè fit, ut hinc patet, quòd *qui iudex occidit latronem, vel miles qui occidit hostem Reipublicæ, non appellantur homicida, ut Augustinus dicit in lib. 1. de libero arbitrio cap. 4. & 5. verba sunt S. Thomæ 1. 2. q. 88. a. 6. ad 3.*

Contrarium tenent Bonacina disp. 7. q. 4. in fine, & tolerus apud eum, eâ ducti ratione, quòd occisio iusta vocetur in jure canonico homicidium. Verùm hæc ratio satis infirma est: tum quia vox utcunque ambigua, in materia minùs favorabili, strictè interpretanda est, atque secundum ulum quem communiter habet, intelligenda; tum quia homicidium voluntarium, quod semper in privilegiis excipitur, est homicidium illicitum in se volitum, cuius proinde dispensatio cautè admodum concedenda est, ideoque primæ Sedi reservanda, quod in homicidio iusto locum non habet.

Quæres an Episcopi dispensare possint in irregularitate, quæ provenit ex mutilatione injusta.

R. posse, si mutilatio occulta sit. Ratio est, quia Episcopi dispensare possunt in qualibet irregularitate, modò hæc oriatur ex delicto occulto, quod homicidium voluntarium non sit: atqui mutilatio non est homicidium; ergo.

CONCLUSIO III. Episcopi dispensare possunt, in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto.

Prob. ex Tridentino possunt Episcopi dispensare in omni irregularitate ex delicto occulto, nisi delictum sit homicidii voluntarii: atqui homicidium casuale mixtum, non est strictè & propriè voluntarium, prout expressè supra probatum est; ergo cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, dicendum est Episcopos dispensare posse in irregularitate ex homicidio casuali. Ita cum nostris Ultramontani.

Hinc, ait Bonacina ibid. punct. ult. dispensare possunt Episcopi, 1. cum eo qui leviter solùm percutere intendens, occidit. 2. cum eo, qui mandavit servo ut percuteret, expressè inhibens ne occideret. 3. cum eo, qui defensionis propriæ causâ occidit, non servato moderamine inculpatae tutelæ: quod limito, nisi invasus in ipsa conflictus serie conceperit intentionem occidendi adversarii, è cuius manibus sentiebat se aliter, quàm occidendo evadere posse. Videtur enim hic homo ei similis, qui ad rixam provocatus, alterius quidem mortem initio non intendebat,

sed eam rixæ progressu intendit, procurat & efficaciter vult. atqui iste voluntariè est homicida, ut agnoscit Bonacina ipse cum aliis quos citat. 4. cum eo qui prægnantem percutiendo abortum procuravit, si eam gravidam esse probabiliter ignoraverit, aut leviter percutere intendens, errante manu duriorē inflixerit plagam; is enim homicida simpliciter voluntarius non videtur.

Quæres an Beneficiarius voluntariè homicida ipso facto excidat à Beneficiis suis, ob hæc Tridentini Concilii verba: *Omni Ordine ac Beneficio perpetuò careat.* Sess. 14. c. 7.

R. negat. nisi (quod tamen aliqui negant) homicidium ejus sit qualificatum, ut assassinium, vel parricidium, fratricidium, cædes Episcopi & similium; requiritur ergo ut homicidæ saltem alterius generis Beneficiis suis per sententiam priventur. Vide authores citatos sup. p. 26.

CAPUT II.

De irregularitate ex iteratione Baptismi.

Quæres 1. an qui rebaptizat & rebaptizantur ambo irregulares sint.

R. affirmative. De rebaptizatis habetur expressè c. 65. dist. 50. non esse *unquam permittendum ut ad Clericatus gradum promoveantur* Idem de rebaptizantibus colligitur ex c. 2. *De apostatis*, ubi junior Acolytus, qui in fratris sui rebaptizatione, *ministerium in respondendo Presbytero rebaptizanti* exhibuerat, irregularis declaratur; quanto ergo magis, inquiunt Theologi omnes nemine dempto, irregularis est qui per semetipsum rebaptizat? sicut si irregularis est, qui occisioni cooperatur, quanto plus qui occidit.

Quæres 2. an qui in infantia semel & iterum baptizatus est, irregularitatem contraxerit.

R. negat. atque idem dicendum de eo, qui rebaptizaret eum, quem ante baptizatum fuisse nesciret, aut de cujus priori Baptismo legitime dubitaret: * *Quia non intelligitur iteratum, quod nescitur vel ambigitur esse factum.* Adde quòd hæc irregularitas sit ex delicto, porro nullum est in casibus modò assignatis delictum.

Nec dicas Canones ab Ordinibus eos arcere *qui in qualibet ætate... rebaptizati sunt*, c. 10. 1. q. 7. aut *qui bis etiam ignoranter rebaptizati sunt*, Can. 117. *De consecrat.* dist. 4. * Cap. 3. De Presb. non bapt. Cap. De Cleric. per saltū prom.

Prior enim Canon intelligendus est cum Glossa, de iis qui in qualibet ætate adulta & doli capace, ac proinde non sine peccato rebaptizati sunt. Posterior verò de iis explicatur, qui bis baptizati sunt, ex ignorantia absolutè vincibili, aut qui ignorabant jus Ecclesiasticum, & pœnas eo sancitas, non autem jus divinum: unde ibidem immunes judicantur non quidem à pœnitentia sacramentali, quæ pro culpa qualibet mortali subiri debet, sed à pœnitentia solemnī & publica, cui obnoxii erant ii solùm, qui scienter omninò novo se Baptismo donari patiebantur.

Sed quid si Sacerdos veritus ne perturbata, aut imperita obstetrix erraverit, eum quem domi secundum formam communem baptizatum fuisse rescivit, denuò in Ecclesia sub conditione baptizet aut baptizet absolutè eum, de quo ex oblivione non interrogavit, fuerit ne jam baptizatus?

R. in secundo casu non incurri irregularitatem; hæc enim iis solùm inuritur, qui rebaptizant cum intentione baptizandi: atqui probabile non est

est Sacerdotem nullo infectum errore, novum homini jam baptizato Baptisma conferre voluisset; ejus ergo intentio legitime præsumpta, fuit virtualiter conditionalis, ita ut infantem, si jam tin-ctus esset, baptizare noluerit; neque eum de facto baptizaverit, nisi quia judicavit eum, ut vulgò contingit, non esse baptizatum.

Quod ad casum priorem attinet, major est difficultas. Docent enim Catechismus Romanus 2. p. cap. 2. n. 43. & S. Carolus in suis de Baptismo Instructionibus, hominem hunc irregularitati obnoxium fore. Alii verò, ut Avila 7. p. disp. 7. dub. 3. id negant: tum quia iste non rebaptizat reipsa, cum non habeat intentionem baptizandi, si is, qui sibi præsentatur, jam fuerit baptizatus; tum quia, qui cum consanguinea contraheret sub hac conditione, *si non sit consanguinea*, non subja-ceret excommunicationi positæ contra eos, qui scienter in gradibus prohibitis contrahunt; ergo à pari. Idem tenet Pontas v. *Irregularité*, cas. 131. Ut ut sit, graviter peccaret Sacerdos in casu proposito, quia non licet sub conditione rebaptizare, nisi res sit dubia. Addit Pontas ibid. cas. 131. eum, qui ex mera suspitione, & absque maturo antea examine, sese rebaptizari curaret, irregula-rem evasurum esse.

Quæres 3. An, qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, sit irregularis.

R. Esse, si, quantum est de se, veram habeat intentionem ille baptizandi, hic suscipiendi Baptis-mum, quia neuter ad hanc intentionem metu cogi potuit. Si verò quis absque intentione & fictè Baptismum receperit, censent plures, eum non esse irregularem. An idem dicendum sit de ministro Baptismi, qui Baptismi ritum seriò observat, pen-det à celebri quæstione de sufficientia intentionis exterioris.

Quæres 4. Quis in hac irregularitate dispenser.

R. Eam, si publica sit, reservatam esse Summo Pontifici, si verò occulta sit, ab Episcopo relaxari potest. Imò censent Salmantic. n. 60. & alii qui-dam, eam non contrahi, nisi ex publica & solem-ni rebaptizatione, quod quidem non est satis pu-tum, ut notat Coninch disp. 18. n. 35. Verius vi-deri posset, quod docent iidem Theologi, irregu-laritatem rebaptizantis, impedire solum suscep-tionem Ordinum, non autem usum eorum, qui jam suscepti fuerint; sed neque hoc satis tutum in praxi, ut satis probat Sayrus l. 7. c. 8. n. 5.

Quæres 5. An irregularitas ex indigna aliqua Baptismi receptione incurratur.

R. Incurri 1. cum quis ab Hæretico declarato libetè & sine necessitate Baptismum recipit, Can. 18. 1. q. 1. 2. cum quis Baptismi receptionem us-que ad mortem differt, de quo jam supra.

Quæres 6. An alterius præter Baptismum Sa-cramenti iteratio irregularitatem inducat.

R. Negat. & id verum est, si Sacramenta hæc caracterem imprimant, ut Ordo, siue non, ut si quis hostiam jam consecratam denuò consecrat. Ratio est, quia nullibi expressum est in jure, ut repetita Sacramenti cujuslibet præter Baptismum receptio, vel administratio, irregularitatem in-ducat.

Obijciuntur duo. 1. Quòd in cap. *Dictum*. 8. *De consecrat.* dist. 5. semel & iterum confirmati rebaptizatis comparentur: atqui hi sunt irregula-res; ergo & illi. 2. Quòd, ubi eadem est ratio, ead- dem debeat esse dispositio: atqui ratio, quæ vetat, ne iteretur Baptismus, militat contra iterationem Ordinis & Confirmationis; hæc enim non secùs ac ipsum Baptisma caracterem imprimunt.

R. ad 1. dist. Bis confirmati comparantur re-baptizatis, quoad peccatum, C. quoad peccati pœnam, N. Quòd enim pluries confirmati, non eidem subjaceant pœnæ ac rebaptizati, ex ipso hoc capite colligitur: ibi enim de pluries confirmatis præcipitur, ut *soli Deo sub habitu Regulari vel Clericali religiose famulentur*; ac proinde ut Or-dines jam receptos exercere pergant, cum præci-puus Clerici famularus in Ordinum exercitio con-sistat, ut benè notat Sayrus ibid. n. 29. ergo non judicantur irregulares.

R. ad 2. dist. maj. ubi eadem est ratio, eadem debet esse dispositio, in legibus directivis, quia, quæ ejusdem sunt conditionis, eodem modo defi-niri debent, C. in legibus pœnalibus, N. In istis enim, ut pluries observavimus, non valet argu-mentum à paritate rationis.

R. Neg. min. Etsi enim irregularitas ab uno ca-su ad alium extendenda foret ob identitatem ra-tionis, id tamen locum non haberet in casu præ-senti, non enim eadem est aliorum Sacramentorum ratio, quæ Baptismi. Rebaptizantes irregularitate plecti debuerunt, 1. ad reprimendam Conatista-rum aliorumque Rebaptizantium hæresim, quæ specialiori modo circa Baptismum, quàm circa alia Sacramenta efferbuit, ut benè notat Habert §. 11. 2. quia Baptismus est vera regeneratio, & configuratio mortis Christi: quia verò res eadem semel tantum generatur, & Christus nonnisi semel mortuus est, manifestum est, hanc Baptismi notio-nem, ipsius iteratione totam subverti; quod in aliis Sacramentis non contingit. Adde, quòd qui denuò baptizatur, ipso actu protestatur, se non fuisse hætenus Ecclesiæ subditum, quod majorem Ecclesiæ injuriam irrogat, ut ex Cabassutio docet Pontas v. *Irregularité* cas. 132.

CAPUT III.

De irregularitate ex mala Ordinum receptione.

Non quæcunque culpabilis est Ordinum rece-ptio irregularitatem inducit, quænam ergo hanc inducat, hic explicandum. Sit

CONCLUSIO I. Qui Ordines recipiunt fur-tivè, id est, qui examen fraudulenter effugerunt, nec alias approbati aut admissi fuere, sed per do-lum, aut ignorante Episcopo, immiscent se ordi-nandis, sunt irregulares. Ita Suares disp. 42. sect. 3. n. 5. Bonac. disp. 7. q. 3. p. 5. n. 6. Collat. An-deg. de Ordine p. 234. Gibert p. 792. contra Gi-balin. Pirhing l. 5. tit. 30. &c.

Prob. ex cap. 1. *De eo, qui furtivè, &c.* ubi, qui furtivè Diaconatum accepit, dicitur ad Sacer-dotium promoveri non posse absque dispensatio-ne; ergo, ait Suares, aliquod contraxit impedi-mentum canonicum: atqui impedimentum hoc non potest aliud esse quàm irregularitas; quod enim directè ab Ordinum receptione remover, est irregularitas, non autem suspensio, cujus effe-ctus primariè est prohibitio exercitii eorundem Ordinum.

Ab hac irregularitate dispensare potest Episco-pus, si ipse furtivam hanc Ordinum receptionem sub excommunicationis pœna non prohibuerit: sed quia passim hodie, juxta Pontificale Roma-num, Archidiaconus ante ordinationem monet sub excommunicationis pœna, *ne quis non descri-ptus, examinatus, approbatus & nominatus, nullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere*, idcirco

idcirco hæc irregularitas, si publica sit, semper est Papæ reservata, nec ab Episcopo potest relaxari, nisi sub conditione ut furtivè ordinatus, *Mona-sterio seu Canonici habitum suscipiat regularem*; tunc enim, *ex quo in illo habitu aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus*, poterit cum eo Episcopus dispensare. Ita habetur cit. cap.

Aliquando etiam furtivè ordinari dicitur, qui ficto titulo, vel absque veris litteris dimissoriis ordinatur; & is, ait Suares ibid. non incurrit propriam irregularitatem, sed suspensionem, de quo vide Tractatum nostrum de censuris 2. p. cap. 2. art. 2.

CONCLUSIO II. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sayrum cap. 10. n. 42. non sunt irregulares, sicut nec ii, qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Episcopo recipiunt.

Prob. 1. pars, quia nullibi exprimitur in jure irregularitas, adversus eos qui necdum confirmati Ordines recipiunt.

Prob. 2. pars ex ipsa hujus Regni praxi. Qui vero id inscio Episcopo attentaverit, suspensus est ab exercitio Subdiaconatus, & ad Ordines superiores irregularis, nisi *domum Religionis intraverit*; tunc enim, *si ita mores ejus exegerint, Abbas in aliis poterit Ordinibus dispensare*, c. 2. *De eo qui furtivè*, Gibert p. 792. Idem locum habet si quis eadem die Subdiaconatum & Diaconatum recipiat, præsertim si Episcopus id prohibuerit sub excommunicationis pœna, cap. 3. ibid. Aliud est si quis tonsuram & Minores recipiat; id enim nullibi prohibitum est sub pœna irregularitatis. Ita Navarrus, Avila Bonacina &c.

CONCLUSIO III. Incertum est an qui per saltum, seu omisso Ordine inferiori ad superiorem promotus est, sit irregularis. Ratio est, quia Canones duo, qui de Clerico per saltum promoti loquuntur, de suspensione optimè intelligi possunt, ut etiam à majori Doctorum parte intelliguntur, teste Bonacina, cui concinit Gibert p. 790. Ut ut sit, Sayrus, juxta quem incurritur in hoc casu irregularitas, docet lib. 7. cap. 10. n. 37. eam, etiam si publica sit, ab Episcopo relaxari posse, si tamen sic promoti *non ministraverint*, ait Trid. Sess. 23. c. 14.

CONCLUSIO IV. Incertum quoque est, an incurrat irregularitatem, qui Ordines sacros recipit ab Episcopo, qui dignitati suæ, id est jurisdictioni & executioni Ordinis Episcopalis renuntiavit. Ratio est, quia de hoc casu nullibi sermo est, in jure præterquam in cap. 1. *De ordinatis ab Episc.* quod sic habet: *Quia indignum se fecit, executionem officii non habebit*; atqui hæc verba non tam indicant irregularitatem quam suspensionem quæ primariò Ordinum executione privatur.

Nec nocet quod ex eodem capite, possit Episcopus cum iis, qui sic ordinati sunt *dispensare*, si probabiliter Episcopi ordinatores renuntiationem ignoraverint: nam vox *dispensare*, aliquando idè est ac *absolvere*, ut patet ex Tridentino sess. 24. cap. 6. ubi Episcopis conceditur quarundam suspensionum dispensatio, id est absolutio.

CONCLUSIO V. Neque etiam certum est, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam scienter, vel cum ignorantia affectata, strictè irregularis sit.

Prob. quia in cap. 32. *De sent. excom.* in quo solo sermo habetur de eo, qui excommunicatione ob Clerici percussione ligatus, Ordines recipit, nihil est unde expresse colligatur irregularitas: vult enim Innocentius III. ut Clericus secularis,

qui hoc scienter fecerit, deponatur in perpetuum, id est careat omni spe dispensationis; si verò ex crassa quadam ignorantia, non tollitur quidem spes dispensationis, sed dispensatio Papæ reservata est: porro hæc juris dispositio suspensioni utcumque accommodari potest.

Verum discussio hæc satis inutilis est, ut notat Gibert, quia cum ii, qui hujus culpæ conscii sunt, *Gibert. p. 789.* ad Papam recurrere debeant, ut ab eo recipiant facultatem exercendi Ordinis, quem receperant censurâ ligati, parvi interest an exponant se suspensos esse vel irregulares, modò exponant se Ordines recepisse, quo tempore excommunicationis censurâ erant innodati.

Nota tamen eum, qui excommunicatione ligatus, tonsuram reciperet, huic pœnæ quæcumque ea sit, non esse obnoxium; secus, juxta sententiam probabiliorè, si Minores recipiat. Ratio est, quia citatum caput 32. *De sent. excomm.* loquitur absolute & indistinctè de iis, qui in *excommunicatione positi*, *Ecclesiastici Ordines accipere non formidant*: atqui Ordinum nomine intelliguntur minores Ordines, non autem tonsura, saltem in materia pœnali.

Nota insuper necessitatem incurrendi ad Papam tunc solum vigere, cum crimen est publicum; secus si occultum sit: erit autem occultum, quando etiam si publica sit Ordinum susceptio, ipsa tamen excommunicatio occulta est, prout observat stylus Pœnitentiæ, & docent Navarrus c. 27. n. 241. & Sayrus lib. 3. cap. 10. n. 16.

Quæres quid dicendum de eo, qui cum sit suspensus vel interdictus Ordines recipit.

R. probabilius est eum non incurere irregularitatem, nisi recipiendo Ordinem simul eum exerceat. Ratio est, quia irregularitas non est, in jure expressa contra eum, qui iisce censuris ligatus recipit Ordines; cum citatum caput 32. *De sent. excomm.* de iis solum loquatur, qui in excommunicatione positi Ordines receperunt, & pœnæ non sint extendendæ; imò nec citatum caput satis disertè irregularitatis pœnam continet, ut modò dictum est.

Si quis tamen ordinationis tempore Ordinem suum exercent, putà si Diaconi vel Subdiaconi functiones exercent canendo Evangelium, vel Epistolam, utique irregularis erit: unde docet Avila disp. 9. sect. 2. dub. 6. eum qui cum suspensus est, Sacerdos consecratur, irregularem fieri, quia cum Episcopo concelebrat; atque id ipsum docent Covarruvias, Navarrus, & alii quidam apud & contra Sayrum lib. 4. c. 16. n. 23.

CONCLUSIO VI. Qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato excommunicatione majori, suspensio, interdicto, deposito, vel degradato, peccat mortaliter, & est suspensus, ab Ordinis sic suscepti executione, & aliquo modo irregularis.

Prob. ex Can. 4. 1x. q. 1. ubi prohibetur ei, qui sic ordinatus est, tum suscepti Ordinis usus, donec impositam ab Episcopo pœnitentiam peregerit, tum ad superiores Ordines ascensus, *nisi necessitas vel utilitas maxima flagitaverit, & ipsius sancta conversatio promeruerit*; quæ verba suspensionem & irregularitatem quadantenus expriment. Vid. Gibert p. 793. & 794.

Hæc autem de excommunicatis &c. qui tales nominatim denunciati sunt, intelligi debent, prout monet eum in locum Gratianus, & docet Sayrus ibid. n. 17. quanquam à peccato excusari non potest, qui à quocunque excommunica-

Can. unic.
dist. 52.
Can. unic.
De Cleri
cis per
salt.

Suar. d.
31. Sect.
1. n. 59.

ro ut tati cognito, Sacramenta sine necessitate reciperet, ut alibi docent Theologi.

CONCLUSIO VII. Qui durante matrimonio nondum etiam consummato, aliquem de sacris Ordinibus præsumat accipere, nec in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines promoveri potest, soluto etiam matrimonio. Ita Joan. XXII. tit. 6. De voto &c. Porro cui expresse prohibetur Ordinis superioris susceptio, verè est irregularis; sed hinc nota quosdam è Gallis Scriptoribus existimare citatam Extravagantem in hoc Regno non observari, Gibert ibid.

CAPUT IV.

De irregularitate ex malo Ordinum usu.

Potest quis dupliciter peccare in Ordinum usu. 1. malè exercendo eos quos habet. 2. eos etiam exercendo quos non recepit. Usus is, seu potius abusus irregularitatem aliquando parit; quandonam verò, paucis expediendum, unde fit.

CONCLUSIO I. Ligatus majori excommunicatione, suspensione, vel interdicto; etiam si toleratus sit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo solemniter seu ex Officio actum majoris Ordinis, nisi legitimam habeat excusationem.

Prob. 1. pars ex cap. 7. xi. q. 3. ubi omnis spes reconciliationis, ac proinde dispensationis denegatur ei qui in excommunicatione positus, Ordinis sui functiones exercuerit. Idem colligitur ex cap. 10. De Cleric. excom. ministr. ubi cum statuitur eum qui celebrat minori excommunicatione ligatus, nullius notam irregularitatis incurtere, satis insinuat eum irregularitati subiacere qui majori excommunicatione percussus celebrare audeat.

Prob. 2. pars de suspensis ex cap. 1. De sent. & re judic. in 6. ubi qui suspensione durante, ingerit se divinis celebrandis, irregularitatis laqueo se involvere dicitur. Idem decernitur cap. 1. De sent. excomm. in 6. ubi qui incurrerent pœnam suspensionis ad mensem unum, si divina exequantur officia irregularitati subijciuntur.

Prob. 3. pars de interdictis exc. 18. & 20. De sent. exc. in 6. ex quorum priori, qui scienter in loco celebrat interdicto, nisi super hoc privilegiatus existat aut à jure sit concessum eidem, irregularitatem incurrit. In posteriori autem, eidem subiacet pœnæ, qui personaliter ab Ecclesiæ ingressu, ac proinde à divinorum celebratione interdictus divinis se ingerit, in suo agens officio sicut prius. Hic revocandum in mentem, eum qui suspensus est aut interdictus ab uno Ordine vel Officio, non semper ab aliis suspensus esse vel interdictum; unde si eos exercet à quibus suspensus non est, non fit irregularis. Aliud est de excommunicatione majori quæ ab omni Ordinum actu removeret.

Dixi, etiam si occultus sit &c. quia celebris Constitutio Ad vitanda scandala, nullum excommunicationis licet occultis privilegium concessit, ut alibi ostensum est.

Dixi 2. actus majoris Ordinis; quia actus minorum Ordinum, à Laicis perinde ac à Clericis exercentur. Vide dicta ubi de Censuris p. 866.

Dixi 3. nisi excusetur, v. g. ex ignorantia invincibili, inadvertentia, oblivione, necessitate vitandi scandali, de quibus alibi dictum est.

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

Ex his principiis colligitur aliquot casuum resolutione. Hinc itaque irregulares sunt.

1. qui censura ligati, Hebdomadarii officium peragunt in Ecclesia, vel extra Ecclesiam, ut in ex-
ercitu: ad hoc autem necesse est, ut dicatur Dominus vobiscum; qui enim illud omittit, nihil aliud facit quàm quod facere solent Moniales.

2. qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, id est cum manipulo & stola: si enim Subdiaconus sine manipulo, vel Diaconus absque stola Evangelium canat, neuter Ordinem sacrum, sed Lectoris aut Cantoris vices exercere. Ita Bonac. disp. 7. q. 2. punct. 5. n. 4. author Coll. Andeg. p. 483. qui hoc extendunt, etiam si uterque vasa sacra contingat; hoc enim & Laici aliquando licet faciant.

3. qui solemniter baptizant, secus si privatim in casu necessitatis baptizent; nam & id aliquando præstant mulieres. Qui censura ligatus, etiam in occulto sacramentaliter absolvit, irregularis est, quia actus absolvendi de se non habet aliam solemnitatem. Idem est de eo qui etiam extra Missarum solemnias, Confirmationis aut Ordinis Sacramentum ministrat.

Quæres an cui prohibitum est sub excommunicatione ipso facto incurrenda, ne Ordines exerceat, exercendo prima vice fiat irregularis.

R. negat. quia prima vice non violat censuras, cum iis tantum plenè & adæquatè ligari incipiat, cum per Ordinis sui exercitium, Superioris præceptum transgressus est.

Quæres iterum, an qui duplici ligatus censura, Ordinem sacrum exercet, geminam incurrat irregularitatem.

R. affirm. quia duplex committit delictum quorum unicuique sua pœna respondet; aut si mavis, unam incurrit irregularitatem quæ duabus æquivaleret, quæque idè in petenda dispensatione explicari debet.

CONCLUSIO II. Quisquis serid, scienter, & quasi ex officio, sacrum quem non recepit Ordinem exercet, est irregularis. Est communis, & colligitur ex cap. 1. & 2. De Cleric. non ordin. ministr.

Dixi 1. quisquis: etsi enim existiment Sayrus cap. 10. n. 6. & alii plures, Laicum qui sacros Ordines exercet, baptizando solemniter, Missam celebrando &c. non esse irregularem, quia jura loquuntur solum de Clericis, ut ex ipso patet titulo, qui est De Clerico non ordinato ministrante; probabilius tamen est & tutius, si id ad Laicos etiam extendatur Ratio est, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere oportet: atqui lex irregularitatem decernens in eum qui ministrat in Ordine quem non habet, non distinguit Laicum inter & Clericum, sed generalitèr & absolutè loquitur. Si quis baptizaverit, ait Pontifex, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus propter temeritatem nunquam ordinetur.

Nec nocet dispositio tituli: tum quia Decretalis longè antiquior est titulo, nec proinde per titulum restringi debet; tum quia in septem manuscriptis Codicibus antiquis non legitur, De Clerico non ordinato, sed indefinitè, De non ordinato ministrante, prout notat Suares de Bapt. 3. part. sed 4. & id docent Navarrus, Valentia, Avila & alii quos appellat & sequitur Bonacina punct. 6. ibid.

Dixi 2. si serid; quia si id faciat ad discendas v. g. aut docendas Missæ ceremonias, aut etiam jocose & per ludum, non erit irregularis, etsi peccare aliquando possit.

Dd

Dixi

Dixi 3. & *scienter*; citatus enim Canon temeritatem & præsumptionem requirit. unde si qui bonâ fide, & non ex ignorantia affectata, in Ordine quem non habet ministraverit, putans se eum habere, aut ministerium quod exercet, esse sui Ordinis irregularitatem non contrahet.

Dixi 4. *quasi ex officio*, seu *solemniter*; is autem actus Ordinis ex Officio seu solemniter exercere dicitur, cujus actus talis est, ut non possit exerceri ab alio quàm ab eo qui talem Ordinem habet: unde si quis ministret eo modo quo à Laicis fieri potest, putà si Evangelium legat, sine stolâ, non erit irregularis; quanquàm Sayrus n. 3. eum duntaxat ab irregularitate eximat qui sine Dalmaticâ Evangelium cantat; quod verum non puto, cum ex usu satis communi, Laici vel Clerici minores Epistolam canant cum tunica, quæ vir à Dalmatica discrepat.

Nota, hic non excusat prætextus necessitatis: unde Subdiaconus etiam Cardinalis, qui in necessitatis casu solemniter baptizaret, irregularitati subjaceret; nam necesse quidem est ut baptizet, sed nihil opus est ut baptizet solemniter. An autem Laicus extra necessitatem baptizans sine solemnitate, fiat irregularis, controversatur. Pars affirmativa tutior est, & fundatior videtur, quia citatus Canon non limitat ad baptizantem solemniter.

Dixi 5. *Ordinem sacrum*; nam irregularis non fit qui minores exercet, ut pluries dictum fuit: neque etiam qui eas exercet functiones, quæ licet à solis Sacerdotibus aut Diaconis exercentur, ab eorum tamen Ordine non pendent. Unde ait Sayrus ibid. n. 9. Laicus qui conciones sacras habet, eo more & modo quo ex Officio solet exerceri prædicatio, non est irregularis: tum quia id per se ad Ordinem sacrum non pertinet; tum quia irregularitas hæc nullibi in jure constituta est: tum quia S. Congregatio, re diligenter examinata, censuit munus prædicationis committi posse etiam Clerico, qui non sit in sacris Ordinibus constitutus uti refert Fagnan in cap. *Responsio* 43. *De sent. excom.* & in Gallia aliquando observatur teste Pontasio v. *Irregularitate* cas. 7. Unde nequidem irregularis fieret qui suspensus à divinis, aut ab ipso etiam prædicationis officio, prædicaret, pro ut notat idem Pontas ibid. quia prædicatio non est functio sacra, eo sensu quo hic nomen istud intelligimus; & proinde qui prædicat, seu Laicus sit. siue Clericus in Minoribus, Ordinis sacri functiones non exercet; nec proinde irregularis effici potest.

Quæres an qui non est Sacerdos, si Confessionem alterius explicat, irregularis sit.

R. affir. hæc enim functio, quidquid contra sentiat Sylvester, *divini officii* nomine satis exprimitur, ut constat ex communi Doctorum intelligentia.

Quæres 2. an Sacerdos qui Eucharistiam, Pœnitentiam, & alia id genus ministrat non subditis, inde irregularis efficiatur.

R. negant Avila & alii plures; quia jus non constituit irregularitatem contra eum qui exercet jurisdictionem quam non habet, sed contra eum qui exercet Ordinem quem non recepit: atqui in casu præsentis exercet quis Ordinem quem recepit, tantumque alienam jurisdictionem usurpat; ergo. Potest tamen is alias juris pœnas incurrere: sic ipso jure suspensus est quivis Sacerdos qui alterius Sacerdotis Parochianos sine hujus licentiâ matrimonio conjungere audet, *Trid. sess. 24. c. 1. de reform. &c.*

Quod si quis mancā Ordinationem recepisset, putà si in Ordinatione Sacerdotali Eucharistiæ conficiendæ potestatem accepisset, ex aliquo autem casu eam non recepisset manuum impositionem, quâ peccati remittendi facultas concedi supponitur, existimat Suares disp. 42. sect. 4. n. 13. eum si fortè absolvere præsumeret, irregularem evasurum esse, quia ministraret in Ordine, vel, si ita loqui fas est, in parte Ordinis quam nondum habet.

Quæres 3. quis in hac irregularitate dispensare possit.

C. in irregularitate contracta ob violationem censuræ per Ordinis exercitium, solus Papa dispensat, si crimen publicum sit; Episcopus verò si sit occultum. In ea verò quæ incurritur per exercitium Ordinis nondum recepti, dispensat Episcopus quoad usum Ordinis suscepti, post pœnitentiam *biennio* toto vel *triennio* perfectam; Papa verò quoad ascensum ad Ordines superiores, modo tamen crimen publicum sit; si enim occultum fuerit, Episcopus etiam ad Ordines Superiores dispensat: imò nec eum tunc obligatum puto ad imponendam biennii pœnitentiam, citato Canone præscriptam; hæc enim in eos solùm constituta videtur, qui temerarii simul & publici, Ordinis nondum recepti, fuerint prophanatores.

Cap. 2 De Cleric. non ord. min.

CAPUT V.

De irregularitate ex delicto hæresis.

DUO in præsentis Capite investiganda manent.

1. quid de hæreticis, iisve qui ad hæreticos pertinent, constituat jus commune. 2. quid de iis sentiendum juxta Regni hujus usum & leges.

CONCLUSIO I. Jure communi irregulares sunt hæretici, apostatæ à fide, eorumque fautores & defensores; unde ne quidem post conversionem sunt ordinandi. Est communis, ait Suares disp. 43. sect. 1.

Prob. *De hæreticis*, ex cap. 21. l. q. 7. ubi gratiæ instar & favoris conceditur iis qui ab hæresi revertuntur, ut *adempta sibi omni spe promotionis*, in Ordine jam suscepto *maneant*; ergo hæretici ad Ordines superiores gradum facere non possunt, imò nec in iis quos fortè susceperint ministrare, nisi ex gratia quadam & dispensatione.

Prob. 2. de apostatis, tum ex cap. *Presbyteros* 32. dist. 50. tum quia apostatæ à fide, in omnibus rejiciunt fidem, quam hæretici non nisi in uno quodam puncto abjiciunt.

Prob. 3. de omnibus simul, id est de hæreticis eorumque fautoribus ex cap. 2. *De hæret.* in 6. ubi vetat Alexander IV. ne ulli eorum ad Ecclesiastica Beneficia, vel *officium publicum admittantur*: Ordo autem pertinet ad officium publicum, ait Avila 7. p. disp. 4. dub. 2.

Circa hæc notant satis communiter Doctores, 1. ut incurratur irregularitas ex hæresi, necessum non esse ut hæresis notoria sit, etiam notorietate facti, sed satis esse si non sit merè interior. Ita Suares ibid. & Lugo de fide. 23. n. 119. qui tamen oppositam opinionem censent probabilem esse. 2. eos qui hæresim exterius professi, fidem servant in corde, licet graviter peccent, haud tamen irregularitati adversus hæreticos sancitæ obnoxios fieri, quia reipsâ hæretici non sunt; possent tamen irregularitatem ex infamia incurrere, qui

qui verò exteriùs solùm à fide apostatant, v. g. idolis sacrificando, fiunt tamen irregulares; quia citatum caput 32. dist. 50. in eos omnes generatim & indistinctè cadit *qui immolaverunt*. Qui à professione Religiosâ apostatant, *ad Clericatus officium admitti* non debent, ac proinde sunt irregulares, ex cap. final. dist. 50. Clerici, vero ab habitu & tonsurâ Clericali apostatæ, nullibi in jure declarantur irregulares, ex Ugolino & Bonacina disp. 7. q. 3. punct. 7. n. 8.

Dixi in Conclusionem, *jure communi*; quia in Gallia hæretici, Calvinistæ v. g. non habentur pro irregulares, unde cum ab errore conversi, absolutionem receperunt, possunt absque recursum ad Sedem Apostolicam, ordinari, & Beneficia recipere. Vide Pontas v. *Collation* cap. 108. Gohard tom. 1. q. 2. art. 7. n. 7. & hoc verum est, etiam post Edicti Nannetensis revocationem.

Quæres an schismatici sint irregulares.

R. Non esse si purè sint schismatici, quia id nullibi constitutum est in jure. Si verò simul sint hæretici, ut esse solent, quia *nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresin*, cap. 26 xxiv. q. 3. irregulares erunt, non præcisè ratione schismatis, sed ratione hæreseos eidem annexæ, Gibert pag. 801. Neque etiam irregulares sunt ii qui ex neophytis, Paganis, Judæisve descendunt, cum id non sit expressum in jure; secus si ipsi sint recens conversi, de quo supra 2. Part. Cap. 2. ubi de neophytis,

CONCLUSIO II. Hæreticorum filii, usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam... per maternam verò ad primum duntaxat, sunt irregulares. Habetur c. 15. *De hæret.* in 6.

Hæc Juris dispositio spectat tantùm filios hæreticorum qui tales sunt actu, *vel tales decessisse* probantur; non autem illorum quos emendatos esse disp. 43. *constiterit*, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, vel sect. 6. qui ad recipiendam humiliter pœnitentiam parati fuerint, ibid.

Hæc pœna extenditur etiam ad filios illegitimos, ne plùs habeat luxuria quàm castitas. Ita Avila & alii apud eum. An autem ad eos etiam extendatur qui nati sunt quàm parentes eorum in hæresim lapsi sint, disputatur. Negant Navarrus Consil. 27. de hæreticis, Ugolin. & alii quos sequitur Bonacina n. 10. tum quia materia pœnalis restringi debet quantum potest; tum quia argumentum sumi potest à crimine læsæ majestatis ad crimen hæreseos, ex cap. 10. Extra, *De hæret.* sed filii reorum læsæ majestatis ante delictum paternum nati, non subjacent pœnis quibus subjacent nati post delictum; ergo.

Quæres an hæreticorum filii in Gallia irregulares sint.

R. negativè. Nusquam enim, sive ante revocationem Edicti Nannetensis an. 1685. factam, sive post recurrebant Episcopi ad Apostolicam Sedem, ut hæreticorum filios promoverent ad Ordines. Ita docent Gibert p. 468. Neque verò hæc praxis Galliæ propria est, cum Bonacina ibid. n. 9. fidem faciat in aliquibus Germaniæ locis consuetudine receptum esse, ut ipsimet hæretici, si ad meliorem frugem redeant, absque dispensatione ordinantur: quanto magis ergo filii qui paternum crimen imitati non sunt, citra dispensationem ordinari possunt?

Cæterùm ubi viget citata juris dispositio, hæreticorum filii, non nisi à Papâ dispensari possunt, quia hæc irregularitas est ex defectu; ubique verò Episcopus cum hæreticis occultis dis-

Theol. Honorat. Tournely Tom. VI.

pensare potest, ut docet Lugo de fide disp. 23. num. 124.

CAPUT ULTIMUM.

De dispensatione irregularitatis.

Circa irregularitatis dispensationem quasdam proponemus regulas, quarum ope quidquid ad hanc spectat materiam, facilius retineri possit; sed & unicuique regulæ, suam, si quam habet, exceptionem adjungemus.

Regula 1. Omnis irregularitas ex defectu, quæ causam habet transitoriam, cessat cessante eadem causâ, absque ulla Superioris dispensatione. Hinc qui sunt irregulares defectu ætatis, scientiæ, libertatis corporis, animi, & naturalium, irregulares esse desinunt adepta ætate, scientia libertate, aut sublato naturaliter aut per miraculum defectu corporis & animi, vel obtenta per subsequens matrimonium legitimatione. Ita passim Theologi, ut Salmanticenses cap. 8. n. 55. Gibert p. 619. Ratio à priori est, quod ex irregularitates non in perpetuum constitutæ sint, sed ad tempus quo duratura est talis causa. Ratio à posteriori est, quod irregularitas supponat indecentiam; hæc autem indecentia, satis Ex Ecclesiæ judicio tollitur prædictis casibus, cum tollitur ejus causa.

Hæc regula extenditur etiam ad infamiam facti, quæ licet sit ex delicto, potest aliquando per solam agendi rationem contrariam tolli, de quo vide supra 2. Part. Cap. 6. At eadem regula non comprehendit, ut ex ipsius terminis patet, irregularitates quæ causam habent permanentem, quales sunt ex Ecclesiæ judicio ceteræ irregularitates præter eas quas modo recensui: unde irregularitas bigamiæ, illegitimitatis per subsequens matrimonium non reparatæ, defectus lenitatis, licet non sint ex delicto, semper perseverant, nisi à Superiore relaxentur. Idem contingit in irregularitatibus ex delicto, quæ, si infamiam excipias, non auferuntur, etiam posita delicti emendatione, & læsæ partis satisfactione: unde etiam si homo occisus resurgeret, occisor semper maneret irregularis; quia semper stat eum posuisse actionem quæ parit indecentiam, quæ juxta Ecclesiæ judicium, solâ dispensatione relaxari potest.

Regula 2. Irregularitas quælibet ex delicto proprio consurgens, tollitur per Baptismum; vel ut accuratius loquar, nulla irregularitas ante Baptismum incurritur ratione proprii delicti. Ratio est, quia Baptismus omnem maculam, ac proinde omnem quæ ex ea macula sequi posset indecentiam tollit; unde ex consequenti auferit omne fundamentum irregularitatis ex delicto quæ post Baptismum suboriri posset. Aliud est de irregularitate ex defectu, nisi defectus sit lenitatis: nam bigami, illegitimi, laborantes aliquo corporis vel animi defectu, quo quis ad Ordines inhabilis fit, accepto etiam Baptismo, ad Clericatum absque dispensatione promoveri non possunt, Sayr. l. 7. cap. 13. n. 3.

Regula 3. Duos potissimum habet effectus professio in Religione approbatâ, secundum jus commune. 1. enim faciliorem reddit cujuscunque irregularitatis dispensationem, ut patet ex cap. 1. 2. & 3. *De eo qui furtivè*. 2. efficit ut illegitimi ad sacros Ordines, licet non ad Prælaturas etiam Regulares, possint promoveri, cap. 1.

Dd 2

De

De filiis Presbyt. An autem Prælati Regulares vi privilegiorum, omnes prorsus irregularitates, bigamiam etiam & homicidii cujuscunque voluntarii, quæ omnium dispensatu difficillimæ sunt, relaxare possint, prout docent Salmanticenses, nostrum non est definire. Satis fuerit si moneamus, quod sicubi Religiosus palam irregularis, præterquam ex natalium defectu, Episcopo ordinandum se sistat, potest is eundem rejicere, nisi exhibeat privilegium vi cujus sese dispensatum esse contendit; neque sufficeret, teste Avila, si consuetudinem allegaret.

Avila
disp. 10.
dub. 3.

Regula 4. Nulla est irregularitas in qua Papa dispensare non possit; sequitur ex dictis.

Regula 5. Episcopis licitum est *in irregularitatibus omnibus... ex delicto occulto provenientes, excepta eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare.* Illud porro delictum in præsentia materia occultum dicitur, non modò quod per se occultum est, sed etiam quod licet de se probari possit per testes, quia à duobus v.g. aut tribus personis cognoscitur, hætenus tamen notorium non evasit, neque per sententiam, aut saltem decretum Judicis, vel rei confessionem in judicio factam; neque per tantam facti ipsius divulgationem, ut jam nullâ possit tergiversatione celari in tota viciniâ, aut majori ejus parte: ad quod non requiritur ut omnium magnæ alicujus civitatis vel pagi incolarum, aut majoris partis ejusdem pagi, aures pervaserit; sed sufficit, juxta probabiliorē sententiam, ut saltem à decem loci personis certò cognoscatur: decem enim personæ Parochiam faciunt, cap. *Unio.* 3. ix. q. 3. & idè si in pago vel villulâ pauciores sint personæ quàm decem, factum coram omnibus perpetratum non censebitur notorium, prout docet Fagnan. in cap. *Vestra.* *De cohabit. Cleric.* n. 88. & 93. Ita docent ex authoribus Gallis, Collat. Andeg. de irregular. sub finem p. 530. Duasse 1. p. cap. 10. sect. 4. Solier in Pastor l. 3. tit. 37. quibus concinit praxis Ecclesiæ Parisiensis, ut patet ex mandato Emin. Card. Noallii de casibus reservatis, anni 1709.

Fagnan.
tom. 2. in
1. part. 3.
Decretal.

Verum quædam hæc cautè sunt ponderanda.

Notandum itaque 1. semper censi occultum id quod certò & indubiè non est cognitum: unde quod solo rumore publico nititur, non est verè publicum; neque enim publicis rumoribus immorandum est, cum fama *veris addere falsa* gaudeat. Quapropter licet citati mox Scriptores ad Apostolicam Sedem recurri velint, ut obtineatur irregularitatis ex delicto publico contractæ dispensatio, quod utique coram Deo tutius esse nemo ambigit, fatentur tamen aut fateri debent, id satis rarò contingere; quia vix ullum est crimen quod aliquâ tergiversatione celari non possit.

Not. 2. crimen quod publicum est in ratione criminis, non semper parere irregularitatem publicam. Si enim notorium sit Sacerdotem ex atroci v. g. Sacerdotis alterius percussione incurrisse excommunicationem, & non sit certum eum ante sacròrum celebrationem, absolutionem non recepisse, irregularitas non erit publica prout insinuat author Collat. Andeg. pag. 531. unde, meo quidem judicio, (nam aliam esse Pœnitentiariæ Romanæ praxim testatur D. Gohard. tom. 1. pag. 329. 1. edit.) qui publicè excommunicatus, non publicè sed clam celebraret, publicè irregularis non esset; atque id expressè tradit Mandatum Parisiense anni 1709. de casibus reservatis, tit. de disp. Sic etiam si actus qui delictum est, publi-

cus sit, sed occultus in ratione delicti, putà si Sacerdos occultè excommunicatus palam celebret, irregularitas inde consurgens non erit publica, quia peccatum ex quo irregularitas ea procedit, non est publicum formaliter sed materialiter duntaxat. Imò censet Sambovius tom. 3. cas. 114. Sacerdotem censurâ notoriâ perculsum, si publicè celebret coram populo qui nesciat inde contrahi irregularitatem, non esse habendum pro publicè irregulari, nec dissentit author Coll. Andeg. An autem qui Parisiis irregularis est ex delicto publico, si alio se transferat ubi delictum illud occultum est, & tale remansurum meritò conjicitur, an, inquam, ab Episcopo loci illius dispensari possit, magna est inter Jurisperitos dissensio. Negant Navar. Conf. 43. *De temp. Ordin.* in novis. Sayrus in florib. decision. sub eod. tit. dec. 64. Suarez tom. 4. de Pœnit. disp. 30. sect. 2. n. 2. Affirmant verò Piascius p. 1. c. 1. n. 56. pag. mihi 62. Barbosa in Collectaneis ad Conc. Trid. sess. 24. c. 6. n. 28. & in Tract. de Officio & potestate Episc. part. 2. allegat. 39. n. 27. & alii apud ipsum. Ex hac opinionum diversitate sequi videtur, validam fore dispensationem quæ in hoc casu concederetur ab Episcopo, quia Episcopus dispensare potest quoties dubitatur an dispensatio sit Papæ reservata. Monet tamen Tiburtius Navar. 1. part. cap. 3. pag. 26, edit. Paris. Confessarios, ut cum impedimentum in uno loco occultum, in alio publicum est, & qui eodem tenentur impedimento ad Pœnitentiariam solam rescripserunt, monet, inquam, Confessarios, ut in hisce casibus *nunquam dispensent, nisi expressè in Brevibus seu Litteris sacre Pœnitentiariæ detur eis facultas in hujusmodi occultis dispensandi.* Quia nimirum, inquit, *Pœnitentiaria non solet admittere* (id est dispensando relaxare) *hoc genus occulti, quod est publicum in alio loco.*

Not. 3. non omne delictum quod ad forum contentiosum deducitur, parere irregularitatem Romano Pontifici reservatam. Nam 1. necesse est ut reus saltem citatus fuerit: à citatione enim iudicium inchoatur, ait Piascius ibid. unde non sufficeret vel solus conquestus apud tribunal Ecclesiasticum, vel informatio ab eodem tribunali facta, prout jam docui in Tractatu de censuris pag. 121. aliàs 768. 2. necesse est, ut reus innocentiam suam non probaverit; si enim ex falsis etiam probationibus absolutus fuerit, censeretur crimen ejus occultum, quia accusatio sine effectu nihil operatur. 3. si reus nec absolutus fuerit, nec condemnatus; sed composuerit & transegerit cum parte, vel cum Curia ad quam res deducta erat, delictum hoc adhuc ab Episcopo vi Tridentini relaxari potest, ex Piascio ibid.

Not. 4. eos qui ab Apostolicâ Sede irregularitatis dispensationem obtinere volunt, ad Datariam, ubi oratoris nomen & Diœcesis exprimenda sunt, recurrere debere, si crimen sit publicum; si verò occultum fuerit, satis est ut ad Pœnitentiariam recurrant, ubi omnia secretò tractantur.

Regula 6. Irregularitates omnes ex defectu, paucis exceptis, communiter sunt Romano Pontifici reservatæ. Idem dicendum de irregularitatibus ex delicto publico. Ratio est, quia (quidquid in contrarium doceat Gibert in nuperis Institutionibus Ecclesiasticis tom. 1. tit. 65.) dispensatio irregularitatis interdicta est Episcopo, quoties eidem non est permessa sive à jure, sive à con-

* De Le-
gis. c. 6.
art. 2.

à consuetudine sufficienter præscriptâ; consuetudo enim, etiam sola, ut jurisdictionem dare, sic & auferre potest, prout notat Sambovius tom. 2. cas. 64. & alibi * cum agmine Theologorum docuimus: atqui pauci sunt casus irregularitatis ex defectu, in quibus jus vel consuetudo, Episcopis dispensationem permittant. *Cum irregulari ex defectu*, ait Cabassutius lib. 5. cap. 19. n. 3. *non potest Episcopus dispensare, nisi in uno aut altero casu*: nempe cum illegitimis & cum bigamis, idque ad solos Ordines minores, atque ad simplex, non verò ad Beneficium Curatum. Sed fallitur vir eruditus quoad bigamos: multò enim certius est solum Papam dispensare posse in bigamia similitudinaria, in qua ex c. Sanè 2. De Cleric. conjug. & c. 1. Qui Clerici, &c. constat, Episcopum cum reo, qui pœnitentiam egerit, dispensare posse, ut non solum in sacro, quem ante matrimonium suscepit, gradu ministret, sed etiam ut ad superiorem promoveatur. Ita docet contra Cabassutium author Col. And. pag. 290. & Pontas v. *Dispense de l'irregularité*, cas. 16. & hæc quidem doctrina suas habet limitationes, quas supra retuli pag. 120.

Quod spectat ad irregularitates ex delicto publico, nulla mihi occurrit, in qua communiter dispensare possit Episcopus, præter eam, quæ nascitur ex susceptione Ordinis per saltum: imò valdè dubium est, an in hoc casu incurratur irregularitas, ut supra dixi Cap. 3. Concl. 3.

Dixi, *communiter*; quod ut explicem, sit

Regula 7. Irregularitates Papæ reservatæ, in duplici casu ab Episcopis relaxari possunt.

1. Quidem cum dubiæ sunt. Ratio est, quia reservatio, utpote odiosa, & Episcoporum potestati incommoda, restringi debet ad casus certæ irregularitatis; unde, ut alibi diximus, Episcopi in dubio castitatis voto, dubiâ censurâ, dubio & incerto matrimonii impedimento dispensare possunt, Gibert pag. 628. Ducasse tom. 1. c. 10. sect. 3. n. 7. Gohard tom. 1. pag. 308. vel ipsi Ultramontani, è quibus vide Fagnan. in cap. *Veniens. De filiis Presbyt.* n. 7. & 8. Eadem de causâ irregularitates relaxari ab Episcopis possunt, cum dubium est, an Papæ reservatæ sint.

2. Eadem irregularitates ab Episcopo relaxari possunt vel in perpetuum, vel ad tempus, cum irregularis vel nunquam ad Apostolicam Sedem recurrere poterit propter paupertatem suam; vel saltem hîc & nunc recurrere nequit ob imminens

scandalum. Ratio est, quia reservatio non est in destructionem; neque ea potest esse mens Pontificis Romani, ut qui pretium, quod ad obtinendas etiam *in forma pauperum* dispensationes solvi solet, impendere non potest, perpetuò ab Ordinibus excludatur, si magnam injiciat spem, futurum ut de Ecclesia præclare & utiliter mereatur. Item non exigit Papa, ut Sacerdos, qui ob locorum distantiam, nonnisi post duos tresve menses, dispensationem obtinere potest, Parochiam alio auxilio destitutam, aut grave scandalum passuram deferat, donec dispensationis Breve receperit; ergo in utroque hoc casu valet Episcopi dispensatio, licet in posteriori, quamprimum ad Apostolicam Sedem recurrendum sit, ut ex Sambovio docet Pontas, v. *Dispense de l'irregularité*, cas. 15.

Quæres, an irregularitas, quam quis incurrit, violando proprii sui Episcopi censuram, possit etiâ cum publica est, ab eodem Episcopo relaxari.

Affirmant aliqui, quorum sententiam amplectitur Sambovius tom. 2. cas. 64. cui adhæret citatum Parisiense Mandatum, his verbis: *Ad D. Archiepiscopum pertinet in his irregularitatibus dispensare, quæ exurgunt ex violata censura aliqua, neque à jure, neque à Concilio, neque à summo Pontifice, sed ab ipso D. Archiepiscopo latâ.*

Re tamen, ut decet, inspectâ, evidens est Episcopum non magis in irregularitate ex propriæ censuræ violatione contractâ, dispensare posse, quàm si hæc ex alterius cujuslibet censuræ violatione contracta fuerit. Ratio est, quia, licet censura, cujus occasione incurritur irregularitas, feratur ab Episcopo, ipsa tamen irregularitas fertur à jure communi, ac proinde irregularitatis in genere naturam sequitur; ergo Episcopus in ea dispensare non potest, si publica sit, nisi aut censura, quam tulit, sit censura largè & improprie dicta, quæ propriè dictam irregularitatem non pariat; aut ex consuetudine præscriptâ vel privilegio, dispensandi hoc in casu facultatem habeat, ut verissimiliter habent Episcopi Parisienses.

Unum addo cum recenti authore Tractatûs de Beneficiis, tom. 1. pag. 334. irregularitatem, cui annexa est pleno jure privatio Beneficii, tolli posse à Papa, absque eo, quod quis ad Beneficium hoc rehabilitetur; irregularitas enim & inhabilitas illa, duæ sunt pœnæ omnino dispares, quarum prior, posteriori remanente, auferri potest.

TRACTATUS

DE

DISPENSATIONIBUS

IN SPECIE.

Tract. de
Legib. c. 2.

UM generalium, quæ alibi exposuimus, principiorum applicatio graves in praxi difficultates patitur, hortati sunt me amici nonnulli, tum pietate & doctrinâ, tum secundis, quas in Ecclesia obtinent, sedibus insignes, ut præcipuos percurrerem casus, qui dispensationum materia esse solent, & quàm nitidè fieri poterit, indicarem, quandonam pro obtinenda dispensatione ad Sedem Apostolicam recurrendum sit, quandonam verò eadem dispensatio ab Episcopis concedi possit. Annui postulatis, neque enim exciderat mihi à memoriâ, doctissimum D. Tournely, pluries, dum in vivis degeret, egisse apud me, ut quædam ea de re scriberem, quibus supplerentur, quæ suis de matrimonio prælectionibus deesse poterant. Ergo ut quem olim vivum colui, hujus quoque post ultima fata, nutus & leges venerer, Opusculum hoc qualecunque aggredior, in quo iis, quæ de matrimonii impedimentis scripsit vir ille spectatissimus, multa addam, quæ omisit, ex iis verò, quæ quantum satis est pertractavit, id unum suffragabor, quod ad præbendam generalem rei tractandæ notitiam necessarium fuerit. Nova singula asterisco * ad marginem designabuntur, ut evidens sit trecentas ad minus hîc agitari difficultates, quæ ab authore nostro prætermittæ fuerant. Duæ erunt Tractatus hujusce partes. Prima dispensationes, quæ ad matrimonium pertinent, investigabit. Secunda alias dispensationum species complectetur.

P A R S I.

De dispensationibus ab impedimentis matrimonii.

UT intelligatur, quid circa impedimenta matrimonii possit Ecclesia, uniuscujusque impedimenti, natura & extensio in primis investigari debent, quod antequam fiat,

Not. Impedimenta matrimonii duplicis sunt generis: alia impediunt, ne matrimonium validè contrahatur, & hæc vocantur *dirimentia*; alia verò non dirimunt quidem matrimonium, sed

• Asteriscos suppressi ob multitudinem.

impediunt, ne licitè contrahatur, & vocantur *prohibentia*. Impedimenta dirimentia jure antiquo duodecim erant, quibus alia duo jure novo Concilii Tridentini, raptus scilicet & clandestinitas addita fuere. Unde hodie quatuordecim recensentur impedimenta, matrimonii diremptiva, imò & quindecim, adjunctâ scilicet dementia, quæ malè à quibusdam prætermittitur, cum grave sit cujuscunque contractus impedimentum. Omnia iis aut penè similibus verbis exprimi solent:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amen, affinis, si clandestinus & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddit tuto,
Hæc facianda vetant connubia, facta retractant.*

His præmissis unumquodque impedimentum explicabimus, ut faciliùs intelligatur, an, quando, & à quibus relaxari possit.

C A P U T I.

De impedimento erroris.

QUADRUPLIX hæc cum Sylvio distingui debet error, personæ scilicet, conditionis, qualitatis & fortunæ.

Error *personæ* ille est, quo una persona sumitur pro alia, v. g. Petrus pro Joanne, non quòd error sit in nomine, sed quia est in persona nominata.

Error *conditionis*, prout in præsenri accipitur, ille est, quo judicatur aliquis esse liber, cum sit servus, seu mancipium, gallicè *esclave*. De eo agemus capite sequenti.

Error *qualitatis* ille est, quo quis judicatur eas habere qualitates, quas de facto non habet; ut quando putatur bonus, qui malus est, Catholicus, qui hæreticè sentit, sobrius & integer corporis, qui nihil horum habet.

Error *fortune* est, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso.

Vid. Coll.
Andeg. de
matrim.
tom. 2.
pag. 49.

Supplem.
in 3. part.
q. 51. c. 2.

Can. unic.
xxix. q. 1.

Certum

Certum est apud omnes, 1. quòd error quicunque circa personam, dirimat matrimonium, idque jure naturali; unde matrimonium Jacob cum Liâ, novo ejusdem Jacobi consensu confirmari debuit: unde etiam ne apud ipsos quidem Infideles valeret ejusmodi matrimonium. Ratio est, quia ad matrimonium requiritur consensus: porro ubi est error personæ, deest consensus. Tunc enim consensus non fertur in hanc personam, cum qua contrahitur, sed in aliam, quæ adesse putatur; ergo tunc erratur circa ea, quæ sunt de substantia matrimonii; ergo hujusmodi matrimonium omnino invalidum esse debet. Aliud esset, si in nomine solo erratum fuisset, ut bene notat du Perray in Tractatu gallico de dispensationibus matrimonii pag. 23. quia nihil facit error nominum, cum *de corpore constat*, ex Leg. 9. ff. *De contrah. empt.*

Dixi error *quicunque* &c. quia ut error matrimonium dirimat, nihil interest, an invincibilis sit, an vincibilis, crassus & fatuus; an procedat ab ipso contrahente, an ab alio, qui eum decipiat; an secluso errore adhuc contracturus fuisset, an non: quia in variis hisce hypothefibus, semper verum est eum, qui circa personam errat, reipsa non consentire in eam, quæ sibi proponitur, etsi fortè vel circa eam erret ex mera sua culpa; vel si eam cognosceret, libentiùs ei jungeretur, quàm cui sese conjungi existimat. Is quidem ultimus casus paulo plus habet difficultatis; sed decisio nostra, quam tradunt Sanchez lib. 2. disp. 40. Sylvius ibid. & alii pene omnes, principiis, quæ alibi stabilita sunt, prorsus congruit. Scilicet enim error concomitans, licet non reddat actum involuntarium positivè, eundem tamen facit non voluntarium: porro actus non voluntarius, eo ipso quo talis est, excludit aut saltem non includit consensum ad matrimonii validitatem requisitum. Si quis tamen ita affectus esset actualiter, ut veller contrahere cum persona præsentè, quæcunque ea sit, valeret utique matrimonium, quia sufficiens adesset consensus, Ita Salmanticenses tract. 9. cap. 10. n. 1. *Ethica amoris* pag. 695. &c.

Certum est 2. errorem qualitatis aut fortunæ, regulariter loquendo, non dirimere matrimonium: quia scilicet per eum non tollitur consensus in primum matrimonii objectum, quod est persona. Verum quidem est, quòd qualitas & fortuna sint causæ, quæ movent ad contrahendum, & quibus seclusis plerumque non contraheretur: at inde sequitur duntaxat matrimonia ex tali errore contracta esse involuntaria secundùm quid, nempe quoad accidentia, sed nullatenus sequitur eadem esse involuntaria absolute & quoad substantiam: quia qui sic contrahunt, revera consentiunt in talem determinatè personam, solumque in eo falluntur, quòd eam v. g. credant virginem esse, vel divitem, quæ corrupta est vel egena: unde eodem prorsus modo consentiunt, ac si non fallerentur, quia reipsa credunt id inesse circa quod falluntur. Et verò quæ tandem matrimonia valerent, si contrahentes consensum suum ab hujusmodi qualitatibus dependere vellent?

Nec dicas eleemosynam ei, qui alium fictâ & ementita paupertate decipit, concessam, invalidè concedi; ac proinde idem dicendum in præsentì casu.

Magna enim est inter utrumque casum disparitas. Nam error in priori casu est circa ipsam substantiam; cum objectum primum & sub-

stantiale eleemosynæ, sit vera & realis paupertas, non autem ficta, at verò in casu matrimonii, ipsæ personæ, non autem earum qualitates, sunt primum & substantiale matrimonii objectum; ergo cum aliud sit *nolui*, aliud *noluissem*, valere debet matrimonium, quod reipsa contrahere voluisti, quamvis si novisses quidquid latitabat mali, contrahere noluissem.

Dixi, *regulariter loquendo*, quia fieri aliquando potest, ut error fortunæ & qualitatis limiter consensum illius qui contrahit. Idque duplici præsertim in casu contingit.

1. Cum error qualitatis transit in errorem personæ; prout fit quoties qualitas, circa quam erratur, determinat personam, cum qua quis intendit contrahere, eamque distinguit ab eâ, quæ præsens est, ut si quis inrendens contrahere cum filia primi Præsidis, contrahat cum ea, quæ se ejusdem Præsidis filiam esse mentitur; aut si ei, quæ Regis primogenito nubere credit, offeratur filius natus minor ejusdem Principis: tunc enim *si alius præsentetur ei quàm filius primogenitus Regis, est error persona, & impeditur matrimonium*, ait S. Thomas Supplem. 3. part. q. 5. art. 2. ad 5.

2. Idipsum etiam contingit, cum quis explicitè vel implicitè intendit non contrahere, si persona, cum qua contrahit, tali careat qualitate. Ratio est, quia reipsa tunc non intendit ducere personam, quæ his qualitatibus destituta sit. Hinc judicant olim Doctores Salmanticenses, nullum fuisse matrimonium puellæ cujusdam quæ frequenter declaraverat se malle mori quàm nubere cuiquam de Judæorum sanguine oriundo, & quæ detecta fraude illius, cui nupserat, quique protestatus fuerat se nec Judæum nec à Judæis esse statim reclamaverat. Et id quidem jure ac meritò à prædictis Doctoribus definitum est, quia puellæ intentio satis, saltem implicitè, ex rei circumstantiis intelligebatur. Ita ex Basilio Pontio refert & approbat *Ethica amoris* tom. 2. lib. 8. part. 2. cap. 27. n. 211.

Sed in hac materia satis difficili advertendum est cum Theologo Pictaviensi, eum qui persona jam antea visu cognovit, eamque absolute ducere voluit, si postea decipiatur, existimando eam esse nobilem, vel primogenitam, validè tamen cum ea contrahere, quia error non versatur circa personam, sed circa accidentia. Idque verum est, etiam si contrahere noller, si personam hanc ignobilem esse cognosceret, ut bene notant Salmanticenses contra Pontium. Atque hoc nixi sunt principio docti quidam Sorbonici, cum adversus Advocatos duos definierunt valere matrimonium in sequenti casu: Vagus quidam, gallicè *Avanturier*, cultiori vestitu, eleganti formâ, ingenio leporum & amœnitatis pleno, jactitabat se ex illustri familia oriundum, & eo titulo frequens erat in domo viri nobilis, cui erat filia jam matura viro. Placuit utrique advena; unde & ei nuptias sponponderunt, si genus suum probaret. Protulit ille ficta testimonia, & celebratæ sunt nuptiæ. Compertâ Postmodum hominis novi fallacia, quæsitum est an valeret ejusmodi matrimonium. Negarunt Advocati duo, de quibus supra, hâc ratione ducti, quòd error dans causam contractui, irritum faciat contractum, præsertim cum ex alterius contrahentis dolo oritur.

Verùm aliter sensere Doctores prædicti, quos inter Habertus, cujus verbis rem totam retuli; quia deceptio rota fuit circa qualitates, nulla circa personam, puellæ cognitam, & in quam ipsa consen-

*Haberts.
tom. 7.
pag. 816.*

sit. licet secluso dolo minimè consensura. Neque verum est quod dicebant Advocati de dolo dante causam contractui, ut patet ex iis, quæ diximus agendo de contractibus tom. 1. pag. 498. Ibi enim ex Jure civili probatum est contractus, quibus error aut dolo etiam ab altero contrahente causam dedit, ex natura rei validos esse; licet pro nutu partis deceptæ rescindi possint, si talis sint naturæ ut possint rescindi, quod non convenit matrimonio, utpotè de se indissolubili. Eadem tamen de causa possent sponsalia rescindi, quia ex natura sua habent, quod gravibus de causis dissolvi possint.

Antequam ulteriùs progrediar, opere pretium est animadvertere, eos, qui ut puellas nobiles, re aut spe opulentas ducant, aut amicis suis ducendas procurent, istorum nativitatem, bona, fortunas, præclaras, quibus rem domesticam amplificare possint, animi & ingenii dotes, mendaciter & dolose exaggerant, graviter peccare, & ad restituendum teneri, qui miserâ hâc fallaciarum strue, nobili & opulentæ puellæ præripiunt id quod erat in viâ habendi, virum scilicet, cujus bona & conditio, bonis & conditioni puellæ respondeant: porro ex S. Thoma 2. 2. q. 62. art. 4. *Homoteneretur ad restitutionem.... si damnificet aliquem impediendo, ne adipiscatur quod erat in viâ habendi.* Tunc igitur damnum compensari debet, tum à marito qui vel è sumptibus suis detrahat, vel id omni uxori procuret, quod eidem secundum leges procurare poterit; tam ab iis qui bona ejus fallacibus verbis exaggerando, causa sunt, cur puella eum duxerit; ii enim in solidum ad restitutionem damni hujus obligantur: unde bene sibi consulunt, qui matrimoniis alienis sese non immiscunt. Hæc decisio iis, quæ pene per totum de Justitiâ Tractatum diximus, consentanea est, & traditur ab authore Collat. Paris. tom. 2. pag. 116. His positis, sit

CONCLUSIO. Impedimentum erroris circa personam, nec à Romano Pontifice, nec ab ipsâ Ecclesiâ dispensari potest. Ita S. Thomas in 4. dist. 30. q. 1. art. 1. & cæteri Doctores.

Prob. quia nulla est autoritas, quæ validum efficere possit, id quod jure naturali positivè invalidum est: atqui matrimonium ex errore circa personam contractum, jure naturali invalidum est. Nam invalidus est jure naturali contractus omnis, in quo circa ipsam ejusdem substantiam erratur: atqui ubi est error circa personam, ibi circa ipsam matrimonialis contractus substantiam erratur; ergo.

CAPUT II.

De impedimento conditionis.

Conditionis nomine hîc intelligitur status servitutis. Servorum autem quadruplex genus distinguitur; domesticorum scilicet, adscriptiorum, mancipiorum, & servorum pœnæ.

Domestici ii sunt, qui operas suas hero locant pactâ pro iisdem mercede, & qui non nisi penès easdem operas, à dominis pendent.

Adscriptitii, seu servi glebæ, sunt ii, qui certos agros colere & exercere tenentur in commodum domini cujuscunque, ad quem prædicti agri devenerint, iis solum deductis, quæ ad vitæ sustentationem necessaria fuerint; & hi

ratione solum glebæ seu agri à dominis suis dependent.

Mancipia seu servi strictè sumpti, sunt ii, in quos patronus plenam habet libertatem, aded ut eos tanquam rem suam vendere possit, aliis locare, quod voluerit transmittere, & in iis quibus volet licitis operibus occupare.

Denique servi pœnæ ii sunt, qui ex judicis sententia pœnæ alicui mancipati sunt, putà qui damnati sunt ad triremes, ad exilium perpetuum, ad mortem, quam fugâ declinaverunt.

Nulla hic moveretur difficultas de domesticis, aut servis glebæ: ii enim verè liberi sunt, adeoque si quis servitutem eorum ignoret, non desinet verum contrahere matrimonium, quia nempe matrimonium hoc nullo jure, nulla lege declaratur invalidum. Tota igitur difficultas est de mancipiis, & de servis pœnæ.

Potro error circa utrumque servorum genus quadrariam accidere potest, ut notat Sylvius in Supplem. 3. part. q. 32. art. 1. Scilicet 1. cum persona libera falsò existimat eam, cum quâ contrahit, esse etiam liberam. 2. cum ea, quæ libera est, falsò putat liberam esse eam, quæ etiam serva est. 4. cum serva putat eam esse servam, quæ est libera.

Ex his erroribus solus ille matrimonium dirimit, quo persona libera falsò existimat eam, quam ducit, non esse servilis conditionis.

Quod is error matrimonium dirimat, patet ex cap. 4. *De conjugio servorum*, ubi sic loquitur Innocentius III. *Si constiterit quod miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem.... contrahendi cum alia liberam ipsi concedimus auctoritate Apostolica facultatem;* ergo matrimonium hujusmodi non valet, nisi novus patris deceptæ accesserit consensus. Et is quidem consensus jure novo Concilii Tridentini, coram parochio & testibus renovari debet; quamvis jure antiquo sufficeret consensus verbo vel facto præstitus, ut patet ex cap. 2. ejusdem tituli, ubi Alexander III. præcipit ut qui servam duxit, ab eâ separari nequeat, si eam carnaliter cognovit, postquam audivit eandem ancillam esse.

Quod autem tres alii errores matrimonium non dirimant, patet, quia nec dirimunt jure positivo, cum nullum citari possit; nec dirimunt ex jure naturali. In secundo enim casu, cum quis liber eam ducit, quam putat servam esse, non fallitur in præjudicium sui; neque error melioris conditionis, consensum ejus tollere potest. Idem dicendum in quarto casu, quia eadem hîc valent rationes. In tertio autem casu plena est æqualitas, nec potest quis plus exigere à comparte, quàm eidem reddere possit; ita Sylvius, cujus tamen decisio difficilis mihi videretur, si servus, qui credit se contrahere cum libera, ided liberam eligere voluerit, quia jam prope diem manumittenduserat, seu libertatem recuperaturus.

Quod si quis liber contrahat cum serva cognita quâ tali, valet hodie, saltem apud Latinos, matrimonium, quia unusquisque juri suo cedere potest.

Imò valet hodie, saltem apud eosdem Latinos, idem matrimonium etiam absque dominorum consensu contractum. Quia scilicet, ut bene notat Bonacina q. 3. punct. 3. matrimonium concessum est jure naturali & divino in remedium concu-

concupiscentiæ, & humani generis propagationem: hoc autem jus non potest servis per dominos eorum auferri. Unde graviter peccabunt. 1. si servorum matrimonio positivè resistant. 2. si servos, qui se etiam inconsultis matrimonium contraxerunt, vendant in partibus adeò remotis ut maritalia officia sibi invicem reddere non possint: nisi fortè, ait Sanchez disp. 22. n. 12. excusentur ratione magnæ necessitatis.

Dixi valet hodie, quia censent plures cum Tournely, conjugia servorum sine consensu dominorum celebrata, prioribus Ecclesiæ sæculis invalida fuisse, de quo consule prædictum Doctorem pag. 518.

Dixi iterum, saltem apud Latinos, quia Matthæus Monachus hanc etiam esse docet Ecclesiæ Orientalis praxim, ut servorum nuptia quæ contra dominorum voluntatem contrahuntur, pro scortationibus habeantur. Vide authorem Collat. Paris. tom. 2. pag. 122.

Sed censetur ne juri suo cedere, qui eam ducit, cujus servitutem ignorat ignorantia admodum crassa, & temeraria, quamque facillè abjecisset, si attendisset ut poterat.

Affirmant aliqui apud Sanchez Lib. 7. disp. 19. n. 19. sed negant alii communiter, & meliùs. Quia ad validitatem matrimonii cum persona serva contracti, requiritur electio libera, & adeò voluntaria, ut qui contrahit sponte & lubenter juri suo renuntiet, & voluntariè subeat damnum & onus, cui se exponit ancillam ducendo: atqui ubi est ignorantia quantumvis crassa servitutis alienæ, ibi deest plena illa & voluntaria electio; ergo non magis valet contractus matrimonialis in hoc casu, quàm valeat donatio facta Joanni, quem errore admodum fatuo sumpsi pro Menalca, cui soli dare volui. Is itaque error non excusabit à peccato omni, sed, ut ita loquar, excusabit à matrimonio, sicut in simili excusat error etiam fatuus circa personam, ut dictum est capite præcedenti.

Qui plura circa servitutem volet, consulat Sanchez loco mox citato, ubi multa reperiet juxta mores nostros inutilia, quia nulla est in Regno Galliæ servitus; unde mancipium quodcunque statim ac Franciæ limites tetigit, libertatem obtinet. Ut tamen nostrum de dispensationibus scopum assequamur, sit.

CONCLUSIO I. Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesia relaxari potest.

Prob. quia ad hoc sufficit ut impedimentum illud non sit inductum jure naturali, sed solum positivo: atqui licet impedimentum hoc juri naturali maximè congruat, strictè tamen & propriè inductum non est jure naturali. Jus enim naturale non irritat nisi contractus in quibus reperitur deceptio & injuria circa ipsam contractus substantiam: atqui error conditionis non est circa substantiam matrimonii. Substantia enim matrimonii consistit in mutuà corporum traditione, in ordine ad usum conjugalem: atqui hæc traditio subsistit in præsentis casu. Et licet non sit omnino plena & perfecta ex parte servi, est tamen sufficiens ad substantiam matrimonii; quæ solum exigit, ut reddatur debitum, quantum spectato cujuslibet statu commodè reddi potest, alioqui nè quidem valerent nuptiæ cum ancillâ cognitâ ut tali contractæ; imò nec valerent matrimonia militum, quos uxores suæ insequi non possent; ergo dicendum est impedimentum conditionis servilis ab

Ecclesiâ auferri posse, quia res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvi potest.

Qui tamen etiam cum dispensatione ancillam duceret, fieret irregularis, secundum id Canonis decimi septimi inter Apostolicos: *Qui viduam duxit . . . aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis, Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex consortio Sacerdotali, seu, ut alii legunt, ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt, esse non potest.* Excipit Sanchez, nisi dominus propriam ancillam ducendo, eandem liberam reddat, ut fit in Hispania.

CONCLUSIO II. Impedimentum erroris circa conditionem, à solo Papâ relaxari potest, nisi aliud ferat consuetudo locorum legitimè præscripta.

Prob. quia impedimentum quodcunque eâ solum autoritate tolli potest, quâ constitutum fuit: atqui impedimentum erroris circa conditionem jure communi aut Pontificio fuit constitutum, ei-que solus Papa derogare potest; ergo.

Eandem circa singula impedimenta methodum non sequemur, quia satius videtur nobis ad calcem hujus Tractatus generales dare regulas, ex quibus uno quasi intuitu judicari queat, quæ impedimenta à Papâ aut Episcopis relaxari possint, vel non.

Quæres an valeat matrimonium ab iis contractum, qui servi pœnæ vocantur.

R. cum Fevret Tract. de abusu lib. 5. cap. 3. num. 18. & nupero ejus interprete, matrimonia eorum, qui vel perpetuo exilio, vel perpetuis trirēmibus mulctati sunt, valere quoad Sacramentum, non autem quoad jura civilia, seu effectus civiles.

Prob. 1. pars: tum quia matrimonia hæc nullâ lege irritantur; tum quia cum apud Deum nulla sit personarum acceptio, servi pœnæ non minùs hujus Sacramenti capaces sunt, quàm alii quicunque, donec resistat legitima potestas, quæ hæcenus non restitit.

Confirmatur ex variis Parisiensis Senatûs Arrestis, quorum unum anno 1618. emissum, nuptias ab homine in perpetuum exulante raras habuit: alterum anno 1625. datum, idem sanxit quoad nuptias hominis morte damnati, qui è carcere evaserat: tertium denique anni 1700. reprobat vit secundas nuptias, quas contraxerat mulier, quæ homini ad perpetuas trirēmes condemnato, inscia conditionis ejus nupsit, & hoc prætextu à priori viro recesserat.

Alia est jurisprudentia territorii Burdigalensis, quantum conjici potest ex Rituali ejusdem Diocesis anno 1707.

Probi 2. pars, quia prædicti pœnæ servi, censentur mortui civiliter, & computantur inter eos, qui omnia jura civitatis, familie, originis ac libertatis amiserunt; ergo legis beneficium non habent. cum contra legem mariti sint; ex Leg. Filio patron. ff. De ritu nupt.

Quia tamen deceptis jura subveniunt, si uxor validis & omni exceptione majoribus argumentis probare posset se ignorasse conditionem mariti ad perpetuas v. g. trirēmes damnati, posset ipsa conventiones matrimoniales, v. g. dotem, dotalitium vulgò *donaire*, & communitatis jura percipere; prout observat Le Brun in Tract. de Communitate Lib. 1. cap. 4. num. 26. favorabilior adhuc est conditio proles ex hujusmodi matrimonio procreata, de quo vide citatum

Fevreti

Fevreti Commentatorem ubi supra tom. 1. pag. 486. litt. K.

Quod si quis ad tempus exilio tredecim annis damnatus esset, valeret etiam quoad effectus civiles ejus matrimonium, quia non censetur mortuus civiliter, sed æquiparatur iis, qui, cum secundum Jus Romanum, ex unâ in aliam Provinciam relegati essent, non excidebant à civium Juribus. Ita Author Collat. Paris. & citatus Fevreti Commentator.

Sed quid si homo damnatus morte appellationem interjecerit, eâque prudente nuptias contrahat, valebunt-ne quoad effectus civiles?

Non valebunt, ait idem Fevret, si sententia mortis confirmetur, quia posterior sententia effectum habet retroactivum, & omnia intermedio tempore gesta in irritum deducit. Aliud esset si reus ante confirmationem prioris sententiæ, à qua appellavit, excessisset è vivis. Quia enim *delicta morte delinquentium extinguuntur*, Leg. 20. De poenis, & qui divino judicio adstant, debuerunt Romano subtrahi, cap. Quorundam, dist. 23. idcirco sententia, à qua appellatum est, pro non datâ haberetur, sicque nec reum, nec successores ejus jure suo private posset.

C A P U T III.

De impedimento voti.

Votum generatim est promissio deliberatè Deo facta de meliori bono, quam definitionem latè explicui in Tractatu de Religione part. 2. cap. 4. art. 1.

Votum ratione materiæ totuplex distingui potest, quotuplex est materia, quæ voveri possit. Votum, de quo agimus in præsentì, illud est, quo quis continentiam Deo promissit. Porro cautè hîc observandum est, continentiam multipliciter voveri posse. Scilicet primò *in perpetuum*, vel *ad tempus*; secundò *absolutè & illimitatè*, ut si quis omnimodam à venereis, quæcunque ea sint, ab continentiam voveat; vel *partialiter & limitatè*, ut si quis emittat votum non fornicandi, aut uxorem non ducendi. Neuter enim horum continentiam adæquatè voveat, unde prior non peccaret uxorem ducendo; posterior verò peccaret quidem fornicando, quia fornicatio semper peccatum est, sed non peccaret contra religionem, quia vovisset quidem ab continentiam à nuptiis, non tamen à fornicatione.

Votum ratione modi, aliud est *simplex*, quod nuda est promissio sine solemnitate Deo facta, ut votum jejunandi, vel ingrediendi Religionem; aliud *solemne*, quod est traditio seu consecratio sui ipsius divino cultui cum præscriptis solemnitatibus facta, & Dei ipsius nomine ab Ecclesia acceptata. Utriusque discrimen pro modulo nostro exposuimus Tractatu & loco citatis: unde hîc sufficere animadvertisse non esse voto solemnì locum, nisi vel in susceptione Ordinis sacri, vel Professione validâ Religionis ab Ecclesia approbata.

Dixi, in Professione validâ: si quis enim invalidè voverit, in Ordine Religioso, putà quia sine legitimâ dispensatione vovit ante integrum Novitiatus annum, aut antequam decimum sextum ætatis annum complevisset, is solemnì voto adstrictus non erit; sed solum simplici, quia præsu-

mitur vovisse quantum potuit. Idem dicendum si vota quæ quis in Religione etiam approbatâ post legitimæ probationis tempus emisit, non approbentur ab Ecclesiâ ut solemnia; tunc enim non habebunt vim nisi voti simplicis, adeoque nec matrimonium diriment, nisi contrarium speciali lege sanxerit Ecclesiâ; ut sanxit quoad Patres Jesuitas, de quibus statim.

Certum est 1. quod *votum simplex matrimonium impediatur contrahendum, non tamen dirimat jam contractum*, prout definit Cælestinus III. c. 1. *Qui Clerici vel voventes*. unde qui simplicia sive privatim sive in Communitatibus Sæcularibus vota emisissent, etsi matrimonium contrahendo graviter peccent contra Religionem, validè tamen contrahunt; sed de his fusiùs dicam agendo de impedimentis prohibentibus.

Excipiendi tamen sunt ab hac lege juniores Societatis Jesu alumni, qui cum per vota post biennium Societatis emissâ, verè constituentur Religiosi, validè matrimonium contrahere nequeunt, nisi à Superioribus suis dispensentur: quod ipsis singulari privilegio concessit Gregorius XIII.

Certum est 2. invalidum esse matrimonium, quod quis contraxit, imò & quod consummavit post emissum solenne castitatis votum in Religione approbatâ. Hæc propositio est de fide, cum definita sit à Concilio II. Lateranensi sub Innocentio II. anno 1139. à Concilio Viennensi Clement. unic. *De consanguinitate*; & demum à Concilio Tridentino sess. 24. can. 9. his verbis: *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiasticâ, vel voto anathema sit*.

Atque idem, ut bene notat Bonacina q. 3. punct. 4. num. 3. dicendum esset de quolibet voto solemnì castitatis, si Ecclesiâ votum aliquod solenne institueret extra Professionem Religionis, & extra Ordines sacros: hoc enim, utpotè votum solenne, eosdem pareret effectus, quos pariunt solemnia vota quæ nunc in usu sunt.

Certum est 3. matrimonium ratum, sed non consummatum dirimi per Professionem postea validè factam in Religione approbatâ; unde liberum est parti, quæ dimissa est & in sæculo emanavit, ad alias nuptias convolare. Ratio est, quia effectus ille Professioni Religiosæ speciali Dei voluntate ac privilegio concessus est, ut latius expendant Sanchez Lib. 2. disp. 18. & Tournely quæst. 5. art. 2. pag. 330. ex quo sequitur, matrimonium ratum, modò non consummatum, dirimi per solemnem Professionem Equitum militarium, quales sunt Melitenses, quia etsi in communi non vivant, verè tamen sunt Religiosi, unde & validè uxores ducere non possunt.

Sed hîc notandum, matrimonium etiam simpliciter ratum neque dissolvi per consecrationem alterius conjugis in Episcopum; neque per susceptionem cujuscunque alterius Ordinis sacri; neque demum per emissionem votorum simplicium Societatis Jesu: tum quia hæc, licet publicè emittantur, manent tamen simplicia, ut testatur Gregorius XIII. apud Sanchez ibid. num. 6. tum quia vota eadem non constituunt hominem immobiliter Religiosum; tum quia alioqui Religiosus Societatis, post emissâ hæc vota dimissus,

dimissus, posset, vivente adhuc priori uxore, cum qua contraxit, nec consummavit, cum aliâ matrimonium contrahere: ex quo ob frequentiam casus, turbæ & scandala frequenter sequi possent. Hinc cum S. Ignatii tempore quidam, Avila nomine, in Societatem ut Coadjutor temporalis admissus fuisset post ratum matrimonium, cautum est ut ad hujus matrimonii dissolutionem, Romæ solemniter profiteretur. Ita refert Henricus à S. Ignatio, studiosus rerum Societatis explorator.

Porro iis, qui matrimonium contraxere conceduntur instar Novitiatus cujusdam menses duo, per quos de Religionis ingressu deliberent; quo tempore potest uterque conjux alteri debitum negare; ultra quod verò jam peccat, si denegat. Quanquam si alteruter post bimestre illud, Religionem ingrediatur, dissolvitur matrimonium, statim ac, sed non ante quàm facta fuerit Professio: unde pariter alteri, quæ in sæculo remanet, aliquando pluribus annis expectandum erit, putà si conjux alter vel multum distet ab ætate ad Professionis validitatem requisitâ, vel eam ingressus sit Religionem, in qua Novitiatus per annos plures durat. Quanquam si agendi ratio illius, qui à sæculo egreditur, fraudem redoleat, (ut tunc maximè redolet, cum ab una Religione ad aliam transit, quasi experimentum facturus) possit pars derelicta confugere ad Judicem, qui aliquod assignet tempus, intra quod compars certam eligat Religionem, ut vel in ea profiteatur, vel ad conjugem redeat. An autem permittere possit Judex, ut eligatur Religio, quæ longè solito plures probationis annos, v. g. novem, ut apud Theatinos pro fratribus laicis, aliis expendendum relinquo.

Certum est 4. matrimonium validè contractum & consummatum, Professione Religiosâ non dirimi: quia matrimonium semel consummatum, unam ex marito & uxore carnem facit, unde tunc necessariò valet istud Christi, *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Et hæc assertio nostra vera est, etiamsi matrimonium sive intra, sive ultra primum bimestre, etiam per vim fuerit consummatum: quia tunc constat conjuges factos esse unam carnem; adeoque matrimonium istud jam non nisi per mortem dissolvi posse quoad vinculum. Et verò copula, ex qua oritur affinitas, consummat matrimonium: atqui ex copula etiam violenta oritur affinitas, ut definitum est cap. 6. *De eo qui cogn. consan.* ergo copula etiam violenta consummat matrimonium, adeoque conjuges unam carnem efficit.

Confirm. quia matrimonium hoc ex parte viri vim facientis liberè consummatum est; ergo ex parte ejusdem est indissolubile, etiamsi sponsa profiteatur, ergo iterum cum vinculum matrimonii claudicare nequeat, necessum est ut idem matrimonium sit etiam ex parte alterius conjugis indissolubile.

Existimo tamen cum Sanche Lib. 2. disp. 22. & aliis, quos fusè refert ibid. partem, quæ vi oppressa est intra primum bimestre, posse non obstante matrimonii jam verè consummati vinculo, Religionem ingredi. 1. quia nemini vis & dolus patrocinari debent, nec culpa unius, bonum alterius, impedire potest: porro conjugum dolus & vis sua patrocinentur, ejusque culpa uxoris bonum impediret; si hæc jam non posset Re-

ligionem ingredi. 2. quia potest conjux propter adulterium vel hæresim mariti, ingredi Religionem; ergo & id propter vim ipsi iniquè illatam; quia hæc non minus est contra Jus matrimonii. 3. quia ex Instituti, tit. *De actionib.* non solum injustè petit, qui petit non debitum, sed & qui prævenit tempus: atqui maritus petendo debitum intra bimestre, prævenit tempus saltem rigorosè exigendi; ergo,

Per accidens tamen fieri potest, ut fœmina vi oppressa à Religionis ingressu impediatur, si nempe secuta sit proles, quæ sine matris auxilio commodè educari nequeat: secus, si possit.

Quod dictum est de vi, idem dicendum de metu cadente in virum constantem. Unde & in hoc etiam casu pars læsa Religionem ingredi potest, quia reipsa injuriam gravem passa est; nemo autem per injuriam privari potest jure suo.

Porro in neutro casu qui vim, vel metum gravem inculsit, Religionem sine alterius licentiâ ingredi potest, quia ex parte ejus matrimonium voluntariè consummatum est.

Hic obiter notandum cum Sanche ibid. num. 13. & 15. eum, qui compartem ad consummationem matrimonii cogit intra bimestre, peccare lethaliter; secus, si non nisi post elapsum bimestre cogat, quia tunc utitur jure suo. Antetamen quàm rigorosis mediis debitum exigat, pacifica media insumere tenetur.

Not. insuper, si sponsi jurent se nondum consummasse matrimonium, eis aliquando credi in exteriori foro, aliquando non. Creditur quidem, si puella probetur virgo: si verò ante matrimonium virgo non erat, sed vidua, aut aliunde corrupta, tunc vel domum sponsi traducta est, eique non creditur; vel nondum traducta, & ei creditur accedente juramento.

An quando partes ante matrimonium carnalem copulam habuerunt, possit altera, subsequuto absque nova copula matrimonio, Religionem ingredi, gravis est difficultas, circa quam anceps mansisse videtur Sambovius tom. 2. cas. 100. Negativam partem tenet author Collat. Paris. tom. 2. p. 235. tum quia Alexander III. ad matrimonii indissolubilitatem solum requirit, ut conjuges fiant una caro, non requirit autem ut fiant una caro post matrimonii celebrationem; tum quia si matrimonium copulam illicitam subsequens, vim habet legitimandæ prolis, vim etiam habere debet efficiendi ut actus, qui proli ortum dedit, habeatur tanquam matrimonii consummatio. Hæc opinio id saltem habet præ alia, quod multò tutior sit in praxi,

Certum est 5. conjuges vel eorum alterum, aliquando posse matrimonio jam consummato in Religione validè profiteri; aliquando non.

1. quidem non potest alter conjugum validè profiteri, alio vel inscio, vel per dolum aut metum consentiente: unde si in Religione voveris, quia existimasti periisse uxorem tuam, debes ad eam reverti, si te revocaverit. Idem dicendum, si dolo gravi, gravive metu consensum ejus extorseris; quia tunc deest plena illa & spontanea juris proprii cessio, quæ ad validitatem Professionis conjugatorum requiritur.

Major est difficultas, an valeat Professio unius, si is, qui in sæculo remanet, dissimulaverit, id est nec consensum, nec dissensum præstiterit: cum enim ex receptâ juris regulâ, qui

tacet,

racet, consentire videatur, sola taciturnitas pro consensu sufficere posse videtur. Nihilominus, ait Sanchez Lib. 7. disp. 35. n. 13. concordant Doctores integrum esse ei, qui in sæculo manet, professum revocare, quia sola dissimulatio, illius præsertim qui jus ignorat, & qui nonnisi periculosè contradicere poterat, non est vera & propriè dicta licentia; adeoque qui in casibus mox citatis, voverunt in Religione, ad uxores reverti debent, si ab iisdem revocentur, nisi ex per adulterium, perpetuam divortii causam dederint: tunc enim sponsus alter Religionis statum amplecti, vel Ordines sacros, si volet, suscipere potest, etiam invito altero conjugē.

Etsi autem qui vovit uxore vel inscia, vel per dolum aut metum consentiente, invalidè voverit quoad Religionem, tenet tamen ejus votum quoad obligationem castitatis, quantum fieri poterit, custodiendæ. Unde nec debitum exigere, sed solummodo reddere, nec post mortem uxoris aliam ducere potest, tamen ad Monasterium redire non teneatur, ut jam dixi in Tractatu de Religione cap. 4. art. 2.

2. Possunt aliquando conjuges, vel eorum alter validè in Religione profiteri. Et id quidem verum est 1. cum ambo communi consensu & pacto statum Religiosum amplectuntur. 2. cum unus de licentia alterius Religionem ingreditur. Tunc autem qui in sæculo remansit, debet ipse post Professionem compartis, ingredi Religionem, nisi fortè ejus sit ætatis, ut sine suspitione incontinentiæ valeat in sæculo remanere, ait Inno.

Cap. 1. 3. centius III. cap. 13. De convers. conjug. Quo in casu adhuc necessum est, ut qui in sæculo manet, perpetuam voveat castitatem in facie Ecclesiæ, videlicet coram Episcopo & testibus; valida tamen esset, licet non immunis à peccato mortali, Professio conjugati alterius sine Episcopi consensu facta. De hac materiæ ad Sanchez Lib. 7. disp. 33. Pirhing in titul 32. Lib. 3. Decretal tom. 3. pag. 467.

His positis quæritur, an impedimentum voti solemnitis sit dispensabile; seu, quod idem est, an votum solenne jure naturali invalidum reddat matrimonium, quod post emissionem ejusdem voti contrahitur. Hæc quæstio jam à nobis agitata fuit tom. 2. ubi de voto, sit igitur.

CONCLUSIO. Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemnia vota emisit, ut validè matrimonium contrahat.

Prob. 1. quia Ecclesia dispensare potest in eo, quod solum est Juris Ecclesiastici: atqui voti solemnitas, ac proinde ejus contra matrimonium vis & efficacia, est solum Juris Ecclesiastici, ut in eodem loco probavimus; ergo.

Prob. 2. quia votum solenne hodie emissum non plus habet roboris, quam habuerit prioribus Ecclesiæ sæculis: atqui votum etiam solenne, non dirimebat matrimonium prioribus Ecclesiæ sæculis, ut ostendit Tournely in Tract. de Matrimonio. Imò ne illud quidem certò dirimebat tempore S. Bernardi, seu circa medium sæculi duodecimi: ipse siquidem S. Doctor consultus circa matrimonium; quod Monachus quidam dimisso habitu Religioso contraxerat, respondet Epistola 76. non videri sibi tutum uxorem illam, quam duxerat Monachus, non consentientem dimittere, nisi prius Episcopalis auctoritatis accesserit vel consilium, vel imperium.

Prob. 3. quia durum est improbare praxim Ecclesiæ Romanæ, quæ lento admodum passu ince-

dit, maturoque & diu trutinato consilio operatur; & quæ tamen non semel in votis solemnibus dispensavit, ut ostendit Lessius Lib. 2. de voto, c. 40. dub. 19. num. 141. Vide quæ dicam agendo de impedimento Ordinis sacri.

CAPUT IV.

De impedimento cognationis seu consanguinitatis.

Cognatio triplex secernitur, carnalis nimirum, quæ dicitur consanguinitas, quasi sanguinis unitas, spiritalis, quæ compaternitas nuncupatur; & legalis, quæ appellatur adoptio. De his omnibus, præcipue verò de cognatione carnali, quæ amplam in materiis matrimonialibus dubiorum segetem parit, hic nobis est dissendendum.

ARTICULUS I.

De cognatione carnali.

Not. 1. Cognatio carnalis seu naturalis, id est consanguinitas, definiti solet, Vinculum personarum, quarum una ab alia, vel ambæ ab eadem, tanquam à communi ac propinquo stipite per carnalem generationem descendunt.

Dicitur 1. *vinculum*, id est arctior corporum & animorum conjunctio in naturali ejusdem sanguinis communicatione fundata; ac proinde major quædam sic conjunctorum erga se invicem reverentia. Omnes enim gentes quasi naturali instinctu agnoscunt vinculum aliquod & naturalem obligationem, inter eas personas, quæ ab eodem stipite propinquo descendunt; unde & *sanguinis propinquitas*, ferè ubique gentium consideratur.

Dicitur 2. *personarum, quarum una descendit ab alia*, ut filius & filia à patre.

Dicitur 3. *vel ambæ descendunt ab eadem persona*, sicut frater & soror, ab eodem patre; consobrini germani ab avo.

Dicitur 4. *tanquam à communi stipite*: quia sicut in arbore truncus seu stipes est id, in quo rami coadunantur & quamdam unitatem habent, ita etiam in consanguinitate humana, persona à qua filii, nepotes, & alii prosunt, est veluti stipes, in quo hi omnes unum esse censentur. Cæterum quamvis ad consanguinitatem non requiratur absolute stipes communis, cum vera fuerit consanguinitas inter Adamum & Caim, qui tamen ambò non erant à stipite communi, haud tamen tolli debuit hæc definitionis nostræ pars, quia casus protoparentum est singularis.

Dicitur 5. *Et propinquo*: quia in consanguinitate prout matrimonii diremptivâ, non habetur ratio stipitis remoti; alioqui omnes essent consanguinei, cum omnes ab Adamo & Noë descendant. Quidquid itaque ultra quartum gradum est; non tam habetur pro trunco, quam pro radice, quæ de se occulta est, & non consideratur.

Dicitur 6. *per carnalem generationem*; & sic nec Eva Adæ, ex cujus costâ plasmata est, nec Angeli Deo, à quo creati fuere, consanguinei

guinei dicuntur : sed ii solùm alii aliis carnaliter cognati sunt , qui ab iisdem originem trahunt , seu solitariè , ut Christus à Virgine Deiparâ , seu aliter , ut cæteri homines. Unde quia ii , qui ab eodem stipite illicitè procreantur , verè tamen eundem ab ipsis sanguinem hauriunt , idcirco verè quoque pro consanguineis seu cognatis habentur. In Jure civili , qui à patre descendunt vocantur *agnati* ; qui verò à matre , *cognati*. Jus Canonicum utroque cognatorum nomine exprimit.

Not. 2. ut intelligatur , quandonam consanguinitas matrimonium dirimat , tria in eadem consanguinitate secerni debent , *stipes* scilicet , *linea* , & *gradus*.

Sylvius hic q. 54 Stipes , de quo jam dixi , est vel pater solus , solave mater , cùm filii è diversis connubiis nati sunt ; vel pater & mater conjunctim : nam vir & uxor cùm sint una caro , unum eundemque stipitem constituunt.

Linea est series , seu ordo , vel collectio personarum ab eodem stipite descendentium , & quæ instar scalæ varios continet gradus. Duplex est linea , *recta* scilicet , & *transversa* seu collateralis.

Linea recta est ordo personarum , quarum una genita est ab alia vel immediatè ut filius à patre vel mediatè ut nepos ab avo. Linea recta , licet in se una , est tamen duplex secundum modum numerandi. Alia nempe est *ascendentium* , cùm progredimur à genitis ad genitores , inquirendo eorum stipitem numerando , v. g. patrem , avum , proavum , abavum. Alia verò est *descendentium* , cùm à genitoribus progredimur ad genitos , scilicet à patre ad filium , nepotem , pronepotem , & abnepotem.

Linea collateralis seu indirecta , est series personarum , quæ descendunt quidem ab uno communi stipite ; sed à se invicem non descendunt , ut pater in duobus fratribus , qui ambo sunt ab eodem patre , & in consobrinis duobus , qui ambo sunt ab eodem avo , nec tamen sunt à se invicem. Qui in lineâ collateralis continentur , propriè vocantur *agnati* , *proximi* , & *propinqui* & consanguinei ; qui nempe neque nos genuerunt , neque à nobis geniti sunt.

Linea collateralis duplex est , *æqualis* alia , cùm ii quorum cognatio inquiritur , æqualiter distant à communi stipite , ut duo fratres ; alia *inequalis* quæ etiam *mista* dicitur , cum consanguineorum alter magis , alter minus distat à stipite communi , ut frater , & fratris filius. Hæc observatio tam necessaria est quàm facilis , ut infra patebit.

Gradus est intervallum seu distantia consanguineorum , tum à se invicem , tum à communi stipite.

Nota 3. Ut computentur consanguinitatis gradus , & cognoscatur quantum consanguineus unus distet ab alia , tres assignantur regulæ tum à Jure canonico , tum à S. Thoma in 4. dist. 40. q. 1. art. 2. Prior spectat lineam rectam ; posteriores duæ lineam collateralem.

Regula prima hæc est : In linea recta ascendentium & descendentium , tot sunt gradus quot sunt personæ , dempto , seu non computato stipite , à quo personæ illæ vel immediatè vel mediatè procedunt. Unde quia pater & filius duæ sunt personæ , si stipitem , id est patrem demas , pater & filius erunt in gradu , quia dempto stipite , una solùm superest persona. Similiter pater , vel

si mavis avus & nepos sunt in secundo gradu ; quia dempto stipite duæ remanent personæ , filius nimirum & nepos. Eadem de causa pronepos est in tertio gradu cum proavo ; & abnepos cum abavo in quarto. Idem dicendum de matre respectu filii vel filiæ , nepotis vel neptis &c.

Ratio hujus regulæ est , quia tot sunt gradus quot generationes , cùm unaquæque generatio removeat à stipite : atqui tot sunt generationes , quot sunt personæ , dempto stipite. Stipes enim non potest gradum facere , cùm & à semetipso non distet , & consideretur hic quasi prima totius prosapiæ origo ; ergo.

Regula secunda hæc est : In linea collateralis æquali , personæ tot gradibus distant ab invicem , quo gradibus distant à communi stipite. (Unde unusquisque gradus lineæ collateralis , duas personas , v. g. duos fratres complectitur.) Sic duo fratres uno solùm gradu à se invicem distant , quia uno solum gradu distant à communi stipite ; sic quoque filius unius fratris , quia duobus gradibus distat à stipite communi ; duobus etiam gradibus distat à filiis alterius fratris. Ratio est , quia stipes communis tota est & adæquata ratio unionis & consanguinitatis sive fratrum , sive eorum , qui à fratribus originem trahunt ; ergo ii nec plus nec minus à se invicem distare possunt , quàm à stipite communi. Porro ex eo quod frater non plus distet à fratre , quàm distat à patre , non sequitur eum eodem prorsus amoris affectu fratri adherere debere ac patri , quia non omnes gradus ejusdem sunt naturæ. Filius enim jungitur patri , ut immediato sui principio ; non jungitur autem fratri , nisi ut effectus à communi causa procedens ; ergo semper stat nos patri magis quàm fratribus conjunctos esse debere.

Regula tertia ista est : In linea collateralis inæquali , consanguinei tot gradibus distant inter se , quot gradibus distat ille eorum , qui remotior est à stipite communi. Sic si Petrus filios habeat Joannem & Marcum ; Marcus verò filium habeat Barnabam , & Barnabas filium Simonem , Simon tribus gradibus distat à Joanne ; quia totidem gradibus distat à Petro , abavo suo , totius hujus consanguinitatis stipite. Ratio , cur in linea collateralis computentur gradus non ab eo , qui stipiti propinquior , sed ab eo qui remotior est , duplex hæc & quidem legitima afferri solet. 1. quia qui sunt in gradu remotiori à stipite ; non possunt propinquiores esse ulli è collateralibus suis , quàm stipiti , à quo originem ducunt ; cùm stipes tota sit propinquitatis ratio ; atqui si gradus computarentur ab eo , qui propinquior est stipiti , jam ii , qui sunt à stipite remotiores , magis essent propinqui collateralibus suis , quàm ipsimet stipiti. Sic in exemplo mox adducto Simon tribus gradibus distaret à Petro , & uno tantum gradu à Joanne , quia Joannes ipse & uno tantum gradu distat ab eodem Petro. 2. quia alioqui qui tribus , quatuorve gradibus distant à stipite , non minus conjuncti essent collateralibus suis , quàm fratres fratribus , ut etiam in eodem exemplo patet , ubi Simon in eodem esset gradu cum Joanne , ac Joannes cum Marco , id est in primo gradu ; quæ sanè absurda sunt. Atque hinc Pius V. in Bulla , *Sanctissimus* , data an. 1566. statuit quod de cætero in quibuscunque dispensationibus consanguinitatis & affinitatis , excepto solùm primo gradu , de quo statim , sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere

Hæ regulæ, ut notant Bonacina q. 3. punct. 5. & Duperray in Tractatu de dispensationibus matrimonii pag. 177. in materia matrimoniali servari debent in foro tam Sæculari quàm Ecclesiastico; tametsi Jus civile aliter gradus computet, non quidem in linea recta, sed in collateralibus, ubi tot numerat gradus, quot sunt personæ dempto stipite: unde secundum Juristas duo fratres licet sint in primo gradu respectivè ad communem parentem, sunt in secundo gradu relativè ad se, quia duæ sunt personæ, quæ suum singulæ gradum constituunt. Porro utraque computandi ratio legitima est erga eos, à quibus adhibetur: Legistæ enim, quia solas respiciunt successiones, quæ à fratre ad fratrem devolvuntur, meritò duos fratres ut duas personas respiciunt; contra verò Canonistæ, cum idcirco progeniem computent, ut aperte monstratur, usque ad quartam generationem à consanguineorum nuptiis sit abstinentum, meritò fratres duos in eodem reponunt gradu, eosque quasi unam personam considerant, quia ambo non plus, quàm eorum alter; distant à stipite communi.

Cap. 2.
xxxv. q. 5

Circa hæc cautè observandum 1. regulam, quæ statuit, ut in linea transversa gradus remotior ad se trahat propinquiorem, non ita esse generalem, ut nullas patiatur exceptiones. Si enim gradus propinquior sit gradus primus, gradus verò remotior non eat ultra quartum, obreptitia erit dispensatio sine gradus propinquiore mentione obtenta, cum in eo primo gradu Sanctitas sua nunquam dispensare intendat, ut expresse tradit Pius V. in Constitutione, Sanctissimus, mox citata.

Dixi, si gradus remotior non eat ultra quartum; si enim ex iis, qui contrahere volunt, alter esset in primo gradu, alter in quinto, nulla opus esset dispensatione, ut sanior pars Canonistarum docet post Covarruviam, cujus decisioni subscribit author Collat. Paris. tom. 2. pag. 260. Idipsum docere videtur Pirrhus Corradus Lib. 7. praxis dispensationum Apostolicarum cap. 7. n. 72. quia, inquit, licet unus tantum sit in quinto gradu, omnes tamen censentur esse in eodem quinto gradu. Contrarium docet Tournely in Tractatu de matrimonio, & pro se adducit eundem Corradum, in quo nihil reperiri quod opinioni ejus favoreat.

Observandum 2. quòd Pius V. statuendo ut gradus remotior trahat secum propinquiorem, simul statuerit, ut qui in aliis ultra primum gradibus omiserint gradum propinquiorem, declaratorias ab Apostolica Sede litteras obtinere teneantur, quibus constet dispensationem sine mentione gradus propinquiore obtentam, de subreptionis vel obreptionis vicio notari non posse. Quæritur autem an eæ litteræ sint necessariae, ut dispensatio validè executioni mandetur. Afferunt Gallorum aliqui: sed alii melius negant post Sylvium hinc q. 54. art. 4. Salmanticenses tract. 9. cap. 14. Pontas 7. Dispense de mariage cal. 13. nisi timeatur scandalum plebis, quæ quandoque existimat gradum propinquiorem debere computari. Si tamen etiam in casu scandali prædictæ litteræ non peterentur, dispensatio non desineret esse valida, præsertim in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Aresto anni 1672. Idem docet Solier in Pastor. Lib. 3. tit. 25. num. 2. & alii numero plures.

Nec nocent Brevia duo, alterum quidem Urbani VIII. anni 1624. aliud verò Innocentii X.

in quibus prædicti Pontifices declarant Officiales quosdam invalidè dispensasse cum partibus, quæ remotiori solum expresse gradu litteras declaratorias super propinquiore gradu non obtinuerant; qui Brevia hæc in Galliis recepta non sunt. Quoad ea verò loca, ubi eadem Brevia vigent, multò securius videtur quod docent Corradus ibid. n. 71. Justis Lib. 2. cap. 3. Reiffenstuel n. 172. Officialem non posse validè exequi prædictam dispensationem, nisi partes antea prædictas litteras obtinuerint: quia licet dispensatio, quæ tacito priori gradu obtenta fuit, nec subreptitia nec obreptitia sit, prout constat ex citata Constitutione Pii V. ea tamen prædictas litteras requirit pro foro externo, ut non solum licitè, sed & validè executioni mandetur. Dixi pro foro externo, quia si dispensatio pro solo interno foro petatur, nec propinquiore gradus expressio, nec litteræ declaratorias requiruntur, prout docet ipse Reiffenstuel ibid. n. 181.

Quia tamen omnis & quæcunque scrupuli causa in hisce materiis refecanda est, solliciti esse debent qui in gradu mixto dispensationes petunt, ut gradus propinquior semper exprimat; idque ad validitatem executionis necessarium censent, ut dixi, quidam è Galliis haud certè contemnendi.

Observandum 2. in gradu inæquali seu mixto, qui gradum primum attingit, (purè si patruus filiam sororis suæ, vel amita filium fratris sui ducere velit) exprimendum esse quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier: quia longè difficilius conceditur, ut filius sororis vel fratris in uxorem ducat amitam, vel materteram, quàm patruus aut avunculus sororis vel fratris filiam. Et hoc meritò constitutum est, quia honestati & ordini repugnare videtur, ut amita, quæ jure naturali superior filio fratris sui, & quæ quasi alia mater certam in eum auctoritatem habere debet, eidem nubat, eique tanquam capiti subjecta sit. Quæ ordinis subversio locum non habet, cum patruus fratris vel sororis filiam ducit in uxorem, quia hæc subjecta & inferior manet, ut antea erat.

Cæterum matrimonia avunculos inter & fratrum filias, in Gallia vix tolerantur. Quin & Senatus Parisiensis hujusmodi nuptias quoad effectus civiles nullas declaravit anno 1664. & vetuit ne Bancarii in Curia Romana, hujusce generis dispensationes obtinerent. Favorabilius ab eodem Senatu recepta sunt matrimonia inter magnum avunculum, filiam filie sororis, quia ambo tribus à se gradibus diffiti erant.

Observandum 3. in exprimendo gradu mixto seu inæquali, semper incipiendum esse à gradu masculi sive is sit propinquior, sive remotior. Sic relatio materteræ ad filium fratris dicitur à secundo ad primum; relatio verò patris ad filiam sororis vel fratris, dicitur à primo ad secundum.

Observandum 4. cum Duperray & aliis eos, qui circa consanguinitatem consuluntur, ne in materia tanti momenti computando aberrant debere in charta arborem consanguinitatis delineare, ibique exscribere stipitem communem, à quo descendunt personæ, de quibus agitur; & deinceps hinc & inde generationes & nomina personarum, usque ad eas, de quibus quæritur, an in gradu prohibito consanguineæ sint. Sic enim & facile & multò tutius ex regulis supra recensitis judicabunt, an & qua indigeant dispen-

V. Journal des. audienc. Lib. 6.

58.

dispensatione. Ne autem junioribus Presbyteris moram injiciant nomina, quibus consanguineos exprimere solent Juristæ, quædam minùs obvia hic vernaculè interpretabimur.

In primo itaque lineæ rectæ ascendentium gradu sunt pater & mater eorum, de quibus agitur.

In secundo sunt avus & avia, *l'ayeul & l'aenle*.

In tertio proavus & proavia, *le bis-ayeul & la bis-ayeule*.

In quarto abavus & abavia, *le tris-ayeul & la tris-ayeule*.

In primo ejusdem lineæ rectæ descendantium gradu, sunt filius & filia eorum, de quibus agitur.

In secundo nepos & neptis; non ut gallicè dicimus, *le neveu & la niece*, sed, ut intelligunt Canonistæ, *le petit-fils, & la petite fille*.

In tertio pronepos & proneptis, *l'arrière-petit-fils, & l'arrière-petite fille*.

In quarto abnepos & abneptis, *les enfans de l'arrière-petit-fils, & de l'arrière-petite fille*.

Ex his personis unaquæque alias parit mihi collaterales. A patre meo fluunt frater meus & soror mea, mihi in primo gradu collaterales, qui *germani* dicuntur, si sint ab eodem patre, & eadem matre; *consanguinei*, si sint ab eodem patre, sed à matre diversa; *uterini* verò, si sint ab eadem matre, & à patre diverso.

Ab avo meo sunt patruus & amita, *oncle & tante du côté du pere*; avunculus & matertera, *oncle & tante du côté de la mere*; mihi in secundo gradu collaterales.

A proavo sunt patruus magnus, & amita magna; avunculus magnus, & matertera magna, mihi in tertio gradu collaterales.

Ab abavo demum sunt propatruus, & proamita; proavunculus, & promatertera; mihi in quarto gradu collaterales.

A patruo veniunt patruelis, *le fils de mon oncle paternel, cousin germain du côté de mon pere*. Ab avunculo sobrinus, *cousin germain du côté de ma mere*.

His præmissis videndum, quo in gradu matrimonia consanguineis jure naturali vel Ecclesiastico prohibita sint. Sic itaque

CONCLUSIO I. Matrimonia consanguineorum in quolibet rectæ lineæ gradu, saltem jure Ecclesiastico illicita sunt & nulla.

Prob. 1. ex responsione Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum, quæ sic habet: *Inter personas, quæ parentum liberorumve locum inter se nuptia obtinent, nuptia contrahi non possunt; veluti inter patrem & filiam; vel avum & neptem, & usque in infinitum.*

Tom. 8. Prob. 2. Quia conjugia filiorum cum paren-
Conc. pag tibus adversantur pudori, ut per se notum est, &
130. A ordinem naturæ invertunt. Exigit enim naturæ ordo, ut filii semper eodem modo parentibus subditi sint: atqui si filii matrem vel aviam, filia patrem vel avum in conjuges ducere possent, jam utique minùs post matrimonium iisdem subditi essent quàm antè; quia cum iisdem una caro effecti, eadem penè jura haberent; quod præcipuè verum esset in filiis, qui matres vel avias ducendo, earum capita efficerentur, cum vir sitex Apostolo caput mulieris; ergo.

Dixi, saltem jure Ecclesiastico, quia censent multi, eadem connubia jure etiam naturali invalida esse; unde, inquit, si Adam hodie reverteretur, nullam posset uxorem ducere.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Hæc tamen opinio, quam vix in dubium revocari permittit author Collat. Andeg. tom. 2. pag. 270. rejicitur à Theologis multis, quales sunt Sanchez Lib. 7. disp. 51. n. 19. Cajetanus ad 2. 2. q. 154. Tappetius art. 2. Sylvius in Supplem. 3. part. q. 54. art. 3. qui omnes contendunt, matrimonium non nisi in primo lineæ rectæ vel transversalis gradu esse irritum jure naturali, licet eodem jure in aliis gradibus prohibitum esse possit, quod validitati ejus non nocet, quia non omne, quod prohibitum est, eo ipso irritum censeretur debet, ut pater in matrimonio contra priorem sponsalium fidem, vel votum simplex inito: unde ulterius colligunt, Infidelem, quia aviam, vel fratris sui filiam duxisset, non esse ab iis separandum, si ad fidem convertatur.

Quod spectat ad matrimonia matrum cum filiis, & filiarum cum patribus, hæc usque adeo juri naturali adversantur, ut ab iis, quasi naturali instinctu abhorruerint gentes omnes bene instructæ; unde pro Barbaris habiti sunt Persæ, qui nefanda hæc commercia permittebant; quique vel ipso Brutorum plurium exemplo edoceri potuissent, cum testentur Aristoteles & Plinius camelos & equos adigi nullo pacto posse ut matribus commisceantur.

CONCLUSIO II. Matrimonia consanguineorum in linea collateralis usque ad quartum gradum inclusivè sunt nulla jure Ecclesiastico.

Prob. ex Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. an. 1215. Can. 50. ubi sic habetur *Prohibitio copule conjugalis*, quæ antea ad septimum usque gradum extendebatur, *quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.*

Dubitatur autem, an ex his gradibus quidam sint, in quibus conjugia jure naturali divino irrita sint. Difficultas præcipua est, tum de matrimonio fratris cum sorore, quod juri naturali contrarium videtur; tum de matrimonio amitam inter & fratris sui filium, quod reprobat Levitici cap. 18.

Quod spectat ad matrimonium fratris cum sorore, probabilius mihi est non prohiberi strictè & propriè jure naturali. Quod enim jure naturali strictè & propriè prohibetur malum est per se nec ab ipso Deo permitti potest, ut alibi diximus: atqui matrimonium fratris cum sorore initio mundi permissum est. Ecquis credat, ait Ethica amoris num. 228. Deum sic instituisse genus humanum ut primævi homines statim ipsas naturæ leges violare coacti fuerint? Idem à fortiori dicendum esse de matrimonio amitam inter & filium fratris ejus.

Leges Levitici moram facere non debent; quia unà cum Lege Moysis abrogatæ sunt: unde potest Ecclesia permittere quædam, quæ per eas prohibebantur; sicut & quædam prohibere potest, quæ ipsis permissa erant.

Nusquam tamen permisit aut permittet Ecclesia ut frater sororem ducat, vel soror fratri nubat. Imò sanxit Synodus Tridentina sess. 24. cap. 5. ut in contrahendis matrimoniis, vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causâ... in secundo autem gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam. Ob talem causam dispensavit Alexander IV. cum Philippo II. Hispaniarum Rege, ut duceret Annam Austriacam Maximiliani fratris sui filiam: at si-

milem dispensationem negavit Joannes XXII. Alphonso Aragoniæ Regi, quia nulla afferebatur sufficiens ejusdem dispensationis causa.

Sess. 24.
cap. 5.

Qui fortè cum impedimento consanguinitatis scienter matrimonium contrahere præsumpserit, debet ex Concilio Tridentino separari ab eâ, quam duxit, absque ullâ spe dispensationis consequendæ; idque, ait Synodus, in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas, ac præcipuè bannorum promulgationem, in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiaceatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit: si nempe aliunde adsit sufficiens dispensandi causa.

Variae porro assignantur causæ, ex quibus Summi Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis sive affinitatis dispensare consueverunt. Earum verò aliæ vocantur *honestæ*, quæ scilicet nullum oratoribus probum & dedecus imprimunt; aliæ ex oppositâ ratione vocantur *infamantes*. Causæ honestæ ad tredecim revocari possunt,

Prima est *angustia loci*, cum nempe locus originis adeò angustus est, ut oratrix seu mulier, nullum in eo reperire possit paris secum conditionis, cui nubat, nisi consanguineum vel affinem. Hæc clausula solitariè sumpta nec prodest iis, qui sunt in gradibus propinquis; neque iis, qui urbes Episcopales incolunt, nisi certum sit, eas non excedere numerum trecentorum foculariorum, & in hoc casu exprimi debet qualitas personarum, ut sint ex honestis familiis, quæ tanquam causa venit verificanda. Ità Pyrrhus Corradus Lib. 7. prax. disp. cap. 5. n. 44. quem citat & sequitur author Collat. Andeg. pag. 137.

Sed quid juris, si oratrix paris conditionis hominem reperiat in loco ei vicino, in quo commoratur?

Respondent Sanchez Lib. 8. disp. 19. num. 13. & Pyrrh. Corradus ibid. num. 35. dispensationem valere: tum quia alioqui responderet Papa sub hac conditione, quam tamen non apponit, *Dummodo in alio loco circumvicino suæ patriæ, virum paris conditionis invenire nequeat*; dum quia durum existimatur, fœminam cogi extra proprium oppidum nubere, ne sic parentum consortio destituta remaneat; tum quia id Cardinalium Congregatio declaravit his, quæ à Sanchez referuntur, verbis: *Clausula illa, quæ dispensationibus occasione dotis incompetentia apponi solet, videlicet, quia virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis invenire nequit, verificatur & justificatur per diligentiam duntaxat præstitam in ipso loco mulieris, & non in locis circumvicinis*. Porro nomine loci, ob cujus angustiam conceditur ista dispensatio, non intelliguntur suburbia civitatis, licet aliquantulum ab ea distent, quamvis si per milliare sive paulò minùs distent, licite videatur hujusmodi causam admitti posse, prout admissam diu vidimus; verba sunt Pyr. Corradi ibid. n. 42.

Addit hîc author Collat. Paris. tom. 3. p. 453. quod durum est respectu puellæ, ut à familiæ suæ sinu egrediat, aliò sibi maritum quæsitura, non

habere locum in masculo, qui facilius alium in locum transmigrare potest.

Secunda causa præcedenti affinis est *angustia locorum*, originis nempe & domicilii, cum nempe oratrix in aliam, v. g. Dioccesim, aut alium Diocesis locum se transtulit; tunc enim exprimitur, utrumque locum adeò angustum esse, ut in neutro reperire possit oratrix hominem ejusdem secum conditionis, nisi affinem aut consanguineum; Pyrrh. Corradus ibid. cap. 2. num. 8. & 9. Causam hanc prætermittunt multi ex Nostratibus, qui idcirco eam cum primâ confundere videntur.

Tertia causa est *angustia locorum*, non quidem simpliciter, sed cum clausulâ hæc: *Quod si oratrix extra dictum locum nubere cogeretur, dos, quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut cum ea invenire posset virum, cui juxta statûs sui conditionem nuberet*. Et hæc quidem clausula non requiritur in omnibus gradibus, sed tantum in quibusdam propinquieribus, v. g. in secundo & tercio à communi stipite: quia quò propinquior est consanguineorum vel affinium gradus, eò major & urgentior requiritur causa ad dispensandum.

Quarta causa est *incompetentia dotis* oratricis, quæ vel indotata manebit, vel saltem idoneam & statui suo convenientem fortunam non inveniet, nisi consanguineo vel affini nubat. Et hæc causa admodum justa est, ne puella, si innupta manserit, incontinentiæ periculum subeat; si cum viro inæquali nupserit, miserè vivat, cum inæqualia conjugia tristes effectus parere consueverunt. Cæterum nihil interest, an oratrix dotanda sit ab eo ipso, cui nubet, an ab alio, qui eam in gratiam matrimonii hujus dotare velit. Ità Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 48. ubi addit, non prætermittenda, 1. non vitiari dispensationis Breve, etsi is, qui puellam ducere vult, asserat, se eam dotare velle, cum tamen id aliis in oratoris gratiam facturus sit: quia mendacium istud est in re, quæ nihil ad dispensationem confert. 2. Dotem, quæ sufficit, ut puella virum sibi parem ducat in viciniâ, vel alio quovis loco extraneo, sed quæ insufficiens est, ut eadem nubat viro pari in proprio loco originis, merito judicari incompetentem. Probat hanc decisio ex declaratione Cardinalium superius adductâ, & ex rationibus ibidem allegatis. Idipsum docet Sanchez Lib. 8. disp. 19. num. 16.

Idem cum prædictis authoribus dicendum, si fœmina dotem quidem habeat, sed adeò litibus involutam, ut ipsam sine studio viri solertis & industrii recuperare, tueri & conservare non possit. Si enim vir litem in se suscipere & ratione vel peritiâ, vel autoritatis, quâ pollet, eandem ad felicem exitum conducere valeat, meritò postulabitur & obtinebitur dispensatio, quia pietatis est mulieris auxilio destitutæ, ne bonorum jacturam subeat, providè opitulari. Idipsum à fortiori verum erit, cum liseo matrimonio, & non aliter extinguì potest, quia subintrat tunc alia dispensandi causa, nempe bonum pacis.

Duo hîc moventur dubia. Primum est, an dote carere censeatur puella, quæ satis habet boni, ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat consanguineo vel affini, se ditiori aut potentiori, qui nuptias ejusdem exoptat. 2. an etiam dotem non habere dicenda sit ea, quæ

quæ quidem de facto nihil possidet, sed parentes habet divites.

R. ad 1. negativè. Neque enim ea est Ecclesiæ intentio, ut faveat puellis gradum superiorem ambientibus, sed tantum ut easdem liberet à periculo incontinentiæ, & ab incommotis, quæ disparia conjugia concomitari solent: atqui ab utroque periculo liberantur, cum viris nubunt ejusdem secum conditionis, & fortunæ: ergo. Ità Pontius Lib. 8. cap. 1. num. 23. Sanchez ibid. num. 17. Reiffenstuel tom. 4. in Appendice num. 89. & alii contra Navarrum, Ledesnam, &c.

R. ad 2. etiam negativè cum sanioribus Juris-Consultis, quos sequitur Pontas v. *Dispense de mariage*, cas. 20. Ratio est, quia puella, quæ divites habet parentes, jus habet eosdem compellendi, ut idoneam dotem juxta facultates suas sibi subministrarent, prout habetur L. fin. Cod. De dotis promissione. Hinc Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 23. *Parum refert*, inquit, *quòd juxta præsentem statum nihil habeat illa, quæ jus habet succedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam statim juxta ipsius oratricis qualitatem.... quòd procedit, etiamsi pater ob aliquam causam recusaret illam dotare.... unde in hoc casu destinatum habetur pro facto.* Id ipsum docet Fagnan. in cap. 1. De magistris, &c. num. 6. *Divitias patris*, inquit, *arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis.*

Aliter discurrendum erit 1. Si pater sit quidem dives, sed plures habeat filios, quibus, præsertim masculis, non tantum dare queat, quantum dandum est filiæ, ut hæc juxta statum suum nubat. Ratio est, quia pater non tenetur puellam cæteris filiis præponere, imò nec id aliquando posset sine injustitia: unde tunc re ipsa verum est filiam dote congrua carere. 2. Si puella, licet moralem dotis sive ex testamento sive aliter consequendæ certitudinem habeat, aut habere se credat, iis tamen bonis non nisi post tempus moraliter longum potiri debeat. Ratio est: tum quia cum ad ista nullum adhuc jus habeat, & hominis voluntas mutari possit, verè adhuc dicitur pauper & dotis inops, tum quia cum onera matrimonii statim ac ipsum matrimonium incipiant, statim requiritur dos in re præsens, non autem sufficit futura in spe. Ità fermè Sanchez, Pontius, &c.

Ex quibus cum prædictis Theologis colliges, quòd si, ut sæpe contingit, parentum bona ita se habeant, ut ii, dum vivunt, non possint spoliare se parte bonorum ad competentem filia dotem necessariam, filia censetur carens dote: quia ex bonis aliquando solum adventuris, & quæ hinc & nunc moraliter loquendo à parentibus dari non possunt, non possunt actualia matrimonii onera sustineri. De his utiliter consulatur Sanchez Lib. 8. disp. 19. n. 52. &c. Pyrrhus Corradus Lib. 7. cap. 2. n. 21, qui meritò notat, incompetentiam dotis causam esse admodum difficilem verificatu, & circa quam magnà opus est attentione, ut devitentur fraudes, quæ desuper evenire possunt, cum oratorum, nec non ipsius executoris animarum jactura. Addit idem falli eos, qui incompetentiam dotis cum paupertate confundunt, eamque satis esse credunt, ut oratores evadant solitam solutionem expensarum in dispensatione requisitarum. Alias plures causas distinctim affert Pyrrhus Corradus, quæ ad prædictas referri possunt.

Quinta causa est *bonum pacis*, sive inter regna, Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

sive etiam privatas inter familias gravibus à sese invicem odiis dissitas, vel prope diem disjungendas, instaurandæ vel confirmandæ. Hæc causa æquitati omni consentanea est, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2. quia in id præcipuè sollicita esse debet Ecclesia, ut inter Principes, & inter privatos firmet pacem, quæ nullum homini præstantius in hac vita bonum contingere potest. Porro cum de inimicitiis jam exigentibus agitur, necesse est, eas coram eo, qui ad dispensationem delegatur, in specie, & non in genere solum, plenè & concludenter omnino probari per testes super dictis inimicitiis deponentes, adjectâ qualitate & causa inimicitiarum: hæc enim non præsumuntur, cum sint facti. Ità Pyrrhus Corradus num. 71.

Sexta causa est *ætas puella* annum vigesimum-quartum excedentis. Hæc causa per se solum non sufficit in gradibus proximioribus, puta, in secundo, vel in primo & secundo; sufficit tamen in aliis; idque eò magis, quòd plus recessit puella ab ætate annorum duodecim, quæ nubilis esse incepit. Ratio est, quia est locus timendi, ne puella diu marito destituta, in suum corpus peccet, aut sine parentum consensu nubat. Unde dispensationes hinc facilius indulgentur; quinimò minor ab Officiariis Romanæ Curiaë exigatur compositio, quàm in causis hæctenus expositis, ut docet Pyrrhus Corradus. Cum autem in supplicatione præmittatur, oratricem hæctenus virum paræ conditionis, cui nubere possit, non invenisse, dubitari posset, an dispensationis executor teneatur inquirere, num oratrix sufficientem inquirendo viro diligentiam impenderit. Responder P. Corradus num. 93. satis esse, ut puella ætatis excessum prober; nec requiri, ut strictè maritum quæsierit; quanquam necessariò supponendum sit, eam morali in perquirendo viro diligentiam usam esse; quòd etsi probare teneatur, verum tamen esse debet à parte rei. Hæc causa ætatis nunquam admittitur in muliere viduâ, quæ ad secundas nuptias convolare vellet. Ità idem ibid. num. 85.

Septima causa est *periculum vite*, & id dupliciter contingit, 1. Cum puella commoratur in loco ad littus maris sito, ac propterea continuis piratarum ac Infidelium invasionibus obnoxio; unde fit, ut neminem nisi consanguineum invenire commodè possit, qui secum in eodem loco commorari velit. 2. Cum quis commisit crimen poenâ capitali dignum, quòd tamen familia condonare parata est, si hanc vel illam è consanguineis ducere velit. Hæ causæ justæ sunt, quia æquum est, ut cum iis dispensetur, qui sine gravi incommodo legibus Ecclesiæ obsequi non possunt.

Octava causa, quæ præcipuè apud Belgas & Germanos viget, est *periculum seductionis*, cum nempe oratores matrimonio jungi cum consanguineis intendunt, ne cum Hæreticis, aut de hæresi suspectis jungi cogantur. Hæc causâ nulla æquior fingi potest; cum matrimonia Catholicos inter & Heterodoxos, sive ratione contrahentium, sive ratione proles, plena sint periculi.

Nona causa est *conservatio bonorum in eadem familia*. Ratio est: tum quia exigit bonum publicum, ut familia locupletes integræ conserventur; tum quia ampla unius familiae bona, ad aliam transire & devolvi non solent sine gravibus litibus, & magno familiae totius dispendio: unde causa hæc reducitur ad *bonum pacis*.

Eadem tamen causa in gradibus propinquioribus, puta, in secundo, vel in secundo & tertio, non admittitur sine maximis favoribus, ait Corradus ibid. num. 101.

Decima causa præcedenti affinis, est *illustris familia conservatio*; & id rationi admodum consonat; cum & illustres familie publicæ rei plurimum inserviant, & homines præsertim nobiles admodum anxii sint & solliciti, ne principalis eorum domus extra familiam suam alienetur; ad quod facit id Jeremiæ cap. 5. *Hæreditas nostra versa est ad alienos domus nostra ad extraneos.*

Undecima causa est *excellencia meritorum*, eos enim, qui de Ecclesia sive in bello contra Infideles & Hæreticos, sive in legitima iurium ejusdem defensione bene meriti sunt, ab Ecclesia remunerari decet, ut alii iisdem exemplis ad similia facinora accendantur. Hæc tamen merita ab executoribus Rescriptorum Apostolicorum verificanda sunt, ut bene notat Pyrrh. Corradus num. 110.

Duodecima causa est, cum *oratrix filiis ex alio viro procreatis gravata est*, & orator eorundem curam suscepturum se spondet. Hæc causa facile non admittitur sola; & nunquam admittitur, nisi postquam orator idoneè cavit se dictis filiis alimenta præstaturum.

Decima-tertia causa est, cum contrahentes *ex certis & rationabilibus causis moventur*, &c. & hæc dispensationum species vocatur, *sine causa*; non quod omni causâ careant, sed quia oratores easdem causas Pontifici propositas, executori aperire non tenentur; unde nec is earundem verificationem exigere debet, non obstante clausulâ *diligenter informes*; prout Romæ judicatum fuit, referente Pyr. Corrado ibidem.

Causæ infamantes quinque recensentur à Pyrrho Corrado; eæque ad tres reduci possunt.

Prima est, cum partes ob nimiam in colloquiis & tota agendi ratione familiaritatem, seclusâ tamen copulâ, vicinîæ scandalum dederunt; adeo ut nisi ambæ conjungantur, futurum sit, ut puella neminem inveniat, cui nubere possit.

Secunda est, cum partium familiaritas eò usque progressa est, ut prolem habuerint; ita ut non aliter quàm mutuâ partis utriusque conjunctione scandalo inde procreato occurrî possit.

Tertia est, cum partes licet consanguineæ vel affines matrimonium contraxerunt, nec jam à se invicem sine gravi scandalo aut dispendio possunt separari. In his autem casibus exprimendum est, an partes impedimentum ante nuptias cognoscerent; an duntaxat cognoverint post contractum matrimonium; an statim ac ipsius notitiam habuerunt, ab omni commercio carnali abstinuerint; an eo sine peccaverint, aut nimia usæ fuerint familiaritate, ut faciliùs Apostolicam Sedem flecterent, & optatam dispensationem consequerentur.

Sanè. ut jam ab anno 1536. annotavit Concilium Colonienſe p. 1. cap. 33. graviter errant, qui nullâ, vel minùs legitimâ, vel fictâ causâ exhibita dispensationes extorquent. Quis hujusmodi deceptores, apud Deum qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securos dixeris? Summopere igitur Rescriptorum Apostolicorum executores, examinare ac scrutari debent, an preces veritate nitantur; cum & id districtè mandet Romanus Pontifex, & de hoc eorum conscientiam expressissimis verbis oneret. Cavere etiam debent, qui

dispensationes quarunt, ne ad eos recurrant Bancarios qui, ut obviam quamque lucri occasionem arripiant supplicationes ad arbitrium fingunt, idque iis inserunt, non quod veritati congruat, sed quod certò consequendæ dispensationi necessarium sit.

An consanguinei qui aliquam ex prædictis habent dispensationis obtinendæ causam, sed prævi-um, quem commiserant, incestum non expresse- runt in supplicatione, valide contrahant, expendam cap. 16. art. 1.

ARTICULUS II.

De cognatione spirituali.

Cognatio spiritualis est conjunctio & propin- quitas, quæ contrahitur ratione baptismi & Confirmationis. Cum enim Baptismus sit spiritualis quædam nativitas & nova generatio, in qua tum baptizans tum susceptores, patrum vicem gerunt, indecens esset, ut qui baptizati sunt, aut à sacro fonte suscepti, eos in matrimonio ducerent, à quibus vel baptizati, vel suscepti fuere. Hinc difficilîus dispensat. Sedes Apostolica in impedimento illo, quàm in impedimento cognationis carnalis: quin & tradit Fagnan in cap. *Ex litteris De cognat. spirit.* Gregorium XIII. noluisse dispensare cum puellâ, quæ novennis infantem è sacro fonte levaverat, ut cum eo jam adulto contraheret; quia difficilîus solvitur vinculum cognationis spiritualis, quàm carnalis. Idem servata proportionem dicendum de Confirmatione, quæ quoddam est Baptismi complementum.

Jure antiquo latè diffundebatur cognatio spiritualis: sed volens sancta Synodus Tridentina in commodis inde frequenter exurgentibus providere, statuit sess. 24. cap. 2. *ut unus tantum, sive vir, sive mulier ... vel ad summum unus & una, baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum; nec non & illius patrem & matrem; nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur ... Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non excedat*, ait ibidem Tridentinum.

Ex his colliges 1. eos, qui nomen duntaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum nempe solemnes Baptismi ceremoniæ adhibentur in Ecclesia, nullam contrahere cognationem spiritualem; quia tunc non suscipiunt infantem è sacro fonte; quod tamen requiritur à Concilio Tridentino. Imò existimant multi, prædictam cognationem non contrahi ab iis, qui infantem susciperent extra Baptisimum solemnem; quia tunc non sunt verè patrini: certè multis in Diocesisibus, ut v. g. in Parisiensi, vetitum est, ne admittantur patrini, si Baptismus conferatur extra Ecclesiam.

Frustra objiceretur eum, qui privatim baptizat, verè contrahere cognationem spiritualem; eamque proinde contrahi debere ab eo, qui privatim suscipit. Nulla enim est inter utrumque paritas: quia qui privatim baptizat, verè baptizat, & perinde ac si solemniter baptizaret: at verò qui privatim tenet, seu suscipit; non suscipit eo modo, quo est ab Ecclesia constitutum

Hac

Lib. 4. tit. 11.

Hæc opinio, etsi Tournelio displicere videtur, tuta est in praxi; eamque admittunt Bonacina, Soto Salmanticenses cap. 12, n. 32. & authores Collat. Paris. tom. 2. pag. 277. & Andegav. tom. 2. pag. 317. quibuscum notandum est, eum qui Baptismi instrumenta conficit, exprimere debere infantem jam antea domi baptizatum esse, ut imposterum intelligatur eos, qui honoris causâ eidem nomen imposuere, nec verè fuisse patrilinos, nec cognationem ullam contraxisse.

Colliges 2. tutius esse, ut qui infantem sub conditione baptizatum susceperunt, prædictâ cognationem contraxisse supponantur, quia dubium est, an huiusmodi Baptisma valeat; in dubio autem pars tutior tenenda est. Ita Sylvius, author Collat. Andeg. ibid. pag. 318. & alii non pauci cum iis. Contrarium sentit author Collat. Paris. communi hoc nixus principio, quod in odiosis verba legum strictè sint interpretanda. Fatetur tamen ad conscientiarum pacem satius esse, ut obtineatur dispensatio ab Episcopo, qui eam propter dubium concedere poterit. Si Baptisma alicui secundo & invalidè conferretur, nulla ex eo cognatio exurgeret.

Colliges 3. tutius etiam esse, ut qui per procuratorem puerum susceperunt, spirituales cognationem contraxisse credantur. 1. quia ex regula Juris, Qui per alium facit, per se ipsum facere censetur, 2. quia is solus ex citato Tridentini capite cognationem spirituales contrahit, qui à parentibus aut ab iis, quorum interest, designatus est ad levandum infantem: unde est alii extra designatos baptizatum tetigerint, spirituales cognationem nullo pacto contrahunt, ibid. jam verò procurator designatus non est ad tenendum infantem, sed ille solùm, cuius is vices gerit; ergo ille solùm, non autem procurator, cognationem hanc contrahere debet. 3. quia Navarrus & Fagnan in cap. *Veniens*, tit. *De cognatio. spirit.* affirmant id ita definitum esse à Congregatione Cardinalium. Contrarium censent alii quidam Theologi, quorum opinionem in Synodalibus Statutis amplexus est Cardinalis le Camus: quapropter opinio nostra, etsi verior nobis appareat ut & communior, haud tamen certa omnino & inconcussa judicari potest; unde censemus cum Haberto, occurrente huiusmodi casu ad Episcopum confugiendum esse, qui in dubio dispensare potest. Fatentur tamen omnes eum, qui delegatur ab alio ad conferendum Baptisma, cognationem contrahere, quam non contrahit ipse delegans: quia nimirum delegatus nomine Christi ipsius, non autem nomine delegantis baptizat; secus de procuratore, qui non suo, sed illius, cuius vices agit, nomine baptizatum suscipit.

Ex hac decisione duo sequi videntur, 1. quòd si civitas quædam, puta Parisiensis, infantem de fonte sacro per aliquem à se deputatum levaret, tunc singuli, qui ejusdem civitatis corpus constituunt, prædictam cognationem contraherent. 2. quòd ad eandem contrahendam nec requiratur nec sufficiat contractus physicus, ut perperam docent cum aliis pluribus Bonacina & Salmanticenses, à quibus merito recedunt Tannerus, Layman, & Pirhing. in Lib. 4. Decret. tit. xi. n. 37. Utrumque vel uno procuratoris, de quo statim loquebamur, exemplo manifestum est: unde etiam inferes eos, qui in levando infante patrimum & matrinam adjuvant, etsi physicè tangant infantem, nul-

lam tamen hinc cognationem contrahere; nisi & ipsi verè patrini sint: quia etsi veritum sit à Synodo Tridentina, nè idem puer plures habeat patrilinos, si tamen plures ab imperito vel nimis timido Parocho admitti contingeret, omnes cognationem contrahunt, quia omnes eodem modo infantem tenent. Quòd si plures à parentibus designati fuerint, & Parochus unum duntaxat & unam admiserit, ii soli cognationem contrahent; quia cum penès Parochum sit eos admittere, quos volent, ut servetur Concilii Tridentini Decretum, reipsâ patrini non erunt, quos ille iusta de causa rejecerit. Ita Sanchez, & Bonacina num. 26.

Dixi, quos iusta de causa rejecerit: quia si Parochus ex odio, aut alio quopiam simili motivo eos rejiciat, qui à parentibus designati fuerint, & ii invito Parocho infantem levant, verè tamen patrini erunt, veramque cognationem contrahent.

Hic notandum multos esse, qui cum Bonacina doceant eos, qui adhibent vel admittunt plures patrilinos mortaliter peccare, quia Ecclesiæ præceptum transgrediuntur in re magni momenti, ex cuius transgressione multiplicantur cognationes ad dirimendum matrimonium sufficientes. Addit idem Theologus, Episcopum in hac lege, utpote quæ à Concilio Trid. generali lata fuerit, dispensare non posse; idque definitum esse à Congregatione Cardinalium, prout etiam notat & docet Sanchez disp. 57. n. 7.

Colliges 4. eum, qui in casu necessitatis baptizat puerum, veram cum eo affinitatem contrahere: quia verè baptizat, & aliunde jus non distinguit inter baptizantem cum necessitate, & baptizantem sine necessitate. Si tamen pater in casu necessitatis prolem propriam, modò tamen legitimam, baptizaret, nullam cum uxore suâ cognationem contraheret, prout definiit Joannes VIII. cap. 7. xxx. q. 1. quòd si id faceret extra casum necessitatis, & ex malicia, ut scilicet & à conjugis thoro abstineret, teneretur eidem ut antea, reddere debitum, ne commodum reportaret ex fraude suâ, sed deinceps exigere non posset.

Dixi, prolem legitimam: quia qui etiam in necessitatis casu, concubinæ suæ, imò & cuiusvis alterius mulieris filium baptizaret, eandem validè ducere non posset absque prævia dispensatione; quia cognationis spiritualis vinculum pro iis solummodo sublatum est, qui proprios eosque legitimos filios in casu necessitatis baptizant: quod in neutro casu mox allato locum habet. Ita Navarrus cap. 16. Manual num. 34. Fagnan. Habert &c.

Sed quid juris si Titius aliquem suscipiat ex errore personæ.

R. Error facti impedit, sive in parte respectu propriæ proles, sive in alio quocunque ne impedimentum cognationis spiritualis contrahat.

Prob. 1. pars ex cap. 2. *De cognat. spirit.* ubi sic loquitur Alexander III. *Si vir vel mulier ex ignorantia filium suum de sacro fonte susceperit, eos ignorantia excusare videtur.* Lib. 4. tit. xi.

Prob. 2. pars. Quia etsi ad contrahendam cognationem hanc necessaria non sit intentio ejusdem contrahendæ, ut malà censent aliqui apud Sanchez Lib. 7. disp. 58. ac certè necessaria est intentio fungendi munere patrini; cum nemo simpliciter invitatus possit patrinus constitui:

sed qui per errorem levat filium Petri, existimans se levare filium Joannis, intentionem hanc non habet; ergo non contrahit cognationem spirituales cum filio aut parentibus Petri; neque etiam cum filio aut parentibus Joannis, quia revera non suscipit filium Joannis: secus dicendum, si habeat intentionem suscipiendi puerum præsentem, quilibet ille sit. Ita Sanchez ibid. num. 7. Bonacina num. 17. & alii passim. Longè alia est ratio de eo, qui baptizat filium unius, credens se alterius filium baptizare, quia minister Sacramenti tenetur habere animum & intentionem baptizandi personam præsentem, quæcunque ea sit, nè irritum faciat Sacramentum.

Colliges 5. baptizatos omnes, & eos ex iis etiam qui de jure in patrilos assumi non debent, verè tamen cognationem prædictam contrahere; unde ei subjacent non solum Religiosi & Abbates, quibus ex cap. 104. dist. 4. *De consecrat. non licet de baptismo suscipere filios, nec commatres habere*; sed etiam Hæretici, qui baptizant aut suscipiunt, quia vi Baptismi Ecclesiæ legibus obnoxii sunt.

Aliud esset propter oppositam rationem de Infideli, qui puerum baptizaret, aut fortè susciperet; unde tunc nulla exurgeret cognatio ipsum inter & baptizatum, ac baptizati parentes. Idem dicendum, si vir fidelis baptizet, aut suscipiat filium fœminæ Infidelis, unde sine dispensatione ducere posset hanc fœminam, si eam ad fidem converteri contingeret; quia nullum præcessit cognationis impedimentum; nec hujusmodi impedimentum postea suboritur ab ejus ad fidem conversione, cum non firmetur tractu temporis quod ab initio non subsistit. Ita iidem Doctores.

Colliges 6. susceptores, seu patrimum & matrinam, simul matrimonio jungi posse, quia nulla eos inter exurgit cognatio; unde non raro in susceptores admittuntur qui se ad nuptias inquirunt. Porro etsi uxor cum marito nulla auctoritate prohibeatur in hoc baptismo puerum suscipere, ut habetur cap. 6. xxx. q. 4. satius tamen est ut utrique insimul ad hoc adspirare minimè præsumant. Quin & aliquæ sunt Dioceses in quibus uxori & marito alienum puerum tenere non licet; prout observat Bonacina num. 5.

Quod dictum est de cognatione spirituali exorta ex Baptismo, idem dicendum de cognatione exorta in Confirmatione. Ex ea tamen raro hodie nascitur impedimentum; quia consuetudo patrilos & matrilas adhibendi in Confirmatione, pluribus in locis obsolevit. Unum addere placet, controversi inter Theologos, an non confirmatus, qui puerum in confirmatione suscipit, prædictam cognationem contrahat cum eodem puero, ejusque parentibus. Negat Sanchez disp. 60. num. 20. propter hæc verba cap. 102. *De consecr. dist. 4. In Baptismo vel in Chrismate non potest alium suscipere in filiolum ipse qui non est baptizatus vel confirmatus*; ubi non magis verè patrinus in Confirmatione declaratur, qui non est confirmatus, quàm in Baptismo qui necdum est baptizatus, si tamen Episcopus, qui confirmatus non esset, Confirmationem conferret, quia verum conficeret Sacramentum, veram contraheret affinitatem.

Multa hic de patrilis, eorumque qualitatibus & obligationibus exscribi possent, circa quæ & populos & Pastores ipsos erudiri & commoveri sæpius necessum esset; sed hæc consultò

prætermittam, quia uberior eorum indagatio pertinet ad Tractatum de Baptismo. Sit igitur.

CONCLUSIO. Cognatio spiritualis jure solum Ecclesiastico matrimonium dirimit; adeoque impedimentum hoc ab Ecclesia relaxari potest.

Prob. 1. quia nulla impedimenti hujus, in monumentis priorum trium Ecclesiæ sæculorum, vestigia apparent: porro impedimentum jure naturali constitutum puriori Ecclesiæ ævo ignotum non fuisset.

Prob. 2. quia impedimentum, quod Ecclesia vel extendere, vel pro nutu restringere potest, non est ab ipso jure naturali constitutum; atqui tale est impedimentum cognationis spiritualis, quod olim multò latius quàm nunc extendebatur. Triplex enim jure antiquo erat cognationis spiritualis species, nimirum paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas erat non solum inter baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, patrilos & baptizatum vel confirmatum, sed etiam inter baptizatum aut confirmatum, & uxorem & filios sive patrini, sive baptizantis, sive confirmantis, si is uxorem & filios ante Episcopatum habuisset. Compaternitas erat inter parentes naturales baptizati vel confirmati, & parentes ejus spirituales, scilicet baptizantem, vel confirmantem, & patrilos baptismi vel Confirmationis, horumque omnium uxores, etiam si commatres non fuissent; idque non solum, ut nunc, relative ad carnales pueri baptizati vel confirmati parentes, sed etiam relative ad baptizantem vel confirmantem. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis, vel confirmantis, vel patrinoꝝ ex una parte, & ipsum confirmatum, vel baptizatum ex altera parte; atqui Ecclesia impedimenta hæc tam latè diffusa, pro nutu, vel potius pro sapientia sua temperavit, partim ea auferendo, partim ea restringendo. Hodie enim penitus sublata est fraternitas, unde baptizatus & confirmatus nullam omnino contrahunt cognationem cum filiis baptizantis, confirmantis, aut patrinoꝝ. Paternitas autem & compaternitas restrictæ sunt, ne ad uxores transfundantur: insuper verò compaternitas jam non contrahitur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrilos; ergo signum est quod impedimentum hoc ab Ecclesiæ dependeat, & proinde ab ea possit relaxari; atque id docet S. Thomas in 4. dist. 42. q. 1. art. 1. quem omnes sequuntur.

Unum observatu superest, ei nempe, qui carnaliter cogovit personam, cum qua spirituali cognatione junctus erat, si dispensationem obtinere velit, non cognationem modo, sed & crimen admissum, in supplicatione exprimendum esse. Is enim constans est Curia Romanæ stilus; stilus autem jus facit. Ita Corradus Lib. 8. cap. 3. n. 12.

ARTICULUS III.

De cognatione legali.

Cognatio seu affinitas legalis, sic dicta quia Principum legibus primitus constituta est, est ea, quæ oritur ex adoptione. Adoptio autem definitur à S. Thoma in 4. dist. 42. q. 2. art. 1. *Extranea persona in filium vel nepotem, filiam vel neptem; vel deinceps legitima assumptio.*

Dicitur

Ad tit. XXI. Lib. IV. De auctal.

Dicitur 1. *assumptio*, id est electio: cum enim naturali quâdam propensione exquirat homo in posteros sua bona transfundere, merito sancitum est, ut qui naturalibus liberis orbatî sunt, suæ possint successioni consulere, alios in filios adoptando; unde hic ars defectum naturæ supplet; est enim adoptio quasi artificialis quâdam generatio.

Dicitur 2. *assumptio legitima*, quia debet esse facta secundum leges tam civiles quam canonicas.

Dicitur 3. *assumptio personæ extranea*, id est personæ, quæ non est in potestate adoptantis, ut in ea sunt hæres vel filius; unde persona etiam consanguinea adoptari potest, quia est extranea hoc sensu, quod ea careat conjunctionis gradu, ad quem adoptatur.

Dicitur 4. *in filium vel nepotem, vel deinceps*, quia ex Leg. *Nec apud, Cod. De hered. Instit.* non potest quispiam adoptari in fratrem, vel parentem.

Adoptio duplex distinguitur: *perfecta*, quæ *adrogatio* seu *arrogatio* nuncupatur; & *imperfecta*, quæ etiam dicitur *simplex adoptio*, vel *vel adoptio in specie*. Perfecta est ea, per quam adoptatus transit in adoptantis potestatem, instar filii naturalis; estque ejus hæres necessarius ab intestato, ex testamento autem, in quarta bonorum parte. Imperfecta est ea, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis, neque est hæres ejus necessarius ex testamento, bene tamen ab intestato. Adoptio perfecta nonnisi Principis auctoritate fieri potest, imperfecta vero, cum magis sit dispositio quâdam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio vera, non indiget auctoritate Principis, sed solius Magistratus. Plura de utriusque discrimine & conditionibus videris apud Sanchez, eod. Lib. 7. disp. 63.

Vid. Inst.
ritul. De
adopt.

Ut intelligatur quousque legalis cognatio ex adoptione proveniens matrimonium dirimat, notandum est, in ea tres distingui lineas, sicut in cognatione naturali. Prima, quæ vocatur *paternitas*, est quasi linea recta, & reperitur inter adoptantem, & adoptatum ad descendentes ex adoptato filio (non item ex adoptata filia) in ejus potestate existentes. Secunda, quæ dicitur *fraternitas*, est transversa seu collateralis, & hæc stat inter adoptatum & filios, sive carnales, sive legales adoptantis: potest enim quis plures adoptare personas; potest etiam aliquando qui naturales habet filios, habere & adoptivos, vel ex Institutis §. 2. *De nuptiis*. Tertia imitatur affinitatem carnalem; & est inter adoptantem, uxoremque adoptati ex una parte; & adoptatum, uxoremque adoptantis ex altera parte. His positis.

Certum est 1. cognationem legalem dirimere matrimonium, in linea recta, unde adoptans eam ducere non potest, quam adoptavit; ita habetur cap. 1. xxx. q. 3. An autem legalis cognatio usque ad quartum gradum in linea recta matrimonium dirimat, sicut & cognatio carnalis, disputatur. Affirmant Tolet. Valentia, Navarrus & alii quidam, hoc nixi principio, quod cognatio legalis imitetur carnalem. Verum hæc ratio probaret cognationem legalem in linea etiam transversa matrimonium usque ad quartum gradum dirimere; quod tamen falsum est. Quapropter admodum probabile est, quod docent Sanchez disp. 63. numero 34. Salmanticenses

cap. 12. numero 43. cognationem hanc ultra primum gradum non extendi; quia Jus civile quod in hac materia à Jure canonico confirmatum est, de soli priori gradu loquitur. Sed cautè notandum est cum prædictis authoribus, cognationem hanc extendi ad eos omnes qui ipso adoptionis tempore sunt sub potestate adoptati, quia ii omnes unà cum eo cui subsunt, adoptati censentur.

Certum est 2. quidquid nonnulli reclament, cognationem legalem in linea transversa matrimonium dirimere. unde filius naturalis illius, qui puellam adoptavit, eandem in uxorem ducere non posset; ita colligitur ex cap. unic. *De cognat. legali*.

Certum est 3. affinitatem legalem inter adoptatum & uxorem adoptantis ex unâ parte, & inter adoptantem & uxorem adoptati ex altera, matrimonium dirimere; idque, licet in jurè clarè expressum non sit, admitti debet, tum ob unanimum Doctorum consensum; tum propter generalem Ecclesiæ consuetudinem, quæ impedimenta ut auferre, sic & inducere potest.

Id porro inter impedimenta in tribus prædictis lineis contracta, discriminis est, quod adoptio in lineâ transversâ non dirimat perpetuò matrimonium, sed *quandiu ipsa durat adoptio*; prout habetur cit. cap. unic. *De cognat. legali*. Unde si adoptans moriatur, aut emancipetur ejusdem filia naturalis, vel filius adoptivus, potest inter hunc & illam matrimonium absque dispensatione contrahi, ut patet ex cap. 6. xxx. q. 3. At verò eadem adoptio, tum in lineâ rectâ, tum in lineâ quasi affinitatis, matrimonium dirimit in perpetuum; hoc est etiam post dissolutionem adoptionis, & emancipationem adoptati. Cujus differentie hæc est ratio, quod adoptatus cum sorore suâ, perpetuam adoptanti ejusque uxori reverentiam debeat. Secus si adoptatus compareretur cum filiis adoptantis: cum enim filiatio hæc merè sit interpretativa, multò minorem inducit reverentiam; unde una cum adoptione, cui innititur, cessare debet. Ita Sanchez disp. 63. num. 24. idem repetit Pirhing hoc tit. n. 8. præverat S. Thomas q. 57. art. 3.

Duo hic moventur dubia, 1. an nomine filiorum adoptantis intelligantur alii ejus filii etiam adoptivi, vel spurii. 2. an adoptio imperfecta eodem modo matrimonium dirimat, quo perfecta.

R. ad 1. negativè; unde adoptati matrimonium inire possunt vel inter se, vel cum illegitimâ adoptantis prole: tum quia id nulla lege prohibitum ostenditur; tum qui filii illegitimi pro filiis non censentur quoad effectus civiles, neque transeunt in potestatem patris, Instit. *De nuptiis*, §. 13. atqui cognatio legalis solum contrahitur inter eos, qui sunt sub potestate adoptantis. Quæ etiam de causa adoptans contrahere potest cum filia mulieris adoptatæ; quia mulier neminem habet in sua potestate, Instit. *De adoptionib.* §. *Fœmina*; ergo.

R. ad 2. probabilius videtur cognationem matrimonii diremptivam non nasci ex adoptione imperfecta. 1. quia ex jure cognatio legalis inducitur solum per adoptionem propriè & simpliciter sumptam: atqui adoptio perfecta, non est adoptio propriè & simpliciter sumpta; sed potius dispositio ad ipsam, ut docet S. Thomas hic q. 57. art. 1. ad 1. ergo. 2. quia impedi-

impedimentum hoc eo fine inductum est à Jure civili, & confirmatum à Jure canonico, ut vitaretur periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate inter hujusmodi cognatos imminens: atqui hoc periculum solummodo tale ac tantum imminet, quando adoptatus transit in potestatem & familiam adoptantis, quod non fit per adoptionem imperfectam, nam simpliciter adoptati non traduntur in familiam & domum adoptantis; ergo adoptio imperfecta, non parit impedimentum dirimens. Imò Sanchez, Ledesma, Perez, alique non pauci negant per eam induci impedimentum simpliciter prohibens.

Verum de his plus satis dictum est hætenus, quia adoptio legalem cognationem pariens, jam nullibi viget in Gallia, & nè in iis quidem regionibus, quæ jure scripto utuntur. Equidem aliquando contingit apud nos, ut viri magnates, nomen suum, gentilitia stemmata, & opes suas in extraneos transfundant; quin & in Diocesi Santonensi, nonnunquam extranei ad hæreditatem una cum filiis dividendam vocantur: at nulla inde exurgit adoptio, nullum impedimentum, quod matrimonio adversetur; ita post Ferrieres author Collat. Paris. tom. 2. pag. 294. His omnibus præmissis, sit.

CONCLUSIO. Impedimentum à cognatione legali procedens, per Ecclesiæ auctoritatem relaxari potest.

Prob. quia impedimentum hoc neque naturali neque divino jure institutum est, sed sola Ecclesiæ voluntate, quæ justas eà de re Principum sæcularium sanctiones confirmavit: atqui quod absolute pendet ab Ecclesia, ab eadem tolli potest; ergo.

CAPUT V.

De impedimento criminis.

ET si crimina multa, vis v. g. & raptus, matrimonium faciant invalidum, ea tamen criminis nomine non intelliguntur in præsentia. Quapropter hic per impedimentum criminis intelligitur illud, quod nascitur vel ex adulterio aut homicidio scorsim sumptis, vel ex utroque conjunctim. Hæc porro crimina matrimonium dirimunt in quatuor casibus, unde.

Ad tit. 7.
Lib. IV.
Decret.

Dicendum 1. matrimonium dirimi, quando quis adulterium committit, & promittit adulteræ se ipsam post mortem mariti ipsius in uxorem ducturum esse. Ita expresse definit Innocentius III. cap. *Significavit*, *De eo qui duxit quam pollutam*. & hæc est Galliarum Jurisprudencia, ut bene notat author Collat. Andegav. tom. 2. pag. 336.

Hinc neque sola contrahendi matrimonii promissio, criminis impedimentum parit, nisi accedat adulterium; neque solum adulterium, illud idem impedimentum producit, nisi accedat futuri matrimonii promissio, ut patet ex citato cap. *Significavit*, quo Concilii Triburiensis; matrimonia quæcunque inter adulteros irrita declaratis, temperatus est rigor ad mentem S. Augustini, qui Lib. 1. de nupt. & concupisc. hæc habet: *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri potest verum connubium cum quo prius adulterium fuit.* Non ante tamen quam peracta poenitentia

matrimonium inire debeat, qui etiam sine promissione ejusdem matrimonii adulterium commiserunt, & vicissim, ut definiit Gregorius IX. cap. *Si quis uxore vivente* h. t. & hæc promissio matrimonii post conjugis mortem ineundi, irrita est, sicut & promissio vacaturi beneficii, quia utraque dat locum optandæ mortis alterius. Vid. Pontas hic cas. 2.

Ut autem matrimonii futuri promissio adulterio conjuncta impedimentum inducat, oportet 1. ut ab altero complice vel expresse, vel implicite ac virtualiter acceptata fuerit; quia promissio sine acceptatione nullius est momenti, sed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis aut signis exterioribus manifestari debet: neque enim sola sufficeret complicitas taciturnitas, tum quia in rebus nocivis taciturnitas non habetur pro consensu; tum quia lex humana actus merè internos non punit.

Oportet 2. ut promissio etiam acceptata ante adulterium non revocetur; quia promissio revocata non magis subsistit, quam si facta non fuisset.

Oportet 3. ut promissio conjuncta sit adulterio utrimque formali: non enim sufficeret ut duo proprium suum conjugium scirent, si neuter conjugum alterius cognoscat. Ità Jurisperiti & Theologi omnes, ex cap. 1. h. t. ubi res clare ab Alexandro III. decisa invenitur. Unde si quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, fœminæ quæ vel libera esset, vel libera existimaretur, nuptias sub conditione coitus sponderet, nihil contrahere impedimenti.

Sed quid si adultera complicitis conjugium ignoret quidem, sed non nisi ex culpâ suâ, contrahetur ne hoc impedimentum? Contrahi negat Sanchez Lib. 7. dis. 79. n. 38. censetque ignorantiam, etiamsi crassa fuerit & supina, excusare. At ei credendum non est, tum quia à communi Doctorum sententia recedit, ut fateretur ipse; tum quia ignorantia voluntaria, nec à crimine, nec à criminis poena excusat. Ea igitur solum ignorantia in præsentia excusare potest, quæ ab alterius præcepti transgressione excusaret.

Oportet 4. ut adulterium sit consummatum. Ratio est, quia dispositiones juris poenales & odiosæ restringi debent, & strictè accipi: unde cum jura adulterium purè & simpliciter dictum exigant, non nisi de consummato intelligenda sunt; atque hoc sensu Ecclesiæ canones à sanioribus Theologis explicantur: & verò non obest conatus, ubi injuria non habuit effectum; arg. cap. fin. *De sponsalib.* An autem ut adulterium censeatur consummatum, requiratur in præsentia materia, virilis seminis intromissio; an verò sufficiat sola fœminei vasis penetratio, disputant Theologi. Solam istam sufficere docent non pauci contra Sanchez: tum quia ea ad adulterium verum sufficit; tum quia per novum seminis extra effundendi peccatum facile eluderentur Canones; ita Reiffenstuel.

Porro ut matrimonii promissio adulterio conjuncta pariat impedimentum criminis, non requiritur 1. ut sit sincera; sufficit ficta. Ficta enim promissio, quæ seria existimatur, æque ad adulterium vel homicidium impellere potest, ac si vera esset: ab his autem criminibus detertere voluit Ecclesia, cum impedimentum criminis constituit.

2. neque etiam requiritur ut sit pura & absoluta:

soluta; sed sufficit conditionalis: unde si quis commissio cum Bertha adulterio, eidem promiserit se post mortem ejusdem viri, eam esse ducturum, ea tamen conditione ut Bertha mille aureos sibi in dotem afferat, ex hac promissione quantumvis conditionata nascetur impedimentum dirimens, siue Bertha conditionem impleat, siue non; quia ut hujusmodi promissio matrimonium dirimat, necesse non est ut sit valida, cum siue absoluta sit, siue conditionalis, nunquam valida esse possit: & aliunde vel ad mortem sponsi, vel ad novum adulterium potenter incitet, quod leges cavere voluerunt. Ita Sanchez Lib. 7. disp. 79. num. 11. Navarrus, Pontas hic cas. 5.

Imò etiam si conditio impossibilis esset, aut turpis, atque etiam contra substantiam matrimonii, nihilominus contraheretur hoc impedimentum, quia impedimentum hoc à promissionis valore non pendet.

Aliter dicendum esse 1. si alius adulter vel promissionem ob turpitudinem conditionis non acceptaret; vel ex ipsa conditione sentiret promissionem non serio, sed fictè & mendaciter fieri. 2. si conditio eo institueretur modo qui promissionem subvertat. Sic qui spondet matrimonium fœminæ quacum peccat, si vir ejus jam obiit, non contrahit impedimentum; quia vel fœminæ hujus conjux obiit, vel vivus superest. Si obiit, promissio, utpote post eum obitum facta, non parit impedimentum: si verò nondum obiit, nihil promissum est. Idem est, juxta Sanchez, si adulter futurum matrimonium spondeat puellæ, si eam virginem deprehenderit, & hæc de facto à virginitate excidisse comperiat; tunc enim nihil re ipsa promissum est; ubi autem est adulterium sine promissione, nullum exurgit criminis impedimentum: aliud est, si puella sit virgo.

3. nihil etiam refert an promissio adulterium præcedat, an verò sequatur: tum quia Canones non distinxerunt inter casum, quo promissio adulterium sequeretur, vel præcederet; imò cap. finali hoc tit. impedimentum contraxisse dicitur, qui *prius vel postea dum vixerit uxor illius, aliam, adulterio polluxisset*. Tum quia promissio adulterium subsequens; ad novum adulterium, imò & uxoricidium impellat; ergo cum eadem debeat intelligi juris dispositio, ubi eadem est juris disponentis ratio, palam est quòd Ecclesia quæ adulteria & homicidia coercere voluit, promissionem etiam adulterium subsequens, inter matrimonii impedimenta recensuisse judicanda sit: & ita passim sentiunt Theologi & Canonistæ. Vide Pichler ibid. n. 3. Collat. Andeg. pag. 338.

Sed disputant Doctores, an necesse sit ut promissio & adulterium durante eodem conjugio concurrant; an non verò satis sit ut v. g. Joannes sponsus Mariæ, qui vivente Maria absque promissione peccavit cum Clotilde, & defuncta deinceps Mariâ Annam duxit, tunc temporis absque novo adulterio nuptias promittat Clotildi, si utrumque Annæ superstitem manere contingat.

Affirmant aliqui, quia tunc verificatur Joannem, dum in conjugio esset, & matrimonium promississe, & cum eâ, cui illud promissit, adulterium commississe; quod solum à sacris Canonibus requiritur. Hæc tamen opinio à majori Canonistarum parte rejicitur, & merito. 1. quia cap. 1. & final. hoc tit. clare requirere videntur, ut adulterium & futuri matrimonii promissio simul sub eodem matrimonio concurrant. 2. quia

lex civilis & Ecclesiastica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atqui sola futuri matrimonii promissio, quæ in secundis nuptiis supervenit, non præbet fundamentum sufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promissio ab omni adulterio seclusa pareret impedimentum criminis, quod falsum est: aliunde verò adulterium, quod vivente prima uxore commissum est; non satis inducit ad inferendam secundæ uxori mortem; ergo ad minus dubium est, an in hoc casu incurratur impedimentum criminis; ac proinde qui rigidius sentient, suæ conscientie satis providebunt, si ad Episcopum pro obtinenda dispensatione recurrant.

4. neque etiam requiritur, ut hæc matrimonii promissio sit mutua; unde sufficit promissio ab uno facta, & ab altero acceptata, absque eo quod nova fiat ex parte istius repromissio. Acceptatio enim istius æquivaleret repromissioni, quidquid dixerunt Enriques & alii, quos latè & solidè impugnat Sanchez ead. disp. 79. n. 20. & seq.

5. Neque etiam opus est, ut eadem promissio juramento confirmata sit. Tamen enim Canones, cum impedimentum hoc explicant, sæpe his utantur verbis, *Si quis uxore vivente, fide data promissit*, haud tamen existimandum est eosdem requisivisse, ut promissioni accederet iurandum; cum ex communi loquendi usu, qui spondet vel promittit, *fidem dare* dicatur. Et certè qualitercunque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, qua ducta fuit Ecclesia, ut hoc impedimentum induceret; nempe periculum interficiendi conjugis, spe ineundi matrimonii. Atque hinc est quòd prædicta Canonum verba hoc nostro sensu explicuerit consuetudo, & communis ferè Doctorum sententia, à qua facile non est recedendum. Ità Paludanus, Major, Soto, alique complures, quos refert & sequitur Sanchez ibid. n. 29.

6. Assertio nostra vera est, etiam si vir & legitima uxor quoad torum separati vivant ex divortio, cap. 4. hoc tit. item etsi nunquam cohabitaverint, ac proinde ratum duntaxat sit, non verò consummatum eorundem matrimonium; ita cum aliis P. Anaclet Reiffenstuel Ordinis Minorum in hunc titulum; quo authore in Germania & Italia famoso vix melius quisdam scripsit de matrimonio.

Dicendum 2. impedimentum criminis exurgere inter eos, qui legitimo matrimonio etiamnum conjuncti, novum scienter matrimonium contrahunt, vel potius contrahere attentant: ii enim neque secum invicem habitare possunt, quia posterius matrimonium nullum est & sacrilegum; neque etiam post legitimi conjugis mortem, simul conjungi possunt, ut patet ex cap. fin. hoc tit. & ex totius Ecclesiæ consensu. Ratio autem hujus impedimenti eadem est, quæ præcedentis, ne scilicet propter futuri matrimonii spem, detur ansa captandæ conjugum mortis.

Ad hoc impedimentum necesse est 1. ut secundum matrimonium, (si tamen sacrilegum hoc facinus, matrimonium nuncupari potest) vivente prima uxore consummatum fuerit: si enim vel nunquam consummatum, vel nonnisi post legitimæ conjugis mortem consummatum fuerit, *quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda*.

genda, non est tamen matrimonium, quod adulter post uxoris obitum cum adultera contraxit, dirimendum, cap. fin. hoc tit.

Neceſſe eſt 2. ut quæ contrahit cum adultero, prius ejuſdem matrimonium cognoſcat; alioqui enim ex bona ſua fide excuſatur, & cum eo jam ſoluto, poteſt contrahere ſi velit, prout definitum eſt ab Innocentio III. cap. *Veniens*, hoc tit. Imò non tantum inter tales verum deinceps matrimonium conſiſtere poteſt, ſed & tenetur verus adulter poſt ſuæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii ſui neſciam cognovit, ſi ei matrimonium ſpouderit, aut cum ipſâ de præſenti contraxerit, cap. 2. & penult. hoc tit. ubi hæc additur ratio, *Quia dignum non eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet.* Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere perrexerit, jam contractum eſt huiusmodi impedimentum, ut docet author Collat. Andeg. ex cap. *Si quis uxore.*

Neceſſe eſt 3. ut prius matrimonium validum fuerit; quia cæteroqui deſſet adulterium. Nihil porro intereſt, an ſecundum matrimonium in facie Eccleſiæ contractum fuerit, an clandestinè; cum ut per huiusmodi matrimonium inducatur impedimentum criminis, neceſſarium non ſit, ut valeat, quandoquidem nunquam valere poſſit.

Dicendum 3. & 4. impedimentum criminis contrahi aliquando per conjugicidium ſine adulterio; aliquando non niſi per conjugicidium adulterio conjunctum.

Ut conjugicidium ſimplex, hoc eſt ab adulterio ſeparatum, impedimentum dirimens inducat, requiritur, ut homicidium vel ab utroque eorum, qui matrimonium contrahere intendunt, vel ſaltem ab uno de alterius conſenſu peractum ſit, & quidem cum intentione ſaltem in uno ducendi complice ut infra dicam, cum Sanche. Ut verò homicidium adulterio conjunctum, idem criminis impedimentum inducat, ſufficit ut adulterorum alter, vel propriam uxorem, vel mulieris quam ducere intendit, virum interficiat, etiam abſque ulla partis adulterantis participatione. Utrumque colligitur ex toto penè titulo, *De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*; & ex modò dicendis eluceſcet. Duplicis porro huiusce impedimenti conſtituendi æquiſſima eſt ratio, quidquid in contrarium obganniant Lutherus & Melancton, nimirum ut præcluſâ matrimonii ſpe, præcludatur deſperata ſuæ vel alienæ uxoris interficiendæ libido; quâ nihil atrocius fingi poteſt eos inter, qui ſummo & arctiſſimo amoris nexu devinciri debent. Jam verò ut materia hæc ſecundum ſe totam cognoſcatur.

Not. 1. ut impedimentum ex conjugicidio contrahatur, non requiri futuri matrimonii promiſſionem. Ita expreſſè habetur cap. *Super hoc*, hoc tit. & fatentur omnes.

Not 2. neque etiam requiri ut utraque pars ſit Fidelis, unde ſi mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non ſtabit matrimonium. Ità ſtatuit Cæleſtinus III. cap. 1. *De converſ. Infidelium*, ubi omnino vetat ne Chriſtianæ quædam mulieres nubant Saracenis, *qui dum in captivitate eſſent, earundem viros infidiis & machinationibus ipſarum occiderant.* Eccleſia enim, etſi nihil Gentilibus præcipere poteſt, poteſt tamen aliquid præ-

cipere Chriſtianis in ordine ad Gentiles, de quo vid. Sanchez Lib. 7. diſp. 78. num. 3. & num. 4. ubi contra Palacios merito docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram Infidelem, non fieri poſt ſuſceptum Baptiſma ad ineundum cum ipſa matrimonium inhabilem Cujus rei hæc eſt ratio, quòd cum uterque Infidelis eſſet, neuter Eccleſiæ legibus conſtringi potuit; neuter proinde impedimentum contraxiſſe cenſendus eſt.

Not. 3. non etiam requiri ut conjux uxorem phyſicè & propriâ manu occidat, ſed ſatis eſſe ut moraliter conſilio nempe aut mandato, mortem ejus procuret, eique cooperetur: cerrè enim Chriſtianæ mulieres, de quibus ſtatim loquebar, non per ſe ipſas, ſed Infidelium manibus, viros ſuos occiderant. Haud tamen ſufficeret ratiſ habitio, quæ non niſi ex ſola juris fictione retrahitur, adeò que nec ſubjacet pœnis legum, niſi in caſibus à jure diſerte expreſſis.

Sed quid ſi conſilio tuo, vel mandato nihil influxeris in conjugis mortem, putâ quia is, cui conſilium aut mandatum dedisti, jam ex ſe ſatis ad inferendam ei necem determinatus erat?

R. nihil tunc contrahi impedimenti, ſicut nulla contraheretur irregularitas aut reſtituendi obligatio. Idem dicendum ſi mors de facto ſecuta non fuerit, vel ex Medici aut Chiurgi inſcitia ſecuta fuerit. Unde verba Canonum, qui de ſola mortis machinatione mentionem facere videntur, intelligenda ſunt cum effectu: atque ita docent univerſi penè Theologi cum S. Thom. in 4. diſt. 35. q. unic. Ratio eſt, quia in pœnalibus verba ſtriçtè intelligenda ſunt, ac proinde de crimine perfecto & conſummato, ſicut jam dictum eſt de adulterio. Col. Andeg. pag. 334. Duperray pag. 220.

Hic porro notat Sanchez, non incurri impedimentum, niſi adulterium præcedat mortem alterius conjugis: unde ſi quis ut ducat Bertham, cum qua nondum peccavit, lentum uxori ſuæ venenum propinet, & non niſi poſt ejus mortem, Bertham cognoſcat, nihil inter utrumque erit impedimenti, poſito quòd Bertha in mortem uxoris amaſſi ſui non conſpiraverit; quia tunc deſiceret adulterium, atque hoc verum centeri debet, etiam ſi Bertha eidem amaſſio nuptias promiſiſſet, quia nullus eſt juris textus, qui ſolam matrimonii promiſſionem cum machinatione alterius duntaxat, abſque adulterio, ad inducendum huiusmodi impedimentum ſufficere declararet.

Not 4. perinde eſſe ſi uxor virum, aut vir uxorem interimat; quidquid contra ſentiant Ledema, & alii quidam. Ratio eſt, quia cap. *Si quis vivente*, xxxi. q. 1. irritum dicitur matrimonium, cum adulter aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiſſe notatur, ubi viricidium non minùs impedimentum inducit, quàm uxoricidium.

An autem ut ex conjugicidio naſcatur impedimentum dirimens, neceſſe ſit, ut qui ſponſi alterius mortem procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum altero Superſtite, diſputant Theologi. Negant Cajetanus, Petrus Soto; & alii quidam, ea nixatione, quòd intentionis huius conditio nullibi in jure requiratur. Contrarium jam aſſerui cum Sanche diſp. 78. n. 12. ubi pro ſe adducit Theologos triginta, quos inter primas tenent S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Bellarminus &c. & Jurifperitos.

Vid. tom. 1. Moral. li. noſtræ cap. 2.

nus &c. & Jurisperitos duos supra viginti: qui omnes conituntur fundamento, quod impedimentum hoc ideo fuerit inductum, ne conjux conjugem enecaret, ut matrimonio sic soluto novas cum personâ quam deperit nuptias contraheret; hæc autem ratio locum non habet, quoties conjugis occisio non eò tendit ut aliud matrimonium cum conjugis superstite ineatur. Unde, ait Sanchez, nullus est huic impedimento locus, si conjux & adulterans communi consilio alium conjugem interficiant, non ut matrimonio inter se copulentur, sed ut liberiùs vacent libidini; vel ut mortem alterutri à viro adulterii impatiente inferendam præveniant; vel ut ineant quidem matrimonium, at non cum complice adulterii, sed cum alia, aut cum persona indeterminatâ. (Nisi animus fuerit ducendi hanc vel alteram, aut unam ex pluribus quæ omnes expressè intentæ sit: modò tamen cum iis omnibus expressè intentis præcesserit adulterium.) vel demum in rixa, similive occasione quæ ad matrimonium non tendat. Idem docent Collat. Andeg. pag. 333.

Faterur tamen idem Theologus satis esse, ut eorum qui alterius conjugis mortem procurarunt, unius matrimonium intendat cum superstite, quia tunc concurrat homicidium cum animo contrahendi; nullibi verò decernitur in jure necessariam esse hanc in utroque complice intentionem. Addunt alii cum Bosco, sufficere solam intentionem internam nullo signo exteriori manifestatam.

Not. 5. quòd quando unus solùm conjugis mortem machinatus est, adulterium, quod ad inducendum criminis impedimentum requiritur, debeat utrique nuptias contracturo cognitum esse, quia alioqui non est adulterium utrimque formale. Quà etiam de causa, secluso adulterio homicidium alterius conjugis utrique contracturo notum & acceptum esse debet: unde si quis absque prævio adulterio interficiat maritum alterius mulieris ut eam in uxorem ducat, validum inter utrumque initum poterit connubium, utpote quod nullibi legibus reprobaturum videatur. Ita vulgò Theologi, qui fatentur tamen optandum fore, ut Ecclesia eo etiam in casu impedimentum statueret, prout animadvertit Tournely.

Not. denique, impedimentum criminis contrahi etiam si adulteri aut conjugicidæ ignorent illud ex crimine suo exoriri. Itâ Diana ipse, Sanchez Lib. 7. disp. 40. num. 7. Tannerus & alii communiter contra Pontium. Ratio est 1. quia Canones, quibus constituta sunt matrimonii impedimenta, nullibi ad hoc ut incurrantur, eorum notitiam prærequirunt. 2. quia consuetudo, quæ optima est legum interpret, tam in Romana, quàm in alia quacunque Curia habet, ut qui ignorantes impedimenta, eadem contraxerunt, præviâ ad legitimè contrahendum dispensationem obtineant, ut notat Corradus prax. dispens. Apost. Lib. 8. cap. 9. num. 7. 3. quia irregularitas, aliæque Ecclesiasticæ pœnæ (si censuras, quæ contumaciam, adedque & notitiam requirunt, exceperis) etiam ab ignorantibus incurruntur.

Ut hæc omnia, quibus interjecti casus non nihil obscuritatis offundunt, paucis contracta faciliùs retineantur.

Notandum est 1. impedimentum criminis quadrupliciter contrahi, nimirum ex adulterio sine matrimonio; ex adulterio una cum pseudomatri-

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

monio: ex solo homicidio; ex homicidio cum adulterio.

Not. 2. ut impedimentum criminis contrahatur ex adulterio sine matrimonio, requiritur, ut adulterio formali jungatur, sive ante sive post coitum consummatum, promissio acceptata de matrimonio cum parte adultera contrahendo post mortem ejus conjugis: & hæc promissio sufficit etiam ficta, etiam conditionalis, etiam turpis, etiam juramento destituta &c.

Not. 3. ut ex adulterio, quod matrimonio conjunctum sit, nascatur impedimentum criminis requiritur & sufficit cognitio vitæ prioris sponsi validè conjuncti.

Not. 4. ut impedimentum exurgat ex homicidio solo, requiritur machinatio utriusque, vel saltem unius cum alterius consensu. Sufficit verò ut mors moraliter procurata fuerit, modo de facto eadem mors sequatur ex actione vel physica vel morali conjugum, aut unius de alterius consensu.

Not. 5. ut impedimentum ex conjugicidio simul & adulterio exurgat, non requiritur, ut ambo contrahentes, vel potiùs contrahere intendentes, ad homicidium illud concurrant; sed sufficit ut eorum unus homicidium physicè aut moraliter operetur, dummodo eo fine perpetraverit homicidium, ut cum sponso adultero & superstite matrimonium contraheret.

CONCLUSIO. Impedimentum criminis est dispensabile.

Prob. ratione jam pluries allata: quia nempe impedimentum illud sola Ecclesiæ voluntate constitutum est, non autem ipsis vel naturæ vel Dei legibus; cum David duxerit Bethsabæe, quam infamè polluerat adulterio, & ejus virum interemerat, non suo quidem, sed *gladio filiorum Ammon*. 2. Reg. cap. 12.

CAPUT VI.

De impedimento disparitatis cultus.

Impedimentum disparis cultûs ex diversâ contrahentium religione oritur. Hic porro dispar seu diversa Religio non ea intelligitur, quæ reperitur inter Fidelem & Hæreticum, sed ea duntaxat, quæ baptizatum inter & non baptizatum intercedit. Unde Infidelis hic & in jure passim non sumitur latè, prout etiam Hæreticum vel à fide Christiana apostatam, qui aliquando baptizatus est, comprehendit; sed strictè pro eo, qui nusquam sacro in fonte renatus fuerit, quales sunt Judæi, Gentiles, Ethnici, Pagani & Turcæ. In præsentî tamen materia exquiri etiam solet, an & quatenus licita sint Catholicorum cum Hæreticis conjugia.

Certum est 1. matrimonia baptizatorum cum non Baptizatis jure positivo esse invalida. Patet id ex variis Conciliorum Canonibus, quos videris apud Gratianum Causâ xxv i i. q. 1. quanquam existimant multi, nullum esse ex his Canonibus, qui evidenter ejusmodi matrimonia irritet; unde ea jure potiùs tradito, quam scripto, irrita esse contendunt. Ita Pichler ad Lib. 4. Decret. tit. 1. n. 124.

Certum viderur 2. eadem matrimonia non esse ex natura rei mala & peccaminosa. Ratio est, quia alioqui nunquam licita esse possent; quod falsum est: quandoquidem in veteri Testamen-

to Jacob, Joseph, Moyses ipse uxores infideles duxerunt; sic quoque David 2. Reg. 3. contraxit cum Maacha Cananæa; Ester cum Assuero &c. In novâ verò Lege S. Cæcilia nupsit Valeriano Ethnico, S. Monica Patrocio viro Gentili, S. Clotildis Clodovæo Franciæ Regi, cujus ope Galliæ regnum unâ cum Rege ad fidem postea conversum est.

Fatendum tamen hæc matrimonia regulariter & ordinariè illicita esse: tum quia paci domesticæ tranquillo veræ Religionis exercitio, catholicæ educationi prolis adversantur; tum quia ab Apostolo his prohibita sunt verbis, *Nolite ducere jugum cum infidelibus.* 2. Cor. 6.

Sed quid sentiendum de matrimonio contracto inter Infideles.

R. 1. illud, si neque contra jus naturale, neque contra Edicta Principum, quibus quantum ad suos contractus subsunt Infideles, contractum fuerit, valere in ratione contractus merè civilis; quia Infideles legibus Ecclesiæ non subjacent: unde si uterque ad fidem Catholicam convertantur, neà Papa quidem post matrimonii consummationem, separari possunt, etiamsi cum impedimento juris Ecclesiastici contraxissent. Quod si Turca, aliusve Infidelis, plures duxerit uxores, debet post conversionem ei adherere, quam omnium primam validè duxit, quia posteriora matrimonia reprobandur lege Christi, cui ipsi etiam Infideles obnoxii sunt.

Cap. Quanto.
De di-
voti.

R. 2. si ex Infidelibus conjugatis unus tantum ad fidem se convertat, distinctione opus est: aut enim is, qui in infidelitate manet, *vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale*, vult ei, qui conversus est cohabitare; aut contra.

1. Cor. 7.

Si primum, regulariter loquendo is, qui conversus est, *ad secunda, si voluerit, vota transibit*, secundum id Apostoli, *Quod si Infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi*. Quem textum non modò de separatione quoad torum, sed de ipsa etiam vinculi dissolutione intelligendum esse constat, tum ex unanimi Doctorum consensu, tum ex ipsis verbis Apostoli, qui vel Infideli converso ipsam, Deo dispensante, vinculi dissolutionem concedit; vel nihil concedit, quod ceteris Fidelibus non conveniat, cum Fideles omnes ad varias causas à conjugibus suis sive ad tempus, sive in perpetuum quoad torum separari possint.

Dixi, *regulariter*, quia, ut bene post Abulensem notat Sanchez disp. 74. num. 5. si Infidelis conversus, vel ante, vel post susceptum Baptisma incidisset in adulterium, sibi à comparte Infidele non condonatum, tunc Infidelis jus haberet discedendi à Fidele, absque eo quòd Fidelis de ipso conqueri, & proinde novas contrahere nuptias posset. Et verò Christus non alio fine novi matrimonii privilegium concessit Infideli converso, quam ut is ob susceptam fidem non cogeretur cælibem vitam ducere: atqui Infidelis conversus, non cogitur in præsentem casu ad continentiam servandam, quia fidem Christi suscepit, sed propter commissum adulterii crimen; ergo. Si tamen Infidelis vel adulterium condonet Fidele, vel in adulterium ipse incidat, jam carebit jure discedendi; unde in idem jus regredietur Fidelis.

Si secundum, id est si is qui in infidelitate manet, ei, qui conversus est cohabitare velit absque contumelia Creatoris, id est nulla in Christum, Christi que legem jactando convitia &c. divisi

sunt Theologi. Alii negant licitum tunc esse ei, qui conversus est, ad novas nuptias transire; quia non permittit S. Paulus ut Fidelis discedat ab uxore Infideli, *si hac consentit habitare cum illo*. Alii verò, quibus adhæremus, censent id absolutè licitum esse, modò tamen id fieri possit absque aliorum offensione & scandalo: quemadmodum Pauli tempore licebat vesci idolothytis, à quibus tamen ob devitanda infirmorum scandala, abstinendum erat. Hujus porro responsionis hæc est ratio, quòd, juxta allatum Pauli testimonium, fidelis non sit subjectus servituti prioris matrimonii, sed ad aliud ineundum liber, quoties vel Infidelis omnino recedit à Fidele, vel eam eligit habitationem, quæ Fidele verita est: atqui juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, quæ S. Pauli tempore non erat in usu, quoties Infidelis converti non vult, quantumcumque pacificè cohabitare velit, eligit cohabitationem prohibitam Fidele; quia jam à temporibus Concilii Tolerani quarti, anno 633. habiti, prohibitum est, ne conjux Fidelis remaneat cum viro Judæo, etiamsi cum ipsa habitare velit, nisi is ab Episcopo admonitus fidem suscipiat; quòd præceptum lapsu temporis ad omnes cujuscunque sectæ Infideles extensum fuit; ergo infidelis conversus eo ipso, quo cum priori conjuge remanere nequit, ad alia vota transire potest.

Cap. Ju-
dzi.
xxviii.
q. 1.

Confirm. quia alioqui Fidelis conversus absque suâ culpa continentiam servare teneretur; unde contingeret multos, qui continere non possunt, ab amplectendâ fide retrahi; ergo privilegium ad secunda vota transeundi, quod teste S. Paulo à Christo concessum est, præsentem casum complectitur: non quod privilegium ipsum Christi mutatum sit, sed quia mutatum est præceptum Ecclesiæ, quæ hodie legitimis de causis eam verat cohabitationem, quam tempore S. Pauli legitimis de causis permittebat. Has rationes, quæ præsentis instituti non sunt, vide apud Sanchez disp. 73. num. 12.

Expendunt hic Theologi, quid sentiendum sit de matrimonio Catholicorum cum Hæreticis; & circa hoc.

Docent 1. valere hæc matrimonia, si ritu Catholico celebrentur. Ratio est, tum quia nulla est lex Ecclesiæ, qua irrita declarentur; tum quia ex universali Ecclesiæ consuetudine pro validis agnoscuntur.

Dixi, *si ritu Catholico celebrentur*: si enim vel Catholici cum Hæreticis, vel Catholici inter se, vel demum Hæretici cum Hæreticis, matrimonium ineundo, formam à Concilio Tridentino præscriptam non servant, matrimonium contrahendo v. g. sine Parochi & testium præsentia, tunc saltem juxta multos invalidè contrahunt, posito quod contrahant in loco, ubi promulgatum est & receptum Synodi Tridentinæ Decretum; nisi tamen difficilior sit ad Episcopum, legitimumve Sacerdotem accessus; de quo infra ubi de impedimento clandestinitatis.

Docent 2. matrimonia hæc tam divino quam Ecclesiastico Jure esse prohibita, 1. cum adest, uti frequenter adest, periculum perversionis 2. cum legitimum subest periculum timendi, ne Ecclesiæ præcepta, jejunii, v. g. vel audientia Missæ à conjuge Fidele adimpleri non possint. 3. cum matrimonialis contractus expressam hanc aut tacitam habet conditionem, *ut vel omnes, vel aliqua proles, v. g. mascula educantur in secta hæretica patris, femella autem in ve-*

ra religione catholicâ matris, prout ordinariè fieri consuevit, saltem in Germaniâ, in cunctis locis, ubi Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, quemadmodum notat Reiffenstuel, qui quoniam iis in locis vivit, pleniorum horum omnium notitiam habere debet, quàm habuerint Sanchez & Azorius, qui eodem teste circa mores Germanorum minus experti fuere. Ex quibus omnibus deducit, Catholicorum cum Hæreticis matrimonia, iis etiam in locis, ubi alii aliis permixti vivunt, illicita esse, iisque semper pro viribus esse resistendum, donec evidenter ostendatur, cessare in casu particulari omne perversionis, alteriusve scandali periculum, quod, inquit, vel nunquam, vel saltem rarissime ostendi potest. Quoad alia vero loca in quibus Hæretici cum Catholicis permixti non sunt, negat absolute toleranda esse aliorum cum aliis matrimonia, etiam si, inquit, contrahant sine præfato iniquo pacto dividendæ patrem inter & matrem filiorum educationis, & absque periculo omni perversionis & scandali: quod limitant multi, nisi causæ admodum graves contrarium postulent.

Quod si, pergit idem Canonista, Hæreticis non solum spem injiciat, sed vetè & serio promittat, se Catholicam fidem esse amplexurum, unanimis est omnium sententia, eum (ex præviâ eorum, ad quos id pertinet, dispensatione, admitti posse ad nuptias; tum quia jura hunc casum excipiunt; tum quia cessat tunc periculum omne subversionis, & aliunde fit lucrum animæ. Haud tamen seria judicari debet futuræ conversionis promissio, nisi justa sublit causa ut nuptiæ absolutioni ab hæresi antependantur; putà quia merito timetur, nè si circa fidei nostræ professionem interrogetur à parentibus, pingui priveretur hereditate, aliudve grave incurrat præjudicium, aut à matrimonio impediatur: quanquam & in his circumstantiis videndum est, an non hæresis in manu Ordinarii, aut alterius sub gravi secreto ejurari possit. Censent tamen Lugo & alii, aliquando licet contrahi posse cum Hæretico, vel Infideli qui nullam conversionis spem injicit: certò Assueri conversionem non sperabat Esther cum eodem nupsit. Vid. Tractatum nostrum de fide tom. 5. pag. 3. 18.

Docent 3. matrimonia Catholicorum cum Hæreticis, quantumcumque sub eâ fiant conditione ut pars filiorum in Religione hæreticâ educetur, esse valida; ita omnes contra nuperum aliquem Germaniæ scriptorem nomine Schmier. Atque id patet 1. ex communi Fidelium sensu, qui filios ex hujusmodi matrimoniis procreatos, semper & absque hæsitacione ullâ pro legitimis habuerunt, 2. ex unanimi etiam sive Doctorum, sive Episcoporum sententiâ, qui nunquam talium conjugum, quasi fornicariè viventium, separationem præceperunt. 3. quia conditio spiritali prolis bono contraria, ipsam matrimonii substantiam non perimit; unde valeret matrimonium eo pacto initum, ut proles ad furtum, aut ad artes magicas enutritur.

CONCLUSIO. Impedimentum disparis cultûs est dispensabile.

Prob quia impedimentum hoc neque naturali, neque divinâ lege, saltè universaliter loquendo, constitutum est, ut patet ex allatis supra exemplis; ergo à solâ Ecclesiæ voluntate pender; ac proinde in quibusdam casibus admodum raris ab eadem relaxari potest.

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

CAPUT SEPTIMUM.

De impedimento vis, seu violentiæ.

Vis à Canonistis dividitur in absolutam, & conditionalem. *Vis absoluta*, est coactio omnimoda & corporalis de præsentī illata personæ reluctanti; ut si violentè cogaris ad capitis inclinationem, & ad porrectionem manûs, quæ pro signo consensûs accipiantur. *Vis conditionalis*, idem est cum metu, ac proinde est trepidatio mentis ratione periculi instantis vel futuri. Hic porro, nè dicta reperamus, revocandum est ex iis, quæ alibi tradidimus, 1. metum alium esse gravem, *Vid. tom. qui etiam probabilis nuncupatur; alium levem. 2. 1. pag. incuti posse vel à causâ naturali, morbo v. g. vel 503. aliis naufragio; vel ab agente libero. 3. vel ab eo, quo 470. cum matrimonium contrahitur; vel ab alio. 4. Sanchez Lib. 4. vel directè ad extorquendum matrimonium, vel per totum, propter alium finem: ut si alium occisurus, quò illam tibi ab eo injuriam ulciscaris, is ut mortem declinet, filiam suam tibi in matrimonium promittat. 5. vel justè vel injustè. Justè quidem, cum is, qui timorem incutit, ejusdem incutiendi jus habet: ut si pater ei, qui filiâ suâ abusus est, commineatur se eum apud Judices accusaturum esse, nisi eam ducat; injustè verò, ut si idem pater stupratori mortem minetur à se inferendam, nisi filiam ducat: pater enim jus quidem habet accusandi apud Judicem, non verò propriâ auctoritate occidendi.*

Certum est 1. matrimonium contractum ex metu levi, etiam injustè & ad extorquendum consensum incusso, esse validum; tum quia ex Leg. 184. ff. de reg. Juris, *vanus seu levis timor justæ excusatio non est*; tum quia ceteroqui innumera matrimonia, vel nulla, vel admodum dubia, plurimisque anxietatibus obnoxia forent, ut pote quæ ex aliquo metu inita fuerint; tum denique quia Professio Religiosa ex levi metu facta, omnino valet, ex cap. 1. 2. & penult. *De his quæ vi, metu, & causa: porro à matrimonio spiritali, ut pote etiam in dissolubili, valet argumentum ad matrimonium carnale.*

Certum est. 2. valere matrimonium etiam initum ex gravi metu, justè tamen incusso, vel incusso à causâ non liberâ; unde si Judex ei, qui datâ matrimonii fide puellam viciavit, mortem, aut magnæ bonorum suorum patris jacturam comminetur, nisi stet promissis, valebit, matrimonium ex eo metu contractum. Idem dixeris si stuprator ille, aut quivis concubinaris, metu mortis ex morbo aut naufragio instantis; item etiam metu gehennæ, aut ad vitandos graves conscientiae remorsus puellam aut concubinam ducat, quam ceteroqui ducturus non esset. Ratio est. 1. quia metus gravis non eo præcisè matrimonium viciat, quod omnem auferat libertatem, (ut patet in actione malâ, quæ licet ex gravi metu fiat, non tamen à peccato vacat, ac proinde est simpliciter libera (sed quia certum libertatis gradum injuriosè aufert: atqui cum metus justè incutitur, aut à causâ naturali prodit, jam nihil habet injuriosi; ergo. 2. quia si res strictè ponderentur, metus justè incussus non tam ab extrinseco, quàm ab intrinseco; tota enim timendi causa est intra eum, cui timor incutitur; is enim ipso suo delicto prima

Et 2

liba

sibi fuit timendi radix. Quapropter is qui homini cum filiâ suâ turpiter invento, accusationem apud Judices minatur, nisi eandem ducere velit, non tam metum affert, quam metum delicto annexum auferat, offerendo impunitatem sub matrimonii conditione. 3. ajunt Sanchez, Vega, Soto, & alii quos sequi videtur author Collat. Andeg. rom. 3. pag. 64. valet matrimonium ab ægro, lethali febre oppresso, cum filiâ medicâ aliter eidem ægro mederi nolentis: atqui ideo valet matrimonium istud, eo quod timor mortis urget ab intrinseco, non autem ex parte medici, qui in morbum non influit, & matrimonium instar stipendii postulat; ergo,

Hæc tamen probatio admodum dubia videtur, nec deerunt, qui prædictum matrimonium in multis casibus invalidum esse credant. Et quidem 1. si medicus à communitate conductus sit, ut omnibus loci incolis medeatur, peccat contra justiciam, dum viri ægri nuptias in stipendium exigat. 2. Si medicus solus sit in civitate, & absque stipendio, potest quidem sine injustitia non mederi, si debito privetur stipendio; sed sine injustitia non potest aliud quam quod legibus permissum est, stipendium exigere: non posset v. g. picturas elegantes, veteres statuas, pretiosa domus suppellectilia exigere, & nisi donentur, negare auxilium ægroto, multò minùs igitur matrimonium exigere poterit; & si exigat, injustum timorem inferet, non quia morbum immiserit, sed quia opem suam iniquis conditionibus alligaverit.

Hæc tamen hypothesis & probatio ex ipsâ conflurgens locum habere posset in medico ad exercitium artis suæ nullatenus obligato, & qui matrimonium exigendo, nihil nisi operæ suæ proportionatum exigeret.

De cetero hic notandum, aliquando videri metum justè incussum, qui iniquè incutitur. Sic pater, qui ei, quem cum filiâ suâ turpiter invenit, mortem minatur, nisi eam ducat, injustum timorem imprimit: ut supra dictum est. Sic Judex, saltè de jure communi, qui mortis metu stupratorem cogit, ut ducat virginem à se vitiatam absque fide matrimonii, injustè cogit, quia solùm cogere potest ut ducat vel dotet: de quo tamen videndæ locorum consuetudines. Si injustè cogit, qui non cogit secundum allegata & probata; etiam si à parte rei verum sit id quod malè probatum est.

Sed quid si bene & juridicè, putà à duobus testibus probatum sit, id quod à parte rei falsum erat, v. g. Titium eam corrupisse, quam de facto non corrupit; valebitne matrimonium, ad quod sub mortis metu damnatus fuit à Judice Titius? Asserit Sanchez Lib. 4. disp. 13. n. 8. sed melius negant Pontas hic cas. 4. & alii quos citat: quia hic occurrit timor gravis, saltè radicaliter injustè incussum à duobus testibus, quorum malitiæ Judex licet ignorans serviit. Eadem de causâ irritum erit matrimonium, quod quis ex gravi metu contraxit cum feminâ, cui fidem dederat, sed quæ postea fornicata est, occultè tamen, adeò ut fornicatio probari non possit.

Certum est 3. matrimonium ex gravi metu, injustè ad extorquendum matrimonium incussum, esse ipso jure nullum & invalidum. Ità passim habetur tit. *De sponsalibus*. & meritò quidem; quia cum matrimonium semel validum non amplius dissolvi possit, plenâ debet securitate gaudere, ne conjux per timorem dicat sibi placere quod odit.

Et sequatur exitus, qui de invitis nuptiis solet provenire, cap. 14. hoc tit Circa hæc.

Not. 1. nihil interest, an metus gravis incutatur ab eo, qui matrimonium avet, an ab alio in ejus gratiam, v. g. ab ejus consanguineo, amico, aut ab alio tandem quocumque. Ratio est 1. quia jura non tam in odium illius, qui timorem injustè incutit, quam in favorem libertatis matrimonii, nullitatem istam statuerunt: atqui hæc matrimonii libertas non læditur minus, cum timor ab alio incutitur, quam cum ab eo, qui sibi matrimonium cupit. 2. quia timor ad rescindendos alios contractus sufficiens, ad matrimonii contractum rescindendum sufficit, ut communiter docent Theologi: atqui metus gravis ad extorquendum contractum incussum, à quocumque tandem proveniat, eundem vel rescindit, vel rescindibilem facit; ergo cum matrimonium validè contractum non amplius rescindi possit, consequens est, ut Ecclesia, quæ metum incutientibus patrocinari non vult, illud actu & de facto annullet & rescindat.

Not. 2. si metus ad alium quam ad matrimonii finem inferatur, valebit matrimonium ex eo, vel potius ejus occasione contractum. Sic 1. si ut mortem tibi à furibus mox inferendam devites, homini illac transeunti ut opem ferat, nuptias cum ejus filiâ promiseris, stabit matrimonium. Sic 2. si Princeps obsessus offerat matrimonium cum filiâ obsidentis, ut urbis suæ excidium avertat, valebunt nuptiæ, nisi obsidio eam in finem injustè parata fuerit: idque inquirunt, verum esset, etiam si obsidio alia ex parte iniqua foret, quod difficultatem habet, ut paulo post patebit. 3. si parentes hominem in stupro inventum interimere velint isque, ut morri se subducatur, sponte sua & à nemine coactus matrimonium spondeat, stabit, juxta multos, promissio, eamque subsequens connubium; quia nulla est coactio & injuria circa matrimonium. 4. Idem & certius dixeris, si quis capite damnatus ut evadat incolumis, ducat meretricem, prout, teste Sanchez, quibusdam in locis fieri consuevit: neque enim eidem injectus est timor mortis ut ducat meretricem, sed ipse sponte propriâ illud evadendi medium eligit. Atque id etiam verum est, quamvis non ipse damnatus matrimonium offerat, sed alius, sive Judex, sive, non, ei polliceatur delicti condonationem, si vel filiam suam, vel aliam quamcumque ducere velit: quia non injicitur metus ad finem matrimonii, sed jam conceptus aufertur sub certâ conditione.

Sed quid si vir iniquo judicio ad mortem damnatus, ut eandem effugiat matrimonium sibi ab iniquo Judice propositum acceptet?

Constat illud non valere, si eo fine lata fuerit mortis sententia: ut extorqueretur condemnati consensus: si autem non eo, sed alio quocumque fine, innocens morte condemnatus fuerit, asserit Sanchez adhuc valere matrimonium. 1. quia tunc solùm injustus timor matrimonium irritat, cum incussum est ad extorquendum matrimonium: atqui ex hypothesi non intendebat Judex ad matrimonium adigere; licet deinceps hanc evadendæ mortis viam homini condemnato aperuerit. 2. quia si quidam tertius hanc ab injustâ morte immunitatem offerret eidem condemnato, valeret utique matrimonium; ergo, ait idem Sanchez, valebit adhuc etiam si offeratur à Judice: quia cum metus matrimonium vitiat, nihil interest à quo incutatur, ut paulo ante diximus.

Hæc

Hæc tamen decisio videtur mihi rejicienda, quia prædictus Judex duplicem vel re, vel virtualiter committit injustitiam: primam, quando infontem morti addicit; secundam, cum in injusta, quam tulit, sententiâ perseverat, aut ab eâ non nisi sub certâ quam offert conditione recedit; ergo etsi dum innocentem addixit morti, non incusserit injustum timorem in ordine ad matrimonium; ac eundem nihilominus incutit, cum injustitiæ hujus retractationem, quam gratis debet, non nisi certâ conditioni, matrimonii scilicet, alligat; ergo reipsa gravem in ordine ad matrimonium, incutit timorem, eam nimirum, quam injustè tulit sententiâ, injustè exequendi. Longè dispar est agendi ratio terrii illius qui hanc evadendæ mortis viam aperit innocenti: is enim nec iniquè condempnavit; nec in injusta sententiâ perseverat.

Hinc patet quid sentiendum de casu Regis urbem iniquè obsidentis, & cui Princeps obsessus, ut se ab eâ vexatione redimit, offert filiam, quæ ex eodem metu matrimonium acceptat.

Duo hic magni momenti moventur dubia: primum, quæ mala metum gravem incutere censenda sint. 2. an matrimonium ex metu gravi initum, & consequenter nullum, per subsequentem copulam aut cohabitationem valideretur.

Ad primum: concors est Doctorum sententia, id plerumque Judicis arbitrio permittendum esse, prout habetur L. 3. ff. *Ex quibus causis*. Ratio est, quia innumeri sunt casus, de quibus in Jure nihil expressum est. Imò licet arbitrium Judicis non sit quoad ea mala, quæ Jure constat factis esse ad metum viri constantis; cum, ut notat Baldus, arbitria data sint in his, quæ propter humanam varietatem sub regula comprehendendi nequeunt; sæpè tamen etiam in istis requiritur Judicis æstimatio, qui discutiat & perpendat, an mala hæc probabiliter impenderint, atque adeo an debeant præsumi metum incussisse.

Porro de Jure, aut ex communiori Magistrorum sententia metum gravem inferunt, 1. timor mortis, quæ omnium terribilium, terribilissimum est. 2. timor mutilationis, quæ est quædam mors partialis membri. 3. timor gravis corporis cruciatus, ex cap. 6. *De his quæ vi*. 4. timor gravium verborum, qui hæc graviter cruciant, & id omnes docent secundum Sanchez. 5. timor servitutis, imò & jure, timor amittendi instrumenta, quibus libertas probari potest, quia horum amissio servitutis periculum inducit, Leg. 7. ff. *De eo quod metus causa*. 6. timor captivitatis, quia hæc quædam est servitus. 7. timor gravis exilii, quod utique grave malum est. 8. timor carceris ex Lege, *Qui carcerem* ff. *Ibid.* cujus textum alii de carcere perpetuo, alii & melius intelligunt de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus; quia tunc gravissima esset pœna; secus, ait Sanchez, si carcer brevis sit. 9. timor amittendi status, ff. *ibid.* 10. timor stupri, sive in viro, sive in muliere, cum viris bonis iste metus major esse debeat quam mortis, Leg. 8. ff. *De eo quod metus causa*. Quæ legis ratio, etsi eâ mundani homines multis in punctis abutantur, est tamen in præsentem verissima: unde à S. Thoma ea inter quæ gravem metum parere nata

In 4. dist. sunt, recensentur mors, verbera, deonestatio per stuprum, & servitus.

unic. 4. 2. ad 2. Circa hæc tamen notandum 1. non ubicunque præcessit gravis metus, invalidum subsequi matrimonium. Sic si virgo aut vidua metu stupri

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

quod quis actu comminabatur, matrimonium promiserint, & postea contraxerint, non ideo invalidum semper existimari debet matrimonium, quia is postquam è scelesti viri manibus evaserunt, liberum erat vim sibi illatam Parocho, Judici, aut parentibus suis indicare. *Vid. Pontas hic. cas. 2. 6. 9.*

Not. 2. ad invaliditatem matrimonii perinde esse, an metus gravis inferatur personæ, quæ in matrimonium ducenda est, an alicui ex ejus propinquis, patri v.g. vel matri, patruo vel amicæ, fratri vel sorori.

Quæres an metus infamiæ, excommunicacionis, amissionisve bonorum cadat in virum constantem.

R. ad 1. Metus infamiæ juris cadit in virum constantem; metus verò infamiæ facti aliquando cadit, aliquando non. Hinc 1. si quis deprehensus in crimine infami minetur fore ut eam prodar, metus inde natus censebitur gravis. Hinc 2. metus ne puella violetur ab eo, qui facinus hoc exequi potest, habetur etiam pro gravi. Hinc 3. metus ne eadem puella diffamatur quasi rea sceleris, quod non commisit, communiter habetur pro levi, quia communiter huic malo occurri facile potest, implorato scilicet Magistratûs & legum auxilio. Ità docet S. Thomas, quem sequitur Pontas v. *Empechement de la crainte*, cas. 8. Non desunt tamen casus, in quibus puella vel aliunde suspecta, vel ab homine qui viri probi famam & speciem gerat, accusata, metum gravem tulisse judicaretur.

R. ad 2. Metus excommunicacionis justæ non cadit in virum constantem; quia malum, quod vitari facile potest, non censebitur grave; porro excommunicacio justæ vitari facile potest, cum ad hoc sufficiat resipiscencia illius, cui Judex censuram hanc comminatur, aut de facto inflixit. At verò excommunicacionis injustæ metus censebitur gravis, & in virum constantem cadit, quando eidem non nisi ægrè & difficilè occurri potest per appellationem: quia tunc censura illa & injuriosa est, & gravis pœna, utpote quæ saltem ad vitandum scandalum ad multa obliget, multisque privet bonis, de quo vide quæ dixi in Tract. de Censuris.

R. ad 3. metum non solum omnia bona, majoremve eorum partem, sed etiam bonum in se spectabile amittendi, gravem esse: quia regulariter loquendo, vix quisquam est qui hisce non treseat, quique gravia multa non terat ut jacturam hanc devitet. Ità Francus & Covarruvias, quos sequitur Sanchez. Haud tamen crediderim artificem, qui nihil habet præter modicam pecuniæ summam, cum eam depredit, grave damnum perpeti, si labore suo simile quidpiam lucrari facile possit.

Addit idem Sanchez, metum, quo quis injuriose arcetur à lucro, utique vel necessario, vel notabili, ad quod jus habebat, merito reputari gravem, quia hæc jacturæ species pro gravi incommoda æstimatur; unde Leg. fin. ff. *De eo quod metus causa* &c. qui pecuniam injecto perdendi lucri metu extorsit, ad ejus restitutionem cogitur.

Quæres iterum, an metus reverentialis ad gravem revocari debeat; an solum pro levi habendus sit. Ut solvatur hæc quæstio.

Not. metus reverentialis nomine non ea solum intelligitur verecundiæ & reverentiæ species quâ filii prosequuntur parentes & alios, quibus honor impendi debet; sed in præsentem metus reverentialis est existimatio vel formido mali, quod

quod nobis veremur ab iis quorum legitimæ potestati subjacemus, quosque revereri ac colere tenemur: unde filius vel filia ex metu reverentiali contrahere dicuntur, cum animo repugnante & quasi inviti consentiunt in matrimonium sibi à patre oblatum, non audendo præ pudore & reverentiâ contradicere; quia verentur, ne patrem aut alios, quibus reverentiam debent, offendant, & excipiant pœnas, quæ ex hac offensio- ne prodire consueverunt, attentæ parentum indole, quæ pro capitis diversitate diversa est, cum alii mœrorem ex filiorum resistentia conceptum, tristis duntaxat vultus exhibitione manifestent; alii in querelas, & murmura leviora quandoque, quandoque graviora erumpant; alii murmuribus vel asperam agendi rationem, vel minas sive verberum, sive minuendæ hæreditatis adjungant; quæ omnia ex personarum circumstantiis ponderanda sunt, ut in hac materia mille varietatum capaci tuto procedatur. His præmissis.

Dicendum quòd metus reverentialis, seclusus à gravi comminatione, à verberibus, à cohabitatione difficili admodum & morosâ, ad metum levem revocandus sit; ac proinde non irritet matrimonium. Ratio est 1. quia metus sic sumptus, nequaquam talis est, ut virum constantem terrere possit, ejusque verè inviti consensum extorquere. 2. quia communiter loquendo æquum est, ut filii voluntatem suam paternæ voluntati ex metu quodam reverentiali subjiciant: cum parentes in rebus filiorum oculatiores esse consueverint, quàm ipsimet filii, qui sæpius experientiæ parum, multum verò libidinis habent, & cæco mentis vel potius cordis impetu in nuptias sibi deinde intolerabiles prouunt. 3. quia id expressè satis traditur Leg. 22. ff. *De ritu nuptiarum*, quæ sic habet: *Si patre cogente ducat uxorem, quam non duceret, si sui arbitrii esses, matrimonium contraxit.* 4. demum quia hæc constans est Theologorum, & utriusque juris Doctorum sententia, quos lato calamo recenset Sanchez disp. 6. n. 7.

Quod si, ut aliquando contingit, reverentialis metus annexas habeat minas, verbera, tractationem asperam, & similia; tunc ad metum gravem reducetur; quia hæc virum constantem, eum præsertim qui ab altero pendet, eique subjectus est, movere possunt. Et verò vir prudens hæc ita gravia existimat, ut potius eligat relicta patriâ, & paternâ domo exul vivere, quàm ista perpeti.

Verùm hic quædam ad pleniorē rei hujus intelligentiam sunt animadvertenda, & quidem 1. minas mali etiam gravis, aliquando graves non esse; ut si ab eo prodeant, qui multa comminari solet, & nihil vel parum exequi: hujusmodi enim comminationes contemni solent, ut vanæ & nullius momenti; unde virum constantem non movent. Quapropter Jason, Lancellorus, & alii exigere solent, ut pater sit atrox, & ea, quæ minatur, exequi assuetus. In dubio an superior talis sit, ut minas ad effectum reducat, interrogandi sunt, qui indolem ejus perspectam habent. Quòd si clari nihil ea de re possit resciri, existimandum est metum ab eo incussum, esse gravem; quia qui viri potentis, à quo dependet, mores ignorat, justam habet causam timendi, nec minis pœnas addat; nec quisquam est, qui experiri velit, an homo qui auctoritatem habet, serio comminetur, necnè.

2. minas etiam graves absque verbis virtuali-

ter consistere posse, ut si is, cui debetur reverentia, crudelis sit, & solitus sævire, cum voluntati suæ resistitur, tunc enim minæ, quæ actu defunt, occurrunt virtute. Hoc sensu docent Decius alii- qui Jurisconsulti, quos sequitur Sanchez disp. 6. n. 13. vultum terribilem viri potentis, metum gravem incutere, quia frons ad terrorem composita efficacius plerumque comminatur, quàm ipsa lingua.

3. indignationem patris posse inter ea recenseri quæ gravem metum injiciant, præsertim respectu puellæ; cum videlicet hæc indignatio diuturna fore prævidetur: grave enim est & durum valdè, semper ante oculos patrem aliumve quicum semper victurus sis, habere intensum, qui & verbis & ipso silentio inobedientiam exprobet. Aliud est, si amica boni patris indoles reconciliationem brevi futuram annuntiet. Conci it Pontas pro primâ parte v. *Empêchement de la crainte*. cas. 11.

4. idipsum docent multi de precibus importunis, saltem metui reverentiali conjunctis. Ut intelligatur hæc opinio, cautè notandum est, non quascunque assiduas preces, importunas dicti, sed eas, quæ instantissimæ sunt, & æpius inculcatæ, cum repetitis defectibus amicitiae & gratitudinis exprobrationibus, quæ animum audientis defatigant tandem, & sensim excruciant, secundum id Judic. 16. ubi importunæ Dalilæ preces his exprimuntur verbis: *Cumque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhaereret, spatium ad quietem non tribuens &c.* Ubi LXX. Interpretes legunt: *Et factum est, quando vexavit illum sermonibus suis.* Quæ precum importunarum notio mirè confirmatur per hæc Christi verba, quibus amici panem petentis importunitas describitur: *Si ille perseveraverit pulsans, eisi non dabit illi eò quòd amicus ejus sit, propter improbitatem ejus, Syriacè propter importunitatem, surget & dabit illi.* Itaque cum ex una parte importunitas valde urgeat, & quasi vexet atque opprimat, nec tam obtineat quàm extorqueat consensum, ut loquitur Joannes XXII. ex aliâ verò parte reverentia personæ petenti debita, eum, à quo res petitur, timidum, pusillanimum, & quasi incapacem contradicendi reddat; merito judicari videtur utramque causam simul conjunctam extorquere consensum, eamque tollere libertatem, quæ ad matrimonium requiritur. Ità Covarruvias & alii non pauci, quos sequitur Sanchez disp. 7. n. 7.

Idem docet prædictus Theologus de Principum blanditiis, non quidem solitarie sumptis cum ea potius augeant voluntarium; sed prout tacitas habent minas, ut cum Princeps in eos sævire solet, qui blanditiis suis resistunt.

Quæres quænam ex sint personæ, et quæ quas metum reverentialem habere quis dicitur.

R. generationem loquendo metum reverentialem in iis occurrere, qui aliquo subjectionis titulo ab aliis dependent; quales sunt 1. Clerici respectu Episcoporum. 2. Sæculares præsertim plebei, respectu Magistratum à quibus pendent, 3. uxores respectu virorum. 4. filii respectu patrum; imò & respectu matrum, cum ex austeræ sunt, & minas exequi consuevit. 5. Idem filii respectu sive avorum, aliorumque ascendentium, qui tanquam patres coluntur; sive socerorum, quia soceri parentis locum obtinent, Leg. 17. ff. *Solut. matrim.* iisque penè eadem quæ patribus ipsis debetur reverentia, ut notat Jason;

Extrav.
De prob.

Jason, sive tutorum & curatorum, ut docet Navarrus lib. 4. consil. cons. 36. de sponsalib. sive respectu patruorum, qui cum defuncti patres, tanquam patres honorantur.

Disp. 6.
n. 24.

Ampliat hæc & extendit Sanchez, ut locum habeant in sorore imò & in fratre minori respectu fratris natu majoris. Idemque dicendum existimat de sorore minori, respectu sororis majoris; modò tamen, aut si omnes ita secum cohabitent, ut minores à majoribus gubernentur; quia tunc qui major est; locum parentis habet.

Hæc omnia paulò fufius referenda esse duxi, quia idem metus reverentialis, qui quandoque matrimonium irritat, irritat & Professionem Religiosam, aliosque contractus ex eodem metu perfectos. Fatendum tamen hæc omnia multum pendere à circumstantiis; ex quibus aliquando fit ut quod gravem metum incutit uni, levem solum alteri inferat. Ceterum qui in exteriori foro se se ex metu ad matrimonium, aut Religiosam Professionem adactum esse contenderet, graves afferre debet conjecturas; quanquam, quia metus difficilis est probationis, ad testificandum habiles sunt etiam amici & consanguinei: quin & testem unum de visu sufficere docent Juris Pontificii Doctores non pauci, & inter alios P. Kugler de matr. p. 1. n. 122. Picler ad tit. 1. Lib. IV. n. 109.

Circa dubium posterius, an scilicet matrimonium ex gravi metu initum; subsequenti copulâ & cohabitatione ratificetur, hæc videntur certa.

1. si post matrimonium ex metu gravi injustè illato contractum habeatur copula sponte, & affectu maritali, id est animo vivendi conjugaliter, omninò validatur matrimonium. Ità D. Thomas in 4. dist. 29. q. unic. art. 3. D. Bonaventura ibid. q. 2. n. 13. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 7. & alii quos refert & sequitur Sanchez Lib. 4. disp. 18. n. 2. Ratio est 1. quia ad valorem matrimonii hujus solum requirebatur consensus personæ quæ metum passa erat, cum præcesserit & virtualiter perseveret consensus illius qui metum incussit: sed qui copulam maritali affectu habet consentum suum præstare incipit. 2. quia cap. 4. *De his qui accusare*, sic habet summariū: *Invita desponsata, sponte cognita, contra matrimonium non auditur.*

2. si copula non spontè ac liberè, sed ex gravi metu subsequitur, lethaliter peccant ambo contrahentes nec vires sumit matrimonium. Peccant quidem, quia actum purè fornicarium exercent: fornicatio autem etiam gravi extorta metu, non definit esse peccatum. Neque hinc ratificatur matrimonium, quia si positivus consensus metu gravi extortus, non sufficit ad valorem matrimonii, multò minus valebit tacitus consensus, qui per copulam habetur, si pari extorqueatur metu.

Idem dicendum, si copula animo fornicario habeatur; quia copula hæc excludit consensum conjugalem, sine quo non subsistit matrimonium. In foro tamen exteriori præsumitur copulam spontè & affectu maritali habitam esse, nisi contrarium probetur, cap. 30. *De sponsalib.*

3. matrimonium ratione metus invalidum, validatur per spontaneam cohabitationem; etiam sine copula, ex cap. 21. *De sponsalib.* & unanimi Canonistarum doctrina: quia cohabitatio spontanea, est signum sufficiens novi consensus, qui solum ad matrimonii valorem desiderabatur. Ut

autem per cohabitationem ratificetur prius matrimonium, quatuor requiruntur conditiones.

Prima est, ut cohabitatio sit spontanea. Ratio est, quia cohabitatio etiam longo tempore perseverans si coacta sit, liberi consensus indicium esse non potest. Porro cohabitatio censetur spontanea, cum eò usque sublata est incussi timoris causa, ut merum passus vel fugere vel commodè reclamare potuerit. Non enim sufficit ut desinit metus causa, nisi etiam cessent ea, quæ impediunt, ne is, cui incussus est timor, reclamet. Unde consultus in simili materia Navarrus, respondit Monialem patris timore professam, uno post ejus obitum anno reclamare potuisse, quia per illud tempus impedierat communitas ne reclamaret.

Secunda est, ut habitatio à copula sejuncta, sit diuturna, vel potiùs, ut sufficienter duraverit: quod quidem, ut & alia, in quibus nihil à lege definitum est, discutiendum relinquitur arbitrio Judicis, qui in dubio fugiendi opportunitatem, habitationisque moram perpendet. Quod si constet de habitatione spontanea, sufficit momentanea habitatio, quæ semper in foro externo præsumitur, cum illic & incontinenti, (utique non mathematicè, sed moraliter loquendo) non fugit quæ fugiendi opportunitatem habuit. Aliud est de foro conscientie, in quo, etiam post ablata omnem metuendi causam, nulla habitatio matrimonium ratificabit, si defuerit animus ratificandi, ut benè docet Sanchez Lib. 4. disp. 18. n. 6.

Tertia conditio, ut matrimonium per cohabitationem aut copulam ratificetur, est, ut pars metum passa sciat illud nullum fuisse & invalidum: si enim ex errore, quo existimabat validum fuisse matrimonium, cohabitaret aut copulam habeat, nunquam ratificabitur prius matrimonium, ut docent Navarrus cap. 22. n. 76. Sylvester v. *Matrimonium*, q. 10. Pirhing in tit. *De sponsalib.* n. 113. & alii, quos inter latè discutit Sanchez lib. 2. disp. 36. n. 3. Ratio est 1. quia nihil tam contrarium est consensui, quam error: atqui cum pars metum passa vel cohabitaret, vel alteri copulatur, quia existimat se eidem legitimo matrimonio conjunctam esse revera operatur ex errore: qui quidem ad errorem personæ reducitur, cum putet se consentire in eam, quæ sua sit, & quæ tamen sua non est. Imò majoris esse videtur error quam personæ, cum integræ contractus substantiæ ignorantiam importet: unde fit ut pars sic contrahens ita nesciat id quod facit, ut læpius, si sciret non esset factura. Quanquam etsi sic affecta esset, ut si matrimonii præcedentis invaliditatem compertam haberet, illud vel copulâ vel cohabitatione ratum facere veller, haud tamen propter errorem ratificaretur; sicut à simili non valet matrimonium liberæ cum servo, etsi hæc eidem cognitâ ejus servitute nihilominus nuptura fuisset; ergo. 2. quia invalidè professus nihil agit, cum ex errore professionem suam valere existimans, eandem renovat & sic denud profitetur: quia posterior consensus non majorem habet vim, quam prior, cui innititur; ergo idem à pari dicendum in præsentī casu, cum matrimonium summam exigit libertatem. 3. quia si copula maritalis ad matrimonii ratificationem sufficeret, frustra tanto labore quærerentur artes & media, quibus matrimonium invalidè contractum revalidaretur: sublato quippe impedimento sufficeret, ut pars nullitatis conscia, partē eandē nullitatem

litem ignorati maritaliter conjungeretur ; pars enim ignorans , cum verum reputet matrimonium , semper maritali affectu conjungitur : atqui tamen illud non sufficit , ex communi penè Doctorum sententiâ ; ergo. De his adhuc dicam agendo de affinitate.

Quarta demum conditio est , ut adhuc perseveret consensus partis , quæ metum incussit. Ratio est , quia ad matrimonii valorem requiritur ut pars utraque consensum simul apponat , si non physicâ similitudine , at saltem morali : hoc autem deest , cum altera pars consensum retractat ; hinc enim efficitur , ut unius solum partis consensus interveniat ; ergo.

CONCLUSIO. Matrimonium gravi metu injusto initum , jure solum Ecclesiastico invalidum est ; haud tamen impedimentum metus ab Ecclesiâ relaxari potest.

Vid. Tom
1. pag.
870. aliis
474.

Prob. 1. pars 1. quia non magis matrimonium ex iniquo , eoque gravi metu contractum , spectato solo jure naturali , semper invalidum est , quam alii contractus : atqui alii contractus ex iniquo & gravi metu celebrati , jure naturali irriti non sunt ; prout alibi docuimus ; ergo 2. quia si matrimonium ex gravi & iniquo metu factum , jure naturali invalidum esset , vel propter defectum consensus , vel ratione intervenientis injuriæ : atqui neutrum dici potest. Non primum , quia alioqui non valeret matrimonium ex gravi metu justè incusso celebratum ; cum is sæpè major sit , quam qui injustè incussus est , ut patet in eo , cui Judex suspendium parat , nisi eam quam violavit , ducat in uxorem. Non secundum , quia in metu etiam levi iniquè incusso reperitur injuria ad restitutionem obligans , ut bene notat Sanchez Lib. 4. disp. 14. n. 2. & tamen valet matrimonium ex levi metu factum. Idem dicendum de dolo illius , qui contrahentem decipit in qualitate , v. g. fingendo se virginem esse , divitem , vel è nobili prosapia ; ergo.

Prob. 2 pars , quia Ecclesia merito dicitur non posse id , quod prudenter & justè non potest ; atqui Ecclesia prudenter & justè approbare & validare non potest matrimonium ex iniquo & gravi metu contractum , quia injuriam alteri illatam confirmare non potest , efficiendo ut cuipiam fraus sua & dolus patrocinentur ; ergo.

Confirm. quia contractus omnes ex gravi metu initi , ex natura sua habent , ut ad arbitrium partis metum passæ rescindi debeant ; ergo cum matrimonium propter indissolubilitatem suam rescindi non possit , æquum fuit & utcumque necessarium pro omni casu ut invalidaretur ab Ecclesiâ : jam verò Ecclesia in his , quæ ex æquitate & necessitate pro omni & singulo casu constituit , dispensare non potest ; ergo.

CAPUT OCTAVUM.

De impedimento Ordinis.

Ad tit.
VI. Lib.
IV. De
cretal.

Ordo duplex , minor & sacer ; uterque nemini Clericorum ignotus.

Certum est , juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam , omnes & solos Clericos in sacris Ordinibus constitutos , sic ad continentiam teneri , ut matrimonium validè contrahere non possint ; idque jam indubiè viget à temporibus Concilii

Lateranensis primi , sub Calixto II. habiti anno 1123. cujus Decretum confirmarunt plures Synodi , ac præcipuè Tridentina sess. 24. Can. 9. his verbis : *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos posse matrimonium contrahere , contractumque validum esse , non obstante lege Ecclesiastica anathema sit.*

Quæstio est , an cum hujusmodi Clericis dispensari possit : & hæc quæstio non parum pendet ab aliâ , an scilicet cælibatus Ordinibus sacris annexus sit jure divino , an Ecclesiastico duntaxat. Juris divini vinculum hic intercessisse docuerunt Major in 4. dist. 24. q. 2. Clichtovæus Lib. de continentia Sacerdotum , cap. 4. & alii quidam , ut Hæreticos postremi temporis , acerrimos Sacerdotalis cælibatus hostes acrius oppugnarent. Sit

CONCLUSIO. Cælibatus eorum , qui sunt in sacris , est solum Juris Ecclesiastici , sicque in eo dispensari potest.

Prob. 1. quia nec Scriptura nec Traditio ullibi declarant legem continentiae Sacerdotibus à Deo fuisse impositam.

Prob. 2. quia Ecclesia Orientalis nuptiarum non quidem celebrationem , sed usum , quem intercidit Episcopis , permittit Presbyteris & Diaconis jam à temporibus Synodi Quinientæ : atqui nunquam credidit Ecclesia Latina hanc Ecclesiæ Græcæ licentiam legi divinæ adversari , cum Latino Græcos semel & iterum suam in communionem receperint , nullâ iisdem morâ lite circa legem cælibatus ; ergo.

Prob. 3. quia de facto permisit Benedictus IX. ad Polonorum preces , ut Casimirus , Cluniacensis Monachus , idemque & Diaconus , à Polonis electus in Regem , matrimonium contraheret. Idem teste Felino in cap. 5. *De rescriptis* , permissum fuit Ramiro Presbytero Religionem Professo , ut labentem Arragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quod factum ex solâ Sori auctoritate , contra plurium scriptorum testimonia in dubium revocari poss. non credo.

Ex tamen dispensationes nonnisi magnis Principibus conceduntur , & ob causas admodum graves , ut sunt pax & bonum Regni , Regiæ continuatio &c.

Duplici porro viâ potest quis in sacris constitutus matrimonii ineundi copiam obtinere. 1. quia per rescriptum *gratiæ* , seu per dispensationem , de qua statim dixi. 2. per rescriptum , ut ajunt , *justitiæ* , cum neque quis Ordines suscepit invitus , & adactus metu in vitum constantem cadente , & injustè incusso , qualis non esset si superior exigente necessitate aliquem ad Ordines eveheret , ut contigit Ambrosio & Augustino.

Rescripta justitiæ nunquam fermè iis conceduntur , qui Ordinis sacri functiones ter obierunt , quia Ordinationem suam approbasse ac ratam habuisse censentur. Aliud esse posset , si probaretur Ordinis executionem non minùs coactam fuisse , quam ipsius susceptionem.

Cæterum Rescripta Romana neque Clericis majoribus , neque Religiosis prosunt , nisi prius expensa & amissa fuerint à Judicibus in finem deputatis. Imò Religiosi & Sanctimonialia , qui contra vota à se emissa restitui volunt , statim , habitumque regularem in claustris servare tenentur , donec res à Commissariis judicata fuerit ; alioqui daretur locus appellationi tanquam ab abusu. Unde quod docent Sanchez disp. 29. 260.

Marchini

Marchini tract. 2. part. 6. & alii plures eum qui ex metu gravi Ordines suscepit, posse sine dispensatione contrahere, apud nos locum non habet, imò nec ullibi habere debet, nè innumeris malis aperiatur aditus.

Posiunt autem Religiosi contra vota reclamare coram locorum Ordinariis, & sine recurſu ad Papam; & id in ipsa Italia servatur, teste Fagnano in cap. 1. *De Regularibus* &c. verum reclamatio hæc intra quinquennium à die Professionis fieri debet: alias nullius erit momenti in Gallia, etiam si Brevi Apostolico præteriti quinquennii mentionem faciente confirmata fuerit. Si tamen eadem vis, quæ ad votendum coëgit, absteruerit à reclamando, tunc etiam post quinque annos validè reclamabitur, modò reclametur intra quinque annos à cessatione causæ, quæ vim & merum incuriebat. Sed in hoc casu recurrendum esset ad Papam, qui solus dispensare potest in lege Concilii Tridentini, qua reclamatio post quinque annos vana & irrita declaratur; ita monet Duasse 2. part. praxis &c. cap. 6. Ceterum invalida foret reclamatio non solum verbalis, sed & coram Notario facta; ea igitur sola sufficit, quæ sit coram superiore Monasterii & Ordinario loci. Ita conformiter ad edictum Tridentinum judicavit Curia Parisiensis die 6. Febr. an. 1680.

An autem ut Religiosi contra Professionem coram solis Ordinariis, sic & coram iisdem, sacris Ordinibus initiati contra vinculum suum agere possint; controversitur. Affirmant iuriconsulti quidam Gallicani; sed quia negant alii plures, tutius est ad Romanum Pontificem recurrere.

An sacer Ordo ante rationis usum, aut post eum, sed ante pubertatem receptus, ad continentiam obliget, & irritet matrimonium subsequens, expendit Sanchez ibid. Lib. 7. disp. 30. sed non est cur metaphysicæ quæstioni immoremur unde dixisse sufficiat pueros ante rationem ordinatos, neque ex naturâ rei, neque ratione voti, nuptiarum incapaces esse: non ex natura rei, cum Ordo sacer unâ cum matrimonio subsistere possit; non ratione voti, quia ejusdem ob rationis defectum incapaces erant. Aliud esset de impuberibus acquisita jam ratione ordinatis; ii enim & capaces sunt voti, & votum hoc nullibi irritatur in jure, etiam si votum Religionis ab impuberibus, imò & à pauperibus ante annum ætatis decimum-sex-tum, pluries irritatum fuerit.

res in Evangelica lege duci posse affirmaret, semet deridendum propinavit vel ipsis Protestantibus, qui tamen & ipsi duas uxores Philippo Hassiæ Landgravio permiserunt, facem præferente Lutherò, qui polygamiam pluribus in locis licitam docuit, ut videre est apud Bellarminum.

Iis igitur, qui ad secundas nuptias convolare volunt, & plus fortè iis qui eosdem in matrimonium conjuncturi sunt, cautè pensandum est id capituli 2. *De secund. nupt.* Nullus ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet quòd ab hac vitâ migravit conjux ejus; seu, ut dicitur cap. 19. *De sponsalibus* &c. donec certum nuntium recipiant de morte comparris; qualem non censetur recepisse, qui solum certi sunt maritum vel ad extremas mundi ora translatum fuisse vel lethali vulnere in prælio fuisse percussum; vel qui de eo per plures annos nihil audierunt, cum non ita pridem Joannes Maillard post 43. absentiae annos ad uxorem suam reversus fuerit, unde secundum quod ipsa cum viro nobili contraxerat matrimonium, nullius roboris fuisse declaratum est à Senatu Parisiensi.

Itaque regulariter loquendo ut vidua ad alias nuptias admittatur, exigendæ sunt ab ea probationes nixæ Instrumento authentico è Registris sepulchrorum extracto & * recognito ab Episcopo loci, in quo sepultus est defunctus, imò & quibusdam in locis instrumentum illud, præsertim si è regione satis remota veniat approbati debet ab Episcopo loci, in quo novæ nuptiæ celebrari debent: qua de re Parochus Ritualem Diocesis suæ Librum consulere debet.

Quòd si quis, miles v. g. eo in loco, vel eo mortis genere diem clauserit, quo nec Christianæ sepulturæ mandari potuerit, nec mortuorum registris inscribi, tunc producendum erit testimonium vel Capitanei, vel inferioris Officiarii, si Capitaneum ipsum periisse contigerit. De quibus plura videris apud authorem Collat. Paris. tom. 3. lib. 2. coll. 3. pag. 88.

Quod spectat ad testes, uni etiam oculato, & aliunde probo non est habenda fides: cur enim in materia tanti momenti sufficiat testis unus, qui in alia quacunque nullus est? Duo igitur ad minus exiguntur testes, qui quantumcumque probi sint, nunquam ad celebrationem procedat Parochus, nisi consulto prius Episcopo, ejusve generalibus Vicariis.

Sed quid si mulier, quæ priorem maritum obisse credens, alteri nupserat, eundem in v. vis superstitem esse fama plus aut minus certa comperiat?

R. si mulier certò resciat maritum suum priorem superesse in vivis, debet hæc quantumcumque bona fide contraxerit cum posteriori, & ab eo susceperit prolem, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem reverti, prout jubet Lucius III. cap. 2. *De secund. nupt.* Ratio est quia posterius matrimonium, ut potè ab initio vitiosum, tractu temporis quantumque longo convalescere potest. Hoc tamen in casu filii è secundo matrimonio bona & justa fide suscepti pro legitimis habentur, ut post S. Raymundum docet author Collat. Paris. An autem ea legitimitas ad effectus civiles extendatur è jurisprudentia quæ aliter & aliter casum hunc, utique pro varietate circumstantiarum, resolvit, certò definiti non potest.

Non censetur autem mulier certò rescire priorem cui nupserat, maritum necdum excessisse è vivis,

Vid. Bai. le. v. Lu. ther. Bos. suet. va. riat. tit. 6. n. 1.

Irid. sess. 24. de Re. gul. c. 19.

Collat. Andeg. ibid. p. 257.

Ibid p. 254.

CAPUT NONUM.

De Impedimento ligaminis.

Impedimentum ligaminis est illud, quod oritur ex vinculo prioris matrimonii, sive rati tantum, sive consummati.

Certum est durante priori matrimonio non posse aliud validè contrahi. Christus enim, rebus ad primævam originem revocatis, polygamiam simultaneam sustulit; unde id Synodi Tridentinæ sess. 24. Can. 2. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege divinâ esse prohibitum; anathema sit.* Hinc Bernardinus Ochino, cum ab errore in errorem eò usque esset progressus, ut plures simul uxo-

vivis, cum id discit vel rumore solum publico, qui falsa perinde ac vera saepius disseminat, vel a testibus ignotæ & suspectæ fidei. Si miles ex acie reversus, & qui vir frugè habeatur, dicat mulieri se maritum ejus vidisse tali in loco, debet hæc Confessarium suum consulere, & ex tunc, quantum opinor, conjugalis debiti postulationem suspendere ad tempus, donec plenioris rei notitiam acquirat; quia licet ex cap. 28. *De testibus*, testis unus quantacumque fuerit auctoritatis, plenam fidem non faciat, dubiam tamen facere videtur.

Jam verò si mulier de prioris mariti vitâ intertali, & in statu dubii constituta, tunc cum Innocentio III. cap. 44. *De sent. excomm.* distinguendum est, utrum habeat conscientiam hujusmodi dubiam ex credulitate levi & temerariâ, an probabili & discretâ. Si primum, conscientia levis & temeraria credulitate explosâ ad sui Pastoris judicium, mulier licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Si secundum, id est si conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discretâ, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientie committit offensam. Tota hæc nostra decisio habetur insuper tum apud S. Thomam in 4. dist. 38. & dist. 41. art. 5. tum apud S. Bonaventuram ead. dist. 28. in ejus verba: *Si mulier incipiat post contractum matrimonium dubitare de morte viri: aut est dubitatio levis; & hac secundum consilium Prælati poterit à corde removeri, & poterit debitum exigere & reddere. Si verò probabiliter dubitat, debitum debet reddere, sed non exigere. Si verò certificatur de vitâ primi viri, nec debet petere, nec reddere, sed statim secundum virum deserere.* Nisi ait author Collat. Paris. instar sororis cum fratre vivere velit, donec revertatur vir prior; quæ agendi ratio admodum periculosum est, nec temere à Confessario permittenda.

Cur autem in casu dubii mulier possit & debeat reddere debitum, nec tamen illud exigere, hæc afferri solet ratio, quod è duobus malis minus eligi debeat prout habetur cap. 1. & 2. dist. 13. atqui mulier debitum reddendo ei, qui est in possessione ejusdem exigendi, minus eligit malum. Fornicatio enim in hoc casu pro culpa leviori habetur, quam injustitia, cujus mulier ream se faceret si hominem privaret jure, quo eum esse privandum non cognoscit certò & evidenter; imò hæc de causâ fornicatio est solum materialis.

Interim verò mulier à petendo debito abstinere debet, quia abstinendo omne peccandi periculum devitat. Et hoc contra Sanchez & Bonacinam verum puto, cum etiam post factam sufficientem veritatis inquisitionem idem perseverat dubium quod prius: quia inquisitio, quæ nullam tibi lucem attulit, non extrahit te à dubio, in quo antea versabaris.

Quod si mulier suas dubitandi rationes secundo marito communicaverit, (ut aliquando potest & debet, cum nullum imminet periculum;) & is pariter dubitare incipiat vel dubitare debeat, tunc neuter potest reddere vel petere, quia neuter est in possessione pacificâ. Ità Sylvius in Supplem. q. 45. art. 4. quæst. 5. & ex Sylvio Pontas v. *Devoir conjugal*, cas. 50. Idem à fortiori dicendum, si uterque conjux dubiâ fide matrimonium contraxerit, possessio enim juris ne-

que cum malâ, neque cum dubiâ fide inchoari potest.

CAPUT DECIMUM.

De impedimento honestatis.

Honestas, vel, ut ajunt alii, justitia publicæ honestatis, definiri potest, Affinitas seu propinquitat apprens, certas inter personas orta, sive ex matrimonio solum rato, sive ex sponsalibus. Hujus definitionis explicatio varias, quæ hinc moram faciunt, difficultates explanabit. Itaque Honestas.

Dicitur 1. *affinitas seu propinquitat apprens*; quia qui sponsalia vel matrimonium contrahit cum aliqua persona, eo ipso, atque etiam ante consummationem matrimonii, certam contrahit connexionem cum ejusdem consanguineis, vi cujus indecens & indecorum videtur, ut eisdem quasi planè extraneos in matrimonium ducat; idque non solum Ecclesiæ judicio indecorum est, sed & ipsius Juris civilis, quo primum inductum est honestatis publicæ impedimentum.

Dicitur 2. *orta inter certas personas*; quia si vinculum veræ consanguinitatis aut affinitatis, non extendatur ad omnes sive consanguineos, sive affines, multò minus extendi debet honestas, præsertim ex puris sponsalibus petita, quæ minus arctè conjungit.

Hinc 1. honestatis nexus non extenditur ad affines, sed solum ad consanguineos: quia leges, quibus impedimentum illud inductum est, loquuntur solum de consanguineis, non autem de affinibus. Quapropter posset * desponsatus * fiancé. post desponsatæ Berthæ mortem ducere non quidem Berthæ sororem, quæ eidem consanguinea est, sed viduam fratris Berthæ, quia vidua hæc Berthæ solum affinis erat, non autem consanguinea. Porro parentes etiam illegitimi nomine consanguineorum in præsentem intelliguntur: tum quia consanguinitas, affinitas, & cognatio spiritualis æque contrahuntur cum illegitimis, at legitimis; tum quia licet illegitimi quoad aliquos Juris civilis effectus non reputentur pro filiis, at pro filiis habendi sunt in matrimoniis, in quibus jus naturale & pudor inspicienda sunt ex Leg. 141. ff. *De ritu nuptiar.* Ità Sanchez disp. 68. num. 4.

Hinc 2. quia sponsalia minus ligant quam matrimonium etiam simpliciter ratum, meritò Synodus Tridentina revocato antiquo Jure, secundum quod sponsalia etiam invalida ad quartum usque gradum operabantur, saxis Sess. 24. cap. 3. ut sponsalia, & ea quidem solum quæ *valida fuerint, non excedant primum gradum* lineæ directæ vel collateralis: unde si quis postquam sponsalia celebravit cum Mathilde, matrimonium contrahat cum ejusdem matre, aut sorore, aut filia, invalidè contrahet. At verò validè contrahet cum avia Mathildis, aut cum filia filiæ vel sororis ejus, & à fortiori cum cæteris ejusdem consanguineis. Idem dicendum de sponsa seu affidata, quæ cum sponsi patre, fratre vel filio contrahere nequit, potest verò cum aliis ipsius consanguineis.

Dicitur 3. *orta ex sponsalibus*: ut autem impedi-

pedimentum præstent sponsalia, necesse est : ut certas habeant conditiones.

Et quidem 1. debent esse valida, ex mox citato Tridentini textu : unde si impotens, voto solemniter vel Ordine sacro ligatus, aut alio quocumque impedimento dirimente constrictus sponsalia celebret cum muliere, poterit hæc detectæ rei veritate ejusdem consanguineis nubere, quia sponsalia irrita pro nihilo hodie reputantur : aliud erat secundum jus antiquum, tunc enim ex sponsalibus, quacumque ratione essent nulla, dummodo non essent nulla ex defectu consensus, oriebatur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum, cap. unic. *De sponsalibus* Sc. in 6.

Hinc rursus, si Joannes sponsalia validè contraxerit cum Berthâ, & post hæc vel alia sponsalia vel matrimonium contrahat cum Maria ejus sorore, ante secundi hujus matrimonii consummationem poterit contrahere cum Berthâ, quia nec secunda sponsalia utpote invalida possunt parere impedimentum publicæ honestatis ; nec secundum matrimonium, quod propter impedimentum honestatis è primis sponsalibus ortum, non valet, impedire potest quominus Joannes promissionem Berthæ factam adimpleat, & adimplere teneatur. Si verò Joannes cum Maria matrimonium inique consummaverit, neutram ducere potest. Non Mariam, ob citatum publicæ honestatis impedimentum ; non Bertham, ob impedimentum affinitatis consurgens ex copulâ, quam habuit cum sorore ejus. Unde patet quod affinitas agat retro, & præcedentia sponsalia dissolvat ; sponsalia verò sive de futuro, sive de præsentibus, sed ante matrimonii consummationem, non retroagunt, nec valent ad dissolvendum præcedentia. Ità Sanchez ibid. num. 24. Pichler in tit. *De sponsalibus* num. 46.

Atque hinc solvitur casus, de quo consultus olim fuit Sanchez ibid. num. 25. Titius contraxerat sponsalia cum femina, quam duxit frater ejusdem Titii, sed non cognovit maritaliter. Quæsitum est, an Titius eandem feminam ducere posset. Respondit Sanchez id licere ; quia matrimonium à fratre Titii contractum, utpote irritum, præviis Titii sponsalibus præjudicare non potuit.

Pari de causa si Titius ante sponsalia cum Clotilde contracta, ejusdem Clotildis sororem cognovisset, posset utique cum ea Clotildis sorore contrahere matrimonium, quia sponsalia cum Clotilde nulla & invalida fuerunt ob affinitatem exortam ex prævia copula cum Clotildis sorore : non posset verò ob eandem affinitatem cum Clotilde ipsa contrahere.

Gravis hinc exurgit difficultas, an scilicet sponsalia intus invalida, exteriusque solum & specie tenus valida, inducant honestatem matrimonii diremptivam. An. v. g. qui exterius consensisse visus est, sed intus non consensit ; an item qui ratione voti castitatis, aut de non nubendo, & similibus quæ in exteriori foro probari non possunt, invalidè sponsalia contraxit, validè ducat consanguineam illius cui desponsatus erat.

Duplex est ea de re opinio : prima, quam tenet Sanchez, contendit ex sponsalibus exterius validis, licet in rei veritate invalidis, oriri impedimentum honestatis. Ratio est, inquit, quia impedimentum hoc ad servandam decentiam, vitandum aliquale scandalum, uno verbo

propter honestatem publicam institutum est : atqui cum sponsalia exterius valida sunt, & pro talibus habentur, non minùs læditur decencia & publica honestas, nec minùs creatur scandalum, quàm si eadem sponsalia intus & omnino valida forent ; ergo.

Secunda opinio, quam tenent Pickler & alii apud ipsum, negat ex hujusmodi sponsalibus oriri impedimentum dirimens. Ratio est, quia juxta Synodum Tridentinam impedimentum illud non oritur ex sponsalibus quacumque ratione invalidis : atqui sponsalia ex ficto consensu, aut cum alio quolibet occulto impedimento contracta, indubiè locum habent inter ea, quæ quacumque ratione invalida sunt. Quod enim verba hæc quacumque ratione, de ratione solum externâ & apparente interpretatur Sanchez, mera est imaginatio nullo fundamento innixa. Quis enim credat sanctam Synodum, quæ casum occultæ invaliditatis non ignorabat, usam fuisse verbis tam generalibus, & quæ tot exceptiones pati deberent, si novum jus inducere noluisset, & pro revera invalidis ea etiam sponsalia computare, quæ solum occultè invalidè forent ?

Nec nocet argumentum prioris sententiæ : ex ipso enim solum sequitur eum, qui fictè duntaxat sponsalibus consensit, in exteriori foro præsumi verum contraxisse impedimentum, idèque à novis cum consanguinea affidatæ sponsalibus prohibendum esse ; non autem eum de facto, si nova sponsalia de præsentibus vel de futuro contrahat, eadem invalidè contracturum esse. Non enim hic inspicitur quid homines per errorem judicent, sed quid ferat rerum veritas, unde sicut non contrahitur vera affinitas ex eo quod judicent homines copulam carnalem intercessisse inter duos quæ eam re ipsa non habuerunt, sicque neque ob simile judicium contrahi potest honestas publica, quæ est quædam affinitatis species. Et id quidem à contrario colligi potest. Sicut enim ubi occulta sponsalia in usu sunt, hæc verum honestatis vinculum patiunt, etsi possit sponsus affidatæ consanguineam sine scandalo & indecentia publica ducere ; sic vicissim ex sponsalibus publicis re ipsa tamen invalidis non debet exurgere impedimentum honestatis : cum sicut nihil facit publicitatis defectus, ita nec quidquam operari debeat ipsa publicitas.

Huic posteriori opinioni, licet in priorem propendeam, adhærendum puto : unde si contractis ficto consensu sponsalibus cum Titia, Joannes ejusdem sororem in extera regione positam ducat in uxorem, censeo valere matrimonium, salvo ut propter vitandum scandalum, si quod immineat, petatur dispensatio publicæ honestatis, & ea obtenta renovetur consensus, ne quid in posterum moram facessere possit.

2. ut sponsalia impedimentum dirimens pariant, debent esse certa, id est cum persona quadam singulari contracta : unde si quis det fidem de ducenda una ex filiabus Titii, nulla ex iis designata, non nascetur prædictum impedimentum ; ita omnes ex cap. unic. *De sponsalibus* in 6. Adde quod sponsalia hujusmodi irrita esse multi contendunt cum Sanchez Lib. 1. disp. 26.

3. debent esse absoluta ; unde qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentibus cum secunda remanere debet ; ita Bonifacius VIII capite mox citato. Si quis vero post contracta condi-

conditionatè sponsalia de futuro cum Berthâ, novâ de futuro sponsalia etiam absoluta cum ejus sorore contrahat, debetis Bertham ducere, non ejus sororem. Posteriora enim sponsalia non possunt inducere obligationem agendi illicitè: illicitè autem contraheretur matrimonium cum sorore Berthæ, quia priora sponsalia obligant ad expectandum conditionis eventum, ante quem non potest sponsus rem uni sub conditione promissam tradere alteri. Valeret tamen matrimonium cum Berthæ sorore contractum, quia ex citato Bonifacius VIII. textu, sponsalia sub conditione inita, tunc solum publicæ honestatis impedimentum inducunt, cum purificata conditione, è conditionatis fiunt absoluta.

Atque hic obiter notandum, nos loqui de conditione & contingenter & honestè futurâ: quia si conditio vel sit de præsentì, vel de eventu necessario, jam habetur pro absoluta; si verè sit de re turpi, aut impossibili habetur pro non adjecta. De quo vide Sanchez disp. 69. lib. 7.

Ceterum impedimentum honestatis publicæ est perpetuum, unde si sponsa vel moriatur, vel ingrediatur Religionem, non poterit sponsus cum ejus consanguineis contrahere sine dispensatione. Idem est si sponsalia mutuo partium consensu vel Officialis sententia dissolvantur. Ratio est, tum quia sponsalia hæc antequam dissolverentur valida erant, & ex validis semel sponsalibus oritur perpetuum honestatis impedimentum; tum quia id à sacra Congregatione definitum est, cujus judicio inhærendum esse declaravit Alexander VII. an. 1658. ut testatur Fagnan in cap. *Ad audiendam* n. 29. *De sponsalib.* Et tunc debet orator in supplicatione exponere sponsalia, vel morte unius partis, vel ex mutuo partium consensu dissoluta esse, his similibusve verbis: *Sed quia alias dictus orator sponsalia de futuro cum oratricis sorore ad præsens defunctâ, vel Religionem ingressâ &c. contraxit, quæ quidem oratricis soror ab eodem oratore intacta, & in nullo penitus attentata, ab humanis decessit &c.* Quæ formula idè apponitur, ut intelligat Pontifex impedimentum non oriri è matrimonio rato, etiam non consummato, quod fortius & dispensatu difficilius vinculum parit. Ità Pyr. Corradus Lib. 8. disp. cap. 7. n. 23. pag. mihi 364.

Quæres, an sponsalia coram Notario & testibus, non autem in facie Ecclesiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honestatis.

R. vel non exigit locorum usus ut sponsalia in Ecclesia celebrentur, vel id exigit.

Si primum, sponsalia hæc impedimentum pariunt; quia habent id omne, quod locorum ritum ad eorum validitatem requiritur. Et ita habet praxis Ecclesiæ Romæ, ubi sponsalia fiunt absque benedictione sacerdotali.

Si secundum, divisi sunt casuistæ: alii negant sponsalia hæc parere impedimentum; & ita sentit author Collat. Paris. tom. 1. lib. 3. pag. 122. & 123. edit. 2. ubi decisione Sorbonica nititur, & præcipuè suffragio Haberti, qui quatuor in Diocæsis Vicarii generalis exercitio munere, majorem praxis Ecclesiæ notitiam habere debuit. Contrarium tenet author Collat. Andeg. tom. 3. pag. 12. ubi in gratiam opinionis suæ posteriorem Haberti ipsius decisionem citat, quæ patet Doctorem hunc in hac materia non omnino sibi constituisse: unde, inquit, si quis puellæ reciprocæ matrimonii fidem dedisset, & postea duxisset sororem ejus recurrendum esset ad Episco-

pum, qui matrimonium hoc bona fide contractum validare & firmare potest.

Dicitur 4. quod affinitas illa oriatur etiam ex matrimonio rato, & non consummato: idque præterquam expressè definitum ex cap. 4. & 8. *De sponsalibus*, patet argumento à minori ad majus. Si enim sponsalia mera, quæ sunt via ad matrimonium, inducant impedimentum honestatis publicæ, multò magis illud inducet matrimonium ipsum, quamvis non consummatum. Circa hoc quædam notanda, & quidem.

Not. 1. Impedimentum è matrimonio rato, latius extendi, quam quod oritur è puris sponsalibus: hoc enim ut diximus, intra primum lineæ rectæ vel collateralis gradum sistit, illud verò ad quartum usque lineæ utriusque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in Bulla *Ad Romanum*. data anno 1568. quam refert Pyr. Corradus Lib. 8. cap. n. 6. unde hic audiendus non est Toletus Lib. 7. cap. 10. ubi parem sponsalium de præsentì ac de futuro esse rationem ex inadvertentia contendit.

Not. 2. quod licet ex sponsalibus invalidis non exurgat impedimentum honestatis publicæ, exurgat tamen è quocumque matrimonio invalido, modò invalidum non sit ex defectu consensûs, prout definit Bonifacius VIII. cit. cap. *De sponsalibus*, cui nullo posteriori jure derogatum est, ut bene probat Fagnan in cap. *Ad audiendam*, *De sponsalib.*

Hinc 1. si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, siue cognitum iisdem, siue incognitum, ex eodem matrimonio nasceretur impedimentum publicæ honestatis, vi cujus nec Titius ullam è consanguineis Berthæ, nec Bertha ullam ex consanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *Quod de jure irritum est, nullum parit effectum*, non valet in præsentì.

An autem matrimonio clandestinè contracto nascatur hoc impedimentum, disputant Theologi. Negat Sanchez Lib. 7. disp. 70. n. 13. quia, inquit, tale matrimonium nullum est ex defectu consensûs, cum careat eo genere consensûs quem exigit Ecclesia: jam verò dictis matrimonium nullum ex defectu consensûs non inducit impedimentum honestatis publicæ; ergo.

Opposita tamen opinio præferenda videtur: qui enim sine Parocho, vel debitis testibus contrahit, verò consentit, etsi illegitimè, non secus ac Monachus qui matrimonio jungitur; ergo sicut ex istius falso conjugio, sic & ex conjugio illius qui clandestinè contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honestatis.

Sunt quidem qui existiment impedimentum honestatis ex matrimonio invalido emergens, non transgredi primum gradum: & ita inter alios sentit Cabassutius Lib. 3. cap. 24. n. 10. & alii quos non redarguit author Collat. Andeg. tom. 3. pag. 16. hoc fortè nixi fundamento, quod & matrimonia invalida æquivalent sponsalibus, atque in ea commutentur, (secundum id Bonifacii VIII. cit. cap. *Valuit is* invalidi matrimonii contractus, *ut potuit, ut secuti agebatur*, id est valuit ut sponsalia, qui ut matrimonium valere non potuit:) & ex sponsalibus emergens impedimentum, intra primum gradum consistat. Hæc tamen ratio non est satis efficax, cum multa sint matrimonia invalida, quæ ne sponsalibus quidem

dem æquivalent; atque etiam si æquivalerent, possent primum gradum transgredi, non ut sponsalia, sed ut matrimonia: unde adhærendum est opinioni, quæ hocce impedimentum ad quartum usque gradum extendit, ut communiori & similitudini.

Hinc 2. ex matrimonio celebrato inter amentes, furiosos, ebrios, metu gravi constrictos, & fictè consentientes non exurgit impedimentum honestatis, quia deest consensus, vel omnis, vel saltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa personam, vel cum persona incerta contracto.

CONCLUSIO. Impedimentum honestatis dispensabile est.

Prob. quia solo Ecclesiastico jure inductum fuit: unde unanimis est Theologorum sententia Infideles eidem obnoxios non esse. Quapropter si Turca contractis cum Judæa, imò & cum Christiana, sponsalibus ad Christianam fidem convertatur, poterit is ejus consanguineam in primo quocunque gradu ducere. Ita Pontas verb. *Empêchemens de l'honnêteté publique*, cas. 9.

CAPUT UNDEDECIMUM.

De impedimento amentia.

Sub amentibus hic comprehenduntur ii omnes, qui liberum rationis usum non habent; quales sunt stulti, furiosi, imbecilles eâ imbecillitatis specie, quæ electionis & deliberationis capacitatem excludat.

Certum est 1. omnes istos jure naturali inhabiles esse ad contrahendum matrimonium, quod libertatis multum requirit. Et verò si nequidem per se ipsos, & independenter à curatore de bonis suis disponere possint, quanto minùs de persona sua disponere possunt, eamque in perpetuum obligare.

Certum est 2. quòd si amentes lucida rationis intervalla habeant, iisque durantibus, contrahant nuptias, validè contrahant; quia tunc adest consensus sufficiens. Idem dicendum de iis, qui debile habent ingenium, sed non eò usque ut hinc ratio ac libertas perimatur. Sapienter tamen monet author Collat. Andeg. tom. 2. pag. 50. hujusmodi homines ab ineundo matrimonio, si fieri potest, avertendos esse, tum ob funestos complures recurrentis amentia, vel debilitatis ingenii effectus; tum quia matrimonii scopus est ipsa etiam debita & attenta prolis educatio, quæ verè ac ne vix quidem ab hominibus in eo miseria statu constitutis expectari potest.

Quòd si instet familia apud Parochum, ut tales personas jungat, is ante omnia Episcopum consulere debet, ne gravibus se se exponat incommodis. Et si enim *quilibet præsumitur sane mentis*; & qui allegat seu alii objicit *furorem*, debet ipsum probare; cum tamen de dementia statu constat, tunc ei, qui factum suum tueretur, seu qui matrimonii validitatem defendit, probandum incumbit ipsum durantibus lucidis intervallis fuisse celebratum, qua de re lege Fevret Lib. 5 cap. 3. num. 37. de abusu, & nuperum ejus Commentatorem.

Addit idem Fevret, parentes, quibus id unum est in votis ut hujusmodi personarum bona invadant, sæpius sub exaggerata imbecillitatis prætextu obtinere à Judicibus sententiam, quâ prohibetur

Theol. Homar. Tournely. Tom. VI.

ulterior ad contractum matrimonialem processus: & tunc, inquit, non obstante ea prohibitionem, matrimonium celebrari potest. Hæc tamen doctrina, vel, ut sonat, falsa est, vel eo est intelligenda sensu, quòd Parochus ad benedictionem nuptialem procedere possit, cum inferioris Judicis sententia à superiore rescissa fuerit; ita & bene, author Coll. Andeg. tom. 1. pag. 301.

Ceterum quia non omnes à natura surdi & muti imbecillitatis vitio laborant, idcirco si intellectum ita habeant perspicacem, ut & signis edoceri possint, quid sit matrimonium, & consensum indicare, validè poterunt contrahere, sicut & Religionem profiteri. Ita Sanchez Lib. 1. disp. 8. num. 12. & ex eo Fevreti interpres.

CAPUT DUODECIMUM.

De impedimento affinitatis.

Affinitas, est conjunctio, seu vinculum & propinquitatis inter quasdam personas orta ex quacunque copula carnali completa.

Dicitur 1. *conjunctio & propinquitatis*; ipsa enim naturæ vox clamat eum, qui sororem vel cognatam meam duxit, mihi conjunctiorem esse, quàm extraneum. Hinc ubique receptum est: ut sic conjuncti fratrum & cognatorum nominibus se se mutuo saluent.

Dicitur 2. *inter certas personas*, nimirum (& hoc enixè precor ut cautè animadvertatur, multi enim non discipuli modò, sed & Parochi hic in errorem inducuntur) nimirum, inquam, inter conjugatum solum, & consanguineos conjugatæ; & vicissim inter conjugatam solam, & consanguineos conjugati, unde si Titius copulam habeat cum Bertha, ipse & quidem solus, (non autem ejusdem consanguinei, semel & iterum moneo,) sit affinis consanguineis Berthæ; adeò ut jam ipse defuncta Bertha nec possit ducere matrem nec filiam, neque neprem Berthæ; imò nec cognatas ejus ad quartum usque gradum, si copula intra matrimonium habita sit, de quo infra. Idem vicissim dicendum de Bertha respectu consanguineorum Titii. At verò consanguinei Titii, prædictas Berthæ consanguineas ducere poterunt, juxta Tritum id, *Affinitas non parit affinitatem*, cujus sensus est Titium per suam cum Bertha copulam sic fieri affinem consanguineis Berthæ, ut ejusdem Titii consanguinei, per hoc prædictis Berthæ consanguineis affines non reddantur. Quâ de causâ juxta, præsentem Ecclesiæ disciplinam, pater & filius, matrem & filiam ejus; fratres duo, duas sorores; vel eorum unus matrem, alter filiam; Item duo consanguinei, duas consanguineas ducere possunt. Qua iridem de causâ Titius etsi Berthæ consanguineas ducere non possit, ejus tamen affines v. g. uxorem fratris Berthæ defuncti, post Berthæ mortem ducere poterit. Ita Sanchez Lib. 7. disp. 67. n. 2. Duperay in Tractatu gallico de dispensat. pag. 183. & ceteri.

Ut autem cognoscatur quoto in gradu duæ personæ sibi sint affines, animadverti debet in affinitate sicut & in consanguinitate distingui stiptem, lineas, & gradus.

Stipes sunt duæ personæ quæ se carnaliter cognoverunt; quæque, cum una caro efficiantur, non vocantur affines, sed principium affinitatis;

Gg

sicut

sicut pater & mater sunt principium consanguinitatis.

Linea est ordo seu series personarum, quæ sibi sunt affines; & hæc itidem sicut in consanguinitate duplex est, recta scilicet, & transversa.

Affines in linea recta ii sunt, qui in eadem lineâ consanguinei sunt uni ex personis quæ copulam habuerunt; affines verò in lineâ transversâ, ii consequenter sunt, qui in linea transversa iisdem personis consanguinei sunt. Unde mihi Titio, qui Bertham duxi, affinis est in primo ascendendum gradu mater Berthæ, quæ socrus mea est; in primo autem descendendum gradu ejusdem Berthæ filia, quam ex alio matrimonio suscepit. In linea verò transversa affines mihi sunt, tum soror Berthæ, ejusdemque sororis filia, tum & aliæ ejus consanguineæ, His positis.

Dicendum est personam quamlibet in eo gradu esse affinem ei, qui copulam habuit cum consanguinea sua, in quo ipsa huic isti consanguinea est. Hinc qui Bertham duxi, affinis sum in primo gradu matri, filia, & sorori ejus; quia mater, filia, & soror Berthæ, eidem in primo gradu consanguineæ sunt: in secundo autem gradu affinis sum filia sororis ejus, item & ipsius consobrina; in tertio sobrina &c.

Consobrina, confine germaine. Hæc regula apud omnes recepta est, licet non semper iisdem terminis exprimitur. Quidam sic proponunt cum Sylvio q. 55. in Suppl. art. 7. Quoto gradu consanguinitatis attinet alicui vir alicujus mulieris, tanto affinitatis gradu attinet ei uxor ejusdem hominis. Alii sic: Juxta parentelam viri, numeranda est affinitas cum uxore, & quo gradu distat quis in consanguinitate à viro, eodem affinitatis gradu distat ab uxore ejus. At diversæ eæ explicandi rationes in idem recidunt, ut attendenti patet.

Art. 2. deff. 4. cap. 4. Dicitur 3. ex quacunque carnali copula, id est tam ex illicita, quæ habetur per fornicationem: adulterium, incestum, aut sacrilegium, quam ex licita, quæ habetur ex legitimo matrimonii usu: cum hoc tamen discrimine, quod affinitas ex copula legitima proficiens, dirimat matrimonium usque ad gradum quartum inclusivè; qui verò ex illicita quavis fornicatione oritur, idem non dirimat ultra secundum gradum inclusivè: unde qui fornicariè puellam cognovit, consanguineam ejus in tertio gradu validè ducere potest, imò & licitè, si nihil aliud obstat, prout declaravit Pius V. Bulla sua 62. quam videris apud Corradum Lib. 7. cap. 1.

Ceterum, sicut in consanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto, non inducit impedimentum; sic nec inducit in affinitate orta ex copula licita. Quæ etiam de causa affinitas ex copula illicita non operatur in primo & tertio gradu: quia scilicet in hisce materiis, gradus alias prohibitus non computatur, cum dicit Ordinem ad gradum minimè prohibitum.

Sed quid si matrimonium fuerit invalidum, induciturne affinitatem usque ad quartum gradum diremptivam?

R. vel est invalidum ex mala contrahentium fide, qui scienter cum impedimento dirimente contraxerunt; vel invalidum est ex ignorantia inculcata.

Si primum, affinitas inde exorta, utpote quæ sit ex copula illicita, non videtur transgredi secundum gradum: contrahetur tamen impedimentum honestatis publicæ ad quartum usque gradum pertingens, prout supra dixi.

Si secundum, cum affinitas illa ex copula licita

prodierit, videtur ad quartum usque gradum extendenda. Requirit quidem author Collat. Andeg. in matrimonio validitatem, ut hunc operetur effectum; sed quia obiter, raptim & sine explicatione loquitur, mens ejus haud satis certa apparet. Ut ut sit, si contingeret casus iste, de quo nihil in Theologis aut Canonistis quindecim inveni, res tota summo Pontifici aperienda foret. Atque id multò mihi certius videtur, postquam id ipsum tandem reperi in Consultationibus Canonicis Giberi tom. 2. pag. 207. ubi addit conjuges, qui cum impedimento ipsis ignoto contraxerunt, sed solitas ejusdem deregendi vias, banorum scilicet promulgationes omiserunt, excipiendos attractandos esse quasi qui mala fide contraxerint. Ex quo sequitur, affinitatem ex eorum copula prodeuntem, ultra secundum gradum non extendi.

Ceterum copula carnalis, quæ affinitatem parit, ea sola est, quæ consummatur in vase debito; unde non exurgit affinitas ex præpostero, & sodomitico congressu; neque etiam ex seminis effusione extra vas fœmineum. Ità communiter Theologi.

Nihil autem interest, an persona copulæ consenserit, an non: unde affinitatem parit copula habita cum dormiente, coacta, ignorante, insana, ebriâ, quia hæc ad generationem sufficiens est; secus si haberetur cum mortua. Ita omnes. Ratio est, quia etiam per talem copulam vir & fœmina efficiuntur una caro, unum corpus, utriusque sanguis commiscetur, sanguis unius tangit sanguinem alterius, & sic mediatur sanguinem totius alterius cognationis; quo in puncto sita est affinitas.

Dicitur 4. ex copula completa; quod quanquam aures verecundas lædit, nec nisi post invocatum sancti Spiritus auxilium legi debet, distinctius tamen explicari necesse est; quia non aliter intelligi possunt quæ ad affinitatem, impotentiam, & matrimonii consummationem pertinent. Itaque copula perfecta ea est, quæ de se apta est ad proles generationem, licet fortè per accidens ut in sterilibus, & ætate provectis, actualis generatio non subsequatur. Porro ea tantum copula ad generationem idonea est, in qua penetratur vas muliebri, cum effusione seminis prolifici intra ipsum.

Hinc (quod utinam omittere possem, quia res est castis mentibus admodum gravis, minus verò castis admodum periculosa) hinc non contrahit affinitatem.

1. qui licet *claustra pudoris invadat, vel frangat*, sic tamen se retrahit, ut extra vas fœmineum effundat semen; ita S. Thomas in 4. dist. 42. Aliud esset si quis vel diaboli opera, vel aliter, intra vas muliebri semen emitteret absque genitalis membri introductione; quia tunc occurreret sufficiens seminum commixtio, ad quam negant multi requiri ut mulier semen emittat; cui quidem sententiæ adhæret Pontas hic cas. 9.

2. qui licet intra vas emisit semen, non tamen emisit semen prolificum: sicque non oritur affinitas ex congressu Spadonum, Eunuchorum, eorumque qui utroque carent testiculo, secus si uno tantum; de quo Capite sequenti. Item, neque juxta aliquos oritur ex copula, cum impubere, quod admiserim de copula solum tentata, non de completa: eadem enim videtur esse conditio impuberis, quæ mulieris sexagenariæ.

Ceterum observa 1. nihil ad affinitatem interesse, an copula occulta sit, an notoria. 2. quoties constat

constat de copulâ, toties in exteriori foro præsumi debitam seminis effusionem. 3. eum, qui etiam leviter suspicatus est se peccasse cum feminâ, cuius fororem duxit, aut ducere intendit, indigere dispensatione, quam nisi obtinuerit, filii ejus pro illegitimis habebuntur in foro Ecclesiæ. 4. eos, qui scienter contrahunt in gradibus affinitatis aut consanguinitatis, aut aliis casibus prohibitis, excommunicationem, non tamen reservatam, incurrere; Clement. unic. *De consang.*

Quæres, quos habeat effectus affinitas matrimonio jam contracto superveniens, ut si Titius cum uxoris suæ sorore, vel nepte incestum commiserit.

R. 1. per eam non dissolvi matrimonium, quod, ubi legitime consummatum est, solâ morte dissolvitur.

R. 2. hanc tamen affinitatem duos parere effectus; quorum prior est ut qui peccavit cum uxoris suæ consanguinea in primo vel secundo gradu, licet eidem uxori, quæ jure suo privari non meruit, debitum reddere teneatur, non tamen illud exigere possit, nisi obrenta ab Episcopo dispensatione.

Nec nocet, quod, qui cum propria sua consanguinea peccavit, possit ab uxore suâ debitum exigere: quia jura quæ debiti petitionem hoc in casu non prohibuerunt, prohibuerunt in casu altero. Vide caput 1. *De eo qui cognovit*, in quo nulla fit mentio de copulâ cum propriis consanguineis aut cum uxori affinibus habita, sed de eâ tantum, quam quis cum ejusdem uxoris consanguineis habere præsumit. Itâ Pontas v. *Devoir* &c.

Dixi, qui peccavit cum uxoris suæ consanguinea in primo vel secundo gradu: si enim in tertio aut quarto gradu peccaverit, non videtur matrimonii usus impediri. Quia ut copula illicita non operatur ultra secundum gradum quoad matrimonii invaliditatem: sic nec ultra eundem gradum operatur quoad privationem juris conjugalis. Itâ idem ibid. cas. 21. & alii.

Quod si uterque conjux cum alterius consanguineis commercium habuerit, vel alter de alterius consensu, neuter jam servat jus exigendi debiti: quia leges jus illud parti solum innocenti relinquunt; & in hoc casu neutra pars est innocens.

Nec obest, quod mulier, quæ corporis sui usum affinibus suis concedit, rea magis videatur quam vir suus in eodem casu. Etsi enim id utrunque verum est, quia plus in esse debet pudoris mulieri, quam viro, certè tamen ex unanimi penè Theologorum & Canonistarum seu par est utriusque sponsi conditio, nec minorem vir uxori fidem debet, quam uxor debeat viro.

Sitamen, ait Bonacina q. 3. punct. 12. uterque conjux eâ dolosâ intentione cum affinibus suis commercium haberet, ut conjugem alterum debito defraudaret, teneretur debitum alteri petenti reddere: quia cum nemini fraus sua patrocinari possit, nemini quoque immunitatem à tali opere acquirere potest; & id colligitur ex cap. 2. *De cognat. spir.*

Posterior affinitatis matrimonio supervenientis effectus, is est, juxta aliquos, ut conjux nocens post conjugis mortem, alias nuptias licetè contrahere nequeat; & si contrahat, non possit absque dispensatione petere debitum. Ita Azor 3. p. lib. 3. cap. 20. Bonacina ibid. Sanchez lib. 7. disp. 15. Pirhing, insignis è Societate Jesu Canonista, & alii communiter in cap. 1. *De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ.*

Verum is effectus, si propter citatum caput 1. *De eo qui cognovit*, alicubi sit in usu, non ubique *Theol. Honor. Tournely Tom. VI.*

viger; & multo minus in Galliâ, prout animadvertunt Caballarius Lib. 3. cap. 21. num. 9 Pontas v. *Empechemens prohibitis*. Imò annotat ipse Sanchez ibid. disp. 15. n. 8 jam à temporibus Navarri qui centesimum vitæ suæ annum complevit, & ex omni regione circa conscientia casus consulebatur, obtinuisse consuetudinem, videntibus nec contradicentibus Prælati, ut hujusce incestus rei, sine præviâ dispensatione, mortuis conjugibus, ad alias nuptias transirent. Quod si alicubi prædictus incestus secundi matrimonii celebrationem prohibeat, potest Episcopus in eo dispensare.

Ceterum solus ille incestus privat jure petendi debiti, aut novi matrimonii ineundi, qui formalis fuerit, non autem qui merè materialis, & inculpatus: unde si quis, ut fermè Jacob, rarus se ad uxorem suam accedere, ad ejus sororem accesserit, non privatur suo jure; immunis est enim ab incestu, licet non desinat contrahere affinitatem. Idem dicendum de muliere, si per vim ab affine suo fuerit oppressa; secus si libidini ejus, ex gravi mortis metu cesserit, qui mori potius debuerat quam fœdari; & ideo potest maritus ei debitum negare, juxta Pontas v. *Devoir*, cas. 20.

Porro ad incurrendam pœnam, de quâ loquimur, non requiritur sententia Judicis, prout cum aliis docet Sanchez Lib. 7. disp. 64. n. 18. & colligitur ex iis, quæ dixi agendo de lege pœnali.

An autem ab eadem pœnâ excuset ignorantia juris, definiendum est à pari ex iis, quæ dixi in Tract. de Irregularit. part. 1. cap. 4. pag. 30. Certè Pichler, qui nobis adversatur, agnoscit sententiam, quæ homines sive legis, sive pœnæ per eam inflicta nescios, eidem pœnæ subiacere docet, esse oppositâ communiorem: cum autem aliunde probabilior sit, aut æquè probabilis, in praxi servari debet.

Jam inquirendum superest an & quousque Ecclesia in impedimento affinitatis dispensare possit; quod ab aliâ pender quæstione an scilicet, & quousque idem impedimentum juris sit naturalis, aut merè positivi. Sit.

CONCLUSIO I. Impedimentum affinitatis in quocunque lineæ transversæ gradu dispensabile est.

Prob. quia ad hoc sufficit, ut quis de jure naturali possit ducere uxorem fratris sui jam defuncti: at qui hoc de jure naturali licitum est.

Prob. min. 1. quia jure naturali licitum est duas sorores ducere, cum Jacob vir sanctus, & amicus Dei, Liam & Rachelem duxerit: sed qui unam duxit sororem, cum ejusdem sorore affinitatem contraxit in primo lineæ transversæ gradu; ergo hæc affinitas naturali jure matrimonium non dirimit. 2. quia id disertè sequitur ex lege Deuteronom. 25. his expressâ verbis: *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex his absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti, non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus.* Quis porro existiment Deum tulisse legem juri naturali contrariam; 3. quia multi, iique scientiâ conspicui Pontifices hæc in casu dispensaverunt. Sic Innocentius III. cap. fin. *De divorciis*, permisit Infidelibus, ut cum relictis fratrum suorum uxoribus maritaliter habitarent. Sic Alexander VI. in eodem gradu dispensavit cum Emanuele Lusitanæ Rege. Sic demum Julius II. Henrico VIII. concessit ut Catharinam fratris sui Arturi viduam duceret: quam quidem dispensationem cum irritam esse imperitè simul & impiè contendisset

Henricus, ut quam efflictim deperibat Annam Bolenam duceret, Clemens VII. consultis illustribus totius terrarum orbis Universitatibus, & post grave ac maturum consilium, eandem validam ac legitimam fuisse pronuntiavit.

Obijciuntur tria. 1. quidem istud Levitici 18. v. eod. *Sororem uxoris tue in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus*: unde apud omnes constat illicitum fuisse ducere sororem fratris sui, quod & exprimi solet his versibus qui omnia matrimonii impedimenta in Levitico contenta complectuntur:

*Nata, soror, neptis, matertera, fratris & uxor,
Et patrui coniux, mater, privigna, noverca,
Uxorisque soror, privigni nata, nurusque,
Atque soror patris, conjungi lege vetantur.*

2. Exprobratio à Joanne Baptista facta Herodi his verbis Matth. 14. & Marc. 16. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Herodes enim, utpote alienigena, Mosaicæ legi minimè subjectus, non aliter redargui potuit, quàm quia Philippi fratris sui, jam, ut scribit S. Chrysostomus hom. 4. in Matth. fato ultimo functi, uxorem ducendo peccabat contra jus naturale. 3. irritum est jure naturali matrimonium fratris cum sorore: porro fratris uxor pro sorore reputatur, ut quæ unà cum fratre soror effecta fuerit. Sed hæc non urgent. Unde.

R. ad 1. Solutio est in textu qui sic habet: *Sororem uxoris tue non accipies.... adhuc illà vivente*; quæ satis indicant sororem hanc post sororis suæ fulnera in conjugum accipi posse. Quapropter hic tantum prohibet Moyse, nè quis uxoris suæ adhuc viventis sororem accipiat; nè scilicet eidem uxori zelotipiæ quidpiam & amaritudinis procreet. Adde quòd, ut in Tractatu de legibus ostensum est, lex Mosaica quoad præcepta judicialia & ceremonialia à Christo abrogata fuerit: porro citata lex Levitici merè judicialis est. Si enim naturalis esset, ejus quoque declaratio seu exceptio, quæ habetur in adducto Deuteronomii textu, naturalis esset; cum exceptio fiat ab iis; quæ ejusdem sunt ordinis & naturæ: atqui exceptio seu declaratio posita cap. 25. Deuteronomii, non est naturalis; neque nunc obligat ut divina. Et id quidem præ ceteris tueri debent, qui divorcium Henrici VIII. defendere conati sunt; alioqui enim cum Arturus Henrici frater natu. major sine liberis decessisset, non solum potuisset, sed & divino ac naturali jure debuisset Henricus Catharinam ejus uxorem ducere, ut suscitaret semen fratri suo.

R. ad 2. Herodes, licet patre alienigenâ natus, Judaicam Religionem profitebatur; unde Herodiadem ducere non potuit, siue adhuc viveret Philippus, ut tunc adhuc vixisse omnes penè consentiunt post Josephum Lib. 18. Antiquit. cap. 9. & testatur Hieronymus ex antiquis historiis; siue jam è vivis excessisset; quia tunc tantum viduam fratris ducere licitum erat, cum ille *mortuus* erat *absque liberis*. Philippus porro ex Herodiade suscepit liberos, atqui in primis filiam eam saltatricem, cujus petulantia & votis concessum est caput Joannis Baptistæ.

R. ad 3. maritum & uxorem non fieri verè & propriè carnem unam, & multò minùs sororem unius unam fieri carnem cum alterius conjugè: unde non adeo repugnat ut soror defunctæ virum ejus ducat, quàm ut eadem soror fratri suo copuletur. Quamquam nec absolutè verum est fratrum

cum sororibus connubia strictè & propriè ipsis naturæ legibus uti nefaria prohiberi, prout supra dictum est,

Major est difficultas, an affinitas jure naturali matrimonium dirimat in lineâ rectâ, an saltem in aliquo ejus gradu. Hujus quæstionis resolutio, ait Sanchez Lib. 7. disp. 51. ad duo inservit, & quidem 1. ad dignoscendum, quo in gradu Pontifex dispensare possit. 2. & magis ad videndum, quando Infideles, qui in his gradibus contraxere, suis sint ab uxoribus separandi.

Dixi, & magis, quia nusquam hætenus dispensavit Ecclesia in primo gradu affinitatis ex matrimonio prodeuntis, nec Deo auxiliante in futurum dispensatura est: imò præcipit Synodus Tridentina Sess. 24. De reform. matrim. ut in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Quamquam præsertim in matrimoniis jam contractis aliquando dispensetur inter personas inferioris conditionis, ob privatas etiam causas, v. g. ad vitandum scandalum ex separatione oriturum; ad educationem prolis jam susceptæ, & alioqui miserabiliter perituræ; ad subveniendum paupertati puellæ, quam patruelis dives ducere vult, & cui, si innupta & egena maneat, imminent ex periculis speciei quæ puellæ plusquam núbili, nubere volenti, & aliunde pauperi sæpius insidiantur. His positis, sit.

CONCLUSIO II Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, siue orta sit ex copulâ illicitâ, siue ex conjugali. Unde si Infidelis, priusquam Christi fidem susciperet, in hoc gradu contraxerit, puta si * vitricus privignam, si noverca privignum, si socer nurum, si socrus generum duxerit, non videntur esse separandi, positis ponendis, de quibus dictum est supra.

Prob. 2. pars de affinitate ex matrimonio, quæ plus habet difficultatis, cum multò communior sit opinio, quæ affinitatem ex copulâ illicitâ nè in ipso quidem primo lineæ rectæ gradu, matrimonii diremptivam esse ex naturâ rei contendit: prob. Itaque 1. negative in hunc modum. Ea matrimonia jure naturali valida censi debent, quæ sufficienter non probantur eodem jure invalida esse atqui non probatur sufficienter matrimonia inter affines in primo etiam lineæ rectæ gradu contracta, invalida esse de jure naturali. Nam jus naturale ea solum matrimonia invalidat, in quibus violantur naturæ leges, v. g. superioritas & subjectio naturaliter debita; ratio principii & principiat; specialis reverentia; necessitas refrænuendi ardoris faciliè urgentis, & qui proinde per matrimonii invaliditatem, quasi per repagulum debuerit coerceri: his quippe & non aliis de causis irritum de jure naturali est matrimonium patrem inter & filiam, matrem inter & filium; & si velis, fratrem inter & sororem ipsius, atqui eæ rationes non militant contra matrimonia inter prædictos affines contracta. Neque enim novercam inter

* Les termes de beau-pere & de belle-mere ont en françois une équivoque qu'ils n'ont pas en latin. Voici donc comme il faut rendre la phrase, si vitricus &c. si le beau-pere épousoit la fille que sa femme a eue d'un premier lit, si la belle-mere épousoit le fils que son mari a eu d'une autre. Si le beau-pere épousoit sa bru, qui s'appelle aussi sa belle-fille, c'est à dire la femme de son fils; si la belle-mere épousoit son gendre, ou le mari de sa fille.

& privignum, seu mariti filium ex alio connubio susceptum, occurrit ratio principii, & principii; non viget inter eos ille libidinis ardor, qui per inductam nuptiarum nullitatem debuerit refræniari; non amicitia ingens, sed potius major aversio quàm inter extraneos.

Saltem, inquit, novercam inter & privignum; vitricum inter & privignam, est quædam ratio superioritatis, scilicet ex parte novercæ & vitrici; & quædam consequenter ratio subjectionis, scilicet ex parte privigni & privignæ, erga quos parentum locum habent vitricus & noverca.

R. prædictas inter personas esse quidem nonnullam superioritatis & subjectionis rationem, sed longo admodum intervallo distantem ab ea, quæ patrem inter & filiam, filium inter & matrem occurrit: porro quæ tantum differunt inter se, cur eosdem in matrimonio nullitatis affectus operentur? Deinde superioritas hæc & subjectio probant quidem matrimonia hæc aliquam habere indecentiam, propter quam passim, & sine gravibus causis non possint licite contrahi; sed an ideo statim probant, ea, si contrahantur, contrahi invalidè? Certè indecens quoque est, ut amita fratris vel sororis suæ filio nubat; neque tamen qui in eo contraxissent gradu Gentiles, invalidè contraxisse judicarentur.

Concl.
Aurel.
Caus. 10.

Prob. 2. ex Conciliis Agathensi, Epaunensi, & Aurelianensi III. quæ prohibent, ne dissolvantur matrimonia eorum, qui in infidelitate, duxerunt relictam patris, filiam uxoris, &c. horum enim matrimoniorum dissolutio, non prohiberetur, sed potius præciperetur; si naturali jure invalida forent.

Respondet equidem Sylvius in Suppl. q. 55. art. 6. Concilia hæc fuisse solum Provincialia, quæ proinde certò determinare non potuerint affinitatis gradus. Sed unde tandem fiet, ut nulla sit hisce in materiis Conciliorum Provincialium auctoritas? Quoti in jure Canones minoris momenti quotidie à Theologis & Canonistis in ipsa impedimentorum materia citantur, & instar regulæ assumuntur?

Prob. 3. quia affinitas ex copula licita non magis de jure naturali dirimit matrimonium, quàm ex illicita; ex utraque enim assurgit eadem corporum conjunctio; per utramque duo æquæ fiunt caro; nec magis in una quàm in alia contrahi potest, quin accedatur ad fines alterius: atqui plerique adversariorum, & inter alios, Layman Lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 6. & Lugo in Respons. Moral. l. b. 1. dub. 40. num. 29. fatentur affinitatem ex copula illicita non tam, ne in ipso etiam primo lineæ rectæ gradu esse impedimentum jure naturali dirimens. Idque, ait Pichler, pater ex dispensationibus, quas in hoc gradu sæpè largitur sacra Pœnitentiaria, præsertim quoad usum matrimonii à talibus jam contracti, & quando impedimentum, hoc est occultum; ergo.

Obijciuntur quinque, 1. Levit. 20. v. 11. & 12. sic habetur: *Qui dormierit cum noverca sua.... morte moriantur ambo. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur.* 2. Apostolus 1. Cor. 5. *Auditur, inquit, inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat; ubi ducere uxorem patris sui scelus est adeò juri naturali adversum, ut nè inter ipsos etiam Gentiles audiat.* 3. Lex finit. *De condito sine causa*, declarat novercam, quæ Privigno nubit, atque gentium incestum

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

committere: si autem jure gentium; ergo & jure naturali. 4. Ecclesia inter affines in hoc gradu saltem ex copula licita, nunquam dispensavit, affinitas ex rei natura, & antecedenter ad Ecclesiæ leges habet, quòd sit vinculum saltem in primo gradu, sicut & consanguinitas; qui per eam conjuges ex natura rei fiunt una caro; atqui vinculum ex natura rei tale debet ex eadem natura rei dissolvere matrimonium; ergo.

R. ad 1. in hoc textu sermonem haberi vel de incestu habito cum noverca, vivente adhuc ejus marito, vel de concubitu habito extra matrimonium: certè contrarium probari non potest.

R. ad 2. flagitiosum Corinthi hominem incestui adulterium permiscuisse; adeo ut uxorem patris adhuc viventis cognoverit, prout sentiunt ceteri penè omnes contra Catharinum, & habetur causa 2. q. 1. cap. 17. Et verò quomodò dixisset Apostolus crimen illud nec inter gentes audiri, cum scirent omnes usum fuisse ipsis Apostoli temporibus apud Persas, ut filius mortuo patre, novercam duceret.

R. ad 3. legem è Digestis petitam intelligi debere de jure gentium late & improprie sumpto; quia nimirum matrimonia hæc, ut apud nos, sic & apud plerasque gentes prohibita sunt; non autem de jure gentium strictè & universaliter accepto, quasi eadem conjugia nusquam permessa fuerint, aut ob aliquam necessitatem permitti non potuerint. Adde quòd quidquid prohibitum est, non ideo statim invalidum sit jure naturali. Adde rursus quòd jus gentium ad jus merè positivum revocetur; prout probavi in Tract. de Legibus pag. 78.

R. ad 4. Ecclesiam in hoc gradu non dispensare, non defectu potestatis, sed defectu rationum, Nempe verò ad dispensationem hanc requiruntur causæ tam graves, ut nunquam occurrerint. Ceterum quia minùs urgentes requiruntur ad dispensandum in affinitate ex copula illicita etiam in primo gradu, quandoque ex dispensationum species ab Ecclesia conceduntur.

R. ad 5. neg. min. Vinculum enim quandoque perimit substantiam actûs, & efficit ut invalidè ponatur; quandoque verò actum fieri prohibet, sed factum non irritat. Fatemur porro ex affinitate induci vinculum matrimonii prohibitivum; at simul contendimus vinculum illud non magis dirimivum esse, cum affinitas ex copula licita nascitur, quàm cum ex illicita; in hoc autem ultimo casu fatentur doctiores ex adversariis vinculum affinitatis non esse dirimens. Et verò affinitas in primo transversæ lineæ gradu est etiam vinculum naturale; & tamen vix quisquam contendet eam jure naturali in hocce casu dirimivam esse.

Ne quid utiliam omittamus in hac, & singulis diebus obvia, & tauri momenti materiâ, quasdam proponemus difficultates, quæ licet circa alia impedimenta, communius tamen circa consanguinitatem & affinitatem exoriuntur. Itaque

Quæres 1. an iis, qui se consanguineos aut affines dicunt, fides haberi debeat à Confessario.

R. habendam, si id dicant ante matrimonii celebrationem; unde à nuptiis contrahendis averti & deterreri debent, donec res plenius expensa fuerit & detecta: si verò id post celebratum conjugium dicant, tunc tardiori incedendum est passu, nec ita facile credendum iis, qui ex tædio & malâ in aliam partem voluntate, falsa perinde ac vera effundunt; quod præsertim verum est, cum, ut fieri solet, præmissæ sunt bannorum pro-

mulgationes. Si tamen pars una constanter persuasum habeat se alteri in gradu prohibito consanguineam esse aut affinem, prohibenda erit à petitione debiti, imò & ab ejusdem redditione; quia non solum dubia est, sed & certa de invaliditate matrimonii. Et verò, ut benè ait Sylvius in Suppl. q. 45. art. 4. quæsit. 5. fornicatio semper est illicita: sed qui certus & convictus de matrimonii invaliditate debitum reddit, fornicatur; quia accedit ad eam, de qua certus est aut esse credit, quòd non sit conjux sua; ergo.

Et hæc doctrina tenenda est, ait post Bonacinam Sylvius, etiam si pars de impedimento convicta, sub excommunicatione compellatur ad reddendum debitum; aut etiam ex ipsius denegatione gravissima quæque scandala, & ipsius vitæ periculum sequatur; quia quod est, aut certò creditur fornicarium esse, cum eo ipso sit intrinsecè malum, nulla unquam de causa licitum esse potest. Interim verò donec dispensatio obtineatur, si impedimentum alteri parti aperire nequit pars ejusdem conscia, debet hæc ei vel ad aliquot hebdomadas aut menses continentiam persuadere si possit; vel ad aliquod tempus ob mercaturam, executionem voti aut piæ peregrinationis, abesse à domo, vel; ait Sylvius ibid. q. 55. art. 9. dicere se petitioni ejus non posse facere latis *sine periculo grandis morbi aut etiam mortis, (spiritualis videlicet)* quòd ultimum non nihil restrictionis mentalis importat.

Quæres 2. quid facto opus sit post obtentam impedimenti dirimentis dispensationem.

R. 1. si impedimentum sit publicum necesse est, ut præfati conjuges suum coram Parocho & testibus consensum renovent. Ratio est, quia non aliter scandalo ex hujusmodi nuptiis orto mederi possunt. Idem dicit Sylvius q. 45. art. 2. concl. 4. si impedimentum verisimiliter manifestandum sit. Quòd si impedimentum alicui personæ notum erat, debet hæc de obtenta dispensatione prudenter admoneri.

R. 2. si impedimentum occultum erat, aut soli Parocho per viam confessionis cognitum, sufficit ut conjuges quos antea licet invalidè, coram Parocho & testibus contraxisse supponimus, inter se solos consensum renovent; ita declaravit Pius V. ad preces totius Pœnitentiæ, prout ex Navarro refert Sylvius ibidem, & author Collat. Paris. tom. 2. pag. 70. Sed quo tandem modo renovabitur consensus ille; en gravis difficultas, & tamen singulis diebus occurrens quam sequens responsio adaugere, nedum imminuat. Itaque.

R. 3. matrimonium antea nullum convalescere non potest; nisi parti, quæ impedimentum ignoravit, significetur priorem contractum non fuisse validum. Ratio est 1. quia debet ea pars in eo constitui statu, in quo libere consentiat. 2. quia ratificatio ex errore profecta, nihil operatur, neque novam inducere potest obligationem; unde ex Leg. 15. ff. *De juri/d. errantis & ignorantis* nullus est consensus. Atque hinc est, quòd qui votum invalidum ratificat quia illud validum esse arbitratur tamdiu invalidè ratificet, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit: sed qui impedimenti nescius matrimonium ratificat, ratificat ex errore; ergo per hanc ratificationem contractus ante invalidus convalescere non potest. 3. quia id evincit stylus Pœnitentiariæ, quæ cum dispensat ad permanendum in matrimonio semel contracto, hæc verba apponere solet: *Muliere (vel viro) de nullitate prioris consensus certiorata: sed ita cautè ut latioris delictum nunquam cognoscatur*

Ubi ponderabis, quòd licet matrimonii nullitas intimari debeat, causa tamen illius non sit aperienda; præsertim si fundetur in delicto alterius partis, v. g. in affinitate ex copula illicita. Ità sentiunt S. Thomas, Scotus, Navarrus, Sylvius, Sanchez Lib. 2. disp. 35. & 36. author Collat. Paris. tom. 2. pag. 75. & ut videtur author Collat. Andeg. tom. 2. pag. 183. Atque hinc, ut dixi, recrudescunt ambages: quo enim pacto detegatur alteri parti nullitas, cujus referatio funestus exitus habere possit? quâ arte ad præstandam novam consensionem allicietur?

R. 4. cum citato Collat. Andeg. authore, Confessarium, qui in hisce casibus versatur, ante omnia junctis jejuniis precibus, Dei spiritum attrahere debere, ut ea, qua sibi gradiendum est, via incedat: tum compertis & maturè perpensis pœnitentium genio, moribus, indole, propensionibus, odio vel amore, quo se invicem prosequuntur, rem totam detegat Episcopo, primario harum materiæ judici, si tamen detegere potest: si non potest, varios, qui à doctioribus Theologis proponuntur, obtinendæ consensûs renovationis modos dignoscat; quatuor autem proponit eos quos ipsis authorum verbis referam.

Primus est, quòd conscius impedimenti dicat se à principio invalidè consensum præstitisse, vel se non consensisse, ut par erat, defectu bonæ instructionis; & propterea ex consilio Confessarii oportere, ut pro securitate conscientiarum ambo invicem consensum renovent. Quapropter ipse quidem iterum consentit libentissimè accipere eam in uxorem, & optat ut ipsa etiam consentiat de novo, habere eum in maritum; & tunc si ea quoque consensum suum renovet, erit factum matrimonium.

Quoniam verò modus iste graves patitur difficultates, præsertim si mulier rea sit & maritus impedimenti nescius, perspicacis, vividæ, & suspiciosa mentis esse cognoscatur, ideo proponitur secundus modus, quo pars impedimenti conscia generatim ignorati indicet prioris consensûs nullitatem, & novum exigat, dicendo v. g. suspicor te non esse meam conjugem aliqua de causa; ideo precor ut ad conscientiam meam pacem nos, denuo pro conjugibus habeamus. Ita post Cajetanum Navarrus Manual. cap. 22.

Tertius modus est, ut à parte impedimenti nesciâ novus habeatur consensus, sine expressâ quidem, at non sine æquivalenti nullitatis matrimonii cognitione; puta si eum his vocibus amice compellet: Ita tibi afficior, ut si non esset inter nos matrimonium, nihilominus acciperem te & jam defacto ita te accipio: numquid & tu similiter? Si respondeat: Accipio. (non enim sufficeret vox Acciperem, ut notat Pichler) veleo affectu se cognoscant, matrimonium convalescit, ait Sylvius; quia ignarus impedimenti, non solum in matrimonio prius contracto permanere intendit, sed & novum inire, si prius non valuerit: unde is consensus est quidem cum errore, sed non ex errore.

Quartus modus, qui cum maritis tractari difficilioribus adhibetur, est ut mulier absque eo quòd insciæ parti aperiat prioris consensûs defectum, cautè curet, ut utriusque consensûs simul renovetur, putà dissimulante petendo ab eodem ut pro suâ consolatione ipsam habeat in conjugem, simulque dicat, Et ego te in conjugem habere volo.

Quintus denique modus, ad quem recurritur, cum ceteri prodesse nequeunt, & instar scandali, gravis

Pag. 101.
Edit.
Paris.

gravis infamiae, aut divortii timor est, ut obtenta dispensatione habeatur copula maritali affectu ex parte illius, quae impedimenti conscia est: quia pars altera, quae impedimentum nescit, eo affectu commercium hoc contineat. Et hæc opinio, ait Tiburtius Navar. part. 2. manuductionis ad praxim, attento aliteriuscujuscunque agendi rationis periculo, probabilitate non caret, maxime cum in dubiis preferenda sit sententia animabus favens: Et hac de causa confertur baptismus in extremitate digiti, quando partus periclitans illam exheredit. Praxim hanc approbat Illust. Episcopus Tutelensis, in Libro cui titulus, *Explication des sept Sacramens*, tom. 3. pag. 404. eò præsertim quod pars conscia seipsam infamare non teneatur.

Nec nocet clausula *certiorationis* à sacra Pœnitentiaria præscriptæ: tum quia, ait idem Navar, sancta Sedes in his casibus relaxare, & meliori, quo potest, modo providere de remedio censetur; tum quia clausula hæc non ponitur ut conditio necessaria, sed ad instructionem Confessarii, ut habet Sanchez Lib. 8. disp. 34. n. 61. sapè enim hæc dispensationes suo valore frustrarentur, si esset conditio necessaria: quia sapè contingit nullitatem non posse detegi absque periculo detegendi delictum, maxime si impedimentum sit ex parte feminae, ut multoties contigisse ipsa experientia demonstrat. Hactenus Navar, qui, ut & alii sive Theologi sive Canonistæ, pondere difficultatum oppressus, omnem movere lapidem, quo gravibus malis medeatur, medicos scilicet imitatus, quibus solemne est, ut post exhausta scientiæ & artis remedia, ea etiam infumant, quibus nec ipsi fidem habent, & quorum ope non tam expellere morbum, quam morbo laborantem solari & pacare moluntur.

Enim verò ex quinque adductis iterandi matrimonii modis, nullus est præter primum, & fortè tertium qui omnino tutus videatur.

Pag. 83.

1. Quia, ut fatetur ipse Navar, in his non fit plena, vera & sufficiens certioratio nullitatis prioris consensus; ac proinde non aliter renovatur matrimonium, quam renovetur votum quis ex errore invincibili validum ab initio fuisse putat, quodque fortassis non renovaret, si invaliditatem ejus haberet compertam. Nec prodest quòd fortè clausula certiorationis, à Pœnitentiaria strictè non exigatur: quia certioratio hæc ex natura rei requisita videtur, ut nempe vitetur periculum consensûs ex solo errore renovati.

2. Quia in Sacramentis non licet sequi sententiam probabilem relicta probabiliori simul & tutiore, nisi in casu extremæ necessitatis: atqui in quatuor posterioribus modis, excepto forsitan tertio, tenentur sententiæ, quæ vix probabiles sunt; idque extra casum extremæ necessitatis: cum etiam in casu iisdem discriminibus & periculis obnoxio, quandoque separandi sint putativi conjuges, ut si impedimentum sit ex eorum numero, in quibus nunquam dispensavit Ecclesia, putà si Sacerdos, aut Sanctimonialis, matrimonium contraxissent; & tunc quidquid tandem evenire possit, necesse est, ut vel partes vivant tanquam frater & soror, vel ea, quæ peccavit in remotum locum fugiat, aut Religionem amplectatur, si possit, ut notat Sylvius in fine art. 4. q. 45.

Ut à prædictis incommodis extricet se Anacleus Reiffenstuel, aliam proponit viam, quam tutiorem indicat, quamque hîc, ut si possim Confacerdotes meos adjuvem, proponam. Vult ergo

citatus Canonista, ut Confessarius, vel alius de licentia partis impedimentis conscia, in se suscipiat negotium, & conjugi nullitatis ignaro, (vel potius utrique conjugi, ne quid suboriatur suspicionis) exaggeret, quàm necessaria sit gratia sacramentalis ad onera matrimonii portanda, quæ tamen non confertur si matrimonium, ut evenire facile & inculpate potest, ob aliquod impedimentum nulliter contrahatur. His positis, suadeat conjugibus, ut inter se de novo contrahant sub conditione, dicente uno v. g. Si ex aliqua causa matrimonium non esset validum, volo tecum ex nunc de novo contrahere; alio verò respondente: Volo pariter & ego tecum contrahere. Hæc methodus præmissa cauta & publica instructione inservire aliquando posset; & licet in ea non sit certioratio formalis, est tamen æquivalens.

Quæres 3. quam agendi rationem servare debeant Parochi cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt.

R. vel detegitur impedimentum ante matrimonii celebrationem vel post idem contractum; item detegitur in confessione, vel extra.

Si impedimentum extra viam confessionis detegatur ante matrimonii celebrationem, suspendi debet bannorum promulgatio, aut si ea jam præcesserit, celebratio matrimonii; idque etiam si ab uno tantum teste, etiam de auditu, modò sit fide dignus, objiciatur impedimentum illud, imò & malitiosè objici videatur, donec res ad Episcopum; aut si longius distet ad vicarium foras Sylvius neque delata fuerit; ita S. Carolus Borom. qui hoc hic art. 9. extendit, etiam si impedimentum nullius momenti appareat. Unde tamen & Episcopus, qui consultitur & Parochus, qui consulit, securius procedant, debet Parochus cum sibi hujusmodi impedimenta deteguntur, exigere ut revelatio sibi tradatur in scriptis, & à duobus testibus, atque ab ipso revelante, si scribere norint, subscribatur: debet & tacite rei totius veritatem, ac probationum pondus inquirere. Idem ordo servari debet cum communis fama aliquos impedimento quopiam ligari perhibet. Tunc autem si Parochus rebus mature expensis rumores illos, ut sapè fit, nihil solidi habere animadvertet ex prævio partium juramento ad nuptias procedere potest. Ita author Coll. Andeg. tom. 1. p. 278. & seq.

Si Parochus solus etiam extra confessionem rescierit impedimentum quod probare nequeat, quodque à futuris contrahentibus negetur, non potest benedictionem nuptialem denegare, postquam eos pro virili à contrahendo avertare conatus fuerit; ne, quod utique indecens est, idem sit testis & Judex. Prudenter tamen ad Episcopum hoc in casu recurrat, ad quem ex materiæ pertinent, secundum id Alexandri III. cap. 1. *De consang. & affin.* Non sunt cause matrimonii tractande per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habent judicandi. Ita Author Collat. Andeg. pag. 283. Paulò aliter sentit Sylvius hîc q. 55. art. 9. in fine: sed fatetur tandem quòd Parochus accepto Episcopi mandato eos, de quibus loquimur, conjungere debeat, quia justam habet causam fungendi munere suo.

Si impedimentum ante matrimonii celebrationem detegatur à Confessario, debet is, quidquid sentiant nonnulli, eundem de impedimento admonere, ut nimirum vitet Sacramenti Matrimonii nullitatem. Si vider pœnitentem sic affectum esse, ut non obstante impedimento ad nuptias transi-

turus sit, debet & absolutionem negare, & hortari ut ante obtentam dispensationem matrimonium non consummet. Atque hinc Parochi quidam eo maximam merentur laudem, quod eos, qui de matrimonio cogitant, maturè & ante bannorum promulgationem horrentur ad confessionem, ne fortè si ad ipsum contrahendi matrimonii tempus, confessionem differant, impedimenta quædam detegantur, quibus nonnisi cum magnis difficultatibus, gravique sæpius obmurmuratione, occurrì possit: quæ methodus licet ab omnibus servanda esset, ab iis tamen multò magis servari debet, qui longius ab Episcopali civitate distant. Unde etiam patet his in casibus summopere utilem esse confessionem generalem, imò & necessariam quâ parte spectant materias, ex quibus oriri solent impedimenta, nisi Confessarius aliunde & sufficienter pœnitentes cognoscat.

Si impedimentum matrimonio jam contracto detegatur: vel pœnitens aliquid patitur dubii, ex quo circa matrimonii sui valorem interrogat, vel nihil de matrimonii sui validitate dubitat.

Si primum, aperienda est ei veritas, quæ sine mendacio negari non potest. Idem dicendum, cum pœnitens, etsi nec dubitet, nec interroget, ex ignorantia tamen juris aut facti, quæ vincibilis sit & mortaliter culpabilis, impedimentum ignorat: aliàs Confessarius scienter absolveret indignum; cum verè indignus sit, qui contra legem merâ suâ culpâ peccat.

Quod si pœnitentis dubium caderet in alium conjugem à quo admissum aliquod crimen suspicaretur, posset, & ut opinor, deberet aliquando Confessarius ejusdem animos pacare, in hac sicut & in alia quacunque materia; dicendo v. g. non omni spiritui credendum esse; hujusmodi judicia, quò graviora sunt, eò plus postulare maturitatis &c. quod extenderem, etiam si Confessarius non solum viâ confessionis, sed & aliâ quâcunque, modo secretâ, de impedimento certus esset. Ratio est, quia exigunt aliquando circumstantiæ, ut bona conjugum fides foveatur, cum illasâ veritate foveri potest, prout ex sequenti responsionis parte evidens erit. Itaque.

Si conjux etsi falsò, indubiè tamen de matrimonii sui validitate convictus sit, tunc aliquando moneri debet de nullitate matrimonii; aliquando non.

Debet quidem moneri, si speretur monitionem profuturam, & remedium adhiberi possit absque ullius gravi infamiâ vel scandalo: aut alio quovis notabili detrimento. Ratio est, quia fornicatio etiam materialis vitari debet, quando vitari commodè potest. Quod si is, qui impedimentum cognoscit, per se ipsum monere non possit, aut nolit, debet illud denuntiare alicui, qui prodesse queat, & non velit obesse, præsertim autem Parocho, aut Confessario.

Si autem ex impedimenti revelatione grave prævideatur periculum infamiæ, vel divortii, nec haberi possit dispensatio, aut habita executioni mandari absque maxima difficultate, tacere debet etiam Parochus vel Confessarius, qui impedimentum didicit, & ejusmodi conjuges in ea, quâ fruuntur, bonâ fide relinquere. Hæc ergo ex circumstantiis merienda sunt, inter quas præcipuè inspicendum est, an inter putativos conjuges bene conveniat, an odio utantur &c. Ità Sylvius ibid. art. 9. & alii communiter.

Sed quid faciendum si conjux ille matrimonii sui nullitatem invincibiliter ignorans, ità sit affe-

ctus ut comparti eadem ignorantia laboranti debitum reddere nolit ex odio, irâ, aut malâ ejusdem generis dispositione? Eritne ei deneganda absolutio? eritne hortandus, ut debitum materialiter fornicarium reddat?

Respondet Sylvius negandam esse ei absolutionem, utpote qui contra conscientiam operetur: non tamen hortandum distinctè ut debitum reddat, sed solum ut nihil unquam ex ira, odio, similivè passionum impulsu operetur. Haud tamen satis scio, an eo circuito opus sit: quidni enim homini præcipiam, ut faciat id, quod coram Deo & inculpate & meritorie exequi potest? Deinde qui hominem moneo ut nihil unquam ex odio agat, vel irâ, nonne plusquam virtualiter moneo ut petenti debitum reddat?

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

De impedimento Clandestinitatis.

Clandestini matrimonii nomen, quod in jure *At tit. 3. Lib. 1v. Decretal.* iis etiam in trimoniis attribuitur, quæ sine præviis bannorum promulgationibus, aut parentum consensu celebrata sunt, strictius & propriè magis sumitur in præsentem, nempe pro matrimonio, quod in absentia Parochi aut testium contractum est; contra id Concilii Tridentini Sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1. *Qui aliter quam præsentem Parochi, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit. & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit, & annulat.... Decernit insuper ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Ecclesia factæ numerandos.* Expositio hujusce textus præcipuas, quæ in hac materia occurrunt, difficultates enucleabit. Quod ut cum aliquali methodo fiat, expendenda sunt quæ ad Parochum, quæ ad testes, quæ ad contrahentes ipsos, quæ demum ad locum, in quo contrahitur pertinent. Itaque circa Parochum.

Quæritur 1. an Parochus, cujus præsentia ad matrimonii validitatem requiritur, sit Parochus originis, an domicili. 2. an is debeat esse Sacerdos. 3. an liber à censuris. 4. an omnis & quæcunque ejusdem præsentia sufficit. 5. quid ab eo agendum, præsertim erga vagos & milites. 6. quid si Parochi loco, & de qua ejusdem licentia matrimonio interesse possit.

R. ad 1. sufficere & necessariò requiri præsentiam Parochi, in quo partes domicilium fixere, si ve is sit Parochus originis, si ve non. Ratio est, quia Parochus domicili aut quasi domicili ille ipse est, cui facienda incumbit bannorum promulgatio, & qui melius, quàm alius quilibet, impedimenta, quæ contrahendo matrimonio obstarent detegere potest. Quæ necessaria sint, ut quis domicilium in aliquo loco habere censeatur, exponam agendo de contrahentibus.

Porro valet matrimonium si ve Parochus viri, si ve Parochus mulieris, eidem assistit: tamen si usu, non tamen sub pœna nullitatis, receptum sit, ut celebretur matrimonium coram Parocho mulieris, de licentia Parochi viri; ità definiit sacra Congregatio Concilii Tridentini interpretes.

Non

Non refert autem ad validitatem, an Parochorum alter (sponfos conjungat in propriâ Parochiâ, an in Parochiâ, imò & Diœcesi alienâ. Quia Parochus contrahentes conjungendo, vel non exerceat actum jurisdictionis voluntariæ, quæ ubicumque exerceri potest. Postulat tamen ordo, ut Parochus neminem in alterius Parochiâ conjungat, nisi obtentâ Episcopi & Parochi licentiâ; sic enim & scandalo & alterius Parochi querelis occurritur. Coll. Andeg. tom. 1. pag. 433. Itâ & Pontas ubi infra cas. 14. qui monet Episcopi licentiam in scriptis habendam esse, & conjungendam instrumento celebrationis matrimonii.

Imprudenter quoque se gereret Parochus, qui hominem alterius Parochiæ vel Diœceseos cum parochianâ suâ conjungeret, ante quàm testimoniales à viri Parocho literas accepisset, quibus certior fieret & factam fuisse in Parochiâ viri bannorum promulgationem, nemine contradicente; & futurum sponsum ad Pœnitentiæ Sacramentum accessisse; nihil consequenter obstat, quominus ambo conjungantur.

Valeret tamen matrimonium omissis iustis hinc formalitatibus contractum, si reverâ partes nullo impedimento; sicuti valet, cum omissæ sunt, quæ tamen non potuerunt sine gravi peccato prætermitti, bannorum promulgationes. Imò, ait Sylvius q. 45. art. 5. quærit. vii. si Parochus viri, in Parochiâ mulieris sponfos conjungeret, invito ejusdem loci Parocho, adhuc valeret matrimonium, sicut & valeret absolutio in simili casu proprio Parochiano concessa. Ratio est, quia cum duo Parochi sponfos simul conjungere nequeant, alteruter totam eos conjungendi potestatem habet, quam ubicumque validè, licet aliquando illicitè exercere potest, sive per se ipsum, sive per Sacerdotem ad hoc à se deputatum. Itâ Pontas v. *Empêchement de la clandestinité*, cas. 6. Peccaret tamen Parochus viri, qui contra Diœcesis statuta, sponzorum conjunctionem Parocho mulieris reservantia eosdem conjungeret, sive in suâ, sive in alterius Parochiâ. Idem ibid. cas. 7. Sicut & peccaret Parochus, qui contra expressam Episcopi prohibitionem matrimoniis interesset; & qui tamen, sicut non desineret verus esse parochus, sic nec desineret validè interesse, secundum Pontas ibid. cas. 10. Nat. Alexandrum ubi infra Reg. 9. qui id probat autoritate sacre Congregationis.

R. ad 2. Parochum qui sponfos conjungit debere esse Sacerdotem, sive quia in probabili multorum sententiâ, Sacerdos est hujus Sacramenti minister; sive quia dato quòd sit tantum testis primarius exigere videtur Synodus Tridentina ut ipsa sit Sacerdos, cum ait: *Qui aliter quàm presente Parocho, vel alio Sacerdote*; dictio enim *alius* in usu communi & quotidiano eandem priori qualitatem inesse supponit, quæ in posteriori denotatur. Adde quòd Tridentinum ibidem declarat se inhærere vestigiis Concilii Lateranensis, porro Concilium Lateranense Presbyterum vocat eum, qui à Tridentino parochus nominatur. Et id confirmari potest ex declaratione Congregationis Cardinalium, quæ, quidquid in contrarium dicant nonnulli, inclinavit in sententiam ut Parochus non Sacerdos, non possit matrimonio contrahendo interesse, sed debet licentiam alicui Sacerdoti illi interessendi concedere. Itâ refert Navarrus in addit. ad consil. 9. tit. *De clandest. desponsat.* Zerola p. 2. v. *Parochus*, & ex iisdem Sylvius, ubi supra.

Qui oppositum sentiunt fatentur 1. Parochum non Sacerdotem multum sibi consulere, si per se matrimonio nunquam interfuit. 2. eundem soli Sacerdoti concedere posse licentiam ut suas hæc in parte vices agat.

R. ad 3. Parochus irregularis, aut censuris ligatus, modò nec Beneficium suo privatus sit, nec denuntiatus, validè, licet illicitè matrimonio interfuit: si autem denuntiatus sit, nec licitè nec validè intererit in sententia eorum, qui eundem pro matrimonii ministro habent, quia tunc caret jurisdictione. Quin & dato quòd parochus non sit matrimonii minister, dubitat Gibertus an matrimonio valide interesse queat: quia assistentia ejus est functio Curialis & Ecclesiastica, à qua proinde per excommunicationem aut suspensionem à divinis, modò denuntiatus, excidit. Ut ut est, valeret matrimonium si parochus, etiam post denuntiatus excommunicationem, ex errore communi habetur pro legitimo Pastore; quia ubi est error communis, Ecclesia supplet defectum. Hinc simoniacus, imò & quandoque intrusus, licet à parte rei non sint veri Pastores, validè matrimoniis interesse possunt, secundum Pichler; cum scilicet ob ignorantiam plebis, communiter pro veris parochis habentur. Existimat tamen author Collat. Andeg. invalidum semper esse matrimonium coram intrusis celebratum; idque in praxi omnino servandum est.

R. ad 4. cum Sylvio, non sufficit ad validitatem conjugii, præsentia *naturalis* parochi, qualem & b. stia exigere possunt; sed requiritur *humana & moralis*: & idem de testium præsentia dici debet. Ratio est, quia parochus & testes de matrimonio testimonium reddere tenentur; ad hoc autem oportet, ut sciant & animadvertant, quid agatur. Unde si coram parocho & testibus qui vel dormiant, vel inebriati fuerint, vel ad aliud planè diversum attendant, duo mutuum matrimonii fidem sibi darent, non statet matrimonium.

Si autem parochus & testes per vim adducti fuerint, aut etiam contradicant; vel si iis transeuntibus, duo, quæsitam occasionem nacti, se in conjuges accipiant, valebit matrimonium secundum eos, qui negant Sacerdotem esse ministrum matrimonii Itâ Sylvius, Pontas ibid. cas. 9. & alii plures; quorum si principia circa matrimonii ministrum sequeretur, non adeò faciliè sequeretur consecratoria; cum in materia Sacramentorum extra casum extremæ necessitatis non liceat opinionem purè probabilem sequi relicta aliâ, quæ simul & tutior sit, & rationibus haud certè contemnendis innixa. Ut ut sit qui matrimonium itâ contrahunt, multis in Diœcesibus, & præsertim in Parisiensi excommunicationem ipso facto incurrunt, ut notat idem Pontas.

R. ad 5. in primis parochus sequendum esse Sess. 24. Concilii Tridentini Decretum, his expressam verbis; *Multi sunt qui vagantur, & incertas habent sedes, & ut improbi sunt ingenii, primâ uxore relicta aliam & plerumque plures, illâ vivente, diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere... Parochis præcipit, ne illorum matrimoniis interfint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Hujus autem inquisitionis summa est, ut à futuro vel futuris contrahentibus exigantur instrumenta, quibus constet 1. de eorum baptismo, 2. de morte patris eorum & matris. 3. de consensu ab iisdem vel dato, vel secundum leges postulato, si adhuc vi-

vant,

vant. 4. de morte uxoris, si quam ante duxerint. 5. de libertate eorum, de qua vel per idoneos testes, vel per authentica eorum apud quos manserunt aut laboraverunt scripta constare poterit.

Quod spectat ad viros militares, vetuit Ludovicus magnus Edicto an. 1683. ne Parochus quivis exercituum Officiarios absque Inspectoris generalis licentia debite scripta conjungeret. Et licet nihil hac in parte quoad pueros milites sanxerit Codex militaris, graviter redargueretur Parochus, qui eosdem absque Capitanei consensu maritare praesumeret, prout à legionum Tribunis didicisse se testatur author Collat. Andeg. tom. 1. pag. 477. His semel peractis duo praestat Episcopus, 1. quidem dispensat à domicilio. 2. permittit Parocho. ad quem recurrerunt partes, ut easdem conjungat.

Sed quid si iis neglectis formalitatibus partes fuerint à Parocho in matrimonium junctae, stabitne matrimonium?

Affirmant post Sanchez Sylvius, Nat. Alexander, Pontas hic cas. 12. & alii plures: quia Parochus reipsa verus est talium Parochus, sicut & Episcopus loci, verus est eorum Ordinarius. Nec nocet, ait Pontas, quod Regio anni 1697. statuto, ii, qui matrimonium contrahere volunt, per sex menses in aliquo loco, imò & per spatium anni totius, si ex alia sint Diocesis domicilium habereteneantur. Hoc enim statutum de iis duntaxat loquitur, qui fixam sedem habent; non de iis, qui ut mendici, chirurgiae alumni, aliive artifices, è loco in locum veluti aves transitoriae volant. Atque hinc colligitur citatus Pontas ibid. cas. 13. Titium vagum, qui puellam certi domicilii non coram Parocho puellae illius, sed coram primo, quem nactus est, Parocho duxit, valide duxisse.

Hæc tamen opinio pro utraque parte rejicitur ab autore Collat. Paris. tom. 3. pug. 324. quia, inquit, matrimonia non valent, nisi coram Parocho contrahantur, ex Tridentino Sess. 24. cap. 1. atqui ex eodem Concilio cap. 7. Episcopus solus est vagorum Parochus quoad matrimonia: cum sacra Synodus cuilibet alteri inhibuerit, ne sine ipsius licentia, tales conjungat; ergo si Parochus sine prævio Episcopi consensu tales conjunxerit, excessit facultates suas, & invalidè conjunxit.

At, inquit Sanchez, Synodus hoc non vetuit sub pœna nullitatis. Sed fallitur Sanchez, ait mox citatus author; quia eo ipso quo caput septimum sanctæ Synodi, relativum est ad caput primum in quo decernitur nullitas, evidens est eandem nullitatem in capite septimo æquivalenter decerni.

Ex his pro & contra rationibus duo concludam, quæ sequeretur in praxi. Et 1. nunquam vagos absque Episcopi licentia maritare, quia gravis culpæ reum se facit, qui Sacramentum exponit nullitati. 2. quia tamen non constat omnino necessariam esse Episcopi licentiam ad hujusmodi conjugiorum validitatem, inducerem pro virili tales sponso ad renovandum consensum, servatis antea formalitatibus, quæ imprudenter seu à me, seu ab alio Parocho prætermittæ fuissent.

R. ad 6. quæstionem propositam non posse solvi, nisi explicetur quid nomine Ordinarii & Parochi intelligendum sit.

Et quidem 1. Ordinarii nomine intelligi non debet Archiepiscopus erga Suffraganeorum suorum subditos; quia in eos nihil habet juris, nisi causa per appellationem ad ejus audientiam perfer-

ratur, cap. 9. De officio judicis ordin. 2. neque, juxta Fagnan cujus sententiæ subscribit Pontas hic cas. 19. is, qui cum loci Episcopus non sit, jurisdictionem quasi Episcopalem habet; & ita pronuntiavit sacra Congregatio. 3. Neque Officialis Episcopi, quia nisi is officio suo, Vicarii generalis officium & munus conjungat, nisi potest in iis, quæ à jurisdictione voluntaria pendent. Unde si quis ex tribus modò citatis, seu per se, seu per alium quem deputaverit, matrimonium celebret, invalidè celebrabit. Idem dicendum de Archidiacono in visitationum decursu; quem nec per se nec per alium matrimoniis interesse posse docet author Collat. Andeg. tom. 1. pag. 445. Aliud esse ait author Collat. Paris. tom. 3. pag. 281. si Archidiaconus Parochiæ vacanti per se vel per alium deserviat: tunc enim, ut in Parochi vices, sic & in ipsius facultates succedit.

Validè è contrario idem matrimonium celebrant, 1. Episcopus. 2. Parochus. 3. Parochi mortui, suspensi, aut exulis vices gerens, gallice *Deservant*; idque seu per se ipsos, seu per alium quem designaverint Sacerdotem.

Paulò major est difficultas de Vicario amovibili; is enim cum à Parocho dependeat, non videtur alii, cui voluerit vices suas committere posse, quia ex recepta Juris regula, *Delegatus delegare non potest*. Quia tamen delegatus ad universitatem cautarum, ut esse solent simplices Vicarii, subdelegare potest, quemadmodum dixi in Tractatu de Legibus, ideo dicendum Vicarium in præsentia catu subdelegare posse, nisi id eidem expressè à Cap. 2. a. Parocho prohibitum fuisset; & ita declaravit sacra Congregatio, teste Fagnan in cap. *Quod nobis* 1. *De clandest. despons.* Ceterum si delegatus à Vicario, alium subdelegaret, non valeret matrimonium. Ita Pontas ibid. cas. 15. & author Collat. Andeg. tom. 1. pag. 443. quicum tria tribus verbis animadvertenda. 1. Vicarium temporalem non posse cuiquam concedere, ut in alia, quam cui servit, Ecclesiâ matrimonium celebret. 2. commissum ab Episcopo ad matrimonii benedictionem minùs adhuc alium ad id muneris subdelegare posse, quàm id possit Vicarius amovibilis. 3. ut omnis scrupuli tollatur occasio, optandum esse, ut Parochi, qui quantum ad matrimonia sunt quasi Ordinarii, Vicariis concedant facultatem alios in suum locum subrogandi Sacerdotes, qui eorum, cum id expediverit, vicibus fungantur.

Quæritur circat testes 1. quot desiderentur. 2. cujus conditionis. 3. An debeant ad hoc vocari fuisse.

R. ad 1. duos aut tres testes à Concilio Tridentino; quatuor verò per Regum nostrorum Edicta, *les. art.* & potissimum per Blesense requiri; quod qui 40. dam è nostratibus adeò severe præceptum putant, ut Parochum quartum testis vicem gerere posse negent. His Regum Edictis accuratè inhærendum est præsertim cum Synodus Tridentina vehementer optaverit, ut retinerentur laudabiles Provincia- rum usus circa ea, quæ ad matrimonium pertinent; & aliunde periculum sit, ne si qualis circa matrimonia coram duobus tantum aut tribus testibus contracta, moveretur eadem quoad effectus civiles rescinderentur à Parliamentis, de quo vide Duperray pag. 396. Interim tamen eadem matrimonia in genere Sacramenti valerent, ut ex communi omnium hujus Regni Provincia- rum sensu docent Cabasilut Lib. 3. cap. 26. num. 11. author Collat. Andeg. tom. 1. pag. 404. item & author Collat. Paris. tom. 3. pag. 330.

R. ad 2.

R. ad 2. enitendum esse paracho, Regiis utique legibus obstricto, ut testes vocentur omni exceptione majores, quales hoc disticho exprimuntur:

*Ætas, conditio, sexus, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista requiro.*

Adeoque non impuberes, non vagi. Quin & Duperray fœminas excludere videtur, pag. 395. quanquam & eas hoc sensu in ratione testium maribus præferendas esse agnoscit, quod matrimonia coram iis contracta unius clandestinitatis subeant periculum, cum fœminæ à naturâ loquaces secreta prodere consueverint. Communis tamen & Theologorum Canonistarum opinio docet cum Sylvio, ad valorem Sacramenti sufficere quoscunque, qui possint intelligere, ac etiam intelligant quid agatur: *Cujusmodi sunt parentes, consanguinei, viri & mulieres, boni & mali, infames, excommunicati*, imò & impuberes, qui satis habeant intelligentiæ. Et verò quoti ex parentibus, qui matrimoniis subscribere solent, quos certum est, concubinarios esse, homicidas, adulteros, nullius conscientia? quoti parochi vitam agentes parum Clericalem, nè dixerim scandalosam? An autem requireret in testibus Ecclesia, id quod plerumque desiderat in parochis? Vide Sylvium q. 45. art. 5. quær. 9. & authorem Collat. Paris. qui Sylvii argumenta argumentis novis confirmat.

R. ad 3. dissentiant inter se Canonistæ, an sufficiant testes, qui casualiter solum præsentés sint: tum quia ex jure qui casualiter adest, adesse non censetur; tum quia qui casu & fortuito interessent, facile possent vel non advertere, vel oblivisci quid gestum sit; ergo ut huic incommodo occurratur, necessum est ut testes specialiter vocati fuerint.

Contrarium & probabilius tenent Sanchez disp. 39. num. 111. Barbosa, Sylvius, & alii. Quia testes etiam fortuiti, modò sufficienter animadvertant id quod peragitur, & actis matrimonialibus subscribere, & rei veritatem jurejurando aut aliter confirmare possunt; ergo ex natura rei hujusmodi testes sufficerent; quanquam apud nos testes prius vocari debeant, ut consuetudini & legibus obtemperetur.

Quæritur 3. circa contrahentes 1. an absolute & in omni casu debeant esse parochiani illius, coram quo contrahunt. 2. quæ quopiam in loco requiratur mora, ut quis parochianus constituatur; & an qui successivè in urbe & villa commorantur, utrobique contrahere possint. 3. quibus obnoxii sint pœnis, qui clandestinè contrahunt. 4. an clandestina matrimonia saltem valeant pro sponsalibus.

R. ad 1. negat. Si enim in regione Hæretica vel Infideli latitet parochus, adeò ut inveniri non possit; aut si inveniri quidem potest, sed tutus ad eum non pareat aditus, putà quia ei sub exilii aut mortis pœna prohiberetur fuerit, ne matrimonia celebret tunc contrahi potest coram duobus testibus, stabitque matrimonium, saltem in ratione contractûs. Ratio est, quia Tridentina Synodus nec intendit ut coram paracho contraherent, qui parochum invenire non possent; nec velle potuit, ut perpetuam servarent continentiam quicumque hoc in casu constituti essent. Ita olim declaravit Bellarminus ea de re consultus, & Congregatio Concilii interpretes.

Sitamen, ait author Collat. Andeg. tom. 1. p. 416. quempiam ibi reperirent Sacerdotem, seu

Sæcularem, seu Regularem, possent & deberent coram eo contrahere: tum quia sic pro virili formam à Concilio præscriptam servarent; tum quia Ecclesia cuilibet Sacerdoti hoc in casu videtur concessisse facultatem hujusmodi matrimoniis benedicendi. Quapropter eadem valerent, & in ratione Sacramenti, & quantum ad effectus civiles, prout judicavit Senatus parisiensis in gratiam conjugii quod Jesuita quidam celebraverat Berolini in Brandenburgio. Idem docet Pontas hîc cas. 20. ubi ex Sylvio notat quòd si Parochus, cui sub capitis pœna vetitum est, ne quem conjungat, operam suam cum tali periculo præstare velit, jam invalidè contrahent qui coram eo non contrahent, quia ex tunc possunt, ac proinde tenentur Concilii Decretum servare.

Antequam respondeatur ad secundam quæstionem, & præmittendum est quid, & quotuplex sit domicilium: ex domicilio enim pendere solet conditio parochiani.

Domicilium, ait Lex 7. Cod. *De incolis*, est, *locus in quo quis sedem posuit laremque, & summam rerum suarum*. Ad domicilium igitur duo concurrunt, nimirum habitatio realis in loco, & ejus ibidem continuandæ voluntas; uti notat Ferrerie v. *Domicile*, pag. 611. Si quis in loco in perpetuum habitare velit, ibidem acquirit domicilium, etiam si jam primùm advenerit, ait Polman; vel etiam si una tantum die hîc habitaverit, ut loquuntur alii. Si verò majorem solum aut fermè æqualem anni partem in eodem loco transigere velit, & post hæc ad sua vel alio reverti, ut in Universitatibus studiosi, in præfidiis milites, in oppidis aut urbibus tirores opificiorum, jam non domicilium, sed quasi domicilium acquirit. Si quis demum in duabus successivè domibus habitet, adeò ut v. g. partem anni in urbe, partem rure transigat, jam duplex habebit domicilium. His positis,

R. ad 2. 1. eos non esse à paracho in matrimonium conjungendos, qui in ejus parochia non manserunt eo tempore quod sufficiat, ut ibi noti sint; ità Nat. Alexander 2. part. cap. 2. art. 2. Reg. 6. Ratio est, quia nemini constare potest quòd tales sint parochiani.

2. Parochum quemlibet sequi debere statuta & mores Diœcesum, quoad tempus constituendo domicilio ad effectum matrimonii contrahendi præfixum.

3. etsi quis paucis ab hinc diebus in parochia commoretur, modò nullum alibi domicilium habeat, posse eum in matrimonium validè conjungi, factis tamen in parochia à qua exivit bannorum promulgationibus. Ita Coll. Andeg. tom. 1. pag. 453. quia talis habitatio animo perseverandi inchoata, hominem quoad omnia Sacramenta, præter Ordines scilicet, parochianum constituit.

4. & id asserimus verum esse, etiam si quis, non habeat animum continuandi habitationem ejus loci ultra semestrem, quia habitatio media aut majori anni parte continuata, præstat quasi domicilium matrimoniis sufficiens. Ita Cabassut. lib. 3. cap. 26. num. 11.

5. qui per annum sex mensibus habitat in aliquâ Parochiâ, & alio semestri in altera, potest sub utroque Paracho matrimonium inire; quia sicut acquiritur duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. *De sepult.* in 6. idem ibid. Tutius tamen fuerit, ut ejus parochi, coram quo non contrahent, assensum obtineant, sic enim obviam itur quibuslibet incommodis; Coll. Andeg. tom. 1. pag. 430.

R. ad 3.

R. ad 3. clandestini matrimonii pœnas his exprimi verbis Synodi Trid. Sess. 24. cap. 1. *Insuper, S. Synodus Parochum vel alium Sacerdotem qui cum minore testium numero, & testes qui sine Parocho vel Sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, præter grave peccatum, matrimonii nullitatem, & illegitimitatem proles, graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit.... Quod si quis Parochus vel alius Sacerdos, siue Regularis, siue Secularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio, vel immemoriali consuetudine licere contendat, alterius Parochia sponso sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat absolvatur.*

R. ad 4. probabilius est clandestina matrimonia nè vim quidem habere sponsalium & id patet 1. ex praxi. 2. ex declaratione Cardinalium. 3. quia tales ad contrahendum omnino inhabiles declarantur à Concilio: qui autem omnino inhabiles sunt; nihil validi facere possunt.

Nec nocet hoc axioma, *Si actus non valet ut geritur, valeat eo modo quo valere potest.* Hoc enim potest quidem habere locum, cum contrahentes secundum debitam formam contraxerunt: unde & impuberum matrimonia in facie Ecclesiæ contracta, pro sponsalibus valent: sed aliud est, cum neglecta fuit forma substantialis, prout post Tridentinum ab iis negligitur, qui clandestinè contrahunt. Unde hic aliud subintrat axioma, *Quod volui, non potui; quod potui, non volui.* Ita Sanchez Lib. 1. disp. 29. Sylvius &c. & quod gravius est Concilium Mediolanense V. part. 3.

Quæritur 4. circa locum, in quo contrahitur, 1. an hodie alicubi post Tridentinum. 2. & quibus in locis valeat matrimonium clandestinè contractum. 3. quid dicendum de conjugiiis Hæreticorum, qui non servant formam Concilii iis in locis, in quibus idem aliquando promulgatum fuit.

R. ad 1. revocanda esse in mentem hæc Concilii verba: *Decernit S. Synodus ut huiusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat à die prima publicationis in eadem Ecclesia facta numerandos.* Ex his enim sequitur valere matrimonium sine parocho, non tamen sine testibus celebratum iis in locis, in quibus nusquam promulgatum fuit Tridentini decretum ut ibi validè contrahatur, non plus requiritur habitationis, quam ut quis validè contrahat in Parochiâ, ad quam nuper accessit cum animo ibidem domicilium aut quasi domicilium acquirendi, de quo supra. Unde à contrario sequitur etiam, qui nuper è Londino Boloniam appulit, invalidè contrahere, si clandestinè: quia, ut bene notat Sylvius, cum publicatio Concilii non sit personalis, sed localis, comprehendit personas pro omni & solo tempore, qui locis illis subjectæ sunt.

Quod si incolæ loci, in quo promulgata est lex Tridentini, in alium, ubi eadem lex promulgata non fuit, se Transferant, ibique sine animo commorandi uxorem ducant, non stabit matrimonium: quia tales in eo loco ne domicilium quidem inchoatum habent. Ita Sylvius ibid. & hæc decisio mihi tenenda videretur, etiamsi prædicti incolæ diutius hîc quam intenderant, commorati fuissent, v. g. propter alterutrum morbum: quia domicilium hoc, non videtur esse veri nominis domicilium.

Dixi, incolæ loci &c. aliud enim esset de homi-

nibus vagis, qui propriè loquendo nullius loci incolæ sunt.

Sed quid si duo in Angliam transferint animo commorandi; sed animum commorandi non habuerint, nisi ut contraherent clandestinè.

Responderunt aliqui non valere huiusmodi conjugium; quandoquidem nemini fraus & dolus patrocinari debent. Contrarium tenet Sylvius; neque, inquit, talibus patrocinator fraus, sed ipsa incolarum conditio, quam licet non sine dolo, verè tamen comparaverunt. Hæc responsio ex alia planè simili confirmari potest, quam tradidit sacra Congregatio; quæ, ut refert Nat. Alexander ibid. Reg. 6. consulta circa matrimonium viri & mulieris, qui aliquod à parentibus impedimentum metuentes, Trajecto ad vicinam urbem Aquisgranum se contulerant, ibique aliquamdiu morati, contraxerant matrimonium: respondit ratum esse connubium istud, si saltem unius mensis spatio Aquisgrani mansissent. Quapropter in præsentî casu, licet grave peccatum agnoscat, nullitatem nihilominus agnoscere non audent author Coll. Andeg. & Gerbasius in Tractatu pacifico de potestate Ecclesiæ & Principum circa impedimenta matrimonii: summopere tamen propter dubium parochi aut Confessario incumbendum esset, ut huiusmodi conjuges, suum denuo, qua fieri posset meliori forma consensum renovarent. Utique graviter peccassent huiusmodi contrahentes.

Jam observavimus iis etiam in locis, in quibus promulgatum est Decretum Concilii Tridentini, valere aliquando matrimonia sine parocho contracta, ut 1. cum parochi præsentia propter dominatum hæresis haberi moraliter non potest. 2. cum aliqui in facie Ecclesiæ, sed, propter impedimentum, invalidè contraxerunt: neque enim opus est ut obtentâ dispensatione, de novo coram arbitris contrahunt. 3. idem dicendum de matrimoniis Infidelium, qui Ecclesiæ legibus non subjacent.

R. ad 2. cum authoribus Germanis, quales sunt Pichler, Reiffensteul, & alii, Concilium non fuisse promulgatum in Suecia, Saxonia, Prussia, Anglia, Scotia, Hybernia, Turcia, Diana, Pomerania, aliisque Provinciis Septentrionalibus, quæ à fide Catholica defecerunt ante annum 1564. quo Decreta Synodi Tridentinæ confirmata fuere & promulgata.

Contra verò promulgatum est in Hollandia, ac Provinciis confederatis, in Hungaria & Silesia. Censetur etiam sufficienter publicatum in Parochiis, ubi Hæretici cum Catholicis concurrunt, ut Edictorum vi aliquando concurrunt in Gallia, modò, iis in parochiis vel promulgatum fuerit, ut in eadem Gallia, vel saltem aliquo tempore tanquàm Decretum Concilii observatum: quia observatio Decreti præviâ ejus promulgationem subindicat, prout ex Declaratione Cardinalium notat Reiffensteul ad tit. 3. lib. 4. Decretal. n. 118.

Sed quid sit in eadem urbe ut Argentorati, Colmaria, Ratisbonæ, Augustæ, Vindelicorum, suas Catholici Parochias habeant, suas & Acatolici, eritnè promulgatum apud Hæreticos, eo ipso quo apud Catholicos promulgatum fuerit?

R. negativè, nisi Heterodoxi invaserint eas Catholicorum parochias, in quibus jam antea Decretum hoc publicatum fuerit: unde respiciendum est ad tempus, quo dictæ Protestantium Parochiæ ab Ecclesia Romana defecerunt. Ratio est, quia ex Fagnan, Barbosa, & aliis, ut Decre-

Tom. 1. p. 474.
Gerbasius p. 455.

Sylvius ibid. p. 190.

Pap. mihi 191.

tum Tridentinum obliget, non sufficit ut in Diocesi, sed necesse est ut in *unaquaque Parochia* publicatum fuerit, prout expresse ferunt ipsa Decreti verba, quæ superius adducta sunt: unde mira Tridentini Concilii sapientia elucet; quod nemini offendiculum ponere voluit.

Si quæras, an in regionibus, quæ Romanæ Ecclesiæ disciplinam & exercitia prohibent, licitum sit contrahere coram Magistratu, aut locorum Pseudoministris, secundum Provinciæ morem; dicam cum Henno illicitum esse contrahere coram Ministris, quia esset id approbatio ceremoniarum falsæ Ecclesiæ; posse verò contrahi coram Magistratu, cum alioqui matrimonia pro illegitimis haberentur; quia hæc contrahendi ratio nihil ad Religionem facit, sed ad civilem pertinet politiam, cujus scopus est ut de matrimonii initio constet: deberent tamen sponsi antea vel post coram Parocho & testibus contrahere, si possent, ut hodie communiter possunt, cum ne in Regionibus quidem maximè Hæreticis aut Infidelibus desint Sacerdotes Romani, qui commodè satis haberi possunt.

R. ad 3. circa quæstionem hanc, quæ quotidiani est usus in Germania, à se invicem dissentire ejusdem loci Canonistas & Theologos, Censent multi matrimonia hæc omnino valida esse: ita cum Laimano, Gonzalo, Bonagratia, & Discatillo docent Koning, Arfdekin, Wiesener, Karchne, Kugler, Pickler, & alii, de quibus interrogaret Paschalis an Christiani sint. Et hæc opinio.

Prob. 1. quia valet matrimonium inter Catholicos sine Parocho contractum, cum physicè vel moraliter impossibile est Parochum habere præsentem: atqui iis, de quibus loquimur, moraliter impossibile est ad Sacerdotem Catholicum recurrere; cum id non possint sine gravibus periculis, & magno persecutionum aestu. Adde quod eorum multi id sibi illicitum esse putent.

Prob. 2. quia in his regionibus, cum quis ad fidem Catholicam convertitur, nemo Episcoporum sollicitus est ut is vel dispensationem obtineat à Papa, vel de novo in facie Ecclesiæ contrahat, prout nuper visum est in conversione Palatini Neuburgici; ergo palam est matrimonia hæc cum impedimentis Pontificio jure inductis contracta pro validis haberi. Atque hoc inde confirmatur, quod talium filii Catholicam fidem amplexi, sine ulla dispensatione ad Ordines, aliaque Officia, quæ natalium legitimitatem postulant, ab omnibus admittantur; ergo non censentur illegitimi, nec proinde ex fornicario concubitu nati.

Prob. 3. quia valent matrimonia coram iis contracta, qui licet non sint veri Pastores, ex communi tamen errore, eoque hinc & nunc moraliter invincibili pro Pastoribus habentur: Hæretici Ministros suos ex errore communi pro veris Parochis habent; & eorum multi plures magni se peccari reos crederent, si hoc vocarent in dubium; ergo.

Prob. 4. quia postulat Ecclesiæ sapientia ut non toleret solum, sed & rata habeat hujusmodi matrimonia, cum aliàs & gravissima sequerentur incommoda, nempe perpetua in amplissimis Regnis fornicatio, prolis illegitimitas, majorque recessus à fide; & nulla ex vigore legis sperari possit utilitas: quæ enim utilitas ex lege, cujus observatio moraliter impossibilis est, & *insperabilis*? Hactenus Pickler, & alii superius citati; qui inde inferunt matrimonia Hæreticorum cum quocunque impedimento juris solum Pon-

Theol. Honorat. Tournely. Tom. VI.

tificii contracta, esse valida, ex quâdam Ecclesiæ indulgentiâ.

Alii ejusdem gentis authores ex adverso pugnant, 1. ex nonnullis Cardinalium declarationibus. 2. ex praxi quarundam Diocesium, & præcipuè Frisingensis. 3. quia alioqui posset Catholicus ducere puellam, quæ coram Parocho contrahere non vult, sed solum coram Ministro; sicut incola potest se accommodare vago, & coram quocunque Parocho, qui vagi Parochus est contrahere; quod inconveniens esse videretur.

Respondent prioris sententiæ defensores, ad primum, objectas Cardinalium declarationes, nec ab ullo Pontifice fuisse approbatas specialiter, quod tamen requiritur ut sint authenticæ & vim legis habeant prout definiit Gregorius XIV. nec in aliis, quàm pro quibus datae sunt, locis obligare, cum occasione specialium loci circumstantiarum emissæ sunt, ut in præsentibus; nec demum magis hiis in locis obligare, quàm aliæ leges, quæ usu contrario abrogantur.

Ad secundum, dicunt unam Diocesim non inducere generalem regulam, quæ ceteras adstringat: imò nec certum esse id, quod dicitur de Diocesi Frisingensi.

Ad tertium negant consequ. quia Catholicus coram Parocho contrahere debet, quoties potest; potest autem in præsentibus casu: neque enim impotens censetur, qui aliquid ex solâ suâ, vel alterius libidine non potest.

En præcipua partis utriusque momenta, de quibus pronuntiare meum non est, sed Episcoporum, quibus semper author ero ut tutiori sententiæ adhæreant. Unum animadvertam, nimirum citatos Doctores, qui matrimonia sine Parocho celebrata in præsentibus casu valere putant, fateri 1. eos, qui alicubi publicum sectæ suæ exercitium non habent invalidè contrahere, nisi contrahant coram Parocho, & testibus: quia non valet contractus, nisi fiat secundum leges; unde in Galliâ & Bavariâ, Hæreticorum matrimonia clandestinè inita, non valent. 2. invalidè etiam contrahere eos, quorum matrimoniis, nisi coram Parocho fiant, resistit Princeps Catholicus, ut in Bohemia, & vicinis Silesiæ ac Moraviæ partibus; quod à fortiori concludit pro iis, qui Parochis Catholicis subsunt, ut in quibusdam ejusdem Silesiæ locis. 3. ad minus incertum esse, juxta eosdem, an iis etiam in locis, quæ liberum hæresis exercitium habent, valeat matrimonium Catholici cum Hæretica sine Parocho celebratum: quia Ecclesia benignior esse potest erga matrimonia Hæreticorum inter se, quàm erga matrimonia Catholicorum cum Hæreticis. Et verò aperta est eâ de re decisio sacre Congregationis apud Reiffenstuel ad tit. 3. lib. 4. Decret. num. 141. ubi matrimonium Catholici cum Hæretica initum *coram Magistratu seculari in loco ubi Concilium Tridentinum est receptum, & Parochus commodè haberi, & adiri poterat, declaratur nullum & invalidum.*

CAPUT DECIMUM-QUARTUM

De impedimento impotentiae.

ARduam & omni sensu difficile materiam agredimur, quam tamen, quia sæpius occurrit, distinctè pertractabimus. Faxit propitium numen, ut quæ ad necessitatem dicta sunt, ex solâ necessitate pervolvantur.

Impotentia est incapacitas consummandi matrimonium, seu habendi perfectam copulam conjugalem, ad quam requiritur tum fœminei vasis penetratio, tum emissio seminis intra ipsum.

Ex hac sola definitione quatuor colliguntur: scilicet valere matrimonium 1. inter senes. 2. inter steriles. 3. inter eos, qui uno solum testiculo carent, quique, ut multiplex experientia docet, prolificum semen emittunt. 4. non valere inter eos, qui licet membro virili valeant, utroque tamen teste carent.

Ratio primæ partis est, quia ii omnes ad perfectam copulam potentes sunt, licet hæc quandoque ob debilitatem temperamenti non pariat prolem, ut in senibus, è quibus tamen aliqui etiam centum annis majores, aliquando ex junioribus personis filios suscipere, prout fusè probat Pontas, v. *Impuissance*, cal. xi. Aliud esset de iis, qui præ senio tam debiles forent, ut non possent intra vas seminare.

Ratio secundæ partis est, quia quicumque eunuchi, spadones, & alii qui utroque teste carent, vel quibus uterque est attritus, prolifici seminis incapaces sunt: unde matrimonia eorum invalida declaravit, tum Sixtus V. tum Curia Parisiensis ann. 1665. Hujusmodi ergo, seu mulier impedimentum hoc cognoverit; seu non, à se invicem sunt separandi; Pontas ibid. cal. 7. nisi forte ut frater & soror vivere velint.

Impotentia multiplex distinguitur. Et quidem 1. alia *antecedens*, quæ matrimonium præcedit; alia *subsequens*, quæ eidem jam contracto supervenit.

2. Alia *perpetua*, quæ nec ullo remedio naturali licito, nec per consuetos Ecclesiæ exorcismos, precesse sanari potest; alia *temporalis*, quæ per artis remedia curari valet.

3. Alia perpetua simul & *absoluta*, quæ impossibilem cum quâcunque coitum facit; alia *respectiva*, quæ copulam impedit cum una, non cum aliis.

4. Alia, quæ oritur ex solo & intrinseco naturæ defectu; alia, quæ oritur ex maleficio. Quæritur quænam ex istis dirimat matrimonium.

R. 1. matrimonium non dirimi per impotentiam consequentem, etiam si hæc fortè præcedat consummationem matrimonii: ita S. Thomas Sylvius hic q. 58. sub finem art. 1. & alii communiter. Ratio est, quia matrimonium semel validè contractum, nunquam dissolvi potest, nisi pars alterutra ante consummationem in Religione profiteatur: atqui tale matrimonium est validè contractum; cum eo quo initum est tempore, neutra pars ullo laboraret impedimento; ergo valet & in perpetuum valebit, nisi alteruter profiteatur in Religione.

Confirm. quia ea est natura contractus, ut non dissolvatur, per supervenientem rei deteriorationem modò ea res ipso initi contractus tempore bona esset & sufficiens; ergo.

Certum si contracto semel etiam validè matrimonio suboriatur aliquid, quod coitum certò impediatur, ex hoc nequidem licitum est sponsis eundem attentare: si autem maritus utroque testiculo per vim aut morbum orbatus fuerit, nec tamen desit potentia ad copulam, hanc ei sicut & sterilibus in remedium concupiscentiæ permittunt Pickler, & alii, quos citat.

In dubio an impotentia præcesserit matrimonium, non præsumitur præcessisse, si pars altera longo solum postea tempore reclamaverit, nisi validis

probationibus adstruat id quod intendit. Impotentia tamen naturalis facilè judicatur antecedens, & contra eam post octo matrimonii annos utiliter reclamatum est coram Curia Parisiensi. Quin & post quatuordecim matrimonii annos dissolutum est aliquando conjugium, ut refert Horry in Lib. cui titulus, *Nouveau traité du mariage Chrétien*, Paris. 1700. pag. 247. Vide etiam Collat. Parisi. tom. 3. pag. 118.

R. 1. impotentia temporalis non dirimit matrimonium. 1. quia ita definiit Innocentius III. cap. 6 hoc tit. 2. quia ad matrimonii validitatem non requiritur actualis ejusdem usus, sed potentia ad usum; hanc autem potentiam habent qui licet hîc & nunc, ob morbum v. g. coire nequeant, id tamen poterunt in posterum.

Si quis tamen cum impotentia aliquamdiu duraturâ contrahat, absque eo quod de ea moneat alium conjugem, mortaliter peccat ob gravem, quam comparti infert, injuriam; stat nihilominus & subsistit matrimonium: unde qui naturæ aded calidæ sunt, ut ante vasis penetrationem totum semen emittant, non sunt separandi, ut bene docet Cabassut. Lib. 3. cap. 25. num. 2. neque enim conatus omnes, cum præsertim nimius ardor temporis progressu deferbuerit, inutiles erunt.

R. 3. impotentia antecedens perpetua & absoluta matrimonium annullat. Ita omnes.

Prob. tum ex tit. *De frigidis* &c. tum quia, ut bene S. Thomas hic q. 58. art. 1. ad 1. *quavis actus carnalis copula non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad actum est de essentia ejus* unde sicut in aliis contractibus non valet obligatio, qua quis spondet id, quod non potest, ita nec in præsentî.

Sed quid si impotentia unius sit cognita alteri, & is jure suo cedat?

Censent Pontius & alii quidam, hoc in casu posse validè contrahi in ordine ad castè vivendum: sed malè, quia qui semel sunt inhabiles, ut in casu præsentî, non possunt unquam validè contrahere. Atqui hinc omnia & quæcunque spadonum conjugia à Sixto V. irritata fuere; & hæc est communis Doctorum opinio. Quapropter partes à se invicem quoad torum recedere debent, (etiam ante probationem triennii, quam Gallia in casu certæ impotentiae non admittit; semper tamen post sententiam Judicis, ut statim dicetur,) quoties certò constat de impotentia; nisi castè ut soror & frater cohabitare velint, & nullum impudiciæ aut scandali immincat periculum. Quòd etsi partibus suadendum sit, ut probum, obmurmurationes, & alia id genus accusationi impotentiae annexa devitent, difficile tamen est in praxi, nisi partes pietatem colant: cum ii solum ut soror & frater vivant, qui abstinere non solum ab opere aut conatu conjugali, sed etiam ab eodem toro, tactibus, osculis &c.

Si autem dubitetur, an impedimentum perpetuum sit, an temporale, permittit Ecclesia ut per triennium experiantur conjuges, an matrimonium consummare valeant: interim verò iis licitum est quidquid sponsis licet, & quæ hinc quandoque sequitur pollutio, per accidens sequi censetur. Elapso triennio, si inveniatur matrimonium non esse consummatum, judicio Ecclesiæ dissolvitur. Et tamen in hoc Ecclesia quandoque errat: quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiae. Unde si Ecclesia se deceptam inveniatur

veniat, per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum eadem, vel cum alia perfecisse, redintegrat præcedens matrimonium, & dirimit secundum, quamvis de ejus licentia factum. Ita S. Thomas q. 58. art. 2.

Quibus ex verbis colliges, matrimonium eorum, quorum alter impotens probatur, non esse propria contrahentium, sed Judicis Ecclesiastici autoritate dissolvendum: tum quia aliqui suboritur scandalum, cum tales pro legitimis conjugibus habeantur; tum quia facile contingeret ut alter vel uterque, mutua cohabitationis pertæsus, fidei impotentia labem alteri imponeret.

Unde autem incipiat triennium ad experientiam permissum, non convenit inter Jurisperitos. Alii ipsum à die quo celebratum est matrimonium; alii à die sententiæ Judicis Ecclesiastici inchoandum censent. Prima opinio est communior: secundam tenet Rota, eique inhærendum esse docet Fevreti Commentator Lib. 5. cap. 4. numer. 12. quod nulla Regni lege cautum est, & durum videtur. Unde Gibert in notis ad Cabassut. asserit interveniente Judicis sententiâ deducendum esse tempus quod eam præcessit, adeo ut si post octo decim habitationis menses lis mota fuerit, per octodecim alios menses cohabitare sponsi teneantur. Etsi autem generaliter loquendo, standum est usibus locorum, arguendæ tamen sunt, & ab ipsis etiam Gallis Scriptoribus redarguuntur eæ regiones in quibus vel spatium nimis angustum, vel, quod pejus, est unius solum diei experientia conceditur. Unde providè congressus Curia Parisiensis decreto suppressus est an. 1677. neque verò incerta magis & fallax, partim ob metum, partim ob pudorem, haberi poterat probatio. Idem fermè censet Nat. Alexander Lib. 2. cap. 4. art. 10. reg. 11. de inspectionis experimento. Certè, aiebat S. Ambrosius Epist. 5. obstetricum testimonium plerumque queritur pretio. Ipsi Archiatri dicunt, non satis liquido comprehendendi inspectionis fidem, & ipsis Medicina vetustis Doctoribus id sententiæ fuisse Sape inter obstetrices oborta varietas Erit inter plures vel malevola, vel imperticia quam pudoris claustra prætereant &c. Fatendum tamen inspectionis probationem sacris Canonibus esse permissam, eamque aliquando à Judicibus Ecclesiasticis decerni, quod eorum prudentiæ relinquendum est.

Si per tempus experientiæ concessum partes vel ex morbo diuturno, vel propter longiorem abentiam coitum tentare non potuissent, tempus illud supplendum esset; secus si unâ tantum vel alterâ hebdomade impediri fuissent. Si duo statim adepti pubertate contraxissent, existimant Sanchez Lib. 7. disp. 110. num. 10. author Colat. Andeg. tom. 3. pag. 39. Pontas hic cas. 10. & alii triennium computandum esse non à die matrimonii, sed à die plena pubertatis, quæ in feminis an. 14. in maribus an. 18. ætatis completa esse censetur: quia dubium est, an non præcedens coeundi impotentia ex ætatis defectu, & virium imbecillitate profecta sit. Opposita de causa tempus sensibus concessum deberet brevius constitui, quia frigiditas eorum crescit in dies, nedum imminuatur.

Elapso triennio, quod, quidquid dicat Cabassut. in multis Gallia locis conceditur, si necdum certò constat de impotentia perpetua, tunc si unus solum conjugum eam agnoscat & fateatur, fit, si ante facta non fuerit, inspectio corporum, mariti quidem per Chirurgos saltè duos, dignos

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

fide & in arte expertos; fœminæ verò per totidem ejusdem conditionis matronas (nisi de incisione agatur, cujus possibilitas & successus pertinent ad Chirurgos,) neque Chirurgis aut matronis creditur nisi * à Judice electi sint & fidei non suspectæ, & relationem suam confirmant interjurando.

Si uterque conjux impotentiam fateatur, & asserat matrimonium tentatâ licet aliquoties per hebdomadam, ut solent honesti conjuges, copulâ, non potuisse consummari, exigitur juramentum non à sponsis duntaxat, ob collusionis periculum, sed, ut loquuntur Canones, à septima propinquorum manu, id est à septem propinquantibus utriusque sponsi consanguineis, aut in eorum defectum à totidem bonæ famæ vicinis, qui affirmant sibi persuasum esse, quod conjuges, de quibus agitur, verum jurent: si tot testes haberi nequeant, sufficiunt duo.

Si pars, sive vir aut fœmina, quæ impotentia accusatur, matrimonium fuisse consummatum asserat cum jurejurando, ei, non autem alteri creditur, modo non certa, sed ambigua solum impotentia signa appareant: in hoc tamen ultimo casu requiritur testimonium septimæ manus, seu septem consanguineorum patris, quæ pro matrimonii validitate jurat. Circa has formalitates quibus strictè inhærent extranei, & quæ in multis Gallia locis, saltè quoad septimam propinquorum manum, obsolverunt ex Giberto in notis ad Cabassut. hic num. 19. quisque Diocesis suæ usum, & consilium Episcopi sequi tenetur.

Postquam vir & mulier ex impotentia causâ separati fuerint, potest pars copulæ idonea, secundum contrahere matrimonium: non autem impotens, nisi impotentia ejus sit solum respectiva, tunc enim potest & hæc matrimonium contrahere cum aliâ, ad quam potens esse præsumatur.

Cum quis pro impotente habitus, ex post facto deprehenditur potens, debet is ex cap. 5. De frigidis &c. etiam relicta secundâ, quam duxisset, uxore, ad primam quæ etiam alteri viro nupsisset, quocunque tempore reverti; quia posteriora matrimonia propter impedimentum ligaminis invalida tueri, cum impotentia esset merè temporalis. Excipe, nisi impotentia fuerit respectiva, sive naturaliter, sive ex maleficio: in utroque enim casu tenebit posterius matrimonium; quia in utroque casu prius ob impedimentum tenere non potuit. Verùm quædam hic notanda circa impedimentum purè respectivum seu naturale, seu ex maleficio.

Et quidem cum impedimentum hoc quatenus naturale, ex ætiori mulieris statu oriri soleat, antequam contrahentes à se invicem discedant quædam præstanda sunt. 1. enim possunt experiri conjuges, an mulier ab initio nimis arcta, non possit per frequentem copulæ nifum marito idonea fieri: ubi verò constiterit, quod quandoque facile constare potest, eam esse generalis membri disproportionem ut conatus nunquam succedere possint, abstinendum est ab eo omni, quod solis sponsis permissum sit.

2. Si mulier per levem nec periculosam incisionem viro apta reddi potest, eamque velit pati, stabit utique matrimonium; quia impedimentum erat temporale, cum, ut loquitur Innocentius

H h 2

cap. 6.

* In Gallia Officialis expertos duos ad visitationem ex officio nominat, præter eos, de quibus conjuges conveniunt, ut viterur collusio vel fraus. Vid. Horry. ibid. pag. 287.

cap. 6. hoc tit. *præter divinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo, licet non sine dolore tolli potuerit.*

Sed hinc nova oritur eaque gravis difficultas, an scilicet mulier hanc incisionem pati teneatur. Certè si tenetur, & non velit, stabit matrimonium, quia impotentia erit mere temporalis: non stabit e contra, si non teneatur.

Teneri mulierem in hoc casu ex iustitiâ censet Henne cum Sanchez Lib. 7. disp. 39. n. 30. S. Antonino 3. p. tit. 1. cap. 12. & aliis pluribus. Sed contrarium docent Basil. Pontius Lib. 7. cap. 62. & Pontas hîc cas. 1. quibus subscribo. 1. quia nulli præcepit Ecclesia, ut mulier incisionem hanc pateretur. 2. quia mulier eâ solùm conditione corporis sui potestatem viro tradidisse censenda est, ut ille sibi proportionatus esset, 3. quia ut impedimentum reputetur temporale, requiri videtur, ut non solùm sine vitæ periculo, sed etiam illæsis honestatis & pudicitie legibus auferri possit: atqui cum ad auferendum impedimentum prærequiritur incisio, requiritur medium, quod non nisi violatis, honestatis & verecundie legibus adhiberi potest. Quid enim turpius, quàm ut virgo nuda oculis & manibus Chirurgi subjiçatur, & incisionem fœdam simul ac gravem pati cogatur? Certè paucæ sunt sexûs personæ quæ hanc conditione, si ante matrimonium sibi subeunda proponeretur, contrahere vellent. Ità & hætenus Pontas; cujus decisio limitanda videtur, si idem esset Chirurgus qui conjux.

Sed quid, si mulier viro idonea reddita fuerit, vel per incisionem, quam medici periculosam judicaverant, vel per malum, quod habuit cum alio commercium?

R. in utroque casu subsistere primam matrimonii nullitatem; quia impedimentum, quod sine peccato auferri nequit, meritò judicatur perpetuum: porro peccat mulier, seu quæ ab alio volens corrumpitur, seu quæ per incisionem se se mortis periculo exponit. Ità Sanchez Lib. 7. disp. 93. n. 15. & alii, quos citat & sequitur Pontas hîc cas. 3. idem esset si mulier per miraculum fieret capax copulæ. Ità omnes, ait Sanchez qui omnes legerat.

Quid faciendum in dubio an relativè ad primum conjugem potens esset mulier, quæ dissolutio matrimonio, cognita est ab alio sive intra, sive extra secundum matrimonium, docet, qui omnia docet, Sanchez ibid. n. 12.

Quod spectat ad impedimentum ex maleficio, ante omnia certum est 1. impotentiam, quæ malefici effectus esse creditur, sæpe oriri *vel ex verecundia & pudore, vel ex nimio amore, vel ex infenso odio sponse, quam vir aut invitus, aut invitam duxit*: ità ex Zachia celebri Medico, notat author Collat. Andeg. tom. 3. pag. 46. addiderim eam sæpius quoque ex imaginationis perturbatione oriri. Sunt enim agrestes inter non pauci, quibus si malum hoc commineris, eo ipso impossibilis evadet coitus, ex solâ *innodationis* ideâ prout pluribus demonstrat exemplis author Libri cui ti-

Apud Os-
mont
1725. *tulus. Lettres de M. de S. André Medicin. . . au sujet de la magie, des malefices & des sorciers.* Quem tamen, quia difficile est justos intra limites consistere, in pluribus & in hac ipsa materia merito redarguit D. Boissier in gallica prædicti Operis confutatione, sub hoc titulo, *Recueil de Lettres au sujet des malefices &c.* Legi potest Delrio Lib. 3. disquis. magic. p. 1. q. 4. sect. 8. & Sanchez Lib. 7. disp. 94. ex quibus malefici signa

Apud
eundem
1731.

ex quibus malefici signa

& indicia quatuor regulis complexus est Pontas hîc cas. 14. quæ tunc tandem legendæ sunt, cum quis de hac materiâ (Sacerdotibus, quos Angelis, si fieri queat, puriores esse deceret, adeò gravi & molestâ) seriò & ex necessitate interrogabitur.

Prima, quando uxor, quæ aliòqui maritum non odit, eum ad se accedentem pati recusat, quod illius mentulam tanta magnitudinis imaginatur, ut se ab eo cognosci ferre nequeat. Secunda, quando conjuges, qui alias se se diligunt, odio tamen inflammantur vel exhorrescunt, cum ad copulam deveniendum est. Tertia, quando vir, quem ad alias feminas potentem esse constat cum solâ uxore, quæ nec arcta est, nec obicem ullum alium habet, est impotens. Quarta, quando viri coitum appetentis, & erectâ mentulâ parati ad copulam, statim ipso, quo ad mulierem accedit, tempore, relaxantur & concidunt organa; cumque recessit, iterum rigent, & si denuo copulam tentet, denuo laxantur.

Certum est 2. sponsis in hoc miserrimo rerum statu positis, triennium, de quo supra ad experientiam dati: quo interim tempore hortandi sunt ut corde contrito & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis, & orationibus atque jeuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos ac cætera Ecclesiastica medicina munia, Ministri Ecclesiæ, quantum annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum ejus, Abrahæ orationibus sanavit, tales sanare procurent. Ità Hincmarus in cap. Si per sortitias, 4. xxxi. q. 1. Priusquam tamen remedia hæc, quæ mali persuasionem adaugent, proponantur, expendere debet prudens Confessarius, an non in primis sanari debeat imaginatio.

Certum est 3. quod illicitum sit, maleficium tollere, sive alio maleficio, sive quâcunque actione, quæ superstitionem involvat: unde peccant conjuges qui ut maleficium, quo ligantur, tollant, secundum in facie Ecclesiæ matrimonium contrahunt, hoc fundamento quod alii qui sic contraxerunt, sanati fuerint. *Est enim hoc*, ait Liber Ritualis Ecclesiæ Antverpiensis, an. 1618. editus, *diabolicum inventum, superstitionis inducenda causa, vel ut res sacras hominibus ludibrio exponat, & Sacramento Christi gravem irroget injuriam.* Et certè nulla est inter matrimonii renovationem, & cessationem maleficii relatio, vel ex naturâ rei, vel ex Ecclesiæ instituto, quod indubium est superstitionis argumentum. Ità Sylvius resol. var. v. Maleficium, Pontas hîc cas. 18. & author Coll. Andeg. tom. 3.

An liceat maleficium, seu rem, cui maleficium alligatum est, comburere, agitant Theologi. Affirmavimus in Tractatu de Religione, modò qui illud comburant, nihil à dæmone expectent, unamque dæmonis opera destruendi intentionem habeant. Vid. tom. 2. part. 3. cap. 2.

Sed quid, si sponsus spreto peccati metu maleficium maleficio, aut iniquo quopiam alio facinore abstulerit?

R. 1. principii loco hæc in materia statuendum esse id, quod jam diximus, & dicunt omnes cum S. Antonino 3. p. tit. 1. cap. 12. §. 3. scilicet impedimentum quodcunque quod non potest revocari nisi per aliquod illicitum, semper perpetuum judicari, ac proinde matrimonii diremktivum. Unde.

R. 2. eum, qui maleficium peccato aliquo abstulit, non teneri de novo eam ducere, quam ante duxerat;

duxerat; quia matrimonium invalidum nullam parit obligationem. Quapropter non placet, quod dicit Pontas hic cas. 16. eum, qui duxerat Paulam, & ratione maleficii ab eâ separatus, duxit Gertrudem, quàm cum ob perseverantiam maleficii cognoscere non posset, ope dæmonis maleficii cognoscere non posset, ope dæmonis maleficium solvit, teneri de novo contrahere cum Gertrude. Quare enim cum istâ potius quàm cum illâ, vel alia quacunque contrahere tenebitur, qui neutram validè duxerat, & ad utramque pariter potens evasit? Quapropter ei licitum crederem cum quacunque matrimonium, secluso scandali, aut perversi rumoris metu contrahere.

Quædam hic addenda cum Sanche Lib. 7. disp. 94. & aliis, 1. maleficium vulgò respectivum esse ad unam: unde qui cum secunda contraxit, & facile consummavit, nihil circa præcedentis impedimenti existentiam sollicitus esse debet.

2. In dubio an impedimentum ex maleficio sit perpetuum an temporale, præsumi perpetuum post triennem experientiam; ne alioqui pars maleficii expers, in æternum exspectare cogatur, & ita docent Antoninus, aliique seu Jurisperiti seu Theologi apud Sanchem ibid. num. 12.

3. si mulier ipsa ei cui postea nupsit, procuraverit maleficium, nihilo plus valebit matrimonium; neque enim valor ejus ex conjugum voluntate pendet, sed ex natura rei: quanquam maleficus damna ex nefario suo facinore emergentia compensare debet.

4. usum esse in Gallia, ut dissoluto semel matrimonio, non solum ratione maleficii, sed etiam ratione frigiditytis, pars quæ ad alias nuptias convolvit, non compellatur* reverti ad primum conjugem: sive quia præsumitur impedimentum fuisse respectivum; sive quia in Ecclesia Gallicana receptum sit, ut qui tentatam bona fide copulam non possunt intra certum tempus perficere, censentur contraxisse cum impedimento dicimenti; tam enim hoc statui potuisset, quàm statui potuerit, ut impuberes pubertati proximi invalidè contrahant; sive demum quia difficile probari potest eum, qui ritè judicatus est impotens, potentem evasisse, cum filii, quos deinceps habuisse putat, ut illius, sic & alterius esse queant; de quo vid. Gibert in notis ad num. 13. cap. 25. Lib. 5. Cabassutii.

Fatendum tamen est hanc disciplinam multum habere difficultatis, non solum quia caput, *Si perfortiarias*, cui præcipue innititur, nec est Papæ cujusquam, nec Concilii, sed solum Hincmari Remensis: verum etiam quia in eo agitur duntaxat de impedimento per maleficium parto; quod, quia respectivum esse solet, meritò scripsit Hincmarus: *Si fortè sanari non potuerint separari valebunt: sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant; prioribus quos reliquerant, etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit. reconciliari nequibunt.* In his circumstantiis ne uno quidem passu procedendum* sine Episcopi consilio. Certè allegata Ecclesiæ Gallicanæ praxis, non usque adeo certa est & constans; cum Sambovius & Pontas hic cas. 12. utique rerum Gallicarum periti, apertè respondeant sponsum etiam ex Officialis sententia à priori

uxore separatam, quantumcunque ad novas nuptias transierit, ad priorem sponsam reverti debere; quoties constat eum immeritò impotentiam postulatum fuisse, nisi tamen in Religione solemniter professus fuerit; tunc enim matrimonium præcedens, quod consummatum non fuit, ipso jure dissolveretur.

Duo hic supersunt paucis explananda, 1. quid de impuberum. 2. quid de hermaphroditorum connubiis sentiendum sit.

Quod ad impuberes attinet, eorum matrimonia Jure Ecclesiastico nulla sunt, ut patet ex cap. 14. *De desponsat. impuber.* & ex variis quæ Juri canonico concordant Parliamentorum Arrestis, quorum aliqua videris apud authorem Collat. Andeg. tom. 3. pag. 49. idque meritò constitutum est ob summam, quæ in re tanti momenti necessaria est, prævio maturo examine libertatem.

Hæc regula triplicem habet exceptionem. Prima est in gratiam Principum, quos aliquando etiam impuberes, ob bonum pacis, matrimonialiter conjungi expedit: & tunc habenda est dispensatio vel à Papa, vel ab Episcopo loci; hæc enim postrema sufficit, ut in citatum titulum observat Navarrus Lib. 4. Consil. consil. 5. & ex eo author Collat. Andeg. ibid. pag. 53.

Secunda in iis locum habet, qui cum impuberes contraxerint, adeptâ pubertate, cohabitare perrexerunt. Hæc enim cohabitationis continuatio validum facit id, quod ab initio irritum erat, juxta quosdam Doctores: quanquam alii, & melius, matrimonia hæc de novo in facie Ecclesiæ contrahenda esse contendunt, ut certius firmetur, quod non valebat ab initio.

Tertia, quam passim admittunt extranei, in iis est, in quibus malitia supplet ætatem, id est, qui ante pubertatis annos generare possunt: quod aliquando contingere probat S. Hieronymus in Epist. ad Vitalem, exemplo tum Regis Achab. qui annos undecim natus genuit Ezechiam; tum pueri, qui annos ætatis suæ nono nutricem suam redidit prægnantem. Aliud subministrat Albertus Magnus exemplum puellæ, quam propriis oculis viderat; quæque anno ætatis nono concepit, & decimo peperit.

Confer.
4 Reg. 16
v. 2. & c.
18. v. 2.

Censent tamen multi impuberum conjugia in hoc ultimo casu pro invalidis habitum iri à supremis Curiiis. At meritò observat citatus author Collat. Andeg. periculosum admodum, & satis iniquam fore talium separationem, si certò, v. g. ex conceptu puellæ, constaret de matrimonii consummatione, Addo in eodem casu illicitum esse Parocho quidpiam moliri inconsulto Episcopo.

De hermaphroditis docet Cabassut Lib. 3. cap. 25. n. 17. 1. eos, si contrahant, secundum sexum prævalentem contrahere debere: quis verò sexus prævaleat, per inspectionem expertorum dijudicari; in dubio autem hermaphroditi assertioni standum esse. 2. si æqualiter utriusque sexus compotes sint, quod alibi monuimus rarò aut nunquam contingere, possit eos secundum quem maluerint sexum inire nuptias: sic tamen ut factâ semel sexus unius electione, post conjugis mortem licitè variare nequeant, ob summam rei indecentiam, quæ tamen secundi conjugii validitatem non perimeret. 3. & id quidem in hac

L' Eglise Gallicane en cette dissolution (de mariage) ordonnée pour frigidité, aussi bien qu'en celle procédante de malifée, ne pas accoutumé de contraindre les mariés ad priora connubia redire, Fevret Lib. 5. cap. 4. n. 13.

* Nullus Sacerdos audeat perficere matrimonium in casu dubio, inconsulto Episcopo; sed ad eum semper referat omnes matrimonii dubitationes. Odo de Soliaca Parisiensis Episcopus in statutis an 1199. Synod. I. cap. De Matti.

materia capitale est, Parochum non prius suam hermaphroditiconjugio præsentiam exhibere posse, quam Ecclesiasticus Judex & cognoverit de sexus prævalentiâ, & exegerit declarationem juramento firmatam nunquam deinceps altero sexu utendi ad matrimonium: *Cum enim*, inquit, *pertineant hæc ad forum externum, Parochus se his temerè ingereret ante Judicis sententiam; nisi forte talis esset hermaphroditus, quem certum omnino foret uno duntaxat sexu valere.* Hunc Cabassutii locum non tetigit Gibert, quem idcirco visus est approbasse His omnibus præmissis, sit.

CONCLUSIO Ecclesia dispensare non potest in impedimento impotentiae.

Prob. Impedimentum, quod tale est ex rei naturâ, non potest ab Ecclesiâ relaxari: atqui impedimentum impotentiae, ante quamcunque Ecclesiae constitutionem, & ex ipsa rei natura verum est impedimentum: nam, ut supra dicebat S. Thomas, quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad actum est de essentia ejus; ergo.

CAPUT DECIMUM-QUINTUM

De impedimento raptus.

ANtequam raptus impedimentum explicetur, operæ pretium erit totum ea de re Tridentini Decretum referre. *Decernit S. Synodus*, ajunt Patres Sess. 24. cap. 6. *inter raptorem & raptam, quando ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si raptâ a raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Teneatur præterea raptor, mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

Raptus definiri potest, Crimen, quo fœmina è loco tuto extrahitur, & transfertur in locum, ubi raptoris potestati subest, idque libidinis explendæ, vel matrimonii contrahendi causâ.

Dicitur 1. *crimen*, quo quidem vix ullum aliud in societate civili perniciosius fingi potest, ut ex se patet: unde juxta Regni leges pœna mortis plebatur, ut videre est tum in Edicto Blesensi art. 42. tum in alio Ludovici Justi Edicto, dato anno 1639. quod eandem capitis pœnam art. 3. decernit.

Dicitur 2. quo *fœmina*, sive enim virgo, sive corrupta, sive vidua, sive quæ alii jam marito conjuncta sit, per vim abducatur, perinde est ad raptum: quia Tridentinum omnibus personis, quæcunque eæ sint, salvam facere voluit matrimonii libertatem. Quin & si propria sponsa, gallicè *fiancée*, invita rapiatur, censent Azor, & Sanchez Lib. 7. disp. 13. n. 14. raptum committi, non solum cum raptæ legitima supervenerat à sponsalibus resiliendi causa, quem casum admittunt omnes, sed & in alia quacunque hypothesi. Aliud esset, si quis eam, quam de parentum consensu desponsavit, & quam deinde sibi absque ulla ratione denegant parentes, volentem & contentientem abduceret; quia scilicet, uti notatum est à Syl-

vio 2. 2. q. 154. art. 7. *Sponsus ratione sponsalium habet aliquid juris ad matrimonium cum ipsa consentiente perficiendum etiam si parentes reclamant.* Idipsum docet Pontas, ubi de hoc impedimento cal. 3. An nomine fœminæ, vir etiam intelligatur in præsentem, expendam infra.

Dicitur 3. *extrahitur*, vel physicè per injectionem manuum, vel moraliter per minas graves: aut merum gravem; item vel per se, vel per alium: in his enim modis subsistit ratio raptus. Posset tamen tertius, qui nec per se nec per alium rapuit, contrahere cum raptâ; quia cum raptor non sit, nec raptorum pœnis subjacere debet.

Dicitur 4. *è loco tuto*, sive is sit parentum, tutorumve domus, sive ædes Monasterii, aut alterius cujuscunque loci, in quo mulier, ut violentiæ subduceretur, reposita fuerit.

Dicitur 5. *& transfertur in locum*, seu is raptoris sit, seu amicorum ejus, seu talis, ut persona raptâ vim pati merito censeatur.

Dicitur 6. *idque vel libidinis, vel matrimonii causâ*; in utroque enim salvatur tota raptus ratio. Sed an salvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum solius libidinis intuitu raptâ est mulier, controvertitur inter Canonistas. Negant Sanchez, & alii, quos non improbat author Collat. Andeg. tom. 3. pag. 77. & adducunt pro se decisionem sacre Congregationis. Contrarium tenet cum aliis Cabassutius Lib. 3. cap. 26. post Bonacinam *q. 4. punct. 18. num. 2. & 5. ubi etiam pro se declarationem Cardinalium adducit. Hæc ultima opinio & tutior est opposita, & ad minus æquè probabilis: quia raptus, sive fiat libidinis aut matrimonii causâ perinde officit matrimoniorum libertati, adeoque verus est raptus ad sensum Concilii Tridentini.

Addit Cabassutius ibid. non esse huic pœnæ locum, si puellâ stuprum per vim sine abductione illatum fuerit, quia tunc deest raptus, licet non desit gravior injuria. Nec censeretur abductio, si virgo; ut facilius violaretur, ex uno cubiculo in aliud ejusdem domus extraheretur, aut si inventa in agro, per aliquot passus eundem in finem è loco, in quo erat, in alium deduceretur. Si puella de parentum aut tutorum consensu, non autem de suo raperetur, nec desineret raptus, nec annexa eidem matrimonii invaliditas.

Raptus duplex distinguitur, alter *violentiae* modo definitus, quo scilicet mulier retinens & invita è loco tuto per vim abducitur; alter *seductionis*, quo mulier blanditiis, persuasionibus, illecebra voluptatis, aut quocunque alio motivo seducta, invitâ iis, à quibus dependet, raptorem volens sequitur: prior vocatur raptus in fœminam, posterior raptus in parentes.

Certum est raptum violentiæ esse impedimentum dirimens; sed graviter controvertitur idemne dicendum sit de rapto seductionis, seu *subornationis*.

Negant passim extranei, quos sequitur Cabassut. ibid. n. 21. Ratio eorum præcipuè duplex est, eaque gravis. 1. quod finis Concilii Tridentini is unicè fuerit, ut libertati conjugiorum provideretur: atqui stat tota matrimonii libertas, cum mulier volens & consentiens abducitur; ergo. 2. Quia in rapto seductionis nihil deprehendi potest vitii præter injuriam illatam parentibus, sine quorum consensu iniri matrimonium: atqui

* Bonacinam Pro opposita opinione citat author Coll. Paril. tom. 2. p. 374. sed malè prorsus, nisi Theologus ille in alia editione se emendaverit. Uror ego editione Parisiensi an. 1645.

Cabassut. ibid. n. 20

mattimonia à filiis contracta absque parentum consensu non sunt invalida, ut expresse definiit Tridentinum Sess. 24. cap. 1. ergo.

Oppositum tenent communiter Galli; quibus etiam subscribunt extranei quidam, quos inter citat author Collat. Paris. Marcum Paulum à Lugduno Romanum Jesuitam, & Corradum Lib. 7. disp. Apostol. cap. 6. n. 55. & hæc opinio, quæ in universis penè Galliis obtinet, & tutior est, cum validitati Sacramenti consulat, & ad minus tam probabilis quam opposita.

Prob. autem 1. quia cum Synodus Tridentina raptum impedimentis annumeravit, voluit & novum inducere impedimentum, & antiquis Imperatorum contra raptos sanctionibus, quæ temporis lapsu collapsæ erant, vim & robur pristinum restituere: atqui neutrum fieri potuit, nisi raptu subornationis inter impedimenta constituto, Nam 1. non induxit sancta Synodus novum impedimentum, si solo violentiæ raptu matrimonia dirimi voluerit; cum omni & quocunque tempore, vis quæ libertatem aufert, matrimonium perimere judicata fuerit. 2. nec aliter potuit eadem Synodus collapsas Christianorum Imperatorum Constitutiones renovare: iis enim diserte præceptum est, ut qui rapiunt fœminas, vel furantur, vel seducunt; (aut qui siue volentibus, siue nolentibus virginibus, vel aliis mulieribus tale facinus perpetrant,) eas nullatenus habeant uxores, verba sunt tum Caroli magni lib. 6. capitul. cap. 96. tum Justiniani L. Raptos, Cod. De raptu virg. ergo.

Prob. 2. quia utique intendit sapiens Concilium id avertere, quod in raptu deterius est, & matrimoniorum sanctitati magis injuriosum: atqui talis est juncta transvectioni puellæ seductio. Plerumque enim multò facilius resistitur violentiæ apertæ, qui cor abalienat, nedum conciliet. quàm insidiosis persuasionibus, blanditiis, & muneribus, iisque, ut loquuntur jura, odiosis artibus, quibus sensim frangitur virtus junioris personæ. Certè ait teste experienciâ Albertus magnus, *persuasio fallax magis offuscat animum volentis, quam metus*. Et verò quantum voluntati puellæ inurete vulnus debuit seductor, ut faceret eam velle in tantum dedecus se prodere, quemadmodum loquitur Justinianus leg. 1. De raptu.

Prob. 3. quia Edictum Blesense ab Henrico III. subipsis Cleri Gallicani oculis, & eodem cooperante compositum, Tridentini Concilii mentem assequi debuit: atqui in eo Edicto diserte reprobat raptus seductionis. *Voulons que ceux qui se trouveront avoir suborné fils ou filles mineurs de vingt-cinq ans, sous prétexte de mariage, ou autre couleur, sans le gré, sçû, vouloir & consentement exprés des peres, meres, ou des tuteurs, soient punis de mort; ergo.*

Prob. 4. quia ubi lex non distinguit, nec non distinguere oportet: atqui lex Tridentina non distinguit inter raptorem violentum, & seductorem. Imò nec distinguere potuisset, nisi contradicendo doctrinæ Doctoris Angelici, quam semper tanti fecit: sic enim habet ille 2. 2. q. 154. art. 6. *Violentia quandoque infertur tam ipsi virgini quàm patri, & quandoque infertur patri, sed non virgini, puta cum ipsa consentit, ut per violentiam de domo patris abstrahatur; qualitercumque violentia adsit, salvatur ratio raptus.*

Prob. 5. quia consuetudo nihil habens mali, modò saltem tolerata sit & legitimè præscripta, impedimentum dirimens inducere potest; idque si verum sit de consuetudine unius Diœcesis, quan-

to magis de consuetudine totius cujusdam Regni: atqui consuetudo Galliæ raptum seductionis inter impedimenta dirimentia penè ubique reposuit; ergo. Ità multi ex nostris, quos inter vide explanationem gallicam septem Sacramentorum, authore illust. Episcopo Tutelenfi tom. 3. p. 350.

Nec nocent alterius opinionis moment. Unde Ad 1. neg. min. voluntas enim *incantata dolo & illecebris*, quæ nemo auferre potest, non est satis sui compos, ut plenam habere libertatem censeatur, sed plùs ligatur, quàm si metu devincta esset, prout statim aiebat Albertus magnus: atqui ubi intervenit raptus seductionis, jam voluntas puellæ fascinata est & incantata; nec quisquam est, qui illecebras illas, & quasi interiorem, quâ vincitur, catenam auferre possit: quamdiu enim inter manus seductoris, à quo rapta est, subsistit, tamdiu ille dolo, artes & incantamenta multiplicat; ergo sapienter constitutum est, ut puella tunc non censeatur esse sui juris, ac proinde sibi suisque parentibus reddenda sit, antequam irrevocabiler contrahat.

Ad 2. neg. maj. seductio enim, etsi gravem parentibus injuriam facit, at non solis; cum etiam personæ seductæ & rapte libertati magnoperè noceat, & veter, ne seriò perpendat gravitatem contractus, quem init, & quem ut plurimum detestaretur, si sibi suisque reddita esset, & rem totam tranquilliori animo ponderare posset.

Ceterum seductionis raptus quasdam requirit condiciones.

Et quidem 1. non habet locum, nisi in puellis aut filiis minoribus, seu necdum natis annos viginti quinque: qui enim majores sunt, non censeantur patriæ potestati subjecti, sed sui juris. Si tamen seductio incæperit in minoritate, & parentes ante restiterint, quàm persona rapta majoritatem attigerit, stabit impedimentum etiam adeptæ majoritate, prout docere videtur Duperrai pag. 110.

2. præter seductionem requiritur vera puellæ extractio in loco tuto.

3. oportet etiam ut res insciis parentibus peragatur: si enim consentirent, (& ipsa simul, ut in præsentis supponimus,) non esset raptui locus.

4. necessum quoque est ut puella rapta, sit alioqui bonis moribus. Etsi enim raptus violentiæ in muliere aliunde viciatâ locum habere potest; at non raptus seductionis in eadem præsumetur, sed novi peccandi libido. Excipe nisi mulier à crimine destitisset, & saniozem agendi rationem fuisset amplexa.

Quæres an raptus impedimentum stet, si mulier per vim filium minorem abduxerit.

Negat Pontas cas. 5. censetque matrimonium hoc in exteriori foro, & quoad effectus civiles invalidum fore, intrus autem & coram Deo non minus valiturum, quàm valeant matrimonia minorum, quibus nec parentes, nec qui parentum vicem gerunt tutores consenserint. Ratio ejus, est quòd verba legis pœnalis strictè intelligi debeant, & prout sonant: porrò sacri Canones ità loquuntur de raptoribus, ut de raptricibus altum fileant. Ad di potest, quòd ut ex jure de his, quæ rarò contingunt, non constituantur leges: porrò rarum & rarissimum est, ut mulier virum rapiat; ergo de hoc jus nihil pronuntiavit.

Contraria tamen opinio melior nobis videtur. 1. quia ideo Tridentina Synodus raptus impedimentum constituit, ut matrimonium libertati

Coll. Pa-
ris tom 2.
p. 384.

Art. 42.

Coll. An-
deg. tom.
2, p. 231

confuleret : atqui hæc libertas perinde aufertur, si fœmina rapiat virum, ac si vir fœminam. 2. quia alia matrimonii impedimenta, uti criminis, metûs, honestatis publicæ fœminas æquè ac viros afficiunt; ergo & impedimentum raptûs. 3. quia ex jure sub masculino sexu venit etiam fœmineus, saltem in correlativis, & ubi eadem militat ratio, ut bene probat Pichler : atqui vir & fœmina in rebus matrimonii sunt correlativa. & ibi eadem reperitur ratio; ergo.

Atque hinc corruunt alterius partis momenta. Nam ad 1. pater Tridentinam Synodum nomine raptoris, & raptricem comprehendisse.

Ad 2. 1. neg. maj. quæ falsa est, cum in casibus alioqui raris eadem reperitur ratio. Certè rarè etiam contingit, ut mulier gravem viro metum incuriat; & tamen matrimonium ex gravi metu etiam à muliere incusso contractum non valeret.

2. neg. min. legitur enim mulieres non paucas, sive famulorum, sive amicorum opem rapuisse viros; & id non ita pridem evenerat, quo tempore scribebat Pichler; ergo.

Impedimentum raptûs nec perpetuum est, sicut alia impedimenta, nec ut & eadem dispensatione finitur; sed tunc demum desinit, cum *rapta à rapto- re separata, & in loco tuto ac libera constituta, illum in virum habere consenserit.* Quæ Tridentini verba temperant juris illius rigorem, quo raptores ab earum quas rapuerant nuptiis arcebantur in perpetuum : ante tamen quàm raptor rapram ducat, excommunicationis quam *ipso jure* incurrit absolutionem sibi procurare debet. De hac poena, ejusve extensione vid. Sanchez l. 7. disp. 13. ubi censuram hanc non esse reservatam evidenter probat.

CAPUT DECIMUM-SEXTUM.

De impedimentis prohibentibus, eorumque dispensatione.

Impedimentum prohibens tantum, seu impediens, est illud quod impedit nè matrimonium licitè contrahatur, non autem ne contrahatur validè. Duodecim aliquando fuere hujus generis impedimenta, quæ ad quinque sequentibus verbis expressa præsentis jure rediguntur.

Ecclesia vetitum, nec-non tempus feriatum, Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum, Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

Per *Ecclesia vetitum* tria intelliguntur. 1. prohibitio ab Episcopo, atque etiam à Parocho facta cuiquam nè contrahat, donec v. g. perpensum fuerit, an non contrahentes aliquo teneantur impedimento. 2. excommunicationis & interdicti status: excommunicatio enim etiam minor, arcet à matrimonio. Est quidem non nihil dubii, an idem efficiat interdictum : sed vel ipsa hujus dubii ratio ad superiorem recurrere compellit. 3. demum omissio promulgationis bannorum, quam Ecclesia matrimonio præmitti jubet, nisi legitima adfit dispensandi ratio.

Per *tempus feriatum*, intelligitur sacrum illud *Trid. Sess. 24. c. 10. cum ab Adventu Domini nostri Jesu Christi, us-*

que in diem Epiphania, & à feria quarta cinerum, usque in octavam Paschatis inclusivè. Ambigitur autem, an eo tempore prohibeatur ipsum simpliciter matrimonium, an solum solemnitates ejus, quæ ut plurimum ex abusu sunt solemnitis traditio sponsæ in domum sponsi, pompa exterior, publica vanæ lætitiæ signa, choreæ, & convivia. Sed tutius videtur, ipsas secundum substantiam nuptias prædictis temporibus prohiberi. 1. quia Nicolaus I. in responsione ad Bulgaros expressè asserit quòd tunc temporis *nec uxorem ducere, nec convivia facere* licitum sit; ubi non modò solemnitates, sed & matrimonium prohibetur. 2. quia Ecclesiæ mens hîc præcipuè inspicienda est ut Fideles orationibus & pœnitentiæ intenti, voluptati, quantum fieri potest valedicant : quis porrò dixerit nuptias etiam citra solemnitatem celebratas, orationis & pœnitentiæ amicas esse, inimicas verò voluptatis? Certè ait S. Thomas in 4. dist. 32. q. unic. *ipsa nuptiarum novitas ad voluptatum curam animos occupat, illosque vanâ lætitiâ dissolvit.* 3. quia solemnitas à Sacerdote benedictio, solemnitatem nuptiarum ingreditur, ut fatentur adversarii; ergo Adventûs & Quadragesimæ tempore tollenda esset hæc benedictio: atqui tamen verat Concilium Tridentinum, nè matrimonia celebrarentur, absque eo quòd sponsis benedicat Sacerdos per hæc verba, *Ego vos in matrimonium conjungo; in nomine Patris &c.*

Catechismus variè à variis exponitur. Alii eo nomine intelligunt instructionem, quæ Baptismum præcedebat, cum scilicet ad Ecclesiæ fores Catechumeni, ad regenerationis lavacrum præparandi, Christianam doctrinam edocebantur : hæc enim instructio, utpote initium quoddam Baptismi, constituebat impedimentum prohibens, ex cap. 2. *De cognat. spirituali* in 6. Alii per Catechismus intelligunt munus illius qui imperfectè patrinus est, cum scilicet infanti privatim baptizato sup-
plentur ceremoniæ.

Sed non convenit inter Theologos, an ex Catechismo juxta utrumque vel alterutrum sensum intellecto, nascatur hodie impedimentum impediens. Affirmant aliqui, sed negant alii & melius cum Sanchez lib. 7. disp. 10. n. 12. 1. quia cognatio spiritualis, ad patrilos & matrilas relativè tum ad baptizatum, tum ad ejus patrem & matrem, restricta fuit à Tridentino, *omnibus inter alias personis hujus cognationis spiritualis impedimentis omnino sublati* : si autem extra patrilos impedimentum omne omnino sublatum fuerit, palam est nullum, ne prohibens quidem, ex puro Catechismo oriri posse impedimentum. 2. quia sacra Congregatio definiit eum, *qui in Ecclesia fuit præsens infanti, qui domi verè fuit baptizatus, si deinde in Ecclesia fuerunt servata solemnitates, nullam cognationem spirituales contraxisse.* Hæc opinio usque adeò videtur certa auctori Collat. Andeg. ut eam contra decisionem Ritualis Andegavensis tueatur.

Sponsalia sic dicta à spondendo, sunt futuri matrimonii mutua promissio, acceptata, inter personas habiles. Cum autem ei, cui data est fides præsertim in re tanti momenti, eadem regulariter servari debeat, certum est eum, qui post sponsalia cum Clotilde, Mariam ducit, regulariter loquendo gravis culpæ conscius fieri. An autem & quando à sponsalibus resilire liceat, expendunt Theologi in Tractatu de Matrimonio

Denique *votum simplex*, quo vel Ordinum susceptionem, vel ingressum Religionis, vel absti-

abstinentiam seu à venereis, seu à conjugio vovit, obstat nè matrimonium licitè contrahatur. Si enim facta homini promissio servari debet, quanto magis quæ facta est Deo.

Ex dictis patet non quinque, sed quatuor nunc esse impedimenta impediencia, quæ hoc exprimi possunt versu.

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

Non abs refuerit hîc annotare eos, qui norunt aliquem impedimento etiam simpliciter prohibente illigari, (excepto utique sacrati temporis impedimento, quod nemini ignotum esse potest,) teneri ad faciendam Parocho revelationem ejus: tum quia Ecclesiæ, quæ cujuscunque impedimenti revelationem generatim & indistinctè præcipit, sinè gravi peccato resisti non potest, præsertim cum impedienda est Sacramenti profanatio; tum quia non licet alterius sacrilegio consentire: consentit autem, qui non impedit, cum potest; & ita docet Pontas hoc tit. cas. 2.

Nè rem obviam & facilem aliò remittamus, duo hîc expendenda sunt, 1. quis in impedimentis simpliciter prohibentibus dispensare queat. 2. quid in ordine ad redditionem debiti operentur hæc impedimenta in iis, qui eisdem ligati contraxerunt.

Quod ad primam partem attinet, nodum secat Pontas tit. *Dispense de mariage*, his brevibus verbis: *Tout Evêque peut dispenser de tous les empêchemens qui ne sont que prohibitifs*: quæ responsio eidem excidit incauto, & omnino falsa est; unde sit.

Tom. 1.
1285.

REGULA I. Si impedimentum sit ex tempore, vel ex verito, potest Episcopus dispensare. Si sit ex sponsalibus, nec ipse potest, nec Papa. Si sit ex voto, potest quandoque, quandoque non potest.

Ratio primæ partis est; quia ex usu & consuetudine receptum est, ut Episcopi, quoties id necessarium vel utile censent, permittant matrimonia temporibus alioqui prohibitis celebrari. Et verò ex Glossa in c. 29. *De sent excomm.* * *possunt Episcopi dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita*, seu à jure seu à consuetudine: atqui Episcopis nullibi inhibita est, ut tempore *sacrato* dispensent; ergo licet prohibitio eodem tempore ineundi matrimonia, sit à jure communi, possunt tamen in ea Episcopi seu per se, seu per Vicarios generales dispensare.

Quod spectat ad *vetitum*, possunt quoque in eo dispensare Episcopi, prohibitionem sive à semetipsis, sive à Parocho factam tollendo. Si tamen prohibitio vel à Metropolitano aut ejus Officiali in casu appellationis confirmata esset; vel facta fuisset ob causam subsistentem, malè prorsus dispensarent; ut ex terminis evidens est.

Si per *vetitum* intelligatur tempus interdicti, possunt quoque Episcopi dispensare; quia in dubiis casibus dispensare possunt: dubium autem est, an interdicti tempore matrimonia celebrare prohibitum sit, prout dixi in Tract. de Censur. p. 2. cap. 3. art. 2.

Si tandem *vetitum* oriatur ex excommunicatione, quam quis incurrit, non potest Episcopus dispensare, nisi tollendo excommunicationem; à quâ, licet quis etiam invitus absolvi possit, nunquam tamen sic absolvi potest, ut Sacramenta licitè & sanctè recipiat, nisi prius Ecclesiæ aut Deo per pœnitentiam satisfecerit.

Ratio secundæ partis est; quia sponsalia legi-

* Fallit hoc Glossæ dictum, si generaliter sumatur, vid. de legib. pag. 358.

tima continent promissionem quæ sinè tertii præjudicio & injuria violari non potest: atqui nè ipse quidem Papa permittere potest; ut inferatur præjudicium tertio; ergo oportet ut partes resiliant, aut habeant justam resiliendi causam, quæ à Judice approbetur.

Ratio tertiæ partis est, quia quorundam votorum dispensatio Papæ reservata est, ex consuetudine in multis, non tamen in omnibus Diocæsisbus præscripta; quorundam verò relaxatio ad Episcopos pertinet. Quæ porro vota Papæ reservata sint, dixi in Tract. de Relig. cap. 4. art. 7.

Hîc tamen notandum cum authore Coll. Andeg. tom. 2. pag. 70. quod Episcopus in voto castitatis alioqui Papæ reservato dispensare valeat, si qua circumstantia cele iorum exigat dispensationem, quàm quæ à Papâ obtineri possit: puta si timeantur ne juvenis qui sub spe matrimonii puellâ voto castitatis adstricta abusus est, ab ea, ut nunc consentit, ducenda avertatur, nisi matrimonium incontinenti & absque longiori mora celebretur. Ratio est, quia reservatio alioqui & Ecclesiæ bono, & saluti animarum pernitiola foret. Idem est si grave vel incontinentiæ vel scandali periculum, ex una parte, ex alia verò distantia locorum, vel paupertas personæ dispensationis accelerationem postulet: ita cum Suare, Lessio, & aliis pluribus docent Sanchez lib. 8. d. 9. num. 22. & Pickler, qui tamen notat rarissimè occurrere casus tam urgentes ut Romam ulque recurri non possit. Nec nocet partium paupertas, nisi votum sit notorium, cum in Pœnitentiaria omnia gratis expendantur: aut saltem paupertas illa quàm maxima esse debet.

REGULA II. Si impedimentum sit ex tempore sacrato, vel ex sponsalibus, non peccat, qui consummat matrimonium; si sit ex prohibitione Judicis Ecclesiastici, censent aliqui quod peccet semper; si demum sit ex voto simplici, peccat quoties petit debitum, vel primâ vice reddit. Ità Piselli.

Prob. 1. pars, quia licet prohibitum sit, ne quis in hoc circumstantiarum genere uxorem ducat, haud tamen prohibitum est, ne initum matrimonium consummet: etsi optandum sit ut tempore sacrato, seu, ut alii dicunt, feriato, quantum sine periculo fieri potest abstinenceatur ab opere conjugali.

Prob. 2. pars, quia matrimonii consummatio in hocce casu, videtur esse continuatio prioris contemptus, quo contra Judicis Ecclesiastici prohibitionem initum est idem matrimonium.

Prob. 3. pars, quia qui directè vel indirectè castitatem vovit, agit contra votum quoties aliquid exigit oppositum castitati: non agit tamen contra votum cum reddit id quod debet, quia votum juri alieno præjudicare non potest: excipe cum primâ vice reddit, quia adhuc penes eum est non reddere, cum possit ante matrimonii consummationem, Religionem ingredi, & quodcunque emisit castitatis votum adimplere. Sed fusior horum investigatio non est præsentis loci.

Non recensui hæresim partis alterius inter impedimenta prohibentia, quia hoc à nemine factum inveni: & tamen animadvertine ipsos quidem viros Principes, Hæreticis matrimonialiter conjunctos fuisse sinè prævia, eaque ob-

tentu admodum difficili Romani Pontificis dispensatione.

CAPUT DECIMUM-SEPTIMUM.

A quibus, & qualiter obtinenda sint dispensationes matrimoniales.

UT generalem eorum, quæ ad hoc argumentum pertinent, notitiam subministremus, operæ prærium est præsens caput in tres Articulos dividere. In primo expendemus, quando, & ad quod Romæ Tribunal, & quâ demum formâ, siue ad Pœnitentiariam, siue ad Datariam recurrendum sit. In secundo explicabimus quid ab iis præstari debeat, quibus Apostolica Sedes Rescriptorum suorum executionem mandat. In tertio quid in hac parte possint Episcopi, discutere conabimur.

ARTICULUS I.

Unde & quomodo obtinenda Romæ dispensatio.

NOT. 1. impedimenta omnia jure solum Ecclesiastico constituta, à Pontifice Romano posse relaxare. Ratio est, tum quia per quas causas res nascitur, per easdem etiam dissolvi potest, tum quia alioqui nemo in Ecclesia dispensare posset, cum Episcoporum nullus plus habeat autoritatis quam Summus Pontifex: unde vel ab omni protulit dispensatione abstinendum esset, quod utique fieri non potest, quia *legi insistere, cum ejus observantia infert præjudicium crudelitatem sapit*; vel generalia singulis diebus haberi deberent Concilia, ut dispensationes singulis diebus necessariae concederentur.

Symmac. Ep. ad Avitum.

Hinc colliges Papam dispensare posse in impedimentis, 1. conditionis, 2. cognationis, tum spiritualis, tum legalis, tum etiam carnalis, exceptâ tamen lineâ rectâ (& quidem totâ juxta bene multos) & primo lineæ transversæ gradu; in quo Ecclesia seu possit, seu non possit dispensare, nec dispensavit unquam, nec unquam dispensatura est. 3. affinitatis, ne excepto quidem, ut probabilius est, primo lineæ rectæ gradu. 4. voti etiam solemnitis. 5. Ordinis. 6. criminis. 7. disparitatis cultûs. 8. honestatis publicæ. 9. clandestinitatis. 10. tandem & raptûs, qui licet olim aliquando, at non semper matrimonium dirimit; hoc tamen sensu, quod mulier adhuc penes raptorem existens, si liberè consentiret, etiam tunc temporis contraheret validè, ut post authorem Collat. Paris. docet Illust. Episcopus Turelensis in Opere pluries infra citando: quod si mulier non dabat manum nisi invita irritum erat conjugium ob vim, non ob raptum. In aliis verò, quæ jure vel naturali vel divino matrimonium dirimunt, dispensare nequit propter rationem contrariam.

NOT. 2. duplex pro concedendis dispensationibus erectum esse Tribunal Romæ, *sacra* scilicet *Pœnitentiaria*, & *Dataria*.

A Pœnitentiariâ petitur & conceditur dispensatio pro solo foro interiori super omnibus & solis impedimentis occultis siue impediens siue dirimentibus, tam ad contrahendum matrimonium, quam ad remanendum in contracto: exceptis tamen impedimentis tum consanguinitatis, tum affinitatis ex copula licita, tum denique cognationis spiritualis, in quibus, quantumcunque occulta sint, nunquam dispensat Pœnitentiaria ad con-

trahendum. Dico, *ad contrahendum*: si enim matrimonium jam contractum sit, Pœnitentiaria ad ipsum revalidandum, dispensat in ceteris, præter primum & secundum, consanguinitatis & affinitatis gradibus, modò occulti sint: imò si publici sint, potest Pœnitentiaria matrimonia in iis nulliter contracta, revalidare, *quando nullitas provenit ex causa subreptionis, vel obreptionis occultæ literarum à Dataria obtentorum, præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copula, quæ tamen ante non intervenit*. Ità Syrus Placentinus Minorita, qui cum minor Pœnitentiarius esset, plenioris rei hujus notitiam habere debuit. Vide librum ejus cui titulus; *Dilucidatio facultatum minorum Pœnitentiariorum &c.* Romæ 1699. part. 2. cap. 2. His duo adde. 1. quod Pœnitentiaria in mixtis ex primo & quocunque alio gradu consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita dispensare non consuevit. 2. quod dispense in omni & lineâ & gradu affinitatis profectæ ex copula illicita, utique occultâ, quod hic semper supponi debet.

Porro impedimentum censetur occultum, cum vel omnino secretum est, ita ut nulla ratione probari valeat, vel si cognoscitur ab uno vel alio, aut tribus vel quatuor, nullum tamen est periculum ne ulterius divulgetur. Ratio est, quia illud in jure censetur occultum, quod non est notum pluribus quam quinque personis in communitate quæ saltem decem personas contineat; de quo vide quæ dixi in Tractatu de Censuris. Hinc in praxi prorsus attendendum est, non tantum quot personæ, sed etiam quales impedimenti notitiam habeant: quia fieri potest ut quinque prudentes & pii aliquod impedimentum absque ullo divulgationis ulterioris periculo cognoscant; & duo vel tres illud idem non sine justo & probabili divulgationis periculo resciant, puta si sint garruli, à natura detractores, inimici &c.

In Tribunali Pœnitentiariæ non exprimuntur vera dispensandorum nomina vel cognomina, sed ficta solum, v. g. Cajus Bertha, vel literæ, A. B. &c, neque ullæ ibidem solvuntur expensæ, aut taxa, sed omnia gratis expediuntur.

A Dataria petuntur dispensationes pro foro externo. Ibi vera dispensandorum nomina, eorumque Diœcesis vel Diœceses exprimi debent; insuper, nisi dispensatio expediatur *in forma pauperum* solvendæ sunt expensæ cum taxâ pecuniaria non modica, quæ pios in usus à Romano Pontifice applicatur, v. g. in redemptionem captivorum, in sustentationem Missionariorum quos in omnes mundi partes emittit Sedes Apostolica.

Et si autem Tribunal pro externo foro Romæ erectum, Dataria absolute vocitari solet non tamen in eodem loco, neque ab iisdem Officialibus expediuntur dispensationes omnes pro exteriori foro requisitæ. Nam in Dataria, quæ etiam *Officium minoris gratiæ* vocatur, ex omnes & solæ expediuntur dispensationes quæ in remotioribus gradibus, videlicet in quarto, vel in tertio & quarto gradu petuntur, si ab uno siue à diversis stirpibus proveniant. Ex verò omnes & solæ quæ pro tertio, vel secundo & tertio gradu, siue ex uno siue ex pluribus stirpibus proveniant, necessariae sunt, expediuntur in *Cancellaria*. Quæ autem petuntur in primo affinitatis gradu; vel in primo & secundo, vel in primo & tertio, vel demum in primo & quarto consanguinitatis aut affinitatis gradu, ex, inquam, omnes & solæ expediuntur in *Prefectura Brevium*, & sub annulo piscatoris.

Cum

Cum autem Confessarii bene multi petendarum hujusmodi dispensationum praxim ignorent, hanc eo loco recensendam arbitratus sum.

I. Itaque ante omnia videndum est, an impedimentum, quo laborant partes quæ matrimonium contrahere, aut in contracto manere volunt, sit ex numero eorum, in quibus Papa dispensare possit: & id quidem ex dictis dijudicari potest.

II. *Supplicatio* quæ Romam pro dispensatione obtinenda mittitur, debet communiter idiomate latino, & verbis quantum fieri potest, in Curia Romana usitatis exprimi, absque ullo dictionis & verborum apparatu, præsertim verò sine ambagibus; si enim ignotis & peregrinis vocibus utantur oratores, vel potius ii, qui in ipsorum gratiam scribunt supplicatio dilacerari solet, ut ex praxi advertunt Corradus lib. 2. c. 1. n. 30. & Reiffenstuel in Appendice n. 237.

Part. 4. cap. 2. *Manuductio ad praxim Litterarum sacre Pœnitentiariæ*; typis Parisiensibus ac Romanis deinde expresso.

III. Videndum est à quo tribunali, an Dataria, an Pœnitentiariæ, obtinenda sit dispensatio, & exprimendum id omne & solum quod uniuscujusque tribunalis praxis & stylus exprimi volunt. Quædam porro in utroque tribunali, quædam in alterutro solum exprimi debent.

Hæc in utroque sunt necessariò exprimenda.

Primò, ipsum impedimentum, super quo petitur dispensatio, ritè & in suâ specie proponi debet, non autem unum pro alia, etiam majus pro minori, v.g. consanguinitas pro affinitate; quia in dispensatione non valet argumentum à minori ad majus. Ita Sanchez Lib. 8. disp. 1. num. 3. Pirrhus Corrad. Lib. 1. cap. 5.

Vid. tom. 3. Moral. nostra pag. 375
Secundò, exprimi simul in una eademque supplicatione debent impedimenta omnia ad matrimonium relativa, quibus tenentur ii, qui contrahere volunt. Is enim est stylus Curia, qui facit jus; & ita docent Pontius cap. 17. n. 25. Justis Lib. 1. cap. 4. n. 96. & alii communiter contra Navarrum. Quod si impedimentum unum consanguinitatis v. g. publicum sit, aliud verò, puta criminis, occultum, tunc impedimentum publicum in Dataria, vel Cancellaria proponi debet ad impetrandam pro externo foro dispensationem; utrumque verò tam publicum quam occultum Pœnitentiariæ aperiri debet, non quidem ut hæc impedimentum publicum relaxet, sed ut examinet, an & qua conditione dispensare debeat; quia nimirum difficilius dispensat cum iis, qui duplici quàm qui uno solum impedimento ligantur. Non interest autem an prius pro foro exteriori in Dataria petatur dispensatio, an pro interiori in Pœnitentiariâ, prout teste Reiffenstuel in Append. n. 153. declaravit S. Congregatio: quanquam si dispensatio obtentu difficilis videatur, existimem melius esse ut prius ad Pœnitentiariam recurratur, ne inutilis & quidem non sine multo sumptu obtineatur dispensatio à Dataria.

Tertiò, si copula in dispensationis causam allegetur ab oratoribus, exprimendum est an habita fuerit sub spe dispensationis facilius obtinendæ;

quod meritò cautum est, ne quis ex fraude & peccato commodum facile reportet; & hæc spes, etiam si ex unius tantum parte fuerit, necessariò adhuc exprimenda est juxta Corradum Lib. 8. cap. 1.

Quarò, si dispensatio petatur post matrimonium jam actu sed invalidè contractum, quatuor necessariò sunt exprimenda. 1. an partes (vel earum una, id enim omnino consulendum est in praxi) bona vel malâ fide contraxerint, nempe cum notitia impedimenti quo obstrictæ erant. Non censetur autem malâ fide contraxisse, qui meminerat quidem se v. g. rem turpem habuisse cum consanguinea illius quam duxit, sed nesciebat inde exoriri impedimentum dirimens. Quod extendunt Sanchez Lib. 2. disp. 40. num. 4. & Reiffenstuel in Append. num. 58. etiam si quis id ex ignorantia crassa & culpa lata ignoraverit; sed malè, vel saltem minùs incerto, tum ignorantia crassa æquiparetur scientiæ. Unde hic ea solum ignorantia excusare potest, quæ vel est à culpa immunis, vel oritur ex culpa levissimâ aut solum levi, ait Corradus Lib. 8. cap. 4. n. 47. & seq. 2. an contraxerint ex spe facilius impetrandæ dispensationis. 3. an etiam matrimonium consummaverint. 4. an partes quæ impedimentum suum ignorabant, clandestinè, vel sinè præmissis denuntiationibus contraxerint: eos enim qui in hoc casu versantur, omni dispensationis gratiâ carere vult Tridentina Synodus, Sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. non quòd absolutè omnis dispensatio negetur, sed quia multò difficilius obtinetur. Et hæc de omnibus prosus impedimentis dirimentibus, quibus quis dum contraheret, ligari potuit, dicta censeri debent, uti solidè evincit Corradus Lib. 8. cap. 3.

IV. Præter hæc quæ generalia sunt quædam insuper circa unum quodque impedimentum in particulari sunt exprimenda. Sic.

Circa consanguinitatem fideliter exprimi debet, 1. An sit in lineâ rectâ, an in transversali, & quoto utriusque gradu,

2. An partes duplici consanguinitatis vinculo conjunctæ sint, puta quia fratres duo duas sorores duxerint; & à fortiori an non plura diversæ rationis habeant impedimenta,

3. Exprimendus est incestus, seu copula cum consanguinea ante matrimonium notoriè habitâ, cum vel sinè spe dispensationis facilius obtinendæ, etiam in casu quo alia legitima dispensationis obtinendæ causa affertur. Ita Sanchez Lib. 8. disp. 25. num. 8. Barbosa Lib. 2. voto 17. Corradus Lib. 8. cap. 71. num. 3. author Collat. Andeg. tom. 2. pag. 116. Ethica amoris ubi de Legibus, cap. 36. & alii plures contra Pontium, Justis, & Dianam. Ratio tertiæ hujus resolutionis est, 1. quia is est Curia Romanæ stylus, ut testantur Barbosa, & Corradus in hisce materiis admodum practicus: porro stylus Curia facit jus 2. quia expressa copula incestuosa, jam alio modo, & cum certis moderationibus dispensat Pontifex; majorem enim imponi jubet pœnitentiam, majorem quoque compositionem seu taxam exigit, & prohibet nè ii quibuscum sic dispensatum est: ad alias transeant nuptias, si alteruter moriatur, jam verò suppressio veri, quo expresso Papa aliter, & cum aliis moderationibus dispensasset, dispensationem reddit subrepticiam, ut cum aliis docet Sanchez Lib. 8. disp. 2. num. 17. 3. quia cum agitur de valore Sacramentorum, non licet sequi sententiam minus tutam relictâ tutiori æquè vel magis probabili: atqui

sequentia

sententia requirens expressionem copulæ præhabita, si non certa moraliter, at saltem probabilior videtur. Imò omnino tenendam pluries declaravit S. Congregatio, cum expressè definierit dispensationem esse subreptitiam, si inter consanguineos vel affines, aut spirituali cognatione conjunctos carnalis copula præcessisset, cujus mentionem in supplicatione oratores non fecissent, prout referunt Corradus Lib. 8. cap. 71. n. 37: Barbosa, Garcias, & alii. 4. demum, quia nunquam intendit Papa dispensare cum præjudicio tertii: porro non expressa copula fit præjudicium tertio, scilicet Officialibus Curiae, qui ex ea suppressione fraudantur taxa ad quam jus habent, qui Officia emerunt sub conditione jura solita percipiendi. Exprimendum etiam est an incestus habitus fuerit cum cognitione, an cum ignorantia impedimenti. Hæc autem incestus exprimendi necessitas ex Corrado extenditur, ad eos, qui non solum ab affinitate, sed & a cognatione spirituali, & honestate publica dispensari quærunt. An autem sapius reperita fuerit copula cum persona eadem aperire necessum non est.

Dixi exprimendam esse copulam, si notoria sit; quia si remanserit occulta, præsumi non potest ipsam matrem Ecclesiam intendere ut hæc cum ingenti sui diffamatione, & nonnunquam cum vitæ periculo divulgetur, & hoc in sensu intelligenda sunt argumenta mox allata: neque verò vel Papa censetur velle, vel Curiae Officiales prætere, ut ob majus lucrum sibi eventurum, grave incestus occulti crimen ab oratoribus publicetur. Ita Sanchez Lib. 8. disp. 25. n. 10. & Reiffenstuel num. 192.

Sederit-nè tunc ad Pœnitentiariam recurrendum? Negant Pickler ad tit. 16. Lib. 4. num. 72. & Reiffenstuel: quia inquiunt, incestus propriâ dispensatione non indiget; & aliunde Pœnitentiaria nec potest, nec toler compositionem ullam exigere, utpote quæ quidquid expedit, gratis expedit, & propterea à tergo litterarum signet, gratis ubique. Id ipsum docent Theologi plures & Canonistæ apud Sanchez, ubi supra n. 6. at ipse censet in hoc casu recurrendum esse ad Pœnitentiariam, ubi etiam docet explicandam esse consanguinitatem aut affinitatem publicam super qua vel jam dispensavit, vel dispensaturus est summus Pontifex. Id ipsum tradit M. Paulus Leo in praxi part. 2. cap. 17. n. 2. *Nec de hujusmodi praxi, inquit, dubitari potest, quia ut testis oculatus id assero, cum materias prædictas 14. annorum spatio sedulo pertractaverim.* Huic opinioni, ut quæ tutior sit, & ad minus ejusdem cum opposita probabilitatis, adherendum puto, eique qui adhæserint Episcopos cognovi.

Sed quid si partes post dispensationem Romæ obtentam commercium carnale habere incæperint?

R. cum Ducasse & aliis Pyrrhum Corradum, non valere dispensationem hanc. Nam 1. dispensatio, ut nunc in forma commissoria datur, non tam est actualis dispensatio, quam *mandatum de dispensando* ad Officiale loci directum, ut inquirat an res eo se habeant modo quo expressæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verò non est nullam inter partes copulam præcessisse; ergo. 2. id ipsum evincunt & praxis Romæ Curiae, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis; ergo obtinendæ sunt litteræ quas vocant *perinde valere*: quanquam & hic solius Episcopi dispensationem satis esse docet Episcopus Tutelensis tom. 3. pag. 507.

Si verò partes ante ipsam dispensationis petitionem rem turpem habuerint & expresserint, ac in idem scelus relabantur, distinguendum est: vel enim relabuntur ante fulminationem dispensationis, & tunc valet dispensatio, quia necesse non est, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel * Vid. non nisi post fulminationem dispensationis, & Pontas i. tunc variant inter se Theologi. Alii nova dispensatione opus esse putant ita satis apertè Habert cap. 13. de legib. Alii verò communiùs id negant, ut Sanchez Lib. 8. cap. 25. n. 4. Sylvius, Pyrrhus Corradus, qui expressam eâ de re sacre Congregationis decisionem refert; Reiffenstuel in Append. n. 193. atque omnes Romani Canonistæ, ait author Collat. Paris. tom. 3. Collat. 4. §. 5. tum quia copula dispensationem subsequens, jam non est incestus, cum incestus non dicatur, nisi ubi est commixtio inter consanguineos & affines absque dispensatione matrimoniali, ut post Cajetanum, Vegam, & alios docet idem Sanchez Lib. 7. disp. 67. n. 9. tum quia, etiam si ea copula incestus foret, incestus ille matrimonii diremptivus centeri non deberet; incestus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, de eo qui cognovit &c.* contraria consuetudine abrogatum est. Hæc responsio tota locum habet erga affines, & alios quos ad exprimendum incestum teneri diximus.

Circa affinitatem exprimi debent, 1. gradus. 2. vinculi multiplicitas, si adsit, (puta si quis cum duabus illius quam ducere vult, consanguineis peccaverit,) & quidem in eadem supplicatione. 3. etiam gradus propinquior, si inæqualis sit graduum distantis. (Quod an etiam in Gallia necessarium sit, colligi potest ex iis quæ alibi dicta sunt de expressione gradus propinquioris in consanguinitate.) Ratio est, quia quod in consanguinitate servatur, idem etiam in affinitate servari postulant jura, Curiae stylus, & communis Doctorum opinio. 4. exprimi etiam debet an affinitas ex copula licita an ex illicita oriatur, cum peti- Sanc. l. 8. tur dispensatio super primo vel secundo gradu. disp. 24. Ratio est, tum quia difficilius dispensatur super affinitate ex copula licita, quam illicita; tum quia id necessarium est ut intelligatur an cum affinitate concurrat honestas publica. Hæc enim, cum semper annexa sit copulæ licitæ, tacitè exponitur, & tacitè dispensatur, eo ipso quo exprimitur affinitatem ex copula licita ortam esse. 5. exprimendum etiam an affinitas sit in linea recta vel transversali, saltem si affinitas oriatur ex copula licita, de quo vid. Sanchez Lib. 8. disp. 24.

Circa honestatem publicam explicandum an ea oriatur ex sponsalibus, an ex matrimonio; & quo in gradu sint qui contrahere volunt, Ubi revocandum est in mentem, quod affinitas ex sponsalibus orta primum gradum non excedit.

Circa cognationem spirituales exprimendum est 1. an ea sit paternitas aut maternitas ex una parte, & proinde filiatio ex altera; an sit tantum compaternitas, vel commaternitas: multò enim indecentius est matrimonium inter patrem & filiam spirituales, quam inter compatrem & matrem ejusdem filia &c. unde vix unquam in paternitate spirituali dispensat Sedes Apostolica. 2. an cognatio spiritualis sit duplex: puta an qui Petri filiam levavit è fonte sacro, eandem vel ejus fratrem aut sororem tenuerit in Confirmatione; an non item Petrus levaverit filios illius qui filios suos levavit. Haud tamen necesse est exprimere an quis plures ejusdem

eiusdem filios vel in Baptismo, vel in Confirmatione suscepit, quia cognatio spiritualis non censetur hinc multiplicata; prout apud Garciam p. 8. cap. 3. nu. 78. declaravit Clemens VIII. Censent etiam Sanchez ibid. n. 15. & Reiffenstuel n. 201. necessum non esse ut exprimeretur, an cognatio spiritualis ex Baptismo an ex Confirmatione oriatur; quia hæc nihil vel parum rem mutant.

Circa criminis impedimentum exponi debet, an sit ex machinatione conjugis, an ex adulterio solo sine machinatione, an ex utroque simul. Quia si sit ex machinatione, nunquam dispensat Papa pro foro exteriori; raro autem pro interno.

Ex his colliges quædam esse impedimenta, circa quæ, quidquid possit Papa, nequidem tentanda est petitio dispensationis; quædam verò in quibus nonnisi ob gravissimas causas & difficillimè dispensat. Sic nunquam dispensat in secundo, tertio, & quarto consanguinitatis gradu in linea recta; sicut nec in secundo lineæ transversæ gradu, nimirum fratrem inter & sororem, licet, ait Pickler ad tit. 16. Lib. 4. n. 31. jam sæpius id ardentius postularint magni Principes. Sic nonnisi ob causas quæ vix occurrunt, dispensat in conjugicidio publico, & in impedimento disparis cultûs. Sic difficillimè dispensat in paternitate & maternitate spirituali, & in cognatione legali lineæ rectæ. Sic in secundo consanguinitatis vel affinitatis lineæ transversæ gradu non solet dispensare, nisi cum magnis Principibus. Universim quo arctius est vinculum inter personas, eo difficilior est dispensatio, & gravior ad eam requiritur causa: unde difficilior dispensatur in impedimento consanguinitatis, quam affinitatis, licet sint in eodem gradu: difficilior in gradu propinquiori, quam remotiori; difficilior in impedimento honestatis ex matrimonio, quam ex sponsalibus; difficilior, & solum ob publicam causam, cum Diacono, quam cum Subdiacono; difficilior cum Religioso professo, quam cum Subdiacono sæculari, difficilior si matrimonium necdum est contractum, quam si contractum sit juxta formam Tridentini.

Quod spectat ad ea quæ licet apud Datariam exprimenda sint, non tamen exprimuntur apud Pœnitentiarium, hæc sunt numero quinque, quæ quanquam ex dictis colligi facile possunt, hîc tamen majoris claritatis gratiâ paucis repetam.

Itaque apud Pœnitentiarium exprimi non debent, 1. nomen vel cognomen oratorum. 2. nec nomen Diœcesis. 3. nec necessum est ut exprimat gradus propinquior, nisi sit primus. 4. neque enim, juxta aliquos quos supra appellavimus, exprimi necessariò debet copula, nisi habita fuerit sub spe dispensationem facilius obtinendi: quia, inquiunt, declarationes S. Congregationis, quæ præviam copulam exprimi volunt, & aliæ ejusdem generis, externum duntaxat forum respiciunt; nisi aliud exprimat, ut bene advertit Corradus Lib. 8. cap. nu. 53. sed admissio Corradi principio, negavimus supra consequentiam.

supra pag 413. Aliud est in Dataria, in qua exprimi debent, 1. nomen & cognomen oratorum sine abbreviatione. 2. Diœcesis originis, nisi partes in alia Diœcesi domicilium fixerint. 3. duæ Diœceses, si orator in una, oratrix in altera commoretur. Hæc fusiori stylo tractanda esse duxi ob gravitatem

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

materiæ, nunc ad propositum reverti operæ prætium est.

V. itaque aliter inscribendæ sunt litteræ, quibus à Pœnitentiaria, aliter eæ quibus à Dataria petitur dispensatio: & quamvis absolute loquendo sufficiat ut impedimentum & dispensandi causa clare, nitide & sine ambagibus explicentur, expedit tamen ut consuetus in Curia supplicandi stylus servetur. Is porro sic se habet.

In supplicatione ad obtinendam pro foro interno dispensationem, supplicationis inscriptio extra, seu à foris apponenda, non fit ad Papam, sed ad Majorem Pœnitentiarium qui unus est è S. R. E. Cardinalibus, in hunc modum:

EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO CARDINALI MAJORI PœNITENTIARIO.

ROMAM.

Intus autem his incipit verbis Epistola, seu supplicatio:

Eminentissime & Reverendissime Domine:

Tum proceditur ad expositionem impedimenti; circa quam notandum quod si unus duntaxat conjugum, sit conscius impedimenti ex delicto occulto, uti plerumque se res habet, non ambo conjuges vel sponsi, plurali numero, sed reus in singulari, ficto nomine supplicat his ferme verbis, quæ petitionem dispensationis super impedimento affinitatis ante contractum matrimonium continent, quæque aliis dispensationum supplicationibus accommodari possunt.

Eminentissime & Reverendissime Domine.

Exponitur humiliter Reverentia vestra pro parte devoti illius oratoris N. (vel Titii, aut alterius ficto nomine expresso) quod postquam idem orator carnaliter cognovit Fabiam, postea ignarus impedimenti, bonâ fide (vel conscius impedimenti) tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum sorore dictæ Fabiæ, cum autem dictum impedimentum sit occultum, tractatus verò sit publicus, & nisi ad effectum deducatur, scandala exinde verosimiliter exoritur, cupit orator ad vitanda scandala, & pro conscientia sua quiete de præmissis de quibus summè dolet absolvi & secum dispensari. Quare Eminentia vestra humiliter supplicat, ut super his de opportuno remedio auctoritate Apostolica providere dignetur.

Dignetur Eminentia vestra responsum dirigere N. ad me infra scriptum. Hîc exprimendum est nomen & cognomen illius ad quem rescribendum est nomen item oppidi vel civitatis ad quam, vel per quam rescribendum est, & quidem vulgari lingua.

Cum autem dispensationis executio committatur solum Doctoribus in Theologia, vel Jure canonico, si neuter haberi facile possit, id addere debet sollicitator, & rogare ut alii committatur executio dispensationis, his, similibusve verbis: Et quia in oratoris loco nullus reperitur Confessarius. in Theologia Magister, vel Canonum Doctor, vel alius ad exequendum privilegiatus, dignetur Eminentia vestra providere & disponere, ut etiam alius exequi valeat; præsertim Parochus, aut etiam simplex Confessarius, cui pœnitens suam aperuit conscientiam, vel cui majorem haberet aperiendi fiduciam; ne ipse pœnitens, & præcipue scemina huc & illuc dispensationis executionem circumire cogantur. Hæc facultas ad Confessarium etiam non Doctorem recurrendi

li

facile Novar in fine.

facile conceditur in casibus qui parum habent difficultatis, & foeminis praesertim. Religiosi Mendicantes, Jesuitae, etiam si Doctores non sint, Brevia Pœnitentiariae exequi possunt, ut & Presbyteri Congregationis Missionis.

Aliam supplicationis methodum breviorē & certam proponunt alii, cujus hic exemplum subijcere placet.

Eminentissime & Reverendissime Domine.

*Titius N. Laicus, conscius (vel ignarus) impedimenti, contraxit in facie Ecclesiae matrimonium cum muliere, cujus matrem, vel filiam, vel sororem prius carnaliter cognovit; quare cum absque scandalo separari non possint, & impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis & dispensationis remedio. Dignetur &c. Quod si quis ad ipsum Majorem Pœnitentiarium scribere nolit, scribere poterit ad unum ex Procuratoribus generalibus Ordinum, qui, ut monet Reiffenstuel Lib. 4. in Append. num. 433. munus hoc Dei intuitu libenter suscipiunt, cum de sola Pœnitentia agitur: is autem talium litterarum est stylus, quem in dispensatione à voto simplici castitatis exprimam. Admodum Reverende in Christo Pater. Quod gravia & copiosa A. R. Paternitatis negotia interpellent, urget charitas proximi. Siquidem Bertha votum, simplex perpetua castitatis emisit; sed cum de facto orbata suis parentibus, variis exponatur incontinentia periculis, ita ut continenter se vivere posse diffidat, enixe rogat dispensationem ad effectum nubendi, ut sibi debitum conjugale & exigere, & reddere liceat. Quare humillime rogat, & ego cum ipsa, dignetur A. R. Paternitas necessariam dispensationem pro foro interno apud S. Pœnitentiarium amore Dei & proximi procurare, & obtentam mihi transmittere, Deus omnis charitatis largissimus retributor, dabit mercedem, qua ut copiosa sit, exiguas preces meas promitto, & humillime me commendo. Parisiis 14. Maji 1740. A. R. Paternitatis servus in Christo addictissimus Petrus N. Exterius verò scribetur vel gallicè, vel latine, Admodum Reverendo Patri Procuratori generali Ordinis Franciscanorum Reformatorum Romae. Ubi nota quod praeter Majorem Pœnitentiarium, qui semper est Cardinalis, tres eidem Subordinati in principuis tribus Romae Basilicis constituti sunt Pœnitentarii, qui *Minores* vocantur, nempe in Vaticana Patres Societatis Jesu; in Lateranensi PP. Franciscani Reformati; & in Liberiana, Seu ad S. Mariam Majorem PP. Dominicani.*

Tom. 2. p. 103.

Olim, ait auctor Collat. Andeg. ususerat ut litterae ad Majorem Pœnitentiarium scriptae, per cursorē publicum Romam mitterentur: nunc autem, inquit, sigillo clausae reponi debent in manibus Bancarii, & eadem via recipitur responsio. Quo nixus fundamento haec asserat, & unde nata sit haec disciplinae mutatio detegere non potuit. Contrarium expresse docet Illust. Episcopus Turelensis tom. 3. suae septem Sacramentorum expositionis pag. 434. ubi notat posse scribi vel ad amicum, vel ad alicujus Ordinis Procuratorem, vel quod facilius est, ad ipsum immediate Majorem Pœnitentiarium, soluto prius Epistolae portu. Aliud est de dispensationibus à Datariā concessis, quae sub nullitatis poena, Expeditionariorum ministerio, secundum Regis Edicta obtineri debent.

Cum dispensatio petitur à Datariā, supplices

litterae diriguntur ad Papam: unde interius Epistola his incipit verbis *Beatissime Pater*. exterius autem inscriptio est ad summum Pontificem. Et si in Gallia inutile est nosse quā formā ad Pontificem scribi debeat, cum, ut mox dixi, cura haec solos Bancarios respiciat; quia tamen nostrum hoc Opus prodesse potest extraneis, à quibus jam praelo subjectum est, placet hic exemplum dare supplicae seu Epistolae ad Papam pro dispensatione impedimenti publicae conscribendae. Supponemus causam dispensandi esse tum insufficientiam dotis, tum angustiam loci, qui quidem locus nominari debet, vernacula lingua, nisi satis latina expressus intelligatur.

Beatissime Pater.

Parisiensis.

Exponitur humiliter Sanctitati vestra pro parte devotorum illius Oratorum Petri Tollet Diocesis Blesensis, & Margaritae Gaurier Diocesis Parisiensis ex oppido d' Argenteuil, quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem, juxta statum sui conditionem, cum qua uti & propter angustiam dicti loci, virum non consanguineum, (vel non affinem) paris conditionis cui nubere possit, invenire nequeat, & dictus orator, qui in memorato oppido domicilium fixit, cum dicta minus competente dote, oratricem in uxorem ducere intendat, & si extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipsa habet, non esset competens neque sufficiens, ut virum paris conditionis invenire valeat, loco hujus causae, alia quacunque modo vera, & aliqui ad dispensationes sufficiens allegari potest, v. g. extinctio litis, aliunde tamen quam ex causa matrimonii ortae devitatio infamiae vel scandalii, dignitas personarum, bona in Ecclesiam merita &c. nec unquam supprimi debet copula notoria, cum ejus expressio certo necessaria sit, si habita fuerit sub spe dispensationis facilius obtinenda; & admodum probabiliter necessaria, etiam extra hujus nefariae intentionis casum, ut supra diximus. Tum verò sic continuatur: Quia verò tertio & quarto gradu consanguinitatis conjuncti (hic ponitur impedimentum unum vel multiplex, cum omnibus circumstantiis necessariò exprimendis) desiderium suum in hac parte adimplere non possunt, humiliter supplicant Sanctitati vestrae, quatenus cum iisdem oratoribus, quod impedimento quarti, (vel tertii & quarti) consanguinitatis gradus hujusmodi non obstante matrimonium inter se servata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiae solemnizare, & in eo postmodum remanere libere & licite valeant, dispensare: distantiam verò tertii gradus praedicti eis non ob stare declarare, prolemque suscipiendam exinde legitimam nuntiare dignemini de speciali gratia, non obstantibus praemissis ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque, cum clausulis opportunis.

Qui singulorum praedictae & alterius cujuscunque similis supplicae terminorum notitiam & rationem habere volet, consulat Pyrrhum Corradum Lib. 2. praxis dispensat. Apostolic. cap. 2.

Si partes in forma pauperum dispensari velint, Parochus eorum paupertatis fidem facere debet ad Episcopum, ejusve Vicarium generalem, qui eam ad Apostolicam Sedem his verbis transmittat:

Nos... Illustrissimi ac Reverendissimi N. Episcopi N. Vicarius generalis, vel Officialis. Fidem facimus & attestamus, Joannem N. & Luciam

Luciam N. hujus N. Diocesis, adeo pauperes & miserabiles existere, quod ex labore & industria sua tantum vivunt: prout ex fide Parochi, aliorumque fide dignorum testimonio nobis constare fecerunt: in cujus rei testimonium presentes fieri fecimus, manu nostra subscriptas, nostroque, sigillo munitas. Parisiis die &c. anno &c. Ita Corradus Lib. 8. cap. 5. num. 18.

ARTICULUS II.

De executione dispensationis.

Dispensatio vel est à Pœnitentiaria, vel à Dataria. Unaquæque diversos habet executores: prima quidem Confessarios; secunda vero Episcopum, ejusve Vicarios generales. De utrisque seorsim dicendum.

Quod ad Confessarios attinet, dispensatio ad eos à Majori Pœnitentiario directâ, exterius his inscribitur verbis: *Discreto viro, N. Confessario Theologia Magistro (vel Decretorum Doctore) ex approbata ab Ordinario per latorem, vel latricem pœnitentem eligendo, ad intra scripta specialiter deputato.*

Intus verò explicatur & impedimentum, & ejusdem relaxandi ratio. Quod ut distinctius intelligatur duo proponemus exempla, aliud quidem dispensationis ad contrahendum; aliud verò dispensationis ad manendum in contracto. Prius sic habebit ut plurimum:

Lucius miseratione divina Episcopus N. S. R. E. Cardinalis N.

Discreto viro Confessori, ... Salutem in Domino. Ex parte latoris presentium nobis oblata petitio continebat quod ipse de matrimonio contrahendo tractavit cum muliere, quam, & cujus matrem carnaliter cognovit. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dicta carnalis cognitio cum prefata mulieris matre sit occulta; & nisi lator cum dicta muliere matrimonium contrahat, periculum imminet scandalorum: ideo ad dicta scandala evitanda, & pro sue conscientie quiete cupit per Sedem Apostolicam absolvi, secumque dispensari. Quare supplicavit humiliter, ut sibi super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Non discretionem tuam committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius ejus sacramentali confessione ac sublata occasione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesie consueta; injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Denique, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens occultum sit, & aliud canonicum non obstat, cum eodem latore, quod præmissis non obstantibus matrimonium cum dicta muliere, & uterque inter se publicè, servata forma Concilii Tridentini contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeat misericorditer dispenses, prolem suscipiendam exinde legitimam pronuntiando in foro conscientie, & in ipso actu sacramentalis confessionis tantum & non aliter, neque ullo alio modo: ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judicio nullatenus suffragentur. Nullis super his testibus adhibitis, aut literis datis, seu processibus confectis, sed presentibus laceratis, quas sub pœna excommunicationis late sententia lacerare tenearis, neque eas latori restituas: quod si resti-

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

tueris; nihil ei presentes literæ suffragentur. Datum Roma &c.

Posterior rescriptum ad remanendum in contracto, ferè ejusdem erit tenoris, unde discrimina referre sufficit.

Lucius &c. Discreto viro &c. Ex parte viri latoris presentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias matrimonium publicè in facie Ecclesie contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dictus lator, ob impedimentum ex præmissis proveniens, quod occultum est, in dicto matrimonio remanere nequeat absque Sedis Apostolicæ dispensatione, ad evitanda scandala, quæ, si divortium fieret inter se & prædictam mulierem, exorirentur, cupit à præmissis de quibus plurimum dolet, absolvi, secumque de super dispensari. Quare supplicavit humiliter &c. Nos igitur ... discretionem tuam committimus, quatenus si ita est, dictum latorem audita prius &c. à quibusvis sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, incestu & excessibus hujusmodi absolvas ... injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, ac confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum, & aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda Denique, dummodo impedimentum præfatum occultum sit, & separatio inter latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo, & ex cohabitatione de incontinentià probabiliter timendum sit, aliudque canonicum non obstat, cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, sed ita cantè, ut latoris delictum nusquam delegatur, matrimonium cum eadem muliere, & uterque inter se de novo secretè ad evitanda scandala, prædictis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeat, misericorditer dispenses; prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientie &c. ut supra.

In dispensationibus aut commutationibus votorum simplicium castitatis aut Religionis, quæ quis *Navar. pag. 55.* vel transgrederetur, vel jam transgressus est *& alibi.* matrimonium contrahendo, peculiare quædam clausulæ adduntur in hunc modum.

Nos discretionem tuam committimus, quatenus si est ita, dictum latorem &c. absolvas, injuncta ei pœnitentia salutari, sibi que votum præfatum ad hoc tantum, ut matrimonium legitime contrahere, & in eo debitum conjugale exigere & reddere licitè valeat, in sacramentalem confessionem semel quolibet mense, & in alia pœnitentia opera perpetua per te injungenda, inter quæ sint etiam aliqua (Religionis quam ingressurus fuisset) quæ quotidie facere teneatur ad eum finem ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, quæ hujusmodi voto adstringebatur, prout secundum Deum, ipsius anime saluti expedire judicaveris dispensando commutes, in foro conscientie tantum &c. *Vid. Pickler p. 576.*

Ut in his quæ juniori Confessario, & seniori quandoque moram facere possent, tutò procedatur, eas prædictorum rescriptorum partes explicabimus quæ aliquid difficultatis habent. Sed expositioni huic præmittenda est expositio alia breviorum communium quæ in literis sacræ Pœnitentiariæ apponi solent.

alt	A	magro	magistro
als	aliter	miraōne	miseratione
Aplica	alias	mir	misericorditer
appbatis	Apostolica	nullus	N.
autte	approbatus	ordio	nullatenus
	authoritate		O.
	C.	Pp	ordinatio
Cardilis	Cardinalis	Pr	P.
cānicē	canonicē	Pontus	Papa
cen.	cenſuris	ptus	Pater
confeōne	confessione	ptur	Pontificatus
coione	communione	pñrium	prædictus
conſciæ	conſcientiæ	Pbter	præfertur
	D.	Pbricida	præſentium
diſcreōni	diſcretioni	pœnia	Presbyter
Dñus	Domiaus	Pœniaria	Presbytericida
	E.	pœ	pœnitentia
Eccle	Eccleſiæ	ptor	Pœnitentiaria
effus	effectus	qtnus	poſſe
exit	exiſtit	qmlbt	procurator
Eccleſis	Eccleſiaſticis	qd	Q.
Epus	Episcopuſ		quatenus
	F.		quomodolibet
fr	frater		quod
frum	fratrum	relari	R.
	G.	relione	regulari
gnrali	general	Roma	religione
	H.		Romana
humoi	huiusmodi	Snta	S.
humilt	humiliter	ſaluri	Sanctæ
	I.	ſentia	ſalutari
inſcriptum	inſcriptum	ſpealr	ſententia
irregulte	irregularitate	ſupplioni	ſpecialiter
igr	igitur	ſpualibus	ſupplicationi
inſcripta	inſcripta		ſpiritualibus
	L.	tn	T.
lia	licentia	tm	tamen
litima	legitima	Thia	tantum
lra	literæ	tli	Theologia
litè	licitè		rituli
	M.	venēbli	V.
matrimonium	matrimonium	vra	venerabili
			veſtræ

Nunc enucleandæ veniunt clauſulæ, quarum obſervatio neceſſaria eſt ut Confeſſarius reſcriptum validè aut licitè exequatur.

Diſcreto viro Doctori &c. Non ergo ſufficit ut quis ſit vel Licentiatus in Theologia aut Jure canonico; vel utriusque Profeſſor, vel Doctor in Jure civili; vel ut reipſa doctus ſit, vel ut ex errore communi Doctor exiſtimetur, vel ut Magiſter in Religione ſua appelleretur, niſi verè ad Magiſterii ſeu Doctoratus gradum in Univerſitate aliquâ evectus ſit; unde in his caſibus diſpenſatio ſuo frustraretur effectū. * Excipiuntur ab hac regula PP. Societatis, & Religioſi Mendicantes, & qui per participationem privilegii eorum fruuntur. Item & ſimplices Confeſſarii, qui executionem diſpenſationis ſibi delegari precati ſunt & obtinuerunt. Vid. Sanch. Lib. 8. diſp. 34. qui num. 12. benè advertit quòd ſi literæ aperiantur ab eo qui Magiſterli gradu inſignitus non fuerit, non ideo careant effectū, modò à Doctore etiam indocto executioni mandentur.

Ex approbatus ab Ordinario. Unde Doctor qui actu approbatus non eſt, licet alias vel alibi approbatus fuerit, diſpenſationem exequi non poteſt. Si reſcriptum ſit in favorem Religioſi, ſufficit ut Confeſſarius ab eo eligendus ſit approbatus à

Superiore Ordinis, qui reſpectu Religioſorum ſuorum vices Ordinarii gerit. Si agatur de Moniali, debet hæc eligere Confeſſarium ex approbatis pro Monialibus. Circa quod duo notat Tiburtius Navar. pag. 15. 1. non requiri ut Confeſſarius approbatus ſit pro Monasterio in quo degit ea Monialis. 2. huiusmodi commiſſiones aliquando committi Confeſſariis ex approbatis ab Ordinario, etiamſi non ſint approbati pro Monialibus, nimirum ut Moniales habeant libertatem conſitendi cuilibet. Verùm multo decentius & tutius eſt, ut quis ſpecialem ad audiendas Moniales approbationem poſtulet ab Ordinario; quam quidem ad breve tempus & generatim, ne quid naſcatur ſuſpicionis, efflagitare poteſt.

Age jam & interiores reſcripti clauſulas interpretemur, quæ ſerio penſari debent.

Prima eſt iſta hæc: *quatenus ſi ita eſt*; vel ut olim dicebatur & etiam cum omiſſum eſt, ut cunque ſubaudi debet: *quatenus ſi ita eſſe, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris &c.* Circa clauſulas iſtas quædam ſunt annotanda, & quidem.

1. Monita hæc & conſilia in eo ſita eſſe, quòd Confeſſarius pœnitentem adhortetur ut veritatem ſincerè & coram Deo explicet; quod exiſtimo neceſſarium non eſſe ſi pœnitentis probitas & religio Confeſſori jam notæ ſint.

2. Con-

* Hæc ſcribens audio brevia pœnitentiæ nunc non dirigi ad Doctores.

2. Confessarium teneri in conscientia & sub gravi peccato rei fundum & circumstantias indagare & scrutari, investigando scilicet an impedimentum quod Pœnitentiariæ propositum est, occultum sit; & an ex dispensationis denegatione oriatur sint incommoda, quæ alioqui secutura esse declaravit orator: uno verbo, an preces veritate nitantur, & an à parte rei subsistat causa finalis quæ Pœnitentiariam movet ad dispensandum, & quæ exclusâ non dispensaret. Hoc autem examen quandoque satis facile est, quandoque difficilius; nec semper re ipsa sufficiunt, quæ primâ fronte sufficere videntur: unde ei qui ut à castitatis voto liberaretur, exposuit se *stimulis carnis adeo agitari, ut continenter vivere posse non speret*, non sufficit vel sola tentatio, vel, juxta aliquos, periculum unius aut alterius transgressionis; tunc enim adhuc utile est votum ut voventem contineat, nè ita facile labatur. Requiritur ergo, ait Sanchez, periculum quod oriatur ex ipso voventis statu, qui v. g. conjugatus sit; vel tanta implendi voti difficultas sive ob habitum, sive ob vehementiam tentationis, ut probabiliter judicetur votum & violandum sæpius fore, & non vitandis sed augendis peccatis inserviturum esse. Ità post Navarrum citatus Sanchez Lib. 8. disp. 20. n. 18. Facile tamen credidero eum, qui conjugem ducere potest, cujus usu concupiscentiam refrænet, posse voti dispensationem sollicitare, cum graviter tentatur, & imminet probabile vel unius lapsus periculum; juxta id Cypriani Epistolâ 62. edit. Pamel. *Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quam in ignem delictis suis cadant*; & ita docet Pontas v. Disp. de vœux, cal. 6.

Quædam hîc moventur dubia. 1. an qui sine examine dispensationem executus est, validè executus fuerit. 2. an si Confessarius cui præsentatum est rescriptum dispensationis, idem judicet subreptitiam, possit alius adiri qui contra sentiat. 3. cui credendum sit cum verificandum est an preces veritate nitantur.

R. ad 1. 1. certum est si facti veritas Confessario nota sit, non opus esse examine. 2. si Confessarius veritatis minimè conscius sine prævio examine dispense, censet Sanchez, etiam positâ facti veritate, invalidam esse dispensationem: L. 8. disp. quia, inquit, verba hæc, *si ita esse per diligentem examinationem inveneris*, inducunt formam qua minimè observatâ corrumpit tota commissionis validitas, Aliud esset, teste eodem ibid. n. 26. si simpliciter diceretur: *Dispensa si ita est*. Ex quo colligo valere hodie dispensationes sine examine, non tamen sine facti veritate, concessas; quia nunc usus est ut solum scribatur, *si ita est*, vel *si preces veritate nitantur*. Graviter tamen peccaret, qui serium veritatis facti examen culpæ omitteret, cum super hoc conscientia ejus à Pontifice oneretur.

R. ad 2. licitum esse pœnitenti ab uno Confessario ad alium recurrere; modò non eo fine ut laxiorem inveniat, aut erudiri minùs, qui libidini suæ faveat. Potest etiam Confessarius, re propius expensâ, à priori suâ opinione recedere. Neutrum juxta Sanchez L. 8. disp. 27. nu. 38. licet Officialibus erga dispensationes à Dataria concessas. Non primum, quia ex Leg. 30. ff. De judiciis, ubi semel cœptum est judicium, ubi terminari debet; idque verum est, etiam si Officialis, cui priori præsentatum est rescriptum, in alterius electionem consentiret. Non secundum, quia

Theol. Honor. Tournely Tom. VI.

perimitur jurisdictio judicis delegati, statim ac sententiam definitivam tulit, etiam si ferendo erraverit; ergo ait idem Sanchez, non potest variare, ac proinde in utroque casu recurrendum est ad Pontificem, qui alium deleget: sed de his judicent Officiales. Unum hîc monere sufficiat cum auctore Coll. Andeg. & Illust. Episcopo Tuteleni, *Coll. And. Pap.* Confessarii onus non esse ut expendat an expositio Papæ facta vere sufficiens sit ad obtinendam dispensationem, ideoque an in hoc casu concedi debuerit dispensatio; sed tantum an res eo se habeant modo quo Pontifici expositæ fuerunt. *Explic. Tutel. 10. 3. p. 429.*

R. ad 3. credendum esse pœnitentis assertioni, cum in foro pœnitentiæ nec adhibeantur nec adhiberi possint testes; nec ullus confici processus judicialis, prout ejusdem Pœnitentiariæ rescriptum declarat. Quod si Confessarius aliunde notitiam non ita esse ut exposita est, non debet dispensationem exequi, quidquid in contrarium asserat pœnitens; nisi fortè id ex alterius confessione rescierit; quo in casu quid faciendum sit docent Theologi agendo de sigilli obligatione in Tract. de Pœnitentiâ.

Secunda clausula hæc est, *audita prius ejus sacramentali confessione*: unde necesse est, ut lator peccata, saltem ea quæ à postremâ confessione commisit, deponat apud Confessarium rescripti executores: idque verum est, ait Navar. p. 20. etiam si dispensatio concederetur in materia quæ nullum pœnitentis delictum supponit, puta in irregularitate orta ex defectu natalium. Haud tamen necesse est ut vel mortalia, vel ea quæ circa materiam dispensationis commisit peccata confiteatur, si hæc jam apud alium vel eundem Confessarium deposuerit; qui enim venialia solum habens, venialia deponit, prædictam clausulam verificat & adimplet. Censet quidem Sanchez Lib. 8. d. 34. num. 29. confessionem non necessario requiri ad hoc ut dispensatio validè executioni mandetur; sed absit ut in materia tanti momenti pars minustuta propter meras probabilitates teneatur.

Tertia clausula est, *sublatâ occasione peccandi &c.* Quæ verba demonstrant pœnitentem nec ante absolvendum, nec antè dispensandum esse, quam abstulerit occasionem peccandi, voluntariam quidem, de facto; necessariam autem, animo & corde; de quo vide quæ dixi in Tract. de Peccatis.

Quarta clausula est, *injuncta ei... gravi pœnitentia*: quæ quamvis à Confessarii discretionem & personarum statu dependeat, ait Navar. pag. 88. posset tamen esse jejunium per sex menses, semel qualibet hebdomada; recitatio tertiæ partis Rosarii per tres menses, tribus diebus qualibet hebdomada; vel aliquod aliud pietatis opus arbitrio ipsius Confessarii imponendum, frequens præsertim confessio, usus meditationis, & similia quæ cor potentiùs afficiunt; consideratis semper statu, qualitate, sexu, & ætate pœnitentis, & advertendo quod pœnitentia sit ita prudenter imposita & moderata, ut nusquam pœnitentis delictum detegi possit. Uique si pœnitens in aliis confessionibus jam antea rite factis, pœnitentiam crimini propter quod dispensari voluit, parem recepit, & executus est, erit hujus præviæ satisfactionis habenda ratio: unde Confessarius pœnitentias Brevi Romano præscriptas moderari & temperare debebit, sic tamen ut modum temperans, substantiam servet. Huic clausulæ aliam substituit Pœnitentiaria, cum agitur

tur de relaxatione voti, eaque his quæ jam retuli verbis continetur, *sibi que votum præfatum ad hoc tantum &c.* ut supra, quæ paulò fufius explicanda sunt.

1. Itaque monendi sunt à Confessario pœnitentes à votis dispensandi, dispensationem non nisi ad contrahendi matrimonii effectum concedi, unde eo usque tenentur voto. Quapropter si in gravi incontinentiæ periculo versentur, hortandi sunt ut quàm primum matrimonium ineant, nè interim multiplicentur voti transgressiones. Quòd si post contractum matrimonium adversus castitatem conjugalem peccent, ex hac parte voti transgressores erunt, utpotè quod non nisi in ordine ad matrimonii usum relaxatum fuerit.

2. Cùm dispensationi à Pœnitentiariâ concessæ annexa sit quædam species commutationis in sacramentalem confessionem semel quolibet mense, hoc menstruæ confessionis onus à Confessario pœnitenti imponendum est.

3. Cùm additur voti commutationem faciendam insuper esse in alia pœnitentia opera, necessum est ut Confessarius præter menstruam confessionem alia pœnitenti imponat pœnitentiæ opera, putà jejunium; aut abstinenciam ab ovis, & lacticiis feriâ sextâ, vel Sabbato; aut Officium aliquod, parvum v. g. B. Mariæ, item septem Psalmos, & similia: Cùm autem alia hæc pœnitentia opera plurali numero exprimantur, debent ad minuseffe duo: sed & duo sufficiunt, nè gravetur pœnitens. Porro hæc pietatis opera tamdiu duratura sunt ex rescripto, *quamdiu prædicta commutationi locus erit.* Ex quibus tria sequuntur, 1. obligationem prædictorum operum ab eâ solum die incipere, quo orator contrahit & consummat matrimonium; quia non ante operatur dispensatio. 2. sublato per mortem alterius conjugis, commutationis usu, cessare singulas dictæ & mox dicendæ pœnitentiæ partes, quia reviviscit obligatio voti. 3. id locum habere in dispensatione voti castitatis, non autem voti Religionis amplectendæ: quia votum castitatis, dissoluto per alterius mortem conjugio reviviscit; non verò votum Religionis, cujus proinde relaxationi, utpotè perpetuæ, perpetua respondere debet pœnitentia.

4. Cùm adhuc præcipiatur ut inter opera pietatis quædam sint etiam quæ pœnitens quotidie facere teneatur, ut semper primævæ voti sui obligationis meminerit; evidens est, præter mox exposita pietatis opera, (quorum prima non sunt in perpetuum; secunda sunt quidem in perpetuum, vel potius quamdiu commutationi locus erit, non tamen quotidiana) alia imponi debere quæ singulis diebus impleantur. Hæc autem & facilliora, & utiliora præscribi debent v. g. lectio quotidiana brevis, breve conscientiæ examen, oratio mentalis ad minus per quadrantem, aliquod charitatis opus in proximum, juxta vires, fortunas, & statum pœnitentis. Cùm verò ea imponet Confessarius, monabit pœnitentem, ut dum ea exequetur, meminerit vinculi à quo dispensatus est, prout jubet sacra Pœnitentiaria.

Si dispensatio detur in voto Religionis, inter pœnitentiæ opera à Confessario præscribenda, quædam esse debent Religionis quam pœnitere ingressurus fuisset & quæ quotidie facere teneatur in memoriam voti. In hoc ordine sunt gestatio chorulæ O. dinis, recitatio quotidiana & quintuplex Orationis Dominicæ, & Angelicæ salutationis, item Litaniarum quæ in Ordine dicuntur; breve conscientiæ examen. Si dispensatus sit in Sacris,

habenda est ratio officii ad quod jam tenetur: unde imponi ei potest commemoratio Sancti Institutoris Religionis quam voverat, cum Litanis Dei-paræ, aut brevi conscientiæ examine. His addi possunt opera quædam hujusdem generis, sed haud quotidiana.

Quinta clausula est, *& aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda*: hæc clausula generalis est, & subauditur, etiam non expressa. Ejus scopus est ut, si pœnitens in foro pœnitentiæ dispensandus, alia Confessario peccata declaret, ex quibus ad restitutionem alieni boni, denigratæ famæ reparationem, aliave similia teneatur, hæc ei præcipiantur à Confessore, præter speciales pœnitentias de quibus modò actum est.

Sexta clausula est, *dummodo impedimentum sit occultum*; & hæc est conditio sine qua non dispensat Pœnitentiaria, quæque, ait Navar. pag. 23. *semper est punctualiter observanda.* Unde si Confessarius ex pœnitentis examine agnoscat factum esse famosum vel manifestum, vel notorium facti vel juris, ulterius ad executionem procedere non potest; etsi interim pœnitentem monere debeat, quid facto opus sit. Quando autem & quatenus impedimentum debeat occultum judicari, colligitur ex dictis in Tract. de Irregularit. p. 2. cap. ult. pag. 207. item ex Tract. de Censuris p. 1. cap. 5. art. 1. p. 125. & melius ex Gamachæo tom. 3. q. 79. cap. 2. p. 345. edit. Paris. 1627.

Septima clausula est, *aliudque canonicum*, impedimentum nempe, *non obstat*: unde si partes alio impedimento sive occulto, sive publico ligatæ sint, rursus ad sacram Pœnitentiariam recurrendum erit; pro occulto quidem, ut ejus dispensatio, nova prioris impedimenti mentione facta, ab eadem Pœnitentiariâ impetretur; pro publico autem, ut significetur eidem, partes impedimento hoc teneri à quo per Datariam dispensari satagent. Jam enim supra monuimus, Pœnitentiariam exigere ut publicum, quo partes vincuntur, impedimentum sibi patefiat: neque verò aliter judicare potest, an non satius sit spem quamcunque dispensationis adimere.

Octava sic habet, *cum eodem latore, quod præmissis non obstantibus*; quibus indicatur Confessarium, non obstante præfato impedimento, & aliis quæ Pœnitentiariæ exposita sunt, ad executionis gratiam devenire posse.

Nona hæc est *matrimonium... servata forma Concilii Tridentini contrahere, & in eo remanere licite valeant*? id est præviis seu omissis de licentiâ Ordinarii denuntiationibus, coram Parocho & testibus, contrahere, & matrimonio uti, ac si nullo unquam impedimento ligati fuissent, aded ut proles inde oritura, pro legitimâ habenda sit.

Decima, *in foro conscientiæ, & in ipso actu sacramentalis confessionis tantum &c.* quæ verba de novo demonstrant contra Sanchez, forum conscientiæ de quo hic agitur, esse ipsum Pœnitentiæ tribunal, extra quod gratia hæc à Confessario expediti non potest.

Undecima, *ita quòd hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciali nullatenus suffragentur.* Unde si fortè impedimentum ex occulto publicum fiat, & in judicium deducatur, gratia Pœnitentiariæ in foro fori non suffragetur; adeoque tunc ad Datariam recurrendum esset: quanquam si pœnitens maritali jure uteretur sine scandalo, non peccaret, ut qui verè coram Deo dispensatus fuerit,

fuert, cum à Pœnitentiariâ dispensari potuerit, quo tempore impedimentum erat occultum.

Duodecima, *sed presentibus laceratis &c.* Scilicet quàm primùm moraliter fieri poterit, eâque attentione, ut nec rescriptum, nec delictum pœnitentis cognosci possint.

Decima tertia, *neque eas latori restituas* ; quòd si restitueris, nihil ei presentes literæ suffragentur; id est nunquam ei in foro fori suffragentur, quod tamen intendere videretur pœnitens qui has literas sibi restitui veller. Interim, etsi graviter peccaret, & excommunicationem prædictis verbis latam incurreret Confessarius literarum restitutor, semper valeret dispensatio ritè semel & legitime executioni mandata.

Eadem clausulæ iisdem ferè verbis repetuntur in rescriptis ad remanendum in contracto, cum differentiis quibusdam hic breviter exponendis.

Prima est, à quibusvis sententiis, censuris & pœnis, quas scilicet pœnitens sive de jure communi; sive ex speciali locorum lege, ob incestus crimen, incurrat aut incurrere potuit.

Secunda est, *injuncta ei ... confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum* : unde per duos ad minùs menses prædicta confessio injungi debet, & melius ad sex menses injungitur.

Tertia est, & separatio ... fieri non possit absque scandalo, & ex cohabitatione de incontinentia timendum sit. Harumce clausularum verificatio Confessorem torquere non debet; cum evidens sit personas quæ palam pro legitimis conjugibus habentur, nec posse separari sine scandalo, nec secum invicem absque gravi incontinentiæ periculo cohabitare.

Quarta est, *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata &c.* & hæc est clausula tot tantisque discriminibus obnoxia, quam anxie & pro modulo cum communi exposuimus sup. cap. 13.

Quinta est, *matrimonium inter se de novo secretè ... præmissis non obstantibus contrahere*, id est sine Parocho & testibus; adeò tamen ut pœnitens non priùs in debiti redditionem consentiat, quàm præviam eo quo poterit meliori modo consensus renovationem obtinuerit à parte impedimenti nesciâ: alioqui enim fornicaretur, tamen à rescripti gratiâ non excideret.

Has clausularum Pœnitentiariæ expositiones, quò certius iis pedem figat lector, desumpti tum ex Tiburrio Navar. tum ex Syro Placentino, utroque & Ordinis S. Francisci & Apostolicæ Sedis Pœnitentiario.

His omnibus maturè ponderatis, & præstitis, Confessarius post datam in formâ solitâ absolutionem à censuris & peccatis, gratiam Apostolicam his exequetur verbis, mutato, ut evidens est, impedimentorum nomine.

Et insuper autoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi & secundi) gradus ex copula illicita à te habita cum sorore mulieris cum quâ contrahere intendis, proveniente; ut præfato impedimento non obstante matrimonium cum dicta muliere, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, consummare, & in eo remanere licite possis & valeas. In nomine Patris &c.

Insuper eadem autoritate Apostolica prolem, quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore nuntio & declaro. In nomine Patris &c. Passio Domini nostri &c. ut post finè consuetae confessionis.

Si dispensatio detur ad remanendum in con-

tracto. forma hæc erit: *& insuper ... dispenso tecum super impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita, quam cum sorore tua putata conjugis antea habuisti, ut illo non obstante, renovato consensu cum præfata conjugis, matrimonium cum illa contrahere &c.*

Et pariter eadem autoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, & susceperis, legitimam fore decerno & declaro &c.

Si dispensatio sit à voto castitatis dicitur: *insuper ... tibi votum castitatis quod emisisti, ad effectum ut matrimonium contrahere, & debitum conjugale reddere & licite possis & valeas, in opera qua tibi præscripsi, dispensando commuto. In nomine &c.* Eadem penè est forma dispensationis à Religionis voto, in ordine ad matrimonium: quòd si quis dispensatus sit, dummodo cœlibem vitam ducat, non dicitur ad effectum contrahendi matrimonium, benè verò ad effectum remanendi in seculo in vita cœlibe.

Si quis non obstante castitatis voto matrimoniū inierit dicitur: *item te, non obstante castitatis voto, quod emisisti, & transgressus fuisti, in dicto matrimonio remanere, & debitum conjugale reddere posse & debere declaro; & ut idem debitum etiam exigere licite possis, & valeas, tecum eadem autoritate Apostolica dispenso. In nomine Patris &c.*

Ex his absolvendi formulis nemo est qui congruas unicuique casui efformare facillè non possit.

ARTICULUS III.

Quid in impedimentis matrimonialibus possint Episcopi.

Certum est 1. summoperè cavendum esse, nè dispensandi facultatem sibi arrogent quibus hæc vel à jure, vel à consuetudine denegata est; ex enim dispensationes, pro contrahendis matrimoniis concessæ, aut nullitatem aut incertitudinem causant Sacramenti. Et tamen in re Sacramentariâ unanimes docent Theologi non esse licitum quidquam incerti adhibere. eo certo medio prætermisso, quod adhiberi possit; atque ita licentia ista, vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum, tutiore simul & probabiliore opinione rejecta, minùs probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento consecratur opinionem. Hæc & ipsis terminis Cabass. Lib. 3. capite 27. n. 6. ubi etiam animadvertit futurum, ut, si pro nutu dispensent Episcopi, exuberantior, & inordinatior exurgat dispensandi licentia, quàm quæ à quibusdam redarguitur in summo Pontifice, falsis plerumque, nè dicam semper, expositionibus decepto; imò ut Præsules per captionem & distractionem bonorum Episcopaliū à Judicibus cogerentur ad dispensandum, sicut jamdudum inviti compelluntur ad monitoria, & excommunicationes decernendas. Cui prædicti Scriptoris annotationi, hanc addere placet quam dat eruditus Tutelenis Ecclesiæ Antistes, nimirum Episcopos vel multa contra conscientia dictamen, viris potentibus concessuros esse; vel eorum iram, & vexationes, si resistere auderent, esse perpeffuros. Ecquis Regi, Principi, vel iniquam dispensationem, vel præcedentis matrimonii dissolutionem, armatis, ut ajunt, precibus sollicitanti contradicere præsumeret? Amplior ergo dispensandi potestas, Episcopis non esset favori, sed oneri & dispendio Quapropter his profecto incommodis ob-

viam iturum Concilium Turonense anni 1583. tit. 9. sic loquebatur : *In quarto consanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaramus.*

Certum est tamen 2. Episcopos in hac dispensationum materie, totum id posse quod sibi consuetudine legitime præscripta, antiqua scilicet & pacifica, concessum est : unde nihil hic quod certum sit simul & generale statui potest ; cum ex Episcopis alii nunquam dispensent ab impedimentis publicis, alii & à publicis dispensent, sive in contracto, sive in contrahendo ; alii dispensent quidem cum pauperibus, alii & cum iis, qui pauperes non sunt ; alii in quarto simplici, alii in quarto mixto affinitatis & consanguinitatis gradu ; alii vi indulti, alii ordinariâ potestate ; idque quantum ad certa quædam impedimenta locum habet in Ecclesia Andegavensi, non obstante citato Metropolitani Concilii decreto. Quapropter uniuscujusque Diocesis Confessarii, didicisse debent quid possint eorumdem locorum Episcopi, sive ex Indulto, sive aliter : quanquam ex iis multi ad Pœnitentiam recurrere malint, nè, quod in villulis facilius evenire posset, innotescat pœnitentis crimen, prout annotat Episcopus Tutelensis. Hoc semel præsupposito, quasdam regulas è senioribus Theologis & Canonistis petitas hic proponam, quæ Confessarii solatio esse valeant.

Coll. Andeg. tom. 2. p. 80.

REGULA I. Possunt Episcopi dispensare circa impedimentum omne, quo post matrimonium legitime contractum aufertur debiti conjugalitatis exigendi potestas, ut est affinitas sive ex Baptismo, sive ex incestu. Imposita tamen pro gravitate incestus pœnitentiâ, & procurato occasionis peccandi recessu. Hæc est communis opinio, ait post Sylvestrum Cabassut. ibid. num. 7. Vide Sanchez Lib. 8. disp. 12. n. 16.

Possunt etiam Religiosi Mendicantes cum eo, qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit & consummavit, dispensare ad petitionem debiti conjugalitatis : idem possunt Jesuitæ cum speciali Provincialis licentiâ. Neutri verò ad contrahendum dispensare possunt in eodem voto, ut multò probabilius docent Suarez, Sanchez, Layman, & plures alii.

REGULA II. Possunt Episcopi in contractu dispensare ab impedimentis dirimentibus, alioqui Papæ reservatis, cum occurrunt sex subsequentes circumstantiæ. 1. ut occultum sit impedimentum, matrimonium verò publicum. 2. ut matrimonium bonâ fide, seu sine præviâ impedimenti notitiâ contractum fuerit. 3. ut fuerit consummatum. 4. ut partes sine verisimili scandali periculo separari non possint. 5. ut partes præ inopiâ non possint ire, aut recurrere ad Papam ejusve Legatum. 6. ait Pickler, ut tale sit impedimentum, in quo dispensatio à Papâ dari consueverit. In harum conditionum concursu dispensandi potentia penes Ordinarium est, prout sibi ab urbe Româ responsum fuisse testatur Zerola 1. part. v. *Dispensatio* §. ad 5. idem docent Collat. Andeg. tom. 2. p. 24. Cabassut. ubi supra n. 3. Pickler ad tit. 16. Lib. 4. n. 33. & alii communiter.

Si verò, ait idem Cabassut. aliqua absit ex præfatis circumstantiis, & personæ sint pauperes, aut rudes ac rusticæ, officium erit Ordinarii prosequi hanc dispensationem in forma pauperum apud Sedem Apostolicam, ut gratis & sine compositione obtineatur ; nisi, ait author Collat. Andeg. aliunde dispensandi potestatem habeat,

Docet tamen Gibert in notis ad prædictum Cabassutii textum, constare ex Jure Canonico quod cesset reservatio Papalis, cum partes Romam ire aut mittere non possunt : unde, inquit, Gallie Episcopi plurimis in casibus dispensant, si partes rusticæ sint atque inopes. Hæc doctrina satis congruit iis, quæ tradidi in Tract. de Centuris part. 1. cap. 5. pag. 128. & ad id saltem inservire posse videtur, ut cum pauperibus facilius dispenseretur, quam cum aliis Eandem quasi generalem in hoc regno tradit Episcopus Tutelensis quoad impedimenta ex affinitate illicita, ex sponsalibus, ex cognatione spirituali levantem inter & matrem levati, imò & ex crimine. Non ita profusus est & liberalis author Collat. Andeg. is enim duo statuit. 1. Episcopum non posse dispensare cum pauperibus, nisi concurrant quatuor priores circumstantiæ superius allegatæ. 2. Episcopum, qui dubitat an Sedi suæ annexa sit potestas in hoc vel illo casu dispensandi, non posse in hoc dubio dispensare ; quia in materia Sacramentorum dubiam opinionem sequi non licet : & idcirco necessum est ut Episcopi patrum suorum terminos non transgrediantur.

Tom. 3. p. 437. 39. 10. 40.

REGULA III. Possunt aliquando Episcopi qui etiam ex Diocesis suæ usu dispensandi facultatem non habent, ab impedimentis dirimentibus modò occultis dispensare ad contrahendum. Et quidem 1. in casu dubii. 2. in casu magnæ necessitatis. 3. & juxta aliquos, in casu dispensationis à Papâ quidem, sed nulliter obtentæ.

1. Quidem in casu dubii : unde si is qui contrahere vult, dubitet an commercium illicitum habuerit cum futura suæ sponsæ consanguineâ, poterit & tenebitur ad Episcopum recurrere. Idem est si dubitent sanctiores Theologi, an impedimentum in hoc vel illo casu contrahatur, necne. Ratio est, quia uti sæpius dictum fuit, casus dubii eo ipso quo verè dubii sunt, Papæ non reservantur : imò censent ex extraneis plerique, nullâ hic opus esse dispensatione, eo quod in gratiam libertatis judicandum sit. At verò principium hoc, putidæ probabilitatis confectarium, pluries impugnavi. Potest ergo & debet in hoc casu adiri Episcopus, qui eo ipso quo dubitat de reservatione impedimenti, jam de sua ad dispensandum potestate dubitare non debet.

Ex stimat tamen Pickler, quod compertâ postmodum impedimenti certitudine ; ad Papam recurrendum sit ; quod fallum puto, cum impedimentum absolute & semel sublatum, non indigeat iterum auferri, saltem in eo foro, in quo jam sublatum est. Quod si non præcisè dubia, sed multò probabilior foret impedimenti existentia, non sufficeret dispensatio Episcopi.

2. In casu magnæ necessitatis, ut si rebus omnibus jam ad matrimonium contrahendum præparatis, invitato parentum cœtu, assignata ad nuptias die ad modum propinqua, puella ex confessione detegat se dirimenti impedimento irretitam esse, & nulla præter Ordinarii dispensationem pateat via, quâ periculum gravis scandali, suspitionis, infamiæ, atque etiam inimicitiarum removeri possit. Ratio est, quia reservatio in casu tam urgenti non esset in ædificationem sed potius in perniciem animarum. Ista quam Sanchez primus produxit, opinio, evasit subinde inter Doctores communis, ut post Bonacinam notat Cabassut. ibid. n. 4.

Proponit quidem idem Sanchez aliam, qua puella se extricet, rationem, ut nempe emittat castitatis

tis votum ad tempus, ideoque vel ab Episcopo, vel ex solo temporis lapsu dispensabile, & palam dicat sibi propter votum hoc à Confessario præceptum esse, ut à matrimonio absteat; interim verò recurat ad Papam pro sollicitandâ veri, quo ligatur, impedimenti relaxatione: sed quoniam cautela hæc, vel non semper occurrit menti, vel ob rerum aut personarum circumstantias quandoque impossibilis est in praxi, aut admodum difficilis; aliunde verò timendum est nè si puella urgeatur, an ad tempus voverit, non desint qui statim regerant, ei ergo sufficere Episcopi dispensationem: ideo, ait Cabassut. tunc recurrendum est ad Ordinarii dispensationem quæ in talibus angustiis, iusta erit, & valida in foro conscientiarum.

Tom. 3. p. 420. 3. & juxta aliquos possunt Episcopi dispensationem ab Apostolica Sede obtentam, sed nulliter, validare in certis casibus. Ità Illust. Episcopus Tutelensis, & obiter author Collat. Paris. tom. 3. lib. 5. coll. 2. num. 9. quorum doctrina ut intelligatur, notandum est, juxta eosdem, rescriptum seu à Datariâ, seu à Pœnitentiariâ concessum, aliquando *excitativum* esse, aliquando *attributivum*. Excitativum quidem, si Ordinarii potestatem quæ ex non usu & consuetudine quasi sopita est, excitet, eique pristinas, quas ex naturâ rei habet, vires restituat: attributivum verò, si det Ordinario potestatem quam per se nec habet, nec habere debet, Sic v. g. si Papa Episcopo Andegavensi remittat facultatem dispensandi cum Diocesano Episcopo Cenomanensis, Breve erit attributivum; quia Episcopus Andegavensis vi ordinariâ nec habet nec unquam habuit facultatem dispensandi cum subditis alterius Episcopi. Si verò Papa eidem Andium Episcopo tribuat facultatem cum uno è Diocesanis suis dispensandi, Breve erit excitativum: modò casus, ad quem datur prædicta dispensandi facultas, non sit ex iis in quibus Ecclesia specialiter dispensari vetet, (nisi occurrant quædam conditiones, quas supponimus deesse iis de quibus in præsentî loquimur:) tunc enim Breve Pontificium, adhuc deberet attributivum censi.

Hæc præmissâ distinctione, censent ejusdem authores Episcopum dispensare posse cum iis Diocesanorum suorum qui ab Apostolicâ Sede rescriptum obtinuerint subreptitiè vel obreptitiè nullum, dummodo Breve illud pro affinitate vel consanguinitate in tertio vel quarto gradu concessum fuisset, non item si pro gradu propinquiori fuisset obtentum.

Ratio primæ partis est, quia Pontificium Breve, utpote jurisdictionis ordinariæ excitativum, Episcopum in ea, quam primitus habebat, potestate reponit; ergo vi illius potest Episcopus validare eas dispensationum species quæ quasi justitiæ habentur apud Romanum Pontificem, ut sunt eæ quæ pro tertio & quarto gradu conceduntur.

Sess. 24. cap. 5. Ratio secundæ partis est, quia Ecclesia in Concilio Tridentino specialiter prohibuit nè unquam *in secundo gradu dispenseretur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*; ergo si quis minimè Princeps in hoc gradu dispensationem subreptitiè vel obreptitiè obtinuerit, non poterit Episcopus cum eo dispensare, quia Breve Pontificium hoc in casu merè attributivum est. Ità fermè citatus Episcopus Tutelensis.

Hæc doctrina, meo quidem iudicio, suas patitur difficultates. Si enim Episcopi primitus habuerint potestatem in omnibus impedimentis positivo

jure inductis dispensandi, solo non usu, & præscripta consuetudine ligatam; quare vi Brevis Romani potestas eorum non excitabitur ad dispensandum in omni omnino gradu, facilius quidem in remotiore, difficilius verò in eo qui propinquior fuerit? Rursus verò, si dispensare nequeant in gradu propinquiori, etiam cum ad id Brevis Pontificio excitati videntur, quare dispensare poterunt in gradu remotiori? quare excitantur in uno, & non in alio? quare in tertio, & quarto gradu, si non in secundo? Obstat, inquit, prohibitio Tridentina. Obstat quidem; magis obstat consuetudo jurisdictionem perimens, quàm lex quæ juxta ipsos jurisdictionis fundum & substantiam perimere non potuit: porro si consuetudo efficiat ut Pontificium Breve in secundo gradu merè sit attributivum, quidni & idem efficiat in gradu remotiori?

Faterer equidem sponte Brevia Romana aliquo sensu pristina potestatis excitativa esse, quatenus scilicet iis munitus Præsul plus potest quàm qui Episcopus non sit: unde non dubito quin Episcopus alii cui voluerit, Romani Brevis executionem demandare possit, quod non potest simplex delegatus: at inde non sequeretur Episcopum validare posse rescriptum alioqui invalidum: cum potestas ei à summo Pontifice concessa non habeat pro objecto dispensationem novam, sed executionem dispensationis concessæ sub hæc conditione, quod preces oratorum veritate nintantur.

Censeo tamen quòd in Diocesis ubi invaluit consuetudo, ut Brevia nulliter obtenta ab Episcopis validentur, validatio hæc ad legitimam dispensationem sufficiat; quia consuetudo hæc tribuit in hoc casu facultatem dispensandi: tunc autem nemo, & nè Officialis quidem, sine Episcopi licentia dispensare potest; & hanc agendi rationem secutus est an. 1704. Cardinalis Noallius, *Coll. Paris. tom. 3. p. 380. edit. 2.* qui dispensationem ab Officiali suo in simili casu concessam abiecit, & voluit per semetipsum dispensare.

Ut solvantur nonnullæ quæ supersunt difficultates.

Quæres 1. an si contrahentes è diversis sint Diocesis, unusquisque ab Episcopo, cui subest, debeat dispensari. Non loquor de dispensationibus à Papa concedendis: constat enim quòd si Titius Carnotensis, obtinuerit à Româ facultatem ducendi consanguineam suam Bletensem, valeat dispensatio, quia par est in utrinque Diocesis subditos Papæ autoritas. Tota igitur quæstio est de Episcopis.

R. duplex est eâ de re opinio. Prima quam tenent Sambovius, authores Collat. tum Parisiensium, tum Andegav. Gibert. tum. 2. Consult. canonic. Consult. 65. & alii penè omnes, docet necessariam esse utriusque Episcopi dispensationem, quia Episcopus Carnotensis potest quidem Diocesanum sui, non autem Diocesanum alterius vinculum tollere. Quòd si Episcopus alter in certo gradu, sive *Coll. An. vi indulti, sive ex more suæ Sedis dispensare valeat; deg. tom. 2. pag. 87. & seq.* alter verò id non possit, recurrendum est ad Papam; eique semper exprimenda est Diocesis oratrix, quia rescriptum semper dirigitur ad Officialem Diocesis in qua feminae domicilium habent. Si partes aliqua de causa optent ut *fulminandi* Brevis munus committatur Officiali oratoris, erit id expresse postulandum: fulminatio enim in una solum Diocesi peragitur.

Secunda opinio quam tenet Episcopus Tutelensis, præcedentem in singulis capitibus impugnat, & 40. & 423 docet

docet 1. sufficere in hoc casu unius Episcopi dispensationem, illius nimirum in cuius Diœcesi celebrabitur matrimonium. 2. si partes ad Papam recurrant, satis esse ut unius Diœcesis nomen exprimat. 3. perinde esse si Breve ab oratoris aut oratricis Officiali fulminetur.

Ratio primæ partis est, quod Episcopus tollendo Diœcesanæ suæ vinculum in ordine ad virum alterius Diœcesis, eandem habilem faciat relative ad huncce virum; qui statim ac prædicti Episcopi dispensantis Diœcesim ingressus fuerit, ut consanguineam suam ducat, satis ejusdem Episcopi subditus & Diœcesanus constitueretur, ut gratiam alteri concessam participet; etiam si nullam ab Episcopo suo dispensationem obtinuerit. Et hoc, ait citatus illust. author, quotidie evenit in Diœcesi S. Flori, cuius Episcopus dispensat in tertio consanguinitatis gradu. Cum enim puella dispensationem hanc consecuta est, civis Tutelensis, præmissa in territorio Tutelensi bannorum promulgatione, absque ulla Tutelensis Episcopi dispensatione, in vicinam S. Flori Diœcesim se transfert, ibique nemine reclamante matrimonium contrahit, ac deinde conjugem suam ad Diœcesim Tutelensem conducit.

Nullus quidem dubito quominus prædicta matrimonia in his locis valeant, ex tacita sive Episcoporum sive Papæ ipsius licentia. Ubi tamen moris est ut utriusque Diœcesis Episcopi subditum quisque suum dispensent, malè tutum videretur ab ea consuetudine recedere.

Quod spectat ad duo posteriora capita, satius est ut teneatur Romanæ Curiae stylus, juxta quem exprimenda est oratricis Diœcesis.

Quæres 2. quid sit *fulminatio*, ut ajunt, rescripti Pontificii, à quo, & quibus observatis fieri debeat.

R. ad 1. fulminatio est sententia quâ Commissarius ab Apostolica Sede designatus præcipit ut rescriptum Pontificium suum sortiatur executionem; ideoque inscribatur Officialitatis Registro.

R. ad 2. fulminationem hanc fieri ab Officiali Diœcesis fœminæ ad quem Breve dirigi solet. Si Officialis vel ex morbo, vel propter absentiam rescriptum exequi non possit, censet Episcopus Tutelensis Vicegerentem posse illud exequi. Idem docet de Episcopo ipso, dummodo Breve excitativum sit, non aurem purè attributivum: quia si committatur Officiali Parisiensis ad executionem rescripti quod incolas Carnotenses respiciat, solus ille in eos jurisdictionem pro hac parte habet, qui à Papâ delegatus fuerit.

Solent tamen Episcopi, pro eorum etiam Brevis executione quæ excitativa nuncupantur creare Officialem *ad hoc*, cum consuetus loci Officialis rescriptum per se exequi & fulminare non potest. Imò generatim & indistinctè docent Pontas v. *disp. de mariage*, Ducasse, & alii plures, invalidam fore fulminationem quæ vel à Vicegerente, vel ab ipsomet Episcopo fieret. Ceterum si ante fulminationem morerentur Episcopus & Officialis, posset is qui ab Episcopo successore, Vicarius generalis constitueretur, dispensationem prædecessori suo commissam fulminare. Sed aliter dicendum de Vicario generali, aut Officiali, quem constituit Capitulum Sede vacante: declaravit enim sacra Congregatio 2. Augusti 1631. *Vicarium generalem Capituli Sede vacante, non posse exequi commissiones Apostolicas in forma dignum, & alias directas Episcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu Officii, vel nomine dignitatis*; & ita post

Sylvium, aliosque plures docet Pontas hîc cas. 32. Contrarium docere videtur Episcopus Tutelensis pag. 422. cui consonat Pikler ad tit. 16. n. 34. generali nîsus principio, quod Capitulum possit quidquid non quidem ex privilegio, sed ex jure ordinario potest Episcopus. Standum credo locorum usibus.

R. ad 3. illud omne in exequendis Dataria rescriptis faciendum incumbere Officiali, quod à Confessario in exequendis Pœnitentiariæ Brevibus faciendum esse monui: unde sollicitè, & quidem, cum agatur de rebus publicis, juridicè inquirere debet, an res se habeant prout Pontifici exposita fuerunt; cujus inquisitionis modum fusè satis evolvit Ducasse 2. parte cap. 4. sect. 5. pag. mihi 126. Vid. Coll. Andeg. tom. 2. pag. 23.

Ceterum etsi movent Pontas hîc cas. 27. author Coll. Andeg. & alii communiter, non esse Officialis perpendere an rationes quæ Papam ad dispensationis concessionem moverunt, ad legitimam dispensationem sufficiant, sed tantum an preces veritate nitantur; aliud tamen monet jam pluries citatum Opus Tutelensis Episcopi, dispensationem, si abusive prorsus concessa videretur, rejici posse ab Episcopo, cui prædictum abusum aperuerit Officialis.

Examine veritatis precum Officialis commissarius Officialem alterius Diœcesis præficere & committere potest; imò & alicubi laicum, sed non in Gallia: verum peractâ informatione necessum est ut Officialis à Papa commissus per se sententiam ferat.

Post dispensationis fulminationem non tenetur Parochus exterius inquirere an valida sit dispensatio: at in pœnitentiæ foro potest & debet à partibus inquirere an non & Papæ & Officiali illuserint; iisque absolutionis beneficium, nisi matrimonio huic renuntient, denegare, cum dolo usi fuerunt.

Haud tamen, si conjungi publicè petant, ab impertienda eis matrimoniali benedictione abstinere valet. Si aliâ quàm confessionis viâ supplicæ mendacia detexerit, opus est ut rem indicet Episcopo, eique in omnibus obtemperet. Celebrato matrimonio, dispensationis mentionem in Registro faciat, quod securitati partium, & legitimitati prolis consulatur. Aliud est de secretis Pœnitentiariæ dispensationibus, quas alto silentio premi necesse est, nè partes infamiæ labem sustineant.

PARS SECUNDA.

De ceteris dispensationibus remissivè.

Materia dispensationi obnoxia, præter eas de quibus actum est in præcedenti parte, sunt juramenta, vota, irregularitates, Officii recitatio, simonia, quibus adjungit Pontas excommunicationem & suspensionem; quæ tamen, pace ipsius dictum sit, si veræ censuræ sint, non dispensationis, sed solius absolutionis viâ tolluntur.

Mens erat quæ ad horum omnium dispensationes pertinent hic congerere, ut uno quasi ictu tota dispensationum materies perciperetur. Quoniam verò id non ferunt spissi jam & æquo amplioris voluminis limites, ideò remittimus ad loca in quibus variæ eæ partes jam à nobis uberius fuerunt pertractatæ.

De Dispensatione & reservatione juramenti & voti diximus in Tractatu de Religione part. 2. cap. 3. & 4. utrobique art. ultimo.

De dispensatione irregularitatum egimus in hoc ipso volumine part. 3. in ipso fine Tractatus de Irregularitatibus.

De Officii recitatione fusè egimus in citato Tractatu de Religione cap. 2. de ejus autem dispensatione pauca quædam dicta sunt art. 7. quibus addendum est, quod quamvis Episcopi ab Officio toto, nisi fortè de causa admodum urgenti, dispensare non valeant, possint tamen, juxta aliquos, Officium magnum in aliud minus, v. g. in Officium B. Virginis, æquâ de causa commutare. Ita docet author Coll. Andeg. tom. 2. de Contractib. p. 274. qui tamen tria addit notanda. 1. nimirum commutationem hanc iis solùm concedi, quorum Beneficia tam modici sunt redditus, ut non adæquet minorem summam ex iis (si diversæ pro diversis constitutæ sint, ut aliquando fit) quæ ad ritulum Ecclesiasticum Diocesana lege requiruntur. 2. eandem commutationem iis solùm concedi, qui necdum annorum quindecim ætatem attigerunt, quâ ætate semel obtenta cessat dispensatio. 3. demum eandem dispensationem non concedi nisi Clericis qui studio vacant: & hæc est Romanæ Curia praxis. Si junior Beneficiarius infirma uteretur valetudine, dispensatio ultra annum decimum quintum ab Episcopo prorogari, & extendi posse videretur.

Quod ad simoniam spectat, tamen si materiam hanc fusè satis evolvimus in speciali Tractatu, generalia quæ passim dispersa sunt principia regulis aliquot complectemur.

Tom. 2.

REGULA I. Nec Episcopus nec ipse Papa dispensare potest in simonia quæ jure naturali & divino prohibita est. Ratio est. 1. quia nullus Pontificum quidam potest contra jus vel naturale, vel divinum. 2. quia alioqui Papa nunquam simoniæ conscius esse posset, quia semper secum dispensaret: porro, ait S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. *Papa potest incurrere vitium simonia, sicut & quilibet alius homo.*

REGULA II. Potest Papa dispensare in simonia juris Ecclesiastici; imò & id certis in casibus possunt Episcopi. Ratio est, quia simonia Ecclesiastica consistit in certis clausulis, quas prohibuit Ecclesia, non quia malas intrinsecè, sed ut mali facilius capaces; quales eæ sunt quæ pertinent ad permutationes Beneficiorum, ac renuntiationes sub tali conditione & modo: atqui potest Ecclesia in hisce suis legibus dispensare; & quotidie dispensat, sive per Episcopos si de simplici Beneficiorum permutatione sermo sit; sive per Papam si agatur de permutatione vel Beneficii cum pensionem, vel Beneficii cum Beneficio, sed sub onere pensionis, aut cum pacto ut permutantium alter omnes solus præstet expensas, qui alioqui in utrumque refundi debent: item si agatur de resignationibus in favorem. Quæ latius & cum modificationibus suis expensa sunt in Tractatu de Beneficiis cap. 5.

REGULA III. Relaxatio penarum quas incurrunt simoniaci aliquando Papæ reservatur, aliquando pertinet ad Episcopos. Quadruplex enim pœna incurritur à simoniacis, excommunicatio scilicet, suspensio ab Ordinum receptorum functionibus, invaliditas actûs simoniacè facti, & obligatio instituendi simoniacè accepta atqui ex iis pœnis nullæ sunt quæ in casu notorietatis etiam facti, ab Episcopis relaxari possint; ab iisdem vero

prima & secunda tolli possunt, si sint occultæ; tertia verò & quarta etiam si sint occultæ, non possunt ab Episcopo auferri, nisi in raris casibus, de quibus egi in Tract. de simoniâ cap. 5. art. 2. sub finem: unde Episcopus absolvens simoniacum occultum à crimine simoniæ & annexis eidem censuris, debet ipsum remittere ad summum Pontificem, pro rehabilitatione ad titulum, ac condonatione fructuum; uti docet Pontas, v. *dispense de la simonie* cas. 3. post Bail de triplici examine 2. p. q. 19.

Si occultum sit simoniæ crimen, recurritur ad Pœnitentiariam, quæ, repetita ut solet facti expositione, sic pergit in Brevis dispensatorio: *Nos &c. discretionis tue committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, dummodo cum effectu præfatum Beneficium simoniacè obtentum dimiserit, & non aliter, à quibusvis sententiis censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrerit, simonia labe, & excessibus hujusmodi absolvas.... injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia salutari, quodque culpabiles in præfata simonia labe, quantum potest, moneat ad impetrandum a Sede Apostolica absolutionem, nec non fructus a se ex præfato Beneficio perceptos, prout de jure restituat, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo præmissa occulta sint, cum eodem latore suffragantibus sibi dignis pœnitentia fructibus & meritis, alioque ei canonico non obstante, super irregularitate ex per eum præmissis quomodolibet contracta, quodque illa, & aliis præmissis non obstantibus, in suis Ordinibus ministrare, ac Beneficia Ecclesiastica, non tamen illud super quo fuit commissæ simonia, quatenus ei alias canonicè conferantur, recipere & retinere licitè valeat, misericorditer dispenses in foro conscientie tantum &c.*

Ex iis clausulis quasdam quæ necdum à nobis in præcedentibus expositæ sunt, in gratiam Confessariorum paucis explicabimus.

I. *Quatenus si ita est:* id est si vera sit causa finalis Pœnitentiariæ exposita, & propter quam non modo vult orator absolvi à censuris, (à quibus tamen hoc in Regno ab Episcopis absolvi posset,) sed & ad Beneficia deinceps canonicè obtinenda rehabilitari, Item an factum sit occultum.

II. *Dummodo præfatum Beneficium dimiserit:* si enim necdum illud dimiserit, nec licitè nec validè rescriptum exequi potest Confessarius. Aliquando tamen, si id gravissimæ causæ postulent, putà vitandi scandali, gravissimæ suspicionis necessitas, permittitur à Pœnitentiaria, ut quis Beneficium simoniacè comparatum servet, præsertim si eo nesciente ab alio in ejus gratiam commissæ fuerit simonia.

III. *A quibusvis censuris, & pœnis:* qui enim non obstante simonia Ordinis sacri functiones facit, præter excommunicationem tot canonibus impositam, irregularis efficitur.

IV. *Injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia,* quæ, uti monent quicumque ea de re tractaverunt, *aspere esse debet:* imò, ait post Glossam Marcus Paulus, usque ad mortem continuari, ut pœnitens injuriam Deo, & rebus sacris illatam cognoscat, & supremi numinis iram flectere possit, si fortè remittatur sibi hac cogitatio cordis ejus.

V. *Quodque culpabiles.... quantum potest moneat,* id est non per jocum & frigidè, sed studiosè & serio, quantum scilicet licitè & commodè admonere poterit. Plura sanè facere quis debet erga complices, quorum criminis pars magna fuit, quam

pag. 498.
Edit. nov.

P. 3. cap.
30.
Act. 8.

quàm erga ceteros, quibus tamen pro loco & tempore fraternam correctionem debet.

VI. *Necnon fructus restituat prout de jure*: neque enim fructus facere suos potuit, qui Beneficii verus possessor non fuerit. Porro fructus restituntur *prout de jure*, cum restituntur in utilitatem Ecclesiæ, cujus Beneficium simoniacè obrentum est. Nam generaliter loquendo satisfactio fieri debet in gratiam ejus cui illata est injuria: injuria autem actionis simoniacæ cessit in dedecus Ecclesiæ, cujus Beneficium indigna simoniæ via arreptum est; ergo huic Ecclesiæ restituendum est. Si tamen restitutio Ecclesiæ facta indirectè cederet in commodum simoniaci, quatenus v. g. eum eximeret ab iis ad quæ aliunde tenetur, crederem cum Marco Paulo, restitutionem esse tunc faciendam pauperibus, ad quos Ecclesiæ bona quadantenus spectant.

VII. *Suffragantibus* latori dignis *Pœnitentiæ fructibus*: unde à Confessario perpendi debent mores & prævia pœnitentis emendatio, ut judicetur an gratia per S. Pœnitentiariam concessa dignus sit, quòd si tepidè ab admissi criminis tempore vixerit, differenda est rescripti executio, & expectandum donec is evaserit qui esse debet.

VIII. *Ac Beneficia Ecclesiastica*, ubi exprimi solet anabilitas ad quæcunque Beneficia etiam curæ animarum habentia extendatur. Si generatim & indistinctè diceretur *ad Beneficia*, rescriptum de solis simplicibus intelligendum esset, quia dispensationes utpote juri contrariæ restringi debent, ut dixi in Tractatu de Irregularitatibus.

XI. *Non tamen illud super quo commissæ fuit simonia*. Istud enim excipi solet, nec ad illud redditur simoniacus habilis nisi graves id exigant causæ, ut jam dixi. Porro præter scandalî causam, admittitur etiam oratoris paupertas, quam ut verificet Confessarius, tenetur expendere conditionem familiæ oratoris, an scilicet nobilis sit, an plebeja; item & realia ejusdem oratoris onera, nimirum an ære alieno gravatus sit, an genitores habeat egenos, quibus jure naturæ opitulari debeat, an sorores pauperes quæ ab eo vel alendæ vel dotandæ sint, Generatim hic censetur Clericus esse pauper, qui præter Beneficium, ad quod habilis effici postulat, non habet unde comodè vivere possit, sed pluribus egent nobiles quàm plebeji. Quapropter plebejus ex-

cluditur à paupertate, si habeat quinquaginta scuta (nummos) in annuis redditibus, modò nec debitis nec parentibus gravetur. Nobilis verò inter pauperes, imò inter mendicos numeratur, si in censibus ultra centum scuta non habeat; cum hæc non sufficiant ad honestam habitationem, decentes vestes, & congruam viri nobilis sustentationem. Ita & iisdem terminis Marcus Paulus 3. p. c. 32. n. 3. cujus tamen doctrina suo tempore vera, falleret nostro, cum multò minus præstent hodie quinquaginta vel centum nummi, quàm uno minùs sæculo præstabant. Quapropter expendet etiam Confessarius, quo in loco maneat orator, cujus est ætatis & similia. Qui enim Luteriæ, aut in vicinioribus ejusdem locis vivit, jamque provectæ est ætatis, ut vix quidquam ex obsequiis Ecclesiæ præstandis percipere queat, majorem necessariò impensam facit, & pluribus indiget, quàm qui iis in Provinciis degit ubi necessaria quæque vili pretio comparantur.

Ceterum notat Tiburt. Navar. *quòd si orator* qui fructuum male perceptorum condonationem petit, *aliquo modo componere posset, melius esset venire per viam compositionis, etiamsi de vigesima parte, considerato ipsius statu, componeret, quam per viam condonationis: quia periculum est nè sibi nimis parcat orator, & prætensa paupertas, non sit tanta quanta esse debet.* Et hæc animadversio multum ab iis pensanda est, qui in forma pauperum dispensari volunt, quique sæpius sibi in hac parte illudunt. Excipiendi sunt ab hac lege Helvetii, qui etiam nobiles, & Senatoria dignitate decorati, dispensationes matrimoniales in forma pauperum obtinent ex speciali Curia Apostolicæ gratia, teste Pickler ad tit. 16. l. 4. n. 12.

Et hæc sunt quæ de censuris, irregularitatibus, & multiplici dispensationum specie dicenda habebamus: in quibus si quid minus recti exciderit nobis, ut excidit sanè ob summam materiæ difficultatem, jam nunc pro revocato haberi volumus. Interim & hoc quaecunque, & alia quæ hætenus à nobis prodierunt Opuscula, corde magno & animo volenti subicimus sanctæ Romanæ Ecclesiæ judicio, cujus in communionem & vivimus, & vivere porro ac mori, Deo auspice, fixum nobis est & immotum.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERUM

ET

MATERIARUM.

A.

ABBAS, Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, idem possunt, quod Episcopi respectu illegitimorum. 374
Abbatissa. An ipsis communicari possit facultas ferendæ censuræ. 186
Abortus. Qui uxori, vel puellæ, quam decepit, abortum proponenti non contradicit, est irregularis. 406
Abraham. Vide *Dispensatio.*
Abrogatio. Lex humana potest abrogari, 81. A quo fieri debeat abrogatio, *ibid.* Lex abrogatur multis modis, *ibid.* Lex generalis, aut specialis, quæ in jure communi continetur, abrogatur lege posteriori contrariâ: non verò lex specialis, quæ comprehendit locorum consuetudines, statuta, &c. *ibid.*
Absolutio. Censuræ absolutio ex metu vel per vim extorta, non valet, 188. In articulo mortis, omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis aut censuris absolvere possunt, 211. An hæc facultas extendatur ad Sacerdotes præcisos, sive excommunicatos denunciatos, *ibid.* & seq. An Sacerdos non approbatus possit in articulo mortis absolvere, cum præsens est proprius Sacerdos, aut alter approbatus, &c. 212. Ordo hic servandus, *ibid.* Quid agendum, si Confessione inceptâ Sacerdoti non approbato, superveniat approbatus, *ibid.* Si post absoluti nem recorderetur infirmus alicujus peccati, & Sacerdos approbatus superveniat, ipsi faciendâ est Confessio, *ibid.* Quomodo se gerere debeat Confessarius cum eo, quem in articulo mortis à censuris absolvit, *ibid.* An simplex Sacerdos possit in articulo mortis omnes censuras relaxare, 213. In foro conscientie solus Sacerdos à censuris absolvere potest, *ibid.* Quis jus illud habeat in foro exteriori, *ibid.* Censuræ à jure non reservatæ possunt relaxari ab omni Sacerdote approbato ad Confessiones, *ibid.* Exceptiones, *ibid.* Qui ob impedimenta Romam ire non possunt, non teneantur illuc mittere, nec ad legatum, ut absolutionem obtineant, 215. Alia est praxis in quibusdam Diocesis, *ibid.* Quando superior præcipit, ut absolutus à censuris in necessitate, eâ sublata ad ipsum accedat, illi parendum est, licet Confessarius illud poenitenti non injunxerit, *ibid.* An sublata sit reservatio ei, qui sine mala sua fide erat animo incapax ad absolutionem & gratiam Sacramenti, 216. Quis à censuris per statutum reservatis absolvere possit, *ibid.* A censuris ab homine strictè sumptis nemo potest absolvere, nisi ad id specialiter approbatus sit, *ibid.* Qui Lugduni excommunicatus est nominatim, nec ab Episcopo Diocesis alterius, in qua domicilium fixit, nec à superiore religionis, quam ingreditur, absolvi potest, 217. Qui in aliena Diocesi speciali censurâ ligatus fuit, ad suam reversus, à proprio Episcopo absolvi non potest, nisi de licentia superioris excommunicantis, *ibid.* Qui Parisiis censuram aliquam per statutum ibi reservatam incurrit, is, si bonâ fide in alia Diocesi confiteatur, poterit ab Episcopo illius loci, vel à quovis Sacerdote absolvi, *ibid.* & seq. Absolutio absolute & sine conditione data operatur statim ac concessa est, 218. An absolvi possit invitatus, *ibid.* Remanente unâ censurâ potest auferri alia, *ibid.* Habens potestatem ordinariam, potest extra Confessionem absolvere à censuris, 219. Item qui potest absolvere in foro conscientie, potest & extra Confessionem, *ibid.* An possit Sacerdos pro censuris reservatis approbatus absolvere poenitentem, inceptâ jam Confessione, nondum autem finitâ, cum id exigit ratio sufficiens, *ibid.* An valeat absolutio cujusvis censuræ per vim, metum, dolum aut errorem extorta, *ibid.* & seq.

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

Quot modis detur absolutio à censuris, 220. An sit valida & licita, quando datur sub conditione, *ibid.* Ad absolutionem requiruntur verba aut signa, quæ absolutionis intentionem exprimant, *ibid.* An in absolutione exprimi debeat censura, à qua quis absolvitur, *ibid.* Item an exprimenda causa censuræ, *ibid.* Quando absolutio datur in foro conscientie, sufficit forma communis usurpari solita, *ibid.* Quid agendum, cum datur in foro exteriori, *ibid.* & seq. Absolutio censuræ contra percussores clericorum de jure communi reservata est Papæ: eodem tamen jure potest dari ab Episcopo, vel alio superiori in pluribus casibus, 236
Abstemii. Sunt irregulares, nec cum iis dispensari potest, ut ad Presbyteratum promoveantur, 379
Acceptatio. Lex humana non indiget populorum acceptatione, 69
Acceptio personarum. Quis dicendus sit, 30
Accusator. An in materia criminali incurrat irregularitatem, 397. Quando protestatio ab eo facta inutilis est, vel necessaria, *ibid.* Usus Gallie, *ibid.*
Acedia. Quid sit, 178. Est peccatum ex genere suo mortale, 179. Filie acedia, *ibid.* Acediæ remedia, *ibid.*
Actus. Unico actu satisfieri non potest pluribus obligationibus, quæ titulo justitiæ contractæ fuerunt, 74. Quando nam pluribus præceptis uno actu satisfieri potest, *ibid.* Nunquam per actum unum satisfieri potest pluribus præceptis, nisi quando hæc simul concurrunt, 75. Per plures actus simul satisfieri potest pluribus præceptis, *ibid.* Actus interni dupliciter cadere possunt sub legem, 59. Illos lex humana indirectè præcipere aut prohibere potest, *ibid.* An merè interni præcipi, aut prohiberi possint lege purè Ecclesiasticâ, *ibid.* Quomodo Ecclesia judicare potest de internis, *ibid.* & seq.
Administratores. Boni alieni administratores, actores aliena negotia gerentes, curatores adutorum vel pupillorum, non nisi post deposita onera, & reddita ratione ad ordines promoveri possunt, 384. An hæc irregularitas vigeat in Gallia, *ibid.*
Adoptio. Quid sit, 234. Alia perfecta, alia imperfecta, 235. Tres lineæ in adoptione, *ibid.* Adoptio in linea transversa non dirimit perpetuò matrimonium, *ibid.* Dirimit verò in linea recta & in linea quasi affinitatis, *ibid.* Nomine filiorum adoptantis non intelliguntur alieius filii adoptivi, vel spurii, *ibid.*
Adrogatio. Arrogatio. 415
Adscriptivus. Adscriptivus seu servi glebæ quoniam sint, 420
Advenæ. Tenentur legibus locorum, per quæ transeunt, 65. An Advenæ pauco tempore in Diocesi commorantes, teneantur ad revelationem monitorii, 239
Advertentia. Multiplex est, 132. Ubi nulla est advertentia saltem virtualis, nullum est peccatum, 133. An ad peccandum formaliter necessaria sit actualis & expressa advertentia ad malitiam actionis, *ibid.* & seq. Sine advertentia actuali ad peccatum ut tale, quæ peccatum formaliter & acta voluntarium facit, consistere potest voluntarium virtuale & interpretativum, *ibid.* Qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam advertere non potest, excusatur à peccato, 135. Advertentia imperfecta non sufficit ad peccatum mortale, etiamsi materia sit gravis, *ibid.* Tale est peccatum, qualis est malitia, quæ advertitur, aut adverti posset & deberet, 136. Qui post sufficientem advertentiam non reprimat praves concupiscentiæ motus, aut delectationem circa illicita, sed negativè se habet, peccat mortaliter, nisi iusta causa excuset, 137. Quoniam defectu advertentiæ excusentur à peccato mortali, *ibid.* Ut peccatum sit mortale, non

INDEX RERUM

non requiritur advertentia perfectissima, 166.
Adulterium. Conjugatus, qui alterius uxorem cognoscit, hac una actione duplex numero adulterium committit, 130. Quandoque fit impedimentum diremptivum matrimonii, 436. Non sufficit, nisi accedat, matrimonii promissio; nec hæc sola sine adulterio, *ibid.* & 439. Debet esse consummatum, 436. An necesse sit, ut promissio & adulterium durante eodem conjugio concurrant, 437. Vide *Promissio Matrimonii*.
Advocatus. In causa sanguinis est irregularis, 398. Usus Galliz, *ibid.*
Æmulatio. Non semper est invidia, 178
Ætas. Varia fuit Ecclesie disciplina circa ætatem ad ordines requisitam, 381. Qualis nunc requiratur ad ordines sacros, *ibid.* Qualis ad tonsuram, *ibid.* Qualis ad beneficia, *ibid.* & seq. beneficia curam animarum annexam habentia, & dignitates &c. exigunt vigesimum quintum ætatis annum, *ibid.* Ad dignitates, quibus nulla subest animarum cura, sufficit annus vigesimus secundus, *ibid.* & 382. Ad Abbatis & Prioratus Conventuales requiruntur anni viginti tres ad minus, *ibid.* Qui intra annum ad Sacerdotium promoveri potest, capax est Decanatus Cathedralis & Collegiatæ aliorumque beneficiorum, quibus annexa est cura animarum, *ibid.* Usus Armoricæ & Normaniz, *ibid.* Ad obtinenda beneficia, quæ de jure Sacerdotium, Diaconatum, Subdiaconatum exigunt, sufficit, ut provetus in tali ætate sit constitutus, ut infra annum ad ordines requisitos promoveri possit, 382. Si Præbenda vel Capellania, aut aliud beneficium sacerdotium aliosve sacros ordines, ex fundatoris titulo exigit, solum conferri ei potest, qui jam ordines illos suscepit, *ibid.* *Ætas* ad Canonicatus & Præbendas requisita, *ibid.* Ad beneficia simplicia, *ibid.* Ad pensiones, *ibid.* Unde computetur ætas ad ordines & beneficia requisita, 382. An in supputanda ætate ordinandorum, eorumque, qui Religionem aliquam profiteri debent, numerandus sit dies bissextus, *ibid.* An, qui die 24. Martii horâ quintâ vespertinâ annum ætatis vigesimum quintum ingressus est, possit eadem die horâ decimâ vel undecimâ matutinâ Presbyter ordinari, *ibid.* Quoto à tempore annus, quem attingisse oportet, ut quis ordinetur, inchoatus esse debeat, 383.
Æternitas. Explicantur textus S. Hieronymi & aliorum Patrum, quibus poenarum quorundam reproborum æternitatem negare videntur, 142 & seq.
Æthiopes. An sint irregulares, 379.
Affinis. Affines non tenentur revelare contra affines, ratione matrimonii, modò affinitas non sit solum spiritalis, 140.
Affinitas. Quid sit, 451. Quinam sint affines in linea recta: qui in linea transversa, 452. Oritur affinitas ex quacunque carnali copula completa, tam ex illicita, quam ex licita, *ibid.* & seq. Sicut in consanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto non inducit impedimentum, sic nec inducit in affinitate ex copula licita, *ibid.* An matrimonium invalidum inducat affinitatem usque ad quatum gradum diremptivam, *ibid.* Effectus affinitatis matrimonio jam contracto superveniens, 453. & seq. Affinitas agit retrò, & præcedentia sponsalia dissolvit, 449. Affinitas legalis dirimit matrimonium, 435. Impedimentum affinitatis in quocunque lineæ transversæ gradu dispensabile est, 453. Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, si ve orta sit ex copula illicita si ve ex conjugali, 454. & seq. An iis, qui se affines dicunt, fides haberi debeat à Confessario, 455. Quid circa affinitatem exprimendum sit in supplicatione ad petendam dispensationem, 474.
Aggravatio. Quid sit, 244
Ambitio. Filia superbiæ quid sit, 172.
Amentes. Quinam sub hoc nomine comprehenduntur, 452. Sunt perpetuò irregulares, 374. Qui verè amentes fuerunt, licet in pristinum sanæ mentis statum restituantur, vix unquam ad ordines debent admitti, *ibid.* Jure naturali sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium, nisi lucida rationis intervalla habeant, 451. An amentes possint censuras contrahere, 192. Peccaret iudex, qui in perpetuò amentem censuram ab homine deerneret, *ibid.* Amentes non ligantur interdicto, quantumvis generali, 354. Non possunt tamen tradi Ecclesiæ sive sepulturæ, *ibid.* Perpetuò amentes nullis legibus subjiciuntur, 62. Qui illos in Monasteria introducerent, peccarent, & excommunicationem incurrerent, *ibid.* Peccat, qui amentem ad jurandum provo-

cat, *ibid.* Non peccat verò, qui perpetuò amentem ad opera servilia diebus festis induceret, *ibid.* An peccet, qui homini insanienti ad tempus cibos lege veritos ministrat, *ibid.* Qui ad tempus delirant, non delinunt subiaci Ecclesie legibus, *ibid.*
Anathema. Sumitur aliquando in bonam, aliquando in malam partem, 222.
Androgini. An sint irregulares, 380. Quid de eorum matrimonio, 467.
Angaria. Quid sit, 86.
Angelus. An Angeli, vel ipse Filius Dei apparuerit Moyse & aliis Patriarchis, 28. & seq.
Anima. *Animus.* Vide *Defectus animi*. Variæ circa ejus originem opiniones, 143. Communior, quæ nunc ubique prævalere videtur, contendit animas quotidie creari & in corpora infundi, *ibid.*
Apostata. Apostatæ à fide sunt irregulares, 414. Idem dicendum de iis, qui à professione religiosa apostatant, *ibid.*
Appellatio. Quid sit, 209. Alia judicialis, alia extra judicialis, *ibid.* & seq. Appellationis legitimæ duplex effectus, *ibid.* Appellatio legitima excusat à censura conditionalis, si fiat ante lapsum temporis ad conditionem concessi, 210. Appellatio à censura lata vel à censura conditionalis post conditionis eventum, eam non suspendit, *ibid.* Appellatio locum habet duntaxat in spiritalibus, non in temporalibus, *ibid.* Per appellationem à censura ab homine, non solum ea non suspenditur, sed nec ejus denuntiatio impeditur, 206. & 210. Quæ requirantur ad appellationem legitimam, *ibid.* Pendente appellatione, potest censuræ lator eam relaxare, 216.
Artifex. An sint irregulares artifices, qui funes & futas justitiæ ministris præbent ad reorum supplicium, 415.
Avaritia. Quid sit, 173. Est mortalis ex genere suo, cum charitati & justitiæ adversatur, 174. Quinam per avaritiam peccent mortaliter, *ibid.* Filia avaritiæ, *ibid.* Ejus remedia, 175.
Aures. Qui carent auriculis, sunt irregulares, 379. Irregularis non est, qui alterius auriculam amputat, 394.
Autenticum. Quid sit, 89. Discrimen inter autenticas, & autenticum, *ibid.*
Azymus. Libertas azymum aut fermentatum adhibendi in Sacrificio Missæ non est concessa, nisi peregrinus in Ecclesiis ejusdem ritus, 66.

B.

Baptismus. Præceptum Baptismi non fuit promulgatum ante festum Pentecostes, 35. 37. Opinionis circa statum in altera vita, infantium sine Baptismo morientium, 162. Quid observandum Catechistis circa hanc materiam, 163. Baptismus potest conferri & recipi in Ecclesia specialiter interdicta, 252. Qui rebaptizat & rebaptizantur, sunt irregulares, 410. Qui in infantia semel & iterum fuit baptizatus, non est irregularis, *ibid.* Sacerdos, qui sub conditione in Ecclesia baptizat puerum domi ab obstetrice baptizatum, non incurrit irregularitatem, *ibid.* Quid de eo, qui baptizat eum, de quo ex oblivione non interrogavit, an fuerit baptizatus 411. An sit irregularis, qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, *ibid.* Qui ab Hæretico declarato, liberè & sine necessitate baptizatur, est irregularis, *ibid.* Item, qui baptismi receptionem usque ad mortem differt, *ibid.* Nullius Sacramenti, præter baptismum, receptio inducit irregularitatem, *ibid.* Si rebaptizatio sit publica, dispensatio irregularitatis propter eam contractæ pertinet ad S. Pontificem; ad Episcopum verò si sit occulta, *ibid.* An laicus extra necessitatem baptizans sine solemnitate fiat irregularis, 414. Ante baptismum nulla irregularitas incurritur ex proprio delicto, 415.
Beneficiarius. An beneficiarius voluntariè homicida, ipso facto excidat à beneficio suo, 410.
Beneficium. Provisio beneficii illiterato, scientiâ competentis destituto, est invalida, 316. Non valet dispensatio ad secundum beneficium, nisi exprimat primum, 99. Collatio beneficii facta excommunicato, est invalida, 221. Excipiuntur beneficia à Summo Pontifice concessa, *ibid.* Ordinarius, cui à Papa committitur examen illius, qui beneficium Romæ obtinuit, potest eisdem litteras (v. sa) denegare, si animadvertat illum nihil agere, ut à censuris absolvatur, *ibid.* An sit valida collatio beneficii ei, qui tempore collationis excommunicatus erat, non autem præsentationis tempore, *ibid.* An valeat collatio facta ei, qui invincibiliter ignorat se vel

vel censurâ ligatum fuisse, vel ab ea non absolutum, *ibid.* Collatio beneficii, sicut Confirmatio & institutio, ab excommunicato non tolerato facta, est invalida, 233. An per excommunicationem privetur quis beneficio antecum legitime adeptus, vel fructibus eius, 232. Quando excommunicatus in censurâ obdurens beneficii fructibus privetur, permittit Ecclesia, ut ex iis decerpatur portio ad ejus sustentationem necessaria, 233. Si mala fide beneficii possessionem apprehenderit, tenetur ad omnium fructuum restitutionem, *ibid.* Non verò si postquam malâ fide possedit, ipsum postea legitime consequitur, *ibid.* Valida est electio excommunicati excommunicatione minori ad beneficium, aut ejus collatio, 244. Peccat tamen graviter, qui scienter illum elegit, aut præsentat, &c. *ibid.* An qui plura diversis in Diocesis possidet beneficia, simul ab omnibus suspendatur per suspensionem à beneficio simpliciter latam, 247. Qui à beneficio simpliciter suspensus est, non privatur ipso beneficii titulo, sed ejus fructibus, *ibid.* Suspensus à beneficio, qui percipit ejusdem fructus, tenetur ad restitutionem, *ibid.* An suspensus à beneficio ad aliud promoveri possit, *ibid.* Quid in ordine ad beneficia operetur variæ censuræ, 248.

Bigamia. Quid sit, 388. Triplex est, *ibid.* Quid sit interpretativa, & quot modis contingere possit, *ibid.* Quid bigamia similitudinaria, 389. Bigami sunt irregulares, 389. Ratio hujus irregularitatis, *ibid.* An sit bigamus qui duas habuit uxores, unam ante baptismum, & alteram post, vel utramque ante baptismum, *ibid.* An & quæ matrimonii consummatio requiratur ad bigamiam realem, *ibid.* An bigamus sit interpretativè, qui secundum matrimonium invalidè contraxit defectu consensûs, 390. An qui ducit uxorem repudiatam ab alio, vel eam, quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum actricem, sit irregularis, si tales personæ sint virgines, *ibid.* An qui virginem ducit, sed ipse excidit à virginitate, sit irregularis, *ibid.* An sit bigamus, qui non ab alio, sed à se ipso prius violatam ducit, *ibid.* An irregularitatem contrahat, qui ad uxorem adulteratam invitatus accedit, *ibid.* An sit irregularis, qui accedit ad uxorem suam ab alio per vim vel dolum cognitam, *ibid.* An qui Religionem professus est, aut castitatis votum in ordinis sacri susceptione emisit, fiat irregularis, si matrimonium contrahere & consummare attente, *ibid.* An laicus irregularis fiat, si nubat Moniali castitatem professæ, 391. Dispensari potest circa irregularitatem ex bigamia, 391. Quis in ea dispensare possit, *ibid.* Episcopi ne ad censuram quidem & minores ordines dispensare possunt bigamos, *ibid.* Limitationes, 391. Episcopus dispensare potest in bigamia similitudinaria, *ibid.* Exceptiones, *ibid.* Spectato jure communi & seculari privilegiis, nihil aliud possunt Prælati Regulares cum subditis suis, quam quod Episcopi cum suis, *ibid.* Quid exprimendum in petenda dispensatione, *ibid.*

Bona spiritualia. Alia propria alia communia, 180.

C.

Cancellaria Romana. Quænam dispensationes in illa expediuntur, 423.

Cantilena. Qui cantilenas turpes imprimunt, vendunt, recitant, peccant contra charitatem & castitatem, 126.

Capellanus. Qui duas habet Capellanas, quarum unicuique annexa est obligatio semel in hebdomada celebrandi, non satisfacit, si unam tantum Missam celebrari curret, 74. Qui ratione foundationis Missas aliquot unaquaque hebdomadâ celebrare tenetur, pro iisdem Missis stipendium accipere non potest, licet fundator nihil statuerit circa Missarum applicationem, *ibid.*

Capitulum. Quod potest Episcopus respectu illegitimorum, hoc potest Capitulum Sede vacante, 368. Sede vacante Capitulum succedit in jurisdictionem ordinariam Episcopi, 214. Quæ sit autoritas Capituli inferendis legibus Sede vacante, 58. potest quovis tempore condere statuta de minoribus ad se pertinentibus, *ibid.*

Cardinalis. Jus habent Cardinales ferendi censuras in suis titulis, 186. Quæ sit autoritas Collegii Cardinalium in condendis legibus, 57.

Carthusienses. Quid sentiendum de lege, quæ Carthusianis carnis usum prohibet, 78. & seq.

Catechismus. Quid sit, & an nunc sit impedimentum prohibens matrimonium, 470.

Caupones. Peccant mortaliter cum potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, 176.

Causæ. Causæ honestæ, ex quibus summi Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis, sive affinitatis dispensare solent, 430. Causæ infamantes, 432.

Cautela. Quid sit absolutio ad cautelam, & quando dari debeat, 220.

Censuræ. Variæ ejus acceptiones, 179. Censuræ Ecclesiasticæ definitio, 180. Tres sunt censuræ species, *ibid.* Censura ab homine, & censura à jure, quid sint, *ibid.* Censura ab homine alia generalis, alia specialis 181. Quomodo dignosci possit, censuram esse à jure, aut ab homine, *ibid.* In quo conveniant aut differant, 182. Censura ab homine cessat per decessum, cessum, aut amotionem illius, qui eam tulit, *ibid.* Censura specialis ab homine semper est reservata, *ibid.* Censura lata & ferenda sententiæ, *ibid.* Signa censuræ latæ sententiæ, *ibid.* Signa censuræ ferendæ sententiæ, *ibid.* Censura justa & injusta, valida & invalida, 183. Censura justa qualis sit, *ibid.* Qualis censura injusta, *ibid.* Injusta valida, injusta & simul nulla, quid sint, *ibid.* Quid in praxi tenendum circa has censuras, *ibid.* & seq. An possit homo, contra quem censura materialiter injusta lata est, privatim & seculo scandalo functiones suas obire, *ibid.* Christus nullam per se censuram instituit, 184. Est in Ecclesia potestas instituendi & ferendi censuras, *ibid.* Hæc potestas residet in summo Pontifice & Concilio generali, 185. Quibus comperit potestas ordinaria ferendi censuras, *ibid.* Quid de lege communi requiritur ad potestatem ferendæ censuræ, 186. Facultas ferendi censuras acquiritur potest præscriptione, consuetudine & privilegio, *ibid.* Quid requiratur, ut quis licet censuram ferat, 187. Quid, ut validè, *ibid.* Nullus potest in se ipsum censuras ferre, *ibid.* Qui contra fures censuram tulit, non ipsam incurrit, si furetur, *ibid.* Aequalis ab æquali, & superior ab inferiore non potest censura ligari, *ibid.* Ad validitatem censuræ requiritur, ut non feratur in propria causa, *ibid.* Exceptiones, *ibid.* Item requiritur intentio ferendi censuram, *ibid.* Ad censuram prærequiritur peccatum, grave ad gravem, veniale ad leviolem, 188. Invalida est censura lata pro culpa solum veniali, *ibid.* Potest tamen superior rem in se levem præcipere aut prohibere sub gravi censura, ob circumstantias, *ibid.* Quoties à lege vel ab homine aliquid veratur, aut præcipitur sub gravi censura, intentio legis vel superioris est obligatoria ad mortale, *ibid.* Quid si censura infligi non possit absque prævia monitione, *ibid.* An multi, qui vineam devastassent, ita tamen, ut nemo eorum tot abstulisset, quot ad peccatum mortale sufficerent, subiacere possint graviori censuræ, contra eos, qui non restituerent latæ, *ibid.* An, qui acum abstulit sartori, incidat in censuram contra fures latam, *ibid.* Ad ineundam censuram requiritur effectus completus, 190. Si tamen non actio solum, sed & ejus conatus sub censura prohibeatur, incurritur censura, *ibid.* Ut quis subjiçatur censuris, debet esse viator, baptizatus, & dolicapax, 191. Ut censuras quis incurtere possit, debet ei subiectus esse, à quo illæ feruntur, 192. An superioris sui censura ligetur subditus, qui alieno in territorio vel in loco exempto versatur, *ibid.* Quid sit lethaliter vulneratus Parisiis in aliam transferatur Diocesim, ibique ex vulnere moriatur, *ibid.* Item, quid si aliquis crimen inchoet, ubi tale crimen sub acer censuræ, illudque consummet extra eundem locum, ubi censura non subiacet, *ibid.* Subditus, qui extra territorium Episcopi sui delinquit, censuris per ejus statuta latis non subiacet, 193. Qui in beneficio non resident, vel ad Synodum ab Episcopo vocati interesse renuunt, censuris contra absentes latis ligantur, etiam si alio in territorio degant, *ibid.* An censura per modum sententiæ lata in aliquem subditum, liget eum, qui in alieno territorio delinquit, *ibid.* Clericus, qui Episcopi nomine aliqua legatione fungitur, specialiter tunc & personaliter Episcopo suo subiectus est, & ab eo in loco legationis potest censuris ligari, *ibid.* Subditus non potest ligari censuris Prælati sui extra Diocesim existentis, 194. Excipe, nisi consensiat Episcopus territorii alieni, vel Prælati territorii suo expulsus sit, vel agatur de delicto notorio, *ibid.* Idem homo potest pluribus censuris ligari, 194. Qui facit actum pluries vel ab eodem vel à pluribus superioribus eandem habentibus potestatem prohibitum, non incurrit plures censuras, *ibid.* Nec, qui Sacerdotem verberat, licet Sacerdos sit & Diaconus & Subdiaconus, *ibid.* Bene verò, qui percutit Monachum clericum.

clericum, *ibid.* Determinata esse debet persona, in quam fertur censura, 196. Jus non requirit verba determinata ad ferendam censuram, 202. In censuris latæ sententiæ pro præsentis aut pro futuro, requiruntur verba, quæ determinatè explicant intentionem superioris, *ibid.* Non potest aliquis excommunicatus censeri præcisè, quia Episcopus vel Pontifex Romanus ab ejus consortio se separat, *ibid.* Quisquis excommunicatus, excommunicationem debet in scriptis proferre, &c. *ibid.* Non requiritur tamen, ut hæc scriptura omninò authentica sit, 203. Causa censuræ non in genere solum, sed in specie scribenda est, *ibid.* Qui formalitates requisitas non servat, mortaliter peccat, & pœnis subjacet in jure expressis, 203. Quænam sint illæ pœnæ, *ibid.* Quinam illas non incurrant, *ibid.* Censura sine scriptura vel expressæ causæ formalitatibus lata, non est irrita & invalida, *ibid.* Qui præsumunt ferre censuram non servatâ solemnitate præscriptâ, interdicuntur ipso facto ab ingressu Ecclesiæ, & à divinis officiis per mensem suspenduntur, 356. Qui aliquem lethaliter vulneravit in Ecclesia, incurrit censuram, etiam si vulneratus in domo sua mortuus sit, 192. Qui in Ecclesia positus hominem extra ipsam explosâ catapultâ interimit, non incurrit censuram, quam incurreret, si extra Ecclesiam positus occideret eum, qui est in Ecclesia, *ibid.* Qui laicum percutit, credens huic percussioni annexam esse censuram, non illam incurrit, 208. Quot sint censuræ Episcopis reservatæ, 217. Quæ & quot Romano Pontifici, 218. Incurrunt irregularitatem, qui censurâ ligati hebdomadarii officium peragunt, sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, ut in exercitu, si dicant: *Dominus vobiscum*, item, qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, qui solemniter baptizant, qui etiam in occulto sacramentaliter absolvent, 413. Qui duplici ligatus censurâ ordinem sacrum exercet, duplicem incurrit irregularitatem. *ibid.*

Cessatio à divinis. Quid sit, 257. Non est censura, 181. Discrimen inter cessationem à divinis & interdictum locale, *ibid.* & 257

Charitas. Impia D. Bourdaille propositio circa charitatem. 132

Chirurgus. An sint irregulares chirurgi morte infirmi etiam securâ, modò secundum artis regulas operati sint, 400. Quid si imperitiâ chirurgi mors sequatur, 401

Circumcisio. Ejus recipiendæ præceptum ante Christi mortem sublatum non fuit, 33

Circumstantia. Quid sint circumstantiæ peccatorum, 125. Quot numerentur, *ibid.* Aliæ mutant speciem actûs, aliæ non mutant, *ibid.* Mutant speciem latè vel strictè, *ibid.* Quænam sint circumstantiæ mutant speciem, latius sumptæ, *ibid.* Quæ non mutant speciem physicè, eam sæpius mutant theologicè & demeritoriè, *ibid.* Triplex est circumstantia mutans speciem, necessariò confitenda, *ibid.* Quænam circumstantiæ dicuntur non mutare speciem, 126. Dividuntur in notabiliter aggravantes, & minuents, *ibid.* Quid sit circumstantia aggravans, quid minuens, *ibid.* Quando nam circumstantia *Quis*, seu personæ dicitur mutare speciem peccati, *ibid.* Circumstantia *Quid*, seu objecti, quando speciem peccati mutat, *ibid.* An circumstantia temporis sacri sit necessariò explicanda in peccato mortali, 127. Quid agere debent Confessarii circa circumstantiam temporis in confessione exprimendam, *ibid.* Causus, in quibus circumstantia *Quibus auxiliis* mutat speciem peccati, 128. Quando circumstantia *Cur* seu finis contingere potest, *ibid.* Circumstantia modi sæpè peccatum intra eandem speciem minuit aut aggravat, à quando etiam speciem mutat, 129

Citatio. In quo differat à monitione, 201. Judex, qui omittit citationem, non subjacet pœnis impostis contra eos, qui monitionem omittunt, 200. Qui excommunicationem incurrit ipso facto, non potest excommunicatus declarari à iudice, nisi post citationem, *ibid.* In Galliis, quæcunque sit facti notorietas, non est omit-tenda citatio, *ibid.*

Clandestinitas. Quid sit impedimentum clandestinitatis, 462. Pœnæ contra matrimonia clandestina, *ibid.* Ne vim quidem habent sponsalium, *ibid.* Valet matrimonium sine Parocho, non tamen sine testibus celebratum iis in locis, ubi promulgatum non fuit Tridentini decretum, *ibid.* Publicatio decreti non est personalis, sed localis, *ibid.* Si incolæ loci, in quo promulgata est lex Tridentini, in alium, ubi promulgata non fuit, se transferant, ibique sine animo commorandi contrahant, non stabit matrimonium, *ibid.* Quid si animum

commorandi habuerint, sed ut contrahant clandestinè, *ibid.* Quibus in locis valeat matrimonium clandestinè contractum, *ibid.* An in regionibus, quæ Ecclesiæ Romanæ disciplinam prohibent, licitum sit contrahere coram Magistratu, aut locorum Pseudo-ministris, 463

Clausura. Casus, in quibus per Bullam Pii V. licitum est Monialibus à clausura egredi, 77

Clementina. Quid sint, 90

Clerici. Obligantur legibus civilibus, salvo ipsorum privilegio, 62. Clericus assistens reorum supplicio peccat, non tamen sit irregularis, 398. Nisi adsit, ut auctoritatem præbens, *ibid.* Clerici in sacris, qui ex dispensatione Pontificia pugnant in bello iusto, non sunt irregulares, si propriâ manu occidant, 400. Clericus in sacris non sit irregularis, medicinam, aut chirurgiam exercendo secundum artis regulas, citra incisionem atque adustionem, 401. Qui non sunt in sacris, possunt sine periculo irregularitatis exercere chirurgiam etiam incidendo & urendo, *ibid.* Clericus, qui consulit, imperat, aut opem fert chirurgus, ut membrum abscindat, irregularitatis expertus est, *ibid.* Clericus in sacris, qui urgente necessitate & defectu chirurgi membrum incidit, aut imputat, non est irregularis, *ibid.* Si extra casum necessitatis abscindat membrum & mors non sequatur, peccabit quidem, sed non erit irregularis, 399. Quid si mors sequatur ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, non autem ex adustione vel incisione, *ibid.* Interdictâ familiâ, interdicuntur clerici ejusdem familiæ, 354. An clerici, qui interdicti tempore Missam audire possunt, possint & Eucharistia refici, 355. Clericus, qui scienter in loco interdicto denuntiato celebrat, irregularitatem incurrit, & suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, 257. Item, qui personaliter interdictus, ordinis sacri functionem exercet, *ibid.* Canon, *Si quis suadente, &c.* contra percussores clericorum, 255. Quid Clerici nomine intelligatur, *ibid.* Qui Clericum etiam volentem percutit, subjacet pœnæ Canonis, *ibid.* Eidem subjacet Clericus, qui ex iracundia, desp. ratione, se ipsum percutit, mutilat, &c. 257. Non autem, qui mortificationis causâ se ipsum flagellat, aut ab alio flagellari experit, *ibid.* An censuræ subiaceat, qui in tenebris percutit aliquem, nesciens eum esse Clericum, 235. Qui moniti ab Episcopo non desinunt à negotiis secularibus, arma deferunt, mimicam artem exercent, aut cauponem agunt, excidunt à privilegio clericali, *ibid.* Item Clerici bigami, *ibid.* Item degradati realiter, non verò irregulares, suspensi, aut excommunicati, *ibid.* Vide *Tonsura.* Qui in Clerici defuncti cadaver deservit, non incurrit excommunicationem. 236

Clinici. Quinam tales dicantur, 378. Sunt irregulares, *ibid.*

Cæcus. Qui oculos habent, sed non vident, sunt irregulares, 379. Qui jam Sacerdos cæcus evadit, perdit executionem Ordinis, quantum ad consecrationem Hostiæ, *ibid.* Aliquando cum cæcis dispensat Papa, ut celebrent, *ibid.*

Celibatus. Celibatus eorum, qui sunt in sacris, est solum juris Ecclesiastici, sicque in eo dispensari potest, 446. Duplici viâ potest quis in sacris constitutus matrimonii ineundi copiam obtinere, *ibid.* An Clerici in sacris contra vinculum coram solis ordinariis agere possint, 447

Cæmeteria. Quænam dicuntur Ecclesiæ contigua, 253. Interdicto cæmeterio, non ideo interdicatur Ecclesia contigua. *ibid.*

Cognatio carnalis. Vide *Consanguinitas.*

Cognatio legalis. Quid sit, 434. In legali cognatione tres distinguuntur lineæ, 435. Cognatio legalis dirimit matrimonium in linea recta; sed non extenditur ultra primum gradum: dirimit etiam in linea transversa, *ibid.* Cognatio legalis matrimonii diremptiva non nascitur ex adoptione imperfecta. 436

Cognatio spiritalis. Quid sit, 432. In ea difficilius dispensatur, quam in cognatione carnali, *ibid.* Ad quos se extendat, *ibid.* Jure antiquo latius diffundebatur, 434. Qui nomen duntaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum solemnes Baptismi cæremoniæ adhibentur in Ecclesia, nullam contrahunt cognationem spiritualem, 432. An contrahatur ab iis, qui infantem suscipiunt extra Baptismum solemnem, *ibid.* Item, an contrahatur ab iis, qui infantem sub conditione baptizatum suscipiunt, 433. Item, an contrahatur ab iis, qui per procuratorem puerum susceperunt, *ibid.* Si civitas quædam infantem de fonte sacro per delegatum levaret, tunc singuli cives hujus civitatis cognationem

- tionem spiritualement contraherent, *ibid.* Ad illam contrahendam non requiritur, nec sufficit contactus physicus, *ibid.* An non confirmatus, qui puerum in Confirmatione suscipit, cognationem spiritualement cum eo & ejus parentibus contrahat, 434. Cognationis spiritualis impedimentum ab Ecclesia relaxari potest, *ibid.* Qui carnaliter cognovit personam, cum qua spirituali cognatione junctus est, debet ad dispensationem obtinendam, non cognationem modò, sed & crimen admittum in supplicatione exprimere, *ibid.* Quid ultra sit exprimendum ab oratore, 474.
- Cohabitatio.** Ut cohabitatio valider matrimonium ratione metus invalidum, debet esse spontanea & diuturna, 445. Item debet pars metus passa, scire matrimonium fuisse nullum & invalidum, & illa, quæ metum incussit perleverare in suo priori consensu, 446.
- Columba.** Qui nòrunt occisores columbarum, aut garenæ cuniculorum, tenetur ad revelandum post monitorii promulgationem, 239.
- Commessatio.** Quid sit & quale peccatum, 179. Quinam peccent mortaliter in hac materia, *ibid.* An licitum sit vesci carne humana, *ibid.* Cui tamen alii cibi non suppetent, non teneretur illo uti, *ibid.* Licitum est uti carne humana in medicamentis, *ibid.* An sit licita commessio carnis crudæ animalium, *ibid.* Quot modis committatur gula peccatum, 176.
- Communicatio politica.** Duplex est, 234.
- Communio Sanctorum.** Differt à participatione in suffragiis, 226.
- Communitas.** Duplex est: Perfecta & imperfecta, 2. An possit tota communitas excommunicari, 222.
- Comparernitas.** Quid sit in ordine ad cognationem spiritualement, 434.
- Conceptio.** B. V. Maria fuit sine labe originali concepta, 159. Judicium solemne S. Facultatis Parisiensis circa Immaculatam Conceptionem B. M. V. 160. Declarat, se eam tenere de fide divina, *ibid.* Indulgentiæ concessæ à Sixto IV. *ibid.* Item à Gregorio XV. *ibid.* Peccat mortaliter, qui eam cum scandalo audientium impugnat, 161.
- Concubina.** Qui concubinam habet domi, non ante absolvi debet, quam eam ejecerit, 123.
- Concupiscentia.** Lex fornicis aut concupiscentiæ non est vera lex, 6. Concupiscentia præcisè & solitariè sumpta non est peccatum mortale aut veniale, 116. & seq.
- Conditio.** Vide Error.
- Confessarius.** Cui ex privilegio permissum est, ut Confessarium approbatum eligat, non potest eligere approbatum ab alterius Diocesis ordinatio, 219. Quomodo possit dignosci intentio Confessarii in impositione poenitentiae, 75. Locorum, consuetudinum notitia maximè necessaria Confessariis, 88. Quid agere debet Confessarius circa circumstantiam temporis à poenitentibus exprimendam, 128. Qui censurâ ligatus, etiam in occulto sacramentaliter absolvit, est irregularis, 413. Vide Confessio. Quid Confessario agendum cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertit, 457. & seq. Quid sciendum Confessariis circa praxim petentium dispensationum, 473. Quid agendum Confessario, cui à Romana poenitentia dirigitur rescriptum ad dispensationem alicujus impedimenti, 479. & seq. An qui sine examine dispensationem executus est, valide executus fuit, *ibid.* Credendum est poenitentis assertioni, nisi aliunde Confessarius nòrit, rem non ita esse, ut exposita est, *ibid.* Formulæ, quibus uti debent Confessarii in exequendis dispensationibus Rom. poenitentiarum, 481. & seq.
- Confessio.** Qui non est Sacerdos, & Confessionem alterius excipit, est irregularis, 414. Sacerdos, qui audit Confessiones non sibi subditorum, non est irregularis; potest tamen alias juris poena incurrere, *ibid.* Qualis esse debeat Confessio, quæ injungitur in rescriptis dispensationum, 479.
- Congressus.** Suppressus est Decreto Curiae Parisiensis anni 1677. 365.
- Conjugatus.** Conjugati sunt irregulares & inhabiles ad beneficia, 384. Cum ipsis dispensari non potest, ut ordinentur, *ibid.* Exceptio, *ibid.* Non potest conjugatus ad minores etiam ordines promoveri, nisi ab uxore continentiam proficiente absolutus fuerit, 385.
- Conjugicidium.** Impedimentum crimini contrahitur aliquando per conjugicidium sine adulterio; aliquando per conjugicidium adulterio conjunctum, 438. Ut impedimentum conjugicidio contrahatur, non requiritur futuri matrimonii promissio, *ibid.* Nec etiam, ut conjux uxorem physicè & propriâ manu, sed sufficit, ut moraliter occidat, *ibid.* & 439. Quid si consulens aut mandans nihil influxerit in conjugicidium, 438. Non incurritur impedimentum, nisi adulterium præcedat mortem alterius conjugis, *ibid.* An, ut ex conjugicidio nascatur impedimentum, necesse sit, ut qui mortem alterius conjugis procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum alio superstite, *ibid.*
- Consanguineus.** Nomina quædam minus obvia, quibus Juristæ consanguineos exprimere solent. gallicè reddita, 429. Consanguinea matrimonia in quolibet linea rectæ gradu, saltem jure Ecclesiastico, illicita sunt; & nulla, *ibid.* In linea verò collateralis, usque ad 4. gradum exclusive sunt nulla eodem jure, *ibid.* Matrimonium fratris cum sorore non prohibetur strictè & propriè jure naturali, *ibid.* Illud tamen nunquam permittit Ecclesia, *ibid.* Qui cum impedimento consanguinitatis scienter matrimonium contrahere præsumpserit, debet ex Conc. Trid. separari ab ea, quam duxit, absque spe ulla dispensationis consequendæ, *ibid.* Causæ, ex quibus summi Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis sive affinitatis dispensare consueverunt, 430.
- Consanguinitas.** Quid sit, 426. Tria in consanguinitate fecerni debent, 427.
- Conscientia.** Erronea conscientia non inducit censuram, 207. Quomodo distinguatur à lege naturali, & syntetesi, 11. Dantur peccata ex conscientia culpabiliter erronea, 133.
- Consensus.** Quid sit, 136. Variæ ejus divisiones, *ibid.* Quibus indiciis cognosci possit in dubio, an quis peccato consenserit, 137. Defectu consensûs excusantur à mortali, qui ab eo excusantur defectu advertentiæ, 166.
- Consuetudo.** Quid sit in jure civili, 88. In provinciis consuetudinariis, quando deficiunt consuetudines, ad jus Romanum recurrendum est, *ibid.* Multi, lex est consuetudo, *ibid.* Conditiones, ut consuetudo vim legis habeat, aut legem abroget, *ibid.* Actus consuetudinem inducentes, quinam esse debeant, *ibid.* Debent esse ex animo se obligandi, 102. Requiritur consensus Principis ad validitatem consuetudinis, *ibid.* Effectus consuetudinis, *ibid.* Lex abrogare potest consuetudinem, *ibid.*
- Consulens.** Vide Homicidium. Consulentes crimen non subjiciuntur censuræ latæ contra ejusdem criminis executores, nisi explicite vel implicite in lege contineantur, 200. Qui bono animo consuluit aliquid mali sub censura prohibiti, ut alium retraheret à majori malo inferendo, immunis est à censura, *ibid.* Revocatio consilii, etiam cognita, non liberat à censura, *ibid.*
- Contemptus.** Duplex distinguitur, 73. Ad peccatum mortale contra legem non requiritur contemptus formalis, si lex sit in materia gravi, *ibid.* Transgressio legis ex contemptu formalis rei præceptæ, vel legislatoris præcisè ut hominis, non semper est peccatum mortale, *ibid.* Aliter dicendum, si etiam in re levi transgressio fiat ex contemptu legislatoris ut talis, 74. Non peccatur semper ex contemptu, quando peccatur ex scientia & sine passione, vel ex consuetudine, *ibid.*
- Contentio.** Quid sit, 173. Aliquando mortalis est, aliquando venialis juxta gravitatem vel levitatem mali, quod inde nascitur, *ibid.*
- Continentia.** Multipliciter voveri potest, 412.
- Contractus.** Validi sunt, licet ab excommunicato facti, 234.
- Contumelia.** Qui alium contumeliis specie diversis continenter afficit, diversa specie peccata committit, 130. Exceptio, *ibid.*
- Corpus.** Corpore vitiati per quatuor ad minus sæcula irregulares non fuere, 378. A quinto Ecclesiæ sæculo & deinceps vitium corporis irregularitatem induxit, *ibid.* Qualis defectus corporis requiratur ad illam, *ibid.* Vide Oculus. Qui altiore vel brevioris staturæ à natura sortiti sunt, irregulares censentur, 379. Item, qui ventrem nimis præturgidum gerunt, vel qui ita gibbosi sunt, ut vix erigere se possint, *ibid.* Item, qui carent pede altero, aut qui functiones Altaris sine baculi auxilio exequi nequeunt, aut qui indigent pede ligneo, *ibid.* Non verò, qui crura solum distorta habent, *ibid.* An sit eadem ratio defectuum corporis, qui præcedunt ordines & beneficia, ac eorum, qui subsequuntur, 407. Solius Episcopi est judicare: an ordinandi sint irregulares ex defectu corporis, 408. Irregularitas ex corporis defectu, cessat per cessationem defectûs, *ibid.* Solus Papa circa eam dispensat, *ibid.*
- Crapula.** Vide Commessatio.

INDEX RERUM

Crimen. Quid intelligatur per impedimentum criminis, 436. Contrahitur, & matrimonium dirimit quatuor in casibus, *ibid.* & 427. Vide *Adulterium Conjugicidium*. Impedimentum criminis ex surgit inter eos, qui legitimo matrimonio conjuncti, novum scienter matrimonium contrahunt, 437. Debet tamen secundum matrimonium, vivente primâ uxore, consummatum fuisse, *ibid.* Requiritur item, ut primum matrimonium cognitum sit illi, qui cum adultero contrahit, *ibid.* Item, ut prius matrimonium validum fuerit, 478. Impedimentum criminis contrahitur, etiam si adulteri aut conjugicidæ ignorent illud ex crimine suo exoriri, 439. Quid circa impedimentum criminis exponi debet in supplicatione ad petendam dispensationem, 475.

Cultus. Quando incurritur impedimentum disparitatis cultus, 439. Est dispensabile, 441.

Cuniculi. Vide *Columba*.

Curatores. Vide *Administratores*.

Curiales. Olim irregulares erant, 384. In Gallia ordinari possunt, retentis etiam officiis, si ea cum muniis Ecclesiasticis sint compatible, *ibid.*

D.

Dataria Romana. Ab ea peruntur dispensationes pro foro externo, 472. Quid in dataria simul & pœnitentia ia necessariò exprimendum ad obtinendam dispensationem, 473. 475. Formula supplicationis ad Datariam pro obtinenda dispensatione, 479. Dispensationes à Dataria concessæ ad Episcopos eorumque Vicarios Generales diriguntur, 477.

Debitum. An cuicertum tempus, v.g. mensis, constitutum est ad solvendum sub pœna censuræ, eam incurrat, si initio mensis solvere potuit, & prævidit se reliquo tempore solvendo imparem fore, 209. Qui absolvit debitorem non petit ab eo satisfactionem, tenetur ad restitutionem parti læsæ faciendam, *ibid.* Consensus illius, in cujus favorem lata est censura conditionalis, potest eam suspendere, *ibid.* Elapso termino, quem prorogaverat creditor, incurritur censura, *ibid.*

Decretales. Quid sint, 90. Decretales Bonifacii VIII. *ibid.*

Decretum. An decretum citationis personalis contra Clericum suspensionem secum importet, 259. Decretum Gratiani quid sit, 89. quibus partibus constet, *ibid.*

Defectus ætatis. Irregularitatem inducit, 383. Pœnæ, quibus subjacent, qui ante legitimam ætatem recipiunt ordines, *ibid.* An irregularitas ex defectu ætatis possit contrahi per nimiam & decrepitam ætatem, 384. Vide *Ætas*. Solus Papa in eo impedimento dispensat, 383.

Defectus animi. Qui totaliter carent usurationis, sunt irregulares, 374. Item lunatici, energumeni, furiosi, epileptici, *ibid.*

Defectus corporis. Vide *Corpus*.

Defectus fama. Vide *Infamia*.

Defectus lenitatis. Quinam patiuntur hunc defectum, 392. & seq. Qui per accidens & præter intentionem causa est, cur reus citius moriatur, non sit irregularis, 399. Quid de iis, qui bono & misericordii animo rei mortem accelerant, *ibid.* Sacerdos, qui Principi suadet, ut legem ferat, quâ rei aliquorum criminum capite plectantur: item Princeps, qui hanc legem fert: Item Confessarius, qui absolutionem denegat, seu Principi, qui hanc legem ferre non vult, vel Magistratui, qui secundum legem hanc judicare non vult, non sunt irregulares, 399. An Clericus, qui de reo consulitur à iudice, responderet, eum dignum esse morte, fiat irregularis, *ibid.* Quinam dispensare possit in irregularitate ex defectu lenitatis, 402.

Defectus libertatis. Vide *Administratores. Conjuncti, Curiales, Servi*.

Defectus natalium. Hoc defectu laborant filii illegitimi, 370. Vide *Illegitimi*. Quot modis tolli potest irregularitas ex defectu natalium, 373. Necessitas recurrendi ad Papam locum habet, etiam si illegitimitas omninò occurrat, *ibid.* Sufficit tamen in hoc casu recurrere ad pœnitentiarium, *ibid.* Quid exprimendum in dispensatione petenda, *ibid.* Vide *Dispensatio*.

Defectus scientiæ. Vide *Ignorantia, Scientia*.

Degradatio. Non est censura, 181. Degradatio solemnisi quid sit, 357. A solo Episcopo fieri potest, *ibid.* Degradatus spoliatur privilegio clericali, nec tamen est immunis a castitatis voto, & ab Horarum recitatione, *ibid.* Degradatio verbalis seu depositio à Vicario Generali fieri potest, *ibid.*

Delectatio morosa. Quid sit, & unde sic dicta, 136. An

delectatio morosa de re illicita, sit semper peccatum; *ibid.* Delectatio libera de re cogitata, est peccatum mortale, si res, quæ cogitur, sit mala moraliter, 137. Vide *Advertentia*. Qui morosè delectatur de copula cum duabus vel pluribus habitâ, duo aut plura peccata committit, 129. & seq. An peccet, qui per lectionem aut otiosam conversationem dat occasionem motibus sensualitatis, si positivè resistat, 138. Delectatio morosa speciem sumit ab objecto, circa quod versatur, *ibid.* An & qualiter peccent, qui de opere aliquo delectantur, quod olim sibi licitum erat, aut deinceps licitum erit, sed hic & nunc est illicitum, *ibid.* Probabilius est conjugatos, qui veneream in carne sua delectationem in absentia compartiri suæ voluntariè excitant, lethali peccati conscios esse, *ibid.* An liceat delectari de opere, quod, cum sit ex se peccatum mortale, commissum tamen est sine culpa, *ibid.* An peccet, qui cuperet de re mala delectari, nisi hæc mala foret, 139.

Delegatus. Non potest finitâ delegatione ferre censuras, 187. Ejus delegatio finitur per mortem naturalem aut civilem delegantis, *ibid.* Non potest alium delegare, nisi id sibi à delegante concessum fuerit, *ibid.* Nullæ sunt censuræ delegati, quando delegans incidit in excommunicationem maiorem, *ibid.* Discrimen inter delegatum à Papa & delegatum ab Episcopo, quantum ad censuras, 216.

Delictum. Non omne delictum, quod ad forum contentiosum deducitur, parit irregularitatem Romano Pontifici reservatam, 416. Nulla est irregularitas ex delicto publico, in qua communiter dispensare possit Episcopus, 417.

Denuntiatio. Quid sit censuræ denuntiatio, 204. Illam præcedere debet sententia declaratoria censuræ, *ibid.* Judex aliquando tenetur ad denuntiationem censuræ, aliquando non tenetur, *ibid.* Quomodo gerere se debeat Parochus, aut quilibet alius circa denuntiationes sibi à superiore commissas, *ibid.* & seq. Denuntiatio censuræ ab homine pertinet, ad iudicem, nisi ipse committat alteri curam ejusdem faciendæ, 205. Quibus terminis fieri debeat denuntiatio, *ibid.* Denuntiatio faciendâ est ex ordinariis præscriptis, aut locorum consuetudine, *ibid.* Varii modi solemnisi denuntiationis olim usurpati, 206. Excommunicari ad meliorem frugem reversi absolutio publicè est denuntianda, *ibid.*

Denuntiator. Qui iudici detegit auctores criminis, nec sibi nec suis nocivi, irregularis est, 397. Vide *Accusator*.

Depositio. Quid sit, 357. Discrepat à suspensione, *ibid.* Vocatur aliquando degradatio verbalis, *ibid.* A Vicario Generali fieri potest, *ibid.*

Desidia. Vide *Acedia*.

Detractio. Qui uno actu de duobus detrahit, duo committit peccata, 129.

Deus. Author non est peccati. Vide *Peccatum*.

Digestum. Quid sit, 89.

Digitus. Quotumnam digitorum privatio inducit irregularitatem, 378. Qui habet sex digitos, non censetur irregularis, 379. An sine periculo irregularitatis possit digitus superfluus abscindi, *ibid.*

Dimissoria litera. Qui absque literis dimissoriis proprii Episcopi, vel iisdem suppositis, ab alio Episcopo ordinantur, incurrunt suspensionem, 251. Item, qui vacante Sede, & nullâ arctante beneficii causâ, à Capitulo ante annum completum dimissorias literas obtinent, *ibid.*

Dispensatio. Quid sit, 18. Ejus divisiones, 91. An Deus dispensare possit à vinculo legis naturæ, 19. An Abraham dispensaverit à lege naturali non occidendi infontem, *ibid.* & seq. An Israelitas dispensaverit à furto & usura & Prophetam Osee à fornicatione, 20. An dispensaverit circa matrimonium fratrum cum sororibus & polygamiam, 21. Dispensatio strictè interpretanda, 82. An ad dispensationem sufficiat rati habitio de futuro, 91. An silentium superioris sit virtualis dispensatio legis, 92. Superiores possunt, tum in suis, tum in inferiorum legibus dispensare, 92. Quod inferiores ordinariè non possunt in legibus superiorum, *ibid.* An inferior dispensare possit in lege, quam superior sibi expressè non reservavit, 93. In dubio, an dispensatio sit necessaria, potest inferior dispensare, *ibid.* Qui in lege aliqua dispensat, potest cum dispensatione injungere commutationem & aliquod opus pium imponere, *ibid.* Qui potestatem dispensandi ordinariam habet, eam aliis delegare potest, *ibid.* Qui verò habet tantum potestatem delegatam, eam non potest subdelegare, *ibid.* Exceptiones.

priones, *ibid.* An superior, qui cum aliis in lege, voto, &c. potest dispensare, secum ipso dispensare possit, 94. Dispensatio sine causa, est illicita, *ibid.* Qui dispensationem male datam non revocat quoad usum futurum, peccat, quamdiu non revocat, *ibid.* Est tamen valida, si concedatur à legislatore in propria lege, non verò, si concedatur ab inferiore in lege superioris, *ibid.* Quid sint dispensationes Curiae Romanae, quae dicuntur *sine causa*, *ibid.* Quare injustè dispensatus peccet contra eandem virtutem, contra quam peccant ii, qui dispensati non sunt, 95. Quanam sint causae legitimae dispensationis, *ibid.* Causa justa non consistit in indivisibili, *ibid.* Eò gravior debet esse, quò gravioris est momenti lex, in qua dispensatur, *ibid.* An valeat dispensatio, cum causa dispensandi sufficiens adest, sed incognita dispensatori, *ibid.* Defectus, qui dispensationem faciunt irritam, 96. Dispensatio obreptitia & subreptitia quid sint, *ibid.* Non quaecunque falsitatis expressio vel suppressio veritatis dispensationem facit obreptitiam vel subreptitiam, *ibid.* Quo sensu intelligenda sit illa conditio: *Si proceus veritatem tantum*, *ibid.* Expressio falsi dolosa, vel subreptitia veri vitiant rescriptum dispensationis, 97. Valet dispensatio, si dispensans in rescripto curaverit unum nomen exprimendo pro alio, *ibid.* Valet etiam, si Orator nomen suum occultaverit, *ibid.* Item valet, si erratum sit in nomine Diocesis, *ibid.* An vitietur rescriptum, si scriptor brevis ex errore unum impedimentum, & alio scripserit, *ibid.* Non valet dispensatio, si Orator ex inadvertentia loco affinitatis expresserit consanguinitatem, *ibid.* Quid si per errorem scripserit, se esse consanguineum in secundo gradu, cum esset in tertio, *ibid.* Causae dispensationis obtinendae, 96. An valeat dispensatio, cum plures allegantur causae, quarum una falsa est, alia vera, &c. 98. & seq. Irrita est dispensatio, quando orator vinculum, cujus relaxationem petit, proponit ut dubium, *ibid.* valet dispensatio, cum Orator non expressit eandem sibi negatam fuisse, *ibid.* An possit inferior dispensationem à superiore denegatam concedere, *ibid.* Dispensatio absque mentione praecedentis obtenta, aliquando valida est, aliquando non, 99. An duplici ligatus impedimento teneatur utriusque mentionem facere in obtinenda dispensatione, *ibid.* Quid agendum iis, qui ad Sedem Apostolicam recurrere volunt pro obtinenda dispensatione, *ibid.* An cessante causa motivâ, corruat dispensatio, *ibid.* Sufficit, ut dispensationis causae tempore verificationis sint verae, licet postea deficient, 100. An dispensatio cesset per mortem dispensatoris, *ibid.* Dispensatio irregularitatis ex defectu natalium in quo differat à legitimatione, 373. Solus Papa dispensat ad Ordines majores & ad Beneficia curam animarum habentia, *ibid.* In quibus dispensent Episcopi, *ibid.* Vide *Defectus natalium*. Illegitimus, qui in eadem Ecclesia, in qua pater suus Sacerdos beneficium habet vel habuit, beneficium obtinere intendit, gemina indiget dispensatione, *ibid.* Vide *Episcopus*. Dispensatio ab illiteratura quantum ad ordines, Vide *Scientia*. Dispensatio ab homicidio, Vide *Homicidium*. Omnis irregularitas ex defectu, quae causam habet transitoriam, eâ cessante causâ cessat absque superioris dispensatione, 415. Nulla est irregularitas, in qua Papa dispensare non possit, 416. In quibus possint Episcopi relaxare, *ibid.* Ubi recurrendum sit ad dispensationem irregularitatis in Curia Romana, 417. Formulæ dispensationum, quibus uti debent Confessarii, ad quos directa sunt rescripta Pœnitentiarum Romanae, 481. & seq.

Displicentia. Qui liberè tristatur de bono proximi, de virtutis exercitio, verè peccat, 137.

Distributiones. Quas recipere possit, qui suspensus à beneficio interest officio, 248.

Dolus. Non valet absolutio censuræ alicujus per dolum circa causam finalem extorta, 220.

Domestici. Quinam tales dicantur, 420. Regulariter loquendo non tenentur revelare contra herum, 241. Limitationes, *ibid.* Domestici qui audiunt aliquid ab heris ad revelandum non obstrictis, nec ipsi ad revelationem obligantur, *ibid.* Qui sunt de famulatu alicujus excommunicati, possunt eum ad Sacrum illicitè eum tem comitari, Horas cum eo legere; non tamen ei Sacramenta conferre, nec hæc ab eodem recipere, 245.

Domicilium. Quid sit, 461. Quid requiratur ad constituendum domicilium, *ibid.* Qui per annum sex mensibus habitat in aliqua Parochia, & alio semestri in altera, acquirit duplex domicilium, 462.

Dos. An dote carere censetur puella; quæ satis habet bo-

ni, ut viro paris conditionis nubat, non autem, ut nubat consanguineo vel affini, seditiori vel potentiori, qui nuptias ejus exoptat, 430. Dotem non habere dicenda non est ea, quæ de facto nihil possidet, sed parentes habet divites, 431. Exceptiones, *ibid.* Incompotentia dotis confundi non debet cum paupertate, *ibid.*

Dubium. Quid sit dubium juris & facti, 368. Qui volens matrimonium contrahere, dubitat, an commercium illicitum habuerit cum futuræ suæ sponsæ consanguineâ, tenetur ad Episcopum recurrere, 482. An qui agit in dubio, incurrat censuram, 208. An, qui dubitat, num alter sit excommunicatus, teneatur eum vitare, 245. Quomodo se gerere debeat, qui dubitat, an ipse sit excommunicatus, *ibid.* In extremis dubiâ jurisdictione, sicut & dubia materia uti licitum est, 212.

Duellum. Qui ad duellum provocant, illudve acceptant, sunt ipso facto excommunicati, etiam si conflictus non sequatur, 190.

Duratio. An modus durationis, seu actus diurnitas, sit circumstantia in Confessione declaranda, 129. Circumstantia durationis, si modum ordinarium excedat, debet exprimi in Confessione, 131.

E.

Ebrietas. Quid sit, & quale peccatum, 176. Quinam occasione ebrietatis peccent mortaliter, *ibid.* Peccat mortaliter, qui, licet non expressè, at interpretativè vult ebrietatem, aut animadvertit illam ex suâ actione sequi posse, *ibid.* Item, qui semel se inebriat, *ibid.* Item, qui ex longa multum bibendi consuetudine sic constitutus est, ut rationis usum vel nullatenus amittat, vel brevi recuperet, 177. Item, qui ratum vini porrigit amico, ut eum inde ad ebrietatem perductum iri prævidere possit, *ibid.* Item, qui ex Medici præscripto ad recuperandam sanitatem, vel ad vitandam mortem se inebriat, *ibid.* Item, qui civitatis prodicionem aliter avertere non valens proditorem inebriat, *ibid.* Filiæ ebrietatis, *ibid.* Ejus remedia, *ibid.*

Ebrius. Ebrii non desinunt subijci Ecclesiæ legibus, 62. An, qui in ebrietate occidit, vel percutit Clericum, incurrat excommunicationem, 207.

Ecclesia. Vide *Locus sacer*. Violatur aut polluitur Ecclesia in quinque casibus, 358. Quodnam spatium Ecclesiæ dicitur locus sacer, *ibid.* Violatur Ecclesia per homicidium in ea voluntariè & injuriosè factum, etiam absque sanguinis effusione, *ibid.* Si quis in exterioribus Ecclesiæ muris suspendatur, non polluitur Ecclesia; pollueretur tamen cœmeterium; si paries Ecclesiæ simul esse cœmeterii murus, *ibid.* Violatur Ecclesia, si quis in ea recipiat lethalem ictum, etiam sine effusione sanguinis, unde extra moriatur, *ibid.* Non polluitur Ecclesia, si quis ab homine intra eam existente lethali ter extra eandem lapide aut telo vulneretur; pollueretur verò, si quis foris existens jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Ecclesia est, occidat, *ibid.* Non polluitur Ecclesia, si quis fortuito casu, puta, trabe corruente oppressus moriatur, *ibid.* Neque, si quis mentis inops in ea se occideret; secus, si qui se occidit, sit sanæ mentis, *ibid.* Item, non polluitur, si quis ad sui defensionem & cum justo moderamine alium occidat: pollueretur verò, si mors reo inferatur, etiam per sententiam judicis. Item, si Martyr ob fidem occidatur, *ibid.* Polluitur etiam Ecclesia per humani sanguinis effusionem injuriosam, sive per vulnus in ea peccaminosè inflictum citra mortem, *ibid.* Quid agendum in dubio, an ex vulnere citra sanguinis effusionem illato mors secutura sit, 359. Vide *Censura*. Violatur Ecclesia per quaecunque seminis humani effusionem in ea voluntariè factam, 358. Polluitur Ecclesia, cum in ea, etiam ignoranter, sepelitur excommunicatus denunciatus, Paganus aut Infidelis, 359. Item, si infans non baptizatus extra matris uterum in ea sepeliatur, etiam si infans ex utero matris mortuæ extractus sit, & postmodum in ea repositus, *ibid.* Ecclesia non polluitur per facta occulta, *ibid.* Sola facti notorietas sufficit, ut censeatur Ecclesia violata, *ibid.* Quid agendum Sacerdoti celebranti in hoc casu, *ibid.* Tutius est, ut Ecclesia non censeatur reconciliata per supervenientem Sacrificii celebrationem, *ibid.* Qui sine consensu Episcopi celebrat in Ecclesia violata, peccat mortaliter; non tamen sit irregularis, *ibid.* Quomodo fieri debeat Ecclesiæ pollutæ reconciliatio, *ibid.* Quando Ecclesia de novo consecrari debeat, *ibid.*

Electio. Nulla est electio ad Beneficium ab excommuni-

INDEX RERUM.

caro facta, 234. Excipitur electio summi Pontificis : *ibid.* An sit valida electio, quando excommunicatus vitandus ad illam cum aliis concurrat, *ibid.*
Eleemosyna. Qui eleemosynam vovit, si occurrat pauperi extreme necessitate laboranti, eique, ut voto suo faciat satis, eleemosynam confort, ad nihil amplius teneatur, 75.
Energumenus. Irregulares sunt energumeni, 374. An à Dæmonis vexatione liberati ad Ordines promoveri possint, *ibid.*
Epicheia. Non cadit in legem naturalem, 17. Quo sensu dici potest, nec ipsi subijci legem humanam, *ibid.* Hæc tamen interpretari potest per epicheiam, 81. An epicheia cadat in legem divinam, 23. Non cadit in legem Evangelicam, 53.
Epilepticus. Epileptici sunt irregulares, 375. Quo ætatis anno censeantur verè insanabiles, *ibid.* Quid de iis, qui post acceptos ordines huic morbo obnoxii esse incipiunt *ibid.*
Episcopus. Episcopus electus & confirmatus, quamvis nondum confirmatus, potest leges ferre pro sua Diocesi, 57. In Gallia debet antea Episcopatus sui possessionem, sive per se, sive per procuratorem iniisse, *ibid.* Episcopus potest abrogare constitutiones in synodo factas, 81. Casus, in quibus possunt Episcopi dispensare in generalibus Ecclesiæ legibus, 93. Quo sensu dicitur Episcopus posse in sua Diocesi, quidquid potest Papa in tota Ecclesia, *ibid.* In quibus dispensent Episcopi ab irregularitate ex defectu natalium, 373. An cum illegitimis dispensare possint ad effectum possidendi Canonatus in Ecclesia Cathedrali, 374. Qui à proprio Episcopo dispensationem obtinuit ad effectum possidendi beneficii simplicis, ubique dispensatus censetur, *ibid.* Episcopi dispensare possunt in irregularitate, quæ provenit ex mutilatione injusta, modo mutilatio sit occulta, 410. Possunt etiam dispensare in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto, *ibid.* Item possunt dispensare in irregularitate propter rebaptizationem, si illa sit occulta, 411. Casus, in quibus possunt in irregularitatibus ex delicto publico provenientibus dispensare, 416. An irregularitas, quam quis incurrit violando proprii Episcopi censuram, possit ab eodem Episcopo relaxari, 417. In dispensationibus possunt Episcopi id totum, quod sibi consuetudine legitime præscripta concessum est, 482. Amplior dispensandi Potestas ipsis non esset favori, sed oneri & dispendio, 481. Possunt dispensare circa petitionem debiti conjugalitatis, quo quis privatus est 482. Possunt in contracto matrimonio dispensare ab impedimentis dirimentibus Papæ reservatis, quando occurrunt circumstantiæ, *ibid.* Item possunt in quibusdam casibus, ab impedimentis dirimentibus, modò occultis, dispensare ad contrahendum, *ibid.* An, si contrahentes è diversis sint Diocesi- bus unusquisque ab Episcopo, cui subest, debeat dispensari, 483 & seq. Episcopus censurâ ligatus incurrit irregularitatem, si etiam extra Missam solemniam Confirmationis aut Ordinis Sacramenta ministrat, 413. Episcopi electi & à Papa confirmati jussu bene ordinarii ferendi censuræ, 186. Episcopus rem sacram faciens, in loco à se interdicto, irregularis evadit, 187. Valer absolutio data ab Episcopo iis, quos inferiores Prælati censura i retissent, 213. Casus, in quibus possunt Episcopi censuras Apostolicæ Sedi reservatas remittere *ibid.* Illud tamen non possunt extra Diocesim suam, *ibid.* Nec semper absolvere à censura propter crimen occultum contractâ, 214. Quod Episcopi possint absolvere à censuris Papæ reservatis, non sequitur, illos dispensare posse in irregularitatibus, 215. Episcopi Galliæ absolventes à censuris Papæ reservatis, non se habent pro delegatis, sed ut agentes potestate ordinariâ, 216. Episcopus non habet potestatem censuræ ad effectum beneficii validè possidendi suspendendæ, 232. Casus, in quibus possunt Episcopi absolvere à censuris Canonis : *Si quis suadente*, 237. Episcopi comprehenduntur in excommunicatione sive per sententiam, sive per Canonem lata, etiam si ex rella eorum mentio non facta sit, 222. Episcopus à sacerdotalibus suspensus non potest vel ordines conferre, vel consecrare Ecclesias, 221. Suspensus solum à Pontificalibus non potest ea præstare, quæ spectant ad usum ordinis Episcopalis; at ea potest, quæ sunt vel jurisdictionis, vel ordinis merè sacerdotalis, *ibid.* Episcopus suspensus à Pontificalibus sit irregularis, si exerceat actus, qui necessariò supponunt consecrationem Episcopalem 223. Item, si solemniter benedicat per hæc verba : *Sis*

nomen Domini, &c. *ibid.* Qui scienter recipit Ordines sacros ab Episcopo, qui non solum loco, sed & simul dignitati renuntiavit, incurrit suspensionem, 250. Episcopus, qui Religionem ingrederetur, censeretur & loco & dignitati renuntiasse, *ibid.* Qui ordinantur ab Episcopo excommunicato, suspensio vel interdicto denuntiatio, suspensionem incurrunt, 251. Item, qui à proprio Episcopo, sed extra suam Diocesim, absque ordinarii licentia ordinantur, *ibid.* Episcopi non ligantur interdicto, quantumvis generali, nisi expressa fiat eorum mentio, 354. Episcopi, qui in visitationis decursu aliquid recipiunt, ultra id, quod sibi debitum est, interdiciuntur ipso facto ab ingressu Ecclesiæ, nisi intra mensem duplum restituant, 257.
Equites. Hierosolymitani seu Melitenses gaudent privilegio Canonis : *Si quis suadente*, 236.
Eremitæ. An & qui gaudeant privilegio Canonis : *Si quis suadente*, 236.
Error. Error, qui est impedimentum matrimonii, quadruplex est, 418. Error quicumque circa personam dirimit matrimonium, *ibid.* In eo impedimento nec Papa, nec ipsa Ecclesia dispensare potest, 420. Error qualitatis aut fortunæ, regulariter loquendo, non dirimit matrimonium, 419. Casus, in quibus error fortunæ & qualitatis limitat consensum illius, qui contrahit, *ibid.* & seq. Graviter peccant, & ad restitutionem tenentur, qui, ut puellas nobiles & opulentas ducant, aut amicis ducendas procurent, suas vel ipsorum qualitates mendaciter & dolosè exaggerant, 420. Error circa servorum genus quadrifariam accidere potest, *ibid.* Quam dirimat matrimonium, *ibid.* Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesia relaxari potest, 421.
Eucharistia. Interdicti tempore, Eucharistia interdictis etiam infirmis conferri non potest, nisi sint in mortis periculo, 355. Ut Eucharistia pro morientibus renovari queat, licitum est tempore interdicti semel hebdomada Missam januis clausis celebrare, *ibid.*
Eucharisticum Sacrificium, 30.
Excommunicatio. Quid sit, 221. Distinguitur à suspensione & interdicto, *ibid.* Dividitur in majorem & minorem, 222. Excommunicationis nomen solitariè sumptum, olim pro minori excommunicatione quandoque sumebatur; nunc de majori excommunicatione intelligitur, *ibid.* In quo consistat excommunicationis forma, 223. Excommunicationis majoris effectus, alii sunt per se, alii per accidens, *ibid.* Effectus per se excommunicationis majoris, *ibid.* & seq. Effectus per accidens, 235. Ad excommunicationem majorem requiritur peccatum proprium, 191. Excommunicatio lata ab uno Episcopo sine canonica monitione, contra eos, qui communicassent cum excommunicato ab alio Episcopo, non est invalida, 197. Invalida foret excommunicatio a delegato lata sine monitione canonica, si delegans eam fieri imperasset, *ibid.* Quid sit minor excommunicatio, 244. Quas ob causas incurratur, *ibid.* Causæ ab ea excusantes, *ibid.* & seq. Quis ab excommunicatione minori absolvere possit, 244.
Excommunicatus. Excommunicati alii sunt tolerati, alii non, 223. Excommunicati privantur omnibus Ecclesiæ suffragiis, *ibid.* Peccaret lethaliter, qui preces, quæ Ecclesiæ nomine fiunt, funderet pro excommunicatis, 224. Qui ut minister Ecclesiæ vel nomine ejus oraret pro excommunicato denunciato, minorem incurreret excommunicationem, *ibid.* An id extendatur ad excommunicatos toleratos, *ibid.* & seq. Constitutio, ad evitanda scandala, 225. An excommunicatus contritus partem habeat in suffragiis, *ibid.* Potest Sacerdos privatim orare; etiam in *Memento*, pro excommunicatis denunciatis, modò eos exterius non nominet, 226. Peccat mortaliter excommunicatus, etiam toleratus, cum recipit Sacramenta, 226. Quando excusari possit, 227. Excommunicatus, qui cum legitimis dispositionibus confessus est peccata sua, non autem excommunicationem, quæ exiderat è memoria, verè absolutus fuit, & tenetur tantum ad petendam absolutionem censuræ, si in memoria redeat, 228. Qui sine sufficienti dolore peccata confessus fuit, obliu excommunicatione, tenetur ad iterandam Confessionem, *ibid.* Qui Confessario pro reservatis non approbato confiteretur ea solum peccata, quæ annexam habent reservatam excommunicationem, validè non absolvitur, *ibid.* Secus, si peccata quædam non reservata simul confiteretur, &c. *ibid.* Peccat mortaliter, qui excommunicatum à censuris non absolutum absolvit à peccatis, 228. Nullus in-

currunt

ET MATERIARUM.

currunt poenas, qui excommunicatis Sacramenta conferunt, nec qui eo in statu illa recipiunt, cum non peccant suscipiendo aut conferendo, *ibid.* Excipitur Sacramentum Ordinis, *ibid.* Qui excommunicatis toleratis Sacramenta conferunt, non subjacent poenis Ecclesiasticis, *ibid.* Quas incurrunt, qui excommunicatis vitandis administrant, *ibid.* Excommunicati tolerati per se valide conferunt omnia Sacramenta, etiam Pœnitentiæ, 229. Qui scienter ac ignoranter confessus est excommunicato vitando, ad Confessionem iterandam tenetur, *ibid.* Exceptiones, *ibid.* Excommunicatus sive toleratus, sive non, mortali et peccat conferendo Sacramenta extra casum necessitatis, *ibid.* An in mortis periculo possit excommunicatus vitandus Eucharistiam conferre, aut extremam unctionem administrare; *ibid.* Excommunicati suspensi &c. qui Sacramenta illicitè ministrant, irregularitatem incurrunt, *ibid.* An erit irregularis excommunicatus vitandus, qui invalidè confert Sacramentum Pœnitentiæ, *ibid.* Qui ab excommunicato vitando, extra casum necessitatis, Sacramenta recipit, minorem incurrit excommunicationem, 230. Excommunicatus ab auditione Missæ, aliisque divinis officiis prohibetur, *ibid.* Quomodo peccet per hoc, quod non interest Missæ die festâ, *ibid.* An & qualiter teneatur Horas recitare, *ibid.* An peccet orando in Ecclesia seorsum ab aliis, qui ibidem orant, *ibid.* Non privatur omni usu reliquiarum, aquæ benedictæ, sacratum imaginum, 231. Excommunicatus, qui Missæ &c. interest, peccat mortaliter, sed nullam incurrit poenam, *ibid.* Sacerdos tamen, qui excommunicatus jubet, ut Missa vel alia officia coram eo celebrentur, incurrit irregularitatem, *ibid.* Non tamen, qui coram aliis excommunicatis, sed non coram se faceret celebrari, *ibid.* Excommunicatus assistens Missæ, & parere non ens Sacerdoti præcipienti, ut ab Ecclesia exeat, contrahit majorem excommunicationem Papæ reservatam, *ibid.* Quid agendum in hoc casu, *ibid.* Clerici, qui coram excommunicatis Missam aut divina officia celebrant, peccant mortaliter, sed non incurrunt irregularitatem, *ibid.* Excommunicato vitando non licet cum aliis fidelibus, nec istis cum illo communicare, 231. Validi tamen sunt contractus ab excommunicato facti, *ibid.* An valida sint instrumenta à Tabellione vitando confecta, *ibid.* Excommunicatus vitandus omni actu judiciali, tam in foro civili quàm Ecclesiastico, privatur de jure communi, *ibid.* Apud Gallos in judiciis rerum temporalium non admittitur exceptio excommunicationis, *ibid.* Quenam in foro Ecclesiæ excommunicatis permissa sint, *ibid.* Excommunicati etiam occulti tenentur aliorum communionem vitare, quantum possunt, 234. Quilibet fidelis, cui certò constat, aliquem esse excommunicatum, licet non denuntiatum, tenetur jure naturali eum privatim vitare, *ibid.* Excommunicatus occultus potest sine peccato & irregularitatis metu audire Sacrum, celebrare, absolvere, &c. ad vitandum grave scandalum vel infamiam, &c. 208. Excommunicatus denuntiatus in articulo mortis absolutus à non habente facultatem, ad superiorem recurrere debet, ut ab eo absolvatur in foro exteriori: si tamen ante moriatur, quàm publicè absolutus fuerit, non debent ei cœmeterium & Ecclesiæ suffragia denegari, 213. An excommunicatus denuntiatus in casu necessitatis sacramentaliter absolutus adhuc vitari debeat, si, cum potest, superiori se non præsentet, *ibid.* Qui excommunicatione ligati, quam non ignorant, ordines recipiunt, incurrunt suspensionem, 250.

Expositi. An infantes expositi censeantur illegitimi, 371
Extraneus. An extraneus, qui in alieno territorio deliquit, possit ibidem censuras incurrere, 193. & seq. Exteri, peregrini, alique, qui per longum tempus inter interdictos commorantur, non ligantur interdicto, 354

Extravagantes. Quid sint, 90.

F.

Facies. Quæ ejus difformitates irregularitatem producant, 379.
Famuli. Vide *Domestici*.
Fœmina. Quæ nudo pectore se ostendant, peccant contra charitatem & castitatem, 126. Percutientes Clericum subjacent poenæ Canonis: *Si quis suadente*, 255
Fermentum. Vide *Azymus*.
Festivitas. Triplex genus festivitatum apud Judæos, 30.
Festus dies. Qui ex necessitate elaborat die festa, quod verum est eo loco sub censura, ab illa immunis est, 190.
Theol. Honor. Tournely, Tom. VI.

Fides. In mediatorem omni tempore necessaria fuit, 37.
Formula. Formulæ dispensationum, quæ à sacra Pœnitentia emanant, 477. & seq. Clausularum, quæ in eis inseruntur, expositio, 478. & seq. Formulæ, quibus uti debent Confessarii in exequendis dispensationibus Pœnitentiæ, 481. & seq.
Fornicatio. Qui bis aut ter successivè fornicatur, totidem committit peccata numero distincta, 130. Qui visa puella, eam malè concupiscit, & postea ab ea se divertit, ut alia cogitet, statimque ad primam delectationem revertitur, duo committit peccata, 131.
Forum. Forum conscientiæ non idem est, ac forum pœnitentiæ, 219.
Franciscanus. Quid dicendum de eo, qui vi regulæ suæ, simul & præcepti Ecclesiastici tenetur ad abstinentionem feriâ sextâ, & carnes manducat: an peccet duplici specie peccato, 125.
Fraternitas. Quid sit in ordine ad cognationem spiritua-lem, 434. Quid in cognatione legali, 435
Fulminatio. Quid sit fulminatio rescripti Pontificii, 484. A quo fieri debet, *ibid.*
Fur. An sit irregularis, qui in actione furti deprehensus, modo occidendus est nisi ipse occidat, 396. An sint irregulares, qui furem comprehendunt, aut clamore suo sunt in causa, ut ab aliis comprehendantur, 398.
Furtum. Furtum unius nummi additum furto unius assis, diversificat hoc furtum specie morali demeritoria, non verò absoluta, 124. Qui furatur, & furando exponit se manifesto vitæ periculo, duo specie peccata committit, 126. Furtum rei sacræ in loco profano, vel non sacræ in loco sacro, specie differt à furto ut sic, *ibid.* Qui uno actu centum nummos centum personis eripit, centum peccata committit, 129. Qui uno actu pecuni- am viatoris, equum & vestes aufert, unius tantum peccati reus est, explicanda tamen rei quantitas, 130. Si quis furari velit, & postea voluntatem hanc abjiciat, atque eam, brevissimo licet tempore interposito, resumat, duo numero peccata committit, 131.

G.

Gabella. An debeat in conscientia solvi, si non petatur, 87. Qui scienter emunt merces fraudata gabella introductas, tenentur ad restitutionem, *ibid.*
Gelasius. Quid sentiendum de ejus Epistola ad Imperatorem Anastasium, 198
Gentiles. Quo in casu legis Mosaicæ observationem tenerentur, 30. Ante Christi mortem non tenebantur Baptismum suscipere & Evangelicam legem observare, nisi ex consilio, 33.
Gratus. Quid sit in consanguinitate, 427. Regulæ ad computandos consanguinitatis gradus, *ibid.* & seq. Regula, quæ statuit, ut in linea transversa gradus remotior ad se trahat propinquiorem, aliquas patitur exceptiones, 428. In gradu mixto qui gradum primum attingit, exprimendum est, quis sexus sit in primo gradu an vir, an mulier: item in illo gradu mixto seu inæquali exprimendo, incipiendum est à gradu masculi, &c. *ibid.* Quid observandum iis, qui circa gradus consanguinitatis consuluntur, *ibid.* Observanda circa gradus affinitatis, 451. Vide *Affinitas*.
Gula. Quid sit, 175. Vide *Comessatio*. Gulae remedia, 177

H.

Hæresis. Vide *Beneficium*. Purè interior hæresis non subjacet anathemati, nisi in actum exteriorem se prodatur, 190. Qui exterius profert hæresim, quam corde non tenet, non incurrit censuram contra Hæreticos latam, *ibid.* Nec qui manducat carnes die veneris hæretice judicans abstinentionem ab Ecclesia præcipi non potuisse, nisi aliunde errorem suum manifestet, *ibid.*
Hæreticus. Jure communi irregulares sunt hæretici, etiam non notorii, eorumque fautores & defensores, 414. In Gallia non habentur pro irregularibus: 415. Qui hæresim exterius professi, fidem servant in corde, non sunt irregulares: possunt tamen irregularitatem incurrere propter infamiam, *ibid.* Hæreticorum filii sunt irregulares jure communi, non tamen in Gallia, *ibid.* Quid dicendum de conjugiiis Hæreticorum: qui non servant formam Concilii Trid. iis in locis, in quibus idem Concilium aliquando promulgatum fuit, 462. & seq. Non licet petere absolutionem ab Hæretico, etiam non denuntiato, si periculum sit seductionis, 212. Qui novit, quo se receperit filius Hæretici, qui paterna è

domo

- domo fugit ad amplectendam Religionem Catholicam, non tenetur aut revelare, aut illum ad patrem remittere, 242
- Hermaphroditus*. Vide *Androgynus*.
- Histrion*. Irregulares sunt histriones, 387.
- Homicida*. Quinam homicidæ voluntarii dicendi sunt, 403. An sit homicida voluntarius, qui in rixa repentina hominem subito occidit, 404. Homicida reputatur qui homicidium etiam solum tacite mandavit, *ibid.* Qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur, irregularis efficitur, si mandarius mutilet vel occidat, *ibid.* Qui mandavit homicidium & mandatum revocavit, nec causa est homicidii, nec irregularitatem contrahit, *ibid.* Si mandarius mandatum occidendi aliquem acceptare noluerit, illudque postea mutata voluntate exequatur, mandans adhuc subiacet irregularitati, *ibid.* Si mandarius ab eo, cui mortem intenta, occidatur, mandans irregularis efficitur, *ibid.* Quando consulens homicidium irregularitatem contrahat, 405. Qua ratione cognosci potest, an consulens influxerit in homicidium, *ibid.* Quomodo, qui consulit homicidium, gerere se debet, ut non incurrat irregularitatem, *ibid.* Quid si consulens revocato consilio crediderit effectum jam non esse secuturum, *ibid.* Qui arma, quibus invasus quis ab alio tueri se posset, occultat animo mortis eidem procurandæ, est irregularis, *ibid.* Item, qui homicidio assistit armatus, licet arma non educat, si opem occisori ferre paratus sit, *ibid.* Si plures communi consilio sese concitent ad eandem, omnes erunt irregulares, licet unus tantum mutilaverit, aut occiderit, *ibid.* Quid agendum, quando in rixa subito & absque consilio exorta, unus quis lethaliter percusserit, alii vero leviter, 406. Quid de consentientibus homicidio voluntario, *ibid.* An non impediens homicidium sit irregularis, *ibid.* Qui ex iustitia ad averteendam proximi eandem obligentur, sunt irregulares, si muti maneant, & non obstant, *ibid.* Item, qui non cavent, ne animalia eorum custodiæ credita ovis quosque occidant, *ibid.* Post debitam Contritionem & Confessionem, etiam nondum obventa dispensatione, potest Sacramentum fere, si probabiliter timeat, se homicidii huius suspectum fore, nisi celebret, 208.
- Homicidium*. Triplex distinguitur, 402. Quid necessarium, *ibid.* Quid voluntarium, *ibid.* Quid sit homicidium qualificatum, 367. Qui voluntarie & actu consummato occidit hominem, aut ad homicidium proxime concurrat, est irregularis, 392. 403. Qui, ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, eum occidit cum moderamine inculpatae tutelæ, non sit irregularis, 394. An sit irregularis, qui suam culpam constituit se in necessitate vel occidendi, vel moriendi, 395. Item, qui iniquum invasorem occidit vel mutilat, cum fugiendo possit sibi consulere, 396. Item, qui paratam sibi insidiam ad inferendam mortem, prævenit & occidit, *ibid.* Item, qui ob honoris vel bonorum defensionem alium occidit, *ibid.* Item, qui alium necat, ut servet vitam patris, fratris, &c. quam aliter servare non potest, *ibid.* An irregularitas incurratur in casu, in quo non solum quis occidere licite potest, sed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut ad defensionem Regis, *ibid.* Quid de homine injuste accusato, qui iustitiæ ministros, a quibus queritur ad mortem, interficit, *ibid.* An sit irregularis, qui vitam tuendo, venialiter, non autem moraliter excedit moderamen inculpatae tutelæ, 397. Vide *Homicida conjugicidium*. Quid sit homicidium casuale, 402. Pure & omnino casuale non inducit irregularitatem, 407. & seq. Qualis & quanta ad incurrendam homicidii casualis irregularitatem requiratur negligentia & culpa, *ibid.* & seq. In casu homicidii culpa nunquam est levis ratione materiæ, *ibid.* Ad contrahendam irregularitatem aliquando sufficit negligentia levis vel etiam levissima, *ibid.* Dans operam rei illicitæ, sed non periculosa, non in urrit irregularitatem casualis homicidii, nisi exculpa lata, 480. Qui vacat rei illicitæ & non parum periculosa, secuto homicidio sit irregularis, *ibid.* Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate homicidii, 409. Episcopi illud non possunt in homicidio voluntario justo vel injusto, *ibid.* An ii, quibus concessum est dispensare in irregularitatibus, possint ab ea dispensare, quæ ex homicidio justo procedit, 410. Qui animo hominem occidendi, eum percussit, sed non lethaliter, non contrahit censuram contra homicidas latam, si homo ille moriatur, sed non ex vulnere, 190. Qui homicidium attentavit, sed non perfecit ob impedimentum aliquod, non incurrat censuram, *ibid.* Qui solus novit homicidium ab alio perpetratum, illudve revelare non potest, 242. Polluitur Ecclesia per homicidium in ea factum, 358.
- Honestas*. Quid sit impedimentum honestatis, 448. Honestatis nexus non extenditur ad affines, sed solum ad consanguineos, *ibid.* Non excedit gradum primum lineæ rectæ vel collateralis, *ibid.* Vide *Sponsalia*. Impedimentum honestatis est perpetuum, 450. Ortum è matrimonio solum rato la ius extenditur, quam illud, quod oritur è puris sponsalibus, *ibid.* Licet ex sponsalibus invalidis non exsurgat impedimentum publicæ honestatis, exsurgit tamen è quocunque matrimonio invalido, modo tale non ex defectu consensûs, *ibid.* An ex matrimonio clandestino nascatur impedimentum honestatis, *ibid.* An transgrediatur primum gradum, *ibid.* Impedimentum honestatis est dissensabile, 451. Quid circa honestatem publicam explicandum sit in supplicatione ad petendam dispensationem, 474.
- Hostia pacifica*, 30.
- I.
- Dolothya*. Quomodo prohibita Christianis, 48. & seq.
- Jejunium*. Casus quidam circa jejunia, 66. 75. 80. Qui jejunium violat feriâ quartâ temporum, in quam incidit Vigilia S. Matthæi, unum specie & numero peccatum committit, 124. Qui ex voto privato vel ex Confessarii præcepto obligatus ad jejunandum sabbatho, carnibus vescitur, duplex specie peccatum admittit, *ibid.*
- Jesuita*. Juniores Societatis Jesu Alumni, per vota post biennium emissâ, validè matrimonium contrahere nequeunt, nisi à superioribus suis dispensentur, 422. Eorum tamen præcedens matrimonium ratum non dissolvitur per illorum votorum emissionem, 425. Possunt Jesuitæ, cum licentia speciali provincialis, dispensare ad debiti conjugalis petitionem cum eo, qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit & consummavit, 482.
- Ignis*. Ignis, quo torquentur animæ, sive in inferno, sive in purgatorio, est materialis, & non solum metaphoricus, 124.
- Ignorantia*. Quæ verè & nunc vincibilis est, non excusat ab irregularitate, 367. & seq. Qualis requiratur ad inducendam irregularitatem, 375. An reum excuset à pœna legis, 85. Ignorantia potest esse causa peccati, 114. Quænam sit illa, *ibid.* Datur ignorantia, quæ peccatum est, 115. non ratione sui, sed propter negligentiam peccatum est, *ibid.* An ideo admittenda sint duo peccata, *ibid.* Ignorantia invincibilis & antecedens excusat à toto peccato; consequens, nisi affectata sit, excusat à tantis concomitantibus nec excusat, nec accusat, *ibid.* An in omni casu ignorantia invincibilis excuset à culpa, *ibid.* An ignorantia consequens & vincibilis ita minuatur peccatum, ut veniale faciat id, quod alioqui esset mortale, *ibid.* Crassa & supina ignorantia, unde sic dicta, 206. Ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti, sive juris communis aut privati excusat à censura, *ibid.* Quid ignorantiam haberent solum venialiter culpabilem, non incurrerent censuram, *ibid.* Qui sciunt, aliqui jure divino prohibitum esse, sed invincibiliter ignorant, idem prohibitum esse jure Ecclesiastico, possunt peccare mortaliter contra jus naturale aut divinum, sed immunes sunt à censura, *ibid.* Ignorantia vincibilis, quæ non excusat à peccato mortali, non excusat etiam à censura, *ibid.* Ignorantia affectata non excusat à censuralat contra eos, qui scienter aliquid fecerint, &c. *ibid.* Ignorantia concomitans, si verè invincibilis sit, excusat à censura, 106.
- Illegitimus*. Qui non obventa à natalium defectu dispensatione ordinatur & celebrat, peccat, sed nullam incurrat irregularitatem, 250. Illegitimi alii tales sunt Physicè, alii Canonice, 370. Variæ species eorum, quæ physicè sunt illegitimi, *ibid.* An possit mater suadere filio, quem sola novit esse illegitimum, ut Clericatum ingrediatur, 371. An filius, qui pro legitimo habetur, teneatur fidem habere patri vel matri, qui in extremis declarant, illum esse illegitimum, *ibid.* Illegitimi, etiam professi, de jure communi sunt inhabiles ad Prælaturas, 373. Vide *Dispensatio. Episcopus. Expositus. Irregularis. Monialis*.
- Imago*. Qui imagines aut nudas statuas faciunt, vel palam exponunt, peccant contra charitatem simul & castitatem, 126.
- Impedimentum*. Quænam impedimenta obstant executioni legis, 79. & seq. Impedimenta matrimonii, alia-

dirimentia, alia prohibentia, 418. Impedimenta dirimentia, quot & quanam sint, *ibid.* Impedimenta matrimonii in levitico contenta, 454. Quid Parochis agendum cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 457. & seq. Item, quid Confessariis in eodem casu, *ibid.* & seq. Omnia impedimenta à jure solum Ecclesiastico constituta, possunt à Papa relaxari, 472. quid agendum post obtentam impedimenti dirimentis dispensationem, 456. Impedimenta prohibentia, quæ & quot sint, 470. & seq. Qui norunt aliquem impedimento etiam simpliciter prohibente illigari, tenentur ad faciendam Parocho revelationem ejus, 471. Quis possit in impedimentis simpliciter prohibentibus dispensare, *ibid.* Quid in ordine ad petitionem debiti conjugalis operentur impedimenta prohibentia, 415.

Impetratorium Sacrificium, 30.

Impotentia. Impotentia faciendi id, quod præcipitur sub censura, ab ea excusat 209. & seq. Qui physica vel morali restituendi impotentia laborat & laborare cognoscitur, nec restituere tenetur, nec ab aliis vi monitorii deregi, 242. Qui jam inchoata vel præcognita monitorii promulgatione, conjiceret se in impotentiam restituendi, incurreret excommunicationem, *ibid.* Quid sit in ordine ad matrimonium, 464. Multiplex distinguitur, *ibid.* Matrimonium non dirimitur per impotentiam consequentem, *ibid.* Nec per impotentiam temporalem, *ibid.* Dirimitur verò per impotentiam antecedentem, perpetuam & absolutam, *ibid.* Quid si impotentia unius sit cognita alteri, & is jure suo cedat, *ibid.* In dubio, an impotentia sit perpetua, antetemporalis, permittit Ecclesia, ut per triennium experiantur conjuges, an matrimonium consummare valeant, *ibid.* Unde incipit illud triennium, 495. Post separationem, impotentia causâ, potest pars copulæ idonea secundum contrahere matrimonium: non autem pars impotens, nisi impotentia ejus sit solum respectiva, 465. Quid agendum, quando impotentia naturalis reperitur in muliere, *ibid.* An subsistat prima matrimonii nullitas, si mulier viro idonea reddita fuerit, vel per incisionem periculosam vel per malum, quod habuit cum alio, commercium, 466. Impotentia, quæ creditur esse ex maleficio, unde sæpius oriatur, *ibid.* Regula, quibus dignosci potest impotentia ex maleficio, *ibid.* Quid agendum sponsis in hoc casu positus, *ibid.* Illicitum est maleficio tollere, sive alio maleficio, sive quacunque actione, quæ superstitionem involvat, *ibid.* Peccant conjuges, qui, ut maleficio, quo ligantur, tollant, secundum in facie Ecclesiæ matrimonium contrahunt, *ibid.* Impotentia, quæ non potest sanari, nisi per aliquod illicitum, semper perpetua judicatur, 467. Ecclesia dispensare non potest in impedimento impotentia, 468.

Impubes. Impuberes acquisitâ jam ratione ordinati, sunt incapaces nupiarum, 447. Impuberes, qui satis habent intelligentiæ, possunt adesse matrimonio ut testes, 461. Jure Ecclesiastico impuberum matrimonia sunt nulla, 467. Exceptiones, *ibid.* Possunt validè ligari censuris, tum à jure, tum ab homine, 191. Subjacent poenæ Canonis: *Si quis suadente,* 235.

Inadvocentia Vide *Ignorantia.*

Incestuosus Corinthius. Qualis fuerit excommunicatio contra eum à S. Paulo lata, 197.

Incestus. Ut priveat jure petendi debiri conjugalit, aut novi matrimonii ineundi debet esse formalis, 453.

Inconsideratio. Vide *Ignorantia.*

Indurare. Quo sensu Deus dicatur aliquando malos & impios indurare, 119. & seq.

Infamia. Quid sit, 385. Infamia juris & facti, *ibid.* & 386. Infamia juris tribus modis contrahi potest, *ibid.* Nullum crimen, exceptis paucis, quamdiu manet occultum, parit irregularitatem, *ibid.* Infamia juridica plures habet effectus, quam legalis, 387. Quot modis infamia auferri potest, *ibid.* Contracta per sententiam, non tollitur per emendationem; sed per Ecclesiæ dispensationem, *ibid.* A quibus hæc dispensatio concedi potest, 388. Infamia facti legalis sola dispensatione tollitur, *ibid.* An tollatur per Baptismum, *ibid.* Tollitur per mutationem loci, sed non tollitur irregularitas, *ibid.* Qui fabularum actricem, licet virginem aut eam, quæ cum meretricibus commoratur, uxorem ducit, non est irregularis, sed ab ordinibus repellendus, 390. Vide *Infamis.*

Infamis. Quinam sint infames ob crimen, 385. Quinam per sententiam judicis, *ibid.* Quinam ob exercitium

professionis, quæ infamiam inurit, 385. Infames omnes ab ordinibus & beneficiis arceri debent, 386. Probabile est, infames, non solum infamia juris, sed & facti legalis, esse irregulares, *ibid.* Qui delictum de jure infamans coram duobus aut tribus testibus commiserit, non ideo infamis erit, nisi &c. 387. Si pendente lite voluerit ordinari, omnino repellendus est: si verò probationum defectu absolutus sit, non indiget dispensatione, *ibid.* Innocens, qui ex falsorum testimonii allegatis poenâ infamante damnatus est, debet se gerere ut irregularem, donec &c. *ibid.*

Infantes. An statim ac attigerunt usum rationis, tam arte ad Deum ut finem ultimum se ordinare teneantur per amoris actum, ut nisi fecerint, peccent mortaliter, 110. & seq.

Infirmus. Qui in xenodochiis vel alibi infirmorum curam agunt ex officio, non contrahunt irregularitatem, nisi ex aliquo eorum facto acceleretur mors aegroti, 402. nec qui aliquid infirmo tradit, quod ei vetitum non est, nec nocivum dubitat, aut qui id tradit ex Medici præcepto, aut qui versat aut revolvit in lecto, *ibid.* Qui verò contra Medici præceptum aliquid tradit infirmo, vel non obstat, ne tradatur, irregularitatem incurrit, si mors ejus acceleretur, *ibid.*

Inspiratio. Circumstantia inspirationis vehementis, quæ neglecta fuit, debet exprimi in Confessione, 128.

Institutiones Justiniani. Quid sint, 89.

Interdictum. Quid sit, 252. Ejus divisiones, *ibid.* Potest etiam infantes afficere, non tamen personaliter, 191. Quid interdictum locale generale, quid locale particulare, 252. Interdictum latum in omnes civitatis, Diocesis &c. Ecclesias, est tamen particulare, *ibid.* Sacramentum Confirmationis potest conferri & recipi in Ecclesia etiam specialiter interdicta, modò confirmand non sint specialiter interdicti, 354. & seq. Quibus concessum est, ut tempore interdicti generalis possint audire vel celebrare divina, id non possunt tempore interdicti particularis, 353. Si civitas aut villa subjiciatur interdicto, illorum suburbia, etiam alii Episcopo subdita, & continentia seu vicina ædificia, eo ipso sunt interdicta, *ibid.* Quæ ædificia dicenda sint continentia *ibid.* Interdictum locale complectitur personale eorum, qui ei causam dederunt, 353. Interdictum personale particulare nullum complectitur interdictum locale, sicut nec interdictum personale, generale, *ibid.* Quid sit interdictum generale personale, & quid personale particulare, 353. In quo convenient & differant, *ibid.* Interdicto Clero, non interdicatur populus, 354. An sit interdictus, qui de familia interdicta esse incipit *ibid.* Interdictum personale non comprehendit eum, qui illud tulit, *ibid.* Secus si sit locale, *ibid.* Effectus interdicti, 355. Interdictum quodcumque sit à divinis officiis prohibet, *ibid.* Interdicti localis famosum exemplum, 356. Vide *Missa.* Quibus in casibus interdictum locale incurritur, 356. Quinam ipso facto interdicuntur ab ingressu Ecclesiæ, *ibid.* Quando cessat interdictum locale & personale, 357. Interdictum locale aut personale generale solâ absolutione tolli potest, *ibid.* Hæc absolutio ab eo solum dari potest, qui jurisdictionem habet in foro exteriori, *ibid.* Interdictum personale relaxari potest ad cautelam, non verò locale generale, *ibid.*

Interpretatio. Aliqua cadit in legem naturæ, aliqua non cadit, 17. Propriè dicta non cadit in legem novam, bene verò improprie dicta, seu doctrinalis, 53. Lex humana obnoxia est interpretationi, 81. Calus, in quibus indiget interpretatione, *ibid.* Interpretatio triplex: Authentica, Usualis, doctrinalis 82. Regula pro legum interpretibus, *ibid.*

Interstitia. Qui inter Ordines etiam sacros præscripta interstitia non servant, non incurrunt suspensionem, 251.

Intrusus. Non valet matrimonium coram Parocho intruso celebratum, 459.

Irregularitas. Quid sit, 359. Differt ab interdicto & suspensione, *ibid.* Irregularitatis variae divisiones, 360. & seq. Irregularitas totalis & partialis, *ibid.* Tres regulae circa illas, *ibid.* Irregularitas ex defectu & delicto, 362. Quot sint ex defectu, *ibid.* Quot ex delicto, *ibid.* Causæ irregularitatis, 362. & seq. Nulla irregularitas fertur per sententiam ab homine, *ibid.* Nec peculiaribus Dioceseon statutis vel consuetudine introducitur, *ibid.* In irregularitatibus non valet argumentum a simili, vel a fortiori, *ibid.* Solus homo ordinis capax, est subiectum irregularitatis, *ibid.* Qualis culpa requiratur ad incurrendam irregularitatem, 363. Quid per irregularitatem

INDEX RERUM

ritatem mentalem intelligi debet, *ibid.* Nulla irregularitas privat hominem iis actionibus, quæ Clericis ac Laicis æquè conveniunt, 364. Irregularitatis effectus *ibid.* Irregularitas aliquando habet omnes effectus suos aliquando solum quosdam, 365. An irregularitas partialis respectu illius, qui jam ordinem aliquem suscepit, sit totalis respectu illius, qui nullo ordine initiatus est, *ibid.* Irregularitas antecedens etiam occulta, illicitam facit beneficiorum receptionem, *ibid.* An faciat etiam invalidam, *ibid.* Irregularitas superveniens jurisdictioni jam obtentæ, ejus exercitium non invalidat, nisi publica sit, 366. Quid sit Irregularitas publica, *ibid.* Nulla irregularitas, siue ex defectu, siue ex delicto, per se adimit jus conferendi beneficia, nisi crimen ipso facto beneficii vacationem induceret, *ibid.* An irregularitas privet ipso facto beneficiis ante eam receptis, *ibid.* Excommuni Jurisperitorum Gallorum sententia, beneficia non vacant ipso facto, nisi per homicidium qualificatum, 367. Irregularitas privat omni jure ad rem, *ibid.* Non omne delictum ad forum contentiosum deductum parit irregularitatem. S. Per reservatam, 416. Irregularitas quælibet ex delicto proprio tollitur per Baptismum, 415. Quænam excusent ab irregularitate incurrenda, 367. An in dubio incuratur irregularitas, 368. & seq. Vide *Bigamia, Censura, Defectus, Dispensatio.*

Irregularis. Peccat mortaliter irregularis tonsuram recipiens, & scienter conferens, 364. Irregularis suos non facit fructus beneficii in irregularitate accepti, eosque debet restituere, 366. Quid si invincibiliter ignorasset, se esse irregularem, *ibid.* Debet Beneficium dimittere, nisi irregularitatis dispensationem & novam collationem obtineat, *ibid.* Actus eligendi, præsentandi, beneficia conferendi &c. invalidè ab irregulari exercentur, *ibid.* Inhabilis est ad recipiendam de novo jurisdictionem ordinariam, *ibid.* Aliud dicendum de jurisdictione delegata, *ibid.* Casus, in quibus valet collatio beneficii facta irregulari, 367. Qui post obtentum beneficium irregularis evadit, non statim tenetur beneficium dimittere, sed potest illud aliquo tempore retinere, ut dispensationem obtineat, *ibid.* Si dispensationem obtinere nolit, aut non possit, potest de beneficio, etiam in favorem alterius disponere, &c. *ibid.* Illegitimi tam physicè quàm canonicè, sunt irregulares, 370. Qui censuraligatus hebdomadarii officium peragit in Ecclesia, vel extra Ecclesiam, Si dicat: *Dominus vobiscum*, est irregularis, 414. Item, qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, *ibid.* Item, qui solemniter baptizant, secus si privatim in casu necessitatis, *ibid.* In dubio juris nemo censendus est irregularis, 369. Nec in dubio facti, extra casum homicidii, *ibid.*

Irritatio. Multiplex distinguitur, 87. An lex irritans obliget in conscientia, *ibid.* Lex prohibens aliquid, non est eo ipso irritans, 88. Quænam impediunt, ne lex actum irritans habeat effectum suum, *ibid.* Ignorantia legis irritantis non impedit actus irritationem, *ibid.* Quibus modis impediatur irritatio per judicis sententiam facta, *ibid.*

Jubilæum. Tempore Jubilæi possunt Sacerdotes omnes, modò sint ab ordinario approbati, absolvere in foro poenitentiae a censuris Papæ reservatis, 215. Qui Jubilæi gratiam assecutus, post transactum Jubilæi tempus recordatur peccati cum censura, cujus oblitus fuit in Confessione facta Sacerdoti ad id approbato, potest deinde à quovis Sacerdote absolutionem illius accipere, *ibid.* An qui semel Jubilæum lucratus est, possit idem iterum lucrari, & à novo, quod commisit, peccato reservato vi ejusdem Jubilæi absolvi, 216. Qui Jubilæi tempore Confessionem ex mera culpa nullam emisit, non fuit à reservatis absolutus, *ibid.* Nec ille, qui Sacerdoti, si solius Jubilæi approbato confessus fuisset, sine intentione Jubilæum lucrandi, *ibid.* Jubilæi tempore permittitur à Papa Regularibus, ut eligant Confessarium ab ordinario approbatum, cui antea non potuissent confiteri, 215.

Judex. Potest sine irregularitatis periculo condemnare reum, siue ad torturam; siue ad cauterium liliatum, siue ad flagella, 393. Judex, qui sententiam mortis fert contra reum, irregularis est securà morte, 398. Qui judicat injustè aut injustè accusato viam legitimæ defensionis præcludit, etsi irregularis, 405. Judex, qui injustæ mortis sententiæ non obstat, est irregularis, 406.

Jurisdictio. Bisariam sumitur, 1. propriè & strictè. 2. latius, 233. Omnes excommunicati illicitè faciunt, quæ sunt jurisdictionis: validè tamen, si sint tolerati, secus

si sint denunciati, *ibid.* Effectus suspensionis locum non habent quoad jurisdictionem, nisi in iis, qui nominatim sunt denunciati, 246.

Jus canonicum. Quid sit, 89. Ejus divisio, *ibid.* Quibus partibus constet, *ibid.* Qualis sit ejus autoritas in Gallia, 90.

Jus Casareum, seu Romanum, 88. In Gallia quando Regiæ Constitutiones juri Romano derogant, iis obsequendum est, *ibid.* Quibus constet juris Romani corpus, *ibid.*

Jus civile. Quomodo citentur leges juris civilis, 89.

Jus Gallicum. Dividitur in scriptum & non scriptum, 88.

Jus Gentium. Quid sit, 22. Reducitur ad jus positivum, non autem ad jus naturale, *ibid.* Non est simpliciter concessivum, sed verè præceptivum, *ibid.*

L

Læicus. An ipsi committi possit facultas ferendæ censuræ, 186.

Latreuticum sacrificium, 30.

Legalia. Gravis controversia inter SS. Hieronymum & Augustinum circa illorum observationem, 39. & seq. post Christi mortem inculpatè ad tempus observari potuerunt, *ibid.* Illa non fictè sed sincerè Apostoli observarunt, 41.

Legati. Summi Pontificis Legati leges condere possunt in territorio legationis suæ, 57. Praxis Galliæ circa legatos, *ibid.* In sua Provincia jus habent censuras ferendi, 186.

Legislator. Triplex ex parte legislatoris considerari potest justitia. 1. Legislator politicus omnia vitia nec prohibere potest, nec debet, saltem sub pœna coactiva, 58. Legislator non absolutus tenetur legibus, quas unà cum communitate sanxit, 61. Legislator absolutus tenetur propriis legibus quoad vim diremptivam, non verò quoad coactivam, *ibid.* Intentio legislatoris est animæ legis, 66. Non potest rem, omnibus bene inspectis, levem præcipere sub mortali, 71. In re gravi potest sub veniali tantum obligare, *ibid.* Potest etiam in eadem materia sub peccato veniali nunc majori, nunc minori obligare, 72. Potest rum in suis, tum in prædecessorum & inferiorum legibus dispensare, 92. An legislator, qui cum aliis in lege, voto, &c. dispensare potest, secum ipso dispensare possit, 93.

Legitimatio. Legitimatio, quæ fit per subsequens matrimonium, non sufficit, ut quis promoveri possit ad beneficium, quod ex fundatione sua non nisi verè legitimis conferri debet, 372. Ad hoc, ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium subsequens legitimantur, necesse est, ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint, *ibid.* Legitimatio, quæ fit à Principe, valet tantum ad effectus Ecclesiasticos, 368. In quo differat legitimatio à dispensatione, *ibid.*

Legitimi. Quinam sint relativè ad ordines & beneficia, 372. Quibus in casibus legitimi filii à beneficiis & ordinibus arceantur, 373.

Lenitas. Vide *Defectus lenitatis*.

Lex. Definitio legis, 1. Ut præceptum rationem legis habeat, necesse non est, ut omnibus communitatibus imponatur, *ibid.* Non ideo est injusta, quia mala quædam permittit, 2. In dubio de justitia legis, lex servari debet, *ibid.* In quo lex differat à mandato, *ibid.* Lex, quæ communitati utilis esse perseverat, etiam si aliquibus privatis superflua fiat; ab iis etiam, quibus inutilis est servanda erit, *ibid.* Quomodo lex dicatur perpetua positivè aut negativè, 3. Lex præsuppositivè pertinet ad intellectum; formaliter verò ad voluntatem, 3. Convenientissimum est, legem scriptis dari; scriptura tamen non est necessaria legis conditio, 5. Divisio legis, 6.

Lex æterna. Quid sit, 6. Existit lex æterna, 7. Quomodo dicitur Deus non subjici legi æternæ, & eidem subjici *ibid.* Creaturæ subjacent legi æternæ, *ibid.* Etiam contingentia libera, *ibid.* Etiam Beati in cœlis & reprobi in inferis, 8. Lex æterna, est & semper fuit vera lex, *ibid.* An sit omnibus nota, *ibid.* An ab ea emanet lex humana, 9. Quomodo lex naturalis ab æterna derivetur, *ibid.*

Lex naturalis. Existit lex naturalis omnium mentibus ingenta, 10. Quæ sit ejus essentia, 11. & seq. Quomodo distinguantur lex naturalis, conscientia, & synteresis, *ibid.* Non prima principia tantum, sed etiam conclusiones, quæ ab eis necessariò derivantur, sunt legis naturalis præcepta, 12. Non requiritur, ut

id, quod ad legem naturæ pertinet, sit omnibus notum; 13. Actus omnium virtutum possunt aliquo sensu dici pertinere ad legem naturæ, *ibid.* an omnes actus vitiosi lege naturali prohibeantur, *ibid.* Lex naturalis apud omnes est una, si spectetur, quantum ad prima principia, secus quantum ad principia remotiora, 15. Lex naturalis sumpta in actu primo, non potest in humanis cordibus aboleri, *ibid.* In actu secundo non deletur quoad principia generaliora, deleri potest quoad minus generalia, *ibid.* An lex naturæ sit mutabilis, 16. Quo tempore ejus remedium mortiferum evaserit, 47.

Lex divina. Sumitur dupliciter, 23. Ejus definitio, *ibid.* An necessaria fuerit præter legem naturalem & humanam, *ibid.* Ejus divisio, *ibid.* Ante legem Mosaicam plura a Deo imposita fuere hominibus præcepta, *ibid.* & seq.

Lex vetus seu Mosaica. Errores circa illam, 24. 30. Bona est, & a Deo orta, 24. 26. Quomodo fecit, ut abundaret delictum, 25. Non permittebat heris servorum occisionem, 26. Quo sensu lex vetus fuit imperfecta, 26. 29. Licet neminem per se justificaverit, habuit tamen gratias collatas cum ea, non timoris solum, sed & amoris, 27. Quis fuerit legis Mosaicæ finis, 29. In lege veteri non sunt denegata Judæis auxilia supernaturalia, *ibid.* Actus etiam interni præcipiebantur lege Mosaica, *ibid.* An interni animi motus antiqua lege fuerint prohibiti, 34. quantum ad præcepta caeremonialia & judicialia solos obligabat Judæos, 30. Abrogata est etiam quoad præcepta moralia, 32. Non desit obligare ante mortem Christi, 33. Sed tunc vigeant simul lex & Evangelium, *ibid.* Ejus obligatio non cessavit in morte aut resurrectione Christi, sed paulò post, 34. Fuit inutilis, cum desit obligare, 38. Ante fuit mortua, quam mortifera, 39. Quo tempore fuit mortifera, 47. An Gentilibus conversis prius quam Judæis mortifera facta sit, *ibid.* Quo jure facta sit mortifera, 188.

Lex nova seu Evangelica. Varia ejus nomina, 50. Ejus definitio, *ibid.* vera est lex, *ibid.* & 51. Ejus causa efficiens est Christus solus, 50. Causa materialis sunt præcepta moralia & caeremonialia, 51. Quo sensu scripto tradita sit, *ibid.* & seq. Conveniens fuit ut non daretur ab initio mundi, 52. Quando incœperit, *ibid.* Cœpit obligare à die Pentecostes, 36. Ejus obligatio non simul cœpit pro toto orbe, 37. Prout est præceptiva, duratura est ad finem mundi, non ultra, 52. In illam dispensatio cadere non potest, *ibid.* Discrimina legis novæ à veteri, 53. An sit facilior veteri seu Mosaica, *ibid.* An vi præceptorum justificet, 54.

Lex humana. Quid sit, 54. Ejus divisiones, *ibid.* Superiores possunt condere leges, quæ conscientiam obligent *ibid.* & seq. Quis leges civiles ferre potest, 51. Potestas condendi leges Ecclesiasticas non competit laicis, *ibid.* Competit summo Pontifici pro tota Ecclesia; Episcopo in sua Diocesi; Legatis S. Pontificis in territorio legationis suæ; Cardinalibus in Ecclesiis titularum suarum; Abbatibus, & inferioribus Prælatibus, qui jurisdictionem Episcopalem habent; Conciliis generalibus, rationalibus, &c. 57. & seq. Lex omnis humana versatur in materia honesta, 58. Non tamen materia omnis honesta humanâ lege præcipi potest, *ibid.* Propria legum civilium materia sunt res temporaneæ; sicut legis Canonice materia, sunt res spirituales, *ibid.* Verba legis debent esse præceptiva, 66. Nulla est lex, quæ non obliget sub pœna vel sub culpa disjunctivè, 70. Lex intrinsecè mala non obligat, *ibid.* Secus si solum sit mala extrinsecè, *ibid.* Lex obligat sub mortali, quando materia ejus gravis est, & graviter præcepta, 71. Lex humana non semper obligat cum periculo vitæ, aut gravis incommodi, 76. Aliquando tamen obligat periculo vitæ, 77. Unde cognosci possit, quando lex in conscientia obliget, etiam cum vitæ periculo, *ibid.* Cessante fine legis, lex ipsa definit, 80. Nec expectanda legislatoris declaratio, 81. In legis interpretatione sequenda est naturalis verborum proprietas, 82. Lex favorabilis extendi debet, & ad sensum etiam civilem ampliari, *ibid.* Odiosa verò strictè intelligi debet, *ibid.* Lex generaliter loquendo ad casum in ea non comprehensum extendi non debet ob similitudinem vel identitatem rationis, *ibid.* In pœnalibus & odiosis à casu in lege expresso ad alium in ea non expressum non valet illatio, 83.

Lex pœnalis. Quid sit, 83. Ejus divisiones, *ibid.* Legislator potest ferre legem purè pœnalem, quæ nullatenus obliget sub peccato, *ibid.* Lex pœnalis potest adhuc obligare in conscientia, 84. Quomodo lex simpliciter

Theol. Honor. Tournely. Tom. VI.

pœnalis possit ab alia distingui, 85. Graviter peccant, qui infringunt legem prohibentem aliquid sub gravi pœna, *ibid.*

Libelli. Infamatorii libelli pro capitali crimine habentur, 239.

Libellio. capitalium causarum Vide Scriba.

Libertates Ecclesiæ Gallicanæ. Quid sint, 90. Earum fundamentum, 91.

Libri prohibiti. 104. Is, cui permissum est in una Diocesi libros prohibitos legere, non potest in Diocesi alia legere illos, qui speciali ordinarii lege sunt prohibiti, *ibid.* Qui libros amoris profani plenos componunt, imprimunt, vendunt, recitant, aliis communicant, peccant contra castitatem & charitatem, 126.

Lictor. Lictores, qui reum ad supplicium conducunt, sunt irregulares securâ morte, 398.

Ligamen. Quid sit impedimentum ligaminis, 447. Quid agendum cum iis, qui ad secundas nuptias convolare volunt, *ibid.* Testi uni etiam oculato & aliunde probò non est habenda fides, *ibid.* Quid si mulier, quæ priorem maritum obisse credens, alteri nupserit, eundem in vivis superstitem esse famâ comperiat, *ibid.* & seq.

Linea. Quid sit in consanguinitate 427. Alia recta, alia collateralis seu transversa, *ibid.* Linea recta, alia ascendentium, alia descendentium, *ibid.* Collateralis, alia æqualis, alia mixta, *ibid.* Vide Gradus Quid sit linea in affinitate, 452. Alia directa, alia transversa, *ibid.*

Litteræ declaratorie. Quid sint & an necessariæ, 428.

Locus sacer. Casus, in quibus circumstantia loci mutat speciem peccati, 126. Furtum, *ibid.* Homicidium, pollutio voluntaria, tactus, aspectus, &c. 127. Quid de copula conjugali tempore belli à conjugibus in templis habita, *ibid.* An omnia prorsus peccata in Ecclesiis commissa specialem contrahant malitiam ratione loci sacri, 128. Illicitum est, & invalidum judicium, quod in locis sacris, puta cœmeteriis, fertur, *ibid.*

M.

Macula peccati. In quo consistat, 140. Peccatum veniale causat maculam secundum quid, non per se, *ibid.*

Magistratus. Vide Curiales. Qui bonis ac saluti civium non consulit, peccat contra charitatem & justitiam, 129.

Maleficium. Illicitum est maleficium tollere; sive alio maleficio, sive quacunque actione, quæ superstitionem involvit, 466. An liceat maleficium, seu rem, cui maleficium allegatum est, comburere, *ibid.* Qui maleficium peccato aliquo abstulit, non tenetur de novo eam ducere, quam ante duxerat, 467. Maleficium vulgò respectivum est ad unam, *ibid.* Quid de usu Gallix, ut dissoluto semel matrimonio, non solum ratione maleficii, sed etiam ratione frigiditatis pars, quæ ad alias nuptias convolvit, non revertatur ad primum conjugem, *ibid.*

Malitia. Datur peccatum ex malitia, illudque est omnium gravissimum, 116. Peccatum ex malitia non semper oritur à peccato præcedenti, *ibid.* Non omnis, qui peccat ex malitia, peccat ex habitu; licet quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia, *ibid.* Peccati malitia non est intrinsecè infinita, 140.

Mamilla. Qui sceminæ mamillam abstindit, est irregularis, 394.

Mancipia. Quinam tales dicantur, 420.

Mandans. Vide Homicida Qui mandat crimen, non subicitur censuræ latæ contra ejusdem criminis executores, nisi explicitè vel implicitè in lege contineatur, 200. Mandantes etiam in lege contenti non incurrunt censuram, cum in effectum non influunt, nisi censura lata sit adversus mandantes, independenter ab effectu, 195. Qui mandatum revocavit, immunis est à censura, si sufficiens revocaverit, & revocatio innotuerit mandatario, *ibid.*

Mandatarius. Vide Homicida.

Mandatum. In quo differt à lege, 1.

Manus. Quid sit septima propinquorum manus, 465. Obsolevit in multis Gallix locis, *ibid.* Quid per manus violentas intelligatur in Canone: Si quis suadente, 236. Ad incurrendam excommunicationem non sufficit, ut injuria sit gravis, aut ut verbis vel aliquâ actione exteriori se ostentet, sed requiritur injuria & vis, tactu saltem mediato consummata, *ibid.*

Manzeres. Quinam tales vocantur, 370.

Maria virgo. (Beata) non fuit incredula, nec negligens, cum perdidit filium, nec ambitiosa, quando in nuptiis

INDEX RERUM

- nuptiis Canæ petiit miraculum, 110. Vide *Conceptio*.
- Maritus*. Qui uxorialiunde non habenti alimenta dene-
gat, est irregularis, 406.
- Materia peccati*. Quando gravis, 71. Quando graviter
præcepta, *ibid.*
- Martyrium*. Qui alium horrat ad fundendum pro fide
sanguinem non fit irregularis secutâ morte, 400.
- Matrimonium*. Matrimonia nunc à Judæis contracta in
gradibus lege Mosaica prohibitis sunt invalida, non ju-
re divino, sed humano, 39. Matrimonium à Judæo in-
fideli contractum, non potest nunc, dato repudii libel-
lo dissolvi, *ibid.* In Gallia Clericus, qui uxorem ducit,
Clericatu renuntiasse censetur, 235. Licitum est uxori
cum marito excommunicato communicare, & vicissim,
244. Qui post contractum, licet non consummatum
matrimonium, aliquem sacrum ordinem recipit, incur-
rit suspensionem, 250. Sacerdos sive secularis, sive re-
gularis, qui sponso sine proprii illorum Parochi licen-
tia matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit,
ipso jure purè & simpliciter suspensus manet, 251. An
matrimonium contrahi possit tempore interdicti, 355.
An tempore cessationis à divinis matrimonium cele-
brari queat, 358. Votum simplex castitatis impedit
matrimonium contrahendum, non dirimit contractum,
422. Invalidum est matrimonium, quod quis contra-
xit, imò & quod consummavit post solemnem profes-
sionem in Religione approbatâ, *ibid.* Matrimonium
ratum, sed non consummatum dirimitur per profes-
sionem religiosam postea validè factam, *ibid.* Iis, qui ma-
trimonium contraxerunt, conceduntur menses duo,
per quos de Religionis ingressu deliberent, 423. Qui
compertum ad consummationem matrimonii cogit in-
tra bimestre, peccat mortaliter, *ibid.* Matrimonium va-
lidè contractum & consummatum non dirimitur per
professionem religiosam, etiam si intra vel ultra pri-
mum bimestre per vim vel metum fuerit consumma-
tum, *ibid.* Potest tamen oppressa Religionem ingredi,
quod non licet ei, qui vim vel metum incussit, sine
partis alterius licentia, *ibid.* Matrimonium contractum
ex metu levi, est validum, 441. Valet etiam initum ex
metu gravi justè incusso vel ex causa non libera, *ibid.*
Est invalidum, si contrahatur ex gravi metu ad extor-
quendum matrimonium injustè incusso, 442. Nihil
interest, à quo talis metus incutiat, *ibid.* Si metus ad
aliud, quam ad matrimonii finem inferatur, valebit
matrimonium, *ibid.* Item valet, si quis capite damna-
tus, ut evadat incolumis, ducit meretricem, *ibid.* Quid
si vir iniquo judicio ad mortem damnatus, ut eam effu-
giat matrimonium ab iniquo judice propositum acce-
perit, *ibid.* Non ubicunque præcessit gravis metus, in-
validum subsequitur matrimonium, 443. An matrimo-
nium ex metu gravi initum, subsequente copula vel
cohabitatione ratificetur, 445. Si copulâ non spontè,
sed ex gravi metu subsequitur, vires non sumit matri-
monium, sed lethaliter peccant ambo, *ibid.* Item si co-
pula animo fornicatio habeatur, *ibid.* In foro tamen ex-
teriori præsumitur copula animo maritali habita, *ibid.*
Matrimonium ratione metus invalidum validatur per
spontaneam cohabitationem etiam sine copula, *ibid.*
Conditiones ad hoc requisitæ, *ibid.* Matrimonium me-
tu gravi injusto contractum jure solum Ecclesiastico
invalidum est: non potest tamen Ecclesia illud impe-
dimentum relaxare, 446. Matrimonium antea nullum
convalescere non potest, nisi parti, quæ impedimen-
tum ignoravit, significetur priorem contractum non
fuisse validum, 456. Quibus modis obtineri possit re-
novatio consensûs ab ea parte, quæ impedimentum ig-
norat, *ibid.* & seq. Solus Episcopus, Parochus, vel Pa-
rochi vices gerens possunt validè matrimonium cele-
brare, sive per se ipsos, sive per alium, quem designa-
verint, Sacerdotem, 460. An matrimonium contra-
hentes debeant absolutè & necessario esse Parochiani illi-
us, coram quo contrahunt, 461. Quando in regione hæ-
retica vel infideli latet Parochus, si reperiatur ibi Sacer-
dos, vel secularis vel regularis, possunt & debent co-
ram eo contrahere, *ibid.* Vide *Affinitas*. *Clandestini-
tas*. *Honestas*. *Impotentia*.
- Medicus*. Qui mediâ inam exercet, non fit irregularis,
morte etiam infirmi secutâ, si secundum artis regulas
operatus sit, 401. Quid si imperitiâ Medici mors se-
cuta fuerit, *ibid.* Irregularis est, qui ad experimentum
portionem non satis sibi cognitam propinavit ægroto,
qui ex ea mortuus est, *ibid.* Quid si Medicus dubitat,
medicinam profuturam ægroto, secutâ ejus morte, *ibid.*
Medicus negligens salutem infirmi, pro quo vel ab eo
vel à communitate stipendium accipit, est irregularis,
406. Qui Medicum ex sola charitate paratum ad sub-
veniendum ægro, per vim vel dolum impedit, est irre-
gularis, *ibid.* An valeat matrimonium ægri cum filia
Medici aliter ei mederi nolentis, 442.
- Melitenfes*. Vide *Equites Hierosolymitani*. Equitum me-
litenfium matrimonium ratum, sed non consumma-
tum, dirimitur per eorum solemnem professionem, 422.
- Membrum*. Quid intelligatur hoc nomine, 393. An mu-
tilatio membri occulti inducat irregularitatem, 380.
- Metropolitani*. In Gallia Metropolitanus non absolvetur
tutò à censuris per suffragantes latis, nisi in casu appel-
lationis, 213. & 214.
- Metus*. Multiplex est, & multis modis incutitur, 441.
Aliquando videtur justè incussus, qui inique incutitur,
442. Mala, quæ metum gravem incutere censenda
sunt, 443. & seq. An metus infamiæ, excommunica-
tionis, vel amissionis bonorum cadat in virum constan-
tem, 445. Vide *Matrimonium*. Quid sit metus reveren-
tialis, & an ad metum gravem revocari debeat, *ibid.* &
seq. Qui in exteriori foro, se ex metu ad matrimonium
vel professionem religiosam adactum esse contenderet,
graves afferre debet conjecturas, *ibid.* Vide *Mina*. Va-
let censura ex metu lata, 188. Qualis metus excuset à
censura, 208. & seq. Excommunicatus vitandus fit ir-
regularis, si ex metu etiam gravi aliquem extra casum
necessitatis absolvat, *ibid.* Non verò si ministraret in
sacris, *ibid.* An validè absolvatur, qui obtinet absolu-
tionem minando pœnam, quam justè inferre potest,
219. Subjacet excommunicationi, qui metum incutit
ad obtinendam absolutionem, *ibid.*
- Miles*. Milites, qui in bello justo pugnant, non sunt irre-
gulares, nisi alios propria manu invaserint, 400. Qui
pugnæ interfuit, & dubitat cum fundamento, an quem-
piam interfecerit, tenetur dispensationem obtinere, *ibid.*
Qui in bello justo non occidit quidem propria manu,
sed aliis opem tulit, arma & pulverem pyrium distri-
buendo, aut ad pugnandum adhortando non est irre-
gularis, *ibid.* Qui in bello aggressivo occidunt vel mu-
tilant: sunt irregulares non autem in bello defensivo,
ibid. Omnes & singuli milites in bello injusto, etsi
unus tantum eorum quempiam occiderit, sunt irregu-
lares, 405. Idem à fortiori dicendum de eorum Duce,
ibid. Milites non debent contrahere matrimonium sine
consensu sui Capitanei, 459. Nec officiales sine licen-
tia inspectoris generalis, *ibid.*
- Mimus*. Mimi sunt irregulares, 387.
- Mina*. Mali etiam gravis minæ, aliquando graves non
sunt, 444. Minæ, etiam graves, absque verbis virtua-
liter consistere possunt, *ibid.*
- Minimus*. Religiosus minimus, qui die Veneris carnes
comedit, duplex specie peccatum committit, 41.
- Missæ*. An præcepto satisfacit, qui die festa Missam audit
ex devotione, non autem ut obediat Ecclesiæ, quia di-
em hanc festam nesciebat, 14. An satisfacit, qui Mis-
sam audit, sed positivè vult non satisfacere præcepto,
ibid. An satisfacit, qui Missam, sed non vult præcepto
satisfacere, quia vult eidem satisfacere aliam Missam
audiendo, *ibid.* Casus quidam circa missam audiendam
diebus festis, 79. & seq. Cui imposita est à Confessario
pro pœnitentia, ut singulis diebus Missæ interit, ei sa-
tis erit, si unicam diebus Dominicis & festis audiat, 75.
Qui vovit auditionem Missæ, eique interfuit die, quam
festam esse nesciebat, satisfecit præcepto Ecclesiæ, non
autem voto, *ibid.* An satisfacit præcepto audiendæ Mis-
sæ, qui in die festa, dum Missam audit, recitat Horas
Canonicas, aut alias preces, ad quas ex voto vel injun-
ctâ pœnitentiâ tenetur, *ibid.* Non satisfacit præcepto
de audienda Missa, qui plures Missæ partes simul audit
à diversis celebrantibus, *ibid.* Qui ad Missam audiendam
venit tempore præfationis, nec alterius copiam habet,
tenetur residuum singularis illius Missæ partem audire,
ibid. Qui Missam omittit die Dominicâ, in quam in-
cidit festum Sancti alicujus, non nisi unum specie & nu-
mero peccatum committit, 124. Qui Dominicis festis-
ve diebus jentaculum auditioni Missæ præmittunt, non
peccant, si antea preces fuderint, *ibid.* Quibus diebus
licitam sit Missam celebrare, tempore interdicti, 355.
Concessio Capituli *Alma*: non extenditur ad interdi-
ctum locale speciale, *ibid.* Missæ privatis in oratoriis
tempore interdicti celebrari nequeunt, 356. Qui co-
ram excommunicatis, aut interdictis non toleratis ce-
lebrat, vel celebrare facit, suspenditur ab ingressu Ec-
clesiæ, *ibid.*
- Monachi*. Religiosi & Monachi exempti an teneantur le-
gibus

gibus Episcoporum. Vide *Episcopus*. Quid per Monachos intelligatur in Canone: *Si quis suadente*, 236. Monachus, qui aliquem ordinem sacrum recipit in apostasia, incurrit suspensionem, 230.

Monasterium. Qui contra legem Prælati accederet ad monasteria exempta, censuram contraheret; non verò qui (si censura solum lata esset in eos, qui loquerentur cum Monialibus) cum ipsis in proprio earum monasterio loqueretur, 193.

Moniales. Vide *Clausura*. Moniales illegitimæ ad Prælationes sine dispensatione assumi nequeunt, 373. An ipsi communicari possit facultas ferendæ censuræ, 186. Moniales, quæ inciderunt in excommunicationem Papæ reservatam, siue ob violentam manuum in alias Moniales, siue Clericos injectionem, siue propter clausuræ violationem, possunt in Gallia absolvi ab Episcopis, 215. Moniales gaudent privilegio Canonis: *Si quis suadente*, 236. Monialis, quæ abortum sibi procurat, non est obnoxia censuræ prædicti Canonis, *ibid.*

Monitio. Quid sit monitio ad ferendas censuras, 196. Quid monitio solemnis, Canonica, & non Canonica, *ibid.* & seq. Ad censuras pro delictis præteritis requiritur monitio, non tamen Canonica, *ibid.* Pœnæ contra Judicem, qui omittit monitionem, *ibid.* Monitio non est necessaria ad ferendam censuram contra eum, qui transgressus est legem censuræ comminatoriam, 197. Licet iudex possit excommunicationem decernere sine monitione prævia, satius est, si eam præmittat 200. Omisâ monitione, necessaria delinquentis citatio, *ibid.* Necessitas monitionum ante censuram loqui habet, etiam in iis, qui non nisi in sui defensionem censuram ferunt, & etiam si de novo ob eandem causam infligenda esset, *ibid.* Qui iam excommunicatus est à jure propter Clerici percussione, non potest iterum propter idem scelus ab homine censura plecti, nisi ante fuerit monitus, *ibid.* Quomodo debeant fieri monitiones 201. Debent aliquot dierum spatium censuram præcedere, *ibid.* An monitio debeat esse personalis, *ibid.* Casus excepti, *ibid.* Debet exprimi persona superioris, *ibid.* Item censura, saltem in genere, *ibid.* Item, qui monentur, nominatim debent exprimi, *ibid.* An monitio debeat fieri in scriptis, cum testibus, &c. *ibid.* Usus Galliarum, *ibid.* Qui præsumunt excommunicare omittis monitionibus, interduntur ab ingressu Ecclesiæ, & à divinis officiis per mensem suspenduntur, 356.

Monitorium. Quid sit, 238. A quo decerni possit, *ibid.* Monitoria extra-judicialia & judicialia, quænam sint, *ibid.* Monitoria in forma signifiavit, pro abusivis in Gallia habentur, *ibid.* Monitoria decerni debent pro rebus magni momenti, *ibid.* Possunt decerni etiam in causis criminalibus, *ibid.* Apud Gallos non conceduntur, nisi pro bonis mobilibus, *ibid.* In monitoriis personæ accusatæ nec nominari debent, nec designari, *ibid.* Exceptio, *ibid.* Peccant mortaliter, qui levibus de causis monitoria petunt, postulari permittunt, aut concedunt, 239. Non conceduntur Hæreticis, nec excommunicatis, *ibid.* Quinam tenentur ad revelationem rationem matrimonii promulgari, 239. & seq. Ad illam tenentur Religiosi, etiam exempti, *ibid.* In monitoriis ad Religionem & bonum commune spectantibus nemo liber est à revelando, nisi sceleris auctores & participes, 240. Quinam in ceteris monitoriis ad revelationem non obligantur, *ibid.* Vide *Impotentia*. Excommunicatio lata contra eos, qui parere renuunt, non est generalis, sed specialis ab homine, 217. Qui Lugduni excommunicatus est, siue nominatim, siue quia monitorio non paruit, nec ab Episcopo Diocesis, in qua domicilium fixit, nec à Superiore Religionis, quam ingreditur, absolvi potest, *ibid.*

Monstruosi. Sunt irregulares, 379.

Morbus. An sint aliqui morbi inducentes irregularitatem, 379.

Mors. An sit discrimen inter articulum mortis & ejus periculum circa absolutionem à peccatis aut censuris reservatis, 213.

Mortiferum. Discrimen inter mortuum & mortiferum, 39. Lex vetus ante fuit mortua, quam mortifera, *ibid.*

Mortui. Quomodo possunt dici excommunicari, 191. Mortuos tangentes quomodo erant immundi à lege veteri, 25.

Motus. Motus primò-primus potest à censura excusare percussorem Clerici, 236. Motus primò-primi non sunt culpabiles secundum se, secundò-primi sufficiunt ad culpam venialem; secundò-secundi non excusant à mortali, cum gravis est materia, 1266.

Mulieres. Mulier matrimonio adesse potest ut testis, 461. Possunt à quacunque Clerici percussione absolvi per Episcopum, 237.

Mutatio. Multis modis alicui legi accidere potest, 16.

Mutatio, quæ fit additione vel interpretatione, est mutatio impropria, 17. Lex naturalis per subtractionem mutari non potest, *ibid.*

Muti. Muti aut à natura, aut vi morbi, sunt irregulares, 379. Item, qui ita difficulter loquuntur, aut balbutiunt, ut vix ullam vocem distinctè pronuntiare possint, non verò, qui impeditioris sunt linguæ, sed verba bene expriment, 380. A natura surdi & muti possunt aliquando contrahere matrimonium, 541.

Mutilatio. Quid sit, 393. Qui, ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, eundem mutilat, non fit irregularis, 394. Vide *Judex membrum*.

N.

Nasus. Qui naso carent, sunt irregulares, 379.

Natales. Vide *Defectus natalium*.

Neophytus. Horum multiplex genus, 377. Neophyti ad fidem recens conversi, sunt irregulares, *ibid.* Laici recens ad Clerum cooptati, non sunt strictè Neophyti; iis tamen non licet præpropere, & non servatis interdictis ad ordines superiores promoveri, *ibid.* Quid de filiis Judæorum, Maurorum aut Infidelium, *ibid.* Quale tempus requiritur ad probationem Neophytorum, *ibid.*

Noti. Quinam tales dicantur, 370.

Notorietas. Duplex est, juris & facti, 214. Notorietas facti quem locum habeat in Gallia, 215. Multæ sunt Dioceses, quæ casum sola facti notorietate publicum Papæ referant, *ibid.* Notorietas facti aliquando transit in notorietatem juris, *ibid.* Aliquando etiam sufficere potest, quantum ad pœnas jure divino latas, *ibid.*

Novella. Quid sint, 80.

Novitius. A censuris absolvi potest cum onerere incidentiæ, si ante professionem egrediatur, 237.

O.

Oblivio. Vide *Ignorantia*.

Obreptio. Quid sit, 96. Vide *Dispensatio*.

O casu peccati. Quid sit, 122. Ejus divisiones, *ibid.* & seq. In occasione proxima distinguenda est ratio occasionis à ratione proximitatis, *ibid.* Occasio proxima quænam sit, *ibid.* Potest occasio esse proxima, licet semel tantum in anno ad peccatum induceret, *ibid.* Proxima quoque censeri debet occasio, quæ, etsi hætenus ad peccatum non impulerit, est tamen tam lubrica, ut probabile peccati periculum includat, 123. Regula circa occasionem proximam, quæ præsens est, & dimitti potest, *ibid.* Regula circa occasionem proximam & præsentem, sed quæ physice non potest dimitti, *ibid.* Regula circa occasionem proximam & præsentem, quæ moraliter dimitti non potest, *ibid.* Regula circa occasionem, quæ non ita urgens est & præsens, sed quam poenitens extra se domumque suam queritare cogitur, 124. Quid agendum cum iis, qui sunt in occasione sibi per accidens exitiosa, *ibid.* Quid servandum circa occasiones peccati venialis, *ibid.*

Occultum. Quid dicatur occultum in materia criminis, 416. Crimen, quod publicum est in ratione criminis, non semper parit irregularitatem publicam, *ibid.*

Oculus. Qui utrumque oculum habens, unius solum visu privatur, non ideo irregulari est, 379. Monoculus est irregularis, *ibid.* Qui defectum hunc celat, ope oculi encausti naturam perfectè mentientis, non est dicendus irregularis, *ibid.* Qui notabilem maculam habent in oculo, aut oculos distortos vel lippos, sunt irregulares, *ibid.*

Officiales Regii. Vide *Curiales*.

Officialis. Quid Officialibus agendum circa dispensationes à Dataria concessas, 479. & 484.

Officium divinum. Quid possunt Episcopi in dispensatione recitatione officii, 485. Quid intelligatur nomine divini officii, 355. Qui semiquadrante ante mediam noctem meminit se officium non legisse, tenetur recitare, quicquid potest, ante duodecimam noctis, 75. Item, qui Breviario caret, Psalmos, quos memoriter tene, recitare debet, etsi ad ea, quæ nescit, non obligetur, *ibid.*

Omissio. Vide *Peccata omissionis*. Quando obnoxia sit excommunicationi omissio aliujus præcepti, 190.

Ordinarius. Quis Ordinarii nomine intelligendus sit, d. 2. quan-

quantum ad celebrationem matrimonii, 460.
Ordo. Qui eodem die, vel duobus diebus continuis sacros ordines recipit, suspenditur ab executione ordinis ultimo recepti, 250. In Gallia nullam incurrit suspensionem, qui eodem die minores ordines & subdiaconatum recipit, 251. Qui ordines suscipiunt furtive, incurrunt suspensionem, *ibid.* Item, qui ante legitimam aetatem ordinantur, *ibid.* Hæc suspensio non tollitur per supervenientem legitimam aetatem, *ibid.* Qui minores ordines ante debitam aetatem recipiunt, non incurrunt suspensionem, *ibid.* Item, qui illos ab excommunicato, leproso, interdicto, denunciato recipiunt, privantur privilegio clericali, nullâ autem censurâ puniuntur, *ibid.* Qui ordines recipiunt furtive, id est, qui examen fraudulenter effugerunt, aut ignorante Episcopo immiscunt se ordinandis, sunt irregulares, 411. Quando ab hac irregularitate dispensare possit Episcopus, *ibid.* Qui ficto titulo, vel absque veris litteris dimissoriis ordinatur, incurrit tantum suspensionem, 412. Qui ante confirmationem ordines recipiunt, peccant, non tamen sunt irregulares; sicut nec ii, qui, approbante Episcopo, eadem die minores, & subdiaconatum recipiunt, *ibid.* Quid de eo, qui per saltum est ordinatus, *ibid.* An, qui ordines sacros recipit ab Episcopo, qui dignitati suæ renuntiavit; item, qui excommunicatione majori ligatus, etiam scienter ordinatur, sint irregulares, *ibid.* Necessitas recurrendi ad Papam supponit publicitatem criminis, id est, non ordinum susceptionis, sed excommunicationis, *ibid.* Qui excommunicatus minores ordines recipit, incurrit censuras, *ibid.* Qui suspensus vel interdictus ordines recipit, non incurrit irregularitatem; nisi ordinem recipiendo, illum simul exerceat, *ibid.* Quid de eo, qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato, &c. *ibid.* Quid de eo, qui durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem ordinem sacrum recipit, *ibid.* Ligatus majori excommunicatione, suspensione, &c. etiam toleratus & occultus, incurrit irregularitatem, exercendo solemniter actum majoris ordinis, nisi adsit legitima excusatio, 413. Cui prohibitum est sub excommunicatione ipso facto incurrendâ, ne ordines exerceat, non sit irregularis primâ vice exercendo, *ibid.* Est irregularis, quisquis serid & quasi ex officio ordinem sacrum, quem non recepit, exercet, *ibid.* Solus Papa dispensat in irregularitate contractâ ob violationem censuræ per ordinis exercitium, si publicum sit crimen? Episcopus illud potest, si sit occultum, 414. Quid sit ordinis impedimentum, 446. Pueri ante rationem ordinati, neque ex natura rei, neque ratione voti nuptiarum sunt incapaces, 447. Vide *Impubes.*

P.

Pandecta. Quid sint, 89.
Papa. Quomodo Indulgentias sibi applicet, 187. Quo sensu dispensare dicitur in rebus, quarum obligatio est juris divini, 53. Non potest ferre leges civiles, quæ totum orbem obligent, 56. potest dispensare in omnibus, quæ sunt juris merè canonici, &c. 92. Potest omnia impedimenta jure solum Ecclesiastico constituta relaxare, 472. Impedimenta, in quibus nunquam dispensat, 475. Item, in quibus non dispensat nisi difficillimè, *ibid.*
Parentes. Non tenentur ad revelandum ratione monitorii, 240. Ad quem gradum extendatur hoc privilegium, *ibi.*
Parochus. Parochus, qui Sacramenta non administrat, peccat contra charitatem & justitiam, 125. Ad validitatem matrimonii requiritur necessariò præsentia Parochi domicilii, 458. Valet matrimonium, si Parochus viri, si Parochus mulieris assistat, *ibid.* Non refert ad validitatem, an Parochus celebret matrimonium in propria Ecclesia, an in aliena, *ibid.* Valeret matrimonium, si Parochus viri illud celebraret in Parochia mulieris, etiam invito loci Parocho, 459. Peccaret Parochus, qui contra expressam Episcopi prohibitionem matrimonii interesset, *ibid.* Parochus, qui sponso conjungit, debet esse Sacerdos, 459. Parochus irregularis, aut censuris ligatus, modò nec beneficio privatus sit, nec denunciatus, validè, sed illicitè matrimonio interest, *ibid.* Valeret tamen matrimonium, si post denuntiata excommunicationem, ex errore communi, Parochus adhuc haberetur pro legitimo Pastore, *ibid.* Invalidum est matrimonium coram intruso celebratum, *ibid.* Qualis esse debeat præsentia Parochi, *ibid.* Quid agendum Parocho circa vagos & viros militares, 459. & seq. Nul-

los debet in matrimonium conjungere, qui in ejus Parochia non manserunt eo tempore, quod secundum statuta & mores Diocesis requiritur ad constituendum domicilium, 461. & seq. Quid Parochis agendum cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 457. & seq. Quid post dispensationis fulminationem, 484. An Parochi de jure communi censuras ferre possint, 186. Parocho nondum Sacerdoti tribui potest facultas subditos suos in conscientia foro à censuris absolvendi, licet eorum Confessiones excipere nequeat, 219. Quid observandum Parocho, cui publicandi monitorii provincia demandatur, 243. Parochus qui alterius Parochiæ sponso sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungit, putè & simpliciter suspensus manet, *ibid.*
Paschale officium. Excommunicari non potest, qui officio paschali defuit, nisi ejus culpa tractum habeat successivum, 191.
Passio. Quid sit, 116. An detur peccatum ex passione, *ibid.* An passio minuatur vel augeatur peccatum, *ibid.* Passio antecedens non tollit peccatum, *ibid.* Passio, quæ aufert usum rationis, & est involuntaria, aliquando excusat à peccato, aliquando non excusat, *ibid.*
Paternitas. Quid sit in ordine ad cognationem spiritua-lem, 434. Quid in cognatione legali, 435.
Patrinus. Veruit Synodus Tridentina, ne idem puer plures habeat patrinos, 432. Si tamen plures admitteret Parochus, omnes cognationem contraherent, 433. Quòd si è pluribus designatis, unum duntaxat & unam admiserit Parochus, si soli contrahent cognationem, *ibid.* Designati, qui invito sine justa causa Parocho, infantem levant, cognationem contrahunt, *ibid.* Qui adhibent vel admittunt plures patrinos, mortaliter peccant, 434. Qui in levando infante patrinum & matrinam adjuvant, nullam cognationem contrahunt, 433. Qui in casu necessitatis baptizat infantem, veram cum eo affinitatem contrahit, *ibid.* Excipitur pater, qui in casu necessitatis prolem suam, modo legitimam, baptizat, *ibid.* Quid juris in errore personæ susceptæ, *ibid.* & seq. Nulla est cognatio inter patrinum & matrinam, 434. Maritus tamen & uxor ad hoc munus admitti non debent, *ibid.*
Pauper paupertas. Quinam pauperes censeantur, ut dispensationem obtineant in forma pauperum, 99. & 440. Filia, quæ parentes habet, quorum bonis succedere debet, estne pro paupere habenda, quia actu nihil possidet, aut quia pater eam dotare non vult, *ibid.* & 440. Testimonium paupertatis Romam mittendum ad obtinendam dispensationem in forma pauperum, 476. Qualis debet esse paupertas illius, cui conceditur retinere beneficium simoniacè acceptum, 486.
Peccatum. Variæ ejus definitiones, 106. Quomodo peccatum ideo sit peccatum, quia pugnat contra legem æternam, 107. Certum est, peccatum omne esse contra naturam hominis, *ibid.* & seq. Probabile est id, per quod peccatum formaliter constituitur, esse quid positivum, non meram privationem, 108. Quo sensu peccatum dicitur à Scriptura & Patribus, nihil esse, *ibid.* Quomodo Deus non sit author peccati, etiam si peccatum sit aliquid positivum, 109. Sola creatura rationalis, non tamen in omni statu, est subjectum peccati, 110. An homo in statu innocentia potuerit peccare venialiter, *ibid.* An solum veniale peccatum possit cum originali consistere, *ibid.* Deus non est peccati causa efficiens, sed solum permissiva, 118. & seq. Sensus locorum Scripturæ, in quibus videtur Deus dici author peccati, 117, & seq. Distinctio specifica peccatorum non oritur ex eorum oppositione notabiliter diversa cum lege æterna, 124. Non desumitur etiam à diversitate præceptorum, si præcepta hæc eandem numero materiam, & sub eodem motivo attingant, *ibid.* Specifica peccatorum distinctio reperitur ex oppositione diversa cum lege, *ibid.* Quandonam peccatum oppositionem cum lege specificè diversam habeat, *ibid.* peccatum sæpè aggravatur ex conditione personæ, 125. Vide *Circumstantia.* **Occasio.** *locus sacer.* Peccata, quæ distinguuntur specie, à fortiori differunt numero, 129. Malitiæ specie diversæ, licet in uno eodemque actu reperiantur, numero etiam, saltem æquivalenter, multiplicantur, *ibid.* In uno actu plures numero malitiæ aliquando continentur, *ibid.* & seq. Si actus etiam physicè distincti ad actum principalem ordinentur, atque ex ejus intentione fiant, tunc unum numero peccatum constituent cum actu principali, 130. An tactus & similia, quæ copulam consequuntur in continenti, sint peccata ab

ab eadem moraliter distincta, & seorsim explicanda, *ibid.* Qui uno quodam impetu venereo, unaque carnalis delectationis intentione, se vel alium decies cum aliqua interruptione tangit, unum moraliter peccatum committit, *ibid.* Qui Bibliothecam multis libris constantem, magnum pecorum gregem, &c. furatur aut furari vult, unum tantum peccatum committit; explicanda tamen rei quantitas, *ibid.* Actus, qui circa idem objectum versantur, habent malitias diversas, cum moraliter sunt discontinuati, 132. Multiplicantur malitiæ per voluntariam cessationem ab actu, ejusque iterationem, *ibid.* An multiplicentur etiam per cessationem involuntariam & naturalem, *ibid.* & seq. Peccatorum inæqualitas unde repeti debet, 132. Non omnia peccata secum sunt connexa, *ibid.* Peccatum veniale cum charitate aliisque virtutibus infusis consistere potest, *ibid.* Peccatum mortale non potest consistere cum charitate & virtutibus eidem connexis potest verò cum aliis virtutibus, quæ necessariam cum charitate connexionem non habent, *ibid.* Potest etiam consistere cum virtutibus acquisitis, *ibid.*

Peccatum Philosophicum. Quid sit, 133. Vide *Advertentia*

Peccatum originale. Quid sit, & varia ejus nomina, 143.

Illud negant Pelagiani, & multalii Hæretici, *ibid.* Ejus existentia certa est ex Scripturis, *ibid.* Item certò constat ex traditione, 145. A ratione etiam invictè confirmatur, 149. Peccatum Adæ non transfunditur in ejus posteros per voluntatem eorum interpretativam &c. sed à libera Dei constitutione, 153. Libido generationis non est causa peccati originalis, 153. An homines peccatum originale contraxissent, si sola Eva peccasset, 155. An, si nec Adam, nec Eva peccasset, peccasset verò aliquis posterorum, transmississet peccatum originale, *ibid.* Eva, & ex Adæ costa produisset post ejus peccatum, non ideo fœdanda fuisset peccato, 157. Nec infans, ut dicitur, formatus in femore viri, *ibid.* Peccatum originale non est denuntiatio merè externa, 155. Variæ opiniones circa labem & malitiam peccati originalis, *ibid.* & seq. Peccatum originale est ipsum Adæ peccatum toti ejus posteritati communicatum, 157. Filii fidelium non secus ac alii contrahunt peccatum originale, 158. Beata V. Maria peccati originalis debitum contraxit, 159. Pro certo tamen tenendum est, ipsam sine labe originali fuisse conceptam, *ibid.* Errores Calvini circa peccata mortalia, 163. Dantur peccata mortalia; dantur & venialia, *ibid.* Unde repetenda sit differentia peccati venialis à mortali, 164. Peccatum mortale distinguitur essentia iter in genere moris à veniali, 165. Regulæ, quibus peccatum mortale à veniali secerni potest, *ibid.* & seq. Peccatum potest esse mortale duobus modis, 166. Peccatum mortale ex genere suo, sed non toto, potest fieri veniale ob materiæ parvitatem, 167. Triplex est peccatorum venialium genus, 165. An peccatum veniale ex genere suo possit fieri mortale & vicissim, 166. Peccatum ex genere suo veniale, potest fieri mortale per accidens, 167. Casus, in quibus hoc contingit, *ibid.* Ex multis venialibus non conflatur unum mortale, *ibid.* Peccatum veniale per se disponit ad mortale, 168. Peccata omissionis & commissionis quid sint, 169. Qui scienter aut non nisi ex ignorantia vel inadvertentia culpabili ponit causam futuræ omissionis, eo ipso ejusdem omissionis malitiam contrahit, 170. Peccata capitalia quare sic dicta, 171. Peccatum internum, ut tale, non est censura materia, 189. Qui exterius, licet occultè, crimen aliquod sub censura prohibitum committit, illam incurrit, 190. Non autem ille, qui ponit actum quidem exterius malum, sed carentem eâ malitiâ, quæ sub censura prohibetur, *ibid.* Qui actus est in statu peccati mortalis, & nullum vel valde dubium de eo dolorem sentit, potius omnia pati debet, quam in tali statu celebrare, 208. Quid agere debeat, si conscius sit peccati reservati *ibid.* Vide *Absolutio Jubilæum*.

Pedagium. Quid sit, 86.

Pensio. An censuræ eundem circa pensiones accircæ beneficia effectum operentur, 248. Pensiones Ecclesiasticæ ab irregularibus accipi non possunt, 366. Etas ad pensiones obtinendas equisita, 382.

Percussio Clerici. Quid sit percussio levis, enormis, & mediocris, 237. Qui ex odio intendit graviter Clericum percutere, quem tamen non nisi leviter tangit, non subiacet excommunicationi, 188. Qui lapidem projecit in Clericum, & ante percussorem de hoc dolet, incurrit censuram, 200. Item, qui aliquid ad caput Clerici projicit, cujus ictum ipse manu sua declinat, contrahit

Theol. Honor. Tournely tom. VI.

excommunicationem, 235. Percussio Clerici, quæ si injustam defensionem vitæ seu honoris sui, non subiacet excommunicationi, *ibid.* An qui Clericum invasorem percutere mavult, quam fugere, censuram incurrat, *ibid.* Excusatura censura, qui Clericum cum uxore, matre, sorore vel filia propria inventum percutit, 236.

Peregrini. Vide *Extranei*. Peregrini non tenentur patriis legibus, dum è proprio territorio absunt, 63. Tenentur verò legibus locorum, per quæ transeunt, 65.

Pœna. multipliciter accipitur, 84. An pœna per legem imposita sit statim ex solvenda ab eo, qui eam transgressus est, 85. & seq. Pœnæ passivæ incurruntur ante ullam judicis celebrationem, *ibid.* Pœnæ, quæ jure jam acquisito privant, vim non habent ante judicis sententiam declaratoriam, *ibid.* Pœnæ, quæ propriam rei actionem requirunt, non debent subiri ante judicis sententiam, nisi sint moderatæ, nec valde difficiles, *ibid.* Pœna peccato debita, quid sit, 141. Pœna mortali in quo quis decesserit peccato infligenda, in æternum durabit, 142. Probabile est, peccatum in hac vita quoad culpam, non autem quoad pœnam dimissum non puniri in inferno nisi pœnâ temporali, 143.

Pœnitentia. Tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, omnes ad Sacramentum Pœnitentiæ admittuntur, iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, 355. Hoc tamen Sacramentum ab interdictis personaliter simul & specialiter licitè conferri non potest, *ibid.* Pœnitentiæ in litteris dispensationum præscriptæ, 379.

Pœnitentia Romana. Pro quibus dispensationibus ad eam recurredum sit, 472. An ad illam recurratur pro incestu, 474. Quænam in supplicationibus ad Pœnitentiariam exprimi non debent, 475. Formulæ supplicationum ad sacram Pœnitentiariam pro obtinendis dispensationibus, *ibid.* & seq. Dispensationes Pœnitentiariæ ad Confessarios diriguntur, 477. Earum formulæ, *ibid.* & seq. Expositio abbreviationum, quæ in iis occurrunt, 478. Expositio clausularum, quæ in rescriptis Pœnitentiariæ apponi solent, *ibid.* & seq.

Pollutio. Qui bis aut ter successivè se polluit, totidem committit peccata numero distincta, 130. An apperi possit, antequam veniat, & de ipsa, cum inculpate venit, ob bonum finem gaudium haberi possit, 139.

Portorium. Quid sit, 86.

Potestas. Alia est ordinis, alia jurisdictionis, 185. Potestas jurisdictionis, alia fori interni, alia fori externi, *ibid.* Fori interni potestas, alia gratiosa, alia contentiosa, *ibid.* Utraque vel est ordinaria, vel delegata, vel de lege communi, vel de lege speciali, *ibid.*

Præceptum. An præcepto satisfaciatur, qui sciens & volens elicit actum præceptum, sed eum non elicit ut præceptum, 14. Vide *Missæ*. Qui utcumque renitens actum lege præceptum exequitur, non semper est transgressor præcepti, 15. Triplex præcepti necessarii genus, juxta S. Bernardum, 21. Triplex apud Judæos præceptorum genus, 29. Præcepta judæi alia Judæorum vinam suam servaverunt, donec extincta fuerit Synagoga, 39. Licet nunc mortua sint, non tamen sunt mortifera, *ibid.* Præcepta caeremonialia jam dudum facta sunt mortifera, *ibid.* Lex Evangelica multa continet præcepta moralia & caeremonialia, 51. & seq. Nulla verò præcepta judicialia, *ibid.*

Prædicatio. Presbyter & Diaconus à prædicatione suspensi, non fiunt irregulares prædicando, 249. Laicus, qui Conciones exercere eo modo, quo ex officio exerceri solet prædicatio, non est irregularis, 414. Item nec Clericus, qui suspensus à divinis aut ab ipso prædicationis officio, prædicavit, *ibid.*

Præfectura brevium. Quænam dispensationes in illa expediuntur, 472.

Prælati. Prælati regulares jus habent ferendi censuras in subditos, 186. Debent necessariò adhibere monitiones ante censuras pro delicto præterito, 200. Prælati Franciscani, ferentes censuras sine scripto, non incurrunt pœnas per caput, cum medicinalis impositas, 203. Prælati regulares possunt cum subditis suis dispensare in omnibus illis, in quibus possunt Episcopi dispensare cum suis, 373. Vide *Professio*.

Præscriptio. Quænam requiruntur ad legitimam consuetudinem, 101.

Præsentatio. Præsentatio ad beneficium vel officium ab excommunicato facta ratione patronatûs Ecclesiastici, est invalida, 243.

Præsumptio. Alia periculi moralis, alia facti, 70. Lex fundata in præsumptione periculi moralis obligat, *ibid.*

Quid

INDEX RERUM

Quid in presumptione facti, *ibid.* Presumptio filia superbiæ quid sit, 172. Presumptio novitatum est peccatum periculosissimum, 173.

Preces. Quid de precibus importunis, 444.

Princeps. Vide *Legislator*.

Privilegium. Quid sit, 103. Aliud reale, aliud personale, *ibid.* Quomodo cognoscatur, an privilegium reale sit, an personale, *ibid.* Privilegium aliud perpetuum, aliud temporale, *ibid.* Aliæ ejus divisiones, 104. Ille solus privilegium concedere potest, qui potest legem ferre, *ibid.* Ut privilegium licite concedatur, requiritur causa, non ut valide, *ibid.* Qui privilegium accepit, non tenetur eo uti, *ibid.* An ut privilegium conferat jus aliquod privilegiato, requiritur ejus notitia, *ibid.* An aliquis possit uti privilegio extra tetritorium concedentis, *ibid.* Quibus modis amittitur privilegium, *ibid.* Privilegium onerosum & compensatorium revocari nequit, nisi gravis interveniat causa & fiat compensatio, 105. Renuntiatio non valet privilegio, quod cedit in bonum commune, *ibid.* Privilegium, quod est in aliorum gravamen, amittitur per non usum, *ibid.* Quandoque amittitur per actum contrarium, *ibid.* Privilegia odiosa expirant per obitum concedentis, non verò favorabilia, 101.

Procurator. In causa capitali est irregularis, 398. Ufus Gallie, *ibid.* Procurator Regius, qui concludit ad mortem rei, est irregularis, securâ morte vel mutilatione, 398.

Proditio. Filia avaritiæ quid sit, 174.

Professio Religiosa. Tollit partialiter irregularitatem ex defectu natalium, 373. Duos habet effectus circa dispensationem in irregularitatibus, 415. An Prælati regulares possint relaxare omnes irregularitates bigamiæ, vel homicidii voluntarii, 416. An, quando partes ante matrimonium carnalem copulam habuerunt, possit alter, subsecuto absque nova copula matrimonio, religionem profiteri, 425. Conjuges, vel eorum alter, possunt aliquando, matrimonio jam consummato, religionem ingredi, aliquando non, *ibid.* An valeat professio unius si alter, qui in sæculo remanet, dissimulaverit, id est, nec consensum, nec dissensum præstiterit, *ibid.* Vide *Matrimonium*. Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemnia vota emisit, ut valide matrimonium contrahat, 426. An in supputanda ætate illius, qui religionem aliquam profiteri debet, numerandus sit dies bissextus, 382.

Promissio matrimonii. Ut fiat impedimentum, debet à complice acceptari, 436. etiam acceptata non debet ante adulterium revocari, *ibid.* Oportet, ut conjuncta sit adulterio utrimque formali, *ibid.* Sufficit ficta, conditionalis, impossibilis aut turpis, *ibid.* & seq. Condicio promissionis debet esse de futuro, non de præsentis aut præterito, 457. Nil refert, an promissio adulterium præcedat, an sequatur, *ibid.* Non requiritur, ut sit mutua, vel juramento confirmata, *ibid.* Valet promissio illius, qui in stupro inventus, ut morti se subducatur, sponte sua & à nemine coactus matrimonium spondet, 442.

Promulgatio. Quid sit, 4. Essentialis est legi, prout actu & de facto obliganti, 5. Differt à divulgatione, *ibid.* Leges Pontificiæ non ante obligant, quam singulis in Provinciis promulgatæ fuerint, 67. Constitutiones Imperatoriæ in unaquaque Provincia promulgari debent, neque ante obligant, quam duo menses effluerint, *ibid.* Regum Franciæ leges non ante obligant, quam in supremis Curiiis verificatæ fuerint, *ibid.* Peccant, qui sine causa legi promulgatæ resistunt, 70. Exceptiones, *ibid.*

Protestatio. Vide *Accusator*.

Pueri. Ante usum rationis nullis subjiciuntur legibus, 62. An peccent & contrahant excommunicationem Religiosi & Moniales introducetes infantes alterius sexus in claustra Monasterii, *ibid.* Pueri, qui rationis usum attigerunt, lege naturali, divinâ & Ecclesiasticâ obligantur, 63. Exceptio, *ibid.* Peccat, qui pueros ad jurandum provocat, *ibid.* Pueri etiam impuberes possunt etiam post adeptam pubertatem absolvi ab Episcopo à censura contra percussores Clericorum, 237. Ad depositionem admittuntur in Gallia, 239. Non ligantur interdicto, quantumvis generali, sed non possunt tradi sepulture Ecclesiasticæ, 354. Vide *Impubes*.

Q

Quantitas. Circumstantia parvæ vel magnæ quantitatis aut intensiōis potest notabiliter aggravare vel minuere peccatum, 126.

R

Raptus. Quid sit, 468. Decretum Tridentinum contra raptos, *ibid.* An salvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum solum libidinis intuitu rapta est mulier, *ibid.* Raptus violentiæ, 468. Raptus seductionis, *ibid.* Raptus in fœminam, raptus in parentes, *ibid.* Deest raptus, si puellæ stuprum per vim sine abductione illatum fuerit, 468. An raptus seductionis sit impedimentum dirimens, *ibid.* & seq. Conditiones ad raptum seductionis, 469. An raptus impedimentum stet, si mulier per vim filium minorem abduxerit, *ibid.* Quando desinat impedimentum raptus, 470.

Reaggravatio. Quid hoc nomine intelligatur, 244.

Reatus peccati. Quid sit, 141.

Reclamatio. Possunt Religiosi contra vota reclamare coram locorum ordinariis, & sine recurſu ad Papam, 447. Si eadem vis, quæ ad votendum coegit, absterruerit à reclamatione, etiam post quinque annos validè reclamabitur, modò reclametur intra quinque annos à cessatione causæ, quæ vim & metum incutiebat, *ibid.* Invalida foret reclamatio verbalis, vel coram Notario facta; sed sufficit ea, quæ fit coram Superiore Monasterii & Ordinario, *ibid.*

Regularis. Vide *Religiosi*.

Reincidentia. Quando incuratur in Gallia, 213. & 220. Absolutio à censuris cum reincidentia, à quocunque Sacerdote, in articulo mortis, vel ob impedimentum justum, donari potest, ubi statuto particulari præcipitur, 220. Quid agendum Confessario, si per statuta nec præcipiatur, nec prohibeatur, *ibid.* Absolutus sub reincidentia, non reincident in censuram sine nova culpa, *ibid.*

Religiosi. Vide *Monachi*. Religiosi exempti non contrahunt censuras in casibus, in quibus exempti sunt, 192. Si verò absque Episcopi licentia prædicare, Confessiones sæcularium excipere, à casibus reservatis absolvere præsumerent, censuris ordinarii essent obnoxii, *ibid.* Religiosi, ubicunque contra Superiorum statuta deliquerint, censuras ab iis latis contrahunt, 193. Religiosis permittitur à Papa, tempore Jubilæi, ut eligant Confessarium ab ordinario approbatum, cui antea non potuissent confiteri, 216. Religiosus, qui regularem ejus Monasterii verberat, à Prælato suo absolvi potest, 237. Item ex privilegio, si percussus sit sæcularis aut alterius Clauſtri regularis, *ibid.* Religiosi tenentur ad revelationem ratione monitorii promulgati, 239. Religiosorum exemptorum Ecclesiæ subjiciuntur interdicto generali, si Ecclesia Cathedralis aut Parochialis illud servet, 253. Excommunicantur verò, quando non servant interdictum, quod matrix Ecclesia aut parochialis servat, 357. Interdicto Clero, Religiosi non interdiciuntur, sicut interdictis Religiosis, non interdicitur Clerus, 354. Qui contra vota à se emissæ restitui volunt, statum, habitumque regularem in clauſtro servare tenentur, donec res à Commissariis judicata fuerit, 447. Possunt Religiosi mendicantes cum eo, qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit, & consummavit, dispensare ad petitionem debiti conjugalis, 482.

Reliquiæ. An, qui gestando Reliquias Sanctorum collo appensas incidit in aliquod peccatum, modum hunc in Confessione exprimere debeat, 129.

Rescriptum. Rescripta, alia sunt attributiva, alia excitativa, 100. Ut Rescriptum executioni mandari possit ab eo, cui concessa est facultas illius exequendi, necesse non est, ut perseveret ipsius officium vel dignitas, si cum dignitate expressum fuerit nomen proprium, 105. Vide *Dispensatio*. Discrimen inter rescripta gratiæ & rescripta justitiæ, 446. Rescripta Romana, neque Clericis majoribus, neque Religiosis prosunt, nisi prius expensa & admissa fuerint à iudicibus eum in finem deputatis, *ibid.* Quid sint rescripta excitativa, quid attributiva, 483.

Reprehensibilis. Explicatio hujus Capituli circa monitiones censuris præmittendas, 201.

Reservatio. Per se & primariò cadit in Confessarium, 217. Qui in articulo mortis absolutus est à casibus reservatis, quibus annexa non est censura, non tenetur Superiori se sistere, 213. Censura, quam aliquis incurrit, non magis est reservata, quam ante illam ei accusationem, si reus se purgaret etiam falsis asseverationibus, 214. Casus reservatus in aliqua Diocesi, non potest ibi absolvi

ET MATERIARUM.

absolvi, nisi à Sacerdote pro reservatis approbato, 217. nec in alia Diocesi, ubi pariter est reservatus, *ibid.* bene verò in illa, in qua non est reservatus, *ibid.* Qui bona fide & bene dispositus peccata reservata simul confiteatur cum non reservatis, Confessario pro reservatis non approbato, à non reservatis directè absolvitur, ab aliis indirectè, 228.

Resignatio. Resignatio simplex beneficii facta ab excommunicato, est valida; non autem, quando fit in favorem, 234.

Revelatio. A revelando dispensatur, qui grave damnum sibi vel suis timeret, 241. Nisi agatur de bono publico notabili, *ibid.* Qui legitimam compensationem vel prescriptionem bona alterius comparant, non tenentur ad restitutionem, & qui hoc norunt, non tenentur ad revelandum, *ibid.* Qui revelare nequit, nisi secretum prodatur, ad revelationem non obligatur, *ibid.* Casus circa secreti revelationem, 242, & seq. Post primam monitionem, strictè tenentur ad revelationem omnes, qui facti notitiam habent, 242. Causæ excusantes, *ibid.* Qui revelationem suo tempore omisit, ad eam obligatur, quamdiu conficere potest, eam utilem futuram esse, *ibid.* Qui consequenter ad monitorium revelare negligunt, ad restitutionem tenentur, 243.

Rex. Quomodo intelligendum jus Regis, de quo loquitur Samuel, 3. Reges, Reginae, eorumque filii Ordinarii censuris non subjacent, 192.

S.

Sacerdos. Vide *Peccatum. Sacramentum* Sacerdos in statu peccati mortalitè tot peccata committit, quot vel audit Confessiones, &c. 130. Item, qui in eodem statu tres continenter Missas die natali Christi celebrat, tria committit peccata, *ibid.*

Sacerdotium. Qui suam culpam ad Sacerdotium intra legitimum tempus non promovetur, ipso facto privatur beneficio Parochiali, 85.

Sacramentalia. Possunt confici ab excommunicato, 229.

Sacramentum. Peccat mortaliter excommunicatus, etiam toleratus, cum recipit Sacramenta, 226. Quid de Sacerdote excommunicato, qui, nisi celebret, causa erit, cur populus magnam temporalem jacturam patiatur, 245. Peccat vi censura, qui Sacramenti confert excommunicato vitando, *ibid.* Quid si excommunicatus sit toleratus, *ibid.* Excommunicatus omnia præter poenitentiam Sacramenta validè recipit quoad substantiam, *ibid.* An excommunicatus quæ talis, possit aliquando Sacramentum poenitentiae recipere, *ibid.* & seq. In casu necessitatis licet Baptismum aut Poenitentiam à quocunque, etiam ab Hæretico postulare, 229. Quando extra casum necessitatis liceat Sacramenta à Pastore suo vel improbo vel excommunicato exigere, *ibid.* An id sit licitum, si malus minister non teneatur ex officio ad Sacramenta conferenda, *ibid.* Valida sunt Sacramenta excommunicatis minore excommunicatione collata excepta poenitentia, &c. 244. Graviter tamen peccat, qui ipsi scienter administrat, *ibid.* An peccet excommunicatus minore excommunicatione, si Sacramenta conficiat aut administret, *ibid.*

Sacrificium. Triplex in Lege Mosaica, 30. Sacrificium pro peccato, *ibid.*

Salsus. Qui per saltum ordinantur, incurrunt suspensionem, 251.

Scandalum. Qui actione suâ dat proximo scandalum & occasionem ruinæ spiritualis, duplex specie peccatum committit, 126.

Schismaticus. Non sunt irregulares Schismatici, si non sint simul Hæretici, 416.

Scientia. Ejus defectus irregularitatem parit, 375. Qualis requiratur ad Ordines, *ibid.* Scientia emicans & competens, *ibid.* Qui carent scientiâ competente, nec Ordines suscipere, nec in susceptis ministrare possunt sine gravi peccato, *ibid.* Sunt irregulares, 376. Irregularitas ex defectu scientiæ aliquando est dispensabilis, aliquando indispensabilis, 376. Conditiones hujus dispensationis, *ibid.* A quo concedi potest, *ibid.* Vide *Beneficium.*

Scriba. Seu Capitalium Causarum libellio, an sit irregularis, 398.

Secretum. Quid dicendum de secreto, quod aliqui committunt sub Confessione, etsi reverà non confiteantur peccata sua in ordine ad absolutionem, 230. Quinam à revelando dispensantur propter secretum, 241. Si quis secreto naturali obstrictus ad rem reticendam,

hanc alteri imprudenter revelasset, teneretur hic posterior secretum servare, etiam sibi non imperatum, *ibid.* Vide *Revelatio.* Quando nam impedimentum censetur secretum, 472.

Ses de main morte. Quando ad Ordines promoveri possunt, 384.

Sensualitas. Quid sit, 111. Præcisè & solitariè sumpta, non est peccatum mortale & veniale, *ibid.* Sensualitatis motus rationem prævenientes non sunt peccata, 112. & seq.

Sepultura. An excommunicatus toleratus ante absolutionem mortuus, sepeliri possit in loco sacro, 225. & seq. Excommunicati vitandi Ecclesiasticæ sepultura privantur post mortem, 231. Quid intelligatur per sepulturam Ecclesiasticam, *ibid.* Quid poenæ contrahant, qui excommunicatum vitandum cum aliis fidelibus sepeliunt, aut funus comitantur, *ibid.* Quinam tempore interdicti generalis Ecclesiastica privantur sepultura, 356. Interdicto subjacent Ecclesiæ & cœmeteria Regularium & Sæcularium, qui ibidem sepelierunt corpora eorum, quos induxerunt ad promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, &c. *ibid.* Sepultura facta cessationis tempore nullo jure prohibita est; sed absque solemnitate officii, à quo tunc temporis abstinendum erit, 358.

Servus à slave. An sint irregulares, 384. Servorum quadruplex genus distinguitur, 420. Servi glebæ. Vide *Adscriptitii.* Servi poenæ, quinam sint, *ibid.* Qui etiam cum dispensatione ancillam duceret, fieret irregularis, 421. An valeat matrimonium ab iis contractum, qui servi poenæ vocantur, *ibid.*

Sextum. Quid sit liber sextus Decretalium, 89.

Simonia. Qui Ordines per simoniam realem recipit, incurrit suspensionem, 250. Nec Episcopus, nec ipse Papa dispensare potest in simonia, quæ jure naturali & divino prohibita est, 485. Potest Papa dispensare in simonia juris Ecclesiastici: idem in certis casibus possunt Episcopi, *ibid.* Quando occultum est simoniæ crimen, recurritur ad Poenitentiarium Romanam, *ibid.* Forma dispensationis à poenitentia concessæ, *ibid.*

Simoniacus. Poenæ contra simoniacos latæ, 485. Earum relaxatio aliquando Papæ reservatur, aliquando pertinet ad Episcopos, *ibid.*

Sinenses. Motivo pietatis infantes suos necant, & parentes languentes occidunt, 134.

Sodomia. Peccatum sodomiticum non inducit irregularitatem, nec Bulla Pii V. in Gallia recepta est, 386.

Somnambulus. An, qui in somno percutit Clericum, incurrat excommunicationem, 207.

Sponsalia. Ut præstent impedimentum honestatis, debent esse valida, 448. Non retroagunt, nec valent ad dissolvendum præcedentia, 449. Casus circa hanc materiam *ibid.* An sponsalia intus invalida, exteriusque solum valida inducant honestatem matrimonii diremptivam, *ibid.* Debent esse certa & absoluta, *ibid.* An sponsalia coram Notario & testibus, non autem in facie Ecclesiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honestatis, 450. Nec Episcopus, nec Papa dispensare possunt in impedimento proveniente ex sponsalibus, 471.

Spurius. Variæ spuriorum species, 370.

Statua. Vide *Imago.*

Stripes. Quid sit in consanguinitate, 426. & seq. Quid in affinitate, 452.

Subreptio. Quid sit, 96. Vide *Dispensatio.*

Suffocata. Quo sensu prohibita à Concilio Apostolorum, 48.

Suffragium. Quid sit, 223. Suffragia alia sunt communia, alia privata, *ibid.* In quibus convenient & differant, *ibid.* Alia est participatio in suffragiis, alia communio Sanctorum, 226. Non solum illicita, sed & invalida est suffragiorum applicatio excommunicato facta, *ibid.*

Superbia. Quid sit, 171. Est omnium peccatorum primum, gravissimum & periculosissimum, *ibid.* Quinam sint actus superbiæ, *ibid.* An sint omnes peccatum mortale, *ibid.* Filiæ superbiæ, 172. Ejus remedia, 173.

Superior. Qualis potestas in eo requiritur, 2.

Surdus. Surdi, qui prorsus non audiunt, sunt irregulares, 379. Non autem surdastri, modò utramque autem habeant, *ibid.* Vide *Mutus.*

Suspensio. Quid sit, 246. Ejus divisiones, *ibid.* Suspendio absolute & indistinctè lata suspendit ab ordine, officio & beneficio, *ibid.* Suspendio ab officio simpliciter & absolute lata, privat usu ordinis, jurisdictionis, &c. *ibid.* Non privat tamen ministeriis, quæ Clericorum propria

INDEX RERUM &c.

proprianon sunt, *ibid.* Suspendio à beneficio simpliciter lata, suspendit ab omnibus beneficiis, 247. Qui suspensionem violant, peccant mortaliter, 249. Qui solemniter exerceat ea, quæ sunt ordinis sacri, à quo suspensus est, irregularitatem incurrit, *ibid.* Suspendio ab iis solum incurritur, qui sunt in sacris, *ibid.* An qui suspensionem ab ordine ad tempus latam violat, fiat irregularis, *ibid.* Qui manu contremiscit, & ordines exercet contra prohibitionem Episcopi, non incurrit irregularitatem, *ibid.* An suspensio sit semper reservata, 251. & seq. Suspensiones Summo Pontifici reservatæ, 250. Suspensiones Episcopis reservatæ, 251. Quibus modis tollatur suspensio, 251.

Suspensus. Ab officio suspensus non potest celebrare, nec Sacramenta administrare; item, nec Censuras ferre, Indulgentias concedere, ad Confessionem approbare, nec ad beneficia eligere, 246. An suspensus prohibetur novum acquirere beneficium, *ibid.* Non est suspensus à beneficio suo, vel ejus fructibus, *ibid.* Suspensus ab una parte officii, non suspenditur ab altera ei necessario non connexa, 247. Suspensus simpliciter ab ordine, suspensus est ab omni Ordine; suspensus vero ab Ordine superiori, non ideo suspensus est ab inferiori, 247. Qui suspensus est ab Ordine, suspenditur ab audientis Confessionibus, *ibid.* An suspensus ab Ordine inferiori, sit etiam à superiore suspensus, *ibid.* Suspensus ab Ordine, non ideo suspenditur à Beneficio, *ibid.* Suspensus ab Ordine non peccat, nec irregularitatem incurrit, si mensam benedicat; secus si aquam solemniter benedicat die Dominica, vel orationes canendo, præmittat *Dominus vobiscum*, 249. Suspensus à beneficio tenetur officium recitare, & alias muneris sui partes implere, 249. Suspensus à beneficio non potest de jure communi beneficium resignare in favorem, permutare, &c. *ibid.* Aliter est in Gallia, *ibid.* An acta per suspensum sunt valida, *ibid.* Suspensus à jurisdictione aut beneficio non sit irregularis, si vel ea, quæ sunt jurisdictionis, exerceat, aut Missam celebret, 249. Nec, qui à Presbyteratu suspensus, Diaconi aut Subdiaconi functiones facit, *ibid.* Qui suspensus vel ab ingressu Ecclesiæ, vel à divinis Ordinis sacri functionem exercet, sit irregularis, & passivè & activè inelegibilis ad dignitates Ecclesiasticas, 357. An peccet, qui communicat cum homine suspenso, 250.

Susurratio. Filia invidiæ quid sit, 178. Est peccatum mortale & detractione gravius, *ibid.* Differentia inter susurrionem & detractorem, *ibid.*

Synteresis. Quomodo distinguatur à lege naturali & conscientia, 12.

T.

Tabellio. Valida sunt instrumenta à tabellione excommunicato facta, 234.

Taberna. Statutum, quo cavetur, ne Clerici extra peregrinationis casum in tabernis comedant, servari debet etiam à Clerico, qui à tabernario ejus amico vel consanguineo invitatus foret ad prandendum, 3.

Tempus. Quid sit tempus feriatum, 470. An non solum solemnitates nuptiarum, sed & ipsæ nuptiæ prohibeantur tempore feriato, *ibid.* In hoc impedimento potest Episcopus dispensare, 471. Tempus. Vide *Circumstantia*.

Tentatio. Alia ab hoste, alia à carne, 114.

Testis. Testes in causa sanguinis irregulares sunt, secus à morte vel mutilatione, 397. Usus Galliarum, *ibid.* Qui testificantur injustè, sunt irregulares, 405. Quot desiderentur testes ad validitatem matrimonii, 460. Qualitas eorum, 361. Qualis esse debeat illorum præsentia, *ibid.* Vide *Ligamen*.

Theodosius. Qualis fuerit ejus excommunicatio, 198.

Titulus. Qui absque titulo, vel qui sub ficto beneficii aut patrimonii titulo ordinantur, incurrunt suspensionem Papæ reservatam, 250. Item, qui patrimonium insufficiens, aut debitis hypothecariis gravatum afferunt, aut, qui promittunt vel jurant ei, qui ipsi titulum præbet, sevi sum, alimenta, &c. ab ipso petiuros non esse, *ibid.* Qualis sit illa suspensio, *ibid.*

Tolerati. Quinam excommunicati dicantur tolerati; quinam non tolerati, 223.

Tonsura. Qui tonsuram & habitum clericalem non deferunt, perdunt privilegium clericale, 235. Tonsura

sicut & minores Ordines quandoque à non Episcopis conferuntur, 250. Episcopus potest tonsuram conferre cuilibet à Diocesanis suis, & ubilibet, 251. Qui excommunicatione ligatus tonsuram recipit, nec suspensionem incurrit, nec irregularitatem, 312.

Tortor. Tortor, qui reum morte afficit, est irregularis, 398.

Tributum. Quid sit, 86. Triplex distinguitur, *ibid.* Quæ requiruntur, ut tributum sit justum, *ibid.* Lex tributorum non est merè pœnalis ex genere suo, 87. Verè & propriè obligat in conscientia, Vide *Gabella*.

Turca. Christiani, qui in Turcarum irremisibilibus mortis metu contra Christianos remigant, non sunt à censurâ immunis, 208.

V.

Vadimonium. Vide *Decretum*.

Vagi. Tenentur legibus locorum, per quæ transeunt, 65. Inquisitio faciendâ circa vagorum matrimonium contrahendum, 459. Quid agendum in praxi, 460.

Vanagloria. Quid sit, 171. Quibus in casibus sit peccatum mortale, *ibid.* Quæ sint ejus Filia, *ibid.*

Vestigal. Quid sit, 86.

Venatio. Qui venatur contra jus alterius & segetes conculat, duplex specie peccatum committit, 126.

Venenum. Homicida est voluntarius, qui alteri præbet venenum, quo paulatim & aliquando plures post menses exstinguitur; etiam si dederit animo efficaciam ejus experiendi, 404. An irregularitatem contrahat, si priusquam venenum operetur, facti sui eum poeniteat, *ibid.*

Verba. Duplex verborum proprietas: naturalis, & civilis seu juridica, 82.

Verrigo. An, qui vertiginibus laborant, sint irregulares, 375.

Vetitum. Quid intelligatur per Ecclesiæ vetitum, 470. Quando in hoc impedimento potest Episcopus dispensare, 471.

Viatores. Plano cursu transeuntes non tenentur ad revelationem ratione monitorii, 239.

Vicarius. An Vicarii amovibiles possint aliquem delegare ad celebrationem matrimonii, 460. Vicarii Generales Episcopi jus habent ferendi censuras, non ut delegati, sed ut judices ordinarii, 185. Vicarii & Officiales Capituli Sede vacante, eandem habent potestatem, 186. Duo Vicarii Generales, alter in alterum jurisdictionem habent, 187.

Violentia. Vide *Meus*.

Viricidium. Non minus impedimentum ciminis inducit quam uxoricidium, 438.

Virtus. Modus virtutis, ut quis sciens & volens operetur, cadit sub præceptum affirmativum legis naturæ, 13. Aliter dicendum de præceptis negativis, 14. Modus virtutis, ut quis agat propter honestum finem, cadit sub præceptum legis naturæ, 15.

Vis. Alia est absoluta, alia conditionalis, 441. Vide *Meus*.

Unctio extrema. Interdicti tempore conferri non potest, nisi infirmo, cui Sacramentum Pœnitentiæ administrari non potuisset, 355.

Voluntarium. Vide *Adventitia*.

Votum. Votum continentia, aliud simplex, aliud solemne. Vide *Matrimonium Professio Religiosa*. Qui votum invalidum ratificat, quia illud validum esse arbitrat, tamdiu invalidè ratificat, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit, 456. Votum simplex, quo quis vel Ordinum susceptionem vel Religionis ingressum, vel abstinentioniam à venereis seu à conjugio vovit, obstat ne matrimonium licitè contrahatur, 471. In hoc impedimento potest aliquando Episcopus dispensare, aliquando non potest, *ibid.* Dispensatio à voto castitatis, non nisi ad contrahendi matrimonii effectum conceditur, 480. Si post contractum matrimonium peccent adversus castitatem conjugalem, voti transgressores sunt, *ibid.* Commutationes per dispensationis rescriptum injectæ, *ibid.* Quid imponendum ei, qui in voto Religionis dispensatur, *ibid.* Vide *Matrimonium*.

Usurarii. Qui manifestos usurarios admittunt ad Communionem, &c. incurrunt suspensionem, 251.

Uxoricidium. Vide *Conjugicidium*.

FINIS INDICIS.

Tournély, Honoré, 1658-1729

Honorati Tournely ... Cursus Teologicus Scholastico-Dogmaticus et Moralis,
Sive Praelectionum Theologicarum, Quas Author in Scholis Sorbonicis habuit,
Tomus ...
Bd.: 6

Coloniae Agrippinae 1752

2 Dogm. 327 b-5/6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10325783-2

VD18 12414948-001